Digitized by Google

¶ Gꝛegoꝛius de Arimino in ſecundũ ſententiarum nuperrime impꝛeſſus. Et ꝙ diligentiſſime ſue integritati reſtitutus. Per doctiſſimũ Sacre pagine ꝓfeſſoꝛẽ Fratrẽ Petrũ de Garãta doctoꝛẽ Parrhiſiẽſem Auguſtinianum.

Venundatur Parrhiſijs a Claudio Cheuallõ in vico Jacobeo ſub interſignio Solis Aurei: et in vico diui Joannis Lateranenſis ſub ſigno Sancti Chꝛiſtofoꝛi.

Digitized by Google

Digitized by Google

¶ Lectura in Secundum ſententiarum excellentiſſimi
ſacre Theologie pfeſſoris Gregorij de arimino: prioris
Generalis quondam totius ordinis fratrum heremitarum
ſancti Auguſtini feliciter incipit.

¶ Diſtinctionis .j. Queſtio Prima.

Quia Magiſter in pma diſtin
ctione hui⁹ ſcdi libri eli
dēs quorūdā Philoſophorū er
rores oſtēdit ſacris auctoritati
bus oīa alia a deo fuiſſe ab ipſo
efficiēter ꝛ nō eternaliter: ſed cū
initio temporis creata. Idcirco
de his ſigillatim inquirēdo pmo
videbit qd circa primū pncipiū
ſenſerit. Ariſt. de quo Magiſter ſpecialiter facit mentio
nē. Sit igit queſtio iſta. ¶ Utrū Ariſto. eiuſqꝫ Cōmen.
Auer. ſenſerint oīa alia entia a pmo eſſe facta vel potius
ecōtra fuerint opinati plura entia nō habere principium
T.c.5.ꝛ.6 effectiuum. ¶ Et p pma parte arguit: qm ipſe. 2. meta.
pbat ex intētione in cauſis efficiētib⁹ nō eſſe pceſſum in
infinitū: ꝛ ꝙ neceſſe eſt eſſe aliqd pmū efficiēs: qd eſt effi
ciēs omniū alioꝝ. alioquin vt dicit non eſſet primum.

Ad oppoſitum eſt Magiſter in littera.

Reſpondeo in iſta queſtione: qm inter theologi
cos doctores eſt controuerſia circa
hoc qd ſenſerit Philoſophus de efficiētia pmi reſpectu
aliorū qbuſdā dicētib⁹ eū ſenſiſſe oīa alia entia a pmo qd
eſt de⁹: fuiſſe ab illo mediate vel imediate pducta. Im
mediate qdē eterna. mediate vero gñabilia ꝛ corruptibi
lia. ad quoꝝ gñationē cōcurrit mediāte motu celi qd ipſe
actiue mouet velut motor appropriatus. Quibuſdā vo
ecōtra defendētib⁹ eū ſenſiſſe multa eſſe penitus iproduc
ta: ipſumqꝫ primū nihil imediate producere: neqꝫ etiam
actiue velut motor imediatus alicui orbi appropriatus
aliquod celū mouere: quo mediāte ſit cauſa inferioꝝ: ſed
tātūmodo p modū finis mouere motores orbiū actiuos.
Ideo huius queſtionis duo erunt articuli. ¶ In pmo
videbitur vtrum fuerit de intentione Philoſophi Com
mētatoriſqꝫ eius eſſe in vniuerſo plura entia penitus im
producta vel vnum tm: et ab illo cetera mediate vel ime
diate. ¶ Secūdo vtrū fuerit de itētiōe eorūdē pmū ens
qd eſt deus imediate mouere actiue: ꝛ nō tm p modum fi
nis primum mobile velut motor eidem appropriatus.

Quantum ad primū articulū cū pſtet res gene
rabiles ꝛ corruptibiles eē factas nō
Sco. li. 1. eſt dubiū quin de talib⁹ opinati: ſꝫ tātūmō de icorrupti
diſt. 8. q. 5. bilib⁹ naturaliter qualia ſunt celi ꝛ itelligētie. Et de tali
Hēricus bus qdā dixerunt Philoſophū ſenſiſſe oīa vniuerſaliter
qli. 2. q. 1. preter primū eſſe pducta. Quidā aūt ꝙ corpora celeſtia
Thomas vtiqꝫ ſunt pducta: nō aūt intelligētie. Primo igit ſimul
anglicus. adducunt rōnes que inducunt tam ab his qꝫ ab illis ad
pbandū Philoſophū ꝛ Cōmen. ſenſiſſe corpora celeſtia
eſſe pducta. ¶ Secūdo ea que a pmis iducunt ad pbā
dum idipm de intelligentijs: et gñaliter de oīb⁹ entibus.
T.cō.4. ¶ Pro pmo iducit vbū Philoſophi. 2. meta. vbi dicit.
Semp exiſtentiū pncipia ſemp eſſe veriſſima neceſſe eſt:
nō em qnqꝫ vera qnqꝫ nō: nec illis cā aliqd eſt vt ſint: ſed il
Cōmē. 4. la alijs. vbi Cōmē. dicit ꝙ Philoſoph⁹ inuit p hoc diſpo
ſitionē pncipioꝝ corpoꝝ celeſtiū cū corporib⁹ celeſtibus.
igit ſm ipos corpora celeſtia habēt pncipia q ſunt eis cā
vt ſint: ꝛ p pñs pncipiū efficiens. ¶ Secunda auctoritas
T.cō.6. Philoſophi eſt. 5. met. c. de neceſſario. vbi dicit. hoꝝ qdē
itaqꝫ altera cā eſſendi neceſſaria: horū aūt nulla: ſꝫ pter
hec alia ſunt ex nūc neceſſitate. vbi pꝫ ꝙ aliquoꝝ neceſſa
rioꝝ eſt cā. Et. 8. phyſi. dicit de Democrito. ꝙ ipſi⁹ ꝙ ſem T.cō.5.
per voluit pncipiū qrere in qbuſdā dicēs recte: ꝙ autē in
oīb⁹ nō recte. Et trigonū enim ſemp habet duob⁹ rectis
equales angulos. Sed reſpectu ppetuitatis altera cau
ſa. pricipioꝝ igit nō eſt altera cauſa: ſed ppetua ſunt. vbi
Cōmē. in fine dicit. Res neceſſarie q ſunt pncipia nō ha Cōmē. 5.
bent cām: ꝛ ſi nō tūc pncipiū haberet pncipiū: ꝛ pcederet
hoc in ifinitū: ꝛ intendebat declarare ꝙ multa neceſſaria
hñt cās ꝛc. ¶ Ex qb⁹ ſicut pus ꝙ eternoꝝ aliquorū: que
ſcꝫ non ſunt pncipia qlia ſunt corpora celeſtia vt dictum
eſt. eſt pncipiū ꝛ cā. ¶ Tertia auctas eſt Cōmē. 6. meta. T.cō.2.
ſup illo vbo Philoſophi. neceſſe oēs qdē cās ſempiter Cōmē. 2.
nas et maxime has. he nāqꝫ cauſe ſenſibilium manifeſte
ſunt. ait Cōmen. Et itēdit ꝙ res immobiles neceſſe eſt vt
ſint eterne magis qꝫ eterne mobiles diuine. ſ. corpora cele
ſtia. ſunt em cā iſtoꝝ. ſ. ꝙ ſubſtātia abſtracta eſt cā corpo
rū celeſtiū. Hec Cōmen. ¶ Quarta eſt eiuſdē in libello
de ſubſtātia orbis. vbi ait. Uidem⁹ em celū hre vnā vtu Cap. 2.
tē nō tm mouētē oīa: ſꝫ agētē et pſeruātē: ſicut eſt diſpoſi
tio in corpore hoīs ꝛ corpore facto pter finē ppriū: fi
nis em ſignificat agēs ſignificatiōe ppa vel neceſſaria vt
hꝫ alia lra: ꝛ ſequit. Et cum ignorauerūt qdā hoc eſſe de
opinionib⁹ Ariſto. dixerūt ipm. ſ. Ariſto. non dicere cām
agētē totū: ſꝫ tm cām mouētē: ꝛ illud fuit valde abſurdū:
et nō eſt dubiū in hoc ꝙ agēs ipm eſt mouēs ipm. hec au
ctoritas eſt ſic expſſa vt dicūt vt nec expoſitione idigeat:
nec gloſam recipiat. ¶ Pro ſcdo vo. ſ. qꝫtū ad factiōem
itelligētiaꝝ iducit vbū Cōmē. 12. meta. vbi dicit. ꝙ in in p ſcda p
telligētijs eſt cā et cātū ſm ꝙ dicim⁹ ꝙ itellectū eſt cā in te articuli
telligētis. Et in codē libro dicit Philoſophus ꝙ primū Cōm. 44.
mouet vt amatū. et Cōmē. ibi vult ꝙ bonū apphēſum eſt T.c.36.
cā agēs deſideriū: ꝛ eadē rōne obiectū itellectū eſt cauſa Cōmē. 36.
efficiēs itellectionē. Cū ergo alie itelligētie ꝛ itelligāt et
amēt pmā ſm ipm: ꝛ ipe itelligētie ſm eūdē ſint ſuū itelli
gere: ſequit ꝙ pria itelligētia efficiat alias ſm eoꝝ ſubſtā
tias ſicut efficit eoꝝ itellectiōes. ¶ Alia ē eiuſdē. 7. met. Cōmē. 31.
vbi ait. ſꝫ mouet Ariſt. ad ponēdū mouēs ſeparatū a ma
teria in factione vtutū itelligibiliū: qr vtutes itellectua
les apud ipm ſunt nō mixte cū materia. Unde neceſſe eſt
ꝙ illud qd nō eſt mixtū cū materia gñet aliquo mō a non
mixto cū materia ſimplr: quēadmodū eſt neceſſe vt oīne
mixtū cū materia gñet a mixto cū materia: vbi expſſe po
nit itelligētias eē factas ab agēte imateriali. ¶ Genera T.c.4.
liter aūt ꝛ oīa eē facta a pmo pbāt auctē Cōmē. 2. meta. Cōmē. 4.
ſup illo vbo Philoſophi. Quare ꝛ vtiſſimū ꝙ poſteriori
bus eſt cā vt ſint va. vbi Cōmē. dicit. Et manifeſtū eſt ꝙ
ſi eſt hec prima cā oim entiū vt declaratū eſt in ſcia natu
raliū: ꝙ illa cā eſt magis digna ꝛ in eſſe et in vitate qꝫ oīa
entia. oīa em entia nō acquirūt eē et vitatē niſi ab iſta cā.
¶ Eſt igit tm ens p ſe ꝛ vex p ſe ꝛ oīa alia ſunt entia ꝛ ve
ra p eſſe ꝛ vitatē ei⁹. Hec Cōmen. ¶ Itē. 12. meta. Phi T.cō.31.
loſophus et Cōmen. volūt ꝙ oīa alia a primo habent cau ꝛ.37.c.
ſam finalem: igitur volunt ꝙ oīa alia ſint pducta effecti
ue. pñia pꝫ: qr finis cālitas nō eſt niſi mouere efficiens ad
agēdū: eſt em pter qd agens agit. Eſt ergo vt pꝫ ex di
ctis opinio Philoſophi ꝛ Cōmē. ꝙ oīa alia a deo ſint fa
cta. Et tm de factiōe diſtinguēdū. nā qdā eſt p trāſmuta
tionem ꝛ motū et cū nouitate eſſendi eiuſdem qd fit: et ſic
eterna nō ſunt facta ſm ipſos: qdā aūt eſt ſine trāſmuta
tione ꝛ motu ꝛ ſine nouitate facti p ſimplicem quaſi ema
nationem ꝛ ſeqlā ipſius facti ad id a quo fit. Et hoc mo
do itellexerunt oīa eterna eſſe facta a pmo. Et hāc diſtin
ctionē ſatis inuit Cōmen. 12. meta. vbi dicit. ꝙ nō eſt illic Cōm. 4.
cā ꝛ cātū: niſi ſm ꝙ dicim⁹ ꝙ itellectū eſt cā itelligētis: et
in de ſubſtātia orbis. vnde ſumpta eſt auctoritas pdicta. Cap. 2.
vbi ait. ꝙ agētium quoddā eſt pus tpe acto: et eſt oīne qd
fit i ſphera mūdi: ꝛ quoddā eſt pus naturalr ꝛc. Innuēs

Digitized by Google

ꝙ agēs corpoꝝ celeſtiū eſt ꝓus eis naturalr̄ tm̄ et nō tpe.
Contra ¶ Quāuis aūt hec opinio habeat ꝑ ſe aliqualiter ſonū
Scotum quorūdā verboꝝ Philoſophi ⁊ Cōmen. nunq̄ tn̄ fuit de
et alios. intentione eoꝝ. Et hoc manifeſtari poteſt ex duobus fun
vbi.ſ. damētis: ſup quibus fundata eſt q̄ſi tota doctrina ipſoꝝ.
p̄mo phy. ¶ Quoꝝ eſt vnum ꝙ omne qđ fit: fit ex aliquo. ⁊ nihil fit
T.c.33. ex nihilo aut puro non ente: hoc quidem habuerunt pro
principio: ⁊ oppoſitum reputauerunt penitus impoſſibi-
T.c.62. le. vnde p̄mo phyſi. ꝓbat Philoſophus tertiū principiū
generationis ſubiectum cōtrarijs: qđ eſt materia ex qua
fit qđ fit. Sēꝑ enī eſt aliqđ qđ ſubijcit̄ ex q̄ fit: qđ fit vt ibi
ait Philoſophus: et īducēdo declarat etiā ibidē Cōmē.
Cōm̄.62. ¶ Item. 7. meta. Omnia que fiunt ab aliquo fiunt et ex
T.c.22. aliquo et aliquid. idem ponit Philoſophus in. 12. ſuper
T.c.12. hoc fundamentum: ⁊ ſuſtētat̄ magna pars ſue doctrine.
T.c.17. verbi gr̄a. ꝙ materia ſit ingenita. vt patet. 12. meta. et ꝙ
generatio ſit ꝑpetua. vt patet p̄mo de generatione. ⁊ mul
ta alia: nec aliquis qui viderit dicta ipſorū dubitare po-
teſt hoc (q̄uis falſum) fuiſſe omnino de mēte illoꝝ. vnde
Cōmē.4. in ꝓlogo. 3. phyſi. dicit Cōmen. ꝙ hec eſt ꝓpoſitio mani-
feſta in qua oēs ⁊ antiq̄ ↄueniunt: ꝙ nihil gn̄at̄ ex nihilo.
¶ Item. 8. eiuſdem innititur ꝓbare creationem eſſe im-
poſſibilem: ſicut patebit in ſequēti queſtione: vbi eius ra
tiones etiā ſoluent̄: ⁊ dicit ibi ꝙ qui eſtimant aliqđ poſſe
fieri ex nihilo: eſtimāt īpoſſibile poſſe eſſe: ⁊ nitunt̄ ad cō
firmādum hoc: ex hoc ꝙ mos eſt dicere ꝙ ſubiectum eſt
neceſſarium agenti. ſ. ſubiectū ex quo fit generatio eſt di-
minutio agentis. Et omnia iſta ſunt eſtimationes vulga-
res. Et ſequit̄. agens enim non poſſe agere aliquod īpoſ-
ſibile non dicit̄ eſſe diminutum: ſed dicitur ipſum facere
aliquod īpoſſibile ⁊ poſſe facere eſt deceptio. Ex qb' pa
tet ꝙ ipſe reputat īpoſſibilē ex ſe hāc. aliquid fit ex nullo
ente preſuppoſito: ita ꝙ cuicūq; agenti hoc eſt īpoſſibile.
Cō.102.et ¶ Et p̄mo ce. dicit. ꝙ nullus antiquoꝝ dicebat mūdum
106.⁊.140. generatum eſſe ex nihilo: quoniā eſt inopinabile ⁊ īpoſſi-
bile. Et omnes libri tā eius q̄ Philoſophi ſunt pleni de
hoc ſimpliciter: ſicut putauerūt impoſſibile aliquid fieri
ex nihilo: ſic dixerunt impoſſibile aliquod agens aliquid
Cōmē.28 ex nihilo agere. vnde. 7. meta. dicit Cōmē. ꝙ actio agen-
12. meta. tis nihil aliud eſt q̄ abſtrahere aliquid: qđ eſt in potētia
44. in actum. Et in. 12. poſitis opinionibus dicentiū creatio-
nem ⁊ dicentium latitationem formarū ſubdit. tertia aūt
opinio eſt Ariſto. ⁊ eſt ꝙ agens non facit niſi cōpoſitū ex
materia ⁊ forma: ⁊ hoc fit mouendo materiā ⁊ trāſmutā
do eā donec exeat de ea illud qđ eſt in ea de potētia ad il
lā formā in actu. Qđ etiā confirmat̄: q: vbicūq; Philo-
ſophus locutus eſt de cauſa efficiente: ſemꝑ diffinit eam
ꝑ eſſe vnde p̄cipiū motus: ⁊ ſimiliter potētiā actiuā per
Cōm̄.2.⁊ eſſe principiū tranſmutādi. vt patet. 5. et. 9. meta. nec vſq̄
17. dicit aliquod agens agere ſine tranſmutatione vt iſti fin-
Cōmē.2. gunt: quinimo ipſe p̄mo de generatione. ⁊ Cōmē. 3. phyſi.
T.c.45. volunt ꝙ omne agens eſt mouens: licz non omne mouēs ſit
Cōmē.3. agens: ſicut omnis actio eſt mutatio: licz non ecōtrario: nec
vſq̄ reperit̄ eos poſuiſſe aliquā actiōem ſine mutatione.
¶ Secundū fundamentū ipſoꝝ eſt motū celi nunq̄ ince
piſſe: ſed eſſe eternū: qđ fuiſſe de intētione eoꝝ ſuꝑfluū eſt
ꝓbare: ex quo patet etiam ⁊ corpora celeſtia ⁊ eoꝝ moto-
a p̄ncipio res eternos eſſe: et hoc ex. 8. phyſi. et. 12. meta. notum eſt.
T.c.29. ¶ Ex his duobus fundamentis concluditur manifeſte
nunq̄ ipſos intellexiſſe omnia preter primum eſſe facta.
¶ Et ex p̄mo patet ꝙ nō ſunt opinati materiā eſſe factā:
q: ſi eſſet facta eſſet facta ex aliquo preexiſtente: ⁊ ſic ma
T.c.82. teria eſſet anteq̄ eſſet facta. Unde p̄mo phyſi. in fine pro-
bās Philoſophus ipſam nō eſſe factā ait. Si enim fiat.
ſubijci aliquid oportet primū ex quo fiat. hoc aūt eſt hic
natura. ſ. materia quare erit ante fieri. Dico enim mate-
riā. ſ. intelligo ꝑ materiā primum ſubiectum vnicuiq; ex

quo fit aliquid cum inſit non ſm̄ accidens: ⁊ ꝑ idē funda-
mentum ꝓbat eādē cōcluſionem. 12. meta. deducēdo ad T.c.12.
impoſſibile. ſ. ꝙ erit proceſſus in īfinitū: ſi materia fiat: et
omnia hec ſuſtentantur ſuper hoc: ꝙ nullum qđ fit: fit ex
nihilo: quo negato patet nihil ipſum probare: per idē pa-
tet ꝙ ſm̄ eos corpora celeſtia non ſunt facta: cū enim ipſa
ſm̄ eos ſint ſimplicia et non ſint compoſita ex materia et
forma ſicut ſunt corpora quatuor elementorum ſimpli-
cium: vt dicit Commen. p̄mo celi. et in pluribus alijs lo- Cōmē.20
cis oporteret ipā ſi eſſent facta eſſe facta ex nihilo. Et eo-
dem fundamento probat Commen. mundum non eſſe fa Cō.19.et
ctum primo ce. vnde ait. dicere autem mūdum eſſe gene- c.106.
ratum a nihilo: ſicut loquentes dicunt. contingit eis vt nō
ſit generatum. Generatio enim non eſt ex priuatione eſ-
ſentialiter: quemadmodum calor non fit ex frigore eſſen-
tialiter: niſi contrarium recipiat ſuum contrarium. Hec
tamen ratio in queſtione ſequēti ſoluetur. ¶ Tertio. per
idem fundamentum patet intelligentias: et ſubſtantias
abſtractas non eſſe productas: cum ſint ſm̄ eos eſſentia-
liter ſimplices. vnde Commenta. 12. metaphyſi. recitans Cōm̄.44.
opinionem Auicē. ꝙ ex intelligentijs quedam earum cō-
ſequitur quādam: ſicut cauſatum cauſam: et ꝙ a motore
primi celi prouenit anima primi celi ⁊ motor orbis. Et cō
ſequēter dicit ꝙ iſte ſermo non eſt imaginabilis: nō enim
eſt illic prouentus neq; conſecutio neq; actio: ita vt dica-
mus ꝙ vna actio cōſequitur vnum agens. Et infra. Hoc
inquit qui iam eſt inter modernos in dicendo ꝙ a tali mo
tore prouenit talis motor aut conſequitur: aut procedit:
aut talia verba non vere intelliguntur de iſtis principijs
abſtractis. Omnia enim iſta ſunt diſpoſitiones agentiuꝫ
ſuperficietenus non vere. Ubi patet ꝙ ab intelligentijs
negat omnem actionē que vere ſit actio qua ſint facte quo
cunq; nomine ſignificetur: ſiue dicatur prouentus vel cō-
ſecutio aut ſequela aut aliter qualitercunq;: ⁊ ꝙ ita ſit in-
ducit probationem: ex qua magis patet eius intentio. d.
ab agēte enī nihil ꝓuenit ſicut p̄dix im' niſi extrahere illđ
qđ eſt in potētia in actū. Sꝫ illic nō eſt potētia. vnde neq;
agēs: tm̄ enī illic ⁊ intellectus ⁊ intellectū et perfectum et
perficiens ⁊c̄. Ex his manifeſte patet ꝙ illa diſtinctio de
agente ⁊ de eſſe factum: qua putant euadere rationes fa
ctas contra eos: ⁊ exponunt auctoritates dicentes ꝙ Cō-
menta. intēdit negare ab intelligētijs ipas habere agens
et eſſe factas per tranſmutationem ⁊ motum: ⁊ cum noui
tate eſſendi. non autem ipſas eſſe producta s per ſimplicē
quādam emanationem ⁊ eternaliter omnino eſt preter in-
tentionem Cōmenta. nam conſtat ꝙ Auicē. non dicebat
intelligentias eſſe factas in tempore et per tranſmutatio-
nem ſubiecti: ſed eternaliter et per ſimplicem emanatio-
nem: et contra hunc intellectum arguit Cōmenta. per ra- Cōm̄.44.
tionem premiſſam: volens ꝙ nullum agens aliter agit q̄
tranſmutando ⁊ educendo quod eſt in potētia ad actum:
et quia nullum tale potentiale tranſmutabile eſt in intelli
gentijs: ideo concludit ꝙ earum nullum eſt agens. Inten
dit ergo Commenta. concludere eas omnino non eſſe fa-
ctas: alias nihil contra Auicen̄. concluderet. Unde iſta
diſtinctio de agente et de actione: quam faciunt illi de
opinione contraria a Commenta. ſola fictio putaretur.
¶ Ex ſecundo quoq; fundamento manifeſte cōcluditur
ſm̄ intentionem ipſorum nec corpora celeſtia nec intelli-
gentias neq; materiam primaꝫ: cum ipſa etiam ab eis po
natur eterna eſſe facta. Conſtat enim ꝙ in ipſos primo ce. T.c.125.
eternum et ingenitum vniuerſaliter mutuo conuertūtur.
Omne enim eternum eſt ingenitum: ⁊ omne ingenituꝫ eſt
eternum vt dicunt: ⁊ per hoc probant ꝙ omne ingenitum
eſt corruptibile: ⁊ econuerſo. ¶ Item ibidem diffinit Cōmē.124
philoſophus genitum. d. genitum eſt ens quod contingit
prius non eſſe: et Commenta. et generabile eſt quod in

Digitized by Google

tempoꝛe preterito non eſt ens.modo autē eſt ens et ſtatim
poſt diffiniens ingenitum dicit. Ingenitum quidem eſt
qḋ eſt nunc:et prius nō verum erat dicere non eſſe. Item
ibidem ꝓbant ꝙ genitum nec eſt ſemper ens nec ſemper
non ens:ſed medium inter vtrūqꝫ.ſ.quandoqꝫ ens ⁊ quā
doqꝫ non ens. Ex quibus euidēter apparet nec alicui lo-
cum illum vbi hoc determinatur diligenter conſideran-
ti.verti poſſe in dubium quin ſm eos manifeſta cōtradi-
ctio includatur dicendo eternum aliquod eſſe factum.
Cōmē.1. ¶ Item Commēta.4.celi.dicit.res enim eterne non ha-
bent agens niſi ſm ſimilitudinē: neqꝫ habent ex quatuoꝛ
cauſis niſi foꝛmalem et finalem: et ſi habuerit aliquid qḋ
eſt agens non erit niſi inquantum eſt foꝛma illi et conſer-
uans ipſum. vbi patet idem qḋ prius.ſ.nullum eternum
ſm eum habere cauſam agētem pꝛopꝛie ſumptam:vt di-
Cōmē.15 ſtinguitur a cauſa formali et finali. ¶ Item primo celi.
dicit ꝙ defendentes Platonem dicunt ꝙ aſſimilatio ge
nerationis mundi ex ſuis elementis generationi figura-
rum ex lineis ⁊ ſuperficiebus facta a Platone ſignificat
ꝙ mundus ſemper fuit apud Platonem: et ꝙ ipſe nō in-
tēdebat per hunc ſermonem niſi ꝙ partes eius ſunt pꝛio-
res natura toto non ꝙ ipſe fuit generatus vere. et ſi hoc
intendebat.dicit Commēta.nihil differt ab Ariſto. Sed
tamen male facit in dicendo manifeſte ⁊ mūdum eſſe ge
neratum ⁊ non coꝛruptibilem. Hoc enim non intenditur
ex generatione niſi cum difficultate. Hec Commen.vbi
patet ꝙ dicit intentionem Philoſophi eſſe ꝙ mūdus nō
eſt vere generatus:lꝫ eius partes ſint pꝛioꝛes eo: nō tēpo-
Cōmē.16 re ſed natura. Et in ſequenti Commen.dicit ꝙ Ariſto.in-
tendebat ꝙ cum ponitur mundus eſſe factus:contingit
vt ea ex quibus:ſicut pꝛioꝛa eo tempoꝛe: ⁊ per conſequēs
ſi eſt factus ſm eos non erit eternus. ¶ Hoc idem ꝓba-
tur ex alio. Nam conſtat ꝙ ſm intentionem Philoſophi
T.c.14. vt ſupꝛa tactū eſt.et poteſt haberi ex.4.et.5.phyſi.et alijs
Tex.c.7. locis innumeris Philoſophie ſue.omnis generatio. et
et.8. vniuerſaliter omnis factio vel mot⁹ eſt mutatio omniſqꝫ
motus finitus finito tempoꝛe menſuratur ⁊ omnis muta-
tio inſtanti. Si ergo aliquod eternum vtpote celum vel
intelligentia eſt genitum aut factum:aut fuit factum in
inſtanti:aut fiebat in tempoꝛe: ⁊ ſi in tempoꝛe:cum iā nūc
non fiat ſm Philoſophum:ſed ſit perfectū:ſequit̄ ꝙ ſuū
fieri pꝛeceſſit factum eſſe: et per conſequens non eſt eter-
num:ſi etiā in inſtāti:ſequitur ꝙ nō ſit eternum:cum nul-
lum inſtās fuerit eternum quinimmo quodlibet inſtans
ſm Philoſophum pꝛeceſſit tempus infinitum. ¶ Item
ſm ipſos. omnis motus vel mutatio eſt ex oppoſito in op
T.c.7.et poſitum.patet.5.phyſi. ⁊ per conſequens nullum factum
26. eſt eternum.nam omnis talis factio fuit ex non eſſe in ef-
ſe: et non eſſe autem pꝛeceſſit eſſe. ¶ Item Commenta.
Cōmē.5. 3.de anima.contra Theophꝛaſtum et The. dicentes ꝙ
intellectus ſpeculatiuus eſt eternus pꝛo eo:ꝙ recipiens
eſt eternum et agens eſt eternum:ex quo ſequitur vt etiā
factum ſit eternū:inquit ꝙ quia iſti opinati ſunt hoc con
tingit in rei veritate vt non ſit itellectus agens neqꝫ factū
cū agēs ⁊ factū non intelligat̄ niſi cū gñatione et tpe:aut
dicetur ꝙ dicere hoc agens et hoc factum nō eſt niſi ſm
Contra ſimilitudinem. ¶ Sed cōtra hoc videtur qḋ dictum eſt.
dicta. eſſe mens Philoſophi ⁊ etiam Cōmenta.qui pariter di-
cunt generationem eſſe eternā: ⁊ ſimiliter motū celi: ⁊ ta-
men conſtat ꝙ gñatio vere habet cām agentē:et ſimiliter
Cōm.46. motus celi vere factus eſt.vt Cōmē.ponit.12.metaphy.
Rñſio. ¶ Ad hoc dicendū:ꝙ vtiqꝫ generatio habet cauſam agē
tem ſm Philoſophū ſi recte hoc intelligatur ſm eum.tñ
nulla generatio eſt eterna aut fuit ab eterno: ſicut nullū
genitum fuit ab eterno ſiue fuit:aut eſt eternū. vnde ſm
ipſum iſta de virtute ſermonis eſt falſa.generatio eſt eter
na:quia quelibet eius ſingularis eſt falſa vt de ſe patet.

quinimmo ſm Philoſophū ante quālibet generatiōem
fuit alia generatio: ⁊ ꝑ conſequens nulla eſt aut fuit eter
na: ⁊ quia ante quālibet fuit alia. ideo cōcedit Philoſo-
phus ꝙ ab eterno fuit generatio: non eſt autem idem di-
cere.ab eterno fuit generatio: ⁊ generatio fuit ab eterno:
ſed pᷓma ſm Philoſophū eſt vera: et ſcḋa falſa:ſicut ſm
eūdem hec eſt vera.ab eterno vel ſemꝑ fuit homo:et hec
falſa.homo fuit ab eterno:vel homo fuit ſemper. Si au-
tem alicubi inueniatur.hec generatio eſt eterna.accipiē
da eſt pꝛo hac.ab eterno fuit generatio.vel hac.omni tē-
poꝛe vel ſemper fuit generatio:ſic ſuo modo dicēdum eſt
de motu celi.cum enim motus ſm modum loquēdi alio-
rum habeat partes ſibi ſuccedentes:quarum quelibet di
citur facta dicitur motus eſſe eternus ⁊ factus:quia an-
te quālibet eius partem fuit alia:et antē quālibet reuolu
tionem fuit reuolutio:et quelibet eſt facta: nulla tamen
pars motus eſt eterna. vnde fingēdo ꝙ motus ſit aliqua
entitas cauſata in mobili a motoꝛe vt multi imaginātur:
non eſt conſiderādum ꝙ aliqua entitas motus ſit eterna:
nec ꝙ entitas aliqua facta in mobili a motoꝛe ſit eterna:
cum quelibet ſingularis ſit falſa. ¶ Et ſi dicatur ꝙ licet Contra.
nulla pars motus ſit eterna.motus tamen motus eſt eter
nus: ⁊ hec eſt vera.motus eſt eternus accipiendo motum
pꝛo toto motu continuo ⁊ perpetuo celi. ¶ Dicendum ꝙ Rñſio.
de virtute ſermonis hec penitus eſt falſa ſm Ariſtote.to
tus motus eſt eternus.nam aut totus tenetur ſyncathe-
goꝛeumatice: ⁊ patet tunc ꝙ eſt falſa:quia illa valet hanc
quelibet pars motus eſt eterna: que falſa eſt:aut cathe-
goꝛeumatice: ⁊ tunc etiā patet:ꝙ eſt falſa:cum totum ſic
ſumptum nihil aliud ſignificet ꝙꝫ aliquid perfectum ex
ſuis partibus: ⁊ per conſequens partes motus eſſent eter
ne:qḋ eſt falſum. Et ſic patet ꝙ de ꝟtute ſermonis illa eſt
falſa:iſta tamen ſm Ariſto.eſſet concedēda:ſemper fuit
motus:et hec.ab eterno fuit motus:quia tunc ſtat confu
ſe tñ pꝛopter ſignum vniuerſale equiualenter impoꝛtatū
in his terminis ſemper et ab eterno:cum autem ponitur
a parte ſubiecti ſupponit determiāte:et eſt pꝛopoſitio fal
ſa per cauſam aſſignatam. Et hec ſint dicta loquendo de
motu ſm imaginationem pꝛedictam:que ponit motū ta-
lem aliquā rem factā eſſe diſtinctā realiter a mobili:qui
enim hoc non poneret faciliter expediret ſe negando mo-
tum celi habere cauſam effectiuā. Sed de hoc in ſequen
tibus videbitur. ¶ Ex his omnibus tamen habet̄ ꝙ nul
la entitas facta ſiue ſit generatio ſiue motus ſm Philo-
ſophum eſt eterna: et per conſequens qḋ obijciebatur de
generatione et motu nullatenus impedit qḋ dicebatur.
¶ Ad auctoꝛitates inductas pꝛo alia parte. Rñ. ad pri- Rñſio ad
mam dicendum ꝙ non habetur per illam niſi ꝙ intelligē- obiecta.
tia eſt principium ⁊ cauſa celi:nunc autem non ſequitur.
eſt cauſa.igitur eſt cauſa efficiens: et mirum eſt de ſic ar-
guentibus.nam conſtat ꝙ ipſi non dicunt Commēta.aut
Philoſophum voluiſſe ꝙ intelligentia mouens celum
ipſum effectiue pꝛoducat:niſi foꝛte hoc dicerent de pᷓma
intelligentia tñ:et tamen conſtat ꝙ ſm eos quelibet intel
ligentia eſt cauſa ſui celi:ſicut innuit auctoꝛitas allega-
ta:et magis ſtatim patebit. Dicendum ergo ꝙ quelibet
talis itelligētia ſm ipſos eſt cauſa foꝛmalis ſui celi mō q̇
dicet̄:ac etiā finalis:lꝫ non vltimata: ſꝫ pᷓma ſolū eſt vltı-
mata:vt patebit in ſequēti articulo. ¶ Ad ſcḋam aucto-
ritatē dicēdū ꝙ nō eſt ad pꝛopoſitū.nā ibi Philoſophus
non loquitur de rebus vel entitatibus aliquibus neceſſa-
rijs:ſed de pꝛopoſitionibus neceſſarijs ex quib⁹ fiunt de-
monſtrationes:quarum alique ſunt pꝛīcipia ⁊ cauſe:ali-
que vero ſunt ex principijs.vtputa cōcluſiones: ⁊ hoc pa
tet legenti ibidem. Unde ait. Amplius demonſtratio eſt 5.meta.
neceſſarioꝛum ⁊c̄.et patet per totum vſqꝫ ad auctoꝛitatē T.cō.6.
allegatam et de neceſſarijs pꝛopoſitionibus aut eoꝛum

Digitized by Google

ſignificatis totalibus loquitur. Et idem dicendum eſt
de alia auctoritate: qđ patet ex exemplis que ponit Phi
loſophus. ¶ Preterea. Eſto ꝙ loqueretur de entibus
neceſſarijs: adhuc non haberent intentum: quia non ſe
quitur: hoc habet cauſam: ergo habet cauſam efficientem: vt
dictum eſt. Et ſimiliter dicendum eſt ad auctoritatem
Commenta. ex. 6. meta.

Cōmē. 1. **Pro intellectu** vero et auctoritatis Cōmenta.
in de ſubſtantia orbis eſt ſcien
dum ꝙ ſicut ipſe dixit quarto celi. ⁊ ſupra habetur. agēs
poteſt dupliciter ſumi. ſ. proprie: et ſic eſt illud quod trāſ
mutat materiam de potentia ad actum: et quod eſt prin
cipium. vnde motus. vt ſupra dictum eſt: et ſic eſt cauſa
per ſe diſtincta cōtra tria alia genera cauſarum. alio mo
do ſumitur agens īproprie et ſimilitudinarie: et ſic omne
quod eſt cauſa propter quam aliquid eſt tale vel tale po
teſt dici agens: et dicitur facere vel agere illud ſic vel ſic:
et hoc modo et forma et finis dici poteſt agens: reſpectu
eius cuius eſt forma vel finis: forma enim ſubſtātialis
alicuius eſt cauſa propter quam talia / vel talia acci
dentia propria conſequantur ipſum: ſicut forma ignis
eſt cauſa ꝙ ignis ſit leuis et ſiccus et calidus: et ꝙ ſibi na
turaliter competat moueri ſurſum: et ſic de ceteris eius
accidentibus proprijs. ſimiliter finis eſt cauſa propter
quam quod eſt ad finem eſt tale vel tale. vnde ſecundum
alium et ſecundum alium finem rei res ipſa aliter et ali
T. c. 89. ter eſt diſpoſita. vt patet ſecundo phyſicorum. Et ex
hoc etiam conſuetum eſt aliquando de forma et fine di
ci ꝙ agunt vel faciunt. vnde dicimus ꝙ forma homi
nis facit hominem eſſe talis figure et talium membro
rum: et huiuſmodi. ſimiliter dicimus de fine.
¶ Ex his ad propoſitum dicendum: ꝙ non eſt inten
tio Commenta. ꝙ intelligentia agat orbem primo mo
do: ſcilicet productiue et proprie: ſed ſecundo modo tan
7. ca. de tum: ſcilicet ſimilitudinarie: et ſicut forma vel finis di
ſubſtātia citur agere. Ad cuius intellectum eſt ſciendum ꝙ inten
or. tio Commenta. vt patet. fuit ꝙ corpus celeſte eſſet ſub
ſtantia ſimplex non compoſita ex materia et forma: nec
tamen eſſet materia proprie dicta: cum non ſit in poten
tia ad formam: ſed eſt materia in actu: nec etiam eſſet
natura forme. omnis enim forma naturalis eſt princi
pium alicuius motus naturalis et ſuarum diſpoſitio
num naturalium. corpus autem celeſte ex ſe non eſt prin
cipium alicuius motus naturalis. non quidem recti:
cum non ſit graue nec leue: nec circularis: cum iſte ſit
proprius anime vt ibi dicit: et cum ipſum celum ha
beat proprium motum: ſcilicet circularem qui eſt mo
tus anime: et propriam figuram aliaſq; proprietates que
nulli conueniunt niſi ex forma: concludit Commenta.
ꝙ corpus celeſte eſt quaſi materia alicuius forme que
eſt generis anime. Et hec eſt intelligentia mouens ip
ſum. hec autem intelligentia ſe habet ad corpus cele
ſte ſicut forme materiales ad ſuas materias quantum
ad aliqua ſimiliter: et quantum ad aliqua diſſimiliter.
Forme namq; materiales cum habeant materiam que
eſt potentia pura: nec eſt actu. aliquod entium: perfi
ciunt eam: et cum ipſa conſtituunt aliquod ens deter
minatum. verbi gratia. ignem aut terram vel aliquod
aliorum.
¶ Item cum tales forme aduenīant materie median
tibus dimenſionibus diuiduntur diuiſione ſubiecti ſi
ue materie: et conſtituunt per earum materias. neu
trum autem horum conuenit intelligentie reſpectu ce
li: non enim conſtituunt cum ipſo aliquod per ſe vnum
huius / aut iſtius ſpeciei: cum corpus celeſte non ſit ma
teria que eſt potentia: ſed eſt ens in actu. vnde dignius
dicitur ſubiectum / ꝗ̃ materia: vt dicit. Item intelli
gentia non vnitur celo mediantibus dimenſionibus: et
ideo non diuiditur diuiſione corporis celeſtis: et per con
ſequens non cōſtituitur per ipſum. non enim exiſtit in eo:
neq; in toto / neq; in parte: ⁊ vniuerſaliter neq; in diuiſibi
li / neq; in indiuiſibili: vt dicit Cōmenta. primo ⁊ ſecundo Com. 5.
celi. ¶ Rurſum forme materiales ſunt cauſa determina Com. 3.
te magnitudinis et quātitatis in materia: vt dicit primo Cō. 75.
celi. Item determinate actionis et motus proprij. vt ibi Com. 61.
dem Commenta. 19. et. 84. ¶ Item quedam ſunt cauſe Com. 83.
determinate figure et forme viuentium: ſicut patet per
eundem primo celi: et primo de anima. ¶ Item ſunt cor
pori cauſe permanentie debite: vnde ſm̄ ꝙ corpora habēt
aliam et aliā formam et alias aliaſq; diſpoſitiones pro
prias conuenientes forme: ſic plus et minus durant in
eſſe: ſic etiam videmus ꝙ forma conſeruat ſuum ſubiectū
proprium in eſſe. vnde ea corrupta corrumpitur ⁊ corpus
et eius diſpoſitiones: vt patet in corporibus animalium:
et in omnibus iſtis non conuenit forma abſtracta: id eſt
intelligentia cum formis materialibus. nam corpus cele
ſte ratione ſue corporeitatis preciſe non determinat ſibi
motum circularem: cum iſte ſit proprius anime: vt eſt di
ctum. neq; hanc / vel illam figuram. cum ſola animata ha
beant naturaliter figuram terminatā: vt videmus ad ſen
ſum: ⁊ dicit Cōmen. 2. ce. neq; etiā tātā / aut tantā magni Cap. or.
tudinē: et ſic de alijs. ſed omnia hec ſibi proueniunt a ſua
forma que eſt intelligentia. vnde in de ſubſtātia orbis ait.
¶ Quia declaratum eſt hoc corpus eſſe ingenerabile et Cap. 2.
incorruptibile apparet ꝙ neceſſe eſt: vt ſit corpus ſimplex
non compoſitum ex materia et forma: et quia eſt indiui
dum demonſtratum in actu. et habens vnam figuram: et
omnia iſta ſunt in corpore per naturam et ſunt in materia
propter formam: neceſſe eſt vt hoc corpus celeſte ſit ma
teria animalium celeſtium que mouentur circulariter ex
ſe: et infra. ¶ Et debes ſcire ꝙ illud corpus celeſte non 2. c. d̄ ſub
indiget virtute mouente in loco tantum: ſed virtute lar ſtātia or.
giente in ſe et in ſua ſubſtantia permanentiam eternam: ⁊
probat et concludit: et ideo neceſſe eſt intellectum: id eſt
intelligentiam predictam eſſe largientem ipſi permanen
tiam eternam: quemadmodum largitur ſibi motum. Et
non hoc tantum: ſed neceſſe eſt hoc. ſcilicet intellectum
eſſe virtutem que largiatur ei motum proprium ſue actio
ni que eſt eternitas inter ceteros motus. ſcilicet motum
localem in circuitu et figuram propriam ipſi motui. ſcili
cet ſphericam: et menſuram propriam vnicuiq; iſtorum
corporum et conuenientiam inter ea adinuicem in ordine
et qualitate: ita ꝙ ex omnibus perficiatur vnus actus:
ſcilicet totus mundus: et ſequitur nullo interpoſito: nul
la enim eſt differentia inter indigentiam virtutis actiue
in omni corpore ſimplici: aut in vno corpore compoſito ex
corporibus ſimplicibus huiuſmodi: et indifferenter / ſiue
illud corpus fuerit generatum / ſiue non. videmus enim
celum habere ⁊c̄. vt ſupra allegatur. Ex omnibus iſtis
patet. ꝙ cum dicit celum habere virtutem agentem ip
ſum. non intelligit eam eſſe agentem proprie per modum
efficientis: ſed ſimilitudinarie per modum forme. vnde
dicit ꝙ nulla eſt differentia virtutis actiue in omni cor
pore et cetera. ſiue illud fuerit generatum / ſiue non: om
nem enim formam vocat actiuam reſpectu ſui corporis.
et cōſtat ꝙ non pōt intelligi ꝙ efficiat ꝓpriū corpus. Itē
in auctoritate per eos allegata dicit. ſicut eſt diſpoſitio fa
cta in corpore hoīs ⁊ corpore facto propter finē propriū.
Conſtat autem ꝙ aīa hominis non agit ꝓprie ſuum cor

Digitized by Google

pus:ſed tñ dicitur agere ipſum in diſpoſitionibus neceſſarijs:ꝛ illas ſibi largiri determinatiue ꝛ exigenter:ꝛ iterum infra cum dicit:ꝙ eſt agens orbem nullo interpoſito:quomodo intelligat exponit ſe dicens.ſ.faciẽs ipſum in diſpoſitionibus neceſſarijs in inueniendo finem ꝓpter quem fuit.ſm enim exigentiam proprij finis qui eſt eius motus largitur ſibi proprias diſpoſitiones: et hoc eſt illud agens qđ dicit finem ſignificare ſignificatione neceſſaria. Qđ etiam amplius claret in eo qđ ſubdit poſt illud qđ ſupra inducitur.cum ait. Et non eſt dubium ꝙ agẽs ipſum eſt mouens ipſum.qualiter enim intelligat ipſum eſſe agens ſine medio aliquo:exponit.d.qđ enim mouet ipſum motu proprio illi eſt illud quod largitur ei primo quas diſpoſitiones ꝓpter acquirit motũ propriũ:ꝛ ſic patet ꝙ non eſt agens niſi ſimilitudinarie ſicut forma dicitur dare eſſe compoſito et facere ipſum in talibus diſpoſitionibus. Ex hoc etiam patet:quia dicit ꝙ non eſt mouens tñ:quia non opinatur Commenta.ꝙ corpus celeſte ex ſe:aut aliqua alia forma preter intelligentiam habeant tales diſpoſitiones: et ipſa intelligentia moueat ipſum tantũmodo ſicut figulus mouet rotam: cui nõ dat tales diſpoſitiones proprias ad motum: ſed vltra ꝙ intelligentia mouens ſit ſibi cauſa omnium talium diſpoſitionum:ſicut alie forme ſuis corporibus:ſic autem eſſe agẽs non eſt eſſe agens proprie:nec ꝙ tale agens habere arguitur ſm Commenta.celum eſſe factũ in ſenſu in quo queſtio tractatur.immo ſm eum tale agẽs poteſt corpori cõpetere:ſiue ſit generatum vel factum ſiue non ſit factum vt iam dictum eſt. Et debere ſic ipſum intelligi ipſe docuit: quando quarto celi dicit ꝙ res eterne non habent agens:niſi ſm ſimilitudinem: et ſi habuerint aliquid qđ eſt agens non erit niſi inquantum eſt forma illi et conſeruans ipſum: vt ſupra allegatum eſt. ¶ Ad ea que inducuntur de perfectione intelligentiarum dicẽdum ad primum:ꝙ aſſumit duo falſa.vnum eſt ꝙ de intentione Commenta.fuit ꝙ intellectio qua ſecunda intelligit primã eſt ipſa ſubſtantia ſecunde intelligentie.hoc ſiquidem falſum eſt quinimmo ſenſit ꝙ talis intellectio eſt ipſa ſubſtãtia prime intelligentie intellecte: vt patebit in articulo ſequenti. ¶ Secundum cuius falſitas patet ex iſto primo eſt ꝙ prima intelligentia ſit efficiẽs cauſa intellectionis: quia ipſa intelligitur a ſecunda.ſequitur enim ꝙ eſſet efficiens ſuimet:nec valet prima probatio:que ad illud inducitur.nam Commenta.non dicit ꝙ illic eſt cauſa ſicut intellectum eſt cauſa intellectionis:ſed ſicut eſt cauſa intelligentis. Conſtat autem ꝙ intellectum ſumptum pro obiecto et diſtincto ab intellectione:ad quem ſenſum ſumit arguens: non eſt efficiens cauſa intelligenti ſm ipſum:et ſi in nobis aliquando ſit cauſa intellectionis. Accipit ergo Commenta.intellectum pro ipſa intellectione: iuxta modum ſuum vſitatum.3.de anima.vbi intellectionem vocat intellectum in actu. Intellectio autem nõ eſt cauſa efficiens intelligentis:ſed formalis potius: et ſiquidem ipſa ſit accidens ꝛ diſtincta ab obiecto eſt forma inherens intelligenti ſicut in nobis. ſi vero ipſa ſit ſubſtantia per ſe ſubſiſtens eadem qua intelligitur ſicuti eſt ſm Commenta.in ſeparatis a materia.tunc eſt ſm ipſum forma perficiens tñ:non autem inherens:ſicut ſi poneretur per poſſibile vel impoſſibile ꝙ intellectio qua intelligimus lapidem per ſe ſubſiſteret etiam per eam: nihilominus intelligeremus lapidem. hoc igitur modo dicit illic eſſe cauſam et cauſatum cum ait.tantum eſt enim illic cauſa et cauſatum ſm ꝙ dicimus ꝙ intellectum eſt cauſa intelligentis:et iſtud ſatis innuit quod ſequitur. ¶ Et cum ita ſit inquit non eſt impoſſibile vt illud quod eſt per ſe intelligentia ꝛ intellectum ſit cauſa plurium entium ſm ꝙ in eo intelliguntur multi modi. Uult igitur ꝙ primum de quo loquitur ſit per ſe intelligentia i.deſt intellectio ꝛ intellectum:ꝛ quia eſt intellectio plurium:quia omnium ſubſtantiarum ſeparatarum eſt plurium cauſa diuerſimode:tamen ſm ꝙ in eo intelliguntur multi modi ideſt ſm ꝙ diuerſis modis intelligitur ab eis.nam licet ſit eadem intellectio omnium:per eam tamen ſm ipſum vna intelligentia perfectius intelligit primã ꝙ̃ alia:ꝛ hoc modo quelibet intelligentia dicitur perfici per primam: non tanꝙ̃ per formã inherentem: nec tanꝙ̃ per agens cauſans in ea aliquam qualitatem vel formam perfectionem aut ſubſtantiam eius:vt iſti putant. patet etiã hoc ex verbis que immediate premittit. ait enim ꝙ illic non eſt prouentus neqꝫ cõſecutio neqꝫ actio ita vt dicamus ꝙ vna actio conſequitur vnum agens:tantũ enim eſt illic cauſa ꝛ cauſatum ꝛc. vbi patet expreſſe ꝙ vniuerſaliter negat ibi eſſe agens vel actionem proprie loquendo: et per conſequens omnem efficientiam. ¶ Secunda auctoritas non eſt ad propoſitum:quia illud Commenta.dicit eſſe verum in nobis:non autem in intelligentijs: immo oppoſitum ſtatim poſt vt in ſequenti articulo oſtendetur. ¶ Alia auctoritas de.7.metaphyſi.non eſt ad propoſitum: quia non loquitur Commenta.ibidem de virtutibus intellectualibus que ſunt intelligentie ꝛ ſubſtãtie abſtracte: de quibus non eſt ſermo. Sed loquitur de virtutibus intellectualibus vel intelligibilibus:que ſunt intentiones vniuerſales ꝛ intellecte in actu ꝛ abſtracte a materia ꝛ conditionibus eius: ꝓpter quarum factionem coactus eſt Ariſtote.ponere intellectum agentem qui eſt virtus abſtracta a materia.
¶ Ad ea demum que probant generaliter de omnibus entibus. Dicendum ad primam auctoritatem ꝙ non amplius per illam habetur niſi ꝙ primum eſt cauſa omnium: et ꝙ omnia habent eſſe per ipſum. ex hoc autem non ſequitur ꝙ ſit cauſa efficiens:nec hoc intendit Commen. Et ꝙ ita ſit patet manifeſte per eundem in de ſubſtantia orbis. vbi ait.ꝙ cum Ariſto.conſiderauit in virtutibus appetitiuis celeſtibus vidit eas moueri ad appetibile nobilius ipſis. Et ſequitur:ꝛ cum conſiderauit in cõtinuatione motus eorum: ſcilicet corporum celeſtium fuit declaratum ꝙ cauſa continuationis non eſt iſta quã mouentur. Sed illud quod largitur eius continuationem eſt illud appetibile:ſcilicet ad quod mouentur. Ex quibus patet ꝙ cauſa continuationis motus celeſtis eſt cauſa finalis. Et ſequitur: ꝛ fuit declaratum ꝙ dator continuationis motui eſt dator motus celi: et niſi ipſe eſſet deſtrueretur motus: ꝛ ſi motus.ꝛ celum.celum enim eſt propter ſuum motum ꝛ ſi motus celi deſtrueretur. deſtrueretur motus inferiorum orbium:ꝛ ſic mundus:ex quo verificatur ꝙ dator cõtinuationis ipſi mobili eſt dator eſſe alijs entibus: patꝫ in quo ſenſu dicit ipſum dare eſſe omnibus entibus: ſcilicet quia dat eſſe motui primo ſicut eius cauſa finalis: et per conſequens celo:quod eſt propter motum proprium: et a ſua forma primo habet diſpoſitiones proprias conuenientes illi motui:ꝛ cum alij orbes ſint propter primum:nec eſſent ſi illud non eſſet:dat etiam per conſequens eſſe illis. Et quia celi ſunt cauſa elementorum ꝛ mixtorum et aliorum generabilium et corruptibilium: ſequitur de primo ad vltimum ꝙ primum dat eſſe omnibus entibus et conſeruet illa:non quia omnia producat ſm intentionem Commenta.ſed quia eſt finis primi motus ꝛ aliorum. ¶ Ad ſecundum dicendũ ꝙ quicquid ſit de hoc an ſcilicet ex hoc ꝙ ceterorum deus eſt finis: ſequeretur ꝙ cetera ſint producta vel non. certum tamen eſt hoc ſequi non crediſſe Philoſophum ꝛ Commen. vnde manifeſte vnum poſuerunt et aliud negauerunt. Ad probationem autem conſequentie patebit reſponſio infra.q.3.huius diſtinctionis.
¶ Diſtinctio quoqꝫ quam dant de duplici factione vt ſupra oſtenſum eſt.non eſt ſm doctrinam Philoſophi aut

aa.iiij.

Cõmẽ.1. Cõmẽ.1. Cõmẽ.5. t.36. 12.meta. 44. Com.39. Cap.4.

Commenta. ſed ſm Auiceñ. qui ab eis in hoc plurimum diſcordat: nec prima probatio diſtinctiõis illius ex dicto
Cõm. 44 Commẽta. 12. meta. valida eſt vt ſupra monſtratum eſt.

¶ Secũda quoq; minus valet. nam cum dicit ꝙ quoddam actum eſt prius naturaliter ipſo tempore: et eſt orbis qꝫ ſequitur tempus: et cui tempus accidit: et quoddam
2. ca. de ſubſtãtia. agẽs eſt etiam prius naturaliter tempore ipſo: et illud eſt intelligentia faciens orbem in diſpoſitionibꝰ neceſſarijs: non accipit agens et actum proprie: ſed ſimilitudinarie tm̃: vt ſuperius oſtenſum eſt.

Aureolꝰ li. 1. di. 42 q. 1. arti. 1. ꝓpõne. 3.

Quantum ad ſecundum articulum eſt quedam opinio dicens ꝙ mens Philoſophi et Commẽta. fuit ꝙ quilibet orbis habet duos motores. vnum quidem proprium et ſibi naturaliter vnitum p modum forme largientis duas perfectiones eidem modo preexpoſito in articulo precedenti: et hic mouet tm̃ per modum agentis: et immediate dictum orbem exequendo. ſcilicet imediate motum eius circularem: et hoc modo coniuncta eſt et mouet quelibet intelligentia abſtracta preter primam. alium motorem habet nõ quidẽ proprium vt putauit Auiceñ. ſed communem mouentem tãtummodo per modum finis: ſicut amatum et deſideratum a motoribus coniunctis et actiuis: et hic motor eſt intelligentia ſimpliciter prima: quã deũ vocant et cauſam primam. Modus autem ſue motionis ſm iſtam opinionem eſt: ꝙ ipſa virtualiter et velut ars quedam vniuerſalis omnia exemplariter continens et eminenter exiſtens in mente cuiuſlibet alterius intelligentie cauſat efficienter deſiderium ſiue amorem ⁊ complacentiam ſui in illis: ita ꝙ eadem ipſa eſt que immediate efficit deſiderium ⁊ que terminat ſeu finit: nam ipſa eſt quam appetunt et in qua complacẽt. Ex tali autem complacentia quilibet motor alius mouet ad explicandum artem illam vniuerſalem in materia per motum ſui orbis: magis tamen et minus ſm ꝙ illam magis ⁊ minus intelligunt. nam motor primi orbis intelligens eam totaliter et vniuerſaliter intendit bonum ſimpliciter totius vniuerſi: ſicut dux habens in mente artem totalem militarem ad dirigendum totum exercitum. deinde motor ſecundi orbis intelligit particularius predictam artem vniuerſalem: et ideo intendit bonum etiam particularius contentum ſub bono quod intendit primus motor: ſicut miles habens artẽ equeſtrem contentam ſub militari intendit non totale regimen exercitus totius: ſed aliquid contẽtum ſub eo: et ſic deinceps per ordinem ipſorum ſm ordinem ipſorũ orbium deſcendendo: ita ꝙ ipſa ars vniuerſalis ſola eſt finis cuiuſlibet motoris coniuncti et motus ipſius: et ipſa nihil efficit niſi deſiderium ſui in illis. Ex quo patet etiam vt dicunt ꝙ ipſa non eſt expers omnis actionis q̃uis non immediate efficiat motum ſeu moueat ipſum celum. ¶ Iſta opinio que ſubſtantialiter recitata eſt: licet multo prolixius declaretur a defenſoribus ſuis: multipliciter tamen probatur auctoritatibus et rationibus. Auctoritas prima eſt
T.c.36. Philoſophi. 12. metaphyſi. dicentis de primo principio ꝙ mouet vt appetibile et deſideratum et amatum ſuper
Cõmẽ.36 quo dicit Commentator. Et hoc apparet bene corpora celeſtia eſſe animata: et ꝙ non habent de virtutibus anime niſi intellectum et virtutem deſideratiuam que mouet in loco: et in fine commenti ſubdit ꝙ corpora celeſtia cum habeãt appetitum propter intellectum. Intellectus autem appetit maius bonum ipſo contingit neceſſario ꝙ corpora celeſtia appetũt in hoc motu aliquod maius bonum ipſis. Hec Commenta. Cum igitur corpora celeſtia non appetant vel intelligant inquãtum corpora ſunt: ſed potius forma abſtracta ipſis vnita quam animam vocat Commenta. appetat et intelligat. ſequitur ꝙ ſi appetat maius bonum illud ſit vltimus finis: ⁊ nõ moueat executiue: cum eo nihil ſit maius bonum. ¶ Secunda eſt quã T.c.37.
ſubdit idem Philoſophus. d. ꝙ principium motus celeſtis eſt imaginatio per intellectum: vbi Commenta. Cum Cõmẽ.37
declarauit inquit primum motorem eſſe eternum et ſubſtantiam puram ſine materia et motorem abſq; eo quod mouetur: et quod mouet ſicut deſideratum et voluptuoſum principium autem cuiuſlibet motiõis eſt ex aliquo et ad aliquid. vult hic narrare principium iſtius motionis in moto quid eſt. et quid eſt illud ad quod eſt motus: et dicit. principium autem iſtius motus exiſtens in corpore celeſti eſt imaginatio per intellectum. vbi etiam apparet ꝙ vltra motorem qui mouet vt amatum ponit motorem executiuum qui eſt imaginatio per intellectum.

¶ Tertia auctoritas eſt Commenta. in eodem. dicentis Cõmẽ.41
ꝙ motus celeſtis componitur ex duobus motoribꝰ: quorum vnus eſt finite motionis: et eſt anima exiſtens in eo: alter vero infinite. et eſt potentia que non eſt in materia: et ſubdit ꝙ ſi poſuerimus illud ad quod mouentur corpora celeſtia. ſcilicet primum motorem non eſſe tranſmutabilem aliquo modo: concludit ꝙ ſemper mouebuntur: et concludit ꝙ corpus celeſte eſt animatum neceſſario: vbi etiam patet ꝙ vltra motorem coniunctum quem vocat animam celi ponit motorem per modum finis.

¶ Quarta auctoritas eſt eiuſdem ibidem. vbi ait: ꝙ il- Cõm.44.
lud qđ intelligit motor corporis celi de primo motore: et eſt anima celi: aliud eſt ab eo quod intelligit ex eo motor orbis ſaturni: et ſubdit ꝙ perfectio vniuſcuiuſq; motoris conſiſtit in intelligendo cauſam propriam et cauſam primam. Ecce ꝙ preter motorem executiuum ponit cauſam primam mouentem per modum finis.

¶ Quinta auctoritas eſt Philoſophi ſecundo celi di- T.c.64.
centis. ꝙ nobile perfectum eſt vnum quod non indiget Cõm.64.
operatione qua fiat nobilior. vbi Commenta. dicit ꝙ omnia entia non intendunt per ſuas operationes niſi vt aſſimilentur perfecto nobili: quod eſt deus: non quod indiget actione in acquiſitione ſue nobilitatis. Ex quibus patet etiam ꝙ deus nullam habet actionem.

¶ Sexta auctoritas eſt Commenta. in de ſubſtantia or-
bis. vbi ait ꝙ cum Ariſtote. conſiderauit corpus celeſte Cap.4.
eſſe eternum. omne autem motum mouetur per virtutem exiſtentem in eo. inuenit ꝙ illa virtus eſt anima non admixta materie abſtracta et ſeparata a corpore: et inuenit ipſam eſſe virtutem appetitiuam: et cum conſiderauit de virtutibus appetitiuis celeſtibus inuenit eas moueri ad appetibile nobilius ipſis: et declaratum fuit ei ꝙ cauſa continuationis motus non eſt illud quo mouetur: ſed eſt aliud appetibile. hinc etiam patet ꝙ ponit duos motores. vnum executiuum alium vt appetibile et finis. ¶ Secundo. eadem opinione probatur rationibus. Primo quia illud non attribuerunt Philoſophi ipſi deo: quod arguit in eo aliquam potentialitatem vel materialitatem: cum ipſe ſecũdum eos ſit actus purus omnino: ſed ſi ſit motor coniunctus alicui orbi: ſequitur ꝙ ſit aliquo modo materialis et potentialis: quia omnis talis motor vnitur moto ſicut formam faciens corpus celeſte ſub diſpoſitionibus neceſſarijs: vt figura et
motu: et huiuſmodi. Et ideo ſecundo celi. dicit. et vir- Cõmẽ.3.
tus que eſt in hac natura: et loquitur de intelligentia mouente orbem: eſt ſimilis forme naturali: et eſt ſimilis forme abſtracte. aſſimilatur enim forme naturali: quia ipſa dat huic corpori motum circularem et eſt in corpore ꝙ mouetur per ipſam. et aſſimilatur forme abſtracte: quia non diuiditur per diuiſionem corporis in quo eſt. Recipiens enim iſtam formam et adunatum cum ea eſt corpus celeſte corporale ad quod ſequuntur di-

Digitized by Google

menſiones corporales et alia accidentia: vbi forma et
formatum ſunt in eo idem numero. Hec Commenta.
T.c.35. ¶ Preterea. Philoſophus. 12. metaphy. nunꝙ̄ dicit ꝙ
primum mouet vt appetens vel amans: ſed tn̄ vt appeti-
bile ⁊ amatum: ⁊ aſſumit pro huius probatione: quia ni-
hil mouet vt omnino non motum niſi quod mouet per mo
dum finis ⁊ amati. finis enim mouet agentem ⁊ motorem
executiuum. igitur ſi primum moueat executiue mouebi
tur a fine: ⁊ non erit motor omnino immotus. ¶ Hec opi-
nio in tribus que dicit falſa eſt vt mihi videtur. vnum eſt:
quia negat deum ſm Philoſophum ⁊ Commen. eſſe mo-
torem coniunctum alicui orbi executiue ſeu actiue mouē
tem. Aliud quia negat alias inferiores intelligentias mo-
uere ſuos orbes per modum finis. Tertiuz: quia dicit pri-
mam intelligentiam ſeu deum efficere deſiderium ſui in
alijs intelligentijs. ex quo deſiderio mouēt orbes. Et ideo
pono contra iſtā tres concluſiones. ¶ Prima eſt: ꝙ Phi
loſophus ⁊ Commen. opinati ſunt deuz eſſe motorem ap-
propriatum primo mobili: et illud immediate actiue mo-
uentem. ¶ Secunda ꝙ opinati ſunt ꝗlibet aliam intelli
gentiam mouere tanꝙ̄ finis ⁊ eſſe finem ſui motus: licz nō
vltimatum: ſed finem ſub fine vt declarabitur. ¶ Tertia
ꝙ non poſuerunt cauſari efficienter a primo deſideriū vel
amorem ſui in alijs intelligentijs ex quo mouerent orbes.
¶ Primam concluſionem probo. primo auctoritatibus
expreſſis. ſecundo rationibus. auctoritas prima eſt Phi
T.c.37. loſophi. 12. meta. vbi diſtinguens inter principia abſtra-
cta mouentia orbes ait. at vero ⁊ quod bonum ⁊ quod ꝓ-
pter ipſum eligibile in eadem coelementatione ⁊ optimū:
⁊ tranſlatio commenti habet: ⁊ illud quod eligitur ꝓpter
Com. 37. ſe in vnitate electorum ⁊ eſt valde nobile. vbi Commenta.
exponens ait. Et illud quod diligitur propter ſe in vnit a-
te iſtorum electorum eſt nobile valde: ideſt et etiam illud
quod diligitur ꝓpter ſe ⁊ deſideratur in hec principia ab
ſtracta: quorum vnumquodqꝫ eſt aliquod vnum ſimplex
⁊ electum corporis quod mouet: ⁊ illud quod ex eis eſt in
fine nobilitatis ⁊ ſimplicitatis ⁊ vnitatis. Et intendebat
ſcilicet Ariſtote. per hunc ſermonem diſtinguere inter pri
mum principium ⁊ alia principia abſtracta. alia enim vi
dentur eſſe electa ⁊ deſiderata propter alia: ſcilicet princi
pia aliorum motuum celeſtium preter vel propter ſm ali-
am litteram motum diurnum. quod autem hunc motum
facit videtur eſſe electum per ſe cum verſus ipſum moue
tur omne motu velociori et maiori motibus proprijs vni-
cuiqꝫ eorum. Eſt enim electum per ſe ⁊ amatuz omnibus
tale autem eſt perfectum in fine. Hec Commen. Hec au-
ctoritas tam expreſſe eſt pro concluſione vt nullus ſi dili-
genter attendit permittatur ſentire oppoſitum. nam con-
ſtat ꝙ ſm intentionem Philoſophi ⁊ Commentatoris ſo
lum principium ſimpliciter primuz: quod eſt deus: eſt ele-
ctum per ſe: et alia propter ipſum: et amatum omnibus et
perfectum in fine: ⁊ in fine nobilitatis ⁊ ſimplicitatis ⁊ vni
tatis. Cum igitur dando differentiam inter principia mo
tuum celeſtium dicat tale eſſe principium motus diurni
quem conſtat eſſe primi mobilis: manifeſte concluditur
ꝙ ſm intentionem ipſorum deus ſit eo modo principium
illius motus quomodo non eſt principiuz aliorum: ⁊ quo-
modo alia principia abſtracta a quibus iſtud primuz di-
ſtinguit. ſunt principia aliorum motuum: ⁊ per cōſequēs
tanquam motor executiuus et appropriatus atqꝫ coniun
ctus primo orbi. ¶ Cum etiam aliorum ipſe ſit finis ſm
intentionem Philoſophi vt opi. dicit ⁊ alia principia ſint
ſuis orbibus cōiūcta ⁊ appropriata: atqꝫ actiue mouētia.
T.c.43. ¶ Secunda auctoritas eiuſdem philoſophi eſt infra eo-
dem lib. vbi querit: an ſint ponende plures ſubſtantie eter
ne et quot. ait enim ſic. videmus autem preter vniuerſi

ſimplicem lationem quam mouere dicimus primam exi-
ſtentem hic ſubſtantiam alias lationes ⁊c. et poſtea con-
cludit ꝙ ſm numerum lationum eſt numerus ſubſtātia-
rum eternarum et immobilium: ⁊ idem penitus Cōmen- Cō.43.
ta. ibi. Ecce ꝙ expreſſe dicit ꝙ prima ſubſtātia mouet pri
mam lationem: prima autem ſubſtantia eſt quam dici-
mus deum. Nec poteſt dici ꝙ moueat tantum: vt finis.
Tum quia ſic etiam mouet alias lationes: vnde non dice
ret ſpecialiter hāc lationem fieri ab ea. Tum quia ex mo-
tu non concludit numerum ſubſtantiarum mouentium
preciſe per modum finis: vt etiam cogitur contraria opi.
fateri: quoniam tunc eſſet vna tantum ſubſtantia ſempi-
terna. Tum quia ita videtur Philoſophus cōparare pri
mam ſubſtantiam prime lationi: ſicut alias alijs lationi-
bus: comparat autem eas: vt actiua principia. vt patet.
quare ⁊c. ¶ Forte diceret. ꝙ per primam ſubſtātiam ibi
Philoſophus non intelligit ſubſtantiam primam ſimpli-
citer que eſt deus: ſed primam inter mouentes executiue
orbibus naturaliter vnitas: et talis vtiqꝫ eſt que primam
facit lationē: hanc tamen eſt alias prior non mouens: niſi
per modum finis: ſcilicet deus ipſe qui eſt ſubſtantia ſim-
pliciter prima. ¶ Iſta reſponſio nulla eſt ſm intētionem
Philoſophi et Commenta. quinimmo ſibi ex toto repu-
gnans: quod patet: primo quidem: quia Commenta. ſta- Cō.44.
tim. commēto ſequenti. hoc dictum quod vtiqꝫ fuit Aui-
ceñ. reprobat ſic. d. Qꝫ autem moderni dicunt ſubſtantiā
primam eſſe priorem motiōe totius falſum eſt. Quelibet
enim ſubſtantiarum iſtarum eſt principiū ſubſtantie ſen-
ſibilis ſm motorem et finem: et ideo dicit Ariſto. ſi alique
ſubſtantie eſſent non mouentes eſſent ocioſe. hec Cōmen-
ta. ¶ Ad hanc autem auctoritatem reſpondent defenſo-
res opi. contrarie dicentes ꝙ Cōmenta. intendit ꝙ prima
ſubſtantia mouet cauſando deſiderium in motore coniun-
cto: et ſic non eſt ocioſa: et ſine actione: cuius oppoſitum
opinabatur Auiceñ. dicens ꝙ prima intelligentia intelli-
gendo ſe cauſabat motorem primi celi: poſtmodum au-
tem nihil cauſabat: ſed remanebat in ocio: in quo nunc
eum reprobat Cōmenta. ¶ Hec reſponſio nulla eſt: tum
quia expreſſe dicit falſum eſſe: ſubſtantiam primam prio-
rem eſſe motore totius. Si autem ipā non eſſet motrix to-
tius: ſed alia quedam intelligentia qualitercunqꝫ cauſa-
ret deſiderium/ aut moueret/ vel non moueret: vtiqꝫ ipſa
prior eſſet motore totius: tum quia dicit ꝙ quelibet talis
ſubſtantia principium eſt ſubſtantie ſenſibilis: vtpote cor
poris celeſtis et ſm motorem et ſm finem: non poteſt au-
tem intelligi eſſe principium eius ſcd̄m motorem diſtin-
guendo a principiatione ſm finem: niſi quia mouet acti-
ue celum ipſum. ¶ Preterea. Qꝫ intelligit de motione
que eſt tranſlatio celi probatur ex eo ꝙ ipſe allegat in hoc
Ariſtotel. de tali autem motione Philoſophum intellige- T.c.48.
re: patet manifeſte ex eo: ꝙ in fine dicti capituli poſtꝙ̄ in-
ueſtigauit numerum ſubſtantiarum mouentium ex nu-
mero lationum celeſtium concludit ꝙ nulla preter has
altera natura eſt. Et probat: ſi enim eſſent inquit alie mo-
uerent vtiqꝫ finis exiſtentes lationis: vbi Commenta. Cō.48.
Cum poſuerimus inquit ꝙ nulla ſubſtantia abſtracta eſt
que non moueat: ꝙ tunc inueniretur in diſpoſitione dimi
nuta: et cum poſuerimus ꝙ omnis orbis eſt propter ſtel-
lam: et ſi non eſſet ocioſum: manifeſtum ꝙ via numeran-
di motuum ſtellarum. Ecce ꝙ Ariſtotel. dicit ꝙ nulla alia
eſt preter motores: et dicit ꝙ ſi eſſent alie preter nume-
rum illum qui eſt equalis numero motuum: illi etiam
mouerent: et per conſequens. vt infert Commenta. eſſent
alij motus preter eos qui comprehenſi ſunt in corporibus
celeſtibus: et etiam alia corpora: cum certe iſta conſe-
ſequentia nulla eſſet ſecundum eos: ſi eſſet aliqua non

Digitized by Google

mouens.Cōmen. etiam dicit ꝙ nulla ſubſtātia abſtractā
eſt que nō moueat:alias eſſet in diſpoſitione diminuta:et
pz ꝙ intelligit de motione per modum agētis:et nō finis
tm̄:ꝙuis quelibet etiā illo modo moueat: vt iam tactum
eſt:ꝛ in ſcḋa concluſione magis patebit. ¶ Confirmaꝝ.qꝛ
T.c.29. Philoſophus in eodē.12.in illo capꝭ. Sed qm̄ tres erant
ſubſtātie iuxta principiū ait.ꝙ nihil ꝓdeſſet ſi ſubſtātias
faciamus ſempiternas: ſi non aliquod potēs trāſmutare
Cō.30. inerit principiū:et Cōmen.ibi ait. ꝙ nihil prodeſt ponere
ſubſtantiā eternam:in qua non ſit principiū mouendi:hic
patet ꝙ Philoſophus: ꝛ ipſe loquitur de principiatione
motionis localis: quoniā cauſatio deſiderij non eſt tranſ-
Cō.44. mutatio de qua loquitur. ¶ Amplius ibidē ait Cōmen.
ꝙ quēadmodum primus princeps in ciuitatibus neceſſe
eſt : vt habeat propriam que eſt nobiliſſima actionum :et
ſi non:eſſet ocioſus : quam actionem intendunt per ſuam
actionem omnes qui ſunt ſub primo principe : et multa
etiam exēpla adducit de artibus: quarum inferiores in-
tendunt actionem ſuperioris:ſic ſubdit ipſe eſt intelligen-
dum de iſtis corporibus cum ſuis formis : à quibus mo-
ūentur : ꝛ de iſtis formis adinuicem. Ex quibus patet ꝙ
ipſe vult ꝙ primus princeps vniuerſi: qui deus eſt:habet
propriam actionem quam intendunt:ꝛ ei ſubſeruiunt mo
tores inferiores : talis autem actio eſt motus diurnus:ſi-
cut patet per verba que premittit:ait enim ꝙ omnes intē-
dunt hunc motum diurnum qui eſt primi motoris actio:
et principium aliarum actionum. ¶ Ex predictis poteſt
colligi vna probatio alia directe ad concluſionem : nam
12 meta.t. ſm mentem Philoſophi et Commenta.vt patet ex predi-
et cō.48. ctis eſt ꝙ quelibet ſubſtantia abſtracta moueat aliquod
corpus celeſte alioquin eſſet ſuperflua in vniuerſo ꝛ ocio-
ſa:ꝛ in diſpoſitiōe diminuta.i.imperfecta:ꝛ quia hoc ſm
eos eſſet maximum inconueniens:circa primam ſubſtan-
tiam que eſt omnium nobiliſſima. ſequitur ꝙ indubitan-
ter opinati ſunt primam ſubſtantiam corpus aliquod ce-
leſte mouere: et ſi ſic.ſequitur ꝙ primū quod eſt inter om-
nia nobilius ꝛ ſupremum: ꝛ patet ꝙ loquuntur de motio-
ne que eſt trāſlatio corporalis. Quāuis eorum motuum
nullum ſit ſm veritatem:cum multe ſint ſubſtātie abſtra-
cte perfecte : et non ocioſe / vel ſuperflue non mouentes:
nunc tamen non quid verum ſit: ſed quid ſenſerūt quere-
tur. ¶ Deinde probatur concluſio rōnibus.primo:qꝛ ſm
intentionem Philoſophi eandem ſubſtantiā probat phy
ſicus eſſe et eſſe abſtractam ab omni materia/ ac omnino
immobilem: et metaphyſicus probat eſſe primam formā
et vltimum finem omnium. igitur ſm intentionem eius.
deus mouet actiue celum.antecedens patet. primo ex di
Cō.6. cto Commenta..12.metaphyſi.vbi ait. ꝙ principium for
male et finale et mouens non ſunt tria numero: ſed vnum
in ſubiecto : et tria ratione : ſm autem ꝙ mouens eſt de-
claratur eſſe in ſcientia naturali : et ꝙ non eſt in materia.
Et ſm ꝙ concedit hec ſcientia : ſcilicet metaphyſica. ꝙ
hoc mouens non eſt in materia:declarat ꝙ eſt forma et fi-
nis iſtius ſenſibilis ſubſtātie:non in eo ꝙ eſt ſenſibilis:ſed
Com.5. in eo ꝙ eſt ens. Et in precedenti commento dicit ꝙ Phi-
loſophus incipit declarare principium ſubſtantie eterne:
et poſuit etiam hoc quod declaratum eſt in naturalibus:
et conſiderandū de eis conſideratione propria huic ſcien
tie. verbi gratia. ꝙ eſt ſubſtantia et prima forma et ꝙ eſt
T.c.41.et primus finis. ¶ Secundo quia in.12.metaphy. Philo-
58. phus repetens rationem factam in.8.phyſi. probat moto
rem celi eſſe a materia ſimpliciter abſtractum ꝛ immobi-
lem : deinde ꝙ tales motores ſunt plures : et quilibet eſt
ſubſtantia : et poſtea ꝙ prima ex eis eſt finis ceterarum:
conſequentia patet : nam vltimus finis ſm intentionem
Philoſophi : non niſi deus eſt:vt omnes concedunt. igi-
tur deum eſſe ſeparatum a materia probat phyſicus ſm

Philoſophum.Conſtat autem ꝙ per nullam aliam ratio
tionem:ꝙ̄ per illam.8.phyſicorum. ſcilicet ꝙ mouet tem
pore infinito:que ratio:vt cuilibet intelligenti apparet:to
ta incedit de mouente actiue/ nec vſquā per aliam ratio-
nem inuenitur eum probaſſe aliquam ſubſtātiam abſtra-
ctam eſſe. ¶ Secundo eadem ſubſtantia ſm Philoſo-
phum eſt prima:ꝛ menſura omnium ſubſtantiarum ꝛ pri
mus motor/ac forma et finis. igitur deus ſm ipſum mo-
uet actiue: antecedēs patet per Cōmen.10.meta.qui vbi T.cō.7.
Philoſophus dicit : ꝙ ſicut in coloribus colorem vnum
querendum ipſum ꝙ vnum:ſic et in ſubſtantia ſubſtantiā
vnam.ipſum vnum ait Cōmen.ſicut in coloribus ꝛc̄.i.qḋ Cō.7.
eſt principium ſubſtantiarum ꝛ principium numeri earū
qui exiſtit in ſubſtantia: ꝛ intendit.ſ. Ariſto.ꝙ cum fuerit
inuentum quod declaratum eſt in Philoſophi.ſ.hoc eſſe
primum motorem eternum et abſolutū ab omni materia:
et declarauit poſt:ꝙ hoc non ſolum modo eſt principium
tanꝙ̄ motor:ſed tanꝙ̄ forma ꝛ finis:declarabitur ꝙ illud
eſt vnum de quo declaratū fuit hic:ꝙ eſt principium ſub
ſtantie:ſicut eſt declaratum ꝙ eſt actus vltimus: cui non
admiſcetur potentia omnino: hic patet ꝙ Cōmenta. vult
ꝙ prima ſubſtantia que eſt actus vltimus:cui non admi-
ſcetur omnino potentia:ꝛ eſt principium numeri ꝛ menſu
ra omnium aliarū eſt motor.ſ.actiue mouens:que expoſi
tio patet ex eo quod ait ꝙ non ſolum modo eſt principiū
tanꝙ̄ motor:ſed tanꝙ̄ forma ꝛ finis:vbi diſtinguit princi-
piationem motionis a ratione principiandi ſm finem.cō-
ſequentia autem patet: qm̄ ſm omnes deus ipſe ſolus eſt
menſura ſubſtantiarum et prima omnium. ¶ Secunda
concluſio probatur.primo per Philoſophū.12.meta.qui
poſtꝙ̄ concluſit:ꝙ eſt aliquid quod non mouetur: mouet
autem motum ſempiternum ꝛ ſubſtantia ꝛ actu ens ime-
diate de tali motore addit. Mouet aūt ſicut appetibile et
intelligibile:hec enī ſola mouēt non mota: vbi ſm omnes
etiam eos qui ſunt de contraria opinione intendit. ꝙ tale
mouens mouet per modū finis. Et poſtea de tali ſubſtan- T.c.36.
tia mouente querit:vtrū ſit vna vel plures:ꝛ determinat
ꝙ plures.igitur vult ipſe ꝙ non ſolum primus motor: ſed
etiam illi moueant per modum finis:ꝛ ſint fines motuum
ſuorum. ¶ Preterea. Idem ipſe in fine illius capituli: T.c.42.
vtrum autem vnam ponendum eſt talem ſubſtātiam/aut
plures:poſtꝙ̄ concluſit ꝙ plures:ꝛ ꝙ numerus earum eſt
ſm numerum motuum addit:vt ſupra allegatū eſt ꝙ pre- T.c.48.
ter eas nulla alia eſt:et probat ꝙ ſi eſſet inquit alie moue-
rent vtiꝙ̄ fines exiſtentes lationis:iſta conſequentia nul-
la eſſet ſm ipſum:niſi et omnes que mouent ſint fines ſua-
rum lationum. ¶ Hoc idem probatur per Cōmenta.pri- Cō.36.
mo quidem : quia ſuper illam partem preallegatam: mo-
uet autem ſicut appetibile ꝛc̄. dicit ipſe . ꝙ hoc mouens
eſt intellectus ꝛ eſt mouens:quia agit motum:et quia eſt
finis motus : et ꝙ hoc intelligat de quolibet motore ce-
leſti : patet : quia poſtꝙ̄ ſubiecit exemplum de forma
balnei : et dixit ꝙ ſi eſſet non in materia moueret : et ſm
agens ꝛ ſm finē ſic inquit ipſe. Intelligendum eſt de mo-
uentibus corpora celeſtia. ſm igitur ꝙ illa intellecta ſunt
forme eorum:ſunt mouentia ſm agens. Secundū autem
ꝙ ſunt fines eorum mouentur ab illis ſm deſiderium.
¶ Item Cōmenta. ibidem dicit ꝙ vnaqueꝙ̄ illarū ſub- Cō.48.
ſtantiarum mouētium eſt perfectio ꝛ finis motus. Item
idem in de ſubſtantia orbis dicit ꝙ cum forme corporum Cap.1.
celeſtium non conſtituantur per ſua ſubiecta : neceſſe eſt
vt forma qua mouentur ſit illa ad quam mouentur:in for
mis enim coſtitutis per ſua ſubiecta differunt : ſcilicet ꝙ
forma qua mouentur non eſt illa ad quam mouentur. Et
omnis forma huius ſcilicet que mouetur ad ſeipſam per-
ficiendam per aliam : neceſſe eſt vt ſuum mouere ſit fini-
tum:cū non moueat : niſi cū mouetur. ſupple tanꝙ̄ a fine

Digitized by Google

acquirendo quo acquiſito ceſſat motus. Itē ſubdit ꝙ nihil eſt in corporibus celeſtibus quo forma qua eſt motus differat ab ea ad quā eſt motus:immo ſunt eadē forma:ꝛ non differunt:ea diſpoſitione. hoc Cōmē. Ex quibus omnibus patet:ꝙ eadē forma ipſa vel intelligētia eſt qua celū mouetur:ꝛ eſt principiū motus:vt agens: ꝛ ad quā mouetur:ideſt eſt finis motus ❡ Tertia cōcluſio ꝓbatur primo:quia ſi primū cauſaret deſiderium ſui in intelligentia mouente orbē:vt dictū eſt:ſequeretur ꝙ ipſa intelligentia moueret mota a re extrinſecus deſiderata:ꝛ ſic animal celeſte non eſſet compoſitū ex vno mouente: ꝛ vno moto tñ: Cap. conſequens eſt contra Cōmēta. in de ſubſtantia orbis. vbi ait. ꝙ forme corporū celeſtiū:ꝛ maxime forma corporis vltimi cōtinentis ſunt quodāmodo anima ſcilicet per appetitū exiſtentē in eis ꝛ motore ꝛ quodāmodo intellectus: ꝛ eſt forma ſimplex prima per quā animal celeſte componitur ex vno mouente ꝛ vno moto:ecōtrario de animalibus que ſunt hic: apparet eniꝫ ꝙ in iſtis mouens componitur ex duobus mouentibus ſcilicet ex anima et re deſiderata extrinſecus mouente animam: ꝛ ideo motum in eis inuenitur eſſe compoſitum non ſimplex. hoc Commenta. conſequentia autem patet: quoniam tunc res deſiderata moueret intelligentiam cauſando deſiderium: et ſic eſſet duplex mouens ſcilicet res deſiderata et ipſa intelligentia. Item eſſet duplex motum. ſ. corpus celeſte ꝛ ipſa intelligentia:que etiam eſſet mouens mota. ſicut in animalibus que ſunt hic. ❡ Secūdo forme ſimpliciter abſtracte:et a materia ſeparate cū intelliguntur ab alijs formis abſtractis non cauſant:ſm philoſophū ꝛ Cōmen. intellectioneꝫ ſui in illis:ſed ſeipſis intelligūtur: ita ꝙ intellectio ꝛ intellectū ſunt idē eſſentialiter. igitur cū ab eiſdē deſiderantur nō cauſant deſideriū ſui in illis: ſed ſeipſis deſiderātur:et deſideriū ꝛ deſideratū ſunt eſſentialiter idē:antecedēs pa-
T.c.15. tet per philoſophū. 3. de aia. d. ꝙ in his que ſunt ſine materia:idē eſt itellectus:ꝛ qđ intelligitur: ꝛ accipit intellectū ꝓ actu:ſiue ꝓ intelligere:quod patet ex eo qđ immediate ſequitur. ait enim ſcientia nāqꝫ ſpeculatiua:ꝛ qđ ſic ſpeculatū eſt idē eſt:tā ex tranſlatione cōmenti que eſt hec. formare eſt per intellectū ꝛ formatū per intellectū in eis que ſunt extra materiā idē ſunt:per formare autē intelligit ipſe vbiqꝫ ſimplicē intelligētiā:ſiue ſimplex intelligere quod non eſt affirmatio vel negatio:que ab ipſo fides dicuntur
Com.19.ꝛ 27. Et idē dicit ibi Cōmen. ꝙ ſcientia intellectuū ſeparatorū eſt ipſuꝫ ſcitū omībus modis. ecōtra diſpoſitioni in ſcitis
Cōmē.37 intellectus materialis. ❡ Itē. 12. meta. loquēs de formis abſtractis mouētibus orbes: dicit ꝙ in eis intellectus. i. intelligere eſt intellectum:vt dictū eſt in lib. de aia. ꝛ poſt ſubdit. ꝙ talia intellecta intelligūtur per ſe:ꝛ non per aſſimilationē:ſicut intellecta materialia:que. ſ. intelliguntur per aſſimilationē:q2 per intellectionē a ſe diſtinctā que eſt eoꝝ ſimilitudo. Et multa ad idē dicit in eodē Commē. cō-
Cōmē.37 ſequētia ꝓbatur:q2 ſm eundē Cōmen. ꝛ poteſt haberi ex 12. metaphy. in principio deſideriū ꝛ intellectio in talibus entibus nō differūt:ſicut in nobis:vnde dicit ipſe:ꝙ in nobis motio in alterū deſiderati differt a motione in alteruꝫ intellecti. i. deſideriū ab intellectione:ꝛ ſequitur. Et videtur de iſtis principijs que ſunt in corporibus celeſtibus ꝙ deſideratū in eis idē eſt quod intellectio:deſideratum eñ apud nos differt ab intellecto:ꝛ accipit intellectū hic pro
Cō.5.19.ꝛ 36. intellectione: ſicut ꝛ frequenter in. 3. de anima intellectuꝫ vocat intellectū in actu:ꝛ ſimpliciter deſideratum pro deſiderante. alias ſi pro obiecto extra falſum diceret: omne enim quod deſideramus intelligimus. ꝛ hic ſenſus cōfirmatur per probationem quam adiungit immediate:quia potentia inquit qua comprehenditur deſideratuꝫ differt a potentia qua comprehenditur intellectum: que probatio ſiue aſſumptum ſit verum:ſiue non: nulla eſſet niſi deſideratum et intellectum pro actibus et non pro obiecto ſumerentur: quia ex diuerſitate potentiaruꝫ intellectus et voluntatis non arguitur diuerſitas obiecti: ſed tantuꝫ diuerſitas actuum. ❡ Tertio probatur concluſio per eundem ibidem: qui oſtendens quomodo eadem forma abſtracta que eſt intellectus et appetitus mouet corpus celeſte: vt agens et vt finis declarat quomodo in nobis 12.ſi.c.37 differunt: quod mouet vt agens: et quod mouet vt finis: per exemplum de balneo: cuius forma exiſtens in anima: vt dicit eſt agens deſiderium: et motum deſiderium intellige non ſui: ſed forme exiſtentis extra animam: et ſimpliciter eſt agens mediate ſcilicet vel immediate motum corporalem: quo mouemur ad balneum exiſtens extra aīam: qđ quidem eſt finis talis motus: et non agens: vt dicit Commenta. et tunc addit ꝙ ſi forma balnei non eſſet in materia moueret ſecundum agens et ſecundum aliquem finem ſine aliqua motione contingente. Et ſic eſt inquit intelligendum de mouentibus corpora celeſtia ꝛ cetera. vult igitur ipſe ꝙ eadem forma abſtracta que mouet: vt agens motum corporis celeſtis: mouet etiam vt finiens ipſum ſine aliqua motione contingente: quod non poteſt intelligi de motione ipſius corporis celeſtis: propter implicationem contradictionis conſequentem. Sic enim diceretur ꝙ ipſa moueret corpus celeſte: et tamen ipſuꝫ non moueretur:ſed intelligitur ſine motione cōtingēte ipſi forme agenti motū:quoniā ipſa forma abſtracta:ſiue a ſeipſa:ſiue ab alia abſtracta ametur non cauſat amorem ſui a ſe diſtinctū in amante quo amans a re amata moueatur econtra ei quod contingit in nobis: vt predictuꝫ eſt. Et hec conformia ſunt dictis per eundē:ꝛ allegatis in prima ratione pro Commenta. ac. 3. ❡ Dico igitur quantum ad articulū iſtū ꝙ mens Philoſophi et Cōmē. fuit ꝙ prima intelligentia que deus eſt actiue mouet: et eſt motor coniunctus ꝛ appropriatus primo orbi. Et ſimiliter quelibet alia intelligentia actiue mouet ſuū orbem: cui etiam eſt naturaliter vnita. Rurſus quelibet intelligētia mouēs mouet propter ſe:ꝛ eſt finis ſui motus: vnde nō eſt intelligenduꝫ ſm ipſos ꝙ intelligentie mouentis: finis primo intentus ſit motus ipſe:aut generatio inferiorū cōſequens illū:ſed ſua propria bonitas ꝛ perfectio quā vt di-
cit Cōmen. ipſa videt eſſe in mouendo: nā ſi non moueret Com.48.
eſſet ocioſa:ꝛ in diſpoſitione non bona: vt igitur ſemper ſit
in optima diſpoſitione mouet ſemper:ſicut dat Cōmenta. Com.50.
exēplū de eo qui preter conſeruationē ſue ſanitatis exercitatur in operatione alicuius artis que facit aliqua artificia:huius ſiquidē finis prima intētio eſt conſeruatio ſue ſanitatis ꝛ bone diſpoſitionis. ❡ Secunda vero intentio-
ne ipſa artis operatio. Idē dicit ipſe. 2. cc. In rebus indi- Com.17. ꝛ.21.
uinis actio earū prima intentione eſt propter ſuū eſſe: ꝛ
ſecunda propter aliud:ꝛ hoc eſt declarandū in ſcientia di- Com.80.
uinali. Et in. 2. phyſi. Huiuſmodi inquit eſt diſpoſitio entia neceſſarij ſimpliciter. ſ. vt ſit non propter ſuā actioneꝫ: ſed actio eſt ꝓpter illū. In hoc tamen eſt differentia inter ipſos motores celeſtes:nā primus ſic eſt finis ſui motus ꝙ nullus alius motor eſt finis illius motus:ſed cuiuſlibet alterius motus non ſolū ſuus ꝓprius motor eſt finis:ſꝫ etiā primus motor:qm̄ ꝛ cuiuſlibet alterius motoris prim9 eſt finis:ꝛ ad ipſum ꝛ ꝓpter ipſuꝫ:vt finē vltimū eſt quilibet alius:vnde ꝛ actiones ꝛ motus alioꝝ ſubſeruiūt ꝛ ordinā-
tur in actionē primi. Et hoc eſt quod dicit Cōmen. 12. me- Com.44.
taphy. Et intelligendū eſt inquit ꝙ motus aliorū orbium intendunt motum orbis ſtellati:ꝛ ꝙ perfectio vniuſcuiuſqꝫ mouentium vnumquodqꝫ eorum ideſt orbium ſcilicet priorum perficitur per primum motorem omnium:ꝛ ideo omnes intendūt hunc motū diurnum qui eſt primi moto-

Digitized by Google

ris actio ⁊ principiū aliaꝝ actionū: apparet cū ꝙ alij mo-
tus ꝓprij ſunt ꝓpter iſtū motū: ⁊ cōſequētes eū ⁊ adiuuā-
tes in ordine quē intēdūt: ⁊ eſt principiū actionū eoꝝ: ꝑnci-
piū. ſ. finale: ⁊ tūc mouēs ſup hoc dubiū Cōmē. ſubdidit.
Sed quereret inquit aliquis: qm̄ ſi motus oīm orbiū inten-
dūt vnā ⁊ eandem actionē: ⁊ eundē ordinē cōem oībus:
neceſſe eſt vt habeāt eandē formā intellectā extrinſecā a
formis quas intendit vnuſquiſq; per ſe. ſ. formis ꝓprijs.
Erit igitur forma quaſi finis addita ſupra formam ꝓpri-
am qua mouetur vnuſquiſq; orbis alioꝝ orbiū. Et reſpō-
det. dicam⁹ ergo ꝙ nulla forma eſt quaſi finis ⁊ cōmunis
⁊ vniuerſalis: niſi illa ex eis que habet actionē cōmunē: ⁊
hec eſt diſpoſitio forme mouētis primū celū motu diutur-
no: diſpoſitio cū in iuuamento corporū celeſtiū adinuicē
in cauſando entia que ſunt hic: ⁊ conſeruando ea eſt: ſicut
diſpoſitio regentiū bonoꝝ que iuuāt ſe adinuicē in regen-
do bonā ciuitatē: qm̄ omnes actiones eoꝝ ſunt erga actio-
nē primi principis. Ponunt cū actiones ſuas ſeruientes:
⁊ cōſequētes actionē primi principis. Ex his patet inten-
tio Commen. que ſupra premiſſa eſt. ¶ Tunc ad auctori-
tates ꝓ alia opi. allegatas reſpondeo. ⁊ ad primā dico ꝙ
Commen. non intelligit ꝙ appetūt maius bonū ipſis in-
telligentijs mouentibus: ſed ipſis corporibus motis: nam
intelligentie mouentes: vt dictū eſt mouēt ꝓpter ſe prima
intentione: et ideo mouendo appetunt ſeu magis proprie
loquendo amant tanq̄ finē aliquod bonū maius ipſis cor-
poribus motis. Et hec eſt intentio ſua: qui ibi vult decla-
Com.35. rare quis ſit finis motus celeſtis. Sicut etiam declaran-
do premiſit approbans expoſitionem Alexan. ¶ Ad aliā
dico ꝙ non facit pro eis nullo modo: nam ſicut patet per
verba immediate ſequentia hoc dicit Commenta. ad de-
clarandum ꝙ principium iſtius motus non eſt phantaſia
neq; ſenſus: ſed imaginatio per intentionem Ex hoc autē
non ſequitur ꝙ tale principium motus ſit aliud a princi-
Com.37. pio ad quod eſt motus. nec hoc dicit Commenta. ¶ Ad
tertiam auctoritatem de illis duobus motoribus dicen-
dum. ꝙ verba illa non ſunt ſumenda ſtricte ſm propriam
ſuam ſignificationem: quoniā tunc manifeſte per illa Cō-
menta. contradiceret his que dicit in primo. c. de ſubſtan-
tia orbis: vbi ait ſic. non eſt dicendū ꝙ forme quibus mo-
uentur corpora celeſtia ſint alie ab eis ad quas mouētur:
⁊ ꝙ ille que debent eſſe nō in materia omnino: ⁊ que carēt
ſitu ſunt forme ad quas mouentur: cū ille quibus mouē-
tur ſunt forme in materijs. Ecce ꝙ expreſſe dicit non eſſe
ponendos ſecūdos tales motores diſtinctos. vnum ad qd̄
mouentur: ⁊ aliū a quo mouentur: ⁊ illum non in mate-
ria omnino: hunc autem in materia. i. coniunctum: et hoc
expreſſe illis que ſonant verba allegata ad oppoſitum cō-
tradicunt. ¶ Preterea. Si ponantur duo tales motores
ſm intētionē opi. oppoſite. videlicet ꝙ vnus moueat acti-
ue tm̄: ⁊ alter finaliter expreſſe cōtradicit ei: ac etiā philo-
ſopho qui ponūt expreſſe ꝙ q̄libet intelligētia agēs motū
eſt etiā finis motus: vt p; ex ꝓbatiōibus ſcd̄e cōcluſionis.
Dicēdū ergo eſt. niſi velimus cōcedere ipſū cōtradicere
ſibi: ſicut aliq̄ in hoc paſſu cōcedūt ꝙ ipſe improprie locu-
tus eſt: nā q: q̄libet motor celeſtis mouet: ⁊ vt agēs ⁊ vt fi-
nis: vt dictū eſt ꝓpter hūc duplicē modū mouēdi: ſeu du-
plicē rationē q̄ in nobis duobus diſtinctis motorib⁹ cōue-
niūt: vt ſupra habitū eſt ꝑ eūdē: dicit motū illū cōponi ex
duobus motoribus q̄uis eſſentialiter ſit tm̄ vnus ſaltem
in primo motu: nā quo ad alios poſſet dici ꝙ ſunt plures.
vnus cōis qui eſt cōiūctus primo orbi: et alter ꝓprius: et
cōmunis tm̄ per modum finis moueret inferiores: propri-
us autem vt agens: ⁊ vt finis iuxta modū premiſſum: ⁊ ip-
ſe communis vtroq; modo moueret ſuum proprium or-
bem. Sed ſi etiam de primo motu velimus intelligere ver-
bum Commenta. intelligendum eſt improprie iuxta ſen-

ſum datū. Et poteſt huius expoſitio haberi ab eodē: nam
paucis interpoſitis ſubdit penitus verba iam allegata de
primo cap. de ſubſtātia orbis: ſic ꝯcludēdo. ergo nihil eſt
in corporibus celeſtibus quo forma qua eſt motus diffe-
rat ab ea ad quā eſt motus: ſi no ſunt eadē forma: ⁊ nō dif-
ferunt niſi diſpoſitione: cōſtat aūt ꝙ forma que eſt motus
eſt forma: que eſt principium agēs motū: ⁊ illa ad quā eſt
mot⁹ eſt que eſt finis motus: ⁊ ſunt eadē: vt dicit: nec dif-
ferunt: niſi diſpoſitione. i. ratione mouēdi hoc eſt differē-
tibus rationibus dicit̄ mouere. Et talis motor inquātū
mouet: vt agēs dr̄ forma ⁊ aīa celi: inquātū ꝟo vt finis dr̄
eē ſeparatus: ⁊ nō in materia: ſicut intelligēdū innuit. 12. Cō.35.
meta. vbi ait ꝙ illa itellecta ſm ꝙ ſunt forme eoꝝ ſūt mo-
uētia ſm agēs: ſm aūt ꝙ ſūt fines mouēt̄ ab illis. ⁊c̄. pro
eo aūt dicit vnū eē finite motionis alterū ꝟo infinite: ⁊ nō
in materia: q: motus nō habet infinitatē a motore: vt eſt
agens: ſed vt finis eius qm̄ ſicut dicit. Cōmen. ibidem au-
ctoritate Themiſtij ſi aliquis motor moueat propter finē
exiſtentem in potentia illo adepto ⁊ deducto ad actum
ceſſabit motus: quapropter neceſſe eſt motum eternū eē
ad aliq̄d ſemper in actu. Item ſi finis eſſet aliquid in cor-
pore nō ſemꝑ equalr̄ diſtaret ⁊ vniformiter ſe haberet ad
motorem: ſed nunc eſſet hic nunc ibi: ⁊ per conſequēs mo-
tor nunc velocitaret ⁊ tardaret motum: et ſic motus non
eſſet vniformis ⁊ regularis. Cum igitur motus celeſtis
ſit eternus ⁊ regularis concludit ex hac deductione. Cō-
men. ꝙ ille motus eſt ad aliquid ſemper actu ens in nul-
la exiſtens materia: ex quo ſequitur ꝙ motor celeſtis ſit a
materia ſeparatus et hoc intendit. ¶ Ad quartum dicē-
dum. ꝙ cum dicit ꝙ perfectio vniuſcuiuſq; motoris con-
ſiſtit in intelligendo cauſam propriam et primā: intelligit
de motoribus ſecundis tantum: ſicut patet per verba ſta-
tim ſequentia. Et intelligēdum eſt inquit ꝙ motus alioꝝ
orbiū ⁊c̄. vt ſupra ꝓxime in reſpōſione ad arti. ꝓbatū eſt.
¶ Ad quintam dico. ꝙ ſi abſolute intelligatur eſt contra
arguentem: nam ſm hoc ſequeretur ꝙ deus non cauſaret
deſiderium in alijs intelligentijs: vt dicūt: cum talis cau-
ſatio ſi ponatur ſit quedam operatio. Dico tm̄ ad auctori-
tatem in ſe ſm intellectū Philoſophi ⁊ Cōmen. ꝙ per no- Cōm.64.
bile perfectum non intelligūt deum ſolum: ſed totum ge- et.67.
nus intelligentiarum abſtractarum: ſicut expreſſe patet
per Cōmen. ibidem. vnde in. 6. poſtq̄ declarauerat ꝙ ali-
quid habet ſuam perfectionem ſine actione aliquid pau-
ca: aliquid autē actione multa: ait ſic. Et ſm hoc dixit. ſ.
Ariſto. ordines vidētur quatuor: ⁊ quilibet ordo habet la-
titudinem preter vltimū ordinem. ordo igitur primus eſt
ordo entium que cōprehēdunt nobilitatem perfectā ſine
operatione et diuerſantur ſm magis ⁊ minus: hec autem
ſunt entia abſtracta. Secūdus autem eorum que appro-
pinquant perfecte nobilitati per operationem: ⁊ hec ſunt
duobus modis/ aut per modicam operationem: ⁊ hoc in-
uenit̄ in corporibus celeſtibus/ aut ꝑ multā operationē: ⁊
hoc inuenitur in corporibus celeſtibus et in hōie. deinde
ponit tertiū ⁊ quartum ordinem: ſed non recito: q: non eſt
neceſſarium ad propoſitū. Ex hoc aūt patet: ꝙ ſi auctori-
tas illa intelligeret̄ ad ſenſum arguētis probaret nullam
intelligentiam abſtractā mouere celum aliquod executi-
ue: qd̄ eſt manifeſte ꝯtra intētionē Philoſophi et Cōmē.
etiam ſm opi. oppoſitā. Et ideo dico. ꝙ ꝑ operationē/ vel
actionē intelligūt Philoſophus ⁊ Cōmē. motū. ⁊ dico ꝙ
talia entia perfecta non indigēt operatione in acquiſitio-
ne ſue nobilitatis. i. non indiget moueri: vt ſint in ſua nobi-
litate/ nec acquirunt ſuam nobilitatem aliquo motu quo
moueantur: et ad hoc vadunt exēpla aliorum que acqui-
runt; ſuam perfectionem mediante operatione. Quod
etiam declaratur ex eo ꝙ aſſignans quartum ordinē ſub-
dit. Quartus vero eſt circa que non poteſt cōprehendere

Digitized by Google

nobilitatem per operationem:ſed ſine.ſ.per quietem tñ:ꝛ
iſte ordo valde diſtat a primo ꝙuis vterqꝫ ſit ſine opera:
tione.Et in primo fuit propter nobilitatem ſui ꝛ ſui finis:
in hoc aũt ꝓpter ſuam vtilitatem et ſui finis.ſ. ꝓprij. Ex
his ptꝫ:ꝙ non poteſt cõcludi ad intellectũ Philoſophi ꝛ
Cõmen. ꝙ intelligẽtie abſtracte ſiue prima ſiue alie non
moueãt actiue localiter: ſed tantũmodo ꝙ nõ moueãtur.
¶ Ad ſextũ ptꝫ:quid ſit dicẽdum ex his q̃ ad tertiã dicta
ſunt. ¶ Tunc ad primã rationem dicendũ.ꝙ ex tali con:
iunctione primi ad orbem nulla materialitas / vel poten:
tialitas ſm Philoſophũ/vel Cõmen.arguitur eo.qđ ptꝫ:
qꝛ nec etiã arguit̃ in alijs motoribus inferioribus ſic con:
Cõ.31. iunctis:quinimo de oĩbus generaliter loquẽs. 12.met.di
cit neceſſe eſt: vt iſti motori non admiſceatur potentia oi:
no/neqꝫ impotẽtia/neqꝫ in loco/ neqꝫ alio modoꝝ potẽtie:
et ſubdit rationẽ : qꝛ cauſa inquit potẽtie in rebus in qui:
Cõ.38. bus eſt potentia eſt materia:vt dictũ eſt in naturalibus.ꝛ
iterum dicit ꝙ illud qđ mouet primum motũ:cum ſit non
motũ:qꝛ eſt actus purus ſine aliqua potentia impoſſibile
eſt vt habeat aliquã diſpoſitionẽ. Et per illud qđ mouet
primũ motũ intelligit generaliter quẽlibet motorem cele:
ſtem:ꝛ per primũ motũ oẽs orbes:vt mihi videt̃ . vel intel:
ligit motorẽ cõiunctũ primo orbi ꝛ executiue mouẽtẽ:ꝛ
ſiue ſic/ſiue ſic habet̃ propoſitũ:auctoritas aũt quã indu:
cit ad ꝓbationem ꝯñe:ptꝫ ꝙ nihil facit ad ꝓpoſitũ ſuum:
ideo non opꝫ ad illã reſpondere. ¶ Ad ſcđam rationẽ:cũ
dicit̃ ꝙ pħs nunꝗ̃ dicit ꝙ primũ mouet vt amãs : ſed tñ
ꝙ mouet vt amatũ : dico primo ꝙ ſi ex hoc velis arguere
ꝙ primũ nõ mouet actiue:cũ per primũ ibi intelligat totũ
genus motoꝝ celeſtiũ: vt ſupra oſtẽſum eſt. ſequit̃ ꝙ nul:
lus motor celeſtis moueat:vt amãs ꝛ actiue: qđ ſm teip:
ſum eſt cõtra pħm. Dico igit̃ ꝙ ideo dicit: vt amatum:vt
oſtẽdat eũ mouere non motum:ſicut in nobis appetibile/
vel amatum mouet non motũ:non tñ negat quin moueat
amãs : lꝫ nõ vt mouet amãs in nobis qđ mouet motũ a re
extrinſecus deſiderata mouẽte aĩam:vt ſupra dictum eſt
per Cõmenta. Et cum dr̃ ꝙ ſi primus moueret executiue
moueret̃ a fine et non eſſet motor oĩno immotus: dicendũ
ꝙ ſi per moueri a fine:nihil aliud oĩno intelligatur/ꝙ̃ ab:
ſolute mouere ꝓpter finẽ aliquem: vel ſui inquãtum mo:
uet vel ſui motus/ſeu moti inquãtum mouetur: nõ nega:
ret Phs:aut Cõmen.ſed cõcederet primũ moueri a fine:
nõ tñ diſtincto a ſe:ſicut cõcederet vterqꝫ ꝙ primũ mouet
propter ſeipſum:ꝛ ꝙ ipſe eſt finis ſui motus. Si vero per
moueri a fine intelligatur recipere in ſe aliquã actionem
finis:ſicut in nobis anima anima animalis ſm Cõmenta.
recipit actionem appetibilis. videlicet formã eius inten:
tionalem in virtute apprenſiua: ꝛ deſiderium in appetiti:
ua : vt ſatis patet ex allegatis ſupra non ſolum negarent
primum moueri a fine:ſed ꝛ quẽlibet motorem celeſtem ꝛ
quẽlibet poneret et ponit non motum iſto modo : econtra
in animalibus que ſunt hic : ꝙuis tñ quilibet motor cele:
ſtis ſit ſic nõ motus a fine:eſt tñ inter eos differẽtia quãtũ
ad mouere propter finem in ſenſu primo: qꝛ vt ſupra habi
tum eſt primus mouet propter ſe tñ: quilibet autem alio
rum non ſolum propter ſe:ſed ꝛ propter primum:abſqꝫ ta
2.meta.t. men aliqua motione contingente in illis ab eo: vt dictum
c.5.et.6. eſt. ¶ Ad rationem principalem.q. dico primo ꝙ Philo
ſophus non loquitur ibi de cauſis efficientibus non mo:
uentibus:ſed de mouẽtibus tantũ:ſicut apparet in textu
per ſua exempla:etiam quia nullam poſuit in mundo effi
cientem non mouentem : ꝙuis aliquam poſuerit mouen:
tem:non autem efficientem.ſ.immediate : ſicut ex primo
articulo ptꝫ. vnde ſm intentionem ſuam non poteſt habe:
ri per illam rationem ꝙ vnum ſit efficiens omnium : nam
ſi ſic oporteret ꝙ aliquid ab illo factum eſſet ex nihilo : et
tunc ita fuiſſet illius efficiens ꝙ non mouens.

¶ Secundo dico. ꝙ etiã ſumendo efficiens vel mouens
quomodocunqꝫ non plus intelligit ibi philoſophus ꝙ pri
mum efficiens ꝙ̃ per primã cauſam materialẽ vel forma:
lem : cũ ibidẽ ꝓbat non eſſe proceſſum in infinitũ in cau:
ſis materialibus et formalibus: ſed tñ intelligit ꝙ eſt da:
re aliquod mouens quod mouet non motum.quicquid il:
lud ſit. Cum ergo dicit ꝙ eſt deuenire ad vnum primum
motorem vel efficiens quod eſt cauſa aliorum: intelligen:
dum eſt illud eſſe cauſam omnium aliorum efficientium
vel mouentium per ſe ſubordinatorꝫ ad vnum motũ vel
cauſatum:cuius cauſe efficientes ꝓbantur non eſſe in nu
mero infinite: non autem eſt intelligendum ꝙ ſit efficiens
omnium aliorum entium vniuerſi:vt imaginantur arguẽ
tes. ¶ Preterea. Ipſa ratio ſm ſe non probat ꝙ ſit aliqđ
tale efficiens omnium entium:quod patet:qꝛ in nullius ef
fecti per ſe efficientibus : aut moti motoribus eſt proceſ
ſus in infinitum:ſed eſt deuenire ad primum quod nõ mo
uet:qꝛ mouetur:nec efficit:qꝛ efficitur ab alio: conſtat au
tem ꝙ non ſemper deuenitur ad idem primum: ſed diuer:
ſorum cauſatorꝫ diuerſa ſunt prima : ſicut in motu aſini
aliud eſt primũ mouens:aliud in motu canis:aliud in mo
tu hominis. Et ſimiliter cum aliquid mouens impellitur
ab aliquo impulſo ab aere:ꝛ aer ab alio aliud eſt primum
mouens a quolibet premiſſorum. Similiter eſt etiã in cau
ſis mouentibus ꝛ effectibus: nam alterius ꝛ alterius cau
ſati vel effecti eſt alia ꝛ alia cauſa prima efficiens accipi:
endo primum vt diſtinguitur contra medium ꝛ vltimum
vt accipit ibi philoſophus:nec oportet ſemper pro tali pri
ma cauſa currere vſqꝫ ad celum vel deũ vt multi faciunt:
vnde cum carpentarius facit mediante dolabra ſcannũ:
ſtultum eſt aſcendere ad celum tanꝗ̃ ad primum mouẽs
vel efficiens; aut cum ignis generat ignem : conſtat enim
ꝙ ignis penitus quieſcens:ꝛ qui pro tunc ſm philoſophũ
a nullo producitur proprie loquendo producit aliũ ignẽ:
ꝛ per conſequens eſt primum efficiens eius:nec tamen eſt
efficiens omnium entium vniuerſi:non ergo aliud probat
ratio:neqꝫ per ipſam aliud vult probare : niſi ꝙ nullius rei
habentis cauſam efficientẽ: aut mouentem ſunt infinite
per ſe cauſe eſſentialiter ordinate:ſic ꝙ vna ſit ab alia in in
finitum : cum hoc tamen ſtat ꝙ illa prima fuit cauſata a
quadam alia.que tamen pro tunc non eſt per ſe cauſa iſti:
us cauſati vltimi : ſicut ignis aliquis eſt prima cauſa ali:
cuius alterius:cuius tamẽ non eſt cauſa ille ignis qui fu:
it cauſa eius qui forte vel non eſt in rerum natura: vel di:
ſtat per grandem diſtantiam:ꝛ ſic patet ad illam rationẽ
Quecunqꝫ tamen in eius ſolutione . aut aliqua alia par:
te queſtionis huius dixi ſunt dicta ſm intentionem Phi
loſophi ꝛ Commenta .inter que multa ſunt ſimpliciter fal
ſa:licet ab eis vera putata ſint.

¶ Diſtinctionis prime. Queſtio ſcđa.

VIſo ꝙ (ſicut dicit magiſter) Ariſto.poſuit
plura entia carẽtia principio effecti:
uo: reſtat conſequenter querendum vtrũ pre
dicta concluſio fuerit euidẽter ab ipſo: ac ef
ficaci ratione probata : vel probari poſſit ex
dictis eiuſdẽ. Et arguitur ꝙ ſic.tali ratione.ſi omnia pre
ter vnũ eſſent facta aliquid factum eſſet ex nihilo:ſꝫ hoc
eſt impoſſibile.igitur ꝛc. maior eſt nota. ꝛ minor : vt dicit
Cõmẽ.2.meta.eſt ꝓpoſitio prima ꝛ ab omnibus cõceſſa. Cõmẽ.11
Sed in oppoſitum arguitur . nulla poſitio falſa ro:
boratur probatiõe efficaci. hoc patet: quia
omnis argumentatio cuius concluſio eſt falſa peccat in
materia vel in forma:ꝛ per conſequens eſt inefficax:ſꝫ hu
ius poſitio eſt falſa : teſte ſcriptura diuina cuius non po:
teſt falſa eſſe ſententia .ergo ꝛc.

In queſtione duo erũt articuli. In primo reci
tabũtur ratiões quas in diuerſis
partibus philoſophus ⁊ Cõmen. ad ꝓbandũ ſuã poſitio
nem premiſſam adducunt: ⁊ oſtẽdetur ꝙ ille non ſunt effi
caces ⁊ in multis deficiũt. ¶ Scdo adducenẗ rõnes ali
que theologoꝝ volẽtiũ naturalr̃ ꝓbare ↄcluſionẽ oppoſi
tã: ⁊ oſtendeẗ ꝙ nec ipſe ſuũ ꝓpoſitũ euidẽter cõuincunt.
Quantũ ad primum ſciendũ eſt. ꝙ ex dictis philo
ſophi ad ꝓbationẽ ſue poſitiõis poſſunt
plures rationes ex diuerſis fundamentis aſſumi. Nã que
dã ꝓcedũt ex poſſibilitate perpetue durationis entiũ na
turaliter incorruptibiliũ. Quedã ex impoſſibilitate crea
tionis: alique ex proprietate agentis: ⁊ alique ex his que
B.t.c.xi. vſq; in fi nem lib. requirũtur ad actiones. ¶ Ex prima via ꝓcedit ipſe pri
mo celi. ⁊ poteſt ex ſuis dictis primo ſic argui ad propoſi
tũ. omne factũ poteſt aliquãdo nõ eſſe. nullũ eternũ a par
te poſt vel perpetuũ poteſt aliquando non eſſe. igitur nul
lum perpetuũ eſt factũ: ⁊ vltra. igitur plura entia ſunt nõ
facta: ⁊ patet vltima cõſequẽtia: qm̃ plura entia ſunt per
petua: ſicut plures celi ⁊ plures intelligẽtie ⁊ materia pri
ma: qm̃ quodlibet taliũ ſemper erit. maior ꝓpoſitio ꝓba
tur: ſicut ꝓbat philoſophus: ꝙ omne genitũ eſt corrupti
bile: ⁊ per eoſdẽ terminos ſumendo genitum ⁊ factũ in ea
dem ſignificatione: ⁊ ſic corruptibile ⁊ ens potẽs aliquan
do nõ eſſe ⁊ in eodẽ ſenſu eoꝝ oppoſita. ſ. ingenitũ ⁊ incor
ruptibile: quod dico ad hoc: vt ꝓbatio ſit vniuerſalis qua
litercũq; ꝓponãtur talia entia eſſe facta: ſiue per genera
tionẽ ꝓprie dictã: ſiue per creationẽ: aut aliã factionem:
nã ⁊ quolibet modo philoſophus negat talia entia eſſe fa
cta. ꝓbatur itaq; illa maior ſic: omne incorruptibile eſt in
ꝓ.ca.tex. Com.122 ⁊.123. genitũ ⁊ omne ingenitũ eſt incorruptibile: igitur omne cor
ruptibile eſt genitũ: ⁊ omne genitũ eſt corruptibile: ante
cedens eſt notũ. ⁊ cõſequẽtia ꝓbatur per illã regulam. ſi
fuerint quatuor termini: quorũ duo ſint inuicem contra
dictorie oppoſiti ⁊ reliqui duo ſimiliter erunt oppoſiti: et
vnus vnius oppoſitionis conuertitur vniuerſaliter cum
vno alterius oppoſitionis: neceſſe eſt reliquũ cũ reliquo
vniuerſaliter cõuerti: ⁊ patet regula per primũ principiũ
huiuſmodi autẽ ſunt termini premiſſi: ſicut patet: minor
vero probatur: qꝛ ſi aliquod perpetuũ poteſt aliquãdo nõ
eſſe ponatur in eſſe ꝙ aliquãdo nõ erit: igitur perpetuum
aliquãdo nõ erit. ⁊ per cõſequens cũ perpetuũ dicatur il
lud quod ſemper erit ſequitur ꝙ aliqd̃ qd̃ ſemꝑ erit aliqñ
nõ erit: ⁊ ſi ſic. igitur ſimr̃ erit ⁊ nõ erit: ⁊ qñ nõ erit erit: qd̃
eſt impoſſibile: ſed ex poſitione poſſibilis ineſſe q̃uis ali
quando ſequatur falſum: nunq̃ tamẽ ſequitur impoſſibi
le: ſicut pꝫ ex diffinitiõe poſſibilis. igitur illud poſitũ non
fuit poſſibile: ⁊ ꝑ cõſequẽs hec eſt falſa. aliqd̃ ꝑpetuũ põt
aliqñ nõ eſſe. igiẗ eius oppoſita q̃ eſt minor ratiõis eſt ve
Com.120. ⁊.121. ra: poteſt etiã minor illa ꝓbari iuxta intẽtionẽ Cõmẽ. qm̃
ſi aliquid eſt perpetuũ ipſum poteſt ſemꝑ eſſe: ⁊ ſi aliquod
perpetuũ poteſt aliqñ non eſſe: aliquid quod poteſt ſemꝑ
eſſe poteſt aliqñ nõ eſſe. Et ſic in eodẽ cõgregãtur poten
tie ad oppoſita immediata: ſiue idẽ eſt ſimul in potentia
ad oppoſita immediata: ſed hoc eſt impoſſibile: quoniam
tũc eſſet poſſibile: vt illa oppoſita ſimul eidẽ ineſſent. verbi
Com.121. gratia. ꝙ idẽ ſimul eſſet ⁊ nõ eſſet: vnde Cõmen. ſuper illo
verbo philoſophi: nõ eñ cõtingit idẽ ⁊ vnũ ſemꝑ poſſe eſ
ſe: ⁊ poſſe ſemper nõ eſſe: ait ꝙ Ariſt. inducit hoc ad demõ
ſtrandũ: qm̃ ſicut impoſſibile eſt ꝙ contraria inueniantur
ſimul in actu: ita impoſſibile eſt vt due potentie inuenian
tur ſimul ad duo cõtraria. ſ. immediata: ſed potẽtie ſucce
dũt in ſubiecto: ſicut cõtraria: ⁊ ſubdit: ⁊ ſi impoſſibile eſt
vt cõtraria cõgregentur impoſſibile eſt vt aliquid ſit ſem
per ens: ⁊ ſit corruptibile in aliqua hora: hoc idẽ ⁊ philo
T.c.136. ſophus infra videtur dicere cum ait. Itaq; ſi exiſtere po
namus que poſſunt oppoſita ſimul exiſtunt. ¶ Amplius
iſtam minorem ꝓbat infra Philoſophus: qꝛ omne corru T.c.137.
ptibile neceſſario corrũpetur: ⁊ per conſequens aliquan
do nõ erit. igitur ſi aliquod perpetuũ eſt corruptibile, ſeu
potens aliqñ non eſſe: aliqñ non erit: ⁊ per conſequens ali
quid qd̃ ſemꝑ erit aliqñ nõ erit. eodẽ igiẗ tp̃e erit ⁊ nõ erit:
qd̃ eſt impoſſibile. Ideo ait philoſophus manifeſtũ ꝙ im
poſſibile corruptibile exiſtẽs non corruptum eſſe q̃nq;: et
hoc ꝓbat Cõmen. ibi. qm̃ contingit inquit ſi nõ corrũpaẗ Cõ.137.
in aliquo tẽpore: vt non ſit in eo potentia ad corruptionẽ:
hec eñ eſt diffinitio eius in quo nõ eſt potẽtia ad aliquid
ſcꝫ vt nunq̃ exeat in actũ. ⁊ ſubdit. Et quia cum poſueri
mus aliquid habẽs potẽtiam ad corruptionem abſq; hoc
ꝙ corrumpatur ſequuntur hec impoſſibilia: ſcꝫ vt in eo ſit
potentia et non ſit, aut in eo ſit potentia ad. 2. oppoſita in
ſimul. ſ. vt ſit ſemper ⁊ non ſit: neceſſe eſt igitur vt habens
potentiam ad corruptionem corrũpatur in poſtremo. Et
alio in Cõmenta. vbi eãdem rationem tetigerat ꝙ ſi in ali Cõ.124.
quo eſt potentia ad corruptionem abſq; eo ꝙ corrũpatur
talis potentia erat in eo ocioſa. Eandẽ propoſitionem ꝓ
bat Philoſophus circa principium iſtius tractatus per
inductionem: qm̃ oĩa que generantur videntur corrũpi: ⁊
hoc idem Cõmen. ibidem. ¶ Scda ratio ad idem poteſt Cõ.102.
ſic formari: nullum eternũ in preterito ⁊ futuro eſt factũ.
hec probata eſt ſm̃ ipſos in precedenti. q. arti. 1. Sed om
ne eternum in futuro, ſiue perpetuũ eſt eternum in prete
rito ⁊ futuro: igitur nullum perpetuũ eſt factum: ex quo
vlterius vt prius ſequitur ꝙ plura entia ſunt non facta.
probatur minor: qꝛ detur oppoſitum. ſequitur ꝙ erit infi
nitum maius infinito: nam tẽpus eternum ex vtraq; par
te ſuper vtrũq; eternum ex altera tñ addit reliquũ tem
pus eternum ex aliqua parte: vt ſuper eternũ in preterito
tñ: addit tp̃s eterno ĩ futuro tñ: ⁊ ecõuerſo. Cum igiẗ oẽ
eternum in futuro ſit ens tẽpore infinito. ſequitur ꝙ fuit
etiam ens infinito tẽpore preterito. Et confirmatur iuxta
intentionẽ. Cõmen. primo celi. Et item lib. 3. qm̃ omne qd̃ Cõ.133.
habet naturam, vel potentiã: vt ſit tẽpore infinito futuro Cõ.52.
habet potentiam infinitã: potentia autẽ infinita nulla eſt
lor, neq; finita, neq; infinita: igitur quod habet potẽtiam:
vt ſit tempore infinito futuro habet potẽtiam: vt ſit etiam
tempore infinito preterito: alias quod poſſet eſſe tempore
vtroq; infinito maioris eſſet potẽtie: ⁊ per ↄñs eſſet poten
tia infinita maior potentia infinita: cuius oppoſitũ dictũ
eſt in antecedẽte. hãc rationẽ tangit Philoſophus in illa T.c.112.
parte: aut enim infinito, aut quãto quodam determinato
tẽpore: quã exponit Cõmen. eam tñ etiã ponit ſupra. vbi Cõ.113.
ait Cõmen. Et debes ſcire ꝙ ĩpoſſibile eſt imaginari ens Cõ.124.
habere potentiam ad eſſe ⁊ non eſſe infinitã in tẽpore pre
terito abſq; futuro, neq; in futuro tempore abſq; preteri
to: niſi infinitum adderet ſuper infinitum: qd̃ eſt impoſſibi
le. Quãobrem contingit: ſi aliquid inueniatur habẽs po
tentiam infinitam: vt actio. i. actus illius potentie ſit in
toto tẽpore: ſi igitur potentia fuit ad non eſſe infinita con
tinget: vt ſit non ens in toto tempore. Et ſi potẽtia ad eſſe
fuit infinita continget: vt ſit ens in toto tempore. eandem
ſententiam ponit commento. 131. et in aliis iam allegatis.
Et quantum apparet mihi omnes rationes eorum in pri
mo celi: quibus nituntur probare mundum non eſſe fa
ctum ſumendo factionem vniuerſaliter ad has duas re
ducuntur. ¶ Pro ſecunda via poteſt argui ſic. ex dictis
eorum ſi non eſſent plura entia improducta ſequeretur ꝙ
aliqua eſſent creata, ſeu ex nihilo facta: conſequentia pa
tet: quia materia prima et ſubſtãtie ſimplices angelorum
eſſent vtiq; ex nihilo facte: ſed falſitas conſequentis pro
batur per eoſdem multipliciter. primo quidẽ inductiue:
nam videmus ꝙ omne quod fit ex aliquo fit: preexiſtente:
et eius factioni ſubeſt aliquod ſubiectum manens ſub
vtroq; termino factionis: patet in generationibus acci

Digitized by Google

dentium. verbi gratia. cum quis ſit albus: aut muſicus
preexiſtit ſubiectum muſice et albedinis: et idem eſt de
quibuſlibet alijs qualitatibus. In generationibus quoqꝫ
ſubſtantiarum idem videtur: vnde vegetabilia ſiunt ex
ſemine: aīalia ex mēſtruo: ⁊ vniuerſaliter videm⁹ in omni
trāſmutatione/ ſiue ſubſtātiali/ ſiue accidentali: idem ali-
aliquid trāſferri de vna diſpoſitione in aliā. hanc rationē
T.1.c.63. ponit Phs.1.phy.⁊ Cōmentatoꝛ etiā. ¶ Confirmaꝛ ra-
tio: qꝛ nullū agens agit: niſi trāſmutando materiā ⁊ dedu
cendo ad actū qꝺ erat in potētia. igiꝛ a nullo agēte fit ali-
quid ex nihilo. ꝯñs ptꝫ. Antecedēs probaꝛ inductione: ca
lefaciēs eni trāſmutat corpus potētia calidū ad calidita
tem actualē: ⁊ ſic de ceteris agentibus: ⁊ pōt eſſe ratio: qꝛ
omne qꝺ eſt actu tale poſtq̄ nō erat prius fuit potētia ta-
le: qꝛ qꝺ impoſſibile fuit fieri īpoſſibile eſt factū eē. huius
Cō.4. antecedētis ꝓbationē ponit Cōmen.8.phyſi. et ipſam ra-
7.meta. tionē.7.meta.et.12.eiuſdē. ¶ Scdo ad idē ſic. ſi aliquid
cō.31. poſſet fieri ex nihilo ſequereꝛ ꝙ motus eſſet: ⁊ nihil moue
retur. vel aliquid eſſet mutatū qꝺ prius non mouebatur.
12.meta. Vtrūqꝫ hoꝝ eſt īpoſſibile: ⁊ ptꝫ īpoſſibilitas primi ex diſ-
12.⁊.44. finitione motus que eſt actus entis in potētia ſm ꝙ in po-
T.c.58. tētia. ſcdi aūt ex.6.phyſi. vbi demonſtraꝛ ꝙ ante quodlibet
mutatū eſſe: fuit aliqꝺ moueri: ſed ꝯñs probaꝛ. Nam ſi ali
quid fiat ex nihilo/ vel fiet per motū ⁊ ſucceſſiue pars an-
te partem: ⁊ ſic motus erit ſine mobili ſubiecto/ ac per hoc
nihil mouebitur: ⁊ ſic habebitur prima pars conſequētis
vel fiat ſubito: vt ſolū habeat factū eſſe: et tūc erit aliquid
factū qꝺ prius nō fiebat ⁊ mutatū qꝺ ante nō mouebaꝛ: ⁊
Cō.71. hec eſt pars.2.ꝯñtis. hāc rationē ponit Cōmen.1.phyſi. ⁊
particulariter cōmēto.60. ⁊ aliqualiter tangiꝛ.8.phy.cō-
mēto.4. ¶ Tertio cū dicimus aliquid fieri ex nihilo. aut
ly ex. eſt nota ſubiecti/ vel materie: aut termini a quo/ ſeu
T.c.58. oppoſiti. hoc ſatis patet.1.phyſi. primum non poteſt dici:
qꝛ non ens: vt purum nihil: non poteſt eſſe materia/ aut cō
ſtitutiuum cuiuſq̄ entitatis/ nec ſcdm: quia tunc dicēdo
aliquid fieri ex nihilo talis eſſet ſenſus qualis eſt cum di-
cimus ꝙ ex non albo fit albū: ſed hoc eſt tm̄ per accidens
inquātum. ſcꝫ ſubiecto quod fit album accidit ꝙ fuit non
album: et ſic oporteret ꝙ ipſum nihil accideret alicui: ex
quo factum eſſet aliquid. ¶ Confirmatur. qꝛ impoſſibile
eſt naturam vnius oppoſiti mutari in naturam alterius:
vt albedinem mutari in nigredinem. igitur multo magis
eſt impoſſibile ipſum non ens ⁊ purū nihil mutari in ens:
ſi igitur aliquid dicatur fieri ex nihilo/ vel ex nō ente hoc
ſolum erit: quia fit ex aliquo cui accidit iſta priuatio/ ſeu
negatio entis: ſicut ex nigro aliquid dicitur fieri album:
qꝛ fit ex illo: cui contingit eſſe nigrum: ſic aūt dicendo ptꝫ:
ꝙ aliquod ſubiectum ſupponitur. igitur ptꝫ eſſe impoſſi-
Cō.106. bile aliquid ex nihilo fieri. Et hanc rationem ponit Com-
men.8.phy.cōmento.4. ⁊ primo celi. ¶ Ex tertia via po
teſt ſic argui. omne genitum ⁊ factū eſt factum ab aliquo
tranſmutāte ⁊ alterāte: et omne alterans eſt corpus. ergo
non oīa ſunt facta. ꝯñs ptꝫ. Tum qꝛ intelligentie non ſunt
facte per tranſmutationem/ vel alterationem. Tum qꝛ ſi
eſſent facte eſſent facte a primo. Ipſum autē non eſt cor-
T.c.86. pus: ſed intelligētia abſtracta: vt probatur.8.phyſi. ⁊.12.
T.c.41. meta. antecedēs probaꝛ. Tum inducēdo in oīa que fieri/
vel generari videmus. Tum per rationē: qꝛ oīs factio et
generatio eſt a contrario: ⁊ per qualitates actiuas ⁊ paſ-
ſiuas: he autem ſolis corporibus cōueniunt: huius ratio-
nis virtutem ponit Philoſophus primo celi ⁊ Commen-
Cōm.20. ta. etiam. et.7.meta. cōmen.9. et ſimiliter. lib.12. et pluri-
et.33. bus locis. ¶ Secundo ab alijs arguitur ſic. cuilibet po-
tentie actiue correſpondet propria potentia paſſiua: nam
relatiue dicuntur adinuicem ⁊ mutuo ſe diffiniunt: vt pa
T.c.17. tet.5.meta. cap̄. de poteſtate. et hoc vniuerſaliter verum
eſt de potentia actiua/ ſiue ſit actiua per motum/ ſiue per
ſimplicē emanationē. igitur non eſt poſſibile aliquid fieri
ex nihilo: ptꝫ cōſequentia: qꝛ nihil nō eſt potētia paſſiua.
¶ Ex quarta via poteſt ſic argui. ſi nō eſſent plura nō fa-
cta: tunc primū corpus celeſte eſſet factū patet: ſed hoc eſ-
ſe impoſſibile probat philoſophus. tertio celi cuius ratio
nē ſic format Cōmen. ibidē. impoſſibile eſt: vt aliquod cor Com.29.
pus generetur: niſi in loco: ſi igitur mūdus totus fuerit ge
neratus: aut primū corpus neceſſe eſt vt haberet locuꝫ in
quo generabatur priorē ipſo tēpore vel natura: locus au-
tem aut eſt vacuum aut terminus corporis cōtinētis: ſed
ſi totus mundus fuerit generatus nō habuit cōtinens: cū
ante ipſum non erat corpus: ergo ante ipſum erat vacuū:
ſed vacuuꝫ non eſt poſſibile. hoc Cōmen. he ſunt rationes
quibus per philoſophū ⁊ Cōmen. ꝓbatur prefata cōclu-
ſio. ¶ Nūc ſcdo oſtendenda eſt eaꝝ inefficacia et infirmi-
tas. ꝓpter quod ſciendū ꝙ omnes prefate rationes ſuper
quatuor principaliter ſuſtentantur: ſicut patere poteſt vo
lenti aduertere: vnum eſt. ꝙ impoſſibile eſt idem ſimul eſ-
ſe in potentia ad oppoſita: vel ꝙ alijs verbis minus pro-
prijs dicitur: ꝙ impoſſibile eſt in eodem ſimul eſſe poten-
tias ad oppoſita. Aliud eſt: ꝙ quecunqꝫ potentie ſimul
ſunt in aliquo ſimul poſſunt ad actuꝫ reduci. vel ſub alijs
verbis. ad quecūqꝫ aliquid ſimul eſt in potentia poteſt il-
la ſimul habere in actu: ſeu poteſt ſimul actu eſſe vtrumqꝫ
Aliud: ꝙ omnis potentia neceſſario exibit ad actum. vlti
mum eſt. ꝙ impoſſibile eſt aliquid ex nihilo fieri. Hec au-
tem fundamenta prorſus falſa ſunt: ⁊ propterea rationes
inualide. Ad declarationē ergo aſſumpti probo quatuor
concluſiones ⁊ poſtea ad ſingulas rationes factas reſpō-
debo. ¶ Prima igitur concluſio eſt. poſſibile eſt idem ſi-
mul eſſe in potentia ad oppoſita. hanc primam probo ver
bis eorum expreſſis. Philoſophus enim.4.metaphy.cō T.c.29.
tra Anaxago. quem dicit conuenire cum ponentibus con
tradictoria ſimul vera pro eo ꝙ videbat ex eodē ſubiecto
generari contraria: ac per hoc contraria ſimul preexiſte-
bant in ſubiecto ſm ipſum: cū ſm eum non poſſet aliquid
ex nihilo fieri: ſi autem contraria ſimul. igitur ⁊ contradi-
ctoria ſimul vera: ſicut patet in illa parte. Venit autē du T.c.19.
bitantibus. ſoluendo ſtatim poſt oſtendit: quomodo cōtra
ria ſunt ſimul in eodem. d. poteſtate: nam conuenit ſimul
illud eſſe contraria: actu vero non: vbi Cōmen. dicere in- Com.20.
quit ꝙ contraria exiſtunt ſimul in eodem potentia eſt ve-
rum: actu autem eſt falſum. Et infra. Iſti enim homines
errauerunt ⁊ non potuerunt diſtinguere inter potentiam
⁊ actum: ſcilicet ꝙ cum inuenerunt cōtraria eſſe ſimul in
eodem eſtimauerunt ꝙ poſſibile eſt ea inueniri in actu.
Sed in actu eſt impoſſibile: potētia autem neceſſariū pro
pter generationem. hec Commenta. ſi autem contraria ſi-
mul eſſent in eodem in potentia: igitur idē ſimul eſt in po-
tentia ad contraria. ¶ Secundo idem patet ex.9.meta- T.c.10.
phy. vbi dans differentiam inter potentias naturales et
rationales ait. tales quidē: ſcilicet naturales neceſſe: quā
do vt poſſint paſſiuum ⁊ actiuum appropinquantur hoc
quidem facere illud vero pati. Illas vero: ſcilicet rationa
les non neceſſe: vult igitur ꝙ ſic appropinquatis actiuo ⁊
paſſiuo: vt poſſint agere ⁊ pati non eſt neceſſe hoc agere ⁊
aliud pati in potētijs rationalibus. igitur quādo poſſunt
agere huiuſmodi potentie: poſſunt etiam non agere: et ſic
ſimul ſunt in potentia ad oppoſita contradictorie. Idem
quoqꝫ dicit ibi finaliter Commenta. et iterum Philoſo- Com.10.
phus.2.periherme. Item infra Philoſophus: ſcilicet in
9.metaphy. ait. omnis potentia eſt ſimul contradictionis
⁊ littera commenti habet. eſt contradictoriorum ſimul.
¶ Item infra in illo capitulo: quoniam autem melior et T.c.19.
honorabilior ait Philoſophus quecūqꝫ enim ſm poſſe di
cuntur idem eſt potens contraria: vt ꝙ dicitur poſſe con-
ualeſcere idem eſt et languens ſimul: ſcilicet potentia. Et

Digitized by Google

paulopoſt.poſſe quidē ꝯtraria ſimul exiſtit. contraria ve-
ro ipoſſibile ſimul exiſtere:vt ſanū eſſe ⁊ laborare. ¶ Itē
Cōmē.19. ꝑ oīa dicit Cōmē.ibidem. Et plura alia ex eoꝝ dictis ad
idē poſſent adduci. Ex qbꝰ etiā ſatis euidēter colligitur
ꝙ in hoc dicto Cōmētator ſibijpſi fuerit oppoſitꝰ. ¶ Se
cūdo ꝓbaṫ ꝯcluſio rōnibꝰ. Prima eſt:q2 ſi nō eēt poſſibi-
le idē ſimul eſſe in potētia ad oppoſita: ſeq̄reṫ ꝙ nihil eēt
ꝯtingens ad vtrūlibet.ꝯn̄s eſt falſum etiā ſm ipos: vt pꝫ
ꝑmo ꝑiher.et ſm veritatē:q2 alias periret libertas arbitrij.
ꝯn̄tia vero eſt nota. ¶ Tertio.poſſibile eſt idem actu eſſe
ſub vno oppoſito:⁊ ſimul in potētia ad reliquū. igiṫ poſſi
bile eſt idē ſimul eſſe in potentia ad oppoſita . an̄s pꝫ:nā
actu ſedens poteſt nō ſedere:⁊ ſimilr in alijs:⁊ ſicut dicit
Philoſophus.9.meta.vbi ꝓbat potētiā ab actu diſtin-
T.c.19. gui.Cōtingit qdē poſſibile aliqd eē nō eē aliqd: ⁊ poſſibi
le nō eſſe eſſe aliqd. Silr aūt ⁊ ī alijs cathegorijs poſſibi-
le vadēs nō vadere:⁊ nō vadēs poſſibile vadere ⁊c̄.ꝯn̄tia
ꝓbaṫ ꝑ locū a minori . Cū min⁹ deberet videri poſſibile
de actu ⁊ potētia ad actū oppoſitū q̄ de potētijs ī ſimul.
nā tota repugnātia q̄ eēt in potētijs:ſi qua eēt: eēt ꝓpter
actuū repugnātiā:vnde ſi act⁹ nō eēnt repugnātes : neq3
etiā repugnarēt potētie q̄ ſunt ad illos. ¶ Scđa ꝯcluſio
eſt.ꝙ nō oēs potētie ſimul ī aliquo exiſtētes loquēdo ad
bonū itellectū ꝑmiſſum pn̄t ſimul ad actū reduci. hec cō
cluſio ꝓbaṫ . Primo quo ad hoīem:q2 ſeq̄reṫ ꝙ cōtraria
poſſent idē ſimul ineſſe actualiter.ꝯn̄s vt ꝓbatū eſt lib.1.
diſt.17.eſt falſum ſm Philoſophū.et etiā vt pꝫ in aucto-
ritatibꝰ ꝑallegatis.ꝯn̄a nota eſt:qm̄ idē ſimul eſt in poten
tia ad ꝯtraria: vt ꝓbatū eſt etiā ꝑ eūdē in ꝓcedēti ꝯclone.
¶ Secundo.idē ſm ſe ꝓbaṫ:q2 ſeq̄reṫ ꝙ eēt poſſibile cō
tradictoria ſimul eſſe vera. ꝓbaṫ ꝯn̄a:qm̄ idē eſt in poten-
tia ad vtrūq3 oppoſitoꝝ ꝯtradictorie enūtiabilium: ſimul
eni̅ ſum in potentia vt cras legā:⁊ cras nō legā: et eadem
pars aeris eſt in potentia nūc:vt cras illumineṫ:⁊ in potē-
tia vt nō illumineṫ cras:et ſic de multis. ¶ Tertio.ſeq̄reṫ
ꝙ materia poſſet ſimul īformari qbuſlibet formis ad q̄s
ſimul eſt in potētia:⁊ ꝑ ꝯn̄s multis formis repugnātibꝰ ⁊
īcōpoſſibilibꝰ naturaliter:qđ Philoſophus nō concede-
ret neq3 Cōmē. ¶ Quarto.ſeq̄reṫ ꝙ idē corpus poſſet ſi-
mul moueri ſurſum ⁊ deorſum:ante ⁊ retro:⁊ dextrorſum
⁊ ſiniſtrorſum:pꝫ ꝯn̄a.q2 idē corpꝰ.ꝑbi gr̄a.lapis hic de-
mōſtratꝰ īdifferēter pōt trāſferri ad has partes ⁊ illas:⁊
tm̄ nō ꝯcedereṫ a Philoſopho:ſilr eadem cera: aut aliud
corpꝰ poſſet ſimul eſſe rotūdū ⁊ quadratū:rectū ⁊ curuū:
qđ īplicat ꝯtradictionē. pꝫ ꝯn̄a:q2 ſimul eſt in potētia:vt
fiat rotūdum:⁊ vt fiat quadratum: ⁊ ſic de alijs diuiſim.
¶ Tertia cōcluſio eſt. ꝙ nō oīs potētia neceſſario exibit
ad actū:nec oē poſſibile eē erit: aut oē poſſibile nō eē non
erit eo mō quo eſt poſſibile . ꝓbaṫ ꝑmo: q2 impoſſibile eſt
aliqd fieri in aliquo iſtāti vel tꝑe certo et determiate.ꝑbi
gr̄a.in tꝑe vel iſtāti ꝙ ſit a.⁊ poſſibile eſt etiā nō fieri in a.
et ſi ponatur ꝙ non fiat in a.ſicut eſt poſſibile poni . ſequi-
tur ꝙ potentia fiendi in a.nunq̄ exibit ad actum : ſiue il-
lud qđ eſt poſſibile fieri in a.nunq̄ fiet in a.q2 nec a. vnq̄
erit. ¶ Secundo.pono ꝙ brutum habens viſum habeat
viſibile oppoſitū ſibi:⁊ claudat oculos: cōſtat ꝙ ipſe eſt in
potētia ⁊ valde ꝓpinq̄ ad viſionē vel ſpeciē illiꝰ viſibilis
poſſibilē in ipſo cauſari a viſibili oppoſito: et his omnibꝰ
ſic poſitis poſſibile eſt ꝙ ante apertionē oculoꝝ brutum
moriatur: quo poſito ſequitur ꝙ ſpecies illiꝰ viſibilis: vel
etiam viſio que erat poſſibilis in illo generari nunq̄ gene-
rabitur: cuius ꝓbatio eſt: quia ſi generabiṫ vel gn̄abitur
ex illo viſu:qui ponitur eſſe corruptus : et hoc eſt falſum:
quia ille viſus nunq̄ amplius erit:immo ſm eos impoſſi-
bile eſt ipſum vnq̄ de cetero fore:cum corruptus/ vel ge-
nerabitur ex aliquo alio viſu: ⁊ hoc dici non poteſt ſm ip
ſos:quoniā nulla forma naturalis educibilis naturaliter
de aliquo ſubiecto poteſt naturaliter eadē numero edu-
ci de aliquo ſubiecto ſm ipos:⁊ ſm omnes quos vidi. Et
poteſt ratione probari: q2 ſi eadem forma numero poſſet
de diuerſis ſubiectis produci / ſiue ab eodem ſiue diuer-
ſis agentibus: ſequeretur ꝙ poſitis illis ſubiectis oīno ſi-
milibus:⁊ vniformiter propinquis eidem agenti:/ vel ea-
dem forma numero cauſaretur in vtroq3:quod impoſſibi-
le reputatur ſm naturā vel in neutro aliquo cauſaretur:
quod caſu poſito eſt naturaliter impoſſibile : q2 exiſtenti-
bus actiuo et paſſiuo naturalibus in diſpoſitione debita
neceſſe eſt hoc agere illud pati. et pꝫ ꝯn̄a:q2 non eſt ratio
potius ꝙ ex vno cauſaretur/ q̄ ex alio: niſi hoc forte redu
ceretur in deū: qui vellet coagere agenti ad ꝓductionem
illius forme ex vno ſubiecto/ ⁊ non ex alio. Sed certū eſt
ꝙ hoc Philoſophus non diceret. Ex hoc tn̄ nō impediṫ
ratio principalis:q2 deus ad coagēdum non cogiṫ:et pōt
non coagere:⁊ per ꝯn̄s forma illa/ ſeu viſio/ vel ſpecies ge-
nerabilis pōt nunq̄ de cetero generari: qđ eſt ꝓpoſitum.
¶ Tertio. pars aliqua ignis exiſtens imediate iuxta or-
bem lune eſt naturaliter corruptibilis : ſicut et alia ſibi ſi-
milis exiſtens iuxta aerem:⁊ ſimiliter eſt in potētia ad ge
nerādum calorē/ ⁊ ignem: ⁊ tn̄ non eſt neceſſe ipſam aliq̄n
corrumpi:aut etiam calorem aliquem/ vel ignem genera-
re.ergo nec omnis potentia neceſſario exibit ad actū: nec
etiā omne corruptibile neceſſario corrūpetur.cōſequētia
pꝫ.probaṫ antecedēs quo ad ſecundā partē. nam prima
clara eſt : q2 ſi illa deberet corrumpi / aut corrūperetur in
eodem loco in quo eſt. ⁊ hoc non. tum q2 ibi nullū eſt cor-
ruptiuū naturale nec neceſſe eſt:imo nec naturaliter poſ-
ſibile ibi fore.tū q2 nihil in eiꝰ materia poſſet ibi naturalr
generari:vt notū eſt/ aut in alio loco corrūpeṫ : ⁊ ſi ſic opor
teret ꝙ deſcēderet infra ſuā ſpherā:qđ nec neceſſariū ap-
paret:nec naturaliter poſſibile: qm̄ nec motu naturali de-
ſcēderet vt certū eſt nec violēto:cum nullū ſit ibi vel natu-
raliter eſſe poſſit aliquod eā violēter deorſum impellēs: et
ꝑ idē ꝓbatur ꝙ nūq̄ generabit ignē aliquē vel calorē : cū
nō habeat vel habere naturaliter poſſit ꝓximū paſſiuū ab
ipſa naturaliter tranſmutabile. ¶ Quarta cōcluſio eſt ꝙ
nō eſt impoſſibile aliqd fieri ex nihilo.i.aliquid fieri ⁊ non
fieri de aliquo. ꝓbo ſic.nam ſi aliquid fit ex nihilo in ſenſu
tacto:nō ſequiṫ cōtradictoria eſſe vel eſſe poſſe ſimul vera
ergo nō eſt impoſſibile aliquid fieri ex nihilo.cōſequentia
patet ex dictis lib.primi diſt.42.q.1.arti.2. Sed declaro
an̄s.nā nō ꝑ ſe cōuenit facto inquātū huiuſ:ꝙ ſit factum
vel fiat de aliquo:quinimmo ſi fiat nō de aliquo magis vi
detur fieri : qm̄ quanto minus preſuppoiṫ factioni de re
facta: ⁊ plus ex ea accipit eſſe de nouo:tāto magis ipſa fit
vnde ſi quodlibet eius fieret magis fieret q̄ ſi aliquid fie-
ret ex ea ⁊ aliquid nō fieret:ſed prefuiſſet.nō igitur ſequiṫ
hoc fit ⁊ nihil eius prefuit.igitur hoc nō fit . ⁊ eodē modo
non ſequitur.hoc fit ⁊ non fit de aliquo.igitur hoc non fit.
Per ſimile etiā pōt declarari aliter. nā cōpoſitū ſubſtan-
tiale nō minus vere dicitur gn̄ari ⁊ fieri q̄ cōpoſitū ex ſub
ſtātia ⁊ accidēte: quinimmo illud dicitur ſimpliciter gn̄a
ri:hoc autē ſm quid:⁊ tm̄ gn̄ationi ſubſtātiali non ꝑexiſtit
de genito niſi materia ſola ſaltē in his vbi non ſunt plures
forme ſubſtātiales.generationi autē accidētali preexiſtit
non tm̄ materia:ſed etiā ſubſtātialis forma ⁊ ens in actu.
¶ Scđo forma naturalis fit:⁊ non fit de aliquo.igitur nō
eſt impoſſibile aliquid ex nihilo fieri. ꝓbatio antecedētis
nam quāuis forma nō fiat per ſe tanq̄ aliquid per ſe ſubſi-
ſtens:nihilominus vere fit: quia vere eſt ab agente poſtq̄
non fuit: ⁊ ꝙ non fiat de aliquo certum eſt : quāuis fiat in
aliquo:ſcilicet in materia. ſuppono autem pro nunc ꝙ ni-
hil forme preexiſtat generationi eius in materia diſtinctū
ab illa: quod tamen ſi negaretur non tollitur propoſitum:
qm̄ vltra illud quod preexiſteret adhuc oporteret ponere

aliquid fieri de nouo cuius nihil preexiſteret: vel negare
oēm factionē proprie dictam ſicut forte infra declarabi-
tur. Quāuis tamen forma ſic fiat de nihilo non quelibet
que ſic fit de nihilo cauſatur: vt patebit in quarto libro.
Si dicatur ꝙ licet forma non fiat de aliquo ex quo ipſa
ſit tanq̄ extrinſeca parte eius: fit tamen de aliquo in quo
ipſa eſt tanq̄ in ſubiecto. Philoſophi autem dicentes
impoſſibile eſſe aliquid fieri ex nihilo: non intellexerunt
ex nihilo primo modo tantum: ſed vel primo vel ſecundo.
Iſtud non valet nec propoſitum impedit. non valet qui-
dem: quoniam ſi diligenter attendantur dicta ponētium
propoſitionem predictam: indubitanter apparet ꝙ eam
in primo ſenſu tm̄ dixerunt. vnde et Anaxago. vt vitaret
aliquid ex nihilo fieri: et in ſenſu poſuit latitationem for-
marum et alij dixerunt entia generari vel corrumpi per
ſolam congregationem et ſegregationem: ita ꝙ nulla en-
titas ſm̄ ipſos fiebat: cuius non quelibet pars preexiſte-
ret: econtra autem Philoſophus negauit formam fieri
ꝙ ſm̄ ipſum forma non preexiſtit generationi nec fit ex
aliquo ſui alioquin procederetur: vt ait. in infinitum: con
ſtat autem ꝙ nec illi poſuiſſent formam preexiſtere: nec il
le negaſſet eam fieri: ſi ſm̄ eos ſuffeciſſet ꝙ fuiſſet facta
in aliquo ad hoc vt non de nihilo aliquid fieret. ¶ Pre-
terea. Hoc dictum non impedit propoſitum: nam ꝙ for-
ma fiat in ſubiecto non ideo eſt: quia fit. nam et compoſi-
tum ſubſtantiale per ſe vnum vere fit: et tamen non fit in
ſubiecto: nec in aliquo q̄uis fiat ex aliquo intrinſeco ſibi:
ſed ideo quia ipſa naturaliter nō per ſe ſubſiſtit. vnde etiā
ſi ipſa eſſet nō eſſet facta adhuc eſſet in ſubiecto: ſicut ſm̄
Philoſophum qualitates celeſtes ſunt in ſubiecto et nō
ſunt facte: et ſi aliqua forma eſſet potens per ſe eſſe illa
poſſet fieri eſto ꝙ non fieret in ſubiecto: ex quo concludi-
tur ꝙ non conuenit per ſe facto inquantum factum eſt ꝙ
ſit factum in aliquo: preterea aliquid fit et non fit in ali-
quo: ſicut compoſitum ſubſtantiale: et aliquid fit et nō fit
ex aliquo in primo ſenſu: ſicut forma ſubſtantialis: nec fie
ri ex aliquo et fieri in aliquo ſunt oppoſita immediata cir
ca factum vel illud quod fit. igitur non apparet impoſſi-
bile ꝙ aliquid fiat et non fiat in aliquo nec ex aliquo: et ꝑ
conſequens vtroq̄ modo de nihilo. Qꝫ autem illa nō ſint
oppoſita immediata circa factum patet: nam conuenit
aliquid fieri ex aliquo et in aliquo. verbi gratia. in inten-
ſione forme accidentalis et in augmentatione ſubſtātia-
lis: vtrobiq̄ enim forma ſubſtātialis totalis fit ex aliquo.
ſcilicet ex parte eius preexiſtente: et fit in aliquo. ſcilicet
in ſubiecto. Patet etiam concluſio iſta indirecte: quoniā
rationes probantes oppoſitum ſunt inefficaces vt ſoluen
do patebit. ¶ Ad primam igitur rationum Philoſophi
his premiſſis reſpondeo concedendo maiorem et negan-
do minorem que eſt. nullum perpetuum poteſt aliquādo
non eſſe: et ad primam eius probationem cum dicitur: ſi
poteſt aliquando non eſſe: ponatur ꝙ aliquando non erit:
et tunc ſequitur ꝙ perpetuum aliquando non erit ꝛc̄. di-
co ꝙ non ſequitur: quia cum iſta. perpetuum poteſt ali-
quando non eſſe: nō ſit vera: niſi in ſenſu diuiſo: immo nec
de virtute ſermonis habet alium ſenſum: illud poſſibile
non ſic debet poni in eſſe: vt iſta de in eſſe. perpetuum ali-
quando non erit. ſi eſt debet eſſe vera: ſed vt iſta. hoc ali-
quando non erit. demōſtrato aliquo de quo vere dicitur
ꝙ eſt perpetuum. verbi gratia. celo aut aliqua intelligi-
tur. Exemplum patet in iſta: album poteſt eſſe nigrum.
¶ Ad ſecundam probationem concedo ꝙ aliquid qđ po
teſt ſemper eſſe: poteſt aliquando nō eſſe: et ꝙ idem ſimul
eſt in potentia ad oppoſita: ꝛ cū ex hoc infert ꝙ eſſet poſ
ſibile: vt eidē illa oppoſita ſimul ineſſent: nego ꝯſequētiā:
ꝛ patet rationabilitas negationis ex ſecunda concluſione
probata contra ipſos: ꝛ ex prima patet non eſſe falſum qđ
Cōmen. iudicat impoſſibile. ſ. potentias ad oppoſita con-
gregari in eodeꝫ ſimul. Et ſi dicatur ꝙ quelibet potentia
poteſt reduci ad actū: ꝛ quodlibet poſſibile poteſt poni in
eſſe: reſpondeo ꝙ verū eſt: nō tamen quelibet potentie poſ
ſunt ſimul ad actū reduci: ſicut ille que ſunt ad actus op-
poſitos circa idē: nec quelibet poſſibilia poſſunt ſimul po
ni in eſſe: patet de contradictorijs contingentibus: ꝛ ideo
q̄uis potentie ſimul ſint: non tamen poſſibile eſt actus ſi-
mul eſſe: ſeu eas ſimul reduci ad actū. Et hoc ideo: quia
ipſe non ſunt ad actus cōiunctim ſed diuiſim. propter qđ
cū dicitur ꝙ ideꝫ eſt ſimul in potentia ad oppoſita: vel ſi-
mul poteſt oppoſita: ꝯſueuit dici ꝙ intelligenda eſt ſimul-
tas potentie: non aūt potentia ſimultatis ideſt ꝙ ſimul eſt
in potentia ad oppoſitū: non ꝙ eſt in potentia ad oppoſita
ſimul ideſt vt ſimul habeat oppoſita: ꝛ hoc ipſuꝫ dicit phi
loſophus. 9. metaphy. vbi ſententia eius eſt ꝙ licet poten T.c.10.
tie rationales poſſint ad oppoſita: ſi quis tamē appeteret
facere ſimul oppoſita non faceret: quia nec eſt ſimul faciē
di potentia ait Philoſophus ꝛ Cōmenta. ſi appetierit in- T.c.10.
quit agere contraria ſimul non poteſt: quia non habet po
tentiā ad illa inſimul. ¶ Ad propoſitū ergo dico ꝙ perpe
tuū aliquod. verbi gratia. celū poteſt ſemper eſſe: ꝛ poteſt
aliquando non eſſe ꝛ vtrūq̄ horū diuiſim poteſt poni in eſ
ſe: non auteꝫ coniunctim: ſicut etiā ſequitur. ſortes poteſt
tota iſta die ſedere: et etiaꝫ poteſt in alia parte huius diei
non ſedere: quia libere ſedet vt ſuppono: et quelibet pars
diuiſim huius poſſibilitatis poteſt poni in eſſe: non tamen
vtrūq̄ coniunctim: vt patet: ꝛ ſicut veruꝫ eſt ꝙ qui poteſt
hac die tota ſedere poteſt aliqua huius diei parte non ſe-
dere: ita verū eſt ꝙ illud quod poteſt ſemper eſſe poteſt ali
quando non eſſe. ¶ Ad aliā ꝓbationē qua dicitur. ꝙ om
ne corruptibile neceſſario corrūpetur: patet ex tertia con-
cluſione ꝙ aſſumitur falſuꝫ: ꝛ ſimiliter falſuꝫ eſt quod ad
huius probationē dicit Cōmen. ſcilicet ꝙ diffinitio eius ꝓ.c.57.
in quo non eſt potentia ad aliquid: eſt vt nunq̄ exeat ad
actū: ſed debuit dicere: vt non poſſit exire ad actuꝫ: mul-
ta autē poſſunt exire ad actū que nunq̄ exibunt: vt ſupra
monſtratū eſt. quapropter ſi oīs talis potentia vocetur
ocioſa concedendū eſt plurimas potentias eſſe in mundo
ocioſas: quod etiā Cōmen. tanq̄ inconueniens inferebat
que autē vltra ad eiuſdē probationē adducebātur ex phi
loſopho: ſcilicet ꝙ oīa que generantur videntur corrū-
pi. dico ꝙ iſtud non eſt verū accipiendo generationē vni-
uerſaliter pro omni factione: quomodo accipi oportet: ſi
debeat argui ad propoſituꝫ: nec probatio eius: que vt ibi
dicit Cōmenta. eſt ex inductione: cū non ſit vniuerſalis in
oībus factis. valet ſicut dicetur in ſolutione eiuſdeꝫ ra-
tionis ſequentis. Amplius dico. ꝙ nec etiā eſt vniuerſali-
ter natura in generatis materialibus. patet inſtantia de
elemento ignis ſm̄ totuꝫ vel partes vicinas orbi lunari.
¶ Ad ſecundā rationē principalē. nego minorē. ꝛ dico ꝙ
probatio eque militat contra philoſophū qui poſuit tem-
pus eternū in preterito ꝛ in futuro: cū tamē eternū in pre-
terito ſit infinitū: ꝛ ſimiliter eternū in futuro: ꝛ eternuꝫ ex
vtraq̄ parte vtrūq̄ cōprehendat. Quod tamen ſm̄ ꝙ in-
ferius dicā poſſibile fuit tempus eſſe eternū: q̄uis de fa
cto habuit initiū: ac per hoc fuit poſſibile infinitū cōpre-
hendere in ſe plura infinita. dico ꝙ hoc non eſt inconueni
ens: ſicut in primo libro. diſtinctio. 44. declaratū eſt: ꝛ ꝓ
nunc ſufficiat exēplum de aliquo continuo: cuius vtraq̄
medietas continet infinitas partes proportionales alias
ab his que reliqua continet. ¶ Ad aliā probationeꝫ eiuſ-
deꝫ que accipitur a minore reſpondeo ꝙ quodlibet perpe
tuū ſicut poteſt durare per infinitū futuꝝ: ita ſi fuiſſet ab
eterno potuiſſet durare per infinitū preteritum ꝛ infinitū
futurum. vnde nullum creatum perpetuum aliud exce-
dit quātū ad poſſe: licet de ineſſe vnum fuerit alio prius:

Digitized by Google

ſicut angeli ꝑuo ꝗ̃ anima humana:et ſic patet ꝙ illa probatio nullius eſt efficacie contra nos:apparentiam autē aliquam haberet contra eos qui ponerēt aliquod perpetuum poſſe durare tantum in finito tempore futuro: aut duraſſe tantum infinito preterito:et aliquod poſſe tā preterito ꝗ̃ futuro:quod non ponimus nos chriſtiani:ſed ꝙ licet poſſe tam in preterito ꝗ̃ in futuro: ſicut deo placuerit ipſum conſeruare. ¶ Tunc ad rationem que ſecunda via procedit ad probandum concluſionem Philoſophi concedo conſequēs illatum.ſ.aliqua eſſe facta ex nihilo in ſenſu qui ſupra tactus eſt:et ſatis cito magis exponetur:tunc ad primam probationem falſitatis conſequentis:que eſt per inductionem: reſpondeo ꝙ ſicut Cōmēta. Cōmē.3. dicit.8.phyſicorū.inductio in qua non percipitur ꝙ predicatio eſt eſſentialis nō dat certitudinem vniuerſalem vel neceſſariam:vt habet alia littera:niſi inducātur in ea omnia particularia:et ideo dicit ipſe ꝙ īductio ibi facta per Ariſto.ꝙ omne motum mouetur ab alio non dat certitudinem:cum non inducat per omnia particularia : et maxime vt dicit in principio commenti apud ponentes aliquid eſſe:quod moueat ſe:ſicut Plato ponit. Sic in propoſito dico ꝙ inductio Philoſophi cum non fiat per omnes particulares factiones:ſed per eas tantum quibꝰ forma educitur de materia aut ſubiectum aliquod trāſmutatur non eſt efficiens : vt ex ea vniuerſaliter concludatur ꝙ omne quod fit fiat ex aliquo: et maxime cū non percipiatur ꝙ hec predicatio qua dicitur.oīe quod fit: fit ex aliquo ſit eſſentialis:nō plus ꝗ̃ iſta omne quod mouetur mouetur ab alio de qua ibi loquitur Commenta. ¶ Ad confirmationem dico:ꝙ antecedens eſt falſum. et ad primam eius probationem que eſt per inductionem: dicendum eſt ſicut ad precedentem. ¶ Ad aliam concedo:ꝙ omne quod actu eſt prius fuit poſſibile eſſe.non tamen omne quod fuit poſſibile eſſe fuit poſſibile per aliquam potentiam propriam vel ſibi intrinſecam:ſed aliqd fuit poſſibile per ſolam potentiam agentis quod ipſum cauſauit. vnde ex hoc non habetur intentum argumenti. ¶ Si dicatur:ꝙ agens diffinitur per eſſe principiū motus:⁊ ſimiliter potentia actiua per eſſe principium tranſmutandi:⁊ per conſequens nullum agens agit niſi tranſmutando. vt dicit antecedens premiſſum. dico cū Auic. Cap.2. primo ſuffi.ꝙ illa diffinitio non eſt agentis vniuerſaliter: ſed tm̄ naturalis et phyſici. Efficiens inquit in rebus naturalibus aliquādo dicitur principium motus in alio a ſe ſm hoc ꝙ eſt aliud : ſed intelligitur motus hic omnis exitus de potentia ad effectum per formam in materia:⁊ declarata hac diffinitione et poſitis diſtinctionibus de hoc agente concludit. hoc ergo eſt principium reſpectu rerum naturalium. Sed cum accipitur principium efficiens non in reſpectu rerum naturalium tm̄: ſed reſpectu ipſius eſſe:et cōmunioris intētionis ꝗ̃ ſit hoc:et erit hoc quicquid eſt cauſa eſſendi ſed remotū a ſua eſſentia. Et ideo ſicut Ariſto. dixit ꝙ non omne mouens eſt agens:ita ſm veritatem non omne agens eſt mouens. ¶ Ad aliam probationem:dico primo.ꝙ cauſatio que non fit in ſubiecto ſiue ſit ſucceſſiua ſiue tota ſimul non eſt motꝰ neqꝫ mutatio proprie dicta ſm ꝙ accipitur in argumento:et de ipſis eſt locutus Philoſophus:ſed large loquēdo de mutatione ſm ꝙ non ſolum qđ nunc ſe habet aliter ꝗ̃ prius: ſed etiam qđ nunc eſt:et non fuit prius:qđ poteſt dici eſſe mutatum. creatio ſit mutatio:quo ſenſu intelligēdus eſt articulus Pariſienſis.215.di. Qꝫ creatio non debet dici mutatio ad eſſe.error:ſi intelligatur de omni modo mutationis:⁊ ſic ſumendo non omnis mutatio habet ſubiectū. ¶ Secundo dico ꝙ conſequens non eſt īpoſſibile ſm totum:quoniam poſſibile eſt aliquid eſſe mutatum quod prius non mouebatur:immo frequenter ſic conuenit de facto in intellectu et voluntate:et alijs pluribus:in quibus ſunt mutationes indiuiſibiles non ſequentes motum aliquem ſuorum ſubiectorū. nec Philoſophus.6.phyſi. T.c.58. probat oppoſitum:nec probare etiam intēdit : ſed hoc tm̄ probat de motu locali continuo:quoniam alias ſequeretur:vt dicit et bene: ꝙ cōtinuum componeretur ex indiuiſibilibus.eodē modo dico etiam ꝙ non eſt impoſſibile aliquid factum eſſe quod prius nō fiebat. ¶ Ad tertiam dico ꝙ cum dicimus aliquid fieri ex nihilo:ly ex.eſt nota materie. Sed hoc dupliciter poteſt intelligi ſicut docet Anſel.in monol. vno modo ꝙ ſit nota conſtitutiue ſic:ꝙ Cap.8. per illam enuntiationem detur intelligi ꝙ ex nihilo.i.ex eo qđ penitus nihil eſt quaſi ex materia aliquid fiat velut ipſum nihil ſit aliquid et exiſtēs ex quo poſſit aliquid fieri:ſicut dicimus ꝙ ex farina fit panis:et in iſto ſenſu propoſito eſt falſa.alio modo vt ſit materie nota:ſed negatiue:vt ſcilicet negetur omnis materia:ita ꝙ cum dicimus aliquid factum ex nihilo:intelligimus quod ait Anſel.factum:ſed non eſt vnde ſit factum.Cui per ſimilem ſignificationem dici videtur. cum homo ſine cauſa cōtriſtatus dicit:contriſtatus dicitur de nihilo.verba ſua ſunt:⁊ ſm hunc ſenſum vt ſubdit intelligendum eſt:ꝙ cuncta a deo ex nihilo facta ſunt.i.non ex aliquo.hunc ſenſum docet etiam Augu.ad Oroſium contra priſcilianiſtas.dū que- Cap.2. ritur inquit. vnde creaturam ſuam deus fecerit.quedam materies queritur ſicuti eſt fabro lignum vel quodlibet corpus:quod niſi habuit ea facere que ab eius arte expetuntur non poterit omnino facere. Cum ergo reſpōdetur ex nihilo:quid reſpondetur niſi nullam ei ſubiectam fuiſſe materiam quā ipſe non fecerit vt haberet vnde faceret ſi quid vellet:et quod non haberet facere non valeret. Et ſubdit.cum dicitur deus ex nihilo fecit.nihil aliud dicitur niſi non erat vnde faceret:et tñ qꝛ voluit fecit:ſm hūc ſenſum patet ꝙ hec ratio in nullo procedit nec confirmatio eius:ſed tātūmodo cōtra primum quem non damus. ¶ Notandum tamen eſt:ꝙ hic terminus nihil.ſicut ſententialiter docet Anſel.monol.poteſt in enuntiationibus Cap.8. dupliciter teneri: ſcilicet ſyncathegoreumatice et cathegoreumatice. Primo modo equalet in ſignificando huic complexo nullum ens. Secundo autem modo huic.non ens.aut quod non eſt. et ſm hanc diuerſam acceptionem eius multum diuerſantur propoſitiones in veritate ⁊ falſitate et alijs conditionibus earūdem. nam ſi dicatur.nihil poteſt corrumpere deum.et ly nihil.ſtat ſyncathegoreumatice idem valet quod hoc.nullum ens poteſt corrumpere deum:et tunc eſt propoſitio vniuerſalis et negatiua. ſi vero teneatur cathegoreumatice tunc equiualet huic.non ens ſeu quod non eſt poteſt corrumpere deum: et tunc eſt indefinita affirmatiua et falſa.ſimiliter diſtinguēde ſunt iſte.nihil poteſt ſatiare auarum.nihil docuit me volare ⁊ cetere ſimiles.Cum itaqꝫ Philoſophi dicūt nihil fit ex nihilo:ſm ipſos ly nihil.non poteſt teneri in ſubiecto et predicato cathegoreumatice.tunc enim eſſet ſenſus:quod non eſt vel non ens fit ex nō ente. quod vtrūqꝫ ſm ipſos eſt falſum. volunt igitur ꝙ teneatur in ſubiecto ſyncathegoreumatice:in predicato autem poteſt teneri cathegoreumatice:et eſt ſenſus ꝙ nullum ens fit ex non ente:et ſyncathegoreumatice:et eſt ſenſus ꝙ nullum ens fit ex non ente.et vtroqꝫ modo ſm ipſos vera eſt propoſitio illa. Scđm nos autem in ſecūdo ſenſu eſt falſa:⁊ eius oppoſita vera:ſcilicet aliquod ens fit ex non ente . ita tamen ꝙ equiualeat huic copulatiue: aliquod ens fit et ipſum ex nullo ente fit:ſiue nō fit ex aliquo ente. et tūc patet ꝙ ſi queratur an fiat ex nihilo per ſe vel per accidens: queſtio eſt impertinēs : eo ꝙ procedit ac ſi ly nihilo.teneretur cathegoreumatice:et eſt propoſitio mere affirmatiua:non autem eſt ſic:ſed ratione vnius partis eſt negati-

ua.affirmatur nãqꝫ quod eſt factum: et negatur eſſe fa-
ctum ex aliquo per ſe vel per accidens. ¶ Ad rationem
qua procedit tertia via reſpondeo negando antecedens:
et dico ꝙ non eſt inductio ſufficiens vt prius dixi. Item
ꝓpoſitio aſſumpta in probatione: ſcilicet ꝙ omnis factio
eſt a contrario ⁊c̃. falſa eſt. Et ſm eũdem Commẽta. tam
antecedens ꝙ̃ aſſumpta ſumendo generaliter factum et
factionem habet inſtantiam in factione ſpecierum intel-
ligibilium ab intellectu agente: ꝙ non eſt trãſmutãs neqꝫ
alterans per qualitates actiuas vel paſſiuas. vnde in. 7.
Cõmẽ.31. metaphyſi. dict. ꝙ Ariſtote. coactus eſt ponere agens ſe-
paratum a materia in factione virtutum intelligibilium:
que apud ipſum non ſunt mixte cum materia. et intelligit
hoc de intellectu agente in ſpeciebus intelligibilibus vt
dictum eſt in precedenti queſtione. ¶ Ad ſecundam di-
co ꝙ potentia actiua poteſt dupliciter accipi. Uno mo-
do generaliter vt dicitur vniuerſaliter de potentia ꝓdu-
ctiua. Alio modo contracte prout dicitur tantũ de tranſ-
mutatiua. Primo modo non omni actiue ſemper reſpon
det paſſiua: nec dicitur relatiue ad paſſiuam: ſed ad agi-
bile vel producibile. non autem neceſſe eſt producibile
eſſe aliquid. Secundo autem modo actiue potentie cor-
T.c.17. reſpondet paſſiua: ⁊ ſic etiã ſumit Philoſophus. 5. meta.
potentia autem actiua non eſt inquantum huius mere
tranſmutatiua iuxta intellectum Philoſophi ⁊ Cõmen.
¶ Ad vltimam rationem dico: ꝙ ſicut non eſt neceſſariũ
omne corpus eſſe in loco. immo nec de facto eſt: ſicut pa-
tet de primo omnia continẽte ſic non eſt neceſſariũ omne
corpus quod fit fieri in loco. loquẽdo de factione vniuer-
ſaliter vt in precedentibus: et ideo propoſitio aſſumpta.
impoſſibile eſt ꝙ aliquod corpꝰ generetur niſi in loco: eſt
ſimpliciter falſa. ſi tamen debeat aliquam continere ve-
ritatem intelligenda tñ eſt de corporibus que generan-
tur per tranſmutationem agẽtium naturalium: que opor
tet eſſe approximata ſm debitam diſtantiam paſſiuis et
de ineſſe: quia de illis verum eſt de facto ꝙ ſunt in loco:
quicquid ſit de poſſibili. celum autem nõ eſt ſic factum.
ideo ratio non valet ad propoſitum.

Reſtat modo videre vtrum ratiõibus naturalibus
poſſit oſtendi non eſſe plura entia non habẽ-
tia principium effectiuum. et dicitur a pluribus theolo-
Sco.2.ſ. gis ꝙ ſic. ¶ Ad qđ quidam arguit ſic. quicquid eſt aliud
d.1.q.3. a primo eſſentialiter dependet a primo. hoc patet: tum au
T.c.38. ctoritate Ariſtote. in. 2. metaphyſi. dicentis. ꝙ ab ipſo de-
pendet celum et natura. non autem potuit celum depen-
dere pluſꝙ̃ intelligentia: quia ponit celum formaliter ne-
ceſſarium ſicut intelligentia. tum per rationem: quia ſi ali
quid aliud a primo non dependeret eſſentialiter ab eo: il-
lud non eſſet ipſius vniuerſi: quia vnitas vniuerſi eſt ſm
ꝙ omnia alia a primo ordinem habent ad primum: vt pa-
tet. 12. metaphyſi. vnde nihil eſt in vnitate ordinis vniuer
ſi: niſi quia habet ordinem eſſentialem ad ipſum primum.
quicquid autem habet ordinem eſſentialem ad primum
ab ipſo dependet. igitur quicquid eſt aliud a primo eſſen
tialiter dependet ab eo. Sed nihil dependet eſſentialiter
ab eo: niſi ꝙ cauſatur ab eo: quia ſi non cauſaretur ab eo
a ſe et ex ſe eſſet neceſſe eſſe. ergo ſibi non repugnaret eſ-
ſe quocũqꝫ alio circũſcripto: et per conſequens non depẽ
deret eſſentialiter a primo. igitur omne aliud a primo eſt
productum ab eo: et per conſequens non ſunt plura en-
tia non habentia principium effectiuum. ¶ Secundo
ex dictis eiuſdem doctoris alibi poteſt argui ſic. ſi eſſent
plura entia talia. eſſent plura neceſſe eſſe. hoc ſatis pa-
tet: quia omne non neceſſe eſſe habet eſſe ab aliquo ſi eſt:
et per conſequens eſt productum: ſed conſequens ipſe-
met probat eſſe falſum ſic. quia ſi ſint duo neceſſe eſſe illa
proprijs rationibus realibus diſtinguũt. et dicantur il-
le a. ⁊. b. rationes iſte aut ſunt formaliter rationes neceſ-
ſario eſſendi aut non ſi ſic. et preter hoc illa duo per illud
in quo conueniunt ſunt formaliter neceſſaria. igitur vtrũ
ꝙ̃ duabus rationibus formalibus erit neceſſe eſſe: quod
eſt impoſſibile: quia cum neutra illarum rationum inclu
dat aliam: vtralibet illarum circũſcripta eſſet neceſſe eſſe
per aliam: et ita eſſet neceſſe eſſe per illud: quo circũſcri-
pto non minus eſſet neceſſe eſſe. Si vero per illas ratio-
nes quibus diſtinguuntur neutrum illorum eſt formali-
ter neceſſe eſſe. igitur ille rationes non ſunt rationes ne-
ceſſario eſſendi: et ita ſequitur ꝙ neutrum includitur in
neceſſe eſſe: quia quecunqꝫ entitas non eſt neceſſe eſſe eſt
de ſe poſſibilis: et per conſequens non includitur in neceſ
ſe eſſe: quia in neceſſe eſſe nõ includitur aliquid quod nõ
ſit neceſſe eſſe et ratio neceſſario eſſendi. ¶ Tertio ad idẽ
alij ſic: omne quod ſibi derelictum eſt non ens eſt effecti-
ue productum. Sed omnia preter vltimum finem ſibi ip-
ſis derelicta ſunt non entia. ergo ⁊c̃. probatur minor: quia
ſi per impoſſibile remoueatur vltimus finis: aut aliqua
remanebunt entia: aut non. non poteſt dici primum: quia
tunc non depẽderent eſſentialiter a fine. igitur non rema-
nebunt: et per conſequens ſibi derelicta eſſent non eſſen-
tia. ¶ Quarto ſm iſtos: et plures alios. omne quod ha-
bet cauſam finalem habet cauſam efficientem: quia cau-
ſalitas finis eſt eſſe cuius gratia aliquid fit. ſi igitur eẽnt
plura entia non producta eſſent plura non habentia cau- T.c.35.
ſam finalem. cuius oppoſitum ſatis patet ex. 12. meta. et.37.
¶ Alie rationes poſſent ad idem adduci: ſed iſte mihi vi-
dentur potiores. Quãuis autem concluſio harum ratio-
num vera ſit. mihi tamen non apparet ꝙ ipſe eam efficaci-
citer concludant cõtra Philoſophum. vnde ad primam
reſponderet Philoſophus concedendo ꝙ omne aliud a
primo eſſentialiter dependet ab eo: ſed negando ꝙ omne
quod dependet eſſentialiter ab eo cauſatur ab eo: intelli-
gendo de cauſalitate efficiente. nam de facto ponunt in-
telligentias et corpora celeſtia eſſentialiter dependere a
primo fine: et tamen a nullo eſſe facta effectiue. Et cum
probatur: ꝙ ſi nõ cauſaretur ab alio: ex ſe eſſet neceſſe eſſe
diceret hanc conſequentiam non valere: loquẽdo eodem
modo de cauſalitate. Si autẽ vniuerſaliter intelligatur
de cauſalitate ꝯcederet eas cauſari a p̄mo tãꝙ̃ a fine: qđ
magis eſt eſſe ad p̄mũ ⁊ ꝓpter p̄mũ ꝙ̃ a primo: ⁊ ꝓprie ⁊
ſtricte loquendo. ¶ Sed cõtra: omne eſſentialiter depen-
dens ab alio quantum ad ſuum exiſtere: aut eſt poſſibile
non eſſe: aut neceſſe eſſe. ſi poſſibile non eſſe. igitur eſt fa-
ctum: alias quodlibet poſſibile non eſſe poſſet dici nõ eſſe
factum: ⁊ ſuperflueret omnino cauſa efficiẽs: quia ſi poſ-
ſibile non eſſe eſt ſine cauſa efficiente multo magis quod-
libet neceſſe eſſe eſt ſine cauſa efficiente. omne autem ens
eſt poſſibile non eſſe: vel neceſſe eſſe: ⁊ per conſequens nul
lum ens habet cauſam efficiẽtem: cuius oppoſitum ſatis
ex notis ad ſenſum declarat Philoſophus: tã in primo T.2.c.31
ꝙ̃ in. 12. meta. vbi oſtendit qua neceſſitate Philoſophi
moti ſunt ad ponendum cauſam agentem: et ſimul Com-
menta. ibidem. et etiam. 2. phyſico. cõmen. 48. ſi vero eſt
neceſſe eſſe: aut eſt ex ſe neceſſe eſſe: aut per aliud. ſi ex ſe.
igitur non dependet ab alio quãtum ad neceſſe eſſe: ⁊ per
conſequens nec quãtum ad eſſe: quia in neceſſe eſſe clau-
ditur eſſe: ⁊ ideo quod ſibi ſufficit ad neceſſe eſſe ſibi ſuffi-
cit ad eſſe. ſi igitur dependet ab alio non eſt ex ſe neceſſe
eſſe. nec poteſt dici: ꝙ per aliud ſit neceſſe eſſe: quia ſi non
eſt ex ſe neceſſe eſſe. igitur ex ſe eſt poſſibile non eſſe: et per
conſequens non eſt per aliud eſſe neceſſe. alias idem eſſet
ex ſe poſſibile non eſſe: et per aliud neceſſe eſſe: quod inclu
dere contradictionem bene declarat Commenta. primo

Digitized by Google

ce.et.9.ac.12.meta. ¶ Reſpondeo ꝙ Philoſophus poſſet reſpõdere concedendo: ꝙ nullum dependens eſt ex ſe neceſſe eſſe: accipiendo ly ex ſe. vt idem valet quod non per aliud: in quo ſenſu incedit probatio: et tamen negando ꝙ ex ſe eſt poſſibile non eſſe. non enim ſequitur. hoc nõ eſt ex ſe neceſſe eſſe. igitur ex ſe eſt non neceſſe eſſe. vel ex ſe eſt poſſibile non eſſe: ſicut non ſequitur. hoc nõ eſt ex ſe album. igitur eſt ex ſe non album. Similiter non ſequitur. hoc non eſt ex ſe neceſſe eſſe. igitur hoc non eſt neceſſe. ſicut non ſequitur. hoc non eſt ex ſe album. igitur non eſt album. diceret igitur Philoſophus ꝙ aliquod neceſſarium eſt ex ſe neceſſe eſſe. vtpote primũ ens a nullo dependens. aliqua vero alia ſunt vtiqꝫ neceſſaria: non tamen ex ſe: ſed per primum: nec tamen ex ſe ſunt poſſibilia non eſſe. nec etiam ſimpliciter loquendo verum eſt dicere illa eſſe poſſibilia nõ eſſe. nec oppoſitum huius adhuc

Scoti. apparet euidenter eſſe probatum. ¶ Secunda etiam ratio non valet. nam fundatur ſuper falſo: videlicet ꝙ quecũqꝫ conueniunt et diſtinguuntur: aliquo ſui cõueniunt: et alio diſtinguuntur: cuius oppoſitum pluries in primo libro dictum eſt. et ĩfra etiam dicetur. diceret ergo Philoſophus ꝙ illa duo neceſſe eſſe ſe totis primo diſtinguũtur numeraliter et ſpecifice ⁊ conueniũt genere. ¶ Preterea. Ratio poteſt deduci contra arguentem. nam de facto: et deus eſt ſubſtantia, et angelus eſt ſubſtantia. ſunt ergo due ſubſtantie proprijs rationibus diſtincte: et conuenientes in ratione ſubſtantie. tunc igitur aut illud per quod deus conuenit cum angelo eſt ratio neceſſario eſſendi: aut non. ſi non. igitur deus non eſt neceſſe eſſe: quia in neceſſe eſſe non includitur aliquid vt dicunt quod non ſit ratio neceſſario eſſendi. Si vero eſt ratio neceſſario eſſendi cum eadem ratione que nunc tacta eſt propria ratio qua nũc diſtinguitur ab angelo ſit etiam ratio neceſſario eſſendi: ſequitur ꝙ deus duabus ratiõibus formalibus neceſſario eſſendi ſit neceſſe eſſe. et tunc vltra. ſicut ipſe deducit ſequitur contra eum. Et preterea cum illa ratio ſit conueniẽs etiam angelo ſequitur ꝙ de facto angelus ſit neceſſe eſſe ſicut eſt ſubſtantia et ens: quia rationes entis et ſubſtantie ſm imaginationem illius argumenti ſunt rationes communes deo et angelo. ¶ Ad tertiam q̃uis maior ſm formam vocis implicet contradictionem. ſumendo tamen eam ad bonum intellectum vt equiualeat iſti. Omne ens quod ſi aliud quid non eſſet ipſum non eſſet effectiue productum. dico ꝙ hec eſt vera ſi illud aliud ſit poſſibile non eſſe. nunc autem ipſum primum ad quod non eſſe quodlibet aliud non non eſſet non eſt poſſibile non eſſe. Si vero illud aliud non ſit poſſibile non eſſe maior non habet euidentiam: et a Philoſopho vtiqꝫ negaretur: et poteſt ei ſatis in ſimili inſtari in duobus veris neceſſarijs: quorum vnum eſt conſequens ad aliud. ac per hoc ſi conſequens non eſſet verum antecedens nõ eſſet verum: nec tamen ſequitur ꝙ ipſum ſit poſſibile non eſſe verum. vnde ſi hoc non eſſet vera. nullus homo eſt lapis. hec non eſſet vra. nullum animal eſt lap̃. ⁊ tamen iſta. nullum animal eſt lap̃. eſt ſimpliciter eſt neceſſaria et non contingens: ita ſm Philoſophum ſi intelligentie ſunt ſimpliciter neceſſe et nõ poſſibiles non eſſe. dependent tamen a primo neceſſario: ita ꝙ ſi ipſum nõ eſſet ipſe non eſſent. maior autem illa ſm intẽtionem arguẽtis probatur ꝑ hanc. omne quod ſi aliud non eſſet ipſum non eſſet eſt poſſibile non eſſe: ⁊ ex hoc ſequitur: quod eſt productum. vnde patet ꝙ non eſt efficax cõtra Philoſophum. ¶ Ad quartam dico: ꝙ adhuc illa minorem efficaciã habet. nam ſm Philoſophum hec vtiqꝫ eſt falſa. omne ꝙ habet cauſam finalem habet cauſam efficientem: ⁊ quod additur de cauſalitate cauſe finalis. ſm Philoſophum eſt falſum. dico igitur ꝙ q̃uis vera ſit concluſio. ſ. ꝙ nõ ſunt plura entia improducta. rationes tamen ille nec alie quas viderim: illã demonſtrant ſimpliciter. vnde ſola fide ⁊ auctoritate ſacre ſcripture ipſam tenemus. ¶ Ad rationem factam in principio queſtionis patet reſponſio ex ſupradictis.

¶ Diſtinctionis prime. Queſtio tertia.

Quantum ad tertiũ: quod tãgit magiſter in hac prima diſtinctione quero vtrum per aliquam potentiã fuerit poſſibile aliquam rem aliã a deo fuiſſe ab eterno ſiue fuiſſe ſine principio ſue durationis. Et videtur ꝙ non: quia non eſt nunc poſſibile aliquã aliam rem a deo fuiſſe ab eterno. igr̃ non fuit hoc poſſibile. antecedens probatur: quia ſicut eſt impoſſibile ꝙ fuit ante hoc inſtans non fuiſſe ante hoc inſtans: quia hoc ſolo ꝓuatur deus ⁊c̃. ſic eſt impoſſibile vt illud quod non fuit ante hoc inſtans fuerit ante hoc inſtans: ⁊ eodem modo eſt impoſſibile vt illud quod non fuit ab eterno fuerit ab eterno. ¶ Confirmatur: quia omnis propoſitio mere de preterito ſi eſt vera eſt neceſſaria: et per conſequens ſua oppoſita eſt impoſſibilis reſpectu illius inſtantis reſpectu cuius eſt vera. conſequentia vero patet: quia ſicut in hoc inſtanti quelibet talis ſingularis de preterito. hoc non fuit ab eterno: quecunqꝫ res alia a deo demonſtretur eſt vera ⁊ neceſſaria: ſic ⁊ in quolibet inſtanti preterito qđ fuit aut poſſibile fuit eſſe ipſa fuiſſet vera: ⁊ per cõſequẽs neceſſaria: ⁊ ſua oppoſita impoſſibilis ſi fuiſſet formata. igitur in nullo inſtanti fuit poſſibile aliquã talem eſſe veram. hoc fuit ab eterno: quodcunqꝫ aliud a deo demõſtretur. ſequitur autem. in nullo inſtanti fuit poſſibile illã eſſe veram. igitur non fuit poſſibile ipſam eſſe veram.

¶ Secundo ſi poſſibile fuit aliquam aliam rem a deo fuiſſe ab eterno eadem ratione fuit poſſibile quamlibet que nunc eſt fuiſſe: ⁊ per conſequens totum mundũ cũ omnibus ſuis ſpeciebus ⁊ naturalibus motibus ⁊ actionibus: conſequens autem eſt falſum: quia ſequeretur ꝙ infinita eſſent ꝑtranſita vt infiniti dies infinite generationes ⁊ multa alia impoſſibilia ſequerentur.

Ad oppoſitũ ſic. ſi fuiſſet impoſſibile: aut hoc fuiſſet ex impotentia dei: ⁊ patet ꝙ non. vel quia repugnat cuilibet tali rei vt ſemper fuerit ſine initio. ⁊ hoc etiam non eſt verum. nam nulli tali repugnat vt ſit futura ſemper ſine fine. igitur nec vt fuerit ſemper ſine initio. antecedens patet ſm fidem. cõſequentia ꝓbatur: quia cui non repugnat eternitas in futurũ nõ repugnat etiã in preteritũ vt ſatis poteſt haberi ex primo celi. T.c.14.

In hac queſtione duo erunt articuli. In primo videbitur vtrũ fuerit poſſibile aliquã rem aliam a deo fuiſſe ab eterno. ¶ Secundo vtrum fuerit poſſibile ab eterno fuiſſe totum mundum ſm modum quo nunc eſt ⁊ fuit ex quo incepit.

Quantum ad primum articulum dicitur a multis ſollennibus doctoribus ꝙ non fuit etiam per diuinam potentiam poſſibile aliquam rem aliam a deo fuiſſe ab eterno. hec autem quidam probant primo ſic. quecunqꝫ ſunt incompoſſibilia pro eodem inſtanti durationis qualem ordinem habent nature taleꝫ neceſſario habent ſm durationem. Sed eſſe et non eſſe creature ſunt incompoſſibilia pro eodeꝫ inſtanti durationis: et non eſſe prius natura conuenit ei. ergo neceſſario

Digitized by Google

prius ſm duratioñẽ conuenit ei non eſſe q̃ eſſe: et per cõ-
ſequẽs nõ põt poni ei conuenire ab eterno eſſe. minor pro-
batur: quod conuenit alicui ex ſe prius ſm naturã conue-
nit ei q̃ quod ſibi conuenit ab alio. non eſſe autem conue-
nit ex ſe cuilibet creature. eſſe autem ab alio tm̃. ergo ⁊c.
¶ Secundo. ſi deus produxiſſet rem aliquã aliã a ſe ab
eterno. neceſſario produxiſſet illam. conſequens eſt ipoſſi-
bile. igitur et antecedens. probatur conſequentia: quia
deus non potuiſſet non produxiſſe illam. nam nõ anteq̃
produxit: quia ante eternum nihil eſt. nec dum produxit:
quia omne quod eſt quando eſt neceſſe eſt eſſe: nec poſtq̃
Cap. 6. produxit: quia qd̄ factum eſt nõ poteſt non fuiſſe. 6. ethi.
¶ Tertio. deus ita cito potuit aliquam rem. verbi gra-
tia. equum producere de materia ſicut potuit de nihilo.
patet: quia quandocũq; deus potuit producere materiã
potuit producere cõpoſitum. alias materia producere-
tur ſine forma: ſed deus non potuit equum producere de
materia ab eterno. ergo nec de nihilo. et per conſequens
nullo modo. probatio minoris. nam ſi produxiſſet de ma-
teria: aut per motum: aut per ſubitam mutatiõem. ſi per
motum. igitur non ab eterno: cum motus duratione pre-
cedat terminum: nec per mutationem ſubitam: quia illa
fuiſſet menſurata aliquo inſtanti: et per conſequens ha-
buiſſet primum inſtans ſui eſſe: ac per hoc non fuiſſet ab
eterno. ¶ Quarto. omne qd̄ cõmunicat aliquid alicui ꝑ
electionem neceſſario preintelligit illud ſub oppoſito il-
lius communicati. Sed deus producẽdo creaturã com-
municat ſibi eſſe per electionem. ergo preintelligit ipſam
non eſſe. non intelligit autem niſi verum. ergo neceſſario
prius illa non eſt q̃ producatur: ⁊ per conſeqnens non po-
tuit produci ab eterno. Confirmatur. quia electio non eſt
Cap. 6. reſpectu preſentis: ſed tm̃ futuri. 3. ethi. ergo ſi deus ele-
git creaturam producere illa fuit futura: et non preſens.
vnde dicunt iſti ꝙ contradictio eſt dicere ꝙ aliqua crea-
tura ſit libere producta: et tamen ab eterno. ¶ Quinto.
arguitur ſic ab alijs: nulla menſurata productio inſtanti
tranſeunte poteſt eſſe eterna. Sed omnis productio crea-
ture ex vi qua eſt productio creature habet ꝙ mẽſuretur
inſtanti tranſeunte. ergo. maior patet: tum quia inſtans
tranſiens nõ poteſt eſſe eternum. alioquin nõ eſſet trãſiẽs
ſed ſtans. et per conſequens nec productio ipſo menſura-
ta. tum quia ante quodlibet inſtans fuit tempus. tũ quia
in omni menſurato inſtanti tranſeunte productio differt
a manutenentia: et inſtãs productionis fuit initium tem-
poris menſurantis manutenentiam. igitur tempus ma-
nutenentie eſt finitum a parte ante: et per conſequẽs pro-
ductio non fuit ab eterno. igitur nec res producta. minor
probatur: quia creatura ex vi productionis ſue non ha-
bet ꝙ duret niſi per inſtans. alioquin per aliquam dura-
tionem poſſet durare ſine conſeruante: ⁊ pari ratione per
totum tempus: qd̄ eſt falſum: et contra fidem. igitur pro-
ductio creature menſuratur inſtanti tranſeũte. patet cõ-
ſequentia: quia ſi alia menſura. igitur creatura ex vi ſue
productionis duraret per aliam menſuram totam: ⁊ non
per inſtans tm̃: qd̄ repugnat antecedẽti. ¶ Sexto. ad idẽ
per alios ſic arguitur. omne factum de nihilo: qd̄ non eſt
in continuo fieri in aliquo inſtanti incepit: ſed mũdus vel
aliq̃ alia res a deo eſt facta de nihilo: et non eſt in cõtinuo
fieri. ergo incepit in aliquo inſtanti: et per conſequens nõ
ab eterno fuit. premiſſe ſunt neceſſarie. ergo et concluſio.
maior patet: quia ſi non incepit in aliquo inſtanti et fit de
nihilo q̃diu eſt ſemper producitur: et per conſequens eſt
in continuo fieri. Mi. patet: quia qd̄ eſt in continuo fieri
non eſt factum: ſed eſſe ſucceſſiuum: et fit continue: nõ ſic
autem mundus et res permanentes. ¶ Septimo. creari
aut eſt idẽ quod habere eſſe ab alio et non de aliquo: aut
idem quod habere primo eſſe ab alio et non de aliquo. nõ
primum: quia creatura q̃diu eſt habet eſſe ab alio et non
de aliquo: ⁊ tm̃ non creatᷣ q̃diu eſt. alioquin eſſet in conti-
nuo fieri ſicut dies et agon. igitur opꝫ dare ſcd̃m. ſ. habe-
re nũc primo eſſe ab aliquo ⁊ nõ de aliquo: quod includit
nõ eſſe ab eterno. igitur impoſſibile eſt aliquã rem fuiſſe
creatam ab eterno. ¶ Octauo ſi deus ꝓduxiſſet aliquã
aliã rem ab eterno trãſiſſet a cõtradictorio in cõtradicto-
rium. pꝫ: qꝛ de facto non ꝓduxit ab eterno. igitur fuiſſet
aliqua mutatio: ⁊ non in deo. cõſtat. igitur in re ꝓducta: ⁊
ſic illa res trãſiſſet de non eſſe ad eſſe. Sed qd̄ trãſit a non
eſſe ad eſſe nõ fit ab eterno. igitᷣ ſi deus ꝓduxiſſet ab eter-
no nõ ꝓduxiſſet ab eterno: quod implicat. ¶ Nono: quic-
quid eſt in potẽtia a duo contradictorie oppoſita ſi acqui-
rat vnum illoꝝ neceſſario relinquit reliquũ: quoniã nõ eſt
mediũ inter contradictoria: ſed ab eterno verum fuit di-
cere. mundus vel hec res. verbi gratia. b. poteſt eſſe. ſimi-
liter b. põt non eſſe. igitur ſi b. acquiſiuiſſet eſſe reliquiſſet
non eſſe. nihil aũt põt relinquere non eſſe niſi prius fuerit
ſub nõ eſſe. ⁊ ſi b. fuit ab eterno prius nõ fuit: qd̄ eſt ipoſſi-
bile. ¶ Decimo: quicquid poteſt fuiſſe eternum fuit eter-
num. Sed nulla alia res a deo fuit eterna. igitᷣ nulla alia
res a deo potuit fuiſſe eterna. minor eſt certa. maior pro-
batur: qꝛ potentia que neceſſario coniungitur actui ne-
ceſſario infert actum. pꝫ: ſed potentia ad eſſe eternum ne-
ceſſario cõiũgitur actui: quod ꝓbatur dupliciter. primo:
quia vbicũq; potentia non neceſſario coniungitur actui:
actus poteſt ſequi potẽtiam ſuam ſm duratiõnẽ: ſed eſſe
eternum a parte ante non poteſt ſequi potentiam ſuã ſm
durationem: quia tũc illud non fuiſſet ab eterno. ergo po-
tentia ad eſſe eternum neceſſario coniungitur ſuo actui
huic. ſ. eternũ. ¶ Secundo per illud Philoſophi. in per- T.c.32.
petuis non differt eſſe ⁊ poſſe. ¶ Undecimo: ſi cauſa effe-
ctiua naturaliter agens fuiſſet ab eterno non potuiſſet ꝓ-
duxiſſe ſuum effectum ſibi coeuum. ergo ſi cauſa libera
effectiua fuit ab eterno non potuit produxiſſe effectũ ſibi
coeuum. patet conſequentia. antecedẽs probatur: quia ſi
detur oppoſitum. verbi gratia. ꝙ ſi ignis fuiſſet ab eterno
produxiſſet ſplendorem ſibi coeuũ. aut produxiſſet illum
de nihilo aut de aliquo. non de nihilo: quia tunc creaſſet
et ſic fuiſſet deus. nec de aliquo. quia aut per motuꝫ aut
per mutationem: quia omnis reductio entis de potentia
ad actum eſt altero illorum modorum. Sed ſi naturale
agens produceret de aliquo effectum: produceret de ali-
quo quod eſt in potentia ad actum illius effectus. igitur
aut per motum aut per mutationem. non per motũ: quia
tunc talis effectus non eſſet coeuus ſue cauſe: qd̄ eſt pro-
poſitum nec per mutationem. quia omnis mutatio men-
ſuratur aliquo inſtanti: ⁊ per cõſequens ante illud inſtãs
non fuiſſet talis effectus. ſcꝫ ſplendor: ac per hoc neq; ab
eterno. ¶ Duodecimo: ab alijs ſicᷣ ſi deꝰ potuit ꝓducere
mũdum aut aliquã aliam rem. verbi gratia. b. ab eterno:
aut hoc potuit nõ cauſando ſeu de nouo ꝓducendo aut
potuit cauſando vel non de nouo producendo. non ſecũ-
do modo: quia b. non fuit ab eterno. igitur non potuit illũ
producere niſi per nouam productionem: ſicut nunc nul-
lum futurũ poteſt eſſe niſi fiat de nouo nec primo modo:
quia hoc includit contradictionem. ſcilicet noua produ-
ctio alicuius cũ eius eternitate. ¶ Decimotertio ſic deꝰ
potuit produxiſſe mũdum ab eterno. igitur potuit produ-
xiſſe iſtum mũdum. igitur deus potuit produxiſſe iſtum
creatum mundum ab eterno. conſequens includit cõtra-
dictionem: et conſequentia patet ſaltem vt nunc quia ter-
mini antecedentis et conſequentis conuertuntur vt nunc
et ſunt ſingulares. ¶ Decimoquarto. ſi deus potuit. b. ꝓ-
ducere ab eterno: aut antequam produxit. b. potuit ꝓdu-
cere. b. ab eterno: aut quando prio produxit. b. potuit. ⁊c.
aut poſtq̃ produxit. b. potuit. ⁊c. ſit. b. aliquod ſingulare

de nouo ꝓductum a deo. verbi gratia. iſte equus vel iſte
homo. nõ poteſt dici ꝙ ante: quia tunc ſequitur: ꝙ in ali-
quo inſtanti ante potuit. hoc autem conſequẽs eſt ĩpoſſi-
bile: quia tunc in hoc inſtanti poſſet idem facere. ſ. ꝓdu-
cere. b. ab eterno: nec poteſt dici: ꝙ tunc quando ꝓduxit:
quia accipiatur illud inſtans: et ſic inſtãs preſens: ſequi-
tur ꝙ nunc poteſt deus ꝓduxiſſe. b. ab eterno: qđ eſt fal-
ſum. tum quia hoc nõ poteſt per actionem aliquã ſubitã
neqꝫ ſucceſſiuam: tum quia deus non poteſt nunc facere
preteritum non fuiſſe. igitur nec poteſt facere non prete-
ritum ante. a. fuiſſe ante. a. et per idem patet: ꝙ nõ poſtꝗ̃
produxit. b. potuit ipſum producere ab eterno. ¶ Deci-
moquinto et vltimo poteſt argui ſic. ſi aliqua alia res a
deo potuit eſſe ab eterno aliquod contingens potuit eſſe
neceſſe eſſe. hoc autem eſt falſum: quia omñe quod potuit
eſſe neceſſe eſſe fuit neceſſe eſſe: et ſi fuit eſt. igitur ſi aliqđ
contingens potuit eſſe neceſſe eſſe. aliquod contingẽs eſt
neceſſe eſſe: qđ cõſequẽs iplicat cõtradictionẽ. cõſequen-
tia ꝓbatur. quia omnis alia res a deo eſt contingens. Si
ergo aliqua huiuſmodi potuit eſſe ab eterno ponatur ꝙ
fuerit. tũc ſic. hec res fuit ab eterno. igitur nõ potuit an-
nihilari a deo quin prius fuerit tempore infinito. igitur
ꝑ tempus infinitũ fuit independens a deo ⁊ non poſſibi-
lis non eſſe. igitur tẽpore infinito fuit neceſſe eſſe: ⁊ vltra.
igitur fuit neceſſe eſſe. igitur de primo ad vltimum ſequi-
tur. hec res fuit ab eterno. igitur hec res fuit neceſſe eẽ.
Si ergo antecedẽs eſt poſſibile. igiẽ ⁊ ꝯſequẽs. prima cõ-
ſequẽtia ꝓbaẽ: qꝛ ſi nõ potuit annihilari: ita ꝙ prius non
fuerit tẽpore ĩfinito. igiẽ dato caſu ante inſtãs annihila-
tionis non p̃ceſſiſſet niſi tẽpus finitũ in quo fuiſſet: ⁊ ꝑ cõ-
ſequẽs nõ fuit ab eterno: qđ eſt oppoſitum antecedentis.
alie ꝯſequẽtie ſatis ſunt apparẽtes. ¶ Hec cõcluſio etiã
oſtẽdiẽ eſſe de intẽtione ſanctoꝝ. ait enim Ambroſius in
exam. Quid tã inconueniẽs ꝗ̃ ꝙ eternitas operis cõiun-
Cap.9. gaẽ eternitati dei? ¶ Itẽ Dam. lib. 1. Creatio eſt ex dei
volũtate opus exiſtẽs ⁊ non coeternũ eſt cũ deo: quia nõ
aptum natum eſt qđ ex non ente ad eſſe deducitur coeter-
num eſſe ei qđ ſine principio eſt ⁊ ſemper eſt. ſi igitur nul-
lum opus dei eſt aptum natum: vt ſit coeternum: ſequi-
tur ꝙ nullum potuit eſſe ab eterno. Item Augu. contra
Cap.19. Felician. diffiniens creaturam: creatura eſt ex eo: quod
aut adhuc nõ eſt: aut aliquãdo nõ fuit rei cuiuſlibet cor-
ruptibilis quãtũ in ſe eſt ꝑ omnipotẽtis dei volũtatẽ fa-
cta ſubſtãtia. Ex hac diffinitiõe patet: ꝙ cuiuſlibet crea-
Cap.1. ture eſſe preceſſit nõ eſſe. Item Hugo. de ſacra. lib. 1. ait.
Dei oĩpotẽtis virtus ineſtimabilis nõ poterat aliud pre-
ter ſe habere coeternũ. Hec quidẽ ſunt qꝰ efficacius di-
cta ꝯcluſio roboraẽ. ¶ Hec ꝯcluſio mihi nõ apparet ve-
ra. pro cuius reprobatione aut aliquoꝝ que ꝓ eius ꝓba-
tione ſumuntur pono tres cõcluſiones. Prima eſt. ꝙ poſ-
ſibile eſt aliquã rem ſimul totã fieri a deo: et tñ nec ipſam
nec aliquid eius tũc ĩcipere eſſe. ¶ Secunda. ꝙ poſſibi-
le eſt aliquã rem totam ſimul a deo fieri ſine aliqua muta-
tione ſubita vel ſucceſſiua. ¶ Tertia. ꝙ poſſibile fuit ali-
quã rẽ aliã a deo fuiſſe ab eterno. ¶ Quarta ꝯcluſio poſ-
ſet ꝓbabiliter poni ſi teneretur ꝙ preteritum poteſt ꝑ di-
uinam potentiam non fuiſſe: ſicut aliqui doctores tenue-
runt: et adhuc aliqui tenent. vt in. 1. diſtin. 42. q. 1. tactum
eſt. et eſſet concluſio iſta quarta. quã non tamen aſſero: ꝙ
poſſibile eſt nunc etiam aliquam rem aliam a deo fuiſſe
ab eterno: et loquor ſemper de potentia dei abſoluta.
¶ Primam concluſionem probo ſic. poſſibile eſt aliquã
rem totam ſimul produci: et nec ipſam nec aliquid eius
tunc incipere eſſe. igitur poſſibile eſt aliquam rem totam
ſimul fieri ⁊c̃. Antecedens patet de facto. nam nũc filius
dei ꝓduciẽ a patre: ſicut patet per Origenẽ ⁊ Hyl. ⁊ ma-
giſtruꝫ. diſtin. 9. primi lib. ⁊ conſtat ꝙ totus ſimul ⁊ ꝙ nec
ipſe nec aliquid eius nũc incipit eſſe. cõſequẽtia ꝓbatur:
qꝛ nõ magis eſt poſſibile ꝙ aliquid fiat: ⁊ cũ fit nũc incipi-
at eſſe ꝗ̃ ꝙ aliquid generetur vel alias vere ꝓducatur: et
cũ ꝓducitur nõ incipiat eſſe. nec deus minus poteſt hoc
poſſibile ꝗ̃ illud. ¶ Scđo ſi ſol aut aliud corpus lumino-
ſum illuminãs aliquã partẽ aeris quieſcẽtẽ quieſceret ꝑ
tẽpus aliquod in eadẽ oppoſitione ad illã: ⁊ illa nullo mo-
do magis diſponeretur ad lumẽ nec alias mutareẽ quate-
nus lumen intẽderetur in ea lumen aliqñ fieret totũ ſimul
qñ nec ipſum nec aliquid eius inciperet eſſe. igitur poſſi-
bile eſt aliquã rẽ fieri ⁊c̃. antecedens patet: qꝛ ſm̃ ꝙ dicit
Auguſti. 8. ſuꝑ Gen. ad litterã. aer preſenti lumine nõ eſt T.c.19.
factus lucidus ſed fit. igitur lumen illud fit: ⁊ quãtũcũqꝫ
aer eſſet lucidus fieret lumen eius. caſu igitur poſito con-
ſtat: ꝙ in quolibet inſtãti illius tẽporis lumen illud fieret
⁊ totũ ſimul qñ nõ vna pars eius prior ⁊ alia poſterior: et
tamen in nullo inſtanti illius tẽporis preter primũ lumen
illud aut aliquid eius inciperet eſſe. cõſequẽtia vero pro-
batur: qꝛ antecedẽs eſt vna cõditionalis vera. ꝓbatuꝫ eſt.
⁊ eius antecedẽs eſt poſſibile vt cuilibet clarũ eſt. igitur ⁊
eius cõſequẽs. igiẽ hoc eſt poſſibile. lumẽ fit totũ ſimul. ⁊
nec ipſuꝫ nec aliquid eius incipit eſſe: ſed ex hoc ſequitur
ꝙ hoc eſt poſſibile aliqua res fit tota ſimul ⁊c̃. que equiua-
let vel infert conſequens principale. cõfirmatur etiaꝫ iſta
cõcluſio ex intentione Augu. 4. lib. c. 9. ſuꝑ Gene. qui (vt
patet. diſtin. 45. primi lib.) expreſſe vult ꝙ quãlibet creatu-
rã exiſtentẽ deus ſemꝑ faciat ⁊ operetur: et tamẽ conſtat
ꝙ nõ quelibet nec aliquid eius ſemper incipit eſſe. ¶ Se-
cunda cõcluſio ꝓbatur ſic. poſſibile eſt aliquã rem ſimul
totã fieri: ⁊ tũc nec ipſam nec aliquid eius ĩcipere eſſe. igi-
tur poſſibile eſt aliquã rem totã ſimul fieri ſine aliqua mu-
tatione ſubita: vel ſucceſſiua. antecedẽs eſt ꝓbatũ: ⁊ cõſe-
quẽtia patet: qꝛ ex oppoſito cõſequentis. ſ. impoſſibile eſt
aliquã rẽ ⁊c̃. ſequitur ꝙ impoſſibile eſt aliquã rẽ totam ſi-
mul fieri a deo: ⁊ tamen nec ipſaꝫ nec aliquid eius incipe-
re eſſe: quod eſt oppoſitũ antecedẽtis. ꝙ autẽ ſic ſequatur
patet: qꝛ impoſſibile eſt aliquid fieri cũ mutatione quin ſi-
at trãſitus de nõ eſſe ad eſſe. nã omñis mutatio eſt ex oppo-
ſito in oppoſitũ. 5. phyſi. ⁊ huiuſmodi mutatio nõ poteſt eſ- T.c.7.
ſe niſi ex nõ eſſe in eſſe vt certũ eſt. Si autẽ aliquid fiat to- t.27.
tũ ſimul ⁊ cũ mutatione de non eſſe ad eſſe. igitur quando
fit eſt ⁊ prius immediate non fuit: ⁊ per conſequens tũc in-
cipit eſſe. ¶ Secundo probatur per caſum poſitum in ſe-
cunda ratione precedentis cõcluſionis. illo nãqꝫ poſito lu-
men fieret totũ ſimul quãdo nulla mutatio eſſet ibidem.
¶ Tertia concluſio probatur. primo ſic. ſi alicuius rei al-
terius a deo que tota ſimul potuit produci cauſa totalis
productiua fuit ab eterno abſqꝫ defectu alicuius requiſi-
ti ad producendũ illã: poſſibile fuit aliquam rem aliam a
deo ab eterno fuiſſe. Sed alicuius rei alterius a deo que
tota ſimul produci potuit. verbi gratia. angeli cauſa tota-
lis productiua ſcilicet deus fuit ab eterno abſqꝫ defectu
alicuius requiſiti ad producendum illam. ergo ⁊c̃. Mi-
nor eſt certa ⁊ maior probatur: quia ſi talis cauſa fuit ab
eterno: vel fuit cauſa naturaliter actiua vel libere. Si na-
turaliter. igitur produxit ab eterno. ſi libere. ergo ipſaꝫ ab
eterno produxiſſe fuit poſſibile: quoniam ꝗuis cauſaꝫ li-
beram totalem cõcurrentibus omnibus neceſſario requi-
ſitis ad agendum non neceſſe ſit agere: quinimmo in pote-
ſtate eius ſit vt non agat in quo diſtinguitur a cauſa natu-
raliter actiua: non tamen neceſſe eſt ipſam non agere: aut
ſuam actionem vel effectum precedere: ⁊ per conſequens
ſi aliqua talis fuit ab eterno: ipſam ab eterno agere fuit
poſſibile. ¶ Preterea. Probatur maior ex intẽtione Au-
guſti. 6. de trinita. vbi talem facit conſequentiã. Si ignis Cap.1.
eſſet eternus. Splendor ab eo genitus eſſet coeternus: ſed
conſtat ꝙ hec conſequentia non tenet niſi de virtute hu-

Digitized by Google

ſuis ꝓpoſitionis. poſita cauſa ſufficiente naturaliter actiua cum ceteris neceſſario requiſitis ſimul ponitur actio. Cum igitur non minus ex poſitione libere cauſe totalis abſqꝫ defectu alicuius requiſiti ad agendum inferatur poſſibilitas actionis pro tunc q̄ ex poſitione cauſe naturalis cauſate inferatur actualitas ſeu actualis poſitio actionis eiuſdem: immo magis loquendo de neceſſitate ſimpliciter: cum nulla talis ſit cauſa totalis: quinimmo oportet concurrere ſuperiorem cauſam: ſcilicet deum libere agentem: cuius concurſum ſupponit Aug. in ſua cõſequentia: ⁊ ſic eſt neceſſaria. alias vero non valeret. cum inquã ita ſit patet ꝙ nõ minus eſt vera hec ꝓpoſitio. poſita cauſa totali libera ⁊c̃. poteſt poni ſimul actio eius. nec minus apud Augu. hec conſequẽtia. Si volũtas creata fuiſſet ab eterno cũ ceteris requiſitis ad volendũ poſſibile fuiſſet eius volitionem coeternam eſſet neceſſaria q̄ illa quã facit. Ex hoc tollit̃ reſponſio dicentiũ ꝙ cõſequẽtia Aug. eſt bona: qꝛ eſt de cauſa actiua naturaliter agente. non valet autem ſimilis conſequentia de cauſa libera.

¶ Secũdo ad cõcluſionẽ ſic. filius dei vere fuit productus ab eterno. igitur aliqua alia res a deo potuit eẽ producta ab eterno. antecedẽs certũ eſt ſm fidẽ: ⁊ cõſequentia patet ex eo ꝙ non videt̃ aliqua cõtradictio implicari. ſi dicat̃ aliq̃d aliud a deo ab eterno ꝓductum eẽ: plus q̄ ſi dicat̃: ꝙ deus filius ſit ꝓductus ab eterno. nam ſi qua videretur implicari. hic preciſe videretur: quia producto repugnaret eternitas a parte ante. hoc autem cõmune eſt vtriqꝫ. Et ſi dicatur ꝙ repugnantia non eſt: quia ꝓducto abſolute repugnet eternitas: ſed quia ꝓducto libere ⁊ electiue: aut quia ꝓducto in aliena natura a ꝓducente: neutrum valet. non primum. quia vbi agẽs non deliberat nõ oportet electionem precedere actionem. deus autem nõ deliberat in agendo. nec ſecundũ: quia ꝙ ꝓductum ſit alterius nature: vel eiuſdem cum ꝓducente nõ refert quãtum ad hoc. dũmodo ꝓducens totale ⁊ ſufficiens ſit eternum ⁊ effectus poſſit ſimul totus produci. Confirmatur. quia alias premiſſa conſequentia Augu. nulla eſſet cum conſtet ꝙ ſplendor ab igne genitus non ſit eiuſdem nature cum igne generante. Item ex tali modo arguendi nihil poſſet contra Arrium concludi qui filium dicebat eẽ alterius nature a patre ⁊ eum negabat eſſe eternum contra quem ex tali conſequentia ibidem procedit Auguſt.

¶ Quarta ꝯcluſio poteſt ſic ꝓbari deus. poteſt ab eterno voluiſſe facere. a. ſit autem. a. nomen alicuius rei quã deus potuit facere ab eterno. igitur deus poteſt ab eterno feciſſe. a. patet conſequentia: quia ſequitur. deus voluit ab eterno feciſſe. a. igit̃ deus ab eterno fecit. a. alias ſua voluntas non fuiſſet omnipotens. igitur ſi antecedẽs eſt poſſibile conſequens eſt poſſibile. antecedens vero ꝓbatur: quia om̄e quod potuit deus ab eterno velle poteſt nunc ab eterno voluiſſe. hoc patet per Magiſtrum lib. 1. diſt. 43. in fine dicentem. ꝙ deus habet potentiam volendi et nunc et ab eterno quod tamen nec modo vult nec ab eterno voluit. ¶ Poteſt etiam ꝓbari ꝑ ea que dicta ſunt eodem lib. diſt. 48. arti. 3. q. Sed facere. a. ab eterno deus ab eterno potuit velle. patet: quia potuit facere vt patet ex precedenti concluſione: ⁊ non potuit niſi volendo. certum eſt igitur ꝙ facere. a. ab eterno deus poteſt ab eterno voluiſſe. Confirmatur. quia voluiſſe eſt deo poſſibile ab eterno ꝓducere aliquam rem quam ab eterno voluit ꝓducere. alias nullum non futurum poſſe eſſe futurum: nec aliquid quod nunq̃ fiet poſſet deus facere: quod nõ poteſt cathegoreumatice concedi. igitur q̄uis deus non voluerit ab eterno ꝓducere. a. ab eterno poſſibile eſt deũ voluiſſe ab eterno producere. a. patet conſequentia: quia par ratio eſt vtrobiqꝫ. Nunc reſpõdeo ad rationes oppo alterius. ¶ Ad primam rationem dicẽdum: ꝙ ſi proprie ſumantur propoſitiones vtraqꝫ eſt falſa. nam illa maior. quecũqꝫ ſunt incompoſſibilia pro eodem inſtãti durationis qualem ordinem habent ⁊c̃. Si proprie ſumatur ordo nature implicat contradictionem: quoniam vt patet 5. metaphyſi. priora ſm naturam dicuntur quecũqꝫ contingit eſſe ſine alijs: et illa non ſine illis: et per conſequens T.c.6. poſterius natura non cõtingit eſſe ſine priori. igitur ſimul ſunt. Si autem aliqua non ſunt compoſſibilia pro eodem inſtanti durationis vel pro eodem tempore quod non refert in propoſito non ſunt ſimul. igitur nec inter illa eſt ordo nature. et ideo ponere aliqua eſſe incompoſſibilia ſm durationem et habere ordinem nature eſt contradictoria affirmare. Expreſſius autem minor eodem modo implicat contradictionem ſicut patet intuenti. ¶ Ad probationem dicendum ꝙ aliud falſum aſſumit. videlicet ꝙ cuilibet creature ex ſe conuenit nõ eſſe. hec enim prorſus eſt falſa: quoniam ſi ex ſe creature conueniret non eſſe a nullo alio poſſet ſibi conuenire eſſe: et ſi ex ſe eſſet non ens a nullo poſſet eſſe ens. ſicut quia diameter ex ſe eſt incommẽſurabilis coſte ſui q̃drati a nullo alio poſſet eẽ ſibi cõmenſurabilis: ſed verum eſt ꝙ cuilibet creature non ex ſe conuenit eſſe. et ꝙ nulla creatura eſt ex ſe et a ſe ens: ſed quelibet eſt ab alio. Et tales negatiuas intelligũt auctores per illas affirmatiuas vbi illas ponunt et taliter eos intelligunt qui eos recte intelligunt. Ex huiuſmodi autẽ negatiuis non inferuntur ille affirmatiue: nec etiam poteſt concludi ꝙ nõ eſſe prius ordine nature cõueniat creature q̄ eſſe: ſed forte dicetur ꝙ nõ ſic ſumitur in argumento prioritas nature: ſed pro tanto dicitur: quia non eſſe prius natura cõuenit creature q̄ eſſe quia creatura ꝓcedit de non eſſe ad eſſe. aut forte quia ibi eſt prioritas conſequẽtie. nam ſequitur. creatura eſt. igitur prius nõ fuit. et non ſequitur creatura non fuit. ergo creatura eſt. antecedens enim fuiſſet verum ante creationem mundi: ⁊ cõſequens falſum. et ſimiliter de qualibet ſingulari cratura patet non conuerti talem conſequentiam. Si ſic dicatur mihi ad propoſitum: quia ſolum de facto arguunt ꝙ creatura prius non fuit q̄ eſſet: quod non negatur. non autem probant quin oppoſitum fuerit poſſibile. nam ille conſequentie non ſunt ſimplices: ſed tantũ vt nũc. ¶ Ad ſecundam nego conſequentiam: et ad probationem dico ꝙ nulla eſt. nam per ſimilem modum probaretur: ꝙ deus non predeſtinauit aliquem ab eterno: qđ eſt hereticũ. arguam enim ſic. ſi predeſtinauit. igitur neceſſario: qđ eſt falſum: probatio conſequentie: quia non potuiſſet nõ predeſtinare tunc: nec ante nec poſt: quorum quodlibet ſimiliter probatur vt in propoſito. Dico igitur ad argumentum: ꝙ fundat̃ ſuper imaginatione falſa. imaginat̃ enim ꝙ ſi deus produxiſſet ab eterno aliquam rem ꝙ in aliquo inſtanti primo produxiſſet illam. et tunc querit an tunc vel ante aut poſt potuerit non producere. hec autem imaginatio omnino eſt falſa: quoniam ab eterno produxiſſe non producere primo in aliquo inſtanti eterno: ſed eſt ante quodlibet tempus finitum actuale vel poſſibile vel imaginabile produxiſſe: ex quo manifeſte negatur fuiſſe aliquod tale primum inſtans eternum. vnde hoc quod dicitur ab eterno in propoſito non eſt oratio: ſed dictio et equiualenter ſyncathegoreumatica ſicut hec dictio totus. includit enim in ſua ſignificatione equiualenter vniuerſaliter ſignum diſtributiuũ cum ſuo diſtribuibili quod eſt tempus. et idem valet vt dictum eſt qđ hec oratio. ante quodlibet tempus ſumendo tempus generaliſſime modo prius tacto. Et propterea iuxta doctrinam quorſidam modernorũ logicorum magis eſſet preponenda illa dictio q̄ poſtponenda verbo vt diceretur ab eterno produxit q̄ produxit ab eterno. nam ſm eos ex ſecunda videtur poſſe inferri. igitur in aliquo inſtanti produ-

Digitized by Google

cit ab eterno ſicut ſequitur ſoꝛ.fuit albꝰ. igitur in aliquo
inſtanti fuit albus. et primo tamen inferri non poteſt il:
lud:ſi tamen vna indifferenter ponatur pro alia ad ſen:
ſum ꝙ̃ proprie facit prima:tunc nullum tale primum in:
ſtans concipitur/quo non concepto patet ꝙ argumenta:
tio ſequens eſt omnino impertinens:cum ipſa ſupponat
aliquod determinatum inſtans in quo primo ſit res pro:
ducta: et querat deinde vtrum tunc vel ante aut poſt ⁊c̃.
Si autem conformiter ſecundo ſenſui queratur an deus
ab eterno.i.ante quodlibet tempus finitū potuit nō ꝓdu
cere. dicendum eſt ꝙ ſic.quelibet enim ſingularis illius
vniuerſalis eſt vera.nec tamen ex hoc ſequit̃ ꝙ ante eter:
num potuit non producere:cum nullum tale fuerit eter:
num. Secundo dico ꝙ quando deus produxit et quan:
docūq; produxit potuit non producere:et quicquid ſit di
cendum ad probationem in contrarium.patet lib.1.diſt.
38.q.1.articu.3. ¶ Ad tertium dico ꝙ ab eterno deus po:
tuit producere equum de materia.et cum probat̃ ꝙ non:
quia ſi produxiſſet de materia aut produxiſſet per motū
aut per mutationem.nego conſequentiam.nam oppoſitū
conſequentis poteſt ſtare cum antecente. vt patet ex ſecū
da concluſione. ¶ Ad quartū dico ꝙ electio ſumitur du
pliciter. Vno modo ſtricte vt eſt.ſ.cōcluſio conſilij ſm ꝙ
Cap.6.] habetur.3.ethi.et ſic non cadit in deo. Alio modo commu
niter pro libera volitione contingenter volibilis. Si pri:
mo modo ſumatur nego maioꝛem.ſi ſecundo modo.nego
minoꝛem.non enim neceſſe eſt ſi alicui quicꝙ̃ communi:
catur electiue ſic ſumpta electione ꝙ illud intelligat̃ eſſe
ſub oppoſito aut illo carere:ſed ſufficit ꝙ ſit poſſibile il:
lud eſſe ſub oppoſito:et ꝙ eſſet ſi illud non ſibi communi:
caretur. ¶ Ad confirmationem:dicendū ꝙ electio ſecun:
do modo ſumpta eſt etiam reſpectu preſentis:licet prima
ſit tantum reſpectu futuri. ¶ Ad quintum ſuppono ꝙ
productio nō eſt alia a re producta:quod inferius decla:
rabitur:et ex hoc productionem alicuius eſſe in inſtanti
vel in tempoꝛe ad bonum intellectum nō eſt aliud ꝙ̃ rem
illam produci in inſtanti vel in tempoꝛe. Cum ergo dici:
tur nulla productio menſurata inſtanti tranſeunte poteſt
eſſe eterna.ad propoſitum loquendo:duplex poteſt eſſe
ſenſus. vnus:nulla productio ⁊c̃.id eſt impoſſibile eſt ali:
quid productum in inſtanti trāſeūte eſſe vel fuiſſe ab eter
no.alius ſenſus eſt.nulla productio ⁊c̃. id eſt impoſſibile
eſt aliquid ab eterno fuiſſe ꝓductū/in inſtāti trāſeunte.⁊
vtroq; modo dico propoſitiōem eſſe falſam. Ad primam
probationem concedo ꝙ nullum inſtans poteſt eſſe eter:
num ad bonum intellectum:et nego conſequentiam/ que
infertur.igitur nec productio mēſurata inſtanti ſiue con
ſequens illud intelligat̃ iuxta primū ſenſum maioꝛis ſiue
iuxta ſecundum.quoniam poſſibile eſt aliquid eſſe ꝓdu:
ctum et produci etiam actu in inſtanti: et in nullo tamen
inſtanti eſſe primo productum vel primo ꝓduci ſicut poſ:
ſibile eſt aliqd fieri in aliquo inſtanti et in illo inſtanti nō
incipere eſſe vt probatū eſt in prima concluſione: nec mi:
nus eſt poſſibile abſolute in nullo inſtanti ipſum incipere
eſſe vel incepiſſe. Si ergo conſequens intelligatur cōfoꝛ:
miter primo ſenſui maioꝛis non valet conſequentia. nam
poſſibile eſt aliquid productum:et qđ etiam actu in inſtā
ti producitur fuiſſe ab eterno. Item nec in ſecundo ſenſu
valet:quoniam poſſibile eſt aliquid ab eterno fuiſſe pro:
ductum in inſtanti:et cum hoc ſtat ꝙ nullum inſtās fue:
rit eternum vel ab eterno.nam cum dicitur:poſſibile eſt
aliquid ab eterno fuiſſe productum in inſtanti ly inſtāti.
ſupponit cōfuſe tm̄.ſecūda ꝓbatio etiam deficit in conſe
quentia ſimili modo. ¶ Ad tertiam ꝓbationem cum di:
citur:in omni menſurato inſtanti trāſeūte productio dif:
fert a manutenentia:dico ꝙ de virtute ſermonis propoſi:
tio eſt falſa ſimpliciter:capiendo tamen eam in aliquo bo

no intellectu.ſ. ꝙ omne productum ⁊ conſeruatum in ali:
quo inſtanti producitur in quo nō cōſeruat̃:vel in aliquo
inſtāti fuit productū in quo nō fuit cōſeruatū: cōceden:
da eſt propoſitio tanꝙ̃ vera de ineſſe vt nūc.quoniam eſſe
huiuſmodi:in aliquo inſtāti incepit in quo non fuit cōſer:
uatū. vel ſi nunc incipit in hoc inſtanti non cōſeruatur:q2
non proprie dicitur cōſeruari/ vel manuteneri niſi ꝙ pre:
fuit immediate: et ſm modum procedit argumentatio:et
ideo de facto probat nullam talem rem fuiſſe ab eterno:
quia tamen poſſibile fuit et eſt aliquid eſſe factum: et in
nullo inſtanti incepiſſe:⁊ ſi aliquid eiuſdem modi eſſet ip:
ſum in nullo inſtanti fuiſſet productum: in quo non fuiſ:
ſet conſeruatū:patet ꝙ illa nō eſt neceſſaria:et ꝙ ratio nō
probat impoſſibile fuiſſe rem aliquā fuiſſe ab eterno pro:
ductam. ¶ Ad ſextum primo poteſt dici ꝙ conceſſa con:
cluſione non habetur intentum.nam non ſequitur.hec eſt
neceſſaria. a.incepit. igitur non fuit poſſibile.a.non ince:
piſſe.ſicut non ſequitur.hec eſt neceſſaria. Adam fuit.igi
tur non fuit poſſibile Adam non fuiſſe. Secundo dicen:
dum ꝙ aliquid eſſe in continuo fieri poteſt dupliciter in:
telligi. Vno modo ꝙ ſit ſucceſſiue pars eius poſt partem:
⁊ ſic fieri diſtinguitur a factum eſſe.⁊ quod taliter ſit non
eſt. Alio modo ꝙ ꝙ̃uis ipſum ſit et factum ſit. in toto ta:
men tempoꝛe ⁊ in quolibet eius inſtāti ipſum habet eſſe ⁊
actu totum ſit ab agēte: ſicut ſi coꝛpus luminoſum ⁊ ſub:
iectum luminis quieſcant lumen cauſatum in toto tem:
poꝛe quietis ⁊ in quolibet eius inſtanti totum ſit ſimul: et
factum eſt. vt ſupra dictum eſt:tunc ſi in maioꝛe ſumatur
fieri in primo modo nego eam eſſe neceſſariam:et ad pro:
bationem dico ꝙ non ſequitur conſequens:eodem modo
accipiendo fieri. ſi vero in maioꝛe ſumatur fieri ſcđo mō
adhuc eſt falſa propter falſam implicationem: implicat
enim aliquid eſſe factū de nihilo:et non continue illo mo:
do fieri:et per conſequens nec a deo conſeruari. ¶ Pre:
terea. In eodem ſenſu minoꝛ eſt falſa ⁊ ſimiliter probatio
eius. ¶ Ad ſeptimum dicendum ꝙ creari vtroq; modo
poteſt exponi:⁊ ab auctoꝛibus aliquando vno modo: ali:
quādo ſententialiter inuenitur expoſitum. ſi autem expo
natur primo modo cōcedendum eſt ꝙ ꝙ̃diu creatura ha:
bet eſſe ab alio ⁊ non de aliquo ſemper creatu.non tamen
eſt in cōtinuo fieri ſicut dies ⁊ agon et primo modo dicto
fieri in precedenti ſolutione: ſed eſt in continuo fieri ſecū:
do modo:⁊ ſic concedit Auguſti.8.et.9. ſuper Gen̄. vt ſu:
pra dictum eſt de creatura qualibet: et eodē modo debet
concedi ꝙ continue creatur ſic accipiēdo creari quomo:
do conſeruare ⁊ creare:et conſeruari creari.ſi vero ſuma:
tur ſecundo modo: tunc dicendum eſt impoſſibile eſſe ꝙ
creatura fuerit creata ab eterno. Sed ex hoc non ſequi:
tur ꝙ non potuerit eſſe facta ab eterno. nam bene ſtant ſi:
mul ꝙ ab eterno fuerit facta ⁊ non de aliquo:⁊ tamē non
fuerit aliquando primo facta:⁊ per conſequens nec crea:
ta ſic exponendo creationis nomen: quinimo primum in:
fert ſcđm. Et primum eſt quod intēdo:⁊ quod requiritur
in queſtione. ¶ Ad octauū dicendum ꝙ nihil valet.nam
ſi valeret probaretur ꝙ deus non potuit ab eterno prede:
ſtinare animā antichriſti/ aut aliquā ex reprobatis: q2 de
facto non predeſtinauit.igitur tranſiſſet a contradictoꝛio
in contradictoꝛium ⁊ non per mutationem factam in pre
deſtinato:conſtat.cum nihil penitus fuiſſet:etiam eſto ꝙ
fuiſſet impredeſtinatus/ nec per mutationem in deo:⁊ eo:
dem modo ꝓbaretur ꝙ nihil quod deus non preſciuit po
tuit ab eterno preſciuiſſe:que omnia ſunt falſa ⁊ erronea.
Rn̄deo igitur ad rationem/⁊ nego conſequentiā.nec ꝓba
tio valet:q2 ꝙ̃uis de facto ſit verum ꝙ nō ꝓduxit:ſi tn̄ ab
eterno produxiſſet: nunꝙ̃ fuiſſet verum ipſum nō produ:
xiſſe:⁊ per conſequēs non trāſiſſet a non producere in pro
ducere/ vel a non produxiſſe in produxiſſe: vt ſic loquar.

Digitized by Google

¶ Ad nonum dicendum ꝙ nihil etiam valet. nam pariter concludit vtrāqꝫ partem contradictionis: quod patet: qꝛ vt ſumit in minore ab eterno fuit verum dicere. mundus poteſt eſſe. ⁊ ſimiliter mundus poteſt non eſſe. igitur ſi mūdus non fuiſſet ab eterno acquiſiuit vnum extremum cōtradictionis. ſ. non eſſe: et per conſequens ſi argumentum valet reliquit reliquum. ſ. eſſe. igitur prius fuit: ⁊ per conſequens ſi mūdus non fuit ab eterno. mundus fuit ab eterno. eodem modo probaretur ꝙ deus nullū potuit ab eterno predeſtinare. nam quicunqꝫ potuit predeſtinari: potuit ⁊ non predeſtinari. ſi ergo aliquis fuit predeſtinatus ab eterno: ⁊ acquiſiuit illud extremum iuxta modum loquēdi arguentis reliquit reliquū: ⁊ per conſequens prius fuit ſub illo. igitur prius fuit non predeſtinatus. igitur ſi ab eterno fuit predeſtinatus nō fuit ab eterno predeſtinatus quod eſt impoſſibile. dicendum ergo ꝙ maior eſt falſa accipiendo proprie relinquere ſicut accipitur in vlteriori deductione argumenti. Sed ſi accipiatur relinquere ꝓ non habere: vel non eſſe ſub. ad bonum intellectum vera eſt. Sed tunc non concluditur quod intendit: quia non eſt verum. nihil poteſt non habere non eſſe niſi prius habuit nō eſſe: ſicut nec econtra verum eſt. nihil poteſt non habere eſſe niſi prius habuit eſſe: ⁊ per conſequens non eſt verū accipiendo relinquere in eadem ſignificatione. nihil poteſt relinquere non eſſe niſi prius fuerit ſub non eſſe.

¶ Ad decimum dico ꝙ eternum dupliciter ſumi poteſt. vno modo proprie et ſtricte: et ſic dicitur de illo tantum: quod eſt vel fuit ſine initio: ⁊ erit ſine fine: ⁊ eſt incommutabile omnino ac impoſſibile non eſſe. Unde Auguſtinus
q̄ſtio. 19. octuageſimatertia queſtione. vult ꝙ illud quod eſt commutabile non recte dicitur eternum: ⁊ in. 4. de trini. idem
Cap̄. 18. vult: ſicut. d. 9. primi habitum eſt. Alio modo poteſt ſumi eternum large ⁊ improprie: ⁊ hoc tripliciter. ſ. a parte poſt et ſic creatum et poſſibile non eſſe: quod in eternum. ſ. ſine fine durabit poteſt dici eternum: ⁊ a parte ante: vt ſi aliqd̄ huiuſmodi ab eterno fuiſſet diceretur eternū: vel ex vtraqꝫ parte: vt ſi fuiſſet ab eterno et eſſet futurum in eternum poſſet: licet improprie eternum dici. Tunc ad argumentum ſi ſumatur proprie eternum. ſ. primo modo concedo maiorem ⁊ concluſionem ſimiliter. vnde dico ꝙ impoſſibile fuit aliquam aliam rem a deo fuiſſe eternam: quia impoſſibile fuit aliquā rem a deo fuiſſe neceſſe eſſe ⁊ immutabilem. Sed cum hoc ſtat ꝙ poſſibile fuerit aliam rem a deo ab eterno fuiſſe: qm̄ ꝗuis fuiſſet ab eterno: nō fuiſſet tamen eterna: proprie ſumendo eternum: quoniam fuiſſet poſſibilis non eſſe: ⁊ ſic dicebatur. d. 9. pri. adhuc deus fuiſſet prior ea prioritate eternitatis. vnde proprie loquēdo aliud eſt ab eterno potuiſſe fuiſſe: aliud eſt potuiſſe fuiſſe eternum: ſicut etiam aliud eſt poſſe fore in eternum: ⁊ poſſe fore eternum. nam quedam creature erunt in eternum: ⁊ tamen non erunt eterne. Si vero in maiore ſumatur eternum improprie. ſ. ſecundo modo tunc nego ipſam: ⁊ ſimul illam propoſitionem aſſumptam ad ipſius probationē ſi ſit vniuerſalis vt oportet ſi concludere debeat. ſ. potentia ad eſſe eternū neceſſario coniungitur actui. ponendo eternum pro ab eterno. Tunc ad primam probationem cū dicitur: vbicunqꝫ potentia non neceſſario cōiungitur actui actus poteſt ſequi potentiam ſm̄ durationem: vel potentia precedere actum. nego eam loquendo de actu ⁊ potentia. ſicut loquitur arguens. inſtantia patet. nam conſtat ꝙ poſſe eſſe predeſtinatum ab eterno non neceſſario coniungitur actui. alias nō fuiſſet poſſibile nullum eſſe ab eterno predeſtinatum. ⁊ omnis qui potuit eſſe predeſtinatus fuiſſet predeſtinatus. vtrūqꝫ autem eſt hereticum: ⁊ tamen eſſe ab eterno predeſtinatum non poteſt ſequi ſm̄ durationem ſuam potentiam: quia tunc illud non fuiſſet ab eterno predeſtinatum. Ad aliam probationem dicendum: ꝙ in illa propoſitione. in perpetuis ⁊c̄. ſumitur perpetuum pro eterno primo modo dicto: ⁊ ſic eſt vera. Si vero ſumeretur ſecundo modo eſſet falſa.

¶ Ad vndecimum nego antecedens. Ad probationem dico: ꝙ ignis produxiſſet ſplendorem de aliquo ſicut modo dicitur ꝙ ipſum producit de aliquo: ⁊ cū infertur. igitur aut per motum aut per mutationem. nego conſequentiam. nam ſicut poſt primū inſtans ſui eſſe in quolibet inſtanti temporis quo durat ſplendor producitur: ⁊ non tamen per mutationē aut motum ſuppoſito ꝙ ignis ⁊ ſubiectum ſplendoris ſm̄ nullā aliam tranſmutationē mutetur: vt ſupra patet in ſecunda cōcluſione: ſic ſi ab eterno ignis fuiſſet ⁊ ſubiectū ſplēdoris. ſplendor fuiſſet abſqꝫ motu ⁊ mutatione ꝓductus. Et cum dicitur ꝙ omnis reductio entis in potentia ad actū eſt altero horum modorum. dico ꝙ verum eſt entis in potentia abiiciente actum vel diſtante ab actu ſm̄ modum loquendi Philoſophi. non autem entis in potentia nō diſtante: ⁊ patet ex eo quod iā dictū eſt.

¶ Ad duodecimū cum dicitur: aut potuit creando aut non creando: ſi accipiatur creando iuxta primam expoſitionem de creari datam in reſponſione ad ſeptimum argumentum: dico ꝙ potuit producere creando: non tamen de nouo producendo nec obſtat ꝙ de facto non fuerit: qꝛ nō ſequitur. b. non fuit ab eterno. igitur non potuit fuiſſe niſi de nouo: aut poſtꝗ̄ non fuit. ſicut etiā non ſequitur. igitur non potuit ab eterno fuiſſe. Et ſimiliter dico ꝙ quodlibet futurum produci potuit non de nouo ⁊ ab eterno: ſed ab eterno. ſed ſi accipiatur creando iuxta ſecundam expoſitionem de ly creari: ſicut videtur accipere argumentum propter illam additionem. vel de nouo producendo. ita ꝙ ly. vel. ſtet ibi expoſitiue: dico ꝙ deus non potuit ab eterno producere. b. creando. ſed ex hoc non ſequitur ꝙ abſolute ⁊ ſimpliciter non potuerit hoc producere.

¶ Ad decimumtertium cōcedo ꝙ deus potuit ab eterno produxiſſe iſtum mundum ⁊ nego vlteriorem conſequentiam qua dicitur. igitur potuit ab eterno produxiſſe iſtum creatum mundum: ſi accipiatur creatū ſecundo modo predicto ideſt de nouo productum ſicut etiā accipit argumentum: nec probatio cōſequentie valet. nam ita bene conuertuntur vt nunc. iſte homo ⁊ iſte homo reprobatus demonſtrato aliquo reprobato ſicut cōuertuntur. iſte mundus et iſte mundus creatus: et ita etiam ſunt ſingulares: ⁊ tamen non ſequitur. deus potuit ab eterno predeſtinaſſe iſtum hominem. igitur potuit ab eterno predeſtinaſſe iſtum hominem reprobatū nam antecedens eſt verū: ⁊ conſequens implicat contradictionē. ſicut illa implicat contradictionē. deus predeſtinauit hunc hominē reprobatū. illa tamen eſt vera. iſtum hominem reprobatum deus potuit ab eterno predeſtinaſſe: ⁊ ſimiliter hec eſt vera. iſtum mundū creatum deus potuit ab eterno produxiſſe.

¶ Ad decimūquartū quod ꝓ certo inter omnia eſt difficilius meo iudicio ſi teneretur quarta concluſio ſupra poſita. ſ. ꝙ illud quod non fuit poteſt per diuinā potentiā fuiſſe. tunc eſſet dicendū ꝙ ⁊ anteꝗ̄ producit. b. ⁊ quando produxit: ⁊ ſimiliter poſt potuit ipſum produxiſſe ab eterno. ⁊ concedendū ꝙ etiam nūc poteſt produxiſſe ab eterno: ⁊ vlterius ꝙ per actionem ſubitam ideſt producendo totū ſimul: non tamen in aliquo inſtanti primo. ſi vero illud non teneatur non videtur aliter poſſe dici niſi ꝙ anteꝗ̄ produxit potuit produxiſſe ab eterno: ⁊ tamen ꝙ in nullo inſtanti anteꝗ̄ produxit potuit produxiſſe ab eterno. vnde neganda eſt illa conſequentia. igitur in aliquo inſtanti ante. a. potuit ⁊c̄. ſicut multi dicunt ad caſum illum. ſor. omiſit ante. a. ⁊ tamen in nullo inſtanti ante. a. Et ſi queratur ꝓ quo ſupponit ly. añ. dicēdū ꝙ ꝓ toto tp̄e eterno imaginabili cathegoreumatice. Cui nō placet hec reſpōſio ꝓcuret meliorē.

¶ Ad. 15. nego primā cōſequētiam. cū probatur: qꝛ ſequitur. hec res fuit

Digitized by Google

ab eterno. igitur non potuit annihilari a deo quin prius fuit tempore infinito. concedo conſequentiam: ſed aliam que ſequitur. igitur hec res per tempus infinitum fuit in dependens a deo: ꝛ non poſſibilis non eſſe. nego: quia licȝ ſuppoſito ꝙ ab eterno fuerit neceſſe eam fuiſſe per tēpus infinitum ante ſuam annihilationem. per nullum tamē tēpus infinitum fuit neceſſe illaȝ fuiſſe ante annihilationē ſuam: quinimmo in quolibet inſtanti preterito potuit annihilari. exemplum patet in alijs. naȝ ſi aliquid mouetur localiter neceſſe eſt ipſum moueri per aliquod ſpatium: ꝛ tamen per nullum ſpatium neceſſe eſt ipſum moueri. naȝ quodcūqȝ detur poſſibile eſt: ꝙ moueatur per partē eius tm̄. ſimiliter in propoſito econtra patet. nam poſito ꝙ fuerit tempus ab eterno. ꝛ .b. non fuit ab eterno. ſequitur .b. non fuit ab eterno. igitur .b. non potuit eſſe vel creari quin prius non fuit per tempus infinitum. nec tamen vltra ſequitur. igitur per tempus infinitum .b. non potuit eſſe: vel per tempus infinitum .b. non potuit creari: quoniam nullum tempus fuit quin ante ipſius finem .b. potuerit eſſe.

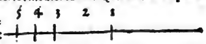
❡ Ad auctoritates conſequenter eſt reſpondendum: ꝛ ad illam Ambro. dico ꝙ intelligenda eſt ſm acceptionē eternitatis propriam: vt dictum eſt in reſponſione ad decimū argumentum: ſm quem intellectum eſto ꝙ aliquod opus dei fuiſſet ab eterno adhuc non equaretur eius eternitas eternitati dei. quinimo nec ipſum recte et proprie diceretur eternum. ❡ Ad Dam̄. dicendum ꝙ eodem modo accipit coeternum. ❡ Preterea. Adhuc poteſt concedi ſua propoſitio accipiendo eſſe eternum pro eſſe ab eterno: ſed in ſenſu compoſito: non autem in ſenſu diuiſo: ꝛ in primo ſenſu non eſt contra dicta. ❡ Ad Aug. contra Felicianuȝ dicendū ꝙ illa diffinitio vtiqȝ de facto cōuenit omni creature: et hoc ſufficit ſibi. ſi autem aliqua fuiſſet ab eterno. non eſſet conueniens vniuerſaliter. aut ſi ſic: quia nomina ſunt ad placitū. dicendum eſſet ꝙ illa res producta a deo non eſſet creatura: eſſet tamen res a deo facta iuxta illud quod dictum eſt ad .12. argumentum. ❡ Et ad auctoritatem Vgo. poſſet eodem modo dici. ſed ſecundo ꝛ melius dicendum ꝙ diminute allegatur auctoritas: quoniaȝ ibi non terminantur ſententia. ſunt enim hec verba eius. cuius optime virtus ineffabilis ſicut non poterat aliud preter ſe habere coeternū quo in faciendo iuuaretur: ita cuȝ voluerit ſibi ꝛc̄. Nūc auteȝ nō ſequitur dei omnipotentia nō potuit habere aliud coeternum quo iuuaretur. igitur non potuit habere aliud coeternū .i. quod ab eterno eſſet. nam ſi aliquid ab eterno ipſe feciſſet: non tamen illo iuuaretur omnipotentia eius ad aliquid aliud faciendū. ꝛ cō-

Cap. 1. formiter ipſe loquitur Aug. in libro de fide. ꝛ in ſymbolo. vbi cōtra Manicheos dicit ꝙ nō intelligit fabricatorem mundi non eſſe omnipotentē ſi mundum fabricare nō poſſet niſi cū aliqua nō ab illo fabricata natura tanqȝ materies adiuuaret: ꝛ loquitur ex ſimilitudine mechanicoꝝ opificum: de quibus immediate premiſit ꝙ niſi adiuuentur parata materia ad effectū ſue artis peruenire nō poſſunt. Ex his patet ꝙ non eſt intentio Vgo. negare abſolute ꝙ fuerit poſſibile aliquid aliud a deo ab eterno fuiſſe: ſed ſolum aliquid ab eo non factuȝ quo in faciendo iuuaretur tanqȝ materia: ꝛ hoc etiam manifeſtant verba que continuate ſequuntur. ait enim ita ſibi cum voluit ſuberat vt ꝙ voluit quando ꝛ quantum voluit de nihilo creare. omnia ergo que facta ſunt deus non ſolum ex materia fecit: ſed materiam omnium de nihilo fecit.

Quantum ad ſecundum articulum breuiter reſpōdeo. ꝙ ſic: ꝛ patet probatio ex dictis. nam qua ratione poſſibile fuit aliquam rem fuiſſe ab eterno. poſſibile fuit etiam vt quelibet res eſſet perpetua. verbi gratia. celum ꝛ intelligentie ꝛ elementa nec minus poſſibile fuit ſemper fuiſſe mota corpora celeſtia et egiſſe in hec inferiora / ac ſi ab eterno fuiſſe generationes ꝛ corruptiones rerum ſicut fuerunt iam tot millibus annorum cum in nullo predictorum contradictio aliqua implicetur / aut ex eis inferatur. igit̄ et poſſibile fuit ab eterno mundum fuiſſe. ❡ Sed contra hoc preter rationes alterius opinionis pro articulo primo que omnes ſunt contra concluſionem huius ſecundi articuli arguit̄ ab eiſdem difficiliter valde contra concluſionem hanc in ſpeciali. Et lȝ multe ab eis fiant rationes: quia tamen ſuper paucis quibuſdam radicantur fundamētis aliquas recitabo. ex quarum ſolutionibus patebit ſolutio ceterarum. ❡ Primo igitur arguitur ſic. ſi mundus fuiſſet ab eterno infinitum tempus eſſet preteritum. conſequens eſt impoſſibile. igitur antecedens eſt. impoſſibilitas cōſequētis patet: quia de ratione preteriti eſt ꝙ ſit totum acceptū et completum ꝛ nihil eius ſit in potentia ad accipiēdum in futuro. de ratione autem infiniti eſt ꝙ ſit incompletum nec totum acceptum ꝛ in actu poſitū. ſed ſemper aliquid eius ſit in potentia: ꝛ quod reſtat accipiendū. He autem rationes ſunt repugnantes ꝛ incōpoſſibiles. ❡ Secūdo ſequeretur ꝙ infinito / vel infinitis poſſet fieri additio: qḋ eſt impoſſibile. conſequentia ptet. nam infiniti dies preceſſiſſent hodiernam: ꝛ oībus precedentibus poteſt addi dies craſtina: ꝛ poſtea alia ꝛ ſic ſemper. ❡ Tertio ſequeretur ꝙ vel aliquid eſſet maius infinito / ſeu aliqua plura infinitis / vel pars non eſſet minor toto. Vtrūqȝ autem eſt impoſſibile. conſequentia probatur. nam dies precedentes diem heſternam ſunt pars totius temporis: quod fuit vſqȝ ad hodiernam incluſiue: ꝛ ita eſſet ſi mundus fuiſſet ab eterno: ꝛ conſtat ꝙ illo poſito infiniti dies preceſſiſſent heſternam: aut illi omnes ſimul cum heſterna ꝛ hodierna eſſent plures / ꝙ̄ illi tantum: ꝛ ſic ſequitur: ꝙ aliqua eſſent plura infinitis / vel non eſſent plures: et per conſequens nec illi eſſent pauciores: ꝛ tunc ſequitur ꝙ illa multitudo particularis non erit minor ſuo toto. ❡ Quarto ſequeretur ꝙ vnum infinitum eſſet multiplex ad aliud. verbi gratia. duplum et triplum: et ſic ſm alias proportiones certas patet. nam ſicut omnis ſenarius eſt duplum ad trinarium. ita infinita multitudo ſenariorum dupla eſſent ad infinitam multitudinem trinariorum ſi vtraqȝ eſſent. patet: quia quilibet ſenarius infinitorum cōtineret duos trinarios. Si autem mundus fuiſſet ab eterno preceſſiſſent infiniti trinarij / et infiniti ſenarij dierum. Impoſſibilitas conſequentis probatur: quia vnum infinitum non eſt alio infinito maius: ꝛ per conſequens / neqȝ multiplex. ❡ Quinto. ſi mundus fuiſſet ab eterno infiniti equi fuiſſent generati ſucceſſiue: et tamen aliquis fuiſſet primus equus anteqȝ nullus. et aliquis vltimus. conſequens eſt impoſſibile. nam poſitis extremis non eſt poſſibile media eſſe infinita. conſequentia probatur. nam ſi mundus fuiſſet ab eterno fuiſſet factus a deo: quia aliter nō potuiſſet eſſe. actio autem dei non fuiſſet terminata ad res in vniuerſali. ſed in ſingulari ꝛ determinate ad hanc / vel illam. igitur ſi ab eterno feciſſet mūdū cuiuſlibet ſpeciei generabiliū feciſſet immediate aliquod indiuiduum ſignatum: et ex illo fuiſſent poſtea ceteri ſucceſſiue generati vſqȝ ad equū nunc nouiter generatū. ponatur ꝙ aliquis nunc primo ſit genitus: ꝛ hic eſſet vltimus: ꝛ ille a deo imediate factus fuiſſet primus. ❡ Sexto ſequeret̄: ꝙ actualiter eſſet multitudo infinita animarum rationalium. nam infiniti hoīes preceſſiſſent quorum ſinguli ſingulas ꝛ ꝓprias animas habuiſſent ꝛ nulla fuiſſet corrupta. igitur nūc eſſent ſimul in actu infinite: ſed conſequens eſt impoſſibile: cum impoſſibile ſit eē multitudinē actu infinitā. ❡ Septimo ſequeretur ꝙ fuiſſet poſſibile eſſe magnitudinem infinitā qḋ ſimiliter eſt falſum ſicut de multitudine. conſequētia ptȝ. nam deus potuiſſet quolibet die cauſaſſe vnū lapidē

Digitized by Google

cubitalem ⁊ prioꝛi vniſſe. infiniti autem cubitales nõ du
bium eſt ꝙ infinitã magnitudinẽ conſtituerent. ¶ Octa
uo ſequeretur. ꝙ deus potuiſſet feciſſe vnum triangulũ
infinitum. hoc autẽ implicat contradictionem: q: ex quo
eſſet triangulus haberet latera conſtituentia angulos: et
per conſequens terminata ad aliqua puncta: et per hoc
eſſent: finita. ſi autem eſſet infinitus: opoꝛteret ꝙ ſua late-
ra eſſent infinita: ⁊ ſic latera trianguli infiniti eſſent infini
ta ⁊ finita: quod implicat contradictionẽ. Sed ꝯſequẽtia
ꝓbatur primo. q: qualibet die potuiſſet feciſſe vnũ trian-
gulum maioꝛem triangulo facto die ꝓcedenti ſm aliquã
certã quantitatẽ: ⁊ ſm hoc hodiernus triangulus eſſet i-
finitus: nã ꝯtineret in ſe infinities ꝙtitatẽ determinatã ex
ceſſus. Scḋo probaṫ conſequentia. q: potuiſſet ab eterno
feciſſe vnũ triangulum: ⁊ deinde die qualibet ad quãtita
tẽ vnius cubiti duo latera eius augmentaſſe: quo poſito
nũc eſſet infinitus. Similiṫ mõ poſſet ꝓbari de circulo: nã
ſicut deꝰ potuiſſet feciſſe ab eterno celũ empyreũ ſic qua
libet die retenta ſphericitate eiꝰ infinita ſm cõcauũ ⁊ cõ-
uexũ potuiſſet eum ſm quãtitatẽ determinatã augere: ⁊
ſic nunc eſſet infinitũ: ⁊ tñ tam in cõcauo/ꝗ̃ in cõuexo cir
culare: qḋ implicat contradictionẽ. ¶ Ad primũ cõcedo
ꝯñam ad bonũ intellectũ cõſequẽtis: ⁊ impoſſibilitatẽ cõ-
ſequẽtis nego. ad probationẽ cum diciṫ: ꝙ hec ⁊ illa ſunt
de rõne infiniti: dico ꝙ falſum eſt: ſicut diſ. 44. q. vlti. pri-
mi lib. eſt oſtẽſum. ¶ Ad ſcḋm concedo ꝯñs: ⁊ pꝫ ꝙ ipm
non eſt ĩpoſſibile ex queſtione preallegata. ¶ Ad tertium
pꝫ ibidẽ. ¶ Ad quartũ nego ꝯñam. dico eñi ꝙ infiniti ter
narij eſſent etiã infiniti ſenarij ⁊ non ſolũ: ſed ⁊ infiniti cẽ-
tenarij ⁊ infiniti millenarij: ⁊ ſic de qualibet alia ſpecie nu
meroꝝ: propter qḋ infiniti ſenarij nõ eſſent potius multi-
plices ad infinitos ternarios/ꝗ̃ ecõuerſo: nec ꝓbatio va-
let: q: ꝗuis talis multiplicitas ſit inter finitas multitudi
nes ꝓpoꝛtionales: nõ ſequitur tñ ꝙ ſit etiã inter infinitas
inter quas nulla eſt ꝓpoꝛtio numeralis. ¶ Ad quĩtũ cõ-
cedo. ꝙ infiniti equi fuiſſent generati. dico tñ ꝙ non opoꝛ-
tuiſſet ꝙ aliquis fuiſſet primus anteꝗ̃ nullus: quinimo
poſſibile fuiſſet ꝙ quilibet fuiſſet ab alio equo prius ge-
nito generatꝰ: ſicut de facto fuiſſe diceret Philoſophus
Ad probationẽ cõſequentie concedo ꝙ ſi fuiſſet mundus
ab eterno fuiſſet factus a deo: ⁊ vlterius dico ꝙ actio dei
non fuiſſet terminata ad res in vniuerſali: ſed in particu-
lari. i. non egiſſet deus res vniuerſales. cũ nulle tales ſint
pꝛeter ſigna vniuerſalia: ſed res ſingulares: ⁊ ꝙ nõ feciſſet
niſi equũ ſingularem: et ꝙ ab eterno feciſſet aliquẽ equũ
ſingularem mediãte / ſiue cõcurrente alio ſingulari equo
ad generatonẽ eius prius genito: nullũ tñ equum feciſſet
ab eterno mediãte alio equo prius genito: ⁊ ſic nullus eẽt
primus: nec hec ſcḋa propoſitio repugnat prime. qm̃ non
ſequitur. ab eterno fecit aliquẽ equũ. ergo aliquẽ equum
fecit ab eterno: ſicut non ſequitur: ante quodlibet tẽpus
quod fuit/aut potuit eſſe fecit aliquẽ equũ. ergo aliquem
equum fecit ante quodlibet tẽpus quod fuit / aut potuit
eſſe: ſicut patet etiam per modicum ſciẽti logicã. Et huic
ſimile apparet in intenſione continua forme que intendi-
tur per additionem noui gradus. infinite enim partes foꝛ
me generantur et generans non generat formam aliquã
vniuerſalem: ſed ſingularem tñ: ⁊ tamẽ nullã partem pri-
mo generat/nec inter illas aliqua fuit prima: quoniã cu-
iuſlibet medietas prius genita fuit/ꝗ̃ ipſa. ¶ Per hoc
tamen non nego: quin deus potuiſſet vnum equum fecif-
ſe ab eterno: et ꝙ ab illo etiam fuiſſent infiniti ſucceſſiue
generati: ſed hoc poſito dico ꝙ nullus fuiſſet primo geni-
tus ab illo equo: ſicut eſto ꝙ agens intẽdens forma ſit no-
uum ⁊ genitum: cauſet tamen ſucceſſiue infinitas partes
forme: ſed nulla eſt prima ſimpliciter inter illas: et primo-
genita/ vel cauſata ab ipſo. ¶ Ad ſextum dico ꝙ conſe-
quens non eſt impoſſibile: patet in. q. ſupra allegata.
¶ Ad ſeptimum eodem modo: et vlterius addo ꝙ ſic ar-
guẽtes ad idem: cõſequẽs non minus neceſſario deducũ-
tur. nã conſtat ꝙ ſi deꝰ potuiſſet qualibet die creaſſe vnũ
lapidem ⁊c̃. ſic etiam poſſet in qualibet parte propoꝛtio-
nali eiuſdem propoꝛtionis vnius hoꝛe creare vnum lapi-
dem ⁊ continuare: ſicut ibi dicitur. cum igitur iſte ſint in-
finite. ſequitur ꝙ in fine hoꝛe erit lapis infinitus. ¶ Ad
octauum nego cõſequentiam. ad probationem dico. ꝙ q:
ſuppoſita eternitate mũdi quẽlibet diem preceſſiſſent in-
finiti non fuiſſet poſſibile ꝙ qualibet die ſic feciſſet ma-
ioꝛem triãgulum in determinato exceſſu: quoniam tunc
qualibet die fuiſſet factus vnus triangulus infinitus:
triangulum autem eſſe infinitum implicat contradictio-
nem: quãuis non implicet contradictionem eſſe magni-
tudinem infinitam. Et ſimiliter dico ad ſecundam pro-
bationem conſequentie. Nam ſi aliquem triangulum
deus feciſſet ab eterno: non fuiſſet poſſibile vt illum die
qualibet augmentaſſet ſm certum exceſſum: et cum hoc
quolibet die illud augmentatum eſſet triangulus: quini-
mo ſuppoſito tali augmento nulla die fuiſſet triangulus:
ſed magnitudo quedam. vnum tantũmodo habens angu
lum cuius latera in aliquam parteꝫ eſſent infinita. Et per
illud dicendum eſt ad aliam deductionẽ de circulo. nam
illo caſu poſito nulla die habuiſſet conuexum: et aduerte
ꝙ cuilibet poſſunt ingeri ſimiliter difficultates predicte
ponenti continuum non componi ex indiuiſibilibus: quo-
niam hoc poſito in qualibet hoꝛa ſunt infinite partes pro-
poꝛtionales eiuſdem propoꝛtionis. ponatur ergo nũc ali-
quis triãgulus/vel circulus: tũc arguam ꝙ poterit deus
in qualibet parte propoꝛtionali vnius hoꝛe ſequentis ma-
ioꝛem triangulum / ſiue circulum ſm determinatum ex-
ceſſum facere/ vel tantũmodo illo argumentare: et ſumo
partes propoꝛtionales dãdo vltimam ⁊ non primam. ver
bi gratia. ꝙ poſterioꝛ medietas totiꝰ hoꝛe ſit vltima pars
et poſterioꝛ me-
dietas pme me-
dietatis totiꝰ ſit
pars penl̃. et ſic

deinceps ſm eãdem propoꝛtionem diuidẽdo verſus prin
cipium hoꝛe ſm quẽ modum patet. ꝙ ꝗlibet partem pre-
cedunt infinite eiuſdem propoꝛtionis. Et conſtat ꝙ non
minus in ꝗ̃tumcunqꝫ parua parte tempoꝛis poteſt deus
agere: quicquid vult/ꝗ̃ in vna die/vel in vno anno: hoc au
tem poſito patet: quod ſequitur ꝙ in fine hoꝛe immo certe
et in qualibet parte eius propoꝛtionis predicte erit circu
lus infinitus et triangulus infinitus. Reſpondendum eſt
ergo ab omnibus cõmuniter modo predicto. Tunc ad ra-
tiones principales. ¶ Ad primam dicendum conformi-
ter ſm ea que dicta ſunt ad. 14. ar. alterius opp. in prece-
denti articu. ¶ Ad ſecundam concedo conſequens. ⁊ ad
improbationem eius dico ꝙ non eſt impoſſibile infinita
eſſe pertanſita niſi vnum eoꝛum ſit primum pertranſitum
patet in partibus propoꝛtionalibus eiuſdem hoꝛe/ vel ali
cuius magnitudinis finite ſm diuiſionem iam poſitam:
aut ſi aliquod ſit primum pertrãſitum: nullum autem vl-
timum: ſicut patet in partibus propoꝛtionalibus ſm diui-
ſionem conuerſam iam poſitam: vt puta ꝙ prima pars ſit
medietas totius: ⁊ ſecunda ſit prima medietas ſequentis
medietatis totius: ⁊ ſic ſubſequenter ſm eandem propoꝛ
tionem diuidendo. Et de hoc diffuſius dictum eſt. que-
ſtione vltima. diſtinctione. 44. primi libri.

¶ Diſtinctionis prime.
Queſtio Quarta.

Preterea qꝛ magiſter in hac diſtin. nõ ſolũ oſtẽdit deũ eſſe principiũ omniũ creaturarũ ⁊ efficiẽs ⁊ finale: ſed etiã eius actionẽ que creatio dicit̃ diſtinguit ab actionibus aliorum agentiũ: ideo vt videat̃ quid ſeu que entitas ſit ipſa creatio. Videndũ eſt primo tanq̃ de nobis notiori que entitas eſt actio agentis ſcḋarij: ⁊ qm̃ inter oẽs actiones he que cum motu ſunt notiores exiſtũt: ideo primo inquirendũ occurrit de motu ipſo. Et ſit queſtio iſta. Utrũ motus ſit res aliqua ſm̃ ſe ab omni re permanẽte vna vel pluribus diſtincta. ¶ Et videtur q̄ ſic: qꝛ oĩs res ſucceſſiua eſt diſtincta a qualibet re pmanente: ⁊ quibuſlibet permanẽtibus: ſed oĩs motus eſt res ſucceſſiua. ergo ⁊c̃. minor patet: ⁊ maior ꝓbatur: qꝛ ſucceſſiuũ ⁊ permanens ex oppoſito diſtinguuntur: quapropter nullũ ſucceſſiuum eſt permanens.

T.c.4. **Ad oppoſitũ** eſt Philoſophus .3. phyſi. vbi dicit q̄ motus nõ eſt preter res: ſupple ad quas mouetur aliquid. conſtat autem q̄ ille ſunt res permanentes. ergo ⁊c̃.

Iſta queſtio mota eſt in hac forma ꝓpter quandã ſatis cõmunẽ imaginationẽ que a tractãtibus de motu habet̃. dicũt enĩ q̄ motus quilibet eſt quedã entitas ſm̃ ſe totã: ⁊ quodlibet eius diſtincta a qualibet ⁊ quibuſlibet rebus pmanẽtibus que fuerũt anteq̃ mobile moueret̃: aut ſunt dũ mouet̃: aut erũt poſtq̃ ceſſabit moueri ſimul exiſtẽs quoq̃ in mobili dũ mouet̃: ita q̄ ea dr̃ mobile formã moueri: ſicut corpus dicitur album albedine que ipſum informat: nec aliquid ipſius intrinſecum fuit prius q̃ mobile moueret̃: nec aliquid erit poſt: habet quoq̃ hec entitas ptes intrinſecas ſibi inuicem ſuccedẽtes ſm̃ prius ⁊ poſterius: quarum nulla ſimul in aliquo tẽpore vel inſtãti exiſtit vel aliqua ꝟtute exiſtere poteſt cũ alia: ⁊ ex hoc dr̃ entitas ſucceſſiua. imaginãtur quoq̃ pdicti aliquas indiuiſibiles entitates quibus mobile dicitur eſſe mutatũ: ſicut motu dr̃ moueri vocãt mutata eſſe: ⁊ ſic q̃libet earum dicũt eſſe rẽ diſtinctã a re qualibet pmanente: eandẽ etiã imaginationẽ habẽt de mutatiõe ſubiecti: quam imaginationẽ pliꝰ declaro: qꝛ multũ vulgata eſt: ⁊ etiam ex improbationibus magis declarabitur. Et qꝛ hec opinio mihi nõ videtur vera: ideo primo cõtra eã pono cõcluſiones aliquas ⁊ ꝓbabo. Scḋo ponã cõtra illas cõcluſiones ⁊ pro iſta oppo. rationes ⁊ ad illas reſpondebo.

Concluſionũ autẽ qdã erũt gñales: quarum prima eſt q̄ nullꝰ motꝰ eſt aliqua talis res a pmanentibus diſtincta: vt fingit oppo. Scḋa q̄ nec mutatũ eſſe eſt aliqua res talis qualẽ ponit. Tertia q̄ nec mutatio eſt res a pmanẽte diſtincta: vt dicit. Alie erũt ſpeciales: ⁊ vna erit de motu locali: alia de alteratione: tertia de augmẽto: quarta de gñatione ⁊ corruptiõe: ⁊ quelibet harum erit negatiua enũtiãs .ſ. q̄ nullũ predictorum eſt aliqua talis res qualẽ putãt ſic opinãtes. ¶ Eſt ergo prima concluſio ꝓbãda: q̄ motus nõ eſt entitas ſm̃ ſe diſtincta ab oĩbus entitatibus pmanẽtibus: vt fingũt: hãc ꝓbo primo ſic. ſi motus eſſet aliqua talis res ſequeret̃ q̄ aliqua vna res demõſtrata ſimul eodẽ tẽpore primo de nouo fieret et eſſet: ⁊ dũ eſſet fieret: ⁊ dũ fieret eſſet. cõſequẽs eſt impoſſibile. ergo ⁊ antecedẽs. ⁊ impoſſibilitas cõſequẽtis patet. qꝛ nullũ qḋ de nouo fit in tempore dũ fit eſt: immo oĩe qḋ ſic fit dũ fit nõ eſt: ⁊ hec ꝓpoſitio eſt eiuſdẽ: vt dicit Commenta .5. phy. ⁊ philoſophus primo periherme. ſi igit̃ dũ aliquid eſt ipſum fit. ſequitur q̄ aliquid dũ eſt nõ eſt: quod eſt cõtradictio. cõſequẽtia vero declaratur. Si enim motus ſit talis res vt fingũt nouiter facta a motore immobili (Cõmẽ. 13.)

certũ eſt q̄ nõ fit: niſi dũ mobile mouetur: nec enĩ ante nec poſt: ⁊ hec cõcedũt: nec etiã entitas talis eſt: niſi dũ mobile mouetur: vt etiã cõcedũt: alioquin ſi ipſa eſſet in mobili poſtq̃ motũ eſt ⁊ quieſcit iã nõ eſſet diſtincta ab oĩbus pmanentibus preſentibus ⁊ futuris. ¶ Forte dicetur ad rationẽ q̄ propriũ eſt ſucceſſiuorum q̄ ſint dũ fiũt: ſuum enĩ eſſe eſt ſuũ fieri: ⁊ mox cũ facta ſunt eſſe deſinunt: quapropter licet illud cõſequẽs ſit impoſſibile de rebus pmanẽtibus: nõ tñ de ſucceſſiuis. Sed hec reſponſio nulla eſt. Primo enĩ cõtradicit intẽtioni Philoſophi: ⁊ deſtruit rationem eius quã facit .5. phyſi. ad ꝓbãdũ q̄ gñatio nõ gñatur. ꝓ- (Cõm. 13.) bat enĩ inter cetera per hoc: qꝛ oporteret q̄ gñatio gñaret̃ dũ eſſet: ⁊ ſic ſimul eſſet ⁊ fieret: vt deducit ibi. cũ igitur generatio ⁊ motus vt ibi accipit ſunt de genere ſucceſſiuorum ſi in ſucceſſiuis hoc nõ eſſet impoſſibile nihil ꝓbaret Philoſophus neq̃ Commen. ¶ Scḋo nõ valet reſpõſio: qꝛ ratio ꝓbat vniuerſaliter tam de ſucceſſiuis q̃ de pmanẽtibus: omne enĩ quod fit de nouo in tẽpore ꝓcedit de nõ eſſe ad eſſe: dũ autẽ ꝓcedit de nõ eſſe ad eſſe non eſt: ex quo vltra cõcluditur q̄ fictio eſt ponere aliquã entitatẽ ſic ſucceſſiuã que ſolũ ſit dũ fit ⁊ nõ ſit poſtq̃ fiebat. ¶ Scḋa ratio ad idẽ eſt iſta. ſi motus eſſet aliqua talis res: ſequeretur q̄ aliqua res et ſimiliter quelibet pars eius eodẽ tẽpore primo generaretur ⁊ corrũperetur: ſed cõſequẽs eſt impoſſibile. igitur ⁊ antecedẽs. cõſequẽtiã ꝓbo. accipio vnũ motũ. verbi gratia. motum quo aliqḋ mobile mouet̃ in aliquo tẽpore primo: ⁊ ſit tẽpus illud a.b. in hoc tẽpore motus ille primo genitus eſt: vocando genitũ omne ens quod exit de nõ eſſe ad eſſe: ſiue cuius entitas eſt in actu que primo erat in potentia: quomodo Commen. etiã .5. phy. dicit q̄ ge- (Cõmẽ. 16) neratio eſt exitus eius quod eſt in potẽtia in actũ. hoc autẽ modo motũ eſſe factũ: ponẽtes ipſum eſſe rẽ ab oĩbus rebus pmanẽtibus diſtinctã negare nõ poſſunt. hic ergo motus exiuit ad eſſe: ⁊ genitus eſt in tempore a.b. primo: cuius ꝓbatio eſt: qm̃ nõ exiuit ad eſſe ante illud tempus: qꝛ ſic fuiſſet anteq̃ eo mobile moueretur: ⁊ ſic motus erat ⁊ nihil mouebatur: tum quia ſequitur q̄ idem motus demõſtratus fuiſſet ſucceſſiue in duabus partibus temporis .ſ. ante tempus a.b. ⁊ in tempore a.b. ⁊ ſic eſſet res permanens: nec ille motus exiuit ad eſſe poſt totũ illud tempus a. b. quia cum in illo tẽpore ponatur eſſe ſequeretur q̄ prius fuiſſet: q̃ exiuiſſet ad eſſe quod non contingit: nec exiuit ad eſſe totus ille motus in aliqua parte tẽporis a.b quia non in priori parte: puta a.c. nã quero an ipſe motus habeat eſſe in parte ſequente. videlicet c.b. vel nõ: ſi ſic igitur eſt res permanens: ſi non cum mobile ponatur moueri per totũ tempus a.b. ſequitur q̄ mouetur per partẽ c.b ſed tunc non eſt huiuſmodi res diſtincta a permanẽtibus per reſponſionem. igitur aliquid vere mouetur nulla huiuſmodi re exiſtẽte. quare fruſtra ponitur talis res in quocunq̃ ponatur. Cum ergo ille motus non exeat ad eſſe ante totũ a.b. nec poſt ipſum totus: nec in aliqua parte ipſius ⁊ aliquo tẽpore exeat ad eſſe. relinquitur q̄ primo adequate fiat ⁊ capiat eſſe in tẽpore a.b. poſito. rurſus cũ hic idem motꝰ non ſemper ſit: ſed aliquando perdat eſſe: quero quãdo: aut enim ante totum tempus a.b. ⁊ hoc eſt impoſſibile cum non ſit poſſibile aliquid deſinere eſſe anteq̃ ſit. nec prius corrũpi eſſe: aut prius q̃ generari: aut poſt totum a.b. ⁊ hoc etiam eſt impoſſibile: ſiue hic ponatur eſſe in inſtanti: ſiue in tẽpore: quia ſequitur q̄ totus ille motus: aut aliqua pars eius habeat eſſe ſm̃ ſe totam in diuerſis partibus temporis: ⁊ prior pars motus ſimul ſit cum poſteriore immobili: et iterum ſequitur q̄ mobile moueretur aliquo motu poſt vltimum mutatum eſſe illius quod implicat contradictiones. aut tertio ille motus perdidit eſſe totus i aliqua parte temporis a ⁊ b. ⁊ hoc eſt impoſſibile: qꝛ non in prima quia tunc nulla pars motus eſſet in ſequen-

Digitized by Google

te parte temporis a.b. et cum mobile tunc mouetur / vel eſſet poſtq̄ perdidit totum eſſe/nec in ſecunda: quia tunc aliqua pars precedens ſm ſe totam eſſet in diuerſis partibus temporis. Relinquitur ergo. q̄ ſicut totus ille motus acipit eſſe primo tempore a.b. ⁊ pars motus in parte temporis: ſic totus deſinit eſſe ⁊ corrumpitur primo in eodem tempore a.b.⁊ pars in parte: ⁊ ſic patet conſequētia.
¶ Impoſſibilitatem vero conſequentie oſtēdo multipliciter primo: quia ſi alicui ſubiecto ſimul:et eodem tempore primo acquiratur aliqua forma. verbi gratia. albedo ⁊ perdatur aliqua.f.dulcedo ſimul primo erit in eo acquiſita albedo et perdita dulcedo:⁊ eodem inſtanti primo erit albedo:et non erit dulcedo. ergo ſi eadem eſſentia motus acquiritur ſimul in aliquo ⁊ deperdit̄ eodem inſtanti primo erit perfecte acquiſita ⁊ deperdita : et eodem inſtanti erit perfecta eius generatio:⁊ corruptio: ⁊ erit ⁊ non erit. Confirmatur quia omne quod eſt genitum quādo eſt primo genitum eſt : et omne quod eſt corruptum quando eſt primo corruptum non eſt: ſicut vniuerſaliter omne quod eſt mutatum quādo eſt primo mutatum eſt in eo ad quod eſt mutatum:ſi ad eſſe eſt in eſſe:ſi ad non eſſe in non eſſe:⁊
T.c.40. ſic in omni generatione mutationis: vt patet.ex.6.phyſi.ſi igitur motus eſt primo genitus ⁊ corruptus eodem inſtāti eſt ⁊ non eſt. ¶ Secundo īpoſſibile eſt idem mobile eodem tempore primo acquirere vnum locum ⁊ perdere eūdem: vel vnam formam et perdere illam: vel augmentari ſm aliquam quantitem ⁊ ſm eandem diminui: nec aliq̄ mente capere poteſt horum aliquod eſſe poſſibile ergo eadem ratione impoſſibile eſt idem eandem eſſentiam quecunq̄ ſit illa eodem tempore primo acquirere ⁊ perdere.
T.c.62. ¶ Tertio patet impoſſibilitas huius conſequentis ex intentione philoſophi.8.phyſicorū ⁊ Commenta.ibidē.vbi pro manifeſto principio ſumunt eſſe impoſſibile ſimul eē generationem ⁊ corruptionē eiuſdem.immo nec eē poſſe vnam poſt aliam ſine tempore medio. Item philoſophus
c.t.t.14. et Cōmenta.5. phyſi. fundant vnam rationem ſuper hoc q̄ nihil corrumpitur dum generatur tanq̄ ſuper manifeſto fundamento.ad probandum q̄ motus non generatur.
¶ Quarto idem patet. nam impoſſibile eſt idē quacūq̄ virtute ſimul in eodem inſtāti / vel eodem tempore primo creari et annihilari et hoc nullus negaret. ergo ex eadem cauſa impoſſibile eſt idem ſimul generari corrūpi:et ſemper intelligo q̄ non ſolum totum cathegorematice: ſed ⁊ quelibet eius pars in eodem tempore primo generetur et corrūpatur. ¶ Tertia ratio.ſi motus ſit talis res. ſequitur q̄ res que mouetur / vel ſimul habet infinitos motus equales ſm durationem. vel q̄ ante motum quem habet ſucceſſiue habuit infinitos quorum quilibet fuit tantus ſm durationē q̄tus eſt ille quem habet.conſequēs q̄tum ad vtrāq̄ partem eſt falſum.probo conſequētiam. omne enī qđ in ſe habet actu aliquā entitatē quā antea habuit tm̄ in potētia eſt inquātum hm̄oi mutatū ad ipſam.hoc patz. tū q2 ſm ipſam ſe habet aliter/q̄ prius: ac per hoc eſt mutatum: tum quia ſi nō eſſet mutatum:ſicut prius carebat illa entitate/ nec eam habebat in actu : ſed tantum in potentia . et nunc eam non haberet in actu. tum quia omne quod prius fuit ſub vno oppoſito ⁊ nūc eſt ſub alio eſt mutatum ex vno in aliud.hoc enim ſonat nomen mutationis
T.c.7. vt dicitur.5.phyſico. omne quod habet aliquā entitatem actu quam ante non habuit actu eſt huiuſmodi:vt patet. omnis autem res que mouetur ſm oppoſitū habet eſſentiam motus quam anteq̄ moueretur non habuit. igitur eſt mutata ad ipſam/ aut igitur res que mouet̄ prius habuit mutationem/ſeu motum illū quo eſt mutata ad motum dato q̄ haberet illum/aut ſimul. ſi prius: cum etiam motum ſecundo datum habuerit aliquando : cum ante non habuit: igitur prius fuit mutata ad illum et habuit priorem:et ſic in infinitū. Si vero ſimul cum motu quem habet:habet etiam motum quo mutatur ad ipſum alius: et ſic in infinitum. ſequitur q̄ ſimul habeat motus infinitos. Qz autem omnes illi motus ſint equales ſm durationem:ſiue ponantur ſimul/ ſiue ſibi ſuccedētes:patet:quoniam ſemper in equali tempore cauſatur motus:⁊ acquiritur res illa ad quam eſt motus ſm opinionem iſtā. vnde eiſdem/ ſeu equalibus diuiſionibus diuiditur : alioquin vel aliqua pars rei acquireretur ſine motu : vtpote ſi minori tempore fieret motus. q̄ acquireretur res:aut ſi eſſet econtra. aliquando moueretur mobile : et non acquireretur aliquid per motum illum/ nec deperderetur:que omnia non ſunt poſſibilia ſm viam illam. falſitas conſequentis patet q̄tum ad primam partem ex.5.phyſico. ⁊ proba T.c.9. tur ratione : quia alias ſequeretur q̄ impoſſibile eſſet aliquid moueri poſtq̄ non mouebatur : quod ſenſui contradicit.patet conſequētia:quia impoſſibile eſſet aliquo motu q̄tūcunq̄ paruo moueri:niſi prius fuiſſet motum motu illi equali: ⁊ ſic in infinitum:⁊ per cōſequens inter tempus quietis:⁊ tempus motus ſuccederēt ſibi infinite partes temporis eiuſdem q̄titatis:quod eſt impoſſibile : falſitas etiam ſecunde partis patet:quia non apparet neceſſitas/ neq̄ congruitas:ſed potius impoſſibilitas per naturalem virtutem:q̄ idem agens cauſet in eodem mobili ſimul motus infinitos equales. ¶ Quarto.ſi motus ſit talis res diſtincta. ſequitur q̄ mobile ſimul acquirat duas res diſtinctas.ſcilicet ipſum motum et rem permanētem ſm quam eſt motus. quarum neutra eſt intrinſeca alteri. igitur p potentiā diuinam poſſibile erit q̄ acquirat vnam ſine altera. videlicet rem illam permanentem. verbi gratia.locum vel qualitatē non acquirendo / ſeu non habendo rem illam ſucceſſiuam: ex quo ſequitur q̄ poterit ſucceſſiue continue eſſe in alio loco:et per conſequens moueri de loco ad locum ſine alia re:⁊ ſic moueri ſine motu ſm viam illam: quod reputant impoſſibile : et ſm veritatem ſequitur q̄ fruſtra ponitur talis alia res cum ad eam ponendam non cogat neceſſarie ratio/ nec euidentia aliqua aut etiam auctoritas quam negare non liceat. ſimiliter econtra poſſibile erit : q̄ acquirat motum non acquirendo rem permanentem. verbi gratia.aſcenſum non acquirendo locum. vel denigrationem non acquirendo nigredinem:et per conſequens aliquid poterit aſcendere non mutando locum vllo modo:ſcilicet acquirendo vel deperdēdo. aliquid albiſſimum denigrari non acquirendo nigredinem/nec albedinem vllo modo perdendo : et non ſolum hoc. ſed etiam ſequitur q̄ aliquid poterit perpetuo aſcendere aſcenſu eque veloci : ſicut eſt aſcenſus ſagitte iacte in ſurſum:et tamen nunq̄ plus diſtabit a terra / q̄ modo. ponatur q̄ modo quieſcat et nimis eſt abſurdum. Patet conſequētia. quia vt probatum eſt poſſibile erit q̄ totum aſcenſum quo mobile aſcenderet vſq̄ ad certam diſtantiam:poſſet deus cauſare in eo : eſto q̄ locum non mutaret. hoc autem poſito adhuc ipſum poſſet aſcēdere ad diſtantiam illā mutando locum:vel igitur mediāte alio motu:⁊ tunc eadem ratione illum motum poſſet in tempore conſequente tempus primi iam cauſati cauſare. eſto q̄ non acquireret alium locum:et ſimili ratione infinitos tales ſucceſſiue. Si vero diceretur q̄ primo cauſato perueniret ad diſtantiam illam ſine motu habetur propoſitum: quia eadem ratione fruſtra ponitur vnq̄ talis motus. Eodem modo.q̄ aliquod album poſſet perpetuo motu vniformiter denigrari : et nunq̄ eſſet nigrum / aut minus album. Et confirmatur etiam:quia ſm oppoſitū motus quodammodo eſt prior forma:que ipſo mediante acquiritur. vnde ipē ſm eos eſt quaſi via:⁊ ratio/ vel mediū

Digitized by Google

acquirendi formam: ⁊ ideo per virtutē diuinam poterit cauſari ſine illa: lʒ ſʒ veritatē ſequaꝛ. ꝙ etiā ecōuerſo illa poterit cauſari ſine illo: ſi ſic diſtinguaꝛ: vt dicit opinio.

¶ Quinto. ſi motus eſſet aliqua huiuſmodi res ſequeretur ꝙ eſſet aliqua vera res extra animā cōſtituta ex partibus. quaꝝ nulla eſt vel eſſe poteſt in rerū natura: et ſic aliqua vera res eſſet conſtituta ex impoſſibilibus: quaʒ abſurditatē nō cōcederet aliquis ſane mentis. cōſequētia ꝓbatur. quā ſm iſtos quelibet pars motus eſt preterita vel futura: ⁊ neqʒ preterita eſt: neqʒ futura eſt: vt cōcedūt: ſed ꝙ etiaʒ neutra poſſit eſſe probo: nā ſi preterita poſſet eſſe: vel poſſet eſſe exiſtens preciſe preterita: ſicut nunc eſt vel exiſtens preſens: vel exiſtens futura: nō primo: qꝛ ſequeretur ꝙ etiam ipſa nūc eſſet quod negant: nec ſcdo modo: qꝛ ſm ipſos quelibet pars motus eſt diuiſibilis ſm priorem ⁊ poſteriorē. nec aliter eſt poſſibile. igitur non eſt poſſibile ꝙ aliqua ſit preſens. preterea eadē ratione totus vnus motus magnus poſſet eſſe preſens et ſimul. nec tertio modo: qꝛ eadē ratione nūc de facto pars futura eſt: quod negāt ſimili modo poteſt ꝓbari ꝙ nulla pars futura poteſt eſſe.

¶ Ad hanc rationē forte dicetur iuxta doctrinā aliquoꝝ ꝙ ad eſſe rerū permanentiū habentiuʒ partes requiritur coexiſtentia partiū: ſed ad eſſe rerū ſucceſſiuarū nō requiritur coexiſtentia partiū: ſed ſufficit ordo ⁊ cōtinuitas: et ſic eſt in partibus motus: nā pars futura ſequitur preteritam: ⁊ ibi continuatur mediante mutato eſſe preſenti: ⁊ ratione talis ordinis ⁊ cōtinuationis dicitur ꝙ motus habʒ eſſe: ⁊ res vera: licet non permanens. ¶ Hec ſolutio nulla eſt. tū qꝛ cū nullū totū ſit aliud ꝙ̄ omnes ſue partes: ſeu ꝓprius loquendo ꝙ̄ omnia: quoꝝ quodlibet eſt eius pars vel ſaltē quodlibet conſtat ex partibus ſuis: impoſſibile eſt aliquod totū eſſe: niſi ſit quelibet pars eius: tū quia nō eſt intelligibile ꝙ aliqua nō entia: nec poſſibilia eſſe entia cōtinuentur alicui enti: aut inſimul entitatē aliquā cōſtituāt vnde poſſet equaliter dici ꝙ licʒ chimera nihil ſit: neqʒ tragelaphus: cōtinuātur tamen adinuicē mediāte aliquo ente: ⁊ ꝙ ſimul ſumpta vel preciſe ipſa: aut etiaʒ cum aliquo ente ſunt vna entitas cōſtituta ex chimera ⁊ tragelapho ⁊ entitate vna: quod nullus ſapiens diceret: tuʒ qꝛ mutatum eſſe nulla entitas eſt qualem fingunt: vt probabitur in ſequenti concluſione: tuʒ quia eſto ꝙ eſſet aliqua entitas talis cum pars futura motus non ſuccedat preterite: neqʒ tranſeat in preteritum: niſi per preſens: alioquin non continuaretur ſibi mediante mutato eſſe preſente vt dicunt. Sequitur ꝙ tota pars futura tranſibit in preteritum per preſens per ſua mutata eſſe preciſe: qꝛ ſm ipſos nihil ex motu preter mutatū eſſe poteſt eſſe preſens: ⁊ ſic vlterius ſequitur. ꝙ cōponatur preciſe ex mutatis eſſe ſibi ſuccedentibus: ac per hoc tempus eſt ex inſtātibus: ⁊ cōtinuum ex indiuiſibilibus: cuius oppoſitum demōſtratur

T.cō.p̄. 6. phyſi. ¶ Sexto ſi motus eſſet talis res: vt fingunt motus non eſſet actus entis in potentia ſm ꝙ in potentia. ⁊ ꝑ

T.cō.6. conſequens cū ſic diffiniatur motus: vt ſuppono ex. 3. phyſi. ⁊ ipſi etiā concedunt. ſequitur ꝙ nullus motus eſt motus. conſequentia probatur: quia nec pars preterita eſt actus mobilis: nec futura: nec neutra eſt: ⁊ neutraʒ mobile habet actu: nec aliud ipſius motus eſt preter preteritam partem ⁊ futuram. igitur mobile nihil habet motus: nec ſm aliquid ſui motus eſt actus illius: nec pōt dici ꝙ ideo motus dicitur quod actus mobilis: quia mutatuʒ eſſe qḋ eſt aliquid eius eſt actus mobilis: nā ſm iſtā imaginationē mutatū eſſe eſt penitus indiuiſibile. actus aūt poſitus in diffinitione motus ſignificat perfectionē mobilis: ſeu

Cōmē. 2. actum diuiſibilem ſm Commenta. 8. phyſi. vnde dicit ipſe ꝙ perfectio accepta in diffinitione motus: qui eſt tanꝙ̄ genus non inuenitur in tranſmutatione que eſt in generatione: ⁊ ſubdit ꝙ cauſa in hoc eſt: quoniam forma eſt indiuiſibilis. Et propterea nō eſt dare tale īdiuiſibile quod vocant mutatum eſſe: vt in ſequenti concluſione patebit.

¶ Secunda concluſio eſt ꝙ non eſt aliqua res extra animam diſtincta ab omnibus rebus permanentibus talis qualem dicunt eſſe mutatum eſſe. hanc ſic probo primo. Si enim ſit aliqua huiuſmodi res accipiatur aliquod mobile quod continue mouetur: tūc arguo ſic. aut aliqua huiuſmodi rerum indiuiſibilium que vocantur mutata eſſe. eſt in hoc mobili plus ꝙ̄ per inſtans: aut nulla eſt plus ꝙ̄ per inſtans in ipſo mobili: ſed neutrum poteſt vere concedi. ergo ⁊c̄. non enim poteſt dici ꝙ eſt plus ꝙ̄ per inſtans: ſic enim aliquod ſingulare mutatum eſſe eſſet in mobili ꝑ tempus. Ex quo vltra ſequitur. ꝙ cum in illo tempore mobile ſic continue moueatur: ⁊ in quolibet inſtanti illius tēporis habeat aliud mutatum eſſe ſm imaginationem eorum ſimul in eodem mobili eſſent plura mutata eſſe in ipſo ſucceſſiue cauſata: hoc autem eſt impoſſibile ſm dicta ſic opinantium: quia qua ratione vnum mutatum eſſe manet in mobili cum ſequentibus: eadem ratione quodlibet medians inter illa mutata eſſe: ⁊ per conſequens etiā motus omnis cōprehenſus ab illis mutatis eſſe: alioquin cū in quolibet motu ſint plura mutata eſſe: ſi aliqua pars motus defuiſſet: non quodlibet mutatum eſſe remanſiſſet: et ſic vltra ſequitur. ꝙ vna pars motus erit in mobili ſimul cum ſequentibus: quod motui repugnat: ⁊ cuilibet ſucceſſiuo ſm ipſos. Nec ſcdʒ poteſt dici: ſcilicʒ ꝙ nulla ſit plus ꝙ̄ per inſtans: quia hoc nō eſt naturaliter poſſibile de aliqua re: ſicut probatum fuit in primo lib. diſtin. 17. q. 2. articu. 2. probatur etiā auctoritate Philoſophi. 8. phyſi. in T.c.61.
illo capi. ꝙ autē loci mutatio. vbi ait. ꝙ inconueniens videbitur. ſi factuʒ mox neceſſe eſt corrumpi ⁊ nullo tempore permanere. vbi vult manifeſte ꝙ omne ens factum permanet in eſſe per tempus: ⁊ non tm̄ per inſtans: ⁊ hoc ibidem probat Commenta. d. omne generatum habet eſſe in Cōmē. 63
actu: ⁊ omne exiſtens in actu eſt in tempore demonſtrato: alias natura ageret ocioſe. vnde volunt expreſſe ibidem. ꝙ impoſſibile eſt corruptionem alicuius rei ſequi eius generationem ſine tempore medio: ⁊ per hoc tanꝙ̄ per principium probant: impoſſibile eſſe duos motus contrarios ſuccedere ſibi in eodē mobili ſine quiete media: ſed ſi mutatum eſſe: aut aliqua alia res ſit tm̄ per inſtans generatio eius ⁊ corruptio non mediabuntur tempore: vt patet.

¶ Nec valet dicere. ꝙ Philoſophus et Commenta. loquuntur de rebus permanentibus: non autem de ſucceſſiuis: quia ratio eorum equaliter probat de omnibus: ſi aliquid probat. ſimiliter poſſet quis dicere ꝙ loquuntur de ſubſtantijs non de accidentibus: vel igitur dictum: et ratio eorum valet in omnibus vel in nullo. ¶ Secunda ratio: ſuppono duo demonſtrata. 6. phyſico. vnum eſt ꝙ omne quod mutatum eſt. quando primo mutatum eſt. eſt in T.c.40.
eo ad quod mutatum eſt. Aliud eſt ꝙ omne mutatum eſſe menſuratur inſtanti: quod vtiqʒ generaliter verum eſt de omni mutato eſſe: ſiue ſit tranſlatum eſſe: ſiue augmentatum vel diminutum eſſe: ſeu alteratum eſſe: vel generatū eſſe: vel corruptum eſſe: quia equaliter de omnibus probat ratio facta ibi. His ſuppoſitis accipio aliquam talium entitatum que vocantur mutata eſſe: ⁊ ſit a. conſtat ꝙ hec aliquando eſt genita: ⁊ aliquando corrupta ex prius dictis. ergo habet genitum eſſe: ⁊ corruptum eſſe: ſm ipſos qui ſic loquuntur. Et ſi dicatur: ꝙ eſt genita abſqʒ tamen re que eſt genitum eſſe: ⁊ corrupta abſqʒ corrupto eſſe: conceditur propoſitum. pari enim ratione non eſt neceſſariuʒ in alijs tales res fingere. Ex his arguo. aut genitū eſſe ipſius a. ⁊ eius corruptum eſſe ſunt ſimul: aut vnū prius alio. Si ſimul. igitur a. ſimul eſt: ⁊ nō eſt. pʒ ꝯña ex prima ſuppoſitione: ſi vnū prius alio. igitur ſunt in alio ⁊ alio inſtāti ex ſcda ſuppoſitione. ſed cū inter quelibet duo inſtā

tia ſit tēpus mediū.ſequitur ꝙ a. ſit in toto tpe illo medio
inter ſuū genitū eſſe: ⁊ ſuū corruptū eſſe: ⁊ ꝑ cōſequens a.
mēſuratur tēpore: qḋ eſt ꝯtra ſuppoſitionē ſcḋaꝫ. Sequitur
etiā hec incōuenientia tacta in prima ratiōe huius cō-
cluſionis. ¶ Tertio aut mutatū eſſe eſt aliqua res intrin-
ſeca motus: aut aliquid extrinſecū ſibi: neceſſario tñ cōco
mitās ipſuꝫ in ſubiecto: aut aliquid extrinſecū cōtingen-
ter ſe hñs ad motū: ſic ꝙ aliquid poſſit moueri nō habens
aliquod mutatū eſſe. Primū nō poteſt eſſe. quod tamē ip
ſi magis videntur opinari dicētes ꝙ mutatū eſſe: eſt quod
dā indiuiſibile motus: ſicut dicūt punctū eſſe indiuiſibile
linee intrinſecū: hoc inquā eſſe nō poteſt: qꝛ aut motus in-
fra eſſentiā ſuā includit preciſe talia mutata eſſe: ⁊ nullā
aliā omnino entitatē que nō ſit vnū vel plura mutata eſſe
preciſe: ⁊ tūc ſequitur ꝙ motus cōponitur ex ſolis muta-
T.c.ß. et tis eſſe: quod reprobatur. 6. phyſi. aut includūt aliquā en
88. titatē preter mutata eſſe: que nec eſt mutatū eſſe vnuꝫ vel
plura: aut preciſe ex eis īntegrata: ⁊ ſi ſic oportet ꝙ ipſa vel
nullū mutatū eſſe includat vel aliquaꝫ ſui partem habeat
que nec ſit nec includat aliquod mutatuꝫ eſſe. Quālibet
auteꝫ tali data. ſequitur ꝙ mobile habens ipſaꝫ moueat̄:
⁊ ſic mutatū ſine tali mutato eſſe: ac per hoc vanū eſt ipſū
ponere: hec cōſequentia patet: qꝛ per quātūcūqꝫ ſpatium
mobile moueatur per illā partem motus in qua non clau
ditur aliquod mutatū eſſe certuꝫ eſt ꝙ ipſuꝫ prius eſt mo
tū ad mediū ſpatij ꝗ̄ ad vltimū eius: ⁊ ſic eſt mutatuꝫ ſine
tali re ficta. Scḋm etiā nō poteſt dari: quia cū in quolibet
inſtanti temporis mēſurātis motū cōtinuū ſit verū a. eſſe
mutatū ad aliquod ſpatiū: oportebit dicere ꝙ eſt quedaꝫ
multitudo ipſoꝝ mutatoꝝ eſſe ſibi in mobili ſuccedentiuꝫ
adequātium in duratione totū motū quo mouetur mobi-
le in illo tēpore: ⁊ ſic eadem menſura adequata mēſurabi-
tur illa multitudo mutatorū eſſe cū illo motu: ⁊ patet hec
cōſequentia. qm̄ ſi nō adequaret ipſum motū iam aliquid
eſſet ipſius motus quādo nullū eſſet mutatū eſſe: ⁊ ſic ali-
quid eſſet mutatū ſine mutato eſſe: quod eſt ꝓpoſitū. cōſe
quēs autē falſum: qꝛ cuꝫ quodlibet mutatū eſſe menſure-
tur inſtanti: ſi aliqua multitudo preciſe plura mutata eſſe
includens mēſuraretur primo aliquo tēpore: illud tēpus
T.c.88. eſſet cōpoſitū ex ſolis inſtātibus: vt patet ex. 6. phy. Ter-
tiū etiā dari nō poteſt ꝓpter ea que cōtra ſcḋꝫ dicta ſunt.
Et nihilominus ſi daret̄ habetur ꝓpoſitū. qꝛ ex quo talia
mutata cōtingenter ſequūtur motū poſſibile erit aliquid
moueri ⁊ motū eſſe ſine talibus entitatibus. ¶ Tertia cō
cluſio eſt. ꝙ mutatio ſubita nō eſt aliqua res indiuiſibilis
mēſurata inſtāti diſtincta ab oībus rebus ꝑmanentibus:
vt fingunt. hec autē cōcluſio efficaciter ꝓbatur ꝑ primā ⁊
tertiā rationē ſcḋe concluſionis. preter illas vero adduco
aliā rationē. Si eñ mutatio ſit aliqua talis res diſticta a
mobili: ⁊ a re ad quā eſt mutatū: ⁊ a qua eſt mutatū. ſequi
tur ꝙ mutationis ſit mutatio in infinitū: ac per hoc quan
docūqꝫ aliquid mutatur ſunt in eo ſimul actu infinite mu
tationes: cōſequēs falſum eſt: cōſequētia ꝓbatur: quia ſi-
cut ſubiectū habēdo actu rem ꝑmanentē quā ante nō ha
buit eſt mutatū: ſic ipſuꝫ habēdo actu rē illā que dicitur
mutatio quā prius nō habuit eſt ſm̄ illā ⁊ ad illā mutatū
⁊ hoc patet ꝑ ꝓbationes inductas in tertia ratiōe ꝑtis cō
cluſionis. igitur habet in ſe mutationē: q̄ formal̄r eſt mu-
tatū ad primā mutationē. Et eadē rōne ſeqꝛ ꝙ habeat
tertiā: ⁊ ſic deinceps in infinitū: vel oportebit dicere ꝙ eſt
mutatū ad aliquā entitatē ſine mutatiōe diſtincta ab illa
entitate qua ſit mutatū ad ipſam: ⁊ qua ratione hoc pote-
rit poni in vna: poterit ⁊ in qualibet: nec ratio coget ad op
poſitū in vna plusꝗ̄ in alia. fruſtra ergo ponūt̄ tales res
hec cōcluſio amplꝰ patebit ex ꝓbatiōibꝰ ſpecialiū cōclu
ſionū q̄ inducētur. ¶ Scḋo in ſpāli oñdo ꝓpoſitū de qli-
bet gñe motꝰ ⁊ mutatiōis: ⁊ primo de motu locali: ⁊ ꝙ ipſe

non ſit talis res incōcuſſe ꝓbatur per oēs ratiōes factas
ad primā ꝯcluſionē: in ſpeciali autē arguo pmo ſic. aliqḋ
pōt moueri local̄r ſine tali re: ergo motꝰ localis nō ē talis
res: ꝯñtia patet. probat̄ añs. aliquid pōt eē ī aliq̄ loco pri-
mo in quo īmediate nō fuit ipm̄ ⁊ oēs ꝑtes eius: nec im-
mediate poſt erit: ⁊ erit in aliquo in quo non eſt. ⁊c̄. Certū
eſt autem ꝙ tale locatum vere mouetur localiter quando
hec erunt vera de ipſo: ſed ad hoc nō eſt neceſſariū finge-
re aliquā rem ꝑter permanentes ꝑ hoc. enī ꝙ dico ipm̄ nō
fuiſſe īmediate in hoc loco: nulla talis res ſignificatur eē
in ipſo: nec ꝑ hoc quod eſt in hoc loco aliqua res in ipſo ē
neceſſaria preter ipſum ⁊ locum: aut ſi ponat̄ aliquis re-
ſpectus: vt aliqui volunt nihil ad propoſitum: cū reſpectꝰ
hmōi nō ſit res diſtincta ab oībus permanentibus: nec ſit
motus: aut pars eius etiam ſm̄ ipſos opinantes. ¶ Se-
cundo omnis actus feribilis inquantum huius eſt latio:
aliqua res permanens eſt hmōi. ergo aliqua res perma-
nens eſt latio: et vltra. igitur in nullo qḋ fertur / ſeu locali-
ter mouetur: eſt aliqua latio ab oībus rebus permanenti-
bus diſtincta: maior ꝑꝫ ex diffinitione data. 3. phy. minor T.cō.6. et.16.
probatur. nam illius rei permanentis: que continue par-
tibiliter acquiritur ab eo. quod continue fertur / ſiue que
cōtinue partibiliter ſit locus eius: ꝙ ſm̄ ipſum mouetur
localiter: aliqua pars eſt actu locus eiꝰ / vel partis ipſius:
cuiusīmediate prius nō fuit locus actu: ſed potētia tñ:
quāuis aliqua pars eius fuit locus partis illius. Item
immediate poſt aliqua pars erit actu locus eiꝰ quod fer-
tur / vel ſue partis que tñ in potentia eſt locus eius. Cum
igitur omnis potentia dicatur reſpectu actus: vt patet.
9. meta. illa pars que eſt actu locus: ⁊ ad quā mobile fuit T.cō.6. et.7.
in potentia eſt actus eius. Rurſus qꝛ ipſius rei que con-
tinue ſit locus immediate aliqua pars acquiretur et erit
actus eiuſdemque nōdum eſt locus eius: niſi in potētia:
et hec per ſe ſibi conuenit inquātum huius: alioquin non
continue acquireretur: ſed eſſet cōplete acquiſita: ꝑꝫ. qꝛ
ipſa res permanens: que continue acquiritur: inquātum
huius eſt actus feribilis: inquātum eſt feribile: et ſic ꝑꝫ
minor: ⁊ per cōſequens ꝙ ipſa eſt latio. Cum igitur omne
quod continue fertur continue ſuo modo aliquam rem
permanētem ſic partibiliter acquirat. nam omne tale mo
uetur de loco ad locum: accipiendo locum cōmuniter: ſe-
quitur ꝙ omnis res que localiter mouetur eſt res aliqua
permanens: et per conſequens res aliqua permanens eſt
latio: ⁊ ſi ſic nulla alia res preter permanentes eſt ponēda
que ſit latio: quia tūc cuiuſlibet eſſent due lationes: quod
ſuperfluum eſſet. Et ſi dicatur ꝙ locus non eſt actus mo-
bilis: cum non ſit ſubiectiue in eo. dicendum ꝙ hoc non
valet. quoniā non omnis actus eſt ſubiectiue in eo: cuius
eſt actus: actus enim actiui non eſt in ipſo: ſed in paſſo: vt
patet. 3. phyſicorum. ſicut nec actus tranſmutabilis eſt in
ipſo. vnde ſicut notat Commenta. 3. phyſicorum: motus T.c.16.
non habet diffinitionem dictam vniuoce: quod ideo eſt: Cō.4.
quia actus non dicitur vniuoce in omnibus motibus: ali-
ter enim tranſlatio eſt actus tranſlati: et aliter alteratio
eius quod alteratur. illi enim extrinſecus. hec autem in-
trinſecus: id eſt formaliter inherens. ¶ Tertio. ſi motus
localis eſſet res diſtincta permanentibus exiſtens in mo-
bili: vt dicunt. ſequeretur ꝙ omne motum localiter per ſe
mutaretur ſm̄ aliquod eſſe. conſequēs falſum conſequen
tia patet: quia omne huiuſmodi motum acquireret in ſe
nouam formam. ſcilicet motum ipſum. immo ⁊ plures ac
quireret et plures perderet: ſm̄ ꝙ plures partes motus
ſucceſſiue perderet et acquireret: falſitas conſequentie
patet per Philoſophum. octauo phyſicorum. in illo. c. T.c.54.
at vero de facientibus principium. In quo probat trāſla
tionem eſſe primum motum: dicit enim ibi ꝙ ſm̄ hunc
ſolum motum: nihil mutatur in eſſe quod mouetur: vult

enī ꝙ ſic mobile mutet locum ꝙ per ſe nō mutat aliquod
Cō.41. eſſe. Contra hoc aūt videtur eſſe dictum Cōmen.12.met.
vbi dicit. ꝙ motus celi eſt poſſibilis ex ſe: neceſſarius aūt
ex alio. qꝛ ſcꝫ habet eſſe ab alio ſcꝫ a motore: ⁊ dicit ꝙ ſit a
motore eterno ⁊c̄. hec aūt de nulla re permanēte verifica
ri poſſunt: non enī de celo. tum qꝛ ipſum eſt neceſſariū in
ſua ſubſtātia ſm Cōmē. ibidē. tum qꝛ ipm nō ſit a motore
ſm intētionē Cōmen. vt ſupra pꝫ. q.1. nec poſſūt verifica
ri de loco: circa quem mouetur ꝓpter eandē cauſam nec
aliqua alia res permanens cauſatur ibi. maxime enī hoc
videretur verū de ipſo vbi. Sed vbi non eſt aliqua res no
ua exiſtens in celo: vt infra ꝓbabitur diſ.2. Relinquitur
ergo ꝙ ſit aliqua entitas ſucceſſiua: que eſt motus: qualē
dicunt eſſe ſic opinātes. ¶ Ad hoc aūt dicendū. ꝙ nō eſt
intētio Cōmen. ꝙ motus ſit aliqua entitas eterna cauſa-
ta a motore in ipo celo: que ſit ex ſe poſſibilis ⁊ neceſſaria
ex motore. ꝯſtat enī etiā ſm iſtos ſic opinātes ꝙ nulla enti
tas motus eſt neceſſaria a motore. imo ꝗlibet eſt ꝯtingēs
et deſinit eſſe: ⁊ nullam eſt ſignificare que non deſinat eſſe
ſm ipſos: ſed cū dicit motū fieri a motore: ⁊ eſſe eternū et
neceſſariū: ex eo non aliud intelligit. ꝙ ꝙ celū mouet̄ eter
naliter ⁊ neceſſario a motore eterno: propter hoc aūt non
eſt neceſſarium aliquā talē rem fingere in celo cauſari. Et
ſic motor celi eſt mouens ꝙ non agens: ſm iſtos aūt eſſet
Cō.23. etiā agens ⁊ nō ſolū mouēs: ⁊ vniuerſaliter omne mouēs
eſſet agens: cuius contrariū idē Cōmenta. eodē lib. dicit.
¶ Secūdo idē probo de alteratione: ⁊ primo quidē ſimi-
liter ad primā rationē factā de motu locali. Quoniā nō
poſita illa re diſtincta a ſubiecto ⁊ qualitate que acquiri-
tur vere poteſt aliquid alterari: igit̄ illa non eſt ponenda:
antecedēs probatur. nam hoc ſolo poſito ꝙ ſubiectū ha-
beat aliquā partē forme: quā ante imediate non habuit:
et imediate aliquā habebit quā non habet ipſum vere al-
teratur: hec autem poſſunt eſſe ſine illa re tertia. ergo ⁊c̄.
¶ Scdo. qualitas que continue ſit: que cōmuniter dicit̄
fluens eſt alteratio: igitur nō eſt aliqua res talis diſtincta
a qualitate que ſit alteratio: vt fingit opp. cōſequētia pꝫ.
quoniā tunc in eodē eſſent ſimul due alterationes dū vna
preciſe qualitas acquireret̄: quod eſt ſuperfluū ponere: et
eſſent aliqui motus de genere permanētium: ⁊ aliqui de
genere ſucceſſiuoꝝ: ⁊ multa alia irrationabiliter dicta ſe-
querētur. antecedēs vero ꝓbatur. quoniā hmōi qualita-
tis inquātum aliqua pars eſt actus eius qđ alterat̄: ⁊ im-
mediate poſt aliqua erit actus ad quā ipſum nunc eſt in
potētia: ac per hoc ipa eſt actus alterabilis inquātū ipm
eſt alterabile. igit̄ eſt alteratio. ¶ Confirmatur. qm̄ illa
re tertia poſita quā ponunt nullo modo poterit apparere
ꝙ ſibi conueniat diffinitio predicta motus magis ꝙ for-
me que partibiliter acquirit̄. per hoc pꝫ ꝙ nō valet obie-
ctio que cōſueuit fieri de forma remiſſa: que vtiqꝫ eſt act⁹
incōpletus: ⁊ eſt actus ſubiecti que eſt in potētia: adhuc
ad ſimilē formā: ⁊ tn̄ ipſa non eſt motus: non valet inquā
qm̄ ipſius forme remiſſe nihil eſt in potētia: ſed tota eſt in
actu: ac per hoc nec eius ſubiectum eſt in potētia ad ali-
quid ipſius forme remiſſe: licet ſit in potentia ad aliquid
forſan ſimile ꝙ nihil eius eſt: ideo ipſa licet ſit actus entis
quod quidē eſt in potentia: non eſt tn̄ actus eius inquātū
ipſum eſt in potētia cū ipſum nō ſit in potētia ad aliquid
ei⁹: ac ꝑ hoc ipſa non eſt motus cū ipſe ſit actus ei⁹ qđ eſt
in potentia: ⁊ ſm ꝙ ipſum eſt in potētia: propter qđ de ra-
tione motus eſt ꝙ aliquid eius ſit in potentia: vnde illud
preciſe qđ de motu eſt in actu nō eſt motus/ nec preciſe il-
lud qđ de ipſo eſt in potentia: ſed vtrūqꝫ ſimul. Et hoc eſt
Cō.57. quod dicit Cōmen.3. phyſi. vbi ait. infinitū eſſe in re nō eſt
niſi ſm potentiā exiſtentē in ea: quēadmodum differētie
ſubſtantiales pluriū rerum que cōſeruant ſuū eſſe in con-
iunctione potētie cum eis: vt in rebus: quarum eſſe eſt in
motu. rerum enī quedam ſunt in puro actu: vt homo de-
monſtratus: ⁊ quedā ſunt ſm ꝙ potētia admiſcetur cum
actu: ⁊ ſi potētia non fuerit nō erit actus: vt dies. hoc enī
nomen dicit̄ de parte tēporis: ⁊ tēpus eſt cū motu: et vni-
uerſaliter omne qđ eſt cū motu. hec Cōmen. ⁊ ꝓpterea.5. Cō.21.
phy. dicit ꝙ diffinitio mot⁹ data in tertio nō verificat̄ de
generatione ⁊ corruptione: qm̄ in ea non eſt perfectio: ſiue
actus diminutus de genere eius ad qđ eſt motus. ſ. de ge
nere perfectionis cōplete. ⁊ cauſa in hoc eſt: qm̄ forma eſt
indiuiſibilis. eius ſupple non poteſt eſſe aliquid in actu: ⁊
aliquid in potētia. Item Auicen.2. ſuffic. eoꝝ inquit que Cap.1.
ſunt: quedā ſunt in actu omni modo: quedam vero ſunt in
actu ſm aliquid ⁊ ſm aliquid in potētia: ⁊ impoſſibile eſt
vt aliqua res ſit in potētia omni modo que nō habeat eſſe
in actu aliquo modo: et ſtatim poſt dicit: ꝙ motus eſt de
numero eoꝝ que ſm aliquid ſunt in potētia: ⁊ ſm aliquid
in actu. ⁊ ex hoc dicit Commenta. vbi ſupra. ꝙ eſt eſt per- Cō.21.
mixtus potētie. forma vero remiſſa nō eſt. ſm aliquid ei⁹
in potētia: vnde vt dicit Auicēna: nigrū etenī cū ſit nigrū
in actu non reſtat in potētia aliqđ de tota nigredine quā
habet: ⁊ quadratū cū ſit quadratum in actu non reſtat in
potētia aliquid de tota quadratura quā habet. Sed mo-
bile qm̄ ſit mobile in effectu putatur ꝙ adhuc ſit in poten-
tia mobile ꝓpter vniuerſitatē totius continui motus ⁊c̄.
talis eſt forma que continue ſit: que etiā conſueuit nolari
fluens a multis: vnde aduerte ꝙ motus nō ſupponit pre-
ciſe pro re: que eſt actualiter act⁹ mobilis: nec pro ea que
eſt tm̄ in potentia: ſed ſimul pro hac et illa: hec concluſio
etiā probat̄ auctoritatibus Cōmen. ipſe ſiquidē.3. phyſi. Com.4.
dicit illā opp. eſſe veriorē: que dicit ꝙ motus non differt a
perfectione ad quam vadit: niſi ſm magis et minus. i. ſm
eſſe cōpletum ⁊ incōpletū: nam motus eſt actus incōple-
tus ⁊ imperfectus: vt ibidē dicit Philoſophus. Item.5. T.c.6.
phy. dicit ꝙ illud ad qđ eſt motus: eſt de materia motus.
Et in.48. dicit cōuerſam. ſ. ſubſtantia motus eſt de natu- Cō.17.
ra eius ad qđ eſt. Item ibidē. Cōmenta.21. dicit ꝙ perfe-
ctio ⁊ actus poſita in diffinitione motus eſt perfectio di-
minuta de genere eius ad qđ eſt motus. ſ. de genere per-
fectionis cōplete verba ſua ſunt. Item Cōmen.9. dicit ꝙ
cauſa cōuenientie ⁊ diuerſitatis ſpecifice motuū eſt ꝯue-
nientia ⁊ differētia ſpecifica eoꝝ ad que ſunt: ⁊ plura alia
dicit ex quibus innuit manifeſte ſe ſentire ꝙ motus non
eſt alia res ab ea ad quā mobile mouet̄. ¶ Tertio idem
probari poteſt de augmēto ⁊ decremēto: nam aliquid po
teſt vere augeri abſqꝫ tali re ſucceſſiua diſtincta. ergo illa
non eſt ponēda. antecedēs ꝓbatur. ſicut enī ipſi ponūt ꝙ
illud quod augetur acquirit ſimul illā rem ſucceſſiuā et
quātitatem: qua ſit maius. ſic: ſi ſolā quātitatem acquire-
ret augeret̄ ⁊ fieret maius: vnde pōt ſic argui: ſi augmen-
tum eſſet res diſtincta a quātitate per quā augetur quod
auget̄ non eſſet augmentū: neqꝫ illud augeret̄: ſi abſqꝫ illa
re tertia quātitas illa ſubiecto acquireretur: hec de ſe eſt
euidens: ſed cōſequens eſt falſum: illo enim poſito nō du-
biū ꝙ illud fieret maius ⁊ augeretur: ſimili modo pōt for
mari prima ratio de motu locali et prima de alteratione:
et hec forma cōtra aduerſariū videtur validior: lꝫ virtus
ſit eadem. ¶ Quarto illud ipſum probat̄ de generatione
ſubita: et primo per primā rationē factā de mutato eſſe:
nam ſm illā imaginationē oportet dicere generationem
ſubitam habere eſſe tm̄ per inſtans qđ deſtruit illa ratio.
Item per rationē tertiam ibidē factā. Item per rationē
factā ad id probādum de mutatione in generali. Preter
illas autem arguo ſic. poſſibile eſt habere materiam ali-
quā entitatem actu in ſe ad quam fuit prius in potentia
eſto ꝙ non ſit aliqua res diſtincta ab illa entitate: ⁊ a ma
teria que ſit generatio illius: ergo generatio non eſt talis
res qualem dicunt: conſequentia patet: quoniam qñcūqꝫ

Digitized by Google

materia recipit actu aliquā entitatē quā prius habebat
tm̄ in potētia:tūc eſt vere generatio: mutaꝛ enim tunc de
nō eſſe in eſſe:ꝛ omnia que requirūtur ad generatiōis ra-
tionē:tūc concurrūt. ſi ergo ſine tali re que ab alijs fingiꝛ
hoc in aliquo poteſt eſſe ſuꝑflue in quoqꝫ poniꝛ: ſed ꝓbo
aña:cū eñ materia recipit aliquā formā ſubſtantialē vel
accidētalē in actu: quā ꝑus habebat tm̄ in potentia: aut
neceſſario eſt ibi vna tertia entitas diſtincta a materia et
a forma:q̄ eſt gñatio illꝰ forme aut nō:ſi nō habeꝛ ꝓpoſi
tū:ſi ſic igiꝛ materia habet tunc primo illā tertiā entitatē
actu. ad quā tamē fuit in potētia.aut ergo habet quādā
aliā diſtinctā a tribꝰ ꝑdictis entitatibꝰ:que ſit generatio
illius tertie:aut nō.ſi nō habeꝛ ꝓpoſitū. ſi ſic queraꝛ de il
la quarta vt ꝑus:et ſic vel erit deuenire ad aliquā entita-
tē:q̄ ſic actualiter recipieꝛ de nouo in materia:ꝙ non erit
aliqua alia q̄ ſit eius generatio: et habebiꝛ tūc cōceſſum
aña:vel oportet dicere ꝙ ſimul actualiter ſunt in materia
infinite eiuſmodi entitates:qꝺ eſt falſum:ſimili modo ꝓ-
baꝛ de corruptiōe. Cū eñ materia ꝑdit aliquā entitatē:
ſeu ꝑmo nō habet actu aliquā entitatē quā ꝑus habebat:
aut ſimul habet aliquā entitatē diſtinctā:q̄ eſt corruptio
ꝑme:aut nō ſemꝑ:ſi nō ſemꝑ habeꝛ ꝓpoſitum: vt ſupra.ſi
ſemꝑ igiꝛ cum ꝑdit illā corruptionē ꝑme entitatis habet
aliā corruptionē ꝑme corruptiōis ꝛc̄. vt ā̄te. ¶ Preterea.
Cōmuniter de vtraqꝫ:ſi gñatio ꝛ corruptio ſint res diſtin
cte a ꝑmanētibꝰ:et abinuicē:vt dicūt ſic opinātes:ſequiꝛ
actualis infinitas eiuſmodi entitatū: nam cū materia ali
quā formā ꝑdit. vbi gr̄a. aer lumē cū obſcuraꝛ ibi eſt no-
ua entitas:q̄ eſt corruptio luminis ſm̄ illā viā:igiꝛ eſt ibi
gñatio illius noue entitatis:puta obſcurationis:ꝛ cū illā
entitatem:q̄ eſt gñatio obſcuratiōis: ꝑdat aliqñ materia:
erit ibidē entitas alia:q̄ erit corruptio illꝰ gñatiōis:ꝛ cū
hec corruptio etiā ſit noua entitas in materia : erit ibi ge-
neratio eius:ꝛ illꝰ gñatiōis iteꝝ corruptio:ꝛ ſic ſemꝑ cu-
iuſlibet gñatiōis corruptio ꝛ corruptiōis gñatio in infini
tū:ꝛ cū tota hec multitudo gñationū et corruptionū non
excedat durationē vnius īſtātis:ſequiꝛ ꝙ oēs ille entita-
tes in eodē inſtāti ſunt in materia. Ex ꝑdictis igiꝛ appa-
ret euidēter ꝙ cū aliqd mouetꝛ nō ſunt ibi tres res diſtin-
cte:vna vcꝫ que moueꝛ:alia q̄ acqriꝛ:ꝛ tertia tam ab hac
q̄ꝫ ab illa ꝛ ab vtraqꝫ ſimul diſtincta q̄ ſit motus: vt fingit
opinio recitata:ſed eadē ip̄a res: quā mobile ꝯtinuo acq-
rit ſm̄ ꝙ eſt actꝰ eiuſdē icōpletꝰ cū ꝯtinua tēdētia ad cō-
plemētū iuxta cōmunē modū loquēdi: ſiue ſm̄ ꝙ eſt actꝰ
entis in potētia ſm̄ ꝙ in potētia .i. entis qꝺ aliqd eiꝰ actu
habet qꝺ imediate non habuit: ꝛ imediate aliqd habebit
qꝺ nō actu habet eſt motꝰ:vñ ſicut ſupra tactū eſt:nec il-
lud ꝑciſe qꝺ mobile actu habet: nec preciſe illud qꝺ habe
bit:ꝛ ad qꝺ eſt in potētia eſt motus: ſed vtrūqꝫ ſimul ꝛ de
vtroqꝫ ſimul verificatur hoc nomē motus . Quapropter
Cōmē.28 Cōmēta .4. meta. dicit. ꝙ motꝰ cōponiꝛ ex eſſe et nō eſſe:
ꝛ ideo deſcribiꝛ ſic. motꝰ eſt ꝑfectio eiꝰ qꝺ eſt in potentia:
in eo qꝺ eſt in potētia per eſſe intelligēs id ex motu quod
actualiter eſt ꝑfectio mobilis:ꝛ ꝑ non eſſe illud qꝺ nō eſt:
ſed eſſe pōt ꝑfectio eiꝰ. Et ꝓpterea nō videꝛ debere abſo
lute ꝯcedi:motꝰ eſt actꝰ:ſed cū additiōe tali:entis in potē
tia iquātū in potētia:vel actꝰ iperfectus: vt etiā .3. phyſi.
dicit Philoſophus ꝓpter rōnē ꝑtactā quā etiā explicat
Cōmē.54 Cōmēta .5. phyſi. vbi dicit. ꝙ motꝰ eſt ꝑfectio diminuta:
Cōmē.57 q: eſt cōiūcta cū potētia. Idē ſentētialiter ponit .3. phyſi.
ꝛ Auicē. 2. ſue ſufficiētie. vt eſt ſupra ꝓxime allegatum:
vel ſi ꝯcedaꝛ abſolute. hoc eſt itelligēdū verificari de ip̄o
ratione partis:quoniā pars eius vtiqꝫ eſt actus mobilis.
¶ Per idē patet. ꝙ non de quolibet motu recte diciꝛ ꝙ
eſt. vbi gr̄a. de alteratiōe:cuiꝰ pars fiēda nō eſt:ſiue etiā
proprie vel iproprie ip̄a dici poſſit habere partē. proprie
tm̄ diciꝛ ꝙ aliqd alteraꝛ. Et hoc ſecūdum dictū intelligi

debetꝰ ꝑ illud:alteratio eſt cū īueniꝛ ab auctoribꝰ poſitū.
Per idē etiā ptꝫ. ꝙ talis alteratio nō recte ꝛ ꝓprie diciꝛ
entitas vel res ſimpliciter:ſed ꝙ aliqd alteratiōis ſit res:
ꝛ aliqd erit res: verūtm̄ q: nō ſolū ea q̄ ſunt:ſed ꝛ ea q̄ poſ-
ſunt eſſe ſoliti ſumꝰ entia etiā appellare: ac ꝑ hoc ꝯuenīē-
tius ea quoqꝫ aliquid eſt actu:et aliqd in potētia:poſſunt
bono habito itellectu entia:ſeu res dici. ideo Cōmenta. ꝛ
Auicē. vt ſupra ptꝫ:motū etiā cuius pars eſt in potentia
dicūt rē ꝛ ens:nec talis modus loqūēdi reſpuēdus eſt: ſi
verus itellectus habeaꝛ. ¶ Aliqs tm̄ motus ꝓprie pōt di
ci eſſe:ſicut ille cuius q̄uis non quelibet pars ſit actꝰ mo
bilis:quelibet tm̄ eſt. vbi gr̄a. magnitudo aliqua exiſtens
que ꝯtinue ſit locus alicuius qꝺ ſm̄ ipſam moueꝛ: ꝙ aūt
motus ſit talis res patet. tū rōne:q: cuilibet tali rei cōue-
nit diffinitio motꝰ : vt ſupra declaratū eſt de motu locali:
et de alteratiōe: ꝛ ſimili mō ptꝫ de augmēto ꝛ nulli alteri
cōpetit diffinitio ꝑdicta:ſicut diligēter aduertēti bñ ptꝫ:
tū etiā ex auctoritate Philoſophi .3. phyſi. dicētis motū T.c.4.
nō eſſe ꝑter res ſm̄ quas aliqd moueꝛ. vbi Cōmē. dicit ꝙ Cōmē.4.
via q̄ dicit ꝙ motꝰ nō differat a ꝑfectiōe ad quā vadit:ni-
ſi ſm̄ magis ꝛ minꝰ:ꝛ eſt de gñe illꝰ ꝑfectiōis:eſt verior.
Illa aūt que dicit ꝙ eſt via alia ab illa ꝑfectiōe eſt famo-
ſior:ꝛ ait. ꝙ neceſſe eſt ꝙ motꝰ q̄ eſt in ſubſtātia īueniaꝛ in
gñe ſubſtātie:ꝛ motꝰ q̄ eſt in quātitate in gñe quātitatis:
ꝛ ſimiliter q̄ eſt in vbi ꝛ qualitate. Itē .5. phyſi. dicit ꝙ ire Cōmē.9.
ad calorē eſt calor quoquomō ꝛ ſimiliter ire ad frigus:ire
aūt ad calorē eſt calefieri ſeu motꝰ calefactionis. Sed q:
(vt dictū eſt) motus eſt actꝰ iꝑfectꝰ. et ideo motū ad calo-
rē:dicit Cōmē. eſſe calorē quoquo mō:q: vcꝫ ea pars tm̄
q̄ eſt in actu eſt calor:nā ea q̄ eſt tm̄ in potentia non eſt ca-
lor:q̄uis poſſit eſſe calor:ꝛ ideo motus q̄ diciꝛ calefactio
non ꝓprie diciꝛ calor ſimpliciter ꝛ abſolute : ſed calefieri
vel calefactio ꝓpter qꝺ notādū iuxta intētionē Cōmēta.
ibidē. ꝙ rerū ſm̄ quas aliqd pōt moueri: q̄dā ꝯtinue acq-
runꝛ ip̄i mobili:ꝛ iſte ſunt motꝰ:vt dictū eſt. ꝛ Cōmen. vo
cat eas formas mobiles. Quedā vero nō acqrunꝛ conti-
nue lꝫ forte aliquādo ſic acqrebanꝛ:ꝛ iſte nō ſunt motꝰ. ꝛ
Cōmēta. eas vocat quieſcētes. prime ꝓprie loquēdo ſm̄
Cōmē. ſignificanꝛ infinitiuis vborū vel noībꝰ ſignificātī-
bus actū vbi. verbi gr̄a. res illa q̄ ꝯtinue acqriꝛ ab eo qꝺ
calefacit nō ꝓp̄e diciꝛ calor:ſed calefieri vel calefactio:ꝛ
ſimiliter q̄ ꝯtinue acqriꝛ ab eo qꝺ albefacit nō ꝓp̄e diciꝛ
albedo:ſꝫ dealbari vel dealbatio: ꝛ ſic de alijs ſuo modo:
alie vero ꝓp̄e ſignificanꝛ nominibꝰ non ſignificātibꝰ actū
vbi:ſicut calor albedo ꝛ huius . vnde albedo niuis nō re-
cte diceretꝛ dealbatio vel dealbari: ꝛ ideo dicit ibi Com-
menta. ꝙ ꝓpter famoſitatē iſtiꝰ diuiſionis. ſ. qm̄ oēs intē
tiones diuiduꝛ in habitꝰ q̄ſcētes et mobiles ꝯueniunt
oēs gētes in hoc ꝙ poſuerūt ꝑncipia nominationū nomē
ꝛ vbū:ꝛ poſuerūt nomē cuilibet forme q̄ſcēti:ꝛ verbum
cuilibet forme mobili. Idem etiā patet ꝑ alias auctorita Cōmē.17
tes eiuſdem ſupra allegatas ex .5. phyſi. et alias alibi plu- et.48.
res:patet igiꝛ q̄ res ſit motꝰ:et de qua verificaꝛ diffinitio
motꝰ a Philoſopho data. Sed q: q̄dā motꝰ ſunt acquiſi
tiui. quidā vero deꝑditiui iuxta ſatis cōmunem modum
diſtinguēdi. Et q: ea q̄ dicta ſunt ſolū ꝯueniūt acquiſiti-
uis:vidēdū eſt q̄ res eſt motꝰ deꝑditiuus ſeu cōtinua de-
perditio. Et dicēdū eſt ꝙ ſicut illud cuius pars eſt actus
alicuius cuius ꝑus imediate nō fuit: et immediate pars
erit actꝰ eiuſdē q̄ nōdū eſt actꝰ eſt motꝰ acq̄ſitiuꝰ:ſic ecō-
tra illud cuiꝰ imediate ꝑus pars fuit actꝰ alicuius q̄ nūc
nō eſt actꝰ illiꝰ:ꝛ alia pars eſt actꝰ eiuſdē q̄ imediate non
ſm̄ ſe totā:ſed ſm̄ partē tm̄ erit:actꝰ eius eſt motꝰ deꝑdi-
tiuus:vel ſub planioribꝰ ꝛ viſitatioribꝰ vbis motꝰ deꝑdi-
tiuus eſt cuius ꝯtinue pars poſt partem alicui deꝑdiꝛ: ſi-
cut acq̄ſitiuus eſt cuius ꝯtinue pars poſt partē acqritur
alicui:qꝺ. ſ. diciꝛ moueri. Et q: ſicut tale qꝺ moueꝛ motu

acquiſitiuo eſt ens in potētia ad acq̄rendū ⁊ īquātū ipm̄ eſt hm̄ōi mot⁹ acquiſitiuus eſt actus: ſic etiā q̄ illud qḋ ꝯtinue aliquā rem ꝑdit eſt in potētia ad ꝑdendum īquātū ipm̄ eſt hm̄ōi: talis res q̄ ꝯtinue ꝑdit eſt ei⁹ act⁹: ⁊ ꝑ ꝯñs mot⁹.

Cōmē.21 Mutationi aūt vt a motū diſtinguit̄ ſm̄ Cōmen.5.phyſi. talis diffinitio nō ꝯuenit. Et ideo pōt dici ꝙ mutatio acq̄ſitiua q̄ nō eſt mot⁹ eſt res ſm̄ ſe totā ꝑmo alicui acq̄ſita. Et diffinitio ei⁹ pōt eē act⁹ entis qḋ ad ipm̄ ſm̄ totū īmediate fuit in potētia ad habēdū: ꝙ imediate ꝑus nihil habuit illi⁹ act⁹: ſed fuit tm̄ in potentia ad habendū: mutatio aūt deꝑditiua que nō eſt motus. Vbi gr̄a corruptio ſubita nulla res eſt: pōt tñ habere tale quid nōīe abſentia totalis ei⁹ ꝙ imediate fuit act⁹ alicuius. vnde illud dicitur taliter mutari: qḋ ꝑus īmediate habuit aliquē actū: quē nec aliquā ei⁹ partē nunc habet. Si autē q̄rat̄ qḋ ſit mutatū eē: vt diſtiguit̄ ꝯtra motū et ſubitā mutationem: vno mō pōt dici ꝙ nihil eſt: ⁊ talis q̄ſtio eſt oīno irrōnalis ⁊ inītelligibilis: ſicut et ea qua q̄reret̄ q̄ res eſt mobile eſt mutatū ad hoc vel ad illud: ꝯ̄uis rōnabiliter poſſit queri qḋ ſignificet hec oratio tota: mobile eſt ad hoc mutatum vel acq̄ſiuit: aut ꝑdidit hoc: vnde et auctoritates dicētes ꝙ mutatū eē eſt in īſtāti. Et quodlibet mutatū eē ꝑceſſit aliquod moueri: non ſunt intelligende quaſi hoc qḋ dicit̄ mutatū eſſe ſignificet aliquā rē ſm̄ ſe: ⁊ ꝓ illa ſupponit in ꝓdictis ōrōnib⁹. Sed ꝑma exponenda eſt ſic ꝙ omne mutatū eē: eſt mutatū in īſtāti: ⁊ ſcḋa ſic. ad quodcūq̧ mobile eſt mutatum ad ipm̄ ꝑus mouebat̄: ⁊ ſic etiā cetere ſuo modo: alio modo pōt dici ꝙ mutatū eē eſt res acq̄ſita primo: cuius immediate prima pars poſt partem acquirebat̄: ⁊ vtroq̧ modo poteſt ſaluari quecūq̧ auctoritas ſane intellecta: nec fingere oportet tales res impoſſibiles quas vocant mutata eſſe. hec quātum ad articulum primum ſufficiant.

Nunc ſecundo obijciendū eſt ꝯtra ꝓdicta: et primo ꝓbat̄ in gn̄ali ꝙ mot⁹ ſit res diſtincta a ꝑmanētib⁹ qualē fingit opinio. ¶ Primo ſic. oīs res que pōt corrūpi vel deſinere eſſe nulla re ꝑmanēte deſinēte eē eſt res diſtincta ab oī ⁊ oīb⁹ reb⁹ ꝑmanentib⁹ ſimul. Sed mot⁹ eſt talis res q̄ pōt ⁊c̄. ergo. maior tenet īmediate ex ꝑmo ꝓncipio de quolibet eſſe vel non eſſe: ⁊ minor eſt euidens: nā aliqḋ qḋ localiter mouet̄ pōt q̄ſcere: eſto ꝙ nulla res ꝑmanens corrūpat̄: ſi aūt q̄uerit mot⁹ quo mouet̄ deſinet eſſe. igit̄ motus ille pōt deſinere eſſe: nulla re ꝑmanente deſinente eſſe. Eodē mō ꝓbat̄ ꝙ mutatio ſit res diſtincta a ꝑmanentib⁹: nā mutatio ceſſat eſſe nō deſinente aliqua re ꝑmanente ptꝫ de mutatione q̄ eſt gn̄atio: q̄ poſt īſtās quo mēſurat̄: nō eſt: et tñ nullā re ꝑmanētē neceſſe eſt corrūpi. vt patet in illuminatiōe aeris et gn̄atiōe itellectionis ⁊ volitionis: ⁊ ſic de alijs. ¶ Secūdo partib⁹ motus repugnat eē ſimul: nō aūt partib⁹ rerꝫ ꝑmanētiū: igit̄ mot⁹ eſt res diſticta a ꝑmanētib⁹. ¶ Tertio. null⁹ motus pōt eē in īſtāti. q̄libet res ꝑmanēs pōt eē in īſtāti: igit̄ nulla res ꝑmanēs eſt mot⁹. ¶ Quarto. oīs acq̄ſitio ꝑ quam vna res acq̄rit aliā eſt res diſticta ab vtraq̧ illarū ſigillatim ⁊ ꝯiūctim: ptꝫ. q̄ nihil eſt mediū acq̄rēdi ſeipm̄: aut ſi ꝯ̄ipſi vt aliquid acquirat: ſed oīs motus acquiſitiuus eſt

Cō.48. huiuſmodi ſm̄ Cōmēta.5.phyſi. vbi dicit ꝙ motus nihil aliud eſt q̄ꝫ acquirere partē poſt aliā ex illo ad qḋ res mota mouet̄ donec acquirat illud ad qḋ mouetur ꝑfecte: et

Cō.44. tūc ceſſat. Et in tertio lib. ait. motus eſt nihil aliud eſt q̄ꝫ generatio partis poſt partem illius ꝑfectionis ad quā tēdit mot⁹ donec ꝑficiatur et ſit in actu. ergo ⁊c̄. ¶ Quinto. ſi motus non eſſet res diſtincta a permanentibus non

T.c.33. eſſent.5. ſenſibilia cōia: ſicut dicit Philoſoph⁹.2.de aīa. patet ꝯſequētia: q̄ inter illa numeratur motus: ⁊ conſtat ꝙ omnis res ꝑmanens que eſt de ſenſibilibus communibus cōꝑhendit̄ ſub aliquo aliorꝫ q̄tuor ibi numeratorꝫ.

¶ Sexto. omnis motus eſt velox / vel tardus: nulla res permanēs eſt velox / vel tarda. igitur nulla res permanēs eſt motus. ¶ Septimo ſpecialiter arguitur. ꝙ motus nō ſit res que acquiritur: q̄ ad illam eſt motus: ⁊ ad nullum motū eſt motus: ptꝫ.5.phyſi. ¶ Confirmatur auctoritate expreſſa Cōmenta.5.phyſi. cōmento.5. dicētis ꝙ albifi- T.c.10.
catio eſt motus: non albedo: et ratio eius eſt que nunc fa- et.11.
cta eſt. ¶ Octauo ad idem. omnis via ad rem diſtinguitur a re illa. ptꝫ per Cōmen.5.phyſi. ſed omnis motus eſt Cō.4.
via ad rem permanētem: vt ptꝫ per eūdem.4.meta.cō.2. Cō.1.
et primo celi: ⁊ cōſtat ꝙ non eſt via: niſi ad illa per que ipſum acquiritur. ergo ⁊c̄. ¶ Nono arguitur ad idē ex intentione Cōmentatoris.5.phyſico. vbi dicit ꝙ motus ſm̄ Cō.9.
ſuam materiā eſt in predicamento paſſionis: ⁊ poſt dicit: ſm̄ ſuam formā eſt tranſmutatio continuata cum tempore: ptꝫ igitur ꝙ res que acquiritur non eſt motus formaliter ſumptus qui eſt tranſmutatio: vt hic de motu loquimur: ſed eſt materia eius. ¶ Decimo arguitur. ꝙ magnitudo que acquirit̄ non ſit motus localis: nam motus oīs eſt actus mobilis: ⁊ eſt in mobili: locus autem vel ſpatiū / aut magnitudo ſuper quā mobile mouetur: nec eſt actus mobilis. nec in mobili. ¶ Undecimo. ponatur ꝙ ſup magnitudine a. mouetur corpus b. quod tñ nunq̄ꝫ alias mo- A
uebatur ſuper ea: tunc ſic. hec magnitudo. ſ. a. fuit anteq̄ꝫ b. moueretur ſuper a. quia hic motus quo b. mouetur nō fuit anteq̄ꝫ b. moueretur ſuper a. igitur motus nō eſt hec B.
magnitudo. ¶ Item ſic hāc magnitudinem poſſibile eſt .o.
eſſe nullo motu exiſtente: ſed hūc motum quo b. mouetur ſuper a. impoſſibile eſt eſſe nullo motu exiſtēte. igitur hic motus non eſt hec magnitudo. ¶ Duodecimo arguitur. ſi ſpatium / aut magnitudo ſuper quam mobile mouetur / vel locus eſſent motus: cōtrarij motus eſſent idem: quod eſt impoſſibile. conſequentia ptꝫ: quia ſuper eandem magnitudinem poteſt mobile moueri prius ex vna parte ad aliam: et deinde ecōtra: qui motus vtiq̧ contrarij ſunt: ſicut motus ſurſum / ⁊ motus deorſum ſuper illud ſpatiuꝫ. ¶ Decimotertio motus corruptus rediret idem numero per naturam. Si eni aliquid moueretur nūc per aliquod ſpatiū ⁊ poſtea quieſcat: ⁊ iterū per idem ſpatium moueatur: idem erit motus qui eſt poſtea: ⁊ qui fuit prius: ſi motus non eſt aliud / q̄ꝫ ipſum ſpatium. ¶ Decimoquarto 6.phyſi. probatur ꝙ motus diuiditur diuiſione mobilis T.c.17.
et diuiſione ſpatij: quod verum non eſſet: ſi motus nō eſſet aliud. q̄ꝫ ſpatiū. ¶ Decimoquinto. tunc motus celi eſſet terra circa quā mouetur: ⁊ cum motus celi nemeratus ſit tempus. vel ſaltē ſubiectum temporis: terra eſſet tempus vel tēporis ſubiectū: que ſunt abſurda. ¶ Decimoſexto. motus celi eſt vniuerſalis cauſa generationis ⁊ corruptionis inferiorꝫ: vt ptꝫ.2. de gn̄atione. ⁊.12. meta. per Cōmē- T.c.36.
tatorem. ſed cōſtat ꝙ terra nō eſt talis cauſa. ergo ipſa nō eſt motus celi. ¶ Decimoſeptimo. ſi nullus motus localis eſſet / vel eſſe poſſet: qḋ non eſſet magnitudo. vel ſpatiū qḋ acquireret̄: ſequeret̄ ꝙ impoſſibile eſſet aliquid moueri localiter: niſi acquireret aliqḋ ſpatiū: ſed ꝯñs eſt falſuꝫ nā cōſtat ꝙ deus poſſet influere ad intelligentiā mouētē celū lunare: ſicut nūc influit. ⁊ illa agere circa illud: ſicut nunc agit: ⁊ cū hoc annihilare omne aliud corpus mundi poſſet: poſſet etiā deus creare vnū celū totū ſolidū intrinſecus et annihilare omne aliud corpus: ⁊ tñ rotare ipm̄ ſicut nunc actualiter vertitur: hoc autē poſito patet ꝙ illud moueretur localiter: ⁊ tamen nullā magnitudinē aut etiā rem aliquā permanentem acquireret. ¶ Decimooctauo arguit̄ in ſpeciali ꝙ alteratio non ſit qualitas que acquirit̄ / vel deperdit̄: q̄ ſi ſic ſequeret̄ ꝙ motus ex vna forma contraria in aliā: vt ex albedine in nigredinē non eſſet vnus numero: ſed duo. ptꝫ ꝯñs: q̄ ibi ſunt due forme: quarum vna continue deperditur et alia cōtinue acquiritur.

Digitized by Google

T.c.47. Sed conſequens eſt contra Philoſophum.5.phyſi.vt pa
tet in caplo de ꝯtrarietate motus. ¶ Ad primā concedo
maiorem ⁊ nego minorem. Ad ꝓbatiōem cōcedo ꝙ illud
qḋ cōtinue mouet̄ poteſt quieſcere: eſto ꝙ nulla res ꝑma
nens corrūpat̄. Et cum addit̄ ſi quieuerit: motus deſinet
eſſe. dico ꝙ ſi quieuerit nulla re ꝑmanente deſinente eſſe:
vt ꝑus ſumebatur motus ille non deſinet eſſe: ſed mobile
vtiq̄ deſinet moueri: ⁊ motus deſinet eſſe motus: hoc au
tem non erit ꝓpter deſitionem alicuius rei. Sed ideo q̄
id ex motu qḋ eſt acquirēdum dum mobile mouetur erit
acquiſitum cōplete: ⁊ non imediate erit aliquid acquirē
dū: ſicut requiritur ad hoc ꝙ res aliqua ſit motus: vt pa
tet ſupra. eodē modo dico ꝙ mutatio non deſinit eſſe: ſed
deſinit eſſe mutatio. et ratio eſt: q̄ illa res nō eſt mutatio:
niſi quando verum eſt dicere: ꝙ ipſa eſt actus eius qḋ ad
ipm ſm totū immediate prius fuit in potentia: q̄ ſolū ve
re dicit̄ in illo inſtāti quo primo ſubiectū eſt mutatum ad
ipſum: nec hoc eſt: q̄ res aliqua tūc corrumpat̄: ſed ideo
q̄ in eſſe cōtinuat̄. ¶ Ad ſecūdum dico. ꝙ iſta ꝓpoſitio
partib9 motus repugnat eſſe ſimul in ſua ꝓpria ſignifica
tione. eſt falſa. Si tn̄ ſumatur nō in ꝓpria ſignificatione:
ſed ſicut non denotat̄ ꝑ illā hāc eſſe īpoſſibilē. partes mo
tus ſimul acquirūtur vel ſimul fiūt actus mobilis. in quo
ſenſu eā dāt recte intelligentes: vera eſt. Sed ex ea in ta
li ſenſu: ⁊ ex alia parte antecedentis in quocūq̄ nō ſequi
tur ꝯſequens illatum. ¶ Ad tertiā dico. ꝙ illa maior. nul
lus motus poteſt eſſe in īſtāti. de virtute ſermonis eſt fal
ſa. Si tū ſumat̄: ſicut bene intelligentes ſumunt loco hu
ius: nihil mouetur ad aliquid in inſtāti: vera eſt: ſed ex il
la ⁊ minore non ſequit̄ concluſio: ſicut patet. ¶ Ad quar
tum: quicquid ſit de maiore. dico ꝙ minor recte ſumpta
ſub ad intellectum maioris ſm ꝓbationem eiuſdē eſt fal
ſa. Et ad auctoritatē primā Cōmēta. cum dicitur ꝙ mo
tus non eſt aliud q̄ acquirere ⁊c̄. dicendum ꝙ ly acqui
rere. poteſt ſumi verbaliter ⁊ nominaliter. Si primo mo
do dico ꝙ ſicut patet attendenti ſi iſta propoſitio debeat
eſſe itelligibilis ibi hec dictio motus ponitur loco huius
infiniti moueri: vt dicat̄ moueri nō eſſe aliud q̄ acquire
re partem poſt partem ⁊c̄. quib9 infinitis preiūcta debēt
intelligi eſſe ſuppoſita: vt ſic ꝑficiat̄ oratio. aliquam rem
moueri non eſt aliud q̄ partē poſt partē: vel illā rē parti
biliter acquirere ⁊c̄. Sed ꝑ talem orationem non denota
tur que res ſit vel non ſit motus: ſed potius quid ſignifice
tur ꝑ hoc ꝙ aliquid dicit̄ moueri: quoniā non aliud q̄ qḋ
ſignificat̄ cū dr̄ ipm ꝙ cōtinue partibiliter acq̄rit aliquā
rē. Et ſm hoc nihil valet auctoritas ad ꝓpoſitū argumē
ti. Si vero ſumat̄ nominaliter. quaſi dicat̄. mot9 eſt acq̄
tio partis poſt partē: ſm quē modum videt̄ ſumere argu
mētū: dico. ꝙ ibi eſt cōſtructio intrāſitiua: acquiſitio par
tis. i. pars acquiſita vel que acquiritur: ⁊ eſt ſenſus. mot9
eſt ⁊c̄. id eſt motus eſt id cuius cōtinue pars poſt partem
acquiritur. vel ſic. cuius pars eſt acquiſita: ⁊ immediate
poſt acquiretur: ⁊ iſto modo non habetur ꝙ motus ſit ali
qua res ab ea q̄ acquiritur: ſed potius eadē. Et hunc eſſe
3.phyſi.c. 48. intellectū Cōmen. ibidē patet: nam ſtatim ſubdit ꝙ illud
qḋ acq̄rit̄ eſt pars ſubſtātie mot9: ⁊ iteꝝ ꝙ ſubſtātia mot9
Cōmē.4. eſt de natura ei9 ad qḋ eſt. Eodē mō intelligenda eſt alia
auctoritas eiuſdē tertij phyſi. motus nō eſt aliud q̄ gene
ratio ⁊c̄. id eſt nō eſt aliud q̄ res q̄ ꝯtinuo partibiliter ge
nerat̄: ⁊ accipiendū eſt ly generat̄ cōmuniter tāq̄ ſi dice
ret̄: acq̄rit̄ vel fit act9 mobilis. Et ſic eſt act9 mobilis: ⁊ ꝙ
ſic eſt intelligendū ſm Cōmen. pꝫ: q̄ ibidem dicit ꝙ mo
tus ſic acceptus nō differt a perfectione ad quā vadit: ni
ſi ſm magis et minus. Et poſtea ſubdit ꝙ quilibet mo
tus taliter ſumptus eſt in genere illius rei ad quam va
dit. ¶ Ad quintum dicendum ꝙ quando Philoſophus
dicit ꝙ cōmunia ſenſibilia ſunt motus et quies ⁊c̄. nō in
telligit ꝙ quodlibet talium ſit quedam res ab alijs diſtin
cta perceptibilis ab omnibus vel pluribus ſenſibus. patꝫ.
enim hoc eē falſum de q̄titate ſm omnes intelligentes: ⁊
ſimiliter de numero: vt in primo. 24. diſtin. probatum eſt.
Sed eſt intētio eius ꝙ per plures ſenſus poteſt haberi no
titia cui9 virtute cognoſci poteſt ſenſibile illius ſenſus mo
ueri vel quieſcere: et ſi plura ſentiantur poteſt cognoſci ꝙ
ſunt: ⁊ ſimiliter tam per tactum q̄ per viſum quibus duo
bus ſenſibus tn̄ ſm Cōmen. ibidem magnitudo et figura 2.a.cō. 64.
dicuntur eſſe cōmunia: poteſt haberi notitia quante ma
gnitudinis vel cuius figure ſit ſuum ſenſibile: ⁊ lꝫ nec qui
es nec motus nec numerus ⁊ forſitan nec figura ſint tales
res ſm ſe diſtincte a ceteris ſenſibus proprijs ⁊ communi
bus: q̄ tamen aliquando ſic contingit cognoſci ꝙ ſenſatū
mouetur ꝙ non cognoſcitur quante magnitudinis ſit: aut
aut cuius figure: vel vtrum tn̄ vnum ſentiatur vel plura:
⁊ ſi plura neſcitur quot: ⁊ ſimiliter aliquādo cognoſcitur
cuius figure: ⁊ ignoratur vtrum moueatur vel quieſcat: ⁊
ſic de alijs: idcirco cōnumerātur adinuicem quinq̄ com
munia ſenſibilia. Aliter etiam poteſt dici ad dictuꝫ Phi
loſophi: nec repugnanter ei quod dictum eſt in diſtin. 24.
primi lib. q. 2. eſt dictum. ¶ Ad ſextum dico. ꝙ maior ꝓ
prie ſumpta eſt falſa. Sed ſi ſumatur loco huius. oē qḋ
mouetur: mouetur velociter vel tarde: ſicut eam ponunt
recte intelligentes vera eſt. ⁊ tunc minor ſi ſumatur recte
ſuberit falſa. nā hec eſt falſa. nulla res permanens moue
tur velociter vel tarde. ¶ Ad ſeptimum dicenduꝫ ꝙ ſicut
dicit Cōmen. 5. phyſi. motus eſt tranſlatio rerū exiſtentiū Cōmē.12
de forma quieſcente in formam quieſcentem: et tamen ſe
quitur ꝙ tranſlatio non indigeat tranſlatione: niſi per ac
cidens: ⁊ cōmento ſequenti. Trāſmutatio inquit eſſentia
liter eſt de quieſcente in quieſcentem: et intelligo hic per
quieſcentem illud quod caret tranſmutatione ſiue in loco
ſiue in alio. Ex his patet ꝙ terminus motus proprie ſm
Philoſophū ⁊ Commen. nō eſt res: qui acquiritur ꝑ mo
tū: quā vt ſupra patet Cōmē. vocat formā mobilē: ſed ter
minus eſt forma quieſcēs ſm expoſitionē ſupra datā: for
ma aūt quieſcēs nō eſt forma mobilis ſeu que acquiritur
licet fuerit talis. Et ideo ꝓpoſitio illa que aſſumitur. mo
tus eſt ad rē que acquiritur tanq̄. ſ. ad terminū. falſa eſt:
quinimmo ipſa eſt motus. Et ꝓpterea dicit Cōmenta. ꝙ
albificatio eſt motus. non autē albedo. naꝫ vt ſupra patet
albedo eſt nomen forme quieſcētis. Albificatio aūt nomē
forme mobilis: ⁊ q̄ nunq̄ forma quieſcēs eſt forma mobi
lis. ideo albedo non eſt albificatio neq̄ motus: ⁊ ꝙ iſta ſit
intentio ſua ibidem patet. nam ait ſic. ⁊ quia manifeſtum
eſt: ꝙ albedo eſt forma quieſcēs immobilis: ⁊ qui fingit ip
ſam moueri: non eſt loquēdū cū eo in hac ſcientia: dixit. ſ.
Ariſtote. dignum eſt vt albificatio ſit motus non albedo.
¶ Ad octauū dicendū ꝙ via poteſt dupliciter ſumi. vno 5.phy.c.5.
modo ꝓprie: ⁊ ſic ſpatiū interceptuꝫ inter aliqua corpora
per qḋ ex vno poteſt iri ad aliud dicitur via: ⁊ tale vt: q̄ di
ſtinguitur a re ad quā eſt. alio modo ſumitur via trāſum
ptiue. ⁊ iſto modo multipliciter quātū ad ꝓpoſituꝫ facit.
vno modo aliquid imperfectū vel minus perfectū preuiū
alicui perfecto eiuſdem rationis dicitur via reſpectu illi
us. ⁊ iſto modo dicitur motus qui eſt actus imperfectus
via ad actū ꝑfectū: ⁊ ſic intelligit Cōmen. cū dicit motum
eſſe viā: ſicut patet per eūdē. 2. phyſi. vbi oſtēdēs quomō Cōmē.14
trāſmutatio naturalis dicitur via in formā. ait. via in re
bus generabilibus ꝑ naturā eſt de ſpecie eius ad qḋ venit
ſed differūt ſm magis ⁊ minus. ¶ Item. 5. phyſi. dicit ꝙ Cōmē.9.
via de potentia ad actū eſt de genere actus qui eſt cōple
mētū: ſed differūt ſm magis ⁊ minus. ire eñ ad calorē eſt
calor quoquo mō: ⁊ ſimiliter ire ad frigus. Ex hoc aūt pꝫ
ꝙ nō cōcludit̄ motū eſſe aliquā rē talē a ꝑmanētibus di
ſtinctā: quinimo eſſe eiuſdē ſpēi cū aliq̄bus ꝑmanētibus.

¶ Ad nonum dicendū q̄ non voluit Cōmen. distinguere in motu duas res: quaꝝ vna sit eius materia: altera vero forma vt imaginatur argu. Sed eiusdem rei duplicem cōsiderationem vel rationem: ſm quarum vnā est in vno predicamēto: ⁊ ſm alterā in altero: vt gr̄a exempli calefactio: que non est niſi calor trāsmutabilis ſm modū loquēdi Cōmen. potest conſiderari ſm suā entitatem actualē ⁊ potentialem absolute ſm se: ⁊ sic ſm Cōmen. cōſideratur ſm suā materiā non ſm suā formam. i. rationem quidditatiuā. nā si continue ⁊ partibiliter fieret aliquis calor ſine ſubiecto: nec eſſet actus alicuius ſubiecti eſſet quidem talis entitas qualis alius qui partibiliter fieret in ſubiecto: non tñ eſſet motus: q2 non eſſet actus entis in potētia ⁊c. ⁊ per conſequens illud non ſufficit ad quidditatem motus pfectā: ⁊ ideo est īpfecta ⁊ partialis conſideratio motus: vt sic autem est in eodē genere cum calore quieſcente ſeu pfecto: ⁊ nō differt ſm Cōmen. niſi ſm magis ⁊ minus: et ideo dicit q̄ ire ad calorem est calor quoquo modo. ⁊ iſto modo dicit Cōmen. motum conſiderari ſm suā materiā. Et q̄ ita accipiat materiā motus nō p aliqua materia in
Cōmē. 15. qua ſit ſubiectiue: vt argumentum imaginatur patet per eūdem infra. in principio. vbi diſtinguit duplicem materiā tranſmutationis. s. materiam que est genus in quo est trāsmutatio. i. que ſm aliquid trāsmutat: et materiam in qua est trāsmutatio: q̄. s. est de alio genere a genere tranſmutationis: ⁊ eodē modo in fine commēti diſtinguit duplex ſubiectum motus dicens. ſubiectum motus intelligitur duobus modis: quoꝝ vnus est in quo est motus. s. corpus motum. Secūdus vero est genus in quo est trāsmutatio. s. quātitas trāsmutabilis: aut ſubstātia: aut vbi: aut qualitas. Ecce q̄ diſtinguit duplex ſubiectum ⁊ duplicem materiā motus: vnam in qua est: ⁊ illa est corpus: qd̄ mouetur: qualē materiā ꝓprie non habet ex motibus niſi alteratio vel generatio: ⁊ aliam non in qua est motus: ſed que est ipſe motus p idētitatē: ⁊ illa est res que acquiritur. Alio modo potest cōſiderari ſm ſuam formā. i. ſm perfectā quidditatiuā eius rationem: ⁊ tunc conſideratur vt est actus entis in potētia ſm q̄ in potētia ſiue vt actus calefactibilis inquātum huiuſmodi: ⁊ sic dicitur calefie-
5. phyſ. ca. 9. ri: et est in predicamento paſſionis: vt dicit Commen. ⁊ q̄ ita intelligat Cōmen. motum conſiderari ſm suā formam patet. ait enim ſm autē formā. i. ſm q̄ est trāsmutatio cōiuncta cum tempore. i. ſucceſſiua ⁊c. cōſtat autē q̄ ſm q̄ est actus mobilis inquātum huiuſmodi est trāsmutatio: ⁊ hoc est eſſe tranſmutationem talē: qd̄ est eſſe actū entis in potentia inquātum in potentia: vt ſupra patet. vnde et cum ait. q̄ motus ſm q̄ est forma in hac materia est pdicamentum p ſe vel q̄ vt sic ſit in pdicamento paſſionis: ibi materia non ſumitur: ſicut quādo dicit q̄ motus conſideratur ſm suā materiā: ſm materiā accipit pro mobili: qd̄ alio modo dicitur materia motus: vt patet in diſtinctiōe eius premiſſa de ſubiecto et materia motus: nā ſm q̄ est actus mobilis sic est in predicamento paſſionis: ſicut etiā ſm q̄ est actus motoris est in predicamento actionis: vt
T. et. c. 19. patet per Philoſophum ⁊ eūdem Cōmē. 3. phyſ. Et ſm hoc eadem eſſentia motus ſm triplicem eius rationem vel conſiderationem ad triplex pertinet predicamētum.

¶ Ad decimum dicēdum q̄ omnis motus est actus mobilis: non tamen omnis motus est actus mobilis intrinſecus vel inherens: ſed aliquis est extrinſecus vt locus locati: ſicut ſupra dictum est: qd̄ vero additur q̄ omnis motus est in mobili ſi ſumatur eſſe in: p realem īformatiōem falſum est. Si vero p predicationem: ⁊ termini ſupponāt materialiter verum est: et tunc ſumitur actus exercitus pro ſignato: ac ſi diceretur de quolibet mobili motus pdicatur: ⁊ debet sic exerceri. omne mobile mouetur: ⁊ sic intelligi debent tales ꝓpoſitiones cum inueniuntur ab auctoribus poſite. Similiter cum dicunt q̄ motus est accidens mobilis non debet accipi accidens p re alteri inherente: ſed pro predicabili quod cōtingit de alio predicari: quomodo accidens est vnum de quinq; predicabilibus: q̄uis etiam aliquis motus ſit accidens primo modo. s. alteratio. ¶ Ad vndecimū dico q̄ minor prime forme. s. illa. hic motus nō fuit anteq̄ b. moueretur ſuper a. est falſa ſuppoſito q̄ maior ſit vera. vnde ſicut hec magnitudo fuit ante: sic ⁊ hic motus: licet hic motus non ante fuerit motus. ¶ Ad ſecundā formā dico q̄ ſi minor ſumatur in ſenſu cōpoſito qualitercūq; ſumatur maior. vtraq; vera est: ſed ex eis non ſequitur illa concluſio. ſicut non ſequit. deum poſſibile est eſſe nulla creatura beatificabili exiſtēte. hunc beatificantē īpoſſibile est eſſe nulla creatura beatificabili exiſtente. igitur beatificator non est deus. nam vtraq; pmiſſa est vera. ſi minor ſumaf in ſenſu cōpoſitionis. ⁊ tñ ꝯcluſio est falſa. ſi minor vero ſumaf in ſenſu diuiſionis: nego illā. nam hic motus potest vtiq; eſſe nullo motu exiſtēte: quoniam potest eſſe ⁊ non eſſe motus: ſicut etiā hic beatificās potest eſſe nullo beatificāte exiſtente. nā etiā potest eſſe ⁊ nō eſſe beatificās. ¶ Ad duodecimū nego ꝯſequētiā. Et ad pbationē dico q̄ ly eadē magnitudo vno tēpore ſit motus ſurſum: et alio tēpore mot⁹ deorſum: nūq̄ tñ motus ſurſum est motus deorſum reſpectu eiuſdē moti. ſuppoſito q̄ nihil moueaf ſurſum ⁊ deorſum ſup eādē magnitudinem pmo. Si tñ poneref aliqd sic ſimul moueri cōcederē q̄ idē eſſet motus ſurſum ⁊ motus deorſum: ſed dicerē q̄ nō eſſent motus ꝯtrarij. ſicut oporteret etiā dicere q̄ moueri ſurſum et moueri deorſum nō eſſent termini ꝯtrarij: quia ſimul de eodē verificarentur. ¶ Ad decimūtertium nego ꝯſequētiā: nec pbatio valet: q2 mot⁹ localis q̄ fuit prius: ⁊ poſtea est nō ī nit corrupt⁹. ¶ Ad decimūquartū dicēdū q̄ ſenſus auctoꝝ dicētium q̄ motus diuidit diuiſione mobilis est q̄ alij et alij parti mobilis. alia ⁊ alia pars motus correſpondet: ⁊ hoc bene ſaluaf de motu locali poſito q̄ ſit magnitudo q̄ acqrif: ſicut patet intuēti. cū aūt dicūt q̄ diuidif diuiſione ſpatij: intelligūt q̄ alia ⁊ alia pars ſpatij est alia ⁊ alia pars motus: ⁊ pōr pars ſpatij est pōr pars mot⁹: ⁊ poſterior poſterior. ¶ Ad decimūquintū dici pōt q̄ mot⁹ celi est magnitudo ꝯtinētis q̄ est locus eius: ⁊ hoc vniuerſaliter verum est de quolibet celo moto: q2 quodlibet ſm ꝯcauitatē a ſuperiore ꝯtinef. Si tñ ita eēt vt opinat⁹ est Philoſophus q̄ pmū mobile nō ꝯtinef ab aliquo alio celo: dicendū eēt q̄ ſicut celū dicif localiter moueri: nō q2 mouef in loco: ſed circa locū: quo tñ mō ſaluat Philoſophus. 6. phyſ. ipm T. c. 85. et. 86.
moueri de loco ad locū circa cōuexū terre. ita dicēdum mqt eēt q̄ terra eēt mot⁹ celi īquātū est hmōi act⁹ extrinſec⁹ īquātū mobile est. Cū pō vlterius infert q̄ terra eſſet tēp⁹: q2 mot⁹ celi est tēpus: dico q̄ in ſua ꝓpria ſignificatione ſumpta. hec ꝓpoſitio mot⁹ celi est tēpus est falſa. in ꝓprio aūt accepta. i. loco hui⁹. celū qd̄ ꝯtinue mouef est tēp⁹. ſicut īfra declarabif vera est. ¶ Ad decimūſextum dicēdū q̄ illa ꝓpoſitio. mot⁹ celi est cā gn̄atiōis et corruptionis inferioꝝ. est diſtinguenda ſm amphibologiā. nā de vir. ſer. ⁊ in ſenſu quem primo facit est falſa: improprie tñ ⁊ accepta loco huius. celum qd̄ mouef est cā gn̄atiōis ⁊ corruptiōis est vera. ⁊ hic est itellectus auctoꝝ qui per ꝓpoſitiōes nolūt aliud ſignificare: niſi q̄ q2 celū mouef: ⁊ aliq̄n quedā eius partes nobis magis appropinquant: et aliquādo minus: aliquādo est generatio: aliquando corruptio in iſtis inferioribus. Et hāc eſſe intētionē Philoſophi: cū ſimilis loquitur declaratur in ſequenti diſt. q. 1. arti. 1. ꝓpoſitione. 3. vbi dicitur que res est tempus. Et p certo iſtorum generationem (etiam ſi motus celi eſſet aliqua talis res in celo ſucceſſiua qualem fingit alia oppo.) ſtultum eſſet in talem rem reducere tanq̄ in cām: et non

Digitized by Google

potius in ipm celū et formā eius virtualiter cōtētiuā hoꝝ inferioꝝ. ¶ Ad decimūſeptimū ꝯcedo ꝯſequētiā ⁊ cōſequēs: intelligēdo ſemꝑ mobile acquirere taliter locum vel ſpatiū qualiter localiter mouet̃. Ad ꝓbationē falſitatis ꝯſequentis. dico ꝙ ſi nihil ꝑter celū eſſet: nō obſtāte ꝙ intelligentia applicaret virtutē ſuā motiuā: ſicut nūc: nō tñ tunc moueret celum localiter neqꝫ celum moueret̃. ſic ꝙ tunc eſſet veꝝ dicere. Intelligentia mouet celū aut celum mouet̃ localiter. Et mirum eſt ſi aliqͤs hic oppoſitū ꝯcipiat. nā ſicut īpoſſibile eſt aliqͩ moueri ſm qualitatē nullā qualitatem acquirendo vel deꝑdendo. ita īpoſſibile eſt aliqͩ moueri ſm locum niſi acquirat locum vel deperdat: aut ſm ipſum modo aliquo tranſmutetur. hoc autē eſt īpoſſibile: ſi tñ celū ⁊ nullum aliud corpus ſit in rerum natura. ¶ Preterea. Conſtat ꝙ oīs mutatio eſt ex
T.c.7. aliquo in aliquid: vt patet. 5. phyſi. nec eſt poſſibile mutari aliquid niſi ex aliquo in aliqͩ: vt patet. 5. phyſi. nec eſt poſſibile nō ex aliquo loco vel ad locum vel vtroqꝫ modo aut aliqualiter aliter ſm locum: qꝛ ꝓ nunc nō curo: vtrū in loco vel ad locum vel circa locum aut aliquo modo: ſꝫ ſolum hoc intelligendo ꝙ īpoſſibile eſt aliquid moueri localiter ſi nullus oīno ſit locus. dico igit̃ ꝙ in caſu illo hec non eſſet vera. celum localiter mouetur: ſed hec ꝯditionalis bene eēt vera. ſi aliquid locaret celum quocūqꝫ modo nunc dicatur celum locari de quo non curo. eſto ꝙ illud: et oīa alia corpora quieſcerent: ceteris ſe vt nūc habētib⁹ celū moueret̃ ⁊ intelligentia moueret celum. ¶ Ad decimūoctauū nego cōſequentiā. Ad ꝓbationem dico ꝙ fundatur in falſo. veꝫ ꝙ idē mobile ꝑmo ſimul ꝑdat vnā formā ſm eſſentiā ⁊ aliā cōtrariā etiā ſm eſſentiam acqͥrat. hoc ſiquidem falſum eſt: qꝛ tunc forme cōtrarie ſimul eſſent in eodem ſubiecto primo: qḋ eſt falſum: vt oſtenſum fuit in ꝑmo diſti. 17. Sed mobile exiſtens ſub vna forma ꝯtraria: ſi debeat tranſmutari ad aliā motu cōtinuo ꝑus ꝑdit illam partibiliter: et poſtea oppoſitā acquirit iuxta modum qui dictus fuit vbi ſupra: ⁊ tñ cū mobile cōtinue ꝑdit formā ꝑmā dicit̃ moueri ad ꝯtrariam ſm Philoſophum non quidem ſm eſſentiam illius: ſed ſm diſpoſitionem: vt ibidem declaratum eſt. ¶ Ad argumētū principale. q. dicendum ꝙ hoc nomen ſucceſſiuum poteſt habere duplicem diffinitionem explicantem quid ſignificet. vnam talem aliquid habēs partes ſibi ſm prius ⁊ poſterius ſuccedētes: quarum nulla ſimul cum alia in aliquo inſtanti vel tēpore eſſe poteſt: ⁊ nulla etiā ſm ſe totā ꝑmo poteſt eſſe ꝑ tēpus. Alia diffinitio eſſe poteſt: cuius pars ante partē fit vel alicui acquiritur: et nulla ſimul cū alia acquiritur. Permanēs vero deſcribitur ꝙ ſm ſe totū primo pōt durare ꝑ tēpus ⁊ in diuerſis inſtātib⁹ eſſe. Et ex hoc ſequitur ꝙ ſi aliquod eiuſmodi habet partes: partes ſue poſſunt ſimul eſſe. Tunc ad argumentū dico ꝙ ſi prima ſit diffinitio ſucceſſiui: ſicut videt̃ eſſe ſm opinionem reprobatā ꝙ tā maior ꝙ̄ minor eſt falſa. Maior quidem ꝓpter falſam īplicationē. implicat enim cum ſit affirmatiua ꝙ ſit aliqua res ſucceſſiua: qḋ non ſolum falſum: ſed etiam impoſſibile eſt: vt ſatis patet ex ſuꝑiorib⁹. Ad ꝓbationem dico ꝙ vtiqꝫ ſi ea ſit diffinitio ſucceſſiui. ſucceſſiuū ⁊ ꝑmanens ex oppoſito diſtinguūtur: hoc eſt dictu ꝙ eoꝝ rationes includunt oppoſitum ⁊ repugnātiā: et ideo etiā concedo ꝙ nullum ſucceſſiuum eſt ꝑmanens. Sed nō ſequitur ex hoc ꝙ oīe: vel etiā aliquod ſucceſſiuum ſit res diſtincta a permanēte: quoniā nulla res eſt vel eſſe poteſt ſucceſſiua: ſicut non ſequitur nulla chimera eſt res ꝑmanens. igitur omnis chimera eſt res diſtincta a ꝑmanente. Item minor eſt falſa. nam nullus mot⁹ eſt: cuius partes omnes ſint vel eſſe poſſint ſimul: ⁊ ideo nullus motus eſt res ſucceſſiua ſic accipiēdo ſucceſſiuum. Si vero ſecūda ſit diffinitio ſucceſſiui ſeu ſi hoc noīe ſucceſſiuū vtamur in ſignificatione ſcḋe diffinitionis: tūc minor eſt vera: ſed maior eſt falſa. cuiuſlibet eñ rei que partibiliter ⁊ ſucceſſiue acquiritur partes poſſunt ſimul eſſe ⁊ durare per tpa quinimmo ⁊ de facto alicuius ꝑtes ſimul ſunt ⁊ durāt: ſicut patet de ſpatio vel magnitudine que partibiliter cōtinue acquiritur: ⁊ ſit locus eius quod mouetur.

¶ Diſtinctionis prime. Queſtio quinta.

Habito ex precedēti queſtio. ꝙ motus non eſt res diſtincta ab ea que cōtinue fit vel acquiritur mobili. Quero cōſequenter. vtrū actio ſit res diſtincta a re que fit ⁊ ab agente ⁊ paſſo: ac etiā ab ipſa paſſione. Et arguitur ꝙ ſic. quia manēte agēte: paſſo ⁊ re que fit tranſit actio. igitur eſt res diſtincta a quolibet illoꝝ. cōſequētia patet: qꝛ alias idem maneret ⁊ nō maneret: antecedēs clarū eſt. nā manētibus igne qui calefacit ⁊ ligno calefacto et calore in eo producto tranſit calefactio. alioquin ꝙ̄diu hic forent ſemper lignū calefieret: quod ſenſu patet falſum. ꝙ autē ſit res diſtincta a paſſione. ꝓbatur. qꝛ paſſio eſt effectus actionis. igitur eſt res diſtincta. patꝫ cōſequētia: qꝛ effectus eſt res diſtincta a ſua cauſa. antecedens habetur ex diffinitione auctoris ſex principiorum: qui dicit ꝙ paſſio eſt effectus illatioqꝫ actionis.

Ad oppoſitū eſt Philoſoph⁹. 3. phy. vbi determinat ꝙ actio paſſio et mot⁹ ſunt idem ſm rem: licet eorum rationes diuerſe ſint. T.c.19. t.20.

Reſpondeo ⁊ premitto primo ꝙ hec noīa actio ⁊ paſſio poſſūt dupliciter accipi. vno modo ꝓ potentijs ſeu principijs actiuo ⁊ paſſiuo quō accipiūtur. 9. metaphy. ſicut patet ex diuerſis trāſlatiōibus Philoſophi: ⁊ expoſitione Cōmen. ibidē. Et de actione ⁊ paſſione ſic ſumptis: vt patet nō vertitur queſtio in preſenti. alio modo ſignificat actio actū potētie actiue: ⁊ paſſio actū potētie paſſiue. omnis eñ potentia eſt potentia alicuius actus ſeu ad aliquem actū: ⁊ illo modo ſumit Philoſophus actionem ⁊ paſſionē. 3. phy. vbi actuꝫ actiui dicit actionem ⁊ actum paſſiui paſſionem. Et quia actum actiui inquantum huius non eſt proprie niſi actus qui eſt operatio: ſicut nec actiuum dicitur eſſe actiuum in actu ſeu actu agens: niſi dum actualiter operatur: ideo ibideꝫ quaſi diffiniens actionem: dicit ꝙ eſt opus ⁊ finis actiui: ⁊ eodē modo dicit ꝙ paſſio eſt opus ⁊ finis paſſiui: ſic etiā Dam. lib. 3. deſcribens actioneꝫ non tam communiter: ſed ſpecialiter naturaleꝫ dicit ꝙ eſt operatio efficax ⁊ ſubſtātialis nature mot⁹. Iſto modo calefacere quod eſt actus calefactiui inquantum huius dicitur actio: ⁊ calefieri qḋ eſt actus calefactibilis inquantum huius dicitur paſſio. de actione ⁊ paſſione ſic ſumptis procedit proprie queſtio iſta. ⁊ ſimiliter queſtio ⁊ perſcrutatio Philoſophi. 3. phyſi. Hoc premiſſo. primo ponam ad queſtioneꝫ aliquas cōcluſiones ⁊ probabo: deinde ponam contra eas rationes aliorum: ⁊ ad iſtas reſpondebo. T.t.c.2. T.c.19. Cap.16. T.c.18.19 t.20.

Primo igitur pono concluſiones quinqꝫ. Quarum prima eſt: ꝙ oīs actio eſt realiter diſtincta ab agente cuius dicitur actio: ⁊ omnis paſſio a patiente. Secūda eſt: ꝙ omnis paſſio eſt actio: non tamen actio eſt paſſio. Tertia: ꝙ nullius agentis actio eſt res diſtincta a re quam facit agens: et ſimiliter nullius patientis paſſio eſt res diſtincta a re: que in illo fit ab agente. Quarta: ꝙ aliqua actio eſt motus ⁊ aliqua nō. ⁊ ſimiliter aliqua paſſio eſt motus: aliqua auteꝫ non. Quinta: ꝙ nulla actio eſt in agente niſi illud agens ſit etiam patiens. ¶ Primā cōcluſionem ſic probo. oīs actus alicuius potentie ſeu principij eſt realiter diſtinctus ab illa potentia. igitur actio omnis eſt realiter diſtincta a ſuo agente: ⁊ omnis paſſio a

Digitized by Google

ſuo patiente.añs patet: qꝛ nulla res eſt ꝑncipiũ ſuiipſius
aut eſt actus ſuimet:ꝯñtia ptꝫ ex dictis.nam oĩs actio eſt
actus potẽtie actiue ⁊ paſſio paſſiue:cum illa ſit actus et
T.c.19. opus actiui:hec aũt paſſiui. Cõfirmaꝛ ꝑ ph̃ṁ.3.phyſi.
c.20. dicẽtẽ ꝙ actio eſt ab agẽte.et ꝑ Dam̃.vbi ſupra dicẽtẽ ꝙ
actiuũ eſt natura ex qua ꝓcedit actio:cum igiꝛ omne qḋ
eſt aut ꝓcedit ab aliquo realiter diſtiguaꝛ ab illo:ſequiꝛ
ꝙ oĩs actio diſtiguitur realiter ab actiuo. Itẽ de paſſiõe
dicit Philoſophus ꝙ eſt in patiẽte.igitur ab ipſo diſtin-
guitur. ❡ Preterea. Si actio eſſet idẽ cũ agẽte actio nõ
ageretur ſed ageret: ꝯñs aũt quãtũ ad vtrãqꝫ partem eſt
falſum ſm̃ Dam̃.ibidẽ dicẽtem ex auctoritate Gregorij
nazanzeni. Sciendũ aũt ꝙ actio motus eſt et agitur ma-
gis ꝗ̃ agit:quẽadmodum ait diuinus Grego.in ſermone
de ſpũ ſctõ. Si aũt actio eſt manifeſtũ eſt ꝙ agetur:⁊ non
aget:⁊ ſimul cũ acta fuerit quieſcet.i.ceſſabit eſſe actio:ſi
cut etiã ceſſabit eſſe motus. ❡ Secundã ꝯcluſionẽ quã-
tũ ad ꝑmã partẽ ꝓbo ſic.oĩs paſſio eſt actꝰ alicuius agen
tis:vt eſt agẽs.igitur oĩs paſſio eſt actio.añs ꝓbatur:qꝛ
ſi nõ oĩs paſſio eſt alicuiꝰ agẽtis iquãtũ huiꝰ:ſequitur ꝙ
nõ oĩ paſſione paſſum patitur ab agente: qꝛ non ea q̃ non
eſt actꝰ agentis. vnde ſi caleſieri ligni nõ eẽt actꝰ ignis:nõ
plus lignũ ꝑ ſuũ caleſieri caleſieret ab igne ꝗ̃ ab aqua: ⁊
ex hoc etiã ſequitur ꝙ nõ omne patiẽs iquãtũ huius pa-
titur ab agente:qḋ eſt falſum.ꝯña ptꝫ:qꝛ oĩs actꝰ agentis
vt eſt agens eſt actio:vt dictum eſt. ❡ Secũdo.ſi non oĩs
paſſio eſt actio poſſibile eſt ꝑ potentiã ſaltem dei aliquid
vere pati nulla re agente in ipm̃ et aliquid fieri in aliquo
nulla re faciente ipm̃.ꝯñs aũt eſt falſum:qꝛ ſi aliquid pa-
titur.igitur patitur ab aliquo.igitur ⁊ aliqd agit in ipm̃:
⁊ ꝑ ꝯñs ſi nihil agit in ipm̃ nõ patitur ab aliquo. igitur ſi
aliquid patitur ⁊ nihil agit in ipm̃:ipm̃ patitur et non pa-
titur.rurſus ſi aliquid fit:fit ex aliquo: alioqn nullã opor
teret ponere in mũdo cãm agentẽ vel efficientẽ. Si autẽ
fit ab aliquo aliquid facit ipſum.igitur ſi aliqd fit ⁊ nihil
facit ipm̃ aliqd fit ⁊ nõ fit.ꝯña ꝓbatur:qꝛ ſi paſſio alicuiꝰ
nõ eſt actio.igitur vel nullũ agẽs habet actionẽ in ipm̃:et
ꝑ ꝯñs nulla res agit in ipm̃:qḋ eſt ꝓpoſitum.nã ipoſſibile
eſt agens aliquod agere nullã habẽs actiõem: vel ſi aliqḋ
habet actiõem in ipm̃ illa actio eſt res diſtincta a paſſiõe
qua illa patitur.qualitercũqꝫ aũt ſe habeat actio illa ad
paſſionem:ex quo eſt res diſtincta ab ea nec pars eius:vt
ſuppono:poſſibile erit ꝑ potentiã dei aliqḋ patiẽs habe-
re ſuã paſſionẽ actualiter:nullo agẽte habẽte i ipm̃ ſuam
actionẽ. põt eñ libere iſluere ad vnã nõ influẽdo ad aliã.
quo dato ipm̃ vere patitur ⁊ nihil aget in ipm̃. ❡ Tertio.
oĩs actio qua actiuũ agit in paſſum eſt paſſio . igitur oĩs
paſſio qua paſſiuum patitur ab agẽte eſt actio. Sed oĩs
paſſio eſt paſſio qua patitur paſſiuũ ab agente vt certum
eſt.igiꝛ oĩs paſſio eſt actio.añs ꝓbaꝛ:quia cũ nulla talis
actio ſit ꝑ ſe ſubſiſtẽs q̃libet recipiꝛ in aliquo: ⁊ quicq́d il
lud ſit ipſa eſt actꝰ eius:vt in quo eſt ⁊ eſt actꝰ agẽtis: vt a
T.c.20. quo eſt:⁊ ꝑ ꝯñs ipſa eſt paſſio:vt ptꝫ ex.3.phyſi.vbi deſcri-
biꝛ paſſio ꝑ eſſe actũ huius ab hoc. ptꝫ etiã ex alio : quia
ſi illa actiõe agẽs trãſmutat paſſum eadẽ paſſiuũ trãſmu
taꝛ ab agẽte: et ꝑ ꝯñs qualitercũqꝫ agẽs agit illa actione
i paſſum eadẽ paſſum patiꝛ ab agẽte . igiꝛ ipſa eſt paſſio.
ꝯña ꝓbaꝛ:tũ tali ꝓbatiõe.ſ.qꝛ ſi aliqua paſſione paſſum
patiꝛ ab agente eadẽ agens agit in paſſum: alioquin non
plus illa paſſione pateretur paſſum ab agente ꝗ̃ a quali
bet alia re: tum qꝛ ſupflueret paſſio illa que nõ eſſet actio
ex quo illa alia que eſt actio ipſum ſufficienter patitur.
❡ Quarto.oĩs res q̃ fit actualiter ab agente in paſſo eſt
actio.oĩs paſſio eſt res q̃ fit actualiter ab agente in paſſo.
igiꝛ omnis paſſio eſt actio:vtraqꝫ ꝓmiſſa patebit in ſequẽ
ti ꝯcluſione.ſic igiꝛ ꝓbata eſt pars ꝑma huiuſmodi ꝯclu-
ſionis.vcꝫ ꝙ omnis paſſio eſt actio. Secũdam autẽ par-
tem.vcꝫ ꝙ non omnis actio eſt paſſio.probo ſic.non omne
agẽs quãdocũqꝫ agit:agit in paſſum: vel ſaltem cõtingit
aliqḋ agens agere ⁊ nõ agere in aliqḋ paſſum.ptꝫ.nã con
tingit deũ ꝓducere aliquã ſubſtantiã ſimplicẽ ꝑ ſe ſubſi-
ſtentẽ:vtpote aliquẽ angelum vel animã nõ ꝯiunctã: ⁊ ſi-
militer aliquã aliã rem quãlibet vt calorẽ vel albedinem
abſqꝫ ſubiecto quo facto ipm̃ vere ageret talem rem: ⁊ tñ
in nullum paſſum ageret. igiꝛ ꝯtingit eſſe aliquã actionẽ
que non eſt paſſio:et ptꝫ ꝯña:qꝛ ſi aliqua talis eſſet illa nõ
eſſet actus patientis:⁊ ꝑ ꝯſequens neqꝫ paſſio: ⁊ ſic patet
ꝓpoſitum.ſ.ꝙ aliqua actio eſt vel eſſe poteſt:ꝙ quantum
ad ꝓpoſitum ꝓ eodem accipio que non erit paſſio . Vbi
autẽ agens agat in paſſum ſemꝑ eius actio eſt paſſio:⁊ ſi
ita eſſet:ipoſſibile eſſet aliquod agens agere et non agere
in paſſum: ſicut ipoſſibile eſt aliqḋ patiens pati ⁊ non pa-
ti ab agente:ſicut non eſt dubium. diceret Philoſophus:
ꝙ ipoſſibile eſt eſſe aliquã actionẽ que non eſſet paſſio: ſi-
cut ipoſſibile eſt eſſe aliquã paſſionẽ que non ſit actio: de
facto igiꝛ oĩs actio agentis in paſſum eſt paſſio: ſicut ecõ
uerſo omnis paſſio eſt actio. Hec eſt expſſa intẽtio Phi-
loſophi.3.phyſi.vbi determinat ꝙ idẽ actus eſt mouẽtis T.c.18.19.
⁊ moti ⁊ actiui ⁊ paſſiui:⁊ hoc ꝓbat:qꝛ motiuũ inquantũ et.20.
huiuſmodi motiuũ eſt mobilis:⁊ ideo ꝯcludẽs dicit.ſimi
liter inquit vnus vtriuſqꝫ actus:⁊ infra ſoluens ratiõem
ꝓbãtẽ ꝙ actio ⁊ paſſio non ſunt actus vnus: qꝛ irrationa
bile eſt duoꝝ ⁊ alteroꝝ ſm̃ ſpeciem eũdem ⁊ vnũ eẽ actũ.
Rñdet.neqꝫ enim vnũ duobꝰ ꝓhibet nihil eũdẽ eẽ actũ:
nõ ſicut eſſe idẽ:ſed ſicut eſt qḋ potẽtia eſt ad aliqḋ agẽs.
vult igiꝛ eũdem actum eſſe vtriuſqꝫ:nõ tñ eodem mõ:ſed
vnius vt agẽtis alterius vt patiẽtis:ſeu ꝙ iquãtũ eſt agẽ
tis eſt actio:⁊ inquãtũ eſt patientis eſt paſſio. Cõmenta-
tor etiã ibidem dicit.ꝙ actio facta inter mouens ⁊ motũ Cõmẽ.18.
eſt eadem:ſꝫ in reſpectu alterius diciꝛ mouere ⁊ in reſpe-
ctu reliqui diciꝛ moueri. Item cõmẽto.19.in principio.
vbi q̃riꝛ in quo ſit actio ait. In hoc accidit q̃ſtio diſputa
tiua.poteſt enim aliqˢ dicere: qm̃ neceſſe eſt vt actio mo-
toris que eſt agere ſit alia ab actione moti que eſt agi.
hucuſqꝫ in ꝑſona alterius: et imediate ſequunꝛ verba ꝓ-
pria.Et ſunt idem adeo ꝙ hec verba agere ⁊ agi dicunꝛ
de eodẽ.nec poteſt aliquis ſingere hec verba eſſe eiuſdeꝫ
cuius ⁊ ꝑpõa:cũ manifeſte illis ꝯtradicãt:vt patet. Item
2.de anima.ca.de ſenſu cõmum.ait Philoſophus.ſenſi- T.c.138.
bilis actus ⁊ ſenſus idem eſt ⁊ vnus eſſe aut ipſorum nõ
idẽ.vbi patet etiã ꝓpoſitũ.nã actus ſenſibilis ſm̃ eum:vt
patet etiã ibidẽ ex ſtatim ſequentibꝰ:eſt actio:et actꝰ ſen-
tiẽtis eſt paſſio:⁊ vtraqꝫ eſt vnus et idẽ actus:eſſe autẽ.i.
ratio diffinitiua nõ eſt eadẽ : nã alia eſt diffinitio ſm̃ hoc
nomẽ actio.Et alia ſm̃ hoc nomen paſſio. Iſta etiam eſt
ſentẽtia Anſel.in lib.de veritate.vbi ait ſic.vt in vno dicã Cap.8.
ꝙ in ceteris itelligas ſicut ꝑcutiens non eſt ſine percuſſo:
nec ꝑcuſſus abſqꝫ ꝑcutiente. Ita ꝑcutientia et ꝑcuſſio ſi-
ne inuicẽ eſſe non queunt.imo vna ⁊ eadẽ res eſt diuerſis
nominibꝰ ſm̃ diuerſas partes ſignata : idcirco ꝑcuſſio et
ꝑcutientis ⁊ ꝑcuſſi eſſe diciꝛ. ❡ Tertiã ꝯcluſionem ꝓbo
ſic.primo.cuiuſlibet agentis res quam facit eſt actus vt
ipſum eſt agens.igiꝛ nullius agentis actio eſt res diſtin-
cta a re quã facit.ꝯſequẽtia patet:qꝛ ſi res quam facit eſt
actus eius vt eſt agẽs ipſa eſt actio eius: patet ex deſcri-
ptione actionis ſupra poſita ꝑ Philoſophum. Si autem
ipſa eſt actio nulla alia res eſt actio qua mediãte facit il-
lã primã actionem:qḋ patet.tum quia ſuperflue et inuti-
liter poneretur.tum qꝛ eadẽ ratione ⁊ illius actionis eſſet
alia actio diſtincta ⁊ iterum illius alia: ⁊ ſic in infinitum.
antecedẽs ꝓbo:tũ qꝛ illius rei potentia actiua agẽtis eſt
principium.Cuiuſcũqꝫ autẽ potentia actiua inquãtũ hu
iuſmodi eſt principium ipſum eſt actus ⁊ operatio agen-
tis vt agens eſt. ❡ Confirmatur. quia agentis qḋ agẽdo

Digitized by Google

trāſmutat ſubiectum in qđ agit ipſa trāſmutatio eſt act⁹
eius inquātū eſt agens. patz ex diffinitione potētie actiue
qua dicit̄ ꝙ eſt ꝓncipiū trāſmutationis in alio aut inquā
T.c.2. tum aliud.9.⁊.5.meta.ipſa autē res que fit in paſſo ⁊ ſola
T.c.17. ipſa eſt trāſmutatio:vt patet ex ꝓcedenti queſtione.igitur
ipſa eſt actus agentis inquātum huiuſmodi. ¶ Secūdo
ꝓbat̄ idem antecedens: qm̄ ſi deus coageret alicui agen
ti ad cauſationem illius rei quā facit. verbi gr̄a. ad cau-
ſandum calorem. igit̄ coageret ad cauſandum calorē in
ligno:⁊ eodē modo penitus:ſicut de facto nūc ſibi coagit
ad cauſandum calorem. Nec ad alicuius alterius entita
tis a calore cauſationē coageret igni: ſicut cuilibet theo-
logo bene patet eſſe poſſibile. cōſtat ꝙ aliquis eſſet actus
ignis inquātum eſt agens:alias nō ageret ſm actū: ⁊ nul
la alia res eſſet eius actus inquātū huiuſmodi ꝙ ipſe ca-
lor quē faceret:ſicut patet. igit̄ ⁊ nunc ille calor quem fa
cit eſt actus eius inquātum eſt agens cum per caſum nō
aliter ſe haberet calor ille ad ignem:⁊ econuerſo ꝙ nūc ſe
habet. ¶ Secundo principaliter ad ꝯcluſionē ſic.aliquā
rem facit agens abſq; actione media diſtincta ab illa re.
igitur nullā facit mediāte actiōe diſtincta ab ea: ꝯſequē-
tia patet ex eo qđ non eſt maior ratio ꝙ vnam faciat ſine
actione media ꝙ aliam:quinimmo fruſtra ⁊ ſuperuacue
fingitur talis media actio in faciendo rem aliquam. añs
ꝓbo:et ſumo exemplum ꝓmiſſum: aut enim ignis cauſat
calorem in ligno abſq; actione diſtincta. ⁊ habeo propoſi
tum:aut mediāte actiōe diſtincta:et ſi ſic cum qualiſcūq;
res ſit illa actio: fiat etiā tunc ab aliquo agente:cum ipſa
non trāſeat p ſeipſam de nō eſſe ad eſſe: q: hoc eſt prorſus
impoſſibile:ſequitur ꝙ illā facit aliquod agens: aut igit̄
illā facit agens mediāte alia actione: ⁊ tūc eadem ratiōe
⁊ illā aliā facit agens quodcūq; ſit illud agens: q: nō va-
riat ꝓpoſitum mediāte alia actione:et ſic vltra in infini-
tum:aut illā facit non mediāte alia actione ⁊ habet̄ ꝓpo
ſitum. ¶ Tertio.ſi actio eēt talis res. verbi gratia.actio
ignis que eſt calefactio eſſet res diſtincta a calore quē fa
cit ſequeretur ꝙ ſaltem virtute diuia ignis poſſet calefa-
cere aliquod nullum calorem in ipſo cauſando et poſſet
cauſare in illo calorē ipſum non calefaciendo:vel arguit̄
ꝙ hoc poſſet deus ipſe immediate. conſequēs autem ma
nifeſtā cōtradictionem videtur implicare vel inferre: nā
ſi calefaceret aquā illa calefieret:et ſi calefieret fieret ca-
lida. Et ſi ſic calor fieret in illa et non niſi ab igne. igitur
ignis cauſaret in illa calorem. Et ſimiliter ſi cauſaret in il
la calorem fieret calida:et p conſequens calefieret:cū idē
ſignificet calefieri et fieri calidum. Et ſic calefieret aqua
⁊ non niſi ignis calefaceret illā:non excludendo inde cau
ſam primā. Et ſic patet ꝙ vtriuſq; partis conſequētis pri
ma pars infert oppoſitum ſecūde.igitur ipſum infert cō-
tradictoria. Conſequentia vero probatur.nam deus poſ-
ſet coagere igni ad cauſationem calefactionis non co-
agēdo ad cauſationem caloris:ſi ſunt res diſtincte: qua-
rum neutra alteram includit.hoc autem poſito ignis ca-
lefaceret:q: vere potētia calefactiua ignis eſſet ad ſuum
actum reducta ſeu ꝓprium actum haberet: ⁊ tñ non cau
ſaret calorem. Item poſſet deus coagere ad cauſatiōem
caloris non coagendo ad cauſationem calefactionis. Et
tunc cauſaret calorem:nec tñ calefaceret:cum impoſſibi
le ſit cauſare calorem ſine calefactione. ¶ Quarto.ac-
cipio actionem alicuius rei.verbi gratia.alicuius forme
ſubſtātialis impartibiliter factibilis vel alicuius intelle-
ctionis aut alterius huiuſmodi forme que ſubito fit tota
ſimul: et actio hoc nomen accipio ſpecialiter: vt non di-
citur de cōſeruatione: quomodo res que fit tota ſimul fit
in ꝓmo inſtāti ſui eſſe. Et quero an illa actio ſit res diſtin-
cta a re illa que fit:aut non.ſi non. igitur inaniter ponitur
aliqua actio diſtincta a re que fit:cum omnia hec ſaluen-

tur que requiruntur ad verificandum aliquid agere vel
pati. Si ſunt diſtincta ſicut dicunt qui ſunt de oppoſita
opinione: aut illa / vel aliquid eius durat poſt inſtans in
quo res fit:aut nō ipſa/nec aliquid eius.non pōt dici ſecū-
dum:quia tunc id eſſet vltimum inſtans ſui eē poſt quod
nichil eius eſſet. Item ipſa ⁊ quodlibet eius eſſet tantum
per inſtans.que ſm Philoſophum ſunt impoſſibilia: vt
patet ex precedenti queſtione:⁊ ſm veritatem etiam ſunt
impoſſibilia naturaliter:vt in primo lib. diſ.17.q.2.arti.2
probatū eſt./ Si dicatur ꝙ ipſa/vel aliquid eius remanet
poſt inſtans in quo res fit:igit̄ ⁊ poſt illud inſtans adhuc
res fit ⁊ agens facit illam quod implicat cōtradictionem
accepta actione modo predicto: nam quodlibet quod ſic
fit immediate prius non fuit.conſequentia patet.quia ꝙ-
diu eſt actio agēs agit. ⁊ ꝙdiu agit proprie loquēdo rem
aliquam facit et illa fit. Nec poteſt dici ſm illam viam ꝙ
actio eſt poſt illud inſtans:ſed non eſt actio:tum quia non
poſſet aſſignari que res ipſa eſſet alia a re cuius poneba-
tur actio:qm̄ nec aliqua ſubſtātia/nec qualitas/aut quā-
titas:vt patet.nec aliquis reſpectus:quoniam nō eſſet ad
alium terminum / ꝙ erat quando fuit actio :et ideo ſicut
tunc fuit actio:ſic ⁊ poſtea eſt actio: tum etiam quia mul-
to rationabilius ponitur/ꝙ ipſamet res que fit eſt in primo
inſtāti ſui eſſe actio:⁊ poſtea non eſt actio ʒ ſit. ¶ Quin-
to idem arguo de actione rei que continue et partibiliter
fit.nam ſi fiat mediāte alia actione:aut illa actio eſt indi-
uiſibilis in partes: quarū vna ſit prius duratione ꝙ alia:
et tunc oportet dicere ꝙ ipſa ſit actio cuiuſlibet partis il-
lius rei que partibiliter fit: et per conſequens poſtꝙ vna
pars facta eſt adhuc remanet actio eius: ac per hoc ipſa
adhuc fit:quod eſt impoſſibile accipiēdo actionem: vt di
ſtinguitur contra conſeruationem: ſicut in ratione prece-
denti:⁊ iterū oportebit ꝙ aliquid illius forme ꝙ continue
fit fiat in inſtanti:⁊ ſit aliqua pars eius primo facta: ſicut
et erit dare primum inſtās in quo eſt illa actio: ex quo eſt
modo predicto indiuiſibili.hoc autem non eſt neceſſariū:
quinimo impoſſibile eſt aliquā rem ſm quodlibet ſui con
tinue et partibiliter fieri: vt patet ex.17.diſtin.primi lib.
aut illa actio habet tales partes ſibi inuicem ſuccedētes:
et ſi ſic aut aliqua remanet cum ſequente:⁊ tunc ſequitur
ꝙ quando poſterior pars rei fit adhuc ſimul fiat pars ea
prior: ſicut ⁊ ſimul eſt actio eius / aut nulla remanet cum
ſequente. iuxta imaginationem aliquorum de partibus
motus reprobatā in precedenti.q. et hoc eſt oīno impoſſi-
bile ſicut eiſdē pluribus rationibus ꝓbari poteſt quibus
de motu probatuʒ eſt. ¶ Similibus rationibus probari
poteſt ꝙ paſſio non eſt res diſtincta a re que fit in paſſo.
Primo quidem:quia ipſa vere eſt actus patientis inquā
tum huiuſmodi:quod patet:tum quia eius potentia paſſi
ua inquantum huiuſmodi eſt principium. tum quia ipſa
tranſmutatio eius ab alio inquantum aliud: tum quia ſi
deus coageret ad preciſam cauſationem in ſubiecto ipſe
calor eſſet actus patientis inquātum huiuſmodi.igitur ⁊
nunc eſt actus eius inquātum huiuſmodi. ¶ Secundo
quia aliquam rem patitur patiens abſq; paſſione diſtin-
cta. igitur in nulla patitur mediante paſſione diſtincta.
patet conſequentia.ſicut ſupra: et antecedens probatur.
quia alias ꝓceſſus eſſet infinitus in paſſionibus: ſicut de
actionibus dictum eſt. ¶ Tertio etiam:quia tūc per po-
tentiam dei poſſibile eſſet aliquid calefieri nullū recipien
do calorem: et poſſet non calefieri recipiendo calorem.et
f.ꝯ.et conſequentia declarātur:ſicut in tertia ratione pre-
miſſa. ¶ Similiter et quarta et quinta ratio poſſunt ad-
aptari ad probandum ꝙ paſſio non eſt res diſtincta ab ea
que fit in paſſo. ¶ Sexto poteſt cōmuniter argui ꝙ irra-
tionabiliter ponitur actionem vel paſſionem eſſe rem di-
ſtinctam ab ea que fit: quoniam poſſibile eſt aliquid vere

Digitized by Google

agere in aliud: et aliquid vere pati ab alio poſitis preciſe
re illa que agit. verbi gratia. igne cum ſuis qualitatibꝰ et
ſubiecto: vtpote aqua vel ligno ⁊ re illa que fit. verbi gra-
tia. calore: et hoc patet. quia deus poſſet coagere igni ad
cauſationem caloris preciſe vt dictū eſt: ⁊ tunc ignis ve-
re ageret et lignum pateretur nec alqua experientia do-
cet nos ꝙ ſit aliqua talis res diſtincta: nec etiam aucto-
ritas ſcripture ſacre. igitur irrationabiliter aliqua talis
et inutiliter ac ſuperflue ponitur. ❡ Iſta ↄcluſio eſt etiā
T.c.139. de intentione Philoſophi. 2. de anima. vbi poſtꝗ̄ dicit.
ꝙ idem eſt actus ſenſibilis ⁊ ſentientis declarās ꝑ exem-
plum: dicit ꝙ ſonatiui quidem igitur actus aut ſonus eſt
ſonatio: et audiui autem actus eſt auditio aut auditus.
conſtat autem ꝙ auditio vel auditus non eſt aliud ꝗ̄ il-
la res vel qualitas que fit in ſenſu audiēdi. illa igitur eſt
actus audientis et audibilis: ⁊ per conſequens ſm Phi-
loſophum actio et paſſio: hec eſt intentio Commentato.
Cōmē. 25 expreſſa. 5. meta. vbi ſuper illo verbo Philoſophi ſm no-
ſtrā trāſlationem. quādo hoc quidem facit. id vero fit eſt
actio intermedia: ⁊ ſm ſuā trāſlationem: que in hac par-
te eſt proprior ⁊ clarior: ⁊ per quā patet: quomodo hec ſit
intelligenda habetur. Cum enim aliquid agit ⁊ aliud pa
titur paſſio eſt inter ea. ait Cōmen. cum aliquid egerit in
aliquo aliquam actionem ⁊ illud aliquid patitur ab eo il
lud qđ fit inter ea diſpoſitio dicitur: ſed in reſpectu agen-
tis dicitur actio: et in reſpectu patientis dicitur paſſio.
Ecce expreſſe ꝙ illud qđ fit inter agens ⁊ patiēs eſt actio
⁊ paſſio. ❡ Quarta concluſio ꝓbatur ſic. omnis res que
fit ab aliquo in aliquo eſt actio et paſſio: hoc patet ex di-
ctis in precedenti concluſione. Sed aliqua res que fit ab
aliquo in aliquo eſt motus: vt patet ex precedēti q̄ſtione.
igitur aliqua actio eſt motus: ⁊ etiā aliqua paſſio eſt mo-
tus: ⁊ ſic patet vna pars concluſionis. ad hoc etiā eſt au-
ctoritas Dam. vbi ſupra dicentis hāc indefinitam actio
motus eſt: et conſtat ꝙ non minus eſt vera iſta. paſſio eſt
motus. Item auctor ſex principioꝝ. caplo de actiōe. ait.
Moueri et enim actio eſt. igitur per cōuerſionem aliqua
actio eſt moueri: nec minus eſt vera iſta. aliqua paſſio eſt
T.c.9. moueri. ❡ Ad hoc eſt intentio Philoſophi. 3. phyſi. vbi
probat ꝙ actio non eſt in agente per hāc conſequentiā: ꝗ
vel omne mouens mouebitur aut habens motum nō mo-
T.c.10. uebitur. Item quinto phyſicorum. probat ꝙ ad actio-
nem non eſt motus: quia ad motum nō eſt motus: nec eſt
dubium ꝙ vtraqꝫ argumentatio fundatur ſuper hoc ꝙ
omnis actio eſt motus: ꝗ̄uis aliqui aliter exponant et
meo iudicio non ſm intentionem eiuſdem. ❡ Secunda
pars concluſionis probatur ſic. aliquid fit in aliquo vel
contingit fieri ſine mutatione eiuſdem in quo fit. igitur
aliqua actio non eſt motus: et aliqua paſſio non eſt mo-
tus. conſequentia patet ex dictis. et antecedens proba-
tur ſupra. q. 4. h. d. ❡ Sed tunc eſt dubium: quia vide-
tur ꝙ hec ſecunda pars concluſionis contradicat inten-
tioni Ariſto. de quo iam dictum eſt ꝙ intendit ꝙ omnis
actio eſt motus. Ad hoc dicēdum ꝙ actio poteſt ſumi du
pliciter. vno modo communiter ad eam etiam actionem
que dicitur conſeruatio et qua conſeruans aliquid dici-
tur illud agere: vt in queſtione preallegata eſt oſtenſum:
⁊ ſic ſumo actionem in hac concluſione. Alio modo actio
ſumitur ſpecialiter vt agere diſtinguitur cōtra conſerua-
re ſm quem modum illud ſolū dicitur fieri qđ prius ime-
diate non fuit: aut aliquid eius eſt nunc primo factum ⁊
immediate aliquid erit factum qđ nunc non eſt factum:
vt in his que continue et partibiliter fiunt: et ſic ſumpta
actione omnis actio alicuius in aliquo eſt motus vel mu
tatio: et ſic intelligit Philoſophus: et vere. nec hoc re-
pugnat huic concluſioni. ❡ Quinta concluſio eſt. ꝙ
nulla actio eſt in agente niſi idem ſit agens et patiens.
hoc probatur: quia in quocunqꝫ eſt paſſio ipſum eſt pa-
tiens: ſed in quocunqꝫ eſt actio in ipſo eſt paſſio: hoc pa-
tet: quia oīs actio que eſt in aliquo eſt paſſio: vt probatˀ ex
dictis in quarta cōcluſione. igitur in quocūqꝫ eſt actio ip-
ſum eſt patiēs. ⁊ vltra. igitur nulla actio eſt in agente niſi
ipſum ſit agens ⁊ patiens. ❡ Preterea. In quocunqꝫ eſt
res que fit ab agente illud eſt patiens. hoc patet: quia om
ne in quod agens agit patitur ab agente. Sed in quocun-
qꝫ eſt actio eſt res que fit ab agente: quia omnis actio eſt
res que fit ab agente: vt patet ex tertia concluſione. igitur
in quocunqꝫ eſt actio ipſum patitur ab agente. Ex conclu
ſione ſequitur ꝙ nulla actio agentis qua ſic agit ꝙ tūc nō
patitur eſt in illo ſubiectiue. Et ꝙ omnis actio non ſubſi-
ſtens: ſed exiſtens in aliquo eſt in paſſo. Et quia vt dictuꝫ
eſt Philoſophus omnem actionem putauit eſſe eiuſmo-
di: ideo ipſe omnem actionem dixit eſſe in paſſo. Et nul-
lam in agente. ſubaudi quando agens nō eſt etiā patiens.
Hec etiam eſt ſua determinatio in. 3. phyſi. vbi hāc diſcu- T.c.18.19.
tit queſtionē: ſicut clare patet aduertenti. Item. 2. de aia. et. 20.
vbi ſupra dicit. ꝙ motus ⁊ actio ⁊ paſſio ſunt in eo qđ agi T.c.138.
tur. i. in eo qđ patiˀ: ſicut patet ꝑ trāſlationē cōmēti ꝗ̄ ma ⁊.139.
gis propria eſt in hac parte: qui vbi hec habet in eo quod
agitur habet ipſa in paſſo. Item ſubdit ibi Philoſophus
ꝙ actiui et motiui actus in patiente fit: littera commenti
habet. actio enim agentis ⁊ mouentis eſt in patiente. Hec
quoqꝫ eſt intentio Commenta. 3. phyſi. vbi ait. actio mo- Cōmē.18.
toris que eſt mouere eſt eius non in eo. Item ſecundo de Com.137.
anima. neceſſe eſt inquit. vt omnis actio que prouenit ab
agente: ⁊ omnis motus qui prouenit a mouente non inue
niatur niſi in re patiente ⁊ mota.

Nunc obycio cōtra ꝑdictas cōcluſiones. Et primo
cōtra primā arguo ꝙ actio nō ſit res diſticta
ab agēte: q̄m ſi eſſet: ſequereˀ ꝙ actio fieret ab agēte: ⁊ ſic
actionis eſſet actio ⁊ gn̄ationis gn̄atio cōtra Philoſo. 5. T.c.10.
phyſi. ❡ Deinde arguiˀ cōtra ſcđam cōcluſionē oſtēden Aureolꝰ
do ꝙ actio ⁊ paſſio nō ſunt vna res. Et primo ſic. quecūqꝫ li. ꝑ. di. 17
habitudines oppoſite ⁊ reales per neceſſitatē realiter di- q. 1. art. 1.
ſtinguūtur hoc patet: q̄m impoſſibile eſt res oppoſitas ef-
ſe idē ſicut patet in quolibet gn̄e oppoſitionis: ſed actio ⁊
paſſio ſunt habitudines reales oppoſite. naꝫ actio incipit
ab agente: ⁊ terminaˀ ad patiēs: ⁊ paſſio ecōuerſo. ❡ Cō
firmatur per Cōmenta. 3. phyſi. vbi dicit. ꝙ actio facta in- Com.18.
ter motorē ⁊ motū eſt eadē: ſed in reſpectu vnius dicitur
mouere: ⁊ in reſpectu alterius moueri: ⁊ ſunt valde oppo
ſita. ❡ Secundo quecunqꝫ ſunt idem ſm ſubiectū. diffe-
rentia vero ſm quiditatem ſi eorū quiditates ſunt reales
realiter diſtinguuntur. diſtingui eñ per tales quiditates
eſt re diſtingui: ſed ſm Commēta. 3. phyſi. in pluribus lo- Com.18.
cis. actio ⁊ paſſio ſunt idem ſm ſubiectum: ⁊ differūt ſm 19.⁊.20.
quiditatē: quiditates auteꝫ earū vtiqꝫ ſunt reales: cū ſint
ante omnem actum intelligendi. ergo ⁊c̄. ❡ Tertio idem
probatur per Philoſo. ibidē dicentē ꝙ actio ⁊ paſſio non T.c.22.
ſunt proprie idem: ſed cui hec inſunt motus eſt: itaqꝫ intē
tio ſua ꝙ actio ⁊ paſſio ſint diſtincte res inter ſe: ſunt ta-
men in eodeꝫ motu tanꝗ̄ in ſubiecto. ❡ Quarto ab alijs Coton.25
ſic arguitur ad idem. primo poſt. habetur ꝙ negatiua im- di.14.
mediata eſt in qua vnum genus generaliſſimum negatur
ab alio vniuerſaliter. iſta ergo eſt vera. nulla paſſio eſt a-
ctio. igitur nulla actio eſt res eadeꝫ cū paſſione. ❡ Quin
to ad idem. quecunqꝫ differunt genere differunt ſpecie et
numero. patet. 5. metaphy. ſed actio ⁊ paſſio differunt ge- t.c.8.⁊.6.
nere cum ſint duo predicamenta. ergo differunt numero.
igitur non ſunt vna res numero. ❡ Contra tertiam cōclu
ſionem etiaꝫ arguitur multipliciter. primo ſic. Quādocū
qꝫ aliqua ſic ſe habēt ꝙ vnū manet realiter alio tranſeun-
te ⁊ non manente realiter: non ſunt idē realiter. hoc patet.
quia ex oppoſito: ſequitur ꝙ idem manet realiter et non

Digitized by Google

manet realiter: et tranſit et non tranſit: et ſic tollitur veritas principij. Sed res que producitur manet realiter actione tranſeūte realiter. igitur ꝛc̄. probatur minor. nam tranſeunte generare: ꝛ ſimuliter generari manet ignis genitus. alioquin cādela accēſa ab alia quocūꝗ ferretur ſemper accēderetur: ꝛ alia ſemp ipſam accēderet: qḋ eſt falſū.

Aureol' i quodlib.q.2. ¶ Preterea. Probatur eadem minor ab eiſdē alibi ſupponendo vnam maximam theologorum. vꝫ ꝙ oēm effectum cauſe efficiētis create deus poteſt imediate facere ſe ſolo. ſole igitur exiſtēte in eodē ſitu ī celo deus pōt imediate cōſeruare ꝛ ſolem ꝛ radiū qui eſt a ſole: ita ꝙ manutenebit radiū ſine ſole: ꝛ per cōſequēs tranſibit ſm̄ rem habitudo importata per eſſe a ſole: ac per hoc actio ſolis.

¶ Preterea. Omnē formam quā poteſt inducere agēs naturale poteſt deus inducere imediate ſe ſolo. ponat igitur ꝙ in illo inſtanti in quo debet ſol inducere radiū aut generans formā ſubſtantialem ꝙ deus illū per ſe īducat et ſuſpendat actionē ſolis vel generantis: tūc verū eſt dicere ꝙ nec radius eſt a ſole: nec forma ſubſtantialis a generāte: ſed vtrūꝗ a deo: ꝛ tñ eſt eadē forma ſubſtātialis: ꝛ idē radius qui eſſet a ſole. ꝛ generante. igitur habitudo illa īportata per eē a ſole nō eſt idē cū radio nec habitudo īportata per eſſe a generante idē cum forma ſubſtantiali.

¶ Confirmatur. q2 ſi talis habitudo nō eſſet aliud a predictis nulla eſſet ratio quare ſi de' nō induxiſſet radiū/ nec ſuſpendiſſet actionē ſolis: tūc potius diceretur ꝙ radius eſſet a ſole ꝙ̄ ſtante caſu primo: cum ita tūc eſſet entitas ſolis ꝛ ſimuliter radij ſicut nunc in caſu. Et pōt adhuc cōfirmari iuxta modū arguēdi aliorū. quādocūꝗ aliqua ꝑpoſitio verificatur pro rebus ſi ad eius veritatē nō ſufficiūt due res requirit̄ tertia. ꝛ ſi nō tres ponenda eſt quarta: ꝛ ſic vltra donec tot ſint quot requirūtur ꝛ ſufficiūt ad eius veritatē. Sed ad veritatē huius. radius producitur a ſole non ſufficiūt entitates radij ꝛ ſolis preciſe. patet in caſu poſito. igit̄ requirit̄ tertia. illa autē eſt habitudo media inter radiū et ſolem īportata per eſſe a ſole. ¶ Scḋo argūit̄. ſic īpoſſibile eſt aliquā rem in ordine cauſalitatis effectiue dependere a ſeipſa. Sed res producta depēdet effectiue ab actione et paſſione. ergo ꝛc̄. ¶ Tertio illud quod eſt via in aliud differt ab illo. actio eſt via in rem ꝑducam. igitur ꝛc̄. ¶ Quarto illud quod eſt medium cōiungens effectū cum producente differt ab effectu. actio eſt huiuſmodi. ergo ꝛc̄. ¶ Quinto cum dico radiū eſſe a ſole: aut dico preciſe radium/ aut preciſe radium ꝛ ſolem/ aut aliquid aliud ab eis: non poteſt dici primum: q2 tunc non magis radius eſſet a ſole/ ꝙ̄ a lapide. nec ſecundum: quia potius non eſſet radius a ſole/ ꝙ̄ ecōuerſo. relinquitur igitur tertium quod propoſitū. ¶ Sexto hec ꝑpoſitio. a. cū dico radius eſt a ſole: aut cōnotat aliquid extra intellectum/ aut non: ſi non. ſequitur ꝙ circūſcripto actu intellectus radius non eſſet a ſole: quod eſt falſum. Si ſic vel illud eſt radius tantū/ vel ſol tantum/ vel vterꝗ ſimul vel aliquid aliud. tria prima ſunt īprobata. igitur reſtat vltimū. ¶ Contra cōcluſionem quartam poteſt argui ex verbis auctoris ſex principiorum. ait enī ī capitulo de actione ſic. Si quis agit mouet neceſſario. omnis igitur actio in motu eſt. et ſubdit proprium igitur eſt actionis in motu eſſe. Ex hac auctoritate habetur contra primam partem concluſionis qua dicitur ꝙ quedam actio eſt motus. nam ſi hoc eſſet verū cum iſte auctor dicat ꝙ omnis actio eſt in motu: et ꝙ proprium actionis eſt in motu eſſe: ſequeretur ꝙ aliquis motus eſſet in motu: quod eſt cōtra Philoſophum. 5. phyſico. probantem ꝙ nullus motus eſt ſubiectum motus. Item quelibet pars auctoritatis allegate repugnat probationi ſecunde partis concluſionis predicte. nam ſi omne quod agit neceſſario mouet: et omnis actio eſt motu: et hoc eſt proprium ei. impoſſibile eſt ali- T.c.8.

quid fieri in aliquo ſine mutatione eius in quo fit: cuius oppoſitum eſt ibidem aſſumptum. ¶ Contra quintā concluſionem etiam multipliciter arguitur. et probatur ꝙ actio eſt in agēte ſubiectiue ꝛ non in paſſo. ¶ Primo ſic. impoſſibile eſt effectum formalem ſeparari a forma. Sed eſſe agens eſt effectus formalis actionis. nam agens dicitur formaliter agere actione. ergo actio eſt in eo ſubiectiue. ¶ Secundo omnis perfectio eſt formaliter in eo qḋ per ipſam perficitur: quia nihil perficitur per illud quod eſt in alio ꝛ non in eo. Sed actio eſt perfectio agentis: tūc enim agens eſt in ſua vltima perfectione cum agit. ergo actio eſt in eo. ¶ Tertio ſi actio eſſet in paſſo crucifixio ꝛ blaſphematio iudeorum actiua fuiſſet in chriſto: ſed hoc eſt falſum: quia cum ille fuerint peccata. peccata fuiſſent in chriſto. ¶ Quarto. impoſſibile eſt formas oppoſitas eſſe in eodem: actio ꝛ paſſio ſunt forme oppoſite: et paſſio eſt in patiente. igitur actio non eſt in patiente. ¶ Quinto omnis forma denominat ſuū ſubiectum: ſed actio non denominat paſſum: q2 tunc paſſum diceretur agens. igitur paſſum non eſt ſubiectū eius. ¶ Sexto cuius eſt potentia eius eſt actus. vt dicit Philoſophus in de ſomno et vig. Sed potentia actiua eſt agentis et in agente. ergo et actus eius ſcilicet actio. ¶ Septimo Philoſophus 8. phyſic. dicit. ꝙ ſi deus ageret de nouo mutaretur. hoc autem non cōtingeret: niſi quia reciperet aliquid nouum in ſe: non apparet autem quid niſi ipſam actionem. igitur illa erit in eo: ꝛ per conſequēs de facto omnis actio eſt in agente. ¶ Octauo ſi vnus ignis calefaciat duo calefactibilia: aut erit vna actio tantum/ aut due: non due: quia vnius agentis vnica eſt actio. igitur vna tantum: et ſi ſic aut illa eſt in paſſo/ aut in agente. non in paſſo: q2 qua ratione in vno et in vtroꝗ: et ſic idem accidens eſſet in duobus ſubiectis: quod eſt impoſſibile. igitur eſt in agente: quod eſt propoſitum. ¶ Nono quandocunꝗ aliqua duo ſunt incōpoſſibilia in eodem ſubiecto preciſe propter primam incompoſſibilitatem quorūdam aliorum in eodem ſubiecto: ſi conſequentia non patiuntur ſe in ſubiecto: nec etiam illa antecedentia: ſed relationes de ſecundo modo relatiuorum ſunt incompoſſibiles in eodem: et hoc preciſe propter incōpoſſibilitatem preuiam actionis et paſſionis quas conſequūtur. idem enim ideo non poteſt eſſe pater ꝛ filius: quia idem non poteſt generari a ſeipſo. aut generare ſe. igitur actio et paſſio non ſunt compoſſibiles in eodem: ſed paſſio eſt in patiēte: igitur non eſt in eo actio. ¶ Decimo vbi eſt relatio ſubiectiue ibidem eſt ratio fundandi relationem illam: ſed relatio agentis ad paſſum eſt in agente ſubiectiue. igitur in eo eſt etiam ratio fundandi illam. hec autem ratio eſt actio. nam ideo pater: quia genuit. 5. meta. ¶ Undecimo aut actio denominat agens denominatione extrinſeca tantum/ aut intrinſeca. non extrinſeca: quia omne quod denominat aliquid denominatione extrinſeca denominat quoddam aliud denominatione intrinſeca: patet de viſione que ſuum obiectum denominatione extrinſeca denominat viſum: et intrinſeca denominat ſubiectum videns/ nec alicubi reperitur inſtantia niſi inſtetur in propoſito ꝙ non licet. queritur ergo quid actio denominat intrinſece. conſtat enim ꝙ non paſſum: quia paſſum non dicitur agens. nec poteſt dari quid aliud denominet intrinſece preter agens. igitur relinquitur ꝙ non extrinſeca: ſed intrinſeca denominatione denominet agens: ꝛ per conſequens: ꝛ in eo ſubiectiue. ¶ Duodecimo omnis forma dat aliquod eſſe formaliter ſuo ſubiecto: actio non dat eſſe formaliter patienti: igitur: paſſum non eſt eius ſubiectum. igitur ipſa eſt agente. minor patet: q2 nō dat ſibi eſſe agēs. patet: nec eſſe paſſum: quia illud eſt proprium paſſionis: et ad hoc eſſe videtur auctoritas Commēta. 8. metaphy. cōmento. 5. vbi

Marginal notes (right): T.c.15. — T.c.2?

Digitized by Google

dicit ꝙ actio forme ignis que ſequitur formā ignis eſt ca
loꝛ maximus ⁊ motus ad ſuperius. caloꝛ igitur in igne eſt
ſicut abſciſſio in cultello: ⁊ actio manus in manu. ¶ Re
ſpondeo ad iſta. ad primū cū dicitur: ꝙ ſequitur ꝙ actio
fieret ab agēte. cōſequēs illud cōcedo ſicut cōcedūt Gre
go. naza. ⁊ Dam. vt allegatū eſt ꝓ prima ꝯcluſione: ⁊ ſicut
cōcedit etiā Cōmenta. vt allegatū eſt ſupra ꝓ tertia et cū
vlterius infert ꝙ actionis eſt actio: nego cōſequētiā. nam
rei que fit non eſt actio: ſed ipſa eſt actio. ¶ Deinde ad ea
que ſunt cōtra ſcđam cōcluſionē. Ad primū cōcedo maio
rē: ⁊ ad minorē dico ꝙ ratio manifeſte cōtradicit ſic argu
enti: nā in eadē. q. arti. 2. ſoluēs ratiōes alterius doctoris
ꝓbātis actionē nō eſſe in paſſo in quo eſt paſſio: qꝛ actio ⁊
paſſio ſunt forme oppoſite. dicit ꝙ actio ⁊ paſſio ī ſuis rea
litatibus nō opponūtur formaliter: ſed in ſuis denoīatio
nibus: qm̄ actio denoīat agēs a quo egreditur. paſſio vero
effectū qui egredit̄. hec ſunt verba eius: que vt manifeſte
patet cōtradicūt minori pꝛefate. Scđo dico ꝙ illa minor
eſt falſa. ⁊ eius ꝓbatio nulla eſt: qm̄ fundātur ſup fictione
quadā de illis habitudinibus que nulle ſunt: vt illi imagi
nātur. Sed ipſe actus agētis quod idem eſt ⁊ patiens eſt
actio ⁊ paſſio. Actio inquātū eſt actus agētis vel potētie
actiue qđ aliter qñqꝫ exprimitur. Pro hoc qđ dicit̄ vt eſt
ab hoc. ſ. ab agente. nā ideo eſt actus agentis: qꝛ eſt ab eo:
eſt aūt paſſio vt eſt actus potētie paſſiue: qui ideo eſt actꝰ
3.phy.18. eius: qꝛ in ea. ¶ Ad cōfirmationē ex dicto Cōmēta. dicē
dū ꝙ cū Cōmē. dicit ꝙ eadē actio in reſpectu mouētis di
citur mouere ⁊ in reſpectu moti dicit̄ moueri: et addit: et
ſunt valde oppoſita: nō dixit ⁊ mouere ⁊ moueri ſunt val
de oppoſita: ⁊ ſi dixiſſet nō ſumpſiſſet illos terminos noīa
liter: ⁊ ſm ſuppoſitionē ꝑſonalē: ſic ꝙ ſignificaret̄ per ora
tionē illā ꝙ illa res que dꝛ mouere: ⁊ illa que dꝛ moueri eſ
ſent valde oppoſite: ſicut argumētū intēdit habere ab ipo
nā ſi ſic intellexiſſet ibidē ſibimet cōtradixiſſet: cū dicat ꝙ
eadē actio dicitur mouere ⁊ moueri. Eadē autē non eſt
res oppoſite. dico ergo ꝙ cū ait: ⁊ ſunt valde oppoſita: vel
refert ſuā intentionē ad illa reſpectu quoꝝ dicitur moue
re ⁊ moueri: ⁊ tūc debet ſuppleri oratio addēdo ſic ſubie
ctū verbo: ⁊ mouēs ⁊ motū ſunt valde oppoſita: ⁊ hoc fre
quēter in philoſophia dicūt Philoſophus ⁊ Cōmētatoꝛ
Quod dictū de qua oppoſitione: vel de quibus mouenti
bus et motis ſit intelligēdū alibi ſpecialius ⁊ pertinētius
poterit declarari. vel poteſt etiā ſuppleri oratio ſic: et mo
uere ⁊ moueri ſunt valde oppoſita: ⁊ tūc illi infiniti ui ſtāt
verbaliter ⁊ denotatur ꝙ cōplexa ſignificata ꝓpoſitionū
enūtiantiū aliquid mouere ⁊ illud moueri ſunt oppoſita:
quēadmodū Philoſophus in poſtpꝛedicamētis in. c. de
oppoſitis. dicit ꝙ pꝛiuari et habere habitū ſunt oppoſita:
nec pꝛiuari ⁊ habere habitum ſunt habitus ⁊ pꝛiuatio. et
vtraqꝫ oppoſitio ad idem genus oppoſitionis reducitur.
militer ꝙ ſignificata ꝓpoſitionū cōtradictoꝛiarū etiā ſm
cōplexionē dicūtur: vt ſoꝛ. eſſe ſanū: ⁊ ſoꝛ. lāguere: ſic in ꝓ
poſito dicit Cōmētatoꝛ ꝙ aliquid mouere ⁊ idipſum mo
ueri ſeu ipſum agere ⁊ ipſuꝫ pati aut agens ⁊ patiēs ſunt
oppoſita: ſicut etiā diceretur ꝙ eſſe patreꝫ ⁊ eſſe filiū ſunt
oppoſita: nec tamen intelligēdū eſt talia ſignificatiue ſum
pta ſupponere ꝓ aliquibus entitatibus: ſicut in pꝛimo fre
quenter dictum eſt. vnde quāuis mouens ſit aliqua entitas
⁊ ſimiliter motum: tamen aliquid eſſe mouens non eſt ali
qua entitas nec aliquid eſſe motū: ſicut nec ſoꝛtem ſedere
vel eſſe ſedentem: quod ſignificatur per hanc. ſoꝛ. ſedet: eſt
entitas aliqua: nec ſoꝛ. non ſedere. vel quod idem eſt non
eſſe ſedentem quod ſignificatur per iſtam. ſoꝛ. non ſedet: ⁊
ſm Philoſophum opponitur ad ſoꝛtem eſſe ſedentem: eſt
entitas aliqua. poſſet etiam tertio exponi Commenta. vt
iſti infinitiui ſupponerent materialiter pro ſuis indicati
uis vel participijs eoꝛum: ⁊ ſic per dictum Commenta. ſi

gnificaretur illos terminos mouetur ⁊ mouet. vel hos mo
uens ⁊ motum eſſe oppoſitos eo modo ꝙ termini oppoſiti
ſolent dici: que expoſitio ſatis poſſet alicui ex iſto verbo
dicitur quod ibi ponitur: ⁊ quālibet harum expoſitionuꝫ
ſatis credo bonam et iuxta mentem Commen. Secunda
tamen plus placet ſm nullam autem habetur ꝙ entitas
que eſt actio ei que eſt paſſio ſit oppoſita vt argumentum
intendebat. ¶ Ad ſecundum dicendum ꝙ aliqua eſſe idē
ſm ſubiectum: ⁊ differentiā ſm quiditatem poteſt dupli
citer intelligi ſm ꝙ tam ſubiectum quā quiditas poſſunt ac
cipi dupliciter. nam vno modo accipitur ſubiectum pro
ſubiecto infoꝛmationis: ſiue quod infoꝛmatur aliqua foꝛ
ma: ⁊ quiditas accipitur vno modo pro ipſa eſſentia: quā
explicat diffinitio: ⁊ ſic acceptis his nominibus eſſet ſen
ſus propoſitionis: quecunqꝫ ſunt diuerſe eſſentie in eodeꝫ
ſubiecto exiſtentes realiter diſtinguuntur. et ſic concedo
ipſam: ⁊ maioꝛem ⁊ minoꝛē in eodem ſenſu nego. Alio mo
do accipitur ſubiectum pro ſubiecto pꝛedicationis: ⁊ qui
ditas ꝓ ipſa diffinitione: ſiue ſit dicens quid rei: ſiue quid
nominis: ⁊ tunc eſt ſenſus propoſitionis: ꝙ quecunqꝫ dicū
tur de eodem ſubiecto: quod pꝛopꝛie de ſolis terminis in
telligitur: ⁊ eoꝝ diffinitiones ſunt diuerſe: illa diſtinguū
tur realiter id eſt ſupponunt pꝛo rebus diſtinctis: tūc pꝛo
poſitio eſt falſa. et minoꝛ in eodem ſenſu eſt vera: et ſic ille
ſenſus eſt quem habuit Commenta. vult enim ꝙ iſta no
mina actio et paſſio ſignificatiue ſumpta de eadem re nu
mero determinate verificentur. Et ideo ſubdit. ꝙ ſunt ea
dem ſm ſubiectum: quia tamen ſm aliaꝫ ⁊ aliam rationē.
nam ſm ꝙ illa res eſt actus actiui inquantum huius de
ea vel pꝛo ea verificatur hoc nomē actio: ⁊ ſm ꝙ eſt actus
paſſiui inquantum huius verificatur hoc nomen paſſio:
⁊ ille diffinitiones quāuis eidem conueniant ſunt tamen di
uerſe. ideo dicit ꝙ differunt ſm quiditatem: ⁊ hic modus
loquendi in iſto ſenſu ſatis vſitatus eſt ab eo ſicut conſtat
his qui ſua dicta viderunt. ¶ Ad tertium dicendum ꝙ
Philoſophus ideo dicit ꝙ non ſunt idem pꝛopꝛie: qꝛ non
ſunt ideꝫ ratione et diffinitione: ſed tamen motus cui hec
nomina actio: ſcilicet ⁊ paſſio inſunt: non quideꝫ per infoꝛ
mationem: ſed per pꝛedicationem eſt idem numero: ita ꝙ
ipſe non eſt contra: ſed pꝛo. Et ꝙ ita intelligat patet per
pꝛobationeꝫ ſui dicti quam immediate ſubiungit. ait enī
ſic. Oꝛ enim huius in hoc ⁊ ꝙ huius ab hoc actum eſſe ra T.c.22.
tione alterum eſt. eſſe autem huius ad hoc: et eſſe actum
huius in hoc eidem motui dicit competere: ⁊ veruꝫ eſt. ſic
ergo vult ꝙ idem motus ſit actio et paſſio: ſm tamen aliā
⁊ aliam rationem dicitur vtrunqꝫ. ¶ Ad quartum dicen
dum ꝙ Philoſophus falſe allegatur: quoniam nullibi il
la verba vel eoꝛum etiam ſententiam ponit: ſed bene ſentē
tia eius eſt ꝙ illa negatiua eſt immediata: cuius pꝛedica
mentum vniuerſaliter negatur a ſubiecto et a nullo ſupe
rioꝛi ſubiecti negatur vniuerſaliter: ⁊ exemplificat ipſe in
terminis generalibus: ſcilicet litteris: talis autem imme
diata inuenitur ex terminis eiuſdem pꝛedicamenti. vnde
ſicut ibi Auerrois dicit: ⁊ verum eſt. hec eſt immediata.
nullus aſinus eſt rationalis. ⁊ ſimiliter iſta eſt immediata
nullus homo eſt irrationalis: foꝛte autem ⁊ aliqua poteſt
eſſe immediata in qua vnum generaliſſimum genus vni
uerſaliter negatur ab alio: ſicut hec. nulla ſubſtantia eſt
qualitas: non tamen quelibet in qua vnum genum gene
raliſſimum vniuerſaliter negatur ab alio eſt immediata.
immo nec vera. ¶ Ad quintum cum concluſio ſit inde
finita poteſt concedi. ſic tamē ꝙ actio ſupponat pro actio
ne aliqua que nō eſt paſſio. verbi gratia. ea que eſt agētis
qđ nō agit in paſſum. vt in ſcđa cōcluſiōe dictū eſt: ſꝫ ſi lo
quamur pꝛeciſe de actione agētis qđ agit in paſſum. cōce
do maioꝛē pꝛopꝛie ſumptā: ⁊ nego minoꝛē. nā quāuis pꝛedi
camēta actiōis ⁊ paſſionis ſint diſtincta: quelibet tamen

Digitized by Google

res que eſt actio eſt in predicamento actionis: et in predicamento paſſionis: et quelibet que eſt in predicamento paſſionis ⁊ in predicamento actionis: et ideo actio et paſſio non diſtinguuntur predicamentaliter: ſed eadem res que eſt actio ⁊ paſſio eſt in diuerſis predicamentis eo modo quo res que non eſt ſignum dicitur eſſe in predicamento. ¶ Ad argumenta que contra tertiam concluſionez facta ſunt reſtat reſpondere: ad quorum primum ꝗuis patiatur defectum in forma eundo tamen ad difficultatem quam intendit. dico ꝙ ſi nunc in inſtanti generaretur aliquis ignis: nunc quidem eſt ignis genitus et actio ipſius generantis que non eſt aliud ꝗ̃ ipſe ignis genitus ſeu forma ipſius. Et dico ꝙ ſicut impoſſibile eſt hunc ignem genitum deſinere eſſe hoc eodem igne non deſinente eſſe: ita impoſſibile eſt hanc actionem generantis ignem hunc deſinere eſſe hoc igne non deſinente eſſe. poſſibile eſt tamen ⁊ hunc ignem: ⁊ hanc actionem deſinere eſſe actionez hoc igne: ⁊ hac etiam actione non deſinēte eſſe. vnde hec actio poſt iſtud inſtans erit ⁊ erit ignis: ſed ipſa non erit actio. Et eſt ratio: quia ad hoc ꝙ aliqua ſit actio requiritur ꝙ ſit actualiter ab actiuo: ⁊ illud ſit cauſa eius: alioquin nō eſſet actus eius inquantum huius: et per conſequens neꝗ actio.

T.c.20. Et hoc etiam voluit Philoſophus notare in. 3. phyſi. cum ait ꝙ actus agentis eſt in quodam alio ⁊ nō deciſus: ſed huius in hoc: ⁊ littera Commēta. ſed eſt ex hoc

Cōmē.20 in hoc. vbi Commenta. exponens ait: ⁊ non dicimus ꝙ actio agentis eſt in patiente ſecundum ꝙ abſcinditur ab agente: quoniam ſi hoc eſſet non eſſet agentis: ſed ſm ꝙ eſt cōtinuus ex hoc in hoc ideſt ab agente in patiente. Hec Commenta. ⁊ quia poſt illud inſtans illa res que nunc eſt actio non erit a generante illo ipſa: ꝗuis erit vere in rerum natura: non erit tamen actio: ac per conſequens nec ignis iſte poſtea generantis nec generans generabit ipſum. ¶ Ad aliam ꝓbationem minoris predicte rationis cōcedo deum illud poſſe. et ꝙ caſu dato ſolus manutenebit radium: ⁊ cum infert ꝙ tranſibit ſm rem habitudo importata ꝑ eſſe a ſole: ac ꝑ hoc actio ſolis: dico ꝙ nulla res in mūdo ſiue appelletur habitudo ſiue aliquid aliud tranſibit ſeu deſinet eſſet: ſed eadem ipſa res que eſt nunc a ſole ⁊ eſt habitudo vel relatio ad ſolem erit poſtea: ſed non erit a ſole nec erit habitudo ad ſolem: talis ſcilicet que dicatur actio ſolis: ſed erit a deo: et erit actio dei. ¶ Et vlterius dico ꝙ nimis eſt puerilis ⁊ rudis cogitatio. cum dicitur radius eſt a ſole: ꝙ res aliqua ſignificetur per illā prepoſitionem. a. diſtincta a radio et a ſole. cum ipſa prepoſitio ſit purum ſyncathegoreuma: et nihil ſm ſe ſignificans nec minus rude eſſet dicere ꝙ nec per illam prepoſitionez a. ſignificatur talis habitudo media: ſed per totam orationem illam: ſicut ex primo libro in pluribus locis patet: et paulo ſupra recolui. Et preterea iſti hoc ipſuz habent cōcedere. nam ſuppoſito ꝙ ſit talis habitudo media radij a ſole quam dicunt actionē. conſtat ꝙ illa ſm ipſos: eſt etiā a ſole. vnde et in ſolutione illius ratiōis alterius doctoris de qua ſupra fecit mentionem dicunt ꝙ tam actio ꝗ̃ paſſio eſt ab agente: ⁊ iterum ꝙ actio egreditur ab agente: et ſi nunꝗ̃ hoc dixiſſent hoc eſt verum ꝙ omnis entitas que eſt in mūdo ſiue magna ſiue parua eſt a deo. ſi ergo per. a. vel per eſſe ab hoc vel ab illo importatur aliqua res media. igitur vltra illam habitudinem eſt habitudo. et conſtat ꝙ illa non eſt minus ab agente ꝗ̃ prima: et per conſequens adhuc vltra eam eſt alia: ⁊ ſic in infinitum. ¶ Preterea. Ex maxima illa theologica quaz aſſumunt ſi actio ſit talis res ab agēte poterit deus illā actionē qua radius eſt a ſole per ſeipſuz immediate cōſeruare: ⁊ tūc nec radius nec illa habitudo erit a ſole: et tamē illa habitudo ⁊ ille radius erit. oportet igitur etiam eos concedere ꝙ aliqd quod eſt ab aliquo poteſt eſſe et non eſſe ab illo abſq; ꝙ aliqua res magna vel parua deſinat eſſe. ¶ Preterea. Si ſit talis habitudo diſtincta poterit deus coagere ſoli ad cauſationē radij non coagēte ſoli/ aut alicui alteri ad cauſationē illius habitudinis/ nec illam per ſeipſum cauſando: quo poſito adhuc radius erit a ſole. alſ ſol nō producet ipſum et nulla erit talis media habitudo. ¶ Preterea. ſm eundē arguentē in ratione imediate poſt ſoluēda res que producit depēdet a ſua actione in ordine cauſalitatis effectiue. igit per maximā nunc ab ipſo ſumptā poterit deus rem imediate abſq; tali actione ꝓducere: et tunc cōſtat ꝙ erit illa res a deo ⁊ non erit talis ficta habitudo importata per. a. Per hoc pz ſolutio etiā ad ſequētem ꝓbationem. ¶ Ad confirmationē ꝓo dico ꝙ ſi deus non ſuſpēdiſſet actionē ſolis diceretur ꝙ radius eſſet a ſole: qꝛ ſol vtriq; eſſet cauſa et principiū eius: ita ꝙ ſi ſol non eſſet/ nec deꝰ aliter ageret: ceteris poſitis radius nō eſſet: in caſu autē poſito non dicit radius eſſe a ſole: qꝛ ceteris vt nunc in caſu ponitur ſe habentibus: eſto ꝙ ſol non eſſet adhuc radius eſſet/ ac per hoc ſol nō eſt cauſa eius. vnde et ego etiam quero a ſic arguēte in caſu poſito: cum ſit radius: ⁊ ſit ſol cū habitudo qua dicitur radius a ſole nō eſt in radio ſicut in ipſo eſt habitudo qua dicitur eſſe a deo. puto ꝙ non poterit aliter reſpōdere: niſi ꝙ deus eſt principium ⁊ cauſa radij ⁊ nō ſol. ¶ Ad vltimā confirmationē nego minorē. dico enī ꝙ entitates radij ⁊ ſolis/ ac dei ſufficiūt ad veritatē huius: radius eſt a ſole/ nec aliqua alia eſt oportuna: non tñ ſemper illis poſitis illa propoſitio eſt vera: ſed tūc tñ qñ ſol eſt cauſa radij/ ſeu qñ radius eſt: et ceteris vniformiter ſe habētibus ⁊ agētibus/ vel non agētibus ſi ſol non eſſet. radius non eſſet: et per hoc etiā vide quod dixi in primo di. 17. q. 1. in ſoluendo tertiā obiectionem cōtra cōcluſionem primā ſcōi articuli. ¶ Ad ſcōam rationē contra predictā concluſionē reſpōdeo negādo minorem. ¶ Ad tertiā dicendum ꝙ ſi accipit actio ſucceſſiua illa pōt cōcedi via: ſicut ⁊ motus dicit via: lz trāſumptiue: ⁊ ſic non arguitur cōtra ſed pro: vt pz in reſpōſione ad octauā obiectionē precedētis queſtionis: ſi vero accipitur actio ſubita/ ſeu que ſit tota ſimul: minor ſimpliciter eſt negāda: et ſimiliter negāda eſt minor quarte rationis. ¶ Ad quintū primo pōt reduci argumentū cōtra arguētem querendo cū illa habitudo quā ponit mediā dicatur eſſe ab agēte ſm ipm quid dicit/ aut habitudinē ipſam et agens tm̄. aut aliquid aliud ⁊c. ⁊ totaliter ꝓcedit contra eum. dico igit ſicut ⁊ ipſe niſi ponat infinitatē taliū habitudinum cogit dicere ꝙ preciſe ſignificat radius ⁊ ſol intelligēdo preciſe ꝙ nulla alia entitas ab illis iportat: cōſignificat tñ cum hoc ꝙ ſi cetera vniformiter agerent/ vel non agerent ⁊ ſol non eſſet radius ille non eſſet. non conſignificatur aūt pariter ꝙ ſi radius non eſſet ſol non eſſet: ⁊ ideo nō dicit ſol a radio: ſed ecōtra. ¶ Et ꝓpter hoc pz ad ſextum ꝙ etiā poſſet reduci cōtra eum de habitudine illa quam ponit. preterea conſtat ꝙ omnis entitas que eſt in rerum natura magna / vel parua exiſtit per deū tanꝗ̃ per ſuum conſeruās: ⁊ certe ſi de iſta prepoſitione. a. queritur quid ſignificet/ vel cōſignificet: et velit quis concludere ꝙ aliquam ſm ſe rem importat que non importatur per cathegoreumaticam aliquam dictionem non minus oportebit dicere: ꝙ etiam illa prepoſitio per. aliquā rem talem ſignificat: ⁊ conſtat ꝙ illa erit etiam per deum conſeruata tanꝗ̃ ab ipſa dependens: et per conſequens illud aliud per aliam ſignificabit: et quia ſignificabit non erit finis in illa propoſitione: nec erit numerus talium rerum abigenda eſt. igit talis imaginatio irrationabilis de ſyncathegoreumaticis dictionibus. ¶ Ad illud qꝺ contra quartā cōcluſionē arguit ex dicto auctoris ſex principiorum. dicendum ꝙ auctor accipit eſſe ibi per realem informationem. vt capit argumentum: ſed per predicationem:

Digitized by Google

quod manifeste pꝫ.tum qꝛ imediate sic premittit. Sciendum aũt ꝙ omne qđ in motu est actio est:ꝛ probat: moueri etenim actio est. Ecce ꝙ ideo dicit actionem esse in motu:qꝛ moueri est actio.tum qꝛ immediate postꝗ dixit.ois ergo actio in motu est.statim addit. oisqꝫ motus in actione firmabitur:ꝛ similiter cum dicit propꝛium est actionis in motu esse:imediate subiunxit: sicut.propꝛiũ motus est esse in actione. constat autem ꝙ ista non possunt intelligi de esse in.per informationem: quia si isto modo ois actio est in motu:non omnis motus est in actione: alioquin vel oporteret ꝙ data vna actione simul darentur infiniti motus distincti et infinite actiones / vel oporteret ꝙ aliquis motus ꝛ aliqua actio reciproce essent in seipsis:vnum scilicet in alio per informationem et econuerso.ꝙ nullus sane mẽtis diceret. Intelligit ergo ꝙ omnis actio est in motu per predicationem:ꝛ omnis motus in actione: quia scilicet omnis motus est actio ſm eum:ꝛ omnis actio est motus:accipit aũt actionem non sic vniuersaliter. vt de ipsa locutus sum in quarta conclusione: sed specialiter pro ea que non est conseruatio ꝛ que est actus agentis quod illã agit in passum:ꝛ similiter motum non accipit vniuersaliter:sed pro eo tm̃ cuius pars non solũ post partem acquiritur mobili: sed etiam fit: et ex hoc patet ꝙ eius dictum non est contra aliquã partem dicte cõclusionis. ¶ Nunc ad illa que contra quintã conclusionem arguta sunt consequenter est respondendum.ad primũ dicendum ꝙ effectus formalis alicuius potest dupliciter accipi. vno modo pro causato forme:et sic non est aliud/ꝗ ipsa materia/ vel subiectum quod informat/vel cõpositum quod ex ipsa forma cõstat.sic loquendo de effectu formali:quicquid sit de maiore.nam in aliquo sensu concedenda esset: tamẽ minor simpliciter est negãda. nam agens nec est materia actionis sue/nec ex ipsa cõponitur. alio modo potest accipi effectus formalis:ꝫ multum impropꝛie pro denominatione subiecti ab aliquo:ꝛ tũc est sensus maioris:ꝙ est impossibile aliquid denominari tale ab aliquo nisi illud sit subiectiue in eo:et in hoc sensu dico ꝙ maior est falsa. pꝫ enim ꝙ visio qua paries videtur non est in pariete:tamen ab ea ipse denominatur ꝛ dicitur visus. ¶ Ad secundam dicendum ꝙ si loquamur de agente quod est tantũmodo agens et non patiens: minor est falsa. nam ꝗuis actio sit perfectio et agentis: non est tm̃ perfectio perficiens ipsum agens:non enim calefactio solis perficit ipsum solẽ: sed ipsum quod calefit:est tm̃ signum perfectionis solis:et sic quelibet actio est signum perfectionis agẽtis. nam ex eo ꝙ agit arguitur perfectio aliqua agẽtis. ¶ Ad tertiũ si accipitur crucifixio pro fixiõe corporis christi in cruce propꝛie loquendo nullibi est subiectiue: qꝛ crucifixio non est aliqua res ſm se distincta a corpore quod figitur et ab eo cui infigitur.si tamẽ poneretur ꝙ esset aliqua talis res alicubi existens subiectiue: nescio quis demens diceret illam fuisse in iudeis crucifigentibus:ꝛ non potius in corpore christi/ vel in cruce. ¶ De blasphematione aũt dicẽdum ꝙ ibi erat vbi erat blasphemia. ꝛ constat quidem ꝙ blasphemia mentalis non erat in xp̄o:sed in impijs cordibus iudeorũ.vocalis quoqꝫ non erat in xp̄o:sed potius in aere in quo vox formabatᷣ. Et ideo pꝫ ꝙ ꝓsia quãtum ad vtrãqꝫ partem cõsequentis potest negari.posito tm̃ ꝙ crucifixio fuerit in xp̄o. esset dicendũ ad probationem falsitatis cõsequẽtis supposito ꝙ actio exterior sit peccatum: de quo suo loco videbitᷣ ꝙ illa crucifixio fuit peccatũ: sed nõ fuit xp̄i:sed iudeorꝫ. nam tales actiones si concedanᷣ esse peccata non intelligũtur esse recte peccata eorꝫ in quibus recipiunᷣ:sed eorum a quibus agũtur:ꝛ hoc est qđ alij dicere volunt cũ dicũt ꝙ crucifixio fuit in xp̄o subiectiue ꝛ in iudeis iputatiue. ¶ Ad quartum dicendũ ꝙ minor est falsa. ¶ Ad quintũ dicẽdum ꝙ ꝗuis ois forma denominet suum subiectum: non tm̃ denominat ipsum ſm quodlibet nomẽ ipsius forme. verbi gratia. forma que est doctrina: vt dicit Philosophus.3.physi.est in addiscente: et tm̃ T.c.22. non denoiat ipsum ſm hoc nomẽ doctrina: qꝛ non dicitur docẽs: sed denoiat ipsum ſm aliud nomen eiusdẽ.s. disciplina:ꝛ ideo dicitur ille discipulus/ vel discẽs. sic dico ꝙ forma que est actio denoiat vtrũqꝫ illud in quo est ſm aliquod eius nomẽ. verbi gra. ſm hoc nomen passio vel lux: aut aliud tale ei cõueniẽs ſm ꝙ ipsa est in eo:non aũt ſm hoc nomen actio/ vel agẽtia: qꝛ ei non cõuenit nisi inquãtum est ab alio/ ac per hoc ꝛ ſm hoc nomen denoiat illud a quo est: ꝛ illud dicitᷣ agens. ¶ Ad sextũ concedo ꝙ cuius est potẽtia eius est actus:ꝛ vlterius concedo ꝙ actio est actus agẽtis: nõ tm̃ sequitur ꝙ sit eius vt subiecti ꝛ potentie passiue: sed est eius vt principij actiui. et hoc ideo qꝛ potentia agentis est potẽtia actiua que non est inquãtum huius susceptiua actus sed elicitiua et productiua. ¶ Ad septimũ dico ꝙ philosophus non ideo dicit ꝙ mutaretur: qꝛ actio noua esset in eo:sed ideo qꝛ putauit ꝙ nõ de nouo ageret nisi propter nouã dispositionem/ vel nouã voluntatem quã haberet ad agẽdum cum prius non ageret:sicut pꝫ per Cõmen. ibidem. qui totum pene suũ errorem Cõ.15. ibidem fundat super illa radice. ¶ Ad octauũ dico ꝙ in illo casu essent due actiones/ nec est incõueniẽs eiusdem agentis esse duas/ vel plures etiã actiones in diuersis passis. Et (quod argumẽtum non petit) dico ꝙ ecõuerso si duo ignes calefaciunt idem calefactibile primo. puta qꝛ essent illi ignes in eodem loco primo virtute diuina ꝙ calor vnus numero produceretur ab eis ꝛ amborꝫ esset vna actio tanꝗ vnius agentis totalis. ¶ Ad nonum nego minorem. ¶ Ad probationem dico: ꝙ non ideo idem non potest esse pater sui/ aut filius / aut etiam vnius alterius pater ꝛ filius: qꝛ generatio actiua et generatio passiua non possunt esse in eodem: sed qꝛ idem non potest esse a quo est generatio ꝛ qui generatur: nec idem potest esse is qui est genitus et a quo ipse genitus est. ¶ Ad decimum dico ꝙ fortius procedit contra suũ factorem. nam nõ minus: immo plus videtur inconueniens ꝙ relatio sit in aliquo et ratio fundandi non sit in rerum natura / ꝗ si sit in alio. nunc autem in patre ſm istos fundatur paternitas et generatio qua genuit est ratio fundandi: et ſm eos illa generatio ꝗuis fuerit:nunc tm̃ non est: sicut nec ipse generat/ nunc nec eius filius generatur. dico tamen ad argumentum ꝙ generatio non est ratio fundãdi huiusmodi relationem propꝛie loquendo: sed bene verum est ꝙ qꝛ iste genuit ꝛ ab eo fuit generatio istius: ideo hic est huius pater. ¶ Ad vndecimum dicẽdum ꝙ denominat agens denominatione extrinseca. iuxta cõsuetum modum loquendi. Et ad vlteriorem ꝓcessum argumenti dicẽdum: sicut dictum est ad.4. contra hanc eãdem conclusionẽ. Et per idem respondẽdum est ad.12. ¶ Ad auctoritatem Commen. que vltimo inducitur dicẽdum ꝙ hoc nomine actio Cõmen. ꝛ Philosophus etiam vtitur equiuoce. aliquãdo enim apud eos hoc nomen actio idem significat ꝙ hec nomina actus/ vel forma: vnde satis cito post ſm translationem Cõmen. ait philosophus. omnis materie actio est alia ab actione alterius materie:ꝛ ſm translationem qua vtimur ait. actus alius alterius est materie. ꝛ Cõmẽ. ibidem exponẽs ait. Cõ.6. Et idẽ qđ est in actu in omni materia:ꝛ est forma eius:est aliud ab illo qđ est in actu in alia materia. Aliqñ actio accipiᷣ pro principio agẽdi/ seu potẽtia actiua. vnde.9.meta. vbi Philosophus dicit ꝙ potentia T.c.2. actiua est in faciente vt calor in calefactiuo: et edificatiua.i.ars edificandi in edificatiuo.i.edificatore vel carpẽtario ſm litteram Commen. ait Cõmenta. exponendo sic Cõ.2. .i. actio artis carpentarie est in carpentario:ꝛ actio artis edificatorie est i edificatore. patet autẽ ꝙ si ista expositio

Digitized by Google

debet eſſe ad propoſitum: ibi accipitur actio artis pro ipſa arte: vt ſit intranſitiua cõſtructio. ¶ Et preterea ſic eũ accepiſſe patet ex eo quod ſine medio ſequitur. Sequitur enim ſic. deinde dicit. ſ. Ariſt. ꝛ ideo ſunt inſimul. Et quia quedam potentiarum actiuarum ſunt in agente: ideo eſt neceſſe vt agens nihil agat donec ſit inſimul cum patiente idest in eodem loco. hec ipſe. quandoqꝫ vero accipitur actio pro operatione in actu potentie actiue: ſicut ſupra dictum eſt: ꝛ quandoqꝫ alijs modis. nunc ad propoſitum
S.th.c.5. dico ꝙ Commenta. accipit actionem in auctoritate allegata altero duorum primorum modorum vel vtroqꝫ: ꝛ eſt intentio eius ꝙ calor maximus eſt actus vel forma ꝛ principium actiuum conſequens formã ſubſtantialem ignis: ꝛ iſtud multum conuenit cum ſententia de qua immediate locutus eſt: ꝛ ſimili modo accipit abſciſſionem cultelli pro acutie vel principio ſcindẽdi: quicquid illud ſit in cultello: ꝛ actionẽ manus pro principio quo agit manus. non autem accipit actionẽ tertio modo: ꝛ vt de actione eſt queſtio preſens. ¶ Ad argumentum principale queſtio. pro q̃nto arguit actionem diſtingui a re que ſit. patet reſpõſio ex dictis ſupra ad auctoritatem de libro ſex principiorũ qua probatur ꝙ diſtinguitur a paſſione. dicendum ꝙ auctor ille non ideo dicit ꝙ paſſio eſt effectus actionis: quia efficiatur ab ea ſicut res efficitur a ſua cauſa effectiua: ſꝫ quia ex eo ꝙ aliquid agit loquendo de actione ſicut ipſe loquitur. videlicꝫ ꝙ exigit in quod agens agat cauſaliter infertur ꝙ illud patitur in quod agit: et q̃uis econuerſo: ex eo ꝙ aliquid patitur inferatur ꝙ aliquid agit in ipſuꝫ: quia tamen non infertur cauſaliter ideo paſſionem dicit eſſe effectum ꝛ illationem actionis: ꝛ non dicit econuerſo: q̃uis eundem loquendi moduꝫ etiam poſſet dici ꝙ actio eſt illatio paſſionis: non tamen effectus. patet. enim ꝙ q̃uis ſequatur. hoc lignũ patitur vel caleſit. igitur aliquid agit in hoc lignum ꝛ aliquid calefacit ipſum. non tamen hec cauſalis: quia hoc lignum caleſit aliquid ipſum calefacit: eſt vera: ſicut iſta eſt vera: qr aliquid calefacit hoc lignum: hoc lignum caleſit. Et propter hanc cauſalem illationem dicit ꝙ paſſio eſt effectus illatioqꝫ actionis. iuxta ſuũ conſuetũ impropriũ in toto libro illo modũ loquendi.

¶ Diſtinctionis prime. Queſtio ſexta.

VLtimo quantum ad iſtaꝫ diſt. Quero vtruꝫ creatio ꝛ conſeruatio ſint entitates diſtincte inter ſe: ꝛ a re quam deus creat vel cõſeruat. ¶ Et arguitur ꝙ ſic. ꝛ qꝛ idem iudicium q̃ntum ad hoc eſt de omnibꝰ. oſtendo ꝙ creatio huius rei demõſtrate. verbi gratia. huius angeli ſit res diſtincta ab hoc angelo: ꝛ ab eius cõſeruatione: ꝛ arguo ſic. iſte angelus: ꝛ ſimiliter eius creatio fuit anteq̃ꝫ fuit eius cõſeruatio: ꝛ iſte angelus nõ deſijt cũ deſijt eius creatio. igitur iſte angelus eſt entitas diſticta a ſua conſeruatione ꝛ a ſua creatione: ꝛ ſimiliter eius creatio a ſua conſeruatione. cõſequentia videtur tenere ex eo ꝙ impoſſibile eſt aliquã entitateꝫ fuiſſe prius q̃ꝫ fuerit aut ſimul deſijſſe ꝛ nõ deſijſſe. antecedẽs quãtũ ad primã partẽ probatur. nã iſte angelus fuit in primo inſtãti quo fuit ꝛ ſimiliter creatio eius: ſed in illo inſtãti nõ fuit eius cõſeruatio. nã cõſeruatio eſt cõtinuatio rei in eſſe. oĩe autẽ qḋ cõtinuatur prius fuit. Quãtũ etiã ad ſcḋam partẽ ꝓbatur. naꝫ creatio huius angeli fuit in primo inſtanti in quo fuit iſte angelus ꝛ immediate poſt non fuit: ſicut iſte angelus in primo inſtanti ſui eſſe creabatur: ꝛ immediate poſt non creabatur. naꝫ creatio proprie ſumpta eſt productio rei que nunc eſt ꝛ non aliquid eius prius immediate fuit: nec angelus iſte immediate poſt primum inſtans ſui eſſe deſijt. igitur non ſimul deſijt cum ſua creatione.

Ad oppoſitũ actio et conſeruatio rei quã agẽs creatum agit/ vel conſeruat non ſunt entitates inter ſe ꝛ a re quã conſeruat/ vel agit diſtincte. igitur nec creatio ꝛ cõſeruatio ſunt diſtincte entitates inter ſe ꝛ a re quã deus cõſeruat vel creat. ꝯſequẽtia ſatis eſt patens: ꝛ añcedens probaẜ ex predictis in ꝑcedẽti. q. ibi. n. ꝓbatum eſt ꝙ res que ſit eſt ipſa actio agẽtis: ꝛ per aliquas earũdẽ rationũ põt probari ꝙ ꝯſeruatio agentis conſeruãtis rẽ quã ꝓduxit eſt ipſamet res que ꝯſeruatur.

PRo intellectu huius queſtionis premitto aliquas diſtinctiones. ¶ Prima eſt. ꝙ iſte terminus creare dupliciter põt exponi ſicut ſupra de creari dictum eſt. q. 4. Uno modo creare. i. aliquid de nihilo facere. Alio modo. i. aliquid primo de nihilo facere: vel aliquid quod immediate prius non fuit de nihilo facere. primo modo non accipitur creare: vt diſtinguitur contra cõſeruare: quinimo ꝛ aliquid quod deus conſeruat. verbi gratia angeluꝫ exiſtentem etiã creat ſm iſtam ſignificationem. nam ipſum facit: q̃diu eſt ſicut in. q. ꝑalleg. tactum eſt ꝛ diffuſius in ꝑmo lib. 45. ꝛ de nihilo etiam ipſum facit. Cũ igitur doc. loquuntur de creare diſtinguendo ipſum cõtra conſeruare accipiunt hunc terminum iuxta diffinitionem ſecũdã. et ſic in preſenti. q. vtar eo. Et ſimiliter hoc termino creari correſpondenter: vt creari idem ſignificet ꝙ aliquid qḋ immediate prius non fuit de nihilo fieri. Conſeruare autem ſm doc. communiter idem eſt ꝙ rem factam vel que immediate prius fuit in eſſe ꝯtinuare/ vel tenere: ꝛ in hac ſignificatione ego accipio in ꝓpoſito. ¶ Scḋa diſtinctio eſt ꝙ ſicut hoc nomen actio accipitur quãdoqꝫ pro potentia actiua. aliq̃ñ pro actu/ vel operatione potẽtie actiue: vt dicebatur in precedẽti. q. ſic hoc nomen creatio poteſt accipi pro ipſa potentia creatiua. ꝛ hoc nomen conſeruatio pro potentia ſeu principio conſeruatiuo. Et poteſt ſecundo modo accipi creatio pro actu ſeu operatione potẽtie creatiue: et ſimiliter conſeruatio accipi poteſt pro operatione conſeruatiue potentie. Primo modo non ſumuntur iſti termini in propoſito: ſed ſecũdo. ¶ Tertia diſtinctio eſt. ꝙ conuenit aliquid creari per ſe ſubſiſtens et non in alio. verbi gratia. angelus aut etiam quelibet alia res quam crearet deus non in aliquo ſubiecto: ꝛ conuenit etiam aliquid creari in aliquo ſubiecto: ſicut ſm doctores gratia creatur in anima humana ſeu rationali: et anima rationalis in corpore.

His premiſſis Pono ad propoſitum ſex cõcluſiones. prima eſt. ꝙ creatio ſuppoſito ꝙ deus aliquid creet eſt entitas a deo diſtincta: ꝛ ſimiliter conſeruatio eſt entitas diſtincta a deo. ſecunda ꝙ nulla res creatur a deo creatione a ſe diſtincta. tertia ꝙ nulla res conſeruatur a deo conſeruatione a ſe diſtincta. quarta. ꝙ nulla creatio eſt conſeruatio: nec aliqua conſeruatio eſt creatio. quinta. ꝙ aliqua creatio eſt paſſio ꝛ aliqua non eſt paſſio. omnis autem creatio eſt actio. Et ne fiat calumnia dicendo ꝙ nunc non eſt aliqua creatio vel ſaltem non conſtat nobis aliquam eſſe ſicut nec conſtat ꝙ in illo inſtanti preſente aliquid creet accipiatur iſte terminus eſt pro contingit: vel in predictis locutionibus ſupponatur deum creare aliquid vel aliqua actualiter ꝛ ſic per totum ſequentem proceſſum queſtionis intelligantur tales propoſitiones. ſexta ꝯcluſio eſt. ꝙ aliqua conſeruatio eſt paſſio ꝛ aliqua non. omnis autem eſt actio. ¶ Prima concluſio probatur. quia omne cuiuſ potentia creatiua inquantum huius eſt principium eſt entitas a deo diſtincta. patet. ſed creationis potentia creatiua inquantum huius eſt pricipium. ergo ꝛ cetera. minor probatur: quia omnis potentia actiua inquantum huius eſt principium ſui actus ſeu operationis: ſicut ꝛ omnis actiua tranſmutatiua ſue tranſmutationis ꝛ factiua ſiue factionis.

Digitized by Google

Cap. 5.

¶ Secundo oīs operatio non coeterna deo ex dei voluntate exiſtēs eſt entitas a deo diſtincta. ptz. ſed creatio eſt hmōi. dicente Dam. lib. 1. creatio eſt ex dei volūtate opus exiſtēs ꝛ non coeternū eſt deo. Eodē modo probaꝛ ꝙ conſeruatio eſt entitas diſtincta a deo: quia ſicut creatio eſt actus potentie creatiue: ita cōſeruatio eſt actus potentie conſeruatiue: ꝛ potētia cōſeruatiua inquātum huius eſt eius principiū.

¶ Scda cōcluſio probaꝛ. Primo qꝛ ſi aliqua res creaꝛ creatiōe a ſe diſtincta. ſit illa. v.g. angelus. aut igiꝛ creatio angeli creaꝛ a deo creatione: alia a ſe diſtincta / aut nō alia creatione a ſe diſtincta. hoc ptz: qꝛ oīs entitas que nō eſt deus eſt facta a deo: vt ſufficiēter ꝓbatum eſt. di. 45. primi lib. igiꝛ iſta creatio ſi eſt entitas alia ab angelo: cum etiā ſit diſtincta a deo: eſt a deo facta. ꝛ cōſtat etiā ſm opinantes ꝙ ita de nihilo ſit ſicut ꝛ ipſe angelus: ꝛ ꝙ etiā immediate prius nō fuit. igitur eſt creata: et ſi ſic aut alia creatione / aut non alia. ſi alia eadē ratione ꝛ illa alia eſt creata alia creatione: ꝛ ſic in infinitū. ſi nō alia eadem ratione nec angelus: qꝛ qua ratiōe vna eſt entitas creata abſqꝫ tali creatione diſtincta: eadē ꝛ quelibet. cum nulla ratio / nec auctoritas plus cogat de vna / ꝙ̄ de qualibet alia.

¶ Confirmatur: qꝛ ſuperflue ꝛ ſine rōne ponitur in aliquo creationē eius ab ipſo diſtingui: ex quo aliquid ſine creatione diſtincta a ſe creatur. nec euidentia / vel ratio aliqua / aut auctoritas cui ſit ſtandū plus in vno ad id cogit / ꝙ̄ in alio.

¶ Tertio cōſtat ꝙ oēm entitatem corruptam / vel annihilatā poteſt deus eādem numero reparare ꝛ in eodem ſubiecto in quo prius fuit reponere ſi in aliquo prius fuerit: qm̄ non magis in vno inſtanti repugnat alicui ſubiecto informari vna forma / ꝙ̄ in alio. ſi igiꝛ creatio angeli Michaelis fuit talis quedam res exiſtēs: tunc tm̄ qn̄ primo creatus eſt Michael poteſt deus illā eādem nūero recreare in aliquo inſtāti pſente / vel futuro in ipſo Michaele quē ſuppono eſſe: et ex quo creatus fuit ſemꝑ fuiſſe ꝛ fore in inſtāti illo: verū erit dicere Michael creatur. Sequitur autem Michael creatur. igitur Michael immediate prius nō fuit: ſed ponitur ꝙ fuit. igitur fuit ꝛ nō fuit. Quarto aut deus poteſt creare aliquā rem abſqꝫ creatione ab illa re diſtincta / aut non. ſi ſic. cum nulla auctoritas / vel experientia habeatur: per quā cognoſci poſſit ꝙ aliquā creet mediante creatione diſtincta: ꝛ per conſequens nec etiam aliqua ratio: ex quo oppoſitum eſt poſſibile. nam omnis talis / aut ex experientia / vel auctoritate procederet. ſequitur ꝙ irrationabiliter poniꝛ talis multitudo ſuperflua rerum. ſi vero nō poſſit ſine tali re media cum ipſa non ſit intrinſeca rei que creatur / aut erit eius effectus naturaliter conſequens / aut accidens ſibi inherens / aut aliquo modo per ſe cauſa intrinſeca eiꝰ. non enī apparet ꝙ aliqua alia ratione non poſſit illa res creari ſine iſta: ſed non primū: qꝛ cuiuſlibet cauſe ſecunde effectū deus poteſt impedire. patet de igne trium puerorum / nec ſecundum: qꝛ ſine quocunqꝫ accidente rei deus illam poteſt facere: ſicut ex intentione Augu. haberi poteſt in epiſtola ad Conſentium: vbi ait. Quod valet diuina potentia de iſta viſibili / atqꝫ tractabili natura corporū quibuſdam manentibus auferre quas voluerit qualitates. vnde poſſet ignem facere ſine calore: ꝛ ſicut de iſtis: ita de ceteris accidentibus reſpectu ſuorū ſubiectorum eſt ſentiendum.

¶ Preterea. Poteſt facere accidens ſine ſubiecto. ergo ꝛ econuerſo. Nec tertium: qꝛ cuiuſlibet cauſe ſecūde effectum poteſt facere ſine illa: vt cōmuniter cōceditur: ꝛ dicit articulus Pariſieñ. 63.

¶ Tertia concluſio probatur: qꝛ ſi angelus conſeruaretur conſeruatione a ſe diſtincta: cum quelibet res que non eſt deus cōſeruetur a deo: vt probatum eſt diſtin. 44. primi. aut illa conſeruatio conſeruatur a deo conſeruatione a ſe diſtincta: et ſic alia etiā in infinitum / aut conſeruatur abſqꝫ conſeruatione alia: et eadem ratione angelus ipſe. Secundo ſi conſeruatio ſit res diſtincta ab angelo: cum deus nullo alio a ſe indigeat ad conſeruationem cuiuſqꝫ rei: ꝛ quālibet poſſit facere: ꝛ in eſſe cōtinuare abſqꝫ aliquo alio ab illa: ꝛ quolibet eius intrinſeco et a deo diſtincto: ſequitur ꝙ deus poteſt conſeruare angelum abſqꝫ conſeruatione: ꝛ ſic non conſeruādo conſeruabit. Tertio agens creatum cōſeruat ſuum effectum abſqꝫ conſeruatione ab illo diſtincta. igitur multo magis deus. aſſumptum probo: ꝛ ſumo gratia exempli corpus quod cauſat ꝛ cōſeruat ſuam imaginem in ſpeculo / vel ſpeciem in oculo: ꝛ ſuppono ꝙ quilibet effectus de genere permanentium naturaliter productus ab agente creato / ſiue producatur ſubito / ſiue ſucceſſiue: etiā ſi nihil eius ſit primo productum. ipſe tamen in aliquo inſtāti habet primo eſſe: et hoc eſt certum et cōmuniter conceſſum. Suppono etiam ex dictis ꝙ nulla res conſeruatur in primo inſtanti ſui eſſe. ſit igitur effectus datus a. ſi eius conſeruatio eſt entitas ab ipſo diſtincta ipſa non eſt in primo inſtanti eſſe a. vel igitur poſt illud inſtans fiet partibiliter vel tota ſimul: ſi tota ſimul. igitur in aliquo inſtāti poſt inſtans primum eſſe a. habebit primo eſſe: ꝛ per conſequēs per totum tempus mediū a. fuit conſeruatum a ſuo agente creato abſqꝫ conſeruatione media. Ex quo vlterius ſequitur ꝙ etiam poſtea non eſt ponenda. Si vero non producatur totum ſimul ſed pars poſt partē: aut igitur quelibet illarum partium eſt cōſeruatio / aut non: ſed omnes ſimul quaſi ipſa conſeruatio ſit quoddam totum ꝛ etherogeneum. Si ſecūdo modo dicatur ſequitur ſicut prius ꝙ per aliquod tempus. puta per illud quod precedit inſtās quo primo eſt perfecta conſeruatio fuerit a. abſqꝫ conſeruatione. Si autem dicatur primo modo ſequitur ꝙ conſeruatio eſſentialiter intēditur ꝛ ſuſcipit magis ꝛ minus: et per conſequens ſemper aliquid poteſt intenſius et remiſſius conſeruari: et remiſſius quidem per remiſſiorem conſeruationem: ꝛ intenſius per intenſiorem. Sed huius oppoſitū ex toto ſequitur in propoſito: qꝛ non aliter aliqđ pōt intelligi intenſius / vel magis conſeruari: niſi qꝛ diutius continuatur in eſſe. conſtat autem ꝙ a. diutius continuabitur per vnam partem ſue conſeruationis: vtpute per prius factam / ꝙ̄ per totā. nam per totuꝫ tempus quo erit poſt completam creationem ſue conſeruationis conſeruabitur per illam partem: et vltra hoc per tēpus illud precedens creationem totius et ſequens creationem partis.

¶ Quarta concluſio ꝓbaꝛ ſic. nulla res que creatur cōſeruaꝛ. igiꝛ nulla creatio eſt cōſeruatio. antecedēs ptz qꝛ ex oppoſito ſequitur ꝙ de eadem re ſit ſimul verum dicere. hec res imediate prius fuit / ꝛ hec res nō immediate prius fuit que ſunt contradictoria. nam ſequitur. hec res conſeruatur. igitur hec res imediate prius fuit. Similiter ſequitur hec res creatur. igitur hec res non immediate prius fuit. igitur ſi hec res ꝯſeruatur ꝛ creatur hec res immediate prius fuit / ꝛ non immediate prius fuit. conſequentia probatur: quia ſi aliqua creatio eſſet cōſeruatio: cum quelibet creatio ſit res que creatur: ex eo ꝙ quelibet ſit entitas a de diſtincta: vt patet ex prima concluſione: et nulla res creetur creatione a ſe diſtincta. vt patet ex ſecunda: et ſimiliter quelibet conſeruatio ſit res que conſeruatur: vt ex eiſdem concluſionibus ſimiliter patet. ſequeretur ꝙ aliqua res que crearetur cōſeruaretur: qđ cōtradicit antecedenti.

¶ Preterea. Eſto ꝙ creatio diſtingueretur a re que creaꝛ: ꝛ conſeruatio a re que conſeruatur: tunc omnis creatio eſſet rei que creatur: ꝛ cōſeruatio rei que conſeruatur. igitur ſi aliqua creatio eſſet conſeruatio ipſa eſſet creatio rei que crearetur: et conſeruatio rei que conſeruaretur: et conſtat ꝙ non eſt alterius creatio / et alterius conſeruatio. igitur eiuſdem. et ſic eadem res crearetur et conſeruaretur.

Digitized by Google

¶ Sed prima ꝓbatio cõſequẽtie videtur repugnare con
cluſioni.nã ſi creatio eſt ipſa res que creatur.verbi gratia
ipſe angelus: ⁊ ſimiliter ꝯſeruatio angeli eſt ipſe angelus:
videtur ſequi ꝙ cõſeruatio ſit creatio.Tũ per illud princi
piũ,quecũqȝ vni ⁊ eidẽ ſunt eadẽ inter ſe ſunt eadẽ. Tum
per ſyllogiſmum expoſitoriũ ſic arguendo.hic angelus eſt
creatio.hic angelus eſt conſeruatio. eodẽ vtrobiqȝ demõ
ſtrato ſequitur.ergo cõſeruatio eſt creatio. ¶ Ad primũ
cõcedo illã maiorẽ ad bonũ intellectũ:ſed minorẽ ſumen-
dã ſub.ſ.hanc. Sed creatio ⁊ conſeruatio ſunt eidẽ verbi
gratia.angelo eadem.nego.nã angelus nõ eſt creatio:niſi
quãdo primo eſt:⁊ tũc nõ eſt cõſeruatio:ſicut nec tũc con-
ſeruatur:ſȝ ſolũ poſtq̃ fuit.Et ideo licet res que fuit crea
tio fuit conſeruatio : aut que eſt creatio erit conſeruatio:
nunq̃ tamẽ ea que eſt cõſeruatio eſt creatio: ⁊ ideo ꝓ nul
lo inſtanti hec poteſt eſſe vera.creatio et conſeruatio ſunt
eidem eedem. ¶ Ad ſcðm dico ꝙ premiſſe nunq̃ ſunt ſi-
mul vere. Sed quãdo vna eſt vera reliqua eſt falſa: ⁊ ptȝ
ex nunc dictis. ¶ Quinta cõcluſio.q̃tũ ad primã partẽ
probatur quia aliqua creatio eſt actus paſſiui inquantuȝ
eſt paſſiuũ:⁊ aliqua nõ eſt actus paſſiui.igitur aliqua eſt
paſſio ⁊ alia non. cõſequentia probatur ex dictis in prece
denti queſtio.antecedẽtis.prima pars patet.Cum gratia
creatur in anima aut aliquid aliud ĩ alio receptũ. ſecũda
pars patet in creatione alicuius per ſe ſubſiſtẽtis. ſecũda
pars cõcluſionis ꝓbatur:qꝛ omnis creatio eſt actus potẽ
tie actiue in quãtũ actiua eſt.igitur om̃is creatio eſt actio
antecedens patet:qꝛ potentia creatiua inquantum huius
eſt vere actiua. ¶ Sexta ꝯcluſio.ſimili modo ꝓbatur.nã
cõſeruatio gratie in anima eſt paſſio. cõſeruatio vero an-
geli nõ eſt paſſio . Quia vero omnis cõſeruatio dei eſt a-
ctus potentie actiue inquantũ huius.nã potẽtia cõſerua
tiua agẽtis inquãtũ eſt cõſeruatiua eſt actiua:ſic et ipſuȝ
agens cõſeruãs inquantũ cõſeruat agit: ⁊ vtor huiuſmo-
di:inquantũ ſpecificatiue. agens em̃ cõſeruãs alia ratio-
ne dicitur cõſeruans reſpectu ſui effectus : ⁊ alia ratione
dicitur forma cõſeruare propriã materiã:ſicut anima di-
citur conſeruare corpus.ſcðo de anima per Philoſophũ
T.c.7. ⁊.9. ⁊ in de ſubſtãtia orbis.per Cõmenta. qꝛ igitur agens non
conſeruat niſi cõtinue ꝓducendo ſeu agendo effectũ ſuũ:
ideo inquantum conſeruat agit ⁊ per conſequẽs potentia
conſeruatiua talis inquantum huius eſt actiua.

Contra predicta ⁊ maxime cõtra ſcðam ⁊ tertiam
cõcluſiones preter aliquas rationes factas
cõtra tertiã cõcluſionẽ precedẽtis queſtio. que ſunt etiaȝ
cõtra has ſunt alie quedã rationes eiuſdẽ doctoris. vnde
primo cõtra ſecundã cõcluſionẽ arguitur ſic. omne quod
eſt cauſa efficiens alicuius eſt entitas ab illo diſtincta: ſȝ
creatio eſt cauſa efficiens rei que creatur . igitur creatio
eſt res diſtincta ab ea que creatur: ⁊ per ꝯſequẽs res crea
tur creatione a ſe diſtincta : cuius oppoſitũ dicit ſecunda
cõcluſio. maior eſt nota. ꝓbatur minor. primo qꝛ totũ eſſe
quod habet a deo res que creatur.verbi gratia.lapis ha-
bet per creationeȝ:⁊ ideo habet eſſe a deo:quia habet eſſe
per creationem.igitur ad idẽ genus cauſalitatis reduce-
tur eſſe per creationeȝ ⁊ eſſe a deo. Sed eſſe a deo reduci-
tur ad genus cauſe efficientis.igitur ⁊ eſſe per creationẽ.
Et ideo dicit iſte doctor ꝙ cũ dicitur lapis creatur crea-
tione:ille ablatiuus tenetur in ratione cauſe efficiẽtis:nõ
formalis vt quidam putauerunt. ¶ Secundo quia crea
tio nõ eſt aliud q̃ illud quod importatur per eſſe a deo ef
fectiue. hoc autẽ eſſe effectiue precedit lapidẽ cauſalita-
te originis:cuius ꝓbatio eſt:quia non ideo lapis eſt a deo
ſiue creatur:quia eſt: ſed ideo lapis eſt:quia creatur. hoc
autẽ non eſt:quia ſuũ exire a deo eſt ſibi cauſa vt ſit.igitur
quod ſignificatur per eſſe a deo eſt prius lapide prioritate
originis ⁊ cauſalitatis:⁊ cõſtat ꝙ non alterius q̃ efficien
tis. ¶ Tertio quia ſi deus ſubtrahat actionẽ ſuã creatu-
ra cedet in nihil.igitur cauſa quare creatura erat : erat a-
ctio illa. ¶ Secũdo principaliter cõtra eandeȝ concluſio
nẽ.creatio non creatur.igitur nec eſt res que creatur.con
ſequentia patet:quia omne quod eſt res que creatur:crea
tur.antecedens probatur . quia alias creatio caderet ſub
creationem:⁊ eſſet proceſſus in infinitum in creationibus
creationum. Tertio poteſt ſic argui. impoſſibile eſt crea-
tionem conſeruari.Sȝ poſſibile eſt rem que creatur cõſer
uari.igitur res que creatur non eſt creatio. Maior patet:
quia ſi creatio conſeruaretur: ſequeretur ꝙ ipſa eſſet in ali
quo inſtanti ante quod immediate ipſa fuit: ⁊ cũ quando
cũqȝ eſt creatio aliquid creetur: verũ eſſet dicere tunc ali
quid creari quod prius immediate fuit:quod implicat cõ
tradictionẽ. Minor autem nota eſt.nam poſſibile eſt ꝙ an
gelus qui nunc creatur ſuppoſito ꝙ aliquis non creatur
duret ⁊ conſeruetur a deo etiam in perpetuum. ¶ Cõtra
tertiã cõcluſionẽ poteſt argui ex eiſdeȝ fundamentis. pri
mo quidẽ:quia conſeruatio ſeu manutenẽtia creature eſt
cauſa eius.ergo diſtinguitur ab ea.aſſumptum probatur
tum quia creatura cõſeruatur per manutenentiã dei nec
conſeruatur a deo:niſi per manutenentiã eius.tũ quia nõ
ideo res cõſeruatur:quia durat in eſſe: ſed quia conſerua
tur ideo durat . igitur ſuũ conſeruari eſt cauſa eius vt ſit.
tũ quia ſi deus ſubtraheret ſuam manutenentiam creatu
ra cederet in nihil.igitur manutenentia eſt cauſa eius.
¶ Secundo quia impoſſibile eſt cõſeruationẽ creari vel
conſeruari.nã ſi poſſet conſeruari poſſibilis eſſet actualis
infinitas cõſeruationũ. Si vero poſſet creari poſſet in ali
quo inſtanti primo eſſe : ⁊ per conſequens res aliqua poſ-
ſet in aliquo inſtanti primo conſeruari. hoc autem eſt fal-
ſum:quoniam non in inſtanti in quo creatur: quia ante il-
lud non fuit nec in alio ſequenti:quia nullum ſequentium
eſt primum.⁊ tamen in quolibet conſeruatur. Sed cõſtat
ꝙ poſſibile eſt rem que conſeruatur conſeruari et creari:
qm̃ poteſt annihilari:⁊ iterũ creari ⁊ cõſeruari. ¶ Tertio
cõtra vtrãqȝ cõcluſionẽ. nã cõuenientẽr dicitur creatio la-
pidis ⁊ ꝯſeruatio lapidis. nõ aũt dr̃ creatio creationis aut
cõſeruatio cõſeruationis hoc autẽ nõ cõtingeret:niſi tam
creatio q̃ cõſeruatio lapidis aliquid diſtinctũ eſſet in la-
pide. ¶ Ad primũ nego minorẽ. ¶ Ad primã ꝓbationeȝ
cũ dicitur.lapis habet eſſe a deo per creationeȝ. dico ꝙ ſi
dicta ꝓpoſitio ſumatur ſm̃ ꝓprietatẽ ita ꝙ fiat vis in vo-
cabulis vt facit ſic arguẽs ipſa eſt ſimpliciter falſa.tuȝ qꝛ
per eaȝ denotatur ꝙ eſſe ſit quedã entitas diſtincta a lapi
de quã habeat lapis a deo: ſicut dicimus aer habet lumẽ
a ſole:quod quidẽ falſuȝ eſt etiã ſm̃ iſtũ doctorẽ. Tum qꝛ
per eam denotatur ꝙ creatio ſit aliqua entitas per quã ſit
lapis a deo:quod vtiqȝ falſum eſt:⁊ ideo illã in ſua ꝓprie-
tate ſumptam nego nec ſic accipienda eſt.ſicubi in aliquo
auctore ſcribitur. ſi vero ſumatur tanq̃ impropria ⁊ loco
huius lapis creatur a deo . vel huius equiualentis lapis
fit a deo ex nihilo cum immediate prius non fuerit vera
eſt:⁊ ſic eam intelligunt qui recte ſentiunt nec ex ea ſic ac
cepta trahitur vlterior deductio. Quod vero addit ꝙ cũ
dicitur lapis creatur creatione ille ablatiuus tenetur in
ratione cauſe efficientis non formalis . dicendum ꝙ neu-
tro modo ſȝ veritatẽ tenetur:nec etiã illud ꝓprie dicitur
ſed eſt propoſitio falſa de virtute ſermonis. ¶ Ad ſecun-
dam probationem dicendum:ꝙ nec per a.nec per eſſe effe
ctiue a deo importatur aliqua entitas in mundo pro qua
vel a . vel hoc totum complexum eſſe a deo effectiue poſ-
ſit ſignificatiue ſupponere: ſicut imaginatur argumentũ.
nam nec ſincathegoreumatice dictiones nec orationes
poſſunt ſignificatiue ſupponere. Et quia ſuper hoc fun
datur argumentum.ideo nihil valet. Credo bene tñ iſtaȝ
cauſalẽ:ideo lapis eſt:qꝛ cũ deus creat.referendo hoc ad

Digitized by Google

primum inſtans eſſe lapidis: aut qꝛ deus cõſeruat referēdo ad tẽpus ſequēs. Sed ex hoc nõ ſequitur ꝙ creatio ſit aliqua res media ꝑ quā efficienter lapis habeat eſſe. Nā etiā dicit de exire lapidis fictio inanis eſt nec eñ aliud eſt cogitādū ꝙ deū creātē ⁊ a quo exit ſꝫ modū loquēdi iſtorū: ⁊ lapidē creatū vel qui a deo exit: et ideo exire lapidis non eſt aliud ꝙ lapis exiens: ⁊ ideo ſicut lapis exiens non eſt cauſa ſui: ita nec exire ſuū idest quod eſt ipſe. ¶ Ad tertiā cõcedo antecedens ⁊ nego conſequentiā eūdo ad vim verborū: vnde dico ꝙ nõ ideo ſi ſubtrahit actionē creatura cedit in nihil: quia actio dei eſt cauſa creature: ſed qꝛ ipſa eſt ipſamet creatura. ¶ Confirmatur illa reſponſio: qꝛ ſm ꝙ ſupra probatū eſt: ⁊ iſte etiam doctor concedit: actio ipſa dei eſt res a deo diſtincta. poſito igitur ꝙ ⁊ ipſa eſſet cauſa creature adhuc ſine ipſa deus poſſet creare ⁊ conſeruare creaturā: cū omnē rem quā potest cauſare ſimul cum alia cauſa poſſit ſolus ſine illa: ſicut iſte doctor ⁊ omnes theologi concedunt ⁊ concedere iubet articulus de omnipotentia dei. non igitur neceſſario ab ſubtractionem actionis dei creatura cedit in nihil: quia ipſa eſt cauſa creature: ſed potius quia ipſa eſt illamet creatura. verumtamen illud cõmune dictū ſi deus ſubtraheret actionem ſuā ⁊c. non puto eſſe intelligendum quaſi ſignificetur aliquam entitatem ſubtrahi que preerat: ſed ac ſi diceretur. ſi deus non ageret creaturam creando: ſcilicet vel cõſeruando illa cederet in nihil: ⁊ ex tali ſenſu patet ꝙ argumentum non habet proceſſum. ¶ Ad ſecundam rationē nego antecedens. nec probatio valet: quia nec creatio nec res que creatur que eadē eſt creatur creatione a ſe diſtincta: ⁊ ideo non cadit creatio ſuper creationem: nec multiplicantur creationes in infinitum. hoc autem ſequeretur ſi res crearetur creatione diſtincta a ſe: et ideo illa probatio iuuat principale propoſitum. ¶ Ad tertiam dicendū: ꝙ ſi maior ſumatur in ſenſu compoſitionis ⁊ minor in ſenſu diuiſionis vtraqꝫ eſt vera. ⁊ ſic procedunt probationes earū: ſed ex eis non ſequitur concluſio illa de ineſſe: ſicut non ſequitur. impoſſibile eſt ſedentē ſtare. poſſibile eſt eū qui ſedet ſtare. igitur hic qui ſedet non eſt ſedens. nā maior in ſenſu compoſitionis eſt vera: et minor in ſenſu diuiſionis: ⁊ tamen concluſio eſt falſa: ſuppoſito ꝙ aliquis eſt qui ſedet. Si vero maior ſumatur in ſenſu diui. nego eā: nec ad hunc ſenſū probatio valet: quia ꝙuis creatio poſſit conſeruari. hec tamen eſt impoſſibilis. creatio conſeruatur: et ideo cū dicitur ſi creatio conſeruaretur ſequeretur ⁊c. nihil ad me de conſequentia: quia non do antecedens illud: dico tamen hanc eſſe poſſibilem. hoc conſeruatur demonſtrato eo pro quo ſupponit hoc nomen creatio. cum dicitur creatio poteſt conſeruari. ⁊ vlterius ſi ſupponatur vera. dico ꝙ ipſum eſt in aliquo inſtanti ante quod immediate fuit: ſed ipſe non eſt in iſto inſtanti creatio: et ideo non ſequitur ꝙ ſit verū tunc dicere aliquid creatur ⁊c. Item ſi minor ſumatur in ſenſu compoſitionis eſt falſa: quia hec eſt impoſſibilis. res que creatur conſeruatur. acceptis iſtis terminis: vt ſupra in principio queſtionis dictum eſt. probatio autem eius incedit ad ſenſum diuiſio.

¶ Ad illud quod arguitur cõtra tertiā concluſionem patet. quid ſit dicendū ex premiſſis. nam negandū eſt conſeruationē cauſam eſſe creature ad intellectū arguētis: nec prima probatio valet: qꝛ de virtute ſermonis accepta hec eſt falſa. creatura cõſeruatur per manutenentiā dei. Sed hec vtiqꝫ eſt vera. creatura cõſeruatur per manutenentē deum: ⁊ ſimiliter hec. creatura manutenetur a deo: ⁊ loco iſtarum vel alterius ex ipſis ponunt illam primam qui recte ſentiunt. ⁊ ad reliquas duas probationes ſimiliter ſuo modo dictum eſt ſicut dicendum eſt de creatione. Ad tertiam dicendū ꝙ creatio poteſt cõſeruari nõ tñ ꝓceditur in infinitū: qꝛ nõ cõſeruatur ꝯſeruatiõe a ſe diſtincta. Itē dico ꝙ conſeruatio poteſt creari: hec tñ eſt impoſſibilis conſeruatio creatur. ¶ Ad tertiam dicendum ꝙ illud cõe dictum ad verum intellectum intelligendū eſt ſm cõſtructionē intrāſitiuā vt ſit ſenſus: creatio lapidis. i. creatio que eſt lapis ⁊ in hoc ſenſu vtor talibus ꝓpoſitionibus ſicubi pono eas: nec tamē ſm ſimilē conſtructionē viſitate dicitur creatio creatoris: ſicut ꝙuis dicatur eſſentia dei itrāſitiue nõ tamē dr̄ eētia eſſentie: nec deus dei: nec nūꝙ recto taliter addi cõſueuit ſuus obliquus. ¶ Ad rationē principalē queſtionis. nego primo primā partem antecedentis. Ad probationē dico ꝙ in primo inſtāti quo angelus fuit: ⁊ cõſeruatio angeli fuit: ſed ipſa nõ fuit tūc cõſeruatio. ⁊ vltra dico ꝙ cõſeruatio eſt cõtinuatio rei in eſſe. i. res que continuatur in eſſe: ⁊ res que continuatur in eſſe fuit in primo inſtāti quo fuit. Sed nõ in illo cõtinuabatur in eē. Ad ſecundam partē antecedentis: ꝙuis ipſa ꝯcedi poſſet abſolute nec aliquid incõueniēs ſequeretur. dico tamē ꝙ dupliciter poteſt accipi vno mõ tanꝙ ſimpliciter negatiua: ita ꝙ totum hoc deſijt creatio eius intelligatur negari a ſubiecto ⁊ ſic cõcedo eā: ⁊ nego conſequentiā ꝙtum ad illud quod infertur ex ea: nec probatio valet: quoniam aſſumit ꝙ creatio angeli deſijt quod nec ego concedo nec ex illo ſimpliciter antecedente negatiuo ſequitur. Alio mõ poteſt accipi vt implicatiua hui⁹ affirmatiue. creatio deſijt. vt accipiatur loco huius tēporalis cū deſinit creatio huius angeli iſte angelus nõ deſijt: ⁊ tūc nego eā propter falſitatem illius affirmatiue implicate. Ad probationē dico ꝙ creatio huius angeli fuit vtiqꝫ in primo inſtāti quo angelus fuit et etiam in ſequentib⁹: ſed in primo tantū ipſa fuit creatio ⁊ ideo deſijt eſſe creatio: nõ tamē deſijt eſſe. Sic etiā ipſe angelus in primo inſtanti fuit creatio: ⁊ nõ poſt: ꝙuis poſt nõ fuerit: vnde hoc nomē creatio: ꝙuis non ſignificet rē diſtinctā a re que creatur: pro qua poſſit ſupponere. ſed ipſamet cõnotat: tñ ipſum agēs: vt principiū a quo eſt: et cū hoc cõnotat ꝙ ſit verū dicere ꝙ nec ipſa nec aliquid ei⁹ immediate prius fuit: ⁊ quia omnia hoc cõtingunt in primo inſtāti tantū ideo angelus tantum in primo inſtāti eſt creatio: et ſimiliter in primo inſtanti tantum creatio eſt creatio: ⁊ tūc ſolum hec eſt vera. creatio eſt. Quia ꝓ quoad hoc ꝙ illa res ſit non requiruntur predicta nec ad hoc ꝙ ſit angelus vel ſubſtātia: ideo nõ ex hoc ꝙ ipſa deſinit eſſe creatio deſinit eē ſubſtātia vel angelus aut ſimplr̄ eſſe.

¶ Diſtinctionis ſecūde. Queſtio Prima.

CIrca diſ. ſecūdā. Queritur cū magiſtro vtrum angeli fuerint creati ante tp̄s / vel poſt. ¶ Et arguitur primo ꝙ ante. angeli nõ fuerūt creati ſimul cum tp̄e neqꝫ poſt tempus. igitur fuerunt creati ante tēpus. ꝯña patꝫ. probo antecedens quo ad primā partē dupliciter. Primo qꝛ angelus quilibet fuit creat⁹ totus ſimul cum ſit ſubſtātia impartibilis: ſimulqꝫ oēs angeli fuerūt creati: non vnus ante alium: vt cõmuniter tenent doctores. tempus autē non fuit creatū totum ſimul, cum omne ſit diuiſibile in partes ſm prius ⁊ poſterius que non poſſunt eſſe ſimul: ac per hoc nullum tempus poteſt totum ſimul creari. igitur tēpus non fuit ſimul cū angelis creatū patet conſequentia: qꝛ impoſſibile eſt aliqua ſimul fieri et vnum partibiliter: aliud vero totū ſimul: alioquin cum illud ꝙ ſit partibiliter fiat in tp̄e tanꝙ in menſura adequata. quod aūt ſit totum ſimul fiat in inſtanti. ſequeretur ꝙ inſtans adequaretur tēpori: quod eſt impoſſibile. ¶ Secundo ſi ſimul fuiſſent creati angeli cum tempore. igitur

vel in eodem inſtāti vel in eodem tempore. nā aliter non poſſunt intelligi aliqua fieri ſimul ſm durationem vt in propoſito loquimur de ſimultate. Sed vtrūq; eſt impoſſibile: qꝛ tempus non poteſt fieri in inſtanti nec in tempore: alioquin temporis eſſet tēpus in infinitū. Secunda pars antecedentis probatur: qꝛ ſi fuerunt creati poſt tempus. igitur tempus fuit prius. aut igitur fuit in creatura aliqua corporali. aut ſpirituali. neutrum eſt verum: qꝛ nulla creatura corporalis vel ſpiritualis fuit ante angelos
Cap.1. dicente ſcriptura Eccleſiaſtici.1. Primo omnium creata eſt ſapientia.i.angelica natura: vt exponit magiſter in littera. ¶ Secundo arguitur ꝙ fuerunt creati poſt tempus ſic. tempus fuit eternum et angeli non fuerunt eterni ⁊ tamen ſunt. igitur fuerunt creati poſt tempus. conſequentia patet. et prima pars antecedentis probatur per
Cap.1. Apoſtolum ad Titum. vbi ſm litteram ſeptuaginta interpre. ait. in ſpecie vite eterne quam promiſit non mendax deus ante tempora eterna. Ecce ꝙ aliqua tempora ponit eterna. Secunda vero pars antecedentis eſt certa per fidem.

Ad oppoſitum arguitur ex determinatione magiſtri dicentis ꝙ ſimul cū tempore facta eſt corporalis ⁊ ſpiritualis creatura.

In hac queſtione pmo oportet videre. vtrū tēpus ſit aliqua res creata: ⁊ ſi ſic que res eſt. deinde videbitur de queſito.

Burle⁹ ⁊ alij. 4. phyſi. **Quantum** ad primum dicit vna opi. ꝙ tempus cōmuniter acceptum eſt duratio habēs ex ſe prius ⁊ poſterius ⁊ eſt quedā vera res extra animā diſtincta a qualibet re permanente: ac etiā a motu: ꝙ ſm eādem opi. eſt etiā res diſtincta a permanentibꝰ ⁊ eſt de genere paſſionis in qua ſubiectiue eſt iſta res que eſt tempus: et hoc eſt per ſe quātitas habēs partē extra partem ſolum ſm prius et poſterius que non poſſunt eſſe ſimul: ſed cum prius eſt poſterius non eſt: et per hāc quātitatem ſucceſſiuā habet motus in quo eſt partes ſm prius ⁊ poſterius tm̄. iſta autem duratio ſeu quātitas ſucceſſiua nullo modo eſt diuiſibilis in partes ſimultaneas: quēadmodum motus eſt diuiſibilis diuiſibilitate mobilis in quo eſt. Sed tantūmodo in partes ſuccedentes ſibi adinuicem: vt dictum eſt: ⁊ in quolibet motu dicunt eſſe ſubiectiue aliquam talem quātitatem ſucceſſiuam que eſt duratio eius: plura alia circa hanc materiā ponit que omitto: quia non ſunt nobis neceſſaria ad propoſitum. probat autem primo ꝙ tempus eſt res ex ſe primo habens prius et poſterius ſm durationem ſiue que non poſſunt eſſe ſimul. primo quidem. nam in quibuſdam rebus videmus prius et poſterius ſm intellectum predictum: vt patet in ludis agoniſticis. igitur eſt aliquid in quo primo ⁊ per ſe eſt prius et poſterius. iſto modo. quicquid autem ſit illud ipſum eſt tempus: quod patet per communem animi conceptionem. Quoniam omnis concipiens prius ⁊ poſterius ſm durationem concipit tempus: et omnis concipiens tempus concipit prius ⁊ poſterius ſm duratione. ¶ Confirmatur. quia in quocunq; reperiuntur prius et poſterius ſm durationem reperiuntur ſm habitudinem ad tempus: vnde vnus motus non dicitur prior alio: niſi quia fuit in tempore priori: nec diluuium fuit prius bello troiano: niſi quia fuit in priori tempore. prius autem et poſterius reperiuntur in tempore non per habitudinem ad aliquid aliud niſi propter concomitantiam alicuius alterius. non enim vnum tempus dicitur prius alio: quia fuit in motu vel cum motu priori. igitur tempus ex ſe primo habet prius et poſterius ſm durationem. ¶ Secundo ad idem. certum eſt ꝙ in multis rebus inueniuntur prius et poſterius ſm durationem. ⁊ eſt rationabile querere per quid vna res formaliter eſt prior alia. aut ergo oportebit procedere in infinitū / vel oportet dare aliquid in quo primo et ex ſe ſunt prius et poſterius formaliter et id quodcūq; fuerit eſt tēpus. Ex hoc autem īfert ꝙ tempus eſt eſſentialiter et per ſe ꝗtitas. probatur: illud quod primo et ex ſe habet partē extra partem eſt per ſe ꝗtitas. tempus eſt hmōi. ergo. maior ptꝫ ex primo phy. vbi dicit̄ T.c.15.
ꝙ ꝗtitati per ſe cōuenit eſſe diuiſibile in parte extra partem: ⁊ alijs predicamentis non cōpetit diuiſibilitas talis niſi per accidens. minor ptꝫ: quia tempus habet primo et ꝑ ſe partem priorem et poſteriorē: vt probatū eſt. ergo primo et per ſe habet partem extra partem. ¶ Confirmatur per Philoſophum in predicamētis qui ponit tēpus eſſe ꝗtitatem continuā: ⁊ Cōmen. 5. meta. dicit. ꝙ tempus eſt Cō.18.
per ſe ꝗtitas. Ex his ptꝫ qd̄ ſequitur ꝙ tēpus non eſt aliqua res permanēs: ſed a qualibet permanente diſtincta: qm̄ cuiuſlibet rei permanentis partes poſſunt ſimul eſſe. Sequitur etiā ꝙ eſt res diſtincta a motu: qm̄ motus non habet prius ⁊ poſterius ſm durationē. vnde poſſum concipere ⁊ opinari inquit opi. ꝙ motus ſit totus ſimul: vt ꝙ aliquid ſub iſto moueatur de loco ignis ad locum terre: quapropter in diffinitione motus non ponitur ſucceſſio / prius ⁊ poſterius ſm durationē: de tēpore autem nō ſic: vt ſupra ptꝫ. ¶ Ultimo ꝗtum ad propoſitū probat ꝙ ſit ſubiectiue in motu. Tempus eni vt probatum eſt. eſt ꝗtitas: aut ergo eſt ꝗtitas rei permanentis immediate / aut rei ſucceſſiue non permanētis. puta ſubſtantie / vel qualitatis imediate: qꝛ ſi ſic res permanēs maior fieret / vel minor ꝓpter ipſum tempus: quod eſt falſum eſt. igitur ꝗtitas rei ſucceſſiue. ſ. ipſius motus. Hec dicta ſunt hꝫ ſparſim a predicta opi. de ipſo tēpore. de inſtanti autem dicit ꝙ eſt quoddā indiuiſibile non durans intrinſecum tēpori et continuās partem priorem cum poſteriore: quēadmodum etiam imaginātur multi de puncto in linea. ¶ Hec opi. ꝗtum ad hoc ꝙ ponit motum eſſe rem diſtinctam a mobili ⁊ a re que acquiritur mobili ſufficiēter: vt puto reprobata eſt. d.1. huius ſcdi. q.5. Et ideo pro nūc contra illud non inſiſto. Sed tantummodo contra ea que dicit de tempore ⁊ inſtāti: ⁊ pono cōtra ipſam cōcluſiones.3. Prima eſt. ꝙ tempus non eſt aliqua res non permanēs ſic diuiſibilis et ſucceſſiua: vt dicit opi. Secunda ꝙ ſuppoſito ꝙ motus ſit res a mobili et ea que illi acquirit̄ diſtincta ſicut iſti putāt tēpus non eſt res res diſtincta formaliter inherens motui: vt dicit opi. Tertia ꝙ inſtās non eſt indiuiſibile non durans. ¶ Primā concluſionem probo ſic. ſi tēpus eſt talis res. ſequitur ꝙ aliqua res et quelibet etiā pars eius ſimul primo ⁊ adequate eſt ⁊ cōtinue / ac partibiliter de nouo ſit. ¶ Secundo ſequeretur ꝙ eadē res et quelibet pars eius ſimul pmo fieret et corrūperet̄. vtraq; conſequētia: ⁊ vtriuſq; conſequētis falſitas ac impoſſibilitas probari poſſunt conſequētiarum neceſſitas ⁊ conſequentiū falſitas probate ſunt in primis factis rationibus duabus in. q. preallegata. precedentis di. ad probandum ꝙ motus non ſit talis res ſucceſſiua: vt dicit opi. ¶ Tertio probo hoc ipſum ratione perātiqua: ⁊ ibidē quinto loco poſita quā Philoſophus. 4. phyſi. adducit: nec dubiū T.c.88.⁊ 89.
eſt ꝙ demōſtratiue cōcludit: ſi per tēpus intelligatur aliquid cōpoſitū ex talibus partibus priori ⁊ poſteriori non poſſibilibus eſſe ſimul: ſicut dicit opi. que etiā illo tēpore: vt puto ab aliquibus ſicut hodie etiā tenet̄ a multis tenebatur. arguo igit̄ ſic. ſi tēpus eſſet eiuſdē modi res ſequeretur eſt aliqua res cōpoſita ex partibus quarū nulla eſt. conſequēs eſt īpoſſibile. ꝯña probat̄. qꝛ ſm hanc imaginationem quelibet pars tēporis eſt preterita ⁊ futura. nulla aūt preterita / vel futura eſt. ¶ Ad hanc rationē reſpōdetur dupliciter ꝑ defenſores opi. primo quidē negādo ꝯñs impoſſibile. dicūt eni ꝙ ad eſſe rerū ſucceſſiuarum nō requirit̄ ꝙ oēs eiꝰ partes ſint: nec ꝙ aliqua pars eiꝰ ſit tota

ſimul:ſed ſufficit et reqrit ꝙ ꝗdā partes ſint poſt quaſdā et actu ſit quoddā indiuiſibile ꝯtinuās eius partes adinuicē:⁊ hec ſolutio videtur a Philoſopho dari:⁊ ibidem
Cōmē.103 et.88. a Cōmē.cōmento.103.⁊ ſimilr cōmēto.88. vbi ſoluēs ꝓdictā rōnē.ait.⁊ deceptio eſt in hoc ſm omne: qm̄ ita eſt de motu.mot⁹ enim cōpꝛehēdit ſenſu:⁊ p ꝯñs. Supple eſt ⁊ nulla pars ei⁹ inqt Cōmē.eſt in actu : ſed ꝗlibet pars demōſtrata receſſit.ergo eſt cōpoſit⁹ ex hoc qđ iā defecit:et ex hoc qđ nōdū eſt. ¶ Secūdo īterimit ꝓpoſitio aſſumpta in ꝓbādo ꝯſequentiā.ſ.hec.quelibet pars tēporis eſt ꝑterita vel futura. Inquiūt enim ꝙ tēpus ꝑſens eſt ⁊ cuiuſlibet temporis ꝑſentis fuit infinite partes exiſtētes et ꝑſentes:q: cuiuſlibet tēporis ꝑſentis ſunt infinite partes habētes vnā ꝑteritā ⁊ aliā futurā. verbi grā. annus preſens habet infinitas partes:quaꝝ ꝗlibet habet ꝑteritā et futurā.ſ.menſem ꝑſentē ⁊ quindenā ⁊ ſeptimanam diem ⁊ horam: ⁊ ſic in īfinitū. nulla tñ pars tp̄is eſt tota ſimul.
Cap.17. ¶ Tertio pōt rñderi ſm Auic.2.ſue ſufficiētie. in principio.nullā ptē tp̄is eē pōt ītelligi dupl'r. Uno mō ꝙ abſolute nō eſt. Alio mō ꝙ nō eſt in hoc īſtāti:⁊ hoc:vt dicit ſatis differūt:nec ſequit.hoc eſt.ḡ eſt in hoc inſtāti.nec ecōtra ſequitur.hoc nō eſt in hoc inſtāti. ergo hoc nō eſt.nec enim ſunt oppoſita eſſe et nō eſſe in hoc īſtāti.ſi primo mō ītelligat falſa eſt ꝓpoſitio ꝗ dicit ꝙ nulla pars tp̄is eſt.ſi ſcđo mō eſt vera:⁊ eodē mō ꝯcedit ꝙ tēpus nō eſt.nō eñ eſt in hoc inſtāti niſi in anima ⁊ ītellectu. Nulla ꝓdictarū rñſionū ſufficiens eſt.non prima quidē.qđ ꝑmo ſic patet. ſumo aliqđ tēpus qđ dicit eſſe ⁊ ſit a.⁊ ſit eius pars ꝑterita b.⁊ pars futura ſit c. ⁊ iſtās ꝯtinuās iſtas ſit d.cum igit a.nō ſit aliq̄

alia res pꝛeter b.c.d.ſimul:vt ſuppono aut ſi ſit aliqua alia ſit illa f.nec variat ꝓpoſitū:qm̄ tūc a.ſupponit ꝓ eiſdē oino ꝓ qb⁹ ſupponūt oīa illa ſimul.arguo ſic.a.eſt:igit.b.c.⁊.d.ſunt. conſequētia declarat in ſimili inducendo.nā ſequit.hec dom⁹ eſt. igitur hic paries:⁊ hoc tectum ⁊ hoc fundamētum ſunt demonſtratis partibus illius domus demonſtrate. Similiter ſequitur.hic homo eſt.igitur hoc corp⁹ ⁊ hec anima ſunt. Similiter in cōtinuo ſequitur. hoc bicubitum eſt.igitur hic cubitus et hic cubitus ſunt demōſtratis illis qui ſunt partes eius:⁊ vniuerſaliter a termino ſupponente ꝓ aliquo toto ad omnes terminos ſupponentes ꝓ partibus illius reſpectu eſſe exiſtere eſt neceſſaria conſequentia affirmatiue et de pꝛeſenti.ſed vltra ſequitur b.c. et d.ſunt.igitur b.eſt.et ſimiliter ſequitur.igitur c.eſt.et vtrūq; eſt falſum:quoniam b.eſt pꝛeteritum ⁊ nō eſt: et.c. eſt futurum:qđ etiam non eſt. ¶ Confirmatur:quia non obſtāte ꝙ materia que erit pars antichꝛiſti actu eſt: quia tamen eius anima non eſt:quia antichꝛiſtus ſupponitur tam pꝛo materia ꝗ̄ pꝛo anima:bene ſequitur.anima antichꝛiſti non eſt.igitur antichꝛiſtus non eſt : et ex pluribus cauſis hoc ipſum conſequens eſſet verum et poſſet inferri:ſi nec etiam materia eſſet : ita in pꝛopoſito ex pluribus cauſis vere dicitur a.non eſt:ꝗ̄ dicatur antichꝛiſtus non eſt:quod tamen quilibet ſane mentis concedit. Nec valet dicere ꝙ hec vera ſunt de permanentibus non autem de ſucceſſiuis:tum quia pari facilitate poſſet alius dicere ꝙ ita eſſet etiam de permanentibus ⁊ concedere ꝙ aliqua domus eſt cuius paries eſt ꝑteritus ⁊ tectum eſt futurum ⁊ fundamentū eſt ꝑſens:nec hoc fortius ꝗ̄ id poterit repꝛobari.tum quia pꝛo qualibuſcūq; rebus termini ſupponāt : dummodo vnus ſupponat ꝑciſe pꝛo eiſdem pꝛo quibus alij ſupponunt:impoſſibile eſt de iſto affirmare vere eſſe exiſtere per pꝛopoſitionem de ineſſe et ꝑſente ⁊ ab illis negare ꝗ̄uis ecōuerſo nō ſemꝑ ſit ꝯſequētia ſimplex vtputa qñ nomen totius ſignificat ptes determinato modo ſe habētes.verbi gratia.cōiunctas vel cōponentes ſicut hoc nomē homo ſignificat aīam ⁊ corpus inuicē cōponētes:nec ſic autē eas ſignificāt noīa partiū. ¶ Secūdo cōtra eandē ſolutionem. ſi noīe tēporis ſignificetur aliquod tale cōpoſitū ſequitur ꝙ nullū tēpus eſt pꝛeſens.igitur nullū tēpus eſt.pꝛima cōſequētia patet.q: nullū pꝛeſens diuiditur in pꝛeteritū ⁊ futurū. vnde Augu.11.con- Cap.16.
feſ.ait.ꝙ ſi quid intelligitur tēporis ꝙ in nullas iā vel minutiſſimas momentoꝝ partes diuidi poſſit id ſolum eſt ꝙ pꝛeſens dicatur ꝙ cū ita raptim a futuro in pꝛeteritū trāſuolat vt nulla morula extēdatur.nā ſi extenditur diuidit in pꝛeteritū ⁊ futurū: pꝛeſens aūt nullū habet ſpatiū. hoc ipſe. Ex hac autē cōſequētia Aug. videlicet ſi aliquid tēporis eſt pꝛeſens ipſum eſt indiuiſibile: ſequitur ꝙ hec eſt vera.nullū pꝛeſens diuiditur in pꝛeteritū ⁊ futurū:⁊ per cōſequēs nullū tēpus eſt pꝛeſens:alioquin aliquod tēpus nō habet partē pꝛiorē ⁊ poſteriorē: quod repugnat ſupradictis coꝝ.patet igitur pꝛima cōſequentia:⁊ ſcđa ꝓbatur Cap.19.
per eundē ibidem.vbi ait ſic. ſi eñ ſunt futura ⁊ pꝛeterita volo ſcire vbi ſint:ꝙ ſi nondū valeo:ſcio tñ vbicūq; ſunt nō ea ibi futura eſſe:aut pꝛeterita: ſ; pꝛeſentia. nā ſi ibi futura ſunt nōdū ibi ſunt : ſi ibi etiā pꝛeterita ſunt iam nō ſunt ibi: vbicūq; ergo ſunt non ſunt niſi pꝛeſentia. hoc ipſe. ſm Auguſt.igitur ſi aliquid eſt ipſum eſt pꝛeſens.igitur ſi aliquid nō eſt pꝛeſens ipſum nō eſt:ac per hoc ſi nullū tēpus eſt pꝛeſens nullū tēpus eſt. ¶ Pꝛeterea. Quod dicitur ꝙ ad eſſe ſucceſſiuoꝝ ſufficit ꝙ quedā coꝝ partes ſint poſt quaſdā:nō eſt aliud dictu ꝗ̄ ꝙ ſufficit ꝙ alique eius partes fuerūt ⁊ alique future ſint: ex hoc autē nō vere poteſt dici ꝙ cōpoſitū ex vtriſq; ſit:aut ꝙ aliquid exiſtēs ſit compoſitū ex vtriſq;:ſicut patet cuilibet ſane mētis.nō eñ intelligibile eſt: ꝙ ex his que penitus nihil ſunt aliqua vera entitas integretur aut partialiter conſtet. ¶ Pꝛeterea. Quod addit reſpōſio de cōtinuatione earū partiū ad inſtās quod actu eſt nō eſt intelligibile:qm̄ quod omnino nihil eſt nulli enti vel nō enti cōtinuari aut copulari poteſt: alioquin vna lōga chorea poſſet fieri de hircoceruis ⁊ tragelaphis ⁊ chimeris quod abſurdiſſimū eſt. ¶ Ad hoc reſpondet dictus doctoꝛ ꝙ non ens quod nunq̄ fuit ens: nec vnq̄ erit ens nulli copulatur:tamē nō ens qđ aliquando fuit aut erit ens poteſt alicui copulari. ¶ Contra pꝛimo:q: ſm hoc ſequeretur ꝙ poſſibile eſſet vnā albedinem coꝛruptā vel annihilatā ⁊ vnā cauſandā continuari ⁊ copulari alicui ⁊ eſſe vnā albedinē numero:quod nullus diceret. Secūdo conceſſo dicto coꝝ:adhuc habetur pꝛopoſitum : quoniā tempus pꝛeteritū ſumptū ad intellectū eoꝝ:non ſolum non eſt: ſed nec vnq̄ fuit nec fuit poſſibile eſſe. ſimiliter nec futurū vnq̄ erit nec eſt poſſibile ipſū eſſe.igitur non eſt poſſibile talia alicui copulari.patet conſequentia per reſponſiones. ꝓbo antecedens ſicut pꝛobat Augu.vbi ſupꝛa ꝙ pꝛeteritū tempus nunq̄ fuit longum. Cap.16.
Arguo itaq; ſic. ſi tempus pꝛeteritum vnq̄ fuit : aut fuit dum fuit pꝛeteritū:aut dū fuit pꝛeſens:aut dum fuit futurū:non dum fuit pꝛeteritū :quia eadē ratione nūc eſſet verū dicere ꝙ tēpus pꝛeteritū eſt:nec dū fuit pꝛeſens:q: ipſum nunq̄ fuit pꝛeſens: quia impoſſibile eſt aliquod tēpus eſſe pꝛeſens:alioquin aliquod tempus eſſet indiuiſibile:nec etiam dum fuit futurum:quia eadem ratione verū eſſet dicere ꝙ tempus nunc futurum eſt quod non dicunt per idem pꝛobatur ꝙ futurum tempus nunq̄ erit : q: nec erit dum erit futurum:nec dum erit pꝛeſens: nec dū erit pꝛeteritum:⁊ patet ꝓbatio ſimiliter. ¶ Et ex hoc fortius poteſt ratio formari ꝙ tempus non ſit aliqua talis res : q: ſequeretur ꝙ eſſet aliqua res compoſita ex non entibus ⁊ impoſſibilibus eſſe: quod nullus dicere deberet. Quod autem addūt de Philoſopho nō eſt ſm intentionē eius: vt patebit infra. Solutio etiam Commen.nec ex inſtan-

Digitized by Google

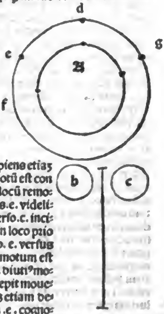
tia quã inducit valet: qꝛ eque probaꝛ ꝙ motus non ſit ali-
qua talis res cuius nulla pars eſt: ſicut ꝓbaꝛ de tẽpore:
nec etiã ex auctoritate valet ꝓ eis. nã ipſi volũt ꝙ motus
⁊ etiã tempus ſicut de ipſo nũc loquimur ſint vere res ad
quoꝝ eſſe nihil facit anima. Cõmen. autem ſtatim ſubdit
ꝙ talia non habẽt eſſe cõpletũ ſed eſſe eoꝝ cõponitur ex
actione anime in eo qđ eſt in eis extra animã: vel igiꝛ con
tradicũt Cõmen. vel Cõmen. aliter accipit tẽpus ꝗ̃ ipſi:
⁊ ꝑ conſequens non eis ſuffragaꝛ verbum eius. Qđ vero
dicit Cõmen. deceptionem eſſe in hoc ſermone intelligen
dum eſt: ꝙ in eo eſt deceptio. ſi ꝑ ipſm qs intendit abſolute
ꝓbare tempus non eſſe ſicut intendebãt illi quorũ addu-
cũt rationem. non autem eſt deceptio ſi qs intẽdit ꝑ eam
ꝓbare ꝙ tempus non eſt aliqua res ſm ſe a ꝑmanẽtibus
diſtincta compoſita ex his que non ſunt: nec ex hoc ſecun
do inferꝛ primũ vt patebit: qꝛ tẽpus eſt vera res: ⁊ tamen
non eſt talis res: ipſi tamen qꝛ neſciebãt videre cuiuſmo-
di res eſſet niſi eſſet talis qualis dicta eſt: ⁊ talem nõ eſſe
poſſibile certiſſime cõcludebãt: abſolute negabãt tẽpus
eſſe: ⁊ in hoc erat deceptio. ¶ Secũda ſolutio etiã nõ va
let: eo ꝙ expſſe falſum aſſumit. vꝫ ꝙ tẽpus aliquod eſt
n. li. ꝯfeſ. p̃ſens. oppoſitũ enim iã habitũ eſt ꝑ Aug. Et iterum hoc
Cap. 16. ꝓbaꝛ ratione eiuſdem ibidem. volens enim ꝓbare ꝙ nõ
poteſt eſſe aliquod p̃ſens tempus longũ: ꝓbat ꝙ nullum
tempus poteſt eſſe preſens ſuppoſita. ſ. imaginatione tem
poris p̃dicta: contra quã tãtũmodo laborat ratio eius: vt
patet conſiderãti. primo autem ꝓbat ꝙ centenarium an-
noꝝ non poteſt eſſe p̃ſens. deinde ꝙ nec annus vnus: et qꝛ
eius verba clara ſunt et in forma argumentationis debi-
te poſita ea tãtũmodo recito. vide inquit ſaltem vtrum q
agiꝛ annus ipe ſit p̃ſens. Et eius enim ſi primus agiꝛ mẽ-
ſis futuri ſunt ceteri. ſi ſecundus iam ⁊ primus p̃teriit: et
reliqui nondum ſunt. ergo nec annus qui agitur totus eſt
p̃ſens: ⁊ ſi non totus eſt p̃ſens: non annus eſt p̃ſens. duode
cim enim menſes annus eſt: quoꝝ quilibet vnus menſis q
agiꝛ ipſe p̃ſens eſt. ceteri autẽ p̃teriti aut futuri. Quãꝗ̃
neq3 menſis qui agitur p̃ſens eſt. Sed vnus dies ſi prim⁹
futuris ceteris. ſi nouiſſim⁹ p̃teritis ceteris. Si mediorũ
quilibet iter p̃teritos et futuros. ⁊ ſubdit. ſed diſcutiam⁹
etiã ipſm: qꝛ nec vn⁹ dies totus eſt p̃ſens. nocturnis enim
⁊ diurnis horis omnibus. 24. expletur. quarum p̃ma ce-
teras futuras habet nouiſſima p̃teritas. Alique vero in-
teritarum ante ſe p̃teritas poſt ſe futuras ⁊ ipa vna hora
fugitiuis particulis agiꝛ. quicquid eius euolauit p̃teri-
tum eſt: qđ ei reſtat futurum: ⁊ ideo concludit. ſi qđ intel-
ligiꝛ temporis ꝙ in nullas iã vel minutiſſimas momẽtoꝝ
partes diuidi poſſit illud ſolum eſt qđ p̃ſens dicaꝛ ⁊c̃. vt
ſupra recitatum eſt. Ecce ꝙ patenter illa ſolutio reproba
tur in auctoritate Augu. ⁊ eius valida ꝓbatione: que in
hoc fundatur ꝙ nullum tempus eſt totum p̃ſens: ⁊ ſi non
totum p̃ſens: nec ipſm eſt p̃ſens: cuius ꝓbatio eſt: qꝛ ipſum
eſt omnia illa quoꝝ quodlibet eſt pars eius: et ideo dicit
ad ꝓbationem illius cõſequẽtie vltime. duodecim enim
menſes annus eſt. Et aduerte ꝙ in p̃dicta conſequentia
ſumit hũc terminũ totus ſyncathegoreumatice. ¶ Pre-
terea. Qua ratione annus dicitur preſens. vꝫ quia ha-
bet partem p̃teritã ⁊ futurã copulatas ad inſtãs qđ actu
eſt: eadem ratione ⁊ centenarium ⁊ millenarium: ⁊ etiam
ipſum ſeculum ſm ꝙ ſeculum accipitur pro toto tempo-
re preſentis vite ab initio mundi vſq3 ad finem poteſt di-
ci preſens: qđ nullus diceret qui intelligeret quid ſignifi-
cat hoc vocabulum p̃ſens. ¶ Solutio quoq3 Auicẽ. etiã
inſufficiens eſt: quoniã qualitercũq3 debeat intelligi ali-
quid eſſe in hoc inſtãti vel nõ eſſe: nihilominus eſſe actua
liter ſiue nũc p̃ſentialiter: vt diſtinguiꝛ contra fuiſſe ⁊ fo-
re ⁊ non eſſe vtriq3 opponuntur: nec eſt poſſibile ꝙ de eodẽ
vere affirmetur eſſe per verbum de preſenti. verbi gratia.

dicendo hoc eſt ⁊ vere negetur eſſe nũc p̃ſentialiter: vt ve-
re dicatur hoc non eſt actualiter: vel nũc p̃ſentialiter. per
hanc enim enuntiationẽ qua abſolute affirmatur eſſe da
tur intelligi: et ita eã quilibet capit ꝙ illud nunc p̃ſentia-
liter ⁊ actualiter eſt. Cum demonſtratiue ſit cõcluſum ꝙ
nulla talis res qualem fingit opi. eſt p̃ſentialiter ⁊ actua-
liter: neceſſario concluditur et euidẽter ꝙ nulla talis res
eſt: ac per hoc tempus eſt eiuſdem modi res. ¶ Quarto
principaliter ad cõcluſionẽ arguitur ſic. poſſibile eſt tem-
pus eſſe nulla re non permanente exiſtẽte. igitur tempus
non eſt res ꝑmanens eſſentialiter habẽs p̀us et poſterius
que non poſſunt eſſe ſimul. conſequentia eſt euidẽs. ꝓbo
antecedens. poſſibile enim eſt ſaltem per potentiã dei ab-
ſolutam deum ponere vnum corpus in vno loco nullam
aliã rẽ ab ipſo corpore locato ⁊ loco creãdo vel cõſeruan
do: cũ ipſa libere ⁊ cõtingenter cauſet et ꝯſeruet quãcũq3
rem cauſat vel conſeruat: ⁊ ſimul cum hoc: nullam aliam
creando poſſibile eſt ꝙ ipſe immediate illud corpus po-
nat in alio loco: et ſic deinceps ſicut actualiter nũc fit qñ
vnum corpus de vno loco transfertur ad aliũ ſine quiete
media. hoc autem poſito cõſtat ꝙ tale corpus prius erit
in loco propinquiori ꝗ̃ in remotiori: ⁊ per conſequẽs erit
tempus. ¶ Confirmatur. ſumantur duo corpora: quorũ
vnum de facto mouetur velocius ⁊ alterũ tardius ſi non
eſt aliqua talis res non permanens ꝓpoſitum habetur. ſi
eſt poterit deus coagere vtriq3 motori ad acquiſitionem
loci non coagendo agẽti alicui ad actionem talis rei ſuc-
ceſſiue ſeu non permanentis. hoc autem poſito conſtat ꝙ
corpus qđ nunc velocius mouetur: tunc etiam mouebi-
tur ⁊ citius deueniet ad finem equalis ſpatij: ac ꝑ hoc in
tempore minore. igitur erit tempus. ¶ Forte diceretꝛ ad
hoc ꝙ caſibus predictis datis nec vnũ corpus prius erit
in loco propinquiori ꝗ̃ in remotiori: nec vnum erit citius
vel prius in finem ſpatij ꝗ̃ aliud: quoniam ſicut nihil po-
teſt eſſe albũ niſi ſit in eo id qđ eſt eſſentialiter albedo: ſic
nihil poteſt eſſe hic vel ibi prius alio duratione et aliud
poſteri⁹ niſi in eis ſit illud qđ eſſentialiter eſt p̀us ⁊ poſte-
rius ſeu duratio habens ex ſe prius ⁊ poſterius. In caſi-
bus autem predictis non eſſet talis res. igiꝛ ⁊c̃. ¶ Con-
tra hoc: quia qua facilitate tu dicis ꝙ in illo caſu corpus
nõ erit prius in vno loco ꝗ̃ in alio neq3 erit tempus: eadẽ
tibi dici poteſt: ꝙ nũc de facto nõ eſt tempus nec aliquid
eſt alio prius ſm durationem: quoniã non plus: nunc cõ-
ſtat nobis de aliqua tali re ꝗ̃ tunc conſtaret. nã quecũq3
percipimus nunc in corporibus motis: tunc etiam perci-
peremus. cum igitur nunc concedamus tempus eſſe et
vnum corpus prius duratione eſſe in vno loco ꝗ̃ in alio.
concedendum eſt etiam ꝙ tunc eſſet ſi tũc eſſet et nõ eſſet
res aliqua nõ permanẽs: ita etiam nunc eſt eſſe: alioquin
irrationabiliter ponitur talis res alia. ¶ Quinto. ſi tem-
pus ſit talis res ſequitur ꝙ eſt poſſibile duo corpora a. et
b. ſimul incipere moueri: ⁊ a. moueri tñ per vnam horam
b. autem mille annis vel tempore equali tempori mille
annorum continue: et tamen ſimul primo deſinere mo-
ueri cum ipſo a. ita ꝙ nec a. prius quieſceret ꝗ̃ b. nec b.
diutius moueбiꝛ ꝗ̃ a. conſequens hoc eſt abſurdiſſimũ:
et conſequentia declaratur. nam ſiue tempus ſit res ſuc-
ceſſiua diſtincta a motu vt iſti dicunt ſiue ſit idipſum ꝙ
motus: dũ tamen ſit res taliter ſucceſſiua a permanenti-
bus diſtincta totum motum qui cauſaretur a b. in mille
annis ſi moueretur ſuper aliquo ſpatio propria vi coagẽ
te deo. iuxta communem curſum poſſet deus ꝓpria vir-
tute cauſare cum omni ſuo accidente tam cito ꝗ̃ cito a.
mouebitur. cum in quantacũq3 velocitate mouebitur et
voluerit poſſit velocitare motum b. et cuiuſlibet corpo-
ris. hoc autem poſito ſequitur ꝙ in motu b. erit tempus
mille annorum ſi non diſtinguatur: et per conſequens b.

mouebiꝛ annis mille: ⁊ tamen ſimul inciperet et ſimul de-
ſineret moueri cum ipſo. a. Iſta ratio directe ꝓcedit con
tra illos qui in quolibet motu ponunt ꝓpꝛiũ tempus: ſed
etiã contra eos qui tñ in motu celi vel ipſum motum celi
ponunt tempus: efficaciter reduci poteſt. nã omnẽ motũ
qui de facto cauſabiꝛ in celo per ſpatium mille annorum
poſſet deus in celo cauſare in ſpatio vnius hore. nã quo-
tiens celum reuoluetur in mille annis ab eodem pũcto in
idem punctum totiens poſſet ipſum reuoluere in ſpatio
quo nunc vertitur per. 24. partem ſui circuitus. vnde ſtã
te vniformitate motus alicuius horologij ꝙ nunc in vna
hora tot lineis mouetur: dum rota horologij mouebitur
preciſe per tot lineas poterit deus totiens cõplete volue-
re celũ: quotiens de facto vertetur in mille annis ⁊ eaſdẽ
numero partes motus in celo cauſare cum eiuſdẽ oĩbus
accidentibus. E conuerſo poſſet conſequentia declarari
ponendo ꝙ deus motum a. vel celi qui de facto cauſabi-
tur in vna hora cauſaret in ſpatio mille annorũ: qđ vtiqꝫ
poſſet: cũ quẽlibet motum poſſit in quantacũqꝫ ꝓportio-
ne tardare. Huius rationis virtutem: ꝙuis aliter ponit
Cap. 24. Aug. vbi ſupra. ad ꝓbandũ ꝙ motus celi non eſt tempus
cuius ꝓceſſus directe ꝓcedit. ſuppoſito ꝙ motus aliqua
talis res ſit exiſtens in celo. ¶ Secũdam concluſionem
ꝓbo primo ſic. ſi tempus ſit res inherens motui poſſibile
erit per potẽtiam diuinam aliquid vere moueri ſine tem-
pore ſeu nullo tempore exiſtente. patet: quia quodcunqꝫ
ſubiectum poteſt deus ſine accidente ſuo conſeruare. po-
terit ergo quẽlibet motum exiſtẽtem conſeruare nullum
tempus conſeruando: qđ ſi faceret corpora vere mouerẽ-
tur: quoniã in eis eſſent veri motus: ⁊ tñ nullum eſſet tem
pus. falſitatem conſequentis probo: q2 ſi aliquid mouere-
tur vere ⁊ ꝓprie loquendo de motu vere ſucceſſiue ⁊ non
ſimul acquireret vel perderet eam rem ſm quã moueretꝛ:
ſeu partem acquireret poſt partem: ⁊ ſic partem prius et
partem poſterius: qđ ſine tempore eſſe nõ poteſt: vt etiam
Cõmẽ.4. ipſi concedũt. ¶ Confirmaꝛ ꝑ Cõmen. 5. phyſi. dicentem
ꝙ motus nihil aliud eſt ꝙ̃ generatio partis poſt partem
illius perfectiõis ad quã tendit. igitur in motu eſt prius
⁊ poſterius. ¶ Ad hãc rationem forte dicerent: ſicut pa-
tet ex ſupra recitatis: qđ verum eſt ꝙ in motu eſt prius et
poſterius: ſed hoc non cõuenit ſibi ex ſe ⁊ eſſentialiter: ſed
per aliquid ſibi inherens. vnde dicunt ſe poſſe cõcipere ⁊
opinari ꝙ motus ſit totus ſimul: vt ꝙ aliquid ſubito mo-
ueaꝛ de loco ignis ad locum terre: quapropter ſi motus
fieret ſine accidente ſibi inherente non haberet in ſe prius
et poſterius. ¶ Contra. impoſſibile eſt aliquid eſſe mo-
tum niſi ſit actus entis in potentia ſm ꝙ in potentia: et ꝑ
conſequens niſi aliqua pars eius ſit adhuc acquirenda
mobili: dum aliqua eius eſt acquiſita. igitur impoſſibile
eſt ꝙ aliquis motus ſit totus ſimul: vnde ꝙuis ſit poſſibi-
le ꝙ aliqđ ſubito transferaꝛ de loco ignis ad locũ terre: il
la tamen tranſlatio non eſſet motus ſi poneretur: ſed eſſet
mutatio indiuiſibilis cui non conueniret diffinitio mo-
tus premiſſa ſicut non conuenit generationi indiuiſibi-
Cõmẽ.21 li ſm Commenta. quinto phyſicorum. Et ex hoc vlte-
rius ſequitur ꝙ nullus poteſt vere concipere aut opina-
ri aliquid eſſe motum concipiendo ipſum totum ſimul
eſſe actum mobilis. ¶ Confirmatur: quia eſſentiale eſt
motui vt ſit actus imperfectus et admixtus potentie: ſi-
cut in precedenti diſtinctione. q. 5. copioſe probatum eſt.
¶ Preterea. Si omnes partes motus poſſent ſimul eſ-
ſe: igitur motus eſt de numero permanentium: quod ta-
men iſti negant. ¶ Secundo principaliter ſic. ſi motus
eſt ſubiectum temporis: aut totꝰ ipſe eſt ſubiectum eius:
aut aliquid eius: et ſi ſic: aut diuiſibile aut indiuiſibile.
non enim aliter poteſt intelligi ꝙ ſit ſubiectum eius. non
poteſt dici primum. tum quia nihil eſt in motu nec in re

aliqua extenſa indiuiſibile modo illo: vt patebit in ſequen
tibus. tum q2 eſto ꝙ eſſent talia indiuiſibilia non eſt ratio
cur potius ſit ſubiectiue in vno eiꝰ indiuiſibili/ ꝙ̃ in alio.
igitur vel in nullo / vel in oĩbus. Et eodẽ modo probaꝛ ꝙ
non ſit in aliqua parte motus diuiſibili preciſe: et loquor
ſemper de diuiſione ſm diuiſionẽ mobilis ⁊ partes ſimul-
taneas: ꝙ ſi tamen daretur adhuc inferretur incõueniẽs
inferẽdum: ſi ponatur vltimũ. vꝫ ꝙ ſit in toto motu: tunc
ſequitur ꝙ tempus erit diuiſibile in partes ſimultaneas:
et ſm longum latũ ⁊ profundum: ⁊ alia pars temporis ce
li erit in oriente/ alia in meridie/ alia in occidẽte: quod iſti
prorſus aſpernãtur. ¶ Tertiam concluſionem probo pri-
mo ſic. aut inſtans ſi eſt talis res indiuiſibilis non durans
eſt ſubiectiue in ipſo mobili/ aut in aliquo accidẽte ipſius
mobilis: ſi in mobili cum mobile perdat ipſum igitur mu-
tatur ab ipſo: aut igitur diuiſibiliter/ aut indiuiſibiliter.
non diuiſibiliter: q2 inſtans ponitur indiuiſibile. Iterum
q2 ſequeretur ꝙ aliqua pars inſtantis duraret per tẽpus:
quod negãt. igitur īdiuiſibiliter: ⁊ ſi ſic igitur ſimul muta
tur ab inſtãti ⁊ mutatum eſt ab eo: aut igitur ſimul muta-
tum eſt ab eo: ⁊ mutatũ eſt ad ipſum/ aut prius mutatum
eſt ad ipſum: et poſtea mutatũ eſt ab eo: ſi detur primum
igitur inſtãs ſimul eſt genitũ ⁊ corruptum: et eſt ⁊ non eſt:
ſi prius eſt mutatum ab ipſum: igitur durat per tempus.
¶ Ad hoc etiam poſſunt applicari oẽs rationes ſupra fa-
cte in. d. pre. q. 5. ad ꝓbandum ꝙ non ſit dare mutata eſſe
non permanentia: vt aliqui opinantur/ nec poſſet quis di-
cere ꝙ mobile non mutatur ad inſtãs/ nec mutatur ab eo:
quia non eſt intelligibile ꝙ mobile prius ſit in potentia ad
habendum aliquã entitatẽ: ⁊ poſt habeat illam actu/ aut
e conuerſo: prius habeat ⁊ poſtea non habeat: ⁊ tñ non mu
tetur ad illam ⁊ mutetur ab ipſa cum non ſit aliud muta-
ri ſm aliquã entitatem / ꝙ̃ ſm ipſam aliter ſe habere poſt
ꝙ̃ prius. ¶ Preterea. Omne tranſiẽs ex nõ eſſe alicuius
in eſſe eiuſdem/ aut e cõtra mutatur ſm illud: vt patet ex
5. phyſi. ¶ Confirmatur: q2 eadem facilitate poſſet dici T.c.7.
ꝙ in acquiſitione rei permanentis / vel perditione ſubie-
ctum non mutatur: quod nullus diceret qui vocabulis in
ſua ſignificatione vti vellet. Si vero dicatur ꝙ eſt ſubie-
ctiue in aliquo aliquo accidẽte ipſius mobilis/ aut in ac-
cidente permanẽte/ aut in accidente non permanente. Si
primum detur arguitur cõtra ſicut iam eſt argutum. ſi in
accidẽte non permanẽte. aut diuiſibili ſm extenſionem ⁊
diuiſionem partiũ ſimultanearum/ aut indiuiſibili ſm to-
talem diuiſionẽ: neutrũ poteſt dici: q2 ſi eſſet in accidente
diuiſibili ipſum inſtans eſſet diuiſibile ſm longũ latum ⁊
profundũ: qđ magis ab eis reputandũ eſt incõueniens/ ꝙ̃
ꝙ tẽpus ſic ſit diuiſibile/ vel ſaltẽ non minus. illud aũt oĩ-
no reputant impoſſibile. igitur ⁊ hoc. ¶ Preterea. Cum
ſm op. predictã inſtans cõtinuet partẽ preteritam tẽpo-
ris cum futura et tẽpus non habeat partes ſimultaneas
ſtabit queſtio ſm quã ſuam partem inſtãs cõtinuet par-
tem tẽporis: ⁊ non erit ratio potior pro vna ꝙ̃ pro alia. ſi
dicatur ꝙ eſt in accidẽte indiuiſibili: vt forſitan dicerent
ꝙ eſt ſubiectiue in mutato eſſe: qđ eſt indiuiſibile ſm extẽ-
ſionem: hoc eſt falſum: q2 tunc eſſet querendum de ſubie-
cto ipſius mutati eſſe. aut enim eſt īdiuiſibile aliqđ ipſius
mobilis: ⁊ pꝫ ꝙ non: q2 non eſt ratio propter quam vnum
indiuiſibile mobilis. verbi gratia. celi ſit ſubiectum muta
ti eſſe potius ꝙ̃ aliud: et per conſequens vel eſt in quoli-
bet indiuiſibili celi: ⁊ per conſequens eſt extenſum cũ nul
lum corporale accidens poſſit eſſe totum in diuerſis par-
tibus ſubiecti: vel in nullo/ aut ſubiectum mutati eſſe eſt
ipſum celum: ⁊ per conſequens ipſum eſt diuiſibile: ſicut
et celum/ ac per hoc ⁊ inſtans cui ſubijcitur: ⁊ reditur ad
illud quod putant incõueniens. vꝫ ꝙ inſtãs habeat par-
tes ſimultaneas diſtantes ſm ſitũ. ¶ Secundo ſi inſtãs

eſt eiuſmodi res.ſequitur ꝙ in quolibet tempore inſtātia
plura ſm rem et eſſentiam diſtincta ſibi ſuccedāt:nec idē
ipſum inſtans ſm ſe qđ fuit prius ſit poſterius. patet con
ſequentia: ſed conſequens eſt expreſſe contra determina:
T.c.104. tionem Philoſophi.4.phyſi.q.de vnitate vel pluralita:
te inſtantiū in tempore motam.in principio illius tracta:
tus ait. Ipſum autem nūc eſt ſicut idem:eſt vero ſicut nō
idem:ſm quidem enim ꝙ in alio et alio eſt.alterū eſt.hoc
autem erat ipſi nūc inquantum quodcūqꝫ ens ipſum nūc
idem eſt. Ecce ꝙ nunc eſt aliud et aliud ſm ꝙ eſt in alio ⁊
alio loco:ſed inquātū eſt quoddam ens ſm ſe ſic eſt idem
et non aliud poſt aliud. ¶ Confirmatur:quoniā vbi mo:
T.c.90. uit queſtionem p̄dictā ꝓbauit ꝙ eſſet idem inſtans:quia
alioquin inſtans corrumperetˀ: et tūc vel quādo eſt vel in
inſtāti ſequente ⁊c̄. vt ibi patet.et iſtam rationem nullibi
ſoluit:nec alia cauſa fuit:niſi quia eius cōcluſionem tāqꝫ
verā approbauit ⁊ eā demonſtratiue cognouit ꝯcludere.
¶ Viſo que res non eſt tempus et que res etiam non eſt
inſtās. videndū eſt que res vtrūqꝫ hoꝝ eſt. Et quantū ad
hoc pono concluſiones tres. ¶ Prima eſt.ꝙ tempus eſt
aliqua res.hāc ꝓbo ſic.tempus eſt creatura dei.igitˀ tem
pus eſt res.conſequentia patet. ꝓbatˀ antecedens aucto:
ritate Aug.in de Geñ.ad lrām.in ꝑncipio.vbi ait. Illud
certe accipiendū eſt in fide etiam ſi modum noſtre cogni:
tiōis excedit:omnem creaturam habere initiū tempuſqꝫ
ipſm creaturā eſſe:ac ꝑ hoc ipſm habere initium ⁊c̄. Item
u.confeſ.in locis pluribus dicit deum eſſe temporū crea:
torem. ¶ Secundo arguitur per articulum Pariſieñ.
199.dicentem ꝙ euum ⁊ tempus nihil ſint in re:ſed tm̄ in
anime apprehenſione error. ¶ Tertio ratione ſic.omne
per qđ metimur moras et diuturnitates omne motuū eſt
aliqua res.tempus eſt huiuſmodi. ergo ⁊c̄. minor patet
ex cōmuni locutione ⁊ conceptione hominū de tempore.
Ideo enim dicimus vnum motū alio diuturniorem:quia
ſit in tempore maiori:⁊ aliū minus diuturnū:qꝛ in tēpore
minori:⁊ aliū eque:qꝛ in tēpore equali pagitˀ. maior ꝓba:
tur.nam ipſo celo cōtinue moto metimur alios motus vt
inferius ſ declarabitur. ¶ Secunda concluſio eſt.ꝙ ne:
ceſſe eſt ſi aliquid mouetˀ tempus eſſe:et ſi tempus eſt ali
quid moueri:ita ꝙ vtraqꝫ harum copulatiuarum eſt im:
poſſibilis.aliquid mouetur ⁊ nullū tempus eſt. Tempus
eſt et nulla res mouetur. Prima pars probatur auctori:
T.c.129. tate Philoſophi.4.phyſi.cap̄.peñ.dicentis. Manifeſtū
eſt ꝙ omne quod mouetur neceſſe eſt in tempore moueri.
Cõ.24. ¶ Item ex intentione Augu.ipſe ſiquidem.u.confeſ.ex:
Cap̄.24 preſſe dicit.ꝙ ſi nullus eſſet motus corporum celeſtium ⁊
hic rota figuli moueretur adhuc eſſet tempus. Amplius
in de Geñ.ad lrām.in principio.vult ꝙ motus creature
ſpiritualis.verbi gratia.angeli vel anime humane cū co:
gitationibus mouetur ſine tempore eſſe non poteſt. ⁊ idē
Cap̄.15. dicit.12.de ciui.dei.vnde vtrobiqꝫ cōcludit:ꝙ ſi ante ce:
lum et terram fuerunt angelici motus fuit etiā tempus.
ex quibus patet manifeſte ꝙ ſm ipſum impoſſibile eſt ſi:
ne tempore aliquid moueri. ¶ Secundo idem probatur
ratione eiuſdem in locis preallegatis.nam impoſſibile eſt
eſſe prius et poſterius que nō ſunt ſimul ſiue ante et poſt.
quin ſit tēpus. Et neceſſe eſt ſi aliquid mouetur eſſe p̄us
et poſterius: vt dicit et probatum eſt ſtatim in ſecunda
concluſione contra opi.recitatam. ergo ⁊c̄. Secundam
Cap̄.7. partem concluſionis probo primo auctoritate Auguſt.5.
ſuper Geñ.ad litteram de paruis.vbi ait.ꝙ ſi motus nul
lus eſſet vel ſpiritualis vel corporalis creature quo ad
preſens preteritis futura ſuccederent.nullum eſſet tem:
pus omnino. Si autem hec conſequentia bona eſt.oppo:
ſitum conſequentis non eſt poſſibile antecedenti: et per
conſequens hec copulatiua eſt impoſſibilis:aliquod tem
pus eſt et nullus motus eſt:et qꝛ ſequitˀ nihil mouetˀ. igitˀ
nullus motus eſt.⁊ cui repugnat cōſequens repugnat an
tecedens.igitur hec etiam eſt impoſſibilis.nihil ſeu nulla
res mouetur ⁊ aliquod tēpus eſt: qđ erat ꝓbandū. Item
12.de ciui. dei. vbi nulla creatura eſt inquit cuius muta: Cap̄.15.
bilibꝰ motibus tēpora peragātur:tēpora omnino eſſe non
poſſunt. Ad hoc eſt etiā auctoritas Philoſophi.4.phyſi.
vbi expreſſe dicit.⁊ conatur oſtēdere ꝙ ſine motu tēpus eſ
ſe nō poteſt. Idē etiā vult.8.phyſi.vbi ꝓbat ꝙ ſi tēpus fu T.c.114.
it eternū ⁊ motus fuit eternus:qm̄ vt ait.ſi tēpus eſt neceſ et.130.
ſe eſt motū eſſe:ſi quidem tēpus eſt paſſio quedā motus.
¶ Tertia cōcluſio eſt.ꝙ corpus ꝯtinue ⁊ regulariter mo:
tū eſt tēpus.hanc ꝓbo ſic. omne ſm quod poſſumus meti
ri moras motuū ⁊ quietū ac etiā durationes rerū. i.cogno
ſcere q̄diu res mouetur aut quieſcit vel durat eſt tēpus.
Sed corpus continue ⁊ regulariter motū eſt huiuſmodi.
ergo ⁊c̄. maior patet ex his que cōiter hoīes loquūtur de
tēpore. dicimꝰ eñ eū motū eſſe diuturniorē ſeu illud diu
tius moueri qđ maiori tēpore mouetur:⁊ illud minus diu
quod minori tēpore:⁊ illud eque qđ tēporale equali. Eo:
dē modo dicimꝰ de quiete. ⁊ ſimiliter de duratione rerū.
nā eā magis vel plus durare que lōgiore tēpore ⁊ que bre
uiori minus:⁊ equaliter que equali:ita ꝙ oīa hec nos tpe
mēſuramus ⁊ nō ꝑ aliquid aliud:ſicut patꝫ: ⁊ ꝑ cōſequēs
omne cui iſta cōueniūt eſt tēpus. Minor declaratˀ. ſi eniꝫ
ſit aliqđ corpus qđ cōtinue et regulariter moueatˀ q̄s hoc
ſciēs poteſt ꝑ ipſuꝫ mēſurare ⁊ cognoſcere de alijs q̄tum
moueantur:⁊ qđ diutius q̄dqꝫ minus diu. Sit eñ.a.cor:
pus quod quis nouit regu
lariˀ moueri:⁊ ſint.b c.cor
pora mota: quoꝝ qđ diuti
us moueatˀ velit noſſe ap:
plicādo ꝑ cōſiderationeꝫ:
ſeu cōparādo vtrūqꝫ ad ip
ſuꝫ.a.⁊ vidēdo ꝙ.b.īcipit
moueri duꝫ.a. eſſet in tali
loco demōſtrato. vbi gra:
tia.d. ⁊ continue motū eſt
quouſqꝫ.a.deuenit ad ali:
um locum puta.e. et tunc
deſinit moueri.c.vero incipiens etiaꝫ
moueri.a.exiſtente in.d.motū eſt con
tinue donec.a. deuenit ad locū remo:
tiorem a loco.d. q̄ꝫ eſt locus.e. videli:
cet ad locum. f. vel econuerſo.c. inci:
piens moueri.a.exiſtente in loco prio
ri ipſo.d. i.remotiori a loco. e. verſus
partem a qua mouetur. a. motum eſt
vſqꝫ ad.e.ſtatim nouit ꝙ.c. diutiꝰ mo:
tum eſt q̄ꝫ.b. ⁊ ſi vtrūqꝫ incepit moue:
ri.a.exiſtente in.d.⁊ vtrūqꝫ etiam de:
ſinit moueri. a. exiſtente in .e . cogno:

ſcens hec dicit ea qualiter ſeu eque diu eſſe mota . Et eo:
dem modo ſi.b.incipiat moueri.a.exiſtente in.d.⁊.c.inci:
piat moueri.a.exiſtente in.e.vel in alio quocunqꝫ loco ſm
ꝙ viderit hoc vel illud deſyſſe moueri.a.magis vel minꝰ:
aut eque diſtante a loco in quo erat dum hic incepit: q̄ꝫ a
loco in quo erat duꝫ aliud incepit moueri cognoſcit vtrū
eque diu mota ſint:⁊ ſi non ꝙ diutius:quod non poſſet ni:
ſi.a.per vtraqꝫ ſpatia fuiſſet continue ⁊ regulariter motū:
per hunc modum certificamur de mora motuum aliorꝫ
per horologia:⁊ etiam celeſtia corpora : ⁊ ita poſſemus ꝑ
alia:ſi qua continue ⁊ regulariter mouerentur:⁊ ea ſic mo
ueri notum nobis eſſet:per ſimilem motum poſſumus me
tiri ⁊ cognoſcere q̄diu res temporalis aliqua durat : aut
q̄diu quieſcens quieſcit:et que plus et que minus et que
equaliter. ¶ Ex hoc patet.ꝙ ad cognoſcendum predicta
non eſt oportuna aliqua res diſtincta a mobili et motu:et

Digitized by Google

ceteris rebus permanentibus qualem hi(de quibus ſu-
pra memoratio facta eſt)fingūt:quinimmo ſi aliqua talis
eſſet nullo prorſus modo vtilis eſſet ad ſic aliorum motus
vel quietes:ſeu etiam durationes menſurandum:eo ꝙ
omnino latens ⁊ prorſus ignota vel ſaltem minus nota ſit
ɋ̄ oportea ad habendum huiuſmodi notitias de alijs:ꝓ
ignota enim nullus valet aliquid menſurare:propter iſtā
eādem cauſam motus ipſe ꝓprie acceptus.ſ.res que con-
tinue acquirit motu ſeu moto nō eſt tēpus.nā frequēter nō
eſt talis res nota:aut minꝰ ɋ̄ neceſſe ſit ad habendū eiuſ-
modi notitias de alijs:patet de motu celi et horologiorū.
Ipſa vero mobilia manifeſtiora ſunt motibꝰ:et ideo per
ipſa potius menſuramus:ac ꝑ hoc ipſi mobili verius cōue
nit eſſe tempus. Verū quia eſſe menſurā maxime conuenit
vnitati:⁊ conſequenter numero ⁊ exinde alijs inquātum
modo aliquo reducuntur ad numerum vel ad vnū:ſicut
T.c.2.t.3 patet.10.meta.vnde ⁊ quātitas continua ſeu magnitudo
nō eſt menſura:niſi ad numerū vel ad vnitatem reducta:
ad vnitatem quidem ſi ſit minima ſaltem ſm inſtitutionē:
vt ibidē dicitur:quomodo.verbi gratia.digitus ad nume-
rum aut vt palmus qui tot digitis conſtat.aut vlna que
cōtinet palmos tot vel tot in numero determinato:et niſi
ſic eſſet numerata ꝑ palmos:⁊ palmus per digitos tanɋ̄
per vnitates non eſſet menſura:neqꝫ proprie vlna dicere-
tur ſm ꝙ vlna ſpecies eſt mēſure:que tamen diſcretio vel
numeratio:nō neceſſe eſt:vt fiat ꝑ realem ſectionem par-
tium:ſed ſufficit ꝙ per ſignificationem anime:vt in p̄mo.
diſtinctione.24.q.2.in reſpōſione ad vltimum argumen-
tum eſt dictū:quia inquā ita eſt:⁊ ipſum motū eſt in ſe cō
tinuū:⁊ ꝯtinue mouetur:nec eſt tēpus vel menſura talis. vt
dictū eſt:vt eſt hoc:vel illud corpꝰ:ſed vt mouetur:neceſſe
eſt vt ipſm ſic aliquo modo numeretur et reducatur ad nume-
rū:numeratur autē non ſm ſe:ſed ſm prius ⁊ poſterius ſui
motus.Conſideratur nāqꝫ vt fuit in loco priori:⁊ vt eſt in
loco poſteriori:et vt ex priori continue per medium venit
ad poſteriorē:⁊ tūc dicimꝰ eſſe tēpus.Et hoc eſt qđ dicit
T.c.100. Philoſophus.4.phyſi.vbi ait.ꝙ tūc dicimꝰ fieri tēpꝰ qn̄
prioris ⁊ poſterioris in motu ſenſu ꝑcipimus:determina
mus autē accipiendo aliud ⁊ aliud ipſm ⁊ medium ipſorū
alterū:cū enim extrema medij intelligimꝰ:et duo dicat aīa
ipſa:vt hoc quidē prius:illud vero poſterius:tunc ⁊ hoc dici-
mus eſſe tēpus hoc inquā.ſ.mobile.Et ideo qđ ibidē dicit
Cōmē.100 Cōmētator.Et ſequitur ex hoc ſermone ꝙ motꝰ diuiſus ꝑ
duo inſtātia prius ⁊ poſterius eſt ipſm tempus. Intelligen
dum eſt per concomitātiam tamen:vt ſit ſenſus.motus diui-
ſus ⁊c.eſt tempus.i.cū motus eſt ſic diuiſus:tūc eſt tem-
pus:⁊ hoc innuūt ſatis allegata verba Philoſophi.Nō
amplius cōfirmatur ex alijs que paulo poſt ſubdit.nam
data diffinitione temporis.ait.non ergo motus tempus
eſt:ſed ſm ꝙ numerum habet motus.i.ſed tempus eſt il-
T.c.100. lud ſm ꝙ tēpus habet numerū.⁊ Cōmenta.ibi exponens
Cōmē.101 ait.ꝙ tēpus nō eſt motꝰ:ſed ſm prius et poſterius eſt nu-
merus motus.i.numerat ꝑ ſuas partes priores ⁊ poſterio-
res.conſtat autē ꝙ ſolū mobile eſt illud ſm ꝙ numeratur
motus ſm ſuas partes priores ⁊ poſteriores:numeratur autē
modo ſupra expoſito. ¶ Diffinitio igitur tꝑis data a Phi-
loſopho. vcꝫ numerus motus ſm prius ⁊ poſterius:vbi:vt
ſubdit accipitur numerus numeratus vel eſt intelligēda ꝑ
concomitātiā modo p̄dicto:ita ꝙ hec ꝓpoſitio tēpus eſt
numerus motus ſm prius ⁊ poſterius:equaleat iſti.tēpus
eſt qn̄ motꝰ eſt numeratꝰ ſm prius et poſterius:vel motus
ꝓ re mota ſumatur:ſicut frequēter ſancti ⁊ Philoſophi lo-
quentes de motu hoc nomine motus itelligūt rem motam:
et tūc eſt ſenſus. eſt numerus motus.i.eſt motū numera-
tum ſm prius et poſterius:nam cum ipſum motū accipitur:
vt in hoc loco priori:et vt in hoc loco poſteriori:et ſic plu-
ribus ꝑ conſiderationem applicatur ipſum pluries repli
catur:⁊ ex hoc ad ſenſum Philoſophi:quodāmō numera-
tur.vnde in ſequēti capitulo dicit. Quod illud qđ fertur eſt idē ⁊ T.c.104.
numeratur ſm prius et poſterius:et dat exēplū de coriſco q̄
idem exiſtens ſm ꝙ alibi prius et alibi poſterius:dicitur
quodāmodo eſſe alter. ⁊ Cōmē.ibidē.dicit ꝙ cum trāſla- Cō.104.
tum accipitur per ſe erit vnum:⁊ cum recipitur in reſpe-
ctu ad loca diuerſa in quibus eſt apud ſuam trāſlatiōem
erit diuerſum ſm prioritatē et poſterioritatem et accidit
ei numerus .Et infra dicit ꝙ trāſlatū numeratur.i.mul-
tiplicatur per prius et poſterius:qđ non poteſt intelligi:
niſi modo p̄dicto.Et ſm alteram p̄dictarū expoſitionum
exponende ſunt omnes auctoritates dicentes ꝙ tempus
eſt motus. Sciendum autem:ꝙ ſicut ſententialiter ponit
Aug.12.de ciui.tempus dupliciter poteſt ſumi.ſ.cōmu-
niter ⁊ ꝓprie. Primo modo ſumpto tempore omne cōti- Cap.6.
nue motū quocūqꝫ genere motus moueatur eſt tempus:
quodlibet enim huiuſmodi numeratum ab anima poteſt
eſſe menſura more motus et quietis in alijs ſm ſenſum prius
poſitum.Secūdo autem modo ſola corpora celeſtia con-
tinue mota dicuntur tempora.vnde ſic ait.cum dominus il
la inſtituit dixit:⁊ ſint in ſigna ⁊ in tempora:⁊ in dies ⁊ in
annos.Itaqꝫ ſm ipſa tanɋ̄ ꝑ ea que cōmuniter omnibus
ſunt nota moueri:⁊ ſemper et etiā regularius ceteris gene-
raliter omnes de quantitatibus motarū motuū ⁊ quietū
ac durationū tēporaliū rerum iudicāt:⁊ ideo vt dicit Aug.
ipſa vſitata et ꝓprie tēpora appellantur. Verūtamen tam
in p̄mo ɋ̄ in ſecūdo modo ſunt gradus:quoniam et aliorū
motorū ea que mouentur localiter:⁊ ex his etiam que cir
culariter:vt horologia magis proprie dicūtur tempora:
quoniā verius ſibi cōpetunt conditiones menſure:vtpo-
te tanɋ̄ manifeſtius ⁊ regularius motis. Item inter cor-
pora celeſtia primū mobile maxime ꝓprie dicitur tempus:
eo ꝙ ceteris velocius ⁊ regularius omniquaqꝫ mouetur:et
ideo ꝑ ipſm de ceteris iudicatur:⁊ ideo dicit Philoſophus
10.meta. Quod menſurat motum ſimplici motu et velociſſi- T.c.4.
mo:paruiſſimum enim hic habet tempus quapropter in
aſtrologia tale vnum eſt principium et metrum:motum
enim regularem ſupponunt ⁊ velociſſimum eum qui celi
ꝑ quem alios iudicant. vbi Cōmentator exponit.d.id eſt Cōmē.4.
et ponunt motum ſimplicem qui eſt velociſſimus omniū
motuum mēſuram per quem menſurant omnes motus:
et iſte motus eſt motus celi diurnus:tempus enim iſtius
motus eſt minimū omniū temporū:⁊ ſubdit:et ideo men-
ſurant motum orbium ſtellarum per ipſum motum:qui
eſt prīcipiū omnium motuum.per motum autem celi in-
telligunt ipſum celum motum.conſtat enim ꝙ motus ce-
li non poteſt eſſe talis menſura:vt ſupra dictū eſt . Et hic
modus loquendi plurimum vſitatus eſt apud auctores.
vnde ſcđo de gñatione.cap.penul.vbi Philoſophꝰ dicit T.c.55.
ꝙ allatio que circa obliquum circulū eſt cauſa genera- et.56.
tionis ⁊ corruptionis per allationē intelligit ipſum celū
allatū:qđ patet ꝑ cauſam quā paulopoſt reddit.ait enim
contingit enim quādoqꝫ longe fieri:quādoqꝫ ꝓpe:in equa-
li vero diſtantia ente inequalis erit motus . Quocirca ſi
in accedendo et in prope eſſe generat et in recedendo:⁊ in
longe fieri idipſum corrumpit ⁊c. conſtat autem ꝙ mobi
le ipſum eſt illud qđ aduenit et fit ꝓpe et recedit et longe
fit ſimiliter per allationem:circa obliquum circulum in-
telligit celum oblique latum:et ad hunc modum multa
dicta ſanctorum et philoſophorum loquentium de motu
et tempore accipienda ſunt.De inſtanti vero dico ꝙ po-
teſt etiam accipi dupliciter.ſ.cōmuniter et proprie. Pri
mo modo omne qđ mouetur eſt inſtans. Secundo modo
primum mobile inſtās eſt ita ꝙ eadem ipſa eſt res inſtās
et tempus:hec tamen duo nomina non ſunt ſynonyma.
nec eādem rem ſm eādem rationem ſignificant. vbi ſcien
dum ꝙ tempus ſignificat mobile cōnotādo ipſum fuiſſe

Digitized by Google

in loco in quo non eſt: ⁊ eſſe in loco in quo immediate non
fuit nec immediate erit: et immediate fore in loco in quo
non eſt: ita ꝙ de nullo vere dicitur ꝙ eſt tempus niſi hec
ſint vera de ipſo. Inſtans vero ſignificat ipſum idem mo
bile connotando locum in quo eſt: et cum hoc etiam con
notando ꝙ immediate in illo loco non fuit: et immediate
in eo non erit. Et poteſt ſumi inſtãs communiter: ſicut de
tempore dictum eſt: et maxime proprie ſumptum inſtãs
eſt ipſum mobile primũ. Quod autem inſtans ſit mobile ipſum:
T.c.103. patet per Philoſophum in verbis contra opinionẽ aliã
allegatis. quibus ait. ꝙ ipſum nunc ſm ꝙ in alio et alio
eſt alterum: inquãtum autem quodcũqʒ ens eſt idem eſt:
cõſtat autem ꝙ ſolum mobile ipſum eſt illud quod idem
ſm ſe exiſtens eſt prius in alio et poſterius in alio. ergo ſm
intentionem Philoſophi ipſum mobile: quod mouetur
eſt nunc ſeu inſtans. ¶ Circa predicta ſunt dubia: et pri
mo contra primam concluſionem. videtur enim ꝙ nulla
res ſit tempus: quoniam nulla res cõponitur ex his que
nõ ſunt vt aſſumebatur contra aliã opinionem: ſed omne
tempus componitur ex his que non ſunt. ergo ⁊c. proba
tur minor: quoniam omne tempus diuiditur in prius et
poſterius: ſiue in preteritum et futurum: nec preteritum:
neqʒ futurum eſt: vel arguitur ſic. nullum tempus eſt. oĩs
res eſt. igitur nulla res eſt tempus: minor eſt nota. proba
tur maior. quia nullum tempus preteritum eſt. et nullum
tempus futurum eſt. igitur nullum tempus eſt. antece
dens patet: et conſequẽtia probatur. quia omne tempus
eſt preteritum vel futurum. ¶ Secundo Commenta.
Cõ.88. 4. phyſi. dicit. ꝙ nulla pars motus eſt in actu: et ſubdit ꝙ
motus eſt compoſitus ex hoc quod iam deficit: et ex hoc
ꝙ nondum eſt: et idem dicit eſſe de tempore: ſimile etiam
T.c.103. videtur Philoſophus dicere in illo capĩo. Et ſicut mo
tus. vbi ſoluit rationem probantem tempus non eſſe: ſed
conſtat ꝙ nulla res componitur ex his que nõ ſunt. qua
re ⁊c. ¶ Tertio contra primam partem ſecunde conclu
ſionis arguitur: quia poſſibile eſt aliquid moueri et non
eſſe numeratum ſm prius et poſterius ſui motus: igitur
poſſibile eſt aliquid moueri et nullum eſſe tempus. pro
batur conſequentia ex dictis ſupra. videlicet ꝙ tempus
eſt numerus numeratus ad intellectum ibi datum.
¶ Quarto contra aliam partem eiuſdem concluſionis
arguitur. ꝙ ſit poſſibile tempus eſſe et nullam rem moue
ri: quoniam poſſibile eſt eſſe prius et poſterius: que non
ſunt ſimul: et nullam rem moueri. igitur poſſibile eſt tem
pus eſſe et nullam rem moueri. conſequentia patet: quia
impoſſibile eſt eſſe prius et poſterius: quin ſit tempus: vt
in probatione prime partis eiuſdem concluſionis aſſum
ptum eſt. Sed probo antecedens tripliciter. ¶ Primo
quoniam poſſibile eſt ꝙ nihil moueatur: ⁊ tamen aliquid
ſubito mutetur: ſed impoſſibile eſt ꝙ aliquid ſubito mute
tur quin prius fuerit ſub vno oppoſito: ⁊ poſterius ſit ſub
altero: et per conſequens ſint prius et poſterius que non
ſunt ſimul. ¶ Secundo. nam poſſet deus deſtruere oẽm
creaturam: quo poſito poſſet creare vnicam animã: ⁊ illã
creatã poſſet annihilare. His preciſe poſitis nullus eſſet
motus ſeu nihil moueret. Et tamen illa anima non ſimul
eget: ⁊ non eſſet. Sed prius non eſſet ⁊ poſtea eſſet: ⁊ iterũ
poſtq̃ fuiſſet non eſſet. ¶ Tertio. quia conſtat ꝙ deus crea
uit animã Ade priuſq̃ animam Abrae: ⁊ ſi nulla res vnq̃
fuiſſet mota ita potuiſſet hanc et illam creare: ſicut crea
uit. vez nõ ſimul vtrãqʒ: ſed illam prius iſtam poſterius.
¶ Cõfirmat. quia caſu poſito deo creãte aĩam Ade loquen
do ſtricte de creatione: vt diſtinguit a cõſeruatiõe. hec co
pulatiua fuiſſet vera. aĩa Ade creatur: ⁊ aĩa Abrae crea
bit: ⁊ iterũ deo creature aĩam Abrae hec fuiſſet vera. aĩa
Abrae creat: et aĩa Ade creata fuit: ⁊ nõ creatur: ⁊ ſic da
retur prius ⁊ poſterius: ⁊ preteritum ⁊ futurũ ⁊ preſens.

¶ Quinto contra eandem eiuſdẽ concluſionis arguitur
ſic. poſſibile eſt oĩa mobilia quieſcere. igitur poſſibile eſt
tempus eſſe: et nihil moueri: antecedens: patet loquendo
de poſſibili per potentiam dei abſolutam: vt in oĩbus pre
dictis accipitur poſſibile. conſequẽtia patz. etiam quia ſicut
illud quod mouetur: mouet in tẽpore: ita ⁊ omne quod quie
ſcit in tẽpore quieſcit. ¶ Sexto. contra tertiam cõcluſio
nem arguitur. ꝙ non omne continue motum ſit tẽpus: quia
tunc eſſent plura tempora ſimul: et ſimiliter ꝙ angelus et
aĩa eſſent tẽpora quedã: quoꝝ vtrũqʒ incõueniens videt.
¶ Septimo. Philoſophus reprobat: tam opinionẽ dicẽ
tem ꝙ tẽpus eſt motus totius: q̃ dicentẽ ꝙ eſt ſphera ip
ſa motu. igitur ſm ipſum tẽpus maxime ꝓprie dictũ non
eſt primum mobile cõtinue motum. ¶ Octauo ad idem:
quoniã ſequeretur ꝙ quecũqʒ mouentur in equali: immo
in eodem tẽpore mouẽtur: ac per hoc nihil velocius alio
mouetur / aut tardius. patet conſequentia: quia omnium eſt
idem mobile primũ. Et per idẽ ſequitur: ꝙ que hactenus
mouebantur: mouebantur in eodem tempore: in quo nũc
mouentur: que nunc actualiter mouentur: et ꝙ in eodem
tẽpore vixerunt qui olim fuerunt: ⁊ qui poſtea: ⁊ qui nũc.
verbi gratia. Adam / Abel / ⁊ Abraam / et Iſaac: ⁊ nos qui
actu viuimus: ⁊ omnia hec ſunt abſurda. ¶ Nono. ſi pri
mum mobile eſt tempus / aut eſt dies / aut annus / aut ali
quod aliud tẽpus: ⁊ quia nõ eſt maior ratio de vno / q̃ de
alio. Sequitur ꝙ ipſum eſt oĩa hec: ſed iſtud abſurdum
eſt: quoniã tunc nec annus excederet menſem / nec menſis
diẽ / nec dies maior eſſet / q̃ hora: quinimo non eſſet aliud
annus / q̃ dies / aut q̃ hora: ⁊ ſic qui vixit per vnam diem /
vixit etiam per vnum annum: quinimo per mille annos: ⁊
vniuerſaliter per omne tempus: quod nullus etiã ſtultus
diceret. ¶ Decimo. primum mobile mouetur in tempore
et non mouetur in ſeipſo. Item ipſum poſſet nec auctum /
nec diminutum moueri in minori tempore: ⁊ etiam in ma
iori: ſicut placeret deo. nã poſſet ⁊ velocius ⁊ tardius mo
ueri: ⁊ per conſequens ipſum non eſt tempus. ¶ Undeci
mo. ſunt plures auctoritates dicentes ꝙ tempus eſt acci
dens / et paſſio primi motus: primũ autem mobile / nec eſt
accidens / nec paſſio alicuius. ¶ Duodecimo arguitur.
ꝙ ipſum non eſt inſtans: quoniã tunc tẽpus eſſet inſtãs: ⁊
per conſequens quecũqʒ fiunt in inſtanti fierent in tẽpore
et econuerſo: ⁊ quecũqʒ mouerentur in tẽpore mouerẽtur
in inſtanti. ¶ Tertiodecimo ad idem per rationẽ Philo
ſophi. 4. phyſicorum. nam ſequitur ꝙ que fuerunt in mil
leſimũ annum fuerũt in eodẽ inſtanti: cum his que fuerũt T.c.92.
in centeſimũ: ⁊ per cõñs fuerunt ſimul: ⁊ ſimiliter ſequitur
ꝙ que erũt cras ſimul erũ cum futuris in fine mũdi: ⁊ non
prius illis: patz quia erunt in eodẽ: amplius ex eodẽ ſequitur
ꝙ cõtradictoria erũt vera ſimul. nã ſi ſor. nunc eſt albus et
cras erit niger. hec in inſtãti preſenti eſt vera. ſor. eſt albus et
cras erit vera: ⁊ in inſtãti ſor. non eſt albus: et ſi celũ ſic in
ſtãs erit in eodẽ inſtãti vera: ⁊ per cõñs ſimul. ¶ Quarto
decimo per aliam rationẽ eiuſdem: quoniã tũc non eſſent T.c.91.
plura inſtantia in tempore: ſed vnũ tantũ. hoc aũt eſt fal
ſum. nam cuiuſlibet tẽporis finiti ſunt duo termini: ⁊ non
vnus tãtũ. tempus autem inſtantibus terminatur. Con
firmatur: quia cõmune dictum ꝙ aliquid fit in vno inſtãti: ⁊
aliud in alio inſtãti: ⁊ ꝙ plura immo infinita inſtãtia ſunt
in tempore que non eſſent vera. ſi primum mobile eſſet in
ſtans. ¶ Quintodecimo Auguſt. 2. confeſ. expreſſe vide Cap.21.
tur velle. ꝙ nec tempus / nec inſtans ſint extra animam.
Sunt enim inquit hec tria in anima: quedã ⁊ alibi ea non
video: preſens de preteritis memoria: preſens de preteri
tis contuitus: preſens de futuris expectatio. Et quia vt
dixit in capitulo. 18. id ſoluz quod omnino indiuiſibile eſt
preſens poteſt dici: patet ꝙ per preſens intelligitur inſtãs
ſic igitur tam tempus / q̃ inſtãs in anima ſunt ſm ipſum.

igitur primum mobile quod eſt reuera extra animā non eſt tempus neq̄ inſtans. ¶ Reſpondeo ad primum nego minorem. Ad probationem cum dicitur. omne tempus diuiditur in prius et poſterius ⁊c̄. Dicendum ꝙ accipiēdo prius et poſterius que non ſunt ſimul: ſicut videtur aſſumere probatio in ſua proprietate eſt ſimpliciter falſa. vera tamen eſt in ſenſu quem habent ex ea doctores: et qui recte illos intelligunt: vbi ſciendum eſt ꝙ prius et poſterius: aut preteritum et futurum non ſunt cogitanda tāq̄ partes conſtituentes eſſentiam illam que dicitur tempus. nam hoc eſt prorſus impoſſibile: vt ſupra probatum eſt: ſed accipienda ſunt ſm̄ eſſe fuiſſe et fore et negationibus mutuis eiuſdem mobilis continue moti. non dico autem eſſe vel fuiſſe aut fore ſimpliciter: ſed eſſe hic vel ibi aut tale vel tale: ſeu alio modo: ſm̄ quem poteſt dici aliquid moueri. verbi gratia. in eo quod continue mouetur localiter. omne nāq̄ tale fuit alicubi vbi non eſt: et eſt alicubi vbi immediate non fuit: nec immediate erit: ⁊ immediate erit alicubi vbi non eſt: et loquor de loco primo qui non dicitur locus corporis ratione partis eius: quod ergo dicitur tempus diuidi in preteritum et futurum ſenſus verus eſt: ꝙ mobile continue motum per quod menſuramus moras motuum ⁊c̄. ad intellectum ſupra datum fuit alicubi vbi non eſt: et immediate erit vbi non eſt. Similiter tempus diuiditur in prius et poſterius: id eſt mobile continue motum ⁊c̄. Alicubi fuit prius et alicubi poſterius: et ſimiliter ſuo modo exponendum eſt de mobili moto ſm̄ aliquam ſpeciem motus. Et quia hoc nomen inſtans non connotat iſta: ideo ipſum dicitur indiuiſibile. ¶ Ad aliam formam que fit ad idem. Reſpondeo negando maiorem illam. nullum tempus eſt. ad probationem ſi proprie accipiatur preteritum et futurum. videlicet vt diſtinguuntur contra preſens. concedo antecedens. et nego conſequentiam et illam propoſitionem aſſumptam ad eius probationem. videlicet hanc. omne tempus eſt preteritum vel futurum. nam ſua contradi- Cap.21.⁊ 29.
ctoria eſt vera. quinimmo ſm̄ Auguſtinum. 11. confeſ. ſecundo etiam contraria eſt vera. videlicet hoc nomen tempus eſt preteritum vel futurum. dicit enim ꝙ non proprie dicitur tempora ſunt tria. preteritum preſens et futurum: et ꝙ conſuetudo abutitur hoc dicere: et eſt ratio eius: quia nec futura ſunt nec preterita. Mōautem non eſt: non eſt tempus. ¶ Ad ſecundum dicendum ꝙ pro tanto Commentator dicit motum et tempus componi ex eo quod iam defecit: et ex eo quod nondum eſt: quia illud quod continue mouetur: et eſt tempus immediate fuit: vbi nunc non eſt et immediate erit vbi nōdum eſt: nec aliud ipſe et Philoſophus intelligendi ſunt voluiſſe dixiſſe. ¶ Ad tertium dicendum ꝙ numeratum poteſt dupliciter accipi: ſcilicet ſm̄ actum et ſm̄ potentiam proximam et propinquam: et quod iſto ſecundo modo eſt numeratum magis proprie dicitur numerale q̄ numeratum. vtrūq̄ tamen ſm̄ Philoſophum 4. phyſi. T.c. 102.
numerum dicimus. tempus igitur poteſt accipi vel pro eo quod eſt actu numeratum ſm̄ prius et poſterius: quomodo accipit Philoſophus etiam cum dicit: ꝙ impoſſi- T.c.100.
bile eſt tempus eſſe: ſi anima non ſit: nam q̄uis tempus poſſit eſſe non exiſtente anima: non tamen tempus poteſt eſſe tempus anima non exiſtente. Et ideo hec copulatiua eſt impoſſibilis. tempus eſt. et nulla anima eſt. ſicut et hec numeratum. i. quod numeratur ab anima eſt. et anima non eſt. Et ſic optime probat argumentum: ſed non ſic accipio in concluſione illa ſecunda: et poteſt etiam accipi pro eo ꝙ anima poteſt ſic numerare: et ſic accipio in concluſione illa: et ita etiam accipiunt auctoritates inducte ad probationem ipſius: ita ꝙ nomine temporis intelligatur aliquid quod poteſt ab anima numerari ſm̄ prius et poſterius motum: et per ipſum ſic numeratum poteſt metiri durationem: ſeu moram alterius: vt ſupra dictum eſt: et contra hunc intellectum non procedit ratio.

¶ Ad quartum nego antecedens: et concedo poſſibile eſſe ꝙ aliquid ſubito mutetur: ⁊ nihil moueatur proprie loquendo: ⁊ ꝙ ſi ita eſſet illud non prius eſſet ſub vno oppoſito q̄ ſub alio: nec tamen ſimul ſub vtroq̄: vbi aduertendū eſt: ꝙ impoſſibile eſt aliqua duo comparari ſm̄ prius ⁊ poſterius: niſi per comparationem ad aliquod tertium. vnde duarum medietatum eiuſdem magnitudinis neutra eſt altera prior: niſi in comparatione ad aliquod aliud cui que eſt propinquior eſt prior: et que remotior dicitur poſterior. In motu etiam nulla pars dicitur altera prior: niſi per comparationem ad illud ex quo incepit motus: ⁊ ſimiliter in tempore: vt dicit Philoſophus. 4. phyſicorū. T.c.17.
eſt prius ⁊ poſterius per comparationē ad nunc: licꝫ ecōtrario in preteritis ⁊ futuris: vt ibi declarat: ⁊ ſimiliter. 5. et.19. T.c.16.
metaphy. capitulo de priori. ſi ergo nulla res moueretur cōtinue ⁊ eſſet lapis aliquis albus ⁊ deus ſubito deſtrueret eius albedinem ⁊ in ipſo cauſaret nigredinem: aut eſſet in oriente et ſubito locaretur in occidente non vere diceretur ꝙ prius fuiſſet albus ⁊ poſterius niger: nec prius in oriente: nec poſterius in occidēte: eo ꝙ non daretur aliquod aliud: ad quod poſſet ſm̄ predicta taliter comparari: quinimmo ſi talis comparatio deberet eſſe oporteret ꝙ eſſet aliquorum plurium in comparatione ad terminum ex quo mutaretur: ⁊ tunc non eſſet mutatio ſubita: ſed motus continuus ſeu diuiſibilis. ¶ Ad ſecundam probationem eiuſdem antecedentis: dico illo caſu poſito: licꝫ eſſet verum dicere ꝙ illa anima non fuit prius: non tamen vere diceretur ꝙ ipſa prius non fuit: et poſtea fuit: et poſtq̄ fuit non eſt: ſed bene diceretur ꝙ ſi tempus fuiſſet et eſſet ipſa: ipſa prius non fuiſſet ⁊ poſtea fuiſſet ⁊c̄. ⁊ hoc patet: q: non aliud hec ſignificaretur cū diceretur ipſū prius fuiſſe: vt in propoſito loquimur de priori: q̄ ſi diceretur fuiſſe in tempore priori: et vtiq̄ ſi tempus fuiſſet ipſa in illo tempore fuiſſet. Si autē ponatur tempus non fuiſſe ipſa non fuit in priori tempore: ⁊ per conſequens: neq̄ fuit prius huic cōſonat Aug. 11. cōfeſ. vbi ſententialiter negat Cap.14.
deum prius fuiſſe q̄ creatura: loquēdo de prioritate temporis: ⁊ hoc ideo quia tempus ante creaturam fuit: vnde etiā dicit ꝙ deus nō precedit tempore tēpora: ſed eternitate: huic etiam ſimile eſt. Sicut ſi nullus eſſet locus et eſſent tantum tria corpora. a b c. nullum eſſet prius alio ſm̄ locum. Si tamen eſſet locus eis non mutatis. b. eſſet prius ſecundū locū ipſo. c. in comparatione ad. a. quia eſſet in loco priori: et. c. eſſet poſterius. Et in comparatione ad. c b. eſſet prius et. a. poſterius.

¶ Per idem patet: quid ſit dicendum ad tertiam probationem. Ad confirmationem que ingerit aliqualem difficultatem ex eo ꝙ verbum conſignificare videtur tempus vt dicit Philoſophus primo perihermenias. dico ꝙ ſi verbum in enuntiatione cathegorica ſignificet tempus: vt ex ea inferatur alia ſimilis cū aduerbio illius temporis. verbi gratia. ſi dicatur ſortes eſt albus. igitur ſortes nunc eſt albus. ⁊ ſortes fuit albus. igitur ſortes prius fuit albus: tunc in caſu dato negande ſunt ille copulatiue. Si vero non ſic liceat inferre: ſed conditionaliter tm̄. verbi gratia. ſortes fuit albus. igitur ſi tempus fuit ſortes prius fuit albus: concedendum eſt antecedens: et neganda eſt conſequentia. qua dicitur: et ſic daretur prius et poſterius ⁊c̄. licet daretur verbum preteriti temporis ⁊ futuri.

¶ Ad quintum nego conſequentiam. ad probationem dicendum: ꝙ q̄uis omne quod quieſcit quieſcat in tempore: non tamen eſt conſequentia ſimplex: ſi aliquid quieſcit ipſum quieſcit in tempore: vnde ſi preter deum eſſent tan-

Digitized by Google

tum corpora ⁊ nullum moueretur. conſtat ꝙ nullum tempus eſſet: et per conſequens nullum quieſceret in tempore: et tamen multa quieſcerent. ¶ Ad ſextum dicendum ꝙ tempus poteſt accipi dupliciter, communiter ſcilicet, et ſpecialiter pro eo cui eſſe cõuenit: maxime tempus: primo modo concedo tempora eſſe plura. ſecũdo autem modo non.

T.2.c.132 et.133. Et hec eſt expreſſa determinatio Philoſophi 4. phyſicorum. capitulo vltimo: ⁊ Cõmentator ibidem: tempus autem maxime proprie dictum eſt primum mobile: vt ſuperius dicebatur: ⁊ hoc notat Commentator cõmen-

Cõ.4. to.133. primum tempus: ⁊ dicit ꝙ eſt prius ceteris temporibus ⁊ numerans illa: decimo etiam metaphy. expreſſe ponit tempora plura: ſicut ſupra allegatum eſt. Et ſi dicatur ꝙ tunc ſequitur ꝙ ſi eſſent plures mundi ⁊ plura prima mobilia continue mota eſſent plura tempora ſimul.

T.c.93. Sed conſequens eſt impoſſibile: vt patet. 4. phyſicorum per Philoſophum qui ad hoc inconueniens deducit. platonem et tamen antecedens eſt poſſibile ſm veritatem. dicendum ꝙ ſm veritatem: tam antecedens ꝙ̃ conſequens ſunt poſſibilia ⁊ ſm Philoſophum vtrumqꝫ eſt impoſſibile: tamen ſm platonem: antecedens erat poſſibile: vt innuit ibi. Commentator: cõſequens autem erat impoſſibi-

Cõ.93. le. Et ideo ratio Philoſophi eſt bona contra hominem.

¶ Preterea. Hec difficultas ita poteſt fieri contra dicẽtes tempus eſſe motum celi aut accidẽs inherens motui: quoniam ſi eſſent plures mundi et primi celi moti: eſſent plura accidentia talia: ſimiliter ſi ponatur res aliqua in anima exiſtens ſubiectiue: in pluribus animabus ſimul poſſunt eſſe huiuſmodi res. Concludo etiam ſubſequenter ꝙ tam angelus ꝙ̃ anima ⁊ vniuerſaliter quodlibet cõtinue motum eſt tempus cõmuniter loquendo de tẽpore.

A.t.c.93. infra. ¶ Ad ſeptimum dicendum ꝙ Philoſophus non inquirit in illo capitulo quid. id eſt que res ſit tempus: ſed que ſit diffinitio temporis communiter ſumpti. In fine autem libri inquirit cui rei conueniat illa diffinitio. Cum igitur vbi inquirit temporis diffinitionem. dicit tempus non eſſe motum totius aut ſpheram. ⁊c̃. non intendit dicere ꝙ res que eſt tempus non eſt hec vel illa. Sed ꝙ hec: talia non ſunt vnum vel idem ſm diffinitionem: ſeu nõ habent diffinitionem eandem: vnde ⁊ ſignificant rem eandẽ non tamen ſm eandem rationem ſicut nomina ſinonyma ⁊ hoc ſatis patet: quia nec plus probant rationes eius: ſicut patet diligenter conſideranti. ¶ Ad octauum dicendum. ꝙ quecumqꝫ res ponatur eſſe tempus ſm nullam opinionem cũ dicitur aliquid eſſe vel moueri in tempore ſignificatur illud eſſe vel moueri in illa re que eſt tempus. vnde qui nec qui ponunt tempus eſſe accidens ſucceſſiuum celi: ſiue ſit motus ſiue diſtinctum a motu: cuꝫ dicũt equum currere ſpatium aliquod in tẽpore: intelligunt ꝙ currat in aliquo accidente exiſtente in celo: ſed intelligũt ꝙ curſus illius poteſt mẽſurari per illã rem que eſt tem-

Cõ.114. pus: ⁊ ſic etiã exponit Philoſophus. 4. phyſico. d. ꝙ motui eſſe in tẽpore eſt tẽpore menſurari: quod non eſt aliud ꝙ̃ tãdiu moueri ꝙ̃diu mobile aliud maxime regulariter motũ mouetur ab hoc vel illo pũcto ad illud / aut totiens vel totiens ab eodẽ in idem: ſicut ſuperius declaratũ eſt. Scdm igit᷑ hoc aliquid moueri in maiori tẽpore / ꝙ̃ aliud idem eſt qꝺ moueri dum primũ mobile: loquẽdo de tẽpore maxime proprie dicto: maiorẽ partẽ peragit ſui circuitus / aut pluries totum ſuũ circuitum: ⁊ ecõtra intelligendum eſt per moueri tempore minori: equali vero dicũtur moueri: quorꝫ vnũ mouetur primo mobili peragente tantam partem ſui circuitus / vel totum totiens: quanta vel quotiens totũ peragit: dum aliud mouetur. Eodem demum tẽpore alia moueri dicũtur: quorũ vnum mouetur dum celũ tota vice mouetur: quota vice mouetur dum aliud mouetur: qui quidẽ numerus ordinabilis poteſt ſumi per diſtantiam a prima vice ſue verſionis / aut ab aliqua alia determinata preterita: quod dico ꝓpter opinionem Philoſophi negantis primũ mobile eſſe primo vice reuolutũ. Ex his patet: ꝙ non ſequuntur inconuenientia que inducũtur: non primũ: quia non quantũlibet vertitur celũ / aut quotiens: dum vna res mouetur tantum / vel totiens vertitur: dum quolibet aliud mouet᷑. Nec ſecundũ: quia etiã ſuppoſito ꝙ Adam et Abraam equali tempore vixerint: non tamen ſimul / vel eodem tẽpore dicuntur vixiſſe: quia non quota vice vertebatur celũ cum incepit Adam viuere / aut cũ deſijt tota vice vertebatur: cũ incepit / aut deſijt Abraam: ⁊ ſimili modo de alijs eſt dicẽdũ. ¶ Ad nonũ dicendũ. ꝙ iſta nomina tẽporalia: hora dies annus ⁊ ſimilia non habent proprie incõplexã ſignificationem: ita ꝙ pro aliqua entitate poſſint ſupponere: ſed cum in enũtiationibus aſſumũtur equiualent in ſignificando vni orationi. verbi gratia. ſi dicat᷑. ſor. vno menſe fuit Pariſius: aut menſis eſt vel menſis vnus preterijt ex quo ſor. fuit primo Pariſius: non aliud ſignificatur / ꝙ̃ ſi diceret᷑. primũ mobile trigeſies cõplete reuolutũ eſt ex quo primo ſor. fuit Pariſius: et ſm hoc patet. ꝙ argumentum non procedit: eo ꝙ in falſa imaginatione fundatur. ſcilicet ꝙ talia nomina talem habeant ſignificationem ꝙ aliqua re demonſtrata contingat vere dicere hec eſt annus: ⁊ ſic de alijs quod vtiqꝫ falſum eſt: et hoc dicere maxime cogitur opinio: ponens tempus eſſe rem aliquam ſucceſſiuam / ſiue motum / ſiue in motu exiſtentem a celo: et alijs permanentibꝰ rebus diſtinctam iuxta intellectum in precedentibus reprobatum: quoniam ſi annus ſignificet aliquam partem talis rei ſucceſſiue includentem: alias minores partes que dicuntur menſes / vel dies: veriſſime dicitur: nullus annus eſt res: ſicut ſuperius probatum eſt: et per conſequens nulla res eſt annus. ¶ Ad decimum dicendum. ꝙ loquendo de tempore cõmuniter vere dicitur ꝙ primum mobile mouetur in tempore: ſicut etiam vere per aliquid inferius motum contingit menſurare motum celi: vt patet. 4. phyſicorum. per Philoſophum: et ſimiliter per communem vſum horologiorum: quorum motu cognoſcimus quanta pars diei / vel noctis tranſierit ex quo incepimus ſcribere / vel legere: aut aliquid aliud facere. id eſt quod gradibus ſol motus ſit: et ſm hunc modum non dicitur celum moueri in ſeipſo / nec dicitur menſurari ſeipſo: et ſicut alio tempore poteſt menſurari: ita in alio tempore dicitur moueri: et ſm hoc patet: quomodo poſſet velocius et tardius moueri. Si vero loquamur de tẽpore maxime proprie dicto: ſic non recte dicitur primum mobile moueri in tempore: ſed potius eſſe tempus.

¶ Ad vndecimum dicendum. ꝙ in talibus auctoritatibus et dictis concluſionibus termini ſupponunt ſimpliciter / vel materialiter: non autem perſonaliter et ſumuntur accidẽs et paſſio pro predicabilibus quibuſdam non pro rebus aliquibus res alias informantibus: nunc autem non ſequitur. tẽpus eſt paſſio primi motus primũ mobile non eſt paſſio alicuius. igitur primũ mobile non eſt tempus: ſi tẽpus in cõcluſione ſupponat perſonaliter. nam in maiore ſupponit ſimpliciter: alioquin eſt falſa: exẽplum. non ſequitur. riſibile eſt paſſio hominis: homo non eſt paſſio hoĩs. igitur homo non eſt riſibilis: ſed eſt fallacia equiuocationis penes tertium modum. ſi maior ponatur eſſe vera: ⁊ cum hoc eſt etiã fallacia accidẽtis: ſimiliter nõ ſequitur creatiuũ eſt paſſio dei. deus nõ eſt paſſio dei. igit᷑ deus non eſt creatiuus. vtrobiqꝫ enim premiſſe ſunt vere: ⁊ cõcluſio falſa. ¶ Ad duodecimũ dico. ꝙ de virtute ſermonis illa eſt cõcedenda: tempus eſt inſtans: pro eo ꝙ ſubiectũ ⁊ predicatuꝫ pro re eadem ſupponunt: quia tamẽ il-

Digitized by Google

la nomina non ſunt ſynonyma: ⁊ aliquid connotatur per
vnum quod non eodem modo connotatur per reliquum:
ideo aliud poteſt ſignificari per enuntiationez in qua vnũ
eorum ponitur ꝗ̃ ſignificetur per eam in qua ponitur
reliquum: et de facto ita admittit vſus communis: vn-
de cum dicitur aliquid fieri in inſtanti: non intelligunt
ꝙ illud fiat in re que eſt inſtans quecunq; ſit illa: vn-
de ponentes ꝙ inſtans eſt accidens indiuiſibile raptim
tranſiens exiſtens in celo: non intendunt ſignificare per
huiuſmodi enuntiationem ꝙ in tali accidente fiat res il-
la: nam talis ſenſus nimis eſſet inſulſus: ſicut nec dicen-
tes aliquid fieri in tempore volunt: ſi recte ſapiunt ſignifi-
care ꝙ illud fiat in ſubſtantia celi: aut aliquo eius acci-
dente: vt ſupra dicebatur. Sed per primam ſignificare vo-
lunt ꝙ illud totum fiat duz celum: aut aliud continue mo-
tum eſt in hoc loco vel illo demonſtrato: in quo nec imme-
diate fuit nec immediate erit: ita ꝙ nihil ipſius factuz fu-
it dum mobile fuit in aliquo loco: nec erit primo factum
dum erit in alio loco. nec hic fiat vis quomodo celum eſſe
in loco aut moueri dicatur localiter: ſed ad bonum intel-
lectum recipiatur: ⁊ hoc eſt etiam factionẽ alicuius men-
ſurari inſtanti ad bonum intellectum illius cõmunis di-
cti: ſiue proprie accipiatur menſurari ſiue non. illud autẽ
dicitur fieri in tempore: cuius aliquid factum fuit dum
celum fuit in loco priori: ⁊ aliquid dum fuit in loco poſte-
riori: ⁊ aliquid erit factum dum erit in loco poſteriori.
Quãuis igitur eadem res ſit celuz tempus ⁊ inſtans: nõ
tamen idem ſignificatur cum aliquid dicitur fieri in tem-
pore: ⁊ cum dicitur fieri in inſtanti: aut cum dicitur fieri
in celo: ⁊ ideo non paſſim admittuntur ⁊ reſpuuntur.
¶ Ad decimumtertium conformiter dicendum eſt: ſicut
dictum eſt ad octauum. nam ad bonum intellectum ali-
qua dicuntur eſſe in eodem inſtanti: non quia ſunt in ea-
dem ſubſtantia: aut in eodem aliquo accidente celi: ſed ꝙ
dum primum mobile eſt in hoc loco vel ſitu demonſtrato
in quo immediate non fuit: nec immediate erit: ⁊ ea vel to-
ta vice quota eſt in eo loco vtrũq; ipſorum eſt. Si autem
vnum fuiſſet dum primum mobile fuit in vno loco: ⁊ reli-
quum fuiſſet dum fuit in alio loco: aut ſi vtrunq; fuiſſet
dum primum mobile fuit in hoc loco eodem: vnuz tamen
dum primum mobile fuit in centeſima vice: reliquum ve-
ro fuiſſet dum ibi primum mobile fuit vice quinquageſi-
ma non diceretur fuiſſe in eodem inſtanti cum illo: ſed in
alio priori. Si autem fuiſſet dum primum mobile fuit ibi
vice milleſima diceretur fuiſſe in alio inſtanti poſteriori.
Et que hoc modo dicuntur eſſe in eodem inſtanti dicun-
tur eſſe ſimul: que autez in alio ⁊ alio: vnum dicitur fuiſſe
prius alio. Ex his patet: ꝙ quelibet conſequentia illarum
eſt neganda ad ſenſum in quo conſequens reputatur fal-
ſum: nec aliqua probatio procedit ad propoſitum. ¶ Ad
decimumquartum quãuis poſſit concedi ꝙ ſunt plura in-
ſtãtia: ſicut ſunt plura mobilia. loquendo tamen circa idẽ
mobile ⁊ tempus. verbi gratia. circa primum. dico ꝙ cum
do ad vim ſermonis abſolute negandum eſſet plura eſſe
inſtantia: ſeu plura ſibi ſuccedere: ⁊ dicendum ꝙ idipſum
inſtans quod eſt fuit ⁊ erit: nec vnuz corrumpitur ⁊ aliud
generatur: quod autem dicuntur plura inſtantia non eſt
proprie dictũ: eſt tamen verum ad intellectum recte ſapi-
entium: vbi ſciendum ꝙ quãuis inſtans non ſit alia res ꝗ̃
ipſum mobile. hoc tamen nomen inſtans aliud connotat
preter mobile: vt ſupra dicebatur: ⁊ inter cetera connotat
hunc locum determinate vel illum determinate: ⁊ per ta-
lem connotationem loci huius in quo eſt et illius in quo
fuit: vel illius in quo erit: conſueuit diſtingui inſtans per
nunc ⁊ tunc: ita ꝙ ſtrictius ſumendo nunc connotet deter-
minate locum in quo eſt: tunc autem non locum in quo eſt
ſed in quo fuit aut in quo erit. nam tunc addimus taz ver-
bis preteriti temporis ꝗ̃ futuri propter hanc pluralitatẽ
locorum in quibus ſucceſſiue eſt ipſum mobile: dicitur ꝙ
inſtantia ſunt plura in tempore: ⁊ ꝙ aliud eſt prius: aliud
poſterius: aliud preteritum: aliud preſens: aliud futuruz:
nec eſt ſenſus eorum ꝙ ſint plures res ſibi ſuccedentes in
mobili: vt aliqui imaginantur. Iſta eſt expreſſa determi-
natio Philoſophi. 4. phyſicoruz. vbi determinat ꝙ nunc T.c.104.
ſeu inſtans ſm ꝙ eſt aliquod ens: eſt idem: ſm autem eſſe
⁊ ſm rationem eſt alterum ⁊ alteruz. hoc autem declarat
d. ſm quidem ꝙ in alio ⁊ in alio alterum eſt. hic vero erit
ipſi nunc: ⁊ poſtea adhuc ſubdit exemplum de coriſco qui
ſm ꝙ ens quoddam eſt: idem eſt qui fuit in foro: et qui eſt
in theatro: ⁊ tamen ſm ꝙ eſt in theatro ⁊ in foro alterum ⁊
alterum eſt. conſtat autem ꝙ ſm rem ipſe coriſcus non eſt
alter in foro: alter in theatro. dicitur tamen alter ſm ratio-
nem propter diuerſitatez theatri ⁊ fori. vnde alia ratio eſt
ſignificans coriſcum ⁊ ſignificans forum ⁊ non theatrum
ab illa que ſignificat coriſcum. connotando determinate
theatrum ⁊ non forum: ⁊ ex hoc ſequitur ꝙ ſit etiam alter
⁊ alter ſm eſſe: non ꝙ per ſe intelligi debeat aliqua entitas
diſtincta a coriſco exiſtens in eo: ſed ſenſus eſt ꝙ aliud ſi-
gnificatur: cum dicitur coriſcum eſſe in foro ſeu coriſcus
eſt in foro: ⁊ aliud cum dicitur ꝙ eſt in theatro: ſeu ꝙ ali-
ud ſignificabile complexuz eſt coriſcum eſſe in foro: aliud
coriſcum eſſe in theatro. Et breuiter hoc docet Commen- Cõ.104.
ta. exponens predicta: cum ait. ſortem enim eſſe in foro ali-
ud eſt ab ipſum eſſe in domo. Per predicta patet quomo-
do cuiuſlibet temporis finiti dicuntur duo inſtantia eſſe
termini: quoniam: ſcilicet oĩe quod finite mouetur ab ali-
quo loco determinato ad aliquem locum determinatum
mouetur: ⁊ ipſum: vt eſt in loco in quo incipit moueri dici-
tur vnus terminus: et vt eſt in loco in quo deſinit dicitur
alius terminus. patet etiam ad confirmationem reſpõſio:
⁊ quomodo intelligendum eſt commune dictum ꝙ in tem-
pore ſunt plura inſtantia ⁊ infinita. ¶ Pro ſolutione ve-
ro. 15. argumenti eſt ſciendum ꝙ ſicut generaliter nomine
menſure intelligimus id quo quanta ſit res aliqua cogno-
ſcitur: ſic et in ſpeciali nomine temporis. communiter ta-
men loquendo de tempore: intelligimus illud quo cogno-
ſcitur ꝗ̃tum res aliqua mota fuerit vel quieuit: aut etiaz
durauit: vt ſuperius dicebatur. Nunc autem illud quo
hoc cognoſcitur eſt duplex. Nam hoc cognoſcitur aliquo
quod eſt eius cognitio: et illud non conſueuit vocari tem-
pus alio modo hoc cognoſcitur aliquo quod eſt precogni-
tum: ⁊ hoc eſt duplex. nam aliquod eſt precognitum in ſe:
aliquod autem non in ſe: ſed in ſuo repreſentatiuo: que di-
uerſitas modi cognoſcẽdi ſatis declarata eſt in primo. di-
ſtinctio. tertia. Exemplum poteſt dari in menſura magni-
tudinis: aliquis enim ſolitus mediante vlna mẽſurare pã-
num: ⁊ ex hoc habens immediate ſpeciem vel repreſenta-
tionem quodcunq; ſit illud in quo cognoſcit vlne quanti-
tatem mediante tali repreſentatiuo precognito cognoſce-
ret vtrum pannus maior vel minor ſit vlna: ⁊ etiam quan-
tus eſt: quãuis iſta menſuratio non ſit eque certa: ſicut ſi
actualiter vlnam in ſe immediate cognitam panno appli-
caret. In propoſito cum per celum: aut aliud corpus re-
gulariter motum cognoſcimus quandiu aliud mouetur:
cum hoc non poſſimus niſi cognoſcendo a quo puncto ad
quem ſit motuz continue dum aliud mouebatur: nec hoc
poſſumus: niſi cognoſcendo ipſum fuiſſe ſucceſſiue in om-
nibus locis intermedijs quod fieri non poteſt: niſi me-
diante aliquo repreſentatiuo. nam non fuit: nec eſt ſi-
mul in omnibus. patet ꝙ in tali menſuratione duo ſunt
precognita: vnũ in ſe immediate. videlz repreſentatiuũ qḋ
hz aĩa apud ſe: aliud p̃cognitũ in alio. ſ. repſentatiuo ſuo.

Digitized by Google

videlicet ipſum corpus motū ſm ꝙ de alio iudicamus et
vtrūqꝫ iſtoꝝ poteſt tēpus dici: ⁊ prio modo acceptū tēpus
eſt in anima: ⁊ ſic accipit Auguſti. xi. cōfeſ. vbi allegatur:
⁊ etiā. c. 28. ⁊. 29. Scḋo vero modo tēpus eſt res extra ani
Cap.7. mā: ⁊ iſto modo accipit tēpus idē ipſe. 5. ſup Gen̄. vbi ait.
ꝙ tēpus eſt creature motus ⁊c̄. i. creatura mota: vt ſuperi
us exponebatur. ¶ Et aduertendū ꝙ per tēpus hoc ſecū
do modo dictū nō poteſt quis mēſurare abſqꝫ tēpore. pri
mo modo dicto ꝓpter cauſaꝫ aſſignatā: ſecus autē eſt de
menſura magnitudinis. nā per vlnam in ſe ⁊ intuitiue co
gnitā poteſt pannū menſurare: eſto ꝙ tunc nullus eius re
preſentatiuū precognoſcat. Et ob hoc etiaꝫ forſitan dicūt
auctores de tempore ſpecialiter ꝙ habet eſſe ab anima.
¶ Nunc ad rationes alterius opinionis. Ad primam di
cenduꝫ: ꝙ nec in ludis agoniſticis: nec in aliqua re mundi
inuenitur prius ⁊ poſterius ad illum ſenſum quem habet
opinionem: ſed vtiqꝫ in talibus ludis aliquis ⁊ aliqui ſuc
ceſſiue plura operantur. Quod etiam continue mouetur
localiter ſucceſſiue ſm ſe vel partes ſuas pluribus parti
bus magnitudinis coexiſtit: et ſimiliter ſuo modo reperi
tur ad hunc intellectuꝫ prius ⁊ poſterius in alijs cōtinue
motis: ſed propter hoc: vt patet non eſt neceſſe ponere reꝫ
aliquā aliam a permanentibus compoſitam ex partibus
prioribus ⁊ poſterioribus qualem imaginatur opinio.
¶ Ex hoc patet: ꝙ nec confirmatio nec ratio ſecunda va
let ad propoſitum: quoniam non probant tempus habere
prius ⁊ poſterius ad ſenſum quem intendit. nam non ideo
vna res dicitur fuiſſe prior tempore alia vel in priori tem
pore: quia fuit in aliqua priori parte alicuius talis rei: ſed
quia fuit dum primuꝫ mobile fuit vel coextitit priori vel
prioribus locis: aut eiuſdem vice minoris iuxta intelle
ctum expoſitum ſupra in reſpōſione ad octauum argumē
tum: ⁊ etiam ad decimūtertium. ¶ Ad alia que dicit cō
ſequenter non opus eſt reſpondere: quoniam cetera ſuper
hoc falſo fundamento fundantur. Et ſi arguatur: q: tem
pus eſt per ſe quantitas ⁊ non permanens. igitur ſucceſſi
Cōm̄. 18 ua: prima pars antecedentis patet per Cōmen. vt dicunt
5. meta. ⁊ ſecūda pars eſt ſupra ꝓbata per eos. dicenduꝫ
ꝙ licet ſm proprietatē ſermonis ſequendo poſſet dici ꝙ tē
pus eſt ꝗtitas vel quantū ꝑmanēs: nec tamen res aliqua
ſit maior propter tempus: cum non inhereat rei que tem
pore menſuratur: vt imaginatur opi. nec alicui additur ⁊
vnitur: ita ꝙ ex eis reſultet aliud maius: ſequendo tamen
communem vſum loquendi quo dicitur vnū tempus ma
ius alio: ⁊ vna res maioris eſſe temporis. alia minoris: po
teſt concedi ꝙ tempus eſt quātum ſucceſſiuum ad intelle
ctum illum ſm quem dicitur eſſe maius tempus vel mi
nus: dicitur autem maius: quia ſuper maiori ſpatio regu
lariter motū: aut quia pluries ſuper eodem: ⁊ ſm hoc po
teſt negari prima pars antecedentis: nec valet probatio:
quia ꝗuis Commenta. ibi dicat ꝙ motus ⁊ tempus ſunt
quantitates per ſe ⁊ continue: Philoſophus tamē expreſ
T. 2. c. 18. ſe ibidem dicit oppoſitum: et ſimiliter ipſe idem Cōmen.
ſtatim poſt exponendo Philoſophuꝫ. vult enim vterqꝫ ꝙ
motus eſt quantus propter ſpatiuꝫ ſuper quo mobile mo
uetur: ⁊ tempus eſt quantum per motum: ⁊ idem expreſſe
T. c. 99. dicunt. 4. phy. ⁊ ideo vel littera illa eſt corrupta ⁊ deficit
ibi vna negatio vitio ſcriptoris. vel Commenta. ſibi ⁊ Ari
ſtote. expreſſe contradicit: ac per hoc non eſt recipienda in
hoc auctoritas eius. ¶ Preterea. Ipſa eſt etiam contra
eaꝫ allegantes pro ſe in hoc quod dicit ꝙ motus eſt per ſe
quantitas: nam cum ſm eos non poſſit dici per ſe quanti
tas permanens. nam talis habet ſimul partes: motus au
tem non habet per ſe partes ſimul ſm eos: ſed per accidēs
ſcilicet a mobili in quo eſt. relinquitur ꝙ ſit per ſe quanti
tas ſucceſſiua: ⁊ per conſequens et ſe habens prius et po
ſterius: quod ipſi negant: nec poſſunt dicere ꝙ Commen
ta. ibi accipit motum pro tempore: vt aliquādo ſoliti ſunt
dicere cum Commenta. ibi vtrunqꝫ nominet ⁊ pluraliter
enuntiet ꝙ ſunt per ſe quantitates.

Quantum ad ſcḋm articulū pono quatuor con
cluſiones. Prima eſt. ꝙ nullum tem
pus fuit creatum angelos. hoc patet primo auctoritate
Aug. expreſſa. 12. confeſ. probatur etiā ratione ſuper au Cap.12.
ctoritatibus fundata: nulla res fuit creata ante angelos.
igitur nullum tempus fuit creatum ante angelos. conſe
quentia patet. antecedens ꝓbatur. tum ex ſententia Au
guſt. vbi ſupra proximo. tum ex dicto Hugonis de ſacra P. 5. ca. 5.
mentis. lib. 1. dicentis ꝙ angeli facti ſunt in principio: et
prima creatura anteqꝫ nichil factum eſt. huius ſententie
fuerunt Grego. nazā zenus, et Damaſce. lib. 2. et genera Cap.3.
liter ſunt hodie omnes doctores ⁊ ſancti tenētes ꝙ in prin
cipio ſimul creati fuerunt omnes angeli ⁊ materia corpo
ralis: quorum ſententiam confirmat auctoritas dicens.
In principio creauit deus celum et terram gloſa. i. ſpiri
tualem corporalēqꝫ naturam. hoc etiam expreſſe deter
minat eccleſia. extra de ſum. trinita. et fide catho. firmiter
credimus. ¶ Secunda concluſio eſt. ꝙ ſumpto tempore
cōmuniter non ante quodlibet tempus creati fuerunt an
geli. hoc probatur. quia demonſtrato aliquo angelo ma
lo qui/vel actualiter mouetur aliquo motu continue: ſiue
ſm qualitates quibus cruciantur: in quibus ſatis eſt cre
dibile viciſſitudines eſſe: vt nunc vna/nunc alia pena cru
cientur: ſicut ⁊ de damnatis hominibus legitur: ſiue ſm
eorum cognitiones ⁊ prauas affectiones: quas ⁊ forſitan
aliquādo intenſiores/aliquando remiſſiores habēt. iuxta
illud: ſuperbia eorum qui te oderunt aſcendit ſemper/vel
aliquādo ſic mouebatur aliquo: inquā tali demonſtrato:
et per conſequēs aliquo qui eſt/vel fuit tempus: vt ſequi
tur ex dictis ſupra. vnde verum eſt dicere. ante hoc non
fuerūt angeli creati. patet. nam ⁊ hic angelus ſimul cum
alijs creatus fuit. igitur non ante quodlibet tempus fue
runt angeli creati: et patet conſequentia. ¶ Tertia con
cluſio eſt: ꝙ loquendo de tempore primo et maxime pro
prie dicto: ſi vera ſit opinio que dicit ꝙ ſimul etiā ſm for
mam ⁊ diſpoſitionem quā habent omnia corpora celeſtia
et ſpiritualis/ſeu angelica natura: fuerunt creata: angeli
non fuerunt creati ante tempus. Secus autem/ſi vera ſit
alia que ponit ꝙ non ſimul: ſed die quarta factum eſt fir
mamentum: ⁊ ſic cetera deinceps. nec indiget probatione
iſta concluſio. ¶ Quarta eſt. ꝙ qualitercunqꝫ ſumatur
tempus: angeli fuerūt creati anteqꝫ aliquod tempus fuit
tempus: hoc probatur: quia omnes fuerunt creati anteqꝫ
de aliquo eſſet verum dicere: hoc mouetur: quia nunqꝫ
de aliquo continue moto eſt primo verum dicere ꝙ ip
ſum mouetur: cum non ſit dare primam partem motus.
igitur omnes fuerunt creati anteqꝫ aliquod fuit tempus.
Ex hoc ſequitur ꝙ non ſimul tempus fuit et tempus fuit
tempus: ꝗuis aliquod tempus ſimul fuit: et incepit eſſe
tempus: ſicut ſimul fuit et incepit moueri. verbi gratia.
primum mobile: vt ſuppono ſatis probabiliter: ſaltem ſic
fuit poſſibile eſſe: vt in multis alijs de facto videmus.
¶ Ad rationes principales queſtionis reſpondeo ad pri
mam. dico ꝙ angelos fuiſſe ſimul creatos cum tempore
poteſt dupliciter itelligi. vno modo ſimul. id eſt in aliqua
vna menſura communi durationis. verbi gratia. tempo
re vel inſtanti et ſic nego conſequentiam. Inſtantia patet
in ſimili. ſi eſſent duo corpora tantum. a. et. b. non ſequere
tur. a. non eſt poſterior ſm locum qꝫ. b. nec ſimul loco cuꝫ
b. igitur eſt prior loco/qꝫ. b. nam antecedens eſſet verum:
et conſequēs falſum: eo ꝙ neutrū eſſet in loco. Similiter
poſito ꝙ preter. a. ⁊. b. nullum eſſet vel fuiſſet tp̄s. Utrūqꝫ
autem/vel alterum: ſcꝫ. a. nō fuiſſet tempus nō ſequeret
b. nō fuit creatum poſt. a. nec ſimul cū. a. igitur fuit crea-

Digitized by Google

tum ante.a.antecedens enim eſſet verum: et conſequens falſum:eo ꝙ nullum ponitur tertium cõmune: quod fuerit tempus/ vel inſtans in quo.a.⁊.b.fuerint ſimul:aut alterum prius/ vel poſterius altero: alio modo/ſimul non in aliqua tali menſura communi: quia forſan nulla eſt: ſed vel quia ſi aliqua talis foret eſſent ſimul in menſura communi: vel quia de ipſis contingit copulatiue vere dicere hoc eſt:⁊ illud eſt:⁊ vtroq; modo nego antecedens. Et dico.ꝙ ſi aliquod fuiſſet tempus/ vel inſtans cõmune: tempus ⁊ angeli fuiſſent in eodem inſtanti creata. Quod vero dicitur ꝙ impoſſibile eſt tempus creari in inſtanti falſum eſt:quãuis verum ſit ſuppoſita falſa imaginatiõe de tempore ſuperius reprobata. Iterũ illa copulatiua ſemper fuiſſet vera.angeli ſunt ⁊ hoc eſt demonſtrato aliquo quod eſt/ vel fuit tempus. ❡ Ad ſecundum dicendum.ꝙ prima pars antecedentis eſt falſa. Ad dictum Apoſtoli

Cap.5. dicendum:ſicut dicit Auguſt.ad Oroſium contra priſcilianiſtas. ꝙ Apoſtolus eterna dicit que ante ſe nullũ habent tempus. Hec autem ſunt tempora prima:que tamẽ non fuerunt eterna proprie ⁊ ad ſenſum cõmunem de eterno:ſed habuerunt durationis initium.

❡ Diſtinctionis.ij. Queſtio ſecunda.

Circa ſecundam partem eiuſdem diſtin.in qua Magiſter querit ⁊ determinat in quo loco fuerunt angeli creati. Queritur vtrũ angelus ſit in loco diuiſibili/aut indiuiſibili. ❡ Et arguitur.ꝙ in loco indiuiſibili ſic.angelus eſt in loco ⁊ non in loco diuiſibili.igitur in loco indiuiſibili.cõſequẽtia patet. ⁊ prima pars an-

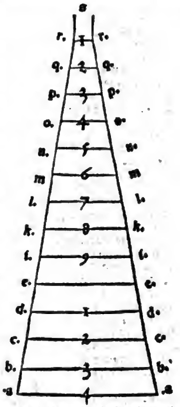
Cap.18. tecedentis probatur auctoritate Damaſc.libro primo di-

X.c.28. centis ꝙ angelus loco corporaliter continetur. Secunda vero ex.4.phyſico. vbi dicitur ꝙ locus eſt equalis locato:ſed conſtat ꝙ nullum diuiſibile eſt equale indiuiſibili. Angelus autem eſt indiuiſibilis.igitur nullum diuiſibile eſt locus angeli.

Ad oppoſitum nam vt habet͛ in littera Strabus ⁊ Beda dicunt ꝙ celum empyreum: mox vt creatum eſt ſanctis angelis eſt repletum. Ex hoc autem ſequitur ꝙ angelus habeat locum diuiſibilem. Nam ſi quilibet fuiſſet in loco indiuiſibili:⁊ celum fuit eis repletum: ſequeretur ꝙ celum cõponeretur ex indiuiſibilibus:quod eſt impoſſibile.

In hac queſtione ſunt duo videnda. Primum eſt. an magnitudo componatur ex indiuiſibilibus:quod tangit͛ in argumento:⁊ vtrum in magnitudine ſit aliquid indiuiſibile: vtrũq; enim horum ſatis eſt neceſſariũ ſcire ad principale queſitum. Secundum eſt quod queritur

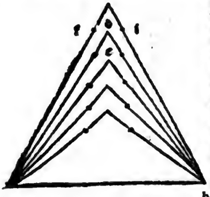
Quantum ad primum pono concluſiones tres. Prima eſt:ꝙ nulla magnitudo componitur ex indiuiſibilibus:ex qua ſequitur ꝙ quelibet magnitudo componitur ex magnitudinibus. Secunda.ꝙ quelibet magnitudo componitur ex infinitis magnitudinibus. Tertia.ꝙ in nulla magnitudine eſt aliquid indiuiſibile ſibi intrinſecum. ❡ Primam concluſionem probo ſic.ſi aliqua magnitudo cõponitur ex indiuiſibilibus: aut cõponitur ex infinitis multitudine/aut ex finitis tantum.ſumẽdo infinita cathegoreumatice.non ex infinitis: quoniam tunc ipſa eſſet infinita ſm extenſionem:quod de facto ſuppono eſſe falſum.conſequentia patet.nam haberet in ſe partes inuicem equales ſm magnitudinẽ infinitas multitudine:vtpote infinitas partes: quarum quelibet eſſet ex quatuor indiuiſibilibus/ vel.10.indiuiſibilibus conſtituta:quoniam in infinita multitudine indiuiſibiliũ eſſent infiniti quaternarij ⁊ infiniti denarij indiuiſibilium: ⁊ quilibet quaternarius eſſet cuilibet alij quaternario: et quilibet denarius denario dicte multitudinis foret eq̃lis magnitudinis. Nec poteſt dici ſicut cõmuniter dicunt tenentes huius cõpoſitionem ex indiuiſibilibus: ꝙ componatur ex finitꝭ tãtum indiuiſibilibus: quod ego oſtendo rationibus ⁊ mathematicis et phyſicis: primo quidẽ arguo ſic:ſi magnitudo. verbi gratia. linea cõponatur ex indiuiſibilibus.puta punctis.ſequitur ꝙ in continuo eſt aliquid minus puncto: et ꝙ punctum eſt maius linea. Et linea minor eſt maior maiore ſe. quodlibet aũt horum eſt manifeſte impoſſibile.igitur ⁊ poſitum.conſequẽtiam declaro. Sit enim linea aliqua.verbi gratia.ſex punctorum/ vel quotcunq; vt libet: ⁊ ſit hec linea a.a.et ſuper eam per primum correlarium prime primi Euclidis conſtituatur triangulus duorum equalium laterũ: quorum vtrũq; ſit maius linea.a.⁊ ſit vtrũq; gratia exẽpli.15. punctorum que cõſtituãt angulũ in pũcto.s. Cõſtat aũt ꝙ linee a s.ex vtraq; parte nullibi ſunt equidiſtãtes cũ ſint recte et concurrãt in pũcto.s.equidiſtãtes aũt ſi in infinitũ protrahãtur nunq̃ cõcurrũt. ſumat͛ ergo in vtraq; linea.a s. pars duorum punctorum:⁊ ſit.a b.⁊.a b.cõſtat ꝙ.b.⁊.b.minus diſtant/q̃.a.⁊.a.ſed.a.⁊.a. diſtabũt per quatuor pũcta tm̃: cum tota ſit preciſe ſex punctorum.igitur.b.⁊.b.diſtabũt ad plus per tria:⁊ eadẽ ratione tertiũ pũctum.vnius minus diſtabit a tertio alterius.ver.gra.c.⁊.c.igitur per duo ad plus:⁊ quartũ vnius.a.quarto alterius per vnũ tm̃:puta.d a.d.quintũ.igit͛ ⁊ quintũ,vcꝫ.e.⁊.e. min᷑ diſtabũt/q̃ per punctũ ⁊ ſemper quelibet ſequẽtia vſq; ad.s min᷑ precedẽtibus diſtabũt: ⁊ ſic patꝫ ꝯña quãtũ ad primã partẽ conſequẽtis. Rurſus he linee.a s.et.a s.in ſuis pũctis proping; pũcto.s.aliquãto diſtãt.ſit igit͛ illa.r.r.que ad min᷑ ſtant per punctũ. Itẽ alia que ſequunt͛.vcꝫ.q.q.cũ plus diſtẽt ad minus diſtãt per duo.⁊ alia puta.p.p.per tria: ⁊ alia.vꝫ o.o.per pũcta quatuor:⁊ iterũ alia ſequẽtia.puta.n.n.plus diſtabũt:ſaltẽ per quinq; pũcta: ⁊ ſic deinceps deſcẽdendo vſq; ad.a.ſemper inter puncta coppoſita erit diſtantia maior et pluriũ punctorum.cũ igitur diſtãtia.d.d. ſit maior diſtãtia.e.e.⁊ qualibet alia ꝓlus.s.⁊ ipſa ſit pũctalis tm̃: vt prius probatũ eſt:ſequitur ꝙ pũctũ ſit maius linea: qđ eſt ſecũda pars antecedẽtis. Item ꝙ linea.c.c. eſt maior

diſtantia qualibet ſuperiore verſus.a.ac ipſa eſt duorum punctorum tm̄:ac per hoc diſtantia .i.i. que eſt punctorum. 9. eſt maior ipſa: ſequitur ꝙ linea.c.c.minor eſt maior ꝙ̄ linea ſe maior: quod erat tertium illatum.

¶ Secunda ratio eſt:q2 ſequitur ꝙ maior linea cadat inter latera trianguli iuxta angulū queꝫ cōſtituūt ꝙ̄ eſt baſis illius anguli: ⁊ ſic latera alicuius trianguli magis diſtāt abinuicē iuxta angulū queꝫ cōprehendūt ꝙ̄ diſtāt in baſi a qua trahitur:quod ad ſenſum patet eſſe falſum.patet etiā ꝙ ſi ab extremitatibus baſis trahātur linee equidiſtātes infra eas cadēt linee cōſtituentes angulū:vt patet ad ſenſuꝫ.cōſequētia declaratur:ſit angulus.c.cuius baſis ſit linea.a b.deinde cōſtituā aliū triangulū infra hunc ſuper eandē baſim:ſitqꝫ triangulus.a d b.cōſtat ꝙ angulus.d.maior eſt angulo.c.per.21.primi Euclidis. Iterū faciā aliū inter illū: ſitqꝫ.a e b. ponatur ergo ꝙ linea.a c.

c

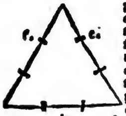

a. b

ſit. 20.pūctoꝝ quot etiā ſit linea.b c.baſis vo.ſ.linea.a b. ſit tm̄ ſex punctoꝝ ſignentur ꝙ iuxta.c.duo puncta pxima ei vnū in linea a c.reliquuꝫ in liea.c b.ſintqꝫ.f.f. hec nō poſſunt minꝰ diſtare ꝙ̄ pūctū ⁊ ſub illo pūcto imediate ſit angulꝰ.d.q̄ etiaꝫ in duobus ſibi pximis ſuis pūctis erit maior ⁊ magis expādetur ꝙ̄.c.⁊ per cōſequēs ad minus per duo puncta:⁊ per eandē rationē expāſio anguli.e. in pximis ſuis punctis erit ſaltē triū punctoꝝ:⁊ ſic ſemper deſcēdendo:et ad quodlibet punctū cōſtituēdo angulū infra precedētē erit deuenire ad angulū intra cuius duo pxima puncta laterum cadet linea. 15.punctorum ⁊ plurium ⁊ baſis eſt poſita ſex punctorum tm̄.quapropter habetur propoſitum.

¶ Tertio ſit linea recta trium punctorum.a b c.⁊ per primā primi Euclidis erigatur triangulus equilaterus: ſitqꝫ.a d c. puncta quoqꝫ vnius lateris ſint.d e c. reliqui vero.d f a.tunc quero: aut latera cōcurrunt in punctis. f e. aut nō:ſed tm̄ in puncto. d. ſi ſic igitur non eſt triangulus equilaterus contra poſitum.nam linea .a f.nō eſt niſi duorum punctoruꝫ:⁊ ſimiliter linea.c e.linea vero.a c.que eſt baſis eſt trium:quare ſunt inequales. Si vero non concurrant ſimul illa puncta.f e. aut intercipitur vnum punctū: aut minus puncto.aut maius puncto. Si vnum tm̄:cum

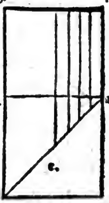
d.

f. e.

a. b. c.

etiam inter.a.⁊.c.cadat ſoluꝫ vnū punctum. ſequitur ꝙ linea.a f.ſit equidiſtās linee.c e.⁊ cum ipſe ptracte in ſua rectitudine cōcurrāt in puncto. d. ſequitur vlterius ꝙ non ſunt equidiſtantes: quod eſt contradictio. Si minus puncto intercipitur inter puncta. f e. igitur punctum non eſt indiuiſibile.ſi aliquid maius pūcto. igitur ibi plus diſtant ille linee ꝙ̄ in ſuis initijs: ⁊ per conſequēs in directum ptracte nunꝙ̄ concurrunt quinimmo quanto longius ptrāhuntur tanto amplius diſtabunt:ſed poſitum eſt eas concurrere in puncto.d.igitur concurrunt ⁊ non concurrunt. ¶ Quarto ſequitur ꝙ diameter quadrati ſit commenſurabilis coſte:quod eſt manifeſtum impoſſibile:⁊ ꝙ̄uis ad hoc inconueniens deducat doctor ſubtilis ⁊ bene:probo tamen conſequentiaꝫ aliter ꝙ̄ ipſe. Nam ſit quadratum.a b c d. cuius diameter ſit. e. tunc ptrahatur in directum linea. d. in partem qua contungitur linee.a. g. f.

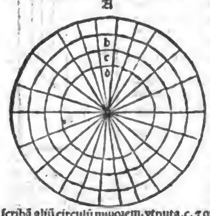
b. a. e. c. d.

quantum placet. ſimiliter linea b.in eandem partem:per ſecundam partē prime petitionis primi Euclidis. videlicet lineam definitam in continuum ⁊ directum quātumlibet ptrahere. deinde per.31.eiuſdem primi a puncto. f. trahatur linea equidiſtās linee.a.que eſt coſta quadrati quouſqꝫ ſecet lineam.b.in puncto. g. deinde per primam partem prime petitionis eiuſdē volo ꝙ a primo puncto diametri:quod eſt extra lineam.d. ad primū punctum linee.f g.quod eſt extra eandem lineam. d.trahatur linea recta: tunc conſtat ꝙ hec linea tranſit per aliquod punctum linee.a. que eſt coſta quadrati: aut igitur per punctū quod eſt in linea.d.⁊ eſt finale linee.a. aut per punctum pximum quod primum eſt eorum que ſunt extra lineam. d. aut per aliquod aliud ſuperius punctum verſus.g.primum non poteſt dici: tum quia tunc mediuꝫ huius linee exiret extremitates eius: cum ipſius extremitates ſint extra extremitates linee.d.⁊ mediuꝫ ſit in linea. d.que linea.d. vtiqꝫ recta eſt: et per conſequens hec linea non eſſet recta:quod eſt contra poſitum: tum quia cū hec linea ponatur recta:ſequitur per.13. primi Euclidis ꝙ linea.a. cadens ſuper eam conſtituat cum ea ex vtraqꝫ parte duos angulos equales duobus rectis vel rectos:ſed hoc eſſet manifeſte falſum. nam linea.a.cum linea.d.conſtituit duos rectos:cum vnus ſit infra quadratum:et per conſequens ſit rectus ⁊ linea.d.ſit recta per totum: anguli autem qui comprehenduntur ab hac linea ſic flexa: ⁊ linea.a. ex vtraqꝫ parte eius eſſent partes illorum duorum rectorum:hic iſtius:⁊ ille illius:quoniā hec linea ex vtraqꝫ parte ſua terminatur intra lineam.d.⁊ lineam.a.ac per hoc diuidit vel ſaltem demit de angulo ab ambabus cōprehenſo.igitur tam hic ꝙ̄ ille eſt minor recto: et per conſequens ambo non equiualent duobus rectis. Relinquitur ergo ꝙ linea illa prima non tranſit per punctum finale linee.a.quod eſt in linea.d. nec poteſt dici ꝙ trāſeat per aliquod ſuperius puncto.primo extra lineam.d.quoniaꝫ ſequeretur ꝙ plura puncta eſſent in coſta ꝙ̄ in diametro: ⁊ per conſequens coſta eſſet maior diametro: quod ad ſenſum patet falſum:conſequentia patet:quoniam ſi a tertio puncto diametri ad tertium linee.g.⁊ iterum a quarto ad quartum: ⁊ ſic a quolibet ſuperiore in diametro trahatur linea ad ſuperius coppoſitum in linea.f g.quelibet ſecabit lineam.a.in alio puncto ⁊ nulle in vno concurrent. Si igitur magis diſtent in linea.a. ꝙ̄ in diametro vel in linea f g.patet propoſitum. Reſtat itaqꝫ ꝙ illa prima linea tracta a primo puncto diametri extra lineam.d.⁊ terminata ad primum linee.f g. extra lineam.d. tranſeat ſuper primum punctum quod eſt in linea .a. extra lineam. d. et per eaſdem rationes probari poteſt ꝙ ſi alia trahatur a ſecundo in ſecundum tranſibit per ſecundum linee. a .⁊ ſic de ſingulis: ac per hoc tot puncta erunt in coſta: quot in diametro igitur ambo erunt equalia ſm̄ viam illam.

¶ Quinto deduco ad aliud inconueniens ad quod etiā et bene deducit idem doctor: alia via tamen ego deducam. Inconueniens autem eſt ꝙ circulus minor erit equalis maiori. conſequentiam declaro. deſcribatur

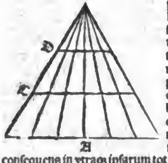
Digitized by Google

enim circulus vnus ⁊ ſit.a.⁊ a quolibet puncto circūferē-
tie eius ad centrū trahatur linea recta. conſtat ꝙ nulle il-
larū linearꝫ ſe ſecabūt: aut ſuperponētur in aliquo pūcto
citra cētrū: tūc deſcribatur circa ideꝫ centrū alius circu-
lus minor: ⁊ ſit.b.conſtat ꝙ circūferentia.b.ſecabit oēs li-
neas illas: aut igitur quilibet punctus.b.cadet ſuper pun
ctum vnius line tm̄: aut ſuper puncta plurium. ſi primum
habetur propoſitum. nam tot puncta erunt in circūferen-

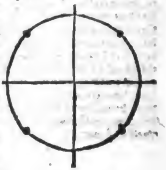

tia.b.quot ſunt
linee tracte a cir
cūferentia.a.⁊
ille ſunt tot ꝗt
ſunt puncta in
circūferētia.a:
igit̄ tot erūt pū
cta i.b. quot in
a.⁊ pꝫ ꝓpoſitū
ſi det̄ ſcōm ad
minus vni pun
cto.b.correſpō
debūt duo pū-
cta duarꝫ linea
rū: ⁊ tunc circa
ideꝫ centrū de-
ſcribā aliū circulū minorem. vtputa.c. ⁊ quero aut quod-
libet punctū.c.ſuperponitur pūcto vnius linee tm̄: aut pū
ctis duarꝫ tm̄: aut pūctis pluriū. Si primū ſequitur vt pri
us ꝙ.c.ſit equale.a.quod eſt propoſitū: ⁊ vltra hoc ꝙ.c.ſit
maius.b. ⁊ ſic circul⁹ minor eſt maior maiore ſe: quod eſt
impoſſibile. Si detur tertiū tūc deſcribā quartū circulūꝫ
minorē: vtputa.d.⁊ per eaſdē rationes oportebit ꝙ quod-
libet eius punctū ſuperponatur punctis quatuor linearū
ad minus: ⁊ ſic ſemp faciendo minorē circulū erit deueni
re ꝙ vnū pūctū ſuperponetur mille pūctis ſitu diſtinctis
⁊ alicui magne linee ⁊ portioni circuli: ac equabitur illi: qḋ
eſt manifeſtum impoſſibile: ⁊ implicās cōtradictionē: cū
puncti nomine velint ſignificare aliquid indiuiſibile.

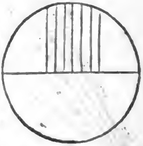
Cōmē.5. ¶ Sexto poteſt argui per rationē quā tangit etiā Com-
men.3.celi. nam ſequeretur ꝙ non quelibet linea recta poſ
ſet diuidi in duo media: cuius oppoſitū dicit.10.cōcluſio
primi Euclidis. cōſequentia patet: quia linea in numero
impari habens puncta. verbi gratia.7.vel.17. non poteſt
diuidi in duo media: alioquin punctus eſſet diuiſibile: qḋ
impoſſibile eſt. ¶ Septimo ſicut arguit vnus doctor li-
nea minor equalis eſſet maiori: declaratur. ſit linea a.1000
punctorum ⁊ conſtituatur ſuper ea triāgulus ⁊ angulus
cōprehenſus a duobus alijs lateribus ſit.b. deinde ſupra
a. trahatur alia linea ab vno latere ad aliud que ſit.c. illā

vtriqꝫ minor eſt.a.⁊ ſit.100
punctorum. Iteꝫ ſupra
hanc trahatur alia que
ſit tm̄.10.punctorūꝫ.⁊ ſit
d. tunc per primam par
tem prime petitionis pri
mi Euclidis. a quolibet
puncto linee. a. ad pun-
ctum angulare quod eſt
b. trahatur linea recta.
conſtat ꝙ nulle concur-
rent infra. b. et quelibet
ſecabit lineas.c.d.⁊ per
conſequens in vtraqꝫ ipſarum tot erunt puncta quot ſunt
in. a. ac per hoc quelibet erit ſibi equalis: et ſic linea
decem punctorum equalis erit linee. 1000. punctorum.
Et ſimiliter ſequitur ꝙ numerus denarius erit equa-
lis millenario. ¶ Octauo arguit idem ꝙ ſequitur
aliquem circulum eſſe quadratum: et econuerſo qua-
dratum eſſe circulum: quod eſt impoſſibile. declaratur
conſequētia. nam ponat̄ ꝙ vna linea recta perpendicula-
riter cadens ſuper aliam rectā ſecet eam per modum cru
cis: ſitqꝫ punctus cōmunis b. deinde in quolibet quatuor
angulorum circa b. ſignetur punctus proximus. et ſimili-
ter in qualibet ꝗtuor par-

tium linee. hoc facto pa-
tet ꝙ circa.b.ſunt.8 pun-
cta immediata. ducatur
vna linea per omnia illa:
tunc erit circulus: quia om-
nes linee tracte ad.b.cen-
trum erūt equales. Item
erit quadratus quia ibi erit
nouenarius punctorum
qui eſt numerus quadra-
tus. ¶ Nono idē arguit
quod ſequitur ꝙ circūfe-
rētia ſemicirculi erit equa-
lis diametro circuli: quod
eſt penitus impoſſibile. con

ſequentia patet. trahēdo a
quolibet puncto circūferen
tie lineam perpēdicularem
ad diametrum. nulle enim
due terminabūtur ad idem
punctū diametri. ⁊ per con
ſequēs tot erūt puncta dia-
metri quot circūferētie / ac
per hoc erūt equales. Mul-
te alie rationes mathematice poſſent fieri: ſed hec ſuffi-
ciant. ¶ Deinde probo eādem concluſionem rationibus
phyſicis. ⁊ primo arguo ex virtute rationis Philoſophi
6.phyſico. que meo iudicio euidenter concludit propoſi-
tum ſic. ſi vnum corpus additum alteri corpori ſic contin T.cō.21.
geret ipſum ꝙ nihil eius eſſet ꝙ non tāgeret alterum / vel 6.phy.
quid alterius / nec ecōuerſo: illa duo corpora non occupa
rent maius ſpatium / nec eſſent aliquid maius / ꝗ alterū
tm̄. igitur nullum indiuiſibile alteri additum et cōtingēs
illud occupat cum illo maius ſpatiū: aut maius aliquid /
ſeu magnitudinem aliquā cōſtituit. aña eſt euidēs. ⁊ ꝯña
probat̄. quoniam preciſa ratio quare vnū corpus totaliter aliḋ
contingēs nō occupat cū illo maius ſpatiū ⁊ c̄. eſt quia nihil
eius eſſet qḋ non contingeret alterū / vel aliquid alterius.
nam hec preciſe ſuppoſita. ſcilꝫ conſtantia vtriuſqꝫ et ſpa-
tij: ⁊ ꝙ mutuo ſe contingat non occupant maius ſpatium.
hoc ſolo non poſito occupant. vnde quantumcūqꝫ modicum
vnius ſit quod non contingat aliquid alterius: mox ſequi
tur occupatio ſpatij maioris. Si autem indiuiſibile ali-
quod contingeret aliud nihil eius eſſet quod non contin-
geret aliud / vel aliquid eius: alioquin vel ipſum non con-
tingeret: quod eſt contra poſitum: vel ipſum eſſet diuiſibi-
le in aliquid quod contingeret / ⁊ aliquid quod non cōtin-
geret: quod eſt impoſſibile. ¶ Secundo arguo ex virtu-
te alterius rationis Philoſophi ſic. ſi magnitudo compo A.t.c.8.
neret̄ ex indiuiſibilibus ſequeretur ꝙ equales magnitu- infra.
dines / vel ſpatia in eadem menſura primo pertranſirent
mobile velox regulariter ⁊ cōtinue motū: et mobile tardū
etiam cōtinue ⁊ regulariter motum. conſequens hoc ⁊ eſt
contra ſenſum ⁊ implicat contradictionem: ſicut patet in
diffinitionibus horum nominum velox ⁊ tardum. ꝯña de
claratur. ſint enim duo ſpatia: quorum vtrūqꝫ ſit.100.pun-
ctorum ⁊ ſuper vnū incipiat nunc moueri velox: ſuper al-
terum vero ſimul incipiat moueri tardū. cōſtat ꝙ ex quo
vtrumqꝫ mouebitur continue vtrumqꝫ prius attinget pro
pinquiorem partem ſpatij / ꝗ remotiorē. tunc ſic. In qua-
cunqꝫ menſura velox tranſit primum punctum ſui ſpatij

Digitized by Google

tardum tranſit primū ſui ſpatij: et in quacūq; velox trāſit
ſcdm punctū: ⁊ tardū ſimul tranſit ſcdm: ⁊ ſic de ſingulis.
igitur in eadem mēſura primo ambo trāſeunt ſpatia illa.
conſequētia eſt euidēs. ⁊ añs probat̄: qm̄ dū velox tranſit
primum punctū. vel tardū trāſit minus puncto velox pre
ciſe punctū vnū/ vel plus. non minus: q: tunc indiuiſibile
eſſet diuiſibile/ nec plus: qm̄ tunc tardū eſſet velocius ve-
loci. igitur preciſe punctū vnū: ⁊ eodē modo probat̄ ꝙ dū
velox trāſit ſcdm: ⁊ tardū tranſit ſcdm: ⁊ ſic de ceteris. nec
pōt dici ꝙ dum velox tranſit primū punctū tardum nihil
trāſit: ſed reſidet in priori loco: qm̄ tunc nō inciperet ſimul
moueri. qd̄ eſt contra poſitū. preterea ſi adhuc tardum eſt
in primo loco dum iam velox acquiſiuit primum punctū.
quero cum velox acquiſiuit ſcdm punctū. vtrum tardum
ſimul acquirat aliquid ſui ſpatij. ſi nō. igitur adhuc quie-
ſcit: ſed ponatur continue ſimul cum veloci moueri. ſi ſic.
igitur aut minus puncto/ aut punctū/ aut plus. non plus/
aut minus. vt probatū eſt. igitur punctum. Et ſi ſic. igitur
etiā dum velox acquiſiuit primū/ et tardum etiā acquiſi-
Ockam quolibeto. q. 9. T. c. 13. et. 77. uit primū. ❡ Ex eadē veritate poteſt argui: vt dicit qui-
dam doctor ꝙ velox inſequēs tardiſſimum nunꝗ̄ perue-
niet ad ipſum. ſicut arguebat Zeno. 6. phyſi. cuius ratio
non videtur poſſe aliquo modo ſolui. poſito ꝙ magnitu-
do ex indiuiſibilibus cōponatur. Ex eadem veritate po-
teſt probari ꝙ minor magnitudo eſt equalis maiori ſe:
quinimo ꝙ eſt etiam maior: nam ponatur ꝙ velox et tar-
dum ſimul moueātur per vnam horam/ vel aliquod tem-
pus ad bonum intellectum qui debet haberi ex tali mo-
do loquēdi. iuxta ea que dicta ſunt in precedēti. q. aut ve
lox acquirit primū indiuiſibile ſpatij in tempore/ vel in in-
ſtanti. non in tēpore. quoniā tunc imediate illius tempo-
ris acquireret partem illius indiuiſibilis: ⁊ ſic indiuiſibi-
le haberet partem. igitur in inſtanti. tunc aut in illo inſtā-
ti tardum acquirit indiuiſibile/ aut minus/ aut plus. non
minus/ aut plus. igitur indiuiſibile. et ſimiliter arguatur
de ſecundo ⁊ ceteris: ⁊ ſequitur ꝙ tot indiuiſibilia magni
tudinis tranſibit velox in illo tempore quod tranſibit etiā
tardum: ⁊ per conſequens equalem magnitudinem. appa
ret autem ꝙ tranſibit minorem. igitur minor maiori erit
equalis. verbi gratia. magnitudo cubitalis quam tranſit
tardum magnitudini. 100. cubitorum quam velox tranſit
in tempore eodem. Et ex hoc vlterius patet ꝙ minor ma-
iore ſe erit maior: q: magnitudo cubitalis erit maior ma-
gnitudine. 50. cubitorum. nam magnitudo. 100. cubito-
rum eſt dupla ad magnitudinem quinquaginta cubito-
rum. et probatum eſt: ꝙ magnitudo cubitalis eſt equalis
magnitudini. 100. ergo ⁊ cubitalis dupla eſt ad eam que
eſt. 50. conſtat autem ꝙ ea que eſt. 50. eſt maior cubitali.
ergo cubitalis maiore ſe eſt maior. per hunc modum vi-
dentur procedere ille rationes Algazelis quas facit ad
hanc concluſionem de motu puncti in circūferētia ſphe-
re/ vel rote exiſtentis et eius quod exiſtit circa axem: que
duo in eodem tempore complent ſuos circuitus. ⁊ tamen
exiſtens in circūferentia multo maiorem circulum deſcri
bit. Et de motu linee exeuntis a centro ſolis et tranſeun-
tis ad terram per ſummitatem baculi quas nō magis ex-
plico: quoniam ſunt ſatis cōmunes. nec aliam habent vir
tutē. potius tamen in forma premiſſa volui arguere: quo-
niam ei non poſſunt applicari alique ſolutiones que con-
ſueuerūt dari alijs formis. ❡ Tertio ad idem arguo per
aliam rationem Philoſophi. nam ſequitur ꝙ indiuiſibi-
le eſt diuiſibile. declaratur. nam ſumptis duobus mobili-
bus: quorum vnum ſit duplo velocius ad alterum. Si in
vna hora velocius trāſeat magnitudinem. 50. punctorum
in eodem tempore tardius tranſibit puncta et medieta-
tem alterius puncti. ❡ Quarto ſic. ſequeretur ꝙ impoſ-
ſibile eſſet aliquod corpus rareſieri naturaliter ſm om-
nem dimenſionem ſine acquiſitione noue quātitatis ⁊ no-
ue etiam materie. hoc autem falſum eſt ſm communem
doctrinam. ⁊ efficaciter probari poteſt. conſequentia pro
batur. ſit enim corpus quadratum/ ſeu cubitū habens in
omnem dimēſionem magnitudinem decem punctorum:
et rareſiat vſq; ad magnitudinem centum punctorum. ſi
hoc ſit poſſibile ſine generatione noue quātitatis oportet
ꝙ vel punctum aliquod ſit extenſius ꝗ̄ prius: vel ꝙ idem
ſit in pluribus ſitibus: et vtrunq; eſt impoſſibile naturali-
ter. Idem arguitur de indiuiſibili materie quod ſubijci-
tur puncto ſm viam iſtā. ❡ Ex his patet ꝙ nulla magni-
tudo cōponitur ex indiuiſibilibus. et cum omnis magni-
tudo ex aliquibus componatur: vtpote: quia omnis eſt di
uiſibilis. ſequitur ꝙ omnis magnitudo componatur ex
magnitudinibus. Huius opi. nō eſt dubium fuiſſe Phi-
loſophum ⁊ Cōmentatorem alicui qui viderit dicta ſua.
propterea non allego ad hoc vllas auctoritates eorum.
Huius ſententie eſt Auguſti. 11. de trini. dicens. Et ratio Cap. 10. B
docet et minutiſſima etiam corpuſcula infinite diuidi. Cap. 12.
Item in de mortalitate anime: porro inquit corpus mi-
nuitur cum ex eo aliquid preciſione detrahit̄ ex quo con-
ficitur: vt tali detractione tendat ad nihilum. at nulla pre
ciſio perducit ad nihilum. omnis enim pars que remanet
corpus eſt. Et quicquid hoc eſt quātolibet ſpatio locum
occupat/ neq; id poſſet niſi haberet partes inde; in quas
cederetur. poteſt igitur infinite minui. et ideo defectum
pati/ atq; ad nihilū tendere: ꝗ̄uis peruenire nunꝗ̄ queat
de ipſo ſpatio ⁊ quolibet interuallo dici/ atq; intelligi po
teſt. ❡ Item in epiſtola ad Nebridium que eſt in nume-
ro epiſtolarū. 94. vult expreſſe corpora in infinitum poſ-
ſe ſecari. et ꝙ nullum eſt minimum. Que oīa falſa eſſent
ſi magnitudo ex finitis indiuiſibilibus conſtaret. Item
euidētiſſime. 2. lib. ſolil. iuxta finem vbi dicit: ꝙ ſi etiam
minimum circulum imaginando deſcribamus. ⁊ ad cen-
trum duas lineas: circa quas vix quaſi acui pungi poſſit:
ꝗ̄uis in medio non poſſim⁹ imaginaria cogitatione alias
ducere: vt ad centrum ſine vlla commixtione perueniat.
tamen ratio clamat innumerabiles poſſe duci/ nec ſeſe in
illis incredibilibus anguſtijs vbi centro poſſe contingere
ita vt in omni earum interuallo ſcribi: etiā circulus poſ-
ſit. his quidem nihil clarius. ❡ Item Auiceñ. 6. natura- pt. 5. c. 2.
lium iuxta principium dicit. ꝙ puncta ordinari ad faciē-
dam lineam eſt impoſſibile. Item ex coniunctione pun-
ctoꝝ corpus non poſſe cōponi. Algazel quoq; hāc conclu
ſionem in ſua meta. pluribus rationibus nititur demon-
ſtrare. ❡ Contra iſtam concluſionem poteſt argui multi-
pliciter. primo ſic. aut omni parte magnitudinis eſt ali-
qua minor/ aut non. omni parte magnitudinis ⁊c̄. Si de-
tur ſecundum. igitur per equipollentiā aliqua parte non
eſt aliqua minor. igitur aliqua eſt indiuiſibilis: ſcilicet
qua non eſt aliqua minor. alioquin aliqua eſſet ea minor.
ſc; pars ei⁹. Si aliqua aūt eſt indiuiſibilis. igitur magni-
tudo vltimate eſt reſolubilis in indiuiſibilia: ⁊ per ꝯñs pri
mo cōponitur ex indiuiſibilib⁹. Si ꝓo omni parte magni
tudinis eſt aliqua minor: aut illa eſt diuiſibilis/ aut indi-
uiſibilis. nō diuiſibilis: q: tūc non eſſet minor omni parte
magnitudinis: qm̄ nō eſſet minor parte ſua. igitur indiui-
ſibilis. ⁊ habet̄ ꝓpoſitū ſicut prius. ❡ Scdo aut inter pri
mū punctū ⁊ quodlibet aliud eiuſdē linee eſt punctū me-
diū: aut nō: nō pōt dici ꝙ ſic: q: tūc illud pūctū mediū vel
eſſet mediū inter primū pūctū ⁊ ſcdm. qd̄ eſt impoſſibile.
vel ipſum non eſſet aliquod ex punctis linee illius. ⁊ per
ꝯñs nō mediaret inter primū ⁊ alia eiuſdē linee: qd̄ eſt cō-
tra illud qd̄ ponit̄. igitur inter primū punctū ⁊ quodlibet
aliud eiuſdē linee nō eſt aliqd̄ punctū mediū. igitur pun-
ctum eſt punctū imediatū. Ex hoc aūt vltra ſequitur ꝙ li-
nea: et per ꝯñs magnitudo cōponitur ex indiuiſibilibus.

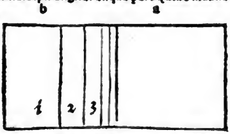
⁋ Tertio ⁊ eſt eadē virtus. ſuppono vnū verū et a quoli-
bet fideli cōcedendū .ſ. ꝙ deus videt quodlibet punctum
quod eſt in linea a. tunc quero an deus videat ꝙ inter pri-
mū punctū linee huius vel illud demōſtrate: ⁊ quodlibet
aliud punctū ab alio viſum in eadem linea intercipitur li
nea media: aut non: ſi non. igitur videt punctū immediatū
puncto. ſi ſic: igitur contra ſuppoſitū non videt quodlibet
pūctū illius linee. qm̄ in linea illa media ſunt plurima pū
cta. ⁊ nullū ſm̄ hoc eſt viſum a deo. ⁋ Quarto ⁊ fortius
aut aliquod punctū eſt mediū inter primū punctū huius
linee. verbi gratia. a. ⁊ oīa alia eiuſdē: aut nullū pūctū eſt
mediū inter punctum primū linee. a. ⁊ omnia alia puncta
eiuſdem. hoc patet: quia partes huius diſiunctiue cōtra-
dicunt mutuo. ſi aliquod eſt medium. igitur illud eſt im-
mediatū primo puncto. Si nullū eſt medium. igitur pri-
mū punctū ⁊ omnia alia ſunt immediata. et per cōſequēs
aliquod aliorꝫ punctorꝫ eſt primo immediatū. ⁋ Quinto
poſſibile eſt magnitudinē eſſe ſimul actu diuiſam ſm̄ om
nē diuiſionē poſſibileꝫ in ea. igitur magnitudo cōponitur
ex indiuiſibilibus. cōſequētia patet: quia poſito ꝙ ſic eſſet di
uiſa reſolutio eius aut vltimate eſſet facta in indiuiſibilia
aut in diuiſibilia. nō poteſt dici ꝙ in aliqua indiuiſibilia:
qm̄ tunc nō eſſet actu diuiſa ſm̄ omnē poſſibilē in ea diui
ſionē. igitur in indiuiſibilia. cū igitur quodlibet ſit primo
cōpoſitūꝫ ex his in que vltimate reſolubile eſt. ſequitur ꝙ
ex indiuiſibilibus ſit magnitudo cōpoſita. antecedēs aūt
ꝓbatur dupliciter. tū quia quecūqꝫ potētie nō ſunt ad a-
ctus incōpoſſibiles nec inter ſe eſſentialē ordinē habētes:
poſſunt ſimul per diuinā potentiā ad actū reduci. non eīn
apparet aliqua ratio impediēs. Sed potentie ad diuiſio-
nes cōtinui ſunt huiuſmodi cū ſint ad actus eiuſdē ratio-
nis. Que eīn ſunt eiuſdē rationis nec eſſentialē ordinem
inter ſe nec mutuā repugnantiā habent. tū quia alias ſeque
retur ꝙ aliqua vniuerſalis eſſet impoſſibilis: cuius queli
bet ſingularis eſſet poſſibilis: quod videtur incōueniens.
patet cōſequētia: qm̄ demōſtrata quacūqꝫ poſſibili diui-
ſione hec eſt poſſibilis ſm̄ hanc magnitudo eſt diuiſa.

⁋ Reſpōdeo ad primā dico: ꝙ omni parte magnitudinis
eſt aliqua minor. nulla tamē pars eſt minor omni parte ma
gnitudinis. vnde iſte ꝓpoſitiones. omni parte eſt aliqua pars
minor. et aliqua pars eſt minor omni parte. nō equipollēt
nec prima infert ſcdam. quinimmo prima eſt vera et alia
falſa: ⁊ illatio ſcde ex prima peccat per figuraꝫ dictionis.
qm̄ in prima ly pars. ſupponit confuſe tm̄: ⁊ in ſcda deter-
minate. Exemplūꝫ ſi mūdus duraret perpetuo ⁊ in ſimili
diſpoſitione ſicut de facto ponit Philoſophus. ⁊ de poſſi
bili oēs catholici. hec eſſet vera. omni homine futuro erit
aliquis homo futurus poſterior. patet. quia quelibet ſingu-
laris eſſet vera. ⁊ tamen hec eſſet falſa. aliquis homo futu
rus erit poſterior omni hoīe futuro: ⁊ ideo ipſa nō eſſet cō
ſequēs ad primā. Cōcedo igitur ꝙ omni parte cōtinui eſt
aliqua pars minor. ⁊ cū vlterius dicitur: aut illa eſt diui-
ſibilis ⁊c. dico: ꝙ eſt diuiſibilis. ⁊ vlterius concedo ꝙ illa
nō eſt minor omni parte magnitudinis. nec hoc repugnat
vniuerſali cōceſſe. vnde iſta copulatiua eſt vera. omni par-
te magnitudinis eſt aliqua pars minor. ⁊ illa nō eſt minor
omni parte magnitudinis. Sicut ⁊ in caſu premiſſo hec
eſſet vera. omni hoīe futuro erit aliquis homo futurus po
ſterior: ⁊ ille nō erit poſterior omni hoīe futuro. Or ſi ma-
gis explicetur ꝓpoſitio ad ſenſum: quē vt videtur: multi
ſic arguēdo cōcipiūt. Et dicatur ſic: aut illa pars que eſt
minor omni parte cōtinui eſt diuiſibilis aut indiuiſibilis:
nego iſtā diſiunctiuā ꝓpter falſam implicationē ex par-
te ſubiecti. Implicat eīn ꝙ ſi aliqua pars minor omni par-
te cōtinui: quod prorſus eſt falſum. Simile eſt ſi idē dice-
retur: aut ille homo futurus poſterior omni hoīe futuro
erit corruptibilis. vel eſt incorruptibilis. que vtrīqꝫ ꝓpter
falſam implicationē eſſet falſa. ⁋ Ad ſcdm tertiū ⁊ quar
tū poſſem ſimul reſpōdere negādo illud quod cōmuniter
ſupponūt. ſ. aliquod punctū eſſe in magnitudine. hoc eniꝫ
falſum eſt: ſicut patebit in tertia cōcluſione. quia tn̄ ꝑter hoc
quodlibet etiā aliter deficit. Reſpōdeo ad ſcdm ſuppone-
do ꝓ nunc puncta eſſe in magnitudine ſm̄ ꝙ multi imagi
nātur: ⁊ falſe iudicio meo. hoc tamen ſuppoſito dico ꝙ in
ter primū punctū: ⁊ quodlibet aliud eiuſdē linee eſt pūctū
mediū. nullū tamen punctū eſt mediū inter primū pūctū:
⁊ quodlibet aliud eiuſdē linee. ⁊ ideo non ꝓcedit vlterior
deductio que tota ſupponit ꝙ ad illā vniuerſalē cōceſſaꝫ
ſequatur hec particularis. aliquod punctuꝫ eſt mediū in-
ter primū punctuꝫ ⁊ quodlibet aliud eiuſdē linee: ⁊ ſuper
hac innititur ſequens argumentatio. Sed hoc non ſequi-
tur ad illaꝫ: quinimmo in tali actione cōmittitur fallacia
figure dictionis propter ſimilem cauſam ei que dicta eſt
in precedenti ſolutione. ⁋ Ad tertiū dico ſtante predicta
ſuppoſitione ꝙ deus videt ꝙ inter primū punctū ⁊ quod-
libet aliud eiuſdē linee intercipitur linea ⁊ infinita etiam
puncta. nō tamē linea nō viſa. nec pūcta nō viſa ab eo. nul
lā tamē lineā deus videt intercipi inter primū punctuꝫ. ⁊
quodlibet punctū. ⁊ quodlibet aliud punctū ab eo viſum.
⁋ Ad quartū diceremꝫ ꝙ nullū punctū eſt mediū inter pri-
mū ⁊ omnia alia eiuſdē linee. ⁊ cū infertur. igitur primuꝫ
⁊ omnia alia ſunt immediata ſi in cōſequente ly omnia. te
neatur collectiue. cōcedo cōſequēs: quicquid ſit de conſe
quētia. ⁊ nego vlteriorē cōſequētiā qua dicitur. igitur ali
quod aliorꝫ punctorꝫ eſt primo immediatū. Inſtantia cer-
tiſſima apud me eſt. qm̄ ſi ſint duo corpora immediata. a.
⁊. b. diuidēdo. b. in partes ꝓportionales ſic ꝙ prima pars
ſit eius medietas remotior ab. a. ⁊ ſecūda ſit medietas al-
terius medietatis immediata priori medietati totius. et
tertia ſit medietas reſidui. ⁊ ſic ſemper procedēdo verſus
a. tunc hec eſt vera. a. et omnes partes proportionales. b.
ſunt immediate. ⁊ tamen hec eſt falſa. aliqua pars propor
tionalis. b. eſt immediata ipſi. a. cū talium nulla ſit vltima
verſus. a. igitur hec non ſequitur ad primā. ⁊ ſi hanc inſtā
tiā non admitterent ponentes cōtinuū cōponi ex indiuiſi-
bilibus pro eo ꝙ nō ponerēt infinitatē taliū partiū: ſuā cō
ſequentiam probare non poſſunt. vnde nec ego illā admit
to. ⁊ adhuc poteſt in ſimili inſtari ſm̄ opinioneꝫ oppoſitā:
quia non ſequitur. huic puncto omnia alia eiuſdem linee
ſunt inequalia. ergo huic aliquod aliorūꝫ eſt inequale. nā
antecedens eſt verum ſi ly omnia. ſumatur collectiue. ſic
enim omnia alia ſunt magnitudo ſm̄ illam opinio. Ma-
gnitudo autem inequalis eſt puncto. et tamen conſequēs
eſt falſum. ⁋ Ad quintum nego conſequentiam. Ad pro-
bationem dico: ꝙ reſolutionem illā factā eſſe in aliqua vl
timate poteſt intelligi dupliciter. vno modo in aliqua vlti
mate ideſt in aliqua in que alia ſint reſoluta: ⁊ ipſa reſolu-
ta non ſint in aliqua alia. ita ꝙ ipſa ſint vltima in que ſit fa
cta huius reſolutio ſeu diuiſio. Alio modo poteſt intelligi
reſolutionem huius eſſe factam in aliqua vltimate ideſt
totaliter ⁊ complete magnitudinem eſſe in ſuas partes re
ſolutaꝫ: ſeu magis proprie loquendo quelibet que fuerūt
eius partes eſſe actu abinuicem diuiſa ⁊ nulla reſtare di-
uidenda. ſi in primo ſenſu queratur in que poſito antece-
dente illo in eſſe facta eſſet reſolutio vltimate. an ſciliceꝫ in
aliqua diuiſibilia. an īdiuiſibilia. dico ꝙ nec in aliqua di-
uiſibilia nec in aliqua indiuiſibilia: nec in aliqua omnino
vltimate facta eſſet: quoniam nulla eſſent que non eſſent
vltimate reſoluta. vnde ſicut ante huiuſmodi reſolutionē
nulla pars erat irreſolubilis in alias: ſic poſita totali reſo-
lutione nulla eſſet non reſoluta in alias: ſicut ſatis huic ꝓ
pinque dictum eſt in primo libro. diſtinctio. 35. queſti. vni-
ca. articulo primo. in reſponſione ad ſeptimum argumen-
tum opꝫ. ibi reprobate de totali diuiſione continui in ſenſu

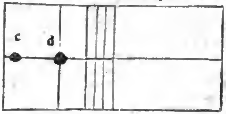
Digitized by Google

diuiſo. Et ſi fieret talis reſolutio actualis tūc etiam eſſet multitudo aliqua diſcretoꝛum ex multitudinibus preciſe ⁊ ex nullis vnitatibus ſimpliciter cōſtituta. Sicut etiā ſuo modo aliqualiter dictū eſt de multitudine continuoꝛum. lib. 1. diſt. 24. q. 1. in ſolutione obiectionis vltime. Si vero queratur in que vltimate ⁊c̄. In ſecūdo ſenſu diſtinguēdum eſt de diuiſibili ⁊ indiuiſibili. diuiſibile enim aliquādo dicitur ſm actum. et eſt qđ actu eſt diuiſum qualis eſt pꝛopꝛie omnis multitudo diſcretoꝛum. aliquando vero ſm potentiam: ⁊ eſt qđ habet in ſe partes non diſtinctas abinuicem. Similiter indiuiſibile dicitur et qđ non habet vllas partes omnino ⁊ qđ non habet partes diſtinctas. ⁊ ſic idem ſignificat indiuiſibile qđ nō actu diuiſum ſiue qđ non diuiſibile pꝛimo modo ſiue hoc pꝛopꝛie dicatur ſiue non. dico igitur ꝙ neutro modo eſſet facta reſolutio ad indiuiſibilia: nec etiā ad diuiſibilia ſecūdo modo: ſed ad diuiſibilia pꝛimo modo. et hec ſolutio magis claret ex dictis in pꝛimo lib. di. 35. vbi allegatum eſt. ¶ Preterea. Quicquid ſit de veritate antecedentis ad bonum intellectum accepti. q2 tamen multi negarēt id: poteſt dici ꝙ non ꝓbatur ſufficienter: ⁊ aſſumpta ꝓpoſitio non eſt vera. quoniam impoſſibile eſt omnes animas poſſibiles eſſe actu ꝓductas in ſenſu cōpoſito. ⁊ tamen poſſibilitas animarum: vt eodē modo loquendi vtar cū arguente: nō ſunt ad actus repugnātes: aut eſſentialiter oꝛdinatos: cū ſit ad actus eiuſdem ſpeciei. ¶ Item alia pꝛobatio nulla eſt. quoniam non eſt inconueniens ꝙ pꝛo inconuenienti recipit. patet enim ꝙ hec vniuerſalis. verūq3 hoꝛum eſt verū. demonſtratis duobus contradictoꝛijs contingētibus eſt impoſſibilis. ⁊ tamen quelibet ſingularis eſt poſſibilis. Similiter hec eſt ipoſſibilis. omne poſſibile eſſe eſt. et tñ quelibet ſingularis eius eſt poſſibilis. ¶ Secunda concluſio eſt: ꝙ quelibet magnitudo compoſita eſt ex infinitis magnitudinibus. verū ꝓpter dicta aliquoꝝ in hac materia diſtinguēdum eſt de hoc termino infinitum. qui dupliciter accipi poteſt iuxta cōmune dictū. ſ. ſyncathegoꝛeumatice ⁊ cathegoꝛeumatice. pꝛimo modo idem valet ꝙ hec oꝛatio. non tñ quin maius quo ad continua: vel non tot quin plura quo ad diſcreta. Sed puto ꝙ magis ꝓpꝛie diceretur quātocūq3 finito maius vel quotcūq3 finitis plura. Cathegoꝛeumatice autem ſi accipiať in continuis exponitur per hāc oꝛationem tñ ꝙ non maius ſuppię eſt vel eſſe pōt. quo ad diſcreta vero tot quot non plura. Sed hec expoſitio non videtur congrua. quoniam ſm Philoſophū pꝛimū celū vel ſaltem totus mūdus eſt tñ: ꝙ eo non eſt nec eſſe poteſt maius: et tamen non eſt infinitus. Item ſm multos doctores modernos infinitis eſſe poſſunt quinimo etiā ſunt plura. ⁊ ideo melius ſm alios exponitur infinitum. i. maius ꝙ̄ bicubitum et ꝙ̄ tricubitum: ⁊ ſic de ceteris finitis quātis: ⁊ hoc in continuis. In diſcretis vero plura ꝙ̄ duo et ꝙ̄ tria et ꝙ̄ quattuoꝛ: et ſic de ceteris multitudinibus finitis. vel aliter licet non ad ſenſum infinitum illo modo quo ad continua diffinitur ꝑ hāc oꝛationem maius quātocūq3 finito: et quo ad diſcreta plura quotcunq3 finitis. He autem acceptiones ſatis differunt. nā infinitum a parte ſubiecti retentū ſyncathegoꝛeumatice reddit ꝓpoſitionem vniuerſalem. Sumptū vero cathegoꝛeumatice non. et aliquādo vno modo ſumpto ꝓpoſitio eſt vera. ⁊ alio modo falſa. verbi gratia. poſito ꝙ mūdus perpetuaretur in diſpoſitionibus qualibus nunc agitur. Si diceretur infiniti homines erunt ꝑteriti. ſi ly infiniti ſumatur ſyncathegoꝛeumatice pꝛopoſitio eſt vera: quoniā quotcūq3 finitis plures erunt pꝛeteriti. Cathegoꝛeumatice aūt eſt falſa. quoniam non plures quotcūq3 finitis erūt pꝛeteriti. hoc pꝛemiſſo dico ꝙ vtroq3 modo ſumpto illo termino quelibet magnitudo eſt ex infinitis ſm multitudinem magnitudinibus partialibus compoſita ſeu ꝙ in qualibet magnitudine īfinite partes ſunt: quarum quelibet eſt magnitudo. pꝛobo igitur tria per oꝛdinem. Pꝛimum erit ꝙ cuiuſlibet magnitudinis partes ſunt actu plures. Secūdum ꝙ cuiuſlibet magnitudinis ſunt infinite partes: quarum quelibet eſt magnitudo ſumendo ly infinite. ſyncathegoꝛeumatice. Tertium ꝙ cuiuſlibet magnitudinis ſunt infinite partes. quarum quelibet eſt magnitudo ſumendo ly infinite. cathegoꝛeumatice. Et in toto iſto articulo loquoꝛ de partib⁹ ꝓpꝛie: eas. ſ. vocādo partes magnitudinis: ex quibus magnitudo reſultat: ſeu quarum quelibet eſt pars aliquota totius vel alicuius partis eius: aut ex talibus cōſtituta: quo modo pūcta eſto ꝙ ſint non ſunt partes magnitudinis: vt patet ex concluſione pꝛecedenti. ¶ Pꝛimum pꝛobo ſic. cuiuſlibet magnitudinis alique partes ſunt diſtātes actualiter. igiť cuiuſlibet partes magnitudinis ſunt actualiter plures. antecedēs patet: quoniam magnitudo habet partem ⁊ partem ex quibus componitur. ⁊ vt patet ex pꝛecedenti concluſione. nulla magnitudo componitur ex indiuiſibilibus. igitur quelibet pars magnitudinis habet partes. ſed aliqua pars vnius partis actualiter diſtat ab aliqua parte alterius partis. verbi gr̄a. extrema medietas vnius medietatis que eſt quarta totius a parte alterius medietatis totius. conſequentia ſatis eſt euidens: quoniam neceſſe ſequitur. hoc actu diſtat ab hoc. igitur hoc actu eſt aliud ab hoc. eiſdem demonſtratis. et vltra. igitur hoc et hoc ſunt actu plura. Secundo cuiuſlibet magnitudinis aliqua parte pars aliqua eſt minoꝛ. igitur cuiuſlibet magnitudinis partes ſunt actu plures. antecedens eſt notū: quoniam cuiuſlibet magnitudinis medietate medietas medietatis eſt minoꝛ. conſequentia euidens de ſe eſt. ¶ Preterea. Idem iudicium quantum hoc eſt de quibuſlibet partibus magnitudinis continue. Nunc aut ad ſenſum videmus ꝙ alicuius magnitudinis aliqua pars eſt actualiter alba. alia exiſtente actualiter nigra. vna calida alia ſimul exiſtente frigida. vna denſa alia rara. vna recta alia curua. Item vna poteſt coꝛrumpi alia manente ſalua. que omnia neceſſario cōuincunt illas partes. nō ſolum actu eſſe. ſed etiā et actu plures et diſtinctas abinuicem. Aduertendum tamen ꝙ licet magnitudinis partes ſint actualiter et actualiter partes. ac etiam actualiter plures. ipſe tamē nō ſunt plures partes actuales. ſed potentiales iuxta differentiam datam de partib⁹ in pꝛimo lib. di. 25. q. 1. vbi etiā oſtendiť ſenſus auctoꝛum dicētium ꝙ partes ſunt potentia in toto. et ꝙ non ſunt plures in actu. et ea que poſſunt argui contra hanc concluſionē et dictis ibidem poſſunt ſufficienter ſolui. et ideo ꝓ nūc hic non arguo contra eam. ſed iam dicta ſufficiāt. ¶ Secūdum pꝛobo ſic. cuiuſlibet magnitudinis quelibet pars habet partem. igitur cuiuſlibet magnitudinis ſunt infinite partes. antecedens pꝛobatur: quia ſi nō cuiuſlibet magnitudinis quelibet pars ⁊c̄. ſequeretur ꝙ aliqua pars eſſet indiuiſibilis: ac per hoc aliqua magnitudo cōponeretur ex indiuiſibilibus. cuius oppoſitum pꝛobatum eſt in pꝛecedenti concluſione. conſequētia autem nota eſt. q2 ſi cuiuſlibet magnitudinis quelibet pars habet partē. dato quocūq3 numero partium vltra illum ſeu illis plures erunt partes illarum partium in dato numero acceptarum. Et ex hoc patet etiam ꝙ quelibet eſt magnitudo. ¶ Deinde tertium qđ etiā ꝓbat ſecundū ſic ꝓbo. cuiuſlibet magnitudinis quelibet pars habet partem. vt pꝛobatum eſt. igitur cuiuſlibet magnitudinis partes ſunt plures quotcūq3 finitis: et per conſequens infinite. patet cōſequentia: quoniam quelibet pars partis eſt pars totius illius partis. igitur omnes partes totius collectiue ſumēdo. et ad bonum intellectum ſunt plures ꝙ̄ quatuoꝛ et ꝙ̄ centum. et ſic quotcunq3 determinati numeri. aľas eſſet

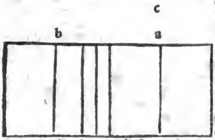
dare maximū numerū earū. et tūc nulla illarum haberet partē ⁊ partē. qđ repugnat antecedenti. ¶ Secundo cuiuſlibet magnitudinis omnes partes ſunt plures ex quo ſunt finite. igit̄ cuiuſlibet magnitudinis partes ſunt infinite. antecedens patet ſumpto ly omnes. collectiue. nam prima pars ꝓbata eſt in prima parte huius cōcluſionis. Secūda vero ꝓbat̄. q2 ſi omnes ſimul ſumpte eſſent finite tn̄ in quātocūqꝫ numero ponerent̄ oporteret ꝙ quelibet eſſet indiuiſibilis ſeu carens partib⁹. cuius oppoſitū patet ex concluſione ꝑma. ꝓbat̄ conſequentia. q2 det̄ numerus omnū ſimul ſumptarū. ⁊ ſit grā exempli. 1000. Si aliqua earū habet partes: cū partes eius ſint partes etiā totius magnitudinis. ſequit̄ ꝙ ſint plures. 1000. cōſequentia patet: quoniā omnis multitudo vel eſt finita vel infinita. ſumpto hoc termio cathegoreumatice. ¶ Tertio oīs multitudo aliquam multitudinem finitam excedens vltra omnem ꝓportionem finitam eſt infinita. patet. ſed cuiuſlibet magnitudinis multitudo omnū partiū collectiue ſumptarū aliquā multitudinē finitā. verbi grā. dualitatem excedit vltra omnem ꝓportiōem finitam ſicut patet ex fundamentis ꝑcedentibus. igitur ⁊c̄. ¶ Quarto. cuiuſlibet magnitudinis infinite ſunt partes. igitur cuiuſlibet magnitudinis omnes partes ſunt īfinite. antecedens eſt ꝓbatū ſumpto in eo infinite ſyncathegoreumatice. ⁊ conſequentia patet ſumpto in conſequente cathegoreumaicte. ⁊ ly omnes collectiue. nā ſi det̄ oppoſitum. videlicet ꝙ omnes ſimul nō ſint ſic infinite. igit̄ omnes ſunt aliquot finite. ⁊ vltra. igit̄ non quotcūqꝫ finitis ſunt illius magnitudinis plures partes: quia non ſunt plures ꝙ̄ tot quot ſunt omnes ſimul. igit̄ nec eius īfinite ſunt partes: ſumendo infinite ſyncathegoreumatice: qđ repugnat antecedenti. vnde generaliter de quibuſcūqꝫ de ineſſe et de ꝑſenti vere dicit̄ ꝙ ſunt īfinita ſyncathegoreumatice. vere etiam dicit̄ ꝙ ſunt infinita cathegoreumatice. et econuerſo. vnde quātum ad hoc nō apparet repugnātia ſicut dicūt illi qui concedunt partes magnitudinis eſſe infinitas ſyncathegoreumatice: et negāt ſi ſumat̄ cathegoreumatice. ¶ Aduertēdū tamē ꝙ dicens in ꝑdictis omnes partes magnitudinis ſumpto ly oēs collectiue magis ſum ſecutus cōmunem modū loquendi ꝙ̄ ꝓprietatē ſermonis. nam magis ꝓprie diceret̄ omnia quorum quodlibet eſt pars. vt frequenter in ꝑmo lib. dictū eſt. Et ſic dicēdo pariter cōcludit̄ ꝓpoſitum. quoniā omnia quorum quodlibet eſt pars magnitudinis ſimul ſumpta ſunt infinite magnitudines vt ex applicatione rationū factarum conſiderāti faciliter apparet. ¶ Si dicat̄ contra hoc ſicut aliquos dicere audiui ꝙ iſte terminus omnia vel oēs non poteſt addi termino habēti infinita ſuppoſita ſeu ſtāti ꝓ infinitis ſuppoſitis ſumptis collectiue. Dicendū hoc eſſe falſum ⁊ irrationabiliter dictum. qđ patet. tum quia expꝛeſſe oppoſitum patet ex dicto Aug. 12. de ciui. dei. vbi
Cap. 18. ait ꝙ ſinguli quiqꝫ numeri ſunt finiti. et omnes infiniti. et ſubdit ꝙ omnes numeros nouit deus et non propter eorum infinitatem vſqꝫ ad quādam ſummam numerorum dei ſcientia perueniet: et ceteros ignorat. et patet ꝙ ſumit ly omnes. collectiue. tum ex dicto Philoſophi primo celi. vbi contra Democritum ponentem aliquod cor-
T. c. 73. pus conſtitui ex infinitis īdiuiſibilibus eiuſdem ſpeciei arguit ſic. aut omnia eſſent grauia et tūc nullum corpus eſſet leue. aut omnia leuia. ⁊ tūc nullum eſſet graue. ⁊ dicit Cōmen. ibi. ꝙ hoc ſequitur ex poſitione eorum ꝙ ſunt
Cōmē. 73 infinita. ⁊ ꝙ nihil reperitur extra ea. ⁊ patet ꝙ vterqꝫ ſumit ly omnia. etiam collectiue. ¶ Preterea. Commēta. 3. de anima. dicit ꝙ per intellectum materialem iudica-
Cōmē. 19. mus res infinitas in numero in propoſitione vniuerſali. hoc autem eſſet falſum ſi ſignum vniuerſale nō poſſet addi termino habenti ſignificata infinita. ¶ ꝓ. Officium ſigni. vt dicit Philoſophus. 1. perihermenias. eſt conſignare vniuerſaliter. et Boetius dicit ibi ꝙ illud qđ dicitur oīs. id ad quod additur colligit, atqꝫ in vnum corpus adducit. ⁊ vniuerſalis cui addit̄ vniuerſalitatē cōſignat. verum aūt illud cui addit̄ habeat ſuppoſita infinita / vel non. accidit ſigno. ¶ Premiſſa cōcluſio probatur manifeſte quo ad ſingula que dicta ſunt ex intentione Aug. 2. de lib. ar. vbi C. 5. 6.
ait: ꝙ quicquid corporis ſenſu attingit̄ nō vnū: ſed multa eſſe conuincitur. corpus eſt enī. ⁊ ideo habet innumerabiles partes. Ex quo pꝫ ꝙ ſm̄ eum omne corpus habet innumerabiles partes. alias conſequētia quā innuit per illud. ⁊ ideo nulla eſſet. Si autē habet innumerabiles partes. igitur plures ⁊ etiā infinitas. Quod etiā ex declaratione predicti verbi quam mox ſubdit magis apparet. ſed vt minutas inquit quaſqꝫ minuſqꝫ articulatas non proſequar ꝙ̄tuluncunqꝫ illud corpus ſit. habet certe aliā partē dextrā / aliam ſiniſtrā / aliam inferiorem / aliā ſuperiorem: aliam vlteriorē / aliam citeriorē / alias finales / aliam mediam. hoc enī neceſſe eſt ꝙ̄tulūlibet exiguo corporis modulo ineſſe fateamur. Ecce ꝙ quodlibet corpus et ꝙ̄tulūlibet parua pars corporis habet multas partes. ⁊ infra ſimiliter ſubdit. cuiuſlibet corpuſculi pars dimidia ꝙ̄tis duobus cōſtat: habet ⁊ ipſa dimidiam. Ex his aūt manifeſte ſequitur / ꝙ quodlibet corpus habet partes non ſolum plures: ſed etiā infinitas. qualiter autem nullum tale ſit vnū: et quomodo etiā ſit vnum: declaratum eſt in primo. diſti. 24. q. 1. ¶ Contra iſtam concluſionem inquātum ponit in magnitudine eſſe partes infinitas accepto hm̄ōi termino cathegoreumatice pulchre ⁊ ſubtiliter arguit doctor quidam probans ꝙ in qualibet magnitudine eſt dare vltimā partem proportionalem / ſeu minimam. et q2 conſtat ꝙ eſt dare primam ⁊ maximam. ſequitur neceſſario ꝙ non ſunt infinite. aſſumptum aūt probatur. ¶ Primo ſic. ſint due magnitudines. a. ⁊ b. ꝯtingentes ſe: ⁊ ſumantur in b. partes proportionales. ſic ꝙ prima ſit medietas eius. ⁊ ſecunda ſit medietas medietatis: ⁊ ſic deinceps procedēdo verſus a. tunc arguitur ſic. multitudo harum per. b. coniungitur immediate ipſi. a. igitur aliqua pars huius multitudinis immediate contigitur a. antecedens eſt notū. cōſequētia ꝓbatur: quia impoſſibile eſt imaginari ꝙ aliqua magnitudo coniungatur immediate vel contiguetur alicui niſi aliqua vnitas eius illi coniungatur immediate. ſi ſic. igitur aliqua eſt vltima ſcilicet illa que immediate coniungitur ipſi a. ⁊ poteſt cōfirmari: quia ſi magnitudo que eſt b. eſſet actu diuiſa ſm̄ omnes huius partes proportionales retinentes: tamen eoſdem ſitus. ita ꝙ eſſent contigue ſicut nunc ſunt continue aliqua immediate tangeret a. nec poſſibile eſt imaginari oppoſitum. igitur ⁊ nunc dum ſunt cōtinue. cum penitus in nullo ſm̄ propinquitatem / vel diſtantiam / aut ordinem partium aliter tunc ſe haberent / ꝙ̄ modo ſe habeant. ¶ Secundo ponatur ꝙ aliquod corpus incipiat in pūcto extremo. a. moueri verſus. b. tunc ſic. In hoc inſtanti illud corpus incepit moueri. igitur aliquis motus vnus futurus incipit in hoc inſtanti: et voco inquit motum vnum qui fit ſuper vnum ſpatium cotinuum cum ceteris conditionibus poſitis in. 5. phyſic. Quicūqꝫ autem T. c. 4.
ſit ille motus ſequitur ꝙ fiat ſuper vltimam partem proportionalem. quia aliter non inciperet in hoc inſtanti.

¶ Tertio ponantur duo mobilia.d.⁊.c.moueri ſuper.b. verſus.a.⁊ moueatur.d.in duplo velocius ꝙ.c.ita ꝙ ſem per cum venerit ad finem alicuius partis proportionalis quieſcat ibi donec.c.veniat illuc: vel ſup eādē lineā: vel ſup equalē aliā.poſſent enim ſup eādem ſi eſſent corpora glorificata.quia tūc non impedirent ſe.ponat etiam ꝙ.c. veniat ad.a.in vna hora in hoc inſtanti terminata gratia exempli.tunc ſequitur ꝙ.c.⁊.d.perueniunt in hoc inſtāti

ad.a.⁊ neutruꝫ prius alio. ſꝫ cōns eſt ɔtra poſitum.quia quālibet ptē ꝓportionalem ꝑus pertrāſibit d.ꝙ.c.igit omnes ꝑus.d.ꝙ.c.igitur.d.prius venit ad.a. Et primum conſequens ſequitur: quia in hoc inſtanti.c. eſt ad.a.ſi igitur.d.prius fuit ad.a.igitur per aliquod tē pus prius fuit ad.a.ſit autē tempus tale.e.tunc in.e.tem pore parte huius hore non mouebatur.d.quia fuit ad.a. toto.e.tempore.vt dicitur.et.c.toto.e.tempore moueba tur. igitur.c.in.e.tempore tranſiuit vnam partem ꝓpor tionalem tm̄.et per conſequens vltimam.qḋ eſt probandum.aut plures.ſi plures.igitur non in omni parte pro portionali.d.expectauit.c.quod eſt contra poſitum. igitur ex hoc ꝙ ponuntur partes proportionales actu infini te cum alio poſſibili non repugnante:ſequuntur iſta duo contradictoria.ſ.ꝙ.c.et.d.ſimul perueniunt ad.a.et non ſimul perueniunt.igitur illud poſitum claudit contradi ctionem. ¶ Quarto in eodē caſu arguit.ꝙ in hoc inſtan ti terminetur aliquis motus corporis.c.quia nullus mo tus terminatur in hoc inſtāti.niſi per hoc ꝙ aliqua pars eius terminatur. igitur aliquis vnus motus.c.termina tur in hoc inſtāti.et ſequitur neceſſario ꝙ ille fuit factus ſuper vltimam partem proportionalem. quia aliter non eſſet vnus:ſed aggregatus ex multis. ¶ Quinto.in eo dem caſu ſequitur idem de.d.ꝙ in hoc inſtanti termina tur aliquis motus eius vel aliqua quies eius. ſi aliquis motus eius ille fuit ſuper vltimam partem proportiona lem.quia ille eſt vere vnus ratiōe ſpatij et temporis:cum non ſit aliquis aggregatus motus.d.continuus in tem pore per poſitum.⁊ iſta eſt aliqua pars vltima.ſi vero ter minetur quies:aut illa eſt finita aut infinita.nō infinita. certum eſt igitur aliquando in aliquo inſtanti incepit: et ſit illud.f.tunc in.f.terminabatur aliquis motus.⁊ ſequi tur neceſſario ſicut prius ꝙ ille fuit ſup vltimam partem. ¶ Sexto.ſit ita ꝙ ſup huiuſmodi infinitis partibus pro portionalib⁹ ſint infiniti homines habentes corpora glo rificata. ita ꝙ corpus vnum terminetur in puncto medio ipſius.b.et corp⁹ ſecūdū termineẜ in fine ſecunde partis.

et ſic de infinitis ſuper partes iſinitas ꝓcedendo verſus. a . ita ꝙ non ſint ſimul plures. Sit etiaꝫ.c.aliqḋ corp⁹ exiſtēs ſup magnitudine.a.diſtās a magnitudine:b.per pedalē quantitatem.tunc arguitur ſic.aliquis homo eſt propinquiſſimus.c.quia ſi accederet quouſqꝫ perueniret ad homines: aliquem illoꝝ primo tan geret.ille ergo homo propinquiſſimus.c.ſit ſor. aut ſor.tā git.a.aut non.ſi non. igitur diſtat per certam partem ma gnitudinis. b. ⁊ ita in illa parte magnitudinis ſunt infini te partes proportionales:⁊ ante illam ſolū finite.⁊ per cō ſequēs ante partem illam non ſunt niſi finiti homines nec plures ſuper totam ſm̄ hanc reſponſionem. quod eſt con tra poſitū.ſi ſor.tangit.a.igitur aliqua pars proportiona lis tangit.a.quia propinquiſſimū extremū ſor.ad.c.eſt ſi mul cum termino vnius partis proportionalis.b.per poſi tum.illa pars non poteſt poni indiuiſibilis.quia tunc non eſſet pars proportionalis:nec diuiſibilis: qꝛ tunc eſſet ali qua poſterior illa.quod eſt falſum. tum quia neceſſario il la eſſet vltima:quod ſimiliter includit contradictoria.im mo vt dicit hoc eſt propoſitum. ¶ Septimo in eodem ca ſu ſequitur ꝙ annullato ſor. aliquis homo eſt propinquiſ ſimus.c.⁊ ita ille diſtat ab.a.igitur inter ipſuꝫ ⁊.a. ſunt in finite partes proportionales.contra poſitum.quia tūc ibi fuiſſent infiniti homines.immo ſequitur ꝙ ille ſit ſuper pe nultimam partem proportionalem: quod claudit contra dictoria:ſicut ꝙ ſit aliqua vltima : cū vnū inferat aliud et econuerſo. ¶ Propter iſtas rationes quas licet iſte do ctor faciat principaliter ad probandum ꝙ non eſt poſſibi le eſſe infinitas partes proportiōales in actu ſeparato. qꝛ tamen vt dicit eque procedunt et probant ꝙ nec ſunt infi nite partes proportionales in potentia idest potentiales ⁊ adinuicem continuate: tenet ſimpliciter ꝙ in magnitudi ne nō ſunt infinite partes proportionales:tento hoc termi no infinite cathegoreumatice. ſi vero teneatur ſyncathe goreumatice:⁊ ponatur a parte ſubiecti precedēdo termi nū diſtributū. verbi gratia. infinite partes ꝓportionales ſunt in magnitudine. dicit ꝓpoſitionē eſſe verā ⁊ concedē dam. ¶ Octauo arguitur ab alio doctore ſic.in nulla ma gnitudine ſunt plures ꝙ due partes . igitur in nulla ma gnitudine ſunt infinite partes.cōſequētia patet ex ſignifi cato termini.antecedēs ꝓbatur.qꝛ in nulla magnitudine ſunt plures partes ꝙ due medietates.quod probatur: qꝛ due medietates ſunt quatuor quarte ⁊ octo octaue. ⁊ ſic in infinitū:qꝛ totum eſt ſue partes.ſed nullius magnitudi nis ſunt plures partes ꝙ quatuor quarte ⁊ octo octaue. ⁊ ſic in infinitū. cōcedit tamen iſte doctor ꝙ infinite partes ꝓportionales ſunt in magnitudine.ſed ex hoc dicit non ſe qui ꝙ infinite partes ſunt in magnitudine:quia arguitur ab inferiori ad ſuperius cum diſtributione. ¶ Nono ab alijs ſic. ſi in qualibet magnitudine ſunt infinite partes. quarum quelibet eſt magnitudo. vt ſupra dictum eſt.quelibet magnitudo eſt actu infinita extenſiue. conſequēs ſenſui patet falſum.conſequentia ꝓbatur:quia quotcunqꝫ quodlibet additū alteri facit maius:⁊ duo maius ꝙ vnū. ⁊ tria maius ꝙ duo.⁊ ſic de quolibet in infinitum eiuſmo di ſi ſint infinita faciunt infinitum.ſed conſtat ꝙ quelibet magnitudo ꝗtecunqꝫ ſit ꝗtitatis ſeu magne ſeu parue alteri addita facit maius.⁊ tres maius ꝙ due.⁊ ſic in infinitum. ¶ Decimo ſi in magnitudine ⁊c̄.aut in ipſa ſunt infi nite partes eiuſdem ꝗtitatis . aut eiuſdem proportionis. ſi eiuſdem ꝗtitatis . igitur quelibet eſt infinita . quod eſt falſum.ſi eiuſdem proportionis.idem ſequitur. quoniā ſi ſunt infinite eiuſdem proportionis.ſequitur ꝙ ſunt infini te eiuſdem ꝗtitatis. quod probatur dupliciter. Primo. quia ſicut due medietates ſunt eiuſdem ꝗtitatis.ſic ⁊ me dietates illarum ſunt eiuſdem ꝗtitatis . ⁊ iterum medie tates illarum ſunt eiuſdem ꝗtitatis . et ſic quecunqꝫ ſunt eiuſdem proportionis ſunt eiuſdem ꝗtitatis . Secundo. ſi ſunt infinite eiuſdē proportionis non tot finite quin plu res ſunt eiuſdem ꝗtitatis. Secunda conſequentia patet. et prima probatur: quia vltra omnem finitam multitudi nem partium eiuſdem quantitatis ſi ille diuidantur vt prius in partes ſimilis ꝓportionis habentur plures par tes que ſunt eiuſdem quantitatis : et quia omnes par

ee.ij.

Heiber.li. 2.q.1.

Cluiton ſoꝑ.q.4.2.

Digitized by Google

tes que poſſunt diuidi iam ſunt actualiter in toto. ſequitur ꝙ actualiter in eo ſint infinite partes eiuſdem quantitatis. ¶ Undecimo ſi ſic. igit̄ in qualibet parte magnitudinis ſunt infinite partes. et per conſequens vel non ſunt plures in toto ꝗ in parte. ac per hoc nec multitudo totalis excedit multitudinem partium ſuarum. qd̄ eſt contra illud principium. omne totū eſt maius ſua parte. vel vnū infinitum exceditur ab alio. qd̄ eſt cōtra ratonē infiniti. ¶ Duodecimo. tunc non plures partes eſſent in magnitudine celi ꝗ grani ſinapis. qd̄ videtur abſurdum. ⁊ conſequētia patet: quia vtrobiqꝫ eſſent infinite. Plures alie rationes poſſent fieri ad idem: ſed quia ex ſolutionibus iſtarum et ex his que dicta ſunt in primo. diſt. 44. q. vltima. cetere poſſunt ſolui. ideo pro nunc iſte ſufficiant.

¶ Reſpondeo igit̄ ad iſtas. et primo dico ꝙ rationes primi doctoris ſi aliquid concludūt. concludūt contra eum. qd̄ patet. nam ipſe concedit ꝙ infinite partes ꝓportionales ſunt in magnitudine: ſumpto ly infinite. ſyncathegoreumatice. ſed ex hoc ſequitur ꝙ nulla earum ſit vltima: et econtra. ſi aliqua eſt vltima: igitur non infinite partes ꝓportionales ſunt in magnitudine. conſequentia declarat̄. quoniā ſi aliqua eſt vltima alicuius ꝓportiōis. cum etiā aliqua ſit prima. igitur omnes ſimul ſumpte ſunt alicuius multitudinis finite. alias cū quelibet precedentiū ſit maior vltima ſi detur ſequeret̄ ꝙ magnitudo ex oībus huiuſmodi ꝓportionibus reſultans includeret infinitas partes equales. ⁊ ſic eſſet extenſiue infinita. quod eſt falſum. ſunt igitur omnes ſimul in aliqua multitudine finita ſeu aliqua multitudo finita. ⁊ cum oīb⁹ ſimul ſumptis non ſint in magnitudine plures: ſequitur ꝙ non quotcūqꝫ finitis partib⁹ ꝓportionalibus magnitudinis ſint in magnitudine plures ptes. igit̄ nō īfinite ꝓportiōales ſunt in magnitudine. ¶ Preterea. Si aliqua eſt vltima partiū ꝓportionabilium. vel illa eſt diuiſibilis vel indiuiſibilis. ſi indiuiſibilis. igitur non eſt pars ꝓportionalis. quia indiuiſibilis ad diuiſibile nulla eſt proportio. hāc ipſam cōcluſionem ipſemet facit in. 6. ratione. ſi vero eſt diuiſibilis. igit̄ aliqua eſt poſterior illa. vt ibidem ipſemet infert. Et ego vlterius infero. igit̄ ipſa non eſt vltima. et eſt conſequētia euidēs. et ideo multū miror de eo: cū ipſe ponat ɔtinuū infinite diuiſibile et īfinitas partes ꝓportionales eſſe in eo: ꝙ ipſe ſimul ponit vltimam taliū partiū nec aduertit horum dictoꝝ mutuā repugnantiam. Reſpondeo autem ad primam. ⁊ nego illam conſequentiam. multitudo omniū partiū. b. immediate coniūgitur. a. intelligēdo de partib⁹ ꝓportionalib⁹: ⁊ ſimilem concluſionem ipſe habet negare: ſi ponat pūcta in continuo: ⁊ tamen nullum alteri eſſe immediatū: ſicut manifeſte ſe tenere innuit in eadem queſtione. Cum autem addit̄ ꝙ impoſſibile eſt imaginare ⁊c̄. dico ꝙ ſi alicui hoc eſt impoſſibile. hoc ideo eſt qꝛ imaginant̄ partes in certo numero. ⁊ aliquam earū vltimam. Qui vero intelligit ſicut vere eſt ꝙ ibi ſunt infinite. ⁊ nulla vltima optime capit ꝙ nulla eſt immediata ipſi a. cum bene videat ꝙ hoc ſequitur neceſſario ad illud. ſimiliter ad cōfirmationem dico ꝙ illa diuiſione data nulla pars erit immediata ipſi. a. ſicut nec ante diuiſionem.

¶ Ad ſecundum dico primo ꝙ ad intellectum quem videtur habere etiam procedit contra eum et contra Philoſophū. 6. phyſicoꝝ. nam ſm̄ hoc ſequitur ꝙ eſt dare pri- T.c.45.
mam partē motus: cuius oppoſitū ponit Philoſophus. T.c.52.
et verum eſt. et etiam ipſe ſi velit loqui conſequenter. Secundo reſpondeo ⁊ nego conſequentiam illam: ſicut poſito ꝙ. a. corpus incipiat moueri ſuper magnitudinē. f. hec conſimilis conſequentia eſt neganda. nec ab. a. incipit eſſe acquiſita aliqua pars. f. igitur aliqua pars. f. nunc incipit eē acqſita ab. a. Nam antecedens eſt verū: qꝛ vtraqꝫ exponens eſt vera. videlicet tā hec ab. a. nūc nō eſt acquiſita aliqua pars. f. ꝗ hec. ab. a. immediate poſt nunc erit acquiſita aliqua pars. f. quia nullū tempus erit poſt nūc anteꝗ ſit ab eo acquiſita aliqua pars. f. poſito caſu. et tamen conſequēs eſt falſum. quoniam hec eſt falſa. aliqua pars. f. imediate erit acquiſita ab. a. nā prius erit acquiſita pars eius ꝗ ipſa. et ſic tempus aliquod erit anteꝗ ipſa ſit acquiſita. ¶ Ad tertium conceſſo caſu dico ꝙ ſimul in hoc inſtāti. d. ⁊. c. peruenerit ad. a. ⁊ neutrum prius altero. ⁊ cum dicitur ꝙ hoc eſt cōtra poſitum: nego. ad ꝓbationē cum dicitur. quālibet partem ꝓportionalem prius pertranſijt. d. ꝗ. c. igitur omnes pertranſijt prius. d. ꝗ. c. et vltra. igitur. d. prius fuit vel venit ad. a. dico ꝙ ſecunda conſequentia non valet. et eſt ratio: quoniam per iſtā. omnes pertranſijt prius. d. ꝗ. c. non denotatur ꝙ in aliquo iſtanti vno prius fuerunt omnes partes ille complete pertranſite a. d. ꝗ a. c. ſed ꝙ in aliquo inſtanti hec pars fuit complete prius pertranſita a. d. ꝗ a. c. et ſic de ſingulis. ſicut nec per iſtam. Adam et Noe deus creauit prius ꝗ Abraam. denotatur ꝙ in vno aliquo inſtanti prius fuerunt creati Adam ⁊ Noe ꝗ Abraam. nam ipſa tunc eſſet falſa. in nullo enim inſtanti illi fuerant a deo creati: ſicut et in nullo inſtanti fuerunt. Sed tātūmodo denotatur ꝙ ⁊ Adam in aliquo inſtāti fuit prius creatus ꝗ Abraam. et ſimiliter Noe in aliquo inſtanti prius fuit creatus ꝗ Abraam. ꝗuis Noe in alio inſtāti fuit creatus ab illo in quo fuit creatus Adam. Sed per iſtam. d. prius fuit ad a. ꝗ. c. denotatur ꝙ in aliquo inſtāti fuit. d. ad a. ꝗ. c. ad quod ſequitur ꝙ in aliquo inſtanti prius omnes ille partes fuerunt complete pertranſite a. d. ꝗ a. c. Et quia non ſequitur. in aliquo inſtanti hec pars fuit prius complete pertranſita a d. ꝗ a. c. ⁊ in aliquo inſtanti illa pars prius fuit pertranſita a. d. ꝗ a. c. et ſic de ſingulis. igitur in aliquo inſtanti prius omnes partes ille fuerunt complete pertranſite a d. ꝗ a. c. ſicut etiam non ſequitur. in aliquo inſtanti Adam fuit prius creatus ꝗ Abraam. et in aliquo iſtāti Noe fuit prius creatus ꝗ Abraam: igitur in aliquo inſtanti ambo iſti. ſ. Adam et Noe fuerunt prius creati ꝗ Abraam. nam manifeſtum eſt. ꝙ antecedens eſt verum. et conſequens falſum. ideo etiā non ſequitur: oēs huius partes pertrāſijt prius. d. ꝗ. c. igitur. d. prius fuit ad. a. ꝗ. c. quia qd̄ non antecedit ad conſequens non antecedit ad antecedens. forſitā autem non ſequeret̄ prius omnes partes pertrāſijt. d. ꝗ. c. igitur prius. d. fuit ad. a. ꝗ. c. quia in antecedente ly prius. nō ſequitur numerum pluralem: nec verbū temporis preteriti. nec aliqd aliud: propter quod tollatur quin pro aliquo inſtanti determinate ſupponat. ſed tunc prima conſequentia eſſet neganda. ſ. hec. quālibet partem prius pertrāſijt. d. ꝗ. c. igitur prius oēs pertranſijt. d. ꝗ. c. ſicut hec neganda eſt. vtrūqꝫ eorum. ſ. Adam et Noe deus creauit prius ꝗ Abraā. igitur prius deus creauit ambos. ſ. Adā et Noe ꝗ Abraā.

¶ Quidam vero doctor alius ſoluit predictam ratiōem dicendo ꝙ non eſt ſimul dandum ꝙ in continuo ſint huiuſmodi partes proportionales infinite. et ꝙ omnes poſſint illo modo in certo tempore trāſiri cum talibus quietibus interceptis. Sed illud non ſufficienter dictum eſt: quoniā ſm̄ ipſummet in continuo ſunt tales infinite partes: nec etiam eſt poſſibile quin ita ſit. et conſtat ꝙ ille caſus non eſt de ſe impoſſibilis: ſed vtiqꝫ poſſibilis ſaltem ꝑ potentiam dei. igitur ambo ſunt compoſſibilia. et per cōſequens vtrūqꝫ ſimul rationabiliter poteſt dari. ¶ Preterea. Eadem difficultas ex toto poteſt fieri in alio caſu. quem nullus negaret eſſe poſſibilem. videlicet ponendo ꝙ tā. d. ꝗ. c. mouetur continue ſine quiete intercepta: ſed ꝙ. d. tunc primo incipiat moueri ſuper. b. quando. c. primo pertranſijt medietatem primam ipſius. b. et tunc ſequitur ꝙ ſimul perueniunt ad. a. et tamen quālibet par-

Adā .li. diſt. 14. q. 1. dubio ſecundo. Contra Adā vbi ſupra.

Digitized by Google

tem.b.prius pertranſit.c.q̃.d.alioquin ſi aliquam ſimul vel prius tranſit.d.q̃.c.reſiduum ſpatij prius trāſibit.d.q̃.c.alias non in minori tēpore equale ſpatium tranſiret velox q̃ tardum. et ſic prius.d.deueniret ad.a.q̃.c. Quod autem iſtud falſum ſit patet.quia poſitum eſt ꝙ.d.eſt in duplo velocius q̃.c.et per conſequens in eodem tempore pertranſibit totum.b.in quo.c.tranſibit medietatem tm̄.ſi ergo ſimul incipiunt moueri vt dictum eſt.ſequitur ꝙ ſimul etiam perficiunt motus ſuos. ¶ Ad quartū et quintum ſimul dico ꝙ aut per motum vnum et non aggregatum intelligunt motum factum preciſe ſuper vnam partem proportionalem ſpatij.et tunc dico ꝙ nullus vnus motus.c.aut.d.terminatur in hoc inſtanti:aut intelligūt motum factum ſuper vnū ſpatium continuum cum alijs conditionibus requiſitis:eſto ꝙ in ſpatio illo includātur plures partes proportionales. ⁊ tunc concedo ꝙ aliquis motus.c.immo ipſe motus.c.factus ſuper totam magnitudinem.b.terminatur in hoc inſtāti.quod ad verum intellectum non eſt aliud dictu niſi ꝙ totam illam magnitudinem nunc primo.c.tranſiuit complete. ſed ex hoc nō cōcluditur aliqua pars vltima.b.ſicut patet. Sed de ipſo d.ꝙ nō ponitur moueri continue niſi per vnicam partem proportionalem. dico ꝙ nullus eius motus.nec etiam aliqua quies primo terminatur in hoc inſtanti.ſicut nec aliqua eſt vltima pars proportionalis.b.nec illam diſiunctiuam ipſe probat. vnde et conſequenter illo caſu dato concedo ꝙ immediate ante hoc inſtans.d.mouebatur:et immediate quieſcebat et immediate etiam non mouebatur:nec iſte due repugnant: q̃uis iſte repugnent immediate ante hoc inſtans.d.mouebatur non immediate ante hoc inſtans.d.mouebatur.

Que fuerunt dn̄i Mc̄ri. vbi ſupra.

¶ Item concedo ꝙ poſterius q̃ quieſcebat mouebatur. et poſterius q̃ mouebatur quieſcebat. Sed non poſterius mouebatur q̃ quieſcebat. nec prius quieſcebat q̃ mouebatur.nec tamen ſequitur.ꝙ ſimul mouebatur et quieſcebat.nec etiam ſequitur. immediate ante hoc inſtans quieſcebat:et nō mouebatur ante hoc inſtās poſtq̃ quieſcebat.igitur non immediate ante hoc inſtans mouebatur.nec ex alia parte ſequitur.immediate ante hoc inſtans mouebatur et nō quieſcebat ante hoc inſtās poſtq̃ mouebatur.igitur non immediate ante hoc inſtās quieſcebat.et hoc patet ſi conſiderentur exponentes ⁊ recolatur ꝙ ly q̃.confundit. Sed ſimul cum predictis concedi poteſt et debet ꝙ.d.ſimul deſinit moueri et quieſcere.exponendo ly deſinit.per negationem preſentis et poſitionem preteriti. vtraq; enim harum eſt vera.d.non quieſcit in hoc inſtanti:et immediate ante hoc inſtans.d.quieſcebat.que ſunt exponētes huius. In hoc inſtāti deſinit quieſcere. ¶ Itē vtraq; harum eſt vera. In hoc inſtanti.d.non mouetur:et immediate ante hoc inſtans.d.mouebatur.que exponunt iſtam. In hoc inſtanti.d.deſinit moueri.ambe iſte vere ſunt.in hoc inſtanti.d.deſinit moueri.in hoc inſtanti.d.deſinit quieſcere. igitur in hoc inſtanti eodem:et per conſequens ſimul.d.deſinit moueri et quieſcere:quod q̃uis ſit verum nō tamen eſt verum:nec eſt conſequens ad illud ꝙ in hoc inſtanti.d.deſinit ſimul moueri et quieſcere. Iungendo ly ſimul.cum ly moueri et quieſcere. et hoc quia non ſimul mouebatur et quieſcebat. Item conſequenter concedendum eſt ꝙ.d.ſimul deſinit et incipit quieſcere. nam in hoc inſtanti incipit quieſcere: vt probatum eſt. Item in hoc inſtanti deſinit quieſcere.probatio.quia in hoc inſtanti non quieſcit:et immediate poſt hoc inſtans quieſcet.per caſum. igitur in hoc inſtanti eodem:et per conſequens ſimul incipit et deſinit quieſcere. hec omnia ſatis patent inſtructis in logica. ¶ Ad ſextum admiſſo caſu.nego primum aſſumptum.ſcilicet aliquis homo eſt propiquiſſimus.c.

¶ Ad probationem nego. ꝙ ſi accederet quouſq; perueniret ad homines aliquem primo tangeret:nec hoc ipſe probat/nec certe probare poteſt:ſicut nec probari poteſt ꝙ aliquod corpus aliquā partem ſpatij primo pertranſeat ſicut demonſtrat Philoſophus.6. phyſicorum. ¶ Ad ſeptimum non oportet reſpondere: quoniā fundatur ſuper falſo.videlicet ꝙ aliquis ſit propinquiſſimus.c.verbi gratia.ſor. Et per idem patet ad argumētum quaſi ſimile.vt ſi ponatur ꝙ prima pars proportionalis ſit alba. ſecunda nigra.tertia alba.quarta nigra.et ſic alternatim procedēdo verſus.a.⁊ ꝙ aliquam partem albam/vel aliquam nigram primo tangeret.c.ſi perueniret ad. b. aut ꝙ aliqua alba/vel aliqua nigra eſt propinquiſſima ipſi.c.nā vtrūq; eſt falſum ¶ Ad octauum dico primo ꝙ ſi modus ille arguendi valet ſimuliter pōt probari ꝙ in magnitudine non ſunt infinite partes proportionales. quod eſt contra ipſummet arguentem.primo arguam enim ſic. In nulla magnitudine ſunt plures/q̃ due partes proportionales. igitur in nulla magnitudine ſunt infinite partes proportionales conſequentia tenet eodem modo quo ſua.antecedens probo vt ipſe. quia due partes proportionales ſunt due medietates.et ſi non eiuſdem totius cuius ſunt proportionales. eius tamen magnitudinis que ex ipſis integratur. et ſunt quarte quatuor:et octo octaue.et ſic in infinitum.ſed nullius magnitudinis ſunt plures partes proportionales q̃ due medietates et quatuor quarte: et octo octaue et in infinitum ſunt partes. igitur ⁊c̄. ¶ Preterea. Videtur ꝙ iſte doctor dicat repugnantiam. concedendo ꝙ in magnitudine ſunt infinite partes proportionales: ⁊ negando ꝙ ſunt infinite partes.nam econtra negatiue in omnibus terminis. valet conſequentia a ſuperiori ad inferius. verbi gratia.bene ſequitur.non ſunt infinita animalia.igitur non ſunt infiniti homines. non ſunt infinita quāta. igitur non ſunt infinita bicubita. non ſunt infinite qualitates. igitur non ſunt infiniti colores. ⁊ nullibi reperitur inſtantia.igitur.ita in propoſito ſequitur. non ſunt infinite partes. igitur non ſunt infinite partes proportionales. et per conſequens ex oppoſito conſequentis inferendo oppoſitum antecedentis ſequitur. ſunt infinite partes proportionales.igitur ſunt infinite partes. nunc igitur ad rationem eius reſpondeo diſtinguendo duplicem ſenſum: qui poteſt haberi de iſta propoſitione. in nulla magnitudinē ſunt plures/q̃ due partes. vnus enim eſt ꝙ nulla magnitudo eſt tot partes. quin etiam tot ſint due partes/ ſeu ꝙ in nulla magnitudine includuntur tot partes:quin etiam tot partes includantur in duabus partibus.alius ſenſus eſt. ꝙ in nulla magnitudine eſt maior numerus partium dualitate: ita ꝙ nulla magnitudo habet in ſe duas aliq̃s partes ⁊ preter illas. et vtrāq; ipſarum aliquam aliā que non ſit pars alterius earū:ac per hoc in nulla magnitudine ſint partes tres ſe totaliter excludētes. In primo ſenſu concedo propoſitionem:ſed tunc nego conſequētiam. nec valet probatio: quoniam cum dicitur ꝙ infinita ſunt plura/q̃ duo ⁊c̄.non eſt ſenſus ꝙ infinita ſint :tot quin etiam aliqua duo ſint tot ſm ꝙ infinita non ſunt duo tātum: nec tria tantum : et ſic de alijs : ſed ſunt duo.et preter illa aliqua alia nō ſunt partes illorum duorum/vel alicuius eorum. et ſimiliter ſunt tria : et aliqua alia. et ſimiliter quatuor ⁊ aliqua alia:et ſic deinceps. Et iſto modo partes proportionales ſunt infinite. Sunt enim plures/q̃ due:quoniam datis quibuſcunq; duabus inuicem proportionalibus. verbi gratia. medietate totius et medietate reliqua medietatis totius adhuc preter illas totaliter ſunt alie proportionales partes: et ſimiliter preter tres ſunt alie et preter quatuor alie:⁊ ſic in infinitum. Et ſi dicatur ꝙ preter medietates duas totius non ſunt alique alie partes non incluſe in eis. dicendum ꝙ verum eſt:ſed ille due me-

T.c.52.

dietates non ſunt partes inuicem proportionales. Sed equales. Mõ vero dicit iſte doctor non ſequi infinite partes proportionales ſunt in magnitudine. igitur infinite partes ſunt in magnitudine. patet eſſe falſum ex p̄miſſis. ¶ Ad rationem autem quam aſſignat. videlicet quia arguitur vt dicit ab inferiori ad ſuperius cum diſtributione. dico primo ꝙ falſum eſt: vbi ly infinite teneatur cathegoreumatice ſicut in propoſito: nam ſic ſumptus ille terminus non diſtribuit aliquem terminum cum ſit pure cathegoreuma. et iſtud ſufficit pro argumento. Secundo dico ꝙ ſi ly infinite. teneatur ſyncathegoreumatice adhuc conſequentia eſt bona. ratio eſt: quia q̄uis ab inferiori diſtributo ad ſuperius diſtributum non ſit ſemper bona conſequentia. tamen ab inferiori non diſtributo ad ſuperius non diſtributum eſto ꝙ ipſa precedat ſignum diſtributiuum et ſint propoſitiones vniuerſales eſt ſemper conſequentia bona. verbi gratia. ſequitur. neceſſario quotcū𝔮 hominibus herbe ſunt plures. igitur quotcū𝔮 hominibus corpora ſunt plura. et tamen corpora eſt ſuperius ad herbe. Sed non ſequitur. igitur quotcū𝔮 corporibus herbe ſunt plures res. et eſt ratio que tacta eſt. In propoſito autem cum dicitur. infinite partes proportionales ſunt in magnitudine: quia ſi ly īfinite. teneatur ſyncathegoreumatice equiualet iſti. quotcū𝔮 finitis partibus proportionalibus magnitudinis partes magnitudinis proportionales ſunt plures. Et ly partes magnitudinis ⁊c̄. non diſtribuitur: ſed tantummodo ly finitis partibus proportionalibꝰ magnitudinis: ideo bene ſequitur. igitur quotcun𝔮 finitis partibus proportionalibus magnitudinis partes magnitudinis ſunt plures licet nõ ſequatur. igitur quotcū𝔮 partibus proportionalibus partes proportionales ſunt plures: quoniam infinitis partibus proportionalibus ſeu multitudine totali partiū proportionalium non ſunt in magnitudine. plures partes proportionales ſunt in magnitudine. igitur infinite partes ſunt in magnitudine. prima tamen ſolutio mihi plus placet. ¶ Ad nonum nego cõſequentiam. ¶ Ad probationē dico ꝙ maior illa eſt vera niſi talia infinita addita ſint infinita equalia vel includentia infinita equalia ſeu infinita quorum quodlibet ſit equale cuilibet. non ſic autem eſt in propoſito vt patet. ¶ Ad decimum dicendum ꝙ infinitas partes eiuſdem quantitatis eſſe in alia magnitudine poteſt intelligi multipliciter. Uno modo ꝙ ſint eiuſdē quantitatis: non ſm omnem dimenſionem: ſed ſm vnam vel duas tm̄. Alio modo ſm omnem dimenſionem: et hoc dupliciter. Uno modo ꝙ ille partes inuicem partialiter ſe includant. Alio modo ꝙ nullatenus ſe includant: ſed quelibet ſit extra quālibet totaliter. Primo modo infinite partes eiuſdem quantitatis ſunt in magnitudine. nam data magnitudine cuius lõgitudo ſit decem palmorum: latitudo vero quattuor: et profunditas quattuor: ſi in ea ſumantur partes proportionales infinite ſm longitudinem: quelibet illarum erit in duabus dimenſionibus: ſcilicet latitudine ⁊ profunditate magnitudinis totalis quattuor palmorum. ⁊ ſic omnes ſm duas dimenſiones erunt equales: ſm longitudinem vero non. ſed prima erit quin𝔮 palmorū ſecunda duorū et dimidii. et ſic deinceps quelibet erit minor proportionabiliter. Secundo etiam modo in continuo ſunt infinite partes eiuſdem quātitatis. nam in magnitudine. verbi gratia. duorum palmorum: quorum primus ſit. a. ſecūdus ſit. b. ſunt infiniti palmi ſe partialiter includentes. verbi gratia. a. eſt vnus. Itē a medio. a. vſ𝔮 ad medium. b. eſt alius: ⁊ ſit. c. Item. a. medietate medietatis. c. que eſt inter. a. ⁊. b. vſ𝔮 ad medium ſecunde medietatis. b. eſt alius. et ſit. d. et ſic incipiendo a medio illius partis. d. que eſt ante. b. et ſemper a medio reſidui cuiuſlibet palmi ante. b. habebit alius palmus:

nec eſt ſtatus ad aliquem vltimum: cum illud reſiduū ſit ſine fine taliter diuiſibile. Sed tertio modo eſſe infinitas partes eiuſdem quantitatis poteſt dupliciter intelligi ſm duplicem acceptionem huius termini infinitum. quoniā ſi ſumatur cathegoreumatice: non eſt concedendū ꝙ ſint infinite: quoniam neceſſario ſequeretur: ꝙ magnitudo illa eſſet actu extenſiue infinita. Si vero ſumatur ſyncathegoreumatice poteſt duplex ſenſus eſſe huius propoſitionis. infinite partes eiuſdem quantitatis ſunt in magnitudine. vnus eſt ꝙ alicui certe ⁊ determinate quātitati. verbi gratia. pedali. infinite ſunt equales: ⁊ iſte ſenſus eſt falſus. alius eſt: ꝙ quotcun𝔮 partes ſunt equales alicui certe quantitati: adhuc plures ſunt equales. verbi gratia. alicui quantitati. non tamen eidem cui pauciores erāt equales. verbi gratia. in magnitudine. 10. palmorum ſunt. 10. decime eiuſdem quantitatis: ⁊ quelibet eſt equalis palmo. Item viginti vigeſime ſunt eiuſdem quantitatis. nā quelibet eſt equalis ſemipalmo. ſed non quelibet vigeſima eſt equalis palmo: ſicut decima quelibet eſt palmo equalis. ⁊ in hoc ſenſu concedendum eſt ꝙ infinite partes eiuſdem quantitatis ſunt in qualibet magnitudine. Et ideo forte ſm proprietatem ſermonis hec eſſet concedenda. infinite partes eiuſdem q̄titatis ſunt in magnitudine. et hec eſſet neganda. eiuſdem quantitatis infinite partes ſunt in magnitudine pro eo ꝙ in ſecūda ly eiuſdem quantitatis. ſupponit determinate ex virtute ſermonis. ⁊ per conſequens facit primum ſenſum qui eſt falſus. in prima autē pro eo quod ſequitur ſyncathegoreuma illam dictionē que habet virtutem confundendi ſupponit confuſe tm̄. ⁊ ideo nõ cauſat quantum eſt ex vi ſua illum primū ſenſum falſum. ¶ Tunc ad formam rationis dicendum ꝙ in magnitudine ſunt infinite partes eiuſdem quantitatis primo modo ⁊ ſecundo: qualitercun𝔮 ſtet ly infinite. nec tamen ſequitur quod infertur. tertio etiā modo ſunt infinite. ſumpto ly infinite. ſyncathegoreumatice. ⁊ in ſecundo ſenſu dicte propoſitionis dato. ⁊ ex hoc non ſequitur quod infertur. ſed non ſunt infinite cathegoreumatice. nec etiam ſyncathegoreumatice in primo ſenſu. ¶ Ad probationes dicēdum ꝙ vtra𝔮 procedit in ſecūdo ſenſu ⁊ neutra in primo. vt ſatis patet. ¶ Ad vndecimū patet reſponſio ex dictis in primo. diſtin. 44. queſtio. vltima. articulo primo. in reſponſione ad ſecundam obiectionem. ¶ Ad duodecimū concedo ꝙ non plures partes proportionales ſunt in celo q̄ in grano ſinapis. ſed vtri𝔮 in celo ſunt maiores nec hoc eſt abſurdum. immo veriſſimum ⁊ clariſſimum. nam clarū eſt ꝙ in celo non ſunt plures medietates totius q̄ due nec plures quarte q̄ quatuor. et certe ita due medietates ſunt in vno paruo corpore ⁊ quatuor etiam quarte. ⁊ vniuerſaliter in quacun𝔮 proportione quot partes habet celum: tot habet quodlibet paruū corpus. nec in hoc eſt differentia inter corpus paruum ⁊ magnum. ſed differentia eſt ꝙ partes eiuſdem proportionis hincinde nõ ſunt eque magne. ſ; in maiori maiores: ⁊ in minori minores. ¶ Tertia concluſio eſt ꝙ in nulla magnitudine eſt aliquid indiuiſibile: ſcilicet intrinſecum. dico autem intrinſecum: ne calūnioſe inſtetur de anima intellectiua aut angelo quo𝔮 vtrun𝔮 eſt indiuiſibile: ⁊ tamen in corpore: ſed nec anima eſt in corpore vt aliquid ei intrinſecū: ſed vt forma in materia. nec etiam angelus eſt aliquid intrinſecum corporis ſed eſt in eo vt in loco ſm modum inferius explicandum. de talibus igitur indiuiſibilibus non loquor: ſed de qualibus imaginantur ponentes indiuiſibilia ſitualia: vel omnino indiuiſibilia: qualia vocant puncta: vel diuiſibilia ſm vnam dimenſionem tm̄: qualia vocant lineas: vel ſm duas tm̄: qualia vocant ſuperficies. quorum opinionem quia plurimum vulgata eſt non oportet declarare.

¶ Sed contra eam probo concluſionem predictam. pri-

Digitized by Google

mo igitur probo ꝙ in nulla magnitudine ſit aliquod punctum. et quia idem de omnibus eſt iudicium. ſumo gratia exempli magnitudinem vnam: que ſit. a. et arguo ſic. ſi in. a. eſt aliquod punctum: aut vnum preciſe aut plura. ſi vnum preciſe. igitur pars aliqua ipſius. a. erit penitus abſqȝ puncto. vtpote ea que diſtat ab eo. ⁊ per conſequēs aliqua eſt magnitudo abſqȝ puncto. igitur et quelibet eſt abſqȝ puncto. cum idem iudiciū ſit de omnibus. ¶ Preterea. Non eſſet ratio in qua potius parte eſſet illud vnicum punctum: ſi plura puncta ſunt in. a. aut preter ſingula: et quelibet et omnia ſimul puncta ipſius eſt aliqua entitas in. a. aut non. ſi non. igitur. a. conſtat preciſe ex punctis cuius oppoſitum demonſtratum eſt in concluſione prima. ſi ſic. igitur in. a. eſt aliqua entitas: que nec eſt punctum nec includit punctum. alioquin preter ſingula et omnia puncta daretur punctum. quod eſt impoſſibile. Cum igitur illa non ſit punctum. igitur eſt diuiſibilis: et per conſequens magnitudo aliqua carens punctis et puncto. fruſtra igitur in. a. ponitur punctum. ¶ Confirmatur. quia pono ꝙ deus: ſicut bene poteſt cū ſit omnipotens: deſtruat omnia puncta. a. et preciſe ipſa. tūc aut remanſit aliqua entitas que prius fuit entitas. a. aut nulla omnino. ſi nulla. igitur. a. ex punctis preciſe conſtabat. ſi aliqua conſtat ꝙ illa non eſt indiuiſibilis. quia tunc eſſet punctum. et per conſequens aliquod punctum deſtructum adhuc eſſet. vel non quodlibet punctum. a. eſt deſtructum. quod eſt contra poſitum. igitur eſt diuiſibilis et carens ſimiliter puncto propter eandem rationem. et ſic vt prius habetur aliqua magnitudo carens puncto. ¶ Secūdo. pono ꝙ magnitudo. a. ſuperponatur magnitudini. b. ſibi equali. et deinde ꝙ deus conſeruet omnia puncta. a. nullam aliam entitatem. a. ſi qua eſt conſeruando. et ſimiliter nullum punctum in ſitu alio ſtatuendo. caſus iſte cuilibet catholico et confitenti omnipotentiā dei debet videri poſſibilis. hoc poſito. quero aut illa puncta occupant totam magnitudinem. b. ſicut prius totam occupabat magnitudo. a. aut non: ſed aliqua vel alique partes. b. remanēt vacue ſeu quibus nulle entitates que fuerunt. a. ſuperponūtur. Si detur primum: ſequitur ꝙ pūctum ſit immediatum puncto in ipſa magnitudine. b. et ipſa ſit conſtās ex punctis preciſe. et ſimiliter ꝙ. a. non intra ſe vllam entitatem preter ſua puncta continebat. Si ſecundum. igitur illas partes prius occupabant alique partes. a. que nec erant nec includebant puncta: ⁊ ꝑ conſequens erant magnitudines ſine punctis: quod eſt propoſitum. ¶ Item ſequitur ꝙ vel puncta plura ſint in magnitudine. b. ꝙ̄ erant in. a. quod non conueniēter dicitur: eo ꝙ eſſent equales magnitudines per caſum. vel alique partes ſunt in. b. carentes punctis. ex quo infertur propoſitum. ¶ Tertio. nulla experientia vel ratio cogit ponere talia puncta: nec etiam auctoritas ꝙ̄ non liceat refutare. igitur talia eſſe non eſt dicendum. conſequētia eſt euidens. probo antecedens: et de experientia quidem ꝙ nulla habeatur de punctis ſatis certum eſt. quinimmo difficillimum ne dicam impoſſibile eſt illa imaginari vel cogitare: auctoritas etiam nulla eſt auctentica de hoc. Sed ꝙ nec ratio cogat declaro: quoniam ſi hac argueretur ex aliquo: hoc: vt apparet per ponentes talia puncta: vel argueretur ex finitate magnitudinis vel ex eius continuitate. i. ex eo ꝙ magnitudo eſt finita vel ex eo ꝙ continua. vnde non ponunt aliquod punctum niſi terminans vel continuans. Sed non propter primum eſt ponendum punctū. probo: quia quero quomodo intelligūt magnitudinem finiri puncto: aut enim intelligunt ſic: ꝙ ex tali pūcto magnitudo eſt certe menſure et protenſionis atqȝ habens vltimam partem ſui terminate quantitatis: ita ꝙ ſi punctum non terminaret eam ipſa non eſſet certe protenſionis nec haberet vltimam partem ſui: quinimmo vltra quālibet partem tante quantitatis haberet aliam eiuſdē quantitatis et eſſet infinita extenſiue: aut non intelligunt ſic magnitudinem finiri puncto: ſed forte aliquo alio modo. Sed nullus alius modus quo magnitudo dicatur finita eſt euidens. Nec neceſſario ponendus ex aliquibus nobis notis. igitur nec per aliquem alium modum finitatis ponendum eſt punctum finiens magnitudinem. non enim loquor hic de finitate perfectionis: quia non eſt ad propoſitum: nec etiam illam tribueret pūctum magnitudini. quinimmo. magis augeret eius perfectionem. igitur non eſt neceſſarium ponere punctum vt linea ſit finita. hoc eſt ad primum intellectum: ſed ꝙ nec illo modo ſit neceſſarium probo: quoniam ſi ſic. ſequeretur ꝙ ſi pūctū eiuſmodi deſtrueretur ⁊ magnitudo remaneret nullo alio puncto ei vice ꝑmi addito vel creato: ⁊ nulla etiā magnitudine ſibi nouiter addita. ipſa vtiqȝ eſſet infinita extenſiue: ſeu protenſa in infinitum. conſequentia patet. ſed conſequens eſt falſum: quoniam nulla magnitudo per ſolam ablationem alicuius a ſe fieret maior. non enim eſt imaginandum ꝙ punctum impediat magnitudinem vlterius protendi: quare eo non impediente ipſa funderet partes ſuas per totum mundum: ſicut id qđ obturat foramē dolij impedit vinum fundi extra dolium per partes dolij. igitur caſu illo poſito non eſſet linea infinita: ſed finita.

¶ Ad iſtud reſpondet in veritate quidam doctor dicens ꝙ impoſſibile eſt punctum deſtrui magnitudine remanente. Ratio eſt vt dicit: quoniam quod non eſt niſi virtute alterius preciſe non poteſt annihilari niſi per annihilationē illius ꝑ qđ eſt. vnde cum punctus nō habeat eſſe niſi entitate linee non annihilatur niſi annihilatione linee.

¶ Hec reſponſio non valet. tum quia cum punctum ſm illos ſit res diſtincta a linea ſi habet eſſe entitate linee nō habet eſſe illa entitate niſi tanqȝ per cauſam vel intrinſecam vel extrinſecam. conſtat autem ꝙ iſtud falſum eſt: quoniam in nullo genere cauſe linea eſt cauſa puncti.

¶ Preterea. Eſto ꝙ eſſet cum nihil prohibeat quālibet cām diuina virtute poſſe eſſe ſine cauſato poterit dei virtute magnitudo exiſtere ſine puncto: tum quia maior aſſumpta. ſ. ꝙ nō habet eſſe niſi virtute alterius ⁊c̄. falſa eſt proſus. nam ſic ſequeretur ꝙ nulla creatura poſſet annihilari niſi per annihilationem dei. Sic ergo patet ꝙ nō ꝓpterea vt magnitudo ſit finita eſt neceſſarium pūctum.

¶ Qꝫ vero non ſit neceſſariū adhuc ꝙ magnitudo ſit continua probatur faciliter: quoniam non minus eſt poſſibile et cognitu facile vnam partem magnitudinis cum alia continuari: et vnam per ſe conſtituere magnitudinem ꝙ̄ punctum ipſum cū aliqua vel aliquib⁹ partib⁹ magnitudinis: et tamen non ponunt punctum facere cum partib⁹ magnitudinum per ſe vnum alio puncto mediante. igitur eque faciliter. immmo amplius multo vna pars cum alia cum ſint eiuſdem rationis poterunt per ſe vnum conſtituere. ¶ Preterea. Cum due eque prius diſcrete continuantur adinuicem ſi continuantur mediante puncto quero in quo eſt ſubiectiue illud punctum: aut enim eſt in aliquo indiuiſibili materie vnius aque illarum tm̄: aut tam in vno indiuiſibili vnius ꝙ̄ in vno alio alterius: aut in aliquo indiuiſibili materie communi ambabus nouiter generato. non poteſt dici primum: quia non eſt potior ratio pro vna parte ꝙ̄ pro alia: nec ſecundum: quia tunc haberet duo ſubiecta eque prima: quod non videtur poſſibile naturaliter. Et per iſta duo etiam cōcluditur ꝙ nō ſit in alia parte diuiſibili alterius vel partibus vtriuſqȝ. nec etiam in aliquo accidente diuiſibili: quod etiam ex alijs cauſis eſt magis impoſſibile: vt puto ſatis patere attendenti. et ſatis per illos puncta improbantes ſufficienter monſtratum: nec etiam poteſt dici ꝙ ſit ſubiectiue in

Digitized by Google

aliquo accidēte indiuiſibili: quia etiam de illiꝰ ſubiecto
par queſtio eſſet. Relinquitur igitur ꝙ eſt in aliquo indi-
uiſibili materie ſeu in aliqua indiuiſibili materia cōmu-
ni nouiter generata. Et vbi tunc eſt vox totius philoſo-
phie clamantis materiam ingenerabilem eſſe et theolo-
gie tenentis ipſam a ſolo deo poſſe produci: ⁊ nullā crea-
turam poſſe niſi preſuppoſita ea aliquid materiale ꝓdu-
cere. ¶ Preterea. Cum aliqua quantitas continua di-
uiditur punctum continuans vel remanet vel corrumpi-
tur. non remanet: quia non in vtraqꝫ parte nec in vna po-
tius ꝙ̄ in alia corrumpitur. igitur. ſed tunc aut indiuiſi-
bile materie qđ prius coinformabatur remanet vel cor-
rumpitur. nō remanet: quia nec per ſe ſeorſum ab vtraqꝫ
parte vt certum eſt: nec cum vna parte tm̄: cum non ſit ꝓ
vna ꝙ̄ ꝓ altera potior ratio: nec cum vtraqꝫ: cum nō poſ-
ſit naturaliter eſſe in pluribus diſtantibus ſitibus. igitur
corrumpitur: ⁊ nonne etiam philoſophie vox eſt materiā
non eſſe naturaliter corruptibilem: et certe multo magis
clamaret non eſſe annihilabilem: qđ in ꝓpoſito tamen ſe-
queretur. ¶ Deinde hāc eādem concluſionem ꝓbo ꝓnci-
T.c.86. et.89. paliter rationibus phyſicis et fundatis ſuper demōſtra-
tionibꝰ ⁊ intētione Philoſophi. Ipſe nāqꝫ .6. phyſi. iuxta
finem ꝓbat nullum indiuiſibile poſſe moueri: ꝓpterea qꝛ
nihil poteſt moueri per ſpatium maius ſe niſi prius mo-
ueatur per equale: et per conſequēs ſi indiuiſibile moue-
retur prius moueretur per equale ſibi ꝙ̄ per maius: et ex
hoc inferendo. Quare inquit Philoſophus erit linea ex
punctis. ⁊ ꝓbat conſequentiam. q. ſemper enim motum ꝑ
equale omnem lineam menſurabit: tunc ſimul arguo. Si
eſt aliquod indiuiſibile magnitudinis: ſequitur ꝙ illa mo-
ta ſuper aliam magnitudinem: ipſum etiam mouebitur:
et continue motum per equale ſibi menſurabit totam ma-
gnitudinem illam. igitur illa eſt ex pūctis compoſita. cō-
ſequens reputat Philoſophus impoſſibile: et ita etiam
ꝓbatur in primā concluſione ſupra. prima conſequentia
nota eſt: quoniam non poteſt moueri magnitudo ſine pun-
cto ſiue continuante ſiue terminante. ſiquidē tale habet:
etſi continue mouebitur continue erit in ſitu ſibi equali: ſi-
cut et cetera mota: et ſic ſemper motum per equale trāſi-
bit magnitudinem et menſurabit illam. Secunda vero
conſequentia patet per Philoſophum: et ſatis per ratio-
nem ſi quis attendat. ¶ Sed huic rationi dicitur ꝙ non
valet ꝙ̄uis valeat illa Philoſophi. propterea quia Phi-
loſophus ꝓbat indiuiſibile non poſſe moueri ꝑ ſe: quoniā
ſi ſic moueretur: tunc ſemꝑ moueret̄ ꝑ equale ⁊ de equa-
li ad equale: et ſic oporteret totā illam magnitudinem ex
equalibus illi conſtitui. Sed non ſic eſt ſi moueatur tm̄ ꝑ
accidens: ꝓpter qđ ratio iſta non probat indiuiſibile non
eſſe in magnitudine: nec etiā nō poſſe cōtinue moueri ad
motum illius. Hec reſponſio penitus nulla eſt. nam pari
facilitate poterit negari illud inconueniens ſequi ſi indi-
uiſibile moueatur per ſe ſicut ipſa negat ſequi ſi moueat̄
per accidens: qđ patet: quia nihil aſſumitur in ꝓbatione
illa: qđ non eque verificetur de moto ꝑ accidens: ⁊ de mo-
to ꝑ ſe. nā conſtat ꝙ indiuiſibile motū ꝑ accidens non mo-
uetur ꝑ maius: quin ꝑ̄us moueat̄ ꝑ equale: ⁊ ſic etiā con-
tinue motū menſurat magnitudinē ꝑ equalia ſibi: ſicut ſi
eſſet ſeparatū ⁊ moueret̄ ſuꝑ illa ꝑ ſe: quare equaliter de
vtroqꝫ illud ipm̄ cōcludit̄. ¶ Amplius hoc idē patet ſic.
qꝛ cōſtat ꝙ nō ex alio arguit̄ magnitudinē cōponi ex idi-
uiſibilibꝰ ſi indiuiſibile moueat̄ ꝑ ſe ſuꝑ illa: niſi qꝛ indiui-
ſibile ſic motū cōmenſurando ſe illi ſemꝑ per equalia ſibi
totam perficit et menſurat. illa autem equalia indiuiſibi-
li moto non habet ab illo: ſed prehabet in ſeipſa: ſed con-
ſtat ꝙ indifferenter ipſa habet huiuſmodi indiuiſibilia ſi
indiuiſibile moueatur ſuper ea per accidens: ſicut ſi ꝑ ſe
⁊ equaliter vtroqꝫ modo ꝑ indiuiſibile mēſurareт̄. vnde ex

hoc formo talem rationem. ſi aliqua magnitudo tota mē-
ſuraretur per indiuiſibile: ſi moueretur ſuper illa per ſeip-
ſa eſſet compoſita ex indiuiſibilibus hoc conceditur. ſed
ſi aliqua magnitudo menſuraretur per indiuiſibile motū
per accidēs ipſa mēſuraretur tota per indiuiſibile: ſi per
ſe moueret̄ ſuper ea. igitur ſi aliqua magnitudo mēſura-
tur tota per indiuiſibile motū per accidens ipſa eſt ex in-
diuiſibilibus conſtituta. ¶ Preterea. Quod dicta reſpōſio
non ſit niſi fuga verbalis: pꝫ ex alio: quoniam non minus
arguitur magnitudinē cōponi ex partibꝰ alicuius deter-
minate ꝙ̄titatis equalibus alicui quāto, vel parti ꝙ̄tita-
tis mote per accidens, ꝙ̄ ex equalibus ei quod mouetur
per ſe. verbi gratia. ſi ſit magnitudo decem cubitoꝝ: et ſu-
per ea que moueatur corpus bicubitale. conſtat ꝙ nec cu-
bitus qui eſt medietas huius corporis: nec ſemicubitus
qui eſt quarta eius moueт̄ per ſe: ſed per accidens ad mo-
tum totius: ⁊ tm̄ quia illa magnitudo mēſuratur tota per
cubitum ⁊ ſemicubitū: ſicut ⁊ per cubitū. idcirco ſicut di-
cimus ipſam cōponi ex decem cubitis: ſic etiā dicimus
illam cōponi ex. 20. cubitis: et. 40. ſemicubitis. ſic igitur
erit in propoſito ſi mēſuretur per indiuiſibile motum per
accidens non erit minus, ꝙ̄ ſi mēſuraret̄ per indiuiſibile
motū per ſe. ¶ Preterea. Ad cōcluſionē ſi eſſent talia in-
diuiſibilia in quolibet corpore continue moto localiter
eſſet aliquod indiuiſibile ſm̄ ꝙ ipſum eſſet primo mutatū
conſequens eſt expreſſe: ⁊ ex intētione Philoſophi repro-
batum. 6. phyſico. conſequentia patet. quoniam indiuiſi- T.c.46. et.52.
bile terminatiuum corporis moti, erit illud ſm̄ quod ip-
ſum motum primo motum. ¶ Preterea. Idem ſequitur
ex parte ſpatij ſuper quod mouetur: quod etiam reprob-
tur ibidē eſt. patet conſequētia. nam poſitis duabus ma-
gnitudinibus bipedalibus contiguis ſm̄ imaginationem
predictā de indiuiſibilibus iſte habebunt diuerſa vltima
ſua indiuiſibilia: ꝙ̄uis ſimul tunc accipiat̄ aliud corpus
bipedale et ſuperponatur vni illarum: ſic ꝙ vltima huius
corporis ſint ſuperpoſita vltimis illius magnitudinis: et
moueat̄ deinde ſuper aliā contiguā magnitudinē: ⁊ tunc
pꝫ ꝙ erit dare primū acquiſitū ex magnitudine illa. et ꝑ
ꝯñs ſcdm̄ qđ vel ad qđ motū illud eſt primo motū. vꝫ in-
diuiſibile terminās magnitudinē illam ſuper quā moue-
tur: nec poteſt dici ꝙ Philoſophus nō intēdit negare ſim-
pliciter primū acquiſitū ex ſpatio: ſed tantūmodo primū
acquiſitū per motū. illud aūt indiuiſibile nō acquirit̄ per
motū: hoc inquā nō valet: qm̄ ipſe intēdit vl̄r negare pri-
mū acquiſitū: qđ pꝫ: qꝛ ſtatim poſt ex hoc cōcluſo tāqꝫ ex
principio. cōcludit vlterius ꝙ ante quodlibet mutatū eſſe
precedit moueri: quod non eſſet verū: ſi eſſet primū ad qđ
mobile eſſet mutatū. ſic igitur dico ꝙ nulla entitas extra
aīam eſt in magnitudine ſimpliciter indiuiſibilis: qualeꝫ
exiſtimāt punctū: nec aliqua indiuiſibilis tm̄ ſm̄ vnā di-
menſionē: qualē dicunt eſſe lineam: nec aliqua diuiſibilis
tm̄ ſm̄ duas: qualē opinātur eſſe ſuperficiē: que duo vlti-
ma poſſent per eaſdē ratione illas applicādo ꝓbari: per
quas probatum eſt primū. ¶ Huius intentionis reputo
indubitāter fuit Philoſophus: ſicut ex rationibus ſupra
inductis vltimo euidēter apparet. hoc etiā expreſſe dicit
in libro ſuo de motibus aīaliū. vnde in illa parte. dubita-
bit aūt aliquis. reprobans eos qui dixerunt celum moue-
ri a polis propter quādam virtutem exiſtētem in eis: ad-
ducit rationes contra hoc. prima que eſt ꝙ polorum: vt
capiuntur velut indiuiſibilia quedam: nulla eſt eſſentia.
igitur in eis nulla virtus ad mouendum. Alia quia vnus
motus non eſt a duobus motoribus: ⁊ hec ſunt verba eiꝰ.
Sed ꝙ polos putant quandam virtutem habere nullam
habentes magnitudinem: ſed exiſtentes extrema: et pun-
cta: non bene ſupple putant: ⁊ coniungit probationem ꝙ
non bene dicūt. cum hoc enī quod eſt nullā ſubſtātiā eſſe

Digitized by Google

nullius taliũ ⁊ moueri vnũ motũ a duob⁹ impoſſibile. po
los autẽ duos faciũt. In eo autẽ quod dicit nullã ſubſtã
tiã eſſe nullius taliũ: tãgit rationẽ primã que eſt ad ꝓpo
ſitũ noſtrũ: in reliquis vero verbis aliã. ❡ Huius etiã in
tentionis expreſſe eſt Auguſti. qui vt paulo infra patebit,
vult ꝙ in corpore extra animã nullũ omnino eſt indiuiſibi
le ſiue punctũ ſiue linea vel ſuperficies. ❡ Contra conclu
ſionẽ iſtã dubia plura ſunt. Primo quidem: quoniaꝫ ipſa
videtur diſſonare pene toti philoſophie geometrie atqꝫ lo
gice. nã ſm quãlibet predictaꝝ ponẽda ſunt talia indiuiſi
bilia. Et de logica quidẽ patet in predicamẽtis vbi Phi
loſopus dicit ꝙ partes linee copulãtur ad punctum ⁊ ſu
perficiei ad lineam ⁊ corporis ad ſupficiem.
T.cõ.2. 5.phy.22 ❡ In. 6. etiam phyſi. in principio dicit ꝙ contigua ſunt
quorum vltima ſunt ſimul. continua vero quorum vlti
mum eſt idem: que nullatenus vera eſſent ſi nulla eſſent
indiuiſibilia, nam conſtat ꝙ nulla indiuiſibilia duorum
contiguorum ſunt ſimul: ſed vnum extra aliud. Item geo
metra ponit huiuſmodi indiuiſibilia et diffinit illa. pun
ctum quidem ꝙ eſt cuius pars non eſt. lineam ꝙ eſt longi
gitudo ſine latitudine. Superficiẽ vero dicit que longitu
dinẽ ⁊ latitudinẽ tm̃ habet. Similiter dicit ꝙ pũctus qui
in medio circuli eſt centrũ dicitur: ⁊ talem demonſtrat in
quolibet circulo poſſe inueniri Euclides lib. 3. ꝓpoſitione
prima. Augu. quoqꝫ in libro de quãtitate anime. talia in
diuiſibilia ponit quaſi per totũ. ❡ Secundo ſi nulla eſſet
T.c.42. ſuperficies nullus eſſet corporis locus. dicitur enim. 4. phy
ſi. ꝙ locus eſt ſuperficies corporis cõtinẽtis: nec poteſt di
ci ꝙ corpus cõtinẽs eſt locus: et nõ aliquod eius indiuiſi
bile: quod ſit ſuperficies: quia vt ibi dicitur locus eſt equa
T.c.28. lis locato. corpus autẽ cõtinentis: ⁊ quelibet etiam pars
eius diuiſibilis ambiens locatum excedit locatum.
❡ Tertio aliqua corpora tangunt ſe: ⁊ conſtat ꝙ non ſm
profunditateꝫ corporis: alioquin ſe mutuo penetrarent. igitur
ſm vltimas eorum indiuiſibiles tm̃ ſuperficies. ❡ Quar
to ſuperficies corporis videtur ꝙ non videtur profundi
tas. igitur ſuperficies aliud eſt a ꝓfunditate. antecedens
patet ſenſu: et conſequentia tenet per primuꝫ principium.
❡ Confirmatur quoqꝫ conſequentia per Philoſophum
T.c.128. 2. de anima. in illo capitulo. Quod autẽ non ſint ſenſus pter
quinqꝫ. vbi dicit ꝙ quia aliquo ſenſu cognoſcimus magni
tudinẽ quo non cognoſcimus colorem: fit manifeſtum no
bis ꝙ aliud eſt magnitudo ⁊ aliud color: ſic in propoſito.
❡ Quinto fortiſſime hoc videtur argui geometrice ſic. ſi
nõ eſt dare aliquod punctũ: ſequitur ꝙ ſi corpus ſphericũ
poneretur ſuper planũ tangeret ipſum ſm aliquid diuiſi
bile: cõſequẽs eſt falſum: ⁊ cõſequẽtia ꝓbatur: quia certũ eſt
ꝙ tãgeret ipſum. Si vero nõ ſm aliquid diuiſibile. igitur
ſm aliquid indiuiſibile: ⁊ p cõſequẽs eſſet aliquod indiui
indiuiſibile: quod repugnat antecedenti.
Caton ❡ Sexto arguit doctor quidam ſic. deus poteſt facere
lineam indiuiſibilem ſecundum latum: ⁊ ſimiliter punctũ
omnino indiuiſibile. igitur ex talibus componitur conti
nuum: ⁊ per cõſequẽs talia ſunt. cõſequẽtia probatur. quia
vnũ indiuiſibile poteſt deus alteri applicare in ſitu imme
diate: ⁊ tamẽ diſtincto: ⁊ tũc in ſuperficie plana cui ſic ſu
perponeretur correſpõdẽt immediata indiuiſibilia neceſ
ſario. igitur ⁊c. antecedens probatur: quia tale quid eſſe
non apparet euidenter contradictionem includere. igitur
poſſe tale facere non eſt negandum ab omnipotentia dei.
❡ Septimo idẽ ſic. deus poteſt iſtã lõgitudineꝫ quacũqꝫ
demõſtrata facere eſſe ſine latitudie: quia poteſt facere par
tes eius nõ diſtare ſm latũ. Similiter poteſt facere ange
lũ in mundo: ⁊ tamen ꝙ non ſit in diuerſis locis. igitur ali
quis ſitus eſt indiuiſibilis. ❡ Vltimo ad idẽ poteſt argui
ſic. ſi nõ ſit in permanẽtibus aliquid ſimpliciter indiuiſibi
le. igitur nec in ſucceſſiuis eſt aliquid indiuiſibile ſimpli
citer. verbi gratia. inſtãs: ſed cõſequẽs eſt falſum: quia tunc
generatio ſubſtãtie que nõ eſt terminus p ſe continenti mo
tus eſſet nihil vel ſaltẽ in nullo tanqꝫ in menſura: ⁊ ſic nõ eſ
ſet in inſtãti. ❡ Preterea. Aug. 11. cõfeſ. expreſſe ponit ta Cap.16.
le indiuiſibile in tẽpore. vnde ait. ꝙ ſi quid intelligitur tẽp⁹:
quod in nullas iam vel minutiſſimas partes diuidi poſſit
momentorum id ſolũ eſt ꝙ preſens dicatur ⁊c. Ecce ꝙ vult quod
ex tẽpore eſt preſens eſſe prorſus indiuiſibile. hec ſunt ma
iora dubia que occurrant contra iſtam concluſionem.
❡ Pro ſolutionibus predictorum premitto ꝙ hec nomi
na linea ſuperficies: et corpus dupliciter accipi poſſunt.
vno modo vt ſignificant veras magnitudines extra ani
mam realiter exiſtentes: et ſic eadem magnitudo: ſecũdũ
diuerſas tamen rationes dicitur linea ſuperficies et cor
pus. linea quidem inquantum eſt ſm vnam dimenſionem
vel ſitualẽ differẽtiã extẽſa. Inquãtuꝫ vero eſt extẽſa ſm
duas dicitur ſupficies. Inquãtuꝫ vero ſm tres dicitur corpus: ⁊ quia
oĩs magnitudo extra animã exiſtẽs eſt extẽſa ſm vnã ſm
duas: ⁊ ſm tres: ⁊ nulla eſt omnino que ſit extẽſa tm̃ ſm vnaꝫ
vel ſm duas tm̃: vt ex dictis ſupra poteſt ꝓbari: ⁊ ſtatiꝫ ex
intẽtione Augu. confirmabitur: idcirco oĩs linea iſto modo ac
cepta eſt ſupficies et corpus: ⁊ ecõuerſo de ſingulis. Hoc
modo accipit Philoſophus p̄dicta. 5. meta. c. de quanto. vbi T.c.18.
diſtinguẽs ſpecies magnitudinis ait. Magnitudinis vero
quidẽ ad vnũ cõtinua lõgitudo: que autẽ ad duo latitu
do: que autẽ ad tria ꝓfunditas. ⁊ ſubdit. Sꝫ lõgitudo linea
⁊ latitudo ſperficies: ⁊ ꝓfunditas corpus: non ꝙ p iſta ve
lit intelligi diſtinctas magnitudines reales: quarũ vna ſit
ſolũmodo lõgitudo. alia latitudo tm̃. ſed diſtinctas ratio
nes ſpecificas ꝓpter quas et diuerſe ſpecies dicũtur eſſe
magnitudinis. vñ de ratione linee vel magnitudinis inquã
tũ eſt linea non eſt aliud qꝫ eſſe continuaꝫ ſeu extenſam: vt
exponit Commenta. in vnum ideſt ſm vnã dimenſionem. Com.18.
Et ex hoc dicunt auctores ꝙ linea eſt magnitudo in vnaꝫ
dimenſionem tm̃ extenſa: que quidem excluſio non pone
tur ad ſignificandum ꝙ res illa que eſt linea non ſit exten
ſa ſm plures dimenſiones qꝫ vna. Sed ꝙ in diffinitione il
lius non clauditur ꝙ ſit extenſa ſm plures: ſed preciſe ꝙ ſit
extenſa ſm vnaꝫ. cum hoc tamen ſtat ꝙ res illa ſit ſm plu
res extenſa. huic conſimiliter loquitur Auicẽ. 5. metaphy
ſi. ſue. cum ait. ꝙ equinitas non eſt aliud niſi equinitas tm̃
ipſa enim ex ſe non eſt vnum nec multa nec exiſtens in his
ſenſibus nec in anima per que verba conſtat ꝙ niſi omni
no fatuus fuiſſet ꝙ nõ intendebat dicere ꝙ equinitas nõ
eſſet realiter vna nec plures: nec extra animam nec in ani
ma: ſed ꝙ nullum horum ponitur in diffinitione ipſius.
Alio modo poſſunt accipi hec nomina vt ſignificant ma
gnitudines fictas et imaginarias ſeu imagines magnitu
dinum quas apud ſe non quidem in virtute aliqua ſenſiti
ua: ſed in ipſo intellectu anima fingit. Et quãuis in re ex
tra non ſit latitudo non profunda nec longitudo non lata
experimur tamen nos nobis effingere ⁊ contueri quandã
latitudinem non intuendo profunditatem ſeu aliquã ma
gnitudinem protenſam in duas partes tantuꝫ: ⁊ ſimiliter
aliquam longitudinem puram abſqꝫ latitudine; et etiam
aliquam profunditatem ſeu magnitudinem ⁊ tres ſitua
les differentias vel dimenſiones extenſam: et huiuſmodi
fictas magnitudines vocamus lineam ſuperficiem ⁊ cor
pus. hoc modo accipit Auguſti. in de quantitate anime. Cap.10.
vbi diſcipulo ſic ait. Euita recogitare longitudinem que
adhuc nullam latitudinem aſſumpſerit. D. nihil tale poſ
ſum. ſi enim filum aranee in animo conſtituero quo nihil
exili⁹ ſolemus videre. occurrit mihi etiã ineſſe tm̃ ⁊ lõgitu
do p ſe ⁊ latitudo ⁊ altitudo que qualeſcũqꝫ ſint eſſe tm̃ ne
gare poſſum. Aug. nõ vſqueqꝫ abſurda eſt reſponſio tua.

Digitized by Google

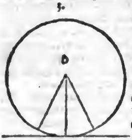
Sed certe cuꝫ iſta tria eſſe in arance filo intelligis diſcer-
nis hoc ⁊ quid inter ſe differant noſti. D. aut aliter potui
videre nihil horuꝫ deeſſe huic filo. Et tunc concludit Au-
guſti. quo igitur intellectu hoc diſcreuiſti: hoc potes etiã
ſe iunctis illis ſolam longitudinem cogitare ne aliquod
corpus voluas animo. nam quodcunqꝫ fuerit his omni-
bus non carebit. Incorporeum eſt enim quod te intellige-
re cupio. nam ſola longitudo non niſi intelligi animo po-
teſt in corpore inueniri non poteſt: ⁊ ſubdit. hãc igitur lon
gitudinem meram ſimplicem: ſi etiam placet lineam voce
mus: hoc enim nomine a multis doctis appellari ſolet.
Ex his habemus duo ad propoſitum noſtrum. vnum eſt
ꝙ in ipſo corpore non eſt aliqua res que ſit longitudo tm̄:
ſed mera longitudo vtiqꝫ eſt incorporea ⁊ in animo ſolum.
Aliud eſt ꝙ iſta longitudo incorporea: ⁊ exiſtens in anima
a doctis conſueuit vocari linea. ⁊ ita vult a ſe vocari. Et
ſicut de longitudine dicit: ita in ſequentibus dicit de lati-
tudine ⁊ puncto. vnde ⁊ multis q̃ſtum ad hanc materiam
pertractatis concludendo principale propoſitum. Dicit
queſo te. ait. nunquid nam vera linea eſt que per longum
ſecari poteſt aut verum ſignum ideſt punctum quod vllo
modo ſecari poteſt. aut vera latitudo que cum erecta eſt:
vt dicimus ſectionem per longum deorſum verſus admit
tat. D. nihil minus ſupple verum eſt quodlibet iſtorum.
Auguſti. vnqꝫ ne igitur oculis iſtis corporeis vel tale pun
ctum vel talem lineam vel talem latitudinem vidiſti. D.
omnino nunqꝫ: non enim ſunt iſta corporea. ⁊ mox ex iſtis
concludit Auguſt. atquin ſi corporea corporeis oculis mi
ra quadam rerum cognatione cernuntur: oportet animaꝫ
Cap. 17. quo videmus illa incorporalia corporeum corpuſue non
eſſe. ¶ Item. 7. ſuper Geneſ. ad litteram. dicit ꝙ ſi ani-
ma eſſet corporea. nullo modo noſſe poſſet tales lineas: que
per longum ſecari nequeunt: quales in corpore non poſſe
inueniri nihilominus nouit. ¶ Ex his verbis ⁊ medio ad
principaliter intentã cõcluſionẽ eius: que eſt ꝙ anima nõ
eſt corporea: apparet ꝙ ſm Auguſti. nulla eſt incorporea
mere linea vel lõgitudo aut ſuperficies: nec aliqua huiuſ
modi videri poteſt oculo corporali: ſed mente cuius oppo
ſitum etiam dicunt ſaltem de ſuperficie qui extra animaꝫ
talia indiuiſibilia ponunt.

¶ His premiſſis reſpondeo ad obiecta: ⁊ pro duobus pri
mis ſciendũ ꝙ ſicut patet ex diuerſis ptibus philoſophie
Ariſto. Quedã opi. famoſa fuit tẽporibus Ariſt. que hu-
iuſmodi indiuiſibilia poſuit non ſolũ in anima. verũ etiaꝫ
extra animã: ⁊ ex eis dicebant cõponi magnitudinẽ: quã
opinio. ⁊ multi hodie ſequuntur quo ad vtrunqꝫ dictum:
⁊ multi quo ad primũ tm̄: ſcilicet qui ponunt indiuiſibilia
huiuſmodi extra animã in ipſa magnitudine: ⁊ tamen ne-
gant magnitudinẽ cõponi ex ipſis. Huius opinionis non
T. c. 14. fuerunt Auguſti. vt ex dictis patet: neqꝫ Philoſophus:
quinimmo ſecundum in pluribus locis impugnauit. pri-
mũ autẽ. videlicet puncta eſſe extra animã. aliquãdo ſub
dubio poſuit. ſicut patet. 8. metaphy. capi. penulti. vbi ait
Quoniã non quedã ſine generatione ⁊ corruptione ſunt ⁊
non ſunt vt puncta ſiquidem ſunt ideſt ſi puncta ſunt. Ali-
quando vero expreſſe negauit. vt in libro de motibus aia-
liũ: ſicut ſupra allegatũ eſt. nullibi tamẽ in propria forma
exquiſite diſcuſſit: ⁊ ideo ſicut moris ſui fuit anteqꝫ a pro-
poſito materiam tractaſſet: ⁊ vbi etiam non principaliter
de illa agebatur loqui iuxta famoſiorem opinionem fre-
quenter de punctis et lineis et ſuperficiebus et conti-
guis et continuis locutus eſt iuxta opinionem illam fa-
moſam: et non ſecundum propriam. Inter que eſt il-
lud quod allegatum eſt ex predicamentis: quod mani-
feſte apparet ex eo quod ibidem dicit ꝙ partes loci ad
eundem terminum copulantur ad quem et partes corpo-
ris. ſ. locati: vt exponit Boetius nec aliter exponi poteſt: ⁊

conſtat ꝙ illud dictum non eſt ſm opinionẽ ſuam: ſed ſm
eam que ponebat ſpatium intra latera continẽtis eſſe lo-
cum: quã Philoſophus ex intentione reprobat. 4. phyſi. T. c. 57.
¶ Ad illud etiam de continuis ⁊ cõtiguis: dicendum ſi-
militer ꝙ ſm illam opinionem locutus eſt: ⁊ propter cau-
ſam ſupradictam: ⁊ etiam quoniã ex talibus deſcriptioni-
bus ab illis datis fortiter arguebat contra eos principa-
le propoſitũ. ſcilicet ꝙ magnitudo non componeretur ex
punctis. vnde mox ex diffinitionibus aſſumit ꝙ puncta
non ſunt continua neqꝫ contigua: vt ex hoc vltra deducat
ꝙ ipſa non componunt magnitudinem. ¶ Ad illud quod
additur de geometra: dicendum ꝙ ipſe non ponit talia in-
diuiſibilia realia extra animam: ſed tantũ ficta in anima
et illa diffinit modis predictis: ⁊ ſimiliter Auguſt. vt ante
oſtenſum eſt per eũdem. Cauſa autem eſt: quoniã magni-
dinum de quibus conſiderat geometra: q̃uis quelibet ſit
longa lata ⁊ profunda: quia tamen quedã ſunt paſſiones
magnitudinis inquãtum eſt longa: quedam alie inquan-
tum eſt lata: ⁊ quedam inquãtum eſt profunda volens de
omnibus hmõi diſtinctam notitiam tradere: vt facilius
capiatur: fingit puram longitudinem: vt ea que demon-
ſtrat de illa intelligant̃ conuenire magnitudini: vt eſt lon
ga vel longitudo. ſimiliter fingit latitudinẽ: vt que de illa
dicit intelligantur eſſe de magnitudine: vt lata eſt: fingit
quoqꝫ puncta. ſed non vt per illa velit intelligi rem aliquã
extra animam indiuiſibilem: ſed vt vbi fingit eſſe punctũ
intelligatur negari omnis magnitudo. verbi gratia. cũ di-
cit aliquas lineas in puncto concurrere. non intelligit ꝙ
inter eas interuenit aliquod indiuiſibile: ſed ꝙ nullũ ſpa-
tium intercipitur inter eas: ⁊ cum ab aliquo puncto dicit
linea trahi. aut ad aliquod terminari: non aliud intelligit
q̃ ꝙ ipſa non vlterius protenditur: ⁊ conſimiliter de alijs
in quibus vtitur pũctis. Centrum etiam indiuiſibile non
ponit niſi fictum ⁊ imaginarium: per quod non vult intel-
ligi aliquod reale indiuiſibile ad quod concurrant linee a
circũferentia ducte: ſed tantũmodo ꝙ ipſe nullo manen-
te ſpatio concurrũt. Et ꝙ docet inuenire centrũ in circu-
lo non eſt docere inuenire aliquam rem indiuiſibilem ex-
tra: ſed potius. vnde ſit equalis diſtantia vndiqꝫ ad circũ-
ferentiam: ⁊ pro certo ad nullam veritatem geometricam
neceſſaria ſunt aliqua indiuiſibilia/ ſeu puncta extra ani-
mam: ſicut bene patet cuilibet in illa ſciẽtia inſtructo. vti-
tur tamen talibus fictionibus: vt ꝑ eiuſmodi veritas quã
demonſtrare intendit facilius capiatur. ¶ Ad ſecũdum
dicendum ꝙ non ideo dicitur locus ſuperficies/ vel vlti-
mum continentis: quia aliqua latitudo carens profundi-
tate ſit locus: ſed quia ipſum corpus continens non eſt lo-
cus: vt profundum eſt: ſed inquantum eſt latum: et quia
vt ſic non excedit contentum/ neqꝫ ab eo exceditur: ideo
dicitur ei equalis. ¶ Ad tertium dicendum ꝙ corpora ſe
tangere ſm ꝓfunditates poteſt intelligi dupliciter. Uno
modo vt ſit ſenſus ꝙ ipſa/ vel alique partes ipſorum ſint
in eodem loco primo: et tunc bene ſequitur ꝙ ſe penetrẽt:
et tunc concedo antecedens: ⁊ nego conſequentiam. Alio
modo vt ſit ſenſus ꝙ inter eorum profunditates/ ſeu in-
ter profunditates que ſunt ipſa/ vel eorum partes. nulle
alie ſunt cogitande. nullum eſt medium ſm ſitum: et ſic
falſum eſt antecedens. ¶ Ad quartum dico ꝙ duplex
poteſt eſſe ſenſus antecedentis. vnus eſt ꝙ aliqua res que
eſt lata et non profunda videtur: et iſte ſenſus eſt falſus
ſecundum Auguſtinum. vt ſupra patet: et ſecundum ve-
ritatem. Alius eſt ꝙ corpus ipſum videtur ſcd̃m ꝙ eſt la-
tum: et non ſcd̃m ꝙ eſt profundum: id eſt viſione qua me-
diante cognoſcitur ꝙ ipſum eſt latum: et non cognoſci-
tur ipſum eſſe profundum: et in hoc ſenſu contingit an-
tecedens eſſe verum: ſed ex hoc non ſequitur ꝙ alia res
ſit ſuperficies/ alia profunditas.

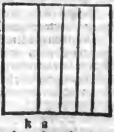
Digitized by Google

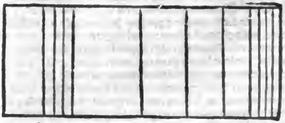
¶ Ad quintum de tactu ſpherici ꝛ plani dixerunt aliqui ꝙ loquendo de ſphera ꝛ plano exiſtentibus realiter extra animam ꝛ de tactu reali: antecedens eſt falſum: quinimo ſi talia ponerentur tangerent ſe primo ſuper aliquod indiuiſibile. Si vero loquamur de talibus: vt habẽt eſſe imaginatum. tactus totum imaginarius eſt ſuper puncto: et
Cõ. 32. hec reſpõſio videtur inniti dicto Cõmen. primo celi. Sed ipſa ſtare non poteſt eo ꝙ concedit impoſſibile. nam ad illud quod concedit: ſequitur ꝙ anguli triãguli valẽt plus duobus rectis: ꝛ ꝙ pars ſit equalis toti: quorum vtrunqꝫ eſt impoſſibile. conſequentiã declaro. Sit enim circulus. ȝ. cuius centrum ſit. d. ꝛ ſit linea recta contingens ipſum. k. m. Si igitur hanc tangit circulus ſm aliquã ſui partem quãtumcunqꝫ ſit illa oportet ꝙ ipſa ſit recta. Impoſſibile enim eſt aliquod rectũ ſm ſe totum tangere aliquod non rectum: vt notum eſt: ſit igitur pars illa circuli ſm quam primo eſt tactus a b. ducam ergo a d. centro lineam rectã ad. a. ꝛ iterum aliam a d. ad b. que vtiqꝫ per diffinitionem circuli erunt equales. igitur ad quintam primi Euclidis anguli ſuper baſi huius trianguli que eſt linea a. b. ſunt equales. ¶ Deinde diuidam a. b. lineã in duo media in puncto. c. per decimã primi: et tũc a c. ducam aliam rectã ad. d. fientqꝫ duo trianguli. vcȝ. a. c. d. et b. c. d. Et quia linea. c. d. erit a centro ad circũferentiã eiuſdem circuli cum reliquis duabus: ideo vtraqꝫ earum eſt equalis: ꝛ per conſequens cuiuſlibet illorum triangulorum anguli ſuper baſi ſua ſunt inter ſe equales.

Eſt igitur angulus. c b d. equalis angulo. b c d. Et angulus. a c d. equalis angulo. c a d. quia et angulus. c a d. equalis erat angulo. c b d. ꝛ que eidẽ ſunt equalia inter ſe ſunt equalia: igitur angulus. a c d. equalis eſt angulo. c b d. et eadem ratione angulus. c b d. equalis eſt angulo. c a d. ex quo vltra ſequitur ꝙ angulus. c b d. equalis eſt angulo. a c d. igitur ambo ſunt recti: cũ ſint ex duabus partibus eiuſdem linee: vt patet per diffinitionem rectorum angulorum. Ex his autem ſequitur ꝙ cuiuſlibet illorum triãgulorum anguli qui ſunt ſuper baſi: ꝛ ſunt equales valeant duos rectos: quinimo vterqꝫ ſit rectus: ꝛ cum in quolibet adhuc ſit tertius angulus circa centrum cuiuſlibet illorum triangulorum tres anguli ſimul tantũ valent plus duobus rectis ꝗ̄tum eſt angulus circa cẽtrum: et hoc eſt primum quod erat inferẽdum. Secundum autem patet ex dictis. nam angulus. a c d. eſt extrinſecus. b c d. et per conſequens valet duos intrinſecos ſibi oppoſitos: ſcilicet angulum. c b d. ꝛ angulũ. b c d. per. 32. p. Sed angulo. a c d. vt probatum eſt: eſt equalis angulus. c b d. igitur angulus. c b d. valet ſeipſum ꝛ angulum. b c d. igitur pars valet totum: et eſt ei equalis. Eodem modo poteſt probari de angulo. b c d. et triangulo. a c d. ꝛ patet cõſequentia quo ad ſecundum inferendum. ¶ Preterea. Ad eandem concluſionem: ſequitur ꝙ tota circũferentia circuli ſit vna linea recta: ꝛ per conſequens ꝙ vna linea ſit recta ꝛ curua ſimul: quod implicat contradictionem. conſequentia patet: quia illa pars circuli ſm quam primo eſt contactus totam tangit partem plani: que vtiqꝫ eſt recta: et per conſequens tota coaptatur illi: ꝛ extrema eius tangunt extrema recti: ꝛ medium eius medium recti: ac per hoc eius medium non erit ſua extrema. igitur ipſa eſt recta per diffinitionem linee recte. Cum autem rectum illud ſm illam eandem partem poſſit ſucceſſiue tangere totum circulum: ſequitur ꝙ tota circũferentia circuli ſit compoſita ex rectis lineis preciſe: et cum ille nullum angulum conſtituant: alias non omnes linee ducte a centro ad circũferẽtiam eſſent equales. nam maiores eſſent que ducerentur ad angulos: ſequitur ꝙ illa totalis circũferẽtia ſit vna linea recta: quod eſt propoſitum. Aliter igitur aliquando reſponſum eſt: ſcilicet negando corpus ſphericum eſſe in natura: que reſponſio non niſi fuga eſt: quin etiam dato ꝙ ita eſſet: non eſt tamen impoſſibile aliquod tale eſſe ꝛ applicari plano. Et tunc remanet argumẽtum.
¶ Preterea. hoc eſt contra Philoſophum ſecundo celi. T. c. 22.
vbi probat a propoſito celum eſſe corpus ſphericum.

¶ Dico igitur ad argumentum ꝙ in duplici ſenſu poteſt dici ꝙ aliqua ſe tangãt. vnus ſenſus eſt quo intelligatur ꝙ inter illa nullum eſt medium: et ſic dico ꝙ ſphericum ſuperpoſitum plano non tangit ipſum: nec econuerſo. Et eſt ratio: quoniã eis ſic diſpoſitis adhuc inter totam vnã medietatem ſpherici: et medietatem oppoſitam plani eſt medium: vt patet: et ſimiliter inter aliã medietatem ſpherici: et ſibi oppoſitam aliam medietatem plani eſt mediũ: ac per hoc nihil omnino eſt ſpherici ex vna parte quod ſit immediatum alicui ipſius plani ex alia. Alius ſenſus eſt quo intelligatur illa ſic eſſe propinqua ꝙ illa ſaluis proprijs figuris non poſſunt eſſe propinquiora: nec vnumuerſus aliud vlterius protendi: et ſic poſito caſu ſphericum poteſt dici tangere planum: et ſi tunc queratur etiam in hoc ſenſu: vtrum tangat ipſum ſm aliquid diuiſibile ſui primo / vel ſm aliquid indiuiſibile. Dicendum ꝙ neutro modo. non quidem ſm aliquid indiuiſibile quia nullum eſt in eo: nec ſm aliquod diuiſibile: quia nulla pars diuiſibilis eſt eius: cuius quelibet pars protendatur vſqꝫ ad planum. Et per idem patet ꝙ nec ſm ſe totam primo tangit ipſum: hoc tamen non obſtante in infinitis ſuis partibus tangit planum. videlicet ſua medietate et medietate ſue medietatis: et ſic in infinitum diuidendo ſpheram a ſummo in infimum verſus planum: quoniam infinite tales partes protenduntur vſqꝫ ad planum. Et eſt ſimile huic et de duobus planis ſe tangentibus. verbi gratia. a k. nam ſm vnum modum diuidendi in infinitis ſuis partibus ſe contingunt: vtpote incipiendo diuiſionem ab extremo propinquo et procedendo ad aliud ſm partes proportionales: vtputa ꝙ medietas. a. cõtingens. k. ſit. a b. et alia pars ſit medietas medietatis quod eſt. b. et ſic deinceps: nulla tamen harum primo contingit. k. vel aliquid eius: quia nullius quelibet pars protenditur vſqꝫ ad ipſum: quinimmo cuiuſlibet infinite partes non perueniũt ad eum: ſicut patet diuidendo per trãſuerſum: nam medietas prima ipſius a. incipiendo ab extremo alio que eſt. c e. non contingit. k. nec aliquid eius. Item nec medietas ſecunde medietatis: vtpote. e f. Item nec. f g. et ſic ſemper procedendo verſus. a.

Digitized by Google

¶ Sed tunc quid dicetur ad Philoſophum qui dicit primo de anima. ꝙ ſphera tangit planum ſecundum punctum. Dicendum ꝙ non intelligit ꝙ tangat ſecundum punctum quaſi punctum ſit aliquid ſphere quo tangat planum vel econuerſo. ſed eſt ſenſus ꝙ tangit ſm punctū.i.punctualiter ſeu indiuiſibiliter: quod nō eſt aliud ꝙ̄ ſic tangere planum ꝙ nec ipſuȝ ſphericū nec aliqua pars eius ſm quācūꝙ dimenſionē ſui natur: ſȝ quodlibet ſui tāgat planū: nec ecōuerſo. planū aliqua pars eius ſm quodlibet ſui contingit ſphericū: cuius oppoſitū accidit in planis mutuo ſe tāgētibus: ⁊ ideo nō pūctaliter dicuntur ſe tāgere: ⁊ hoc totū nō eſt aliud ꝙ̄ tāgere ſe ſcdo modo. ⁊ non primo. ¶ Ad ſextum quicquid ſit de antecedente: nego primā cōſequētiā. Ad probationē dico ꝙ nō eſſet impoſſibile vnū diuiſibile applicari alteri in ſupficié plana in ſitu immediato ⁊ diſtincto: vt dicit ſi de ſitu indiuiſibili intelligatur: q̄m in tali ſuperficie nullus eſt eiuſdē modi ſitus. Et preterea ſi aliquis eſſet vel illa indiuiſibilia eſſent in eodem ſitu primo vel in ſitibus diſtinctis ⁊ mediatis: ſicut nunc de facto dicerē de duobus angelis qui non poſſunt eſſe in eodē loco indiuiſibili: nec in diuerſis indiuiſibilibus immediatis. ¶ Ad ſeptimū eodē modo dico ꝙ poſito ꝙ deus faceret alicuius corporis partes ſm nullā dimenſionē diſtare: nō tamen eſſet poſſibile ipſum eſſe in aliquo indiuiſibili ſitu ſeu punctali: ſed vel in nullo eſſet vel eſſet in aliquo diuiſibili ⁊ partibus eius ſimul. ideo patet ꝙ cōſequētia tam quo ad corpus ꝙ̄ quo ad angelum nulla eſt: q: nō ſequitur. nō eſt ſimul in pluribus locis. igitur eſt in aliquo loco indiuiſibili: niſi adderetur ad antecedēs: ⁊ eſt in aliquo loco: ſed tūc antecedēs eſt impoſſibile. ¶ Ad vltimū cōcedo nullū eſſe indiuiſibile ſucceſſiuū ad intellectū ar. ⁊ ꝙ generatio non dicitur eſſe in inſtanti ad illū intellectū: ſed ad illū qui dictus eſt in preſenti queſtione vel ſm familiariorē ſenſum eſſe in inſtanti q: quod generatur totū ſimul generatur ⁊ non pars ante parteȝ: ſi tamen ad menſurā reducendū ſit: dicit vt ibi dictuȝ eſt. Mō vero additur ex Auguſti. nō obuiat. nā Auguſti. talia ſucceſſiua extra animā non ponit nec diuiſibilia nec indiuiſibilia: vt bene patet in precedenti queſtione. Et dictum qd inducitur non probat oppoſitum cuȝ ſit mere conditionale: ⁊ hec ſufficiant de iſto primo articulo.

Secundus articulus qui eſt de principali queſtio: vt patet ſupponit angelum eſſe in loco de quo cōmunis concordia eſt apud theologicos doctores ⁊ ſanctos: dicunt eñ omnes cōmuniter ꝙ angelus eſt in loco non quidem dimenſiue ſeu circūſcriptiue iuxta moderniorē vſum vocabuli: ſed tantūmodo diffinitiue: vñ
D.3.c.13. Ugo de ſacramentis lib. primo dicit ꝙ ipſum creatū non ſolū eſſe in loco: ſed ⁊ localē eſſe ſine dubitatione pnunciamus. ⁊ ſubdit. corpus quod dimenſionem habet loco circūſcribitur: q: ei ſm locū principium ⁊ mediū ⁊ finis aſſignatur. Spiritus vero q̄m dimenſionē non capit: ſed diffinitione ſola terminatur circūſcriptionē quidē non recipit loci: ⁊ tamen loco quodāmodo cōcluditur: q̄m cū hoc alicubi preſens ſit totus alibi non inuenitur: in quibus vbis habetur predicta diſtinctio ⁊ intellectus diſtinctionis.

¶ Sciendū tamen ꝙ circunſcribi loco dupliciter accipitur inuenitur. ſ. cōmuniter ⁊ proprie. primo modo ideȝ eſt qd concludi ⁊ cōtineri a loco: quod corpori ⁊ ſpiritui creato cōmune eſt. Alio modo idē eſt quod coextendi loco: ita ꝙ totus ſit in toto loco ⁊ pars in parte: nō autē totū in parte ⁊ hoc corporeis rebus tātūmodo cōuenit. vnde Magiſter libro primo. diſti. 37. duobus inquit modis dicitur in ſcriptura aliquid locale ſiue circūſcriptibile: ⁊ econuerſo: ſcilicet quia dimenſionem capiens longitudinis altitudinis ⁊ latitudinis diſtantiā facit in loco vt corpus: vel quia loco diffinitur ac determinatur: quoniaȝ cum ſit alicubi totus vbi ꝙ inuenitur: quod non ſolum corpori: ſed etiam omni creato ſpiritui conuenit. Iuxta hunc intellectum ait Damas. libro ſecūdo per verbum dei creati ſunt omnes angeli: ⁊ ſequitur circunſcriptibiles. Cap. 3. Cum enim ſunt in celo nō ſunt in terra: ⁊ cum ad terram a deo mittuntur non remanent in celo. Et infra. Intellectus vero exiſtentes intellectualiter locis ſunt non corporaliter circunſcripti. nō eñ corporaliter ſm naturam figurantur: neqꝫ tres habent dimenſiones: ſed quia intellectualiter adſunt et operantur. vbicunqꝫ iuſſi fuerint: ⁊ quia non poſſunt ſm idem tēpus hic ⁊ illic eſſe ⁊ operari. Eandem ſententiam ponit lib. primo. C.17.⁊.18. Eſt ergo communis ſententia ꝙ quilibet angelus eſt in loco ⁊ non ſolum: ſed ⁊ proprie localis eſt: quod dicitur ad differentiā ſpiritus increati: ideſt dei qui ibi vt ſupra ſubdit Ugo. quoniam omni loco preſens eſt. nec tamen vllo in loco cōcludi aut circunſcribi poteſt: veraciter in omni loco eſſe dicitur. nec tamen localis aliquando vlla ratione appellatur. Sed de modo eſſendi angelum in loco non eſt plena conſenſio: quoniam quidam dicunt angelum nō eſſe in loco per ſuam ſubſtantiam: ſed tantūmodo per operationem eius circa locum: ⁊ communis ratio iſtorum eſt quoniam per hoc aliquid eſt in loco quod applicatur ei ſm contactum ſue q̄titatis vel dimenſiue: vt corpus: vel virtualis vt ſpiritus: contactus autem ille ſpiritualis eſt preciſe per operationeȝ. igitur ⁊ ſpiritus ſiue angelus preciſe eſt in loco per operationem eius circa locum.

S. Tho. in p. diſt. 37. Eg. in p. d. 37. q. 4. 1.

¶ Pro iſta opinione etiaȝ adducuntur auctoritates Damas. dicentis libro primo. Cap. 17. natura incorporea vbi nimirum eſt ⁊ operatur: et capitulo ſequenti circunſcribitur: et vbi operatur: ⁊ iterum libro ſecundo. vt ante allegatum eſt. intellectualiter inquit adſunt ⁊ operātur vbicunqꝫ iuſſi fuerint. Conueniunt ergo ponentes iſtam concluſionē in hoc ꝙ angelus eſt in loco per operationem eius circa locum: ita ꝙ non eſt vbi non operatur: et ꝙ ſi circa nullum locum operaretur nuſꝙ̄ eſſet: ⁊ intelligūt de operatione tranſeūte in corpus. Differunt autem quoniam quidam eorū dicunt non eſſe inconueniens aliquando angelum nuſꝙ̄ eſſe ſicut non eſt inconueniens aliquando angelum circa nullum corpus operari. Alij vero vtrunqꝫ reputant inconueniens. ¶ Contra opinionem iſtam expreſſe eſt articulus iſte Pariſienſis: ꝙ ſubſtātie ſeparate ſunt in loco per operationem: ⁊ ꝙ poſſunt moueri ab extremo in extremū nec in medium: quia poſſunt velle operari in extremo aut in extremis: nec in medio: error. Si intelligatur ſubſtantiaȝ ſine operatione non eſſe in loco: nec tranſire de loco ad locum. Ecce ꝙ dicit errorem eſſe dicere ſubſtantiaȝ ſeparatam non eſſe in loco ſine operatione. ¶ Preterea. Angeli mox vt primo creatum eſt celuȝ empyreum fuerunt in eo tanꝙ̄ in loco: ſicut patet per Magiſtruȝ in iſta diſtinctio. qui hoc probat auctoritatibus Strabi atqꝫ Bede. Sed tunc non operati ſunt: immo nec modo etiam operantur circa ipſum. ergo ⁊c. ¶ Ad hoc tamen aliqui nituntur reſpondere. dicunt enim ꝙ q̄uis angeli celum empyreū nō tranſmutent: aliquo tamen modo circa ipſum applicant ſuam virtutem ratione cuius ibi eſſe dicuntur. ¶ Contra. aut iſta applicatio intelligitur eſſe per actum aliquem ſecundum ſiue actualem operationem angeli in ipſum celum: aut preciſe per preſentiam virtutis angelice ad illud non primo modo: quia nullam actualem operationem habent in ipſum: cum ipſum nec ſm ſubſtātiam: nec ſm qualitatem: nec ſm quantitatem: aut ſm vbi ſeu locum tranſmutent etiam vt ipſi concedunt: et verum eſt etiam ſi non concederent. Si ſecundo modo. igitur ſunt ibi ⁊ non operantur in ipſum: ⁊ p conſequens nec per operationē. vnde minus rationabiliter vt videtur loquuntur iſti ꝙ̄ primi.

Digitized by Google

¶ Preterea. Aut angelus dicitur eſſe in loco p opationē ⁊ nō p ſubſtantiā: q: preciſe in loco illo eſt operatio eius ⁊ non ſubſtātia: aut q: etſi vtrunqꝫ ibi ſit. ideo tamen eſt ibi ſubſtantia: quia in eo eſt operatio angeli: ⁊ non econuerſo primū nō poteſt dici. Tū ꝓpter articulū aliū etiaꝫ Pariſien. qui dicit ꝙ ſubſtātie ſeparate nuſqꝫ ſunt ſm ſubſtantiā error: ſi intelligat̄: ita .ſ. ꝙ ſubſtātia nō ſit in loco. Tum etiā q: Hugo. vbi ſupra ait Spūs: qm̄ in loco per preſentiā nature ⁊ operationis: cōcluditur localis ⁊ ipſe iure nominatur. vbi non ſolū preſentiā operationis: ſed et nature .i. ſubſtantie ponit. et ſimiliter Dam̄. dicit: vt ſupra habetur ꝙ intellectualiter adſunt ⁊ operātur vbicūqꝫ iuſſi fuerint ⁊ ꝙ circunſcribuntur vbi operātur. per que manifeſte ponit non ſolū angeli operationē: ſed ⁊ eius ſubſtantiaꝫ preſentem eſſe ⁊ circūſcribi ſeu locari loco vbi operātur. Tū quia dicit ꝙ cū mittūtur a deo ad terrā non remanēt in celo: ⁊ cū ſunt in celo non ſunt in terra in quo manifeſte innuit ꝙ ſubſtātia angelica ſit preſentialiter in terra: cū ad terrā mittitur: vbi prius non erat. Tum quia non apparet ꝙ aliqua creatura immediate moueat corpus aliquod localiter abſqꝫ alia actione in ipſum vel aliud corpus mediū: quēadmoduꝫ cōuenit vt angeli moueāt: niſi ipſa ſm ſe ſit

T.c.8. preſens illi: ſicut patet ex .7. phy. nec ſcd̄m poteſt dici: qm̄ nō ideo quia aliquid operatur in corpus: ideo preſens eſt illi: quin potius prius natura: ⁊ cōſequētia eſt preſens ꝙ̄ operetur. ¶ Cōfirmatur. q: nō q: aliquid operatur in aliquid: ideo eſt potēs operari in illud: ſed ideo potius operatur: q: eſt potēs ⁊ vult operari ſi ſit libere operatiuū: nec etiā ideo quia poteſt ⁊ vult ideo eſt p̄ſens. immo certe ad hoc vt ſit potēs requiritur ꝙ ſit preſens: ⁊ loquor de potē

a.t.c.2.p tia ꝓxima ⁊ propinqua ſm modum Philoſophi .9. meta.

lō. pceſ. ¶ Preterea. Si angelus non eſt in loco niſi in quo operatur. ſequitur ꝙ de facto aliquando angelus nullibi ſit: qđ eſt incōueniēs ſm doctorē ſcd̄m. ſalteꝫ. ⁊ puto ꝙ ſm veritatē. cōſequētia declaratur. nā cū angelus deſcendit a celo in terrā in illo tēpore non operatur in celo empyreo certū eſt: nec in intermedijs cū nō ſit motor alicuius eoꝝ: nec etiam aliter moueatur celū aliquod ꝙ̄ prius mouebatur. nec dicenduꝫ ſit ꝙ aliter propter hoc moueat motor eius vt iſte angelus deſcendens ſimul cum eo moueat. igitur in tempore illius deſcenſus nō eſt alicubi. ¶ Dico igitur ꝙ non ſolum per operationem angelus in loco: ſed etiam per ſubſtantiam ſuam: ſic intelligendo ꝙ eius etiā ſubſtātia preſens eſt loco ⁊ eo diffinitur: ⁊ concluditur: qđ etiaꝫ contingit etiam ſi non operetur ibi. Ratio opinio. non valet: quoniam ad hoc ꝙ aliquid ſit in loco diffinitiue tm̄ nō requiritur aliquis contactus talis: ſed ſolum ꝙ ipſum ſit illi preſens ⁊ ab eo contineatur: vt ſupra dictuꝫ eſt. auctoritates etiam Dam̄. non ſunt pro eis: quia nullibi dicit ꝙ ſint angeli in loco: quia operantur in eo vel propter operationem eorum in locum: ꝙ̄uis dicat ꝙ vbi operantur ibi ſunt ⁊ econuerſo. Sed aduerte ꝙ non dicit vniuerſaliter ꝙ vbicūqꝫ ſunt ibi operantur: ꝙ̄uis dicat ꝙ adſunt ⁊ operantur vbicunqꝫ iuſſi fuerint ſupple operari vel adeſſe.

¶ Quantum ad illud quod queritur principaliter: dico ꝙ angelus non eſt in loco indiuiſibili proprie loquendo de loco ſcilicet corporali: ſed eſt in loco diuiſibili. Ratio eſt: quia nullum tale indiuiſibile eſt in rerum [illegible] batum eſt in primo articulo. ¶ Sed tunc [illegible] dubium an angelus in quantocunqꝫ loco poſſ[illegible] naturaliter eſſe vel ſibi determinet magnitudinem loci cui coexiſtere poſſit: et ſic eſt dubium an ſic determinet ſibi magnitudinem aliquantam loci ꝙ nec in minore eſſe poſſit naturaliter nec in maiore: ꝙ̄uis nullum determinatum locum ſm numerū ſibi determinet: ſicut vnū corpꝰ tāte ꝙ̄titatis. verbi grā. pedalis: ꝙ̄uis nō poſſet eſſe hic nec ibi. nō pōt eſſe in loco maiore vel minore ꝙ̄ pedalis ꝙ̄titatis. An ſic non ſic determinatam mēſuram magnitudinis ſic determinet ſed tm̄ quo ad maximum. vcꝫ ꝙ eſt dare maximū cui poteſt coexiſtere. an etiā quo ad minimū / vel quo ad vtrūqꝫ. Et quātum ad hoc cōmuniter dicitur ꝙ angelus non poteſt eſſe in quātūcunqꝫ loco indifferēter: quinimo determinat ſibi maximum naturaliter. Et eſt ratio: q: angelus eſt naturaliter eſſentie limitate ⁊ finite. Et huic dicto etiam cōſentio: ⁊ addo ꝙ angelus eſt naturaliter determinatus ad maximā loci quātitatem ſm quālibet dimenſionē. i. ꝙ ad longiſſimum ⁊ ad latiſſimū ⁊ ad profundiſſimum / vel groſſiſſimū: quod ꝓbatur: q: alias ſequeretur ꝙ angelus poſſet naturaliter ſimul eſſe in celo et in ſphera ignis ⁊ aeris: ⁊ terre cōtra dictū Dam̄. ſuperius allegatū. pꝫ ꝯña. q: ſi detur ꝙ angelus non determinet ſibi maximum ſm quālibet dimēſionem iam ſm illam ſm quā nō habet maximum poterit habere: tam magnū locum / ꝙ̄ dictum eſt. Ex hoc ſoluitur argumētum fieri ſolitū. vcꝫ ꝙ ſi angelus poſſit eſſe in aliquo maximo quadrato: poterit etiā eſſe in aliquo quadrāgulo ſibi equali tam longo: vt eſt diameter totius mūdi: et tāto plus ꝓportionabiliter ſtricto ꝙ̄to ille quadrāgulus longior eſt dato quadrato. ¶ Quātum ad aliud dicit quidam doctor ꝙ angelus determinat ſibi certam mēſuram loci: cui maiori / vel minori nō poteſt coexiſtere naturaliter per ſe ſeparatus et non vnitus corpori: ⁊ determinat etiam ſibi ſphericam figuram: ita ꝙ ſi corpus aliquod ſit minus illa ꝙ̄titate angelus nō ſolū erit in eo: ſed etiā in alio extra ipſum ꝓpinquo: cuius tante parti coexiſtet: vt habeat integram ſui loci ꝙ̄titatem: ⁊ idem erit de figura. Quāuis aūt iſtud dictuꝫ ſit ſatis pulchrū et probabile: cōmunius tm̄ tenetur oppoſitum: quod ⁊ mihi videtur ꝓbabilius: quod perſuaderi poteſt ex eo ꝙ angelus nō videtur magis limitatus naturaliter ad certam quātitatem loci: cui poſſit coexiſtere ꝙ̄ ad certam magnitudinem corporis: quod poſſit aſſumere et ſibi vnire. hoc videtur probabilius: q: maior vnio videt̄ inter angelum ⁊ corpus aſſumptum / ꝙ̄ inter angelum et locum. Sed certū eſt ꝙ angelus nunc maius / nunc minus corpus ſi vult poteſt aſſumere: ⁊ nunc vnius figure / nunc vero alterius. igitur ⁊c̄. ¶ Confirmatur. q: cū angelus aſſumit ſibi aliquod corpus in forma. verbi gratia. humana: nō videtur rationabile ꝙ tunc non ſolum ſit in corpore illo: ſed etiam in aere circūſtante: ⁊ per conſequens pro tūc non habet figuram menſurā illā loci quā ante aſſumptionē illam habebat. ¶ Ad hoc etiam aliqualiter perſuadet ꝙ videmus in aīa humana: cuius vnio et conformitas ad corpus eſt multo maior / ꝙ̄ angeli ad locum: et tm̄ nunc minus / nunc maius corpus informat ſm ꝙ illud augetur / vel minuit̄ naturaliter: ⁊ aliqñ etiam per truncationem membri / aut partis. ¶ Hec tm̄ rationes non ita cogūt: quin oppoſitum poſſet defendi. ¶ Quantum ad vltimum .ſ. vtrum in minimo determinet ſibi locum. diſtinguendum eſt: quia vel hoc intelligitur de loco partibili. Et dicēdum eſt ꝙ non: cuius probatio eſt: quoniam angelus eſt totus in qualibet parte ſui loci: et quia non eſt pars minima loci. igitur et cetera. Et ſicut in qualibet parte continua ſui loci totus exiſtit. ſic dico ꝙ in quacunqꝫ diſcontinua quantumcunqꝫ ſit parua. angelus enim non requirit locum vnius nature tantum: nec magis continuum ꝙ̄ diſcretum ⁊ cōtiguum. vnde ita poteſt eſſe in vna tota domo et qualibet eius parte non obſtante ꝙ alique ſint lapides / alique ligna / alique ferrum: et ſic de alijs ad[illegible] non continue: ſaltem per naturam ſicut in vna parte aeris cōtinui: vel intelligitur de loco totali: qui ſcilꝫ non eſt pars alicuius loci angelici: ⁊ de hoc eſt maius dubium apud doctores quibuſdā dicentibus ꝙ nō eſt dare minimum in quo poteſt eſſe: quinimmo in quantumcunqꝫ paruo ponatur poſſe exiſtere adhuc poteſt eſſe ſi ſibi placet in minore.

Liber. li. 1. di. 8. q. 2 in ſolo. ad quartum.

Digitized by Google

¶ Alijs vero oppoſitum probabilius reputantibus quo-
rum motiua ſunt duo. vnū eſt: q2 alias ſequeretur ꝙ ange
lus poſſet eſſe in loco quantūcunq3 magno ſaltem ſm ali-
quā dimenſionē: ⁊ ſic ſimul in celo ⁊ in terra. cuius oppoſi
tum dictū eſt ſupra. ꝯña probat̄. q2 omne qđ poteſt eſſe in
aliquo loco tāto poteſt eſſe in quolibet alio illi equali: ſi ei
figuratio non repugnat. Sed angelo non repugnat figu-
ratio loci. igitur ſi pōt eſſe in aliquo quadrato quātūcūq3
paruo poteſt etiam eſſe in quadrāgulo quātūcūq3 ſtricto
illi equali ⁊c̄. vt ſupra. ¶ Secundum eſt ꝙ videretur ꝙ
angelus eſſet infinite potentie: q2ñ maioris potentie vide-
tur angelus: ſi poteſt ſe locare in tāto: et iterum maioris ſi
poteſt eſſe in minore: et ſi in infinitum minori eſt infinite.
Sed iſta motiua non cogūt. non quidem primum: q2ñ ex
aſſumptis: ſi vere ſint probatur oppoſitū eius quod inten-
dit. ſ. ꝙ nō eſt dare minimum locū poſſibilem angelo: et ſi-
militer ꝙ nec maximū: cuius etiā oppoſitum ipſe reputat
verum. declaro. nam conſtat ꝙ angelus poteſt ſm iſtū do
ctorem eſſe in aliquo loco quadrato: det̄ ergo ꝙ ſit in qua
drato pedali. igitur ſi angelo non repugnat figuratio loci
poteſt eſſe in quātolibet quadrāgulo lato/ vel ſtricto. lon-
go vel curto equali quadrato pedali: ⁊ tunc ſequitur vlte
rius qđ dictū eſt. Et ideo dicendū eſt ꝙ illa ꝓpoſitio non
eſt vniuerſaliter vera. nam ſicut falſificatur: ſi ponatur ꝙ
illud locale determinat ſibi minimum: eſto ꝙ figuram nō
determinet ſibi: vt habet dicere iſte doctor: ſic etiam falſi-
ficatur: ſi determinat ſibi maximū. ¶ Preterea. Simul
ſtant ꝙ angelus determinet ſibi maximum: ⁊ tñ non mini
mum: quia quantūcunq3 paruo dato poterit eſſe in mino-
re ſm quālibet dimēſionem: nec oportebit ſi ſit in loco ſtri
ctiori: ꝙ ex hoc ſiat in loco longiori. ¶ Secundum etiam
non cogit: q2ñ non apparet ꝙ maioris potentie ſit angelus
poſſe ſe locare in loco minore/ ꝗ̄ in maiore infra maximū
ſibi poſſibilem. Et ideo nec ſi in infinitum minore non ar-
guatur ꝙ ſit infinite potentie: ⁊ mirum eſt de iſto doctore
qui non reputat inconueniēs ꝙ angelus poſſit eſſe in pun
cto: et videtur reputare inconueniens ꝙ in quantūcunq3
paruo poſſit eſſe: et preſertim cum per rationem ſuam ſe-
cundam maxime videatur etiam poſſe argui infinitas po
tentie angelice: ſi etiam in puncto poteſt ſe locare ſicut fa-
cile eſt videre. ¶ Dico igitur ꝙ non video impoſſibilita-
tem alterius partis: nec tamen neceſſitatem. Eligat ergo
quis quod velit: dūmodo nihil affirmet temere. nam hec
materia abſcondita eſt nobis dum hic ſumus: et ſcriptu-
ra diuina nihil tale nobis manifeſtat. ¶ Ad argmentum
principale queſtionis dicendum ꝙ antecedēs eſt falſum.
propter ſecundam eius partem. Ad probationem dicen-
phy.28. dum ꝙ illud dictum Philoſophi intelligēdum eſt de lo-
cato quod eſt dimenſiue et circūſcriptiue in loco. non au-
tem de eo quod eſt diffinitiue tantum.

¶ Diſtinctionis.ij. Queſtio tertia.

SEcundo circa eandem par
tem diſtinctionis.
Quero vtrum angelus poſſit ſi-
mul eſſe in pluribus locis. Argui-
tur ꝙ non: quia ſi eſſet in pluribus
diſtaret a ſe. conſequens eſt impoſ
ſibile. conſequētia probatur. quia
quecunq3 vni et eidem a ſe indiſtā
ti ſunt ſimul/ ſiue indiſtantia inter
ſe ſunt ſimul ⁊ indiſtātia. Sed duo loca diſtātia non ſunt
indiſtātia/ neq3 ſimul. igitur nō ſunt indiſtātia eidem a ſe
indiſtāti. Cū igitur locus indiſtās. ſit locato. Si in duo-
bus locis ſit eidē locatū illud nō erit a ſe indiſtans. igitur
erit diſtans a ſe: quod eſt conſequens inferendum.

Ad oppoſitum plures angeli poſſunt eſſe in
eodē loco. igitur vnus ange-
lus in diuerſis locis. conſequentia videtur apparens. an-
tecedens ꝓbatur per illud Mar.5. vbi legitur ꝙ legio de- Cap.5.
monum erat in corpore illius obſeſſi.

Reſpondeo duo articuli ſunt hic: vnus de queſ
to. alter de implicato in argumento
ad oppoſitum: ſcilicet vtrum plures angeli poſſint eſſe in
eodem loco.

Quantum ad primum dico ꝙ pōt intelligi que-
ſtio: tam de potentia diuina/ ꝗ̄ de ꝓ-
pria potētia naturali ipſius angeli. Item pōt intelligi de
locis partialibus ⁊ de totalibus. Si de potentia dei intel
ligatur mihi non videtur queſtio dubia debere eſſe apud
theologum: cum quilibet concedat ꝙ virtute dei vnū cor
pus poteſt ſimul eſſe in pluribus locis ⁊ partialibus ⁊ to-
talibus. patet de corpore chriſti. igitur et vnus angelus
cum nō appareat minus poſſibile/ ꝗ̄ illud. ¶ Preterea.
Nulla cōtradictio implicatur illo poſito. ergo ⁊c̄. Si ve-
ro intelligatur de potentia ꝓpria angeli: ſtante tamen cō-
muni dei influentia ⁊ de locis partialibus. Dicēdum eſt
ꝙ ſic. quinimo ita de facto contingit. nam quilibet ange-
lus eſt totus in qualibet parte ſui loci. et non diſtinguo
vtrum ille partes conſtituant vnum totalem locum con-
tinuum/ vel diſcontinuum: dūmodo omnia talia partibi-
lia loca ſimul non excedāt quātitatem maximi loci natu-
raliter poſſibilis angelo: quoniā non puto vt tetigi in pre-
cedenti queſtione ꝙ ad vnitatē loci angelici requiratur
continuitas/ aut hōgeneitas loci: ſed cōtiguitas ſufficit.
Si autem de locis totalibus: ⁊ per conſequens mediatis
et diſtantibus: dico ꝙ non. Quod probatur auctoritate
Dam. lib.2.d. ꝙ angeli non poſſunt ſm idem tempus hic Cap.4.
et illic eſſe/ vel operari. Item libro primo non poteſt ange Cap.8.
lus ſm idē in diuerſis locis operari. Solius enim dei eſt
vbiq3 ſm idē operari. Si aūt poſſet eſſe ſimul in diuerſis
locis: poſſet etiā ſimul in diuerſis operari. Sed cōtra hoc
videtur dictū Aug.11. ſuper Gen. vbi vult ꝙ Eue in ſer- Ca.36.
pente diabolus loquebatur. In muliere vero occulto in-
ſtinctu adiuuabat interius ⁊ exteri⁹ quod egerat per ſer-
pentem: vbi videtur velle ꝙ diabolus ſimul erat in ſerpē-
te et Eua. ¶ Ad quod dicendum hoc non ſequi ex dicto
Aug. quinimo magis pretendit oppoſitum per hoc quod
ait egerat. non ait agebat. innuit igitur ꝙ prius locutus
eſt per ſerpētem: ⁊ deinde interius Eue ſuaſit ꝙ abſq3 im-
perceptibili mora ſua celeritate potuit.

Quantum ad ſcđm articulum dico primo ꝙ de
potētia dei plures angeli poſſunt eē
in eodē loco. Probat̄ primo q2 duo corpora poſſunt eſſe
in eodē loco. igitur ⁊ duo angeli. añs eſt certū per fidem.
ꝯña ptz per locū a minori: q2ñ minus videt̄ hoc poſſibile
de corporibus/ ꝗ̄ de ſpiritib⁹. ¶ Preterea. Nulla appa-
ret cōtradictio. igit̄ ⁊c̄. ¶ Oppoſitū tñ huius tenēt qđā Sanctus
doctores: quoꝝ vnius ratio eſt. Impoſſibile eſt duas cau Tho.par
ſas cōpletas eſſe vnius ⁊ eiuſdē imediate. ſed hoc ſeque- te.1.q.52.
retur ſi duo angeli eſſent in eodē loco: q2 cum nō ſint in lo- arti.3.
co niſi per operationē vterq3 operaret̄ circa idē et vterq3
perfecte. igitur ⁊c̄. ¶ Alij probant idē ſic. nulla que eodē Egi.lib.1.
modo cōparātur ad locū poſſunt ſimul eſſe in eodē loco. diſ.3.q.3.
Sed quicūq3 angeli eodē modo cōparant̄ ad locū. igitur
nulli angeli poſſunt eſſe in eodē loco. minor eſt nota. Ma-
ior probat̄ inductiue de corporib⁹ nō glorioſis inter ſe: et
de glorioſis: ⁊ de aiabus et multis talibus. ¶ Ad primū.
quicquid ſit de impoſſibilitate ꝯñtis: q2 de hoc al's nego
ꝯñam. cuius infirmitas ptz. Tum q2 ſupponit angelum
non poſſe eſſe in loco niſi operet̄ circa idē: cuius oppoſitū
in precedēti queſtione ꝓbatū eſt. Tum q2 dato ꝙ operan
tur. adhuc nō ſequit̄ ꝙ eſſent due cauſe totales/ ſeu duo
t

Digitized by Google

motores perfecti:qꝛ cū ipſi libere moueāt poſſet quilibet mouere citra vltimum ſue potētie:⁊ citra illud requireretur ad mouendū corpus illud:ita ꝙ vterqꝫ eſſet partialis motor:⁊ ambo ſimul equiualerent vni perfecto motori.

¶ Ad ſecundum dico ꝙ maior eſt ſimpliciter falſa:⁊ omnes probationes aſſumpte etiaꝫ. nā per potentiā dei duo corpora nō glorioſa poſſunt eſſe in eodē loco. ⁊ duo etiam glorioſa:⁊ due etiam anime ſeparate poſſunt ſimul eſſe in aliquo vt in loco:nō dico idē ſimul informare: ⁊ oīa hec
Sco.li.2. di.2.pte 2.q.8. patent:qꝛ nulla contradictio implicatur in eis. Si vero loquamur de potentia naturali. videtur quibuſdā doctoribus:⁊ mihi etiam cū eis poſſe probabiliter teneri ꝙ ſic. Ratio vna eſt illa que tacta eſt in argumento ad oppoſitū queſtionis.nā in corpore illius obſeſſi erant plures demones ſimul:vt dicit ſcriptura per quod etiā Ricar.4.de trini. arguit ꝙ demones non habent corpora. nā aliās nō potuiſſent ſimul plures eſſe in eodem. ſentit igitur ꝙ ſubſtātialiter demones erant in corpore illius:Ꝗuis ſubſtantialiter illabi anime nō poſſint: vt dicitur in eccleſiaſticis
Ochā qu bc.ꝑ.q.4. dogmatibus. ¶ Preterea. Ut alius arguit materia ⁊ forma:quarū vtraqꝫ eſt ꝗta ⁊ dimenſiue in loco ſunt in eodē loco.igitur ⁊ duo ſpiritus qui tm̄ ſunt in vno diffinitiue.

¶ Preterea. Non videtur magis hoc impoſſibile naturaliter ꝗ ꝙ in eodē corpore ſit anima humana vt in materia quā informat:⁊ angelus vt in loco. Sed iſtud eſt poſſibile ⁊ de facto pluries contingit:vt patet in obſeſſis. ¶ Ad argumentū in oppoſitū reſpondeo negando conſequentiam Ad probationem dico ꝙ illa maior eſt falſa. patet inſtantia. nā deus ſimul eſt cū multis que a ſe plurimū diſtant: ⁊ anima humana etiā ſimul cū pluribus partibus corporis a ſe diſtātibus:nec tamē deus aut anima diſtat a ſe.

¶ Diſtinctionis.iij.iiij.⁊.v. Queſtio prima.

Super diſtin.3. ⁊ duabus ſequentibus in quibus Magiſter inqt quales creati fuerint angeli ſm bonitatem ⁊ maliciā: ⁊ de peccato maloꝝ ac merito bonoꝝ. Queritur vtrū angelus potuerit in aliquo inſtāti primo peccare vel mereri. Et arguitur ꝙ non.primo ſic. In nullo inſtanti primo potuit angelus habere aliqueꝫ actū voluntatis.igitur in nullo inſtanti potuit angelus habere actū volūtatis.igitur in nullo inſtāti potuit angelus primo peccare vel mereri.conſequentia patet.qꝛ in voluntate conſiſtit meritū ⁊ demeritū. Iuxta illud Au-
Cap.14. guſti.primo de libe.arbi. hoc lex eterna incōmutabili ſtabilitate firmauit vt in voluntate meritū ſit in beatitudine quia ⁊ miſeria premiū ⁊ ſuppliciū. antecedens probatur: quia ſi detur oppoſitū ſequitur ꝙ poſſibile fuit: vt in volūtate angeli eſſet aliqua mutatio indiuiſibiliſque non eſſet finis alicuius tranſmutationis ſucceſſiue: quod eſt cōtra
Cōmē.32. Cōmenta.6.phyſi.conſequentia nota eſt. ¶ Secundo ſi in aliquo inſtanti potuit primo peccare. igitur in inſtanti primo ſui eſſe potuit peccare.conſequētia hec patet:quia in inſtanti illo angelus habuit vel ſaltē habere potuit ſufficientem cognitionem boni ⁊ mali et libertatem eligendi tā bonū ꝗ malū.igitur ſi in aliquo inſtanti potuit:eque bene potuit in primo:ſed cōſequēs eſt falſum: qꝛ ſi peccauit in primo inſtanti non potuit illud vitaſſe: ⁊ per cōſequens
Cap.38. nō peccauit. Iuxta illud Augu.3.de libe.arbi. Quis em̄ peccat in eo quod nullo modo caueri poteſt. ꝓbatio conſequētie.non em̄ prius potuit illud vitare:qꝛ ipſe non prius fuit:nec tūc:qꝛ tūc fecit.⁊ omne qđ eſt qn̄ eſt ⁊c̄.nec poſtea qꝛ iam preteritum fuit:⁊ non potuit non fuiſſe.

Ad oppoſitū arguitur ſic. angelus malus peccauit in primo inſtanti ſui eſſe.ergo in aliquo inſtanti potuit primo peccare.cōſequētia patet. antecedēs ꝓbatur per illđ verbū Saluatoris dicentis de eo Ioan.8. Ille homicida erat ab initio et in veritate 8.c.
nō ſtetit.⁊ hoc ab initio:⁊ quo creatus eſt: vt exponit Auguſti.11.ſuper Gene. ad litteram: ⁊ allegātur in hac di- a.28.
ſtinctione.3.

In hac queſtione erunt articuli tres. Primus erit vtrū angelus potuerit in aliquo inſtāti primo peccare vel mereri:quod directe queritur. Secundus vtrum potuerit peccare in primo inſtanti ſui eſſe vel demereri quod implicatur in argumento vno queſtionis. Tertius vtrum de facto malus angelus peccauerit in pricipio ſue creationis ſeu primo inſtanti quo fuit.

Pro articulo primo ſciendum eſt ꝙ quidam doctor modernus opinatur ꝙ nulla volitio in angelis vel in hominibus eſt tota ſimul producibilis:ſed quelibet partibiliter ⁊ ſucceſſiue:ita ꝙ nō eſt aliquod inſtans primum in quo voluntas vult aut in quo volitio eſt in voluntate:Ꝗuis quelibet volitio in aliquo inſtāti:primo ſit in voluntate:quemadmodum in formis corporalibus que motu continuo acquiruntur. verbi gratia. cū aliquid caleſit motu continuo non eſt dare aliquod inſtās primum in quo calor ſit in illo: quinimmo ante quodlibet inſtans in quo calor eſt in eo fuit calor aliquis partibilis in ipſo. Verumtamen quilibet calor partibilis vel totalis exiſtens in ipſo in aliquo inſtanti primo fuit in eo. Et ſm hoc iſte doctor habet ponere conſequenter:⁊ etiam expreſſe ponit ꝙ nec angelus nec homo potuit ꝑmo peccare vel mereri. ¶ Hanc concluſionem ſuam vniuerſalem probat multipliciter.ꝑmo ſic. ſi aliqua volitio poſſet fieri in inſtāti poſſibile eſſet ꝙ aliquis peccaret in primo inſtanti ſui eſſe.cōſequētia ꝓbatur.vt in ſecūdo argumēto facto ad primā partē queſtionis.⁊.ſ.ꝓ.ſimiliter.⁊ preter illā probationē etiā ꝓbatur ſic.ſi hoc ſit poſſibile ponat̄ in eſſe.tunc arguo ſic.illud peccatū eſt vitiū volūtatis.igitur nocet volēti.igitur adimit bonū aliqđ a volūtate. igitur illud bonuꝫ adēptū prefuit in voluntate:⁊ per cōſequēs ipſa volūtas prefuit in qua prefuit illud bonū. igitur hoc nō eſt primū inſtās ſui eſſe:et ita ex illo poſito ſequitur ꝯtradictoria.ſ. ꝙ hoc eſt primū inſtans.⁊ ꝙ hoc nō eſt primū inſtās. Iſte
eſt ex toto modus arguēdi Augu.12.de ciui.dei. vbi pro- Cap.7.
bat ꝙ nō poteſt aliqua voluntas mala eſſe mala ab eterno vide ibi etiā in pluribus locis aliꝭ ſimili vtitur argumento. Itē idē.2.de ciui.dei. reprobat opinionē illoꝝ qui dixerūt angelū peccaſſe in primo inſtanti moti auctoritate
beati Ioan.in cano.ſuā prima dicētis. quoniaꝫ ab initio Cap.15.
diabolus peccat.⁊ dicit Augu. ꝙ non intelligūt ſi natura Cap.3.
le eſt:nullo modo eſſe peccatū.vbi expreſſe inuit ꝙ ex hoc ꝙ ponitur eſſe in primo inſtanti:ſequitur ꝙ ſit naturale:et per conſequens ꝙ non ſit peccatuꝫ. ¶ Secundo ſi ſic.aliquis poſſet mereri in primo inſtanti ſui eſſe. cōſequēs falſum:quia nullus poteſt mereri:niſi quādo poteſt iuſtitiaꝫ amittere.ſed nō poteſt iuſtitiā amittere in primo inſtanti: qꝛ tūc eſt.⁊ omne quod eſt ⁊c̄.nec prius:qꝛ prius non fuit. igitur tūc non poteſt mereri:ita enim arguit Anſel. de ca-
ſu dia. Or angeli boni potuerunt peccare anteꝗ mali ca- Cap.5.
derent: quia ſi non potuerunt peccare inquit non poteſtate:ſed neceſſitate ſeruauerunt iuſtitiaꝫ, quare non magis meruerunt ſeruando iuſtitiā ꝗ ſeruando rationabilitatem quam perdere nequiuerunt. ¶ Tertio tunc poſito caſu poſſibili aliquis inuitus et neceſſario peccaret. probo . quia poſito ꝙ deus in hoc inſtanti creet vnum angelum dando ſibi perfectam cognitionem et libertatem arbitrij:⁊ preceptum ꝙ eliciat actuꝫ diligendi deum quo

Digitized by Google

citius poterit: ⁊ tamē cū hoc ſuſpēdat actū volūtatis angeli per hoc inſtās: preciſe hoc poſito iſte in aliquo inſtanti diliget deū: quia talis dilectio ꝓducetur tota ſimul. ſit ergo illud inſtans. a. tunc ſic. Inter hoc inſtās: ⁊. a. erit tēpus mediū in quo iſte angelus non diliget deum. igitur in tempore illo omittet cōtra preceptū: ⁊ velit nolit peccabit Si dicatur ꝙ diliget in tēpore immediato huic inſtanti. igitur dilectio illa producetur partibiliter ⁊ in tēpore. ſed tunc contra. ponatur ꝙ alius angelus non impeditus eliciat in hoc inſtanti vnā dilectionem reſpectu dei: iſti tūc duo actus duorum angelorum erunt eiuſdem ſpeciei. igitur ſi vnus ꝓducitur in tempore ⁊ alius: ⁊ econtra. ſi vnus in inſtanti ⁊ reliquus: quia neceſſe eſt vt illud quod exiſtit in aliquo indiuiduorū ſpeciei ex rebus eſſentialibus exiſtat in omnibus indiuiduis illius ſpeciei: vt ait Cōmenta.

Cōmē. 59. 2. ce. Nec iuuat ſi dicatur ꝙ tale preceptum non poteſt in illo caſu dari a deo: quia non ponatur ꝙ detur adhuc ſequitur ꝙ peccat propter ingratitudinem expectando per tempus anteꝙ deū diligat. ¶ Quarto vt prius aliquis poſſet mereri in inſtanti: ⁊ tunc ſequeretur ꝙ poſſibile eſſet eſſe duo merita equalia: quorum vnum omnibus alijs paribus exiſtentibus ex parte vtriuſꝙ merētis eſſet in tēpore: ⁊ aliud in inſtanti: quod eſt falſum: quoniam tunc nihil prodeſſet continuare meritum. cōſequentia probatur. quia ponatur ꝙ vnus mereatur per inſtans tm̄ et alius ꝑ horam ceteris conditionibus ⁊ circunſtantijs paribus in vtroꝙ: tunc meritum factum in vna hora eſt maius ⁊ non in infinitum: quia nullum finitum excedit infinite finitum ſit igitur gratia exempli ꝙ ſit in duplo maius. tunc ponatur alius qui ceteris paribus mereatur per dimidiū vnius hore tm̄. meritum iſtius tertij erit ſubduplū ad meritū ſecundi merendi. igitur erit equale merito primi inſtantaneo. aſſumptum probatur. quia meritum ſecundi pro prima medietate hore eſt ſimpliciter equale merito tertij: qđ probatur: quia ſi ſecundus habuiſſet interruptionem aliquā inter illas medietates hore in qua merebatur: tūc manifeſtum foret ꝙ meritū eius in vtroꝙ merente eſſet equale merito tertij: ſed nunc ſuum meritum eſt tantum ꝗ̄tum foret ſi eſſet interruptum: quia eſt cum cōditionibus ſimilibus. igitur ⁊c̄. ¶ Quinto ſequeretur ꝙ ꝓ pctō inſtātaneo deberetur alicui pena eterna certa. ⁊ vltra. igitur poſito caſu poſſibili alicuius peccatū deus non poſſet ſufficienter punire: quod non videtur conueniens concedere. conſequentia probatur: quoniam quelibet voluntas creata eſt nature finite: ⁊ ꝑ conſequens conuenit aſſignare maximam penam quā poteſt recipere vel ſaltē ita magnā ꝙ nō poterit eam recipere. ſit ergo aliqua talis quā angelus nō poteſt recipere. a. cōſtat ꝙ aliqua proportio eſt inter. a ⁊ penam debitā pro peccato inſtantaneo huius angeli: qꝛ vtraꝙ finita eſt. ſit igitur decupla: tūc ſic. quocūꝙ tēpore accepto. iſte angelus poteſt decies peccare ita grauiter ſicut fecit in vno inſtanti. igitur in quocūꝙ tēpore finito poteſt mereri decies tales penas: ⁊ per cōſequēs penā. a. et non poteſt recipere penam. a. vt poſitū eſt. igitur ꝓpoſitū. aſſumptū aūt ꝓbatur: qꝛ in quocūꝙ tēpore ꝗ̄tūcūꝙ paruo poſſet ipſe ſtante eadem cognitione ſufficienti dimittere malam volitionem quo ſic peccaret: ⁊ eam reaſſumere pluſꝙ decies. immo quotienſcunꝙ voluerit habens liberam voluntatem ⁊ nondum confirmatus: quia nullam difficultatem patitur angelus in volendo. ¶ Sexto ſi ſic: tunc homo vel angelus poſſet habere meritum in inſtanti: vt prius dicebatur: ⁊ tunc vltra ſequitur ꝙ vnam volitionem bonam factam in inſtanti continuans per certum tempus vniformiter in omnibus conditionibus meretur premium infinitum intenſiue: ⁊ cum tale premium nō poſſit capere. ſequitur ꝙ non poſſit ſufficienter a deo premiari. conſequentia prima probatur: quia ſicut ꝓ primo

inſtanti extrinſeco illius temporis debetur merenti aliqđ premiū preciſe: ita pro quolibet inſtāti ſequenti illius temporis debeꝛ aliquod premium preciſe. igitur vel pro quocūꝙ inſtantiū ſequētium debetur premiū equale ei quod debeꝛ pro primo / aut pro quolibet ſemꝑ maius ⁊ maius / aut ſemper minus: ⁊ quodcūꝙ detur ſequitur ꝙ pro omnibus ſimul debenꝛ premia equalia infinita: qꝛ poſt quodlibet inſtās: ⁊ ſimiliter ante quodlibet inſtans illius tēporis ſunt inſtātia infinita. Et ideo ſi ſemꝑ maius. igitur infinita maiora primo. Si ſemꝑ minus. igitur quocūꝙ dato in tēpore illo ante ipſum fuerūt infinita pro quorū quolibet debetur maius: ⁊ ſic ptꝫ propoſitum. ¶ Septimo ſequitur ꝙ ſm legē cōmunē poſſet ds iuſte punire grauius pro finitis peccatis venialibus / ꝙ̄ pro maximo mortali in eodem tēpore / vel maiori facto: qꝛ pro veniali vnius inſtātis debetur aliqua pena ⁊ illa nō exceditur infinite a pena debita pro mortali. igitur totiens poterit ſm multitudinem finitā eque grauiter. ⁊c̄. ¶ Octauo ſequeretur ꝙ in angelo qui peccauit: ⁊ ſimiliter in hoīe primo meritum ⁊ demeritum fuerūt immediata: ita ꝙ non fuit inſtās nec tempus mediū: ⁊ vlterius cū vterꝙ iſtorum ſemper quando ſtetit in iuſtitia ⁊ meruit fuerit ſapiens: ⁊ qñ peccauit fuerit ſtultus. ſequitur ꝙ inter ſapientiam ⁊ ſtultitiā iſtorum non fuit mediū. ſ. tranſitus de vno in aliud: qui tranſitus nō fuit ſapiens neꝙ ſtultus: quod eſt contra Augu. 3. de li. ar. vbi querit vtrū primus homo ſtulte vel ſapiēter receſſerit a deo. ⁊ determinat ꝙ nec ſic. nec ſic. ſed eſt dare mediū. nam tranſitus ipſe nec ſapiens nec ſtultus fuit. ſicut etiā declarat i exēplis alijs. vide ibi. ¶ Nono tūc ꝑ merito inſtātaneo deberetur augmentum charitatis. Cū igitur illius augmenti ſit certa proportio ad charitatem chriſti. ſequitur ꝙ in ipſo ꝗ̄tūcūꝙ paruo poſſet aliquis acquirere tantam charitatem ꝗ̄tam habuit chriſtus: qđ eſt falſum probatur cōſequentia. quia in quocūꝙ tēpore paruo poteſt totiens ſubito velle quotiens illud augmētum cōtinetur in charitate chriſti: ⁊ ſequitur cōcluſio inferenda. ¶ Decimo ſequeretur ꝙ obeſſet huiuſmodi continuare actum ſuū meritoriū: quia conſtat ꝙ pro iſto debetur ſibi certum premiū: ⁊ pro merito inſtantaneo debetur ſibi etiam certū premiū: licet minus ſit igitur gratia exempli minus in decuplo. cū ergo. 10. imo. 100. tales act⁹ ſubitos poſſet producere in illo tēpore quo cōtinuat actū vnum poſſet acquirere maius premium non continuādo eum. igitur obeſt ſibi continuare ipſum. ¶ Undecimo ſequeretur ꝙ aliquis neceſſario eſſet ocioſus habēdo libertatem ſummā arbitrij: quia poſito ꝙ deus ſuſpēdat actionem vnius angeli pro vno inſtanti preciſe: tūc ille primo vellet in aliquo inſtanti mediato: ⁊ per conſequens in tpe medio eſſet ocioſus. ¶ Duodecimo ſequeretur ꝙ aliqs habens per vnam horā ſummum meritū ſibi poſſibilē circa aliquod obiectū poſſet in eadē hora in decuplo plus mereri habēdo diuerſos actus circa diuerſa obiecta: vel etiam circa idem intercalariter: et ſic expediret non continuare actum reſpectu vnius: quod eſt falſum: qꝛ in hoc maxime cōmendatur felicitas a Philoſopho. 10. ethi. qđ eſt maxime cōtinua. ¶ Decimotertio ſequeretur ꝙ ſi aliquis peccaret venialiter cōtinuādo actū ſuum per tēpus in cuius fine moreretur. ſequitur ꝙ pro quolibet inſtanti illius tēporis debetur ſibi aliqua pena in purgatorio: et ſi peccatū ſuum foret mortale pro quolibet inſtāti ſibi deberetur pena etiā aliqua in inferno: ⁊ per cōſequens infinita pena intenſiue: ac per hoc nullū poſſet deus punire ſufficienter. ¶ Decimoquarto ſi ſit dare primū inſtans in quo volūtas vult / ſiue in quo volitio eſt in volūtate. igitur vel hoc erit de volitione libere ꝓducta a voluntate / vel de ea que naturaliter porducitur: que ſi neceſſario ſequitur ad aliquā apprehenſionem non deliberatam: qꝛ oīs mutatio

Caꝑ. 12.

Digitized by Google

Cōmē.32 ſubita finis eſt ſucceſſiue.per Cōmen.6.phyſi.ſed cū vo-
lūtas libere ꝓducit volitionē ſua pma ꝓductio ſi aliqua
ſit pma non eſt tunc finis ſucceſſiue mutationis imedia-
te precedentis. igitur ⁊c.nec de volitione naturaliter ſe-
quente apprehenſionē alicuius. verbi gratia.beatitudi-
nis aut alterius alicuius placibilis: quia ſi eſt dare pri-
mū inſtans in quo intellectus cogitet de tali volito ſit il-
lud.a.igiť nec primū inſtans in quo voluntas vult illud.
aſſumptū ꝓbať:qꝛ cogitatio noua vel libere cauſareť:et
tunc non eſſet finis mutationis ſucceſſiue contra preallē-
gatam auctoritatem Cōmen.aut illa cogitatio actualis
generaretur naturaliter ab aliqua ſpecie imaginatiua.
Et tūc vel eſt aliqua ſpecies debiliſſima ⁊ minima ipſius
a.in virtute imaginatiua que poteſt agere in intellectu:
vel eſt maxima que non poteſt:nō poteſt dici primū:quia
ſi ſic ſit illa minima que poteſt.b.et intētio quā poteſt cau
ſare ſit.c.igitur aliqua alia ſpecies in imaginatiua debi-
lior ꝗ̄.b.poteſt cauſare in intellectu aliquā intentionem
debiliorem ꝗ̄.c.ſic enim eſt in alijs actionibus naturali-
bus:ꝙ ſi aliqua virtus poteſt mouere aliquid aliqua ve-
locitate:virtus minor poteſt mouere illud tardius:quod
probatur ex hoc ꝙ illud motum poteſt moueri tardius a
virtute debiliori:et ſic ſequitur ꝙ non ſit aliqua debiliſſi-
ma et minima ſpecies in imaginatiua potens cauſare in
intellectu cogitationem actualem de.a.relinquitur ergo
ꝙ ſit alia maxima que non poteſt et quelibet intenſior po
teſt agere in intellectum. Ex hoc ꝓbatur ꝙ nullū eſt pri-
mum inſtans in quo ſpecies imaginatiua agit in intelle-
ctum:⁊ per conſequens nec cogitationis in itellectu ſi co
gitatio ſimiliter a ſpecie imaginatiua cauſetur:quia ſi ſit
aliquod tale primum inſtans:ſit inſtans preſens.tunc ſic.
ſpecies imaginatiua agit nunc in intellectu naturaliter ⁊
nō libere. igitur nec primo eſt iſta ſpecies ſatis fortis ad
agendū:quia ſi prius fuiſſet ſatis fortis prius egiſſet. igi
tur eſt aliqua ſpecies minima ſeu debiliſſima in imagi-
natiua que poteſt agere in intellectum:cuius oppoſitum
iam ꝓbatum eſt. igitur non eſt aliquod primum inſtans
in quo ſpecies et imaginatiua agit in intellectum: ac per
hoc non eſt aliquod primum inſtans quo intellectus co-
gita cum ſua cogitatio ſit naturaliter a ſpecie imaginati-
ua:⁊ ſequitur principale ꝓpoſitum. ¶ Hec opinio mihi
non apparet vera:ideo ꝓpter ipſam et ꝓpter reſponſionē
ad argumentum pono concluſiones tres. Prima eſt. ꝙ
poſſibile eſt aliquā volitionē indiuiſibiliter ſeu ſimul to-
tā ꝓduci. Secunda eſt.ꝙ poſſibile eſt aliquā volitionem
ſucceſſiue et partibiliter produci. Tertia ad articulum
directe ꝙ angelus potuit in aliquo inſtāti pmo peccare.
¶ Primā ꝓbo rationibus quibuſdā alioꝝ ſatis ꝓbabi-
libus:vt mihi videtur primo ſic.poſſibile eſt charitatem
alicuius ſimul totā corrūpi.igitur poſſibile eſt aliquam
volitionem ſimul totā ꝓduci.antecedens ꝓbať. nā poſſi
bile eſt ꝙ aliquis habens charitatē peccet primo morta-
liter.peccato aūt mortali tota charitas ſimul corrūpitur
vt omnes concedūt.conſequentia patet:qꝛ non prius per
peccatū corrūpiť charitas ꝗ̄ peccatū illud ſit vt certum
eſt.alias pena pcederet culpā:nec pus peccatū illud eſt
ꝗ̄ ipa corrūpať.cū nō ſe cōpatianť in eodē de lege cōmu
ni.ſimul ergo charitas pmo non eſt ⁊ culpa mortalis eſt:
⁊ habeť ꝓpoſitū. ¶ Secūdo.poſſibile eſt notitiā tā ſen-
ſualē ꝗ̄ itellectualē totā ſimul ꝓduci.igiť ⁊ volitionem.
conſequentia patet.tū qꝛ non eſt magis potēs itellectus
aut ſenſus reſpectu ſui actus ꝗ̄ voluntas reſpectu ſui.tū
qꝛ poſita ſufficiēti notitia de obiecto placibili ſimul poni
poteſt volitio circa illud.Antecedens ꝓbo ex eo ꝙ aliqđ
viſibile exiſtens in tenebris ſi ſubito lumen cauſeť in me-
dio:ſicut poſſibile eſt.ſubito cauſabit viſionē in viſu.poſt
to ꝙ ſit aliquis primus et diſpoſitus. ¶ Ad hoc etiā eſt
auctoritas expreſſa Cōmen.3.de anima.vbi ait.ꝙ ſentire Cōmē.28
eſt p ſe actio pfecta ⁊ ſine tēpoꝛe ⁊ abſq; eo ꝙ pcedat ipm
actio diminuta:⁊ idē ſtatim dicit de intelligere: ⁊ conclu
dit ꝙ Ariſto.intēdit ibi declarare cauſam ꝓpter quā in-
tellectus intelligit ſine tempoꝛe. ¶ Ad hāc auctoritatem
rñdetur.d.ꝙ intellectus Cōmen.in pdicta auctoritate et
alijs ſimilibꝰ eſt ꝙ ꝗuis huiuſmodi actiones.ſ.ſentire et
intelligere intēdanť ex aliqua cauſa p aliquod tēpus.in
termino tñ illius tēpoꝛis ⁊ in omnibus inſtātibus ſequē-
tibꝰ dicunť eſſe pfecta in ſua ſpecie quando eſt in anima
pfecta quies:nec tūc requirūt actionē ſucceſſiuā imme-
diate precedētem. et hoc intelligit per hoc qđ ait.ꝙ illas
actiones non precedit actio diminuta.ſ.neceſſario ⁊ ime
diate. Sed hic gloſa nullo modo eſt ad mentem Cōmen.
aut Philoſophi quē exponit Cōmen.ibidē.qđ patet.nā T.c.28.
Philoſophus ibi vult dare differentiā inter tranſmuta-
tionem ſenſus.cū de non actu ſentiente fit actu ſentiēs:et
intellectus:cū de non actu intelligēte fit actu intelligēs:
⁊ tranſmutationē rerū materialiū.nō ergo accipit actio-
nes illas ſm ꝙ ſunt iā ꝓducte ⁊ in quiete: ſed ſm ꝙ fiunt
in ſenſu vel in intellectu ⁊ acquirunť poſt:ꝗuis fuerunt:
⁊ hoc manifeſte patet ex ꝟbis Philoſophi ſm lrām quā
Cōmen.exponit.ſunt enim hic.⁊ videmus ſenſatū facere T.c.28.
ſentiēs in actu poſtꝗ̄ erat in potētia nō patiendo altera-
tionem:⁊ in hoc qđ dicit non patiendo alterationē innuit
differentiam quā intendit:vnde et ſine medio ſubdit. Et
ideo iſte alius modus motus eſt.motus eñ eſt actio.non
aūt pfectio.actio aūt ſimpliciter eſt alius motus et actio
pfecti.vbi Commen.exponens.videmus inquit ⁊c.i.Et Cōmē.28
ꝙ videmus ſenſibile facere ſentiēs in actu poſtꝗ̄ fuit in
potētia nō ita ꝙ ſentiens apud exitū de potētia in actum
trāſmutetur aut altereť ⁊c. Item infra. Et cauſa ꝓpter
quā iſti motui conuenit trāſmutatio.illi aūt non:eſt qꝛ il-
le motus cui accidit traſmutatio eſt actio non perfecta ⁊
via ad cōplementū. Ille aūt eſt actio pfecta:imo cōple-
mentū. Ex his aūt patet.primo ꝙ ſicut dicebatur loquiť
de talibus actionibus:nō ſm ꝙ ſunt prius facte ⁊c̄.vt di
cit reſponſio:ſed ſm ꝙ fiunt et exeunt ad actū poſtꝗ̄ non
fuerūt. ¶ Secūdo.qꝛ ſic non ſunt actiones imperfecte ⁊
ſucceſſiue:ac quaſi vie ad cōplementū: ſed pfecte ⁊ com-
plete:⁊ per conſequens indiuiſibile ⁊ ſimul tote:⁊ ſm hūc
intellectum.loquitur etiam Philoſophus.10.ethi. vbi di Cap.4.
cit.ꝙ viſio ⁊ delectatio ſunt de numero totoꝝ et pfectoꝝ.
¶ Aduertēdum tamen ꝙ ꝗuis talia cōtingat fieri ſimul
tota.nihilominus tamen contingit etiā vt aliquādo fiant
partibiliter:vt patebit in concluſione ſequenti:ſed hoc nō
p ſe conuenit eis:neq; ſemp.et hoc etiam notauit Cōmen.
ſubdens.vbi ſupra.3.de anima. Et cum ita ſit inquit.ſ.ꝙ Cōmē.28
ſentire ⁊ intelligere ſunt actiones pfecte:eſſe in intellectu
actionem īperfectā accidit ei ꝓpter materiā.nō ſm ꝙ eſt
actio: ⁊ cū accidit hoc actioni neceſſe eſt aliquā actiōem
eſſe liberatā ab hoc accidente. Ex quo vt patet etiā con-
cludit ꝙ neceſſe eſt aliquā actionem eſſe vel eſſe poſſe nō
imperfectā et diminutā:qđ eſt ꝓpoſitū. ¶ Huic etiā cō-
cordat Philoſophus.10.ethi.per cuius dictum ibidem Cap.4.
ꝓbatur etiam preſens concluſio.cum ait.ꝙ contingit de-
lectari in non tempoꝛe:⁊ in ipſo nunc:⁊ ꝙ delectatio eſt to
tum aliquid. ¶ Tertio ſic.chriſtus habuit ſm animam
actum meritorie dilectionis que per nullū tempus aucta
fuit.igitur habuit volitionem totam ſimul: ⁊ non partibi
liter ꝓductam. conſequentia patet:quia ſi ſucceſſiue et
partibiliter fuiſſet dilectio illa ꝓducta maior vel inten-
ſior in eo dilectio fuiſſet in fine illius tempoꝛis ꝗ̄ in me-
dio.antecedens vero ꝓbatur auctoritatibus magiſtri.d.
lib.3.diſt.18.ꝙ chriſtus ab ipſa cōceptione meruit p cha-
ritatem iuſtitiam et alias virtutes:et ſequitur ꝙ tāta ple
nitudo cariſmatum in eo fuit ꝙ in eis proficere non po-

Digitized by Google

tuit:et ideo melior ipſius anima fieri non potuit ꝙ ab ini
tio ſue conditionis extitit. Item Grego. quem ibidem al-
legat magiſter. d. non habuit omnino chriſtus iuxta ani-
me meritum quo potuiſſet proficere. igitur nec eius meri
tum vel meritoria volitio augeri. ¶ Ad iſtud doctor iſte
reſpondet ꝙ illud meritum non habuit chriſtus a volun-
tate humana: ſed per creationem: et ideo nō ex hoc ſequi-
tur ꝙ actus volitionis naturaliter ꝓducte fiat in inſtāti.
¶ Contra. hoc non poteſt ſtare ſm dicta eius: quia ſm
ipſum nullus actus eſt alicuius meritum a quo non effi-
citur. igitur ſi non ab anima chriſti ille actus productus
fuit non fuit meritum anime chriſti. eſto ꝙ poſſet dici ꝙ
fuiſſet meritum chriſti propter eius diuinitatem a quo
fuiſſet productus: vt ipſe videtur velle dicere. nūc autem
auctoritates predicte dicunt ipſum meruiſſe ſm animā.
igitur ſm iſtius doctrinam ab anima productus fuit.
¶ Preterea. Chriſtus meruit: et conſtat ꝙ non ſm diui-
nitatem. igitur ſm humanitatem. et ſi ſic igitur ſm ani-
mā: ꝛ ꝑ ꝯñs illud meritū fuit ab aīa eius. ¶ Secundam
concluſionē ꝓbo primo ſic. contingit volitionē itēdi: igit
ꝯtingit volitionem partibiliter produci. ꝯñtia patet. nam
intentio forme non fit niſi per additionem noue partis for
me: vt probatum eſt in pmo. diſt. 17. antecedēs probatur:
quoniam contingit in aliquo intendi notitiam vel eſtima
tionem de bonitate rei alicuius quā deſiderat: vtpote co
dicis per diligentiorem examinationem ſue pulchritudi
nis vel veracitatis: aut equi per maiorem experientiam
ſue fortitudinis aut ſue velocitatis. igitur et cōtingit de-
ſiderium de ipſa intendi: et patet conſequentia. quoniam
Cōmē.36 vt dicit Commenta. 12. metaphyſi. et nos ita etiam expe-
rimur. quanto magis quod deſideratur eſtimatum fue-
rit maius bonum: tanto deſideriū maius erit. ¶ Secun-
do contingit aliquam volitionem partibiliter corrumpi:
igitur contingit aliquam partibiliter produci. conſequen
tia patet. antecedens probatur per experientiam. experi
tur enim quis ꝙ aliquando intenſe ꝛ feruenter deſiderat
aliquam rem non habitam: aut in habita delectatur et
complacet: et paulatim tepeſcit et reuertitur talis com-
placentia vel deſiderium et tādem ceſſat: talis autem re-
miſſio non contingit abſqꝫ ſucceſſiua corruptione dicto-
rum actuum. ¶ Tertio. poſſibile eſt viſionem corpora-
lem et etiam intellectualem partibiliter acquiri. igitur et
volitionem. conſequentia patet: tum quia non magis ap-
paret repugnantia ex parte volitionis ꝙ viſionis: ꝛ maxi
me intellectualis: tum quia frequenter ad clariorē ꝛ per-
fectiorem notitiam rei ſequitur intenſior volitio: vt ſupra
tactum eſt. antecedens patet: cum aliquid primo viſum
a remotis appropinquat videnti et ſm maiorem appro-
pinquationem clarius videtur. Item cum viſibile remiſ-
ſum actu viſum continue intenditur et clarius ac perfe-
ctius videtur in quo caſu euidentius poteſt argui ꝙ vi-
ſio fiat partibiliter. nam cōtinue noue partes coloris ſm
intenſionem generantur in eodem ſubiecto primo cū pre-
cedentibus: et illo vtiqꝫ ſicut et alie videntur ꝛ non prius
videntur ꝙ ſint. certum eſt: nec prius ſunt ꝙ videātur. pa
Cap.10. tet per Augu. 14. de trini. dicentem quedam cognoſcibi-
lia ſimul cum cognitione eſſe incipiunt: velut ſi aliqͥd vi-
ſibile quod omnino non erat ante oculos noſtros oriatur
cognitionem noſtram vtiqꝫ non precedit: aut ſi ſonet ali-
quid vbi adeſt auditor ſimul ꝑfecto incipiūt eſſe ſimulqꝫ
deſinunt et ſonus et eius auditus: et iſtud qđ vltimo poſi
tum eſt optime valet etiam ad principale propoſitum. nā
ſicut locutio exterior ſucceſſiue formatur ſic et auditus
ſucceſſiue generatur. patet etiam huius ratiōe. nā alias
actiuum naturale ſtaret per tempus in ſufficienti diſpo-
ſitione ad paſſum ſufficiens ceteris requiſitis concurren
tibus antequꝫ ageret. ſimul ergo dum ille partes coloris
ſiunt videntur: ꝛ ſicut ſucceſſiue fiunt ſic ſucceſſiue vidē-
tur. ꝛ conſtat ꝙ non ea viſione preciſe qua priores videbā
tur: ſicut patꝫ ex auctoritate preallegata. et etiam ratione:
quoniā viſio vnius rei non poteſt naturaliter fieri viſio al-
terius. igitur aliqua viſione partiali. non autem preexiſtē
te: quia nulla viſio naturaliter precedit rem viſam cū queli-
bet a re viſa cauſetur ſm Aug. 11. de tri. Et ſimiliter lib. Cap.4.
14. vbi ſupra proximo. ¶ Item in alio exēplo efficaciter
idem cōuicitur. Si enim ad magnum viſibile cuius par-
tem tantū quis videat per aliquod foramē moueatur mo
tu continuo ante foramen illud. verbi gratia. a dextro in
ſiniſtrum: pars prima viſa ſucceſſiue exibit oppoſitionem
oculi ꝛ occultabitur ſibi: ꝛ alia prius non viſa ſuccedet: ꝛ
quia conſtat ꝙ ſuccedens non videbitur viſione precedētis:
nec ipſa tota ſimul ſuccedat: ſed per partē ante partem: ſe-
quitur ꝙ noua viſione partibiliter et ſucceſſiue acquiſita
videbitur: quod eſt probandum. ¶ Contra iſtam conclu-
ſionem ſunt rationes aliquorum tenentium ꝙ actus dili-
gendi ſit impartibilis oīno: quarum prima eſt: quoniam ſi
eſſet partibilis: ꝛ per conſequens in infinitum diuiſibilis
in remiſſius. ſequitur ꝙ in dilectiōe qua quis diligit deū
contineatur aliqua pars remiſſior ꝛ imperfectior actu di
lectionis: qua quis diligit muſcā. ꝛ cum quelibet pars di
lectionis ſit dilectio: ſequitur ꝙ aliqua dilectio dei ſit im-
perfectior / vel ſaltē minus perfecta dilectione muſce: qđ
videtur abſurdum. ¶ Secūdo ſequeretur ꝙ quis ſimul
idem obiectū diligeret perfecte et imperfecte: toto ſiqui-
dem actu perfecte: et parte actus imperfecte. Et ſic bea-
ta virgo ita imperfecte deū diligeret: ſicut vnus alius mi
nime deo carus. ¶ Tertio ſumantur due dilectiones di-
uerſarum rationum: et quero an quodlibet indiuiduum
vnius illarū ſpecierum eſt perfectius quolibet indiuiduo
alterius ſpeciei / aut non. ſi non. igitur ſpecies non ſunt ſi-
T.c.13 cut numeri. contra Philoſophū. 8. metaphy. Si ſic. igitur
vnius illaruꝫ dilectionū quelibet pars perfectior eſt alia
dilectione. ꝛ vlterius cum quelibet pars habeat in ſe par
tes ꝓportionales infinitas. ſequitur ꝙ quelibet continet
in ſe partes infinitas: quarum quelibet eſt perfectior alia
certa dilectione: vtpote illa altera primo ſumpta: et ſi ſic:
quelibet igitur eſt infinite perfecta: qđ eſt falſum. ¶ Ad
primum dicendū ꝙ in vltimo conſequente cōparatio po-
teſt accipi ſm ꝓportionalitatem: vt ſit ſenſus: ꝙ aliqua di
lectio dei eſt minus imperfecta in ſua ſpecie / ꝙ ſit aliqua
dilectio certa data muſce in ſpecie ſua. ꝛ in illo ſenſu cōſe
quens non eſt incōueniens: ꝛ poteſt ſcđo accipi ſm ꝓpor-
tionem vnius ad alteram: ꝛ tunc nego conſequentiam: lo-
quendo de perfectione naturali: non de gratuita. dico enī
ꝙ quelibet ꝙtumcunqꝫ remiſſa dilectio dei perfectior eſt
ꝙtūcunqꝫ intenſa dilectione muſce: ſicut quelibet ꝙtum-
cūqꝫ remiſſa intellectio albedinis perfectior eſt ꝙtūcūqꝫ
perfecta / vel intēſa de nigredine. ¶ Ad ſecundum dicen-
dum ꝙ ly. īperfecte poteſt capi dupliciter. vno modo ne-
gatiue: ita ꝙ ly in. equiualeat negationi: vt ſit ſenſus ꝙ
quis perfecte diligeret deum non perfecte diligeret deū:
et tunc conſequentiam nego. nec probatio valet ad hunc
ſenſuꝫ: vt patet. alio modo poteſt capi remiſſe vt ſit ſenſus
ꝙ perfecte / vel intenſe ꝛ remiſſe diligeret deum: et ſic ad-
huc poteſt negari conſequētia: ꝙuis poſſit concedi ꝙ in-
tenſa ꝛ remiſſa dilectione diligit deum: ſicut etiam conce
di poteſt ꝙ idem ſubiectum eſt calidum calore intenſo et
calore remiſſo: qui eſt pars intēſi: ꝛ tamen ex cōmuni vſu
non cōceditur ꝙ idem eſt intenſe ꝛ remiſſe calidum: quic-
quid concedendum foret de virtute ſermonis: ſicut dictū
eſt in primo di. 17. vbi queritur an intenſio corporalis for-
me fiat per acquiſitionem noue partis forme. articu. 2. in
reſponſione ad ſextam rationem alterius opi. ſi quis au-
tem velit primam eūdem ſenſum facere cum ſecunda de

Digitized by Google

quo nolo contendere:tunc concedo conſequentiam:⁊ con
ſequens tā primū q̃ ſecundū:nec tamen ex illo ſecūdo ſe-
quitur ꝙ beata virgo non ꝑfectius diligat q̃ ille minime
deo carus:q̃uis etiā ⁊ illa ſecūda.conſequentia non va-
leat de vir.ſer.propter ly ſicut.qđ habet vim confunden-
di:⁊ ideo hec eſt falſa.aliqua dilectio virginis eſt ita re-
miſſa vel parua:ſicut dilectio illius minime deuoti:quo-
niā qualibet dilectione vel parte dilectionis virginis eſt
aliqua pars dilectionis minime deuoti remiſſior:⁊ ꝓpter
eādē cauſam non eſt etiā econuerſo cōcedendū ꝙ aliqua
pars dilectionis illius ſit ita remiſſa ſicut pars dilectio-
nis virginis. ¶ Ad tertiū dico ꝙ quodlibet indiuiduum
ſpeciei ꝑfectioris eſt ꝑfectius quolibet indiuiduo imper-
fectioris ſpeciei. et vlterius concedo ꝙ quelibet pars di-
lectionis ꝑfectioris ſpeciei cōtinet infinitas partes:qua-
rū quelibet eſt ꝑfectior ⁊c̄. ſed nego conſequentiam qua
infert̄.igiť eſt infinite ꝑfecta:et ratio eſt:q2 cōparatio ſit
inter ea que ſunt alterius rationis:in quibꝰ nō valet talis
conſequētia:ſicut declaratum eſt in.q. ꝓxime allegata in
reſponſione ad octauā rationē opi.alterius.vnde ſimiles
rationes poſſunt fieri ꝙ nulla corporalis forma ſit parti-
biliter acquiſibilis loquendo de partibilitate intenſiua:
cuius oppoſitū:vt puto:eſt in p̄mo.di.17.ſufficiēter oſtē-
ſum. ¶ Tertiā concluſionē ꝓbo ſic. poſſibile fuit ange-
lū anteq̃ peccauit habere charitatē. et p̄mū eius pecca-
tum fuiſſe mortale. igiť poſſibile fuit vt in aliquo inſtāti
p̄mo peccaret.conſequētia patet:q2 antecedēte poſito in
eſſe ſequiť ꝙ in inſtanti aliquo p̄mo peccauit.ſ.in eo quo
p̄mo eius charitas nō fuit.antecedēs ſm oēs verū eſt et
ꝑſertim ſm docto.opi.oppoſite.cū etiā teneat ꝙ de facto
angelus fuit creatus in charitate et eā ꝑ peccatū ꝑdidit:
ſicut patet lib.ſuo.2.di.3.ꝙ aūt illud fuerit p̄mū peccatū
quo ꝑdidit charitatē certū eſt ſm oēs. ¶ Secundo ali-
quā volitionē malā potuit angelus ſimul totam de nouo
elicere et anteq̃ illā eliceret nullo modo alias peccaſſe.
igiť potuit in aliquo inſtāti p̄mo peccare.conſequētia eſt
euidēs:⁊ antecedēs quo ad p̄mā partē patet.tū ex prima
concluſione: tū q2 volitioni ſiue bone ſiue male non repu-
gnat totā ſimul eſſe etiā ſm opi.oppoſitā que concedit ꝙ
poſtq̃ eſt perfecta durat ſine motu ⁊ augmentatione nec
agenti repugnat totā ſimul ꝓducere: cū nec naturali agē-
ti repugnet:q̄nimo vbi nō eſſet repugnantia qđ ſucceſſiue
facit faceret totū ſimul:⁊ poſſibile fuit in volūtate angeli
nullā reſiſtentiam eſſe reſpectu male volitionis.igitur et
ipſe potuit producere totam ſimul. Nunc eſſet reſpondē-
dum ad rationes op̄.alterius:ſed quia plures ex eis ipli-
cant difficultatem pertinentem ad arti.ſequeñ.ideo vſq̃
tunc differantur.

Quantum ad ſecūdum articulum eſt etiam di-
uerſitas opi. et vtriq̃ parti fauent
multi.mihi autem videtur ꝙ probabilius dicant tenen-
tes ꝙ angelus potuit in primo inſtanti mereri et potuit
etiā peccare.ratio que mouet me eſt:quoniā omne qđ ha-
buit angelus quando pecauit neceſſario requiſitum ad
hoc ꝙ poſſet peccare habuit vel potuit habere in primo
inſtanti.igitur et in primo inſtanti potuit peccare: ſimili-
ter omne quod habuit angelus quando meruit requiſi-
tum ad poſſe mereri habuit vel habere potuit in primo
inſtanti.igitur et poſſibile fuit ipſum mereri. conſequen-
tia vtraq̃ clara eſt: et antecedens faciliter declaratur.
nam ex parte intellectus equalē et eādem habuit notitiā
vel habere potuit cum notitia ſit ꝓducibilis in inſtāti:vt
prehabitum eſt:et cuiuſlibet talis omnes per ſe cauſe po
tuerint eſſe in primo inſtanti: ſicut patet diſcurrendo:ſi-
militer eque potens et libera fuit voluntas in principio
ſicut tunc:et gratiam potuit ita deus tūc infundere ſicut
poſtea. Quod dictū eſt de notitia confirmať ex intētione

Auguſt.7.de ciui.dei.vbi dicit.ꝙ nullo modo ſm ſpatiū Cap̄.10.
tēporis prius erant ſpiritꝰ illi tenebre quos angelos dici-
mus:ſed ſimul vt facti ſunt:lux facti ſunt:nō tm̄ ita creati
vt quoquo modo viuerē:ſed etiā illuminati vt ſapienter
beateq̃ viuerent.ab hac illumiatione auerſi quidā ange-
li non obtinuerūt excellentiā ſapientis beate vite que ꝓ-
culdubio non niſi eterna eſt:eternitatiſq̃ ſue certa atq̃ ſe-
cura. Ex his patet ꝙ eam ſapientiā et notitiā a qua mali
ceciderunt ipſi in ſuo initio habuerūt. Quod vero dictū
eſt de poteſtate ac libertate ſue volūtatis non cadit in du-
bium. ¶ Secūdo chriſtus ſm animā meruit in primo in-
ſtanti ſue creationis.igiť poſſibile fuit ꝙ angelus in p̄mo
inſtanti meruerit:⁊ ſimiliter ꝙ peccauit.conſequētia pz.
antecedēs ꝓbatur ex intētione magiſtri.3.ſen.diſt.18.vbi
vult ꝙ chriſtꝰ ſm animā ab initio ſue cōceptionis meruit
nec ꝓficere in meritis potuit:ſicut ꝓbat ibidē auctoritate
Greg.nec poteſt gloſari ab initio.i.immediate poſt initiū
quia vel meruiſſet imediate poſt in inſtanti:⁊ tunc inſtāti
immediatū fuiſſet inſtans:aut in tēpore imediato:⁊ tunc
profeciſſet in merito ꝯtra magiſtrū. ¶ Contra iſtā partē
plures fiunt rōnes.due tamē ſunt potiores:⁊ arguiť pri- Sanctus
ma ſic.ſi peccaſſet in primo inſtanti deus fuiſſet cauſa ſui tho.1.pte.
peccati:ſed conſequēs eſt īpoſſibile.ergo ⁊ antecedēs.cō- q.63.ar.6
ſequentia ꝓbatur:quia oīs operatio que ſimul incipit cū
eſſe rei eſt ei ab agente a quo hꝫ eſſe:ſicut moueri ſurſum
eſt igni a generāte. ¶ Secūdo angelus nō potuit in p̄mo
inſtāti habere perfectā deliberationē.igitur nec in primo
inſtāti peccare.antecedēs probať: tum quia deliberatio
requirit conſiliū ⁊ ſyllogiſmū practicū qui non poteſt eſſe
niſi circa futura ⁊ ex ꝓpoſitionibus de futuro:tū quia ad
talē deliberationē neceſſario reqritur determinata ſentē-
tia intellectꝰ ſequens oppoſitas eſtimationes.nā perfecta Aureolꝰ
deliberatio eſt diſcurſus accipiens vtrāq̃ partē contra- li.2.di.4.
dictionis.⁊ hinc eſt ꝙ bruto nō imputat actus:q2 eſtima- q.2.
tiones de vtraq̃ parte cōtradictionis habere non poteſt.
angelus aūt non potuit habere in p̄mo inſtāti ſententiam
ſequētem eſtimationes oppoſitas vt intelligat concluſio-
nem affirmatiuā vt in vno principio ⁊ negatiuam in alio.
alias illas habuiſſet ſimul:⁊ per cōſequens ſimul habuiſ-
ſet oppoſitos ſyllogiſmos. ¶ Ad primū ſi conſequens in-
telligatur ſic ꝙ deus fuiſſet cauſa immediata et totalis
illius peccati:aut fuiſſet angelo cauſa eliciēdi illū actum
malū:in quorum altero ſenſu ipſum debet incōueniens re
putari:⁊ in quo ſenſu nō conceditur deū eſſe cauſam pec-
catorum:nego conſequentiam illam. Et ad probationem
dico ꝙ quicquid ſit de operatione naturaliter conſequen-
te de qua etiam non eſt vera propoſitio aſſumpta:vt alias
videbitur. de libere tamē elicita non habet apparentiā.
¶ Confirmatur reſponſio:quoniam vt dicit quidam do- Sco.i re-
ctor hanc conſequentiā ſententialiter Auguſtinꝰ videtur porta li.2
negare.2.de ciui.dei.vbi dicit.ꝙ illi qui dicunt ꝙ diabo- di.4.c.4.
lus nunq̃ fuit cum ſanctis angelis beatus.illa.ſ.beatitu-
dine imperfecta non excellenti ⁊ eterna de qua in princi-
pio proxime allegate auctoritatis locutus eſt.ſuo recu-
ſans ſubditus eſſe creatori ⁊c.non conſentiūt manicheis
qui ſentiunt ꝙ diabolus ſuam quandam propriam tanq̃
ex aduerſo quodam principio habeant naturam mali:ita
ꝙ ſm Auguſtinū.non ſequitur ꝙ ſi peccauit ab initio fuit
ex aduerſo ⁊ malo principio:ac per hoc ſtant ſimul ꝙ pec-
cauit ab initio:⁊ tamen fuerit productus a deo bono:qui
nō fuerit cauſa modo predicto ſui peccati. Et hoc expliſſe
confirmatur ex eo quod ait.2.ſuper Geñ.ꝙ putať inquit Cap̄.32.
nunq̃ diabolus in veritate ſtetiſſe nunq̃ cū angelis bea-
tam duxiſſe vitam:ſed ab ipſo ſue conditionis initio ceci-
diſſe:non ſic accipiendum eſt vt non a propria voluntate
deprauatus ſed malus a bono deo creatus putetur alio-
quin non ab initio cecidiſſe diceretur:neq̃ enim cecidit ſi

talis eſt factus:ſed factus ꝯtinuo ſe a luce veritatis auertit ſupbia tumidus ⁊ ꝓprie poteſtatis dilectione corrupt⁹: vnde beate atq; angelice vite dulcedinem non guſtauit. Quā nō vtiq; acceptā faſtidiuit:ſed nolendo accipe deſeruit et amiſit. Et ſubdit nō ex eo qđ accepat cecidit:ſed ex eo qđ acciperet ſi ſubdi voluiſſet deo: qđ ꝓfecto:quia noluit ⁊ ab eo qđ accepturus erat cecidit ⁊c. apparet ergo ꝙ iſta verba clauderēt ꝯtradictoria:ſi neceſſario ſequeretur diabolū eſſe creatū a deo malū poſito ꝙ in p̄mo inſtāti peccaſſet ⁊ fuiſſet malus. ¶ Preterea. Sicut idem doctor dicit:et bñ:ſi ratio illa valeret:ita poſſet argui ꝙ nūc de facto deus ſit cauſa cuiuſlibet peccati:qm̄ non ſolū cū p̄mo creat animā:ſed ⁊ ſemꝑ poſtea donec illā ꝯſeruat eſt cauſa eius:qđ ſi nō ſequit̄ ipm̄ ex hoc eſſe cauſam peccati:ſic non ſequit̄ ſi angelus tunc in p̄mo inſtāti peccaſſet.

Ochami quodli.2.q.6. ¶ Ad ſecūdū diſtinguendū eſt de deliberatione: vt quidā alius doctor diſtinguit. nā duplex eſt deliberatio. vna que eſt cū ꝑfecta inueſtigatione alicuius dubij: ꝓ quo habet argumētū ad vtrāq; partē ꝯtradictionis: alia que eſt ꝑfecta cognitio vel aſſenſus reſpectu ꝑncipij practici vel cōcluſionis:p̄ma non requirit̄ ad actū meritoriū neq; ad demeritoriū:ſed ſufficit ſecūda cum libertate arbitrij ad conformiter eliciēdum volitionē ⁊ non eliciendū. et talis vtiq; eſſe poteſt in inſtāti:ex hoc patet ad argumētū:qm̄ ſi antecedens ſumat primo modo deliberationem: conſequētia nō valet. Si autē ſecūdo modo ipſum eſt falſum. ¶ Ad primā ꝓbationē dicendū ꝙ nō requiritur tale cōſiliū:cū habet̄ ſufficiens cognitio concluſionis:imo ſuperfluū foret cū non ꝓpter aliud habeatur conſiliū. Et ſimili modo dicendū eſt ꝙ non ſemꝑ requiritur talis ſyllogiſmus de futuro:nec ꝙ eſtimationes ille oppoſite precedant/ vt in ſecunda ꝓbatione ſumebatur: quinimo in homine ꝑfecte virtuoſo nō ꝑueniūt tales eſtimatiōes:ꝗ̄uis in non ꝑfecte habituato velut in incōtinente preueniant.

¶ Nunc ad rationes opi. in p̄cedēti articulo reprobate.

¶ Ad primā ꝗ̄uis cōſequētia negaret̄ a multis quicꝗ̄d ſit de ea. dico ꝙ conſequens non eſt falſum : vnde dico ꝙ angelus potuit peccare in p̄mo inſtāti: ⁊ ſi aliqs nō crearet̄ cū ſufficienti notitia ⁊ arbitrii libertate poſſet in p̄mo inſtāti peccare. cū ꝓbat̄ ex modo arguendi Aug. ꝙ cōſequens ſit falſum. dico ꝙ ad intentionē Augu. ſufficit ꝙ illud bonū qđ vitiū corrumpit vel minuit p̄ceſſerit natura: nec oportet ꝙ p̄ceſſerit tēpore:illud autē bonū diminutū eſt aptitudo ad beatitudinē conſequendā: quoniā ꝑ peccatū redditur natura bona min⁹ apta et idonea ad illā. Et iſtud eſſe intentionis ſue patet ex principio illius capituli ⁊ argumentationis: vnde querens cauſam miſerie malorum angeloꝝ. d. ꝙ fuit auerſio ab eo qui ſumme eſt. addit hic primus defectus et p̄ma inopia et primū vitiū eius nature:que ita creata eſt vt nec ſumme eſſet: ⁊ tamē ad beatitudinem habēdam:eo ꝙ ſumme eſt frui poſſet a quo auerſa:non quidem nulla ſed tm̄ minus eſſet atq; ob hoc miſera fieret : vnde et cum poſtea in ꝓſecutione probat ꝙ mala voluntas non potuit alicui nature eſſe ſempiterna intelligit ꝙ nō potuit eſſe ei ſempiterna quaſi cōnaturalis ſeu ꝯſequens ipſam naturaliter. ſicut Manichei opinati ſunt de quibuſdam naturis:tunc enim nō vitiaſſet eam nec minuiſſet bonum eius priuando aliquo bono habito aut reddendo minus aptam ad habendum. Iam enim non fuiſſet apta ad aliquid incompoſſibile mali voluntati:ſicut nulla res naturaliter apta eſt ad aliquid incompoſſibile ei qđ ſibi naturaliter ineſt. oportet ergo ſi ſibi noceat ꝙ vel actualiter aliquod bonum habuerit quo priuatur:vel habuiſſet:aut nata fuiſſet habere qđ nō habet: ⁊ ad qđ minus potens eſt non ꝗ̄ fuerit ſeu ꝗ̄ fuiſſet ⁊ potuit eſſe ſi non peccaſſet: ⁊ ad hoc vt dictum eſt:non requiritur preceſſio temporis:ſed ſufficit preceſſio nature: alijs etiā modis poteſt intelligi peccatū adimere bonū: ſicut in p̄mo. diſt. 17. vbi agitur de diminutione charitatis in ſolutione cuiuſdā ratiōis eſt dictū : ſed ad propoſitum iſta ſufficiant. ¶ Ad aliam ꝓbationem dicendū ꝙ Aug. nec intendit nec innuit ꝙ ſi angelus peccauit in primo inſtanti ſequatur peccatū illi fuiſſe naturale:cū expreſſe: vt antea allegatum eſt:dicat in precedenti. c. ꝙ dicentes illud non conſentiunt manicheis qui ſentiunt ꝙ diabolus habeat quādā ꝓpriam naturā mali ⁊c. ſed ſicut clare patet legenti ſtatim ꝓſequens errorem manicheorum ⁊ auctoritates ſcripture:quas ad ſuū errorē extorquere nitūtur exponēs dicit ꝙ etiā ꝑ ſe illā allegatā canonice Ioā. inducunt: ⁊ tunc addit ꝙ non intelligūt ſi natura talis eſt nullo modo eſſe peccatū. Ex quo dico: vt manifeſtum eſt ꝙ vult ꝑ auctoritatē ab eis inductā contra eos inferre ꝙ non naturaliter diabolus peccat vel malus eſt:non autē contra eos qui dicebant ipſum ſponte et propria voluntate peccaſſe. ¶ Ad ſecundū etiā concedo conſequēs ſi haberentur ſufficientes notitie. ¶ Ad ꝓbationem dico ꝙ aliqs poteſt dupliciter dici amittere iuſtitiam. Vno modo quia quā habuit nō habet. Alio modo quia nō habet quā haberet. hāc diſtinctionem in ſimili innuit Augu. 2. Cap. 12.
super Geñ. vbi proſequens illam opi. ꝙ diabolus ab initio ſuo peccauit: ⁊ docens quomodo tunc intelligendum eſt cecidiſſe inquit. beate ⁊ angelice vite dulcedinem non guſtauit quā non vtiq; acceptā faſtidiuit: ſed nolēdo accipere deſeruit et amiſit. et ſubdit. ꝙ non ex eo qđ acceperat cecidit:ſed ex eo qđ acciperet ſi ſubdi voluiſſet deo: vt etiā ſuperius recitatū eſt. Tunc cum ſumitur. nullus poteſt mereri:niſi quando poteſt iuſtitiam amittere. dico ꝙ ſi accipiatur amittere determinate in p̄mo ſenſu:propoſitio abſolute non eſt vera:nec eam ꝓbat dictum Anſel. talis enim eſt in propria forma ratio eius. ſi non potuerunt peccare non poteſtate:ſed neceſſitate ſeruauerunt iuſtitiam:quare ſi non poteſtate ſed neceſſitate ſeruauerūt iuſtitiam:non magis meruerunt gratiam a deo: quia ſteterunt alijs cadentibus ꝗ̄ quia ſeruauerunt rationabilitatem quā perdere nequiuerunt. hoc autem conſequēs habet Anſel. pro inconuenienti ſupponens eos habuiſſe iuſtitiam ante caſum malorum:et per conſequens ex oppoſito conſequentis ſicut vult inferre angeli boni meruerūt ſeruādo iuſtitiam quā habebant. igitur illam non neceſſitate ſed poteſtate ſeruauerunt. igitur eam nō ſeruare potuerunt: ⁊ vltra. ergo peccare potuerunt:qđ eſt intentum: nunc autem patet ꝙ conceſſo hanc conſequētiam eſſe bonam. angeli potuerūt iuſtitiam non habitam ſeruare vel potuerunt amittere. igitur potuerunt peccare. non eſt cōſequens vt concedatur hanc eſſe bonam conſequentiam. angeli non potuerūt iuſtitiam habitam amittere. igitur non potuerunt peccare:cum argumentatio ex oppoſito antecedentis non teneat gratia forme: et per conſequens nec illa eſt ſimiliter vera. nullus qui non poteſt iuſtitiam quam habet amittere poteſt mereri. ¶ Preterea. Anſel. non infert. ſi non poteſtate ſed neceſſitate ſeruauerunt iuſtitiam. igitur non meruerunt abſolute: ſed nō meruerūt inquit:quia ſteterunt. i. ex hoc ꝙ ſteterūt et perſeuerauerunt in iuſtitia habita:nunc autem non eſt conſequēs. nō meruerunt ex eo ꝙ ſteterunt. igitur non meruerunt. Sed econtra bene. ſicut etiam non ſequitur. non meruerunt:quia ſeruauerunt rationalitatem. igitur non meruerunt. Sed econtra. non oſtenditur igitur ex dicto Anſel. ꝙ hec ſint incompoſſibilia. angeli meruerunt. angeli non meruerūt ſeruando iuſtitiam quam habuerunt:nec etiam iſta. angeli meruerunt. igitur potuerunt amittere iuſtititiā quā habuerunt : ac per hoc vt illa vniuerſalis aſſumpta non probatur ex dictis eſſe vera. ſi vero accipiatur amittere communiter et indifferenter ſm̄ primum vel ſecundum

Digitized by Google

ſenſum.quicquid ſit de maiore.dico ꝙ minor eſt falſa:nec probatio valet:quia procedit in primo ſenſu tantum.

¶ Ad tertium nego conſequentiam:et ad probationē poteſt dupliciter dici. Uno modo vt ibi dicitur. Et cum arguitur cōtra.dico ꝙ non ſequitur ſi ſunt eiuſdem ſpeciei. et vnus producitur in inſtanti ꝙ alius producatur in inſtanti.nam eſt poſſibile ꝙ vna lux producatur in inſtanti eiuſdem rationis cum alia que producta eſt in tempore: et ſimiliter eſt poſſibile de alijs formis partibilibus: nec probatio valet:quoniam nec acquiri in inſtanti nec acquiri in tempore eſt ex his que conueniunt eſſentialiter huiuſmodi ſpeciebus:cū tam hoc ꝗ̃ illo modo poſſit acquiri. Secundo poſſet dico ꝙ illo caſu dato: qui tamen non eſt poſſibilis:niſi per potētiam diuinam:illa dilectio producetur ſeu erit producta tota ſimul:⁊ tamen in nullo inſtanti erit primo producta: et nullum tempus erit anteꝗ̃ ſit producta:ſicut in ſimili declaratum eſt in primo.diſt. 17.parte.2.q.1.arti.2. ¶ Ad quartum concedo primum conſequens. et ad ſecundum quod infertur etiam vlterius dico ꝙ aliud eſt actum meritorium eſſe in inſtanti vel per tempus:et aliud eſt actum meritorium eſſe meritorium in inſtanti ſeu per inſtans vel per tempus. nam per aliquod tempus et in aliquo inſtanti in quo prius nō fuit actus meritorius eſt in quo non eſt meritorius:aut ſi eſt meritorius nō eſt meritorius alterius premij ꝗ̃ prius fuit: ꝗ̃uis enim voluntas poſſit elicere virtuoſe actum meritorium in inſtanti:non tamen in quolibet alio inſtāti ſequente poteſt iam elicitum ſcienter et libere quantum eſt ex ſe deſerere aut alium elicere: ſed eſt dare aliquod tempus ita breue: infra quod nullo modo poteſt deſiſtere ab actu iam elicito aut nouum elicere:quantum eſt ex ſe dico et ſcienter:licet cauſaliter forte aut ſupernaturaliter immiſſa aliqua notitia aliud contingere poſſet.infra tempus autē huiuſmodi ꝗ̃uis in quolibet inſtanti actus ſit et in quolibet ſequente diutius fuerit ꝗ̃ in aliquo precedentium:nō tamen in quolibet eſt magis meritorius ꝗ̃ fuit in primo:imo nec forte meritorius:aut ſi meritorius: non tamen noui ſeu diſtincti premij:et ex hoc ſequitur ꝙ non ex quantalibet continuatione actus meritorij actus eſt maius meritum ſeu maioris premij meritorius ꝗ̃ fuerit in primo inſtanti ſui eſſe. Cum ergo ſecūdo infertur ꝙ poſſent eſſe duo merita equalia:quorum vnum eſſet per inſtans aliud per tempus.ſi intelligatur ꝙ vnum eſſet per inſtans:et aliud per tempus:non video hoc eſſe inconueniens.ſi vero intelligatur ꝙ eſſent equalia.i.eque ſeu equalis premij meritoria:et vnum tamen eſſet meritorium tm̄ per inſtans: aliud vero eſſet meritorium per tempus ceteris paribus.hoc poteſt itelligi dupliciter. Uno modo ꝙ eſſet continue meritorium per tempus et nō maioris premij ꝗ̃ aliud quod eſſet meritorium tm̄ per inſtans:⁊ tunc nego conſequentiam propter falſam implicationem conſequentis. videlicet aliquem actum eſſe meritorium per aliquod tempus continue:vel poteſt eſſe ſenſus ꝙ vnum meritum per aliquod tempus non eſſet maioris premij meritorium ꝗ̃ aliud eſſet per inſtans:et hoc ego concedo ſicut ego concedo ꝙ per aliquod tempus idem actus nō eſt magis meritorius ꝗ̃ fuit in inſtanti primo quo fuit.

¶ Sed tunc contra hoc eſt: quia tunc videtur ꝙ continuatio actus meritorij nihil proſit:quinimmo obſit et ꝙ expediret frequenter interrumpere actum ⁊ deſerere primum et nouum elicere. ¶ Ad hoc dico ꝙ nec omnis continuatio actus prodeſt:vtputa illa que nō eſt libera:et cū ſcientia vt eſt ea que eſt per tempus illud breue non perceptibile:nec etiā nulla prodeſt ſed aliqua:vtpote ea que ex ſcientia et libertate procedit:ſicut cū quis ſcienter poteſt et libere ex ſe deſiſtere ab actu elicito et alium elicere:quod conuenit in eo qui vltra tempus ſibi imperceptibile continuat actum et de tali continuatione dico ꝙ non minus meretur ſic continuans actum/ ꝗ̃ ſi nouum eliceret:et magis expedit ſic continuare / ꝗ̃ interrumpere: vt nouum eliciat:quoniam qui ſic interrumperet exponeret ſe periculo non reſumendi actum tam cito:⁊ tamen ſi pluries reſumeret non plus moueretur/ ꝗ̃ ſi equalem actum ſponte continuaret per tantum tēpus in ꝗ̃to totiens poſſet nouū actum elicere. ¶ Dices.ponatur ꝙ deus in quolibet inſtanti illius temporis imperceptibilis infunderet ſufficientem notitiam/ aut in aliquo vno infunderet tam perfectam ꝙ ipſe angelus in quolibet inſtanti illius temporis poſſet ſcienter illum actum deſerere et alium elicere:tunc ſequitur ꝙ in quolibet tantum merebitur nouum premiū ꝗ̃tum in primo inſtanti: et per conſequēs in quaslibet parte temporis merebitur premium infinitum.

¶ Reſpon.ꝙ conſequens non eſt minus poſſibile / aut minus concedendum/ aut magis impoſſibile / vel negādum ꝗ̃ caſus qui datur: et ideo quicunqꝫ caſum admitteret tanꝗ̃ poſſibilem. conſequenter poſſet concedere conſequens.nec pro nunc video inconueniens ſequi. preſertim cum non ſit impoſſibile deo creare premium infinitum intenſiue: vt ex dictis in primo. diſtinct.44. patere poteſt.

¶ Ad quintum patet:quia ſecunda conſequentia non valet:ad eius probationem aſſumitur falſum. videlicet ꝙ in quocunqꝫ tempore poteſt pluries tam grauiter peccare: ſicut in primo inſtāti peccauit.nā infra illud tempus breue de quo dictum eſt:non ſolum pluries:ſed ne ſemel poſſet nouum peccatum demeritorie elicere: ſicut nec nouū meritum:vt eſt dictum. ¶ Et per idem patet ad ſextum. nam ſuper eadem falſa imaginatione fundatur ſcilicet ꝙ pro quolibet inſtanti temporis in quo actus durat ſit meritorius noui premij. ¶ Ad ſeptimum dicendum ꝙ puniri grauius poteſt intelligi dupliciter: ſcilicet intenſiue et extenſiue ſm̄ durationē pene. ſi primo modo conſequens non videtur negandum:vnde forte vt dicit quidā doctor: quibuſdam qui eternaliter puniuntur in inferno aliquid ad tempus intenſius puniuntur in purgatorio. ſi vero ſecundo modo tunc nego conſequentiam et aſſumptum in probatione ſimiliter.nam ꝗ̃tum ad extenſionem pena debita mortali infinite excedit penam veniali debitam:cum huic eterna illi temporalis debeatur. ¶ Ad octauū concedo conſequens: ſicut etiam ipſe arguens ⁊ quilibet habet concedere niſi velit ponere medium inter totum tempus in quo eſt in charitate et quo caret charitate: ac per hoc in quo vtraqꝫ contradictoria ſint falſa. Tunc ad probationem dicendum ꝙ non intendit Auguſti.ponere tale medium ſm̄ durationem quale imaginatur ar.ſed ſolum vult dicere ꝙ talis trāſitus ab vno oppoſito in aliud: ſiue potius ſit tranſiēs non denominatur ab altero oppoſitorum: quemadmodum conſueuimus denominare operationes ab habitibus dicentes hominem taliter operari quando ſm̄ habitum quem habet elici operationem.verbi gratia. vt dicit Philoſophus. 2.ethicorum. tunc dicimus grammaticum quid grammatice fieri quādo fit ſm̄ eam quam habet grammaticam.nūc autem cum quis ex vno oppoſito tranſit in aliud. verbi gratia.in exemplo Auguſti.cum a ſapientia in ſtultitiam non ſm̄ ſapientiā quā habet tranſit: vt patet: ideo neqꝫ ſapienter. Item nec ſm̄ ſtultitiam:quia in eo non erat ſtultitia qua mediāte trāſiret: et ideo neqꝫ ſtulte dicitur tranſire: ac per hoc concludit Auguſti. ꝙ eſt dare medium inter facere aliquid ſapienter et facere ſtulte: quia ſcilicet conuenit facere aliquid neqꝫ ſtulte/neqꝫ ſapienter:nec tamen ex hoc concluditur ꝙ ſit aliquod tempus vel inſtās medium inter tempus ſtultitie et ſapientie:in quo neqꝫ ſtultus ſit ille nec ſapiens: vt intendit ar. ¶ Ad nonum et decimum patet ex reſponſione ad quartum. ¶ Ad vndecimum dicēdum ꝙ Cap.4.

volet in tẽpore imediato et in nullo inſtanti primo volet.
¶ Ad duodecimum patet ex dictis ad quartum. ¶ Et
per eãdẽ patet ad decimũtertiũ. ¶ Ad decimũquartum
dico primo ꝙ de volitione libera. ex cum probatur ꝙ non
6. phyſi. ex auctoritate Cõmenta. dicendũ ꝙ Cõmen. loquitur de
Cõmẽ. 32 mutationibus corporalibus: non autẽ ſpiritualibus: et il
lud patet ibi tã ex exẽplis ꝙ̃ etiã ex cauſa quã ptractat.
videlicet de ſaluando demonſtrationẽ Ariſto. ad proban
dũ ꝙ omne mobile eſt diuiſibile: eſſe vniuerſalẽ ad omnẽ
mutationem. Conſtat autem ꝙ Philoſophus non loqui
tur ibi niſi de corporalibus mutationibus nec ſue proba
tiones poſſunt ſpiritualibus adaptari: tum etiam quia
Cõmẽ. 28 3. de anima. vt ſupra habitũ eſt Cõmen. expreſſe dicit op
poſitũ de intellectione: et ſimiliter Philoſophus. Secũ
do dico ꝙ in caſu etiã eſt poſſibile dare primũ inſtans vo
litionis naturaliter ſequentis apprehenſionem: vtputa ſi
ſubito cauſaretur talis apprehenſio: qđ ſaltẽ a deo poſſe
fieri nullus catholicus vt puto negaret.

Quantum ad tertium articulum pono quattu
or concluſiones. Prima eſt perti
nens ad diſt. 5. videlicet ꝙ omnes angeli tam boni ꝙ̃ ma
li fuerunt creati in gratia et charitate. Secunda ꝙ non
fuerunt creati cum beatitudine perfecta. et hoc pertinet
ad. 4. diſtin. Tertia ꝙ malus angelus non peccauit in
primo inſtãti ſui eſſe: que pertinet ad diſtin. 3. Quarta ꝙ
non peccauit imediate poſt primũ inſtans: ſed mora fuit
Pauľ op. inter creationem et lapſum. ¶ Primam concluſionem
c. ſ. Tho. probo. primo auctoritate Dam. qui ait in lib. 2. cap. 3. per
pt. 1. q. 62. verbum dei creati ſunt omnes angeli: et a ſpiritu ſancto
articu. 3. per ſanctificationem perfecti facti ſunt ſm proportiõem
Itẽ ppo. dignitatis et ordinis illuminatione et gratia participan
Hyber. et tis. hic vt patet manifeſte de omnibus loquitur. ¶ Se
multi alij cundo idem probatur auctoritate Auguſt. 12. de ciuita.
tñ dicunt dei. cap. 9. vbi ait. ꝙ angeli ſimul vt facti ſunt ei a quo fa
oppoſitũ cti ſunt amore cum quo facti ſunt adheſerunt: eo ꝙ ſunt
Egi. et pe. iſti ab illorum ſocietate diſcreti ꝙ iſti in eadem bona vo
de taran luntate manſerunt: illi ab ea deficiendo mutati ſunt. Et
taſia. de quali amore loquatur infra explicat. Et iſtã inquit bo
nam voluntatem quis fecerat niſi ille qui eos cum bona
voluntate: id eſt cũ amore caſto quo illi adhererent crea
uit ſimul eis condens naturam et largiens gratiam. ecce
ꝙ cum amore caſto creati ſunt. amor autẽ caſtus eſt qui
a charitate procedit. ¶ Preterea. Expreſſe dicit. et lar
giens gratiam: et ne aliquis eſtimet eum hoc de bonis tñ
velle intelligi. propterea quia immediate ſequitur. vnde
ſine bona voluntate hoc eſt dei amore nunꝙ̃ ſanctos an
gelos fuiſſe credendum eſt. Attẽde quid ſequitur ſtatim.
Iſti autem inquit qui cum boni facti eſſent mali ſunt pro
pria mala voluntate aut minorem acceperunt amoris di
uini gratiam ꝙ̃ illi qui in eadem perſtiterũt: aut ſi vtriꝗ
boni equaliter creati ſunt iſtis mala voluntate cadenti
bus illi amplius adiuti ad eam beatitudinis plenitudi
nem: vnde ſe nunꝙ̃ caſuros certiſſime ſcirent peruene
runt. Ecce ꝙ illam gratiam omnibus aſſerit collatam:
ꝙ̃uis vtrum equaliter relinquat in dubio. ¶ Tertio glo.
et videtur eſſe Hierony. ſuper illud Oſee. 3. diligant vi
nacia vuarũ. per vinacia inquit demones qui creati ſunt
in magna pinguedine ſpiritus ſcti. magna pinguedo ſpi
ritus ſancti nõ eſt niſi charitas. Multe alie auctoritates
poſſent adduci: ſed iſte ſufficiant. ¶ Contra iſtam cõclu
ſionem ſunt Hugo. de ſacramen. lib. 1. parte. 5. Item ma
giſter hic. diſtin. 5. ¶ Contra hoc etiam videtur Auguſt.
Cap. 19. 1. lib. ſuper Gen. c. 2. diſt. 1. ſuper illo verbo. In principio
et. 23. creauit deꝰ celũ et terrã. vbi dicit ꝙ ſpũalis et corporalis
creature in formis materia dicta eſt ce. et ter. ſpiritualis
videlz vita ſicuti eſſe poteſt in ſe non cõuerſa ad creatorẽ:
tali eñ conuerſione formatur atꝗ perficitur. ex hoc ptz:
ꝙ primo creata eſt non conuerſa neꝗ perfecta: et per con
ſequens abſꝗ charitate. Itẽ libro. 4. dicit. ꝙ ſpiritualis Cap. 28.
creatura poſt tenebras facta eſt lux vbi intelligit a ſua q̃
dam informitate ad creatorẽ conuerſa atꝗ formata ⁊c.
¶ Arguitur etiã ratione: quia tunc angeli fuiſſent in ſta
tu merendi: quod nõ videtur verũ. tum qꝛ in angelis ante
peccatũ nulla erat difficultas ad bene volendũ. meritum
autem nullũ eſt vbi nulla difficultas. Et ꝓpter hoc dicit
infra magiſter. diſt. 24. ꝙ quia nihil erat quod ad malũ
impelleret primũ hominem in ſtatu innocentie: ideo non
fuiſſet illi meritũ non conſentire tentationi ſicut et angelis
dicit ipſe qui nõ ceciderunt nõ fuit meritũ ꝙ ſteterunt: tũ
etiã quia videtur incõueniens ꝯcedere ꝙ diabolus nũꝙ̃
actualiter meruerit. ¶ Ad primũ dicendum ꝙ nec magi
ſter nec Ug. in hac pte tenẽdus eſt cũ ſancti dicãt oppo
ſitum. ¶ Ad ſecũdum dicẽdum ꝙ Auguſt. non intelligit
ꝙ prius tempore fuerit informis ꝙ̃ formata: ſed natura:
ſicut manifeſte patet per eundẽ ſeipſum exponentẽ lib. 5. Cap. 8.
nõ itaꝗ inquit tẽporali: ſed cauſali ordine prius facta eſt
informis formabiliſꝗ materia et ſpiritualis et corpora
lis: de qua fieret quod faciẽdũ eſſet ⁊c. Et ſequitur ꝙ for
mationẽ ſuam preceſſit non tempore: ſed origine.
¶ Ad tertiũ concedẽdum eſt cõſequens. ¶ Ad ꝓbatio
nem primã ſue falſitatis poteſt dici ꝙ ſalua reuerẽtia ma
giſtri etiã vbi non ſit difficultas actus dilectionis mediã
te charitate elicitus poteſt eſſe meritorius: qđ efficaciter
confirmatur ex eo ꝙ ſi primus homo nõ peccaſſet et habuiſ
ſet gratiã gratum facientẽ potuiſſet mereri vitã eternam
nec puto ꝙ hoc aliqꝭ negaret. ¶ Preterea. Anſ. expreſſe Cap. 5.
in de caſu dia. dicit. ꝙ angeli boni meruerũt gratiã: quia
ſteterunt et ſeruauerunt iuſtitiã: et tamen in eis ſm Ma.
non fuit talis difficultas: alij ad idẽ reſpondent ꝙ et ſi in
eis nõ erat difficultas ex cõtrarietate vel inclinatione vo
luntatis in oppoſitũ. poterat tamen eſſe difficultas ex ar
duitate operis excedentis veritatẽ nature qualis forte eſt
diligere deũ ſuper omnia. ¶ Ad ſecũdam ꝓbationẽ ſine
temeraria aſſertione videtur poſſe ꝓbabiliter dici ꝙ pro ali
qua morula meruerit: non tñ perſeuerare. Et huic fauet Cap. 6.
dictũ Auguſtini. 2. de ciui. dei. vbi dicit. ꝙ illud verbum
Saluatoris dicentis de diabolo ꝙ in veritate non ſtetit.
Sic accipiendũ eſt ꝙ in veritate fuerit ſed non permanſe
rit: et idem etiam dicit de correc. et gratia circa medium.
Item vt ſupra allegatũ eſt ipſe habuit amorem caſtum et Cap. 28
gratiam: ideo videtur ꝙ meruerit. Item in Eze. ſcribitur
in medio lapidum ignitorum ambulaſti perfectus in vijs
tuis a die conditionis tue donec inuenta eſt iniqtas in te.
Que verba cõmuniter ſpiritualiter intelligũtur de luci
fero. non videtur autem ꝙ perfectus ambulauerit: quin
meruerit ſuppoſito ꝙ tunc eſſet in charitate vt ſcti dicũt.
¶ Secunda concluſio probatur primo quo ad malos:
quoniam ſi fuiſſent creati cum perfecta beatitudine nũꝙ̃ Cap. 12.
illam perdidiſſent. nam vt dicit Auguſtinꝰ. 2. de ciuita.
dei. vtroꝗ coniuncto efficitur beatitudo ꝙ̃ recto propo
ſito intellectualis natura deſiderat vt et homo incõmuni
cabili bono quod deus eſt ſine vlla moleſtia perfruatur:
et in eo ſe in eternum eſſe manſurum nec vlla dubitatione
cunctetur: nec vllo errore fallatur. Ita ꝙ ſm eum ibidem
et precedẽti. c. et in. 13. de trini. et alijs locis pluribꝰ et ſm Cap. 7.
veritatem ad perfecte beatũ eſſe requiritur certitudo de
perpetuo ſic formatur: quam impoſſibile eſt aliquem habe
re qui aliquãdo futurus ſit miſer. Et ob hoc Auguſtinus
immediate ſubiungit. hanc habere. ſ. perfectam beatitu
dinem angelos lucis pia fide credimus: hanc nec anteꝙ̃
caderent habuiſſe angelos peccatores: qui ſua prauitate
illa luce priuati ſunt conſecuti ratione colligimus. Quo
ađ ad bonos probatur ſic. angeli boni potuerunt ex pro
pria libertate deũ non plus ꝙ̃ ſe diligere et peccare. igitur

Digitized by Google

non fuerunt creati in perfecta beatitudine.conſequentia
patet:quia ſi ſic non fuerunt certi nunq̃ ſe peccatores fu
turos:et per conſequens ſemper in dei dilectione: ac per
hoc in beatitudine vera fore manſuros. igitur nec beati
perfecte fuerunt vt conſequens eſt ex dictis.antecedens
Cap.5. probatur auctoritate Aug.de ſi.ad Pe.vbi ait.ꝙ deus
ſuperiores ſpiritus eternos creauit et eis facultatē atq;
intelligentiam cogitande cognoſcende diligendeq; diui-
nitatis inſeruit:quos tamen ita creauit: vt etiam pre ſe-
ipſis illum diligerent:cuius ſe tales creatos opera: vel
ſm aliam litteram opere:cognouiſſent.vt autem hec di-
lectio haberet iuſtam et congruam laudem:voluntatis
quoq; eis tribuit libertatem: vt eſſet eis poſſibile ſiue ad
eum qui ſuper eos eſt intentionem ſancte dilectionis eri-
gere:ſiue ad ſe vel ad ea que infra eos ſunt praue cupidi-
tatis ſemetipſos pōdere declinare. Item paulopoſt. Ita
eis diligendi facultatem voluntatemq; donauit: vt eam
vnuſquiſq; et habere poſſet et perdere. Ecce ꝙ vniuerſa-
liter loquitur de omni ſpiritu creato. ¶ Quod etiam cō
firmatur ex eo quod ſubdit.ꝙ pars eorum a deo volunta
ria auerſione diſceſſit:et ipſis cadentibus ceteros in ſue
dilectionis eternitate firmauit.patet etiam antecedens
per Anſel.qui in de caſu diaboli.ex intentione probat ꝙ
ante caſum malorum etiam boni peccare potuerunt.Re-
linquitur ergo ꝙ nullus angelus fuit creatus in beatitu-
dine perfecta:et ita communiter tenent omnes doctores.
Cap.5. Et ideo ꝙ frequenter ſancti inueniūtur dicere eos in bea
titudine et felicitate fuiſſe creatos:ſicut Augu.multipli-
citer in vtriuſq; libri capitulis proxime allegatis et alijs
locis pluribus:non eſt accipiendum de perfecta beatitu
dine.ſed de quadam excellentia et nobilitate ſtatus: qui
quodammodo felicitas dici ſolet:ſm quem modum etiā
in hac vita multos mortales conſueuimus vocare bea-
tos:ꝛ primus homo in ſtatu innocētie beatus dictus eſt.
Et ſic expreſſe docet intelligere Auguſt.in.2.de ciuita.
dei.vbi ſupra. ¶ Tertiam concluſionem probo ſic. Ma-
lus angelus in primo ſui eſſe inſtāti fuit in gratia. igitur
non peccauit in primo inſtanti.conſequentia patet:quia
peccatum eius non ſecum cōpatiebatur gratiam. antece
dens probatum eſt in prima concluſione. ¶ Preterea.
Extra de ſumma trini.et fide catho.ca.firmiter cred.di-
citur.ꝙ diabolus quidem et alij demones a deo quidem
natura creati ſunt boni et ipſi per ſe facti ſunt mali.et in
eccleſiaſticis dogmatibus ſcribitur.ꝙ et ipſe diabolus
Cap.54. bonus a deo creatus eſt. Item Auguſt.3.de libe.arbi.de
ipſo dicit.ꝙ ex bono angelo diabolus eſt fact⁹.Et Anſel.
Cap.3. de caſu diabo.inquit ꝙ ipſe bonam volūtatē expulit ma-
la ſuperueniente:et inde per totum vult ꝙ ipſe accepit iu
ſtitiam:ſicut et angelus bonus: ſed non perſeuerauit in il-
la. Ex his omnibus patet manifeſte ꝙ ipſe non peccauit
in primo inſtanti:et ita tenēt concordanter omnes docto-
Cap.13. res catholici.Et Auguſt.11.de ciuita.dei.d.ꝙ angeli ha-
Cap.15. buiſſe aliquam beatitudinem et vitam agere ante pecca
tum profecto credendi ſunt:et poſtea exponit omnes au-
ctoritats ſcripture que pro parte opini.ſonare videntur.
¶ Quartam cōcluſionem probo ſic.angelus fuit in gra-
tia.igitur non immediate poſt primum inſtans peccauit.
antecedens probatum eſt.conſequentia probatur:quia ſi
fuit in primo inſtanti in gratia. igitur et poſt primum in-
ſtans:cum non ſit dare vltimum inſtans in quo fuit gra-
tia:et poſt nihil eius fuit: ſicut nec cōuenit in alijs rebus
ſm potētiam naturalem creatam:quicquid ſit ſm dei po
tentiam abſolutam. ¶ Ad hoc etiā eſt auctoritas Orig.
ſuper Ecce.quam Ma.recitat in.3.diſt.preſenti.ſerpens
inquit eſt hoſtis contrarius veritati:non tamen a princi-
pio nec ſtatim ſupra pectus ꝛ ventrem ſuum ambulauit:
ſicut Adam et Eua non ſtatim peccauerunt: ex qua au-
ctoritate concludit magiſter ꝙ aliqua morula licet bre-
uiſſima cecidit inter eius creationem et lapſum.
¶ Contra concluſionem iſtam eſt opinio vnius doctoris Cōtra cō-
qui tenet ꝙ nulla media mora fuit:ſuppoſito ꝙ in primo cluſiōes ē
inſtanti habuerit actum libe.arbi.ſicut ego concedo ſu- s.Tho.p.
perius. Et etiam fuit creatus in gratia.vt iſte doctor te- pma.q.59
net:et ego ſimiliter.ratio eius eſt:quoniam ſequitur tunc arti.6.
ꝙ habuiſſet aliquod meritum. igitur conſecutus fuiſſet
ſuam beatitudinem perfectam:qd eſt falſum.conſequen-
tia probatur:quia angelus per quemlibet actum meri-
torium conſequitur ſuam beatitudinem: quod proba-
tur:quoniam gratia perficit naturam ſm modum natu-
re.eſt autem proprium nature angelice ꝙ naturalem pfe
ctionem nō acquirat per diſcurſum:ſed ſtatim per natu-
ram habeat:ſicut autem ex natura angelus habet ordi-
nem ad perfectionem naturalem: ita ex merito habet or-
dinem ad gloriam: et ideo ſtatim poſt meritum beatitu-
dinē conſequitur. ¶ Meo iudicio iſte doctor dicit incō-
poſſibilia et dictis eiuſdem repugnantia:qd oſtendo ſic.
ſi angelus malus habuiſſet in primo inſtanti aliquē actū
libe.arbi.aut habuit tunc actum meritorium aut deme-
ritorium.hoc patet per eum. Si meritorium igitur ſm
eum fuit beatus: qd tamen vitare intendit tanq̃ falſum.
Si demeritorium igitur tunc non habuit gratiam: quia
cum demerito illo non ſtat gratia.non enim fuit venale
peccatum:ſed mortale. ¶ Preterea. Angelus in aliquo
inſtanti primo peccauit:vt iſte doctor habet cōcedere:cū
ponat ꝙ angelus producit actum ſuum in inſtanti:vt ibi-
dem patet articulo precedenti. aut igitur peccauit in pri
mo inſtanti:aut in aliquo alio.non in primo: quia tunc in
primo inſtanti fuiſſet malus:quod eſt erroneum: et ipſe
etiam negat:et conſequentiam ipſe concedit in eodē pre-
cedenti articulo.igitur in alio inſtanti ſequēte primo pec
cauit. Sed inter quelibet duo inſtantia cadit tempus et
mora. igitur ꝛc. ¶ Ad hanc rationem ipſe reſpondet.in
alio inſtanti a primo peccauit. Et ad probationem aſ-
ſumptam dicit:ꝙ habet veritatem inquātum tempus eſt
continuum.vt probatur.6.phyſi. Sed in angelis qui nō
ſunt ſubiecti celeſti motui: qui primo per tempus conti-
nuum menſuratur:tempus accipitur pro ipſa ſucceſſio-
ne operationum intellectus vel affectus.primum igitur
inſtans in angelis reſpondet prime operationi mētis an-
gelice qua in ſeipſam conuertit: et hic in omnibus bona
fuit. Sed ab hac operatione quidam ad laudem verbi
ſunt conuerſi quidam vero non:ſed in ſeipſis timuerunt:
et in iſta fuerunt diſcreti:et ideo in primo inſtanti omnes
fuerunt boni:et in ſecundo diſcreti. ¶ Hec reſponſio ni-
hil valet ad propoſitum.quero enim ſuppoſito ꝙ tūc fuit
tempus celi continuum ſicut fuit poſſibile:aut celū fuit
in eodem loco primo cum angelus primo fuit creatus: et
cum primo peccauit aut in alio et alio: ſm ꝙ dicimus ce-
lum nunc eſſe in vno loco nunc in alio. Si in eodem.igi-
tur in eodem inſtanti temporis fuit creatus et fuit ma-
lus:et fuit malus et non fuit malus: quod eſt impoſſibi-
le. Si in alio.igitur tempus medium lapſum fuit. Si igi
tur menſurentur operationes angelice tempore vel inſtā
ti temporis continui ſiue non: non coexiſtunt tamen ei ſi
illud ſit:et per conſequēs ſi tempus tale fuiſſet inter crea
tionem angeli et eius peccatum tempus aliquod defluiſ-
ſet:quod eſt propoſitum. ¶ Cōfirmatur.quia pari ratio-
ne poſito ꝙ nunc aliquam notitiam nouam habeat ange-
lus malus vel etiam bonus poſſet dici immediate poſt
eius creationem habeat eam et nulla mora vel tempus
fuerit inter eius creationem et notitiam hanc:quod nul-
lus diceret. ¶ Ratio eorum non concludit:nego enim cō
ſequentiam ſecundam et propoſitionem aſſumptam ad
probationem eius: tūc ad probationem dico ꝙ quicquid

ſit vtrum angelus naturalem perfectionem acquirat per diſcurſum vel non: beatitudinem tamen ſupernaturalem non ſimul acquirit cū merito: ⁊ ꝗuis gratia perficiat naturā: nō tamen facit ꝙ premium ſupernaturale naturaliter conſequatur quodlibet meritū: nec etiā ex diſpoſitione diuina quodlibet meritū ſequit beatitudo illa: ſed meritū perſeuerans ⁊ durans iuxta diſpoſitionē diuine voluntatis. quale quod meritum non fuit in angelis malis:
Cap.6. fuit autē in bonis. Et hec eſt ratio Anſel. de caſu diabo. quare iſti conſecuti ſunt beatitudinem perfectam: nō autem illi: ſed dānationem perpetuam. ¶ Ad rationem. q. principalem reſpondeo negando antecedens. ¶ Ad primam probationem reſponſum eſt in precedenti articu. ¶ Ad ſecundam dico ꝙ quando ipſe peccauit potuit nō peccare. Et ad illud quod dicitur. omne quod eſt quando eſt ⁊c. dicendum patet: ſicut alij dicunt et bene ꝙ non valet probatio quoniā per idem probaretur ꝙ deus nullum ab eterno predeſtinatum potuit ab eterno non predeſtinare: quod eſt erroneum. quid autem dicendum ſit ad probationem illam: et in quo ſenſu habeat veritatem nec impediat propoſitum noſtrum. patet ex predictis in diſt. 38. 1. q. 1.

¶ Diſtinctionis Sexte.
Queſtio Prima.

Quia magiſter in. 6. q. loquitur de locali caſu angelorum malorum a celo empyreo in hunc aerē caliginoſum ⁊ de quotidiano deſcenſu in infernum: quo ducunt animas cruciandas: idcirco de motu locali tam bonorum ꝗ malorum angelorum cōmuniter aliqua ſunt querenda. Quero igitur primo vtrum angelus poſſit moueri localiter a ſeipſo. Et arguitur ꝙ non. Primo ſic. Angelus non poteſt localiter moueri. igitur non poteſt moueri localiter a ſeipſo. conſequētia patet. antecedens probatur auctoritate Auguſti. 8. ſuper Geneſ. vbi ait. ꝙ corporalis creatura mouetur per tempus et locum: ſpiritualis vero per tempus et non per locum. Creator autem ipſe neq; per tempus neq; per locum. probatur etiam ratione: quia omne quod mouetur localiter acquirit continue aliud et aliud vbi: vnde motum localem Philoſophus vocat motū in vbi:
Cap.29. T.c.18. et ad predicamentum ipſius dicit pertinere. 5. phyſicorum. Sed angelus non poteſt acquirere aliud vbi: cum non ſit vbicabilis: ſicut nec loco circūſcriptibilis. vbi autem eſt circūſcriptio corporis a circūſcriptione loci procedens: vt dicit auctor. 6. principiorum. ¶ Confirmatur ex intentione eiuſdem ibidem. probat enim ꝙ anima non habet vbi: eo ꝙ non implet locum nec circūſcribitur eo: eadem autem ratio eſt de angelo: vt patet. ¶ Secundo ſic. Si angelus poſſet a ſeipſo moueri localiter: vel a ſeipſo per ſe vel per accidens. non per ſe: quoniam nulla res poteſt
T.cō.p. ſeipſam per ſe primo mouere. vt. 7. phyſicorum. probat ex intentione Philoſophus: nec per accidens: quia tunc moueretur ad motum alicuius moti ab eo per ſe: illud autem non videtur poſſe eſſe niſi corpus: aut igitur corpus naturaliter vnitum angelo: et hoc non: quia ſm communem opini. ſanctorum et doctorum: angeli ſunt naturaliter incorporei: aut corpus voluntarie ad tempus aſſumptum: quod etiam dici non poteſt: quia talem aſſumptionem oporteret preuenire motum localem ipſius angeli ad corpus ſumendum et preſertim ſi preceſſet in loco vbi non eſt corpus aſſumptibile verbi gratia. in celo empyreo: et tunc remanet eadem queſtio: vtrum in illo motu preueniente moueatur per ſe vel per accidens.

Ad oppoſitum arguitur ſic. aliqua corpora mouentur/ vel cōuenit moueri a ſeipſis localiter. ergo angelus poteſt ⁊c. conſequentia patet per locū a minori. antecedens probatur de corporibus ſimplicibus grauibus ⁊ leuibus. nam talia naturaliter mouentur ad ſua loca. ⁊ ſi naturaliter. igitur a principio intrinſeco. patet per diffinitionem nature. 2. phyſico. T.cō.4.
et per differentiam naturalis ⁊ violēti. 3. thicorum. Cap.2.

In iſta queſtione duo implicātur. vnum eſt vtrū angelus poſſit localiter moueri. aliud vtrum a ſeipſo. Et ꝗtum ad vtrunq; ex argumentis etiam aliquid implicatur. Nam circa primū implicatur vtrum vbi ſit aliqua res exiſtēs formaliter in locato: ſed quā moueatur illud quod localiter mouetur. Circa ſecundum vero implicatur vtrum corpora ſimplicia a ſeipſis moueantur: et hoc etiam duo implicita ſatis conferunt ad declarationem principaliter queſitorum. Erunt ergo in hac. q. quattuor articuli. Nam primo videbitur vtrum angelus poſſit localiter moueri. Secundo vtrum ipſe vel aliquid aliud dū mouetur acquirat aliq̄ rem in ſeipſo formaliter que dicatur vbi: et que res eſt vbi angeli vel alterius rei. Tertio vtrū corpora ſimplicia moueātur localiter a ſeipſis. Quarto vtrum angelus poſſit localiter a ſeipſo moueri.

Quantum ad primum dicunt communiter do. ꝙ ſic ⁊ hoc propter dicta ſcripture et ſanctorum. legitur enim Luce primo. Qꝫ miſſus eſt Gabriel angelus a deo in ciuitatem galilee ⁊c. et ſequitur ꝙ angelus ingreſſus a virginem. i. ad locum vbi erat virgo. dixit. Aue gratia ple. ⁊c. Item actuum. 12. ſcribitur. ꝙ angelus miſſus eſt ad Petrum in carcerem: et ꝙ Petrꝰ eductus inde ſequebatur angelum: et ꝙ tandem angelus diſceſſit ab eo: et in multis alijs locis ſcripture tam noui ꝗ veteris teſtamēti habetur ꝙ angeli miſſi ſunt ⁊ iuerūt de loco ad locum. Item Iſa. 6. ait propheta. volauit ad me vnus de ſeraphin. ſuper quo verbo dicit Ambro. in li. de ſpiritu ſancto. ⁊ allegatur a Mag. lib. pmo. di. 37. Et ſpiritus quidam ſanctus miſſus dicitur. ſed ſeraphin ad vnum, ſpiritꝰ ſanctus ad omnes: ſeraphin mittitur in miniſterio: ſpiritus ſanctus operatur miniſterium. ſeraphin de loco ad locum tranſit. non enim complet omnia: ſed ipſe repletur a ſpiritu. Ecce ꝙ expreſſe dicit: ꝙ ſeraph de loco trāſit ad locum. igitur mouetur localiter Item Dam. Cap.pe.
libro primo. angelus inquit quoniam velocitate nature: ⁊ quia parate. ſcꝫ cito pertranſit operatur in diuerſis locis ⁊ ante premiſerat ꝙ angelus nō pōt ſm idē. ſ. tps in diuerſis locis operari vult igitur ꝙ velociter de loco ad locum Cap.3.
mouetur. Item libro ſecūdo dicit: ꝙ angeli cū ſunt in celo non ſunt in terra: ⁊ cum ad terram a deo mittuntur non remanent in celo. igitur tunc vere localiter mouentur hoc idem patet per magiſtrū in littera: qui dicit ꝙ demones ceciderunt de celo ⁊ ꝙ deducūt quotidie aīas in infernū.

Quantum ad ſecundū articulum pono concluſiones duas. Prima eſt. ꝙ nec angelus nec aliqua alia res: dum mouetur acquirit aliq̄ talē rem de genere permanentium a ſe diſtinctam in loco ſibi formaliter inherentem: qualem multi opinantur ⁊ vbi appellant. Secundo ꝙ vbi non eſt res alia a loco et a locato diſtincta. ¶ Primam concluſionem probo ſic. et vt clarior fiat probatio ꝓbo eam de corpore ꝙ localiter mouetur: de quo magis videretur etiam ſm opinantes talia ꝙ talem rem deberet acquirere: et arguo ſic. ſi corpus localiter. motum inquantum ſic mouetur acquirit nouum:

Digitized by Google

vbi:intelligendo per vbi aliquam rem illi formaliter inhe
rentē:ſiue ſit abſoluta:ſiue reſpectus eius ad locatuꝫ vel
alia aliqua vt diuerſimode aliq̄ putāt.igitur ꝑdit etiā ali
qđ vbi ita ꝙ ab aliq̄ vbi mouetᷣ ad aliud vbi ſicut ab vno
loco ad aliū:⁊ ita ꝓcedūt q̄ talia ponūt.ſi ſic vel mouetᷣ de
vno vbi ad aliū in tpe vel in inſtāti.neutro modo ergo.⁊c̄.
Qꝫ autem nō in tempore probo:quia ſi ſic.igitur partibili
ter ⁊ ſucceſſiue.i.prius ſm vnam partem ⁊ poſterius ſm
aliam partem q̄ ſm totum.vel igitur ſm partes mobilis
vel ſm partes ipſius vbi:⁊ hoc vel ſm partes dimēſiona:
les ſeu quas habet ſm extēſionem mobilis:vel ſm partes
eſſentiales intrinſecas ſm intēſionem quēadmodum po:
nitur forma que intēditur habere ꝑtes tales nō ſitu diſtā
tes:ſi dicatur primum:ſcilicet ꝙ mobile prius ſm vnam
partē ſui mouetᷣ ab vbi qđ habet q̄ ſm aliā:⁊ q̄ ſm totū.
Quero tunc de alia parte mobilis ipſius:aut enim habet
ſuum adhuc vbi totū vel partem quā prius habuerat:et
tunc ſequitur ꝙ ipſa quieſcit alia parte mota actualiter:
quod eſt impoſſibile:ſuppoſito ipſuꝫ eſſe continuū totum
perfecta ꝯtinuitate:aut habet aliq̄ partem vbi primi:nō
tamē illam quā prius habebat:quod nō poteſt eſſe niſi ha
bendo aliq̄ quam prius habebat alia pars mobilis ⁊ tūc
ſequitur ꝙ illa pars vbi quā habet migrauit de ſubiecto
in ſubiectū:quod eſt impoſſibile naturaliter.ſi vero detur
Secūdum videlicet ꝙ mobile ideo ꝑtibiliter mouetᷣ ab
vbi:quia prius ab vna parte dimēſionali ipſius vbi q̄ ab
alia:tūc quero de alia parte vbi:in qua ꝑte mobilis rema:
net ſubiectiue per tēpus illud in quo ab alia mouetᷣ mo:
bile vel ſiquidē in ea in qua primo erat:⁊ per conſequens
illa pars mobilis quieſcit ⁊ parte vna quieſcēte mouetur
totum:quod nō conuenit naturaliter vel in alia parte mo:
bilis:⁊ tunc ſequitur ꝙ de ſubiecto in ſubiectū tranſierit.
Si dicatur tertiū puta ꝙ totum ipm mobile ſimul prius
mouetur ab vna ꝑte eſſentiali ipſius vbi q̄ ab alia.cōtra
prime:qꝛ vbi ſm ipſos tales ꝑtes nō habet:alioquin ſuſci:
peret magis ⁊ minus cuius oppoſitū dicit auctor ſex pͥn:
cipiorum.❡ Preterea.hoc patet eſſe falſum rōne.nam
nunq̄ corpus aliqđ dicitur eſſe magis in vno eodēqꝫ pri:
mo loco toto q̄ fuit:nec minus vno tēpore q̄ alio.Scđo
quia ſm hoc ſequeretur ꝙ quelibet pars mobilis habet
aliq̄ eandem ꝑtem primi vbi quā habuit prius:licet non
omnē habeat:nec vbi ita intenſum:⁊ per ꝯſequens adhuc
eſt in eodē loco in quo prius:nō enim mutat vbi:niſi mutā
do locū etiam ſm opinionē illam:⁊ ex hoc ſeqͬtur ꝙ queli:
bet pars quieſcit.eodē modo poteſt argui ꝙ non acquirit
nouum vbi ꝑtibiliter:q̄a vel hoc eſſet ſm partibilitatem
mobilis:ita ꝙ vna pars ei⁹ prius acquireret nouū vbi q̄
alia:⁊ tunc ſequitur ꝙ vna mouetur alia nō mota:vel ſm
partibilitateꝫ vbi preciſe:ita ꝙ totum mobile ſimul prius
acquirit vnā partem eſſentialem vbi noui q̄ aliam:quia
de parte dimēſionali nō poteſt accipi:⁊ tunc aut ſimul cū
ſecunda parte vbi remanet prima:aut nō:ſi ſic igitur per
tempus habet eandē partem vbi:⁊ per cōſequens totum
eſt in eodē loco primo in quo prius fuit.igitur dum moue
tur quieſcit.ſi nō.igitur in quolibet inſtanti habet nouum
vbi:⁊ perdit aliud:⁊ per conſequens nō partibiliter ⁊ ſuc:
ceſſiue mouetur ab vbi in vbi:cuius oppoſitum dabatur.
Relinquitur igitur ꝙ mobile localiter motum non moue:
tur in tēpore ſeu ꝑtibiliter ⁊ ſucceſſiue de vbi vno in aliud
Qꝫ autem nec in inſtanti probo:et exempli gratia ſit p.ali
quod corpus quieſcens in aliquo loco determinato et ha
bens.vbi quod ſit a.et incipiat p.moueri continue.ſi ergo
in aliquo inſtanti p.mouetur ab a.ſit illud inſtans b.tunc
ſic.aut p.in inſtanti b.eſt in eodē loco primo ipm ⁊ omnes
partes eius in quo erat tēpore quietis aut nō.ſi ſic.igitur
habet idem vbi a.in inſtanti b.et per conſequens ſimul eſt
mutatum ab a.et nō eſt mutatum a.Si non.igitur eſt mu:
tatuꝫ ad aliquid noui loci vel magnitudinis:aut ergo ad
aliquid diuiſibile.aut aliquid indiuiſibile preciſe:non
primū:quia in motu continuo cuiuſlibet partis diuiſibi:
lis prius acquiritur pars:et nulla tota ſimul acquiritur:
vt patet ex.6.phyſicoꝝ.nec indiuiſibile:quoniam tunc ſe: T.c.73.
quitur ꝙ in motu locali continuo ſit dare primū magnitu et alibi.
dinis ad ꝙ mobile eſt mutatū.et iuxta conſuetū modum
loquendi eſt dare primū mutatum eſſe:quod nullum mo:
ueri vel mutatū eſſe preceſſit:que reprobata ſunt.6.phy: T.c.50.
ſicorum.Secūdum hoc etiam tollitur omnis motus cōti 52.et.54.
nuus.nam oportet dicere ꝙ ſemper mobile eſt totū in ter: et alibi.
mino a quo:vel totum in termino ad quem.

❡ Secūdo ſic.ponatur ꝙ p.moueatᷣ cōtinue:⁊ ſit a.vnū
vbi a quo mouetᷣ ſeu quod ꝑdit in inſtanti b.tūc ſic.aut p
acquirit in inſtāti aliquod vbi aut nō:ſi nō.igitur nec in b.
inſtanti perdit a.vbi:ſimul enī in motu locali mobile ꝑdit.
terminum a quo:⁊ acquirit terminū ad quem.Si vero in
inſtanti b.acquirit aliquod vbi nouū ſit illud c.et tūc etiā
quero vtrum p.ꝑdit c.in inſtanti b.aut in alio.Si in alio.
igitur p.habet vbi c.per tempus.⁊ per cōſequens vel illo
tempore ſimul mouetᷣ et quieſcit:vel mouetᷣ ⁊ nullā talem
rem perdit.ac per hoc nec etiā acquirit:qđ eſt ꝓpoſitum.
Si vero in inſtāti b.ergo in eodem inſtāti perdit ⁊ acqui:
rit vbi c.⁊ ſimul eſt mutatū ab ipſo c.⁊ ad ipſum:⁊ vlteri⁹
ſeqͬtur ꝙ in illo inſtāti habet c.et nō habet c.qđ eſt impoſ:
ſibile.cōſequentia patet ꝑ illam concluſionē demonſtratā
in.6.phyſicoꝝ.omne qđ mutatum eſt quādo primo muta T.c.40.
tum eſt:eſt in eo ad qđ mutatum eſt:⁊ ſimiliter verum eſt
ꝙ nullum quod mutatum eſt quādo primo mutatum eſt:
eſt in eo a quo mutatum eſt.

❡ Preterea.In eodem inſtanti primo p.eſt mutatum ad
vbi c.⁊ ipſum c.eſt primo genitū:et eodem inſtanti eſt p.
primo motum a c.et ipm c.eſt primo corruptum.igitur ſi
eodem inſtanti p.eſt motum a c.⁊ ad c.eodem inſtanti c.
eſt genitum ⁊ corruptum:et eſt ⁊ non eſt.

❡ Preterea.Secūdū hoc generatio ⁊ corruptio eiuſdeꝫ
rei numero demōſtrante ſine medio ſibi ſuccedūt ⁊ conti:
nuantᷣ:quod philoſophꝰ reputat impoſſibile.8.phyſicoꝝ. T.c.63.
et ſimiliter Cōmēta.❡ P̄.Si in inſtāti b.perdit vbi c.igitᷣ vt
prius in eodē inſtanti acquirit aliud vbi.puta.d.et vltra
arguendo vt prius ſeqͬtur ꝙ multa:imo omnia vbi acqui:
rit in inſtāti b.⁊ per cōſequens totus motus continuus ip
ſius p.ſit in vnico inſtanti:quod eſt impoſſibile.Tertio ſi
a quolibet vbi p.mouetur vel mutatur nō curo ꝓ nunc in
inſtanti ⁊ ad qđlibet mutatur in inſtāti.ſequitur ꝙ totus
motus cōtinuus ipſi⁹ p.cōponatur ex mutatis eſſe preci:
ſe et tēpus menſurās illum ex inſtātibus.iuxta cōmunē
modum loquendi.cōſequens improbatum eſt.6.phyſico
rum.conſequentiā probo:ſicut in primo di.17.q.4.arti.2. A.t.c.p.
et eſt quarta ratio cōtra opinionē que ibi reprobatur. infra.

❡ Secūda ratio ad cōcluſionem eſt iſta.celum primum
ſm philoſophū vere mouetᷣ localiter:⁊ tamen nullum vbi
acquirit:cum ipm nō circūſcribatᷣ neqꝫ cōtinuatᷣ a loco:⁊
per cōſequens ſm viam illam nō habeat in ſe aliqđ vbi.

❡ Et cōfirmatur per auctorem ſex principiorum qui ex:
p.eſſe dicit vltimam ſpherā non habere vbi:eo ꝙ nihil cō
tineat ipſam.igitur non omne quod localiter mouetur ta:
lem rem in ſe acquirit.Ex quo vlterius infero ꝙ cum in
nullo alio moto experiamur rem taleꝫ acquiri:nec aucto:
ritas aliqua digna hoc dicat:irrōnabiliter in aliquo alio
fingitᷣ talis res.Tertio ſi qđlibet mobile cōtinue motū ⁊c.
ſequeretur ꝙ localiter motū ſimul moueretᷣ duob⁹ moti:
bus diſtinctis:⁊ eſſet dare.5.gen⁹ motuū preter illa q̄ttuor
que poſuit philoſophus in.5.phyſicorū.et que cōmuniter T.c.7.
ponūtur.conſequētia patet.nam quod mouetur localiter
de loco ad locū acq̄rit ꝑtialiter locuꝫ ⁊ mouetur ſm locū.
ſi ergo ſimiliter acq̄rit ꝯtinue vbi mouetᷣ etiā ſm vbi ⁊ ſic duo:

Digitized by Google

bus motibus diſtinctis: quod erat primum inferendum. Rurſus ſm iſtos mot⁹ ad vbi pertinet ad predicamentū vbi. motus autem ad locū: cum locus per iſtos nō ſit vbi. non pertinebit ad idem predicamētum: ⁊ conſtat ꝙ nō ad predicamentum ſubſtātie vel qualitatis: nec etiam q̄titatis: cum nō ſit augmentum nec decrementum nec mobile mutetur ſm propriam q̄titatem. igitur opꝫ dare quintū predicamentum in quo motus ille ponitur: ⁊ certe difficile ne dicā impoſſibile erit reperire ſaluato cōmuni numero predicamētorum. ¶ Quarto ſi ſic. igitur poſſibile eſt aliquid eodem tēpore primo moueri continue ſm vbi alicuius loci: ⁊ quieſcere ſm locum illum: ⁊ econtra quieſcere ſm vbi ⁊ moueri ſm locum. hoc autem falſum eſt. nam quieſcere ſm vbi nō eſt aliud q̄ ipſum ⁊ omnes ꝑtes eius eſſe in eodem loco quo pri⁹. ſi ergo aliquid quieſceret ſm vbi quieſceret ſm locum: ⁊ econtra. cōſequentia declaratur: quia ſm iſos vbi eſt res diſtincta eſſentialiter ac etiā ſubiecto ⁊ ſitu ab iſo loco nec aliq̄ cauſalitatē habet alterum ſuper reliquū: quam deus non poſſit plene ſupplere. poteſt ergo deus locatū transferre partialiter de ſuo loco conſeruādo totaliter vbi in ipſo locato: ⁊ ecōtra poterit in locato innouare cōtinue vbi: ⁊ ipſum in eodem loco adequato ⁊ primo retinere. ¶ Secūda cōcluſio ꝓbari poteſt ex eodē: quoniaꝫ ſi vbi ſit talis res poſſibile erit ꝑ potentiā dei idem locatū eſſe in loco eodem in quo prius: et nō eſſe vbi prius: ⁊ econtra eſſe vbi prius ⁊ non in eo loco in quo prius: que nō ſunt intelligibilia. ¶ Preterea. Si vbi eſt talis res annihilet de⁹ vbi: quod habet ſor. exiſtēs in loco iſto demōſtrato. verbi grā. a. et nullā mutationē aliā faciat in ſor. aut in nulla alia re: qđ eſt bene poſſibile ſue oīpotētie: quo facto quero vtrū ſor. ſit in a. vel nō. ſi non. igiť ſor. eſt mutat⁹ ſm aliā mutationē: quia prius fuit in a. quod eſt contra poſitū. ſi ſic. igitur ad hoc ꝙ ſor. ſit in a. non requiritur aliqua alia talis res: ⁊ cum nulla experentia de illa habeať: nec dei reuelatio: nec ratio alia ꝓpter quam deberet poni ſequitur ꝙ irrōnabiliter ⁊ inutiliter poniť.

¶ Preterea. Si eſt talis res aut eſt res aliqua abſoluta: aut reſpectus ſm ponentes reſpectus. nō abſoluta. nō eñ ſubſtātia nec q̄titas nec qualitas: ſicut pꝫ: nec reſpectus quia vt videtur nō eſſet niſi vel reſpectus locati ad locuꝫ: vel econuerſo loci ad locatū. vel tam hic q̄ ille. Secundū non poteſt dici neqꝫ tertiū ſm viam illam: alioquin locus haberet vbi: ⁊ poſſet cōuenieter queri vbi eſt iſte locus: et vltra etiā loci eſſet locus: quod ipſi non cōcederēt: nec primū poteſt dici ſm viam ſuam: qđ tamen ipſi dicūt probo: quia reſpectus loci ad locatū eſt de genere relationis. igitur ⁊ reſpect⁹ locati ad locum. patet antecedens. nō enim ad aliud predicamētum: vt videtur ſm doctrinam eoruꝫ reduci poteſt. conſequentia probatur: vt dicit Auguſt. 7. de trini. ⁊ philoſophus etiam in predicamētis. omnia relatiua dicūtur ad conuertentiam: ⁊ per conſequens ſm viam illorum habēt reſpectus mutuos. omnes autē mutui reſpectus pertinent ad idem predicamentum. igitur ſi vnus eſt de predicamento relationis ⁊ alter: ſed ſm iſtos vbi non eſt res predicamenti relationis. igitur vbi non eſt talis res a locato ⁊ loco diſtincta.

Cap. 1.

¶ Preterea. Omnis queſtio facta per interrogatiua ꝑtinentia ad predicamentum vbi querit de loco: et omnis reſpōſio data ꝑ predicabilia dicti predicamēti ad hmōi. q. reſpondet de loco. igitur vbi eſt locus: ⁊ econuerſo. conſequentia patet: ⁊ antedens ꝓbatur quo ad primā ꝑtem. nam iſte interrogationes equiualent in ſignificando. vbi eſt ſor. et in quo loco eſt ſor. et iſte ſimiliter. quo iuit ſor. vel vnde venit. et ad quem locuꝫ iuit vel a quo loco venit: nec aliud quis per vnam intelligit q̄ per aliam vtputo quelibet confiteri: quo etiam ad partem ſecundam patet. nam idem penitus reſpondet qui dicit eſt hic. ⁊ qui dicit eſt in iſto loco: et qui dicit illuc iuit vel illinc venit: et qui dicit ad illum locum iuit: vel ab alio loco venit.

¶ Confirmatur. ſi quis interrogat de ſor. vbi eſt. ⁊ reſpondeatur eſt in eccleſia/ vel in ſcholis conuenienter reſponderetur et bene ſi vere ibi ſit. igitur in eccleſia ⁊ in ſcholis ſunt termini pertinentes ad preſentum vbi: alioquin non conuenienter ſic reſponderent. igitur eiuſdem eſt interrogatiuum hoc aduerbium vbi: quod iſta ſignificāt. ſignificant autem loca ipſa extrinſeca ⁊ non aliquam re formaliter loco inherentem. ergo nec vbi de re aliqua tali interrogat: ⁊ per conſequens nec aliqua res talis eſt vbi. hoc pꝫ etiam auctoritate Cōmen. 5. met. vbi dicit. ꝙ ſm quod dicitur locus habet locatū eſt preſentum vbi. Item 4. phy. Cō. 28. Cō. 4. pluries dicit locuꝫ corporis locati eſſe vbi eius: vnde ait. ꝙ Philoſophus intendit diſtinguere inter locatū eſſe in corpore quod eſt vbi eius: ⁊ inter partem eſſe in toto: ⁊ eadem verba repetit in eodem contento. igitur ſm eum corpus in quo eſt locatum eſt vbi eius. Iſta etiam intēſio eſt Boe. in lib. de trini. vbi ait. vbi vel de homine/ vel de deo predicari poteſt. de hoīe vt in foro. de deo vt vbiqꝫ: ſed ita vt non. q. ſit ipſa res illud quod predicať de qua dicitur. non enim homo ita dicitur eſſe in foro: quēadmodum eſſe albus/ vel longus: nec quaſi circūfuſus et determinatus proprietate aliqua qua ſignificari ſm ſe poſſit: ſed tātū ꝙ ſit alijs informatum rebus. per hanc proprie predicationem oſtēditur: que verba ſic exponit Cōmen. ibidem. i. locus. poteſt quidem predicari ⁊c̄. et ſequitur. Sed ita dicitur homo eſſe in foro/ vel deus vbiqꝫ: vt q̄uis in predicando ea dicatur eſt. non tamen ita dicitur. q. ipſa res de qua dicitur ſit id. id eſt habeat eſſe eo ꝙ predicatur. Et infra. ſic igitur per hoc ꝙ diciť homo eſſe in foro nequaq̄ homini inherens qua ipſe vere ſit proprietas grammaticorum/ vel dialecticorum proprie ſignificatione notatur: ſed per hanc predicationem hoc tantum conſequēs oſtenditur: ſcilicet ꝙ illud circunfuſum et determinatum per eſſe in foro dicitur rebus alijs/ q̄ ſit circunfuſio et determinatio vere ſit informatum: et hoc quidem ſenſu locus de homine predicatur. Hec Commentator.

¶ Ex his euidenter apparet ſm intentionem Boetij ꝙ vbi ſignificat locum: et ꝙ per propriam predicationem illius predicati nulla proprietas/ vel res ſubiecto inherens denotatur: ſed tātum extrinſeca que eſt locus. Si autem aliquis calumnietur ex hoc ꝙ ait informatum alijs rebus: et velit ex hoc inferre ꝙ per huius predicationē importetur aliquid quod proprie loquendo informet locatum et inhereat illi: attendat quid ſubdit infra Boetius. ait enim ſimul de actione habitu vbi: et quādo omnis hec predicatio exteriorbus datur omniaqꝫ hec quodāmodo referuntur ad aliud. Commenta. hec omnia. i. habitus et actiones de quibus nunc loquimur et loca ⁊ tempora de quibus prediximus quodāmodo referuntur ad aliud. id eſt alijs q̄ his quibus ſuſtinens eſt aliquid. et infra. ſic igitur predicatio aliqua eſt vere inherens inherere predicatur. alia que q̄uis forma inherentium fiat: tamen ita exterioribus datur: vt ea nichil alicui inherere ſubiecto: ſed res extrinſeca tantum.

¶ Contra iſta primo poteſt argui: quia ſequi videtur ꝙ vbi ſit ſpecies predicamenti quātitatis. ⁊ per conſequens non ſit. 10. predicamenta. conſequentia patet: quia quātitatis ſpecies eſt locus: ſm Philoſophum in predicamentis. ¶ Secundo auctor ſex principiorum dicit ꝙ vbi eſt circunſcriptio corporis a loci circunſcriptione procedens. conſtat autem ꝙ locus non eſt circunſcriptio corporis procedens a loci circunſcriptione loci. alias a loco eſſet locus in infinitum.

¶ Preterea. Ipſe ſubdit. non autem in eodē eſt locus et vbi: ſed locus quidem eſt in eo qđ capit. vbi vero in eo qđ

Digitized by Google

circũſcribitur et cõplectitur:ex quibus patet ꝙ nõ ſolum
eſſentialiter:ſed etiã ſubiecto diſtinguuntur locus et vbi.
¶ Ad primum primo nego conſequentiam nec probatio
valet:quia non ſequitur.locus eſt ſpecies quãtitatis.vbi
eſt locus.ergo vbi eſt ſpecies quantitatis.ſicut non ſequi-
tur.diſciplina eſt ſpecies relationis/ſeu predicamenti ad
aliquid.grammatica eſt diſciplina.ergo grammatica eſt
ſpecies relationis.nam ſm Philoſophũ in predicamen-
T.c.20. tis.c.de qualitate.et ſimiliter in.5.meta.c.de ad aliquid.
antecedens eſt verum.et conſequens falſum.vnde in tali
conſequẽtia peccatur per equiuocationem ex varia ſup-
poſitione medij.Secundo dico ꝙ eſto:ꝙ locus ſit quãti-
tas.non tamen locus eſt ſpecies quãtitatis qualitercũꝗ
ſupponat iſte terminus locus:ſed dico:ꝙ eſt paſſio quãti-
tatis:et tunc ſupponit materialiter/vel ſimpliciter:et ita
Cõ.18. expreſſe dicit Commenta.5.meta.c.de quanto.vbi etiam
dicit ꝙ Philoſophus in predicamentis enumerando il-
las ſpecies locutus eſt ſm famoſitatem tm̃.Quãuis igi-
tur eadem res ſit locus ⁊ quãtitas/ſeu ſuperficies.non ta-
men ſm eãdem rationem dicitur ſuperficies et locus:ſed
inquãtum eſt diuiſibilis ad duo/ſeu ſm duas dimenſio-
nes:dicitur ſuperficies.inquãtum ꝟo eſt id in quo aliud
eſt tali modo eſſendi in.dicitur locus.⁊ ideo non obſtante
idẽtitate rei ſignificate.predicabilia tamẽ illa propter ta-
lem diuerſitatem conceptuum ad diuerſa predicamenta
per ſe reducuntur.ea vero magis proprie ad tale predica
mentum pertinent per que conuenienter reſpondetur ad
interrogationem factam per vbi.vt ad interrogationem
loci/ſiue illa ſint aduerbia/ſiue prepoſitiones cum caſua-
libus/vel obliqui nominum localium:⁊ ſimilia.¶ Ad ſe-
cundum dicendum ꝙ ille auctor multum ĩproprie ⁊ figu-
raliter loquitur in illo libello:ꝓpter quod multi accipien
tes verba eius ad proprietatem falluntur in ipſis.dicen-
dum ergo ꝙ non intẽdit dicere ꝙ vbi ſit aliqua res diſtin-
cta a loco ⁊ locato exiſtens in eo quẽ vocet circũſcriptio-
nem:ſicut nec per circũſcriptionem loci qua dicit circũ-
ſcriptionem corporis procedere intelligit aliquã rem a lo
co diſtinctam:qua circũſcribatur locus vel circũſcribat.
non enim poteſt fingi que res ſit illa:ſed per illa verba vult
ſolum dare intelligere que ſit propria ratio predicamẽta-
lis ipſius vbi.⁊ quid importatur per tales predicationes.
ſor.eſt in foro vel in ſcholis:⁊ ſimiles que formãtur ex pre
dicatis particularibus ad predicatum vbi:et vult dicere
ꝙ non aliud importatur/ꝗ̃ ꝙ illud continetur ⁊ circũſcri
bitur:loco illorũ ꝙ ſm ipſum idem eſt eſſe alicubi/vel in
aliquo loco quod eſt illo circũſcribi ⁊ contineri:et hoc ſa-
tis manifeſtat ex eo quod immediate addit:eſt ergo in lo
co quicquid a loco circũſcribitur et complectitur.¶ Ad
aliud dicendum:ꝙ accipit eſſe in.non pro inherentia:ſed
per predicationem ⁊ actum exercitum pro ſignato:et eſt
ſenſus ꝙ nõ de eodẽ dicitur/ſeu predicatur locus ⁊ vbi.i.
predicabilia de predicamento vbi.nam locus dicitur de
continente:ſed talia predicabilia de contento.vnde nõ di
citur.forum eſt in foro:ſed bene dicitur.ſor.eſt in foro.et
ratio eſt que iam dicta eſt:quia eſſe in foro eſt contineri a
foro:⁊ forum non continetur a foro.ſor.autem continetur
a foro.⁊ ideo bene dicitur eſſe in foro.In foro aũt eſt pre-
dicabile predicamenti.vbi econtra bene dicitur ꝙ conti-
nens eſt locus:⁊ non bene dicitur ꝙ ſor.vel aliud quid cõ-
tentum a loco eſt locus:et hec eſt intentio eius.vtrum ta-
men verum ſit ꝙ de eo tãtum predicet̃:vbi ſeu predicabi-
lia dicti predicamenti quod loco circũſcribitur et cõple-
ctitur:⁊ ꝙ illa ſit ratio vbi vel loci non curo pro nũc.nam
mihi ⁊ alijs eſt cõmunis iſta difficultas.

Quantum ad articulum tertium.vtrum videli-
cet corpora ſimplicia moueantur lo-
caliter a ſeipſis:⁊ intelligo de motu non quidem violento:
neꝗ etiam de mixto qualiter mouet̃ graue deorſum cum
ab aliquo ſic propellitur:vt velocius deſcendat/ꝗ̃ deſcẽ-
deret nullo ipm̃ propellente:ſed de motu naturali mero ⁊
ſimplici:quia de hoc maior eſt queſtio.¶ Ad excluden-
dum quoſdam modos dicẽdi:tam veteres/ꝗ̃ modernos
pono cõcluſiones aliquas.prima eſt ꝙ talia corpora non
mouentur immediate a celo.hanc pono ad excludendum
quandam antiquam opinionem que poſuit ꝙ motus celi
erat cauſa deſcenſus terre ad medium:et fuiſſe dicitur
Empeď.2.ce.ſicut dicitur a Philoſopho et Commenta. T.2.c.35.
cui etiam nõnulli moderni concordant qui volentes con-
cedere huiuſmodi corpora a ſeipſis moueri/nec aliũ mo-
torem valentes aſſignare reducunt huiuſmodi motus in
corpus celeſte:tanꝗ̃ in actu principium et immediatum
motus illorum:ꝗ̃uis ſi iſti dicant ꝙ mouentur naturali-
ter:et illi vero dicerent ꝙ violenter.¶ Hanc concluſionẽ
probo ſic.ſi huiuſmodi corpora mouerentur a celo imme-
diate:ſequeretur ꝙ quãto graue eſſet magis elongatum
a celo:tanto tardius deſcenderet.conſequens eſt falſum:
vt percipit ſenſus.velocius enim videmus ipſum moue-
ri in fine motus/ꝗ̃ in principio.conſequentia patet.quia
quãto magis motum diſtat a motore:ceteris paribus:mi
nus poteſt motor ſuper illud:et per conſequens tardius
mouet ſi mouet.hoc etiam patet ad ſenſum in omnibus
alijs motibus/ſiue localibus/ſiue alijs.¶ Secũdo ſic.ſi
ita eſſet ſequeretur ꝙ non velocius deſcẽderet graue ma-
ius/ꝗ̃ graue minus eiuſdem rationis ⁊ ſimilium diſpoſi-
tionum omnium preter magnitudinẽ ⁊ paruitatem.con-
ſequens etiam patet falſum ad ſenſum.conſequentia pro
batur:quia vbi mobilia ſe habent mere paſſiue ſicut ſup-
ponitur in propoſito ⁊ cetera ſunt paria:nunꝗ̃ maius ci-
tius tranſmutatur ab eodem agente naturali/ꝗ̃ minus.
patet in motibus localibus violentis:patet etiam in alte-
rationibus.nam ſtante vniformi diſpoſitione paſſi non ci
tius alteratur ab eodem agẽte maius paſſum/ꝗ̃ minus:
etiam ſi eſſet ſumma diſpoſitio abſꝗ alia vlla contrarie-
tatis reſiſtentia.¶ Has duas rationes ponit Philoſo-
phus primo celi et Cõmenta.contra memoratam opinio- T.2.c.89.
nem antiquã:ꝗ̃uis hanc ſecundam in alia forma quam
non tenui:vt abſꝗ calũnia euidentius concludant etiam
contra illum modum dicẽdi modernum.¶ Tertio ſi ſic.
tunc grauia mouerentur a celo per expulſionem/vel im-
pulſionem:⁊ leuia per attractionem:ſicut patet ex deſcri-
ptionibus predictorum.7.phyſicorum.⁊ ſi ſic ſequeretur T.c.10.
ꝙ quandocũꝗ graue deſcẽderet celum expelleret ignem
ſibi proximum ⁊ aerem conſequentem:⁊ vniuerſaliter ce-
tera corpora media vſꝗ ad graue:⁊ tandem mediãtibus
illis graue ipſum:ſed hoc eſt falſum.tum quia ſm hec ad
cuiuſlibet grauis deſcenſum ignis violenter moueretur.
tum quia ſi tunc ſimul aliquis ignis aſcenderet perpendi-
culariter per eandẽ lineam per quam deſcenderet graue:
celum traheret ad ſe ignem ſibi proximum ⁊ cetera corpo
ra media vſꝗ ad ignem aſcendentem:et per conſequens
omnia illa media ſimul aſcẽderent ſm eandem lineam re
ctam:ac per hoc contrarijs motibus mouerentur.Tum
quia etiam/vel in tali expulſione ipſum celum/aut pars
eius ſequeretur ignem proximum quem expelleret:⁊ tũc
ſequitur ꝙ vel totũ celũ deſcẽderet/vel pars eius abſcin-
deretur ab que ignẽ ſequeret̃:aut in tali expulſione/nec
celum nec pars eius ſequitur ignẽ:⁊ tũc ſequit̃ ꝙ vacuũ
remaneat iuxta celum/vel dicatur ꝙ alia pars lateralis
ignis rareſiat quouſꝗ impleat locũ expulſe.qḋ non vide-
tur poſſibile naturaliter:cum ille ignis habeat ſummam
raritatem ſibi poſſibilem naturaliter:aut abſꝗ rareſa-
ctione per motum localem ſibi ſuccedat:et tunc eadem
ratione tertia veniat ad locum ſecũde:⁊ quarta ad locum
tertie:⁊ ſic deinceps:et per conſequens tota ſphera ignis

Digitized by Google

mutabitur:que omnia reputo nimis abſurda.

¶ Preterea. Deriſibile eſt dicere ꝙ ſi lapillum habeo in manu mea ⁊ dimiſero illū cadere:mox tota regio ſuperior agitetur:quod tamē ſequeretur ſm predicta.conſequentia ſatis patet:quoniā vt videmus nunq̄ aliquid expellit aliud niſi illud ſit ſibi proximū aut expellendo aliquid ſibi proximū:et illo mediante expellendo aliud:et ſic deinceps vſq; ad vltimū expulſum.hoc etiā appꝫ ꝑ philoſo:
T.t.c.10. phū.7.phyſicorū.et Cōmenta. ¶ Conſumatur inſup ex
Cō.42. intentione Cōmenta.2.ce.vbi ait.poſſibile eſt vt aliquid moueaꝛ ab aliquo in loco mediante aliquo nō moto a primo mouēte:et ex hoc infert ꝙ pars aeris oppoſita ſoli nō poteſt localiter moueri.ſcilicet motu recto per expulſionem ab ipſo ſole:quia pars celi media inter aerem ⁊ ſolē ſic non poteſt a ſole moueri.vnde ait.ſi igitur pars aeris que opponitur ſoli mouetur a ſole mediāte parte celi que eſt inter aerem ⁊ ſolem motu locali neceſſe eſt vt illa pars celi moueatur a ſole motu locali:quod eſt impoſſibile. Hec Cōmenta. ¶ Secūda cōcluſio ꝙ huiuſmodi corpora nō mouētur actiue a locis ad que tendunt:ſicut opinati ſunt quidam antiquoꝝ.hanc probo primo:quia tunc velocius moueretur graue minus verſus centrum q̄ maius ceteris paribus:quod patet falſum:⁊ conſequentia probatur vt ſupra. ¶ Secūdo quia talis motus eſſet attractionis: vt patet:et quia in tali motu non poteſt moueri aliquid diſtans a mouente niſi moueātur omnia media vt notum eſt.ſequitur ꝙ quādocūq; modicus ignis hic genit⁹ aſcēderet:omnia corpora media vſq; ad concauum celi aſcenderent:⁊ ſi tunc ecōtra aliquod graue perpendiculariter deſcenderet etiā omnia media ſimul deſcenderent:quod eſt inconueniens. ¶ Preterea. Pars ignis tangens celū deberet aſcendere vel condenſari ⁊ conſequēter tota ſphera illa. ¶ Preterea. In omni attractione vera neceſſe eſt
T.c.10. attrahens cum attracto moueri vt habetur.7.phyſicoꝝ. et ſenſu patet.⁊ per conſequens oportet ꝙ celum aſcenderet:que abſurda ſunt penitus. Et ſi dicatur ꝙ quedam attractio eſt ab attrahente quieſcente.vt eſt attractio ferri a magnete:dicēdum ꝙ nunq̄ attrahens quieſcens mouet proprie ⁊ actiue:ſed potius metaphorice per modum
Cō.10. finis.vnde Cōmenta.7.phyſicorū.ad hoc inquit queriꝛ: quoniaꝫ plura attractiua videnꝛ attrahere ſine tractu:et ſine motu.dicēdum ꝙ hic dicitur attractio equoce.attractio enim in rei veritate eſt illa in qua attrahēs mouetur cum attracto.⁊ ſubdit.attractio autem in quo attrahens eſt quieſcens:⁊ attractum motum non eſt attractio in rei veritate:ſed attractum mouetur ex ſe ad attrahēs vt perficiat ſe vt lapis mouetur inferius ⁊ ignis ſupius:⁊ ſimiliter oportet hoc intelligere de motu ferri ad magnetem.
T.t.c.22 Hec Cōmenta.vnde Philoſophus.4.celi.et Cōmenta.
et.25 ibidem nunq̄ cauſalitatem actiuam talium motuū attribuit locis:ſed vult illa eſſe cauſas per modū finis tantū.

¶ Tertia concluſio eſt ꝙ non mouentur a medijs in quibus ſunt.probo primo:quia tunc idem actiuum naturale per ſe moueret ad plures differentias poſitionis et ſm cōtrarios motus.hoc auteꝫ repugnat actiuo naturali:quia eſt ex ſe determinatū ad vnum.ergo ⁊c.conſequētia ꝓbatur.nam per eandem partem medij per quam leue aſcendit contingit graue deſcendere ⁊ econuerſo.⁊ ſimul dum per vnam aſcendit leue per aliam ſimilem penitus et propinquam contingit graue deſcendere.

¶ Secundo ſi ſic.aut eadem pars medij continue moueret corpus motum a principio motus vſq; ad finem.aut alia poſt aliam:ſicut multi dicunt accidere in motibus proiectorum.primū non poteſt rationabiliter dici:quoniā tunc ſequeretur ꝙ cum graue generatum ſuperi⁹ in aere. verbi gratia.grādo vel nix deſcenderet aliqua pars aeris ab illa ſuperiore regione vſq; ad terram deſcēderet:quod non conuenienter poſſe dici videtur.nec ſecundum.ſi ſic. tunc quanto illud magis deſcēderet tanto tardius moueretur:quod eſt falſum.conſequētia patet:quia in tali motu ſecūdum mouens minus mouet q̄ primū:et tertium q̄ ſecūdum:⁊ ſic deinceps vt patet in proiectis.

¶ Tertio aut mouetur a medio tanq̄ a motore primo ſeu non moto ab alio:aut tanq̄ a motore ſecūdario ⁊ moto ab alio. Non poteſt dici ſecūdum quia tūc oporteret aſſignare quis eſſet ille motor prior nec cōtingit:preterea nos hic de tali motore primo inquirimus.nec primum etiam dici poteſt:quoniā a quacūq; parte medij ponatur graue ſuperius genitum moueri ſiue ab ea que eſt ſupra ipſum:ſiue ab ea que eſt ſub ipſo:ſeu a laterali.ſequitur ꝙ illa ex ſe moueatur deorſum:⁊ per cōſequens ex ſe moueatur contra ſuā naturam quod repugnantiā videtur includere.

¶ Preterea. Sequitur ꝙ motus violentus ⁊ contra naturam:vtputa ipſius aeris deorſum eſt per ſe prior cauſaliter motu naturali grauis deorſum:⁊ ꝙ non eſt aliquis motus naturalis non precedente ſaltem cauſaliter motu violento:quod non videtur conuenienter dictū:et expreſſe eſt contra Cōmenta.12.metaphyſice.

¶ Preterea. Si tale graue eſt preciſe in potētia paſſiua Cō.p.
vt moueatur:⁊ ipſum mediū eſt totalis cauſa immediata particularis mouens ipſum.mirū eſt ꝙ ipſum non mouet tale graue potius ad ſuperius quo aptum eſt moueri naturaliter ipſum medium vel ſaltem non retinet ipſum ibi: vbi ipſum medium naturaliter quieſcit q̄ ipſum moueat in ſuperius:quo non niſi violente medium mouetur.non igitur videꝛ rationabiliter poſſe dici talia moueri a medijs:ꝓpter quod Philoſophus.3.ce.dicit ꝙ aer eſt tanq̄ T.c.28.
organum in vtroq; motu.ſ.ad ſuperius et inferius:et per conſequens non primus motor.

¶ Quarta concluſio eſt ꝙ talia non mouentur immediate a generante.probo primo:quia cum graue generaꝛ ſuperius in aere generans eſt vel aer in quo generatur vel celum:ſed a neutro ipſum mouetur localiter vt ſupra probatum eſt:⁊ ſi aliquod aliud aſſignetur generans:de quo nolo diſceptare:per eaſdem rationes probatur ꝙ non mouetur ab illo.ſimiliter cuꝫ ignis generatur hic inferius ex refractione radiorum ad ſpeculum aut ex percuſſione ſilicis ad ferrum:nullum poteſt generans aſſignari a quo immediate moueaꝛ ſurſum:ſicut patet volenti rōnes ſupra factas:quocunq; fuerit aſſignatū generans applicare.

¶ Secundo conſtat ꝙ lapis hec inferius genitus et poſt per tempora ſurſum latus:cum deſcendit non mouetur actualiter a generante:nec ſane mentis quiſq̄ oppoſitum diceret:cum contingat ipſum moueri a loco maxime diſtante ab ipſo generante.

¶ Tertio ⁊ fortius:quoniam contingit olim dudum corrupto generante huiuſmodi corpora ad ſua loca moueri ſi fuerint extra ipſa delata.conſtat autem ꝙ tunc non mouentur ab eo quod non eſt in rerum natura.

¶ Sed tunc quid dicendum eſt ad Philoſophum qui dicit ꝙ per ſe mouetur a generante:per accidens autem a remouente prohibens.

¶ Reſpōdeo ꝙ Philoſophus ſicut patet diligenter attē
denti dicta eius.8.phyſicorum et Commenta.ibidem.et T.t.c.32.
iterum.4.ce.et Commenta.etiam ibidem.Cōmento.25. vbi hoc videtur expreſſius dicere:non intendit ꝙ moueātur a generāte immediate:ſed mediate tantum:q2 ſcilicet generans cauſat in genito formam:per quam immediate ipſum genitū niſi impediatur mouetur ad ꝓprium locuꝫ: motus tamen illius immediatum principium non eſt generans:ſed forma geniti.vnde.4.ce.in illa parte.cuꝫ quidem igitur fiat ex aqua aer.habet littera commenti ſic. T.c.25.
reuertamur et dicamus ꝙ cum aqua tranſmutatur in aerem.tunc tranſmutabitur de grauitate in leuitatem:

Digitized by Google

Cõ.25. deinde mouebit̃ ad ſuperi⁹:quod exponens Cõmenta.in-
quit:per hoc ꝙ dixit:deinde mouebitur ad ſuperius:non
intendit deinde ſm tẽpus:ſed ſm cauſam et cauſatũ.i.ꝙ
motus eius ad ſuperi⁹ eſt cauſat⁹ a ſua leuitate.Hec Cõ
Cõmẽ.28 mẽta.Item tertio ce.ait.ſed quia motus nõ exiſtunt a ge-
nerante niſi mediante generato:ꝛ motus primo ꝛ eſſentia-
liter non fit niſi a motore:ꝛ nullo alio mediãte:ꝓpter hoc
iſte motus nõ eſt primus neqꝫ eſſentialis.i.primo et eſſen-
tialiter a motore extrinſeco:ſed a forma moti.hoc ipſe.
¶ Item.8.phyſicorũ.Et cũ iſta inquit ſit queſtio.vtrum
Cõmẽ.32 iſta corpora ſimplicia moueãtur in loco a motore extrin-
ſeco aut ex ſe.diſtinguendum eſt in reſponſione ad iſtam.
quoniã motus qui eſt in potentia naturali:ꝛ eſt in potẽtia
que eſt in re ex qua generat̃ corpus ſimplex in quo inueni-
tur mot⁹ neceſſario indiget motore eſſentialiter.ꝛ eſt illð
quod eſt extrinſecum.ſ.generans.generãs enim eſt illud
quod corpori ſimplici generat formã ſuam:ꝛ omnia acci-
dentia cõtingentia forme:quorũ vnum eſt motus in loco.
et ideo cũ fuerit forma cõpleta in eo cõplebitur vbi ſuum
debitũ et alia accidentia niſi aliquid impediat.potentia
vero ad motũ que accidit inueniri in corpe ſimplici quã-
do impeditur in tempore ſue generationis:quin moueat̃
ad ſuum locum naturalẽ ab aliquo impedimento quãdo
generatur in loco extraneo:aut quãdo exit a quo naturali
ab aliquo extrahente nõ indiget in hoc ꝙ exeat in actum
motore extrinſeco eſſentialiter cum ſit potẽtia accidenta-
lis.Hec Cõmenta.ſtat igitur determinatio eius in hoc.
etiam Philoſophi quã ibi exponit.Quoniã corpus aut
eſt in potentia eſſentiali ad motum:quẽadmodum.verbi
gratia.terra aut aliud quodlibet corpus nõ actu leue eſt
in potentia ad motũ ſurſum:ꝛ tale indiget motore extrin-
ſeco.ſ.generãte dante ſibi formã que ſit ꝑncipium motus
ſurſum.et per conſequens motore niſi impediatur dante
motum ſurſum.aut corpus eſt in potentia accidentali tñ
ad motum:quẽadmodum eſt corpus actu leue quãdo ge-
neratur extra locum ꝓprium vel extrahitur de loco pro-
prio:ꝛ tunc nõ indiget motore extrinſeco per ſe.nunc autẽ
non eſt queſtio ad preſens de corpore:quod eſt in potẽtia
eſſentiali ꝛ ad formã elementi a quo moueatur motu pro-
prio illi elemento:ad cuius formaꝫ eſt in potentia:nec de
elemento quod generatur in loco naturali.illud enim nõ
mouetur.Sed eſt queſtio de elemento actualiter haben-
te formam talis motus:quod quidem nõ eſt in loco natu-
rali:et de tali dicit ꝙ non indiget motore eſſentiali.i.per
ſe extrinſeco ſed vt dicit ibi ꝛ in de ce.et mun.ſufficit re-
mouens prohibens et ab illo non per ſe:ſed per accidens
tantum mouetur.verũtamen non ſemper eſt oppoꝛtunuꝫ
remouens prohibens diſtinctum ab ipſo:quinimo ipſum-
met quandoqꝫ ſua vi propria remouet prohibens.Sicut
ſi corpus valde ponderoſum debili funiculo ligetur ſur-
ſum:et propter ponderoſitatem nullo alio frangẽte rupto
tandem funiculo deorſum ruat.
¶ Quinta concluſio.ꝙ talia ex ſeipſis immediate mouẽ-
tur.non excludendo:tamen primũ et vniuerſale mouens:
quod eſt deus.hoc probatur ſic.hec mouentur ab aliquo
motore imediate:ꝛ nõ ab aliquo extrinſeco.igitur ſeipſis.
conſequentia patet:et ſimiliter antecedens quo ad primã
partem.nam omne motũ ab aliquo motore imediate mo-
uetur.Quo ad ſcðam vero ꝓbatur:quia ſi motor eorum
eſſet extrinſecus:vel ille eẽt celum:vel mediũ:vel aliquid
aliorum:que in precedentibus concluſionibus ſunt exclu-
ſa:cum non appareat quis alius motor valeat inueniri.
¶ Hec concluſio probatur etiam ex auctoritate Augu-
Cap.1. ſtini tertio de li.ar.vbi expreſſe dicit ꝙ motus lapidis nõ
quo eum nos mouemus vel aliqua vi aliena mouetur:ve-
luti cum in celum iacitur:ſed cum ad terram niſu ſuo ver-
git:et cadit eſt motus eius.conſtat aũt ꝙ non ſolum intel-
ligit ꝙ iſte motus eſt proprie lapidis tanqꝫ moti:quoni-
am et ſic etiam eius eſt motus quo iacitur ſurſum.igitur
intendit ꝙ eſt eius tanqꝫ motoris. ¶ Ad hoc etiam ſunt
plures auctoritates Commenta.ſupra allegate.Item.2.
phyſicorũ.ait.non dubitamus ꝙ iſta mouentur ex ſe non Cõ.3.
ex motore extrinſeco.ſcilicet quatuor elementa.Vtrum
autem motor in eis ſit alius a moto perſcrutatus eſt in
alio loco:et plures auctoritates eius ad eandem ſenten-
tiam poſſent adduci. ¶ Item Auicen.primo ſufficiẽtie. Cap.5.
Dicemus inquit ꝙ corporibus que apud nos ſunt:adue-
niunt actiones ꝛ motus:et inuenimus ꝙ quedam eorum
veniunt ex cauſis que ſunt extra ea:ex quibus fiunt in eis
ipſe actiones et motus:ſicut caliditas aque et aſcenſus
lapidis:et inuenimus ꝙ quibuſdam eorum actiones et
motus ſunt ex ſeipſis:non ex cauſa extrinſeca:ſicut aqua
calefacta cum dimittitur per ſe frigeſcit ex ſua natura:et
lapis in altum proiectus cum relinquitur deſcendit ex
ſua natura:et infra etiam ſubdit alia ad propoſitum.
¶ Sexta concluſio eſt ꝙ huiuſmodi corpora mouent ſe-
ipſa per ſe et non per accidens tantum.Hanc autem po-
no maxime propter opinionem Cõmenta.qui.3.celi vult Cõ.28.
ꝙ talia mouent ſe niſi per conſequens.nam qꝫuis ſm eum
ſint per ſe mouentia:non tamen per ſe mota.per ſe motum
eſt tantummodo ipſum medium.vnde ait ꝙ lapis non eſt
motus per ſe et eſſentialiter/neqꝫ mouet ſe eſſentialiter.
cum ita ſit.et omne quod mouet ſe eſſentialiter neceſſe eſt
vt moueat ſe:quia eſſentialiter mouet aliud motum a ſe.
verbi gratia.quia homo non mouet ſe accidentaliter in
naue:niſi quia mouet nauem eſſentialiter:et cum ita ſit.
lapis igitur non mouet eſſentialiter niſi aerem in quo eſt:
et mouet ſe:quia ad hoc ꝙ mouet ſe ſequitur motum ae-
ris ſicut de homine cum naue:et idem ex toto dicit in.4. Cõ.22.
Sed huius oppoſitum probo.primo quia conſtat:et ex ꝫ Com̃.
verbis etiam ſuis idem colligitur:ꝙ in tali motu aer non
mouetur niſi pulſus a lapide.cedit igitur lapidi:et per
conſequens prius cauſaliter:licet ſimul tempore moue-
tur lapis ipſe/qꝫ aer:et non quia aer mouetur lapis moue-
tur:ſed econtra:quia lapis mouetur aer mouetur:et ite-
rum qꝛ lapis mouetur.ideo mouet aerem et nõ econtra.
Et eſt quantum ad hoc ſimiliter ſicut ſi aliquis impelle-
ret lapidem.tunc enim qꝫuis ſimul mouerentur lapis/et
aer:et lapis etiam moueret aerem.nichilominus prius
cauſaliter lapis moueretur/qꝫ aer moueretur.et prius
etiam lapis moueretur/qꝫ moueret aerem.moueret enim
quia motus ſic in propoſito.ideo mouet quia motus.licet
non ab alio:ſed a ſe.non igitur mouetur per accidens ad
motum aeris. ¶ Preterea.Si aer totus qui eſt inter la-
pidem et terram tolleretur.ita ꝙ inter lapidem et terram
eſſet vacuum:et lapis remaneret ligatus debili funicu-
lo:et relinqueretur ſue nature.non eſt dubium ꝙ tandem
fracto funiculo ille lapis/vel ſubito mutaretur/vel in 4.celi.
tempore moueretur ad terram.qꝫuis ipſe Commenta.di- Cõ.22.
cat commento preallegato.ꝙ ſi auferimus medium:ita
ꝙ vacuum eſſet:non eſſe poſſibile in iſtis corporibus:vt
mouẽretur econtrario illi.quod putatur a quibuſdam.
ſcilicet ꝙ citius mouerentur in vacuo:quia aſſimilaue-
runt ea eis que per ſe mouentur eſſentialiter.ſcilicet ani-
malibus:ſed hec ꝟba ſentienduꝫ eſt eum dixiſſe accipien-
do moueri proprie:vt diſtinguitur contra ſubito mutari
quomodo ſcilicet proprie animalia mouerentur in vacuo
ſm ipſum.4.phyſicorum.in fine.ſi tamen intellexerit de Cõ.71.
moueri ſimpliciter:vt cõmuniter ſumptũ dicitur de ſubi-
to mutari:falſum dixit.Nam cõſtat ꝙ cauſa tota propter
quã lapis ꝛ quodlibet ſimilium corporum remanet extra
locum proprium eſt:qꝛ impeditur per medium niſi aliqð
aliud impediens ſit ne ſit in loco ꝓprio:vnde ꝛ quãdo tol-
litur medium illud venit ad proprium locum:ꝛ quãto ci-

Digitized by Google

tius tollitur citius venit:propter quod et ſi ſubito tollere-
tur totum medium ⁊ nullum adeſſet impediens:ſubito il-
lud eſſet in proprio loco:et oppoſitũ ſentire eſt exiſtimare
contra naturã. ¶ Rurſus ſi ſtãte medio lapis non moue-
retur/nec aliquid aliud moueret aerem:vtiqꝫ aer non mo
ueretur. nec etiam lapis moueret aerẽ: vt notum eſt. igi-
tur nunc de facto lapis non mouetur per accidẽs ad mo-
tum lapidis.neqꝫ qꝛ mouet aerem ipſe mouet̃: ſed ecõtra
qꝛ lapis mouetur: mouet aerem. ¶ Preterea. Si graui
deſcendẽti ſit alligatũ aliquod leue/aut minus graue:qđ
ſecum trahat/ aut tirẽt inferius motu velociori motu na-
turali illius tracti.conſtat ꝙ ipſum non mouetur per acci
dens ad motum corporis tracti:nec ideo deſcẽdit quia il-
lud trahatur:ſed ideo ſecum trahit illud ⁊ illud trahitur:
qꝛ ipſum deſcendit. igitur nec ad motum aeris quem im-
pellit violenter ipſum mouetur per accidens/nec etiã de-
ſcendit:quia ille pellitur ⁊ pulſus deſcendit: ſed econtra.
Exemplum Cõmenta.non eſt ꝓpoſito cõgruum: qm̃ aer
non vehit lapidẽ inferius:vt imaginatur. Sed pulſus ce-
dit:ſicut ⁊ cum ignis aſcendit ⁊ aſcendẽdo mouet aerem
non trahit/vel vehit aer ignẽ:ſed pellitur ab igne qui aſcẽ
dit. ¶ Preterea. Aliqualiter eſt contra eum ſi ex toto de-
bet eſſe exẽplum:qm̃ nũqꝫ nauta mouet nauẽ: quin prius
cauſaliter moueat ſe ſm totum/vel aliqua mẽbra ſua:qui
bus motis mouet nauẽ:⁊ ideo lꝫ conſequenter moueatur
ad motum nauis. vno modo motus.ſ.vectionis. prius tñ
cauſaliter mouet ſe et motus mouet nauem motu pulſio-
nis. ¶ Ex his directe ad concluſionem poteſt argui hu-
iuſmodi corpora cum naturaliter mouẽtur.mouẽtur per
ſe et non ab extrinſeco.igitur per ſe mouentur a ſeipſis.
¶ Contra cõcluſionẽ iſtam poteſt argui:tam auctoritate
T.c.27. qꝫ multiplici ratione Philoſophi: ſi quidem.8.phyſic.in
illo capitulo. Mouentium igitur ⁊ eorum que mouentur
⁊c̃.ponens quaſdam diuiſiones motorum inter cetera di-
xit quedam moueri ab alio naturaliter: quedam moueri
ab alio extra naturã. Et poſtea ſubdit ꝙ prima ſunt gra-
uia ⁊ leuia.igitur ſm eum talia in motu naturali mouen-
tur ab alio ⁊ non ex ſe. ¶ Preterea. Statim ſubdit hec
verba. Et naturam ipſam a ſeipſis dicere:ſupple moueri
T.c.29. impoſſibile eſt. ¶ Preterea. Adhuc immediate adducit
rationes per quod indubitanter apparet intentio eius. et
eſt prima. Qꝛ moueri a ſe eſt proprium viuentium. talia
T.c.29. vero non viuũt. ¶ Secunda: quia tunc poſſent ſiſtere ſe-
ipſa:quod patet falſum. ¶ Tertia:quia poſſent ad diuer
ſas poſitionis differentias: vt ignis ferri ſurſum et deor-
T.c.30. ſum:quod etiam non videmus. ¶ Quarta: qꝛ nullũ con-
tinuum ⁊ vnum non ſm tactum tantũ ⁊ conſimilium par-
tium mouet ſeipſum.hoc patet. quia nihil eius eſt deter-
minate aptum natum facere:aut pati magis/vel potius/
Cõ.30. qꝫ aliud. Et ideo dicit Commẽtator ibi. ꝙ neceſſe eſt illa
que mouentur ex ſe diuidi in motorem ⁊ motum que ſunt
diſtincta/aut ſm diffinitionem et eſſe ſimul: vt eſt in his
que mouentur ab extrinſeco/aut ſm diffinitionem tantũ.
vt eſt in animalibus in quibus ſunt anima et corpus: que
diſtinguuntur ſm diffinitionem ⁊ eſſentiam:licet non ſm
eſſe.quia impoſſibile eſt animam eſſe ſine corpore: ſed ta-
lia corpora ſunt contigua vere:⁊ non tantũ cõtigua ⁊ ſunt
T.c.34. ſimilium partiũ.ergo ⁊c̃. ¶ Quinto poteſt argui ex his
et.35. que infra in illo.c. Neceſſe eſt igitur omne quod mouetur
⁊c̃ dicit ſic. Si talia mouerent ſe/aut ſic ꝙ pars eorũ mo
ueret partem/aut totum moueret totum. non primo mo-
do:quia non eſt ratio ꝙ vna moueat aliam potius qꝫ ecõ-
uerſo. cum ſint omnino ſimiles.nec ſecundo modo. Tum
quia tunc idem ſm eandem diſpoſitionem motus moue-
ret ⁊ moueretur/vel ferret ⁊ ferretur: ⁊ pari ratione idem
alterabit ⁊ alterabitur:et docebit et docebitur ſimul:que
ſunt inconueniẽtia. Tum quia idem eſſet ſimul in actu et
potentia tale:quod eſt impoſſibile.patet conſequentia:qꝛ
omne quod mouetur eſt in potentia. vt patet ex diffinitio
ne motus: ⁊ omne quod mouet eſt in actu. vt calfacit ca-
lidum ⁊ omnino generat habens ſpeciem. id eſt formam.
¶ Tum tertio per rationem eiuſdẽ in ſeptimo.quia ſi ſic. T.c.1.
tunc moueretur a ſeipſo primo: ſed hoc eſt falſum:qꝛ tunc
non quieſceret in quieſcendo aliquod aliud : et per conſe-
quẽs:non ſi pars quieſceret ipſum quieſceret.hoc autem
falſum eſt:vt ibidem probatur. ¶ Sexto Philoſophus 7.phyſi.
probat ibidem ex intentione ꝙ omne quod mouetur: mo- T.cõ.1.
uetur ab alio:quod vtiqꝫ falſum eſſet ſm dicta:⁊ eo nega 8.phyſi.
to non remaneret ſibi per quod probaret primum motorẽ T.c.3.
immobilem. ¶ Septimo potẽtia actiua.5.meta.⁊.9.dif- T.c.17.
finitur per eſſe principium tranſmutandi aliud.nihil igi- T.cõ.2.
tur tranſmutat ſeipſum. ¶ Octauo arguit quidã doctor Bure.2.
ſic. ſi idem moueret ſeipſum primo. idem ſm idem ſimul ſentẽtia.
eſſet ſub oppoſitis diſpoſitionibus.conſequens eſt impoſ di.25.q.4.
ſibile.conſequentia probatur. quia ſemper mouens eſt in
oppoſita diſpoſitione ad motũ ⁊ econuerſo.nam mouens
ſibi aſſimilat motum ⁊ trahit eum ad diſpoſitionem ſimi-
lem ſibi.igitur motum eſt ſibi diſſimile dum mouetur: et
ideo primo de generatione dicitur ꝙ agẽs et paſſum ſunt
diſſimilia in principio ⁊ ſimilia in fine. ¶ Nono idem ar- T.c.30.
guit ſic.ſi talia corpora mouerẽt ſe per ſe et primo:eadem
ratione ⁊ celum moueret ſe per ſe ⁊ primo.non enim appa
ret ratio propter quam celum non poſſit ita moueri circu
lariter a ſeipſo ſicut illa mouẽt recte. ¶ Decimo idem ſic
arguit.ſequitur ꝙ in eodem tempore per equale ſpatium
moueretur graue maius et minus. vt verbi gratia. ma-
gna mola et medietas eius : quod eſt falſum. vt patet ad
ſenſum.conſequentia declaratur per regulã Philoſophi
7.phyſicorũ.ſi tanta virtus mouet magnitudinem in ali- T.c.36.
quo tempore media virtus mouebit medietatẽ illius ma-
gnitudinis in equali tempore:⁊ ratio eſt:qꝛ qualis eſt pro-
portio totius virtutis ad totum motum:talis eſt medieta-
tis virtutis ad medietatem moti. Si ergo tota virtus mo-
le mouet totam molam in tanto tempore:medietas virtu-
tis mole mouebit medietatem mole in equali tẽpore. Et
per eũdem modum poteſt probari quelibet grauia equa-
lia/vel inequalia equaliter moueri:⁊ ſimiliter leuia queli
bet.alias etiam plures rationes adducit:ſed quia ſpecia-
liter procedunt de motu ad formam: et de hoc infra erit
ſpecialis perſcrutatio: vbi videbitur de actiuitate volun
tatis:illas pro nunc non diſcutio. ¶ Pro ſolutione illorũ
premitto ꝙ aliquid moueri ex ſe/ et non ab extrinſeco po-
teſt dupliciter intelligi. vno modo per excluſionem extrin
ſeci motoris particularis per ſe et immediate ipſum mo-
uentis. Alio modo pro excluſione talis motoris et per ex-
cluſionem etiam cuiuſlibet alterius : cuius motio neceſ-
ſaria eſt ad hoc:vt ipſum moueri poſſit.primo modo cor-
pora ſimplicia ex ſe mouent̃: ſed non ſecundo modo.nam
vt ipſa moueri poſſint:cũ nõ ſint apta nata moueri in pro-
prijs locis:neqꝫ ab eis ad alia loca:neceſſe ẽ ſi moueri de-
beant ea eſſe extra propria loca. ⁊ ibidem non ĩpedita:im-
pedimento: ſcilicet ꝙ ex ſeipſa remouere non valeant.in
tali autem diſpoſitione ipſa ſe ponere non poſſunt:ſed hoc
eis conuenit vel ab aliquo generante ipſa extra loca pro-
pria: vel ab aliquo ea poſtqꝫ genita ſunt extra propria lo-
ca deferente:⁊ ſi impedimentum fuerit aliquid ĩpediens
eorum motum modo predicto:requiritur aliquid quod il
lud remoueat. Hoc autem ſecundo modo animalia mo-
uent ſeipſa.nam nec indigent motore particulari illa per
ſe immediate mouente: nec aliquo ponente ipſa in diſpo-
ſitione vt moueri valeant.poſſunt enim ſe in quibuſcunqꝫ
fuerint locis mouere : et extra quelibet in quibus fue-
rint loca ſe ponere : et ideo iſta abſolute dicit Philo-
ſophus ex ſe moueri. corpora vero ſimplicia quandoqꝫ

Digitized by Google

dicit ex ſe moueri et non ab extrinſeco:et tūc intelligit pri
mo modo:quādoqꝫ autem dicit ea nō moueri ex ſe ſed ab
alio.⁊ tūc intelligit ſecūdo modo.hanc ſentētialiter diffe-
rentiā innuit.Cōmen.8.phyſicoꝝ.nā dicit ꝙ in corporibꝰ
Com.28. ſimplicibus non apparet alietas motoris a moto:ſicut ap
paret in habentibus animas.immo in eis non eſt alietas
oīno:⁊ ſunt hec ſicut dicit graue ⁊ leue.iſta enī inueniun-
tur moueri ad ſua loca naturalia ex ſe:⁊ ad loca oppoſita
ſuis locis naturalibus ex alijs.Ecce ꝙ hic dicit talia cor
pora moueri ad loca naturalia ex ſe:⁊ ꝙ in eis nō eſt alie-
tas motoris ⁊ moti:et ſtatim in ſequēti cōmento vbi Phi
loſophus ꝓbat iſta nō moueri ex ſe per rōnes ſupra reci-
tatas.dicit ꝙ iſta non mouētur per principiū exiſtens in
eis abſqꝫ indigentia cauſe intrinſece:ſed alia mouentur a
principio in eis abſqꝫ indigētia cauſe extrinſece:⁊ ſic per
totum vbicūqꝫ Philoſophus dicit illa non moueri ex ſe.
Com.29. Cōmenta.ponēdo addit abſqꝫ indigētia cauſe extrinſece
per cauſam autē extrinſecam nō poteſt intelligere cauſaꝫ
extrinſecam imediate per ſe mouentem:alioquin cōtradi
ceret verbis ſuis proxime allegatis:et multis alijs ſupra
adductis.quibus dicit ea non moueri ab extrinſeco.ſed
intelligit cauſam extrinſecam facientem illa eſſe in diſpo
ſitione que poſſunt moueri.vt ſupra dictum eſt.¶ Et per
ad.4.pri iſta patet reſponſio ad auctoritates Philoſophi:⁊ ſimili-
mas rō. ter ad primas quattuor rationes.nam moueri ex ſe ſcdo
modo ꝓprium eſt viuentium:et que ſic mouētur ex ſe poſ-
ſunt ſiſtere ⁊ ceſſare a motu:⁊ ad diuerſas partes moueri
et iterū habent in ſe diſſimiles partes.quarum vna aliam
mouet:⁊ hec oīa patent in aīalibus.nō ſunt autem iſta ve
ra de his que mouētur ex ſe primo modo.quomodo Phi
loſophus nō intēdit ꝓbare corpora ſimplicia nō poſſe mo
ueri.¶ Ad quintū loquendo de toto ⁊ partibus quātita-
tiuis:vt videtur ſumere Ariſto.dico ꝙ totū mouet totum
et quelibet pars mouet etiā ſeipſam.Si autem de parti-
bus qualitatiuis vel formalibus:poteſt dici ꝙ pars.puta
grauitas in graui mouet totū:et ſimiliter mouet ſeipſam:
et ſi eſſet ſeparata a materia ⁊ a forma ſubſtantiali adhuc
moueret ſe ſicut de facto ptꝫ in euchariſtia.¶ Tūc cum
probatur ꝙ totū nō mouet totū per illa que tanqꝫ incōue-
nientia inferūtur.dico ꝙ illa ſimpliciter accepta nō ſunt
inconuenientia.Idē namqꝫ ſeipſum alterat:ſicut patet de
aqua calida que per ſe redit ad frigiditatē.vt ſupra patet
per Auicē.et experiētia docet.⁊ ſimiliter volūtas cauſat
in ſe volitionem vt infra patebit.⁊ ſic de alijs pluribus.
¶ Item ſic ſimpliciter ſumpta nō reputātur a Philoſo-
pho incōuenientia:ſed ſolū in his in quibus ſolum motio
eſt vniuoca.i.in quibꝰ principiū mouendi eſt eiuſdem ſpe
ciei ſpecialiſſime cū termino motus.tali ſiquidē motione
Philoſophus dicit idē non poſſe mouere ſeipſum primo.
vtputa frigidū per frigiditatē quam actu habet nō frige
facit ſeipſum:nec calidū calefacit ſe per ſuum calorem.
et ꝙ iſta ſit intētio eius patet.nā ſtatim ibidē abſqꝫ medio
addit.ſimiliter autē et aliorū vnūquodqꝫ quorūcūqꝫ mo-
uens neceſſe eſt habere vniuocum.vbi Cōmenta.Et iſte
inquit ſermo eſt intellectꝰ ex predicta.ſ.ꝙ impoſſibile eſt
vt aliquod moueat ſm ꝙ mouetur.et hoc eſt in motis et
Com.40. mouentibus que dicuntur vniuoce.et addit Cōmenta.ꝙ
Philoſophus dixit hoc:qꝛ hoc eſt impoſſibile niſi in mo-
toribꝰ que ſunt corpora aut virtutes in corporibus.ratio
eſt:quia in illis tm̄ reperitur talis motio vniuoca:licet nō
reperiatur in oībus ⁊ in multis reperiatꝛ motio equiuoca.
talis autē motio vniuoca nō eſt in motu locali corporum
ſimpliciū:ſicut patet niſi diceretur ꝓ loca in quibꝰ actua-
liter ſunt mouēt ſe ad loca eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſime.
Et forſitan ad hoc excludēdum inter alia incōuenientia
dixit:⁊ ferret ⁊ ferretur:⁊ ſimiliter dicendū ad aliud illa-
tum.puta ꝙ idem eſſet in actu ⁊ in potentia.ſ.in actu for-
mali ⁊ virtuali etiam vniuoco:⁊ in potentia formali.ſ.ta-
li motione vniuoca ſe moueret.Si autē motio ſit equoca
nō ſequitur niſi ꝙ ſit in actu virtuali nō vniuoco ⁊ in potē
tia formali iuxta vulgatā diſtinctionē:et iſtud nō eſt incō
ueniens:ſicut ptꝫ de aqua calida:que eſt in actu virtuali
frigida:cū actualiter habeat formā ſubſtātialē:que ꝟtua
liter cōtinet frigiditatē:quā nō habet formaliter:ſed ha-
bere pōt.ſic etiā multa alia ꝟtualiter cōtinent qualitates:
ad quas ſm ſpēm ſunt in potētia formali.vt argentū cōti-
net nigredinē.nā et ductū ſuper albā tabulam vel mēbra-
nam facit lineā nigram.⁊ tamē ipſum etiam poteſt nigre-
fieri:licet nō a ſeipſo.ſic etiā dicitꝛ de pipere ⁊ alijs pluri-
bus aromatibꝰ:q̄ ſunt actu ꝟtualiter calida:et tn̄ poſſunt
formaliter calefieri per ignē.imo quod plus eſt:nō viſque-
quaqꝫ eſt īpoſſibile idē eſſe in potētia formali et actu for-
mali.ſi ꝓ eſſe in potētia formali nō plus īportetur qꝫ poſſe
recipere formā:et per eſſe in actu formali nichil aliud qꝫ
actualiter hēre formā.⁊ hoc patet.nā aliqđ remiſſe calidū
eſt in potētia ad aliū gradum caloris:⁊ poteſt fieri magis
calidū:et aqua per ſeipſam rediēs ad frigiditatē prius eſt
remiſſe frigida actualiter:et tn̄ eſt in potētia ad alios gra-
dus frigiditatis:quinimo ⁊ illos cauſat in ſe:licet nō per
calorē quē habet.¶ Ad aliā probationē dico diſtinguē-
do ſenſus ꝓmi cōſequentis.nā aliquid moueri a ſeipſo pri
mo vno modo idē eſt quod ſm totū et nō ſm partē tantū
moueri a ſe.ita ꝙ quodlibet ſui ſit mouēs ⁊ qdlibet motū.
ſm quē modū accipit Philoſophus.5.phy.et.6.cū dicit T.c.2.
aliquod moueri in aliquo tēpore primo.i.in qualibet pte T.c.74.
illius tēporis.alio modo vt ſit ſenſus ꝙ de ipo verificatur
primo moueri et ſimiliter mouere:ſm quē modū accipitꝛ
primo in diffinitione vlis primo poſteriorū:et quēadmo-
dū dicimꝰ ꝙ triangulus pmo habet tres ⁊c̄.i.habere tres
primo ꝟificatur de triangulo:ita ꝙ ſic loquentes vtimur
actu exercito ꝓ ſignato.ſi primo modo intelligatꝛ cōcedo
primā conſequētiā et cōſequēs:ſed vlteriorē nego ꝯñam:
et eā nō tenere ſatis clarū eſt.nā ſimili modo ꝓbaretur ꝙ
nihil mouetꝛ ab alio primo ad illū ſenſum:cuiꝰ oppoſitum
frequētiſſime habetur in philoſophia:⁊ experiētia docet:
et patet:qꝛ quodlibet tale quieſceret inquieſcēdo partem
ſuā ſi vero intelligatur ſcdo modo tunc primū antecedēs
vtiqꝫ falſum eſt.ſed ꝯſequētia prima nō valet:qꝛuis enim
aliquod corpꝰ:ſm totū ſit motū et ſm totū mouens:neu-
trū tamē predicatū dicitꝛ primo de eo.quinimo dicitꝛ de ali
quo de quo ipſum nō dicitꝛ.puta de parte.nā quelibet eiꝰ
pars eſt mouens ⁊ quelibet mota.¶ Ad ſextū dicendū ꝙ
ſicut expōſſe ptꝫ ex textu.Philoſophꝰ loqtur de motu diui
ſibili:⁊ de motu locali:⁊ ſic accipiēdo dico ꝙ illo cōcluſio
Philoſophi ꝟa eſt:ſic intelligendo ꝙ omne qđ mouetur: 7.phy.
mouetꝛ ab alio extrinſeco motore vel intrinſeco totali vel T.c.p.
partiali.⁊ ſic graue eſto ꝙ moueat ſe.mouetꝛ tn̄ ab alio:qꝛ
a qualibet pte ſui tanqꝫ a ꝑtiali motore intrinſeco.nā ſicut
ipm eſt totale motū cōpoſitū ex partialibꝰ motis:ſic eſt to-
tale mouens cōpoſitum ex partibꝰ mouentibꝰ:et ſi dicatꝛ
ꝙ ex illa cōcluſione ſic intellecta nō pōt ꝓbari primū mo-
torē eſſe oīno imobilem ſicut intendit Philoſophꝰ.Certe
cōcedo ⁊ dico ꝙ Philoſophꝰ per iſtā nō ſufficienter illud
probauit nec forte ꝑ aliqua alia ſua principia:qꝛuis forte
putauerit oppoſitū.¶ Ad ſeptimū dico ꝙ qualitercūqꝫ
illa diffinitio ſit intelligēda:quia de hoc infra.nihil tamē
ad ꝓpoſitū:quia talis potentia motiua non eſt inquantū
huius ꝓprie actiua.nec localiter mouere eſt proprie age-
re:cum nulla oīno entitas per taliter mouere ꝓducatur:
ſed tantūmodo acquiratur locus preexiſtens.vnde etiaꝫ
vult Philoſophus ꝙ non omne mouens eſt agens.
¶ Ad octauū nego cōſequentiā.⁊ ad ꝓbationem dico ꝙ
nō qdlibet mouēs eſt in diſpoſitione oppoſita ad motum.
ſed mouens qđ eſt ꝓprie agens:et motū qđ eſt ꝓprie pa-

Digitized by Google

tiens tranſmutantia ſe ſm qualitates actiuas ⁊ paſſiuas ſunt in diſpoſitionib⁹ oppoſitis et in principio diſſimilia et in fine ſimilia: ⁊ talia agens eſt quod ſibi aſſimilat paſſum: nec eſt dubiū ꝙ de talibus Philoſophus loquitur. quod autē preciſe localiter mouet nō habet tales cōditiones: ſicut patet in proyciente lapidē ſurſum. ⁊ ſimiliter in mouēte aliud deorſum quodcūqꝫ ſit illud. Item nec qdlibet agēs eſt talis ꝯditiōis reſpectu paſſi vt alias patebit.
¶ Ad nonū dicēdum ꝙ multi nō reputarent incōueniēs illud qđ infertur: nec forte ē bene improbabile. dico tamē ꝙ quid ſit de illo ꝙ non par ratio eſt vtrobiqꝫ. tū qꝛ nō apparet ꝙ aliquod corpus mere naturaliter moueatur a ꝓprio loco aut in ipſo exiſtens in illo: ſed potius quieſcat. celum autē eſt in ꝓprio loco et continue in illo mouetur. tum quia qđ naturaliter mouet quocunqꝫ genere motus moueat. ſi nullā habent reſiſtētiam mouet in inſtāti. vnde ſi nō eſſet mediū reſiſtēs graui aut aliud impediēs deſcēderet in inſtāti. vt patet. 4. phyſicoꝝ. ſi vero celū moueret ſe moueret naturaliter mere: et nullam oīno haberet reſiſtentiam: qꝛ non mobilis ad motorē: quia nihil ſibiipſi reſiſtit: nec mediū: cū nullum ſit: ⁊ per cōſequens moueretur in inſtāti: quod eſt falſum ꝓpter iſta ſiue cogant ſufficienter ſiue non: ⁊ ꝓpter multas alias rōnes q̄ poſſent aſſignari videri poteſt ꝙ celū non moueatur a motore mere naturaliter mouente: ſed a ꝓpoſito ⁊ a voluntate: ⁊ per ꝯñs nō a ſe ipſo ſꝫ ab alio. Ex quo patet ꝙ nō eſt par rō vtrobiqꝫ.
¶ Ad decimū nego cōſequētiam. ad ꝓbationem dico ꝙ illa ꝓportio debet attēdi inter virtutem mouētem et magnitudinē motā reſiſtētem mouenti: ſicut ⁊ propter ſolam reſiſtētiam apponitur tēpus in motorib⁹ virtutum naturaliter mouētium: ⁊ quia idem non ſibiipſi reſiſtit non ſm proportionē totius mole ad totā molam: ⁊ medietatis ad medietatē eſt tempus in motib⁹ illis: qꝛ vero mediū quod etiā eſt per ſe motū ⁊ pulſum a mola reſiſtit ei: ⁊ ꝓpter talem reſiſtentiā non in inſtāti: ſed in tēpore mola deſcēdit. idcirco ſm ꝓportionem virtutis mouētis ad ipm mediū motū ſumenda eſt ꝓportio tēporis. ſaluo ſemꝑ bono intellectu regule illius. de quo nō eſt pro nunc opus diſſerere.

Quantum ad quartū arti. Utrū. ſ. angel⁹ poſſit a ſe ipſo localiter moueri. videt̄ mihi dicēdum ꝙ ſic. nam cū angel⁹ poſſit localiter moueri: vt patet ex articulo primo: nec ſit impoſſibile idem mouere ſeipſum localiter. vt patet ex. 3. potē fuit deū ſibi cōferre. vt ipſe ſe moueret: ⁊ ſatis rationabile eſſe videtur eſtimare ꝙ ſic de facto contulerit: preſertim cum in perfectionibus mobilibus hoc videamus eſſe conceſſum. puta ſm ſanctos. demones de loco ad locum vadunt vt tentent homines ⁊ faciant cadere in peccatū. tunc igitur vel mouētur a ſeipſis: ⁊ habeo ꝓpoſitum: vel a deo tm̄: quod libenter ego nō dicerem. nam nō bene religioſum ⁊ pium videtur dicere ꝙ ſit totale mouēs ducens diabolum ad faciēdum hoīes peccare: aut ab aliqua alia creatura: nec iſtđ
T.c. 102. congruum multū apparet: quicquid tamen ſit de veritate nobis certum nō eſt: quia nec per ſcripturā expreſſum: poſſibile tamē eſſet ſi deo placeret ſibi talem vim mouen-
T.c. 100. di tribuere. nam mihi videtur tradendum in dubium.
¶ Aduertēdum tm̄ ꝙ ſicut angelus ⁊ corpus nō dicūtur vniuoce eē in loco: qꝛ corp⁹ dimēſionalr̄ et circūſcriptiue implēdo locū et faciēdo diſtare partes loci. angelus vero diffinitiue tm̄ non implēs locū nec i ipſo diſtātiam faciēs ſic nec vniuoce corpus ⁊ angelus dicūtur localiter moueri: quoniā corpus ſic mouet̄ vt medium ſcindat vel pellat aut alio modo ⁊ diſtātiā loci faciat. nullū autē horū facit angelus ſuo motu. ſolū autē cū corpore cōuenit in hoc ꝙ et locū deſerit ⁊ locū acq̄rit. ita ꝙ vt ſic liceat loqui cōueniunt quo ad ſubſtātiam motus: non quo ad modum. P. cum dico angelum localiter moueri. nō intēdo affirmare modū motus quem videmus in motu corporis ſm ſubſtātiā. i. ꝙ vere locū deſerit ⁊ locum acquirit. eo modo quo ſibi in loco eſſe cōuenit. hoc in ſimili docet Augu. 12. ſuper Gen. vbi querens vtrum anima cum exit a corpore ad aliqua corporalia loca feratur ait. Cito quidem reſpondere ad corporalia loca eam vel nō ferri niſi cum aliquo corpore vel non localiter ferri. Iam vtrum habeat aliquod corpus cum de hoc corpus exierit oſtendat qui poteſt. Ego autē non puto. ſpiritualē enim arbitror eſſe non corporalem. Ex his patet ſm eum ꝙ non fertur ad loca corporalia cum aliquo corpore: ſed cum vt dicit Magiſter in iſta diſtin. demones ducant aīas ad infernū: ⁊ quaſdā ibi eſſe idē Aug. velit primo retrac. ⁊ i ench. 119. dicat aīas mortuoꝝ vſqꝫ ad reſurrectionē abditis receptaculis cōtineri. probat ꝙ vnaqueqꝫ digna eſt requie / vel erūna. ſequitur ꝙ aīa ferat̄ ad corporalia loca: non tm̄ localiter: ⁊ per ꝯñs mouet̄ localiter vno modo. ſ. ad primū ſenſum: ⁊ alio modo. ſ. in ſcđo ſenſu nō mouet̄ localiter: ⁊ ita de motu angeli eſt ſentiendū. ¶ Per hoc ptꝫ ad argumēta queſtionis. nam añs primi in primo ſenſu eſt falſum. probatio aūt nō valet: qm̄ Aug. ſolū intendit negare modum motus: ſicut etiā ab aīa ſeparata: vt dictū eſt. ⁊ ſic ipſum debere intelligi. ptꝫ etiā per Magiſtrū in primo lib. diſti. 37. vbi eandē auctoritatē exponens: dicit ꝙ ideo Aug. attribuit mutationem loci corpori non ſpūi: qꝛ lꝫ ſpūs tranſeat de loco ad locum: non tm̄ ita vt dimēſionibus circūſcriptus interpoſitione ſui loci faciat diſtantiā: ſicut corpus. ¶ Ad aliam probationē antecedētis ptꝫ ex arti. 2. Ad cōfirmationem dicendum. ꝙ nec aīa / nec angelus habet vbi dimēſiuum: quale habēt corpora que dimentionaliter ſunt in loco. de quo tm̄ tractat: ibi auctor ille. ſed vtrūqꝫ habēt vbi diffinitiuum: quod non eſt aliud ſm rem / q̄ꝫ locus in quo diffinitiue locantur. ¶ Ad ſecundam dicēdum ꝙ angelus mouetur a ſeipſo per ſe. Et ad probationes in oppoſitum patet reſponſio ex dictis in tertio articulo.

Ca. ij. [right margin, beside "bi in loco eſſe cōuenit"]
Ca. 5. [right margin, beside "idē Aug. velit primo retrac."]

¶ Diſtinctionis. vj. Queſtio ſecunda.

SEcundo quero vtrū angelus poſſit ſe mouere de loco ad locum in aliquo tempore ſucceſſiue. arguit̄ ꝙ non. qꝛ nullū indiuiſibile pōt moueri ſm locū in aliquo tpe cōtinue. igitur nec angelus. ꝯña ptꝫ. qꝛ angelus eſt ſimpliciter idiuiſibilis ſm ſubſtantiam. añs probat̄ ex intētione Ariſto. 6. phy. ⁊ ratione etiā dupliciter. primo quidē: qm̄ omne cōtinue motū ſuꝑ aliqua magnitudine prius trāſit equale ſibi / q̄ꝫ maius: ⁊ totā illam per ſibi equalia ſucceſſiue mēſurat. ſi igitur aliqđ indiuiſibile cōtinue moueret̄ mēſuraret totā magnitudinem per ſibi equalia: ⁊ per ꝯñs per indiuiſibilia ex quo vlterius ſequeret̄ ꝙ magnitudo eſſet cōſtituta ex indiuiſibilib⁹. cuius oppoſitū ꝓbatū eſt ſupra. ¶ Scđo. qꝛ omne qđ localiter mouet̄ / vel eſt totū in termino a quo / vel totū i termino ad quē. vel partim in vno ⁊ partim in alio. nō pōt dici primū. qꝛ quādiu mobile eſt in termino a quo quieſcit. nec ſcđm: qꝛ tūc cōſumatus eſt motus. igit̄ tertiū. ſed nullū indiuiſibile pōt partim eē in vno termino ⁊ partim in alio. cū partib⁹ careat. igit̄ ⁊c̄.

Contra non obſtante indiuiſibilitate angeli. angelus eſt in loco diuiſibili et poteſt moueri. igitur non obſtante eius indiuiſibilitate poteſt ſm locum continue moueri.

Reſpondeo premittendo aliquas diſtinctiones deinde cōcluſiones ad propoſitum. Prima diſtinctio eſt ꝙ angelū moueri ſm locū conuenit

Digitized by Google

dupliciter.ſ.per accidens ad motũ alicuius corporis aſ-
ſumpti ⁊ ſibi vniti.alio modo per ſe nullo corpore aſſum-
pto:ſicut ſi a celo empyreo veniat ãgelus ad terrã ſaltem
vſq; ad ſpheram lune mouetur per ſe abſq; corpore.cum
nullum ſit ibi corpus ab ipſo aſſumptibile.

Alia diſtinctio eſt ꝙ angelum ꝑ ſe moueri ſm
locũ poteſt itelligi tripliciter.
Uno modo ꝙ moueat motu deperditiuo tm̃.i.deſerẽdo
tm̃modo locum.Alio modo ꝙ motu acquiſitiuo tm̃:ita ꝙ
locum nouum acquirat ⁊ priorem non deſerat. Tertio ꝙ
vtroq; ſimul modo.ſ.vnum deſerendo ⁊ aliũ acquirendo.
¶ His premiſſis pono ꝓbabiliter ⁊ ſine aſſertione teme-
raria cõcluſiones quattuor. Prima eſt ꝙ angelus poteſt
ſe mouere per accidens ſm locũ in aliquo tẽpore ꝯtinue.
Secunda ꝙ poteſt ſe mouere per ſe cõtinue motu deper-
ditiuo tm̃. Tertio ꝙ põt ſe mouere cõtinue motu acquiſi
tiuo tm̃. Quarto ꝙ põt ſe continue mouere ſimul vtroq;
modo. ¶ Prima concluſio probatur.nam angelos aliqñ
fuiſſe per tempus cõtinue in corporibus motos ex ſacra
ſcriptura colligitur:ſicut patet in eo qui cum Jacob vſq;
mane luctatus eſt:et in eo qui in forma etiã humana die-
bus pluribus vadens et rediens comitatus eſt Tobiam
iuniorem:et de multis alijs ſimilia legimus.vtrũ aũt illa
corpora in quibus apparebãt ⁊ mouebantur eſſent tunc
ab eis primo formata ⁊ aſſumpta: an eſſent aliqua ſibi ab
initio naturaliter vnita:et tunc in figurã aliã transforma
ta.hoc ꝗuis a ſcriptura non habeat expꝛeſſum:cõmunius
tamen teneret ꝙ tunc ꝓmo fuerint aſſumpta: eo ꝙ ſancti
⁊ doctores cõmunius opinent angelos eẽ ſpũales tm̃mo
Cap.3. do icorporeos naturaliter: ſicut patet de Dam.lib.2.Et
Cap.4. de Diony.1.lib.de diui.noib᷒.⁊ ꝗuis Aug. videat oppo-
Cap.10. ſitum qñq; dicere.nõ tamẽ niſi iuxta aliorũ opi.ſicut cla-
Cap.3. re patet.21.de ciui.dei.vbi ſm vtrãq; opinio.reſpondet
ad neutram determinate declinãs:ſed etiam in lib.de fi.
ad Pe.quem poſtea edidit eos incorporeos determina-
te aſſerit.d.ꝙ deus ſuperiores ſpiritus cũ corporeis ele-
mentis nullum naturale fecit habere conſortium. Et ex
hoc tenetur communiter ꝙ in aſſumptis corporibus an-
geli poſſunt moueri continue. ¶ Secundam concluſio-
nem probo ſic.angelus exiſtens in loco ſibi maximo po-
teſt ſponte partem illius loci ſucceſſiue continue deſere-
re et in alio remanere.igitur poteſt continue motu deper
dituo ſe mouere.conſequentia patet.antecedẽs ꝓbatur.
nam vt ſupra diſt.2.dictum eſt.angelus non ſic determi-
nat ſibi menſuram loci: quin poſſit nũc in maiore nunc in
minore exiſtere:et per conſequens cum poſſit ex toto illo
loco recedere:et iterum ad eius partem preciſe redire ſi
ſibi placet non apparet cur non poſſit partem tm̃ deſere-
re:⁊ partem retinere. Qꝫ vero poſſit partem ſucceſſiue nõ
totum ſimul deſerere. patet:quia cum nõ naturaliter:ſed
libere angelus ſit in hoc loco vel illo ſic videtur poſſe ſuc-
ceſſiue deſerere partem loci remanentẽ in rerum natura:
ſicut ſi ſucceſſiue annihilaretur ſucceſſiue deſineret in il-
la eſſe. ¶ Confirmatur hoc et ſimiliter concluſio.nã poſ-
ſibile eſt ꝙ anima humana aliquam partem ſue materie
ſucceſſiue deſinat informare.igitur et angelus poteſt ⁊c.
antecedens patet.quoniam ſi aliqua pars carnis vel ſan
guinis ſucceſſiue corrumpatur et continue ſicut natura-
liter poſſibile eſt:anima cõtinue deſinet informare illam.
ꝯña ſatis videtur ꝓbabilis:qm̃ ſicut anima que naturali-
ter vnitur materie naturaliter in illo caſu deſerit eam ſuc
ceſſiue.ſic angelus qui libere iũgit loco libere poteſt par-
tẽ ſucceſſiue deſerere.ita enim anima eſt tota in qualibet
parte corporis ſicut angelus totus in qualibet parte loci.
Cap.4. ¶ Preterea. ſm Dam.lib.2.demon ſi deus ꝑmittat põt
pro libito in quacũq; figura ſibi aſſumere corpora : et ea-
dem ratione in maiore ⁊ minore quantitate: et aſſumpto
aliquo magno corpore poteſt partem deſerere nõ minus
ꝗ anima humana:que magis intimatur ſuo corpori.igit
multo fortius exiſtens in loco magno poteſt deſerere vnã
eius partem:et in alia tm̃modo remanere : cum maior ſit
eius coniunctio ad corpus aſſumptũ ꝗ ad locum. ¶ Ter
tio cõcluſio poteſt ex eiſdẽ quaſi probari.nã angelus põt
eſſe in loco minore ſibi maxio poſſibili:⁊ poteſt eſſe in ſibi
maximo poſſibili.igitur exiſtẽs in loco minore poteſt illo
non deſerto proximũ acquirere. ¶ Secũdo.quia anima
humana poteſt nouam partem materie(ſi partibiliter et
aliquorum continue ſibi adgeneretur ſicut poſſibile eſt.
vtputo)ſucceſſiue informare non deſertis prioribus par-
tibus quas informat.igitur ⁊c. ¶ Tertio.quia exiſtens
vnitus alicui corpori illo creſcente poteſt nouis partibus
ſe vnire ⁊c. ¶ Quartam concluſionem probo:qꝛ anima
humana poteſt ſimul vnam partẽ materie deſerere ⁊ aliã
de nouo cõtinue informare.igitur ⁊ angel᷒ vnum locum
deſerere ⁊ alium ſimul acquirere.aſſumptum patet poſi-
to ꝙ in vna parte corporis generetur noua caro et in alia
corrumpatur. ¶ Secundo.angelus poteſt vnum locum
ſponte totaliter ſucceſſiue deſerere.⁊ poteſt alium totali-
ter ſucceſſiue acquirere.igitur poteſt ſimul vnum ſucceſ-
ſiue acquirere:⁊ aliũ ſucceſſiue deſerere.antecedẽs quã-
tum ad primã partem probatur ex ſecunda concluſione.
nam non minus poteſt deſerere totũ ſucceſſiue ꝗ partẽ:
et per idem ſecunda pars probatur ex concluſione tertia.
Et conſequentia videtur ſatis clara.cum deſerere vnum
et acquirere aliũ non ſint incompoſſibilia. ¶ Tertio ſic.
poſſibile eſt angelũ diuerſis partibus eiuſdẽ corporis cõ-
tinue moti circa ipſum ſucceſſiue coexiſtere:⁊ ẽconuerſo:
et ſimul vnam ab eo ſucceſſiue ⁊ continue diſcedere.aliã
vero accedere.igitur econuerſo.poſſibile eſt angelum di-
uerſis partibus corporis quieſcentis ſucceſſiue ⁊ cõtinue
coexiſtere:⁊ ſimul ab vna diſcedere ⁊ ad aliam accedere.
conſequentiã puto planam cuilibet concedenti angelum
poſſe localiter moueri ⁊ libere vt ſuppono ex queſtione ꝓ-
cedenti.antecedens non ſolum de poſſibili : ſed etiam de
ineſſe verum eſt ſm cõmunem opinionem.nam ſi angeli
ſunt motores celorum vt vult Auguſtinus.8.de trini.et Cap.11.
Philoſophus et alij doctores cõmunius:et ſint in deter-
minata parte.puta in circunferentia:et in parte orientali Cõ.48.
vt vult idem Philoſophus.8.phyſicorũ.et Cõmentator Cõ.15.
ibidem.et ſecũdo ce.in qua parte ſemper immotum eum
exiſtere dicunt.ita vt nunꝗ ſit in meridie vel occidẽte aut
alia parte. Et ei velut quaſi extrinſecus ibi poſito cõtinue
ſucceſſiue partes orbis coexiſtunt:et conſtat ꝙ ei non co-
exiſtit adequate aliquid indiuiſibile celi.tum qꝛ nullum
tale eſt in ipſo:vt ſupra probatum fuit diſtin.ſecũda.tum
quia cum ſic ſucceſſiue totus orbis coexiſtat ſequeretur
ꝙ componeretur ex indiuiſibilibus.vt patet ex conſidera
tionibus.6.phiſicorum:ſequitur ꝙ in quolibet inſtanti co-
exiſtat alicui parti diuiſibili:et ſucceſſiue cõtinue vna ab A.t.c.ꝑ.
ipſo diſcedat.alia appropinquet vt dicebatur:et hanc ra per longũ
tionem ſatis reputo ꝓbabilem. ¶ Contra concluſionem ꝓceſſum.
iſtam que principaliter eſt quarta opinio cuiuſdã docto-
ris moderni : ꝙ impoſſibile eſt angelum per ſe ab aliqua Viber li.
virtute creata poſſe localiter moueri continue.quãuis cõ 1.diſti.8.
cedat eum ſic moueri poſſe immediate a deo.arguit autẽ q.4.
ipſe primo ſic.ſi hoc eſſet poſſibile ſequeretur magnitudi
nem motum ⁊ tempus componi et indiuiſibilibus contra
demonſtrata in.6.phyſicorum.conſequentia probatur:qꝛ A.t.c.1.ꝑ
ſi indiuiſibile mouetur per ſe menſuraret totum ſpatium longũ ꝓ-
ſuper quod moueretur:⁊ indiuiſibilia in illo eſſent imme- ceſſum.
diata ſicut patet:et per conſequens magnitudo conſtaret
ex indiuiſibilibus:⁊ quia eiuſdem rationis ſunt motus et
tempus quo ad diuiſionem cum magnitudine:eo ꝙ eiſdẽ T.c.57.
diuiſionibus diuidantur.vt patet ibidem.ſequitur etiam 58.⁊.59.

ꝙ motus et tempus ex indiuiſibilibus componantur.
¶ Secundo.ſi ſic.tunc in ſuo motu nullam haberet reſi‐
ſtentiam: et per conſequens non eſſet in illo motu aliqua
ſucceſſio.cum omnis ſucceſſio in motu ſit propter reſiſtē‐
T.c.71. tiam. vt patet.4.phyſi.c.de vacuo. et ꝑ Cōmen.ibidem.
¶ Tertio. tunc angelus perfectior et maioris virtutis
poſſet ſe mouere velocius ꝙ̃ angelus minoris virtutis.
conſequens eſt falſum.conſequentia probatur.quia ſm
hanc poſitionem quicunqȝ angelus poſſet ſe mouere per
quantācūqȝ diſtantiam in quantocūqȝ tempore:eo ꝙ non
eſſet ſibi difficilius mouere ſe per magnam ꝙ̃ per par‐
uam.cum nullam habeat reſiſtentiam . et ita non poſſet
vnus velocius ſe mouere ꝙ̃ alius.f.ꝯ.probatur:quia po‐
natur ꝙ duo angeli vnus fortior alter debilior moueant
ſe ꝙ̃citius poſſunt:ſi mouentur eque velociter.igitur vir
tus maior et virtus minor agūt actiones equales in tem‐
pore quando agunt ſm vltimum potentie ſue.quod non
eſt intelligibile . et cum hoc eſt contra Philoſophum et
T.c.36. Commenta. vbi ſupra.et.7.phyſicorum.in multis alijs
57.⁊.55. locis. ¶ Quarto ſequitur ꝙ aliqua virtus minor virtu‐
te angeli poſſet cum aliqua reſiſtentia velocius moueri
ꝙ̃ angelus ſine reſiſtentia.quod eſt abſurdum et impoſſi‐
bile.probatur conſequentia.nam ſumatur vnus angelus
qui moueatur de terra vſqȝ ad concauum lune,ꝙ̃ velo‐
cius poteſt.et ponatur ꝙ in tempore.a.conſtat ꝙ aliquis
ignis poteſt per medium vſqȝ ad eūdem locum in aliquo
tempore moueri . et ſit illud.b.tunc aliqua proportio eſt
tēporis.b.ad tempus.a.ſit gratia exempli decupla. tunc
ſic.ignis decuplus ad priorem poteſt moueri in hoc me‐
dio in tempore decuplo minori ꝙ̃ tempus.b.igitur in tē‐
pore equali.a.et ignis centuplus poteſt in tempore mi‐
nori ꝙ̃.a.et conſtat ꝙ quilibet ignis in ſuo motu habebit
reſiſtentiam ex medio in quo mouetur.angelus autē nul‐
lam . ¶ Quinto . tunc eadem ratione anima humana
quando vellet eſſe alicubi primo moueret ſe.et ita eſſet
primum motum ex ſe in homine contra determinatiōem
Cōmē.30. Philoſophi et Commen.8.phyſicorum.in multis com‐
mentis.vbi volūt ꝙ primum motum ex ſe ſit compoſitum
ex duabus partibus:quarum vna primo mouet aliam.
¶ Ad primam dico primo ꝙ ipſa militat contra eum in
eoquod concedit.videlicet ꝙ deus poſſit angelum mo‐
uere continue ſuper magnitudinem.nam ſi illud ſequere‐
tur poſito ꝙ angelus per ſe moueretur a ſeipſo:pariter ſe‐
queretur ſi eēt per ſe motus ab alio. vnde Philoſophus
non plus improbat indiuiſibile poſſe per ſe moueri ex ſe
ꝙ̃ ab alio.nec eius ratio plus probat de vno ꝙ̃ de alio.et
miror ꝙ iſtud iſte doctor non aduertit. ¶ Reſpondeo igi
tur et nego conſequētiam:et ad probationem dico ꝙ ipſa
bona eſt de indiuiſibili cui correſponderet preciſe indiui
ſibile in ſpatio ſiue ꝙ non coexiſteret ſimul diuiſibili par‐
ti ſpatij ſi aliquod tale eſſet.angelus autem non eſt tale.
nam ꝙ̃uis ipſe ſit in ſe indiuiſibilis:coexiſtit tamen diui‐
ſibili ſpatio:ſicut etiam anima intellectiua indiuiſibilis
exiſtens coexiſtit et informat diuiſibile corpus:⁊ ideo nō
menſurat magnitudinem per indiuiſibilia: ſed per diuiſi
bilia tm̄. ¶ Ad ſecundū concedo primam conſequentiā:
et nego ſecundam.nam mouēs liberum poteſt etiā abſqȝ
reſiſtentia ſucceſſiue mouere.patet etiam ſm arguētem.
nam dicit ꝙ deus poſſet ſucceſſiue angelum mouere.et
conſtat ꝙ tunc etiam nulla foret reſiſtentia.ſimiliter me‐
dium non reſiſtit corpori glorificato nec corpus glorifica
tum virtuti mouenti.⁊ tamen Chriſtus poſt glorificatio‐
nem ſui corporis ſucceſſiue et continue mouebatur . Di‐
ctum ergo philoſophi intelligendum eſt de motu natu‐
rali.in tali nāqȝ eſt ſucceſſio preciſe ex aliqua reſiſtentia.
¶ Sed contra hec iſte doctor arguit.quia tūc īquit ipſe
eſſet ſucceſſio preciſe.quia angelus vellet tanta velocita‐
te preciſe mouere ſe.et tunc vlterius ſequitur ꝙ omnes
partes ſpatij ſucceſſiue actu cognoſcat. vel ꝙ aliquando
tranſit ⁊ neſcit ꝙ̃ velociter. ¶ Reſpondeo primo ꝙ idem
argu.poteſt fieri contra eum et contra alios de homini‐
bus habentibus corpora glorificata . ¶ Secundo dico
ꝙ angelum cognoſcere quāta velocitate mouetur poteſt
dupliciter intelligi . Uno modo ꝙ diſtincte cognoſcat in
quanto tempore quālibet partem determinate pertran‐
ſit. verbi gratia.in quanto tempore decimam.et in quan‐
to centeſimam.et in quanto milleſimam. ⁊ ſic de qualibet
determinate et diſtincte cognoſcat in quanta parte deter
minata ⁊ certa temporis eam tranſeat. Alio modo ꝙ non
ſic diſtinctam notitiā de ſingulis habeat: ſed de tota ma‐
gnitudine determinate ſciat in quanto tempore tranſit:⁊
confuſe de partibus.ſi intelligatur primo modo cōſequē
tia videtur concedenda:et conſequens erit pro ſecunda
parte:ſi detur minima pars magnitudinis perceptibilis
ab angelo vel maxima non ꝑceptibilis : ſicut non obſtan‐
te ꝙ voluntas libere poſſit intendere actum ſuum et ve‐
locitare:non tamen diſtincte nouit quālibet partē actus
et quālibet partem temporis menſurantis intenſionem il
lam.et hoc non ſolum de volūtate humana: ſed etiam de
angelica videtur ſatis rationabiliter debere dici. Si ve‐
ro teneatur oppoſitum concedendum eſt conſequens pro
parte prima.ſi ſecundo modo neganda eſt conſequentia.
nam eſto ꝙ non cognoſcat diſtincte quālibet partem ma‐
gnitudinis et temporis: poteſt tamen cognoſcere ꝙ in tā‐
to tempore pertranſit totum ſpatium. ¶ Ad tertium con
cedo conſequens . dico enim ꝙ quilibet angelus ꝑ quan‐
tūcūqȝ finitū ſpatium poteſt ſe mouere in inſtanti ſumen‐
do mouere cōmuniter ⁊ large. nec eſt neceſſarium quāli‐
bet virtutem maiorem in quolibet effectu poſſe ſupera‐
re minorem. verbi gratia. corpus luminoſius non velo‐
cius aut citius determinatam partem medij illuminare
poteſt ꝙ̃ poteſt minus luminoſum.cum minus lumino‐
ſum poſſit in inſtanti.ſimiliter ſi vacuum foret:ſicut poſ‐
ſibile eſſe per potentiam dei fatrē quilibet catholicus ha
bet concedere:quodlibet graue per quantācūqȝ finitam
diſtantiā deſcenderet in inſtanti.etiā ſm principia iſtius
doctoris.nec citius deſcenderet grauius ꝙ̃ minus gra‐
ue.ſufficit autem ꝙ in aliquo effectu excedat . et ſic eſt in
exemplis datis.nam et ſi maius luminoſum non citius il
luminet ꝙ̃ minus:maiorem tamen partem medij et inten
ſius illuminat ꝙ̃ minus luminoſum.ſimiliter ꝙ̃uis gra‐
uius non ſuperet in mouendo ſe ſuppoſito vacuo corpus
minus graue ſuperat tamen ipſum in mouēdo ſe per me‐
diū plenū.ſic in ꝓpoſito dico ꝙ angelus fortior in mouen
do ſe non ſuperat debiliorem:tamen ſuperat in mouendo
aliquod corpus.nā maius corpus poteſt mouere ⁊ idem
vel equale velocius ⁊ hoc ſufficit. ꝓbatio autem ꝓcedit
de actionibus temporaneis non ſubitis . ¶ Per iſta pa‐
tet ad quartū.fundatur enim ſuꝑ falſo.ſ.ꝙ ſit dare certū
tēpus in quo angelus ꝑ certā diſtantiā poteſt ſe mouere.
¶ Ad quintū loquendo de anima coniuncta vt videtur
ꝓcedere arg.conſequentia non valet . Secundo dico ꝙ
quicquid ſit de conſe.illud tamen dictū Philoſophi non
ꝓbat ipſm eſſe falſum. nā Philoſophus loquitur de mo‐
to diuiſibili et quāto ſicut manifeſte patet per totū ſuum
ꝓceſſum.ibidē.et ſimiliter in principio.7.vbi incipit de T.cō.
tali materia loqui . et accipit moueri ex ſe iuxta ſenſum
datū in ꝓcedenti.q.reſpondendo ad primā obiectionem
tertij articuli. Tertio dico ꝙ eſto ꝙ conſequens eſſet con‐
tra Philoſophū.in hac tamen parte non eſſet ponderan
da eius auctoritas.ratio eſt:quoniā apud ipſum non mi‐
nus.ſed multo magis fuiſſet īpoſſibile angelum poſſe mo
ueri ſm locum ſiue a ſe ſiue ab alio ꝙ̃ ꝙ aliqua res poſſet
mouere ſeipſam:et tamen oppoſitū iſte doctor concedit ⁊

Digitized by Google

cōcedere habet quicūq; non vult repugnare dictis ſacre
ſcripture. ¶ Ad argumētū ꝑncipale. dico ꝙ indiuiſibile
poteſt ſumi dupliciter. Uno modo ꝙ ſit indiuiſibile in ſe:
⁊ ſm ſuam eſſentiā tm̄. Alio modo ꝙ ſit indiuiſibile ſm lo
calem coexiſtētiā. i. ꝙ indiuiſibili loco vel ſitui coexiſtat:
ſicut aliqui imaginantur punctū. de indiuiſibili ſecundo
modo ſumpto cōcedo antecedēs: ⁊ de tali nō eſt dubium
ꝙ loquit̄ Ariſto. ⁊ ꝓcedit ratio ſua: ſed de indiuiſibili pri
mo modo tm̄ equalis eſt angelus: q̄ etiā licet ſm ſe ſit idi
uiſibilis: diuiſibili tm̄ loco coexiſtit: antecedēs eſt falſum:
nec ratio ꝓcedit ꝯtra hoc: quoniā tale indiuiſibile in ſuo
motu non ꝑus trāſit equale ſibi q̄ꝫ maius: ſed ꝑus tranſit
equale ſuo loco q̄ꝫ maius: ⁊ qꝛ locus ſuus non eſt indiuiſi
bilis: non ſequitur ꝙ ꝑ indiuiſibilia menſuret magnitudi-
nē: aut ꝙ idiuiſibilia ſint imediata. ¶ Ad aliā ꝓbationē
dico ꝙ loquendo vniuerſaliter de eo qđ mouetur ſm lo-
cum: non omne qđ mouetur partim eſt in termino a quo:
et partim in termino ad quem. Sed vel eſt ſic vel totū eſt
in parte termini a quo: et totum in parte termini ad quē:
et vtrūq; horum diuiſim ſufficit ad moueri: ſic autem ſe
habet angelus dum mouetur. primo autem modo ſe ha-
bet corpus.

¶ Diſtinctionis. vj. Queſtio. iij.

Tertio quero circa iſtam diſtinctionem.
Utrum angelus poſſit moueri de
loco ad locū in inſtāti. et arguitur ꝙ non: quia
ſi ſic aut eſſet poſſibile trāſeūdo per medium:
aut non tranſeūdo ꝑ mediū. non primo modo:
qꝛ cū mediū ſit ꝑus ſm ſitū q̄ꝫ extremū: ⁊ ex ꝑori et poſte-
T.c.93. riori in magnitudie ſit ꝑus ⁊ poſterius in motu: vt habet̄
4. phyſi. ſequit̄ ꝙ angelus ꝑus mouet̄ ad medium q̄ꝫ ad
T.c.97. extremū. Pꝛius aūt ⁊ poſterius in motu nō cadūt in iſtā
ti: cū vel ſint tēpus vel nō ſine tpe: vt patet ex eodē. 4. igi-
tur ⁊c̄. nec pōt dici ꝙ moueat̄ nō trāſeundo ꝑ mediū: qm̄
tūc illud nō eſſet mediū: qđ iplicat ꝯtradictionē. patet cō
ſequentia. nā mediū eſt in qđ prius venit qđ continue mu
T.c.22. tatur q̄ꝫ in quod vltimum iuxta diffinitionem Philoſo-
phi. 5. phyſi. igitur ⁊c̄.

Ad oppoſitum arguit̄ ſic. angelus in trāſeū-
do de loco ad locum nullam
T.c.71. inuenit reſiſtētiā. igit̄ pōt de loco ad locū trāſire in inſtan
ti. conſequentia patet ex intētione Philoſophi. 4. phyſi.
ca. de vacuo. ⁊ Cōmen. ibidē. et antecedens ꝓbat̄: qꝛ nec
habet reſiſtentiā medij: cum corpus non reſiſtat ſpiritui:
quinimo ſimul ſe cōpatiantur: nec reſiſtentiā mobilis: cū
idem ſibiipſi non reſiſtat.

In hac queſtione Pꝛimo tractabitur que-
dā opi. Secundo reſpon-
debitur ad queſitum. Tertio inſtabitur contra dicta.

S. Tho. Eſt quidem opi. vna que ponit ꝙ angelus po-
pte. 1. q. 53. teſt de loco ad locum moueri ⁊ mo
arti. 1. 2. 3. tu cōtinuo ⁊ motu nō cōtinuo: nā vt dicit pōt locū diuiſi-
bilē in quo eſt ſucceſſiue dimittere: et ſic motus eius erit
cōtinuus: ⁊ pōt etiā totū locū ſimul dimittere et toti alte-
ri loco ſimul ſe applicare: ⁊ ſic motus eius non erit conti-
nuus. Quo aūt mō moueat̄ dicit ꝙ mouet̄ in tpe: ⁊ nō in
inſtāti: ꝙ enim ſi motu ꝯtinuo moueat̄ nō moueat̄ in iſtā-
ti: ſed in tpe nō habet dubium: ſed ꝙ etiā ſi ſecundo modo
moueat̄ moueat̄ in tpe ꝓbatur ſic: in quocūq; motu ſunt
plura nunc ſibi ſuccedētia: ibi eſt tēpus: cum tēpus nihil
aliud ſit q̄ꝫ ſucceſſio ꝑoris ⁊ poſterioris in motu: ſed in ta-
li motu ſunt plura nūc ſibi ſuccedētia. ꝓbatio: nā eſt da-
re nūc in quo ꝑmo eſt in termio ad quē: ⁊ aliud in quo vl-
timo fuit in termino a quo: ⁊ iſta ſibi ſuccedunt: qꝛ non ſi-
mul angelus eſt in vtroq; termino: cū nō poſſit ſimul eſſe
in pluribus locis. ergo ⁊c̄. ꝙ autem ſit dare nunc in quo
vltimo fuit in termino a quo ſolum eſt dubiū inter aſſum-
pta ipſi probant. nam de ratione quietis eſt ꝙ illud quod
quieſcit. ſimiliter ſe habeat nunc et prius: ⁊ ideo in quoli-
bet nunc tpis měſurantis quietē quieſcēs eſt in eodē: ⁊ in
primo et in medio ⁊ vltimo: ſed de ratione motus eſt ꝙ id
quod mouet̄ aliter ſe habeat nūc q̄ꝫ prius: ⁊ ideo in quoli
bet nunc tpis menſurātis motum mobile ſe habet alia et
alia diſpoſitiōe: vnde oportet ꝙ in vltimo nūc habeat for-
mam quā prius non habebat: ⁊ ſic pꝫ ꝙ quieſcere in toto
tpe: ⁊ in aliquo: puta in albedine eſt eſſe in illo in quolibet
inſtāti illius tēporis: vnde nō eſt poſſibile: vt aliquid in to
to tempore precedentti quieſcat in vno termino: et poſtea
in vltimo inſtāti illius tēporis ſit in alio termino: ſed hoc
eſt in motu: qꝛ moueri in toto aliquo tpe nō eſt eſſe in eadē
diſpoſitione in quolibet inſtāti illius tpis: opꝫ ergo dare
nūc in quo vltimo quieſcit in loco a quo: et per ꝯñs. 2. nūc
ſibi ſuccedentia: ac per hoc tp̄s. dicunt tm̄ ꝙ illud tp̄s ſiue
ſiue ſit continuū/ ſiue non: nō eſt idē cum tpe qđ menſurat
motū celi: ⁊ alia corpora que habēt mutationem ex motu
celi: motus eni angeli nō depēdet ex motu celi. ¶ Alij te- Egi. lib. 1.
nētes eādē viā ꝯfirmāt eā ſic. in oi mutatione eſt aliquid diſtin. 37.
ꝑus alīqđ poſterius: hoc eni ſignificat nomē mutationis q. vlti.
vt dicitur. 5. phy. igitur hoc opꝫ aſſignare in predicto mo- T.c.2.
tu angeli. ꝑoritas aūt ⁊ poſterioritas. 5. modis cōcipi pōt.
Uno modo ꝙ ſumātur prius et poſterius ſm duo inſtan-
tia includētia vnum tp̄s. Scđo penes duo tpa cōtinuata
ad vnū inſtās. Tertio penes inſtās ⁊ tp̄s: ⁊ hoc vel penes
inſtās initiās ⁊ tp̄s: cuius eſt initiū/ vel econuerſo. penes
inſtans terminās ⁊ tēpus cuius eſt finis. Quarto poteſt
attēdi prioritas ⁊ poſterioritas penes duo inſtātia nō in-
cludētia tp̄s. 5. penes duo tpa non includētia aliquod in-
ſtans. hic aūt modus quintus: vt dicūt impoſſibilis eſt: qꝛ
ſic ſe habet inſtans ad tp̄s: ſicut punctū ad lineā: vt innuit
Philoſophus. 4. phy. impoſſibile eſt aūt accipere duas T.c.105.
lineas iter quas non claudat̄ vnū pūctū ſi ſint ꝯtinue/ vel
plura: ſi ſint diſcōtinue: eo ꝙ cuilibet ꝓpriū punctū corre
ſpōdet. igitur ipoſſibile eſt ſumere duo tpa inter que non
cadat aliquod inſtās vel vnū: ſi ſint cōtinua/ vel plura/ ſeu
tp̄s cū pluribus inſtātibus: ſi ſint tpa diſcōtinua. In mo-
tu ergo angeli predicto aliqua predictoꝝ motorū opꝫ eſſe
prius ⁊ poſterius: ſed nō poteſt eſſe aliquo trioꝝ prioꝝ: qꝛ
quilibet reperit̄ tm̄ in motu qui mēſuratur tpe continuo.
igitur quarto modo. igitur eſt dare vnū inſtās in quo eſt
in termino a quo: ⁊ aliud in quo eſt in termino ad quē: in-
ter que inſtantia nullū claudit̄ tp̄s: ⁊ qꝛ talis ſucceſſio in-
ſtantiū poteſt dici tp̄s: ideo talis motus angeli erit in tpe.
¶ Iſta opi. q̄ꝫtum ad illud quod dicit de motu angeli nō
continue/ ſeu proprius loquēdo de mutatione locali indi
uiſibili non apparet mihi vera: nec etiā in ſuo fundamen-
to. vnde contra primū arguo primo ſic. angelus ſm illam
opi. in tali motu dimittit ſimul totum locū a quo diſcedit
ſit ergo locus a quo recedit a. et locus ad quē accedit ſit
b. tūc ſic. angelus dimittit totum a. ſimul. igitur dimittit
ipſum in inſtanti. ſit igitur illud inſtans c. aut angelus in
inſtanti c. eſt in loco b. aut in loco a. hoc patet: qꝛ alias nō
mutaretur ex a. in b. vt ſupponitur: ſed ex a. in alium lo-
cum/ q̄ꝫ b. vel ſimpliciter in non a. ſi vero eſt in a. igitur vbi
dimittit a. totum ſimul. qꝛ ꝙ totū ſimul aliquid dimittit̄
ſimul dimittit ⁊ dimiſit: ꝙ autē dimiſit aliquid non eſt in
illo: igitur ſi eſt in a. in inſtanti c. non dimittit totum ſimul
a. in inſtanti c. contra poſitum: ſi eſt in b. igitur in inſtanti
mutatur ex a. in b. quia nō mutatur ex a. niſi precise dum
dimittit a. imo non eſt aliud ipſum dimittere a. nunq̄ꝫ mu
tari ex a. patet etiam in ſimili: nam qꝛ dum materia ſimul
tota vnā formam ſubſtātialem dimittit/ ſeu perdit aliam
ſimul totam recipit: ideo dicimus ꝙ in inſtāti ex vna mu-

Digitized by Google

tatur in aliam: ſic igitur in propoſito. ¶ Preterea. Eſto ꝙ nec angelus: nec ſuus motus dependeat ex motu celi: nihilominus tamen ſic ſibi coexiſtit vt vere contingat dicere ꝙ dum ſol eſt in tali loco: angelus eſt in tali loco: et dum ſol mouebatur a tali loco ad talem: angelus mouebatur a tali ad talem: ſuppoſito ꝙ moueatur continue ab vno ad alium: ſic ergo quicquid ſit de illo tempore angelico ſumo totum tempus noſtrū in quo ſol tādiu moueatur quādiu angelus quieſcebat in a. et totum tempus in quo ſol mouebitur quādiu angelus erit in.b. cōſtat ꝙ inter iſta duo tempora nullum tempus eſt medium: copulantur ergo ſm communem modum loquendi vno inſtanti: et ſit illud.c. tunc ſic. aut angelus in inſtanti c. eſt in a. tm̄: aut in b. tm̄: aut in vtroq;: aut in neutro: non in neutro propter rationem prius dictam: nec in vtroq;: quia nō poteſt eſſe ſimul in duobus locis ſm opi. ſi eſt in a. igitur in inſtanti c. non eſt mutatus ex a. et cū per opi. ſit dare primum inſtans in quo eſt in termino ad quem: qui eſt exempli gratia b. aut illi inſtanti correſpondet in tempore noſtro ipſummet inſtans c. aut aliud ſequens. ſi c. igitur eſt mutatus ad b. quando nondum eſt mutatus ex a. ac per hoc non eſt mutatus in b. ex a. cōtra poſitum. ſi vero correſpondet inſtās aliud poſt c. cum in tempore noſtro etiā ſm opi. non ſint inſtantia immediata: erit aliquod tempus poſt c. in quo angelus adhuc erit in a. et per conſequens totum tempus ante inſtans c. non fuit totum in quo angelus fuit in loco a. et tamen ſumptum fuit totum. Relinquitur ergo ꝙ angelus in inſtanti c. non ſit in a. eſt igitur in b. ex quo vlterius ſequitur ꝙ in toto tempore ante c. fuit in loco a. et in inſtanti c. terminā te illud tempus eſt in loco b. ac per hoc in inſtanti eſt mutatus ex a. in b. quod eſt propoſitum: nam querētes communiter. vtrum angelus de loco ad locum poſſit mutari in inſtanti loquūtur de inſtanti temporis noſtri: ſiue tali inſtanti menſuretur mutatio illa: ſiue ei tm̄modo coexiſtat. Et ideo reſpōdere de quodam alio inſtanti vel tempore non eſt ad intellectum communem querentium loqui. ¶ Contra ſecundum. videlicet ꝙ eſt dare inſtans in quo vltimo angelus quieuit in termino a quo quando dimittit ipſum totum ſimul: ſuper quo dicto: vt patet fundatur opi. arguo etiā. et primo ex eo quod iam probatum eſt. videlicet ꝙ in caſu poſito angelus per totum tempus terminatum ad inſtans c. fuit in termino a quo: et in inſtanti c. terminante ipſum non fuit in eo: ſed in termino ad quē: et ex hoc quidem patet propoſitum: nam ſi fuit aliquod inſtans vltimum ſue quietis in termino a quo vel fuit īmediate ante ſe: et hoc non conuenit vel poſt ipſum et ante c. fuit tempus medium in quo adhuc quieuit in termino a quo: et per conſequens illud non fuit inſtās in quo vltimo quieuit in termino a quo: nec hec valet refugere ad aliquod aliud inſtans vel tempus preter noſtrum communiter nobis notum: cum in omni quiete etiam menſurata tempore noſtro idipſum cogantur dicere ex ratione quā faciūt. ¶ Preterea. Si in omni quiete eſt dare vltimū inſtans: igitur cum materia tranſmutatur ex vna forma ſubſtantiali indiuiſibili in aliam ſubſtātialem indiuiſibilem erit dare vltimum inſtans in quo fuit ſub forma ex qua trāſmutatur: aut igitur in eodem inſtanti eſt ſub forma ad quam: et patet ꝙ non: aut in alio ſequente erit: cum nullum ſequatur ſine medio: ſequitur igitur ꝙ erit tempus in quo materia vtraq; forma ſubſtantiali carebit.

¶ Preterea. ſm hoc ſequitur ꝙ eſt dare vltimum inſtans eſſe rei permanentis poſt quod nihil erit. contra
T.c.79. Philoſophum. 8. phyſicorum. et contra probata ſupra in diuerſis locis. ¶ Ad rationem primi doctoris reſpondeo negando vltimū inſtās quietis in tali mutatione indiuiſibili. Cum probatur: quia in quolibet inſtanti tēporis menſurātis quietem: quieſcens eſt in eadem diſpoſitione qua prius: et per conſequens in inſtāti vltimo. dico ꝙ non eſt verū: ſed tm̄modo in quolibet inſtanti in quo veruz eſt dicere ꝙ illud quieſcit: ſed preter q̄libet tale eſt aliquod aliud inſtans in quo nō eſt verum dicere ꝙ quieſcit: ſed ꝙ deſinit quieſcere exponēdo per negationē preſentis et poſitionē preteriti: et illud eſt inſtans quod terminat tempus illud. Et ideo nō eſt de ratione quietis ꝙ in quolibet inſtāti tēporis ꝛc. ſed ꝙ in quolibet inſtanti in quo quieſcit vel potius in quo verū eſt dicere ꝙ quieſcit iſtud apparet in ſimili ex dictis eoꝝ: nam ſm eos ita eſt de ratione motus ꝙ illud quod mouet̄ ſe habeat aliter ꝙ̄ prius: ſicut de rōne quieſcentis ꝙ ſimiliter: ſed nō in quolibet inſtanti tēporis menſurātis motum cōtinuum motū ſe habet aliter: quia non in inſtāti initiāte: alioquin daretur primū mutatum eſſe in tali motu: quod eſt impoſſibile. Et iterum ſi in illo inſtāti ſe haberet aliter ꝙ̄ prius cum idem ipſum inſtans ſit terminus tēporis menſurantis quietem precedētem et ſm opinionē et ſm veritatē quādo poſt quietem aliquid mouetur motu cōtinuo in illo habeat vltimo quietū eſſe: et ꝑ cōſequens nō ſe habeat aliter prius: ſequitur ꝙ in eodem inſtāti ſe habeat aliter ꝙ̄ prius: et nō ſe habeat aliter ꝙ̄ prius que mutuo cōtradicunt. Sunt ergo illa vera de inſtāti cōtinuante tam in motu ꝙ̄ in quiete: in motu autē cōtinuo non eſt verū de inſtanti cōtinuante: nec in quiete precedente mutationē indiuiſibilē de inſtanti terminā te. ¶ Ad rationē alterius dico ꝙ in illa prioritas et poſterioritas debet attendi ſm tēpus et inſtans. ſic. ſ. intelligendo ꝙ in toto tempore precedente fuit in termino a quo: et in inſtāti terminā te fuit vel eſt in termino ad quē: nec obſtat ꝙ dicit talem prioritatem et poſterioritatem non reperiri: niſi in his que menſurātur tēpore cōtinuo: quoniā preter tempus continuū non apparet neceſſitas ponendi aliud tempus diſcretum: cū omnia bene ſaluari poſſint per coexiſtentiam ad tempus continuum.

Quantum ad ſecūdum articulū dico ꝙ queſtio non eſt intelligenda de motu ſtricte ſumpto. ſ. ſucceſſiuo: quia certuz eſt ꝙ nulla res pōt taliter moueri in inſtanti: ſed de moueri large accepto: vt cōmune eſt etiā ad indiuiſibiliter mutari. vel ſi proprie velimus loqui: ſit queſtio vtrū angelus poſſit mutari de loco ad locū in inſtanti: et tunc dico ꝙ queſtio poteſt intelligi dupliciter. vno modo vtruz poſſit ſic mutari a ſeipſo. alio modo cōmuniter vtrū a ſe vel a deo. Item ꝙ mutetur de loco ad locū poteſt intelligi: vel ꝙ tranſeat per mediū: vel ꝙ immediate tranſeat de loco ad locum non tranſeundo per medium ꝗuis inter illa ſit mediuz. ¶ His premiſſis pono duas cōcluſiones: prima eſt. ꝙ angelus pōt a ſeipſo mutari de loco ad locū in inſtāti tranſeundo per totū mediū. ſecūda ꝙ poteſt a deo mutari de loco ad locū in inſtāti non trāſeundo per mediū. ¶ Primā concluſionez ꝓbo ſic. ſi aliqđ corpus graue deſcenderet de loco ad locū per vacuū deſcēderet in inſtāti. igitur angelꝰ poteſt ſe mutare de loco ad locū in inſtanti per mediū: antecedens patet ex 4. phyſicorū. c. de vacuo per philoſophū et Cōmenta. T.c.71.
cōſequentia ꝓbatur quoniā tota cauſa veritatis antecedentis: vt patet ibidē eſt quia tunc in tali deſcēſu nullam haberet reſiſtētiam: cuz igitur nullū corpus reſiſtat angelo: et angelus poſſit ſe mouere per mediū: vt patet ex precedēti queſtione. ſequitur ꝙ poteſt ſe mutare per mutare in inſtanti. ¶ Ad hanc rationē poteſt reſponderi ſm dicta vnius doctoris ꝙ reſiſtentia propter quā apponitur tempus in motu eſt multiplex. vna eſt mediū ad mobile: alia mobilis ad motorem: et hoc eſt quotienſcunq; mobile eſt diſtinctum a motore: nam eo ipſo ꝙ mobile eſt in alio loco ꝙ̄ motor velit: quedam reſiſtentia ibi attenditur. Prima tm̄ eſt in motu corporum ſimplicium. Secunda tm̄

Digitized by Google

eſt in motu corpoꝝ celeſtiū: et eſſet in motu animaliū per vacuū: ſed vtraqꝫ ſimul eſt in motu animaliū per mediū plenū: angelus autē dupliciter poteſt moueri .ſ. in corpore aſſumpto ⁊ in tali motu apponitur tempus: tā propter reſiſtentiā mobilis ad motorē: quoniā eſt diſtinctū ab eo: et in alio loco q̄ vult eū eſſe et medij ad mobile. Et poteſt angelus moueri per applicationem virtutis ad diuerſa ſpatia: et hoc eſt etiā quedā reſiſtentia pro quanto ipſum applicans eſt alibi diſtinctum ab eo: cui debet applicare virtutē ſuā: et propter talē reſiſtentiā cadit tēpus in motu angeli: q̄uis tempus alterius ratiōis ab eo qd̄ eſt paſſio motus celi. ¶ Hec reſponſio continet falſitatē: vt mihi apparet in eo quod dicit ꝙ quotienſcunqꝫ mobile eſt diſtinctū a motore ibi eſt reſiſtentia: ratione cuius requiritur tempus: ſi enim hoc eſſet verum. ſequeretur ꝙ deus nihil poſſet mutare in inſtanti: qd̄ non reputo bene theologice dictum. patet conſequentia: quia omne quod mutaret eſſet ab eo diſtinctū. ¶ Preterea. ſequeretur ꝙ quodlibet corpus equaliter reſiſteret omnibus angelis: cum ab eis moueretur: quia equaliter diſtingueretur a quibuſlibet: et per conſequens nullus poſſet corpus aliquod mouere in non tempore: nec idem corpus per idem ſpatium in minori tempore q̄ alius: nec fortiſſimus angeloꝝ poſſet mouere ſpherā lune velocius q̄ poſſet is qui actu mouet: cum tamen ille ſm̄ reſponſionem nō poſſit niſi in tempore mouere: et cum ſit virtutis finite: et per conſequens oportet dare minimum tempus in quo illam mouere poteſt. ¶ Preterea. ſequeretur ꝙ poſito vacuo ſi vnum animal eſſet in cacumine alte turris: et inde ſe proijceret ad terram per vacuū non deſcenderet in inſtanti: ſed in tempore: eſſet enim mobile diſtinctum a motore ⁊ alibi q̄ vbi vellet ipſum motor eſſe: nam eſſet in turri et vellet ꝙ eſſet in terra. Sed cōſequens eſt falſum etiam ſm̄ opi. nam dicunt ꝙ tota cauſa: quare in motu corporum ſimplicium: et ſimiliter in motu naturali animalium qualis eſt cū animal de alto cadit requiritur tempus eſt reſiſtētia medij. medio igitur ſublato non mouebuntur in tēpore: conſtat autem ꝙ ſi animal vltra vim naturalem deſcendendi. ſcilicet grauitatem applicat vim animalē ad deſcenſum nō ex hoc apponetur tempus: cum eſſet in pleno non ex hoc tardius: quinimmo velocius moueretur: quod autem dicitur ꝙ animal moueretur in tempore per vacuum non de naturali motu aut mixto: ſed de voluntario ſeu animali intelligendum eſt. ¶ Preterea. Si ſola diſtinctio mobilis a motore ſufficit ad reſiſtentiam propter quā requiritur tēpus in motu locali: ita deberet eſſe in alijs motibus: et per conſequens nullum alteratū poſſet alterabile quātūcūqꝫ diſpoſitū: a ſe tamen diſtinctum alterare in inſtāti: cuius oppoſitū patet etiā ſm̄ eos in eadē queſtione in illuminatione medij ⁊ cauſatione ſpeciei in medio ⁊ viſionis in oculo. ¶ Secundū etiā quod dicit ſcilicet ꝙ in motu angeli per applicationē virtutis diſtinctio eius a loco: cui virtutem vult applicare eſt ſufficiens reſiſtentia: propter quā tēpus requiritur non eſt bene dictum: tū quia ad equalē diſtantiā omnes angeli eque velociter ſe poſſent mouere: nec vnus alio velocius: quod eſt incōueniēs: ſuppoſito ꝙ nullus poſſit moueri: niſi in tp̄e: vt vult iſte doctor: tū qr etiā in vacuo āgelꝰ nō poſſet ſe niſi in tp̄e mutare de loco ad locum: qd̄ nullus niſi abſurde videtur poſſe concedere cū dicat ꝙ graue deſcenderet in nō tempore: tū etiam quia non minus talis diſtinctio loci cui ſe vult applicare animal: debet eſſe ſufficiens cauſa: vt in eius motu requiratur tēpus q̄ in motu angeli: et ſic in caſu poſito prius animal de turri ad terram non in inſtanti: ſed in tēpore deſcenderet. ſic igitur patet. ꝙ reſponſio non eſt ſufficiens. ¶ Secundo ad concluſionē ſic. ſi totū mediū contentū in domo iſta eſſet corpus glorificatum dote ſubtilitatis qua vnū corpus alteri non reſiſtit: et aliquod graue poneretur ſuperius ſibi relictū deſcenderet nō minus q̄ nunc de facto quando mediū non eſt glorificatū: ⁊ non deſcēderet in tempore: ſed in inſtanti eo ꝙ nulla eſſet reſiſtentia. igitur angelus poteſt ſe de loco ad locum mutare in inſtanti. patet conſequētia: quia nullā omnino patitur reſiſtentiā: ſicut nec illud pateretur. ¶ Tertio. ſi homo vel angelus haberet vnitū corpus glorificatū tā gloria ſubtilitatis q̄ agilitatis poſſet illud de loco ad locū mutare in inſtanti. igitur angelus nūc de facto poteſt ſic ſe mutare. antecedens probatur: quoniam omnis cauſa propter quā requiritur tēpus deeſſet: nā propter dotem ſubtilitatis non reſiſteret mobili mediū: et propter dotem agilitatis mobile non reſiſteret motori: et per conſequens nulla remaneret cauſa propter quā tēpus apponeretur. ¶ Probatur ſecundo. quia ſm̄ veritatē qui habebūt tales dotes poſt reſurrectionē poterunt in inſtanti tranſire de loco ad locū: alioquin ſi non niſi in tēpore. igitur neceſſario maius tēpus apponerent ad tranſeūdum ſpatium maius q̄ ad tranſeundū minus: quod eſt expreſſe contra Augu. in queſtionibus de reſurrectiōe vbi ait. ꝙ corpus glorioſum vtraqꝫ interualla pari celeritate pertingit. vt radius ſolis: et per exēplū ſuū etiā patet antecedens. conſequentia principalis nota eſt: eo ꝙ in motione angeli ad ſe nulla reſiſtentia ſit omnino. ¶ Secūdā concluſionem probo ſic. corpus Chriſti exiſtens in celo mutatur ad hoſtiā ſacramentalē mutatione acquiſitiua: q̄uis nō deperditiua: non tranſeundo per mediū. igitur deus poſſet vnū angelū exiſtentē in vno loco ponere in alio diſtante abſqꝫ eo ꝙ eum portaret per mediū: patet quia non minus hoc eſt poſſibile q̄ illud. igitur pari potentia poſſet angelū ſic mutare de loco ad locum nō per mediū ꝙ nouum locum acquireret: et primū deſereret. videtur enim magis ſupra naturā mutari acquirēdo nouū locum et retinendo priorē q̄ ſimul nouū acquirendo et priorē deſerēdo: quinimo quecūqꝫ naturaliter mouentur ſm̄ locū dum vnū acquirunt alium deſerunt. Utrum autē taliter propria virtute poſſit angelus ſe mutare: q̄uis aliqui ſolēnes doctores dicant ꝙ ſic: mihi tamen dubium eſt: nec bene clarū: ideo de hoc nihil ad preſens.

Sic allegat. ſ. tho. i.4. vbi q̄rit de dote agilitatis.

Contra predicta multipliciter poteſt inſtari. Et primo contra concluſionem primam arguit quidā modernus ſic. ſi angelus poſſet per ſe ſubito mutari localiter poſſibile eſt ꝙ angelus ſit in iſta domo ⁊ non extra: et ꝙ in inſtanti a. mutetur ſubito: vt ſit in celo vel alio loco extra domum iſtam: quo facto hec eſt vera: in a. iſte angelus mutatur ab iſta domo. igitur in a. exit iſtam domum: patet quia ſi non exit ante a. nec poſt a. vt patet per poſitum: et non exit in. a. igitur nunq̄ exiret domum: et ita foret extra domum poſtq̄ fuit intra: ⁊ tamen non exiret: quod non eſt intelligibile. Sed probatur ꝙ cōſequens ſit falſum in caſu poſito: quia ſi exit iſtam domū in a. vel exit per hoſtium vel per aliam partem: et per conſequēs ibi fuit: hoc autem falſum: quia non fuit ibi in inſtanti: quia tunc eius mutatio non fuiſſet ſubita contra poſitum. igitur videtur īpoſſibile ꝙ angelus ſubito mutetur ab iſta domo. ¶ Secundo ſi ſic. tunc poſſet aliquid mutari ab extremo in extremum non per medium contra Philoſophum et Commenta. quinto phyſicorum.

S. Tho. et Sco. et Hibernicus. di. 8. in. q. 3.

T. c. 22.

¶ Tertio. tunc angelus quandocunqꝫ vellet eſſe in aliquo loco tunc ibi eſſet: et ita angelus non poſſet eſſe alibi q̄ eſt. et ita per conſequēs non haberet libertatem voluntatis: quod eſt falſum. ¶ Quarto. nō eſſet difficilius angelo ſe mouere ſubito ad magnam diſtantiam q̄ ad paruam: ſed ex ſola volitione eſſet vbicūqꝫ vellet: et ita diabolus ſi non impediretur poſſet eſſe ſubito in celo empyreo: et inter homines: quod non videtur verum. ¶ Quinto.

ſi ſic ſubito mutetur angelus: tunc in iſtanti mutationis eſt in loco quem intendit. igitur in illo inſtanti non vult eſſe alibi ꝗ tunc eſt: et per conſequens in illo inſtanti non vult mutari localiter: quia velle mutari localiter eſt velle eſſe alibi ꝗ eſt: ⁊ ita ſequitur ꝙ in illo inſtan ti eſſe mutatur voluntarie. ¶ Sexto. angelus exiſtens in celo aliquo inſtanti poteſt velle in illo inſtanti non eſſe in terra ꝗ citius poterit: ponatur igitur ꝙ ſic velit: et ſequitur ꝙ ſubito erit in terra: et per conſequens in aliquo inſtanti erit mutatus ad terram: et non in aliquo inſtāti mediato huic inſtanti: quia tunc non mutaretur ꝗ citius poſſet. igitur in inſtanti īmediato poſt hoc: et ita inſtans erit immediatum inſtanti: quod eſt impoſſibile. ¶ Septimo contra vnum dictum in prima ratione dicte cōcluſionis: ſcilicet ꝙ poſito vacuo graue deſcenderet in inſtanti. arguit: quia ſi ſic ponatur ꝙ ſuperius ſit aliquod graue: et in hoc inſtāti deus annihilet totum medium: quod eſt infra ipſum vſq; ad terram: igitur in hoc inſtanti illud graue erit in terra: ponatur ergo ꝙ ſimul cū hoc deus in hoc inſtanti creet vnum corpus īpenetrabile et ponat in medio inter illud graue et terram ſm rectam lineam: et ſequitur adhuc ꝙ in illo inſtanti illud graue eſſet in terra quod eſt impoſſibile. vnde et pari ratione ſi crearet vnum corpus implens totum medium adhuc in illo inſtāti graue eſſet in terra: et vlterius eadem ratione ſtante illo medio graue deſcenderet in inſtanti: quod eſt falſum. conſequentia probatur: quia poſito illo corpore impenetrabili: vt dictum eſt. ſi graue non eſſet in iſto inſtāti in terra hoc eſſet: quia impediretur ab illo: non poſſet autem impediri: niſi ipſum ſit in hoc inſtanti in aliquo ſitu: per quē oportet graue tranſire ſi debeat venire ad terram: et ſi ſic. igitur etiam non poſito illo corpore adhuc illud graue eſſet in illo ſitu medio in hoc inſtāti: et per idem probatur ꝙ eſſet in quolibet ſitu medio inter illud et terram: quod omnino claudit contradictionem de exiſtentia naturali.

¶ Octauo. contra aliud aſſumptum in ſecunda ratione eiuſdem concluſionis: nam ponatur ꝙ totum mediū non ſit glorificatum: ſed in eius medio ſit aliqua pars non glorificata: et vnus angelus velit mouere graue ſuperius exiſtens ꝗ citius poteſt ad terram: tunc ſequitur ꝙ illud graue immediate diuidet illam partem medij: et ita non prius tanget illam ꝗ diuidet: quod non videtur intelligibile. ¶ Preterea. Ponatur ꝙ illud graue ſit quadratum et ſit in illa parte medij non glorificata: ita tamen ꝙ nihil illius non glorificate partis ſit ſub graui: tūc ſequitur. ſi in inſtāti deſcendet ꝙ ſitus illius replebitur in inſtāti per illud corpus circūſtans. igitur latera naturaliter concurrent in inſtanti. ¶ Preterea. Poſito toto medio glorificato et graui ſuperius ponatur cum hoc ꝙ hic inferius ſit ignis ſm rectam lineam oppoſitus illi graui. conſtat ꝙ ſicut illud deſcendit: ita iſte aſcendit: et per conſequens obuiabunt ſibi mutuo. Sed hoc eſt falſum: quia non eſt ratio propter quam obuient ſibi in vno ſitu medij potius ꝗ in alio. nec debet dicere ꝙ obuiant ſibi in medio ſi ſint equalis potentie aut in alio ſitu proportionato proportioni illorum in virtute: quoniam tunc poſito ꝙ ignis eſſet maioris potentie. ſequitur ꝙ obuiaret ſibi ſupra medium totius diſtantie. hoc autem falſum eſt: quia quādo nihil reſiſtit poteſt minus corpus mutari eque faciliter ſicut maius. ¶ Ad primum concedo vltimum cōſequens. videlicet ꝙ in caſu illo angelus fuit in hoſtio: ſi per hoſtium exiuit in inſtanti a. et cum arguitur contra: quia tunc fuit in celo: concedo et dico: ꝙ ex hoc non ſequitur ꝙ non fuerit in hoſtio: in eodem enim inſtanti fuit in omnibus locis intermedijs et in termino. Tunc ſi dicatur ꝙ non eſt poſſibile naturaliter idē ſimul eſſe in pluribus locis. Rñ. ꝙ aliquid eſſe ſimul in pluribus locis poteſt dupliciter intelligi. Uno modo ꝙ permanenter et quiete: et ſic non eſt poſſibile per naturam. Alio modo in raptu et tranſitu ſubitaneo: et ſic eſt poſſibile naturaliter ei quod in ſuo tranſitu non inuenit reſiſtentiam: ſicut eſt de angelo et corporibus glorificatis: ⁊ etiam de graui poſito in valido. ¶ Ad ſecundum quicquid ſit de conſequēte. nego conſequentiam quam ipſe non probat. ¶ Ad tertium accepto conſequēte in bono intellectu ipſum poteſt concedi: ſicut cōcedit Auguſti. de habituris corpora glorificata. d. ꝙ vbicūq; voluerit ſpiritus ibi erit et corpus: et quia vlterior conſequentia eſt logicalis preciſe concedo conſequens etiam. videlicet ꝙ angelus non poteſt eſſe alibi/ ꝗ vbi eſt: et ita de quolibet demonſtrabili concedendum eſt ꝙ ipſum non poteſt eſſe alibi/ ꝗ vbi eſt: nam quocunq; demonſtrato hoc eſt impoſſibile. hoc eſt alibi ꝗ vbi eſt: hec tamen eſt vera. alibi ꝗ vbi eſt angelus poteſt eſſe. Si enim angelus eſt in a. tantum: et poteſt eſſe in loco. b. tunc illa eſt vera. nec huius oppoſitū ſequitur ex illo conceſſo: nec ſic ſequitur ꝙ non habeat libertatem volūtatis.

¶ Ad quartum concedo totum: et ſi conſequens videretur abſurdum primo aſpectu. conſideret ꝙ tota abſurditas conſurgeret ex eo preciſe ꝙ diabolus miſceretur beatis: et tam nobili ſocietati: ⁊ certe hoc ipſum eque videretur abſurdum: ſi nō in inſtanti: ſed etiam in tempore illuc accederet: quod tamen eum poſſe niſi impediretur quilibet concederet. ¶ Ad quintum concedo primum conſequens: et etiam ſecundum: ſed nego vlteriorem conſequētiā: accipiendo mutari indiuiſibiliter: nā qđ ſic mutatꝰ dū mutatur eſt mutatum: quod autem eſt mutatū: nō eſt mutatum ad locum vbi non eſt: ſed ad locum vbi non immediate prius fuit: ſi tunc primo ſit illuc mutatum: et ideo tunc angelus vtrūq; vult mutari ⁊ mutatus eſſe localiter: quia vult eſſe vbi non immediate prius fuit. ¶ Ad ſextum ſi concedatur ꝙ voluntas eius poſſit eſſe impoſſibilium: quod forte de diabolo poteſt concedi dico caſum eſſe poſſibilem: ſed tunc nego conſequentiam: non enī ſequitur. diabolus vult poſt illud inſtans eſſe in loco a. ꝗ citiꝰ poteſt. igitur erit in loco a. ꝗ citius poterit: ſicut etiā non ſequitur: ꝙ ipſe poſt hoc inſtans poteſt producere vnam volitionem in inſtanti ꝗ citius poteſt: ⁊ tamen poteſt hoc velle. ¶ Ad ſeptimum dico ꝙ in illo caſu graue non erit in illo inſtanti in terra: ſed ſuper illud corpus impenetrabile a quo impedictur ne ſit in terra: ⁊ vlterius concedo ꝙ illo non poſito graue illud erit in illo inſtanti in quolibet ſitu medio: ſicut dictum eſt ad primum argumentum.

¶ Ad octauum dico ꝙ nec immediate diuidet complete illam partē medij: nec in illo inſtāti erit in terra. Ad aliud contra idē poteſt rationabiliter dici ꝙ ille ſitus non replebitur in illo inſtanti: ſed in tempore immediate ſequente: ⁊ per aliquod tempus paruum a terra diſtaret: ⁊ eſſet ibi vacuum/ ſeu inter ea non eſſet medium: quod tamen ipſis non appropinquatis poſſet eſſe: nec iſtud mihi facit maiorem difficultatem/ ꝗ ſi abſolute poneretur ꝙ deus in inſtanti annihilaret vnum montem magnum: quod eum poſſe nullus catholicus negaret: hoc autem poſito/ vel oportebit dare vacuum per aliquod tempus/ vel concedere latera circunſtantia corporis in inſtanti concurrere: rationabilius autem puto concedi primum/ ꝗ ſecūdum. Si tamen concedatur ſecundum ita in caſu noſtro poterit concedi. ¶ Ad vltimum dico ꝙ in illo caſu ꝗtuſcūq; ſit ignis et quantuncunq; ſit graue obuiabunt ſibi in medio diſtantie. ratio eſt: quia non velocius vnum aſcendet ꝗ aliud deſcendet: vel econtra: eo ꝙ vtrumq; mutabitur in inſtanti. Et ſimile eſt in illo caſu ꝗtum ad hoc: ſicut ſi vtrūq; moueretur in tempore eque velociter: in quo caſu conſtat ꝙ ſibi mutuo obuiarent in medio diſtantie.

¶ Ad argumentum principale. q. dico ꝙ angelus tranſ-

Digitized by Google

bit per medium: nec tempus prius tempore vel duratione veniet ad medium ꝗ ad extremum.

¶ Ad probationem dico ꝙ ꝗuis ad bonum intellectum loquendo prius et poſterius ſint in motu ex priori et poſteriori in magnitudine: non tamen ex illo preciſe: vnde ſicut non poſita magnitudine tantum ponitur motus: ſed preter illam alia plura requiruntur: ſic non ea tantum poſita et partibus ſuis prius et poſterius ſituatis ponitur prius et poſterius in motu: id eſt non prius ſuper vnam partem eius aliquid mouetur ꝗ ſuper aliam. Sed vltra hoc aliud requiritur vel aliqua reſiſtentia vel ꝙ mouens ſic velit ſucceſſiue illam tranſire ſuppoſito ꝙ in eius poteſtate ſit illam tranſire tam ſubito ꝗ ſucceſſiue. Item dico ꝙ de potentia dei poterit mutari ad extremum non per medium: et tunc dico ꝙ illud erit medium ſm ſitum non tamen ſm tranſitum.

T.c.22. ¶ Ad probationem dicendum. ꝙ Philoſophus deſcribit ſic medium: medium eſt in quod aptum natum eſt primum pertingere mutans ꝗ in quod vltimum mutat ſm naturam cōtinue mutans: vbi patet ꝙ loquitur de eo qđ mouetur continue et naturaliter quod non eſt in propoſito. Item ait. quod eſt aptum natum ⁊c̄. et hoc adhuc bene ſibi conuenit: eſto ꝙ de facto non prius mutaretur in ipſum: et ſic nulla contradictio.

¶ Diſtinctionis Septime. Queſtio Prima.

Circa primam partē. 7. diſti. In qua magiſter agit de confirmatione bonorum angelorum et obduratione malorum. Queritur vtrū angelus obduratus poſſit virtute propria ſtante cōmuni influentia dei elicere aliquod bonum velle. Arguo ꝙ ſic: quia habet liberum arbitrium. igitur poteſt bene velle. patet conſequentia: quia libe. arbi. eſt potentia rationa-

T.c.3.⁊.10 lis que valet ad oppoſita. 9. metaphyſi. et vt dicit Hierony. et habetur in littera. in ceteris a deo in vtrāq; partem flecti poteſt. antecedens patet: q2 ſm Diony. de diui.

Cap̄.5. nomi. Bona angelica ſunt integra: et intelligendum eſt de bonis naturalibus de quibus eſt libe. arbi.

Ad oppoſitum angeli confirmati nō poſſunt elicere aliquod malum velle. igitur nec angeli obdurati poſſunt aliquod bonum velle: antecedens patet per Magiſtrum in littera. conſequentia probatur: quia facilius eſt male agere ꝗ bene: igitur ſi obdurati in malo poſſunt bene. multo fortius confirmati in bono poterunt male.

In queſtione iſta primo videbitur de queſito. Secundo queretur cauſa confirmationis bonorum et obdurationis malorum.

Sco. li. 2 dcſ. 7. q. 1. **Quantum** ad primum eſt vna opinio que ponit circa hoc duas concluſiones. Vna eſt ꝙ angelus obduratus poteſt non habere aliquē actū malum ſeu eſſe ſine aliquo actu malo. Secunda. ꝙ poteſt habere aliquem actum bonum non bonitate gratuita: ſed morali nō tantum ex genere: et ex circūſtātia obiecti: ſed etiam ſm omnes circūſtātias que faciunt actum moralem eſſe perfectum bonum moraliter.

¶ Primā concluſionem probat. quia voluntas eius poſſet ex libertate ſua nullum actum habere. igitur et nullū actum malum. probatur antecedens. quia ſm Auguſtinum primo retrac. nihil tam in poteſtate voluntatis ꝗ ipſa voluntas eſt quod non intelligitur de voluntate ꝗtum ad eius eſſe primū: quia ꝗtum ad illud magis eſt in poteſtate eius non voluntas ꝗ voliſtas: ſed intelligitur ꝗtum ad operari. igitur voluntas magis in poteſtate eius quātum ad operari ꝗ aliqua potentia inferior. Sed voluntas poteſt aliꝗ potentiam inferiorem ſuſpendere ab actu quolibet. igitur ⁊ ſeipſam. Cap̄.22.

¶ Secūdam concluſionem probat ſic. homo exiſtens in peccato ⁊ in vitio mortali poteſt ex puris naturalib⁹ ſuppoſita generali influētia dei habere velle perfecte bonum vel omnes circunſtantias. igitur multo magis hoc poteſt angelus obduratus ex puris naturalibus. conſequentia probatur per auctoritatem Auguſt. de fi. ad pe. vbi ait. ꝙ ſi poſſibile eſſet vt humana natura poſtꝗ a deo auerſa bonitatem perdidit voluntatis: ex ſeipſa rurſus eam habere potuiſſet: multo poſſibilius hoc natura haberet angelica: que ꝗto minus grauatur pōdere terreni corporis: tanto magis hac eſſet predicta facultate. In repor. diſt. 7. q. 3 Cap̄.3.

¶ Secūdo in angelis manent naturalia integra ⁊ ſplendidiſſima ſm Dioñ. Sed bene velle ſm nullam circūſtantiam moralem in actu excedit naturalem facultatem voluntatis: ſicut nec ſm ſubſtātiam actus: quia ille circūſtātie nate ſunt naturaliter conuenire tali actui: quia per rationem naturalem cōcluditur talis circunſtantia debere ineſſe tali actui: ſicut patet per rationes philoſophorum: quia hoc ratione naturali ꝓbauerūt: illud autem naturaliter conſequitur aliquid qđ probatur ſibi debere ineſſe per rationem naturalem. igitur ſicut actus volendi ſm ſubſtātiam actus non excedit voluntatem angeli: ita nec ſm aliꝗ circūſtantiam. igitur cum angelus poſſit in actū qui nō excedit eius facultatem naturalem: ſequitur ꝙ poteſt in actum perfecte bonum moraliter.

¶ Tertio intellectus angeli non eſt ita excecatus ꝙ erret circa principia practica: quia ſunt nota ex terminis: ſicut et principia ſpeculatiua: ⁊ ideo cum angelus poſſit terminos apprehēdere ⁊ eos cōponere: poteſt veritati illius principij aſſentire. Ex illo autē principio poteſt deducere concluſionem practicā neceſſariam: ⁊ ſi nō cognoſcat diſcurrendo poteſt concluſio videri ab angelo in principio ſicut a nobis ex principio demōſtratiue deducitur: igitur ſicut voluntas noſtra de tali cōcluſione deducta ex tali principio poteſt habere volitionem rectam: ita angelus ſequēdo dictamē intellectus ſui poteſt habere volitionem bene circunſtantionatam.

¶ Quarto tenetur cōmuniter ꝙ angelus ex puris naturalibus poteſt deū diligere ſup omnia: ⁊ ad hoc teneret̄ ſi eſſet in puris naturalib⁹ in ſtatu vie: ⁊ per conſequens ad hoc eſt inclinatio naturalis ipſi⁹. Cum igitur natura ſua maneat integra: ⁊ ſimiliter inclinatio ſua naturalis. ſequitur ꝙ adhuc poteſt deū diligere: ſed act⁹ diligendi ex hoc ꝙ tranſit ſup illud bonum eſt ſine omni mala circūſtantia: quia non poteſt minus intēſe diligi. ergo circa deū poteſt habere actum diligēdi bonum moraliter.

¶ Hec opinio ꝗtum mihi apparet multa cōtinet repugnantia dictis ſanctorum: primū eſt ꝙ angelus obduratus ex ſe pōt omni actu volūtatis carere. Secūdum ꝙ poteſt nullum malū velle habere. Tertiū ꝙ poteſt habere aliqđ velle ꝑfecte bonū moraliter. Quartū ꝙ ſua bona naturalia remāſerunt ſibi integra. hoc quippe ſi intelligat̄ ꝙ ſint integra. i. eque ꝑfecta ⁊ potētia ſicut fuerūt ante peccatū ſicut oportet doctorē hunc intelligere: eſt etiā contra intētionem ſanctorum. Ideo contra primū arguo primo ſic. diabolus non poteſt ſe omni pena ſenſus priuare: igitur nec poteſt ex ſe omni actu voluntatis carere. antecedens patet: tum expreſſa determinatione Auguſt. de fi. ad Pe. vt ſtatim allegabitur contra dictum ſm opi. Tum quia ſi Cap̄.3.

poſſet non eſt dubitandum ꝙ ea ſe priuaret: et ſic aliquan
do finiretur ſupplicium eius: quod eſt contra ſacram au
ctoritatem dicentem. Ibunt hi in ſupplicium eternum:
et iterum. ignis eorum non extinguetur et vermis eorum
non morietur. ¶ Preterea. Hoc peius eſt ꝙ dictū Ori
genis: nam ille dicit finienda aliquando ſupplicia dāna
torum ex miſericordia dei: peius autem diceretur ꝙ ex
propria libertate et poteſtate damnati: et tamen dictum
Origenis erroneum reputatur. conſequentia probatur:
quia ſi poſſet omni actu voluntatis carere poſſet per con
ſequens non habere diſplicentiam ſue damnationis: et
vniuerſaliter nolitionem reſpectu alicuius ſibi inflicti: ac
per hoc nullum inflictorum ei eſſet ſibi pena. ¶ Secun
do. ſi diabolus poſſet omni actu ⁊c. poſſet etiam eſſe ſine
dolore et triſtitia. patet conſequentia: quia omnis eius
dolor vel triſtitia eſt actus voluntatis vel ſine actu vo
luntatis eſſe non poteſt. ¶ Contra ſecundum per aucto
Cap. 3. ritatem expreſſam Auguſt. de fi. ad Pe. vbi dicit. ꝙ par
tem angelorum que a deo voluntaria auerſione diſceſſit
deus ſic totam in eterno precepit remanere ſupplicio: vt
etiam ignem ei eternū pararet in quo illi omnes preuari
catores angeli nec mala poſſint vnꝗ̄ voluntate carere nec
pena: ſed permanente in eis iniuſte auerſionis malo per
maneat etiam iuſte retributionis eterna damnatio. Ex
hac auctoritate patet: ꝙ non poſſunt carere mala volun
tate quod eſt contra concluſionem. ¶ Contra tertium ar
Cap. 3. guo primo per auctoritatem Augu. de fi. ad Pe. vbi ait.
ꝙ bone voluntatis initium ⁊ cogitationis non homini ex
ſeipſo naſci: ſed diuinitus et preparari et retribui in eo
deus euidenter oſtendit: ꝙ neq̧ diabolus: neq̧ aliquis
angelorum eius ex quo ruine illius merito in hanc infe
riorem detruſi ſunt caliginem: bonam potuit: aut poterit
reſumere voluntatem. Et paulopoſt oſtēdit inquit deus:
vnde bona voluntas hominibus detur quam ſic amiſe
runt angeli cum haberent: vt amiſſam deinceps habere
non poſſint: nec poteſt dici ꝙ tantummodo loquatur de
voluntate bona bonitate gratuita gratia gratum facien
te: quinimmo de voluntate bona ſimpliciter ſm quam bo
nus a prauo et infidelis a fideli diſtingui conſueuit: que
vtiq̧ bonitas moralis dicitur. nam et taliter bonam vo
luntatem hominem non poſſe a ſe habere Augu. expreſſe
intendit: ſicut expreſſe patet in lib. de predeſtinatione ſan
ctorum: et etiam in innumeris alijs locis: vt infra proli
xius oſtendetur: et talem ex ſe hominem non poſſe habe
re probatur hoc per hoc ꝙ nec angelus: de quo tamen ma
gis videretur: quod etiam confirmatur per eūdem in epi
ſtola ad vitalem vbi ait. nec ipſe diabolus arbi. habet
libe. ad benefaciendum: ſed in maximam maliuolētiam
pena ſui ſceleris obduratum. Ex hoc etiam patet ꝙ non
poteſt habere actum bonum moraliter: cum dicat eum
obduratum in maliuolentia: que vtiq̧ non niſi mala vo
litio eſt. ¶ Secundo ſic. quicunq̧ poteſt elicere aliquod
bonum velle moraliter poteſt diligere iuſtitiam et habe
re bonitatis affectum. Sed nullus angelus malus hoc
poteſt. igitur ⁊c. maior patet: quoniam nullum velle poſ
ſibile eſt eſſe perfecte bonū moraliter niſi ſit velle iuſti: ſeu
recte inquantum iuſtum et rectum eſt: vnde et ſi quis ve
lit aliquod iuſtum: non tamen q: iuſtum: ſed q: vtile vel
commodum: aut alia ratione: ⁊ ſi bonum vult: non tamen
Cap. 9. bene: propter quod Philoſophus. 3. ethi. ca. de fortitudi
ne. dicit ꝙ omnis finis operationis virtuoſe eſt: quia ſm
habitum et fortis aut fortitudo bonum. i. finis: et ſubdit
ꝙ boni vtiq̧ gratia fortis ſuſtinet et operatur que ſm for
titudinem: ita ꝙ ſm ipſum fortis operatur opera fortitu
dinis propter ipſummet fortitudinis bonum. Et in ſe
Cap. 10. quenti. c. dicit. ꝙ ꝗ propter verecūdiam: aut timorem pe
ne operantur non fugientes turpe: ſed triſte non ſunt ve
re fortes: oportet enim inquit non propter neceſſitatem
fortem eſſe: ſed quoniam bonum. minor probatur. nam
quantum ad hoc idem iudicium eſt de hominibus dam
natis et ipſis angelis: quoniam ꝗuis angelus ſit in natu
ra preſtantior: non tamen in hac conditione pro ſtatu ſue
damnationis potior eſt: ita ſcilicet vt ipſe poſſit bene vel
le: homo vero non poſſit: quinimmo par ſententia cōſtrin
git vtrūq̧. vnde Auguſt. de fi. ad Pe. in cap. preallegato Cap. 3.
de vtroq̧ ait. ꝙ deus eius ita cognoſcendi atq̧ diligen
di ſe facultatem voluntatēq̧ donauit: vt eam vnuſquiſq̧
habere poſſit et perdere. Si quis tamen ſponte perderet
ſuo deinceps arbitrio reſumere non valeret: quantum igi
tur ad hoc conditio horum et illorum vna eſt: ſed talem
affectum iuſtitie homines damnati non poſſunt habere: ſi
cut expreſſe ponit ibidem infra Augu. in eodem cap. vbi Cap. 3.
dicit. ꝙ et ſi tales tunc habebunt penitentiam: non tamen
conſequentur veniam. et aſſignat rationem. Quia et ſi
erit inquit ibi ſtimulus plenitudinis: nulla tamē erit cor
rectio voluntatis: et talibus enim ita culpabitur iniqui
tas vt nullatenus poſſit ab eis vel diligi vel deſiderari iu
ſtitia: voluntas enim eorum talis erit: vt habeat in ſe pro
pter malignitatis ſue ſupplicium: nunꝗ̄ tamen poſſit re
cipere bonitatis affectum. In quibus verbis ſi bene inſpi
ciantur etiam ponitur probatio maioris rationis facte.
¶ Tertio. angeli boni ſic ſunt confirmati: vt nullam poſ
ſint habere malam voluntatem: igitur mali ſic ſunt obdu
rati: vt nullam queant habere bonam. conſequentia pa
tet: quia quantum ad hoc talis eſt comparatio angelo
rum ad angelos qualis hominum ad homines: de homi
nibus autem ad homines ſimilis. conſequentia bona eſt.
igitur ⁊c. aſſumptum patet per Auguſti. qui ſubdit ibi
dem immediate: et per modum etiam probationis pre
miſſorum. d. quia ſicut illi qui cum Chriſto regnabunt
nullas in ſe male voluntatis reliquias habebunt: ita illi
qui erunt in ſupplicio ignis eterni cum diabolo: et ange
lis eius damnati: ſicut nullam vlterius requiem habe
bunt ſic bonam nullatenus habere poterunt volūtatem.
¶ Quarto arguitur ex dictis opini. ait enim ꝙ diabo
lus poteſt deum diligere ſuper omnia: et ꝙ poteſt care
re omni mala voluntate et habere bonam ſm omnes bo
nas morales circunſtantias. Ex his autem ſequitur ꝙ
in poteſtate ſua eſt propter deum conteri et dolere de cul
pis ſuis: nam ex dilectione dei poterit dolere ꝙ eū offen
dit: vlterius poterit ſperare de miſericordia dei et ve
niam poſtulare: et hec probantur per fundamenta opini.
quia tales actus non excedunt: vt habet dicere opini. fa
cultatem voluntatis eius. Item quia maius eſt poſſe di
ligere deum ſuper omnia vel ſaltem non eſt minus: ſed ſi
diabolus hoc faceret vtiq̧ iuſtificaret et conſequeretur
veniam dicente Auguſt. in de vera et falſa peni. diabo Cap. 5.
lus ſi poſſet ſperare et culpam in ſe ſentire: quod non in
uenit in ſe ſumeret in dei pietate. Quod autem non inue
nit in ſe vtiq̧ iuſtitia intelligitur.
¶ Contra quartum poteſt argui. Primo ex dicto Ma
giſtri in iſta diſtin. 7. cap. 2. d. ꝙ mali angeli habent libe
rum arbitrium: ſed depreſſum atq̧ corruptum: quod ſur
gere ad bonum non valet. Idem probatur ex pluribus
auctoritatibus Auguſti. de fi. ad Pe. iam allegatis. vl
tra eas autem adhuc expreſſius per illud quod ait in
Enchiri. ꝙ poſt primum creature rationalis malum eti Cap. 25.
am nolentibus ſubintrauit ignorantia rerum agenda
rum et concupiſcentia noxiarum: ex quibus morborum
non vbertatis: ſed indigentie tanꝗ̄ fontibus omnis mi
ſeria nature rationalis emanauit: et ſtatim infra dicit
verum hec communia mala ſunt et hominum et angelo
rum pro ſua malitia dei iuſtitia damnatorum: ita ꝙ ſm
Auguſtinum. merito ſui peccati angeli et mali in intel

Digitized by Google

lectu et in affectu inſirmati ſunt:ſicut ⁊ homines. propter quod ſicut homines non poſſunt ex ſe bene velle:ita nec illi.

Sic expo nit et ſecū dā p.hu⁹ auctorita tē.ſ.Tho. in .4. ſent. di. vlt. vbi q̄rit vtrū oīs volun tas dāna ti ſit mala

¶ Auctoritas Dioñ. non probat oppoſitum:ſed ꝓpoſitū. Jacet enim ſic. Et data ipſis angelica bona nequaquam ipſa mutata eſſe dicimus:ſed ſunt ⁊ integra ⁊ ſplendidiſſima:ꝗuis ipſi non vident claudentes ipſorum boni inſpectiuas ꝟtutes. Quare ꝙ ſunt:⁊ ex bono ſunt:⁊ boni ⁊ pulchrum et bonum deſiderant eſſe viuere ⁊ intelligere que ſunt exiſtentia deſiderantes:per bona autem angelica:vt cōmuniter exponitur non quelibet eorum bona:ſed naturalia:ſcilicet eſſentia ⁊ naturales vires intelliguntur hec vtiqꝫ integra ſunt:q̄tum ad ſubſtātiam ⁊ eorum naturales inclinationes in bonum:vnde appetunt eſſe et viuere et intelligere alia:vt dicit Auguſtin⁹ in Enchi.ca.preallegato dicit. ꝙ natura rationalis i ſuis malis nō potuit admittere beatitudinis appetitum:cum hac tamen integritate conſtat ꝙ quo ad alia ſit debilitata ⁊ tenebrata quod ipſe Dionyſius etiā expreſſit cum ait. ꝗuis ipſi nō vident claudentes ipſorum boni inſpectiuas virtutes. Clauſerūt enim ſibi per peccatum virtutes ipſorum inſpectiuas boni:propter quod ⁊ ignorantiam rerum agendarum ⁊ concupiſcentiam noxiarum ſui peccati penas patiuntur:vt dicit Auguſtinus. ⁊ ideo bene concordant ſancti doctores predicti. Quod vero ait Dionyſius:illa eſſe ſplendidiſſima:intelligendum eſt in comparatione ad nos:quos acumine ſciētie maxime ſuperant:nō autem in comparatione ad ſtatum eorū ante peccatum:quaſi ſint in eadem ſublimitate intelligētie:niſi forte dūtaxat quātum ad notitiam ſpeculatiuā rerum. nam in appetēdorum agendorumqꝫ ſcientia deprauati malitia maximos patiūtur errores. ¶ Ex his ad rōnes poteſt reſponderi. Ad primam dicēdum. ꝙ antecedens eſt falſum:nec valet ꝓbatio:quia Auguſtinus ibi voluntatem ꝓ actu ſecūdo:ſiue pro ipſo velle accipit:ſicut clare patet ex ſecūdo trac. cap. primo. (Cap.4.) et de lib. ar. libro. 3. et ꝗuis nihil ſit magis in poteſtate noſtra q̄ ipſum velle:nō tamen ex hoc ſequitur ꝙ omne velle ſit in noſtra poteſtate:quinimmo dato ꝙ aliquod velle ſit magis in poteſtate q̄ aliquid aliud adhuc dictum Aug. eſt verum:vt dictum fuit in primo diſt. 1. q. 2.

¶ Secūdo eſto ꝙ intelligatur de potētia voluntatis quātum ad ſuum operari:vt dicit opi. adhuc in propoſito nō concluderetur intētum:nam diabolus nullam potētiam ſuam poteſt omni actu priuare:nō enim intellectū poteſt priuare perceptione penarum:⁊ alia potētia non eſt in eo Item ſi probatio valeret:ſimilimodo probaretur ꝙ angelus beatus poſſet ſe priuare beatitudine ſua ⁊ omni gaudio:quod non puto conſonum dictis ſanctorum.

¶ Ad primam rationem pro ſecunda concluſione nego antecedens:cuius falſitas prolixe oſtendetur infra diſtinctione. 26. pro nunc autem ſufficiat auctoritas Auguſtini. ibidem. vnde ſumitur probatio conſequentie:⁊ eſt illa que allegata eſt contra tertium dictum opi. et eſt miſerādum de ſic arguente:quoniam Auguſtinus vt euidenter patet legenti facit illam conſequentiam ⁊ deſtruit conſequens:vt inferat oppoſitum antecedentis:quod tanq̄ verum probandum ipſe premiſit.

¶ Ad ſecūdam quātum ad illud quod aſſumit ex dicto Dionyſij patet reſponſio:ex dictis contra quartū dictum opinionis. Ad id autem quod vlterius aſſumit:ſcilicet ꝙ bene velle ſm nullam circūſtantiam moralem excedit facultatem voluntatis. dicendum ꝙ quicquid fuerit de facultate voluntatis ante peccatum:⁊ in ſtatu nature integre in quo forte etiam abſqꝫ gratia nature addita nō poterant bene velle:facultatem tamen voluntatis corrupte excedit intentum ꝙ niſi diuinitus adiuuet:nec tales circunſtātias perfecte cognoſceret:nec ſm eas poteſt velle: vnde non eſt volentis/neqꝫ currentis ⁊c̄. nec ſufficientes ſumus cogitare aliquid ex nobis. et ſine me (inquit ſaluator:) nihil poteſtis facere:que et de hominibus et angelis eſtimo eſſe vera.

¶ Ad tertiū primo dico ꝙ ſi malitia eſt corruptiua principij:vt dicitur ſexto ethicorum. ſatis rationabiliter dici poteſt ꝙ in talibus principijs practicis erret malitioſiſſimi diaboli intellectus.

¶ Secundo poſito ꝙ non adhuc concluditur intēditur. Tum quia ꝙ tale principium ſibi veniat in mentem: et ſi venerit ꝙ ſub ipſo ſibi aliquid ſumēdum occurrat non eſt in eius poteſtate:ſicut nec hominis. Sicut docet Apoſtolus in verbis iam allegatis. Tum quia adhuc habita notitia concluſionis practice adhuc ſine gratia dei non poteſt voluntas conformabiliter elicere bonū velle:quinimmo fuit vnus errorum Pelagij: ꝙ de gratia dei neceſſaria nobis erat ſolum: vt ſciremus quid eſſet agendum: quoniam habita tali ſcientia in poteſtate noſtra erat velle quod volendum eſſe ſciebamus.

¶ Preterea. In diabolo eſt continue actualis malitia: cui incompoſſibile eſt omne velle perfecte bonum moraliter. hec magis patebunt infra: vbi inquiretur de poteſtate hominis ex ſolis naturalibus ad bonum.

¶ Ad quartum dicendum. ꝙ diabolus in ſtatu nature integre potuit: vtiqꝫ deum diligere ſuper omnia: non dico tamē ꝙ ex ſolis ſuis naturalibus abſqꝫ alio gratuito dei dono vel auxilio:in ſtatu nature deprauate:ꝗuis hoc ipſum poſſit potentia remota:⁊ ſicut etiam quilibet noſtrū: in actum tamen ex ſe exire non poteſt:⁊ hoc expreſſe vult Auguſt. de fi. ad pe. vbi ſupra ait. enim ipſe ꝙ angelos ita deus creauit: vt etiā pre ſeipſis illum diligerent:cuius ſe tales creatos ope. vel vt habet alia littera opere cognouiſſent:⁊ infra ait:vt ſupra allegatum eſt:ꝙ ſic eis facultatē diligendi ſe dedit:vt vnuſquiſqꝫ hanc dilectionem habere poſſet ⁊ perdere:ſi quia tamen inquit eam ſpōte perderet:ſuo deinceps arbitrio reſumere non valeret.

¶ Preterea. Secundum eundem:vt allegatum eſt contra ſecundum punctum opi. huius: in angelis permanet continue auerſio:quomodo igitur poſſunt actualiter conuerti ad deum ipſum ſuper omnia diligendo:cum ſint incompoſſibilia:⁊ primum tollere a ſe non poſſunt.

Quantum ad ſecundum articulum. dicit vnus doctor: ꝙ cauſa obdurationis angeli eſt: quia talis eſt angeli natura ꝙ cuicunqꝫ voluntas eius adheret immobiliter adheret: econtrario voluntati humane que adheret mobiliter potens diſcedere et contrario adherere. Et ideo ſi voluntas angeli conſideretur ante adheſionem poteſt libere adherere: ⁊ huic et oppoſito in his ſcilicet que non naturaliter vult: ſed poſtq̄ adheſit immobiliter adheret: et ideo vt dicunt conſueuit dici ꝙ liberum ar. hominis flexibile eſt ad oppoſitum et ante electionem: et poſt lib. autem ar. angeli eſt flexibile ad vtrūqꝫ ante:ſed non poſt. Sic ergo boni angeli ſemper adherentes iuſtitie ſunt in illa confirmati: mali vero peccantes ſunt in peccato obſtinati. Iſte modus dicendi mihi: ſicut et in alijs multis non videtur ſufficiens neqꝫ verus. primo quidem quoniam fundamentum aſſumptum eſt falſum. et contra ſanctos. videlicet de immobili adheſione voluntatis angelice:ait enim Damaſce. lib. 2. ꝙ angelus eſt ſubſtantia intellectualis ſemper mobilis arbitrio libera. et paulopoſt ſubdit. arbitrio libera vertibilis ſm mentem ſcilicet voluntatem vertibilis:hoc autem verum non eſſet:ſi ſic immobiliter adhereret.

S. Tho. parte .1. q. 64. ar. 2.

Cap.3.

¶ Preterea. Scdm hanc viam ſequitur ꝙ angeli beati ſunt immobiles in ⁊ flexibiles naturaliter ad malum cui adheſerint iuſtitie ſua voluntate. Sed hoc conſequēs eſt expreſſe cōtra Dam. ibidem. ait enim de ſanctis angelis

Digitized by Google

difficile mobiles ſunt ad malum:ſed non immobiles: nūc autem et immobiles ad malum nō natura:ſed gratia. Et idem dicit Aug.lib.3.contra max.et allegatur in di.iſta.

Preterea. Vt probatum fuit di.3.mora aliqua fuit inter creationem angeli et eius peccatum.et conſtat ꝙ in illa mora habuit aliquod velle: et vt patet ex allegatis in precedenti arti.deum pre ſeipſo dilexit:ſi igitur immobiliter eius voluntas adhereret nunq̄ peccaſſet: quod eſt falſum. Preterea.Conſtat ꝙ diabolus nō omne quod ſemel vult ſemper vult:quinimmo nunc vnum nunc eius oppoſitum:vnde vt dicitur primo voluit Chriſtum mori: poſtea voluit ꝙ non moreretur:vnde vxori pilati ſuggeſſit vt impediretur paſſio Chriſti. et ſatis eſt veriſimile ꝙ in eius voluntate ſit maxima mutatio cōtrariarum volitionum:licet omnes male ſint ⁊ ad malum finem relate.

Aureolꝰ lib.2.diſt. 7.q.1.

Preterea. Que cauſa aſſignabitur obſtinationis hominum damnatorum.conſtat enim ꝙ non predicta ſm ipſos:ideo alius doctor aſſignat aliam cauſam communez. videlicet ꝙ angelo in ſuo lapſu infundit deus ⁊ quotidie in morte hominis damnati infundit quendam habitū intenſiuū malitie inclinantem ad actum diſplicentie ⁊ odij dei et neceſſitatem voluntatem ſic vt contra eius inclinationem moueri non poſſit:et hunc modum etiam in parte primus doctor tenuit in ſuo ſcripto ſuper.2. ſententiaruz

Contra Aureo. vbi ſupra

diſti.7.hic modus non apparet mihi conueniens. primo quidem quia ponit talem habitum vitioſum a deo ſolo immediate cauſari:et ad hoc non dicendū mouet me: ꝙ beatus Aug.tenens ꝙ peccatum originale eſt vitium concupiſcentie quod facit hominem concupiſcere:cum Julianus defenſor hereſis Pelagiane peteret vtrum a deo talis habitus cauſaretur in anima: quod ſi daretur inferebat ꝙ non eſſet malus:nunq̄ Aug.conceſſiſſe inuenitur ꝙ cauſaretur a deo: ſed oppoſitum expreſſe libro .4. contra eūdem et ſimiliter in hyponeſ.in rn̄.4. Secundo quia aſſumit vnum quod ē valde dubium.videlicet ꝙ aliquis habitus poſſit neceſſitare voluntatem ſic ꝙ contrarium actum non poſſit elicere actui ad quem habitus inclinat.

Tertio quia quicquid ſit de hoc: nullus tamen habitus poteſt neceſſitare voluntatem: vt ſemper ſit ſub actu eius: in poteſtate enim eius eſt vti habitu cum voluerit: non obſtante ergo tali habitu voluntas poterit niſi aliud obſiſtat priuare ſe actu: et per conſequens carere pena et mala volitione: cuius oppoſitum dicit Auguſti. vt patet

Sco. in reꝑ.lib.2. di.7.q.3.

in articu. precedenti. Alius dicit ꝙ ideo angelus malus obſtinatus eſt:quia in illo actu/ſiue in illis actibus in quibus peccat perpetuo conſeruatur a deo: ita ꝙ angelus non poteſt illū/vel illos non habere. Ille tamen actus ſic a deo conſeruatus: ſic eſt deformis et malus ꝙ non eſt angelis demeritorius: ſicut nec actus beati eſt meritorius:q̄uis ſit bonus et rectus: de homine vero damnato dicit ꝙ obſtinatur per eundem modum in illo actu malo vltimo poſtq̄ anima ſeparatur a corpore. Iſte modus dicēdi non mihi apparet ex toto rationabilis. Primo qꝛ ſi non videtur rationabiliter poſſe concedi ꝙ habitus aliquis vitioſus cauſetur in anima a deo immediate:ſicut a totali cauſa:vt dictum eſt contra alium modum dicendi: multominus videtur hoc poni poſſe de actu vitioſo.

Secundo quia ſi talem actum praui deus immediate:ſicut totalis cauſa conſeruat in mēte diaboli: ita ꝙ adhuc nullo modo actiue cōcurrit illius voluntas pari modo videretur concedēdum ꝙ illum actum potuit deus a principio cauſare in mente diaboli: et per conſequens voluntas diaboli potuit a ſuperiore ſuo ſubijci tante prauitati: cuius oppoſitum videtur ſequi ex ſentētia Auguſt. primo et tertio de lib.arbi.qui probare conatur ꝙ a nulla re voluntas rationalis cogi poteſt: vt ſit ſerua libidinis: quia non ab inferiore: quia non poteſt/nec a ſuperiore: quia iniuſtum eſt:vt dicit tertio libro.

Preterea. ſm hoc eſſet dandum ꝙ poteſt deus ſe ſolo immediate cauſare in mente rationali odium ſui: id eſt dei:quod libenter ego non darem.

Et ideo dico aliter:nihil tamen aſſerēdo ꝙ obduratio diaboli:vt ex ſupradictis apparet in duobus conſiſtit.ſcilicet in non poſſe habere bonam voluntatem: et in nō poſſe carere mala. Cauſa primi eſt vniuerſalis ſubtractio gratie et auxilij ſpecialis dei ſine quo ſpeciali auxilio nullus habere poteſt bonam aliquā voluntatem et hanc cauſam innuit Auguſti.de fi.et pe. vbi ſupra cum ait. de angelis quidem deus hoc diſpoſuit ⁊ impleuit:vt ſi quis eorum bonitatem volūtatis perderet nunq̄ eam diuino munere repararet.innuens manifeſte ꝙ non niſi diuino munere valeat reparare: quod tamen munus non impartiri voluntas diuina et diſpoſuit et impleuit:et idem iudiciū eſt de damnatis hominibus. Cauſa vero ſecundi.videlicet ꝙ non poſſunt carere mala voluntate: videtur poſſe aſſignari continuatio perpetua acerbiſſime pene gehenne: et actualis conſideratio felicitatis amiſſe cum omnimoda deſperatione recuperandi: in quibus penis iuſtiſſime detinentur a deo. In his autem conſtitutus ⁊ ſpeciali quolibet dei auxilio deſtitutus ſpiritu impatientie agitatus ſurgit in continuum murmur et odium dei punientis:ex quo etiam in plures alias cadit peſſimas voluntates. De confirmatione vero bonorum que econtrario conſiſtit in non poſſe carere bona voluntate ⁊ in non poſſe habere malam: vel alias vllo modo peccare: poteſt dici ꝙ cauſa eſt perpetua continuatio ſue bone voluntatis que eſt beatifica fruitio dei quam ipſe deus ſic cauſat:vt eam voluntas beati non habere non poſſit:et inſuper preſeruatio per deum ab omni inordinata voluntate et cogitatione: ac vniuerſaliter quocunq̄ inclinatiuo/vel allectiuo ad inordinationem aliquam voluntatis.

Ad argumentum.q.reſpondeo negando conſequentiā ad primam probationem: quia potentia rationalis. videlicet ad oppoſita. Primo poteſt dici ꝙ Philoſophus loquitur ſm ſtatum in quo ſumus ꝙ nec aliuz nouit: ⁊ ideo non ſufficit ad propoſitum eius auctoritas. Secundo dicendum ꝙ licet valeat ad oppoſita: non tamen ad quelibet oppoſita:et ſemper ſiue in quolibet caſu: vnde et diabolus plura libere et voluntarie agit circa homines: que poſſet non velle agere/et non agere.triſtatur autem et dolet in penis in quibus non poteſt non triſtari.

Ad auctoritatem ſolum dicendum: vt docet magiſter in littera ꝙ intelligenda eſt ſm ſtatum in quo creata eſt rationalis natura: talis enim: vt ait magiſter:et homo et angelus creatus eſt: ꝙ ad vtrumq̄ flecti poterat. Sed poſtea boni angeli ita confirmati ſunt per gratiam: vt peccare non poſſunt: et mali ita vitio obdurati: vt bene viuere nequeant.

Diſtinctionis ſeptime.
Queſtio ſecunda.

Quia Magiſter in ſecunda parte huius.7.diſtin.tractat de multiplici ſcientia qua vigent angeli mali. idcirco ad habēdum notitiam de cognitione ipſorum angelorum generaliter plura querenda ſunt. Primo igitur quero. vtrum quācunq̄ rem angelus intelligit:intelligat intellectiōe tam a re quā intelligit/q̄ a ſuo intellectu eēntialiter diſtīcta. et videt ꝙ nō:qꝛ nō quācūq̄ rem intelligit intellectus humanus intelligit intellectione a ſe: et a re illa eſſentialiter

diſtincta. ergo nec quancunqȝ rem intelligit intellectus
angelicus ⁊c.conſequentia patet:quia perfectior eſt in-
tellectus angelicus ꝗ̃ humanus:⁊ perfectionis eſt itelli-
gere intellectione a ſe indiſtincta:vnde hoc attribuimus
deo. Si ergo hoc aliquo modo conuenit intellectui hu-
mano nō debet ab angelo vniuerſaliter negari.antecedēs
probo tripliciter.primo q: non ſeipſum intellectus huma-
nus intelligit intellectione diſtincta ab eo eſſentialiter
quod probo.quia vbi obiectum eſt idem potentie:actus
potentie in obiectum eſt indifferens ab vtroqȝ:nam plus
vel non minus conuenit medium cum extremis ꝗ̃ extre-
mū cum extremo:actus autem eſt medium inter poten-
tiam ⁊ obiectum:ſed cum intellectus intelligit ſe poten-
tia eſt eadem obiecto.igitur ⁊c. ¶ Secūdo.quia aliqua
entia diſtincta a ſe eſſentialiter:in eo tamen exiſtētia ſub-
iectiue non intelligit intellectione diſtincta a ſe ⁊ ab illis:
vtputa ſuam intellectionem de re naturali et ſpeciem ab
illa abſtractam : cum iſte ſint ſibi eſſentialiter preſentes.
ergo ⁊c. ¶ Tertio.quia non omnem etiam rem extra ſe
intelligit intellectione diſtincta eſſentialiter ab illa:vtpo-
te ſubſtantias abſtractas ⁊ immateriales.nam ait philo-
T.c.15. ſophus.3.de anima.ꝙ in his que ſunt ſine materia idem
eſt intellectus:et quod intelligitur:per intellectuȝ autem
intelligit ipſe intellectionem actualē potentie intellectiue:
quod patet per tranſlationem quam Cōmenta.exponit:
loco enim huius dictionis intellectus illa tranſlatio ha-
bet formare. Sed per formare ſignificat operationem in-
tellectus:quā vocamus intelligentiam ſimplicem vel ſim
pliciū:vt non longe poſt patet ex collectione textꝰ vtriuſqȝ
Cōmē. 21 tranſlationis ⁊ expoſitione Commēta.igitur ⁊c.
¶ Secūdo ad.q.nulla intellectio angeli eſt eſſentialiter
diſtincta ab ipſo:igitur non quācunqȝ rem ⁊c.patet con-
ſequentia.antecedens probatur.quia ſi aliqua:vtiqȝ illa
eſſet forma quedam immaterialis ⁊ abſtracta:vt clarum
eſt:igitur ipſa eſſet quidam intellectus et intelligeret:et
eadem ratione intelligeret intellectione a ſe diſtincta.et
illa etiam vlterius intelligeret : et ſic etiam actualiter in
quolibet angelo eſſent infiniti intellectus ⁊ intellectiones:
quod eſt inconueniens.prima cōſequentia ꝓbatur aucto
Cō.36. ritate Commēta.12.metaph.ꝙ in lib.de anima.declara-
Cōmē.16. tum eſt formas abſtractas eſſe intellectus:et in.3.de aīa.
ꝙ illud ex intellectis quod non habet materiā ſuum intel
lectum eſt intellectus in ſe :et ipſe ſemper intelligit:quod
autem habet materiam vnumquodqȝ intellectorum eſt in
ipſo in potentia:⁊ ideo res materiales intellecte non intel
ligunt. Hec Commēta.

Ad oppoſitū Angelus intelligit ſe intellectione
diſtincta eēntialiter ab eo.igitur
ꝗ̃cunqȝ rem intelligit ⁊c.conſequentia patet:quia nulluȝ
intellectum ab angelo eſt tam intimū angelo ꝗ̃ eſt ipſum-
met:et per conſequens magis deberet intelligere ſe abſqȝ
extraneo medio ꝗ̃ aliquod aliud.antecedens ꝓbatur ſic.
angelus diligit ſe dilectione diſtincta ab eo.igitur intelli
git ſe intellectione ab eo diſtincta.cōſequentia patet:quia
non minus volūtas angeli eſt eadem angelo ꝗ̃ intellectus
eius:nec minus volitio eſt eadem voluntati ꝗ̃ intellectio
intellectui.aſſumptum probatur : quia angelus poteſt ſe
odire:cū poſſit velle ſe non eſſe:immo multi dicunt ꝙ dia-
bolus ita vult de facto.igitᷣ ſua dilectio non eſt ipſe:alias
dilectio eſſet odium et econuerſo.

Reſpondeo quoniam de notitia ac modo cogno
ſcendi angelorum non poſſumus ali
quid inueſtigare per rationē niſi ex his que cognoſcimus
in nobis.idcirco duo articuli erunt in queſtione iſta. In
primo videbitur vtrum quācunqȝ rem intellectus huma-
nus intelligit actualiter intelligat intellectione tam a re
intellecta ꝗ̃ ab ipſo intellectu diſtincta eſſentialiter. In
ſecundo videbitur de principali queſito.

Circa primum quia omē intellectum a nobis
vel eſt ipſemet intellectus vel
aliquid aliud ab eo:in ipō tamen exiſtens:vel aliqd quod
nec eſt ipſe:nec eſt in ipſo. Idcirco circa hoc pono diſtin-
cte aliquas concluſiones.prima eſt.ꝙ ſi intellectus intelli
git ſe:intellectio actualis qua ſe intelligit eſt eſſentialiter
diſtincta ab ipſo. Secūda ꝙ ſi intelligit aliud a ſe:exiſtēs
tamen in ipſo : vt in ſubiecto:intellectio qua intelligit eſt
tā ab ipſo ꝗ̃ ab eo qđ ipſe intelligit eſſentialiter diſtincta.
Tertia ꝙ ſi intelligit aliquid extra ſe quicqd illud ſit intel
lectio eſt ab vtro eſſentialiter diſtincta.
¶ Primā concluſionem probo ſic.ſi intellectio qua intel-
lectus intelligit ſe cum actu ſe intelligit nō eſſet diſtincta
ab eo.igitur ipſe eſſet intellectus ſuimet.patet:⁊ vltra.igi
tur ſemper ſe actualiter intelligeret:⁊ ſemper etiā actua-
liter intelligeret ſe intelligere ſe.conſequens eſt certiſſime
contra experiētiam. Item philoſophus.3.de anima tanꝗ̃
certum ⁊ expertum ſupponens ꝙ non ſemper intellectus
intelligit querit cauſam huius.ſequitur autem non ſem-
per intellectus intelligit.igitur non ſemper ſe intelligit.
Et ſi dicatur ꝙ Auguſtinus in.10.et.14.de trini.in pluri-
bus locis dicit ꝙ mens ſemꝑ ſe nouit ⁊ intelligit. Reſpon
dendū eſt.ꝙ ipſe nō loquitur de intellectione actuali qua
quis actualiter cogitat ⁊ intelligit:ſed de habituali:quē-
admodum vt ipſemet ponit exemplum.10.de trini.de pe Cap̄.5.
rito multarum doctrinarum:quem etiam dum de vna ſo-
lum cogitat.verbi gratia.de medicina etiam aliam.verbi
gratia.grāmaticam dicimus euȝ noſſe.in propoſito ſumo
intellectionem iuxta noſtrum cōmunem vſum:ꝓ ipſa co-
gitatione ſub quo intellectu nō eſt eſt dubium ꝙ Auguſti
nus nō diceret mentem ſemper ſe intelligere:cum ibidem
et lib.etiam.14.et multis alijs locis dicat ꝙ mens ꝗ̃uis Ca.5.⁊.8.
ſemper ſe nouerit:nō tamen ſemper ſe cogitat.cōſequētia
vero patet:quoniā ſi vno tēpore mens eſt notitia ſuy pſius
eadem ratione ⁊ ſemper:cum ſemꝑ vniformiter ſit ⁊ obie-
ctum ⁊ potentia:⁊ omne quod requiritur ad intelligēduȝ
ſe hoc ſuppoſito quinimo ipſa eſt omne adhuc requiſitū.
Si dicatur ꝙ propter hoc requiritur intentio voluntatis
que cum non adeſt mens nō eſt notitia ſui:eſt autem cum
adeſt:⁊ quia nō ſemꝑ ad hoc eſt intentio voluntatis:ideo
non ſemper ipſa eſt notitia ſui.
¶ Contra.intentio volūtatis ad nullam notitiam requi-
ritur:niſi ꝓpter copulationē obiecti:cum potentia in qua
cauſare debet notitiā actualem:vt ad copulādum ſenſibi
le ſenſui:⁊ ſpeciem in memoria intellectui:⁊ vniuerſaliter
non niſi ad coniungēdum parētem proli:vt diffuſe decla-
rat Auguſtinꝰ.14.de trini.vnde finaliter cōcludit.d.vbi- Ca.8.⁊.9
cunqȝ volūtas non apparet:niſi copulatrix:quaſi parētis
et prolis. Sed ſi cū mens intelligit ſe nō eſt ibi intellectio
aliqua alia preter ſe:nulla eſt ibi proles nec parens:ſicut
nec aliqua res ibi gignitur.igitur nec eſt voluntatis intē-
tio opportuna. ¶ Secundo ad concluſionem arguo per
eundem.14.de trini.vbi ait.mens quando cogitatione ſe Cap̄.16.
conſpicit intelligit ſe et recognoſcit.gignit ergo hunc in-
tellectum et cognitionem ſuam. Et ex hoc volens conclu
dere ꝙ in tali notitia etiam eſt trinitas quedam ſicut oſtē
dit in alijs ſubdit:hec autem duo gignens et genitum di-
lectione tertia copulantᷣ. Et ad idem infra: Quādo mēs
inquit ad ſeipſam cogitatione conuertitur ſit trinitas in Cap̄.10.
qua iam ⁊ verbum vt poſſit intelligi formatur:quippe ex
ipſa cognitio volūtate vtrūqȝ coniungente:nō eſſet auteȝ
ibi notitia genita:nec aliquid gignēs:nec etiā aliqua ꝓ̃a
trinitas:niſi talis notitia eſſet res eſſentialiter ab ipſa di-
ſtincta. Item lib.9.liquido inquit tenendum eſt ꝙ omnes
res quācunqȝ cognoſcimus cogenerat in nobis notitiam Cap̄.12.
ſui:ab vtroqȝ enī notitia pariter a cognoſcēte et cognito:

Digitized by Google

itaq; mens cū ſeipſa cognoſcit ſola parēs eſt notitie ſue: ⁊ cognitū eſt et cognitio ipſa eſt. Erat autē ipſa ſibi noſcibilis: et anteq̄ ſe noſſet. Sed notitia ſui non erat in ea cum ſeipſam non nouerat. ¶ Ex his etiam patet propoſitum tum quia nulla res gignit ſeipſam: mens autē gignit notitiam ſui: tum quia nulla res eſt in ſeipſa poſtq̄ non fuit: notitia autē qua mens noſcit ſe d(ixi)ſſe noſcit: cum ante non noſcet eſt in ea: cū ante tamen in ea non eſſet ſm Auguſt. vnde ait. Sed notitia ſui nō erat in ea ꝛc. ¶ Idem tertio

Cap.4. idem ꝓbatur expreſſa auctoritate eiuſdē. 9. de tri. vbi ait. ſicut duo quedā ſunt mens ⁊ amor eius cum ſe amat: ita quedā duo ſunt mens ⁊ notitia eius cum ſe nouit.

¶ Quarto. ſi hui⁹ notitia nō eſſet eſſentialiter diſtincta ab intellectu ſequeretur ꝙ intellectus intelligeretur per ſeipſum ⁊ non per intellectionē additā: ſicut res alie intelliguntur: ſed cōſequens eſt falſum ſm philoſophum. 3. de anima. vbi ait. ꝙ ipſe eſt intelligibilis: ſicut intelligibilia. et Cōmenta. exponit. i. eſt intellectus per intentionē in eo

T.z.c.15. ſicut alie res intellecte. quare ꝛc. ¶ Secūda cōcluſio habet duas partes: vna eſt ꝙ intellectio qua intellect⁹ intelligit aliquid diſtinctū a ſe exiſtens in ipſo eſt diſtincta ab ipſo intellectu: hec ꝓbatur primo ſic. intellectio qua intellectus intelligit ſe eſt diſtincta ab ipſo: antecedens eſt ꝓbatum in prima cōcluſione. conſequētia videtur tenere per locum a minori: minus enī videretur de illa qua intelligit ſe: ⁊ hoc ꝓpter identitatem intellecti ad intelligens: vnde

Cō.52. Cōmēta. 12. meta. dicit ꝙ eſſentia intellectus nō eſt eadē cum intelligere: quod eſt actio intellect⁹ in nobis: ⁊ intellectio in nobis intelligere nō eſt idem omnibus modis: et cauſa in hoc eſt: quia intellectū in nobis eſt aliud ab itelligere: in eis autē que ſunt nō in materia conuenit: vt intellectum ⁊ intellectus ⁊ actio intellectus ſint idē. Et infra ſubdit cauſam: quia intellectū non eſt aliud ab intellectu: vbi ſicut patet ex diſtinctione intellectus ab intellecto in nobis arguit diſtinctionem intellectus ab intellectione et econtra in ſeparatis a materia: ⁊ quis in ſeparatis a materia ſuum dictū: ſicut ſonat non ſit verum: nichilominus ſm ipſum apparet ꝙ ſi vbi intellectus ⁊ res intellecta ſunt idem intelligere non eſt idem intellectui: multominus vbi diſtinguuntur intellectus ⁊ res intellecta.

¶ Secūdo ſi intellect⁹ ſeipſo intelligeret aliquid exiſtēs in eo ⁊ non per intellectionē a ſe diſtinctam ſemper intelligeret illud donec ipſum eſſet in intellectu: ⁊ intelligeret etiā quodlibet aliud exiſtens in eo: cōſequens eſt falſum ſm experientiam: nō enim ſemper intelligit ſpeciē rei quā habet in ſe: nec omnē habitum vel ſpeciem. conſequentia probat̄ per illud quod tactū eſt in prima rōne precedētis concluſionis: quoniam videl; nō eſt ratio cur vna ſpecies exiſtens in eo intelligat̄ vno tempore ab eo plus q̄ in alio ſtante hypotheſi ꝙ ipſa non intelligatur intellectione diſtincta ab intellectu.

¶ Tertio intellectio intelligit̄ ab intellectu intellectione ab ipſo diſtincta. igit̄ et q̄libet aliud exiſtēs in intellectu intelligitur ꝛc. conſequētia ſatis patet. quoniā nihil eſt in intellectu de quo mag; videatur ꝙ poſſit intelligi ipſomet intellectu tantū q̄ de ipſa intellectione. antecedens patet

Cap.12. per Auguſt. 5. de trini. vbi vult ꝙ cum ſcio me ſcire: ſunt ſcire: ⁊ hoc quo ſcio hec duo eſt tertiū ſcire: ⁊ ſic i infinitū multiplicātur quotiens reflectam me ſuper ſcire.

¶ Quarto voluntas non vult ſeipſa aliquid exiſtens in ea: ſed quodcūq; tale vult: vult volitione diſtincta ab ipſa voluntate. igitur intellectus ꝛc. conſequentia patet: quia eadem ratio eſt hincinde: antecedens ꝓbatur. quoniam ſi voluntas vellet ſeipſa aliquid exiſtens in ſe non poſſet illud velle: nam eſt impoſſibile vt aliqua vna eſſentia creata ſimul aut ſucceſſiue manens eadem ſit cōtraria. Item non poſſet illud intenſius et remiſſius velle: cum ipſa non ſit intenſibilis vel remiſſibilis.

¶ Preterea. Cum ipſa poſſit gaudere de vno et triſtari de alio ipſa eſſe poſſet gaudium ⁊ triſticia ⁊ omnia hec videntur inconuenientia. igitur ꝛc.

¶ Secunda pars concluſionis. videlicet ꝙ quandocūq; intellectus intelligit aliquid in ſe exiſtens: intellectio que intelligit eſt diſtincta ab eo quod intelligit: probatur ex pluribus dictis iam. Primo quidem: quia ſi aliquod tale intelligeretur ſeipſo ⁊ non intellectione alia a ſe ſemper intelligeretur: quoniam non potius vno tempore / q̄ alio eſſet intellectio ſui. ¶ Secūdo. quia quodlibet tale cum intelligitur cauſat intellectionem ſui ſm illam auctoritatem Auguſt. preallegatā ad primam concluſionem liquido tenendum eſt ꝛc. quam etiam ſententiam ponit lib. 14. idem etiam patet per conſequētiam quam facit in auctoritate in ſecunda ratione ad primam concluſionem gignit. ergo habet intellectu; ꝛc. ¶ Tertio quia intellectio c.8.a.b intelligitur intellectione a ſe diſtincta: vt patet per auctoritatem Auguſti. de multiplicatione actuum reflexorum in tertia ratione ad primam partem huius concluſionis: et per ea que dicta ſunt in prima diſtin. primi ad probandum ꝙ actus reflexus ſit alius ab actu recto. igitur. et quodlibet aliud exiſtens in intellectu ꝙ ab ipſo intelligit̄: intelligitur intellectione a ſe diſtincta. ¶ Tertia cōcluſio etiam duas partes habet. quarum vna eſt ſcilicet q̄cūq; rem extra ſe intelligat intellectus intelligit intellectiōe a ſeipſo eſſentialiter diſtincta. Probatur primo ex prima concluſione. quoniam ex quo ſeipſum intelligit per intellectionem a ſe diſtinctam. igitur multo fortius alia. ⁊ conſequentia poteſt declarari ſicut prima facta ad ſecundam concluſionem. ¶ Secundo probatur ex cōcluſione ſcđa. nam cum ea que ſunt in intellectu ſint per ſeipſa preſentia intellectui: ⁊ tñ intelligantur intellectione diſtincta ab intellectu: multo rationabilius dicendum eſt ꝙ ea que ſunt extra intelligātur per intellectionem diſtinctam. ¶ Tertio ſi aliquam rem extra ſe intellectus intelligeret ſeipſo abſq; intellectione addita: vel illa eſt imaterialis / vel materialis. ſi materialis vel intelligit eam intuitiue ⁊ immediate in ſeipſa / vel abſtractiue in ſuo repreſentatiuo. hoc patet ex dictis. 3. diſtin. primi. ſi abſtractiue. igitur intellectione a ſe diſtincta. patet ex cōcluſione ſecunda in qua probatum eſt ꝙ omnem rem in ſe exiſtentem intelligit intellectione a ſe diſtincta. ſi intuitiue: vtputa cum immediate calorem extra intuemur / aut ſonum idem ſequitur. primo quia alias non indigeremus preſentia illorum ad intuendum illa: niſi enim aliquo modo immutarent intellectum non eſſent neceſſaria ad hoc: vt intellectus illa intelligeret: ſicut non ſunt neceſſaria ad hoc: vt ipſa deus diligat. nec poteſt aſſignari in quo immutēt data hypotheſi ꝙ iuuet propoſitum: quoniam et ſi dicatur ꝙ ſpeciem cauſant nihil iuuat: quia illa ſpecies ad nihil deſeruit tali intuitiue viſioni. et poſito ꝙ ipſa ſit diſtincta ab intellectu ſicut eſt in rei veritate. multo autem minus ſi non ſit aliud. q̄ intellectus: ad quid autem deſeruiat. et propter quid cauſetur patebit in ſequentibus. ¶ Iſtud confirmatur ex intentione Philoſophi. 2. de anima. ibi enim T.c.52. querit cur ſenſus non ſentiunt abſq; exteriori ſenſibili: et reſpondet ꝙ ſenſus / ſeu ſenſitiuum: ſm aliam litteram: non eſt actu: ſed potentia tantū. que ratio ſi eſt ſufficiens: ſequitur ꝙ ſi ſenſus eſſet actu et non tantum potētia vtiq; ſentiret ſine illis. igitur nō minus ſi intellectus eſſet actu et non potentia tantum reſpectu illorum intelligeret ſine eis: ſed ſi eſſet actualis intellectio eorum vtiq; eſſet actu reſpectu illoꝝ / nec vlterius actuaretur per illa. igitur ꝛc.

¶ Confirmat̄ iſtud ex intētione Aug. qui vult ꝙ q̄cūq; rem cognoſcim⁹ congenerat in nobis notitiā ſui. q̄d eſt intelligēdum de ea quam cognoſcimus immediate ſiue ſit

Digitized by Google

in nobis / ſiue extra nos. Secundo quia ſi intellectus eſt
eſſentialiter intellectus alicuius rei materialis : eadē ra-
tione et cuiuſlibet:et per conſequens eſt vnica intellectio
omnium rerum materialiū: ⁊ certe non ſolum exiſtentiū:
ſed ⁊ preteritarū ⁊ futurarum ſicut deus. qđ eſt abſurdiſ-
ſimum. Si vero illa res quā ſeipſo intelligit eſt imateria-
lis/aut illam intuitiue intelligit/aut in aliquo repreſenta-
tiuo quod in ſe habet. Si detur ſecūdum propoſitum ha
betur:vt prius. Si vero detur primum contra primo ſic.
quia tunc in vita iſta nos intuitiue cognoſceremus ſub-
ſtantias ſeparatas:cuius oppoſitum per experientiā cer
tum eſt.patet conſequentia. quia iam intellectus eſſet in-
tellectio earum ſi vnq̄ eſſe debeat. Secundo quia tunc ſe
queretur ꝙ intellectus videns intuitiue deum eſſet eſſen-
tialiter viſio dei: ⁊ vlterius ꝙ non poſſet nō videre deum:
dūmodo in rerum natura conſeruaretur a deo. nam hoc
poſito nihil deeſſet adhuc: vt ipſe eſſet viſio dei. Itē qui-
cunq̄ intellectus eque perfecti ſm naturam exiſtentes
equaliter deum viderent:et non vnus alio perfectius:ſed
hec ſunt penitus abſurda ⁊ erronea.igitur ⁊ illud ex quo
ſequuntur. ¶ Quarto ad eandem partem concluſionis
arguo . quia ſi eius oppoſitum eſſet verum ſequeretur ꝙ
nullā rem quis vno tēpore imperfectius alio / nec perfe-
ctius intelligeret: cuius oppoſitum experimur in viſione
rei exterioris quā ſimul cum ſenſu intellectus apprehen-
dit : nec clarius/nec minus clare ſm ꝙ ipſa in alia et alia
diſpoſitione ſe habet ad nos:ita etiā eſt de pluribus alijs.
conſequētia vero patet.quoniam intellectus non ſuſcipit
intēſionem et remiſſionem. ¶ Quinto ſi intellectus eſſet
ipſa intellectio nullus habitus generaretur in nobis. con
ſequens eſt falſum. nam experimur multotiens intellige-
re/vel intellexiſſe nos promptius ⁊ facilius intelligere id-
ipſum.conſequentia patet:tum quia non apparet ex quo
vel quibus immediate generaretur talis habitus:tum qꝛ
fruſtra poneretur. nam ex quo intellectus eſſet actualis
intellectio habitus nihil ꝯferret ad intellectionē:qꝛ intel-
lectus non poſſet eſſe perfectior/nec expeditior/nec aliter
aliqualiter intellectio/q̄ ſit.⁊ ideo ita prompte/ vel nō prō
pte eſſet intellectio : ⁊ quis itelligeret ſine habitu ſicut cū
habitu.Et ſumo hic intellectionē pro notitia intellectus
circa id : reſpectu cuius cōcedimus intellectū habituari
quicquid illud ſit. ¶ Sexto non apparet quomodo in in-
tellectu poſſet eſſe tanta multitudo actuum quantam ex-
perimur: vtpote ſimplicis intelligentie vniuerſalis et ſin-
gularis:⁊ complexa affirmatiue ⁊ negatiue. Item actuū
apprehēſiuorum ⁊ iudicatiuorum ⁊ aſſenſitiuorum ⁊ hu
iuſmodi aliorum multorum : niſi diceretur ꝙ intellectus
eſt vnius intelligibilis intelligentia ſimplex:⁊ huius con-
fuſa illius diſtincta : ⁊ alterius intelligibilis eſt intelligen
tia complexa non eſſentialiter: ſed obiectiue cum iudiciū
affirmatiuum vnius ⁊ negatiuum alterius:et ſimiliter de
omnibus:quemadmodum dicimus de intellectione diui
na:quod non puto bene dictum theologice/ neq̄ phyſice:
nec conſonum etiam experientie: quia cognoſcimus eui-
denter aliquando vnum intelligere alio non ſimul intel-
lecto. et vnum ante affirmare et idipſum poſtea negare.
prius aſſentire : et poſtea eidem diſſentire : prius errare
poſtea ſcire : et alias mutationes intellectuales que illa
hypotheſi data nullatenus eſſe poſſent. ¶ Ad hoc etiam
Cap.4. argui poteſt auctoritatibus ait enim Auguſti.5.de trini.
ꝙ quia anima magis viuit dum ſapit minuſq̄ cum deſi-
pit:ideo fit in ea aliqua mutatio : horum vtrumq̄ falſum
Cap.6. eſſet:ſi ipſa eſſet intellectio que intelligit. Item lib. 6.di-
cit ꝙ in anima aliud eſt artificioſum eſſe / aliud inertem/
aliud acutum/aliud memorem/aliud cupiditas/aliud ti
mor ⁊c̄.et tandem ex his concludit ipſam non ſimplicem:
Cap.2. ſed multiplicem eſſe. Item lib.8.ait ꝙ animi eſſentia non
eſt ipſius eſſentia virtutis:ſicut eſt trinitas de⁹ vnus ma-
gnus verus verax veritas. Item libro. 15. dicit ꝙ noſtra Cap.13.
ſcientia amiſſibilis eſt et receptibilis : quia non eſt nobis
quid ſcire/ vel ſapere: quoniam eſſe poſſumus et ſi neſcia-
mus/neq̄ ſapiamus. Item.2.de ciuita.dei.ait.ꝙ anima Cap.10.
non eſt ſapientia.et ſtatim ex hoc infert ꝙ mutari poteſt ⁊
deſipere : et poſtea dicit ꝙ ſicut aer illuminatur luce que
non eſt ipſe:ita anima fit ſapiens ſapientia que non eſt ip-
ſa. Omnia hec falſa eſſent ſicut patet intelligenti ſi intel-
lectus eſſet intellectio rerum:hanc etiam eſſe intētionem
Ariſtotel.et Cōmentato.tertio de anima non eſt dubium
cum vbiq̄ dicant ꝙ intellectus mouet ab intellectu agen
te et phantaſmatibus ad poſtremam perfectionem que
non eſt aliud/q̄ intelligere:⁊ ꝙ intelligere eſt pati:et ſimi-
lia que nunq̄ ſaluari poſſunt niſi ponēdo ꝙ intellectio ſit
res diſtincta ab intellectu. Et ad hoc bene facit etiam
vnum verbum Commentato.tertio de anima.qui contra
Themiſtium:vt patet commento.5.eiuſdem lib.poſuit in Cō.20.
tellectum ſpeculatiuum nichil aliud eſſe / q̄ intellectum
poſſibilem perfectum per intellectum agentem/ſeu aliqđ
compoſitum ex vtroq̄:ita ꝙ in intellectu poſſibili cum in
telligit actu nihil de nouo generatur:ad quem modum ſa
tis propinquant illi qui dicunt ꝙ intellectus eſt ſua intel-
lectio quando intelligit / nec aliquid in eo fit nouum : im-
mo forte non differunt a modo iſto. ¶ Contra hunc inq̄
arguit Cōmen.vbi ſupra:q̄ ſm hāc viā non eſſet neceſſe
ponere niſi intellectū materialem tm̄.i.poſſibilē / aut in-
tellectum materialem et agentem ſm modum ſimilitudi-
nis:vbi eni non eſt vera generatio non eſt agens. hoc Cō-
menta.iſta autem eſſe contra intentionem Philoſophi et
Commentato.nulli qui eos legerit dubium eſſe poteſt.
¶ Secundam partem concluſionis.videlicet ꝙ q̄cunq̄
rem extra intellectus intelligit : intelligit intellectione di-
ſtincta a re illa.probatur: nam omnis res extra eſt mate-
rialis/ vel immaterialis et abſtracta:ſi eſt materialis ⁊ in-
telligitur/ vel intelligitur abſtractiue in ſuo repreſentati-
uo/ vel intuitiue et immediate in ſeipſa.⁊ hoc patet ex di-
ctis in.3.diſtinc.1. Si intelligatur abſtractiue ſtatim pa-
tet ꝙ intellectione a ſe diſtincta. Tum quia equaliter co-
gnoſcitur hoc modo res/ſiue ſit/ſiue fuerit et non ſit.et cō
ſtat ꝙ quando non eſt notitia qua intelligitur non eſt ipſa
eſſentialiter. Tum quia per notitiam qua ipſa abſtracti-
ue cognoſcitur eius repreſentatiuum cognoſcitur intui-
tiue:vt vbi ſupra patet. et multo rationabilius diceretur
illud repreſentatiuum eſſe illam notitiam q̄ ꝙ res extra:
et tamen illa notitia eſt eſſentialiter diſtincta ab illo repre
ſentatiuo. vt patet ex ſecunda concluſione. igitur ⁊c̄. Si
vero intelligatur intuitiue ſicut cum quis intuetur colo-
rem in pariete quem ⁊ ſenſuali ⁊ intellectuali etiam viſio
ne imediate percipit/ ſiue ſint diſtincte viſiones/ ſiue non.
vt probatū fuit in.3.diſtin.primi. Adhuc patet ꝙ intelle-
ctione a ſe diſtincta. Primo quidem quia alias ſequitur
ꝙ ad hoc vt quis videat colorem nullam rem neceſſe eſt
cauſari de nouo in colore / vel in ſenſu viſus: ſed poſitis
preciſe colore ⁊ ſenſu quis illum videret: hoc autem fal-
ſum eſt. Tum quia ſcđm hoc nec propinquitas / nec di-
ſtantia coloris ad ſenſum. nec diſpoſitio/ nec indiſpoſitio
ſenſus.certe nec clauſio/ vel apertio oculorum conferret
vel obeſſet ad videndum / vel non videndum/ aut magis
perfecte/ vel minus perfecte vidēdum: cuius oppoſitum
experimur:⁊ ꝙ iſtud ſequitur patet:quoniā talia non re-
quiruntur ad aliquā operationem: niſi propter actionem
vnius in aliud : tum per Auguſti.2.de trini.qui expreſſe Cap.2.
dicit. ꝙ cum aliquod corpus videmus tria ibi cōſideran
da ſunt. Primo ipſa res quam videmus: deinde viſio
illa que non erat prius / q̄ rem illam obiectam ſenſui ſen
tiremus. Tertio ꝙ in ea re que videtur q̄diu videtur

Digitized by Google

ſenſum tenet oculorum.i.animi intẽtio.et addit.ꝙ in his igitur tribus nõ ſolum eſt manifeſta diſtinctio:ſed etiam diſcreta natura. Et paulo poſt ſubdit.Quia re viſibili detracta nulla ſit nec vlla omnino eſſe poſſit talis viſio:ſi corpus nõ ſit quod videri queat:nullo modo tamen eiuſdem ſubſtãtie eſt corpus:quo formatur ſenſus oculorum:cum idẽ corpus videt:ꝛ ipſa forma q̃ ab eodẽ imprimit ſenſui:que viſio vocatur:tum etiam quia hoc dato non apparet cur habẽs ſenſum poti⁹ videret colorem ꝙ̃ econuerſo color videret ipſum.imo vtiqꝫ magis videtur illud dicẽdum ſi ipſe color ſit viſio.cõſequẽtia prīa ꝓbatur:qm̄ ſi eſt neceſſe aliq̃ꝫ rem nouã cauſari.igit vel illa erit viſio vel aliquid requiſitũ ad cauſationẽ rei que erit viſio.nam ſi viſio iam actu eſſet nõ eſſet neceſſariũ iſtã cauſari:vt quis videret.

¶ Preterea.Cõſtat ꝙ nõ eſt neceſſe cauſari aliq̃ꝫ talem rem in colore.igit in ſenſu:quecũqꝫ autẽ illa ſit:dũmodo ea poſita quis videat habet propoſitũ.Nam talis res vt dicit Auguſtin⁹.vocatur viſio:qð ſi tu nõ illam:ſed colorem ipſum velis vocare viſionem nõ eſt contendẽdum de nomine.ſufficit eñ ꝙ preter obiectũ ꝛ ſenſum aliqð aliud gignatur in ſenſu ſine quo nõ poſſimus videre et eo poſito videmus.Patet igitur ꝙ viſio ſenſualis eſt eſſentialiter diſtincta a re viſa.Ex hoc aũt ſequitur ꝙ etiã intellectualis ſit ab illa re viſa diſtincta:quoniã ſi in homine aliqua viſio ſit ſenſualis ꝛ intellectualis:vt quidam putãt clarũ eſt.Si vero ſint diuerſe adhuc idem ſequitur:tum qꝛ minus ꝯuenit intellectio pura cũ re ſenſibili ꝙ̃ ſenſatio:tum quia ſenſatio precedit cauſaliter huiuſmodi intellectionẽ ſi ſint diuerſe.ſi vero res intellecta eſt immaterialis ꝛ abſtracta:cũ nulla talis intelligatur a nobis naturaliter et in ſtatu preſentis vite intuitiue.ſed in quibuſdã exceptionib⁹ vt in prīo:vbi ſupra oſtẽſuꝫ eſt.ſeqtur manifeſte ꝙ intelligit intellectione a ſe diſtincta. ¶ Scd̃o ſic.ĩpoſſibile eſt aliq̃ꝫ rẽ intelligere vel eẽ intellectiuã vel eẽ intelligẽtẽ intellectu qui nõ ſit ipſa nec in ea velut forma.igitur impoſſibile eſt aliquã rem intelligere ſeu eſſe intelligentem intellectione:que nõ ſit ipſa nec in ea velut forma.ꝛ vltra.igitur ĩpoſſibile eſt intellectũ humanũ intelligere aliquã rem extra ſe intellectione que nõ ſit ipſe vel in eo vt forma.et per ꝯſequens intellectione diſtincta a re illa.prima cõſequentia ſatis ex ſe euidẽs eſt.quoniã ſicut ꝑ intellectuꝫ res eſt intellectiua.ita per intellectionẽ res eſt actualiter intelligẽs.ſcd̃a clara eſt etiã.antecedẽs infra ꝓbabitur.vbi inquiret vtrum anima ĩtellectiua ſit forma corporis.

¶ Confirmat.quoniã ſi aliqua ĩtellectio eſſentialis eſſet preſens intellectui et coniũcta quocũqꝫ modo ꝑſentie vel coniunctionis imaginabili.dũtamen nõ informaret eum intellectus nõ eſſet per illã intelligens:nec illa eſſet intellectio eius:ſicut nec corpus chriſti in ſacramẽto eſt rotũdum vel album rotũditate vel albedine ſacramentali per hoc preciſe:quia nõ informatur per illas. Nam alias ita coniũcte ſunt et propinque forme ille corpori chriſti ſicut accidentia propria:ſimiliter q̃ñcũqꝫ diabolus vnitur alicui corpori aut alius angelus vel angelus angelo aut anime humane:dũ tamen non informet nullo predictorũ id cui vnitur eſt intellectum aut eius intellectione que illi eque vnita eſt:eſt intelligens.Certe nec ipſo deo qui maxime intimus eſt cuilibet creature:quia non informat vlla creatura eſt intellectiua vel intelligẽs eo modo quo loquimur in ꝓpoſito.nam alias ex ipſo ꝛ per ipſum ſunt omnia.

¶ Tertio ſi aliqua res extra eſſet intellectui noſtro ſic intellectio ſui hoc maxie videretur de deo in ſtatu beatifico intellectus:ita ꝙ deus eſſet ipſa viſio intellectus humani.hec conſequentia ſatis eſt clara:tum qꝛ deus eſt maxime abſtractus ꝛ immaterialis:ꝓpter quam cauſam mouentur qui dicunt ꝙ ſubſtantie ſeparate intelligũtur ſeipſis abſqꝫ intellectione media.tum quia maxime ipſe intimus eſt menti:ꝛ preſertim iam actualiter beate:ſed cõſequens eſt falſum:quod patet:quia viſio qua angeli beati vident creaturas in ꝟbo eſt viſio creata ſm̄ Auguſtinũ.2.ſuper Gen̄.ad litteram.vbi aũt.cõditio celi prius erat in verbo dei ſm̄ ſapientiam genitam:deinde facta eſt in creatura ſpirituali.hoc eſt in cognitione angeloruꝫ ſm̄ creatam in illis ſapientiam:deinde celũ factum eſt vt eſſet etiam ipſa celi creature in genere ꝓprio.Cognitio vero rei ꝑcedẽs in angelo ipſius rei conditionem vtiqꝫ ſm̄ Auguſtinũ eſt cognitio in verbo ſicut ex ſtatim ſequentibus poteſt haberi expreſſiſſime libro.4.per illam etiam immediate videtur ipſum verbũ dei:vt certum eſt.igitur viſio qua homo videt ĩmediate ipſm̄ verbum diuinũ in vita beata eſt creata in ipſo.ꝛ per conſequens ab ipſo deo viſo diſtincta. Cap. 13. de pus. Cap. 2. et 33. ꝺpus.

¶ Confirmat.nam ꝯſtat ꝙ viſione beatifica homo videt deum intuitiue.Sed ſm̄ decretalẽ pape Benedicti.12.illa eſt creata:quia cum ibi determinetur ꝙ beatitudo cõſiſtit in duobus actibus:viſione.ſ.et fruitione.pro hoc faciunt auctoritates ſupra allegate ꝙ omnis res quam cognoſcimus generat in nobis notitiã ſui. ¶ Contra iſtam tertiam concluſionem ſunt due opiniones vna eſt contra primã partem concluſionis.ponit enim ꝙ intellectio non addit aliquid abſolutũ ſupra potẽtiam intellectiuam.ſed tantũmodo quendam reſpectum ab obiectum. ¶ Et hoc eſt etiam contra duas primas concluſiones. Probatur autem hec poſitio ꝑmo ſic.illa que ex oppoſito diſtinguũtur non poſſunt eſſe vnum ꝛ idem. Sed actus primus et ſecũdus diſtinguuntur.vt patet ſecundo de anima.actus autem primus eſt forma abſoluta.ergo actus ſecũdus et operatio eſt forma reſpectiua. ¶ Secundo ſi operatio ſit forma abſoluta diſtincta a potentia procederetur in infinitum.cuꝫ omnis forma abſoluta poſſit habere operationem:ſed hoc eſt inconueniens.igitur ꝛc. T. c. 1.

¶ Tertio ſicut ſe habet lucere ad lucem ſic intelligere ad intelligens.vtrũqꝫ enim eſt actus immanens:lucere ipſi⁹ lucis:ꝛ intelligere ipſius intellectus.Sed manifeſtuꝫ eſt ꝙ lucere nõ eſt aliquod abſolutum additum luci.igit ꝛc.

¶ Quarto omne abſolutuꝫ deus poteſt ſeparare:ſed intelligere non poteſt deus ſeparare ab intellectu.igit ꝛc.

¶ Quinto in nullo abſoluto poſſunt adunari contraria.eodem actu ſentiendi videtur album ꝛ nigrum.igitur videre non eſt forma aliqua abſoluta:ꝛ per conſequens multo minus intelligere.hec concluſio q̃ntum ad hoc:ſcilicet ꝙ intellectio non ſit res diſtincta ab intellectu confirmatur ab alijs per auctoritates. Primo quideꝫ philoſoph⁹.tertio de anima.vult ꝙ intellectus non patitur ſicut alie res:ſed vt dicit Commẽta.paſſio intellectus eſt receptio tantũ ſine tranſmutatione.hoc autem vt videtur non eſt aliud ꝙ̃ pati obiectiue tantũ et non ſubiectiue.confirmatur per exemplum philoſophi ibidem de tabula et pictura.conſtat enim ꝙ cum tabula pingitur non educitur color de potentia tabule:ſed applicatur corpus coloratum corpori tabule:ſicut igitur non recipitur color in tabula ſubiectiue:ſic nec intellectio in intellectu. T. c. 4. C. 4.

¶ Secũdo ſm̄ philoſophum vna intelligentia non patitur ab alia ſubiectiue cum eam intelligit:ſed per eſſentiã intelligit eam.i.non per formã inherentem ſubſtantie ſue.igitur ſimiliter eſt de intellectu.

¶ Tertio ſequeretur ꝙ poſt forte intelligibile nullus intelligeret debile ſicut eſt de ſenſu. Nam cauſa huius in ſenſu eſt:quia ſenſus vel organum aliquãdiu retinet ſpecies receptas:ſꝫ ſi intellectus recipiat ſubiectiue ſpecies melius retinebit ꝙ̃ ſenſus.igitur ꝛc. Nec poteſt dici ꝙ ſpiritualitas obſtaret.nam et ſenſibile ſpirituali⁹ habet eſſe in ſenſu ꝙ̃ extra.ꝛ tamen ex illa ſpũalitate illud nõ tollit.

¶ Cõtra ſcd̃am ptẽ eiuſdẽ cõcluſionis fuit alia opi.ſatis moderna q̃ tenuit ꝙ viſio btı̃fica qua creatura videt deũ

Digitized by Google

non eſt viſio creata:ſed in increata.ſ.deus ipſe qui videtur
hoc ꝓbatur ꝑmo ſic. A quolibet beato põt ſm legem dei
ordinatã quelibet creatura cognoſci diſtincte in vbo per
cognitionem ſuã beatificam:et nõ per cognitionem beati-
ficam creatã.quia tunc vel illa eſſet corruptibilis de com
muni lege:⁊ tunc illa nõ eſſet beatitudo:q2 btitudo nõ eſt
beatitudo niſi ſit ſine fine perpetuanda:vel ipſa eſſet infi-
nite ꝑfectionis cognitio.quia infinitoꝝ cognitio ⁊ cuiuſli
bet diſtincte:vtrũqꝫ illatum eſt incõueniens.igitur cogni-
tio beatifica talis eſt increata:quod eſt intentum.
¶ Secũdo quia ſi nõ ſic eſſet:tũc ſumme beat⁹ non poſſet
ſtante ſua beatitudine in ſummo habere ita ꝑfectam co-
tionem in genere ꝓprio de creatura aliqua ſicut infimus
beatus habẽs naturalia paria.cõſequens eſt incõueniẽs.
et cõſequentia patet.quia anima repleta vna tali forma
creata nõ poteſt illa replente ſimul tantũ capere de cogni
tione diſperata ſicut anima par in naturalibus non ſic re-
pleta:alioquin nõ tot intẽſiſſimas quin plures ſpecierum
diuerſarũ poſſet ſimul naturaliter recipere:qđ repugna-
re videtur cuilibet creature.igitur ⁊c. ¶ Tertio idem
Cap.14. probatur per Auguſt.8.ſuper Geñ.qui dicit:ꝙ deus per
de quis. ſuã ſubſtãtiam loquitur ad intellectuales creaturas illu-
minãdas cum iam poſſunt capere locutionem ei⁹ qualis
eſt in verbo eius. ¶ Pro iſta via poteſt argui ex intẽtio-
ne philoſophi ⁊ Cõmenta.que vt in prima diſtin.hui⁹ ſcđi
q.j.articulo.ſecũdo ꝓbatum fuit eſt:ꝙ ipſum ꝑmũ deus
ipſe intelligatur per ſeipſum abſqꝫ intellectione media ab
alijs intelligentijs abſtractis:ita ꝙ ipſe eſt ⁊ quod intelli-
gitur ⁊ intellectio eius qđ ipſum intelligit.ſimiliter autem
eſt in nobis. ¶ Ad primũ contra primã partẽ concluſio-
nis reſpõdeo ꝙ ſi argumẽtatio illa debite ꝑficeretur ↄclu-
deret ꝓpoſitum noſtrũ.ſ.ꝙ intellectio ⁊ intellectus diſtin
guunẗ:ſed quod vlteri⁹ infertur:ꝙ operatio nõ eſt forma
abſoluta:nõ ſequitur virtute argumenti:nõ enim eſt cõſe-
quens ꝙ ſi actus primus eſt forma abſoluta:⁊ actus ſecũ
dus diſtinguitur ab illo:ꝙ actus ſecũdus nõ ſit forma ab
ſoluta.ſicut non ſequitur ꝙ ſi albedo eſt qualitas:⁊ nigre-
do diſtinguitur ab albedine.⁊ etiam opponiẗ illi:ꝙ nigre-
do nõ ſit qualitas. ¶ Ad ſecũdum negãda eſt ↄſequẽtia.
et ſimiliter quod aſſumitur ad eius ꝓbationem. Nam ſm
Cõ.84. Cõmenta.4.phy.q̃titas non eſt actiua:multe etiã forme
non habẽt operationes:niſi velit quis dicere etiam illas
formas habere operationes:que poſſunt cauſare in intel-
lectu ſalutẽ particulariter aliq̃ ꝺpationẽ:vtpote notitiã
ſui.⁊ tũc cõcedam ꝙ intellect⁹ poteſt habere operationẽ:
et illa aliã in infinitũ:ſicut de actibus reflexis eſt dictum:
ſed nõ ad hunc ſenſum dici cõſueuerunt forme operatiue
ſeu habere ꝓprias operationes. ¶ Ad tertiũ dico ꝙ ſi cõ
paratio debeat eſſe vera.oportet ꝙ per lucere intelligaẗ
ipſa lux.et per intelligere intellectio:vt dicatur ꝙ ſicut ſe
habet lux ad lucens.ſic intellectio ad intelligens.⁊ conce
do tunc ſimilitudinem. Sed iſto modo ꝓbat potius ꝓpo
ſitum:ſicut patet:tamẽ quod addit ꝙ lucere eſt actus im-
manens lucis nec ꝓprie nec vere dictũ eſt.nõ enim lucere
eſt actus.i.operatio immanens plus q̃ albere vel calere
que nuſq̃ ab aliquo auctore alicuius conditionis vocata
ſunt operationes nec immanẽtes nec tranſeuntes:ſed ſic
arguentes fefellit ſimilitudo illorum infinitiuorum.
¶ Ad quartũ concedo ꝙ intellectionẽ poſſet deus ſepa-
rare ab intellectu:illa tamẽ ſeparata non eſſet intellectio
vt alias dictũ eſt. ¶ Ad quintũ dicendum ꝙ multiplici-
ter deficit. Primo quidem:quia ita cõtra arguentem ꝓ-
bari poteſt:quoniam non plus in vno reſpectiuo poſſunt
adunari contraria:q̃ in vno abſoluto:⁊ ita probaretur ꝙ
intellectio ⁊ ſenſatio non eſſent forme abſolute neqꝫ reſpe-
ctiue.ſecũdo quia forma arguẽdi nulla eſt:q2 nõ eſt debi
ta ſumptio minoris ſub maiore:et ſi debite ſumereẗ.ꝑbi.g.
in actu ſentiẽdi adunari poſſunt cõtraria vtiqꝫ falſa eſſet
ꝓprie accepta. Tertio quia etiã falſum eſt ꝙ eodem actu
ſentiendi.videtur album ⁊ nigrum:q̃uis enim ſimul aliq̃-
quando videantur album ⁊ nigrum:non tñ vnico actu.
¶ Ad auctoritatem primam dicendum ꝙ intelligit de
tranſmutatione ſtricte ſumpta que eſt a cõtrario.cum ta-
li enim tranſmutatione non eſt receptio intellectionis:ſed
vtiqꝫ bene eſt cũ tranſmutatione que eſt ſalus ⁊ perfectio
ſeu ſm litteram cõmenti euaſio.i.exitus eius qđ eſt in po
tentia ab eo quod eſt actu:⁊ eſt ſimile ⁊ non cõtrarium:vt
ſupplet Cõmen. ſed extrahens ipſum a potentia ad actũ:
vt habetur.2.de anima a Philoſopho ⁊ Cõmentatore ibi- Cõ.14.
dem cõmentis.57.⁊.78. Primam igitur tranſmutationẽ
tñ negat Cõmen.in receptione intellectionis. vbi allega-
tur ex.3.de anima.ſicut patet ex cõmentis allegatis de ſcđo
et iterũ ex eo ꝙ illa verba allegata dicit precise ad ſaluan
dum ꝙ intellectus eſt imaterialis non obſtante ꝙ intelli-
gere ſit paſſio.paſſio eñi que eſt cum tranſmutatione pri-
mo modo eſt in rebus materialibus tñ:ſed ſcđa eſt intelle
ctu:⁊ hoc clarum eſt legẽti ibidem Philoſophum ⁊ Cõ-
men. ¶ Ad confirmationem dicendum ꝙ propter illud
quod arguitur:et forte ꝓpter aliud dicit Cõmen.ibidem T.c.14.
ꝙ exẽplum illud non eſt verũ:eſt tñ via ad intelligendum/
et iſte modus doctrine eſt neceſſarius in talibus rebus:li-
cet rhetoricus. Quãtum igitur ad illud quod ſumiẗ non
eſt exẽplum:ſed ſm expoſitionem Cõmen. eſt ſic ad pro-
poſitum:quoniam quẽadmodum tabula (ait Cõmenta-
tor) nullam picturam habet in actu/ neqꝫ in potentia pro-
pinqua actui:ita in intellectu materiali nõ eſt aliqua for-
marum intellectiuarum quas recipit/neqꝫ actu/neqꝫ po-
tentia propinqua actui ⁊c. ¶ Ad ſecũdum dicendum ꝙ
illud non facit pro via illa:quia non eſt intẽtio eius ꝙ in-
telligentia per propriam eſſentiam tanq̃ per intellectio-
nem intelligat aliam intelligentiam.ſed per eſſentiam in-
telligentie intellecte. vt in prima diſt. ſupra oſtenſum eſt.
¶ Ad tertium neganda eſt conſequentia. Ad probationẽ
dicendum ꝙ illa non eſt cauſa/nec ſm veritatem/ nec ſm
intẽtionem Philoſophi/vel Cõmentatoris:ſed ſm Phi- 3.a.t.c.7.
loſophum cauſa eſt:quoniã ſenſitiuũ quidem non ſine cor
pore eſt.hoc autem.ſ.intellectus ſeparatus eſt.vt ibidem
dicit Cõmen. Et ſm veritatẽ.⁊ ſic forte intellexerit Phi- Cõ.7.
loſophus.cauſa eſt:quia organum ſentiendi quo median
te fit ſenſatio per forte ſenſibile alteratur alteratione debi
litãte ⁊ corruptiua:ex quo indiſponitur ⁊ fit minus aptũ
ad ſequẽtem ſenſationem:non ſic autem eſt de intellectu:
cuius operatio nullo organo mediante elicitur. ¶ Ad ra-
tiones contra ſecũdam partem concluſionis. Reſpondeo
ad primam:quia determinate aſſumit de potentia dei or-
dinata.nego antecedens.nam q̃uis de potentia abſoluta
dei non tot numero finitas creaturas in verbo poſſit bea-
tus videre quin poſſit plures:tamen tot videt/vel aliquã-
do videbit ꝙ nunq̃ plures:ſed ex hoc poteſt reduci diffi-
cultas argumenti ſic. Si beatus poteſt in verbo plures vi-
dere q̃ videt:aut per eundem actum quo nunc videt aut
per alium. Si per eũdem cum adhuc illis viſis poſſit plu
res:et iterum illis plures poterit per eundem videre om-
nes actu exiſtentes et poſſibiles:et per conſequens infini-
tas:⁊ tunc ſequitur ꝙ illa viſio ſit infinita cognitio et infi-
nite perfectionis:ſi per alium et alium actum:aut ſecun-
do adueniente cedit primus:et tunc beatitudo erit corru-
ptibilis:aut cum ſecundo manet primus:et tunc cum
vterqꝫ ſit viſio verbi:et per conſequens beatifica creſce-
ret eius beatitudo:vel ſaltem ipſe eſſet magis beatificus/
q̃ prius:⁊ per conſequens non vniformiter beatus:quod
non videtur dandum. ¶ Item ſicut haberet plures vi-
ſiones ſic haberet conſequenter plures dilectiones:quod
etiam non videtur concedendum.

Digitized by Google

¶ Ad iſtam deductionem reſpōdeo ꝙ per aliū actū: ⁊ cū additur ꝙ vel cedente primo vel manente: dicit̄ ꝙ vtrūq; diuiſim poteſt dari. Et ſi detur primum cōcedendum eſt ꝙ beatitudo ſeu viſio beatifica eſt corruptibilis. Si tamē corrumpitur nō eſt beatitudo ſic accepto vocabulo vt accipit primum argumētum. videlicet vt cōnotat ꝑpetuitatem. ſiue ꝙ eo actu quis perpetuo deum videbit. Cū hoc tamen poteſt ſtare ꝙ videns ſit beatus: quia ſi ſimul prima cedit ⁊ alia ponitur: ita ꝙ nunq̄ ſit quin videat verbū ſemꝑ ipſe erit beatus q̄uis nulla eius viſio erit/ vel ſit beatitudo ad illū ſenſum. Et ſm hoc quecunq; auctoritates dicūt ꝙ beatitudo ſit perpetua deberet exponi de beato. Secundo poteſt dici ꝙ primus actus manet cū ſcdo per hunc modū: ꝙ. ſ. in beato eſt quedam viſio perpetua qua ipſe videt verbum et totam beatā trinitatē precise/ vel in verbo etiam aliquas creaturas: ſicut deo placet in ſe illi oſtendere. Cum vero deus de nouo aliquas beato etiā in verbo creaturas oſtēdit cauſat̄ in illo alia viſio alterius ſpeciei a prima: qua etiā videtur verbum et alie creature in verbo: per hoc tñ non creſcit intenſiue beatitudo illius. nec ipſe eſt magis beatus/ nec perfectius intēſiue deū videt: q2 ille cum ſint alterius rationis non cōponūt aliquā vnam viſionē: ⁊ q̄uis plura alia in eo videat non propter illa beatior: ſed ꝓpter deum ſolū. i. ex eo preciſe ꝙ deū videt eſt beatus: iuxta vulgatam auctoritatē Aug. 5. cōfeſ. hec aūt viſio tādiu manet/ q̄diu placet deo: vt beatus videat illam rem: ⁊ poſtea cedit. ⁊ ſi iterum alia ſibi oſtēdat alia viſio cauſatur: ⁊ ſic tales ſibi ſuccedunt. prima tñ manēte ſemper. Et q̄uis vterq; horum modoꝝ ſit poſſibilis de potētia dei vt vtrūq; ponit quidā ſollēnis doctor neutrum alteri preeligens: mihi tñ plus plus placet modus ſecundus: ꝓpterea: q2 magis ſaluat permenentiam viſionis beatifice: imo ſtricte ſumēdo ſolus ponit aliquā beatificā: de facto aūt quomodo contingat. vtrū altero horū vel alio beatis alia in verbo reuelari deus nouit. Occurrit aūt mihi vnus tertius modus quē non dubito eſſe poſſibilem: ⁊ magis puto eſſe de facto. vz ꝙ quilibet beatus a principio ſue beatitudinis hz viſionē verbi et omnium alioꝝ in verbo que deo placet illi oſtēdere/ nec poſtea villa ſit ei reuelatio noua: ſed ſemper ſimul ⁊ vno actu videt quecūq; in verbo viſurus eſt. huic magis videt̄ conſonare intētio Auguſtini qui. 15. de trinita. ait. Tunc. ſ. videbimus deum ſicuti eſt. fortaſſis non erūt volubiles cogitationes noſtre ab alijs in alia eūtes atq; redeūtes: ſed oēm ſcientiā noſtram. i. omnia que ſcīemus vno ſimul conſpectu videbimus. Et q̄uis hic loquatur cum nota dubitationis non aſſerendo: innuit̄ tñ per hoc eum id magis opinari. Sed. 12. confeſ. hoc idē de angelis abſq; nota dubitationis affirmat dicēs: ꝙ ipſi ſunt illud celū celi intellectuale. vbi eſt intellectus noſſe ſimul non ex parte non in enigmate nō per ſpeculū: ſed ex toto in manifeſtatione facie ad faciē: non modo hoc modo illud: ſed qđ dictum eſt noſſe ſimul ſine vlla viciſſitudine tempoꝝ: ⁊ hoc idē putādum eſt de beatis hoībus qui erunt equales angelis dei. iuxta verbū ſaluatoris. ¶ Si tñ velimus oīno ponere ꝙ de nouo eis aliqua reueletur: poſſet dici ꝙ per aliā notitiam que nō erit intuitiua verbi increati ſicut eſt bene ſibi poſſibile: vt tenui qñ incepi lecturā ſententiarū. ⁊ per hos modos vitatur ex toto variatio beatifice viſionis quā certe ſancti vitare nituntur. vt innuunt in verbis eoꝝ/ nec per iſtum modū negaretur: quin per aliam notitiam de nouo aliqua intelligāt: ſed non ꝙ per notitiā in verbo. neutrum tñ horum aſſertiue: ſed tantūmodo dubitatiue et gratia inquiſitionis ſit dictum. ¶ Ad ſecundam rationem nego conſequentiam: et probationem ipſius: ⁊ vlterius concedo ꝙ non tot intēſiſſimas numero finitas poteſt ſimul recipere quin plures poſſit. nec hoc repugnat creature ſicut

Cap. 16.

Cap. 13.

non obſtante ꝙ aliqua pars medij ſit repleta ſpecie albedinis: poteſt etiā intēſiſſima eo modo quo intenſiſſima dari debet. ſ. qua ſm naturā non poteſt eſſe intēſior in medio poteſt adhuc repleri intēſiſſima ſpecie nigredinis. ⁊ iterū ſpecie rubedinis ⁊ nō tot taliū: quin pluribus ſi tot eſſent cauſatiua ſpecierū. vnde talis receptiuitas infinita: vt ſic loquar: non repugnat creature/ nec aliquā infinitatē perfectionis intrinſece arguit in ea: quinimo nō maioris perfectionis eſt poſſe recipere infinita q̄ duo: q2 qua ratione poteſt duo poteſt infinita: ita etiā inſtatur de habitibus in aīa: quoꝝ non tot quin plures poſſunt in illa eſſe ſimul: non enī vnus indiſponit ad receptionem alterius: ſed potius cōfert. Et ſi dicat̄ ꝙ ſecus eſt de actibus/ ſeu actualibus intellectionibus: ⁊ de habitibus. nam plures habitus vtiq; ſimul poſſemus naturaliter habere eque intenſos. experimur aūt ꝙ non multos actus ſimul eque intenſos poſſumus: quinimo dum intēte rem vnā cogitamus: mens diuertit̄ ab alia cogitatione in toto/ vel in parte: ita vt non eque perfecte cogitet de re illa. ¶ Reſpon. ꝙ hoc vtiq; verū eſt pro ſtatu iſto. ⁊ hoc eſt nobis pena peccati: Cap. ſicut etiā ſm Auguſti. primo de lib. ar. pena peccati eſt ꝙ mens aliqñ perſpicuas ratiocinationes formidet: ⁊ de inuentione veritatis deſperet: aliqñ etiā conetur in lucē intelligendi: ⁊ rurſus decidat fatigata. Et multas alias penas mētis ponit. Sed oīa ceſſabunt tunc: ⁊ libere poterit cogitare quecūq; deus voluerit ſibi oſtendere. Et nota ꝙ per ſimilē rationē ꝓbari poſſet cōtra ſic arguentes: ꝙ non eſt in beatis aliqua notitia creata de rebus in ꝓprio genere: q2 tunc ſtante illa in ſumme beato nō poſſet aliam alterius ſpeciē recipere eque perfectā ſicut alius minus beatus par ſibi in naturalibus: ⁊ tñ puto ꝙ ipſi non negarent talem notitiā cauſatam in beatis angelis. ¶ Ad auctoritatem Aug. dicēdum ꝙ Aug. intelligit ꝙ loquitur per ſubſtantiam ſuā non tanq̄ per locutionē/ vel cognitionē qua illi formaliter audiāt/ vel cognoſcāt: ſed tm̄ per obiectū ⁊ repreſentatiuū immediatū notitie illoꝝ: ita ꝙ nullū aliud mediū interuenit in quo cognito cognoſcāt que ſibi deus reuelat: ſecus aūt accipit cum loquitur his qui huic locutioni non ſunt idonei: qm̄ illis per medias aliquas creaturas loquitur: quas imediate intuētur: ⁊ in illis/ vel per illas alia que ipſe repreſentāt: et hic ſenſus pz ex eo quod ſtatim addit: illis aūt inquit qui eam capere non poſſunt cum loquit̄ deus non niſi per creaturā loquitur: aut tantūmodo ſpiritualē/ ſiue in ſomnis/ ſiue in extaſi in ſimilitudine rerū corporaliū: aut etiā per ipſam corporalē duz ſenſibus corporis vel alia ſpecies corporis apparet vel inſonant voces. Ecce ꝙ ſimili modo ſubſtantiam ſuā comparat illi locutioni ſicut iſti ſimilitudines corporales ⁊ voces he autē nō ſunt actuales cognitiones quibus illi qb9 loquitur formaliter cognoſcūt: ſed obiecta cognita ſicut nos per voces ſignificatiuas quas audimus res ſignificatas apprehendimus. Et ſicut pulchre dicit vnus doctor ſic arguētes deberēt aduertere ꝙ Aug. etſi dicat ꝙ deus loquitur per ſubſtantiā ſuam: non tñ dicit ꝙ illi audiunt per ſubſtantiā dei: poteſt ergo deus loqui per ſubſtātiam ſuam modo preexpoſito: ⁊ illi audire per actum creatum in ſe receptum quo audiunt intellectualiter ſubſtantiam dei: ſicut et alijs loquitur per voces corporales et illi audiunt per actū in ſe receptū quo voces illas apphēdūt. ¶ Ad vltimum dicendum ꝙ illud vtiq; eſt de intentione Philoſophi ⁊ Cōmentatoris: ſed ꝙ ſic ſit q̄tum ad hoc ⁊ de intelligētijs abſtractis hoc non intendunt: ſed expreſſe oppoſitū: vt pz ex ibidē adductis: nihilominus tñ ⁊ ſuū dictum etiā de intelligentijs eſt falſum: nec ipſi probant.

Quantum ad ſcdm articulū ⁊ principale queſitum dico duas cōcluſiones. Prima eſt. ꝙ angelus aliquā rem intelligit intellectione a ſe et a

Digitized by Google

re itellecta eſſentialiter diſtincta. Probatur primo:quia angelus cognoſcit creaturam in verbo per notitiam in illo creatam: ſicut patet ex auctoritate Augu.2.ſup Geñ. allegata in tertia ratione ꝓ tertia concluſione precedentis articuli.patet etiam ex alia quā eodem ca.ſcribit.ait enim. Quēadmodū ratio qua creatura cōditur prior eſt in verbo dei ꝗ creatura ipſa que conditur.ſic ⁊ eiuſdem rationis cognitio prius fit in creatura ſpirituali que peccato tenebrata non eſt ⁊c̄.ratio autē illa nihil aliud eſt ꝗ ipſum verbum. Si autem eius cognitio fit in creatura illa ſpirituali.igitur eſt eſſentialiter diſtincta tā a ꝟbo ꝗ a creatura in qua fit.igiṫ ipſum verbū intelligit angelus ꝑ intellectionem a verbo et a ſe eſſentialiter diſtinctam.patet conſequentia . quoniam per illam notitiam immediate intelligunt verbum ipſum. ¶ Preterea.ꝙ quālibet rē extra ſe quā intelligūt intelligant intellectione diſtincta ab illa re ſufficienter probari poteſt ꝑ ſecūdā rationē tertie concluſionis p̄cedentis articuli.et per Augu.ex.4.ſuper Geñ.in pluribus locis.ꝙ vero talium rerum notitia etiam ab ipſo angelo ſit diſtincta:⁊ ab eodem ibidem poteſt haberi . Et probaṫ inſup per articulū Pariſieñ.84. qui eſt talis. Qꝫ ſubſtātia intelligentie non differt a ſcientia eius.ibi enim non eſt diuerſitas intellecti ab intelligēte.nec diuerſitas intellectorū error. ¶ Preterea. Si nulla intellectio intelligētie eſſet diſtincta ab ea.quelibet intelligentia eſſet eque ſimplex vt deus.conſequens eſt falſum:⁊ contra theologiā et philoſophiā:etiam ſicut patet
Cōmē.ſi. 12.meta.⁊.3.de anima.conſequentia patet.qꝛ hac cōpoſi-
Cōmē.5.ʒ̃ tione que eſt intellectus cū ſua intellectione ſublata:ꝙ.ſ. nulla intellectio ſit forma inherens intellectui non apparet veriſimile ꝙ aliqua alia cōpoſitio remaneat in intelligentia pro eo ꝙ quelibet alia minus ſibi videatur ineſſe. ¶ Secunda cōcluſio eſt. ꝙ quātā cūqꝫ rem intelligit angelus intelligit intellectione a ſe et a re illa eſſentialiter diſtincta.hoc ꝓbatur:quia omnis res quā itelligit vel eſt extra ipſum vel in ipſo vel ipſe.ſed omnē extra ipſum ipſe intelligit intellectione a ſe diſtincta: ⁊ ab illa vt ꝓbatum eſt . Item itellectio qua ſe intelligit eſt ab eo eſſentialiter diſtincta:quia ſi intellectio qua ſe itelligit eſſet eadem ei: eadem ratione dilectio qua ſe diligit eſſet eadem ſibi:et ſi ſic tunc non poſſet ſe plus et minus diligere.hoc autē falſum eſt.potuit enim diabolus ſe minus ſeu remiſſius diligere:alias ſe tātū diligendo quantū dilexit non plus ꝗ debuiſſet ſeu immoderate ſe dilexiſſet:ac per hoc nō perverſo et immoderato ſui amore peccaſſet : cuius oppoſitum ſententialiter ponit Auguſt.2.ſuper Geñ.capitulis
Cap.vlti. 21.⁊.22.⁊.14.de ciui.dei. Item rem exiſtentem in ſe intelligit intellectione a ſe et a re illa eſſentialiter diſtincta. et hoc patet:quia eadem ratio eſt quantum ad hoc de ipſo et de nobis. ¶ Ad rationes principales reſpondeo . Ad primam nego antecedens. et ſimiliter antecedens prime probationis eius:⁊ etiam propoſitionem aſſumptam pro illius probatione:nec probatio vlteriorum eſt ad propoſitū:quia actus quo intellectus intelligit ſe non eſt medius inter ſe intelligentem et ſe intellectum:alias diſtingueretur a ſeipſo. Et preterea ſi actus ſic mediaret.igitur diſtingueretur ab his inter que mediaret: et per cōſequēs propoſitum concluditur et oppoſitum illius quod intendit argumentum. ¶ Ad ſecundam etiam probationem negandum eſt antecedens. Ad probationem dicendum ꝙ propter talem preſentiam non tollitur quin intellectione diſtincta intelligatur : ſed ſolum ꝙ per aliquam ſpeciem aut aliud repreſentatiuum dum ipſa ſit actualiter in intellectu non repreſentantur. ¶ Ad tertiam probationem dicendum ꝙ antecedens eſt falſum : et ſimiliter probatio eius : vt dictum eſt : ꝗuis etiam ſi vera eſſet non probaret illud quod directe intendit : eo ꝗ illud verbum Philoſophi dictum ſit de intelligentijs abſtractis : non de intellectu humano : vt ſupra tactum eſt ⁊c̄. ¶ Ad ſcđam rōnem principalē etiā antecedēs. Ad ꝓbationem cōcedo ꝙ illa eſſet forma imaterialis ⁊ abſtracta. Et cum infertur ꝙ eſſet intellectꝰ:nego cōſequētiam. Ad
probationē dicēdum ꝙ verbū Cōmēta.intelligēdum eſt 12.m̄.35.
de formis imaterialibꝰ ſubſtātialibus:quales ſunt anime 3.a.16.
rōnales ⁊ ipſe ſubſtātie ſepate:non autē earū accidentia: et ipſe quidē dicūtur forme nō quidē ab actu informādi: ſed ab actualitate eſſendi:ſeu nō quia informāt:ſed quia ſunt actus quidā:vnde ⁊ forma frequēter ꝓ actu accipiṫ: ſm quā acceptionem in pluribus locis Cōmētator ipſas intelligētias formas appellat.⁊ etiā ipm deū:et Auguſt.
ſimiliter.15.de tri.et.2.de lib.ar.et pluribꝰ alijs:dicūtur Cap.16.
etiam huiuſmodi ſubſtantie forme:qꝛ ſunt principia ope- Cap.30.
rationum.nam a forma egreditur operatio.vnde dicitur ꝙ operatio fecit ſcire formā.

¶ Diſtinctiones.vij. Queſtio.iij.

SEcundo circa iſtaꝫ materiā de cognitiōe angelorū. Quero vtꝝ angeli cognoſcāt res per ſpēs diſtinctas ab actualibus notitijs qbꝰ res ipſas cogſcūt. Et arguiṫ ꝙ nō.hō non cognoſcit per ſpēs diſtinctas a ſuis notitijs. igiṫ nec angelus.cōſequētia patet. quia nō pluribꝰ indiget angelus ad cognoſcēdum cum ipſe ſit ꝑfectior in natura intellectuali ꝗ homo.antecedēs ꝓbatur.qꝛ homo nō ſentit per ſpeciē diſtinctū a ſenſatione.igiṫ nec itelligit per ſpēm diſtinctā ab itellectione.igiṫ homo nō cognoſcit per ſpēm diſtinctā a cognitione.prima cōſequētia patet.qꝛ potētior eſt intellectus ꝗ ſenſus . Secūda ꝓbatur.quia oīs notitia hoīs eſt ſenſatio vel intellectio.antecedēs primū patet.quoniā in viſione ſenſitiua exteriori nullam ſpeciem experimur: nec per rationem aliquam poſſumus conuincere ſpeciem huiuſmodi ab actu diſtinctā.nam poſitis preciſe colore ⁊ luce ac viſu:bene diſpoſito in ſe.⁊ ad colorē ponitur viſio. nec aliud aliquid requiritur.

Ad oppoſitū arguitur auctoritate Dioñ.4.de di.no.d.ꝙ angeli illuminātur per formas ſciētiales rerum et rationes.
¶ Item decima propoſitione de cauſis ſcribitur.omnis intelligentia eſt plena formis.forme autē et ſpecies idem ſignificant.

Reſpondeo hic erunt articuli tres.nam primo inquiretur vtrum homo cognoſcat per ſpecies. Secūdo vtrū per ſpecies diſtinctas eſſentialiter a notitijs:que duo implicātur argumēto queſtionis. Tertio quod principaliter queritur.

Quāuis autem materia primi articuli ſit aliqualiter pertractata in p̄mo libro.diſt.3.q.1. Ad pleniorem tamē diſcuſſionem eius:et propter collationē de ipſa habita in principijs librorum ſententiarū inter quoſdā bachalarios concurrētes mecū in lectura ⁊ me:volo iterum aliqualiter eam hic tractare. non replicādo tamen que in primo dicta ſunt:niſi quatenꝰ oportuerit:ꝓpter aliqua obiecta vel dicta contra illa:ne tamen equiuocatio huius vocabuli ſpecies inquiſitioneꝫ eiuſmodi vllo modo ꝑturbet.p̄mitto diſtinctionē quādaꝫ de nomine ipſo:ꝗuis hoc nomen ſpēs ſit ad multa valde equiuocum.dimiſſis tamen multis ſignificationibꝰ eius: et ſumendo ipſum tantūmodo vt cadit in vſu diſputātiū ⁊ tractantiū de notitia et modo quo anima cognoſcit. dico ꝙ quadrupliciter poteſt accipi . Primo cōmuniſſime

pro omni forma ad notitiā habendam concurrente: ⁊ ſm
hunc modum etiam ipſa forma corporis quod cognoſci-
tur dicitur ſpecies. Secūdo cōmunius pro omni forma
que eſt aliquo modo ratio cognoſcendi aliam rem: et ſm
hunc modum ars et alij habitus cognitiui poſſunt dici
ſpecies. Tertio modo cōmuniter ꝓ forma qualibet que
eſt ſimilitudo et imago rei cognite per quam res illa co-
gnoſcitur: et ſm hunc modum etiam ipſa actualis noti-
tia dicitur ſpecies. Quarto modo ſumitur ſpecialiter et
proprie.ſ.pro forma que eſt ſimilitudo ſeu imago rei co-
gnite per quam recognoſcitur manens naturaliter in ani
ma.etiam poſtꝙ anima deſijt actualiter cognoſcere eſt
apta nata ducere animam in notitiam rei cuius ipſa eſt
imago et ſimilitudo. Primo et duobus vltimis modis
Cap.9. vtitur nomine ſpeciei Augu.2.de trini.et modo ſecundo
T.c.22. vtitur.7.meta.in illo.c.Eorum autem que fiūt.cum ait.
t.23. medicinalis autem et edificatoria eſt ſpecies ſanitatis et
domus. In propoſito autem hoc nomen ſpecies ſumitur
tm̄ quarto modo. ¶ His premiſſis circa hūc articulum
pono quattuor concluſiones. Prima eſt.ꝙ in anima no-
ſtra ſunt tales ſpecies rerum ſenſibilium. Secūda eſt.ꝙ
in anima ſunt etiam ſpecies rerum aliquarum inſenſibi-
liū ⁊ mere intelligibilium. Tertia eſt.ꝙ aliquas res quoqꝫ
aīa ſiue homo cognoſcit ꝑ ſpecies. Quarta.ꝙ aliqs res
quoqꝫ cognoſcit homo et non per ſpecies. ¶ Primam cō-
cluſionem probo primo ſupponendo vnum quod quili-
bet experiri poteſt in ſeipſo.videlicet ꝙ quandocūqꝫ ali-
quis cogitat de aliqua re ſenſibili non tunc preſente:quā
tamē alias vidit. verbi gratia.de leone:ita ſue cogitatio-
ni immediate obijcitur aliquid qđ eſt leo vel ſimile leoni:
ſicut cum quis intuetur oculis colorem in pariete imme-
diate ſue viſioni obijcitur color ille.ſic ego pro certo ſem-
Cap.8. per experior:ſicut ſe experiri inſinuabat Aug.cū.2.de trini.
dicebat.ita fit vt omnis q corporalia cogitat ſiue ipſe ali-
quid confingat ſiue audiat aut legat vel preterita narran
tem vel futura prenūtiantem ad memoriam ſuam recur-
rat:et ibi reperiat modum atqꝫ menſuram omnium for-
marum:quas cogitans intuetur.conſtat enim ꝙ hoc non
poterat ſibi eſſe notum niſi per experiētiam:qua experie-
batur ꝙ quandocūqꝫ aliquid ſenſibile non preſens cogi-
tabat aliquid immediate obijciebatur: vt dictum eſt:ſue
cogitationi:et ita arguebat ꝙ alij experirentur. Et quia
per rationem conuincebat illud tale nō eſſe rem aliquam
extra animam exiſtentem: et tamen eſſe veram aliquam
entitatem:concludebat ꝙ erat forma aliqua in memoria
talis qualem dixi nomine ſpeciei ſignificari. Hoc idem
ſe experiri monſtrabat Philoſophus in de memoria et
re.vbi ait.ꝙ cum aliquis intelligit aliquod quātum:etiā
non inquantum quantum ante oculos eius ponitur ali-
quod quantū. et conſtat ꝙ nō loquebatur de oculis exte-
rioribus.alias nō poſſemus de nocte talia itelligere. Itē
etiam ipſe non probaret ex hoc intentum.ſ.ꝙ intelligere
talium non eſt ſine phantaſmate. Quid autē eſt poni an-
te oculos niſi videri ſeu obijci viſioni. Cum igitur iſti ſic
Jo.ſco. experirētur in ſeipſis:et ego ſimiliter ſemper experiar mi
ror multum ꝙ hanc ſuppoſitionem quidam ſocius nega-
uit dicens talem experientiam nō eſſe ſibi cōmunem. nec
pro certo ſibi credo ſalua gratia ſua:ſuppoſito ꝙ ipſe ſit
homo vniuoce mecum.ſuppoſita igitur hac experientia
probo propoſitum ſic. Illud quod ſic obijcitur cogitanti
ſenſibile non preſens nō eſt aliqua res extra animum exi-
ſtens.igitur eſt aliqua ſpecies ſeu imago vel phantaſma
eius exiſtēs in anima.non enim curo de nomine.nā quoli
bet predictorum in ſua ſignificatione frequenter vtuntur
auctores.conſequentia eſt ſatis clara.antecedēs probo:
quia ſi illud tale eſſet aliqua vna res extra animā: ſic co-
gitans poſſet euidenter cognoſcere rem illam exiſtere et

cognoſcere vbi eſt et quid agit et ſimiles veritates cōtin-
gentes de ipſa:qđ eſt contra cōmunem experientiam.con
ſequentia hec probatur auctoritate et ratione. Auctori-
tate quidem Augu.quoniam eādem conſequētiam:et ad Cap.8.
idem propoſitū probat in de quātitate anime.vnde diſci-
pulo loquente de vrbe Mediolanenſi nō ſibi preſente quā
alias viderat:et tunc recordabatur et dicente. Quid ibi
agat ignoro.qđ vtiqꝫ nō ignorarem ſi animus meus vſqꝫ
ad ea loca porrigeretur preſentia ſentiret.rñdet Aug.ve-
rum videris mihi dicere.non poteſt autem itelligi hoc di
ctum de preſentia locali quoniam eſto ꝙ ipſe clauſis ocu
lis fuiſſet intra vrbem illam. et de ipſa tunc cogitaſſet ſi-
militer ignoraſſet quid ibi agebatur.loquebatur ergo de
preſentia immediationis obiectiue:ac ſi diceret:ſi cogita
tio mea immediate terminaretur ad illa loca: vel ſi ea ad
que immediate terminatur eſſent illa que vidi non igno-
rarem quid ibi nunc agatur. Similem conſequentiā ipſe
etiam facit in de vera reli. Si vna eſt roma ⁊c̄. vt in primo Cap.6.
allegatum eſt.et iterum ſubdit. Si vnus eſt ille amicus
meus falſus eſt iſte quem cogitans fingo:et probat. nam
ille vbi ſit neſcio.iſte ibi fingitur vbi volo. Ratione etiam
probo.quia nulla ratio eſt ꝓpter quā videns rem aliquā
immediate per ſenſum exteriorem nouit illā eſſe et alias
veritates contingentes de ipſa:niſi quia illā in ſeipſa im-
mediate cognoſcit: ita igitur eſſet in porpoſito ſi cogita-
tio ipſa interior ad rem extra immediate terminaretur.
¶ Sed ad hanc dicebatur a duobus cōſocijs Bachal. Fratſi
ꝙ alia ratio eſt vt.ſ.quia viſio ſenſus exterioris eſt notitia dicūt
intuitiua cuius virtute tales veritates contingentes co- muſo ꝑ
gnoſci poſſunt. Cogitatio vero rei abſentis eſt notitia ab- dicunt.
ſtractiua per quam nō poſſunt tales veritates cognoſci. Jo.ſco.
Hoc non valet: quia quero quā notitiā ⁊ qua ratione di-
cis ītuitiuā alicuius rei:aut enim eā que īmediate termi
natur obiectiue ad illā:⁊ ideo dicis eā intuitiuā:quia ſic
immediate terminatur:et tunc ſequitur ꝙ ſi cogitatio in-
terior immediate terminatur ad rem extra ipſa eſt notitia
intuitiua eius.⁊ vlterius ſequitur illatum.vel eam dicis
intuitiuā vt aliqui moderni dicunt: qua poteſt ſciri rem
eſſe ſi eſt:vel non eſſe ſi non eſt: et alie veritates contingen
tes de illa: et tunc dicere ꝙ hoc nō poteſt per huiuſmodi
notitiam:quia non eſt intuitiua:et per illam poteſt:quia
eſt intuitiua non eſt aliud ꝙ̄ dicere per iſtam et per illam
poteſt.quia poteſt per illā.et eſt ſoluere queſtionem per
ſeipſam.et ſimiliter poterit alius dicere per cogitatiōem
poteſt illud cognoſci:et nō per viſionem exteriorem:eo ꝙ
illam dicet intuitiuam ⁊ viſionē exteriorē abſtractiuam.
¶ Preterea. Quero quare per illā quā dicis intuitiuā
poſſunt tales veritates cognoſci: nec videtur ꝙ ratio ali-
qua reddi poſſit preter hanc:quia.ſ.immediate termina-
tur obiectiue ad rem ipſam. igitur ſimiliter dicendū erit
de cognitione ſi immediate ad rem extra terminetur ſiue
eā poſtmodum velis vocare ītuitiuā ſiue abſtractiuam:
quia de vocabulis non debet eſſe cura. relinquitur ergo
ꝙ illud ad quod cogitatio talis īmediate obiectiue ter-
minatur non eſt res aliqua extra. ¶ Secundo ꝓbo idem
antecedens:et ſuppono duo. vnum eſt ꝙ quandocūqꝫ ali-
quis ſic cogitat de ſenſibili non preſente idipſum obijci-
tur immediate ſue cogitationi:ſi aliquod tale ſenſibile ſit
actu extra animā:qđ obijceretur ſi nullum tale eſſet peni-
tus:et hoc eſt clarū.ei enim qui vidit roſam ſi cogitet de
roſa poſito ꝙ nulla ſibi ſit preſens:ſint tamen multe in mū
do non aliud obijcitur ꝙ̄ ſi nulla tūc eſſet: alias poſſet vi
cogitationis precise cognoſcere vtrū aliqua eſſet in mun-
do vel non. Itē cogitando in eſtate quando multe ſunt:⁊
cogitando in hyeme quando nulla eſt experiretur vel ex-
periri poſſet diuerſitatem obiectorum immediate termi-
nantium ſuas cogitationes que ſunt contra omnem expe

Digitized by Google

rientiam. Secundo ſuppono ꝙ quãdocū̄ quis cogitat de ſenſibili non preſente illo quod ſibi immediate obijcitur eſt aliqua entitas vel alique entitates actu exiſtẽs vel exiſtentes in rerum natura ſiue in anima ſubiectiue ſiue extra animam. hoc patet: quia ad non ens nulla ſimplex notitia noſtra naturaliter habita immediate termiatur. Ex his probo propoſitum ſic. illud quod obijcitur cogitanti de ſenſibili non preſente dū nullum tale ſenſibile eſt actu extra animam non eſt aliqua res extra animam. igitur illud quod obijcitur cogitanti de ſenſibili non preſente non eſt aliqua res extra animã. antecedens probatur. quia ſi illud tunc eſſet aliqua res extra animam non eſſet niſi aliquod talium ſenſibilium. non enim poteſt dici ꝙ illud quod obijcitur cogitanti de roſa ſit aliqua res extra animam et non ſit roſa: et ſic aliquod tale eſſet et nullum tale eſſet: quod non conuenit. conſequentia ꝓbatur. quia ſemper illud quod obijcitur ſic cogitãti eſt aliqua res vt dicit ſuppoſitio ſecunda et intelligo ſemper de eo quod obijcitur immediate: et per conſequens illud quod immediate obijcitur ſic cogitanti quando nullum tale ſenſibile eſt extra animam: vtiq̄ eſt aliqua res exiſtens ſubiectiue in anima. igitur per ſuppoſitionem primam illud quod obijcitur immediate cogitanti de ſenſibili ſimili quando aliquod tale extra animã: eſt etiam aliqua res in aĩa: igitᷣ

Frã. ꝑdl. nõ eſt aliqua res extra aĩam. ¶ Ad hanc rationem reſpõ

Jo. ſco. debatur negando ſuppoſitionem ſecundã. In hac negatione conueniebant duo ſocij Bacha. propter quod probo: ſicut et tunc probaui noſtram propoſitionem vniuerſalem: cuiuſlibet notitie ſimplicis habite a nobis naturaliter immediatum obiectum eſt aliquod actu exiſtens ſiue aliqua entitas vt prius aſſumpſi. hoc probatur primo. quia ſi detur oppoſitum: ſequitur ꝙ de nullius rei cõtingentis actuali exiſtentia poſſumus naturaliter eſſe certi. probatur conſequẽtia. quoniam talis certitudo prouenit primo ex notitia ſimplici qua immediate illam vel aliam rem immediate in ſeipſa conſpicimus. vnde ſi a b aſſerente albedinem exiſtere aut aliã rem aliquã queratur quomodo conſtat ſibi ꝙ illa ſit dicet: quia video illam: ita de alijs rebus inſenſibilibus q̄ intra nos ſunt: ſicut ſunt operationes anime interrogatus non aliter reſpondebit: niſi quia video ſeu mente conſpicio. Sed ſi quod immediate per aliquam notitiam conſpicitur non exiſtit: non poterit quis naturaliter eſſe certus ꝙ illud quod per aliam ſiue eiuſdem ſiue alterius rationis immediate conſpicitur exiſtat non apparet. vnde nec valet dicere: quia alia eſt intuitiua: quoniam ſi per intuitiuam intelligatur notitia per quam ſciri poteſt rem obiectam exiſtere: vt aliqui deſcribunt: pariter probatur ꝙ nulla ſit intuitiua. ¶ Secundo confirmo iſtud ex intentione expreſſa beati Aug.

Cap.18. 2. confeſ. vbi determinat ꝙ nec preterita poſſunt ſcienter

τ.19. narrari ſeu cognoſci naturaliter: neq̄ etiam futura precognoſci vel predici niſi ex cognitione aliquorum preſentium: τ ex hoc fundamento precise tanq̄ ſibi certo principio ꝙ illud quod non eſt videri vel cerni immediate animo non poteſt. vnde arguit ꝙ preterita et futura ſunt ex

Cap.18. eo ꝙ illa narrantur et iſta predicuntur ac per hoc videntur: non autem videri poteſt inquit ipſe quod non eſt. Et

Cap.19. paulopoſt ca. ſequente ſubdit. d. q̄q̄ preterita cum vera narrantur ex memoria proferuntur non res ipſe que preterierunt. ſed verba concepta ex imaginibus earum que in animo velut veſtigia per ſenſus pretereundo fixerunt: et dat exemplum: pueritia quippe mea que iam nõ eſt: in preterito tempore eſt qđ iam non eſt: imaginem vero eius cum eã recolo τ in p̄ſenti tempore intueor: q2 eſt adhuc in memoria mea. Ecce ꝙ ꝑ cognitionem imaginis in memoria actu exiſtẽtis recolunᷣ et cognoſcunᷣ p̄terita: deinde imediate loquiᷣ de futuris: vtrum aũt ſimilis ſit cã etiã ꝑdicẽdoꝝ futuroꝝ vt rerum que nõdum ſunt iam exiſtẽtes preſentiantur imagines confiteor: deus meus neſcio: et poſt pauca ſubdit. Quoquo modo itaq̄ ſe habeat archana preſentio futurorum videri niſi qđ eſt nõ poteſt: qđ autem iam eſt nõ futurum: ſed preſens eſt: τ tūc conſequẽter interpoſitis etiam exẽplis declarat τ determiat ꝙ futura non poſſunt immediate cognoſci: ſed tantūmodo mediantibus notitijs actu exiſtentium et preſentium rerum ſignorum. ſ. vel cauſarum ipſorum: et loquitur de cognitione quam naturaliter habemus. non autem de illa ſanctorum prophetarum: vt ibi patet manifeſte. ſic igitur patet propoſitio illa. τ per conſequens efficacia facte rationis. ¶ Cõtra iſtam tñ propoſitionẽ arguit vnus ex ſocijs dupliciter. Primo ſic. obiectū imediatū cogitationis illius qui vidit roſam, roſa illa corrupta aut eſt roſa ſimilis illi roſe corrupte que fuit a cogitãte apprehẽſa. τ hoc nõ: q2 de ſola illa quã vidit cogitat, aut eſt ſimilitudo roſe corrupte: et hoc non: q2 nulla cogitatio qua cognoſcitur res ſenſibilis extra / ſiue illa ſit / ſiue non ſit terminatur ad aliquid exiſtens in aĩa tanq̄ ad obiectum cognitū: vt pluribus rationibus inferius ſoluendis ipſe ꝓbabat. aut illamet roſa que fuit apprehẽſa: τ habetur intentū. ¶ Secūdo ſic. obiectum cõplacentie immediatum aliquando eſt non ens. ergo obiectū immediatum cogitationis rei complacentis aliquando eſt non ens. conſequentia probatur. quia quãdo ſunt due potentie eſſentialiter ordiate: quicquid eſt obiectum immediatum actus vnius et alterius. Sed voluntas τ intellectus ſunt hmõi ad ſanum intellectum: q2 impoſſibile eſt volūtatem velle / vel nolle aliquid niſi intellectus precognoſcat illud. antecedẽs ꝓbatur. q2 aliquis opinãs virtutem iuſtitie / vel tẽperantie in aliquo in quo non eſt cõplacet virtuti que nõ eſt. ¶ Ad primum reſpondeo ꝙ obiectū illius cogitationis imediatum eſt ſimilitudo roſe corrupte. τ illam ꝓpoſitionem aſſumptam. Ad probãdum oppoſitum nego. ad probationes aũt eius reſpõdebo infra in queſtione tertia huius articuli. ¶ Ad ſcđm nego cõſequentiã. ad probationem q̄ñcū̄ due ſunt potentie τc̄. nego illam. ſm eni illa que teneo ipſa multas ſingulares habet falſas. ipſe vero eam non probat: ſed abſolute ponit. Vlterius dico ꝙ q̄uis ad bonū intellectum concedi poſſet ꝙ omne nolitum / vel nolitum eſt cognitum non tñ eſt dicẽdum ꝙ quicquid eſt imediatum obiectum actus volūtatis eſt immediatū obiectū actus intellectus in nobis: ſicut de nobis ipſe loquitur. Et patet in exemplo de beato qui eadẽ notitia qua videtur verbū videt creaturam in verbo: vt opinor τ opinãtur multi doctores: poſito igitur ꝙ beatus aliquis videat in verbo peccatū alicuius viatoris. hac notitia τ nulla alia ſtante in ipſo poterit ille odire peccatū viatoris predicti. et tunc peccatū illud oditum: q̄uis ſit etiam cognitū: ſi tñ eſt immediatū obiectum odij: nam odiᷣ mediãte alio odito quod ipſum non eſt immediatū obiectum notitie illius beati. Sed verbū tm̄: et verbum ipſum ſic eſt immediatū obiectuꝫ notitie ꝙ non odit. Alius etiam ſocius probat predictã propoſitionem eſſe falſam: quia nullo elephante exiſtẽte dicebat ipſe poſſet naturalis Philoſophus cogitare de elephante. ¶ Reſpondeo ꝙ niſi Philoſophus ille haberet: tunc in mente ſpeciem / vel conceptum elephãtis nequaq̄ poſſet de illo cogitare: ſicut ex dictis apparet τ ex dicendis amplius apparebit. ¶ Tertio probo antecedens ſic. contingit alicui cogitanti rem aliquã quam nunq̄ ſenſit per ſenſum exteriorẽ. ſimile obijci eius quod obijcitur alteri qui eam alias vidit. vnde ſi aliquis qui vidit elephãtem narret alteri qui nunq̄ vidit qualis figure ſit et diſpoſitionis mẽbrorum audienti occurret. ſimile eius quod occurret narranti. preſertim ſi ille diſtincte narret τ perfecte. τ audiens bene vigeat potentijs interioribus: ſicut Ariſtoteᷣ.

narrat de quodam antiquo qui ita informabat res trāſlatas ad ipſum per auditum quas nunꝗ̃ vidit. ac cum ille forme experimentabantur ⁊ inueniebantur ſm verā diſpoſitionem vt ſcribit Cōmen. in de memoria et re. ſed cōſtat ꝙ audienti nō immediate obijcitur verus elephas extra animā. q2 nō vniuerſalis cum nō ſit talem dare nec quilibet vel omnes ſingulares vt eſt clarum: nec eſt aliqua ratio cur vnus ſingularis determiate potius ꝗ̃ alius: cum ipſe nunꝗ̃ aliquem viderit. igitur nullus verus elephas extra obijcit̄ imediate tali audiēti. igit̄ nec narrāti. ac ꝑ hoc illud qḋ ſibi cogitāti de elephāte nō preſente obijcitur imediate nō eſt aliqua vna res extra animā exiſtens.

¶ Ad hāc ratiōnē reſpōdēdo dicebat̄ ꝑ vnū: ꝙ nō obijcitur audienti aliqͥs elephas vniuerſalis: nec etiā quilibet ſingularis. Sed aliquis ſingularis ſub ratione nō ſingularis ſignati ⁊ determiati: ſed ſingularis quodāmō vagi. Alius vero dicit ꝙ tali audienti obijcit̄ quilibet elephas ſingularis: q2 quilibet indifferēter cognoſcitur illa cognitione. nec aliud eſt obijci ꝗ̃ cognoſci. ¶ Ad excludendū has reſpōſiones premitto ſuppoſitiones duas. vna eſt. ꝙ quādocūq3 aliquod ſenſibile extra non p̄ſens cogitamus ſiue alias aliquid tale ſenſerimus ſiue nō. ita obijcit̄ imediate aliquid cogitationi noſtre ꝑ modum obiecti cogniti: quicquid illud ſit: ſicut cum exterius oculis corporis intuemur: obijcitur viſioni noſtre color quē videm⁹: ⁊ ita ad illud imediate terminat̄ aſpectus noſter interior: ſicut ad colorem in pariete immediate terminatur viſio corporalis exterior. Et hec ſuppoſitio patet ꝑ cōmunē omniū experientiā: quā etiā fatetur Augu. vt ſupra recitatū eſt.

¶ Secūda ſuppoſitio eſt. ꝙ illud qḋ ſic obijcit̄ nō eſt pure nihil. Sed eſt aliqua entitas: ⁊ hec fuit ꝓxime ꝓbata: et confirmatur q2 experimur aliquādo nos aſpicere vnū tale. aliquādo duo. aliquādo tria. vel ſm aliū numerum ꝓ libito voluntatis noſtre. conſtat autem talem multitudinem non niſi entitatum eſſe poſſe. ¶ His premiſſis pono contra vtrāq3 reſponſionē duas concluſiones. Prima eſt. ꝙ illud qḋ eſt imediatū obiectum cognitiōis eius qui nunꝗ̃ aliquid tale ſenſit exterius nō eſt vna res extra animā. Hanc ꝓbo: ⁊ pono vt prius ꝙ aliquis qui nūꝗ̃ vidit elephātem cogitet ad narrationem alterius de elephāte: illud qḋ ſibi obijcit̄ eſt entitas vel alique entitates ſi plura talia obijciātur: vt patet ex ſuppoſitione. Secūdo ſupponatur ꝙ ſit vna ⁊ vocetur illa a. ita ꝙ a. ſtet determinate pro illa entitate. tunc ſic. a. non eſt aliquis elephās vniuerſalis extra animā vterq3 concedit. ⁊ ꝓbatū eſt. nec eſt aliquis verus elephas ſingularis: quia non eſt ratio cur potius dicatur ꝙ ſit iſte vel ille quocūq3 ſingulari elephāte vero demonſtrato: cū nullum vt ſupponitur ipſe nunꝗ̃ ſenſerit. igitur non eſt aliquis elephas ſingularis nec iuuat diſtinctio de ſingulari vago ⁊ ſignato ſeu determinato: quia quicquid ſit de talib⁹ modis apprehendendi determinate et vage ſeu de apprehenſione determinata et vaga ad bonum intellectum verbi. in rerum tamen natura nō cadit diſtinctio ſingularis determinati ⁊ vagi: quaſi ſit aliquis verus elephas extra animam ſingularis determinatus: aliquis vero vagus. Sed quilibet eſt aliqͥs ſingularis certus et determinatus ⁊ diſcretus a quolibet alio. Nunc autem non eſt ratio ꝓpter quā a. ſit vnus talium potius ꝗ̃ alius ſiue vage ſiue determinate dicatur aliqͥs elephas obijci cogitationi. ¶ Ad hāc aūt replicationē ip̄e reſpōdit. d. ꝙ a. ſub rōne indiuidui vagi cogitatū et acceptū nō eſt iſte vel ille: q2 iſte vel ille dicit indiuiduū determinatū ⁊ ſignatū: ⁊ ideo nō ſequit̄ a. ſic cogitatum nō eſt iſte nec ille elephas. igitur nō eſt aliqͥs ſingularis elephas. ¶ Cōtra primo ſic. oīs elephas ſingularis exiſtēs extra aīam eſt iſte elephas vel ille vel ille: ſic quēlibet elephātem ſingularem exiſtentem extra aīam demonſtrando: ſed a. ſub ratione indiuidui vagi cogitatum non iſte vel ille ſingulis demōſtratis. igitur a. ſic cogitatū non eſt aliquis ſingularis exiſtens extra aīam. Minor huius rationis eſt nūc data per eum: ⁊ maior patet: quia ipſa eſt vna vniuerſalis affirmatiua: cui⁹ quelibet ſingularis eſt vera. quocūq3 enim elephāte ſingulari extra animā exiſtēte demonſtrato verū eſt dicere: iſte elephas ſingularis exiſtens extra aīam eſt iſte elephas: eodem demonſtrato in ſubiecto ⁊ in predicato: alias ipſe nō eſſet ipſe. Et ſequitur. iſte elephas eſt iſte elephas. igitur iſte elephas eſt iſte elephas vel ille vel ille: ſic quēlibet demonſtrādo. Cōcluſio autē huius rationis cōtradicit ei quod ipſe dedit in prima reſponſione. dicit eñ ꝙ a quod eſt obiectum cogitationis in caſu dato: de quo etiam dicit ꝙ non eſt cogitatum niſi ſub ratione indiuidui vagi vtiq3 eſt aliquis vnus elephas ſingularis extra animam exiſtens.

¶ Preterea. Ex iſta cōcluſione que ex maiore vera ⁊ minore data cōcluſa eſt. ſeqͥtur ꝓpoſitum principaliter intētum. ſ. ꝙ tale obiectum immediatū cogitationis nō eſt res aliqua exiſtēs extra animā. ſi enim eſſet aliqua vtiq3 ipſum eſſet aliqͥs elephas. nō eñ eſſet ceru⁹ vel equus aut aliqͥd aliud ab elephante. ¶ Secūdo contra eandem reſpōſionem ſecūdo datam ſuppono vnum certum. ſ. ꝙ non ex eo ꝙ iſte qui nunꝗ̃ videt elephātem ⁊ cogitat nūc de elephāte incipit eſſe in rerū natura aliquis verus elephas: ⁊ ſimiliter ip̄e deſinat cogitare nō proinde aliqͥs elephas verus deſinet eſſe in rerum natura. Cum igitur ſm reſpōſionem a. ſit aliquis vnus verus elephas ſingularis exiſtens extra animā. igitur anteꝗ̃ iſte cogitaret de elephante a. erat in rerū natura: ⁊ poſtꝗ̃ deſinet cogitare adhuc a. erit in rerum natura. igitur ex oībus veris elephantibus ſingularibus exiſtentibus in rerū natura vnus determinatus ⁊ certus eſt in oībus immediatum obiectum cogitationis ipſius quem nunꝗ̃ aliquis vidit: vtputa elephas a. Sed hoc irrationaliter datur: quia vt pluries dixi nō eſt potior ratio pro a. ꝗ̃ pro b. vel c. aut alio aliquo ſingulari elephante. et iterum ſequitur ꝙ a. cogitatum vage ab iſto eſt iſte vel ille ⁊ c̃. quia a. ſic cogitatum eſt ille idem elephas qui ipſe erat anteꝗ̃ cogitaretur. Tertio quia poſui ſupra contra primā reſponſionem ꝙ a. ſtaret determinate pro iſto obiecto cogitationis. igitur ſi illḋ eſt aliqua res ſingularis extra eſt nomen ꝓprium illius rei: ſicut Grego. vel Albert⁹. igitur a. non eſt indiuiduum vagum: ſicut nec Grego. nec Albertus qualitercūq3 cogitetur vel apprehendatur. Relinquitur ergo certum ꝙ a. non eſt aliquis elephas ſingularis extra aīam exiſtens. ⁊ hoc cōtra reſponſionē primi.

¶ Contra reſponſionem ſecūdi arguo ſic. a. non eſt quilibet elphas ſingularis. igitur ſic cogitanti non immediate obijcitur quilibet elephas ſingularis. conſequētia patet. antecedens probatur. tum quia a. id vel ea preciſe eſt qḋ vel que eſſet ſi iſto cogitante de elephante nullus elephas eſſet in rerū natura: ſicut patet ex ſuppoſitione prima ſecūde probationis antecedentis principalis rationalis prime concluſionis principalis huius articuli. Sed conſtat ꝙ a. nō eſſet quilibet elephas: immo nec eſſet aliqͥs elephas nec aliqui elephātes extra animā ſi nullus elephas eſſet. alias aliquis elephas eſſet nullo elephante exiſtēte: quod includit contradictoria. igitur nec a. non eſt quilibet elephas. Et per idem poteſt etiam argui contra reſponſionē precedentem alterius. Secūdo poſſibile eſt ꝙ taliter cogitanti obijciatur: vt ſupra dixi vnum tale: ⁊ deinde duo talia: et tria et quattuor pro libito: ſed non eſſet poſſibilis talis multiplicatio obiectorum huiuſmodi. Si quodlibet eſſet omnes elephantes extra animā ſicut nō eſt poſſibile eſſe plures multitudines quarum quelibet ſit oēs elephantes: nec poteſt dici ꝙ vnū illorum obiectorum ſit omnes elephantes et non pari ratione quodlibet eorūdē.

Digitized by Google

¶ Ad hanc ipſe reſpondit negando ſimpliciter aſſumptū niſi ītelligatur ꝙ cogitans poteſt habere duas cogitationes et tres quarū quelibet referat obiectum. ¶ Contra. Primo niſi iſte velit negare experientiā nō negabit quin aliquando ſic cogitans experiatur tria quedam apparentia ſibi. aut igitur illa ſunt tres cogitatiōes: aut tria obiecta cogitationum. Si primum igitur et quādo experitur tm̄ vnum tale apparens illud eſt vna quedam cogitatio: et per conſequens cogitāti de elephante obijcitur immediate ſua cogitatio et non elephas extra extra animā vnꝰ vel omnes. cuius oppoſitum dicit. ¶ Item nūꝙ̄ obiectū ſeu qđ obijcitur immediate taliter cogitanti erit non ens: cuius oppoſitum etiam reſpondendo frequenter dixit. ⁊ patet conſequentia. quia quelibet ſua cogitatio eſt ens: ſi detur ſecūdū cōceditur antecedēs nūc negatum. Secundo ſi dicatur ꝙ nunꝙ̄ cogitāti obijciuntur duo talia aut tria ⁊c. Sed ſolūmodo verū ſit dicere ꝙ talis habet tres cogitationes idem obiectum referētes: cur pari facilitate dici non poterit ꝙ cum ego corporalibus oculis reſpicio non obijciuntur mihi tres homines: ſed tres habeo viſiones idem obiectum referentes: puto ꝙ non poſſit ſufficienter ratio aſſignari. ¶ Secundo principaliter iſtā cōcluſionem probo ſic. Illud qđ eſt immediatum obiectum cogitationis illius qui cogitat montem aureum aut flumen lactis aut aliud tale quale nihil eſt aut nunꝙ̄ fuit in rerum natura extra animam non eſt aliqua vera entitas talis extra animam vna vel plures vt certum eſt. igiť nec illud qđ eſt immediatum obiectum cogitationis illius q̄ cogitat aliquam rem qualem nunꝙ̄ ſenſit exterius. patet conſequentia pro eo ꝙ ſimilem omnino habent ille et ille de omnibus que ſibi immediate obijciūtur experiētiam: et ideo niſi quis velit preciſe voluntariam proferre ſentētiam habet de vtroqꝫ ſimiliter iudicare. ¶ Ad iſtam rationem reſpondet iſte Bachal'. negando conſequentiam. Ad probationem cōcedit ꝙ ſimilem a. proportionabilem experientiam. ſi experientia debeat dici notitia abſtractiua habent iſte et ille. Sed hoc inquit ipſe non eſt aliud dicere: niſi ꝙ iſte et ille habent ſimiles notitias. Ex hoc autem non ſequitur. ergo obiecta equaliter exiſtunt vel non exiſtunt. Quia deceptus et non deceptus aliquando habent ſimilia iudicia: et aliquando ſimiles intuitiuas: ⁊ tamen eorum obiecta non equaliter exiſtūt vel nō exiſtunt.

¶ Hec reſponſio non eſt rationabilis: quia de quorū exiſtentia non poſſumus iudicare certitudinaliter niſi per experiētiā: vbi hincinde ſimiles omnino habeantur experientie: nec maior nec plures habeātur ex vna parte ꝙ̄ ex alia: ſi non ſimiliter iudicatur de illorum exiſtentia irrationabile eſt iudicium et preciſe volūtarium. vnde ſi queratur a diſſimiliter iudicante cur iudicet a. exiſtere et b. non exiſtere: puto ꝙ non poterit rationabiliter reſpondere ſi omnino ſimilem habeat experiētiam de vtroqꝫ. Sic autem eſt in propoſito vt dicebam et notum eſt. ¶ Ad illud vero quod dicitur de decepto et non decepto qui habent aliquando ſimiles intuitiuas: ⁊ ſimilia iudicia. dico ꝙ quicūqꝫ habent ſimiles intuitiuas: ita ꝙ qualēcūqꝫ habet vnus habet et alter et econuerſo: ſi rationabiliter iudicabunt ſimilia habebunt iudicia de exiſtentia obiectorum ītuitiue cognitorum. Et vlterius dico ꝙ neuter erit deceptus: quoniam quilibet iudicabit obiectum intuitiue ab ipſo cognitum exiſtere: ⁊ vtriuſqꝫ iudicium verum erit: quia non eſt naturaliter poſſibile ꝙ non exiſtens cognoſcatur a nobis ītuitiue: vt contra hunc ſocium in tractando quēdam alium articulum ſufficienter probaui vt puto: et recitabo in ſequenti queſtione. ¶ Secunda concluſio contra reſponſionem datam eſt ꝙ illud qđ eſt obiectum immediatum cogitationis illius qui alias aliquid tale ſenſit non eſt vna res exiſtens extra animā. hanc probo primo ex precedente ſic. obiectum immediatum cogitationis illius qui nūꝙ̄ tale qđ ſenſit exterius non eſt res vna extra animā exiſtēs. igiť nec obiectū imediatū cogitationis illius qui alias aliquid tale ſenſit. conſequentia probatur ex eo ꝙ vt ſupra dixi conuenit aliquando illud qđ immediate vni obijcitur eſſe totaliter ſimile quātū ad apparētiam ei qđ obijcitur alteri: et qualēcūqꝫ experientiā vnus pōt hr̄e de exiſtentia ſui obiecti pōt hr̄e ⁊ aliꝰ de exiſtētia ſui: nec alter poteſt hr̄e aliquā experiētiā ꝑ quā cognoſcat id qđ imediate ſibi obijcitur exiſtere extra animam plus ꝙ̄ reliquus poſſit: et ideo rationabiliter ſimiliter iudicandum eſt vtrūqꝫ vel neutrum eſſe rem veram extra: alioquin ſicut vnus dicet ſuum obiectum eſſe rem veram extra: ita alius dicet de ſuo: nec vnū plus ꝙ̄ aliud poterit probari. Cum igitur dicendum nō ſit ꝙ aliquādo obiectum illius qui ſenſit ſit res extra: et aliquando non. reſtat dicendum ꝙ nūꝙ̄ tale obiectum ſit res extra. Confirmatur iſtud per Augu. 8. de trini. vbi ſicut illud qđ ſibi Cap.5.
obijciebatur dum cogitabat Alexādriā quā nunꝙ̄ viderat dicit eā phātaſma illius: ſic et illud qđ ſibi obijciebatur quando cogitabat Carthaginē quā viderat dicit eſſe Carthaginis phātaſma: non autem dicit illud eſſe phantaſma: iſtud vero rem ipſam extra. ſ. Carthaginem verā. ¶ Secundo ſic. ei qui vidit ſolem aliquando obijciūtur ſimul plura quorum quodlibet eſt verus ſol vel aliquid ſimile vero ſoli: et conſtat ꝙ non quodlibet eſt verus ſol cū ſit tm̄ vnus ſol. igitur nullum illorum eſt verus ſol extra. patet conſequentia. quia eadem ratio eſt de omnibus. et vltra. igitur quādo vnum ſolum tale obijcitur illud non eſt verus ſol extra. ⁊ idem iudicium eſt de qualibet re ſenſibili extra quā in abſentia cogitamus. ¶ Ad hāc rationem reſpondet idem ſocius negādo antecedēs niſi ipſum forſitan ītelligatur vt ad aliā rationem dicit. ſ. ꝙ ille qui aliquādo vidit ſolem habet aliquando plures cogitationes quibus ſibi apparet idem ſol viſus intuitiue in diuerſis ſitibus. ¶ Contra. hec reſponſio negat experientia: qꝛ ſiue illa taliter apparentia cogitāt exiſtāt vel non exiſtāt: ſiue etiā ſint cogitationes ſiue alie res: quin tamen aliqſi plura ſimul ſibi appareāt nullus negare poteſt: qui velit non negare experientiā. ¶ Preterea. vt ſupra dicebā ſimiliter poterit alius dicere ꝙ ipſe non videt quando eſt in cathedra ſua plures homines: ſed vnum in pluribus ſitibus qđ abſurdum eſſet. Tertio. idipſum probatur per expreſſam determinationē Aug. in de vera re. vbi ait ſic. Cap.6.
ſi vna roma eſt quā circa tyberim neſcio quis Romulus dicit cōdidiſſe. falſa eſt iſta quā cogitās fingo. non enim eſt iſta. Et iterū nō enim eſt ipſa. ¶ Sed ad hāc reſpondebat idem ſocius. d. ꝙ Aug. intendit ibi diſtinguere inter notitiā intuitiuā ⁊ abſtractiuā de quibꝰ alias loquebať cōmuniter ⁊ īdiſtincte et eſt ſenſus auctoritatis. alia eſt notitia qua intuitiue cerno romam: ⁊ alia qua abſens cogito. Et qꝛ mediāte p̄ma ſcitur ꝙ roma eſt: ideo vocat eam verā: qꝛ vero mediāte ſecūda id nō poteſt ſciri vocat eā falſam. ¶ Sed hec reſponſio pro certo non eſt conueniens. tum quia Augu. non intendit ibi diſtinguere inter notitiā intuitiuā ⁊ abſtractiā: vt dicit iſte: ſed ītēdit oſtēdere diſtinguendum eſſe inter rem extra ⁊ ſuū phātaſma quod in eius abſentia fingimus: vnde poſt verba allegata ſubiūgit. Si vnus eſt ſol falſus eſt quē cogitās fingo: et his omnibus probatis concludit intentum ſub interrogationis forma. d. nūquid nō iſta ſunt que phantaſma dici ſolent: vnde ergo impleta eſt anima mea illuſionibꝰ ⁊c. ¶ Preterea. Augu. dicit. ſi vna eſt roma quā romulus ⁊c. falſa eſt iſta quā cogitās fingo. Scd̄m hāc reſpōſionē in antecedente ꝑ romā oportet intelligi notitiā intuitiuā rome: et per conſequens ꝙ ly quā. immediate ſequēs ſupponat pro tali notitia: ⁊ ſic erit ſenſus ꝙ notitiā intuitiuā

Digitized by Google

rome cõdidit romulus circa tyberim: quo quid ſtultius
dicere. ¶ Preterea. Illa conſequentia quomodo tene-
ret ſi illa eſt vera falſa eſt iſta ſi hoc notitijs intelligeretur.
certe nullo modo: quia nõ ſequitur ſi notitia intuitiua eſt
vera. igitur notitia eius abſtractiua eſt falſa. Sed ſi per
romam in antecedente intelligatur res extra et in conſe-
quente intelligatur immediatum obiectum cogitãtis in
abſentia bene ſequitur: quia ſi illa eſt vera: cũ iſta quã co-
gitans fingit non ſit illa vt ipſe aſſumit in probatione con
ſequentie. ſequitur ꝙ ſit phãtaſma vel imago eius: et per
ↄſequens ſit falſa roma: ſicut homo pictus ſeu imago ho-
minis dicitur homo falſus. ¶ Preterea. Statim cum
Augu. dicit. non enim eſt ipſa. probat. d. nã quid ibi aga-
tur modo vtiqꝫ ſcirem. conſtat autem ꝙ ly ibi in cõſequẽ-
te ſtat pro roma nõ pro notitia rome. nam cum dicitur qd
ibi agatur: non aliud ſignificatur ꝗ ſi diceretur quid in
ipſa agatur: et conſtat ꝙ hoc non poteſt intelligi de noti-
tia rome ſed tñ de ipſa roma. ¶ Ad idem eſt alia aucto-
Cap. n. ritas eiuſdem contra epiſtolam fundamenti. vbi ait. per
potentiam qua veritas intelligitur videtur aliam veram
Cap. 49. eẽ Carthaginẽ aliã quã cogitãs fingit. Itẽ. 12. ſup Geñ.
loquens directe de cogitatione abſentium ſenſibiliũ quã
ipſe vocat viſionem ſpiritualem. ait ſic. In viſione ſpiri-
tuali. i. in corporum ſimilitudinibus que ſpiritu vidẽtur
fallitur anima cum ea que ſic videt ipſa corpora eſſe arbi-
tratur ⁊c. non falleretur autem ſic arbitrando ſi illa que
ſic videt et ſibi obijciuntur eſſent ipſa corpora vera: que
ſunt extra animã. Item idem in epiſtola ad Paulinũ de
videndo deum. Incorporeas inquit ſimilitudines corpo-
rum anima incorporaliter commendat memorie: vnde cũ
voluerit et potuerit velut de cuſtodia productas atqꝫ in
conſpectu cogitationis exhibitas iudicet: et cũ nolet etiã
duo diſcernit quid in ſpecie corporali foris reliquerit:
quid eius ſimile intus aſpiciat. Et illud abſens hoc pre-
ſens eſſe dignoſcitur: ſicut me abſente faciẽ mei cogitas
corporis et illa tibi eſt imago preſens. abſens autem fa-
cies imago eſt: et hoc corpus illa vero corporis incorpo-
rea ſimilitudo eſt. Ecce ꝗ clare diſcernit imaginem rei
abſentis obiectam cogitationi a re extra que in illã ſeu
mediante illa cogitatur. Sed adhuc audi quid in eadem
epiſtola ſubijcit. Intuere inquit celum et terram cogitã-
do ſicut oculis corporis cernendo conſueuiſti eaſqꝫ ima-
gines celi ⁊ terre que ante oculos cogitationis producte
ſunt. videlicet ſimilitudines corporum eſſe non corpora:
neſcio qualiter expreſſius loqui poſſet. propoſitũ iiſdem
pluribus alijs auctoritatibus inducendis ad probãdum
directe concluſionem principalem idipſum clare proba
bitur. Ex his autẽ duabus concluſionibus probatis con
tra reſponſionem datã. ſequitur principalis concluſio. ſ.
ꝙ in anima ſunt ſpecies rerum ſenſibilium. ſic illud quod
quis experitur immediate ſibi obijci dum cogitat de ab-
ſente ſenſibili vel eſt ipſa res vera ſenſibilis extra animã:
vel eſt aliquid exiſtẽs in anima ſibi ſimile. patet. nã opor-
tet ipſum eſſe aliquam rem vel in anima vel extra animã
exiſtẽtem: vt ſupra probatum eſt. Sed ipſum non eſt res
ipſa vera extra: vt patet ex dictis duabus cõcluſionibus
et earum probationibus. igitur eſt aliquid exiſtẽs in ani-
ma ſimile illi. hoc autem ego voco ⁊ vocant auctores ſpe-
ciem: ꝗuis etiam pluribus alijs vocabulis nominentur
ab eis. videlicet imago phantaſma phantaſia ſimilitudo
forma et alijs preter iſta: ſicut patet eorum dicta percur-
rentibus. ¶ Secundo eãdem concluſionem probo ſic. ſi
mille tales ſpecies ponantur in anima: oportet concede-
re ꝙ illa que apparent ſomniãtibus: et etiam hominibus
freneticis vigilantibus ſint vere res extra animã exiſten-
tes: et per conſequens illud ſit verum vinum quod eis ap
paret dum ſomniant ſe vinum bibere, et ille verus ignis
qui apparet dum ſomniãt ſe aduri: ſicqꝫ ipſi vere guſtent
vinum ⁊ vere tangãt ignem: ſicut apparet eis. verus etiã
ſit homo qui alteri in ſomnis apparet ſecum diſputare: ⁊
vera verba que ille loqui videtur: et per conſequens ille
etiam vere et realiter loquitur qui in ſomnis loqui vide-
tur: ⁊ ita conueniet ꝙ ruſticus, aut dormiẽs vere cum alio
de ſubtiliſſimis queſtionibus neſciẽs diſputabit: ſed hoc
nullus niſi ſtultiſſimus diceret: vnde beatus Auguſt. in
lib. de cura. pro mor. agenda. referens quẽdam ſibi dixiſ-
ſe ꝙ ei ſomnianti Auguſt. quendam locum obſcurum ex-
poſuit. ait. immo non ego ſed imago mea me neſciente. et
ante iſta verba ⁊ poſt dicit ꝙ neqꝫ dormientibus, neqꝫ fre-
neticis, aut furẽtibus apparẽt res ipſe ſed ſimilitudines
rerũ. ¶ Iſta concluſio preter auctoritates ſupra allega-
tas in hac queſtione et preter eas etiam que poſite ſunt in
primo libro. q. ſuperius memorata. pluribus alijs poſſet
confirmari: quarũ tamen paucas aliquas recitabo. Bea-
tus ſiquidem Auguſt. 12. ſuper Geñ. diſtinguit tria gene- Cap. n.
ra viſionum: ſcilicet corporale, ſpirituale, ⁊ intellectuale:
⁊ de quolibet dans exempla. de ſpirituali ait ipſum quip-
pe celum ⁊ terram ⁊ ea que in eis videre: poſſumus etiam
in tenebris conſtituti cogitamus vbi nihil videntes ocu-
lis corporis: animo tamẽ corporales imagines intuemur
ſeu veras ſicut ipſa corpora vidimus et memoria retine-
mus, ſeu fictas ſicut cogitatio formare potuerit: nec po-
teſt dici ꝙ per imaginem intelligat cognitionem illã ſpi-
ritualem abſtractiuam: nec etiam habitum aliquem: vt
alij moderni voluerunt dicere proprie loquendo de habi-
tu: quia nec cognitionem, nec habitum intuemur talibus
cogitationibus. Sed obiecta cogitationum. Item habi-
tus, nec ſimilitudo, nec imago rei dicitur. Item cum ali- Cap. s.
quid oculis cernitur continuo fit imago eius in ſpiritu:
ſed non dignoſcitur facta niſi cum ablatis oculis ab eo q̄
per oculos videbamus imaginem eius in animo inuene-
rimus. ⁊ paulopoſt. vidit inquit rex Balthaſar articulos
manus ſcribentis in pariete: continuoqꝫ per corporis ſen-
ſum imago rei corporaliter facte ſpiritui eius impreſſa
eſt atqꝫ ipſo viſo facto, atqꝫ preterito illi in cogitatione p-
manſit videbatur in ſpiritu ⁊ non intelligebatur ⁊c. Item
paulopoſt in eodem capitulo. ſignum corporaliter factũ
corporaliter viderat et tranſactio eius imaginem in ſpiri-
tu cogitando cernebatur. Ubi notãda ſunt etiam aliqua
ſcilicet ꝙ imago de qua loquitur cernitur in ſpiritu. Itẽ
ꝙ imago rei que oculis cernitur fit in ſpiritu: et illa tranſ-
acta manet impreſſa ſpiritui: per quod excluditur gloſa
quedam cuiuſdam alterius dicentis: ꝙ auctoritates per
imagines intelligunt ipſas res met extra. nam imago et
phantaſma ⁊ ſimilia vocabula ſignificant ipſas res extra
cõnotando actum phãtaſiandi: vt dicit. Excluditur inꝗ
hoc: q2 nec res extra fit, vel imprimitur ſpũi, nec ipſa manet
ſeipſa tranſacta. ⁊ poſtꝗ preterijt ⁊c. Clarius ꝗꝫ excludi-
tur iſta gloſa: ⁊ propoſitum etiam confirmatur per eundẽ
infra enim ait. hec natura ſpiritualis: in qua non corpora
ſed corporum ſimilitudines exprimuntur ⁊c. ⁊ ſequẽti. c. Cap. 45.
Momento inquit eo ꝙ corpus ſenſu corporis tangitur fit Cap. 46.
etiam in animo tale quid: non ꝙ hoc ſit: ſed ꝙ ſimile ſit.
Ecce ꝙ non corpora ſed ſimilitudines corporũ exprimun-
tur in ſpiritu: et iterum illud expreſſum nõ eſt hoc. ſcilicet
corpus ſed aliquid ſimile. Item. 10. confeſ. dicit ꝙ in me- Cap. 8.
moria ſunt theſauri innumerabilium imaginum de hu-
iuſcemodi rebus ſenſibilibus inuectarum: et infra in eo-
dem: nec ipſa tamen intrant ad eam: ſed rerum ſenſarum
imagines illic preſto cogitationi reminiſcenti eas: et ite-
rum nec ea tantum. ſcilicet corpora videndo abſorbui q̄
vidi oculis, nec ipſa ſunt apud me: ſed imagines eorum.
Item. c. ſequenti. Iſte quippe res non intromittuntur ad Cap. 9.
eam: ſed earum ſole imagines mira celeritate capiũtur: et

Digitized by Google

miris tanq̄ cellis deponuntur: et mirabiliter recordan-
do proferuntur. ¶ Hec pro iſta concluſione ſufficiant.
Hanc tamen quidam doctor in diuerſis locis viſus eſt
impugnare: et quantum ad propoſitum predictorum fa-
cit due rationes ex dictis ſuis colliguntur contra iſtam
concluſionem. Prima eſt. ſi poni debeant ſpecies hoc eſt
vel propter aſſimilationem vel propter cauſationem co-
gnitionis vel propter repreſentationem obiecti: vel pro-
pter determinationem potentie: vel propter vnitionē mo
uentis et moti. Sed propter nullum iſtorum eſt neceſſa-
ria ſpecies. igitur non eſt ponenda. dimiſſis probationi-
bus huius minoris quantum ad alias partes: de quibus
non curo pro nūc. probat ꝙ non propter cauſationem co-
gnitionis. nam hoc eſſet vt dicit ſm ponentes ſpecies:
quia materiale et corporale non poſſunt immediate age-
re in ſpirituale. Sed hoc eſt falſum: quia alias non poſ-
ſent cauſare ſpeciem in intellectu. Item ꝙ nec etiam pro-
pter repreſentationem obiecti: quia noticia intuitiua non
requirit aliquod repreſentans aliud ab obiecto et actu.
igitur nec abſtractiua que immediate ſequitur. patet cō-
ſequentia: quia ſicut obiectum ſufficienter repreſentat ſe
intuitiue: ita in illa que immediate ſequitur eam. Item
repreſentatum oportet prius eſſe cognitum: alioquin re-
preſentans non duceret in notitiam repreſentati. Sed
ſm ponentes ſpecies. ſpecies eſt preuia omni actui intel-
ligendi obiectum. ergo non poteſt poni propter repreſen-
tationem obiecti. Item ſi ponitur propter repreſentatio-
nem hoc non eſt niſi quia diſtans non poteſt agere in di-
ſtans. Sed hoc eſt falſum. alias obiectum diſtans non
poſſet cauſare ſpeciem in intellectu niſi ponendo aliud
preuium ſpeciei per quod ipſum eſſet preſens intellectui
vt poſſet cauſare ſpeciem: et ſimiliter ante illud oporte-
ret ponere aliam ſpeciem preuiam: et ſic in infinitum.
¶ Secundo. ſi ponatur talis ſpecies vel ipſa eſt eiuſdem
rationis cum obiecto exteriori vel alterius: ſi eiuſdem ſe-
quitur ꝙ in anima relinquit verus color. verus color. ve-
rus ſapor. verus ſonus. hoc autem eſt abſurdum: quia cū
omne actiuum eiuſdem ratiōis poſſit in paſſiuo eiuſdem
ratiōis effectum augmentabilem prius in illo cauſatum
ab agente eiuſdem rationis augere aliquod calidum ex-
trinſecum poſſet illum calorem augere in anima: et ſic il-
la potentia poſſet fieri calida multum: et frigida nigra et
alba ex ſola aſpectione: quod eſt abſurdum: nec poteſt di-
ci ꝙ ſit alterius rationis ab obiecto: quia omnis potentia
potens diſcernere inter minus diſſimilia poteſt diſcerne-
re inter magis diſſimilia. Sed hec potentia poteſt diſcer
nere inter indiuidua eiuſdem ſpeciei. igitur magis po-
teſt diſcernere illam ſpeciem et obiectum extra cuius di-
citur ſpecies et imago: quod eſt falſum et contra expe-
rientiam. ¶ Ad primum horum dicendum primo ꝙ eſto
ꝙ neſciretur ad quid nobis ſint ſpecies oportune adhuc
propter experientias quas habemus de ipſis ponēde eſ-
ſent. multa enim videmus in nobis et extra nos de qui-
bus cur ſint et propter quid facta ſint neſcimus reddere
rationem: nec tamen illa negamus. Secūdo dico ꝙ ſpe-
cies requiritur tam propter repreſentationem obiecti nō
ſm ſe pſentis q̄ ꝓpter cauſationē notitie illius qn̄ nō pre-
Cap.5. ſens exiſtit. vnde ſicut Aug. 10. de tri. Quia nō pōt aīa ſe-
cum introrſus tanq̄ in regionem incorporee nature ipſa
corpora inferre imagines eorum conuoluit ac rapit. Et
Cap.9. lib. 11. vt poſſit inquit eſſe viſio cogitātis: ideo ſit in memo
ria de viſione ſentientis ſimile aliquod quo ſe ita conuer
tat in cogitando acies animi ſicut ſe in cernendo conuer-
Cap.22. tit ad corpus acies oculorum. Item ſuper Geñ. lib. 12. di
cit. ꝙ cum prius videmus aliquod corpus qđ antea non
videramus incipit imago eius eſſe in ſpiritu noſtro: qđ
cum illud abſens fuerit recordemur. Itē Philoſophus
3. de anima. intellectiue īquit anime phātaſmata vt ſenſi-
bilia ſunt. et Commēta. ibi dicit ꝙ imagines ſenſibilium T.t.c..19.
ſunt intellectui loco ſenſibilium. Multa alia teſtimonia
poſſunt adduci ⁊ inducta ſunt in primo libro diſt. 3. quib⁹
apparet ipſas ſpecies ꝓpterea naturaliter fieri in nobis
vt res abſentes vel non preſentes in illis ſeu per illa noſſe
poſſimus: vnde ita terminatur ad illas noſtra cogitatio
in abſentia rerum quas repreſentāt ſicut ad ipſa res cum
preſentes exiſtunt vt ibi extitit declaratum.
¶ Nunc ad probationes factas contra hoc cum ꝓbatur
ꝙ non ꝓpter cauſationem cognitionis: dico ꝙ illa non eſt
cauſa quam aſſignat: ſed cauſa eſt: quia notitia rei in ab-
ſentia eius vel quādo ipſa non eſt non poteſt in nobis na-
turaliter cauſari niſi a ſpecie ſeu a repreſentatiuo aliquo
quod ducat in cognitionem illius: vnde tali repreſentati-
uo deleto penit⁹ nulla recordatio naturaliter fieri poteſt
in nobis: ſicut docet experientia: niſi prius aliud repreſen
tatiuum formatur in anima. ¶ Ad alia quibus probatur
ꝙ non propter repreſentationem.
¶ Ad primū nego conſequētiam: ⁊ dico ꝙ probatio nul-
lam habet apparentiā. non enim eſt cōueniens ꝙ obiectū
in abſentia vel quādo omnino non eſt ſe preſentet potētie
ſicut dum actu eſt ⁊ debite oppoſitum ſe preſentat ſeu ꝓ-
prius loquendo ſic eſt preſens vt cognoſci poſſit.
¶ Ad ſecūdum concedo ꝙ preſentatum prius eſt cogni-
tum: ſcilicet per notitiam intuitiuam: ſed illam non prece-
dit ſpecies ſed comitatur ⁊ remanet poſt illam: vt in pmo
libro. diffuſius declaratū eſt: ⁊ loquor hic de preſentato
ſeu quod diſtincte cognoſcitur.
¶ Ad tertiū dico ꝙ ſiue aſſumptum ſit verū ſiue non: ip-
ſum tamen nō cauſatur in propoſito: ſed illud quod tactū
eſt: videlicet qꝛ res non ſemper poteſt immediate per ſeip
ſam obijci anime: ſiue qꝛ omnino deſijt ſiue quia abſens
eſt ſubuenit natura ſeu potius conditor nature aliqđ ſimi
le rei nobis preſens ineſſet per quod rem non preſentē vel
non iam exiſtentem noſſe poſſemus.
¶ Ad ſecūdam rationem dico ꝙ illa ſpecies non eſt eiuſ-
dem ſed alterius rationis ab obiecto extra: ⁊ cum aſſumi-
tur ꝙ potentia diſcernens inter indiuidua minus diſſimi-
lia ⁊c. dico ꝙ ſimilitudo dupliciter poteſt capi. vno modo
pro ꝯuenientia eſſentiali ſm genus vel ſpeciem: ſicut duo
homines ⁊ duo indiuidua eiuſdem ſpeciei dicuntur eſſe
ſimilia. alio modo pro conuenientia quadam accidentali
qua imago ei cuius eſt imago ſimilis dicitur: ⁊ per oppo-
ſitum poteſt ſumi dupliciter diſſimilitudo. Si propoſitio
intelligatur de diſſimilibus diſſimilitudine oppoſita ſimi
litudini. primo modo accepte ipſa nō eſt vniuerſaliter ve-
ra: ⁊ patet inſtantia. nā conſtat ꝙ lupus ⁊ ouis min⁹ ſunt
diſſimiles iſto modo q̄ lupus ⁊ ſtatua lupi: ⁊ tamen agn⁹
bene diſtinguet inter lupum ⁊ ouem: imo etiam inter ma-
trem ſuam ⁊ aliam ouem q̄ adhuc plus conueniunt eſſen
tialiter. nō autem inter lupum ⁊ ſtatuam lupi. nam ſi vnā
ſtatuam bene perfectam videret ita eam fugeret ſicut ve
rum lupum: alie inſtātie multe dari poſſent: et quia in iſto
ſenſu vt videtur procedit argumentum ideo nō cōcludit.
Si vero intelligatur ſecūdo modo tunc minor eſt falſa.
¶ Secūda concluſio pricipalis huius articuli. videlicet
ꝙ in anima ſunt ſpecies aliquarū rerum inſenſibilium et
mere intelligibilium: Quis ꝓbata ſit libro pmo diſt. 3. q. 2.
et auctoritatibus ⁊ rationibus: nunc tamen poteſt adhuc
breuiter probari ſic. Quarūdam rerum inſenſibilium re-
cordamur. igitur illarū ſpecies habem⁹ in nobis. antece-
dens patet per experientiam. nam cognitionū noſtrarum
et affectionū tam bonarum q̄ malarum aliquādo recor-
damur: et ille vtiq̄ inſenſibiles ſunt. conſequentia probat
ex eo ꝙ recordatio: ſicut in primo diſt. 3. q. pma. probatum
eſt: ⁊ per Auguſtinum. ⁊ per philoſophum ſine ſpecie in

Digitized by Google

memoria reſeruata non ſit in nobis:nec obuiat ſi dicatur
ꝙ Philoſophus loquitur de recordatione rerum ſenſibi
lium:quia ex illo poſſumus et debemus arguere:ita etiã
in alijs eſſe. Si enim abſqꝫ ſpecie recordari poſſemus de
rebus inſenſibilibus cur etiam non poſſemus de ſenſibi-
libus. ¶ Confirmatur tam ratio ꝙ concluſio.ex intentio
Cap.15. ne Augu.10.confeſ.Ecce inquit de memoria profero cũ
dico quattuor eſſe perturbationes cupiditatem letitiam
metum triſtitiam:et infra probat ꝙ talia non ſunt ſm ſe
preſentia memoranti:ſed ſm ſpecies ſuas dicens. Quis
enim talia volens loqueretur ſi quotiens triſtitiam me-
tumue nominamus totiens merere vel timere cogitemus:
et tamen non ea loqueremur niſi in memoria noſtra non
tãtũ ſonos nominũ:ſed imagines impreſſas a ſenſib⁹ corpo
ris:ſed etiam rerum ipſas notiones inueniremus:quas
nulla ianua carnis accipimus:ſed eas ipſe animus per
experientiam paſſionum ſuarum ſentiens memorie com-
mendauit:aut ipſa ſibi hec etiam non commendata reti-
nuit. Sed vtrum per imagines an non quis dixerit. No-
mino quippe lapidem nomino ſolem.cum res ipſe non
aſſunt ſenſib⁹ meis in memoria ſane mea preſto ſunt ima
gines earum.nomino dolorem corporis nec mihi adeſt:
dum nihil dolet:niſi tamen adeſſet imago eius in memo-
ria mea neſcirem quid dicerem:nec eum in diſputando a
voluntate diſcernerem. hic patet determinatio queſtio-
nis quam premiſit.ſ.ſed vtrum per imagines ꝛc.et plura
antecedenter et conſequenter ibidem ſcribit propoſitum
confirmantia. Idem ponit etiam ipſe de actu credendi.
Ca.3.⁊.4 14.de trinita.ſicut allegatum habetur in.q.memorata.
¶ Contra tamen illud quod dictum eſt.videlicet ꝙ act⁹
anime relinquunt ſuas ſpecies in anima.arguit vnus ex
prelibatis ſocijs dupliciter. Primo quidem:quia tunc
ſequeretur ꝙ ſi millieſies in die haberem actum alicuius
mille ſpecies cauſarentur in anima:quod videtur abſur-
dum. Secundo.quia tunc etiam habitus cauſaret ſuas
ſpecies et ſpecies cauſaret alias ſpecies:et ſic eſſent infi-
nite. ¶ Ad primum dico primo ꝙ vel iſte arguens nihil
omnino ponit relinqui ex actu in anima:quo derelicto
mediante anima valeat recordari:⁊ tũc non poteſt ſalua-
re quomõ anima talium recordari poſſit:aut etiam obli-
uiſci:quorum tamen vtrũqꝫ contingit vel ponit aliquid
derelinqui:et tunc quicquid illud ſit ſiue ſpecies ſiue ha
bitus aut aliquid aliud.eadem omnia argumenta faciã
contra illud que iſte facit contra ſpecies:et patet appli-
catio. ¶ Secundo reſpondeo ad argumentum negando
conſequentiam.nam ſi conſequẽs intelligatur de ſpecie-
bus rei:cuius obiectiue eſſent actus illi:patet ꝙ non va-
let:quia cum habetur ſpecies alicuius rei ſingularis in
memoria non generatur noua ſpecies eiuſdem rei totali-
ter diſtincta a prima ex iterata apprehenſione ipſius:ſed
prior formatur. Rurſus ſi conſequẽs intelligatur de ſpe-
ciebus ipſorum actuum etiam non valet conſequentia:
quia nec actus nec aliqua res naturaliter cauſat in ani-
ma ſpeciem ſui niſi dum actu intuitiue apprehenditur.
nunc autem non quilibet actus intuitiue apprehenditur
ab anima. Dico tamẽ vlterius ꝙ ſi mille act⁹ haberet in
die et quẽlibet ita aduerterẽ vt cuiuſlibet poſſem poſtea
recordari diſtincte vtiqꝫ mille ſpecies in aĩa cauſarẽtur.
¶ Ad ſecundum nego etiam conſequentiam ſicut quan-
Cap.16. tum ad ipſas ſpecies negat virtualiter Auguſt.10.confeſ.
dando antecedens et expreſſe negando conſequẽs:et idẽ
ſentio dicendum de habitibus:nec ipſe arguens ſuã pro-
bauit conſequentiam. ¶ Tertia concluſio eſt.ꝙ aliquas
res homo aliquãdo cognoſcit per ſpecies.patet ex dictis
ſic:quia homo cogitando ⁊ recordando cognoſcit res ab-
ſentes ſeu non preſentes:quas aliquãdo oculis corpora-
libus vidit:per alios corporis ſenſus percepit:et talis co-
gitatio vel recordatio immediate terminantur obiectiue
ad ſpecies illarũ rerum prius ſenſatarũ. igitur aliquãdo
homo cognoſcit res aliquas per ſpecies. conſequẽtia eſt
euidẽs:quĩ hoc dico cognoſci ꝑ ſpeciẽ qd cognoſcitur co-
gnitione terminata imediate ad ſpeciẽ eius iquãtũ ſpẽs
eius et imago.iuxta quod declaratum eſt in primo.diſti.
3.q.1.antecedens quo ad primam partem nulli eſt du-
bium. Quantum ad ſecundam patet per experientiam:
quoniam cuiuſlibet cogitantis vel recordantis aſpectus
immediate terminatur ad aliquid quod eſt illa res extra
quam cogitat vel aliquid ſibi ſimile quod ſpecies eius di
citur:et hoc experitur quilibet:et probatum eſt in prima
concluſione ꝙ illud non eſt ipſa res extra. quare relinqui
tur ꝙ ſit ſpecies eius. Hoc idem probant expreſſe multe Cap.8.
auctoritates ſuperius allegate Auguſt.videlicet illa.11. Cap.8.
de trinita.ita ſit ꝛc.et illa.11.confeſ.pueritia quippe mea Cap.6.
ꝛc.et illa de vera reli.63.ſi vna eſt roma ꝛc. Et illa ex epi
ſtola ad Paulinã. Intuere celum ꝛc. Rurſus illa ex.12. Cap.11.
ſuper Geneſ. Ipſum quippe celum et terram ꝛc.et alia Cap.7.
ex.c.16.ſignum corporaliter factum ꝛc. Illa quoqꝫ.11.
de trinita.ca.9.vt poſſit eſſe viſio cogitantis ꝛc. Adduco
autem inſuper vnam aliã eiuſdem ex.10.confeſ.ibi enim
ait ſic.cum imprimitur rei cuiuſcunqꝫ imago in memo-
ria:prius neceſſe eſt vt aſſit res ipſa:vnde illa imago poſ-
ſit imprimi.ſic enim carthaginis memini ſic omnium lo-
corum quibus interfui.ſic facies hominum quas vidi et
ceterorum ſenſuum nunciata.ſic ipſius corporis ſalutem
ſiue dolorem. Cum preſto eſſent iſta cepit ab eis imagi-
nes memoria:quas intuerer preſentes et retractarem ani
mo cum illa abſentia reminiſcerer. Ex hac auctoritate
primo colligitur ꝙ imago de qua loquitur non eſt ipſa
res extra:tum quia dicit ꝙ eſt imago illius rei:tum quia
dicit ꝙ imago imprimitur ex illa:et ꝙ memoria accipit
imaginem ab illa.res enim ipſa non eſt imago ſui nec im-
primit ſeipſam in anima nec eam memoria accipit a ſe
ipſa. Secundo habetur ꝙ memorans abſentia intue-
tur anima et retractat illorum preſentes imagines:qui-
bus duobus plene probat propoſitum.
¶ Contra tamen concluſionem iſtam ambo prefati ſo-
cij Bachal.arguerunt probare volentes ꝙ talis recor-
datio vel cogitatio abſentium non immediate obiecti-
ue terminatur ad ſpeciem rei exiſtentem in anima.ar-
guit autem vnus ſic.
¶ Primo.nulla cognitio terminatur immediate ad ali-
quod obiectum:quam habens non poteſt experiri ſe co-
gnoſcere id:ſicut ꝙ habeat euidens iudicium quo aſſen-
tiat huic.hoc cognoſcitur a me. Sed habens cognitio-
nem de roſa non preſente non poteſt experiri ſe cognoſce-
re ſpeciem roſe.igitur ꝛc.minor patet:quia nullus cogi-
tans de roſa reputat ſe habere euidens iudicium quo aſ-
ſentiat huic.ſpecies roſe abſentis cognoſcitur a me.
¶ Secundo.amor rei abſentis non immediate termina-
tur ad aliquod obiectum:quod ſit in ipſo amante. igi-
tur nec cognitio rei abſentis terminatur immediate ad
aliquod obiectum quod ſit in ipſo cognoſcente.conſequẽ
tia patet:quia nõ eſt maior ratio de notitia ꝙ de amore.
¶ Tertio. memorans recordatur immediate de re ex-
tra:et non de ſpecie rei. igitur cognitio rei abſentis non
immediate terminatur ad ſpeciem illius:ſed ad ipſam-
met. conſequentia patet:quia recordatio eſt notitia rei
abſentis.antecedens eſt clarũ.memorans enim de calore
recordat̃ de re extra non de ſpecie:que non fuit ꝑcognita.
¶ Quarto. ſi cognitio terminatur ad ſpeciem imme-
diate:vel ſpecies cognoſcitur per illam cognitionem ab-
ſtractiue vel intuitiue:non abſtractiue ſm te inquit ipſe:
quia abſtractiua ſm te non ad rem que abſtractiue co-
gnoſcitur terminatur immediate:ſed ad repreſentati-

Digitized by Google

uum ipſius:nec intuitiue : quia tunc ſequeretur ꝙ vir-
tute illius cogitationis cogitans poſſet eſſe certus : et
ſaltem opinaretur ſe eſſe eque certum ꝙ illa ſpecies in
anima exiſtat in rerum natura :et qui exiſtit in anima et
in potētia intellectiua vel ſenſitiua:ſicut ſentiēs colorem
in pariete poteſt eſſe certus ꝙ calor exiſtit:et ꝙ exiſtit in
tali ſubiecto.hoc autem eſt falſum:vt patet per experien-
tiam.patet etiam:quia multi negant tales ſpecies.

¶ Quinto illa ſpecies vel eſt eiuſdem rationis cum ſenſi-
bili extra quod eſt obiectum cognitionis:vel alterius.nō
eiuſdem clarum eſt:nec alterius:quia vnica ſimplici co-
gnitione nō poſſunt cognoſci duo obiecta alterius ⁊ alte-
rius rationis:que ſit propria ⁊ diſtincta vtriuſq;.

¶ Sexto illa ſpecies ſi ponat̄ ipſa ſm te eſſet ſimilis ſal-
tem ſm apparentiam ſenſibili extra.alias non duceret in
notitiam eius. Sed hoc eſt falſum:quia nihil tale poteſt
eſſe in anima:cum ipſa ſit indiuiſibilis:nihil autem indiui-
ſibile poteſt eſſe ſimile ſm appatentiam ꝗto⁊ figurato.

¶ Confirmatur:quia in audiente cantum ex pluribus ſo-
nis proportionatum nō videtur poſſe remanere in anima
aliquid ſimile ſm apperentiam illi cantui quem audiuit.

¶ Septimo ſenſatione exteriori qua cognoſcitur res ex-
tra ſenſibile preſens non cognoſcitur aliquid exiſtens in
anima nec intuitiue nec abſtractiue.igit̄ nec cognitione
interiori.probatur conſequentia.quia non eſt maior ratio
hinc ꝗ inde. ¶ Octauo tūc bruta imagine īteriore equa
neceſſitate cognoſcerent aliquid exiſtens in anima:quod
non videtur dandum. ¶ Nono tunc cogitanti de vmbra
aliquid exiſtens in anima obijceretur:quod non videtur
dandum. ¶ Ad primū nego minorem nec probatio valet:
quia nō ſequitur.non aſſentio euidēter huic.ſpecies roſe
abſentis cognoſcitur a me.igitur non aſſentio huic.hoc
cognoſcitur a me demonſtrato per ſubiectum illud quod
eſt ſpecies roſe abſentis:quia poſſibile eſt ꝙ ego nō cogno-
ſcam illud eſſe ſpeciem roſe cognoſcēte me tamen me co-
gnoſcere illud ſicut quis neſciēs lucem ſolis eſſe accidēs
eius videns eam nō habet iudiciū euidens quo aſſentiat
huic.accidēs ſolis videtur a me:⁊ tamē habet vel poteſt
primo nō habito habere euidens iudicium quo aſſentiat
huic . hoc videtur a me : demonſtrato eo quod eſt acci-
dens ſolis.

¶ Vlterius dico ꝙ licet non virtutute illius cogitatio-
nis qua intuetur ſpeciem : concernentibus tamen alijs
notitijs ſimplicibus ⁊ complexis poteſt quis habere eui-
dens iudiciū huius. Species roſe abſentis videtur a me:
ſicut ex ſuperiꝰ habitis puto ſatis fieri manifeſtum:ſicut
etiam aliquibus alijs concurrētibus notitijs poteſt quis
euidens iudicium habere quo hic aſſentiat:accidēs ſolis
videtur a me. ¶ Ad ſecūdum nego conſequentiam.cum
enim amor ⁊ cognitio ſint actus diuerſarū rationum non
eſt inconueniens ipſos differre ꝗtum ad illud de quo ar-
guitur:⁊ ꝗtum ab alia multa:immo ita eſt ſm veritatem
de facto:⁊ ideo etiam aſſumptam in probatione cōſequē-
tie ac probatam ſimpliciter nego.

¶ Ad tertium dico ꝙ memorantem recordari immedia-
te de re extra:poteſt intelligi dupliciter.vno modo imme-
diate:quia nō mediāte aliquo cuius ipſe recordetur.alio
modo immediate:quia non mediante aliquo quod ipſe co-
gnoſcat.in primo ſenſu concedo antecedens:⁊ nego conſe-
quentiam:nec valet probatio:quia licet recordatio ſit no-
titia rei abſentis ⁊ eſſet notitia rei preſentis:ſed illius eſt
abſtractiua recordatio.huius autem eſt intuitio ſeu ſen-
ſus.iuxta modum loquendi philoſophi in de memoria et
reminiſcentia.illius eſt notitia mediate.huius quoq; im-
mediate:ſicut in primo declaratur.diſt.3.q.pma.et etiam
terti. In ſecūdo autem ſenſu nego antecedens:nec ad hūc
ſenſum procedit probatio:ſicut patet.

¶ Ad quartum dico ꝙ ſpecies cognoſcitur intuitiue per
cognitionem illam: ⁊ tunc ad conſequētiam que additur
dico ꝙ ſi debeat inferri totum illud conſequens copula-
tum:conſequentia non valet. Inſtātia in ſimili. nam con-
ſtat ꝙ imaginem in ſpeculo / ſeu illud quod vocatur ima-
go intuitiue videmus. et tamen non ſumus certi veritate
illius intuitiue in quo ſit ſubiectiue imago:nec an ſit alia
ab ea cuius dicit̄ imago. idem eſt de iride ⁊ de coloribus
apparentibus in collo columbe:⁊ in exemplo met arguen-
tis habet conſequentis inſtātiam. nam certum eſt ꝙ non
quilibet vidēs colorē corui / vel margarite certus eſt/ vel
opinatur virtute illius viſionis ſe eſſe certum in quo ſub-
iecto ſit aliquis illoꝝ colorū:cum etiā virtute illius intui-
tiue non poſſit eſſe certus:ꝙ color ille ſit accidēs: imo ad-
huc indiget alijs notitijs ⁊ argumentationibus multis.
Si vero non inferatur totum ꝯñs copulatū : ſed quelibet
eius pars per ſe. cōcedo ꝯñs ꝗtum ad primā partē. dico
enī ꝙ virtute intuitiue quā habet quis de ſpecie exiſtēte
in aīa ipſe poteſt eſſe certus ꝙ illa ſpecies exiſtit in rerum
natura: ꝗuis forte nō eſſet certus ꝙ ipſa eſt ſpecies alte-
rius:ſicut etiā videns accidēs quod eſt nigredo corui po-
teſt eſſe certus ꝙ illud accidēs eſt in rerum natura:ꝗuis
non ſit certus ꝙ ipſum ſit accidens:ſimiliter videns intui-
tiue ſuā dilectionem / vel cognitionem certus eſt de illis
accidētibus qui exiſtunt:lʒ virtute illius intuitiue preci-
ſe non ſit certus in quo exiſtāt:aut etiā ꝙ ipſa ſint accidē-
tia. Et qui de talium ſpecierū exiſtentia dubitat habet ſi-
militer dubitare de exiſtētia actuum aīe ſue:ac etiā acci-
dentiū ſenſibiliū exiſtentiū extra animā. Nec valet quod
dicitur multos negare tales ſpecies.nam etiā multi nega-
uerunt corpora moueri:⁊ tñ ex ſenſu certi ſumꝰ de oppoſi-
to. ¶ Ad quintū dico ꝙ eſt alterius rationis. et vlterius
dico ꝙ nihil ꝓhibet eādem notitiā eſſe duorum obiectoꝝ
diuerſarum rationū: quorum vnum mediāte alio cogno-
ſcatur: ſicut dicitur de notitia creaturarū in verbo. Illa
vero que dicūtur cōtra hoc. vcʒ ꝙ actus diſtinguitur per
obiecta:⁊ ꝙ diuerſorū ſm ſpeciem non poſſunt eſſe actus
ſolo numero diſtincti:⁊ per conſequēs nec vnus numero.
ſi vera ſint habēt intelligi de obiectis īmediatis:quorum
ſcʒ vnum non mediāte alio cognoſcitur.vtrum vero talis
ſpeciei ⁊ rei extra cognitio ſit propria ⁊ diſtincta vtriuſq;
vel non:nūc non diffinio. ¶ Ad ſextum dico ꝙ ſpecies eſt
ſimilis ſm apparētiam ipſi rei ſenſibili extra. ⁊ dico ꝙ ni-
hil prohibet in anima indiuiſibili eſſe aliquid indiuiſibile
ꝗtitatiue ſm ſuam eſſentiam/ſeu aliquid non ꝗtum/nec
extenſum:ꝙ tñ ſit imago rei quāte ⁊ extenſe: ⁊ ſit illi ſimi-
le ſm apparentiam ſicut pulchre ⁊ diffuſe oſtendit Aug. A cap. 9.
in de ꝗtitate anime in propoſito noſtro. ſcʒ de memoria ⁊ vſq; ad
imaginibus corpoꝝ in ea recōditis. vnde concludit ibi ꝙ 24. incluſiue.
non abhorret a vero animū carere omni corporea magni-
tudine que tribus illis differētijs conſumat̄: ꝗuis corpo-
rum magnitudines quaſlibet imaginari queat. Et ad cō-
firmationem nego ſibi illud aſſumptum : quoniam niſi re-
maneret aliquid tale/ſeu aliqua talia. ⁊ imagines ſonorū
ex quibus conſtabat cauſatus nunꝗ illius recordaretur
et expreſſe vult Augu.10.confeſ.et.12.ſuper Geñ.ait.niſi Cap. 12.
auribus percepte vocis imaginem cōtinuo ſpiritus in ſe- Cap. 29.
ipſo formaret:ac memoria retineret ignoraretur ſecunda
ſyllaba vtrum ſecunda eſſet cum iam prima vtiq; nulla
eſſet que percuſſa ante tranſierat : ac ſic ōis locutio viſus
vel ōis cantandi ſuauitas omnis poſtremo in actibus no-
ſtris corporalis motus dilapſus occidere. ¶ Ad ſeptimū
nego cōſequentiā. nam ſic etiā probaret ꝙ non poſſemus
intelligere actus aīe noſtre/nec etiam cognoſcere noſtras
ſenſationes cum neutrorū huius entium ſenſus exterior
ſit perceptiuus et vtrūq; predictorum ſm oēs eſt falſum.
probatio ꝯñe non valet : quia falſum aſſumit/nec probat.

Digitized by Google

¶ Ad octauum dicendum ꝙ quantum ad bruta memoratiua conſequens eſt vtiq; dandum: et dat idem Augu. [Cap. 2.] 12. de trini. nec ille arguens probat illud dandū non eſſe. ¶ Ad nonum etiam propter ſupradicta concedo conſequens ꝙ ipſe falſum eſſe non probat. ¶ Contra eandem concluſionem arguit alius ſocius Bachal. tripliciter. Primo ſimiliter illud quo vt medio elicitur operatio nō eſt immediatus terminus illius operationis: ſicut dolabra qua fit ſcannum non eſt eius terminus ſcannificationis: nec calor quo fit deſiccatio eſt terminus deſiccationis. Sed ſimilitudo rei vt repreſentatiua eſt: eſt medium quo res ipſa cognoſcitur. ergo ꝛc. Secundo illud eſt vt obiectum immediatus terminus cognitionis abſtractiue ad quod terminatur actus memoratiue cognitionis: ſed talis actus non terminatur ad ſpeciem que eſt actu preſens ipſi memoranti: cum de preſenti non ſit memoria: ſed ad rem abſentem. ergo ꝛc. Tertio illud quod non cognoſcitur ab aliquo an ſit nō poteſt eſſe immediatū obiectum cognitionis ipſius certe et determinate: ſed aliquis idiota optime cognoſcit de amico abſente nullo cogitamine habito de ſimilitudine amici que eſt in memoria: immo nec cogitat vel cognoſcit quid ſit talis ſimilitudo. ergo non eſt immediatum obiectum. ¶ Ad primum ſi maior capiatur tanꝗ vniuerſalis: ſicut oportet ſi vtiliter debeat aliquid concludi in illa forma nego ipſam. nam conſtat ꝙ verbum diuinum eſt medium quo beati vidēt cognitione matutina ſeu diurna creaturas: ꝛ tamen ipſm eſt immediatum obiectum talis cognitionis. Idem vult etiam Philoſophus in de me. et re. vt tactum eſt ſupra: ꝛ declaratum in primo. diſ. 3. q. 1. probationes adducte impertinētes ſunt: vt clarum eſt: nec vniuerſalem illam probare poſſunt. ¶ Ad ſecundam nego minorem. et dico ꝙ talis actus non eſt memoria ſpeciei ad quam immediate determinatur: ſed intuitio eſt aliqua memoria rei extra ad quam mediate tantum terminatur: vt ſupra dictū eſt. ¶ Ad tertiam dico primo ꝙ cum illa maiore poteſt concludi contra arguentem ꝙ talis cognitio non terminatur immediate ad rem extra. ſ. ad amicum idiote: quia conſtat ꝙ idiota neſcit an ſuus amicus ſit in rerum natura. forſitan enim tunc eſt mortuus. ¶ Reſpondeo tamen ad rationem ꝙ idiota et intuetur ſimilitudinem amici ſui et ſcit illam eſſe: licet neſciat eā eſſe ſimilitudine illius: imo forte putet ꝙ illud quod ipſe ītuetur etſi ſm veritatem ſit ſimilitudo ſui amici relicta in memoria ſit ipſe amicꝰ ſuꝰ extra exiſtens: licet in hoc ſi ſic putet ipſe fallatur. ſicut vt ſupra allegatum eſt dicit Augu. quod eſt etiam ſatis ad [Cap. 6.] propoſitū in de ve. re. Si vnus eſt ille amicus meus. falſus eſt iſte quem cogitans fingo. ꝛ probat. nam ille vbi ſit neſcio. iſte ibi fingitur vbi volo. alia que poſſent obijci vel facere dubitare circa modum cognoſcendi res per ſuas ſpecies ſatis vt puto diſſolui et declarari poſſunt ex dictis in. 3. diſt. primi lib. in diuerſis queſtionibus ibi diſputatis. ¶ Quarta concluſio. videlicet ꝙ aliquas res homo aliquando cognoſcit et non per ſpeciem: ſatis eſt clara dicendo rem illam tantum cognoſci per ſpeciem que cognoſcitur cognitiōe immediate terminata ad ſpeciem illius et immediate ad ipſam ſicut ſuperius accepi. nam cum oculis corporalibus videmus colorē in pariete exiſtentem: vel auribꝰ audimus ſonum in aere factum: aut alijs ſenſibus noſtris ſenſibilia ipſa exteriora percipimꝰ: tales vtiq; notitie terminantur immediate ad ipſa ſenſibilia percepta et non ad ipſorum ſpecies: per nullam enim experientiam vel rationem cogimur ponere aliquam ſpeciem mediantem per modum obiecti cogniti inter notitias huiuſmodi exteriores et ipſa ſenſata. Hoc ipſum patet ex eo quod in primo lib. diſtin. 3. q. 1. probatum eſt nullam notitiam diſtinctam rei habitam per ſpeciem eſſe primam illius. Sed oportet quamlibet talem preceſſiſſe aliam priorem qua res illa nota fuerit imediate in ſeipſa. Patet etiam iſta concluſio de rebus inſenſibilibus que immediate in ſeipſis cognoſcuntur a nobis: vt probatum eſt lib. 1. d. 3. q. 2.

Nunc reſtat articulus ſecūdus. vz vtrū hō cognoſcat per ſpecies diſtinctas eſſentialiter a notitijs: ſiue vtrū ſpecies rei et actualis notitia eiuſdē rei ſint res eſſentialiter diſtincte: ꝛ quātum ad hoc pono duas concluſiones. Prima eſt. ꝙ ſpecies rei et notitia abſtractiua eiuſdem rei. ſ. ipſa res cognoſcitꝰ in ſpecie ſua eſſentialiter diſtinguuntur. Secūda ꝙ notitia rei intuitiua. i. qua immediate in ſeipſa res cognoſcitur: ꝛ ſpecies eiuſdē rei eſſētialiter diſtinguuntur. ¶ Primam concluſionem probo primo auctoritate Aug. 2. de trini. vbi ſentētialiter ponit [Cap. 4.] ꝙ ſicut ſpecies ſenſibilis corporis extra: ꝛ viſio ſenſus exterioris ſunt eſſentialiter diſtincte: qđ tñ nō ſenſus: ſed ſola ratione diſcernitꝰ: ſic illa inquit ipſe phantaſia cum animus cogitat ſpeciē viſi corporis: cū cōſtet ex corporis ſilitudine quā memoria tenet: ꝛ ea que inde formatꝰ in acie recordantis animi: tñ ſic vna et ſingularis apparet vt duo quedā eſſe non inueniātur niſi iudicāte ratione qua intelligimus aliud eſſe illud qđ in memoria manet: etiam cum aliūde cogitamus: ꝛ aliud fieri cum recordamur. i. ad memoriā redimus ꝛ illic inuenimus eādem ſpeciē. hec ipſe. Ubi nota ꝙ dicit ratione inueniꝰ cogitationem et ſpeciē eſſe duo quedā: et iterū ꝙ aliud eſt quod in memoria manet etiā cum aliūde cogitamus: et aliud fit cum recordamur: ex quoq; vtroq; ptʒ ꝓpoſitū bene conſiderāti. ꝛ excluditur dictū alterius opi. oppoſite dicētis ꝙ eadē res que dum nō actu cogitamus eſt ſpecies tñ. nobis actualiter cogitātibus eſt cognitio ꝛ notitia actualis abſq; alicuius noue rei poſitione in potentia cognoſcēte: quoniam ſm dictum [Cap. 4.] iſtud tūc nō vere iudicarentur eſſe duo. Itē tūc nō aliud [Cap. 8.] fieret ab eo qđ prius erat in memoria: ſicut ipſe dicit ibidē et iterū infra. d. ꝙ aliud eſt quod recōditum memoria tenet: ꝛ aliud quod inde in cogitatione recordātis exprimitur. ¶ Confirmatur ſm eūdem notitia actualis fit ꝛ creatur ex ipſa ſpecie. igitur ſm eundem ipſa eſſentialiter diſtinguitur a ſpecie. ꝯña ptʒ antecedēs ꝓbatur. nam eodē [Cap. 7.] lib. ait. Quāuis itaq; formā que fit in acie recordantis ex ea fiat que eſt memorie. ipſa tñ acies non inexiſtit ſed erat [Cap. 3.] ante iſtam. Et infra dicit. ꝙ ex eis que memoria continentur viſio facta eſt in acie cogitantis. Item infra. a ſpecie inquit corporis quod cernitur exoritur: vt ea que fit in ſenſu cernentis: et ab hac ea que fit in memoria: et ab ea que fit in memoria: ea que fit in acie cogitantis: quapropter voluntas ꝙ parentem cum prole ter copulat: per ſpeciem autem in ſenſu cernentis intelligit ipſam viſionem exteriorem: per ſpeciem vero in acie cogitantis intelligit viſionem interiorem: vnde ſtatim ſubdit. viſiones enim due ſunt. vna ſentientis/altera cogitantis: vt autem poſſit eſſe viſio cogitantis: ideo fit in memoria de viſione ſentientis ſimile aliquod ꝛc. vt in precedēti articulo eſt allegatum. Item ſubdit. propterea duas in hoc genere trinitates volui commendare. vnam cum viſio ſentientis formatur ex corpore: aliam cum viſio cogitantis formatur ex memoria: ſicut autem ſm eum ſpecies ſenſuales et notitia correſpondens ſunt due res diſtincte et cum intentione voluntatis conſtituunt trinitatem quādam. ſic ſm eundem ſpecies intelligibilis. id eſt que eſt in memoria intellectiua et rei intellectualis eſt diſtincta a viſione intellectuali et elicitiua eius: ac ambe ſimul cum intentione voluntatis conſtituunt ſuam quādam aliam trinitatem: ſicut patet libro. 14. [Cap. 3.] et pari modo intelligendum eſt de quacunq; alia ſpecie intellectiua et viſione correſpondente.

¶ Deinde probo concluſionem rationibus: ꝛ primo vna

Digitized by Google

Aug.tacta in ṽbis pͥmo allegat;:⁊ ſuppono ſicut notũ eſt
per experiẽtiã ꝙ non ſemꝑ dũ quis habet ſpẽm alicui⁹ rei
actu intelligit vel cõſiderat illã.ponatur ergo ꝙ aliqs qui
diu habuit ſpeciem nũc actualiter cogitet de re illa:cum
tamen prius immediate nõ cogitaret:et ꝙ poſt modicum
tempus deſinat cogitare:nec tamen deſinat habere ſpẽm:
quod quotidie contingit in quolibet noſtrũ:tũc arguo ſic.
iſta notitia nũc incipit eſſe ſpecie iſta non incipiẽte eſſe:et
poſt deſinet eſſe ſpecie nõ deſinẽte eſſe:⁊ vtraq̧.ſ.ſpecies
et notitia iſta actu eſt.igitur ſunt res plures ⁊ eẽntialiter
diſtincte. ❡ Ad hanc ratiõnẽ reſpondebiť negãdo añce
dens.nã caſu poſito iſta notitia non nũc incipit eẽ:ſed inci
pit eſſe notitia:nec prius deſinet eſſe:ſed deſinet eẽ notitia.
nã ipſamet ſpẽs que p̃fuit.fuit quidẽ ſed nõ fuit notitia:
nũc aũt ipſa eſt notitia.Itẽ poſtea erit ſed nõ erit notitia.
❡ Quis iſta reſponſio tedioſa ſit ad excludẽdum.non vi
deť tamen rõnalis:et ꝙ ſit contra intẽtionem Aug.vbi.ſ.
non eſt dubiũ.nam ait.ꝙ aliud ſit cũ recordamur.Cõſtat
aũt ꝙ ſpecies tũc non ſit.Item in eodeʒ capitulo ait.ꝙ cũ
cogitãtis acies id qͦ in memoria tenebať deſtiterit intue
ri nihil forme que impreſſa erat in eadeʒ acie remanebit.
que verba pro certo non poſſunt gloſari ſm modũ iſtum
reſpondẽdi. ❡ Preterea.Si iſta ſpecies que prefuit nũc
eſt notitia ⁊ prius non fuit notitia:oportet aliquẽ rationẽ
reddere ꝓpter quid nũc ipſa eſt notitia:cũ tamen pri⁹ nõ
eſſet:nec apparet poſſibilis aliqua ratio ſufficiens.

❡ Sed ad hoc diceť ſm vnũ doctorẽ ꝙ ratio eſt:quoniã
per ipſam nũc res ipſa cuius eſt ſpẽs apparet intellectui:et
habet eſſe obiectiuũ et prius nõ ſic per ipſam apperebat.
❡ Contra.aut iſta ſpecies nũc ſe habet eodẽ modo peni
tus ſm ſe ⁊ in compatione ad intellectũ et ad rem cui⁹ eſt
ſpecies:aut aliqualiter aliter.ſi eodẽ modo penitus nõ eſt
intelligibile ꝙ per eã non potius res appareat intellectui
q̃ prius:⁊ per ꝯſequẽs nec ꝙ nũc ſit notitia plus q̃ prius:
nec poteſt dici ꝙ aliter ſe habeat ſm ſe:quia nec ſm eſſen
tiam ſuam nec ſm aliquod generatũ in ea vel corruptum
ſicut clarũ eſt ſatis:nec aliter in ordine ad intellectũ:quia
hoc nõ poteſt intelligi niſi vel ſm inherentiam:vtputa:qa
nunc eſſet in intellectu:⁊ prius nõ erat:vel ecõtra.neutrũ
auteʒ diciť nec videtur congruẽter poſſe dici naturaliter
accideſe:vel ſe haberet aliter ad intellectum ſm efficien
tiam:vtpote:vel quia nunc efficitur ab intellectu:⁊ prius
non fiebat ab eo:vel econuerſo.prius efficiebatur et nunc
non efficitur:⁊ iſtud dici nõ poteſt:quia non conuenit na
turaliter vnam rem perfectã et actu exiſtentem ⁊ diu ma
nentem ſic agens de nouo habere vel non habere:et ideo
nec naturaliter eſſet poſſibile intelligere.vel ſecundo ideo
aliter ſe haberet ſm efficientiam ad intellectum:quia in
tellectus aliquid cauſaret in ſpecie:⁊ certum eſt ꝙ nõ: vel
econuerſo.ipſa aliquid cauſaret in intellectu:⁊ tunc illud
tale potius dici debet eſſe notitia q̃ ipſa ſpecies:quod eſt
propoſitum:nec poteſt dici ꝙ aliter ſe habeat in compa
ratione ad rem extra.hoc enim eſſet ſicut apparet ſm effi
cientiam ꝙ non poteſt dici cum nõ appareat quid res ipſa
cauſet in ſpecie:vel econuerſo.Et maxime quia conuenit
rem tunc non exiſtere in rerum natura:nec poteſt etiã dici
ꝙ hoc ſit ꝓpter aſſiſtentiam intentionis voluntatis:quia
nunq̃ per noſtrum velle preciſe aliqua res que non eſt in
tellectio fieret intellectio non plus q̃ albedo propter ali
quod velle meũ fieret intellectio:neq̧ propter intẽtionem
voluntatis aliquis intelligeret:niſi quia propter illam ali
qua res ſit que alias non fieret.

❡ Secũdo ad concluſionem arguo:quoniam cuʒ res co
gnoſcitur abſtractiue in ſua ſpecie eadem notitia qua res
cognoſciť abſtractiue ſpecies cognoſcitur intuitiue:ſicut
declaratum eſt in primo libro ⁊ tactum aliqualiter in ar
ticulo precedente.Species autem non eſt notitia qua ip
ſamet cognoſcitur intuitiue:vt probatum eſt in queſtione
precedenti articulo primo concluſione ſecũda.igitur ſpe
cies nõ eſt cognitio qua res extra cognoſciť abſtractiue.
❡ Secũda concluſio probatur:quia poſt deſitionem no
titie intuitiue manet ipſa ſpecies.igitur ⁊c̃. Contra con Aureol⁹
cluſionẽ iſtam arguitur pͥmo ſic.Impoſſibile eſt reſpectu in.2.diſ.
eiuſdem eſſe in eadem potentia duas ſimilitudines reali 14.q.4.
ter differentes:ſpecies eſt quedaʒ ſimilitudo perfecta rei
et intellectio ſimiliter.igitur non ſunt realiter differentes.
maior ꝓbatur:quia vel ille due eſſent eiuſdem rationis:
et tunc duo accidẽtia tantũ numeraliter differẽtia eſſent
in eodeʒ aut eſſent alterius ⁊ alterius rationis:⁊ ſi ſic vnũ
erit perfectius altero:⁊ virtute continebit ipſum:ſicut ꝑ
fectum continet ṽtualiter imperfectum: ſed impoſſibile
eſt ꝙ duo accidentia:quorũ vnum continet in ṽtute alte
rum:ſint in eodẽ ſubiecto diſtincte:ſicut tepiditas ⁊ calor
in ſummo. ❡ Confirmať:quia alias intellectus eſſet due
potẽtie:quoniã anima per intellectum bis aſſimilaretur
obiecto:ſemel per ſpeciẽ et ſemel ꝑ intellectionem.ꝑ vnam
autem potentiã vno modo tm̃ anima aſſimilatur obiecto.
❡ Confirmatur iteruʒ quia ſuperflue poneretur ſpecies.
non eñ ponitur niſi ad repreſentãdum obiectum et ad fa
ciendum ipm̃ preſens intellectui:ſed ſcðm maxime ſit per
intellectionem.igitur nõ eſt ſpecies neceſſaria.
❡ Confirmatur inſuper:qꝛ ſm philoſophũ.3.de aĩa ſicut T.c.37.
anima eſt omnia ſenſibilia ꝑ ſenſum ſic eſt omnia intelligi
bilia per intellectum.Conſtat autem ꝙ non eſt ſenſibilia
realiter:ſed per aſſimilationẽ tantu inquãtum per actum
ſentiẽdi aſſimilatur rei ſenſate.igitur ipſa ſimiliter eſt oĩa
intelligibilia per intellectum:inquãtum per actum intelli
gendi aſſimilatur rei intellecte.

❡ Secũda ratio ad idẽ eſt:quia ſi ſpecies eſſet diſtincta
ab intellectione tũc ſimul in itellectu eſſent due itellectio
nes ſeu cognitiones.conſequens eſt impoſſibile:quia nec
eſſent eiuſdẽ rationis nec alteri⁹:vt prius ꝓbatur de ſpe
cieb⁹.conſequẽtia ꝓbatur:quia nõ eſt minoris abſtractio
nis ſpecies in intellectu q̃ in ſenſu:ſed ſpecies in ſenſu ha
bet ſm propriam eius rõnem ꝙ ſit ſenſatio ⁊ cognitio for
me.igitur hoc non eſt negãdũ a ſpecie in intellectu.aſſum
ptum patet per philoſophũ.2.de anima.⁊ per Cõmenta. T.c.121
dicit eñ philoſophus ꝙ ſenſus eſt ſuſceptiuus ſpecierũ
ſine materia.et Cõmenta.exponẽs dicit.ꝙ ideo in anima
ſunt intentiones ⁊ comprehenſiones:⁊ extra animam non
ſunt intentiones neq̧ comprehenſiones.

❡ Confirmatur:quia nichil requiritur ad hoc ꝙ forma
aliqua ſit vera comprehẽſio:niſi ꝙ per ipſam exhibeatur
obiectum in eſſe obiectiuo preſentialiter:habere enim ſic
obiectuʒ preſens eſt ipſum cognoſcere:⁊ ecõuerſo.ſed ſpe
cies inquãtum eſt ſimilitudo rei habet ex propria condi
tione ꝙ exhibeat rem preſenteʒ in eſſe obiectiuo.igitur ex
propria cõtradictione habet ꝙ ſit vera comprehenſio.
❡ Confirmať hoc ipſum:quia actus intelligendi ex hoc
preciſe habet ꝙ exhibeat rem preſentem in eſſe obiectiuo:
quia eſt ſimilitudo rei:⁊ quia ſpecies etiam eſt ſimilitudo
licet non ita clara.igitur ⁊c̃.

❡ Tertia ratio eſt ſpecies autẽ ponitur in intellectu alia
ab intellectione:vt ſuppleat vicem obiecti in ratione ter
minãtis:aut in ratione principij formalis elicitiui actus:
a qualibet eñ opi.ponente ſpeciem diſtinctã ab actu po
nitur ꝓpter alterũ predictorũ:ſed non eſt ponenda ꝓpter
primũ:qꝛ act⁹ quo intelligo roſam nõ terminať ad ſpecieʒ
roſe:alias oĩs intellectio que eſſet mediante ſpecie eſſet
reflexa:terminaretur eñ immediate ad aliquid in intel
lectu.Item nõ eſſet tũc notitia nec ſcientia de rebus:nec
verificarentur ꝓpoſitiones immediate de rebus:imo hec
propoſitio eſſet falſa.triangulus habet tres:inquãtum
comparatur ad intellectum enuntiantem.

¶ Preterea. Sẽſus immediate terminatur ad res extra
quoniã immediate iudicat res que ſunt extra alias ſenſa
tio eſſet actus reflexus.igitur multo magis intellectus
iudicat de rebus ipſis. ¶ Preterea. Intellectus intelli=
gendo roſam aut ſiſtit in ſpecie roſe:⁊ tunc ſequitur ꝙ in=
tellectus nihil intelligit de rebus:aut ex ſpecie ꝓcedit vl=
tra ad res.⁊ tũc ſequitur ꝙ omnis actꝰ intellectꝰ circa res
eſt diſcurſiuus:que ambo falſa ſunt:nec eſt ponẽda ſpẽs
propter ſcdm:vt ſcilicet ſe habeat in rõne elicitẽtis actum
vna cum intellectu:q: impoſſibile eſt effectũ excedere im
perfectã cauſam ſuam equocam:ſed intellectio eſt perfe
ctior ſpecie.igitur non põt eſſe eius effectus equiuocus:ſed
cũ non poſſit eſſe etiam eiꝰ effectꝰ vniuocus cũ ſit alterꝰ
T.cõ.2. rõnis.igitur nullo modo eſt effectꝰ eiꝰ. Huius intẽtionis vi
T.cõ.6. detur eſſe philoſophꝰ.3.de anima.vbi ait.ꝙ anima eſt locus
ſpecierũ non tota:ſed intellectꝰ. Item ibidem ꝙ intellige=
re eſt pati:q̄ vera nõ eſſent ſi ſpecies eſſet aliud ab intelle=
ctione. Et quod multum facit ad hoc vt dicunt eſt:quia
Ariſto.non fuiſſet tantũ diminutꝰ:ꝙ nullam mentionem
feciſſet de ordine ſpeciei ad intellectionẽ ſm quem primo
imprimitur ſpecies ⁊ poſt intellectio.

¶ Ad primũ nego maiorem. Ad ꝓbationem dico ꝙ ſunt
ſimilitudines alterius ⁊ alterius rõnis:⁊ cũ infertur.igitur
vna eſt perfectior altera,⁊ cõtinet eam ꝟtualiter ⁊c̃.dico
primo ꝙ ſi iſta ꝓbatio valeret cõcluderet multa falſa:et
contra iſtũmet arguẽtem.⁊ contra quẽlibet aliũ.per ſimi
lem eñ modum probaretur ꝙ in intellectu nõ ſimul poſſunt
eſſe actꝰ apprehẽdẽdi ⁊ actꝰ aſſentiẽdi:nec aliqui alij duo
actus diuerſarũ rationũ. Item nec plures habitꝰ:nec ha
bitus ⁊ actus ſimul neq: ſpecies plures:ita etiã in volun=
tate nõ poſſent ſimul eſſe aliqui duo actꝰ vel duo habitus
aut habitus cũ actu:⁊ vniuerſaliter nulle due forme poſ=
ſent eſſe ſimul in eadẽ materia:que omnia ſunt abſurda.⁊
ꝙ ita probaretur clarum eſt volenti predictã conſequentiã
cuilibet taliũ applicare. Reſpõdeo tñ ad rationẽ:⁊ primo
nego cõſequentis ꝓpter illam partẽ conſequẽtis:qua dz.
cum vnũ contineret aliud ꝟtualiter.nõ enim qdlibet alio
perfectiꝰ continet illd virtualiter ꝓprie loquẽdo.nam ſic
cõtinere nõ dicitur:niſi qd vel põt aliud ꝓducere vel qd in
omne in qd aliud poteſt ⁊ illud aliqd plus.⁊ conſtat ꝙ nõ
quelibet que ſunt alterꝰ rationis ſic ſe habẽt adinuicem.

¶ Secũdo cõcedo ꝙ ſpecies ꝟtualiter cõtinet actũ:ſed
non ſicut cauſa totalis:quis nõ ſit perfectior actu:⁊ nego
illd aſſumptũ:impoſſibile eſt ꝙ duo accidẽtia:quorũ vnũ
cõtinet alid ꝟtualiter:ſint in eodẽ ſubiecto.patet inſtãtia
de habitu ⁊ actu ⁊ de luce ⁊ ſpecie coloris in medio.vide=
licet per ponẽtes eas.de quorũ numero eſt ipſe arguens:
et de multis alijs in intellectu et voluntate poſſet inſtari:
nec probatio valet:quia particularis eſt. ¶ Ad cõfirma=
tionem primã cum dicitur.alias intellectꝰ eſſet due poten=
tie.nego conſequentiam.

¶ Ad ꝓbationẽ dico ꝙ poſſibile eſt eandẽ potẽtiã eidẽ
aſſimilari pluribꝰ modis diuerſaꝝ rõnũ quicqd ſit de plu
ribꝰ modis eiuſdẽ rõnis. ¶ Ad ſcdam cõfirmationẽ:nego
ꝙ ſpecies ſupfluat. Ad ꝓbationẽ dico ꝙ aliter p̄ſentatur
obiectũ per ſpẽm aliter ꝑ actũ.nã ꝑ ſpẽm repſentatur tanq̄
per illd in quo cognoſcitur:et quaſi modo habituali:ꝑ actũ
vero tanq̄ ꝑ illũ quo cognoſcitur ſiue qd eſt actualis cogni
tio eius:quis vocabulũ repreſentationis ſatis incongrue
actui applicetur:⁊ ſic patet ꝙ ſpẽs nõ eſt ſupflua.

¶ Ad tertiã cõfirmationẽ cõcedo cõcluſionẽ:ſz ex illa nõ
infertur ꝙ principalr itelligit.videlz ꝙ nõ ſint ſpẽs diſtĩcte
ab actibus nã et in ſenſu ſunt hmõi ſpẽs ſicut ꝓbatũ eſt.

¶ Ad ſecũdã rõnẽ dico pmo ꝙ viriliter militat cõtra fa=
ctorẽ ſuũ:ſi intelligatur vt ſonat.primo qdẽ ex eo ꝙ dicit im
poſſibile eẽ duas cognitiones eiuſdẽ vel diuerſarũ ratio=
num eſſe in intellectu. nam infra expreſſe dicit oppoſitũ
de angelis : de quibus tñ probatio impoſſibilitatis dicte
eque concluderet:vt patet applicanti. ¶ Secundo q: ex
probationibus ɔſie manifeſte ſequitur ꝙ quelibet ſpecies
exiſtens in intellectu eſt actualiter cognitio.et per ɔñs ꝙ
quilibet homo ſimul actualiter intelligit oĩa:quorũ ſimul
habet ſpecies:qd eſt etiã contra eum ⁊ contra veritatẽ.et
ꝙ ita ſequatur non opus eſt declarare:q: ſtatim adhibẽti
curam ptz ſic eſſe. ¶ Scdo reſpondeo ad rationem:⁊ ne=
go conſequentiã. Ad probationẽ dico ꝙ illa non eſt ſuffi=
ciens ratio. nam nõ quodlibet eque abſtractũ vt ſenſatio
eſt cognitio.patet de volitionibus que ſunt abſtractiores
q̄ ipſe ſenſationes:⁊ tñ ſm cõmunem opĩ.⁊ iſtum arguen=
tem non ſunt cognitiones. Item habitus intellectuales
non ſunt cognitiones : et tñ non ſunt minus abſtracti ſen=
ſationibus. dico igitur ꝙ talis abſtractio et ſpiritualitas
bene requiritur ad eſſe cognitionẽ.et hoc ſolum intendũt
ibi Philoſophus et Cõmen.et ſufficit ad eorum propoſi= T.c.121
tum:⁊ ideo bene cõcludit idem Cõmenta. ꝙ forme extra
animã non ſunt cõprehenſiones. hec tñ abſtractio non ſo=
la ſufficit vt res ſit cognita: vnde ꝙ Cõmẽta. dicit.⁊ ideo
in aĩa ſunt intentiones ⁊ cõprehenſiones: non debet intel=
ligi ꝙ ideo precise:ſed ideo alijs tñ conditionibus neceſſa
rijs concurrẽtibus. ¶ Ad confirmationem dicendum ꝙ
non qualiſcũq: exibitio preſentie obiecti ſufficit: ſed ea ã
tũmodo per quã res in actuali conſpectu mentis cõponi=
tur.iuxta ſentẽtiam ⁊ modum loquẽdi Auguſt.12.de tri. Cap.6.
hoc aũt non fit per ſpeciem ſolũ. nam per ſpeciẽ habitua=
liter tñ obiectũ eſt preſens. alioquin ſi actualiter ſemper
actualiter intelligeretur omne cuius ſpecies eſſet in intelle
ctu:qd eſt falſum. ¶ Confirmatur reſpõſio.nam certum
eſt ꝙ res extra non eſt magis preſens intellectui per ſpe=
ciem preciſe/q̄ ipſamet ſpecies: ⁊ tamen ipſa non ſemper
cognoſcitur.et idem dicit Auguſti. de mente que ſemper
ſibi eſt preſens:⁊ tamen non ſemper ſe cogitat. ¶ Ad aliã
dicẽdum ꝙ non omnis ſimilitudo rei eſt cognitio. ¶ Ad
tertiam rationem dico ꝙ ſpecies ponitur propter vtrũq:
reſpectu tamen abſtractiue tantum ipſius rei extra et in=
tuitiue ſui ſicut et ſm vtrãq: habitudinem ſe haberet ob=
iectum ad ſuam notitiam intuitiuam. ¶ Ad primam pro
bationem qua arguitur ꝙ non in ratione terminantie.di=
co ꝙ ſi tu velis vocare omnem notitiam imediate temina
tam ad aliquid exiſtens in intellectu reflexam. cõſequẽs
eſt verũ nec ꝓbatur ipſum eſſe falſum. Si vero ſtrictius
et magis ſm conſuetam acceptionem vocabuli.illa noti=
tia tñ vocetur reflexa que eſt notitia notitie . nego conſe=
quẽtiam que etiã non probatur in hoc ſenſu. ¶ Ad aliud
cum dicitur:ꝙ tunc non eſſet notitia de rebus extra:nego
conſequentiã:⁊ ſimiliter aliam qua infertur ꝙ propoſitio
nes non verificarentur imediate de rebus/ ſeu magis ꝓ=
prie pro rebus:⁊ iſte conſequentie non ꝓbantur ab iſto:et
ꝙ oppoſita conſequentiũ ſtent cũ antecedẽtibus ſufficiẽ=
ter declaratũ eſt in primo. di.3.in. 2.dubio illius queſtio=
nis.vtrum res ſenſibiles naturaliter intelligãtur a nobis.
pro nunc aũt oſtendo debilitatem iſtarum argumentatio
num ex vno quod ponit beatus Aug.4.ſuper Geñ.in plu
ribus locis.et in alijs etiam libris ibidem.videlicet ꝙ an=
geli vident in verbo creaturas : et perfectius eas cogno=
ſcunt per notitiam quam habent de eis in ipſo verbo/ q̄
per eam quam habent de eis immediate in propria natu
ra ipſarum:et in hoc cõmunius doctores aſſentiũt Aug.
ponatur ergo ꝙ angelus habeat precise iſtam notitiã de
creaturis in verbo : ⁊ nullam habeat de ipſis immediate
in proprio genere:nunquid dicetur ꝙ ipſi non habent no=
titiam de rebus/aut ꝙ propoſitiones quas formarent de
rebus extra non eſſent vere pro ipſis rebus. puto ꝙ hoc
nullus intelligens diceret. Et ex hoc apparet ꝙ in ꝓpoſi
to tales argumentationes nullius virtutis exiſtunt.

Digitized by Google

¶ Ad aliam de illa ſiſtentia ⁊ non ſiſtentia reſponſum eſt: vbi ſupra ⁊ quod infertur de diſcurſu non eſt conſequens proprie loquẽdo: ſic nec beatus videns creaturas per verbũ dicitur intelligere illas per diſcurſum: nec deus etiaȝ ſm opi. multorũ qui dicũt ꝙ intelligit creaturas intelligẽdo eſſentiam ſuam. ¶ Deinde cum probatur ꝙ nõ ſe habet ſpecies in ratione elicitiui reſpectu actus. ¶ Ad primuȝ dico ꝙ aſſumptum falſum eſt de cauſa equiuoca nõ totaliter inſtantia ptȝ. nam viſio albedinis eſt effectus equiuocus albedinis exiſtentis in corpore: ⁊ tamen perfectior ea. ¶ Ad aliud cũ dicitur ꝙ intelligere nõ eſſet pati. dico ꝙ falſum eſt: quoniã quicquid ponatur actiuũ intellectionis: quia tñ intellectio recipitur in itellectu. intellect⁹ patitur tali paſſione: que ſcȝ eſt ſalus ⁊ protectio: ⁊ ipm̃ intelligere eſt vere pati. vtrum autẽ intellectus ſe habeat paſſiue tñ vel etiã actiue reſpectu itellectionis. infra videbit᷑.

¶ Ad vltimum dico ꝙ ſatis innuit ordinẽ illum per hoc ꝙ dicit tales imagines ſe habere ad intellectum ſicut ſenſibilia ad ſenſum: quod eſt verum de quibuſcũq; imaginibus vel ſpeciebus per quas vel in quibus intellectus itelligit ſiue ſint in intellectu ſiue alibi. quis autẽ ignorat ꝙ ſẽſibilia ſunt cauſa ſenſationum: ⁊ nõ econuerſo. Et per hoc non cõſequenter aduertat ꝙ ſpẽs in intellectu eſt cauſa intellectionis: cuius eſt obiectum ipſa et non econuerſo.

Quantum ad articulum tertium qui eſt de principali queſito pono cõcluſiones tres Prima eſt. ꝙ angeli aliqua cognoſcunt per ſpecies. Secunda ꝙ non oĩa que cognoſcũt: cognoſcunt per ſpecies. Tertia ꝙ quecũq; cognoſcunt per ſpecies diſtinctas ab actibus. i. ab actualibus intellectionibus. ¶ Primã cõcluſionem probo ſic. angeli cognoſcũt naturaliter aliqua preterita que nõ ſunt ⁊ diſtincte recordãtur ipſoꝝ. igitur aliqua cognoſcũt per ſpecies. añs cõmuniter concedit᷑. ⁊ probat᷑ ex dicto Auguſti. in lib. de diuinatione demonũ. vbi ait. ꝙ acceſſit demonibus per tam longũ tempus quo eoꝝ vita ꝑtenditur rerum longe maior experientia/ ꝙ̃ hominibus poteſt ꝓpter breuitatem vite peruenire: ⁊ eandẽ
Cap.26. ſententiã ponit. 2. ſuper Geñ. ad litterã. Conſtat aũt ꝙ experiẽtia ſm ꝙ de ipſa nũc loquit᷑ acquirit᷑ ex multis memorijs: vt ptȝ in ꝓhemio meta. Eiuſdẽ nãq; rei multe memorie vnius experientie poſitionem faciunt. vt ibi ſcribit Philoſophus. ¶ Preterea. Cum homo poſſit hoc non eſt negandũ ab angelo. ꝯña probat᷑. nam cognitio memoratiua/ ſeu recordatiua ꝓpriĳſſime eſt per ſpeciẽ: ſicut idẽ Philoſophus vult in lib. de me. ⁊ re. ⁊ Auguſt. 11. ⁊. 14. de tri. ſicut ꝓlixe eoꝝ auctoritatibus. ptȝ in. q. ſepe allegata: ⁊ ſicut rei nos euidẽtia docet. ¶ Confir. nam omne quod cognoſcitur ab angelo/ vel cognoſcitur imediate in ſeipſo vel mediate in ſpecie ſua. Sed preterita et non exiſtentia non poſſunt cognoſci ab angelo naturaliter in ſeipĩs ſicut nec a nobis: vt patet per experiẽtiam: nec in hoc diffrẽtia eſt inter angelos et nos quãtum ad notitiam naturalem quã Auguſt. vocat veſpertinam de qua loquens angelis.
Cap.35. 4. ſuper Geñ. ait. Quam notitiam precedebant que fiebant: quia precedit cognitionẽ quicquid cognoſci poteſt. niſi enim prius ſit quod cognoſcitur cognoſci non poteſt: quod intelligendum eſt de prioritate nature et cauſalitatis. non autem tẽporis ſicut innuit infra. Et probatur ex
Cap.38. eo quod ſcribit. 14. de trini. Ex hoc autẽ manifeſte ſequi-
Cap.10. tur ꝙ niſi aliqd ſit ab eis cognoſci in ſe naturaliter nõ poteſt. igitur in ſpecie cognoſcũt: ⁊ habetur ꝓpoſitũ. ¶ Secundã cõcluſionẽ ꝓbo primo: qꝛ deũ nõ cognoſcũt ꝑ ſpeciem: alias nõ eum intuitiue ⁊ faciliter viderẽt: quod eſt falſum: vel ſimul viderẽt eum duplici notitia. vna intuitiua alia abſtractiua: qꝺ ponere videt᷑ ſuperfluũ. ꝯña patȝ: qꝛ illud dꝛ cognoſci ꝑ ſpeciẽ qꝺ cognoſcit᷑ in ſpecie ſua et non imediate in ſeipſo: nec aliquid aliud intelligo per cognoſci per ſpeciem: vnde ⁊ propter hoc ſolum ipſa ſpecies eſt ponẽda. ¶ Scdo angelus non intelligit ſeipm̃. nec ea que in ipſo ſunt ꝑ ſpeciẽ ⁊ intelligit illa. igitur nõ oĩa que intelligit intelligit ꝑ ſpeciẽ: aſſumptũ ꝓbatur: qꝛ nos talia in nobis intelligimus imediate ⁊ nõ ꝑ ſpeciẽ mediã: vt probatũ eſt in primo. d. 3. vbi querit᷑ vtrũ res inſenſibiles naturaliter a nobis cognoſcantur: ⁊ per eaſdẽ rõnes illud ipſum ꝓbat᷑ de angelis. ¶ Tertio nos per ſenſum et etiã per intellectũ cognoſcimus quedam ſingularia ſenſibilia intuitiue: ⁊ non per ſpeciẽ mediã: vt ꝓbatũ eſt ibidẽ in. q. de cognitione rerũ ſenſibiliũ. igitur angelus ſenſibilia exiſtentia cognoſcit intuitiue ⁊ non per ſpeciem mediã: alioquin non ita perfectã notitiã haberet naturaliter de ipſis ſicut nos: qꝺ non eſt dicendũ. ¶ Tertia cõcluſio ꝓbatur: qꝛ quacũq; cognitione aliqd cognoſcit᷑ ab angelo mediãte ſpecie cognoſcit᷑ ipſa ſpecies. igitur quicquid angelus cognoſcit mediãte ſpecie cognoſciet per ſpeciẽ diſtinctã ab actuali notitia illi⁹. ptȝ ꝯña: qꝛ oĩs notitia qua ſpecies cognoſcit᷑ eſt diſtincta ab illa ſpecie: ſicut ptȝ ex precedẽti. q. ꝓxima. ¶ Ad argumentũ. q. negãdum. eſt añs. nam licȝ quedã homo cognoſcat ⁊ per ſenſum ⁊ intellectum imediate non per ſpeciẽ: aliqua tñ cognoſcit per ſpeciẽ: ſicut dictum eſt: ⁊ ita ſuo modo eſt de alĳs etiam.

¶ Diſtinctionis ſeptime Queſtio. iiij.

Tertio qꝛ in tertio articulo precedẽtis. q. ad probandũ ꝙ angelus aliqua cognoſcit per ſpeciem: aſſumptũ eſt ꝙ non exiſtentia non poſſunt/ nec a nobis/ nec ab angelis cognoſci in ſeipſis/ ſeu intuitiue: quod idem valet apud me: ⁊ hoc ipſum etiam tenui in primo. d. 3. q. 1. oppoſitum aũt tenuit quidã valens Bachal᷑. mecũ in lecturam concurrens: ⁊ de hoc materia conferendo ſimul dicta ſunt hinc et inde ꝙ̃ plura que inferi huic operi vtile iudicaui. Idcirco nũc quero vtrũ aliquid non exiſtẽs poſſimus naturaliter intueri/ ſeu intuitiue cognoſcere. ⁊ arguo primo ſic. ¶ Intellectus naturaliter cognoſcit intuitiue omne quod exterius ſenſui apparet: ſed aliquid non exiſtens apparet exterius ſenſui ergo ⁊c̃. Maior patet: quia ſenſus cognoſcit intuitiue omne quod exterius ſibi apparet. probatur hoc: quia conſtat ꝙ omne ſibi apparens ipſe cognoſcit ⁊ non abſtractiue: qꝛ notitia abſtractiua non cõpetit ſenſui exteriori. igitur intuitiue. et ſi ſenſus. igitur et intellectus: cum ſit potentia perfectior. Minor probatur: quia aliter quodlibet apparens eſſet verum.

Oppoſitum arguitur per Aug. 4. ſup Geñ. d. vt allegatum eſt in. q. precedente. articulo tertio niſi prius ſit quod cognoſcatur cognoſci non poteſt. igitur non exiſtens non poteſt naturaliter a nobis cognoſci intuitiue. Cap.35.

De. q. tenuit predictus venerabilis Bachal᷑. ꝙ non exiſtens poteſt a nobis naturaliter: tam per ſenſum/ ꝙ̃ per intellectũ intuitiue cognoſci: ⁊ fuit prima ratio ſua illa que facta eſt arguẽdo ad. q. ¶ Secunda fuit. talem actũ per oĩa habet aliqñ ſenſus: ⁊ etiaȝ intellectus: et de non exiſtente qualem haberet: ſi illud actualiter exiſteret et actualiter ſenſum imutaret. ergo de non exiſtente habet aliquando intuitiuam cognitionẽ. conſequentia nota eſt: quia cognitio quã haberet: ſi illud actualiter exiſteret ⁊ ſenſum imutaret eſſet vtiq; intuitiua. antecedens videtur notum per experiẽtiam: quia ſi aliquis tãgit duo corpora realiter ſpherica: ⁊ poſt per cancellationem digitorum vnum tantum experitur ſimilem notitiam dualitatis hincinde. Et hoc magis apparet quia iudicia ſequentia habita virtute illarum notitiarum ſunt oĩno ſimilia.

Quale eñ iudiciū haberet tangēs duo realiter:talē ha-
bet per oīa tangēs per cancellationem:ꝛ niſi aliūde certi-
ficaretur eque aſſentiret vni iudicio ſicut alij.

¶ Confirmatur ſic. de quibuſcūqꝫ intellectus habet ſimi-
lia iudicia naturaliter cauſata. de eis pꝛebet naturaliter
ſimiles appꝛehenſiones. patet. qꝛ iudicia naturaliter cau
ſantur a ſimplicibus appꝛehenſionibus:ꝛ ſine eis natura-
liter cauſari non poſſunt:ſed de exiſtente ꝛ non exiſtente
habet aliquādo intellectus ſimilia iudicia:vt dari poſſet
exemplū in multis:ſed iudicium quo intellectus iudicat
exiſtens eſſe non poteſt haberi naturaliter niſi pꝛehabea-
tur appꝛehēſio ſimplex intuitiua exiſtentis. igitur nec iu-
diciū quo iudicat nō exiſtēs eſſe haberi poteſt ſine appꝛe-
henſione intuitiua ſui vel ſaltem alterius:ſed alterius nō:
quia virtute intuitiue alterius rei non iudicat intellectus
de eſſe alterius:vt patet inducendo.

¶ Oppoſitam ↄcluſionem ego tenui ꝛ pꝛobaui duabus
rationibus:que etiā habentur in pꝛimo lib. diſt. 3. q. pꝛima
fuit autē vna hec ſi homo poteſt naturaliter cognoſcere
intuitiue ſenſibile nō exiſtens:maioꝛi vel pari rōne poſſet
naturaliter cognoſcere ſenſibile exiſtens ꝙtūcunqꝫ eſſet
remotū vel occultum. hoc autē eſſe falſuꝫ patet per expe
rientiā. nemo eniꝫ eſt qui naturaliter poſſit intueri colorē
margarite exiſtentis in arca regis tartaroꝛum:vel regis
indoꝛum:aut alterius coꝛpoꝛis diſtātis plurimū vel ocul
ti. cōſequentia pꝛobatur:quia nullo exiſtēte eſt magis co-
gnoſcibile aliquid non exiſtens ceteris paribus:ſaltem ta
le:quod ſi exiſteret eſſet eiuſdem rationis et omnino ſimi-
le cum illo exiſtente:nec etiam aliqua res naturalis ma-
gis poteſt cauſare notitiam nō exiſtentis ꝙ exiſtentis ſibi
ſimilis:vbicūqꝫ et qualitercūqꝫ exiſtat:ꝛ hec clara ſunt vt
puto cuilibet cōſideranti. ¶ Secūda ratio fuit hec. non
eſt naturaliter poſſibile ꝙ homo cognoſcat ſimul itutiue
quōlibet ſingulare ſenſibile ſimiliū ſingulariū que fuerunt
aut ſimiliū que erūt vel ſimiliū poſſibiliū que nunꝙ erūt.
igiṫ eſt poſſibile naturaliter ꝙ homo cognoſcat intuitiue
aliquod ſenſibile nō exiſtens. quero tunc aut ille videt ſen-
ſibile qd fuit:ꝛ tunc cū nullum ſimiliū ſenſibiliuꝫ plus ha-
beat cauſalitatē aliꝙ vel habitudinem ꝙcunqꝫ ad hanc
viſionem ꝙ cetera:nec deus etiaꝫ ſuppleat cauſalitatem
alicuius coꝝ ſpecialiter cauſando. ſ. eandē notitiā quam
ipſum cauſaret ſi exiſteret:cū ponatur talis viſio naturali
ter cauſari. ſequitur ꝙ pari rōne qua videt vnum videat
quōlibet ſenſibiliū pꝛeteritoꝝ:ꝛ ſic ſi videt albedinem non
exiſtentē et pꝛeteritā ſimul videt quaſcūqꝫ ſimiles ꝙ nūꝙ
fuerunt. Eodē modo pꝛobatur ꝙ nō videt albedinē futu-
ram neqꝫ poſſibilem non futurā:quia tunc videret ꝙlibet
ſimilē futuram vel poſſibilem. ¶ Adduxi ad hanc aucto
ritatem Augu. 11. de trini. dicentis. nec vlla poteſt viſio ſi
Cap. 2. nō ſit coꝛpus qd videri queat:quod intelligendum eſt de
potentia naturali creature. ¶ Ad pꝛimā rationem ſuam
reſpondi diſtinguēdo de duplici apparētia. ſ. ſimplici et
complexa que nō eſt aliud ꝙ iudiciū quo aliquid cōple-
xe ſignificabile iudicatur. Si de hac iudicatiua apparē-
tia intelligaṫ maioꝛ negaui illam:ꝛ ſimiliter aſſumptā ad
eius ꝓbationem. dico eñ ꝙ nec ſenſus nec intellectus co
gnoſcit intuitiue eſſe:imo nec aliquid qd apparet apparē
tia complexa ſiue appareat itellectui ſiue ſenſui. Et vltra
ad ꝓbationem cū dicitur. ꝙ omne ſibi apparēs ſenſus co
gnoſcit ꝛ nō abſtractiue. igitur intuitiue. Reſpōdeo ꝙ lo-
quendo de apparētia complexa:vt pꝛius:ꝛ de cognitone
ſimplici. antecedens eſt falſum rōne pꝛime partis ſue. Si
vero nō intelligatur de cognitione ſimplici. quicquid ſit
de antecedēte. cōſequentia nō valet. Nā notitia intuitiua
ꝓpꝛie accepta:vt de ipſa nūc eſt ſermo:eſt notitia ſimplex
non complexa. ſi vero maioꝛ intelligatur de apparētia ſim
plici:que vtiqꝫ in ſenſu exterioꝛi eſt ipſa ſimplex intuitio

rei ſenſate:maioꝛem pꝛimi. ſyllogiſmi concedo ꝛ nego mi-
noꝛem:qua dicitur ꝙ non ens apparet ſenſui.

¶ Ad ꝓbationem cum dicitur. ꝙ alias quodlibet appa-
rens eſſet verum. patet ꝙ non eſt ad pꝛopoſitum:quia hic
accipitur apparētia pꝛimo modo. ¶ Ad ſecūdam rōnem
dixi ꝙ vel añs ſumitur pꝛeciſe indefinite ſicut ꝓfertur vel
ſumiṫ loco hui⁹ vl'is. Qualēcūqꝫ actū haberet ſenſus de
exiſtēte talem per omnia aliquādo habet de nō exiſtente.
Si pꝛimo modo negaui cōſequentiā:nec ꝓbo. Exemplū
non eñ ſequitur. talem formā habet nix qualē habet lac.
igitur nix habet dulcedinē. nam añs eſt verū et cōſequēs
falſum:nec valet ꝓbare per hoc:qꝛ lac habet dulcedinē.
Si vero ſumaṫ antecedēs ſecūdo modo. nego ipſum. nec
valet ꝓbatio:quia talis tangens pꝛi⁹ duo:ꝛ poſtea vnum
tantū nō habet ſimilē notitiā ſimplicē de dualitate:quia
poſtea nō tangit duo vt pꝛius:licet foꝛte habeat ſimile iu
dicium complexum:et qꝛ in confirmationib⁹ ſuis ex hoc
nitiṫ pꝛobare ꝓpoſitum. dico ꝙ illud ſup quo ſuſtentātur
cōfirmationes ꝓdicte. ſ. ꝙ ſi'ia iudicia natural'r habita ſp
cauſanṫ ex ſi'ibus appꝛehēſionib⁹ ſimplicib⁹. ſi quelibet
iudicia eiuſdē ſignificati complexi appellenṫ ab iſta ſimi
lia:quēadmodū videtur ipſe accipere:qꝛ nec aliter poteſt
oſtendere ꝙ tangens pꝛius ꝛ poſtea in caſu ſuo ſi'ia iudi-
cia habēt de dualitate tactoꝝ:ſic inꝙ accipiēdo iudicia
ſimilia dico ꝙ illud fundamentū eſt falſum. pꝛobatio tan
gens eñ duo ſpherica ꝛ non videns illa ſimile iudiciū ha
bet cū illo qui illa videt ꝛ nō tāgit:ꝛ tamē non habēt ſimi-
les appꝛehēſiones ſimplices ex quib⁹ cauſenṫ:qꝛ iudiciū
vnius cauſatur ex viſione:ꝛ iudiciū alterius ex tactione.
Item vnus ex recoꝛdatione ꝛ abſtractiua notitia iudicat
niuē eſſe frigidā. alius vero tāgens eā pꝛimo nō ex aliqua
ſimili notitia ſimplici:ſed ex actuali intuitione ſeu ſenſa-
tione exterioꝛi imediate ad frigiditatem niuis terminata
iudicat idipm. Interdū etiā. vnus hoc idē iudicat ꝑ nar-
rationē alterius:qd alius iudicat ex actuali experientia:
vel ex memoꝛia i eo derelicta. Et ſic in multis poſſet oſtē-
di ꝙ non ſemꝑ ſimilia iudicia ex ſimilib⁹ ſimplicibus cau-
ſanṫ appꝛehēſionibus. ¶ Ad rōnes vero meas ipſe reſpō
dit ſic. ¶ Ad pꝛimā dixit ꝙ de quocūqꝫ ſenſibili nō exiſtē
te ipſe experitur ſe habere notitiā intuitiuam:ꝛ de omni
ſimili exiſtente ꝙtūcunqꝫ remoto vel occulto poſſet habe-
re intuitiuā:ſi cauſe ſufficiētes cōcurrerent ad cauſandū
notitiam ſenſibilis exiſtentis:vel occulti:ſicut aliquando
concurrunt ad cauſandum notitiam non exiſtentis.

¶ Ad ſecūdam negauit cōſequentiā. Ad ꝓbationē dicit
ꝙ talis nō videt qdcunqꝫ exiſtens:ſed ſolū illud ad cuius
viſionem cauſandū ſufficiunt cauſe naturales pꝛeſentes.
verbi gratia. cognoſcēs intuitiue dualitatē coꝛpoꝝ ſperi
coꝝ ꝟbi grā. piſoꝛum per cancellationem digitoꝛum co-
gnoſcit ſolum dualitateꝫ que opponeretur vnitati piſi ta-
cti:ꝛ non ꝙcunqꝫ aliam.

¶ Ad auctoꝛitatē Aug. dicit exponēdo ſi non ſit coꝛpus
quod videri queat vel aliquid. ſupple vel aliqua que eq-
ualeant in cauſando viſionem:nunc auteꝫ dicit ꝙ alique
res equiualent in cauſando viſionem de ipſo.

¶ Pꝛo excluſione harum ſolutionum et confirmatione
concluſionis mee poſui dues pꝛopoſitiones:quarum pꝛi-
ma fuit. nulla res extra naturaliter percepta per ſenſum
poteſt cauſare in anima percipientis intuitiuaꝫ notitiam
alterius rei ſenſibilis actualiter exiſtentis non ſimul par-
tialiter concauſantis. Iſta eſt euidens per experiētiam.
nec enim vnus coloꝛ dum videtur cauſat in anima cum
videntis notitiam alterius coloꝛis actualiter exiſtentis:
non tamen ſecum mouentis eandem potentiam ꝛ concau
ſantis viſionem in ea:et multo magis non cauſat noti-
tiam intuitiuam ſoni aut alterius ſecūdum ſpeciem ſen-
ſibilis non actualiter eundem ſenſum immutantis:niſi qs
foꝛte dicat ꝙ immo cauſat:ſed nos non ꝑcimus:ſed tunc

Digitized by Google

pariter dici poterit ꝙ ſon⁹ perceptus a ceco nato cauſat in aïa eius intuitiuam notitiã coloris.ipſe aũt nõ ꝑcipit.

¶ Preterea. A ſic dicente querẽdu꜒ eſſet vnde conſtaret ſibi ꝙ vnum ſenſibile iſto modo cauſat notitiam alterius: licet non percipiamus.

¶ Secũda propoſitio.nulla res extra ꝑcepta per ſenſum naturaliter cauſat in anima percipientis notitiam intuitiuam alicuius ſenſibilis non exiſtentis non pariter concauſantis.hoc patet ex prima.tum quia magis vel ſaltem non min⁹ videtur ꝙ poſſet cauſare notitiam ꝗ̃uis exiſtentis ſibi ſimilis ſeu ꝙ eſſet ſibi ſimile ſi exiſteret: q̃a adhuc nec illi ſuffragatur non eſſe:nec huic aliquid nocet eſſe: tum quia ſi illud ſenſibile non exiſtens:cuius notitia꜒ hec res diceret poſſe cauſare exiſteret:hec res non poſſet cauſare notitiam illius intuitiuam.igitur nec poteſt dũ illud exiſtit.cõſequentia eſt euidens.aſſumptu꜒ patet.q: alias in tali caſu dubitandum eſſet vtrum ſentiens ſentiat aliquod abſens ſenſibile exiſtens alibi.verbi gratia.in exemplo huius ſocij cum quis cancellatis digitis tãgit vnum piſum.⁊ videtur ſibi ꝙ tangat duo piſa:talis haberet dubitare vtrum tangat aliquod aliud piſum alibi exiſtens. que tñ dubitatio nulli vnꝗ̃ accidit homini ſane mentis.

¶ Ex his confirmatur cõcluſio ſupra poſita ſic.nulla res ſenſibilis poteſt naturaliter percepta per ſenſum cauſare notitiam intuitiuã ſenſibilis non exiſtentis nec naturaliter concauſantis.igitur null⁹ poteſt naturaliter intuitiue ſentire nõ exiſtens.patet conſequẽtia:quoniam quelibet ſenſatio intuitiua que naturaliter cauſatur in nobis cauſatur ab aliqua re ſenſibili actu a nobis percepta per ſen-
Cōme.51. ſum:ſicut patet per experiẽtiam.vnde etiam in exemplo
Cōme.5. ſocij intuitiua tangentis ipm digitis concellatis cauſat
a piſo tacto.Ex his quoq; excluditur ſolutio prime rationis ſic.in nullo caſu quis naturaliter poteſt intuitiue cognoſcere aliquod ſenſibile abſens vel occultum.igitur ibi nullo caſu poſſunt naturaliter cõcurrere cauſe ſufficientes cauſare notitiam intuitiuam abſentis exiſtentis ſenſibilis vel occulti.patet ex oppoſito conſequentis reſponſionis date.et vltra . igitur in nullo caſu naturaliter poſſunt concurrere cauſe ſufficientes cauſare notitiam intuitiuã non exiſtentis.conſequentia patet hic ex ſecunda propoſitione premiſſa.Et ex hoc vlterius ſequitur ꝙ in illo caſu quis intuitiue ſentiat non exiſtens.

¶ Confirmo querendo ab iſto venerabili ſocio.quomodo ipſe experitur ſe tangere non exiſtens cu꜒ tangit cancellatis digitis piſum vnum.quia ſi vt dicit ita abſens poteſt intuitiue cognoſci ſicut non exiſtens ſi cauſe ſufficiẽtes cauſare ſuam intuitiuam concurrunt . et ſibi non conſtet nec naturaliter poſſit conſtare an cauſe iſte ſufficiant cauſa-
Cap.viii. re intuitiuam non exiſtentis potius ꝗ̃ exiſtentis remoti:
cui foret ſimile non exiſtens ſi exiſteret:non plus poteſt experiri vel noſſe ſe tangere nõ exiſtens ꝗ̃ exiſtens remotu꜒ vnde ſicut dicit ſe tangere dualitatem piſorum non exiſtẽtem ita dicet ſibi alius ꝙ ipſe tangit dualitatem alibi exiſtentem. Et ex hoc patet etiam ꝙ nulla ſua probatio eſt efficax ad intentum ſuum. Solutio etiam ſecunde rationis tollitur:⁊ propter illud quod nunc dictum eſt.⁊ etiam quia quero de dualitate quam dicit opponi vnitati huius piſi tacti ſi eſſet.an ea eſſet que eſſet duo piſa.quorum quodlibet eſſet hoc piſum demonſtratum quod quis tangit. verbi gratia.a. et cum talis dualitas ſit impoſſibilis ſequitur ꝙ tangit aliquod impoſſibile.quod eſt abſurdu꜒ aut dualitas que eſſet duo alia piſa vel hoc piſum ⁊ quoddam aliud.et hoc non. Quia nulla talis dualitas opponeretur vnitati huius piſi:cum quelibet ſit illi compoſſibilis. Et rurſus cum multe tales ſint poſſibiles quamlibet talium tangeret ille. Cum non ſit potior ratio pro vna ꝗ̃ pro alia niſi ad placitum aſſeratur oppoſitum.

vel vltimo ea dualitas eſſet duo que ſunt partes piſi tacti verbi gratia.c.d.ex quibus cõſtat piſum.a.que duo ideo forſitan dicentur opponi vnitati.a.quia non eſt poſſibile: vt.c.⁊.d.ſint duo diſticta in actu remanẽte vnitate actuali ipſius.a. et ſi ſic dicatur ſequitur ꝙ non tangit dualitatem non exiſtentem:vt ipſe dicit.ſed vere exiſtẽtem. quia c.et.d.vere exiſtunt ; licet non qualiter ille iudicauit illa exiſtere.ſcilicet diſtincta in actu.Reſponſio ad auctoritatem Auguſti.non eſt conueniens intentioni eiuſdem : q̃m ibi vult oſtendere Auguſtiñ.in qualibet viſione exteriori concurrere trinitatem quãdam rerum natura diſtinctarum. vt ibi patet in principio capituli. quorum vnum eſt res que videtur. hoc aũt falſum eſſet ſi nõ ens videretur. vnde ad ſuſtinendum ſolutiones datas iſte venerabilis ſocius fundare viſus eſt propoſitionẽ primã cõtra eas poſitam. Et ideo primo poſuit vnam concluſionẽ talem. Eadem ſenſatio nũero que eſt cauſata ab hac ſenſibili.a. vel que poſſet cauſari ab.a.poteſt cauſari vel potuiſſet fuiſſe cauſata ab altero ſenſibili totaliter diſtincto ab.a. Iſta ꝓbatur ſic.hoc nõ repugnat in alijs effectibus cauſatis naturaliter.igitur nec in cognitione.cõſequentia nota:quia non eſt maior repugnantia hic ꝗ̃ ibi vt videtur. Sed antecedens probatur: quia idem calor numero qui nunc eſt productus ab hoc igne in hoc calefactibili/ vel qui poſſet produci poteſt produci ab altero igne ſenſibili/ vel ab aliquo equiualente igni ſimili / vel produci potuiſſet. aliter inter indiuidua eiuſdem rationis eſſet eſſentialis ordo dependentie. ¶ Secundo probatur idem antecedens:quia ſm ſanctos . Si adam non peccaſſet illi ſolum fuiſſent nati:qui nunc ſunt ſaluati/ vel ſaluandi. ſed nunc ſunt multi ſaluati:quorum patres ſunt dãnati. ergo aliqui nunc ſaluati habuiſſent caſu illo dato alios patres. ¶ Secundo ad concluſionem ſic. ſenſationem eandem numero quam nunc cauſa iſtud ouum poteſt aliud ouũ naturaliter conſeruare vel continuare. igitur poteſt eam producere/ vel produxiſſe.conſequentia tenet:ſed antecedens probatur. quia ſi deus poneret vnum aliud ouum totaliter ſimile in eodem ſitu cum iſto ſubtrahendo cauſalitatem prioris: adhuc remaneret prior ſenſatio. alioquin poſſet ſentiens percipere differentiam inter vnum et aliud. quod eſt falſum. Ex hac concluſione infert correlarie contra ambas propoſitiones per me aſſumptas ad concludendum ſolutiones ipſius:ꝙ vna res percepta per ſenſum poteſt naturaliter cauſare in anima percipientis notitiam intuitiuã alterius rei ſenſibilis non ſecum partialiter non cauſantis:ſiue illa exiſtat actualiter ſiue non.probatur hoc ſic. Eadem ſenſatio numero que nunc eſt cauſata ab hoc ſenſibili poteſt cauſari vel potuiſſet fuiſſe cauſata ab altero ſenſibili totaliter diſtincto.ergo vna res percepta per ſenſum poteſt ⁊c̃.conſequentia patet.quia iſta eadem ſenſatio ſi fuiſſet cauſata ab illo alio a quo potuit cauſari fuiſſet intuitiua illius ſicut nunc eſt iſtius.antecedens patet ex concluſione nunc probata. ¶ Contra iſta.primo oſtẽdo ꝙ iſte ven̄.Bachal'.datis ſibi eis que aſſumit non probat quod principaliter intendit ꝗ̃uis correlarie inferat illud. ¶ Secundo propoſitiones meas quas falſificare nititur confirmabo. ¶ Et tertio contra dicta nunc per eum aliquas concluſiones probabo. ¶ Primo igitur dico ꝙ eſto ꝙ vera eſſent que aſſumit ipſe non probat qḋ intendit. quia dato ſibi ꝙ ſm hanc ſentationem eandem numero quã video albedinẽ.a.⁊ quam ipa albedo .a.cauſat.cauſaſſet in me albedo.b. diſtincta ab albedine.a.⁊ a. tũc nõ ꝯcauſaſſet ſicut ipſe dicit.ſenſatio que nũc eſt intuitiua a.fuiſſet tũc intuitiua.b.niſi fuiſſet ẽt intuitiua a.aut alterius rei diſtĩcte a b.⁊ nõ ſecum ꝯcauſantis.adhuc nõ haberetur ꝙ aliqua res ꝑcepta ꝑ ſenſum cãret vel cauſaſſet notitiã intuitiuã alteri⁹ nõ ſecũ ꝯcauſantis.ꝗ̃uis ha-

Digitized by Google

beretur ꝙ notitiam que nunc eſt alterius rei. a.b.non cō-
cauſante:tūc.b.cauſaret.⁊ ſic pꝫ ꝙ ex illo ſuo antecedēte
non ſequitur ꝯñs illatū per eum.nam vt pꝫ ad veritatem
conſequētis opꝫ ꝙ de aliqua vna re demonſtrabili poſſit
hec eſſe vera. hec res cauſat notitiam intuitiuā alterius
non partialiter cōcauſantis:⁊ hoc ideo:qꝛ predicatum vt
logice dicitur,appellat propriā formam. Ego enī ſemper
totū illud etiam cū hoc participio percepta poſui a parte
predicati: et ad ſenſum quē ſic facit ꝓbaui ſi bene aduer-
tatur. ¶ Pro cōfirmatione vero ꝓpoſitionū mearū aſſu
mo vnam propoſitionē talem. nulla res ſenſibilis preſens
ſenſui ⁊ mouens ipſum ad intuitionē ſui cauſat in ſentien
te notitiam qua intuitiue cognoſcatur aliqua alia res ſen
ſibilis eiuſdē rationis actualiter exiſtens ⁊ eidem ſenſui
non preſens. Et hoc etiā per experientiā pꝫ. vnde albedo
huius margarite.a. dum mouet ſenſum meū ad intuitio-
nem ſui:nō cauſat in me notitiam qua intuitiue cognoſcā
albedinē margarite.b.aut aliquā aliam que alibi eſt/nec
eſt mihi preſens.⁊ ita de quolibet alio ſenſibili/nec oppo-
ſitum eſt poſſibile naturaliter.poteſt etiam iſta ꝓpoſitio
deduci ex dictis alijs ipſius cōtra quem arguo. Primo
quidē:qꝛ arguendo ꝙ abſtractiua rei extra non terminatᷣ
immediate ad ſpeciē eius in aīa aſſumit hanc ꝓpoſitionē
nem.nulla cognitio terminatur immediate ad obiectum
aliquod quā habēs nō pōt naturaliter experiri cognoſce
re illud:vt recitatum eſt in precedēti.q.ſed conſtat ꝙ nul-
lus habēs intuitionem/ ſeu notitiā intuitiuam de ſenſibi-
li preſenti pōt naturaliter experiri ſe cognoſcere rem aliā
ſimilē non ſibi preſentē vbicūqꝫ illa exiſtat. igitur nullus
talis habet notiam imēdiate ad rem aliā ſimilē termina-
tam.⁊ per ꝯñs nec intuitionem aliquā qua illā cognoſcat
¶ Secundo qꝛ eiuſdē rei ſenſibilis ſenſui actualiter pre-
ſentis. verbi gratia.albedinis.a.neutra medietas ꝑfectio
nalis/ſeu ſm intētionem cauſat intuitionē qua cognoſca
tur reliqua medietas que eſt oīno ſimilis et eque preſens
eidem ſenſui.igitur per locū a maiori/nec tota albedo ſibi
ſimilis alibi exiſtens ⁊ non preſens eidē ſenſui.antecedēs
pꝫ etiam per aduerſarium.nam poſuit in alia materia lo
quens ꝙ quilibet gradus actus/ vel habitus cognoſcitur
cognitione propria ⁊ diſtincta a cognitione alterius.Ra-
tionabiliter aūt idipſum cōſequēter habet dicere de qua
libet re ſenſibili intuitiue cognita. igitur alia notitia par-
ticulari cognoſcitᷣ vna medietas a.⁊ alia cognoſcitur me-
dietas aliqua :et qꝛ non eſt ratio cur vna cauſet notitiam
alterius potius/ꝙ ecōuerſo: habet conſequēter dicere ꝙ
quelibet cauſat ꝓpriam notitiā et neutra cauſat notitiā
reliqne.ꝗuis ille ſint partes vnius totalis notitie: qua to
ta albedo cognoſcitur:ſicut dicit de particularibus noti-
tijs graduum actus ⁊ habitus.Ex hac ego infero ꝓpoſi-
tionem primo poſitam: vꝫ ꝙ nulla res naturaliter poteſt
percepta per ſenſum cauſare in aīa percipientis intuitio-
nem / ſeu ꝙ ꝓ eodē accipio notitiā intuitiuā alterius rei
ſenſibilis actualiter exiſtētis non ſimul ſecum partialiter
concauſantis:qꝛ ſi detur oppoſitum in aliqua re ſequitur
ex quo illa percipitᷣ ꝑ ſenſum : et in eo cauſat notitiā alte-
rius:ꝙ etiā cauſat notitiam ſui : et qꝛ illud aliud ſenſibile
cuius notitiā cauſat non ſecum cōcauſat mouet ſenſum:
cū tñ natum ſit illum mouere:ſequitur ꝙ illud non eſt pre
ſens ſenſui.⁊ loquor de preſentia exigita ſm conditionem
ſenſus illius ad hoc : vt exire valeat in actum ſuum. et ſic
vltimate cōcluditur ꝙ aliqua res ſenſibilis preſens ſenſui
et mouens ipſum ad intuitionē ſui cauſat in ſentiente no
titiam qua intuitione cognoſcitur alia res ſenſibilis ſen-
ſui non preſens.aut igitur illa alia nō preſens eſt eiuſdem
rationis cum preſente que eius notitiā cauſat:et tunc ha-
betur directe oppoſitum etiam ꝓpoſitionis iam probate.
quia eſt alterius.et inde infertur : qꝛ ſi aliqua res ſenſibi-
lis taliter:vt eſt dictum poteſt cauſare notitiam ſenſibilis
diſſimilis ⁊ alterius ſpeciei:multo magis notitiam ſibi ſi-
milis eiuſdem ſpeciei. Ex hoc vlterius apparet ꝙ predi-
ctam ꝓpoſitionem alias poſitam ipſe negare non debuit:
cum ipſa ſit conſequens ad ſecundam nunc poſitam : que
vt patuit ex dictis ſuis clare deducitur. ¶ Preterea. vt
tunc dixi.nec ad id aliquid eſt reſpōſum:ipſa eſt nota per
experiētiam:vt ſuperius declaraui. Stat igitur propoſi-
tio illa. ⁊ per conſequēs prime rationes mee minime ſunt
ſolute. ¶ Nunc inſuper ꝗuis non ſit opportunū propter
aliqua per me dicta. gratia tñ elucidande veritatis quo
ad quedam dicta nunc per eum pono aliquas concluſio-
nes. Prima eſt ꝙ nulla intuitio rei ſenſibilis preſentis: et
ſenſum ad illam imutatis eſt intuitio alicuius rei alteri⁹
ſimilis non preſentis. ꝓbatur primo ex dicto cōmemora-
to huius Bachal'. videlicet ꝙ nulla intuitio vni⁹ partis
perfectionalis rei ſenſibilis preſentis eſt intuitio alicuius
alterius rei ꝗtūcunqꝫ ſibi ſimilis et ſimiliter preſentis eſt
igitur per locum a maiori nulla intuitio rei ſenſibilis pre-
ſentis ⁊c. eſt intuitio alicuius alterius ſimilis non tñ pre-
ſentis. ¶ Confirmatur.qꝛ ſi detur ꝙ intuitio.a.preſentis
eſt intuitio:etiā.b.nō preſentis. ponatur ꝙ.b. fiat preſens
iuxta.a.conſtant etiā tunc intuitio que fuit eius dum nō
fuit preſens erit eius poſtꝙ iam preſens.et ſi ſic.igitur in-
tuitio vnius medietatis.a.eſt etiam intuitio relique me-
dietatis. patet conſequētia:quia non minus eſt dicēdum
ꝙ duorum ſimiliū in eodem ſitu exiſtentium ſit vna intui-
tio/ꝙ duorum ſenſibilium in diuerſis ſitibus exiſtentiū.
¶ Scdo qua ratione intuitio vnius rei preſentis. verbi
gratia.a.eſſet intuitio alicuius ſimilis nō preſentis:vtpo-
te.b. eadē ratione ipſa eſſet intuitio cuiuſlibet alteri⁹ ſibi
ſimilis ⁊ non preſentis.⁊ ſic ſequitur ꝙ intuēs albedinem
a.intuetur ꝗlibet aliā albedinem ſimilem ipſi.a.quod ab-
ſurdum eſt dicere. aſſumptū probatur : qꝛ ꝙ ipſa eſſet in-
tuitio.b.non preſentis non videtᷣ aliud poſſe aſſignari pro
cauſa niſi qꝛ.b.eſt qualitas ſimilis ipſi.a.non enim aliqua
cauſalitas eius ad ipſam intuitionem.a. poſſet aſſignari
pro cauſa:quoniam nulla res ſenſibilis naturaliter poteſt
exiſtens abſens / ſeu non preſens ſenſui mouere illum ad
intuitionem ſui:ſicut per experiētiam notum eſt. Si vero
ſimilitudo eſt preciſa cauſa.igitur cuiuſlibet eque ſimilis
ipſa erit intuitio. ¶ Tertio qua ratiōe intuitio vnius rei
preſentis eſt intuitio etiam alterius ſimilis non preſentis:
eadē ratione notitia abſtractiua diſtincta vnius rei alias
ſenſate eſſet : etiam notitia abſtractiua diſtincta alterius
rei illi ſimilis : nunꝙ tamen ſenſate. Sed hoc eſt falſum
ſm dicta huius Bachal'.qui vult ꝙ notitia ꝓpria abſtra
ctiua naturaliter preſupponit intuitiuā eiuſdem rei. Eſt
etiā falſum ſm ſe.quia alias aliquis recordaretur diſtin-
cte alicuius ſenſibilis:quod ipſe nunꝙ ſenſit: quod natu-
raliter eſt impoſſibile. ¶ Ex hac concluſione infero con-
tra eum ꝙ non: ſi ſenſatio que eſt intuitio huius ſenſibilis
a.fuiſſet cauſata ab alio ſenſibili. puta.b.ꝙ fuiſſet ita in-
tuitio illius.b.ſicut nunc eſt intuitio.a. cuius oppoſitum
aſſumpſit iſte ſocius in probādo conſequentiam factā ad
probādum correl'.ſuum. ¶ Probatur hoc.qꝛ ſi illo poſi-
to fuiſſet intuitio.b. igitur nunc etiam eſt intuitio.b.cu-
ius oppoſitū probatur ex concluſione proxima. patet cō-
ſequentia:qꝛ ſi tunc fuiſſet ⁊ modo non eſt hoc preciſe eſt:
quia modo non cauſatur ab illo.ſed hoc nō poteſt ipſe di-
cere:quia tunc eadem ratione nulla intuitio eſſet non exi-
ſtentis:cum nulla cauſetur a non exiſtente.oppoſitum au-
tem principaliter ipſe tenet. ¶ Preterea. Si ideo preci-
ſe nūc non eſt intuitio.b.igitur ſi intuitio.a. cauſaretᷣ a ſo-
lo deo ipſa tunc non eſſet intuitio.a.quod non eſt dicen-
dum.alioquin ſequeretᷣ ꝙ deus non poſſet cauſare in me
viſionem qua intuerer albedinem preſentem ipſa albedi-

Digitized by Google

ne non cauſante viſionem predictam. Rurſus ſi illud dictum eſſet verum. cum etiam ſm hunc ſocium quelibet intuitio cauſabilis ab. a. ſit etiã cauſabilis a b. et a quolibet ſenſibili eiuſdem rationis: ſequeretur ꝙ quelibet intuitio cauſabilis ab. a. indifferẽter poſſet eſſe intuitio. a. et. b. et cuiuſlibet ſenſibilis eiuſdem rationis: ⁊ non vnius plus ꝙ̃ alterius. et per conſequens ſi aliqua talis cauſaretur a ſolo deo illa nullius eſſet intuitio: quod non eſt dicendum. ¶ Secunda concluſio eſt. ꝙ nulla intuitio cauſabilis ab hoc ſenſibili a. eſt naturaliter cauſabilis ab aliquo alio ſenſibili totaliter diſtincto ab. a. que directe oppoſita eſt concluſioni eius ſupra poſite. probatur: quia ſi aliqua eſſet cauſabilis ab alio: aut illa ſi cauſaretur ab alio eſſet intuitio. a. tantum: aut illius tantum a quo cauſaretur: aut vtriuſq;: aut neutrius. non poteſt dici primum: quia tunc ſequitur ꝙ aliquod mouens ſenſum ad intuitionem ſui cauſaret intuitionem alterius ſenſibilis non preſentis: ponatur ꝙ. a. non eſſet preſens: quod eſt contra propoſitionem vnam ſupra in hac replicatione probatã. patet conſequentia: quia illud tale ſenſibile moueret ſenſum ad intuitionem. Et per idem patet ꝙ non eſſet intuitio vtriuſq;: nec illius tantum a quo cauſaretur. vt patet ex correl. proximo et probationibus eius: nec poteſt dici ꝙ neutrius: quia tunc fruſtra cauſaretur. ¶ Secundo ſi ſic: ſequitur ꝙ eadem ſenſatio numero cauſaretur ſimul a pluribus ſenſibilibus etiam ſitu diſtinctis. Si enim ſint verbi gratia plura oua oppoſita vni viſui ſic ꝙ omnia ſimul videri poſſint. ſi ſenſatio cauſabilis ab vno. puta. a: ſit etiam cauſabilis a quolibet aliorum: qua ratione cauſabitur ab vno cauſabitur a quolibet ſicut probatur ex vno dicto huius ſocij quo ait ꝙ a cauſis naturalibus approximatis ⁊c̃. quicquid non prouenit non poteſt prouenire. igitur quicquid poteſt prouenire prouenit. Sed ſenſatio ab. a. cauſabilis poteſt vt dicit a quolibet illorũ prouenire. igitur prouenit. vlterius ſm dicta eiuſdem ipſa erit intuitio cuiuſlibet: et ſic vna viſio numero erit immediate et ſimul viſio plurium et cuiuſlibet diſtincta: ſicut dicimus ꝙ viſio dei eſt diſtincta viſio omnium: quod non videtur concedendum.

¶ Ulterius ſequeretur ꝙ vno illorum corrupto vel remoto adhuc aliquo alio manente eadem viſio manebit. licet forte poſtea non erit viſio illius corrupti vel amoti. patet conſequentia: quia adhuc manebit ſua cauſa ſufficiens eam cauſare et cõſeruare. Simili modo probabitur ꝙ eadem viſio primo ſit totius ⁊ partis. nam viſio cauſabilis ab vna medietate totius erit cauſabilis a reliqua medietate eiuſdem: et per conſequẽs ab vtraq; ſimul cauſabitur viſio eadem que cauſabitur ab vna illarũ. Et vlterius ſequitur ſm pricipia huius Bachal. ꝙ eadem viſione primo videbitur totum et pars eius: quod tamen alijs dictis ei⁹ repugnat: vt patet ex dictis ſupra. ¶ Itẽ eſto ꝙ remittatur obiectũ non remittetur viſio. quia adhuc tota cauſabitur a parte remanente. et omnia iſta vidẽtur inconuenientia. quare et primum. Ex hoc vlterius infero ꝙ ſi idem iudicium ſit habendum de omnibus effectibus naturalibus vt ipſe vult: conſequenter eſt dicendum ꝙ nullus effectus producibilis ab hac re eſt naturaliter producibilis ab aliqua alia eiuſdem rationis totaliter diſtincta. Cuius oppoſitum ipſe dixit. et cõſequẽtia patet.

Ad rõnes Io. ſco. ſupra poſi.

¶ Iſtud autem illatum ſi quis vult tenere poteſt faciliter reſpondere ad rationes eius in oppoſitũ. vnde ad primum negaretur illud aſſumptũ. idem calor numero qui nunc eſt productus ab hoc igne in hoc calefactibili: vel qui poteſt produci: poteſt produci ab altero igne. Et ad probationem qua dicitur ꝙ alias inter indiuidua eiuſdẽ rationis eſſet ordo eſſentialis dependentie. Iſta propoſitio poſſet habere multiplicẽ intellectum ſm ꝙ multipliciter poſſet accipi ordo dependentie eſſentialis. ⁊ ſm aliũ et alium ſenſum eſſet aliter ⁊ aliter reſpondendũ. in ꝓpoſito tñ videtur eſſe ſenſus: ſi eius illatio efficax ꝓbatio ſit: ꝙ aliquoꝝ indiuiduorũ eiuſdẽ rationis vnũ ab alio eſſentialiter depẽderet: ſicut a per ſe cauſa extrinſeca tñ. et in hoc ſenſu ipſa non eſſet negãda. ¶ Ad ſcḋam probationẽ dicti antecedẽtis qua dicitur ꝙ ſi Adam nõ peccaſſet: poteſt reſponderi iuxta dictũ vnius moderni doctoris: ꝙ dictum ſanctoꝝ intelligẽdum eſt ꝙ̃tum ad idẽtitatem aiarũ tñ. aia vero non eſt effectus patris: ſed dei tñ. Poteſt etiam forte probabiliter dici ꝙ eſto ꝙ intelligeretur ꝙ̃tũ ad idẽtitatem totius hominis eſſentialẽ dũtaxat. adhuc non ſequitur ꝙ idem effectus nunc ab vna cauſa productus tunc fuiſſet productus ab alia. nam ſubſtantialiter homo non includit niſi materiam et formam: que ſm doctrinam ſanctorũ: vt puto ⁊ infra patebit vnica eſt. ſ. anima intellectiua / nec materia / nec anima eſt effectus patris: ſed vtraq; dei ſolius. ¶ Ad rationẽ ſcḋam quicquid ſit de conſequẽtia nego antecedẽs. Ad probationem dico ꝙ illo caſu dato nõ remanere eadem ſenſatio et ei⁹ quod infertur vlterius nego conſequentiam: quia nõ quacũq; poſſibili variatione notitie poſita in anima ex alietate obiectorum poteſt homo naturaliter percipere illorũ alietatem ⁊ differentiã: ſicut in multis caſibus poſſet exemplũ dari. ¶ Contra dicta huius replicationis iſte venerabilis Bachal. adhuc alia dixit. vnde pro cõfirmatione dictorum ſuorũ poſuit aliquas cõcluſiones. quarũ prima eſt. ſi duo ſenſibilia ſimillima obijciãtur eidem ſenſui ſucceſſiue manente eadẽ viſione. ambo videbũtur eadẽ viſione numero adequata viſioni qua videbatur alterum illorum tñ. probatur ſic primo. Eadem eſt ſimilitudo ⁊ repreſentatio vnius ſimillimorũ que eſt ſimilitudo / vel repreſentatio alterius: ſi ſimiliter ſe habeant ad potẽtiam illa manẽte. Sed viſio eſt ſimilitudo / vel repreſentatio obiecti viſibilis. igitur ſi duo viſibilia ſimillima obijciãtur ⁊c̃. eadẽ viſiõe manẽte illa erit amborum. ¶ Secundo ſic. eadẽ apparentia qua apparet vnũ ſimillimoꝝ apparet reliquũ: ſi ſimiliter obijciatur potẽtie: ⁊ viſio eſt apparentia obiecti viſibilis. igitur eadẽ eſt ſimillimorum ſi equaliter ſe habeant ad potẽtiam illa manẽte. ¶ Tertio ſic. quando ſi duo agẽtia ſucceſſiue approximantur eidem paſſo. ſi primũ egerit effectũ ſuum ſm vltimũ potentie ſue: ſcḋm nullum effectũ poteſt inducere / nec effectum primi intendere illo remanente in toto ſuo eſſe. ergo ſi duo ſenſibilia ſimillima ſucceſſiue obijciãtur eidem potẽtie manẽte tota viſione qua videbatur primum. ſcḋm nullam viſionẽ / vel gradum viſionis poterit cauſare. ⁊ tñ non eſt dubiũ ꝙ videbitur. ergo viſione qua videbatur primũ. antecedens patet inductiue. nam ſi ignis hanc aquam qualefecerit ſm vltimum ſue potentie: ſecũdus ſuccedẽs primo amoto nullum caloris gradum cauſabit. ita patet de luminari reſpectu luminis. ¶ Secunda concluſio eius eſt. vna ⁊ eadem viſio põt manere duobus ſenſibilibus ſimillimis ſuccedẽtibus / ſiue ſucceſſiue approximatis eidem ſenſui. probatur ſic. poſſibile eſt aliquã viſionem naturaliter conſeruari abſq; preſentia cuiuſcunq; ſenſibilis. ergo poſſibile eſt ꝙ remaneat duobus ſucceſſiue approximatis. antecedẽs probatur: quia poſt fortem impreſſionem alicuius viſibilis nobis diuertentibus oculos / vel claudentibus: vel ipſo viſibili annihilato / vel tranſlato experimur nos videre illã rem prius viſam. ergo viſio manet re viſibili annihilata / vel ſublata.

¶ Confirmatur hec per Ariſtotel. in de ſom. ⁊ vi. qui dicit ꝙ poſt inſpectionem niuis nobis claudẽtibus oculos experimur nos videre albedinem niuis: immo per tempus poſt quecũq; intuemur. ¶ Secundo probatur idem antecedens. quoniam vna eademq; auditione ſoni manente ſonus ſucceſſiue multiplicatur. aliter auditio ſucceden-

ret in anima ſicut ſonus in aere. ¶ Et hic infert correlaria aliqua. Primum eſt ꝙ ſenſatio exterior nata eſt remanere per tempus aliquod de re ſenſibili recedente. ¶ Secundum eſt. ꝙ viſio intuitiua poteſt eſſe naturaliter non exiſtentis. imo aliquando de facto eſt: et d: hoc eſt principalis inquiſitio. ¶ Tertium. ꝙ aliqua res ſenſibilis preſens ſenſui et mouens ipſum ad intuitionem ſui cauſat in ſentiente notitiam qua poteſt intuitiue cognoſci aliqua res ſenſibilis eiuſdem rationis actualiter exiſtens et eidem ſenſui non preſens. probatur ex dictis ſic. vnum ſimillimorum preſens ſenſui cauſat in ſentiente notitiam: qua manente eadem alterum poteſt ſuccedere. ergo aliqua res ſenſibilis preſens ſenſui ꝛc. cauſat ītuitionē qua alterum actualiter exiſtens et eidem ſenſui non preſens poteſt intuitiue cognoſci. antecedens patet ex concluſione ſecunda. et conſequentia patet ex prima. ¶ Et quia iſta concluſio cum ſit de poſſibili vt dicit: non directe opponi forte diceretur mee propoſitioni ſuperius contra eū poſite: que eſt mere de ineſſe. ¶ Ideo addit cōcluſionem tertiā que eſt: ꝙ manente viſione vna qua videantur duo ſenſibilia ſimillima ſucceſſiue eidem ſenſui approximata illa ex hoc ꝙ incepit eſſe viſio ſecūdi vel tertij non deſinit eſſe primi. probatur ſic. ſi deſineret eſſe ꝑmi: vel hoc eſſet: quia primū ſenſibile deſinit eſſe: vel quia deſinit eſſe preſens: vel quia vna ſenſatio non poteſt eſſe duorum ſimillimorum. nō propter primum: quia viſio poteſt eſſe non entis vt dicit ſecundum correlarium ſecunde concluſionis: nec ꝓpter ſcdm: q: viſio nata eſt naturalr ꝑmanere ſenſibili recedēte vt dicit correlariū ꝑmū eiuſdē cōcluſionis: nec apparet tertium: quia vna poteſt eſſe duorum vt dicit prima concluſio. Ex his infert ꝙ aliqua res ſenſibilis preſens ſenſui et mouens ipſum ad intuitionem ſui cauſat in ſentiente notitiam qua ītuitiue cognoſcatur aliqua res ſenſibilis eiuſdem rationis actualiter exiſtens ꝛ eidē ſenſui non preſens. probatur. quia hec viſio qua manente videbuntur duo viſibilia ſucceſſiue eidem ſenſui approximata dependebit ab vltimo. et per conſequens cauſabitur ab eo: et tamen illa eadem viſio erit intuitio alterius eiuſdem rationis actualiter exiſtentis et eidē ſenſui non preſentis. patet: quia nō deſinit eſſe viſio primi. igitur ꝛc. Secundo infert ꝙ aliqua intuitio rei ſenſibilis preſentis et ſenſum ad illam immutantis eſt intuitio alterius ſimilis non preſentis: et patet ꝙ iſtorum duorum correlariorum primum directe contradicit propoſitioni ſuperius aſſumpte pro confirmatione rationum mearum primarum. et ſecundum contradicit prime propoſitioni nūc poſite contra eum. ¶ Quarta concluſio fuit. ꝙ idem effectus numero naturaliter producibilis ab hoc agente eſt etiam producibilis ab altero agente naturali totalier diſtincto. probatur ſic. idem effectus numero eſt corruptibilis naturaliter ab hoc agente et ab altero totaliter diſtincto. igitur producibilis. conſequentia tenet: quia non eſt maior ratio hic ꝙ̄ ibi vel econuerſo. antecedens patet: quia idem calor numero qui corrūpitur ab hac aqua potuit ita bene corrumpi ab alia aqua. ſecūdo due poſſunt eſſe cauſe totales effectiue eiuſdem effectus ad hunc ſenſum: ꝙ quelibet ſine altera poſſit illum effectum producere. igitur idē effectus qui eſt producibilis ab vna eſt producibilis ab alia. probatur antecedēs: quia ſi duo ignes ſufficienter approximarentur eidem ſtipule: quilibet illorum ſufficienter igniret illam ſine altero.

¶ Secundo probatur idem antecedens: quia eiuſdem effectus poſſunt eſſe duo fines totales. igitur due cauſe agentes. conſequentia tenet: quia non eſt maior ratio hinc ꝙ̄ inde. antecedēs patet: q: aliquis poteſt facere aliquem effectum propter duos fines: quoꝝ quilibet ſi per ſe eſſet ſufficienter moueret agens ad cauſandum effectū illum. Ex hac concluſione infertur contradictio ſecunde concluſionis proxime poſite. ſ. hec. aliqua intuitio cauſabilis ab hoc ſenſibili. a. eſt naturaliter cauſabilis ab altero ſenſibili totaliter diſtincto. probatur: q: non plus hec repugnat intuitioni ꝙ̄ calori vel alteri effectui naturali. Qualiter autem ipſe reſpondeat ad rationes meas pro concluſionibus contra eum poſitis poſt dicetur.

¶ Propter iſta dicta eius pono propoſitiones aliquas. prima eſt. ꝙ ſuccedentibus ſibi ſm preſentialitatem duobus ſimilibus viſibilibus in eodem ſitu ꝛ in eadem oppoſitione ad eundem videntem: cum primū fuerit totaliter extra oppoſitionem debitā ad videntem: non ſimul ab illo videbitur cum ſecūdo: neqꝫ ſm videbitur cum primo anteqꝫ ipſum ſecūdum ſit in debita oppoſitione ad vidētem. hec propoſitio nota eſt ꝑ experiētiam. vnde ſi poſt vnum foramen corporis interpoſiti ſuccedant viſibilia talia verbi gratia. duo oua ſimillima. a. et. b. ab oculo exiſtente circa foramen non videbitur. a. quādo exiuerit oppoſitionē foraminis et ſibi ſucceſſerit ac videbitur. b. ſimiliter nec. b. videbitur anteqꝫ ipſum ſit oppoſitum foramini: ꝛ dum. a. erit ibi ac videbitur. Et hec patet manifeſte ex eo ꝙ in tali caſu nunqꝫ experietur aut iudicabit ſe ſimul illa duo videre ꝛ tamen ſi corpus illud mediū in quo eſt foramen tolleretur de medio: ceteris ſimiliter ſe habentibus: experiretur ꝛ iudicaret ambo illa videre: ꝛ ita vtiqꝫ eſſet. ex quo patet ꝙ occultatum ſeu illud quod oppoſitionem exiuerat: aut quod nōdum erat oppoſitum nō ſimul cū reliquo videbatur. Ex hac ſequitur alia: videlicet ꝙ duobus viſibilibus ſibi ſm exiſtentiam ſuccedentibꝰ: ſic ſcilicet ꝙ primū non eſt in rerum natura ſimul cum ſecundo non ſimul ab eodem videtur vtrūqꝫ. hoc probatur. quia ſi aliquod viſibile quod fuiſſet ꝛ non eſſet ſimul videretur cum eo ꝙ tunc eſſet: eadem ratione vel maiori viſibile quod fuiſſet preſens ꝛ non eſſet preſens: eſſet tamen in rerum natura: vbicūqꝫ eſſet ceteris paribus videretur cum eo quod tūc eſſet preſens. patet hoc: quia ꝙ̄tum ad videri actualis exiſtentia nō derogat ipſi viſibili. nec aliquid nō exiſtens eſt magis viſibile ꝙ̄ eſſet ſi exiſteret ceteris paribus. ſed conſequens patet eſſe falſum ex ꝓpoſitione poſita. igitur ꝛc. Per idem etiam probatur ꝙ non ſimul cuꝫ eo quod actu eſt videtur aliud quod nōdum eſt: ꝛ ſibi ſuccedet.

¶ Ex his ſequitur alia: ſcilicet ꝙ ſiue primo modo ſiue ſecūdo ſibi ſimillima viſibilia ſuccedant non remanet cuꝫ videtur ſecūdū aut ſaltem ipſa non remanet viſio prioris. probatur. quia alias ſimul cum ſecūdo videretur primū. Sequitur etiam ꝙ viſio poſterioris non eſt aut ſaltem nō eſt viſio illius dum primū actu videtur: quia alias ſimul vtrūqꝫ videretur Et quia īpoſſibile eſt naturaliter vt duo primo aut ſecūdo modo ſibi ſuccedentia ſimul videantur impoſſibile eſt etiam naturaliter vt viſio prioris maneat viſio eius quādo ſecūdum videtur. ꝛ hoc directe eſt contra ſecundam concuſionem huius ſocij proxime poſitam acceptam in eo ſenſu in quo eam ponit.

¶ Et illud etiam aliter cōfirmo ſic. ſi viſio prioris manet igitur et notitia complexa ſequens. verbi gratia. qua cognoſcebatur ipſum eſſe etiam manet. patet ſm dicta eius quia talis notitie complexe vel ſola ſimplex intuitio eſt immediata cauſa effectiua. non excludendo tamen cauſam primā: que deus eſt: ꝛ cum illa remaneat vt ponitur: manebit ꝛ ipſa aut etiam ipſum obiectum viſionis eſt cū cauſa. et idem ſequitur: quia ſm ſocium omne cauſabile ab vno ſimillimorum cauſabile eſt a reliquo: ꝛ ſic viſibile ſm ſuccedens ſupplebit cauſalitatem primi: ꝛ conſeruabit illam complexā notitiam. Sed conſequens eſt impoſſibile: quia talis notitia complexa eſſet falſa. ꝛ ſic notitia eſſet error vel in errore conuerſa: quod naturaliter eſſe nō poteſt. ¶ Ad rationem autem eius pro illa ſua cōcluſio:

Ad rōes Sco.

Digitized by Google

ne ſecunda reſpondeo negando antecedens. ¶ Ad probationem dico ꝙ claudens oculos vel diuertens nec experitur ſe videre nec videt rem prius viſam: ſed videt quādā qualitatem ſeu paſſionem factam in exterioribus oculi partibus a re prius viſa. ¶ Ad confirmationem dico ꝙ ſalua reuerentia allegantis. non inuenio Ariſto. ſic dicere vt allegat: nec talem ſententiam ibi ponere. Sed volēs probare ꝙ a ſenſibilibus fiunt paſſiōes in ſenſibus addidit exempla de aſpicientibus multo tempore vnum colorem: quibus diuertētibus oculos aliquid tale videtur.

In de ſom. et vigi. vnde littera eius eſt. eiuſmodi videtur non dicit illud videri quod prius videbatur. Et idem poſtea dicit de aſpicientibus ſolem et dat experientiam. quia accipit inquit viſum videre primum quidē huius colorē donec permutatur in puniceum: deinde in purpureum: quouſqꝫ in nigrum veniat et euaneſcat. Ex quo manifeſte patet ꝙ tale tunc apparens non eſt illa res que prius videbatur: ſed aliqua paſſio facta in organo ſenſus. talis enim eſt que ſic remittitur paulatim et tādem euaneſcit et nō ipſa res que prius videbatur ⁊ integra manet in eſſe ſuo. Et huic

Cap.2. ſimile Augu. 2. de trini. dicit in eadem experientia. vnde ait. Qꝛ quaſi verſantur in conſpectu quidam colores lucidi varie ſeſe commutantes et minus minuſqꝫ fulgētes donec omnino deſiſtant. ¶ Ad ſecundam probationem eiuſdem antecedentis dico ꝙ ſicut eſt alius et alius ſonus totaliter vel partialiter qui additur: ſic conformiter eſt alia et alia auditio: et ſi ſuccedit vnus ſonus immutās auditum ſuum ſenſatum per auditum alteri ſono: ſic et in anima auditioni ſuccedit auditio. et iſtud probatur

Cap.10. ex dicto Aug. 14. de trini. dicentis: ꝙ ſi aliquid ſonet vbi adeſt auditor ſimul incipiunt ſimulqꝫ deſinunt ⁊ ſonus ⁊ eius auditus. Hoc autem non eſſet verum ſi auditio prime partis ſoni remaneret ſimul cum ſecunda. Probatur etiam per rationem: quia ſi quis proferat me audientem iſtam dictionem dicens auditio prime ſyllabe non eſt auditio ſecunde: cum ſint ſoni diuerſarum ſpecierum: vt ſonus do. ⁊ ſonus mi. diuerſorum autem ſpecie ſenſibilium non eſt vna auditio neqꝫ numero neqꝫ ſpecie: ſicut nec eadem viſio albedinis et nigredinis. Similiter nec auditio prime littere eſt auditio ſecunde propter eādem cauſam: et ſic eſt de alijs. Et ſic patet ꝙ ſicut ſibi ſuccedunt ſoni immutantes: ſic ſuccedunt ſibi eoꝝ auditiones in anima.

¶ Secunda propoſitio principalis eſt ꝙ ſi duo viſibilia ſimillima eidem videnti obijciantur ſucceſſiue in eodem ſitu. Sic tamen ꝙ primum non deſinat obijci cum ſecundum obijcitur non eadem viſione primo et adequate qua videbatur primum videbitur ſecundum. probatur: quia ſi obijciatur nunc mihi albedo remiſſa tanti gradus: et deinde intendatur ad duplum non eadem viſione primo et adequate qua videbitur prima medietas videbitur ſecunda. patet ſm dicta ſocij ſuperius recitata. patet etiā: quia alias ad intenſionem viſibilis non intēderetur viſio: quod eſt contra experientiam. nam intenſius viſibile clarius et melius videtur ceteris paribus: quod non eſſet niſi viſio eſſet intenſior. igitur ſi duo viſibilia ſimillima eidē videnti obijciantur ſucceſſiue in eodem ſitu ⁊c̃. patet conſequentia: quia naturaliter non eſt poſſibile aliter duo ſimillima eidem in eodem ſitu obijci modo dicto. ¶ Preterea. Si per diuinam potētiam aliter duo ſic obijcerentur vel illa fierent ſic per ſe vnum ſicut due medietates perfectionales conſtituunt vnam formam: vel non. ſi ſic. idem iudicium vtroꝛūqꝫ. Si vero multo magis vel eque non eadem viſione primo et adequate viderētur ſm quā videbatur primū. nam diſtinctio obiectorum magis exigit diſtinctionem notitiarū ceteris paribus ꝙ̃ vnitatem. ¶ Secūdo: ſi in tali caſu eadem viſione adequate videtur ſecūdū qua videbatur primū. igitur ſecundū videbatur anteꝙ̃ videnti obijceretur et eſſet ei preſens: et ſi ſic. igitur et eadem ratione quodlibet aliud ſimillimum nō preſens: et ſic videns albedinem. a. tāti gradus videt actualiter omnem albedinem exiſtentem vel poſſibilem ſimillimam ipſi. a. quod eſt abſurdum dicere. conſequentia probatur ſm dicta ſocij: quia ſi videretur cum eſſet preſens: et non prius videbatur. ⁊ tamen viſio eius prius erat. igitur ad hoc ꝙ aliquid videatur: neceſſario requiritur ꝙ ipſum ſit actualiter preſens videnti. hoc autem repugnat dictis eius: qui tenet ꝙ naturaliter poſſibile eſt non preſens. et etiam non exiſtens videri. nec poteſt dicere ſe intellexiſſe de abſente vel non exiſtente quod aliquādo fuit preſens et de alijs. nam cōſtat ꝙ dualitas piſorum tacta ſm eum per cancellationem digitorum nūqꝫ fuit preſens tangenti aut exiſtens in rerum natura. ¶ Tertia propoſitio principalis eſt: ꝙ ſi duo viſibilia ſimillima ſucceſſiue in eodem ſitu eidem videnti obijciantur: ſic tamen ꝙ primum non ſimul poſtea obijciatur cum ſecundo: non eadē viſione primo qua prius videbatur primum preciſe videbatur poſtea vtrūqꝫ ſimul. probatur primo: quia in tali caſu non ſimul videbitur primum cum ſecundo: vt patet ex propoſitione prima. igitur non eadem viſione ⁊c̃. et eſt cōſequentia euidens. Secundo ſi ſucceſſiue obijcerētur in eodem ſitu: et primum remaneret preſens cum ſecūdo: nō eadem viſione primo qua videbatur primum: videretur ſecūdum: vt patet ex propoſitione ſecūda. igitur ſi primum deſinat eſſe preſens non eadem viſione qua videbatur videbitur ſecundum. patet conſequentia: quia alias preſentia viſibilis obeſſet ad hoc vt videretur: et ceteris paribus nō p̄ſens videretur. preſens aūt nequaqꝫ: qđ eſt abſurdū. ¶ Cōfirmatur iſtud per vnum dictum iſtius ſocij: quod ipſe dicit in reſpondendo ad vnam rationem contra eum vt infra recitabitur. dicit enim ꝙ itutitio cauſata ab vno ſenſibili. que tamen erat etiā cauſabilis ab alio: eſt intuitio cauſata ab vno ſenſibili. que tamen erat etiam cauſabilis ab alio: eſt intuitio illius a quo cauſatur et non alterius a quo non cauſatur. et ideo preciſe: quia ab illo non cauſatur. Ex quo ſequitur ꝙ viſio prioris viſibilis eo deſtructo vel non preſente non erit viſio eius: quia tunc non cauſabitur ab eo. nec valet dicere ꝙ alias cauſabatur. et hoc ſufficit quia eadem ratiōe diceretur ſufficere ad hoc ꝙ intuitio vnius ſit intuitio alterius a quo nō cauſatur: ꝙ ipſa aliquando non cauſabitur ab illo. ¶ Itē ſm iſtud ſaltem habebitur ꝙ actualis cauſatio magis conferat ad hoc vt videatur res ipſa. et per conſequēs ſi in caſu remaneret primū viſibile videretur: quia tunc cauſaret ipſam viſionem: cuius oppoſitum patet ex propoſitione ſecūda nunc proxime poſita. Et his ſequitur vna alia: ſcilicet ꝙ non ſi duo ſenſibilia ſimillima ſucceſſiue obijciantur eidē manente eadem viſione videbuntur ambo eadem viſione adequate: qua videbatur alterum tm̄: que directe eſt contradictio ſue prime ſuperius vltimo recitate. probatur: quia aut hoc eſſet quando quod prius obijciebatur non deſinit eſſe preſens et obijci quando obijcitur ſecundum: aut quando primum deſinit obijci ſeu eſſe preſens ſecundo facto preſente. nō enim eſt aliter poſſibile. Sed nō primo modo: vt patet ex ſecunda propoſitione: nec ſecundo modo: tum quia non poteſt naturaliter manere eadem viſio in caſu illo: vt patet ex ſecūdo correl. prime: tum quia eſto ꝙ maneret per quācūqꝫ potentiam adhuc illa viſione non videretur: ſicut patet ex probationibus tertie.

¶ Ad rationes vero ſuas pro concluſione ſua prima. Reſpondeo ad primam negando antecedens ratione prime partis ſi intelligitur vniuerſaliter: et patet ipſum eſſe falſum etiam per dicta ſocij. nā viſio vnius medietatis perfectionalis forme eſt ſimilitudo et repreſentatio illius. et tamen nō eſt ſimilitudo et repreſentatio relique: ſicut etiā *Ad rōnes Jo. Sco. ſ. poſi. in ꝓbatione prime concluſionis.*

Digitized by Google

non eſt viſio eius. et tamen ſunt ſimillime. Alie etiã inſtãtie poſſent dari de ſpeciebus in memoria: quoniam alias non poſſet anima ſeparata vel angelus recordari diſtincte alterius ſimillimorum. Si vero antecedens capiatur infinite conſequentia nulla eſt. ¶ Ad ſecundum. ſi ſit ſermo de apparentia intuitiua vel etiam de abſtractiua diſtincta. maior eſt falſa. vt patet ex nunc dictis. ſi vero ſermo ſit de apparentia abſtractiua ꝯfuſa: nõ eſt ad propoſitũ. Si aũt cõmuniter de apparentia tunc vel maior ſumitur indefinite preciſe: et ſic eſt diſcurſus inutilis: vel ſumitur vniuerſaliter: ſeu loco huius vniuerſalis. omni apparentia ⁊c̃. et tunc eſt falſa: vt ex dictis patet. ¶ Ad tertiam ſi antecedens capiatur vniuerſaliter nego ipm: ⁊ dico ꝙ non patet inductiue. nam oppoſitum patet de ſenſibilibus ſimilibus: quorum ſi vnum prius videatur cauſat ſpeciem in memoria: quo etiam amoto ſi reliquum videatur cauſabit etiam ſpeciem ſuã in memoria: vel ſi negentur ſpecies: ⁊ ponanᷣ habitus: idẽ valet: q2 ſecũdum cauſabit diſtinctum habitum. alias nõ poſſet quis diſtincte recordari: nec tot ſimillimorũ meminiſſe quot vidit: qd eſt cõtra experiẽtiã: ⁊ contra Aug. 2. de tri. Itẽ ſi vnũ Cap. 8.
luminare cauſet tãtũ lumẽ quãtũ poteſt in aliqua parte medij: ⁊ ſcdm ſuperueniat equale illi: cauſabit equale lumen: ſiue illud faciat vnum cum priore ſiue non. Si dicatur ꝙ hoc eſt verum ſuppoſito ꝙ primum luminare remaneat. non autẽ ſi remoueaᷣ ſuccedẽte ſcdo. Rñdeo ꝙ etiã ſi pmũ remoueaᷣ ſcdm cauſabit nouũ lumẽ: qd eſſet equale illi: qd cauſabaᷣ a primo: ſi illud lumen pmũ tunc eſſet. ꝙ aũt mediũ nõ apparet luminoſius hoc non eſt: q2 ſcdm non cauſat nouũ lumen: ſed q2 nõ manet lumẽ cauſatum a pmo. vnde ſi per diuinam potẽtiam ꝯſeruareᷣ et ſcdm luminare approximareᷣ: vtiq3 nouũ lumẽ cauſaret ⁊ mediũ eẽt magis luminoſum. nec oppoſitũ ſoci9 pbat. ac per hoc nec iductiue pz ſuũ añs vt dicit. ¶ Ex dictis infero duas alias ꝯcluſiões: quas ſupra ꝯtra eũdẽ poſui. Prima eſt. nulla intuitio rei ſenſibilis preſentis eſt intuitio alterius ſibi ſimilis non preſentis. probatur ex dictis: q2 ſi aliqua eſt. vel eſt ituitio ſenſibilis non pſentis qd aliquãdo fuit pſens. aut ei9 qd nũq3 fuit preſens. non poteſt dari pmũ: vt pz ex ꝓpoſitione tertia: ⁊ ex hoc ſequiᷣ p locum a maiori vel a ſimili ꝙ nec illius qd nũq3 fuit pſens. Confirmaᷣ iſta ꝯñtia p reſponſionẽ ſocij datã ad tertiam rõnẽ: quã alias feci ꝓ concluſione iſta: vt ſtatim patebit. ¶ Alias arguebam ad hãc cõcluſionẽ. Primo ſic. nulla intuitio vnius ⁊c̃. vt ſupra habetur. ¶ Ad hãc reſpondit concedẽdo añs ⁊ negando ꝯñtiam. d. ad ꝓbationẽ ꝙ non tenet p locum a maiori vt aſſumitur ponendo ex vna parte ꝙ ambe partes perfectionales ſint preſentes. et ex alia parte ꝙ duo ſenſibilia diſtincta manente viſione ſuccedant: quia in tali caſu inquit ipſe videbũtur vna viſione. et ſimiliter dicerem inquit ipſe de pfectionalibus eiuſdẽ forme. ¶ Iſta reſponſio vt ex dictis pz ſtare non poteſt. tum quia probatum eſt ꝙ in nulla ſucceſſione viſibilium reſpectu eiuſdem vidẽtis ambo videri poſſunt eadem viſione adequate qua alterũ tñ videbatur. tum quia ſi ponantur partes perfectionales ſucceſſiue fuiſſe cauſatas in preſentia videntis priore remanẽte vtiq3 tũc erit locus a maiori: quia vtrũq3 eſt pſens hic ⁊ cetera paria. et tamẽ etiam tunc habet concedere antecedens. Ad confirmationem ſibi factam dicit ꝙ ſi. b. fiat preſens in alio tñ ſitu cauſabit aliã viſionem. ſi vero in eodem vnam inadequatam illi qua alterum ſimillimorum preciſe videretur. Ex hac rñſione habeᷣ ꝓpoſitum: q2 ſi. b. factum pſens in alio ſitu iuxta. a. cauſabit aliã viſionem a viſione. a. igiᷣ viſio a. non erit viſio. b. pſentis. et eadẽ ratione vel maiori viſio a. nõ eſt viſio, b. anteq3 ipm ſit pſens. pz ꝯña: q2 vt dicebã ſi. b. non videᷣ aliqua viſione eadem videbiᷣ ſi fiat pſens.

preſentia enim obiecti non derogaret illi viſioni quin eſſet eius: ſi eius erat dũ non erat preſens. ¶ Scda ratio mea erat qua rõne intuitio. a. preſentis eſſet intuitio alicuius ſimilis non preſentis: vtpote. b. eadẽ rõne ipſa eſſet intuitio cuiuſlibet alterius ſimilis nõ preſentis ⁊c̃. reſpõdẽdo negat iſtud aſſumptũ. d. ꝙ erit intuitio tñ ſibi ſimilis non preſentis: q2 ſimiliter ſe habuit ad illã potentiã ſtante illa viſio: ſicut illud qd nũc videᷣ. ¶ Ad ꝓbationẽ dicit ꝙ totalis ſimilitudo nõ eſt cauſa preciſe: ſed cum hoc requiriᷣ ꝙ ſimilis nõ preſens albedo que poniᷣ videri aliqñ fuerit preſens illi potẽtie manẽte illa viſione. Hec reſpõſio irrõnabilis eſt: vt videᷣ. primo: q2 ſm ipſam ſequitur ꝙ ſi de9 hanc viſionem eãdem numero qua video. a. albedinẽ conſeruaret albedine deſtructa adhuc viderem. a. ⁊ iſta viſio etiã tunc eſſet viſio. a. et tñ ſi hanc viſionẽ eãdem deus in me cauſaſſet anteq3. a. albedo fuit in rerum natura: iſta viſio non fuiſſet: tũc viſio eius/ nec ego vidiſſem. a. Sed hoc vt puto irrationabiliter dicitur. nam fuiſſe/ vel non fuiſſe preſens potentie nihil cõfert / vel nocet ad hoc vt aliquid videatur: dũmodo ponatur in aïa res que eſt eius ſimilitudo intẽtionalis: qualis notitia / vel viſio diciᷣ eſſe ſimilitudo obiecti. ¶ Confirmo iſtud: q2 alias ſequeretur ꝙ deus non poſſet cauſare in me notitiã intuitiuã alicuius rei preterite que nunq3 fuit mihi preſens. imo etiã nec alicuius que fuit mihi preſens: que non cõcederem libẽter. ¶ Confirmo iterũ per dicta ſocij. ipſe enĩ inter cetera pertractãdo cõcluſionem quartã ſupra recitatã ponit. 3. propoſitiones. quarũ vna fuit: ꝙ deus poteſt cauſare viſionẽ ſenſibilis preſentis eo non cõcauſante. ¶ Cum igitur preſentia ſenſibilis nõ ſit neceſſaria viſiõi niſi ad cauſandũ illã: q2 ſine eo naturaliter cauſari nõ põt: vt pz ex. 2. de aïa. T.c.52
vbi Philoſophus inquirit ꝓpter quid ſenſus nõ ſentiũt abſentibus ſenſibilibus: ſequitur ꝙ poſſit cauſare viſionẽ eius: eſto ꝙ nec ſit. nec fuerit preſens vnq3. Item iſte ſocius ibidem reſpõdendo ad vnam rationem meã dicit: ꝙ nulla eſt naturaliter intuitio non exiſtẽtis: que non cauſabatur ab ipſo dum erat exiſtens/ vel ab aliquo actualiter exiſtẽte qd eſſet aliquid ipſius ſi ipſum eſſet. Quero igiᷣ de intuitione dualitatis piſorum qñ vnum tangitur digitis cancellatis a quo cauſatur: an ab ipſa dualitate non exiſtẽte/ vel ab aliquo exiſtẽte qd eſſet aliquid eius ſi ipſa eſſet non ab ipſa q2 nunq3 fuit exiſtens: igitur ab aliquo ipſius ⁊c̃. Sed illud non poteſt aſſignari aliud/ q3 piſum actu exiſtens qd tangitur. igitur piſum eſſe aliquid talis dualitatis. ⁊ per ꝯñs iſte tangit dualitatẽ cuius vna vnitas. ſ. hoc piſum exiſtẽs. ⁊ alia non eſt. ⁊ hoc piſum vt exiſtens cauſat tactionem qua etiam tangitur piſum non exiſtens: ⁊ ſi intuitio huius piſi exiſtẽtis eſt etiã intuitio non exiſtẽtis: quod nunq3 fuit preſens manente hac tactione. Nihilominus hoc dictũ eius nunc recitatum nõ videtur poſſe ſtare cum reſpõſione alias per eum data ⁊ ſupra recitata: qua dicebat ꝙ talis non tãgit dualitatem niſi que opponereᷣ vnitati huius piſi tacti. cõſtat enĩ ꝙ nulla dualitas cuius pars eſſet hoc piſum tactũ opponereᷣ vnitati huius piſi. ⁊ tñ talẽ dicit nũc tãgi: vt pz ex dictis. ¶ Ad tertiã rationẽ dicit ꝙ ſimilitudo teneret: ſi intuitio rei preſentis eſſet intuitio rei abſentis: que nũq3 fuit preſens: qd ipſe nondum dicit. ¶ Contra hoc argutum eſt et oſtenſum ꝙ qua ratione intuitio preſentis eſſet intuitio abſentis quod fuit preſentis: eſſet etiã intuitio abſentis ſimilis quod nunq3 fuit preſens. ¶ Secunda concluſio que ſequitur ex dictis: et quam alias poſui: eſt ꝙ nulla res ſenſibilis preſens ſenſui ⁊ mouẽs ipſum ad intentionẽ ſui cauſat in ſentiẽte notitiam qua intuitiue cognoſcatur aliqua alia res ſenſibilis eiuſdẽ rationis actualiter exiſtens ⁊ eidem ſenſui non preſens. probatur qm̃ ſi detur oppoſitum vel cauſat notitiam abſentis qd fuit preſens/ vel abſentis

Digitized by Google

quod nunq̃ fuit preſens.primum non poteſt dari vt pa-
tet tam ex prima q̃ ex tertia propoſitionibus nunc proba
tis.et ex hoc ſequitur ꝙ nec ſecūdum dari poſſit:cum nō
ſit potior ratio pro abſente quod nunq̃ fuit preſens q̃ ꝓ
eo quod fuit preſens:immo ſm̄ dicta ſocij potior ratio vi
detur pro eo quod fuit preſens:vt patet ex proxime reci-
tatis. ¶ Pro iſta propoſitione alias feci aliquas ratio-
nes vt ſupra patet.ad quarum primā que ſuper experien
tia fundabatur:iſte venerabilis ſocius reſpondit.d.ꝙ vtiꝙ
albedo margarite preſentis poteſt cauſare notitiam qua
ītuitiue cognoſcatur albedo alterius ſimillime abſentis.
que tamen fuit preſens eadem viſione manente. ¶ Hec
reſponſio probatur ex iam dictis:tum quia probatum eſt
ꝙ viſio nō poteſt naturaliter manere in abſentia viſibili⁹
ſic ſaltem ꝙ ſit viſio eius dum abſens eſt:vt patet ex ꝓpo
ſitione prima et correlarijs eius.tum quia dato ꝙ aliqua
maneret viſio abſentis:quia tamen per ipſam non videre-
tur aliqua alia res tunc preſens ſimilis abſenti:nec ab il-
la preſente ipſa viſio tunc cauſaretur:vt patet ex ꝓbatio-
nibus ſecunde ⁊ tertie ꝓpoſitionum ſuperius ꝓxime po-
ſitarum:non haberetur ꝙ aliqua res ſenſibilis pñs ſen-
ſui ⁊ mouens ad intuitionem ſui cauſaret viſionem abſen
tis:quod aliquādo fuit preſens. ¶ Ad ſecūdam dicit ꝙ
nulla cognitio terminatur ⁊c̃.quā habens non experitur
inquit vel experiebatur.Nunc autem ſi ſuccedāt duo vi-
ſibilia manēte eadem viſione vidēs experiebatur aliquā-
do ſe videre illud qđ nunc eſt abſens. Hec ſolutio etiā nō
ſtat propter falſum fundamentum de manentia viſionis
abſente viſibili. ¶ Ad tertiā negat conſequētiam et dicit
eam non tenere per locum a maiori ſicut dicit ad aliā ra-
tionem factā pro prima concluſione in eadem replicatio-
ne tunc per me poſita et recitatum eſt nunc in prima con-
cluſione correlaria harum duarum vltimarum que alias
fuerunt poſite.ſed ipſa ſtare non poteſt vt ibidē ſufficien
ter oſtenditur. Quia vero ex hac vltima correlaria con-
cluſione:vt ſupra oſtēſum fuit:deducebatur principalis
concluſio:de qua agitur:videlicet ꝙ non eſt naturaliter
poſſibile nos intuitiue cognoſcere non exiſtens.patet ꝙ il
la concluſio et ſue ꝓbationes in ſua ſoliditate perſiſtunt.
quā etiā concluſionem ex nunc dictis confirmo:quoniā ſi
ſit naturaliter poſſibile vt non exiſtens cognoſcatur a no-
bis intuitiue.vel hoc eſt verum de non exiſtente quod ali
quādo fuit pñs.vel de nō exiſtēte qđ nūq̃ fuit preſens:
Sed nec de hoc nec de illo:vt patet ex dictis. igitur ⁊c̃.
¶ Quarta propoſitio principalis eſt.nulla intuitio cau
ſabilis naturaliter ab hoc ſenſibili eſt naturaliter cauſa-
bilis ab alio ſenſibili. ꝓbatur.nulla notitia euidens com-
plexa cauſabilis imediate ab hoc ſenſibili et hac notitia
ſimplici ītuitiua eiuſdē eſt naturaliter cauſabilis ab alio
ſenſibili quātūcūq̃ illi ſimili ⁊ notitia ſui ītuitiua. igitur
nulla ītuitio cauſabilis ⁊c̃. patet ꝯña ꝑ ſociū ꝗ vult quan
tū ad hoc idē iudiciū eſſe habēdū de quibuſcūq̃ effecti-
bus naturalib⁹.antecedens ꝓbatur:q2 ſi notitia cōplexa
qua(exēpli grā)euidēter cognoſco.a.albedinē exiſtere eſſet
cauſabilis naturaliter ab albedine.b.et notitia intuitiua
ipſius.b.ſequeretur ꝙ videns ꝑciſe albedinem.b.euiden
ter cognoſceret albedinem.a.exiſtere.et ſic vidēs preciſe
vnum ſingulare determinatum cognoſceret ꝙ aliud illi
ſimile.qđ tñ nō videret exiſtit. hoc aūt eſt ꝯtra cōmunem
experientiam. ¶ Secundo nulla euidens ⁊ diſtincta no-
titia memoratiua de aliq̇ certo ſenſibili cauſabilis a ſpe-
cie illius vel habitu exiſtēte in memoria eſt cauſabilis ab
aliqua alia ſpecie vel habitu ſibi ſimili. igitur nulla intui
tio ⁊c̃.conſequentia patet vt prius per dicta ſocij.añs vi-
det̃ ſimiliter clarū.nā alias per vnicā ſpeciē vel habitum
in memoria poſſet quis euidēter ⁊ diſtincte recordari cu-
iuſlibet ſinglaris ſimilis illi a quo fuit cauſata ſpecies il-
la.et vlteri⁹ ſequitur ꝙ nunq̃ poſſet obliuiſci vnius quin
ſimul eſſet oblit⁹ cuiuſlibet.qđ etiam eſt ꝯtra experiētiā.
Et hec vltima ꝯſequentia patet.q2 quādiu habet ſpeciem
qua pōt recordari de aliquo non eſt oblit⁹ illius. Si ergo
per vnam ſpeciem poteſt recordari de quolibet q̃diu ali-
quam talem ſpeciem habebit de nullo erit oblitus.igitur
ſi alicuius obliuiſcatur nullam tunc talem ſpeciem habe-
bit.⁊ ſi nullam habebit nullius poterit recordari.igitur ſi
prius potuit omniū erit oblit⁹. ¶ Pro hac eadē conclu-
ſione feci alias(vt ſupra patet)duas rationes.Ad quarū
primā ipſe reſpōdit dicens ꝙ ſi talis notitia primo cauſa-
tur ab vno ⁊ poſtea ea manēte ſuccedat aliud erit intuitio
vtriuſq̃. Si vero terminet̃ ab altero tm̄ erit intuitio illi⁹
a quo cauſabitur:puta.b.et nō alterius vtpote.a. Huius
autē reſponſionis primū membrū conſtat eſſe falſum ex
proxime dictis. ¶ Cōtra ſecūdum autem tūc arguebam
ex ꝓbationibus correl̃.precedētis. ¶ Ad quarum primā
reſpondit ꝙ ideo preciſe talis intuitio non eſt eius a quo
non cauſat̃:quia non cauſat̃ ab eo.Et quia cōtra hoc vlte
rius inferebam ꝙ nulla intuitio eſſet non exiſtentis.quia
nulla cauſat̃ a nō exiſtente.Reſpōdet ꝙ nulla eſt intuitio
non exiſtentis que non cauſabatur ab ipſo vel ab aliquo
actualiter exiſtente quod eſſet aliquid ipſius ipſum eſſet.
¶ Sed iſtud vt apparet nō ſtat cum dictis ſuis primis.
Nam tactio dualitatis nō exiſtentis quā debet tangi ab
eo qui vnū piſum tangit digitis cancellatis non cauſaba-
tur a dualitate exiſtēte nec ab aliquo exiſtente quod eſſet
pars illius ſi ipſa exiſteret vt ſupra eſt probatum.
¶ Ad ſcđam ꝓbationem contra idem membrū dicit pri-
mo ꝙ ad illam ego ita habeo reſpōdere ſicut ipſe.q2 dico
ꝙ intuitio.a.ſic eſt intuitio eius ꝙ non poteſt eſſe intuitio
alterius:tunc querit vnde eſt hoc.non poſſum vt ait aſſi-
gnare aliam cauſam niſi quia cauſatur ab.a.⁊ nō ab alio.
¶ Scđo reſpōdit ad rōnem:q2 intuitio cauſabilis a duo
bus nō eſt illius a quo potuit cauſari ⁊ nō cauſat̃.ideo q2
ab eo nō cauſat̃ nec a deo ipſo preſente:q2 cūq̃ enim horū
daretur ipſa eſſet intuitio ipſius. ¶ Unde dicit ſine aſſer-
tione ſe ponere ꝓpoſitiones tres. Prima ꝙ deus pōt cau
ſare intuitionē ſinſibilis preſentis ipſo non concauſante.
Scđa ꝙ poteſt ꝯſeruare intuitionē preſentis ipſo abſente.
Tertia ꝙ in potētia cui nullū ſenſibile eſt pñs nec aū fuit
non poteſt de⁹ cauſare intuitionem que ſit intuitio iſtius
ſenſibilis:puta.a.et non ſit alterius cuiuſlibet ſibi ſimilis
omnino ſm̄ naturā:q2 omni apparentia qua apparet vel
apparere poſſet vnum ſimillimorū apparet aliud ſimilimili
ter ſe habeāt ad potentiā.igit̃ ⁊c̃. ¶ De primo dicto expe
dio me breuiter.d.ꝙ illa nō eſt cauſa. Sed cauſa eſt:quia
ipſa ex ſui natura eſt ſimilitudo intētionalis iſtius:vide-
licet.a.preciſe ſiue cauſet̃ ab eo ſiue a deo.Et ſi per īpoſſi
bile cauſaretur a.b.vel aliquo alio ſenſibili adhuc nō eēt
intuitio niſi ipſius.a.ſicut etiam ſpecies ꝓpria ipſius.a.in
memoria exiſtens ⁊ ab.a.cum ſenſabatur cauſata.ſi eadē
fuiſſet īfuſa a deo ⁊ nō cauſata ab.a.nihilomin⁹ eſſet ſimi-
litudo repñtatiua ⁊ mediū recordādi reſpectu ipſius.a.et
non reſpectu alicui⁹ alterius.vnde q̃tū ad hoc accidit no
titie ⁊ ſpeciei a quib⁹ cauſent̃:dūmodo ipſe eedē ⁊ nō alie
cauſentur. ¶ Contra reſpōſionem vero eius arguo dupli
citer.primo quia ipſe prius concedit ꝙ ideo preciſe intui-
tio cauſabilis ab.a.et a.b.ſi cauſaretur a ſolo b.non eſſet
intuitio illius a.q2 non cauſaret̃ ab a.poſita autem cauſa
preciſa ponit̃ illud reſpectu cui⁹ dicit̃ cauſa. Sed ſi a deo
tm̄ cauſaret̃ intuitio ipſi⁹.a.pñtis illa intuitio nō cauſare
tur ab a.vt clarū eſt.igit̃ q̃tūcūq̃.a.eſſet preſens adhuc
illa nō eſſet intuitio ipſi⁹.a.cui⁹ oppoſitū nūc ipſe dicit in
propoſitione pma illaꝝ ſuarū triū. ¶ Scđo q2 tertia ꝓpo-
ſitio earundem non videtur danda:alioquin ſequeretur ꝙ
in me qui nunq̃ vidi Moyſem neq̃ Dauid deus vtriuſq̃

in me cauſare poſſet notitiam diſtinctam. et ſic de alijs preteritis rebus ſimilibus. Eodem modo ſequitur ꝙ de nullo futuro poſſit diſtinctam notitiam dare: que non puto eſſe concedenda. Et confirmatur iſta conſequētia per dicta ſocij. quia omni apparentia qua apparet vel apparere poſſet ⁊c̄. ¶ Ad ſecundam rationem pro eadem concluſione ſuperius factam. Reſpondet negando conſequētiam in caſu dato. Ad probationem concedit dictum ſuū et conſequens illatum. ſ. ꝙ quicquid poteſt prouenire a cauſis naturalib⁹ prouenit. Et cum dico: hec notitia eſt cauſabilis: dicit ꝙ verum eſt a quolibet ſeorſum vel ſi ſucceſſiue approximarētur. Si tamen ſimul in diuerſis ſitibus nō ſunt nata cauſare vnam notitiam ſed duas. Iſta reſponſio vt videtur non ſoluit rationem. nam poſitis talibus pluribus ſenſibilibus in diuerſis ſitibus ſimul oppoſitis eidem potentie: quorū vnum ſit. a. aliud ſit. b. ⁊ viſio cauſabilis vocef. c. quero an. c. ſit cauſabilis ab. a. vel nō. Si ſic igif cauſatur ab. a. q2 per conceſſum quicquid poteſt ꝓuenire a cauſa naturali prouenit. deinde quero an. c. poſſit prouenire a b. vel non. Si ſic. igitur prouenit a b. ⁊ per cōſequēs de facto. c. ꝓuenit ⁊ ab a. ⁊ a b. qđ eſt ꝓbādum. Si nō. igitur c. non eſt cauſabilis a b. et vltra. igitur quelibet notitia cauſabilis ab vno ſenſibili eſt cauſabilis ab alio ſibi ſimili. Cuius oppoſitū tenet iſte vene. Bachal. ¶ Ex iſta quarta propoſitiōe cum quodā alio dicto huius ſocij. ſ. ꝙ idem iudicium quātū ad hoc habēdum eſt de omnibus effectibus naturalibus. ſequitur ꝙ nullus effectus naturaliter ꝓducibilis ab hoc agente eſt naturaliter producibilis ab alio agente naturali totaliter diſtincto. qđ directe cōtradicit ſue quarte concluſioni ſuperius recitate. verum quia ipſe illam probauit aliquibus rationibus: ideo ad illas reſpōdeo. ¶ Ad primā nego conſequentiā ⁊ ſimiliter propoſitionem aſſumptam ad eius ꝓbationem. contra: ſi dicitur ꝙ non eſt maior ratio hinc q̄ƺ inde quā ipſe non ꝓbauit. Similiter autē poſſet probare ꝙ a pluribus ⁊ diuerſis ſm̄ ſpeciem equus et bos ſunt naturaliter ꝓducibiles. ⁊ ita de alijs ſpeciebus animalium perfectoꝝ: qđ tamen conſtat eſſe falſum. nam equus eſt corruptibilis ab aqua et igne ⁊ a lapide cadente ⁊ a multis alijs etiam ſpecie differētibus. ¶ Ad ſecūdam ſi antecedens intelligatur de eodem effectu ſm̄ numerum ſic debet intelligi ſi conſequēs debeat inferri ad propoſitum nego ipſum. ¶ Ad primam probationem dico ꝙ illa non probat antecedēs. nam q̄uis quilibet igniret per ſe. neuter tamen cauſaret formam ignis cauſabilem ab alio. vnde illud non ꝓbat niſi ꝙ idem ſpecie effectus eſt ab vtroqƺ ꝓducibilis. ¶ Ad ſcđam ꝓbationem quicquid ſit de antecedente intellecto de fine voluntarie preſtituto ab agente: de quali procedit probatio eius: nego conſequentiam. Ad probationem non eſt maior repugnantia hic q̄ƺ ibi: quia iſta tantūmodo aſſumitur et non probatur nulla probatio eſt: ſed potius manifeſtatio deficientie probādi: quod eſt ab arguēte probandum. vnde tali argumētationi ſufficiat inſtare. Similiter arguēdo de quolibet effectu naturali: ꝙ ꝓduci poſſit naturaliter ab agentibus naturalibus ſpecie differentibus. ¶ Pro hac eadem concluſione iſte ſocius alias vt ſupra recitatum eſt: fecit inter alias vnā rationē deducēdo ad iſtud: ꝙ inter indiuidua eiuſdem rationis eſſet ordo eſſentialis dependentie: ⁊ quia iſtud conceſſi ad hunc intellectū: videlicet ꝙ vnum indiuiduum dependeret ab alio eiuſdem ſpeciei tanq̄ƺ a per ſe cauſa extrinſeca. Contra hoc in vltima ſua replicatione arguit ſic. In eſſentialiter ordinatis non eſt proceſſus in infinitū qualitercūqƺ eſſentialiter ordinentur. igitur inter indiuidua eiuſdem rationis nō eſt talis ordo eſſentialis dependentie. patet ꝯſequētia: quia in illis eſt proceſſus in infinitum. antecedens vero patet ex. 2. meta. ¶ Reſpondeo. antecedēs poteſt intelligi dupliciter. vno modo ꝙ reſpectu eiuſdem effectus non ſunt infinite cauſe eſſentialiter ordinate. et ſm̄ hūc ſenſum habet Philoſophus. 2. metaphyſi. et ego concedo. et ſic nego conſequentiam accipiendo conſequens vt dedi. ſcꝫ ꝙ vnum indiuiduum ſit ꝑ ſe cauſa alterius indiuidui eiuſdem ſpeciei. hoc enim nullatenus repugnat antecedenti. Alio modo poteſt antecedēs intelligi ſic: ꝙ. ſ. non eſt poſſibile vt ab aliquo tanq̄ƺ a per ſe cauſa dependeat aliud vt ab. a. dependeat. b. ſic ꝙ. b. non poſſit naturaliter produci niſi ab. a. et iterum eodem modo a b. dependeat c. et a c. depēdeat. d. ⁊ ſic in infinitum. ⁊ in hoc ſenſu nego antecedens. nec in hoc ſenſu loquitur Philoſophus. ſic eñi nō ponitur vnus effectus numero depēdere a cauſis infinitis eſſentialiter ordinatis. nam cauſe eſſentialiter ordinate omnes ſimul cauſant: qđ in propoſito non conuenit. et ideo non ſunt tales cauſe eſſentialiter ordinate in cauſando. ¶ Ad rationem principalem queſtionis ſuperius fuit reſponſum. T. cō. ſ. T. cō. ſ.

¶ Diſtinctionis. vij. Queſtio. v.

QUarto quero vtrum angelus ſpecies ⁊ intellectiones quibus alias res naturaliter itelligit recipiat a rebus ipſis intellectis. Et videf ꝙ nō. Primoquidē de ſpecieb⁹: quia de extremo ad extremū nō deuenitur niſi per medium. eſſe autē forme in imaginatione. qđ eſt ſine materia. non tamen ſine cōditionibus materialibus eſt mediū inter eſſe forme q̄ eſt in materia: ⁊ eſſe forme que eſt in itellectu ꝑ abſtractionem a materia ⁊ cōditionibus materialibus. igitur itellectus angelicus nō poteſt formas materiales reducere ad eſſe itelligibile niſi ꝑus reducat eas ad eſſe imaginabile. ſed hoc eſt impoſſibile ſibi: cum careat imaginatione: que eſt vis ſenſitiua. igitur ⁊c̄. ¶ Secūdo idem arguitur de intellectione: quoniam ſi eius itellectio cauſaretur a rebus angelus intelligeret per diſcurſum. hoc autem eſt cōtra Dio. de diui. nomi. vbi dicit. ꝙ angeli non congregant diuinā cognitionem a ſermonibus diffuſis: neqƺ ab aliquo cōmuni ad iſta ſpiritualia ſimul agūtur. cōſequētia ꝓbetur: quia ſicut aliqua cauſa p̄cedit effectū etiā tēpore: ſic prius tempore cauſaret notitiā ſui in angelo q̄ƺ effectus. ⁊ ſic angelus prius intelligeret cauſam q̄ƺ effectum. Cap. 7.

Ad oppoſitum arguif ſic. angelus nō poteſt naturaliter intelligere determinate aliquam rem anteq̄ƺ ſit. et aliquam poteſt intelligere dum eſt poſtq̄ƺ non fuit. et etiam dum non eſt poſtq̄ƺ fuit. igitur angelus ſpeciem et itellectionem accipit a rebus. antecedens quo ad primam partem patet per Aug. ſuper Geñ. 4. in illa auctoritate allegata in tertio articulo precedentis. q. Quam notitiam precedebant que fiebant ⁊c̄. ¶ Secunda pars non eſt dubia: et tertia probatur: quia angelus poteſt recordari preteritorum. vt in eodem articulo eſt probatum. Cap. 5.

Hic erunt articuli duo. ¶ Primo videbif de q̄ſito. ¶ Secūdo vtrū intelligat diſcurrēdo: qđ implicatur in vno argumento.

Pro primo premitto ꝙ in nobis quedam intellectio eſt complexa. quedam incomplexa. et quedam incomplexa et intuitiua. quedam vero abſtractiua. Item ſpecierum quedam ſunt ſingulares et a rebus recepte. quedam vero vniuerſales et ficte ab itellectu. omnia hec ⁊ ipoꝝ differētia patet in ꝑmo lib. diſt. 3.

Digitized by Google

¶ His premiſſis pono concluſiones quinq̧. ¶ Prima
concluſio eſt: ꝙ notitiam intuitiuam quā angelus habet
naturaliter de re alia accipit a re ītuitiue nota per illam.
hoc probatur ſic. Cuiuſlibet notitie intuitiue in angelo
cauſa effectiua īmmediata. lȝ partialis eſt ipſa res ītuiti-
ue nota. igitur quālibet huius accipit a re intuitiue no-
ta. conſequentia nota eſt. antecedens probatur. Qꝫ enim
ſit cauſa effectiua probo. quia ſi non ſit ſic. igitur preter
ipſam eſt aliquid aliud ſufficiens actiuum totale ipſius
notitie: vel aliqua alia plura: que ſimul ſufficienter poſ-
ſunt illam producere: et cum ipſa non ſit principium paſ-
ſiuum ſeu receptiuum totale aut partiale intellectionis
huius vel diſpoſitio illius. nec etiam ſit effectus natura-
liter conſequens intellectionem ipſam vt certum eſt. ſe-
quitur: ꝙ erit poſſibile huiuſmodi notitiam cauſari in
angelo naturaliter re tali non exiſtente. conſequens eſt
falſum. conſequentia ꝓbatur: quia poſitis ſufficientibus
actiuo et paſſiuo in opportunis diſpoſitionibus ponitur
effectus ſi ſit actiuum naturale. vel ſaltem poteſt poni ſi
T.c.10. ſit liberum: ſicut patet ex. 9. metaphyſice. ⁊ ex differentia
vtriuſq̧ generis ꝓncipij actiui. Qꝫ autem īmediata pro-
batur. quia ſi eſſet cauſa mediata tm̄. eſſet ergo cauſa ali-
cuius: qđ immediate eſſet cauſa notitie: et illud nō vide-
tur eſſe niſi ſpecies vel aliquis habitus vel aliqua alia
notitia. non poteſt dici ꝙ notitia alia: quia nō abſtracti-
ua. nam quelibet notitia abſtractiua rei diſtincta et na-
turaliter habita preſupponit intuitiuam eiuſdem. et tūc
de illa priore eſſet querendum vtrum immediate cauſa-
retur a re. et ſi ſic eadem ratione et quelibet: aut mediate:
et ſic in infinitum a parte ante. quod eſt impoſſibile. nec
poteſt dici ꝙ habitus: quia quilibet habitus naturaliter
acquiſitus preſupponit cauſaliter actum: nec ſpecies: qđ
forte magis poſſet videri. quia ſpecies non eſt opportuna
niſi in abſentia obiecti. vt dictum eſt in precedenti. q. et
per conſequens non per ſe requiritur ad notitiam intui-
tiuam. ac per hoc non eſt per ſe cauſa eius. ¶ Confirmo
quia ſi intellectus angelicus per poſſibile vel impoſſibi-
le eſſet virtus potens tantūmodo intueri preſentia et non
recordari ꝑterita vel abſentia: in eo nulla cauſaretur ſpe-
cies alia a notitia ipa intuitiua: ſicut nec in ſenſu exterio-
ri in nobis cauſatur. vt habitum eſt in precedenti. q. igi-
tur ſpecies que cauſatur in intellectu angelico nō eſt cau-
ſa notitie intuitiue. ¶ Preterea. Angelus non poteſt na-
turaliter aliquam rem futuram diſtincte intuitiue co-
gnoſcere. et preſentem poteſt. igitur ipſa eſt aliquo modo
per ſe cauſa notitie ſue intuitiue. et conſtat ꝙ non mate-
rialis vel formalis aut finalis. igitur efficiens. conſequē-
tia patet: quia alias dū adhuc res eſſet futura exiſterent
omnes cauſe requiſite ad notitiā eius. et per conſequens
illa poni poſſet in effectu. antecedens patet: quoniā pro-
prium eſt dei naturaliter futura ītueri diſtincte. Et pro-
Cap.4. batur etiam per auctoritatem Daſh. lib. 2. dicētis. Futu-
ra quidē nec angeli nec demones nouerunt. ſupple natu-
Cap.35. raliter. ⁊ per auctoritatem Aug. 4. ſuper Geñ. preallega-
Cap.34. tam in. q. proxima. et aliam conſimilem ibidem vbi vult
ꝙ q̄uis per notitiam in verbo que vtiq̧ ſupernaturaliter
tantum haberi poteſt: res prius fuerunt cognite ab ange-
lis beatis q̄ȝ fuerint in rerum natura per notitiam tamē
veſpertinam: que ſm̄ eum eſt qua res in ſeipſis naturali-
ter cognoſcuntur non potuerunt cognoſci niſi prius ſaltē
cauſaliter eſſent. vt dictum fuit. ¶ Iſta concluſio confir-
Cap.7. matur per auctoritatem eiuſdem. 12. de tri. ait enim deꝰ.
non ad tempus videt nec aliquid noui fit in eius viſione
atq̧ ſcientia: cū aliquid temporaliter geritur ac tranſito-
rie: ſicut inde afficiunꝰ ſenſus carnales animaliū ⁊ homi-
nū: vel etiā celeſtes angelorū: vbi patet ſm̄ eū ꝙ cū aliqđ
tpaliter fit tūc afficiunꝰ ſenſus. i. itellectus angeloꝝ ⁊ ali-
quid noui in eis fit econtra de deo. ¶ Scđa concluſio eſt
ꝙ abſtractiuā notitiam diſtinctā de re alia accipit ange-
lus a re abſtractiue nota mediate ad hunc ſenſum: q: ſcȝ
eam accipit īmediate ab alia re quā īmediate accipit/ vel
accepit ab illa quā actualiter per huius notitiam abſtra-
ctiue cognoſcit. hoc ꝓbatur: nam talē notitiā accipit im-
mediate a ſpecie diſtinguēte illam rem repreſentāte: ⁊ illā
ſpeciem īmediate accipit a re illa. igitur ⁊c. ꝯña eſt nota: ⁊
prima pars antecedētis ꝓbatur: q: notitia abſtractiua
de re diſtincta ⁊ in ſingulari eſt per ſpeciē eius diſtincte ⁊
ſingulariter ipſam repreſentātem in ſe intuitiue cognitā:
vt ex alias ſepe dictis patet: ⁊ ꝑ cōſequens immediate cā-
tur a ſpecie illa. ꝙ autē talem notitiā habeat angelus na-
turaliter patet ex tertio arti. proxime. q. ¶ Secūda vero
pars antecedentis patebit ex quarta cōcluſione ſequēte.
¶ Tertia concluſio eſt. ꝙ notitiam cōplexā aliquā acci-
pit angelus naturaliter a re intellecta. probaꝰ. q: notitiā
euidentem alicuius veri cōtingentis enūtiabilis affirma-
tiue ⁊ de preſenti angelus naturaliter hȝ. Cognoſcit. enī
euidenter ꝙ nunc ego loquor iſta. igitur ⁊c. ꝯñtia pȝ. nam
ta lē notitiā non pōt habere niſi mediāte intuitiua notitia
ſeu notitijs intuitiuis: qua ⁊ quibus actualiter me ⁊ mea
verba cognoſcit: notitiā autē intuitiuā huius accipit a re
ipa vt ꝓbatū eſt. igiꝰ ⁊c. ¶ Quarta cōcluſio eſt: ꝙ in an-
gelo ſunt ſingulares ſpecies. i. ſingulariter repreſentatiue
accepte ab eis rebꝰ quarum repreſentatiue ſunt. Prima
pars probaꝰ. quia alias nō poſſet habere de eis diſtinctā
recordationem: cuius oppoſitū ꝓbatū eſt. q. proxima: cō-
ſequentia probaꝰ: ſicut de nobis probatū eſt in primo. di.
3. in. q. de notitia rerū ſenſibilium. in tertio dubio dicte. q.
Secūda pars concluſionis probaꝰ: q: ſi nō eſſent a rebus
accepte vel oēs eēnt ſimul eni ꝯcreate ab īitio: ⁊ tūc ꝑ eas
poſſet cognoſcere diſtincte eque bene futura ſicut preteri-
ta: quod eſt falſum: vel quādocūq̧ angelus aliquod ſingu-
lare de nouo apprehendit: deꝰ illius infunderet: ꝙ q̄uis
ſit poſſibile nō tn̄ ſic cōtingere veriſſimile eſt: eo ꝙ natura-
liter ⁊ virtute propria ſibi a deo tributa ⁊ eo ſibi coagente
ſm̄ cōem influētia tn̄ anima noſtra ⁊ cōiuncta ⁊ ſepara-
ta poſſit tales ſpecies acquirere. conſtat aūt ꝙ nō minus
perfectꝰ eſt angelus ſm̄ naturā q̄ȝ anima noſtra: hoc aūt
perfectionis vtiq̧ eſt. nam ſic de non exiſtentibus poteſt
haberi notitia. ¶ Quinta cōcluſio. ꝙ in angelis ſunt vel
eſſe poſſunt naturaliter ſpecies vniuerſales ⁊ ficte ex ſpe-
ciebus receptis a rebꝰ. hoc probatur: quoniā hoc eſt ꝑfe-
ctionis in intellectu noſtro: propter habendam notitiam
quiditatum abſtractas proprias diffinitiuas et ſcientifi-
cas vt tactum eſt ī queſtione proxima. articulo primo. ſac
in illa queſtio. frequēter memorata. igitur non debet an-
gelo denegari naturaliter ineſſe poſſe. ¶ Contra iſta eſt Sā. Th.
opi. ſatis cōmunis q̄ tenet ꝙ angeli nullas nouas ſpecies pte.1.q.55.
recipiūt: ſed habēt oēs ſibi cōcreatas ab initio: ⁊ hoc pre- arti.2.
ter rationem primo factā ad. q. habet alias: q: qualis eſt
diſtinctio ⁊ ordo corpoꝝ ſupremoꝝ ad infima talis eſt ſu-
premarum ſubſtātiarum ſpiritualiū ad infimas: nūc au-
tem ſuprema corpora. ſ. celeſtia habent potentiā totaliter
in ſua natura perfectam per formā. In corporibus autē
inferioribus potētia materie non totaliter perficitur per
formam: ſed nunc accipit vnā nunc aliam ab aliquo agē-
te. igitur ſimiliter inferiores ſubſtantie intellectiue. ſ. hu-
mane anime habent potētiam intellectiuā non cōpletam
naturaliter: ſed cōpletur in eis ſucceſſiue per hoc ꝙ acci-
piunt ſpecies intelligibiles a rebus: potentia vero intel-
lectiua in ſubſtantijs ſpiritualibus ſuperioribus. i. ange-
lis naturaliter cōpleta eſt per ſpecies intelligibiles natu-
raliter habitas ad oīa intelligēda que naturaliter cogno-
ſcere poſſunt. ¶ Secundo anime humane q: ſunt forme
corporum ideo a corporibus ⁊ per corpora ſuā perfectio-

Digitized by Google

nem intelligibilem conſequuntur:alioquin fruſtra vnirẽtur corporibus.igitur ſubſtantie ſuperiores.i.angeli conſequenter totaliter a corporibus abſolute immaterialiter ⁊ in eſſe intelligibili ſubſiſtentes ſuam perfectionem intelligibilem conſequũtur per intelligibilem effluxum: quo a deo ſpecies rerum cognitarum ſuſceperunt ſimul cum intellectuali natura. ¶ Tertio.idem probatur auctoritate Aug.2.ſuper Gen.ad litteram.dicentis ꝙ cetera infra angelos ita creantur vt prius fiant in cognitione rationalis creature:ac deinde in genere ſuo. ¶ Quarto.ad hoc põt argui ex alia auctoritate eiuſdẽ ibidẽ.vel 12.ait enim nec ſane putãdum eſt facere aliquid corpus in ſpiritu quaſi ſpiritus corpori faciẽti materie vice ſubdatur:omni enim modo preſtantior eſt qui facit ea re de qua aliquid facit ⁊c. Et ideo concludit ꝙ imaginem corporis in ſpiritu noſtro qua cũ abſens fuerit recordamur non ipſum corpus in ſpiritu: ſed ipſe ſpiritus facit in ſeipſo. Ex cuius rationis medio manifeſte concludi poteſt ꝙ res corporales: aut certe etiam ſpirituales inferiores angelis nõ poſſunt aliquas ſpecies vel notitias cauſare.

Cap.13. (margin, beside "auctoritate Aug.2.ſuper Gen.")

Cap.29. (margin, beside "12.ait enim")

¶ Quinto poteſt argui.quia aut res cauſantes huiuſmodi ſpecies in intellectu angeli prius cauſant neceſſario ſpecies illas vel alias in medio:aut immediate cauſant illas in intellectu angeli.non poteſt dici primum:quoniam tunc ſequitur ꝙ ſi eſſet vacuum inter rem illam et angelum non poſſet angelus intelligere illam. Item non poſſet intelligere colorem in nocte:ſicut nec nos corporaliter videre:quia color exiſtẽs in tenebris non cauſat ſpeciem vllam in medio:ſed hec ſunt abſurda. igitur illud dici vere non poteſt:nec etiam ſecundum: quoniam tunc angelus per nullam diſtantiam poſſet impediri a notitia rei:⁊ ſic diabolus exiſtens in angulo oriẽtis noſſet illud quod eſt in occidente:quod non conuenienter videtur dictum.

¶ Ad primum dico ꝙ deficit multipliciter. Primo quidem quia ſm ipſum ſequitur ꝙ nunꝗ angelus perficeretur per nouam intellectionem et conſiderationem actualem:ſed ſemper omnia ſimul actu conſideraret que poteſt naturali cognitione cognoſcere:cuius oppoſitum iſte doctormet dicit infra.q.58.articu.1.

Tho.vbi ſupra. (margin, beside "Ad primum dico")

¶ Secundo. quia falſum aſſumit dicendo ꝙ corpora celeſtia ſunt totaliter perfecta ſi intelligatur ꝙ nullam perfectionem ſubſtantialem vel accidentalem recipiũt:nam certum eſt ꝙ luna et alia corpora celeſtia illuminantur a ſole: ſi vero intelligatur de perfectione ſubſtantiali nihil ad propoſitum:cum ſpecies ille in angelis non ſint forme ſubſtantiales.

¶ Tertio.quia vel maior illa ſumitur vniuerſaliter: ⁊ ſic eſt falſa:quoniã corpora celeſtia ſic ſe habẽt ad infima ꝙ generãt illa:et tamen angeli non generant animas humanas aut creãt : vel ipſa ſumitur particulariter aut indefinite:⁊ tunc forma arguendi eſt inutilis et nihil cõcludit.

¶ Ad ſecundum dico ꝙ non:ideo conſequuntur perfectionem intelligibilem a corporibus obiectiue:quia ſunt forme corporis:quinimmo et cum ſunt ſeparate ab eis tales perfectiones accipiunt:vtrum autem ideo per corpora vel ſenſus corporis conſequuntur huius perfectionẽ: quia ſunt forme corporum non curo : nam et ſi ita eſſet nõ ad propoſitum facit:quia non dico ꝙ angeli recipiãt per corpora tales perfectiones:ſed dico ꝙ a corporibus:ſicut ab obiectis et efficientibus partialibus ſue notitie.

¶ Ad tertiam dicendum.ꝙ ſicut patet ibidem clare:⁊ ſimiliter libro quarto.in pluribus locis Auguſti. loquitur ibi de cognitione qua creature ab angelis cognoſcuntur in verbo que vtiq; ſupernaturalis et beatifica eſt.de cognitione vero naturali:quam vocat ipſe veſpertinam non illud dicit. Sed oppoſitum vt ſupra recitatum eſt.

¶ Ad quartũ dico primo ꝙ ſi ſequamur ſonum illoꝝ verborum ꝓbaretur ꝙ corpus inanimatũ nõ poſſet agere in ſenſum:qđ tamẽ expſſe eſt cõtra philoſophũ.2.de anima qui vult ꝙ ſenſibilia exteriora ſint actiua ſenſationum vel ſm alios ſpecierũ in ſenſu. Et ſimiliter Augu.2.de trini. Item ſm hoc phãtaſmata nec ſpeciẽ nec intellectionem cauſarẽt in intellectu:qđ eſt cõtra philoſophũ:etiam nec doctor predictus hoc diceret. ¶ Preterea. Eſſet contra eundẽmet Augu.qui vt in precedẽtib⁹ queſtionib⁹ patet: vult ꝙ omnis res quãcũq; cognoſcim⁹ ꝯgenerat in nobis notitiam ſui:et.14.de tri.dicit ꝙ quedã cognoſcibilia cognitionem interpoſitione tẽporis antecedũt:ſicut ſunt ea ſenſibilia q̃ iam erãt in rebus tẽporalib⁹ anteꝗ cognoſcerentur. Quedam vero ſimul eſſe incipiũt velut ſi aliquid viſibile:quod oĩno non erat ante oculos noſtros oriat̃ cognitionẽ noſtrã vtiq; nõ precedit:⁊ mox ſubdit.verũtamẽ ſiue tẽpore precedẽtia:ſiue ſimul eſſe incipiãt cognoſcibilia cognitionum gignũt non cognitione gignũtur:⁊ patet hic ꝙ loquitur de ſenſibilib⁹:non igit̃ vult ipſe negare ſimpliciter corpus agere in ſpiritum:ſed ſolũmodo intẽdit ꝙ non agit:ſicut agẽs totale effectus recepti in ſpiritu ſicut partiabile aut ipſum agere non negat:alioquin cõtradiceret ſibi:vt patet ex dictis:quod non eſt putandum.

T.c.52. (margin, beside "Ad quartũ dico")

Cap.1. (margin, beside "Augu.2.de trini.")

Cõ.12. (margin, beside "gnitionem interpoſitione")

¶ Ad quintũ dicẽdum.ꝙ eque bene concludet ponendo ſpecies innatas ꝙ angelus per nullam diſtantiã impediretur a cognoſcendo rem vllam:vnde et illud conſequens concedunt doctores: quorum rationes ſolute ſunt michi: tamen videtur aliter reſpondendum ad argumentum.et dico ꝙ non eſt neceſſarium ꝙ res cognoſcenda ab angelo cauſet ſpeciem ſuam in medio:nam vna anima ſeparata cognoſcit naturaliter aliam diſtantem:ſicut patet de anima diuitis epulonis que cognoſcebat animam Lazari:⁊ ſimiliter animã Abrae a quarum qualibet loco diſtabat: ſicut patet ex verbis euangeliſte dicentis ꝙ diues ille.i. anima que fuit illius diuitis vidit Abraam a longe:et ſimiliter ex reſponſo Abrae dicentis magnum chaos inter hos ⁊ illos firmatũ eſſe. Sed conſtat ꝙ nec anima Abrae nec anima Lazari ſuas ſpecies cauſabant in medio:cum medium non ſit ſuſceptibile ſpecieꝝ rerum ſpiritualium. Et cum infertur ꝙ tunc per nullam diſtãtiam impediretur notitia angeli:nego cõſequentiam:nam non obſtante quod dictũ eſt de anima ſeparata adhuc propter diſtantiam impeditur:ſicut expreſſe vult Auguſtin⁹ in libro de cura pro mor.agenda.eſt enim ſentẽtia eius ꝙ anime exiſtentes in inferno nihil poſſunt ſcire:ſcilicet naturaliter de his que actualiter fiunt in mũdo:niſi diſcant relatione eorum qui hinc illuc deſcẽdunt:⁊ per hunc modum dicit Abraã ſciuiſſe quales in mundo fuerant diues ille ⁊ Lazarus:⁊ ideo dicit Auguſtin⁹.proinde fatendum eſt neſcire quidem mortuos quid hic agatur:ſcilicet dum hic agitur:poſtea vero audire ab eis qui hinc ad eos moriendo pergũt.hoc autẽ nõ poſſent niſi accedentes illuc viderẽt: quos tamen hic exiſtentes nõ cognoſcebãt.

Quãtum ad ſecũdum articulum premitto vnam diſtinctionem de intelligere diſcurrendo:poteſt enim quãtum ad propoſitum ſufficit accipi tripliciter:vno modo vt idẽ ſit quod vnum poſt aliud intelligere. Secũdo vt ſit idem quod vnum per aliud intelligere. Tertio vt ſit idem quod vnum poſt aliud:et per aliud intelligere ſiue quod in idem venit:aliquid pri⁹ ignotum per aliud prius notum cognoſcere:et hoc modo ſtrictius et magis proprie ſumitur intelligere per diſcurſum:et in hoc ſenſu negant angelum intelligere diſcurrẽdo qui hoc negant:et proprie etiam talis diſcurſus inter notitias cõplexorum accipitur.

S.Tho. pt.1.q.58. arti.4. (margin, beside "intelligere. Secũdo")

¶ His premiſſis pono ꝯcluſiones tres affirmatiuas ſm tres acceſſiones ꝑdictas. ¶ Eſt ergo pͥma cõcluſio.ꝙ an:

Digitized by Google

gel⁹ naturaliter intelligit diſcurrẽdo ſm primũ ſenſum.
hoc probatur. nam angelus aliquã rem incipientẽ eſſe di
ſtincte cognoſcit: ꝛ ſimiliter veritates aliquas contingen
tes de ipſa: quam ꝛ quas aliqñ non cognouit: qñ tñ alias
res ꝛ alias veritates cognoſcebat. igitur angelus cogno
ſcit diſcurrendo ad ſenſum illum. conſequẽtia eſt nota. an
tecedens ꝓbatur ex dictis in primo arti. nam rem futurã
angelus non cognoſcit diſtincte: ꝛ per ꝯñs nec eius ſingu
lares veritates contingẽtes: nec eſt dubiũ ꝙ nũc dum illa
futura eſt cognoſcit alias res ꝛ veritates: ꝛ qñ illa res erit
preſens: tunc cognoſcet illam: ſicut eas que nunc ſunt.
¶ Secunda cõcluſio eſt. ꝙ angelus intelligit diſcurrẽdo
ſcđo modo: ꝛ ne fiat in verbo calũnia quandocũqꝫ dico in
telligit pro eodẽ accipio qđ pro conuenit intelligere: ꝛ ſem
per loquor de cognitione naturaliter ab ipſo poſſibili ha
beri. hanc concluſionẽ ꝓbo ſic. aliquã veritatem non im
mediatã angelus cognoſcit. igitur vnã per aliud cogno
ſcit. ꝛ per conſequẽs diſcurrit ſcđo modo. conſequẽtia ꝓ
batur. q2 oĩs veritas cognita non per aliã / ſeu per notitiã
alterius veritatis eſt veritas immediata ſaltem illi cui ſic
eſt cognita: vt pꝫ ex diffinitione ꝓpoſitionis immediate
primo poſterioꝝ. ſ. qua nõ eſt altera prior. ſupple qua ipſa
cognoſcatur: vt cõmuniter exponit̃: ꝛ eodem modo ſumo
veritatẽ imediatã. antecedẽs declaro. Sumo verbi gra
tia veritatẽ iſtã. ſol eclipſabit̃ tali tpe. vel ꝯditionalẽ. Si
mũdus vſqꝫ curſus aſtroꝝ durabit ꝛ ad tñ tpa ſm diſpoſi
tionem qualis nunc eſt tali die ſol eclipſabit̃. iſtã veritatẽ
non eſt dubiũ eſſe angelo: cum ſit nota vel eſſe poſſit etiã
homini aſtrologo: ꝛ non eſt ei nota per ſe / ſiue ex terminis
vt pꝫ etiã q2 cuilibet noſtrũ qui vtrũqꝫ terminos nouimus
eſſet nota. Item non eſt ſibi nota ex aliqua notitia intuiti
ua vna aut pluribus: ſed q2 nouit qñ ſol ꝛ luna in talibus
punctis erũt. igitur nõ eſt ſibi imediata. Idẽ poſſet ꝓba
ri de veritatibus pluriũ effectuũ naturalium: quos futu
ros angelus prenoſcit: et nõ niſi per notitiã ſuaꝝ cauſarũ:
vnde Aug. in de diuinatiõe de. dicit ꝙ demon in aeris af
fectione / atqꝫ inordinatiõe ſibi nota nobis ignota futuras
preuidet tẽpeſtates. i. per notitiã qua nouit aerem ſic eſſe
affectũ ꝛ inordinatũ cognoſcit ꝙ tẽpeſtas erit. ¶ Tertia
concluſio eſt. ꝙ angelus intelligere põt diſcurrẽdo tertio
modo. hãc ꝓbo: q2 ſi detur oppoſitũ. ſequitur ꝙ diabolus
quilibet ſimul actualiter nouit diſtincte infinitas verita
tes ſpecie differẽtes: ꝛ vlterius etiam ꝙ habet ſimul actu
infinitas notitias ſpecifice diſtinctas / vel vnã equiualen
tem infinitis ſpecifice diſtinctis. ꝯñs vtrũqꝫ puto non eſſe
dandũ. ꝯñam declaro in exẽplo iam ſumpto de ſole: ꝯſtat
enĩ ꝙ ſi mũdus ꝛ curſus aſtroꝝ vniformiter perpetuaret̃
a deo infinities ſol eclipſaret̃: cum igitur diabolus quãli
bet eclipſim futuram / ſeu quocũqꝫ tpe ſol ſit eclipſandus
poſſet cognoſcere: ſi nõ poſſit ſcire per diſcurſum mõ iſto.
igitur ſimul nouit qñcũqꝫ eclipſabitur. ꝛ per ꝯñs ſimul no
uit infinitas tales veritates ſi mũdus ꝛ curſus aſtrorum
perpetuabit̃ vniformiter. In tpe a. eclipſabit̃ ſol ſi mun
dus ꝛc̃. In tpe b. ſol eclipſabitur ꝛ ſic de aliꝭ tẽporibus.
Idẽ pꝫ in alio exẽplo: nam cõſtat ꝙ figure angulares in
infinitũ ſunt multiplicabiles per additionẽ anguloꝝ. ver
bi gratia. poſſibilis eſt figura triãgularis. poſſibilis etiã
eſt aliqua quadrãgularis: ꝛ itẽ aliqua pẽtangularis: ꝛ ſic
in infinitũ ſuppoſito ꝙ continuũ ſit infinite diuiſibile. de
qualibet aũt ſpecie figurarum ſcibilis eſt aliqua propria
paſſio: certũ eſt igitur ſm predicta ꝙ diabolus ſimul co
gnoſcit infinitas concluſiones ꝛ veritates ſpecifice diſtin
ctas. ¶ Preterea. Mihi videtur valde mirabile dictu ꝙ
nullam veritatem neceſſariaꝫ cognoſcibilem naturaliter
diabolus ignoret: ꝛ tñ oporteret hoc dicere ſm illam viã:
nam ſi aliquã ignorat / vel illa eſt mediata / vel immediata
ſi mediata. ergo per priorẽ cognoſcibilis: et per cõſequẽs
aliqua ignota per aliam prius notam cognoſci poteſt ab
eo: ac per hoc per diſcurſum hoc tertio modo ſumptum:
cuius oppoſitum ponitur. Si vero illa ignota eſt imme
diata. igitur per locũ a minori. ſequitur ꝙ aliqua media
ta eſt ſibi ignota: et per conſequens vt prius aliqua eſt ab
eo cognoſcibilis per diſcurſum. ¶ Pro opi. oppoſita nõ
adducũt opinantes aliam rationem / ꝗ̃ illam perſuaſionẽ
de cõparatione corporum ſupremorum ad infima que ſo
luta eſt in arti. precedẽti. et auctoritatem Dio. allegatam
in ſecundo argumento facto ad. q. ¶ Ad primum igitur
argumentũ cum dicitur ꝙ de extremo ad extremum non
deuenitur niſi per medium ꝛc̃. dici poteſt primo ꝙ ꝗuis
iſta ꝓpoſitio habeat veritatem in motu locali: cum aliqđ
corpus mouetur a virtute finita: non tñ vniuerſaliter in
aliꝭ motibus habet veritatẽ: nam conſtat ꝙ capilli nigri
fiunt albi: ꝛ tñ non prius fiunt virides / vel cerulei: qui co
lores ſunt medij inter albedinem ꝛ nigredinẽ: cũdo tñ ma
gis ad intentionem arguentis poteſt concedi propoſitio:
vbi eſt dare per ſe mediũ: ꝛ per ſe extrema: ꝛ patꝫ ꝙ aliter
non eſt vera: nunc autẽ ita aliquid eſt mediũ inter aliqua
ꝙ inter quedã alia non eſt medium. ver. gra. iuxta mate
riam de qua eſt ſermo eſſe intẽtionale in medio eſt mediũ
per ſe inter eſſe materiale coloris et eſſe eius intentionale
in organo viſus. vnde viſibile imediate ſuperpoſitũ orga
no non cauſat ſpeciem in illo: ꝛ tñ tale eſſe intentionale in
medio eſt per ſe medium inter eſſe materiale tangibilis et
eius eſſe intẽtionale in organo tactus: ita etiã eſſe intẽtio
nale in ſenſu / vel in imaginatiua eſt mediũ inter eſſe mate
riale ꝛ eſſe pure intellectuale in aĩa coniuncta: ꝛ tñ non in
anima ſeparata: ꝛ ita dico ꝙ eſſe imaginabile non eſt me
dium inter eſſe materiale et eſſe intellectuale reſpectu in
tellectus angelici: vnde ſicut non bene argueretur ꝙ tãgi
bile nõ poteſt agere in organum tactus niſi prius agat in
medium extrinſecum: q2 viſibile non põt agere in organũ
viſus niſi agat in mediũ extrinſecũ, ita nõ bene arguitur.
ꝙ res materialis non põt agere imediate in intellectũ an
gelicũ: q2 nõ poteſt etiã imediate agere in intellectũ hu
manũ ꝯiũctũ. Quod tñ etiã verũ vniuerſaliter ſit verũ in
qualibet actione intellectus pro nũc non affirmo / nec ne
go. ¶ Ad ſcđm quicquid ſit de conſequentia. concedo tñ
conſequens: ꝛ ad auctoritatem Dionyſij dico ꝙ ipſe non
loquitur de angelis ſm ſtatum mere naturalem: ſed ſm
ſtatum beatificum / nec de qualibet notitia eorum: ſed de
ea qua deum cognoſcunt: et iſtud patet: tum ex eo ꝙ ſine
medio ibidem precedit. at enim ſic. ex ipſa ſcilicet diuina
ſapientia intelligibiles ꝛ intellectuales angelicarum mẽ
tium veritates ſimplices et beatos intellectus. ecce ꝙ de
beatis ſpecialiter loquitur. Quod etiam confirmatur q2
cito poſt loquitur ſpecialiter de animabus humanis: et
poſtea de demonibus ſpecialiter: tum quia ait non ſermo
nibus diffuſis congregantes diuinam cognitionem: non
ait abſolute cognitionem: ſed determinauit dicens diui
nam: ꝛ etiam poſt ſtatim ſequitur. vniformiter intelligibi
lis diuinorum intelligunt: per que patet ꝙ loquitur de co
gnitione qua deum beatifice vident. ꝛ certe illam non cõ
gregãt ex ſermonibus diffuſis, neqꝫ per diſcurſum acqui
runt. In propoſito autem non eſt ſermo de tali notitia:
neqꝫ de eis ſm ſtatum beatificum: ſed ſm naturalem. i. ſi
eſſent in ſtatu eorum pure naturali: ꝛ in tali perſcrutatio
ne melius poteſt videri veritas ex dictis ſanctorum cum
loquuntur de demonibus / ꝗ̃ cum de angelis beatis: nam
multi dicũt de ipſis ſm ſtatum illum ſibi conuenientia: que
intelligi non debent ſibi naturaliter conuenire: ꝙ qui non
diſtinguunt errant circa intellectum ipſorum.

¶ Diſtinctionis. ix. et. x.
Queſtio prima.

Circa diſt.9.⁊.10.in quibꝰ magiſter agit de diffinitione et preeminētia ordinum angelorū:⁊ quomodo ſuperiores per medios nuntiant minoribꝰ diuina ꝑcepta:ita ꝙ que ipſi nouerūt quaſi loquētes alijs manifeſtant.

¶ Quero primo. vtrū vnus angelꝰ naturaliter ex ſe poſſit noſſe diſtincte ⁊ intuitiue cogitatiões aliorum angelorū:ac etiam noſtras. Et arguit̄ ꝙ ſic. quia angelus quilibet naturaliter poteſt cognoſcere diſtincte et intuitiue cuiuſlibet alterius angeli:ac etiam hominis eſſentiam ⁊ intellectum ⁊ volūtatem. igitur ⁊ quilibet poteſt naturaliter ſic cognoſcere cuiuſlibet angeli vel hoīs cogitationes ⁊ volitiones:cōſequētia videtur clara:quia non minꝰ cogitatio ⁊ volitio ſunt de ſe actu intelligibiles ꝗ intellectus ⁊ voluntas:immo plus:nā nos ꝑ huiuſmodi operationes deuenimꝰ in notitiam potentiarum tanꝗ in minus nota ꝑ notiora. antecedens ꝓbatur. nā quilibet angelus cognoſcit eſſentiam ſuā intuitiue. igitur ⁊ quilibet ſuperior cognoſcit eſſentiā inferioris intuitiue. patet conſequētia:quia omne cognoſcibile ab inferiori poteſt eſſe cognoſcibile a ſuperiori eque ꝑfecte vel perfectius. Et ſimili modo ꝓbatur de volūtate ⁊ intellectu:ita etiā de homine. quoniam homo etiam ſuam eſſentiam anime nouit intuitiue vt ꝓbatum eſt in primo. diſt.3.

Oppoſitum arguitur. qꝛ dei eſt proprium noſſe cogitationes cordium iuxta illud Hieremie.17. prauū eſt cor hominis ⁊ inſcrutabile et quis cognoſcet illud. Et ſtatim reſpondetur. ego dn̄s ſcrutans corda. ſupple ⁊ nullus alius.

Sco.in reporta.lib.2.diſt.9.

Hec eſt opinio cuiuſdā doctoris:ſicut ex his per que reprobat opi. ſancti Thome. colligitur: ꝙ quilibet angelus naturaliter poteſt intuitiue et diſtincte cognoſcere cogitationes aliorū:nec in hoc dependet a volūtate cogitantis:vnde poſita cogitatione vel volitione non eſt in poteſtate angeli cogitantis vel volentis occultare eam alteri angelo:quin ille eam poſſit diſtincte cognoſcere. probatur autem opi. hec ꝑmo ſic. omne intelligibile in actu preſens intellectui perfecto non dependenti a phantaſmate ⁊ ſibi ꝓportionatum poteſt ab eo intelligi:⁊ additur non dependenti a phantaſmate:quia intellectꝰ noſter pro ſtatu iſto non intelligit aliquid:niſi per comparationē ad phantaſmata ꝗtūcunq; ſit ſibi preſens:ſed cogitatio vel conceptus in vno angelo ꝗtūcunq; claudatur per voluntatem eſt intelligibile in actu ⁊ proportionatum intellectui angeli alterius:ergo ab illo poteſt cognoſci.

¶ Secūdo ſi angelus poſſet alteri occultare ſuam cognitionem eadem ratione poſſet illi occultare ſuam eſſentiā ne videretur ab illo. conſequens eſt falſum. conſequentia probatur:quia eſſentia angeli ſibiipſi eſt intimior ꝗ propria cogitatio. ¶ Tertio nō ſubeſt imperio volūtatis create actio agētis naturalis approximati paſſo:ſicut ꝙ ignis non calēfaciat lignum nō ſubeſt imperio volūtatis create:ſed intellectio in angelo eſt naturaliter intelligibilis et motiua intellectus alterius angeli. ergo non poteſt voluntas vnius angeli occultare ne intelligatur ab alio angelo conceptus ſuus. ¶ Quarto ſi voluntas vnius angeli poteſt claudere ſuum conceptum ne videatur ab alio angelo perfectiori poteſt eadem ratione occultare conceptum ſuum ne cognoſcatur voluntas a proprio intellectu:quod eſt falſum. conſequentia probatur. quia minus poteſt voluntas impedire ne intellectus perfectior ⁊ magis diſpoſitus moueatur ab intellectu ſibi preſente ꝗ impedire intellectum imperfectiorem:et qui non eſt ita diſpoſitus:vt moueatur ab illo intelligibili:ſed intellectus ſuperioris angeli eſt perfectior ꝗ intellectus iſtius ſic occultantis:et etiam magis diſpoſitus:vt patiatur ab illo intelligibili:quia intellectus perfecte intelligens aliquod obiectum non poteſt perfecte ſimul intelligere intellectionem illius oppoſiti:quia non intelligit intellectionem:niſi per actum reflexum:et per conſequens non intelligit perfecte illam intellectionē dum eſt:quia tūc haberet ſimul duos actus intelligendi perfectos:ſed alius angelus poteſt intelligere illam perfecte actu recto intelligendi.

¶ Quinto non minus eſt occultabilis actus voluntatis ꝗ actus intellectus:immo magis:ſed actus voluntatis non poteſt occultari intellectui alterius angeli. ergo nec actus intellectus. probatur minor:qꝛ ſi claudit vel occultat volitionem:vel per ſeipſam:vel per aliam volitionem:non per ſeipſam:quia ipſa poſita ineſſe eſt multiplicatiua ſui ⁊ motiua potētie ſibi proportionate:quia ⁊ hoc eſt de ratione minus perfectioris. ergo per aliam volitionem:et de illa quero ſi occultatur vel non:ſi ſic. ergo per aliam:et ſic in infinitum. ergo eſt deuenire ad vnam que eſt manifeſta:⁊ per conſequens intellectio vel conceptus non poteſt eſſe occultus per volitionem.

¶ Ad illud autē verbum apoſtoli prime ad Corin. quis enim ſcit hominū que ſunt hominis:niſi ſpūs hominis qui eſt in ipſo. Cap.2. Quod alia opi. pro ſe adducit. Reſpōdetur ꝙ hoc intelligit̄ de corde hoīs quod eſt volūtas:iuxta illud fili prebe mihi cor tuum. i. amorē tuum. qui eſt actus voluntatis:⁊ iſtum actum volūtatis dicit̄ ſolus deus noſſe:non qꝛ nō ſit naturaliterītelligibilis ab alio angelo:vnde non poteſt vnꝰ angelus claudere ſuam volitionē:quin ſit intelligibilis ab alio:ſed ideo dicit̄ ſolus deus cognoſcere volitiones:qꝛ non coagit volitionibus:vt agat in intellectum alterius:⁊ hoc iuſte:qꝛ volitiones ordinātur ad premiationē et punitionē:que ſoli deo ꝯueniunt:iuxta illud. mihi vīdictam ⁊ ego retribuam. ⁊ ideo cognitionē illorū ſibi reſeruauit:ſed iſta ratio nō ita ꝯcludit de intellectionibus:quia nō ſunt ita ordinate ad premiū ⁊ penam:vnde non ſunt meritorie:niſi vt cadunt ſub actu voluntatis:et inquātum imperantur a voluntate. ¶ Cum iſto doctore ſatis concordat quidā alius. d. ꝙ angelus nature ſue derelictus poteſt videre intuitiue cogitationes ⁊ affectiões in alio angelo:⁊ in nobis ſimiliter:quod probat ꝑmo:quia ſicut viſibile ad viſum:ſic intelligibile ad intellectum:ſed omne viſibile poteſt videri a potentia perfecta viſiua:ſi debito modo approximetur. igitur omne intelligibile poteſt videri ab intellectu angelico qui eſt potentia intellectiua perfecta. ¶ Secūdo omne actiuum totale vel partiale reſpectu vnius paſſiui poteſt eſſe tam partiale reſpectu cuiuſlibet paſſiui eiuſdem rationis et cuiuſlibet effectus eiuſdē rationis:ſed vna intellectio angeli poteſt eſſe cauſa ꝑtialis reſpectu actꝰ reflexi in eodē angelo:nā pōt ītelligere ſe intelligere. igit̄ illa ītellectio pōt eē cauſa ꝑtialis reſpectu alterꝰ angeli:ſi debito mō approximet̄:et eodē modo eſt de intellectione noſtra:ac etiā de affectione:de facto autem forte aliud eſt qđ angelus non poteſt intelligere niſi concurrēte deo:ſicut cauſa partiali:⁊ quia de facto forte non coagit intellectui angelico ad intelligendum cogitationes noſtras vel alterius angeli:ideo forte non intelligit illas.

Alius doctor.

¶ Secūdo dicit iſte doctor ꝙ ſuppoſito ꝙ angelꝰ videat cogitationes et affectiones intuitiue:non tamen videt obiectum terminans actum niſi in vniuerſali ⁊ conſpectu communi ſibi et alijs:quia poſito ꝙ diligam ſortem poteſt angelus intuitiue videre dilectionem meam ſi ſit approximata ſibi:et videt ꝙ diligo hominem:ſed non videt ꝙ diligo ſortem. eodem modo in propoſito:ſi intelligam ſortem poteſt videre intellectionem meam intuitiue:et poteſt videre ꝙ intelligo hominem:ſed non ꝙ intelligo

Digitized by Google

iſtum vel illum: ⁊ tota cauſa eſt ꝙ obiectum act⁹ non pōt cognoſci a potētia cognoſcente actum niſi per diſcurſum et arguitiue: aliter enim ſi videns actum intuitiue ſemper videret obiectū actus illius intuitiue: cum angelus et intellect⁹ noſter pro ſtatu iſto poſſit cognoſcere cognitionē abſtractiuā intuitiue: ſequitur ꝙ tūc videt obiectū illius actus intuitiue: qđ falſum eſt: quia poſſum intelligere abſtractiue obiectum qđ nihil eſt in effectu. igitur cognoſco obiectū actus arguitiue tm̄: ⁊ per diſcurſum: ſed iſto modo non cognoſco aliqđ ſingulare determinatū: ſed tātū in conſpectu cōmuni: q2 cognitio equaliter aſſimilatur oībus indiuiduis eiuſdē rationis: maxime ſi illa indiuidua ſint ſimillima: ⁊ per conſequens per talē non poteſt determinate plus haberi cognitio vnius ꝙ̄ alterius.

¶ Iſta opinio mihi non videt̄ vera: ad qđ oſtendendum: et pro reſponſione ad .q. pono ꝯcluſiones tres. Prima eſt. ꝙ de facto nulla creatura cognoſcit diſtincte ⁊ intuitiue cogitationes vel affectiōes humanas. Scđa ꝙ nulla pōt naturaliter tales cogitatiōes vel affectiones ſic cognoſcere. Tertia ſpecialiter contra ſcđm doctorem ꝙ ſi angelus intuitiue cognoſceret cogitationē alteri⁹ qua alter diſtincte ⁊ determinate cognoſcit aliqđ ſingulare: ⁊ per hāc cognoſceret obiectū eius vtiq3 cognoſceret illud diſtincte et determinate. ¶ Primā concluſionē poſſem multis auctoritatibus ſcripture ꝓbare quibus aſſeritur dei eſſe corda hoim noſſe: verum: quia aliqui ꝓlibito interdum gloſant dicētes ꝙ ex talibus auctoritatib⁹ non excludūtur creature ab huiuſmodi cognitione: ideo vnicam adducoque gloſam huiuſmodi prorſus repellit. Scriptū em̄ habem⁹ ſecūdo paralipomenon. dictū eē deo per Salomonē. Tu

Cap.6. ſolus noſti corda filioꝝ hominū. Si ſolus. ergo nulla creatura. Dices per corda: intelligit affectiones tm̄ non cogitationes ꝓpter cauſam ſuperi⁹ a doctore pmo aſſignatā. Contra. tunc diabol⁹ cogitationes ſaltem noſſet: ſed hoc

Cap.49. eſt falſum ſicut ꝓbatur per illud eccleſiaſticū dogma ſcriptum in lib. de eccleſiaſticis dogmatib⁹: internas anime cogitationes diabolū non videre certi ſumus: ⁊ ne q2 diabolum ſpecialiter nominat ſuſpiceris eū ſolum non alios angelos hanc nō habere notitiam. auſculta quid ſubdit̄. Secreta autem cordis ille ſolus nouit: ad quem dicitur: tu ſolus noſti corda filiorum hominum.

¶ Preterea. Nimirū foret periculoſum ſi diabol⁹ diſtincte cognoſceret quid homo determinate cogitat.

¶ Preterea. Hoc reprobatur ex intentione Hierony. ſuper illud Matth.9. cum vidiſſet Ieſus cogitationes eorum ⁊c. dicit em̄ ipſe ꝙ illud ex hoc probatur ꝙ ipſe eſſet deus: ſed certe iſtud non eſſet verū: ſi etiam diabolus ſuis naturalibus relictus hoc noſſe poſſet. alias eque bene ſequeretur ꝙ diabolus eſſet deus. Et ſi attendantur verba euangelij precedētia patet manifeſte ꝙ loquitur proprie de cogitationib⁹: vt pertinēt ad intellectum: nā premittit euangeliſta. Et ecce quidam de ſcribis dixerunt intra ſe hic blaſphemat: ⁊ immediate ſequitur: cum ergo vidiſſet ille cogitationes eorum: cogitationes quidem dixerūt intra ſe non affectiones inquit quibus cupierunt vel voluerunt. Item ꝙ ibi per cogitationes ſignificētur intellectio-

Cap.10. nes: patet per Auguſtinū.15. de trini. vbi predictum verbum ad hunc intellectum exponit.

¶ Alias auctoritates nō eſt op⁹ afferre: quia he tam expreſſe ſunt: vt nullus chriſtianus de iſta cōcluſione poſſit licite dubitare: vnde miror multū de ſecūdo doctore etiā qui cum nota dubitationis dicit angelos de facto cogitationes hominū non noſſe: cum tamen illud aſſertiue ſcriptura tam expreſſe determinet.

¶ Preterea. Cauſa quā ille doctor aſſignat ꝓpter quod ſole affectiones lateāt angelos nō eſt ſufficiens. Tū quia ꝙ̄uis ſoli deo conueniat premiare atq3 punire: vt quid ob hoc fuit neceſſe: vt ipſas volitiones ſolus noſſet: numquid ſi alij noſſent ipſe ꝓpterea minus eſſent premiande/ vel puniēde/ aut hoc munus ſibi ſoli conueniret: ꝑt3 bene ꝙ non. ¶ Secundā concluſionem probo ſic. nullū genus entium priuatur vniuerſaliter vel vt in pluribus ſm̄ indiuidua ⁊ tpa operatione ſibi naturaliter cōpetente/ ſeu nata cōpetere. Genus aūt angeloꝝ pro ſemꝑ vel in pluribus ſm̄ indiuidua ⁊ tpa priuatur cognitione diſtincta cogitationum hoim: vt pt3 ex precedēte concluſione. ergo ipi nō ſunt naturaliter apti ad talem operationē. ꝯña eſt clara. ⁊ prima pars antecedētis ꝓbatur auctoritate Aug.7. de ciui. dei. ſic deus adminiſtrat cuncta que creauit: vt etiā ipſas ꝓprios exercere ⁊ agere motus ſinat. ⁊ lib.5. contra Iulianū ait. neq3 enī deus ita naturas creat vt leges auferat: quas dedit motib⁹ vniuſcuiuſq3 nature: ⁊ vtrobiq3 motū pro operatione capit: ⁊ intelligendū eſt dictū vtrūq3 vt in pluribus: nam aliqñ per miraculū ſuſpēdit aliquas creaturas ab operationibus ſuis: qđ tm̄ rariſſime contingit: ſicut cōtigit in camino ignis trium pueroꝝ. ¶ Confirmatur. q2 alias poſſet dici ꝙ albedo pōt naturaliter ꝓducere albedinē/ ſiue calor calorē: ſed ꝙ hoc nō cōtingit eſt: q2 deus ſuſpēdit eā a tali actione non coagēdo ſibi: qđ tm̄ nullus diceret. ¶ Scđo deus nullā ſpeciē rerū corporalium priuat: vt in plurib⁹ ſm̄ indiuidua ⁊ tpe villa operatione ad quā ſit naturaliter apta nata. igit̄ nullas ſubſtantias ſpūales ⁊ nobiliſſimas creaturaꝝ priuat vt ī plurib⁹ ⁊c. ꝯña ꝓbabilis multū eſt/ nec oppoſitū ꝯñtis videt̄ rōnabiliter ſtare cū añte. ⁊ añs eſt clarū. ¶ Preterea. Cauſa nulla rōnalis videt̄ poſſe aſſignari ꝓpter quā deus ſic ſp ſuſpēderet ab hmōi cognitione angelos ſaltē bonos: cum non ſuſpēdat eos a cognitione rerū minus perfectarum: nec etiā magis perfectaꝝ: vtpote ſubſtantiarū ⁊ corporaliū ⁊ ſpūaliū. ¶ Tertiā concluſionē ꝓbo ſic. ſi aliquis intelligit per ſpeciem aliquā ſingulariter ⁊ determinate aliqđ indiuiduū repreſentātem determinate intelligit illud indiuiduū qđ illa determinate repreſentat. igitur ſi aliqs intelligit per aliquā notitiā determinate aliqđ indiuiduū repreſentantē intelligit determinate illud indiuiduū. ꝯña pt3. Tum q2 eadē ratio eſt hincinde: nec aliquid videtur plus obuiare ꝯñti/ ꝙ̄ añti. qđ pt3. ſi enī ꝓpter aliquid obuiaret̄ ꝯñti hoc eſſet vt videt̄ ſm̄ iſtum: q2 notitia eſt eque ſimilis alijs indiuiduis eiuſdē rōnis: vt ſupra pt3 per eū qui hāc preciſe cauſam aſſignat. Sed ita etiā ſpecies eſt equaliter ſimilis. Tum q2 ſi aliquis intelligit p aliquā ſpeciem/ vel aliquē conceptū cōmunē ⁊ vniuerſalē intelligit oīa repreſentata/ vel ſignata naturaliter per illū cōfuſe et indiſtincte: ſic ſi aliquis intelligeret p aliquā notitiā vniuerſalē ⁊ cōem intelligeret indiſtincte ⁊ cōfuſe oīa ſignata ⁊ repreſentata per illā: ita etiā ſi intelligēs per ſpeciem ſingulariter repreſentantē ⁊c. añs pat3: q2 alias īpoſſibile eſſe determinate recordari ⁊ diſtincte alicuius īdiuidui: nā vt ſupra pt3: ⁊ ēt in pmo ipoꝛe eſt eē naturalr̄ recordationē niſi ſpeciē: ⁊ ꝯſtat ꝙ p ſpeciē vlem nō pōt eē recordatio alicui⁹ indiuidui determinate ⁊ diſtincte. ſi igit̄ nec p ſingularē/ ſeu ſingulariter repreſentantē. igitur nullo mō. ¶ Preterea. ſm̄ hoc nulla ſpecies ſingulariter repreſentaret: cuius oppoſitū aſſumit̄ in añte. ¶ Confirmat̄ p eūdē doctorē qui in ſuo ſcđo in illa .q. vtꝝ angelus intelligat alia a ſe p eſſentiā ſuā/ vel p ſpecies: ſoluēdo quoddā dubiū a ſe motū dicit ſic: iſ intellectio/ vel ſpecies ſi ponerent̄ equaliter aſſimilet̄ multis īdiuiduis: tm̄ ex natura ſua determinat ſibi ꝙ ducat ītellectū in cognitionē illi⁹ obiecti a quo particulariter cauſat̄: q2 ita determinat ſibi cauſari ab illo obiecto qđ nō poteſt cauſari ab alio: ⁊ ideo ſic in eius cognitionē ducit ꝙ non ducit in cognitionē alteri⁹: ex quibus patet tam ipſum antecedēs/ ꝙ̄ etiam ꝙ cauſa quem ſupra aſſignat dicti ſui. ſ. de ſimulatione nulla eſt. Cap.30.

Digitized by Google

¶ Pro ſolutione rationū premitto q ſicut ad hoc q aliquod ſenſibile naturaliter ſentiatur ab aliquo non ſufficit q ille ſit ſenſitiuus: et illud ſit ſenſibile. ſed requirit q ſenſibile cōparetur ad ſenſitiuū ſm debitam cōparationem in propinquitate et diſtantia et alijs conditionibus certis diuerſis: tamen ſm diuerſitatem ſenſuum et ſenſibilium: vt patet: qꝛ viſibile neceſſe eſt eſſe oppoſitum ſm rectā lineā ad organum viſus: quod non requiritur inter audibile et auditum. Et ſi aliquis eſſet viſus cui viſibile nō poſſet ſic opponi directe ille non poſſet illud videre: ſic ad hoc q aliquid poſſit naturaliter intelligi intuitiue ab aliquo non ſufficit q ipſum ſit intelligibile: et aliud ſit intellectiuum: ſed neceſſe eſt q ſi illud itelligibile determinet ſibi aliqualiter ſe habere ad intellectum ad hoc: vt intelligatur taliter vtriqꝫ ſe habeat ad ipſum: q ſi ſit impoſſibile naturaliter ipſum ad illud taliter ſe habere: impoſſibile etiam eſt naturaliter ipſum ab illo ſic intelligi. Eſt enim potens q habet potentiam faciendi: et vt eſt potentia faciendi: eſt autem non omnino: ſed habentium aliquo modo: vt dici-
T.cō.2. tur.9.metaphyſi. nunc autem q̄uis cogitatio ſit intelligibilis et intuitiue et diſtinctiue: tamen ad hoc vt ſic ſit poſſibile eam intelligi ab intellectu creato ipſa ex natura ſua ſibi determinat quēdam modum ſe habendi ad ipſum. ſic q ſi taliter non ſe haberet ad illum non eſſet poſſibile illā intelligi ab eo. Iſte autem modus eſt vt puto q ipſa informet illum: et ſit ſubiectiue in illo. Quod poteſt declarari ex eo q ſi per potētiam dei duo homines eſſent in eodem loco primo adhuc cogitatio vnius non intuitiue intelligeretur ab altero non obſtāte q eſſet eiuſdem rationis intellectus illius: et alias forſitan diſpoſitus melius: et ipſa ita eſſet ꝓxima intellectui alterius: ſicut et in quo eſt: nec apparet propter quid ipſa poſſit concauſare intellectionem ſui in vno et non in altero: niſi quia eſt in vno ſubiectiue et non in altero: alio etiam caſu poſſibili dato gratia exēpli declaratur: nam ſi vnus angelus bonus / vel malus ſit in eodem loco primo cum homine: ita q toti corpori hominis: et cuilibet parti eius coexiſtat totus angelus: ſicut coexiſtit anima rationalis illius preter hoc q illa informat corpus: angelus autem non: ſicut plures forte accidit cogitatio talis angeli: eque erit preſens penitus anime illius hominis: ſicut cogitatio propria illius: et tamen non cognoſcetur ab illo diſtincte: nec videt poſſe alia cauſa aſſignari preter hanc: quia illa non erit in eius anima: ſicut forma in materia. Cū igitur nulla cogitatio iſto modo ſe habeat ad aliquem alium intellectum ab eo: cuius eſt / aut naturaliter habere ſe poſſit. ſequit q a nullo alio cognoſci poſſit intuitiue: non tamen hoc modo oportet ſe habere ad intellectum omne quod ab eo debet intuitiue cognoſci: ſicut nec neceſſe eſt omne quod ſentire poteſt eē directe oppoſitum: ſicut neceſſe eſt eſſet viſibile ad hoc vt videatur: et propter iſtud quod nunc dictum eſt videtur poſſe probari q vnus angelus nō poteſt naturaliter intelligere cognitionem alterius: quod concedo. Et q̄uis hoc nō inuenerim expreſſum in ſcriptura ſicut de cogitationibus hominum: non tamen habetur oppoſitum: quinimo hoc magis trahi poteſt ex dictis ſanctorum: et antiquiores doctores hoc tenent. ¶ Nunc ad rōnes alterius opi. pro quāto tangunt iſtam concluſionem. reſpondeo ad primam: poteſt primo concedi concluſio que ibi directe concluditur. videlicet q cogitatio poteſt ab angelo cognoſci: ſed non ſequitur. poteſt cognoſci ab angelo: igitur diſtincte et intuitiue. Sed eſt fallacia conſequentis: ſed ſi in maiore addatur intuitiue dicendo omne intelligibile in actu preſens etc̄. poteſt ab eo intuitiue intelligi. dicēdum q ꝓpoſitio vera eſt: ſi intelligatur ſibi taliter eſſe preſens qualiter illud: vt ſic intelligatur ex ſua natura requirit: et tunc patet: q minor eſt falſa ex his que premiſſa ſunt. ¶ Ad ſecundum q̄uis directius vadat contra opi. illam quam ibi improbat. Dico ſi cōtra dicta traheretur q non eſt ex imperio voluntatis q cogitatio lateat et non eſſentia: ſed quia cogitatio non eam cōparationem habet ad intellectum angeli qualem requirit: vt intuitiue intelligatur eſſentia vero eſt in comparatione ſibi ſufficienti ſm ſuam exigentiam. ¶ Ad tertium dicendum q intellectio in angelo non eſt ſufficienter motiua intellectus alterius angeli ad intuitionem ſui ꝓpter dictam cauſam. ¶ Ad quartum etiam per idem patet q poteſt imutare proprium intellectum ad intuitionem ſui et non alium: et iſtud ſufficit ad rationē: q̄uis etiā aliqua ꝓpoſitio in ipſa ſumātur ſatis dubia et forte non vera. ¶ Ad quintum dicendum q etiam actus volūtatis eſt occultabilis: immo naturaliter occultatus. i. incognoſcibilis ab alio angelo: nec dico eum occultari per modum illum quo illa opi. forte tenebat: ſi eū habebat ſenſum in quo ille doctor improbat eam. ¶ Ad primum alterius doctoris. q̄uis illa ſimilitudo nō poſſit intelligi vniuerſaliter quo ad oīa: ſed particulariter tantum: concedo tamen q cogitatio eſt intelligibilis ab angelo: ſed non ſequitur. ergo intuitiue: ſicut etiam quedam ſunt a nobis intelligibilia: non tñ intuitiue naturaliter: vt puta habitus infuſi: et ſm hunc doctorēmet etiā habitus acquiſiti et ſubſtantie imateriales que et ſi ſint intelligibilia in ſuis conceptibilibus ſimplicibus cōibus et forſitan proprijs: in ſeipſis tñ et intuitiue a nobis naturaliter nequeunt intelligi. Ita dico etiā q cogitatio noſtra / vel angeli intelligibilis vtiqꝫ eſt naturaliter ab alio angelo in cōceptu aliquo cōmuni: in ſeipſa tñ imediate nequaq̄. Et ſi ſimilitudo de viſibili ad viſum ſumeretur: cum iſta determinatione intuitiue et in reſpectu ad quēlibet intellectum dicendo: ſicut ſe habet viſibile ad viſum etc̄. Sed omne viſibile poteſt naturaliter a quolibet viſu intuitiue videri quicquid ſit de minore: nam forſitan falſa eſt: maior tñ eſt neganda ſimpliciter. ¶ Preterea. Illa ſimilitudo debet ſic intelligi q ita intelligibile ſe habeat ad intellectum ſm exigētiam ſuā: vt intuitiue videatur: ſicut viſibile ad viſum: et tūc nihil cōcluditur cōtra: qꝛ nō ſic ſe habet cogitatio ad intellectū alterius: vt ſupra dictū eſt: et q illa ſimilitudo debeat ſic accipi: patet qꝛ alter ꝓbaretur q viſibile non oppoſitum directe viſui poſſet videri ſic arguēdo: ſicut ſe habet audibile ad auditum: ſic viſibile ad viſum: ſed audibile non oppoſitum: approximatū tamen poteſt audiri. igitur et viſibile non directe oppoſitum: approximatum tamen poteſt videri: et ptꝫ ad ſenſum q concluſio eſt falſa. ¶ Ad ſecundā rationem poteſt dici: q nō concludit q cogitatio noſtra ſit intelligibilis ab angelo. ſuppoſito q intellectus illius ſit alterius rationis a noſtro: ſicut illemet doctor habet tenere: cum ponat intellectum angeli eſſe ſubſtantiam eius: et ſimiliter eſſentiam eſſe anime intellectum. Item ſi non eſſent plures angeli eiuſdem ſpeciei: vt magni dicunt ratio nihil probaret: et ſi aliquis eiuſdem ſpeciei non tamen omnes: non probaret tunc de omnibus: ſicut tamen intendit. ¶ Reſpondeo tamen concedendo q illa intellectio poſſet eſſe cauſa partialis intellectionis in intellectu angeli: ſi debito modo ſibi approximetur: ſed debitus modus quo debet intellectus approximari intellectui: vt cauſet intellectionem ſui eſt: vt informet intellectum illum: quod non conuenit naturaliter in propoſito.

¶ Ad probationem illius alterius ſui dicti. videlicet q eſto q angelus videat intuitiue intellectionem qua intelligo fortem et cetera. dico q quāuis per illam videret diſtincte et determinate: non tamen ſequitur q intuitiue inſtantia eſt: nam per aliquam recordationem intelligitur diſtincte aliquod ſingulare: quod fuit et non eſt: non tamen intuitiue: vtrum autem ita per actum ſuum poſſit

Digitized by Google

obiectum videri: ſicut per ſpeciem videtur ſuum repre-ſentatum dubium eſt. Si tamen diceretur ꝙ ſic: tūc aliud dictum ibi aſſumptus eſſet falſum. videlicet ꝙ obiectum non poſſet intelligi per actum niſi per diſcurſum: nā quod intelligitur per ſpeciem non intelligitur per diſcurſum: vt ſupra fuit dictum.

¶ Preterea. Adhuc non ſeqtur. itelligitur ꝑ diſcurſum. igitur non intelligitur diſtincte & determinate. Intelligimus enim deum in via per diſcurſum: & tamen diſtincte. licet nō intuitiue: ſed abſtractiue in aliquo conceptu compoſito ſibi proprio: vt in primo declaratum eſt. diſt. tertia. Et ideo iſte doctor fallitur in hoc ꝙ ex hoc ꝙ aliquid nō intelligitur intuitiue: infert ꝙ non intelligatur diſtincte et determinate: que illatio nulla eſt.

¶ Ad rationē principalem reſpōdeo negādo cōſequētiā. nec probatio valet propter cauſam preaſſignatam.

¶ Diſtinctionis. ix. et. x. Queſtio. ij.

SEcundo quero vtrum vnus angelus poſſit naturaliter alteri angeli loqui locutione ītellectuali. arguitur primo ꝙ non. Nullus angelus poteſt naturaliter aliū loquētē intellectualiter audire auditione intellectuali. ergo nullus angelꝰ naturaliter poteſt alteri loqui locutione intellectuali. conſequentia patet: quia alias fruſtra eſſet talis locutio: ſicut quis fruſtra loquitur ſurdo: qđ non eſt ponēdum in angelis. antecedens ꝓbatur: quia ſm Auguſt. 15. de tri. audire & videre quāuis diuerſa ſint in ſenſibus: nō tñ in intellectu: ſed ibi idē eſt audire ꝙ videre ſeu intelligere: ſimiliter loqui idē eſt quod verbū formare: quod nō eſt aliud ꝙ̄ cogitare: & per cōſequens intellectualiter alium audire loquētem intellectualiter idē eſt ꝙ illiꝰ cogitationes videre. Sed hoc non poteſt naturaliter aliquis angelus: vt probatū eſt in precedenti. q. igitur &c. — Cap. 10.

Ad oppoſitū arguitur. Aīa ſeparata pōt alteri anime intellectualiter loqui. igitur multo magis angelus angelo. ꝓbatur antecedens ex eo quod habetur in euāgelio de anima illius diuitis epulonis que anime abrae loquebatur.

Reſpondeo ꝙ angeli loquātur adinuicem habemus per ſcripturas Zach. 2. vbi legitur. Ecce angelus qui loquebatur in me ingrediebatur et alius angelus egrediebatur in occurſum illius et dixit ad eum. curre loquere ad puerū iſtum &c. hic habetur ꝙ angelus angelo eſt locutus. Itē prima ad corin. ſi linguis inquit hoim loquar & angelorū. vbi dicit vna gloſa ꝙ angeli prepoſiti ſignificāt minoribus quod de dei voluntate primi ſentiūt quod fit aliquibꝰ nutibus aut ſignis. — Cap. 2. / Cap. 13.

¶ Ad hoc etiā poteſt argui: qꝛ angeli loqui poſſunt aīabus mortuorū: igitur & angelis alijs: cōſequentia ſatis eſt clara. antecedēs probatur per illud Auguſt. de cura pro mor. poſſunt & ab angelis qui rebus que agūtur hec pſto ſunt audire aliquid mortui ꝙ vnūquēqꝫ illorum audire debere indicat: cui cūcta ſubiecta ſunt. In libro etiam de di. demonū. dicit ꝙ demones quedam audiunt a ſanctis angelis: vt preſentiunt. Si ergo audiūt igitur alij loquuntur. Ex iſtis bene habetur ꝙ angeli loquūtur: vtrū autem naturaliter vel ꝟtute ſpeciali diuina nō habet expꝛeſſuꝫ: cōmuniter tamē tenetur ꝙ ſic. Uidēdū ergo eſt de modo.

¶ Ad quod intelligendum: primo videndum eſt quid eſt loqui intellectualiter & quid audire. ſecūdo quomodo angelus alteri loquitur & illum alter audiat.

¶ De primo dicēdum ꝙ ſicut loqui locutione vocali non eſt niſi ꝓferre verba vocalia: vt aliquis audiat auditione corporali: & intelligat id quod per voces ſignificat: ita loqui intelligibiliter nō eſt niſi formare ꝟbum intellectuale: vt aliquis audiat auditione intellectuali: & intelligat illud quod ſignificatur per verbū. verbū autē intellectuale: ſicut dicit Auguſtinꝰ. 15. de trini. eſt formata ab ea re quam ſcimus: qđ nec grecum eſt: nec latinum: nec lingue alicuius alterius: & ideo intellectualiter loqui eſt in intellectu cogitare. ꝓpter quod ibidē quedam inquit. cogitationes locutiones ſunt cordis. & cetera multa ad ꝓpoſitū. Audire vero per intellectum nō eſt niſi cognitionē alteriꝰ intelligere. Sed audire per ſenſum nō eſt aliud ꝙ̄ voces prolatas ꝑcipere. vnde ibidem Auguſt. Auditio inquit et viſio duo quedā ſunt īter ſe diſtātia in ſenſibus corporis: in aīo aūt non eſt aliud atqꝫ aliud videre & audire: qđ cōſequenter per ſaluatoris verba declarat ibidem. vide ibi. hec de primo. — Cap. 10.

¶ De ſecūdo ſcilicet de modo loquendi et audiendi angelorū adinuicē dicit quidam doctor: ꝙ eſt talis: nā angelus cauſat in ſeipſo cogitationem de aliquo: vt alius angelus audiat: qua cauſata cauſat effectiue cogitationem illius cogitationis in alio: & ſic ex cōſequenti cauſat aliquo modo in alio cogitationē obiecti prime cogitationis: & ſicut dicit alibi. ſ. in ſuo ſecūdo. talem cogitationem in alio cauſat preciſe per modū obiecti. Alius vero in quo cauſatur huiꝰ cogitatio cogitationi alteriꝰ per illam audit aliū loquētem: nec aliud facit qui loquitur: & hoc modo dicit ipſe ꝙ vnus angelus alteri naturaliter loquitur. — Okā qlibeto pmo q. 8.

¶ Iſte modus loquēdi non placet mihi: ratio eſt: quoniam ſm ipſuꝫ ſeqtur ꝙ quilibet angelus naturaliter videat ſeu intelligat intuitiue cogitationes alteriꝰ: cuius oppoſitum ꝓbatum eſt in. q. proxima: et ꝯſequētia patet: nam ex quo ipſe per ſuā cogitationem cauſat preciſe per modū obiecti cogitationē ſue cogitationis in alio: ita naturaliter poteſt huiuſmodi cogitationem alius intelligere: ſicut ipſammet eſſentiā angeli: cuius illa eſt cogitatio: aut aliꝗꝫ aliā rem: que ſui notitiā naturaliter: & precipue per moduꝫ obiecti cauſat in eo. vnde & iſtam cōſequentiā ſatis ipſe implicite cōcedit: ſicut etiam & ipſum cōſequēs expreſſe: quod tamen ego falſum reputo.

¶ Alius modus dicēdi eſt: ꝙ vnus angelus loqtur alteri cauſando in illo intellectionem eiuſdē obiecti: quod ipſe intelligit. Ubi aduertēdum ꝙ ſm iſtum doctorem preter viſionem qua angelus videt in verbo aliquod obiectum. verbi gratia. a quattuor modis alius poteſt idem. a videre. videlicet intuitiue in ſeipſo a. & iterum intuitiue & intellectu alteriꝰ angeli cognoſcētis: & etiā abſtractiue ꝑ ſpēm habitualē concretā vel acqſitā: & nulla iſtaꝝ intellectionū eſt auditio: qꝛ nulla eſt per ſe expꝛſſa ab itelligēte inquārū intelligēs eſt: imo accidit ei ꝙ obiectū ſit intelligens: eque enī maneret ſi nō eſſet intelligens: & in oībus iſtis: ſi aliqs intellectꝰ cauſet eſt intellectꝰ ipſiꝰ intelligētis non alteriꝰ et ipſum obiectum cōcurrit ibi cum itellectu: vt cauſa ꝑtialis. quarto modo poteſt iſte cognoſcere a. ita ꝙ intellectio fiat in eo per intellectum alium exprimentem: & intellectus iſtius nullam cauſalitatē habeat reſpectu alicuiꝰ ſed tantū erit paſſiuus: & iſta ſola cognitio eſt auditio: et eſt expreſſa ab intelligente inquātum eſt intelligens: ita ꝙ ſolūmodo intellectus loquentis vel que ſunt in ipſo vt in ipſo vel pñtia ſibi: vt ſibi ſūt actiua reſpectu auditiōis: et hoc nō vt ꝓximi effectꝰ: nā iſta preſentia loquētis prius cauſant intellectionē actualem loquēte ꝙ̄ cauſent iſtam auditionē in audiēte: ipa tñ intellectio loquētis nō eſt in loquente rō agendi inquātum loquit: ſed aliqd pertinens ad memoriā loquentis. Qꝫ autē angelus poſſit ſic cauſare intellectionē ipſius a. in alio angelo ꝓbatur: quia quod eſt ſufficienter in actu primo reſpectu alicuius effectus: poteſt illum cauſare in quocūqꝫ receptiuo illius effectus. Sed angelus habens notitiam actualem alicuiꝰ obiecti. — Sco. li. 2. diſt. 9.

Digitized by Google

verbi gratia.a eſt ſufficiēter in actu pͥmo cauſandū intellectionem actualem ipſius a.igitur poteſt illam cauſare in quocunqꝫ receptiuo illius. Sed intellect⁹ alterius angeli eſt receptiuus eius cum ſit eiuſdē rationis cum illo intellectu.igitur ⁊c̄.probatio maioris:qꝛ prima extrema proportionis actiui ⁊ paſſiui ſunt vniuerſaliſſima abſtracta a quocūqꝫ actiuo ⁊ paſſiuo:quia iſta proportio ineſt particularibus per rationem cōmunem:⁊ ideo extremis: minoꝛ ꝓbatur.quia angelus habet in ſe actū cognoſcēdi a.et ſpeciem:quecūqꝫ ponatur neceſſaria ad cognitionē: et per id qđ habet poteſt facere intellectum ſuum in actu ſecūdo cauſando in ſe intellectionem a ſicut effectum.

❡ Contra hec:quia continent aliqua falſa.primum eſt ꝙ vnus angelus poteſt videre intuitiue a.in intellectu alterius angeli cognoſcētis a.ſi enim hoc eſſet verū:hoc eſſet: quia videndo cognitionem alterius angeli cognoſcentis a.per illam intuitiue videret a.patet:qꝛ non poteſt videre a.in intellectu alterius angeli:niſi vel vidēdo per ſpeciem quā alter angelus habet de a.vel videndo formaliter per cognitionem eandē qua alter angelus videt a.vel vidēdo ipſam cognitionem qua alter videt a.⁊ per illam ſic viſam videndo a.primū non poteſt dici:qꝛ cognitio per ſpeciem ſm eum eſt abſtractiua:nec min⁹ ea que eſſet per ſpeciem exiſtentem in alio intellectu ꝙ que eſt per exiſtentē in ſuo. nec ſecūdū dici poteſt:quia non eſt poſſibile naturaliter ꝙ duo eadem cognitione numero formaliter intelligant: ſicut impoſſibile eſt naturaliter ꝙ vna cognitio numero ſimul informet duos intellectus.relinquitur ergo tertiū: et ſic patet conſequentia:ſed ꝙ conſequēs ſit falſum ꝓbo. Tum quia ſequitur ꝙ angelus videns viſionem ſuā qua videt deum intuitiue:videret etiā illa viſione reflexa deū intuitiue.⁊ per conſequens alia viſio de creatura ſiue habens creaturā pro obiecto eſſet beatifica. Tum quia tunc due viſiones beatifice eēnt in eo. Tum tertio:qꝛ ſm dicta ſua iſte angel⁹ poſſet cauſare in diabolo viſionem ꝑdicte ſue viſionis pͥme cū ſit ſufficiēter in actu pͥmo ad cauſandum ſeipſo viſionem ꝑdicte viſionis. Tum etiam qꝛ ipſamet viſio dei ſimul cū intellectu videntis poſſunt in dicto intellectu cauſare viſionem reflexam ſui.igitur illud poterit cū intellectu diaboli ⁊ ipſo itellectu diaboli. Et vtraqꝫ cōſequentia patet per rationem ſuā:eo autē poſito diabolus videbit deū intuitiue ⁊ omnia iſta ſunt falſa ⁊c̄.

❡ Preterea. Probatum fuit in pͥmo diſt.3.ꝙ nulla notitia habita de re per aliqđ mediū cognitū eſt intuitiua.

❡ Secūdo contra illđ qđ ponit angelum ſic in alio poſſe cauſare notitiam:quia ſequitur ſm hoc ꝙ etiam in ſeipſo cauſare poterit talem auditionē de a.cum eius intellect⁹ ſit per eum eiuſdem rationis cū intellectu alterius in qua poteſt auditionem de a.cauſare:⁊ ſic ſimul ⁊ ſemel habebit duas notitias de a.vnam que non eſt auditio ꝑ quam ipſe intelligit a.quando cauſat auditionem in alio que ſm eum ibidem eſt effectus prioꝛ ſine quo auditio cauſari non poteſt:⁊ aliam que eſt auditio. Sed hoc eſt contra eum.primo quia ſm ipſum intellectus audientis ſe habet mere paſſiue reſpectu auditionis.igiꝰ iſte ſe haberet mere paſſiue ad illam:⁊ cum auditio ſm eum efficiatur a loquente non ſe haberet mere paſſiue ad ipſam:quod cōtradicit iam dicto. Tum quia vt patet in quarta ratione ipſius recitata in precedenti.q.contra aliam opinionē impoſſibile eſt ſm eum in intellectu eſſe duos actus ꝑfectos ſimul:ſed ponatur ꝙ illa auditio ſit tam perfecta ꝙ poſſet in alio cauſare:quod opoꝛtet dicere eſſe poſſibile per rationē ſuā:ſeqꝰtur propoſitū. ❡ Tertio ſeqꝰtur ꝙ aliquis poterit habere diſtinctā notitiam in ꝑticulari ⁊ determinate de aliquo non exiſtente:eſto ꝙ nullam habeat propꝛiam ſpeciem illius:aut nunꝙ nouerit illum intuitiue: quod non videtur poſſibile naturaliter.

❡ Preterea. Qualis notitia eſſet illa non abſtractiua: quia talis eſt mediāte ſpecie:etiā ſm eum,nec intuitiua: qꝛ illa non eſt non exiſtentis.conſequētia probatur.ponatur enī ꝙ aliquod ſingulare preteritum:quidam angelus non nouerit:quod tñ alius nouit ⁊ habet ſpeciem eius:et poteſt determinate et diſtincte recoꝛdari de ipſo.iſte qui ſic poteſt recoꝛdari ⁊ eſt ſufficiēter in actu primo ad faciēdum ſe in actu ſecundo recoꝛdationis:poterit in illo alio cauſare etiam ſimilem recoꝛdationem ſm dicta iſta:et ſic etiam aliquis recoꝛdabitur eius quod nunꝙ nouit:quod videtur repugnātiam includere. ❡ Preterea. Si vnus angelus haberet ſcientiā vnius concluſionis que non poteſt cognoſci:niſi per alias prioꝛes.ſicut poſſibile eſt:vt in vna.q.ſuperius eſt oſtēſum.⁊ eſſet ſufficienter in actu primo reſpectu actualis cōſiderationis:et ſcientie predicte concluſionis:poterit hmōi notiam cauſare in alio qui nūꝙ cōcluſiones prioꝛes nouit:poſito ꝙ ita fuerit:ſicut poſſibile eſt:vt poteſt patere ex dictis in eadē.q.⁊ ſic aliquis cognoſceret ſcientifice aliquā concluſionem:qui tñ non cognoſceret/nec actu/nec habitu principia illius:quod etiā non eſt poſſibile. ❡ Preterea. Scđm iſtam viam videtur ꝙ vna creatura poſſit habere ſciētiam per infuſionem ab alia creatura:⁊ naturaliter:quod non libēter ego concederē. ❡ Tertio contra modū dicendi in ſe:nam per iſtum modum locutionis ſi in cetu multoꝛum angeloꝛum vnus vni ſpecialiter loquereꝰ neſcire poſſet audiens quis eſſet quis loqueretur:ſuppoſito ꝙ illa locutio eſſet de re alijs actualiter nota:iſtud declaratur ſm dicta iſtoꝛum: volunt enim ꝙ in poteſtate ⁊ ſponte angeli actualiter aliquid cognoſcētis ſit cauſare auditionem illius obiecti in alio:vnde poteſt ita loqui vni ꝙ non alteri:et loqui ⁊ non loqui:ſicut placet ſibi:igitur angelus recipientis in ſe auditionem videns alios angelos ⁊ notitia et ſpecies et alia per que ſunt in actu primo reſpectu auditionis:ſi aliqua alia ſunt quoꝛum quilibet poteſt eiuſmodi auditionē cauſare nō poteſt determinate ſcire quis illam cauſauerit.ac per hoc nec quis ſibi locutus ſit. ❡ Preterea. Iſta via nō dat modū quo vnus angelus poſſit loqui angelo alterius ſpeciei:ac etiam anime humane ſeparate. conſtat autem ꝙ angeli loquūtur angelis alterius ſpeciei ⁊ demonibus et animalibus. Ratio quoqꝫ opi.non eſt efficax:nam maioꝛ ſic abſolute ſumpta eſt falſa ⁊ multas habet inſtātias: ſicut ex dictis poteſt videri. ❡ Et preterea in nobis habet inſtantias:nam vnus homo eſt ſufficienter in actu primo ad cauſandum in ſuo intellectu intellectionem ſm aliquem habitum quem habet:nec tamen poteſt ſimilē cauſare in intellectu alterius hominis. Item poteſt in voluntate ſua cauſare volitionem:et non in voluntate alterius: quod etiam de angelis verū eſt. Ita poteſt inſtari de alijs interioꝛibus hominis potentijs:opoꝛteret ergo ꝙ intelligeretur maioꝛ illa de illis receptiuis que ſm hoc ꝙ ſunt eiuſdem rationis etiam eodem modo comparantur/ſeu ſe habent ad illud quod eſt in actu primo reſpectu illius effectus:et ſm illum intellectum minoꝛ patenter erit falſa:nam ad angelum habentem notitiā actualem et ſpeciem alicuius obiecti non eodem modo ſe habet intellectus alterius angeli:ſicut intellectus propꝛius.patet:nec eodem modo ſe habet ad notitiam et ſpeciem huius:nam hic infoꝛmatur per iſtas.ille non.

❡ Preterea. Sicut tactum eſt non omnes angeli ſunt eiuſdem ſpeciei:et ideo minoꝛ ſi debeat eſſe vniuerſalis etiam eſſet defectuoſa.

❡ Dico igitur.ꝙ cum angelus non videat cogitationes alterius/nec appareat bene dici poſſe ꝙ non per modum obiecti:ſed per modum agendi extrinſeci:et cauſe libere effectiue cauſet imediate cognitionem in mēte alterius: cum tam primum/ꝙ ſecundum videatur eſſe propꝛium

Digitized by Google

deo: nec ideo iuxta primam opi. nec iuxta ſecundam loquuntur adinuicem. Loquũtur tamen ſm ꝙ per ſcripturam certi ſumus: ſed qualiter eſt nobis ignotum: poteſt tamen dici ꝙ ſicut quia homo alterius hominis cogitationes videre non poteſt imediate in ſeipſis format exterius voces vel intuitus: aut ſcripturas: ⁊ ſi qua alia ſigna ſint quibus quod corde quis cogitat in alterius deducit notitiam. Sic ipſi angeli volẽtes inuicem manifeſtare que ſecretis cogitationibus concipiunt formant in ſeipſis quedam itellectualia ſigna et ſpirituales vt ita dicam ſermones ⁊ loquelas ꝑ que ſpiritualiter audita ab alijs cognoſcitur quid cogitant: ita ꝙ ſicut in nobis eſt duplex locutio: vna que eſt primum ſignum rei immediate ⁊ hoc nullius eſt lingue earum que diſtinguũtur ſm diuerſitatem gentium humanarum iuxta ſententiam Auguſt. ſupra tactam: et hanc locutionem ſolus deus audit. alia que eſt ſecundarium ſignum et priori in idem ſignificando ſubordinatum: et ex hoc quodãmodo prioris ſignum et hanc etiam alij audiunt. Sic in mentibus angelorum eſt duplex locutio. prima que eſt ſignum primum et immediatum rei: et hec eſt cogitatio deo et ſibi tantum nota: alia eſt ſignum ſecundarium ⁊ ſubordinatum illi in ſignificando quã alie ſpirituales creature intelligibiliter audiunt: et per eam quid per primam dicatur concipiunt: et hanc puto apoſtolum vocaſſe linguam angelorum. prima ad

Cap. 13. Corinth. Et ad hoc facit gloſa ſupra allegata que dicit ꝙ angeli prepoſiti ſignificant minoribus quibuſdam nutibus/ aut ſignis: ſm hunc modum poteſt angelus vni determinate dirigere ſm ſermonem ſuum. ⁊ omnimodo quo nos et longe plus/ atq; perfectius diſtincte et varie loqui vt ſibi placet: ⁊ alius poteſt determinate ſcire quis loquitur. nam is ſcilicet in quo intuetur huiuſmodi ſigna. In eis enim audire intelligere eſt. Si queratur vtrũ vni poſſit aliquis ſic loqui ꝙ alius cui non loquitur non audiat. dicendum ꝙ non: ſi alius ſit in debita propinquitate ad audiendm: et ad hoc ſit attentus niſi deus pro tunc eum prohiberet audire non cogendo ad auditionem: et eſt ſimile ſicut cum aliquis noſtrum inter multos conſtitutus non poteſt vocaliter loqui vni quin audiatur ab alijs.

¶ Sed cõtra modum iſtum dicetur ꝙ qua ratione vnus angelus poteſt videre huiuſmodi ſigna in mente alterius angeli eadem ratione videtur ꝙ poſſit videre cogitationes eiuſdẽ in eadẽ mente exiſtẽtes ⁊ ſibi ꝑpinquas equaliter: ⁊ per ↄ̃ñs ſuperflue ponũtur hmõi ſigna. ¶ Reſpõ. ꝙ propinquitas equalis et vnitas obiecti nichil facit ad hoc. nam iſtis non obſtantibus vnum eſt ab alijs intuitiue intelligibile et non aliud. Exemplum conſtat ꝙ in eadem materia eſt forma ſubſtantialis colorati ⁊ color eiuſdem et vtrũq; eque propinquum eſt videnti/ nec eſt ibi aliquis ordo/ aut aliqua meditatio ſitualis: et tamen ſic ſentimus colorem: et per intellectum ipſum intuitiue intelligimus ꝙ nec formã ſubſtantialem: nec etiã materiã ſentimus/ aut intelligimus intuitiue: Quis alio modo illas intelligere poſſumus: in mẽte etiã ſimul habet quis habitũ infuſum ⁊ intellectionẽ actualẽ: ⁊ hanc intelligit intuitiue. illã nõ. Sic igitur dico de modo locutionis angelice: vtrum autem ita ſit ignoro. apparet tamen michi ſic eſſe poſſibile: cum et nos etiam inde taliter tales locutiones poſſimus formare ſimiles locutionibus vocalibus: ſicut poteſt quilibet in ſeipſo aduertere.

¶ Ad argumentum. q. reſpon. negando antecedens. ad probationem dicendum ꝙ cogitationes non immediate in ſeipſis audiuntur intellectualiter/ ſeu videntur: ſed mediantibus intellectualibus ſignis immediate viſis: ſicut dictum eſt.

¶ Diſtinctionis vndecime. Queſtio j.

Circa diſtin. 11. in qua tangitur de profectu cognitionis angelice: quero vtrum oia quorum angelus ſimul habet ſpecies/ vel poteſt habere ipſe naturaliter poſſit ſimul actu et diſtincte intelligere. ¶ Et arguit̃ primo ꝙ non: qꝛ ſi ſic eſſet. ſequitur ꝙ non tot poſſet ſic intelligere: quĩ poſſet plura. conſequentia patet: quia non poteſt angelus tot ſpecies habere: quin ſi generetur/ vel creetur vnum indiuiduum in proportionata ſibi propinquitate poſſit ab illo ſpeciem accipere: et tum non tot indiuidua: quin plura poſſint ſic fieri non erit dare maximam multitudinem poſſibilium ab eo haberi ſpecierum: ⁊ per conſequens non tot: quin plura poſſet actualiter diſtincte intelligre: ſed iſtud cõſequẽs eſt falſum: quĩ ad ipſum ſequitur ꝙ angelus ſit infinite intellectiuitatis/ ſeu infinite virtutis intenſiue ad intelligendum: quod ſoli deo proprium eſt: declaratur cõſequentia ex eo ꝙ virtus angeli ſm hoc non haberet terminum in poſſe: nec etiam eſſet terminata per maximum: quĩ omnis finita potentia terminatur per maximum in quod poteſt: vt patet primo ce. per Philoſophũ. ſequitur ergo ꝙ virtus angeli ſit infinita. T.c.116. ¶ Scdo ſi illud eſſet poſſibile eadẽ ratione/ vel manifeſte poſſet ſimul diſtincte intelligere oia ei preſentia immediata per ſeipſa: nam ſpecies non ponitur: niſi vt ſuppleat vicẽ obiecti abſentis: ⁊ per conſequens poſſet ſimul diſtincte cognoſcere omnes partes proportionalis vnius continui ſibi preſentis: et cum ille ſint infinite. ſequitur ꝙ poſſet ſimul infinita diſtincte comprehendere: ac per hoc eius ſcientia fore intenſiue infinita.

Ad oppoſitum arguitur et ꝓbatur ꝙ non ſolum ſic põt: quinimo ꝙ nõ poteſt oppoſitũ. nam ſi poſſet non oia actu ⁊ diſtincte intelligere: quoꝝ habet ſpecies poſſet aliqua intelligere aliquibus non intellectis. poſito igitur hoc in eſſe: quero aut poteſt intelligere aliquid alioꝝ/ aut nõ: ſi non. igitur nõ eſt in potẽtia actuali reſpectu alioꝝ: quoꝝ habet ſpecies: et per ↄ̃ñs non habet ſpecies illorum: qđ implicat oppoſita. ↄ̃ña pꝫ: qꝛ ita per ſpeciem intellectus cõſtituitur in actu primo: ⁊ in potẽtia actuali reſpectu notitie incõplexe ſui obiecti: ſicut per habitũ ſciẽtificum reſpectu cõſiderationis actualis obiecti illius habitus. ¶ Preterea. Qua rõne poteſt intelligere per vnã ſpeciẽ eadem põt per quãlibet ſaltẽ diuiſim. ¶ Si dicat̃ ꝙ põt aliquid aliud intelligere cõtra oẽm intellectionẽ actualẽ: neceſſe precedere actualem intentionẽ volũtatis copulãtis potẽtiam cũ obiecto. hoc pꝫ: qꝛ etiam ipſam viſionem ſenſualem: ⁊ primam in nobis neceſſario precedit intentio voluntatis: iuxta Auguſti. determinationem. 11. de trinita. vbi dicit ꝙ volun- Cap. 5. tas que coniungit ſenſum corpori viſibili ex quo format non procedit a viſione que ſit in ſenſu. ⁊ probatio eius eſt: prius enim inquit/ ꝙ̃ viſio fieret iam erat voluntas que formandum ſenſum corpori admouit. igitur ſi angelus de nouo intelligeret aliquam ſpeciem ſuam prius vellet illam intelligeret. Sed ſm eundem. 10. de trini. voluntas cap. 1. 2. 2. non poteſt velle aliquid incognitum. igitur illam volitionem precederet cognitio illius ſpeciei: ⁊ ſic volitio preſupponeret cognitionem ⁊ cognitio volitionem: aut ergo eadem preſupponeret eam a qua preſupponitur: et ſic idem eſſet prius ſeipſo: aut aliam preſupponeret: et ab alia preſupponeretur: ⁊ ſic eſſet infinitas actualis cognitionum ⁊ volitionum ſe preſupponẽtium inuicem: quoꝝ vtrũq; eſt impoſſibile. ¶ Si dicatur ꝙ non ex eo ꝙ voluntas nõ poteſt velle incognitum: ſequitur ꝙ volitionem precedat cognitio voliti: ſed ſufficit ꝙ ſimul ſit cum ipſa.

Digitized by Google

¶ Cõtra ex hoc nõ vitatᷣ impoſſibile illatũ. nã vt patet ex auctoritate allegata cognitionẽ neceſſario ꝓcedit volitio: ſit ergo illa cognitio a. et volitio precedẽs ipſam ſit b. aut igitur in illo priori quo b. fuit ante a. fuit aliqua cognitio aut non: ſi nõ. igitᷣ b. fuit volitio incogniti: ſi ſic: aut a. aut alia cognitio. Si a. igitur a. fuit anteꝗ̃ fuit: ſi alia. ſit illa c. igitur ante c. fuit volitio cõiungens potentiã obiecto: aut igitur b: aut alia. Et ſiue hoc ſiue illud detur vel ꝓceditur in infinitũ vel dabitur ꝙ aliqua cognitio terminabitur ad incognitũ. ¶ Secũdo ſi angelus poſſet aliqua ſua ſpecie non vti actualiter: eadem ratione ⁊ qualibet alia quã habet: ⁊ ſic poſſet angelus naturaliter ſi vellet ſuſpendere ſe ab omni intellectione eorũ: quorum ſpecies habet: ⁊ nullũ earũ per ſpẽs ſuas actu intelligere: qḋ videtur abſurdũ.

Reſpondeo intelligendo. q. de angelis bonis in quibus nõ eſt viciata vlla potẽtia naturalis. pono ↄcluſiones. Prima. ꝙ angelus poteſt ſimul diſtincte intelligere omnia: quorũ ſimul habet ſpecies diſtinctas ⁊ diſtincte repreſentãtes. Secũda ꝙ poteſt etiam non omnia talia ſimul diſtincte intelligere.

Cap.14. de ꝗuis. **Primã** cõcluſionem ꝓbo auctoritate btĩ Augu. 4. ſup Geñ. vbi dicit ꝙ potentia ſpũalis mentis angelice cũcta que voluerit ſibi notitia facillime apprehendit. ¶ Ex hoc arguo ſic. non minus facile eſt angelo ſimul intelligere ſm omnes ſpẽs ꝗ̃ ſm aliquas earũ. igitᷣ põt ſimul intelligere ſm oẽs. conſequẽtia ptʒ: et añcedẽs probatᷣ ex predicta auctoritate: quoniã ſi minus facile foret intelligere ſm omnes ꝗ̃ ſm aliquas: ⁊ tunc nõ cuncta que vellet ſimul facillime cõprehenderet: quinimo minus faciliter cõprehẽderet duo ꝗ̃ vnũ: et tria ꝗ̃ duo: ⁊ quãto plura tanto minꝰ faciliter. ¶ Confirmatur alia eiuſdem

Cap.16. auctoritate ibidẽ. vbi ait. ꝙ oia ſimul mens angelica põt que ſigillatim ꝑ ordinem ↄnexarum cauſarũ ſermo diſtinguit: vbi vult ꝙ cuncta q̃ creata fuerũt in principio ⁊ diſtincte quod ĩ ordine facta narrantᷣ ſimul mens angelica comprehẽdit: nec eſt dubiũ ꝙ non ſolum hoc eſt verum de notitia ſupnaturali quã habet in ṽbo: ſed etiã de naturali quã habet de rebꝰ in ꝓprio genere: ⁊ quam vocat Aug. veſpertinam: ſicut ptʒ ibi ſtatim. ⁊ duobꝰ capl'is precedẽtibus: nec põt dici ꝙ loquatur de cognitione cõfuſa nõ de diſtincta: nã hoc nõ attribueret potẽtie mentis angelice: cum nos etiã hec in via poſſimus oia cõfuſe ſimul intelligere in aliquo cõmuni cõſpectu: ⁊ tamen ibi in tali cõprehenſione ſimultanea ⁊ facillima multorũ dat differentiã inter potentiam mẽtis humane ⁊ angelice ¶ Secũdo ſi nõ poſſet hoc angelꝰ aut hoc cõtingeret: qꝛ nõ poſſet ſimul tot intellectiones recipe: aut qꝛ non poſſet ſimul tot ꝓducere: hoc patet: qꝛ ſi eſt ſufficiens ad agendum tot ſimul: et ad ſuſcipiẽdum: cũ poſitis actiuo ⁊ paſſiuo ſufficientibꝰ poſſit poni actio: ⁊ etiã actiones dũmõ nõ habeãt mutuã repugnãtiam: ſicut eſt in ꝓpoſito omnes tales potuerunt ſimul poni. Sed non poteſt dici ꝙ nõ poſſit tot ſimul recipere: qꝛ non minꝰ eſt potens ad recipiendũ intellectiones ꝗ̃ habitꝰ vel ſpecies: nec eiꝰ receptiuitas limitatᷣ ad certã multitudinẽ intellectionũ ꝗ̃ ſpecierũ vel habituũ: imo in rei veritate ad neutrã determinatur. Sed pari facultate poteſt multas ⁊ paucas recipe ꝗ̃tum eſt ex ſe: ſicut ſupra in pᷓma. q. de cognitione angelorum dicebatᷣ iuxta finẽ in ſoluẽdo quãdã rõnẽ: nec etiã ideo nõ põt qꝛ nõ põt tot ſimul producere cũ eius actiuitas limitata ſit ad certã multitudinẽ poſſibilẽ intellectionũ ſimul ꝓducibilium: nã ſuppoſito ꝙ intellectus ſit principiũ actiuũ intellectionis: nõ eſt tñ totale: ſed ptiale concurrẽs cum ſpecie ad ꝓductionem intellectionis: ita ꝙ cum vna ſpecie coagit vnã intellectionem: ⁊ cum alia ſpecie aliã: nunc aũt ꝗ̃tũcũꝙ aliquid eſt ſolũ agens ptiale: ⁊ aliam ⁊ aliam operationẽ agit cũ alio et alio ptiali principio coactiuo ꝗ̃tum eſt ex ſe: ita poteſt in plures opationes ſimul cũ talibus pluribus principijs coactiuis: ſicut in pauciores cũ paucioribus: niſi ipſum forſitan in operãdo debilitetᷣ: aut per ſe modo aliquo dependeat ab aliquo qḋ debilitetᷣ ex multiplicatione taliũ operationũ. Exemplũ: lux enim exiſtẽs in medio eſt cauſa ptialis ⁊ coactiua ſimul cum colore ſpeciei coloris in medio vt vult Cõmẽta. 3. de aĩa. ⁊ cũ alio ⁊ alio colore aliã et aliam coefficit ſpẽm: ⁊ quocũꝙ ↄcurrerẽt ſecũ colores: tot ſpẽs congeneraret. nec maior ṽtus arguitᷣ in luce ex eo ꝙ cum multis multas põt ꝗ̃ ex eo ꝙ cũ vno poteſt vnã quinimo ſi eẽnt ibi ſecũ infiniti colores diſtincti in diſpoſitione tali ꝙ quilꝫ poſſet ſpẽm ↄcauſare ⁊ eẽt ſufficiẽs ſuſceptiuum nec aliud ꝓhiberet ipſa cũ illis ſimul infinitas ſpẽs coefficeret. Cũ ergo angelus nõ debilitetᷣ ex intellectione: cum eius receptio nõ ſit paſſio corruptiua: ſed ꝑfectiua potiꝰ: nec etiam depẽdeat in intelligẽdo ab aliquo debilitabili: vtpote abſtractꝰ a corpore nec indigẽs ſenſitiua vlla ṽtute vel organo corpali ea facilitate qua cum vna ſpecie põt coefficere vnã intellectionẽ poteſt cum multis multas coefficere: nec tot cũ tot quin cum pluribꝰ poſſit plures. De intellectu aũt noſtro in ꝑſenti ſtatu nõ eſt ſic. ⁊ hoc ꝓpter dependẽtiam eius in opando a ṽtute phãtaſtica ⁊ ſpiritibus corporalibꝰ quibus accidit debilitas ⁊ fatigatio. non ſolum ex ↄtinuatione opationis: ſed etiã ex multiplicatione ſicut experiẽtia monſtrat. vnde Aug. 4. ſup Geñ. mox poſt ṽba allegata: ꝙ potẽtia mentis angelice cuncta que voluerit ſimul facillime ↄprehẽdit dicit: ꝙ ꝓpter corpus corruptibile qḋ aggrauat aĩam: mens humana etiã cum feruẽtiſſimo ſtudio inſtat notitie rerũ non niſi cum tẽporis tarditate ⁊ difficultate agit ⁊ eandẽ cauſam reddit. 15. de trini. qḋ ex peccati morbo dicit nobis ꝓueniſſe: et in cap. precedẽti dicit ꝙ partes imaginis noſtre aĩe. ſ. mẽs intelligentia et volũtas erũt equales cũ fuerint ab omni langore ſanate. igitᷣ tot ſimul poterimꝰ actu ĩtelligere: quot meminiſſe. ⁊ per cõſequens quot rerum ſpẽs habebimꝰ. per que clare videtᷣ ꝙ hõ in ſtatu innocẽtie ⁊ naturalis integritatis oĩbus rerũ ſpeciebꝰ quas habuiſſet: ſimul vti actualiter potuiſſet. quid ergo mirũ ſi hoc poſſit angelus nõ per peccatũ in ſuis naturalibꝰ virtutibꝰ viciatus: ⁊ iſtud põt eſſe per ſe confirmatio cõcluſionis ꝓpoſite. ¶ Cõtra iſtã cõcluſionem arguitᷣ: ⁊ preter media aliqua q̃ ſunt ſoluta in primo. di. 1. q. 1. ar. 3. vbi oſtenditur ꝙ in intellectu poſſunt ſimul eſſe plures actꝰ: poteſt nũc alijs medijs argui. nam actualis ĩtellectio ſine actuali attẽtione eſſe nõ poteſt: nec ad quodcũꝙ indifferẽter poteſt haberi actualis attẽtio. iuxta illḋ. pluribꝰ intentꝰ deficit ad ſingula ſenſus. et hoc nos experimur. ergo ⁊c̃. ¶ Secũdo qꝛ ſi ſimul angelꝰ oia actualiter intelligeret iam equaretᷣ deo in intellectualitate: qḋ non eſt dicẽdum. ¶ Tertio qꝛ ſequitur ꝙ angelꝰ ſit infinite intellectiuitatis ſeu potẽtie ad intelligendũ quod eſt falſum ↄſequentia ꝓbatur. nã poſſe intelligere aliqḋ vnũ intelligibile diſtincte eſt alicuiꝰ potentie. ⁊ poſſe duo intelligibilia ſimul diſtincte ĩtelligere eſt maioris potẽtie in duplo: ⁊ poſſe tria ſimul diſtincte ĩtelligere eſt maioris potentie in triplo. ⁊ ſic ſemp ſm multiplicationẽ intelligibiliũ arguitᷣ maior intellectiuitas. igitᷣ poſſe ſimul ĩfinita diſtincte intelligere eſt infinite intellectiuitatis: ſeu arguit infinitam intellectiuitatẽ in eo qḋ ſic poteſt: ſed ſi angelus poſſet ſimul diſticte oia intelligere quorum habet vel poteſt habere ſpẽs. angelꝰ poſſet ꝗ̃tum eſt ex ſe intelligere ſimul infinita diſtincte. nã poſſet nõ tot quin plura ſicut poteſt non tot quin plures ſpẽs recipere. cõſequẽtia ptʒ. quoniã propter ſpeciem non ſit maior potẽtia angeli: ſed tãta nũc eſt ꝗ̃ta eſſet quocũꝙ ſpecies haberet etiã ſi haberet actu infinitas. Si autem haberet infinitas poſſet ſimul infinita diſtincta intelligere. igitᷣ et nunc ꝗ̃tum eſt ex ſe poteſt infinita ſimul diſtincte intelligere. ¶ Cõfirmatᷣ. qꝛ nõ eſt

Ca.x. Ca.5. Ca.14. Ca.11.

bium ꝙ intellectus angeli eſt in ſe perfectioꝛ: quia cũ pluribus ſpeciebus poteſt ſimul plura ĩtelligere diſtincte ꝗ ſi non poſſet ſimul cum pluribus ſpeciebus ſic plura: ſed vnum tñ actu intelligere: et etiã ꝗ ſi poſſet duo tñ. et iterum etiam ꝗ ſi poſſet tria tñ: et ſic in infinitum procedendo ſm aliquam multitudinem infinitã ſemper. et ita etiã eſt perfectioꝛ ꝗ eſſet vnus alius intellectus qui nõ poſſet niſi vnum et ꝗ alius qui poſſet duo tñ: et ſic in infinitũ: ſi infiniti tales eſſent ſe inuicem in hoc excedẽtes: quoꝛum quilibet poſſet ſimul finita tñ intelligere. igitur cum poſſe tñ vnum intelligere eſſet alicuius perfectionis: et intellectus qui tale poſſe haberet eſſet alicuius determinate perfectionis ſi aliquis talis eſſet. ſequitur ꝙ poſſe in infinita ſeu non in tot quin in plura ſint infinite perfectionis: et ꝙ intellectus qui ſic poteſt ſit infinite perfectus ſeu infinita perfectio intenſiue. ❡ Quarto. ſi angelus poſſet ſimul omnia ⁊c̃. poſſet ſimul ĩtelligere omnes ſpecies quas haberet: quia nõ aliter intelliguntur per ſpecies res quarum ſunt ſpecies: vt patet ex ſupradictis: et etiam in primo libro. qua autẽ ratione poſſet ſimul intelligere omnes ſpecies: eadem poſſet ſimul intelligere omnes intellectiones illarum ſpecierum: cum ſint ſibi eque preſentes. et ſimiliter intellectiones intellectionum illarum: et ſic in infinitum: et per conſequẽs poſſet ſimul infinitas intellectiones in ſe habere: et ſimul illas ĩtelligere. et loquoꝛ ſemper de intellectione diſtincta: vtrũqꝫ aũt eſt ĩpoſſibile igiᵗ ⁊c̃. ❡ Quinto. ſi ſimul ĩtelligeret omnes ſpecies cum illẽ intellectiones dum ſunt cauſent etiam ſuas ſpecies vel notiones vel quocũqꝫ vis alio nomine appellare aliquas ſimilitudines ſuas: per quas angelus poſſet poſtea recoꝛdari ſe ſpecies rerum ĩtellexiſſe: ſicut etiam per huiuſmodi ſimilitudines relictas ex actibus ĩtellectus et affectionibus voluntatis recoꝛdamur earum: vt ſentẽtialiter po-
Cap.14. nit Augu. 10. confeſ. et ſimiliter. 14. de trinita. igitur ſimul
et.18. angelus intelligit etiam omnes ſpecies ſuarum pꝛimarũ
Ca.8.⁊.9. intellectionũ. ⁊ itẽ ille alie ĩtellectiones cauſant ſuas ſpecies. et per conſequens etiam alias intelligit et per alias intellectiones: et ſic vltra. ex quo ſequitur ꝙ ſimul ſint in intellectu angeli infinite ſpecies: quod eſt impoſſibile ſaltem naturaliter. ❡ Reſpondeo ad pꝛimum dicendum ꝙ ꝗuis in nobis in ſtatu pñti actualis attẽtio nõ ſe extendat ad multa: ſed ad pauca: in angelis tamen qui excellẽtioꝛem habẽt naturam ⁊ iam nullo peccato vitiatam: aut peccati pena debilitatã ad tot ſe extendere poteſt actualis attentio: ad quot et intellectio: ⁊ illa ad tot quot habet ſpecies. Illud autem verbum vulgatum intelligendũ eſt in nobis pro ſtatu iſto. de quo ſcribitur Sap̃. 9. Coꝛpus qđ coꝛrũpitur aggrauat animam. et terrena inhabitatio depꝛimit ſenſum multa cogitantem. ❡ Ad ſecundam neganda eſt conſequẽtia. nam illo dato adhuc intellectiuitas angelica ab excellentia diuine intellectiuitatis incõparabiliter ſuperatur. Pꝛimo quidem quia deus eſt ſua intellectio qua vniuerſa intelligit. intellectiõ vero angeli non eſt angelus: ſed accidentalis perfectio eius: ⁊ hãc rationem ſatis ad pꝛopoſitum. in ſimili reddit Auguſt. 15. de
Cap.16. trinita. vbi cum dixiſſet ꝙ in patria foꝛtaſſis non erũt volubiles cogitationes noſtre ab alijs in alia exeuntes atqꝫ redeuntes: ſed omnem ſcientiam noſtram vno ſimul contuitu videmus: que verba multũ fauent concluſioni pꝛopoſite. ſtatim addit. tamen cum hec fuerit. et ſi hec fuerit foꝛmata: erit creatura que foꝛmabilis fuit: vt nihil iã deſit eius foꝛme ad quam peruenire deberet: ſed tamen coequanda non erit illi ſimplici: vbi non foꝛmabile aliqđ foꝛmatum eſt vel refoꝛmatum: ſed foꝛma videlicet infoꝛmis neqꝫ foꝛmata ipſa ibi eterna eſt ĩmutabiliſqꝫ ſubſtantia. Secundo. quia non ſolum angelus intelligit intellectione que non eſt ipſa: ſed accidens ſibi: ſed etiam non ſeipõ ꝑciſe: ſed alio coagẽte ſibi pꝛincipio: imo pluribꝰ eũ perficientibus. ſ. ſpeciebus illa intelligit. deus autẽ ſeipſo tñ nullo indigẽs alio. Item ⁊ ſi angelus intelligere poſſit oĩa quoꝛũ ſpecies poſſidet. non tñ poteſt intelligere futura / neqꝫ cogitationes ſecretas: ⁊ multa foꝛſitã alia que non ſunt ſibi ſufficienter pꝛeſentia: ⁊ ſimiliter pꝛeterita ꝗ plura: quoꝝ non accepit ſpecies. deus aũt oĩa vniuerſaliter cõpꝛehendit. ❡ Ad tertium nego conſequentiam. ad pꝛobationem cõcedo ꝙ poſſe intelligere vnũ diſtincte arguit aliquã potentiã. Et cum dicitur ꝙ poſſe intelligere duo ſimul diſtincte arguit in duplo maioꝛem potentiã: ⁊ ꝯcedo ſi cetera ſint oĩno paria. vꝫ tam ex parte ĩtelligibiliũ / ꝗ ĩtellectionũ ⁊ alioꝝ per ſe ꝯcurrẽtiũ ad ĩtelligẽdũ. Si vero non ſint cetera paria ꝓpoſitio non eſt vniuerſaliter vera. inſtãtia pꝫ in ſimili. nam alicuius potẽtie eſt poſſe ſe ſolo poꝛtare tantũ põdus: ⁊ tñ non eſt in duplo maioꝛis perfectionis poſſe ſimul cum alio cõpoꝛtante poꝛtare duo põdera ſimul: quoꝝ quodlibet ſit tantũ: quinimo nec eſt vllo modo maioꝛis potẽtie. Similiter alicuius actiuitatis ⁊ potẽtie eſt poſſe cum vno coloꝛe partialiter cauſare in vna parte medij vnã ſpeciẽ: ⁊ tñ non eſt duplo maioꝛis: ſed nec quidẽ maioꝛis actiuitatis ſue potẽtie cũ duobus coloꝛibus poſſe partialiter cauſare ſimul in eadẽ parte medij duas ſpecies: nec diſtinguo vtrũ ſint eiuſdem rationis / vel alterius. eadẽ enĩ lux numero non aucta / vel intenſa que cũ vno coloꝛe poteſt tñ vnã ſpeciem cauſare in vna parte medij: ſimul cum duobus põt duas: ⁊ ſimul cũ infinitis ſi infinite ponerenᵗ in debita diſpoſitione ad agẽdum in illã partẽ medij poſſet ſimul cauſare infinitas ſpecies: ita in ꝓpoſito dico ꝙ poſſe intelligere duo ſimul diſtincte coagẽtibus duabus ſpeciebus non arguit maioꝛẽ intellectiuitatem in angelo / ꝗ arguat poſſe intelligere tñ vnum coagente ſibi vnica ſpecie / nec intelligere mille coagentibus ſibi mille ſpeciebus arguit maioꝛem potẽtiam / vel intellectiuitatẽ ꝗ poſſe tñ vnum cum vna. ❡ Ad cõfirmationem dico ꝙ ſi eſſent infiniti intellectus: quoꝛum vnus nec per paucas / nec per multas ſpecies poſſit intelligere ſimul plus ꝗ vnum. Alius aũt poſſet duo nec plura per aliquot ſpecies: et alius tria tñ: ⁊ ſic vltra in ĩfinitum ꝗlibet angelus q̃ nũc de facto eſt eſſet quolibet illoꝛũ ꝑfectioꝛ. non tñ ex hoc ſequiᵗ ꝙ nunc ſit / aut ꝙ tũc eẽt ĩfinite perfectionis. Et ratio eſt: qꝛ quilibet illoꝛum intellectuũ eſſet alterius rõnis ab iſto angelo / nec aliter eſſet poſſibile. Et ideo illa pꝛima cõparatio qua dicitur. angelus eſt perfectioꝛ / ꝗ eſſet ſi cũ pluribus ſpeciebus nõ poſſet plura intelligere. implicat ĩpoſſibile. iam enĩ non eſſet idẽ angelus qui nũc eſt / nec eiuſdem rationis: ſed aliquis alius alterius rationis: ex tali autẽ exceſſu eoꝛum que non ſunt eiuſdẽ rationis non ſequitur ꝙ excedens ſit perfectionis infinite. Exemplum. pꝫ enĩ ꝙ vna ſubſtãtia. verbi gratia angelus eſt perfectioꝛ iſta nigredine. ⁊ item eſt perfectioꝛ vna alia nigredine in duplo perfectioꝛe / ꝗ pꝛima: ⁊ ſimiliter vna alia in qualitate alterius rationis perfectioꝛe ipſa nigredine: ⁊ ſic ſi eſſent infinite qualitates eiuſdem rationis / vel alterius que ſe inuicem ſemper excederent qualibet illarum angelus eſſet perfectioꝛ. nec tamen eſſet infinite perfectionis ſicut nec nunc eſt. poteſt enĩ inſtari tali modo arguẽdi ex eo quod dictũ eſt de luce. nam ipſa cum duobus coloꝛibus poteſt cauſare duas ſpecies: ⁊ cum tribus tres: ⁊ ſic in infinitum nec tamen eſt infinite perfectionis: et nihilominus ipſa eſt perfectioꝛ quadam alia luce q̃ cũ ꝗcũqꝫ nõ poſſet cãre niſi vnã ſpẽm ſimul et ꝑfectioꝛ illa q̃ cum quotcũqꝫ nõ poſſet niſi duas: ⁊ ſi eſſent infinite taliter gradatim ſe excedẽtes ipſa que nunc eſt eſſet quelibet illarum perfectioꝛ: ita plures alie inſtantie poſſent dari. ❡ Ad quartum dico pꝛimo ꝙ iſtud argumentũ poteſt eque fieri contra quãlibet opi. nam ſm quãlibet ange

lus poteſt intelligere ſuam intellectionem. et tunc arguitur ꝙ intellectionem ſue intellectionis poteſt intelligere: et ſimiliter aliam:et ſic in infinitum. ¶ Rñ. tamen et primo poteſt ꝓbabiliter dici ꝙ et omnes ſuas ſpecies et oēs intellectiones poteſt ſimul diſtincte intelligere:nō tamen ipſe poteſt omnes ſuas intellectiones intelligere: nec hoc ſecundū ſequitur ex primo ſicut etiā nō ſequitur. omnem ſuā intellectionē poteſt intelligere. igitur poteſt oēm ſuā intellectionem intelligere. nam ex antecedente non ſequitur ꝙ poſſit habere ſimul infinitas intellectiones:quod tamen ſequitur ex conſequente. Uel ſm alios poteſt reſponderi ad argumentum concedēdo conſequentiam primā. et vlterius ꝙ ipſe poteſt intelligere intellectiones illarum ſpecierum:tamen iſte proceſſus nō vadit in infinitum:ſed terminatur ſatis cito:nam propter poſteriores regulariter ſunt remiſſiores et minus perceptibiles prioribus. et ideo cito deueniretur ad aliquas ita remiſſas:ꝙ non poſſent congenerare actualem notitiam ſui. eſto etiā ꝙ in tali reflexione ſemper poſterior eſſet motior ſm ſpeciem ſicut volunt aliqui quando obiectum prime intellectionis in illo ordine que. ſ. eſt recta eſt minus mobile ꝗ̃ ipſa notitia eius:hoc inꝗ̃ non obſtante adhuc aliqua talis propter ſui remiſſionem non poſſet intellectū mouere ad notitiam ſui:ita ꝙ ꝗ̃uis eſſet ſm ſpeciem notior:non tamen eſſet actiuior. ¶ Ad quintum dico ꝙ ſicut res extra nullam ſpeciem ſui cauſat in anima niſi cognoſcatur:ſicut ſupra:et etiam in primo habitum eſt: ita nec ſpecies nec intellectio aut aliqd aliud exiſtens in intellectu cauſat ſpeciem ſui niſi actualiter percipiatur et intelligatur ab intellectu: et quia non quelibet intellectio actualiter intelligitur:vt iam dictum eſt:ideo nec quelibet cauſat ſpeciem propriam:⁊ ſic non prouenit multitudo infinita ſpecierū.

¶ Secundā concluſionem probo ſic. non minus eſt in poteſtate angeli aliquibus ſuis ſpeciebus nō vti ꝗ̃ ſit in poteſtate hominis ſui non vti. hoc patet:quia non plus ſpecies angelice naturaliter mouent nec minus ipſe et intellectus etiam in poteſtate volūtatis angelice quo ad ſuos vſus ꝗ̃ ſpecies humane naturaliter moueāt et ſint in poteſtate hominis. igitur etiam aliquibus ſuis ſpeciebꝰ angelus poteſt non vti. conſequentia hec probatur:quia ſicut experimus nos prolibito cum plurium rerum habemus ſpecies ſufficienter firmatas et intenſas nunc vna

Cap. x. nunc alia vtimur. vnde Augu. 2. de trini. dicit. ꝙ voluntas formandam cogitantis aciem per condita memorie ducit vt libitū eſt. ¶ Secundo. non minus eſt in poteſtate angeli vſus ſuarum ſpecierum ꝗ̃ ſit in poteſtate hominis vſus ſuorum habituum: et ꝗ̃ etiam eſſet in angelo ſi habitus aliquos haberet a ſpeciebꝰ diſtinctos. iſta patet: quia ſpecies non naturalius mouet ꝗ̃ habitus ſicut experientia probat in nobis. Sed homo poteſt habitu quē habet non vti:ſicut patet de perito doctrinarum multarum: qui non ſemper conſiderat quālibet illarum:nec hoc prouenit ex defectu nature:ſed ex libera poteſtate. nam ꝗ̃uis non ſimul omnibꝰ poſſit vti ſi multi ſint:tamen ꝙ iſto vtatur et non illo et ꝙ actum eius quo vtitur continuet per tempus aliquod maius vel minus niſi aliunde proueniat impedimentum in poteſtate ſua conſiſtit ſicut experiētia

T.c.12. probat. Et ideo in. 8. phyſi. et. 2. de anima. frequenter ha

T.c.60. betur ꝙ habitibus vtimur cum volumus:ex quo etiā patet ꝙ ita cōtingeret in angelo ſi habitus haberet. ¶ Contra. Primo. quia ſpecies eſt agēs naturale reſpectu intellectionis ſui obiecti et intellectus eſt paſſiuus. vnde ſm

Cap. 53. ſententiam Auguſt. 3. de libe. arbi. non eſt in poteſtate noſtra quid nobis veniat in mentem. igitur quelibet ſemper cauſat intellectionem ſui ſi non adſit impedimentum. patet conſequentia ex conditione agentis naturalis poſi-

T.c.10. ta. 9. meta. Sed in angelo omnino eſt impedimentum: vt patet. igitur ⁊c. ¶ Secundo. quia cum in angelo omnes ſpecies ſint ſufficienter intenſe et potentes mouere intellectum et eque preſentes ſi aliqua vteretur angelus et aliqua non:hoc ſolū videretur eſſe:quia angelus vellet determinate illa nō vti qua nō vteretur ⁊ ea determinate vti qua vteref:ſed impoſſibile eſt ꝙ aliqua determinate velit vti quin determinate illā intelligat:ſicut impoſſibile eſt ꝙ aliqua determinate velit vti quin determiate illam apprehendat. igitur ſi poſſet alia nō vti poſſet ſimul illam intelligere ⁊ nō intelligere:quod eſt falſum. ¶ Ad primū iſtorum dicēdum ꝙ ꝗ̃uis ſpecies ſit agēs naturale:⁊ poſito ꝙ intellectꝰ ſit naturalr paſſiuus reſpectu intellectionis:nihilominꝰ vtrūqꝫ ꝗ̃tum ad hoc dependet a volūtate quo ad ꝓductionem actus ⁊ continuationē vel ſaltē quo ad cōtinuationē:qd dico ꝓpter ꝑimas intellectiones ⁊ repentinas:que nō ſunt in noſtra poteſtate quo ad ꝓductionem primā earū ſm Aug. ⁊ hoc dico ī nobis in via. nihilominus tamē etiam ille ſunt in poteſtate noſtra quo ad cōtinuationē ipſarꝫ. vnde libere poſſumꝰ ab illis deſiſtere cū difficultate ꝗ̄ locū habet in angelis bonis. ⁊ iſtud ſufficit ad hoc ꝙ aliqua ſpecie habita angelꝰ poſſit non ſemꝑ vti ea actualr:⁊ poteſt cōfirmari reſponſio. nā etiam habitꝰ intellectuales in nobis ſunt naturaliter motiui ſicut ⁊ ſpecies:⁊ ſimiliter ꝟtutes motiue in mēbris:⁊ nihilominꝰ in poteſtate noſtra eſt nō talibus ſemꝑ vti. ¶ Ad ſcdm dico ꝙ conſequētia illa nō eſt bona. nā ad hoc ꝙ aliꝗ̃ ſpeciem determiate intellectꝰ non intelligat nō eſt neceſſarium ꝙ velit illā determinate nō intelligere:ſed ſufficit ꝙ nō velit intelligere:et ꝙ non detineat intellectū in intellectione illiꝰ et memoriā non copulet aciei iuxta modū loquēdi Aug. et per eū bene innuif. 2. de trini. vbi ait. Jam porro ab eo quod in mēoria eſt cū aciem velle auertere nihil aliud eſt ꝗ̃ non idē cogitare:ita ꝙ tunc dicif voluntas velle auertere cū ſponte non facit aciem cogitare. ¶ Ad argumēta principalia. Ad primū concedo primū cōſequens:et nego conſequētiam:qua infertur ꝙ angelꝰ eſſet infinite intellectiuitatis. ¶ Ad probationem dico ꝙ virtus intellectiua angeli ſm ſe preciſe ſumpta vtiqꝫ terminum habet ⁊ maximū in quod poteſt. Sed ſumpta cū alijs coagentibus ſeu ipſa ⁊ alie ſimul ſumptibiles non habet terminū. ſed iſtud non ꝓbat eam eē infinitam:ſicut nec lux ꝓbatur eſſe infinita eo ꝙ cum pluribus ⁊ pluribus coloribꝰ coagentibus vltra ꝗ̃libet determinatā multitudinē ſpecierum poſſet vt dictum eſt. Sed ꝓbat infinitatem potētialem infinitorum agentium poſſibilium que negari nō debet. Cap. 8.

¶ Ad ſcdm cū dicif:ꝙ ſi poſſet intelligere ſimul diſtincte omnia quorū habet ſpecies eadē ratione poſſet ſimul diſtincte intelligere oīa ſibi preſentia immediate per ſeipſa. dico ꝙ verꝫ eſt de his que diſtinctas cauſant in intellectu ſpecies:⁊ de quibꝰ in eorū abſentia angelus haberet ſpēs diſtinctas ſupplētes vices eorū:⁊ de talibus ꝓcedit ꝓbatio cōſequentie:ſed ꝑtes continui nō ſunt huiuſmodi. non enim quelibet diſtincta habet ſpecies proprias:ſed ſimul omnes vnā ſpeciem generāt in ipſo angelo ſicut in nobis.

¶ Ad argumētum in oppoſitū quod eſt cōtra cōcluſionē ſcdam reſpōdeo. et cōcedo primū conſequēs qd infertur. et vlteriꝰ dico ꝙ poſito ꝙ angelꝰ aliqua itelligat ⁊ aliqua non. adhuc poteſt intelligere aliqd eorꝫ que nō intelligit. Et cum arguif contra:qr omnē intellectionem neceſſario precedit actualis intētio volūtatis ſi per actualem intentionem intelligaf aliqua volitio elicita nego ꝓpoſitionē. Et ſimiliter dico ꝙ non oēm ſenſationē nec oēm viſionem precedit volitio ꝗ̃uis aliꝗ̃ precedat:et hoc ſepe cōtingat ſicut quādo quis electiue aperit oculos vel flectit ad aliquid determinate videndū. Qꝫ aūt nō omnē ſenſationem precedat volitio ptꝫ in repentinis ſenſationibꝰ:vt ꝑ̄bi gratia. Cum quis in aliqua cōſideratione multū intentus ſubito

Digitized by Google

a vehementi mouetur ſenſibili vt igne vel aliquo fortiter pungitiuo talem ſiquidē perceptionem ſenſibilis nō preceſſit volitio ſeu voluntatis intentio. Amplꝰ adhuc patet in violētis paſſionibus: quas nec preuenit nec comitatur volitio viſa: ſicut cū quis detinetur in igne aut alio multū diſconuenienti et leſiuo. in quo caſu conſtat ꝙ tale nec antecedenter nec concomitanter vult talem ſenſationem nec copulat vel coniungit ſenſum ſenſibili: quimmo nitit quantū valet auertere ſenſum ⁊ refugit ⁊ odit talē ſenſationē. Et ideo ad auctē Augu. dicēdū ꝙ Aug. nō dat illā vniuerſalē: ſed idefinitā tātūmō q̄ vtiqꝫ veritatē habet in multis: ſicut cum quis volens aliquid videre aperit oculos vt videat illud: aut dū actu videt detinet oculū apertū ⁊ operatione debita volens continuare p̄dictā viſionē: ⁊ ſic in pluribꝰ alijs caſibus. et hoc ſufficit ad intentionem Augu. ibidē: vt patet diligenter auertenti. Si dicatur ꝙ ſaltē notitiā quālibet libere habitā precedit volitio ꝗcꝗd ſit de repentinis ⁊ violentis: quarū cauſe ſunt extrinſece vel ſaltē aliqua ipſarū cauſarū. ⁊ hoc ſufficit ad ꝓpoſitū argumēti: q: in angelis nō poſſunt reſpectu ſaltē ſuarum ſpecierū aliquie notitie repēte vel violente cauſari. Ad illud mihi videt dicēdū ꝙ nō omnē notitiā etiā libere elicitā neceſſario p̄cedit volitio elicita. Qđ poteſt etiam in nobis ſaltē euidēter declarari. nā ꝑ experiētiā conſtat ꝙ nō ſemꝑ habens actualē notitiā de aliquo obiecto habet ſimul notitiā de notitia illius obiecti: alioquin ſimul haberet infinitas notitias: ⁊ tñ in poteſtate ſua eſt vt habeat notitiam illius. ponat ergo ꝙ aliqs poſtq̄ habuerit notitiā de a. aliquādiu dum nō haberet notitiā illius notitie incipiat habere notitiā ſue notitie de a. aut iſtā ſecundā notitiā nō p̄ceſſit aliqua volitio elicita reſpectu ſui: ⁊ habet ꝓpoſitum: aut p̄ceſſit aliqua: et tūc ſequit ꝙ vel ipſa prius fuit volita q̄ fuit nota: notitia inq̄ ſimplici ⁊ incōplexa: qđ eſt ipoſſibile naturaliter: vel prius habuit notitiā: quā habuit ſecūdā notitiā: qđ eſt etiā ipoſſibile. tū q: vel notitia ſecūde notitie prius fuit volita q̄ habita. et ꝑ ꝯſequens notia eius fuit habita ante ipſam: ⁊ ſic ꝓcedit in infinitū in p̄teritis notitijs. ⁊ ſequit ꝙ ſēꝑ rectā notitiā p̄ceſſit reflexa: que ſunt ipoſſibilia: vel aliqua fuit notitia que nō fuit p̄us volita: ⁊ habet ꝓpoſitū: ⁊ tūc eadem ratione fuit ſtādū in p̄ma. tū etiā q: qua ratione notitia prime notitie p̄us fuit nota q̄ fuit habita: eadē ratione ipſa p̄ma notitia que eſt de ipſo a. immediate p̄us fuit nota q̄ habita: qđ nō eſt intelligibile. Dico igit ꝙ poſſibile eſt tā in nobis q̄ in angelis habere aliquam notitiam libere et ſponte elicitā: quā non p̄cedit volitio elicita reſpectu eiꝰ. vnde ſicut dicit beatus Aug. 2. de libe. arbi. Ceteris virtutibꝰ ⁊ potētijs de quibꝰ ibi loquit ꝑ liberā voluntatem vtimur: etiā ip̄a libera volūtate ꝑ eā ipſam vti nos poſſumus: vt quodāmodo ſeip̄a vtat voluntas que vtitur ceteris. Uti aūt virtutibꝰ vel potētijs non eſt aliud q̄ facere ſua operari ſeu q̄ applicare illa ad ꝓprios actus. vnde tūc volūtas vtit intellectu vel habitu intellectus ſeu potius hoc ꝑ volūtatē: ſicut hāc locutionē ibi corrigit Aug. vtit talibꝰ qñ ſponte ⁊ volūtarie intelligit ſm habitū. tūc aūt volūtas vtit ſeip̄a: cū ip̄a in ſe eliciat ꝓpriā operationem. ⁊ ſicut dicit de virtutibꝰ ⁊ potētijs. ita intelligēdum eſt de alijs habitibꝰ ⁊ ſpeciebꝰ ⁊ actibꝰ: quoꝝ vſus eſt in noſtra libera poteſtate. Et illorū vſus poſſunt ſic ſeparari ꝙ homo poteſt aliqñ libere vti intellectu et habitu vel ſpecie. aut etiā actu: eſto ꝙ tūc nō vtat volūtate vſu ꝓprio. ſ. eliciēdo volitionē: et ꝑ ꝯſequēs habere intellectionē aliquā libere. eſto ꝙ reſpectu illius nō habeat volitionē elicitā. Et forſitan talē vſum intelligit Aug. cū dicit volūtatē copulare ⁊ cōiūgere potētias alias actibꝰ ſuis: ita ꝙ nō ſit aliud volūtatē copulare viſum viſioni aut viſibili: quorū vtrūqꝫ dicit Aug. q̄ actualiter vti viſu ad vidēdū: ⁊ eodē modo de acie cogitātis ⁊ alijs de quibꝰ loquit ſepiſſime. Ad ꝓpoſitum igit dico ꝙ nō obſtāte ꝙ plures ſpecies nō intellecte ſint in angelo vel in homie eque potētes cōcauſare notitiā ſui in intellectu: poteſt angelus libere vti vna ſpecie cū intellectu ad cauſandū notitiā illius ſpeciei nō vtēdo alia ſpecie eque potēte ⁊ p̄ſente: nec oportet ꝙ p̄us velit illā ſpeciē determinate intelligere aut illā cōgenerare notitiā ſui: ſicut qs pluribꝰ ſciētijs habituatus pōt ſm aliquā illarū determinate operari: eſto ꝙ nullus p̄us velit determinate operari ſm illā. Et ſicut etiā de duobus ꝓpoſitis equaliter vtilibꝰ ⁊ equaliter iudicatis vtilibꝰ ad aliquē finē intētū. poteſt qs alterū illorū determinate velle: eſto ꝙ nō p̄us velit illud velle ſuū: aut p̄us velit ſe velle illud: alioquin nunq̄ poſſet habere aliquod nouum velle.

Ad ſecūdū argumētū ꝓ eadē parte rñdeo: ⁊ ꝯcedo cōſequēs ſuppoſito ꝙ angelus relinqueret ſuis naturalibꝰ: nec tamen ex hoc ſequeretur ꝙ ipſe careret intellectione vniuerſaliter. nam adhuc poſſet intelligere ſe ⁊ alia entia p̄ſentia intuitiue: vtrū aūtē ⁊ ſimpliciter poſſet ſe ꝑ ſuā libertatē omni intellectione p̄uare eſt aliud dubiū de quo nihil ad preſens.

n. de tri. Cap. 5. — Cap. 15.

Diſtinctionis. xij. Queſtio Prima.

Circa diſtin. 12. in qua Magiſter tractat de materia creaturaꝝ corporaliū. Quero vtrū materia ſubſtātie corporalis ſit entitas actu diſtincta a forma eius. Et arguit ꝙ non. q: materia non eſt aliqđ ens actu. igit nō eſt ens actu diſtinctum a forma. conſequētia eſt nota. aſſs ꝓbatur. Primo ex auctoritate Philoſophi dicentis. 7. meta. Dico aūt materiā que ſm ſe neqꝫ eſt qđ neqꝫ quantū: neqꝫ aliud aliqđ dicit quibus ens eſt determinatū. i. diuiſum. ſi aūt materia non eſt aliquod eorum: quibus diuiditur ens. igitur neqꝫ eſt ens. T. cō. 8.

Secūdo ex alio dicto eiuſdē. 5. phyſi. volēs enim probare ꝙ generatio nō eſt motus. arguit ſic. Qđ mouet eſt: qđ generat nō eſt. igit generatio nō eſt motus. cōſtat aūt ꝙ ſicut in prima ſubiectū ſupponit ꝓ ſubiecto motus. ſic in ſcđa ꝓ ſubiecto generationis. materia aūt eſt ſubiectū generationis: vt patet ibidē. igit ip̄a nō eſt. ſupple actu: ſicut eſt illud qđ eſt ſubiectū motus. T. cō. 8.

Secūdo principaliter ſubſtātia corporalis eſt vna entitas ꝑ ſe in actu. igit eius materia non eſt entitas actu diſtincta a forma eius. antecedēs eſt certum. et conſequentia probatur ex dicto Philoſophi. 7. metaphy. ait enim ꝙ ipoſſibile eſt ſubſtātiā ex ſubſtantijs eſſe inexiſtentibus ſic in actu. duo nāqꝫ ſic actu nunq̄ ſunt vnum actu: ſed ſi poteſtate duo fuerunt erunt vnum. et mox ſubdit probationem. d. actus enim ſeparat. T. c. 47.

In oppoſitum arguitur. Subſtantia corporalis eſt ens in actu. igit materia et forma eius ſunt in actu: ſed ſequitur. materia eſt in actu et forma eſt in actu. et materia non eſt forma. igit materia eſt in actu diſtincta a forma.

Reſpondeo Hic primo dicā. quid videbitur de queſito. Secūdo obijciā quedā per rationem cuiuſdam opi. et reſpondebo ad obiecta.

Quantum ad primum primo premittā aliquas diſtinctiones: deinde cōcluſiones ad ꝓpoſitum. Prima diſtinctio eſt de ente in actu ⁊ de ente in potentia. nā ens in actu poteſt accipi dupliciter. Uno modo generaliter ꝓ omni eo de quo cōtingit ꝑ ꝓpoſitionē de ineſſe ⁊ de p̄ſenti vere enūtiare eſſe. ſibi gſa. dicēdo

hoc eſt. et ꝑ oppoſitū illud dicit̄ ens in potētia de quo nō
cōtingit ꝑ huiuſmodi ꝓpoſitionē: ſed tm̄ ꝑ illā de poſſibi
li enunciare eſſe. vtpote dicendo. hoc poteſt eſſe. Et patet
Cap. 2. conuenientia huius diſtinctionis: quia vt dicit Augu. 5.
Cōmē. 15. de trini. ab eo qd̄ eſt eſſe dicta eſt eſſentia. et ſm̄ Cōmen.
7. meta. dicere vnūquodq̄ p̄dicamentoꝝ eſſe ens deriua-
tur ab eſſe. ergo ſm̄ q̄ aliquid dicit̄ eſſe actu. dicit̄ etiam
ſic ens vel eſſentia: qd̄ idē ſignificat. Alio mō poteſt acci-
pi ens ſpecialiter pro eo qd̄ eſt ens in actu primo modo. ⁊
eſt eſſentia integra ⁊ ꝑfecta ſpecie vel perfectio alterius:
cum illa ꝑfectā eſſentiā in determinata ſpecie ꝯſtituēs. ⁊
ꝑ oppoſitū ens in potentia poteſt dici illud qd̄ et ſi ſit ens
in actu primo modo eſt tm̄ quedā partialis ⁊ incompleta
eſſentia perfectibilis et quaſi complectibilis ꝑ aliā vt ſit
eſſentia integra et ꝑfecta in ſpecie: et iſta diſtinctio ſumit̄
etiā ab eo qd̄ dicit̄ eſſe: ſed aliter q̄ p̄cedens. nā ibi ſumi-
tur ab eſſe ſm̄ q̄ p̄dicat̄ abſolute ſine adiūctione alterius
termini p̄dicati. ita q̄ omne qd̄ eſt dicit̄ illo modo ens in
actu: ⁊ ſic cuiuſlibet noſtrū tā anima q̄ corpus eſt ens in
actu. q2 cuiuſlibet anima eſt: ⁊ etiā corpus eſt: anima ve-
ro que erit antichriſti eſt ens in pōtētia. q2 ipſa nō eſt ⁊ po
teſt eſſe. hic autē ſumit̄ ſecūdū qd̄ eſt p̄dicat̄ non abſolu-
te: ſed cum adiūctione alterius termini. verbi gra̅. aliqua
poſſunt dici lectus in actu: et aliqua lectus in potētia. nā
ligna compoſita ⁊ cōpaginata ſm̄ debitum modum ſunt
lectus in actu. i. lectus integer et ꝑfectus. ligna vero non
ſecta ⁊ non cōpaginata ſunt lectus in potentia. et de pri-
mis p̄dicat̄ eſſe lectū. de ſecūdis vero q̄uis p̄dicet̄ eſſe. ⁊
ꝑ ꝯſequēs ſunt ens vel entia in actu primo modo. non ta-
men predicatur de eis eſſe lectum: ſed poſſe eſſe lectum: ⁊
ideo dicuntur eſſe lectus in potentia. i. iꝑfectus ⁊ poſſi
bilis ꝑfici vt ſit lectus. et ſi hoc quidem ſit poſſibile ꝑ ſolā
trāſmutationem localem et ſegregationem partium ali-
quarum ⁊ coniunctionem aliarū abſq̄ generatione noue
forme vt aliqui volunt de omnibus artificialibus: tūc be
ne poteſt dici q̄ talia ligna poſſunt eſſe lect⁹. Si vero for
me artificiales ſunt entitates quedā ab illis materijs di-
ſtincte et eas informātes vt alij opinātur. tūc ligna talia
dicuntur eſſe lectus in potentia ad hūc ſenſum: q2. ſ. poſ
ſunt in ſe recipe formā cū qua ſimul ſint lectus: poteſt au
tem iſta diſtinctio ſm̄ verba vſitata breuiter formari. vt
dicatur q̄ aliquid poteſt dici ens in actu dupliciter. vel
actualitate preſentie quo ad primum modum: vel actua-
litate ꝑfectionis quo ad ſecūdū. Et ꝑ oppoſitū ad vtrūq̄
poteſt etiā dupliciter aliquid dici eſſe in potētia. Alia di
ſtinctio eſt q̄ aliqua eſſe actu abinuicem diſtincta poteſt
ſumi dupliciter. Uno modo actualitate diuiſionis ⁊ mu
tue negationis iuxta modum loquendi Philoſophi. 6.
meta. vbi ait. q̄ verum affirmationem habet in compoſi-
T. 7. c. 8. to et negationem in diuiſo. vbi Commen. exponit. i. ve
ra affirmatiua ſignificat compoſitionem in entibus: ⁊ ve-
ra negatiua diuiſionem. Et ſm̄ hunc modum quorūcūq̄
entium vere dicitur. hoc non eſt illud. illa dicuntur actu
diſtincta ſeu diuiſa vel diuerſa. Alio modo aliqua ſunt
diſtincta actualitate ſeparatiōis et diſcretiōis: ⁊ ſic que-
cūq̄ ſint primo modo diſtincta. et cum hoc ſunt ſic diſtin-
cta ⁊ ſeparata vt non conſtituāt ſeu nē ſint ſimul ſumpta
vnum hoc aliquid per ſe dicuntur actu diſtincta: quead
T. c. 49. modum ſumit Philoſophus. 7. meta. vbi ait. q̄ actus ſe-
parat: et ob hoc dicit duas medietates magnitudinis nō
eſſe duo in actu: ſed poteſtate tm̄. cuius verus ſenſus po-
ſitus fuit in primo. diſtin. 24. q. 1. ❡ His premiſſis pono
cōcluſiones. Prima eſt. q̄ materia eſt ens in actu primo
modo. Secūda. q̄ non eſt ens actu ſcd̄o modo: ſed ens in
potentia tm̄. Tertia. q̄ materia eſt entitas actu diſtincta
a forma primo modo loquendo de diſtinctione. Quar-
ta. q̄ nō eſt entitas ſecūdo modo actu diſtincta a forma.

❡ Primā concluſionē probo ſic. Subſtantia corporalis
per ſe ſubſiſtēs naturaliter gn̄ata eſt. igit̄ materia eſt: et ꝑ
ꝯn̄s eſt ens i actu primo mō. an̄s notū eſt ſenſu. videmus
eni ignē naturaliter genitū ⁊ plātas ⁊ aīalia ⁊ multa alia
conſequentiā ꝓbo: q2 oīs hm̄oī ſubſtātia naturaliter ge-
nita habet aliquā partē eſſentialē que prefuit ſue genera
tioni: et talem nos vocamus materiā. cū igitur īpoſſibile
ſit totū eſſe niſi pars ſit ſequitur q̄ materia eſt. aſſumptū
probo: ⁊ ſumo gratia exēpli: ignē aliquem genitū natura-
liter / aut aliqua pars ei⁹ pref uit ſue generationi ⁊ aliqua
non / aut totus prefuit / aut nihil eius oīno prefuit: nō pōt
dari ſcd̄m: q2 tunc ipſe fuiſſet ante ſuā generationē. et ſic
non eſſet genitus cōtra poſitū / nec pōt dari tertiū: q2 ſequi
tur q̄ ipſe fuiſſet genitus naturaliter ſicut fuit. eſto q̄ nul
la alia ſubſtātia fuiſſet corrupta: ꝯn̄s aūt iſtud eſt contra
experientiā. videmus eni q̄ qn̄cūq̄ aliquis ignis genera-
tur aliqua alia ſubſtantia corrūpitur: vt lignū vel fumus
vel aliquid aliud: nec vnq̄ videmus ipſum generari: quin
alia ſubſtātia corrūpatur. ⁊ ita eſt de oībus que naturali-
ter generant̄. Sed ꝯn̄a ꝓbat̄. q2 ſi nihil eius prefuit. igit̄
ipſe tota liter / ſeu ſm̄ quodlibet ſui eſt ꝓductus a ſuo ge-
nerāte naturali: cōcurrēte tm̄ actione vniuerſalis ⁊ primi
agētis: ⁊ illud fuit ſufficiēs ꝓductiuū eius. igitur eſto q̄
lignū qd̄ fuit corruptū qn̄ ignis ille fuit genitus nō fuiſſet
ibi: adhuc ſufficiēs fuiſſet ꝓducere illū ignē. nam cōſtat
q̄ illud lignū non fuit cauſa efficiēs / nec totalis / nec par-
tibilis huius ignis. ⁊ cū generās eius eſſet actiuū natura
liter. ſequitur q̄ de facto ꝓduxiſſet. ❡ Et iſtud cōfirma-
tur. q2 poſitis oībus per ſe cauſatiuis alicuius effect⁹ ꝓ-
ducibilis circūſcriptis quibuſcūq̄ alijs pōt poni effect⁹:
quinimo ſi cauſa efficiēs agat naturaliter: ⁊ nullū oīno ſit
impedimentū: ⁊ oīa ſint in diſpoſitione debita ponitur de
facto effectus ipſe. nunc aūt dato hoc fuiſſent oēs cauſe
ignis modo debito: eſto q̄ lignum illud ibi non fuiſſet
❡ Confirmatur ex ſimili. nam qm̄ deus eſt ſufficiēs ꝓdu
ctiuū ignis ſm̄ totū / ſiue ſm̄ quodlibet ſui. ideo abſq̄ pre-
ſentia ligni / aut alicuius poteſt ꝓducere ipſum: etſi age-
ret de neceſſitate nature ipſum etiā abſq̄ cōcurſu alicu-
ius alterius ꝓduceret. ❡ Preterea. Ut quid oporteret
ſubſtantiā aliquā corrūpi: vt alia generaretur ſi nec ipſa /
nec aliquid eius intrat ſubſtantiam geniti: vt quid etiam
agēs naturale requireret materiā / ſeu paſſum in qd̄ agat
nulla certe apparet neceſſitas. ❡ Confirmatur hoc: quis
alias ipſum corrūpendū eſſet ſolū ad impedimentū agen-
tis: vt. ſ. vel non ageret / vel tardius ageret: ⁊ per cōſequēs
eo non poſito facilius ageret ipſum agēs effectum ſuum.
ergo nec iſtud tertiū pōt dari. Relinquitur ergo primum
vz q̄ aliqua pars eius prefuit in ipſo corrupto: ⁊ illā vo-
camus materiā: et aliqua non prefuit quā vocamus for-
mā. ❡ Secundo hoc poteſt argui per auctoritatē ⁊ theo
logice ⁊ phyſice. nam ſm̄ theologiā materia creata fuit /
nec deo fuit coeterna. igit̄ materia non eſt ens tm̄ in potē
tia. conſequētia pz. q2 alioquin nō eſſet aliter ens q̄ erat
ante creationē: nam ⁊ anteq̄ crearetur fuit in potētia: vt
eſſet ⁊ potuit eſſe per potentiā creatoris tm̄: ⁊ ita etiā nūc
ſi eſſet tm̄ in potentia non poſſet eſſe niſi per potentiā crea
toris. antecedens pz per Aug. in lib. de fi. ⁊ ſymbolo. nul- Cap.
lo modo inquit credendum eſt illā ipſam materiā de qua
factus eſt mundus per ſeipſam eſſe potuiſſe tanq̄ coeter
nam ⁊ coeuam deo: ⁊ infra etiam certiſſime creditur oīa
deum feciſſe ex nichilo. q2 etiam ſi de aliqua materia fa-
ctus eſt mundus eadem ipſa materia de nihilo facta eſt.
eādem ſententiam ponit. 12. confeſ. ⁊ hoc cōmuniter om-
nes theologi tenent. ſm̄ philoſophiam etiam idem patet:
q̄uis oppoſito modo. nam Philoſophi ponunt eam inge
nerabilem ⁊ incorruptibilem. ⁊ ſi ſic. igitur non tantū po-
teſt eſſe: ſed eſt conſequentia. patet: q2 ſi non eſſet: ſed tan-

tum poſſet eſſe.et ſm philoſophiã nõ poſſet eſſe per crea-
tionẽ.igitur ꝑ gñationẽ: ⁊ ꝓ ꝯſequẽs nõ eẽt igenerabilis.
Cõmẽ.15. Itẽ Cõmen.4.meta. Nõ non eſt inquit actu eſt non ens:
ſed materia non eſt non ens.igit̃ eſt actu. Itẽ ſm hoc nul
le eſſent cauſe intrinſece:et etiã ꝓ ꝯſequẽs nõ eſſent quat-
tuor genera cauſarũ: ⁊ multa alia ſequerent̃ contra philo
ſophicas veritates. ¶ Secunda cõcluſio eſt.ꝙ materia
nõ eſt ens in actu ſecũdo modo.i.eſſentia aliqua ſimplex
vel cõpoſita, integra ⁊ ꝑfecta in ſpecie aliqua. Sed quedã
entitas partibilis receptibilis cuiuſdã alterius entitatis
partibilis: ⁊ cũ qua ſimul ꝯſtituit vnã entitatẽ integrã et
ꝑfectã in aliqua ſpecie ſubſtãtiarũ generabilium et cor-
ruptibilium: ⁊ hoc alia entitas partibilis vocatur forma
ſubſtãtialis que ſic differt a materia: ꝙ eſto ꝙ etiã ſit en-
titas partibilis ſicut et materia eſt tñ ſm ſe conſtitutiua
ſimul cũ materia eſſentie ꝑfecte ſm aliquã ſpeciẽ deter-
minate. ita ꝙ quãtũcũq̧ materiã informaret non conſti-
tueret eſſentiã alterius ſpeciei: ſed eiuſdem tñ. materia
vero non ſic eſt determinata ad ſpeciem aliquam: ſed ad
omnes penitus indeterminata: ita ꝙ cum vna forma con
ſtituit ignẽ: ⁊ cũ alia aquã. ⁊ ſic de ceteris formis ſubſtã-
T.c.69. tialibus. vnde ſicut Philoſophus docet ꝑmo phyſi. Si
volumus intelligere qualis ſit natura materie prime de
qua eſt ſermo: oportet eã per analogiã ⁊ proportionabili-
tatem aliarum materiarum cõſiderare. Et verbi gratia.
ſumo exemplum ſupra poſitum de lecto. ⁊ ſupponat̃ pro
nunc ſiue verum ſit: ſiue nõ: ꝙ res artificiales habeãt for-
mas diſtinctas a ſubſtãtijs et formis naturalibus: ita ꝙ
lectus ſit aliquod cõpoſitum ex lignis et forma artificia-
li propria. dico igitur ꝙ ſicut ligna lecti non ſunt lectus:
nec ſcãnum nec arca nec aliquid omnino aliud perfectũ
in aliqua ſpecie artificialium: nec etiam ſunt forma lecti
nec forma ſcanni: nec aliqua alia artificialis: ſed ſunt ex
ſe indifferẽtia et poſſibilia recipere diuiſim quãlibet hu-
iuſmodi formarum et cum qualibet conſtituere aliquod
artificiatũ perfectum ſm aliquã ſpeciem artificialium.
ſic materia ꝑma ſubſtãtie corporalis. verbi gratia. ignis
non eſt ignis: nec aqua: nec lapis: nec ferrum: nec aliqua
res omnino ſimplex vel compoſita perfecta in ſpecie ali-
qua rerum naturalium: nec eſt aliqua formarum natura-
lium. ſed eſt informabilis et perfectibilis per eas et po-
tens conſtituere eſſentiã perfectã in ſpecie: cum vna vnã:
et cum alia aliã ſm determinatã naturam forme. Differt
autem a materia artificialium in hoc ꝙ licet illa non ſit
entitas perfecta in ſpecie artificiatorum eſt tamen enti-
tas quedã perfecta in ſpecie naturalium. vnde ligna le-
cti vere ſunt ligna: et eis conuenit diffinitio ſpecifica li-
gni: ſed materia iſta in nulla ſpecie omnino naturalium
vel artificialium aut aliorum quorũcũq̧ entium ſimpli-
cium vel compoſitorum eſt entitas perfecta: ſicut forte
quidam putarent: ꝙ quis ipſa non ſit perfecta entitas
in ſpecie aliqua ſubſtantiarum compoſitarum: eſt tamen
entitas ſimplex perfecta in propria ſpecie. ſicut etiam di-
cimus ꝙ angelus eſt entitas perfecta in ſpecie ſua: non
obſtãte eſſentiali eius ſimplicitate. non ſic eſt de materia.
¶ Propter iſta igitur. ſcilicet propter eius imperfectio-
nem: et partialitatem per quam differt a ſubſtantia com-
poſita: et propter eius indifferentiam et indeterminatio-
nem ſpecificam per quam differt a forma. dico ꝙ mate-
ria eſt ens in pura potentia: et ita intelligo dicta ſancto-
rum et Philoſophorum loquentium in iſto propoſito.
¶ Qꝫ autem materia ſit talis entitas probatur primo au
Cõmẽ.69 ctoritate Commentatoris ꝑmo phyſi. dicentis ſic. et iſta
natura que eſt prima materia eſt vnum principium com-
mune omnibus entibus tranſmutabilibus que alterãtur
inuicem: ſed non eſt vna in ſe: ita ꝙ ſit ſubſtantia ſimplex
exiſtẽs in actu: neq̧ ita ꝙ ſit aliqđ cõpoſitum ex materia

et forma. nã ſi haberet formã propriã nullam aliã recipe-
ret ipſa permanente ⁊c̃. hic aduerte ꝙ negat materiã eſſe
ſubſtantiam exiſtentem actu ſiue ſimplicem ſiue compo-
ſitam per aliq̧ formã ſibi propriam. ¶ Item vtroq̧ modo
negat eã eẽ ens in actu i lib. de ſubſtãtia orbis. vnde dicit Cap.ꝓ.
ꝙ traſmutatio indiuiduorũ. in ſuis ſubſtantijs inuenit co
gere ſubiectũ non eẽ ens in actu ⁊ non habere formã qua
ſubſtãtiuatur. Si enĩ haberet formã nullã aliam recipe-
ret ⁊c̃. et ſeq̃tur. ⁊ ſi eſſet ſubſtãtia ſimplex exiſtẽs in actu
tunc eſſet impoſſibile ⁊ nõ receptiuum. ſupple huiuſmodi
formarũ ſubſtantialiũ. et ex hoc ꝯcludit. vñ natura hu⁹
ſubiecti recipiẽtis formas ſubſtantiales. ſ. prime materie
neceſſe eſt eſſe naturã potentie. ſ. ꝙ potentia eſt ei⁹ differẽ-
tia ſubſtãtialis: ⁊ ideo nullã habet formã propriã et na-
turam exiſtentẽ in actu: ſed eius ſubſtãtia eſt in poſſe. Ex
iſtis patet ꝙ nõ ſolum negat materiã eſſe ens in actu per
aliquam formã propriã diſtinctã et eam ſemꝑ informãtẽ
ſicut aliqui opinati fuerunt: quẽadmodũ exponunt quã-
doq̧ quidã moderni Cõmenta. Sed etiã negat eam eſſe Cõ.59.
ſubſtantiã ſimplicẽ que ſit aliquod ens in actu. Ita etiaꝫ.
4. phy. vtroq̧ modo negat eã eſſe in actu. Cum dicimus
inquit. ꝙ in materia nihil eſt demõſtratũ in actu. nõ intel-
ligimus ꝙ poſſit denudari a rebus demonſtratis in actu:
ſed intendimus ꝙ in ſua eſſentia nõ eſt aliquid demõſtra-
tum neq̧ eſt in ſe aliquid demonſtratũ: quoniã ſi ita eſſet
nõ reciperet res demõſtratas. ¶ Secũdo idẽ probo per
rationẽ eiuſdem Cõmẽta. que in ꝓpoſito facit mihi fidẽ.
et eſt ratio iã aliqualiter tacta in auctoritate ſecũdo alle-
gata. ⁊ ponit eã ibidẽ: ⁊ etiã in primo phyſicoꝝ. vbi ſupra. ꝑmo.c.de
arguo igitur ſic. ſi materia eẽt entitas in actu iſto ſecũdo ſu ba orbꝫ
modo. ſequitur ꝙ nulla eſſet ſubſtantiarũ naturaliũ gene- ꝓ.phy.59.
ratio vel corruptio ꝓprie dicta. conſequẽs falſum. proba et.63.
tio cõſequentie. Quoniã generatio proprie dicta per hoc
differt ab alijs trãſmutationibus: quoniã in ceteris trãſ-
mutationibus manet aliquid vnũ ſub vtroq̧ termino re-
tinens illud nomen ⁊ eadẽ diffinitionem ſpecificã: ita ꝙ ſi
eo demonſtrato queratur quid eſt hoc. reſpondetur idem
nomen ⁊ eadem diffinitio ſpecifica. in generatione vero ⁊
corruptione nequaq̧. Si autẽ materia eſſet ens perfectũ
in ſpecie. iam haberet propriã quiditatem: ⁊ poſſet habe-
re propriũ nomen ⁊ propriã diffinitionem ſpecificaꝫ ſicut
angelus vel albedo aut alia eſſentia ꝯpleta in ſpecie ſua:
et cum ipſa eadẽ ſit in genito: ſequitur ꝙ ſubiectũ genera-
tionis retineret idẽ nomen ⁊ eandem diffinitionẽ. Nec re-
fert vtrum materia ponatur ens in actu per formã infor-
mantẽ: quia eẽt quoddã ſubſtãtiale compoſitũ: ſicut dici-
mus de igne aut ponatur eſſe quedã ſubſtãtia ſimplex in
actu. quoniaꝫ ita nulla tranſmutatio angeli eſt generatio
ſimplex ſm quaſcunq̧ formas ſic ſicut nec tranſmutatio
aque cũ ſit calida vel frigida: ⁊ eſt vtriuſq̧ ratio eadẽ: ſcꝫ
quia ſubiectũ manet idem ſm eſſentiã, et diffinitioneꝫ: ſed
dicetur ꝙ cauſa propter quã vna tranſmutatio eſt gene-
ratio ſimpliciter. alia vero non: ſed potius ſm quid ⁊ alte-
ratio eſt. qꝛ vna ſit ſm formas ſubſtantiales. alia vero ſm
formas accidẽtales: et quia angelus nõ tranſmutatur de
forma vna ſubſtãtiali in aliã: ideo eius tranſmutatio non
eſt generatio ſimpliciter. Cũ aũt ignis generatur ex aqua
materia tranſmutatur ex forma vna ſubſtantiali in aliaꝫ.
et ideo illa tranſmutatio dicitur gñatio ſimpl̃r. Iſtud nõ
valet: quoniã ꝙ aliqua forme ſint ſubſtãtiales: alique aũt
accidẽtales nõ aliter cognoſcit̃ niſi ex eo ꝙ cum ſm illas
quas vocamus ſubſtãtiales eſt tranſmutatio illud quod
tranſmutatur manet ſub vtroq̧ termino ⁊ mutat nomen
et diffinitionem. cum vero ſm alias que dicũtur acciden
tales eſt tranſmutatio: retinet idem nomen ⁊ eandẽ diffi-
nitionem. Et hoc eſt quod Cõmenta. ait primo phyſicoꝝ. Cõ.63.
due inquit trãſmutationes. ſ. que eſt in accidẽtibus rei. ⁊

que eſt in ſubſtantia conueniunt in hoc:quoniam ſunt al:
teratio eiuſdem rei de vna qualitate in aliam: et de vna
diſpoſitione in aliã:ſed qꝛ viderunt ꝙ quãdo res trãſmu:
tatur in quibuſdã ſuis diſpoſitionibus ſtatim nomen et
diffinitio eius trãſmutabũtur:ꝛ in quibuſdã nõ.vocaue:
rũt primũ modũ trãſmutationẽ:in ſubſtãtia et alteratio:
nem ſubſtãtialẽ: ꝛ vocauerunt iſtas diſpoſitiones:diſpo:
ſitiones ſubſtãtiales. Secundã vero trãſmutationem in
qua neqꝫ nomen rei neqꝫ eius diffinitio trãſmutatur: vo:
cauerunt alterationem accidentalem. hec Commen. Ex
iſtis patet ꝙ ſicut concluditur ꝙ nulla tranſmutatio ma:
terie erit generatio ſimpliciter ſi ipſa ſit aliquod ens in
actu.ſic etiã concluditur ꝙ nulla eius forma erit ſubſtan
tialis:ſed quelibet accidentalis: ſicut et quelibet forma
Cõmẽ.69. angeli. Et ideo Cõmen. vbi ſupra.ꝓmo phyſi. Vtrũqꝫ in:
conueniẽs ſimul infert.d. Et ſi materia eſſet aliquod ens
in actu.i.habens formã:tunc generatio in ſubſtãtia eſſet
alteratio:ꝛ forme eſſent accidentia. et dato ꝙ hec incõue
nientia infert in verbis iſtis ſpecialiter contra primũ mo
dũ dicẽdi materiã eſſe ens in actu.ſ.per aliquã formã: ni
hilominus eque concludit contra aliũ.ſ.ſi dicatur ꝙ eſt
ſubſtantia ſimplex in actu: ꝛ hoc ꝓpter rõnem aſſignatã:
vnde ſicut tu diceres ꝙ non obſtãte ꝙ materia ſit ſubſtã:
tia ſimplex in actu adhuc habet aliquas formas ſubſtan
tiales:ꝛ cum trãſmutatur ẜm illas trãſmutatio eſt gene:
ratio ſimpliciter:ita dicam tibi ꝙ eſto ꝙ habeat aliquam
formã ſubſtãtialem ſibi propriã ꝛ coeternã adhuc habet
alias ſubſtantiales ẜm quas tranſmutatio eſt generatio
ſimpliciter. ¶ Tertiam concluſionem probo ſic.materia
ſubſtãtie corporalis eſt:et forma eiuſdem ſubſtãtie eſt:et
materia non eſt forma:nec forma eſt materia . igitur ma:
teria ſubſtantie corporalis eſt entitas diſtincta a forma
eiuſdẽ:ꝛ loquor de diſtinctione primo modo. ꝛ conſequen
tia patet.antecedens etiã quãtũ ad omnẽ ſuã partem eſt
certũ. ¶ Preterea. Sumo vnã ſubſtãtiã compoſitã:cu:
ius materia ſit a.ꝛ forma ſit b.conſtat ꝙ ꝛ a.eſt aliqua en:
titas:et b.ſimiliter:qꝛ nulla ſubſtãtia eſt compoſita ex nõ
entitate:hoc ſuppoſito arguo ſic:a.non eſt.b.igitur nõ eſt
eadẽ numero ipſi b.ꝛ vltra.igitur eſt alia a b.et addit.igi
tur eſt diuerſa a b.omnes conſequentie ſunt euidẽtes ex
T.c.11. ſignificatis termiorꝫ:ꝛ ex dicto etiã Philoſophi.10.meta.
probatur.vbi ait.ꝙ idem ꝛ aliud dicuntur eſſe oppoſita:
et propter hoc omne ad omne aut idem aut aliud: et ite:
rum diuerſum quidem igitur aut idem ꝓpter hoc omne
ad omne dicitur quecũqꝫ dicuntur et vnũ ꝛ ens. Ex qui:
bus patent due vltime conſequentie. Prima autẽ eſt cla
ra:qꝛ vera negatiua ſignificat diuiſionem in entibꝰ:vt di:
6.meta. cit Cõmen.et ẜm Philoſophũ verũ habet negatiõem in
cap.8. diſiuncto . ¶ Sed hic ſurgit dubiũ:qꝛ ſi materia eſt en:
Dubium. titas diſtincta a forma ꝛ ipſa ẜm totũ illud qđ eſſentiali:
ter eſt manet eadem in generato ꝛ corrupto: ipſa etiã reti
nebit idẽ nomen ꝛ eãdem diffinitionẽ:talẽ.ſ.qualis cõpe
tit ſibi:ꝛ per conſequens nulla trãſmutatio eius erit gene
ratio ſimpliciter. vel ratio facta ad concluſionẽ preceden
Rñſio. tem non eſt ſufficiens. ¶ Reſpondeo ꝙ conſequentia nõ
tenet.nã materia eſto ꝙ ſit entitas diſtincta ẜm hunc ſen:
ſum a forma:et per conſequens poſſit habere aliqualem
propriã diffinitionem: quemadmodum loquitur Cõmẽ.
Cõmẽ.65. primo phyſi.cum ait. Potes enim diſſoluere rationẽ ma
terie ꝛ forme et diſtiguere eas ẜm diffinitionẽ: licet nõ in
eſſe ꝛc̃.quia tamen ipſa nõ eſt entitas alicuius vnius ſpe:
ciei determinate:nec ſicut eſſentia perfecta in ſpecie.nec
ſicut perfectio conſtituens in eſſe determinato ſpecifico:
ideo nec ſibi cõpetit diffinitio vlla ſpecifica ex ſe:propter
quod cũ talis eſt trãſmutatio eius ꝙ nulla forma conſti:
tutiua ꝛ cõpletiua eſſentie ſpecifice remanet cum termi:
no vtroqꝫ:illa eſt generatio ſimpliciter vel corruptio.

¶ Quarta concluſio faciliter probatur. quoniam ſi ma
teria diſtingueretur actu in ſecundo ſenſu a forma nulla
ſubſtãtia cõpoſita ex materia ꝛ forma eſſet per ſe vnũ hoc
aliquid:hoc autem eſt falſum:vt certum eſt.

Quãuis autem tertia concluſio nõ deberet alicui
intelligenti eſſe dubia . Contra eã tamen
videtur eſſe opi.cuiuſdam doctoris ſicut intuentibus ra:
tiones eius apparet et verba:licet in quibuſdã alijs ver:
bis ei videatur facere. ¶ Et autẽ opi. quantum facit ad Aureol.
propoſitũ hec ꝙ ſubſtãtia cõpoſita habet in ſe duas rea: in.2.di.
litates incõpletas et quaſi trũcatas : quarũ vna eſt in po: 12.par.4.
tentia et confuſe realitas oĩs rei generabilis et corrupti: q.pᵃ.
bilis et cuiuſlibet inchoatiuum vel inchoatio.et hec dici
tur materia. Alia eſt actuatio iſtius et cõplemẽtũ vnius
integre et perfecte nature:que eſt iſta ſubſtãtia cõpoſita:
et iſtud cõpoſitũ inquit ipſe eſt res et ratio determinata
demonſtrata in actu cõpleto. Alia autem duo tãtũmodo
ſunt realitates ꝓprecise iſtius . vna vt inchoatio. altera ve
ro vt cõplementũ:et iterũ in alia parte queſtionis reſpon
dendo ad quoddã dubiũ dicit ꝙ qꝛuis materia ſit res in:
diuiſa in ſe et forma ſimiliter.et non fundent eãdem indi:
uiſionẽ abſolutã. fundãt tamen omnimodã indiuiſionẽm
relatiuã in actu:non in potentia.per indiuiſionem autem
abſolutam: vt patet alibi ex dictis eiuſdem opi. intelligit
indiuiſionem rei in ſe.per relatiuã vero intelligit indiui:
ſionẽ ab alio . Ex quibus patet quãtũ ad propoſitum fa:
cit ꝙ iſta opi. vult ꝙ materia et forma in compoſito non
ſunt due entitates adinuicẽ diſtincte : nec materia eſt di:
ſtincta a forma in actu.nec ecõuerſo. ¶ Iſtud autẽ pro:
bat multipliciter. Primo ſupponit ꝙ forma dat eſſe ma
terie et participatur a materia. tunc querit aut iſtud eſſe
ꝛ participatio iſta forme a materia eſt ipſamet forma aut
aliquid derelictũ et impreſſum a forma in materia.non po:
teſt dici ſecũdũ ſicut multipliciter probat .relinquitur er:
go primum:ex quo ſequitur ꝙ forma eſt eſſe et entificatio
ipſius materie.et per conſequens non eſt ab ea diſtincta.
hec ratio vt dicũt eſt Philoſophi.12.metaphyſi. vbi ait. T.c.4.
ꝙ materia non eſt hoc:niſi ẜm ꝙ videtur: quoniã illud qđ
eſt ẜm cõtactum et ẜm ordinem eſt materia ꝛ ſubiectum:
qđ Commen.exponit.d.ꝙ eſſentia materie non eſt niſi ex Cõm.14.
continuatione eius cũ forma et vt perficiatur per eam:et
infra materia non eſt ens per naturã intellectã de ea : ſed
per continuationẽ cũ forma:nec accipit Commen. vt di:
cunt continuationem quãtitatiuã ſed entitatiuã que nõ
eſt aliud q̃ indiuiſio mutua relatiua. ¶ Secundo.ſi for
ma diceret propriam rationem et determinatam naturã
aliquã.ſequitur ꝙ igneitas nõ importabit naturã vnã.ſi:
militer ignis hic demonſtratus non eſt entitas vna . con:
ſequens eſt falſum quantũ ad vtrãqꝫ partem. conſequen
tia prime partis ꝓbatur per Philoſophũ.7.metaphyſi. T.c.11.
vbi aſſignans rationem propter quid compoſita acciden
tium non habent rationem et diffinitionem ſignificãtem
propriam quidditatem.compoſita autem ſubſtantiarum
habent.dicit ꝙ ratio eſt:qꝛ quidditas et diffinitio ſubſtã:
tie compoſite nõ includit duo:quorum quodlibet habeat
rationem:ſicut contingit de compoſitis accidentium . et
Commenta. ibi dicit.ꝙ diffinitio perfecta eſt ſermo com: Cõm.11.
pletus nõ remanebit in eo aliquod ens in actu de quo in:
terrogatur per quid .cum in eo ſit data quidditas que eſt
eſſe illius rei:et non eſt in eo ens additum ſuo enti. et iſta
eſt differentia inquit Cõmen. inter diffinitiones ſubſtan:
tiarum ꝛ diffinitiones accidentium: ſed hec eſſent falſa.
ſi igneitas nõ diceret vnam rationem ſimplicem:ſed eſſet
in ea materia et forma: quorum quodlibet haberet natu:
ram ſuam propriam. Quantum ad ſecundam partẽ con
ſequentis probatur etiam conſequentia. quia ſi forma di
ceret aliquam entitatem et naturam determinatam et

Digitized by Google

materia ſimiliter querēda eſſet cā vnitatis indiuidui cō-
poſiti ex eis. Si dicas q̄ cā nō eſt querēda ex quo vnum
eſt in actu ⁊ aliud in potētia: ſicut dicit Philoſophus.8.
T.c.15. meta. ¶ Contra primo hoc non eſt ſm mentem Philoſo
phi. dicit enim q̄ ex materia et forma fit vnū: q: hoc eſt in
potentia aliud in actu: ⁊ hoc ideo: q: illud qđ fuit in potē
Cōmē.15. tia fit actu. vbi dicit Commen. q̄ cā iſtius veritatis eſt vt
trāſmutetur illud qđ eſt in potentia donec fiat in actu ab
agente. ſ. ab extrahente ipſum ex potentia in actum. Eſt
igitur hic aliquod vnum qđ primo eſt in potentia et poſt
trāſfertur de potentia in actum: trāſlatio enim eius non
largit̄ ei multitudinē: ſed pfectiōem in eſſe et in toto: hoc
enim eſt vnū in actu: et hoc intendebat. ſ. Ariſto. cū dicit:
qm̄ nō eſt aliud cauſatū ⁊c̄. id eſt non eſt enim hoc aliud
cātū ab agēte ab eo in qđ agit. Item ibidē. omnis inquit
qui ponit q̄ anima ⁊ corpus ſunt duo diuerſa cōtingit ei
dicere qui ſit ligamēti cā anime cū corpore. Qui autē di
cit q̄ anima eſt perfectio corporis. ⁊ q̄ corpus non exiſtit
ſine anima non ſunt apud ipſum duo diuerſa: nec accidit
ei queſtio hec. Et infra dicit. q̄ anima cum corpore ſunt
vnum: ſicut dicimus q̄ materia et forma ſunt vnum.
Cōmē.16. ¶ Item Philoſophus. 2. de anima. non oportet inquit
querere. ſi vnum eſt anima ⁊ corpus. vbi Cōmen. materia
inquit non eſt hoc niſi p formā. Et ſi materia et forma eſ-
ſent in cōpoſito exiſtentes in actu: tunc cōpoſitū nō dice-
ret̄ vnū niſi ſicut dicit̄ de rebus que ſunt vnū ſm cōtactū
⁊ ligamentū: modo aūt q: materia non differt a forma in
cōpoſito niſi in potentia: ⁊ cōpoſitū non eſt ens actu niſi p
formā: tunc cōpoſitū nō dicetur vnū: niſi q: ſua forma eſt
vna. Itē. 3. ce. cōmēto. 20. ait. q̄ eſſe in potentia eſt eſſe in
alio non diſtinctū ab eo: ⁊ hoc intendimus cum dicimus
de prima materia qđ eſt non ens in actu et eſt ens in ente
in actu ⁊ non diſtinctū ab eo: ⁊ hec eſt intētio mei ſermo-
nis q̄ eſt in eo in potētia. Ex his omnib⁹ patet inquit opi
nāo q̄ potētialitas que eſt in materia vt faciat vnū cum
forma nihil aliud eſt q̄ȝ indiſtictio ⁊ ipreciſibilitas vnius
ab alia. Non igitur poſſent conſtituere vnū ſi dicerent ra
tiones pciſas ⁊ determinatas: quātūcūq̄ȝ alterū eſſet po-
tentia: alterū vero actus: imo vtrūq̄ȝ eſſet actus. lȝ mate-
ria eſſet actus iperfectus. ¶ Tertio ſic forma in mate-
ria nō creat̄. ergo forma non dicit rōnē ppriā ⁊ determi-
natā vel determinabilem et ſignabilem. antecedēs patet.
conſequētia pbatur ſic. omnis forma de nouo producta:
cuius nulla pars omnino preceſſit: dicitur recte creari.
Sed res que dicit ſic ratiōem determinatā preciſibilem
ſic de nouo eſt: q̄ nulla pars eius prefuit: q: pſuppono q̄
eius realitas preſcindatur ab omni alia realitate. igitur
oīs talis res ſi de nouo exeat ad eſſe de neceſſitate crea
T.⁊.c.27 tur. iſta dicunt eſt ratio Philoſophi. 7. meta. et Cōmen-
Cōmē.18. tatoris etiā ibidem. necnon in. 12. vbi hec ſunt verba eius
contra Them̄. Et apparet bene q̄ iſte non intelligit quo-
modo fit generatio. Cum enim intellexit q̄ generatum fit
de nouo a conueniēti. i. quia cauſat formā eius: et ponit
eam in materia: quaſi eſſet aliud in materia: fuit neceſſe
apud ipſum vt in rebus naturalibus ſint res creātes ani-
malia ⁊c̄. Ex quo patet ſm Commen. q̄ non poteſt vitari
creatio: niſi quia forma: et ſumit aliud a materia nō tam
Cō.27. aliquid preciſum ab ea. Item. 7. meta. ait. et cum ſit de-
claratum q̄ ex forma ſimplici non eſt generatio: nec ma-
teria habet generationem: neceſſe eſt vt omne generatum
ſit diuiſibile in duas partes rōne: nō in actu: materiā. ſ. et
formam. Clare inquit dicit Commenta. q̄ materia et for
ma ſunt due partes non habentes realitates in actu: hoc
eſt preciſas: actus enim diſtinguit et ſeparat. ¶ Quar-
to. ſi materia et forma ſunt due res diuiſe: et vna non eſt
terminatio et entificatio alterius: ſequitur neceſſario q̄
vel vna quantitas erit in duobus ſubiectis. ſ. materia et
forma: vel ſi quelibet habeat propriam quantitatem: vnū
et idem cōpoſitum erit duo quāta: ⁊ duo corpora. nec va
let dicere q̄ forma intime illabit̄ materie: nā corpus glo-
rioſum illabit̄ alteri glorioſo/ vel nō glorioſo: ⁊ tn̄ ſunt cor-
pora diuerſa. ¶ Hec ſunt rationes iſtius opi. ex quib⁹ di-
ligenter inſpectis apparet certiſſime q̄ iſta opi. intendit
vel ſaltē ad hoc eam trahunt ſue rationes: vel etiā verba
inducta q̄ materia ⁊ forma in cōpoſito nō ſunt due diſtin
cte entitates non ſolū tanq̄ȝ duo aliqua: quorū quodlibet
ſit ſm ſe vnū hoc aliquid ⁊ neutrum ſit perfectio alterius.
Quod ſibi oēs concedunt: ſed etiā q̄ non ſint due entita-
tes preciſe ⁊ diſtincte aliquo modo adinuicem: ⁊ q̄ iuxta
ſuum modū loquendi fundant oīmodam indiuiſionē rela
tiuam: ⁊ ſic intellecta iſta opi. vt mihi videt̄ non ſolum di-
cit falſum: ſicut pbatur per rationes tertie concluſionis:
ſed etiā dicit incōpoſſibilia. Unde arguo ſic contra eum.
materia ⁊ forma ſunt due entitates. igitur ſunt multe en-
titates: ⁊ vltra. igitur materia et forma ſunt adinuicem di-
uiſe. Primū antecedēs datur ab opi. ⁊ prima ꝯña ptȝ. q:
dualitas ſpecies eſt numeri. ⁊ per ꝯñs eſt multitudo que-
dam. ſcđa ꝯña pbatur. q: ſi nō ſunt a ſe diuiſe. ſunt igitur
indiuiſe: et ſi indiuiſe. igitur vna. ptȝ per rationē vnius. 5. A.t.c.8.
et. 10. meta. Si aūt vna. igitur nō multe. ptȝ ibidem: ⁊ per ad.13.
rationem: q: vnū ⁊ multitudo opponuntur: vt diuiſum et T.cō.1.
indiuiſum. ¶ Preterea. Iſte doctor in ſuo primo. d. 8. q.
3. arti. 5. contra ſcđm modum dicendi in tertia ſua ratione
aſſumit iſtā maiorem. vbicūq̄ȝ eſt multitudo ibi eſt diſtin
ctio: ſed vbicūq̄ȝ eſt dualitas ibi eſt multitudo. hec eſt cla
ra. igitur vbicūq̄ȝ eſt dualitas eſt diſtinctio: ſed materia ⁊
forma ſunt vere duo ſm eum: vt dictū eſt: quinimo in alia
parte queſtionis eiuſdem hoc probat per hoc q̄ alias nō
eſſent duo principia. ⁊ dicit q̄ ad pbandum q̄ ſint due en
titates non oportet laborare: putans hoc certum eſſe.
¶ Preterea. Rationes ſue nunc recitate eque oēs proce
dunt contra dualitatē materie ⁊ forme ſicut cōtra earum
mutuam diſtinctionem: ſicut ſatis ptȝ cuilibet ⁊ ſoluēdo
apparebit. vel igitur improbāt dualitatem quam conce-
dunt/ vel non improbāt diſtinctionem quā improbare in-
tendunt: ⁊ per conſequens non ſunt ſufficientes: quod cer
te verum eſt. ¶ Unde ad primā rationem dico q̄ forma
non dat materie aliquod eſſe a ſe diſtinctū: ⁊ cum conclu-
dit q̄ forma eſt eſſe materie ⁊ entificatio ei⁹: dico q̄ illud
poteſt dupliciter intelligi. vno modo ſm intranſitiuam cō-
ſtructionē: vt ſit ſenſus: forma eſt eſſe materie. i. eſſe quod
eſt materia: et in hoc ſenſu propoſitio iſta eſt falſa. nec ſe-
quitur ex datis: quoniam non ſequitur forma nō dat ma-
terie aliquod eſſe a ſe. ſcȝ forma diſtinctum. igitur forma
eſt materia. ¶ Preterea. In hoc ſenſu predicta propoſi-
tio eſt contra arguētem: quia ſequitur forma eſt materia.
igitur materia et forma non ſunt due entitates. Alio mo-
do poteſt intelligi ſm conſtructionem tranſitiuam: ⁊ tunc
eſt vera. nā forma vtiq̄ȝ eſt eſſe materie ſicut actus ⁊ per-
fectio eſt ſui perfectibilis. Ex iſto autem ſenſu non ſequi-
tur q̄ ſit indiſtincta a materia ſed oppoſitum. nam queli-
bet perfectio diſtinguitur a ſuo perfectibili. Auctoritas
Cōmen. eſt etiam contra allegātem: tum quia omne quod 12. me. 14.
continuatur alicui diſtinguitur ab illo. vnde nec materia
continuatur ſibiipſi. nec etiam forma ſibimet cōtinuatur:
tum quia vbi iſte allegādo ponit hunc terminum forma.
Cōmen. ponit alio: quod eſt relatiuum diuerſitatis: quod
quia ſupponit ibidem pro forma ſicut iſti bene intellexe-
runt. ſequitur ex verbis Cōmen. q̄ forma ſit diuerſa a ma
teria: pro tāto autem dicit Cōmen. q̄ materia eſt ens per
continuationem cum alio. ſcilicet cum forma: quia non
poteſt ſm eum exiſtere abſq̄ȝ forma. non quia indiſtincta
ſit a forma: vt iſti dicūt. aliter etiam met. Cōmen. exponit
ſcilicet per continuationem. i. per comparationem: et ſm

Digitized by Google

illā etiā expoſitionem arguitur diſtinctio entitatiua for
me a materia. vide ibi. ¶ Ad ſecundā rōnem dico ꝙ for
mā dicere propriā rōnē et naturā determinatā poteſt in
telligi dupliciter. Uno modo ꝙ dicat ſeu ſit natura de
terminata integra et perfecta: ⁊ illud eſt falſum: vt ſupra
dictum eſt. Alio modo ꝙ ſit quedā natura particularis
propria et determinata ac ꝑciſa a materia: ⁊ iſtud eſt ve
rū. et ſi ſic ſumat̃ antecedēs: nego ꝯſequentiā: nec ꝓbatio
prime partis valet qḋ expreſſe patet ꝙ ꝓcedit ac ſi forma
eſſet quedā natura ſpecifica completa ⁊ perfecta habens
diffinitionē: et materia eſſet quoddā ens extrinſecum illi
nature ſpecifice: qḋ ego nō cōcedo: nec ſequit̃. forma non
eſt natura integra ⁊ perfecta diſtincta a materia. igit̃ nō
eſt natura particularis diſticta a materia. ¶ Preterea.
Quis non videat ꝙ per illa verba. Et nō eſt in eo ens ad
ditum ſuo enti: nō minus poſſet inferri ꝙ materia non ſit
aliud a forma: et ipſa et forma non ſint due entitates: que
tamen ambo iſte concedit: ꝗ poſſit inferri ꝙ nō ſint adin
uicem diſtincte: neutrum tamen ad intentionem Cōmen
tatoris et vt ibi negatur īferri poteſt. Ad ꝓbationē ꝯſtie
pro altera parte dico ſicut dictū eſt ibi ꝑ Philoſophum.
8.meta. ¶ Ad primā auctoritatē in cōtrariū dico pͥmo ꝙ iſta po
cap.5. teſt trahi cōtra inducentē eā. nā Cōmen. dicit ꝙ trāſlatio
non largitur multitudinē: ⁊ ſi ſic. igitur nec dualitatem: ⁊
per conſequens materia et forma non ſunt due entitates.
¶ Rñdeo. tñ ꝓ eo ⁊ ꝓ me. ꝙ ideo Cōmen. dicit ꝙ nō lar
gitur ei multitudinem: q: materia et forma non ſunt duo
quedā in actu. Secundo modo. ſ. ꝙ q̄libet ſit ſm ſe aliqḋ
vnū hoc aliquid ⁊ neutra ſit perfectio alterius et reliqua
econuerſo ſit potentia ꝑfectibilis ꝑ alterā: nā materia vt
dictū eſt. et hic auctoritas confirmat dictū illud eſt enti
tas īperfecta ⁊ incōpleta ꝑfectibilis ꝑ formā ⁊ cōſtituēs
cū ea naturā integrā ⁊ ꝑfectā: ⁊ per conſequēs totā: q: to
T.c.64. tū ⁊ perfectū ſunt idem. 3. phyſi. Et hoc eſt qḋ vult dicere
8.meta. Cōmen. cum ait. ꝙ largitur ei. ſ. materie perfectionē que
cap.15. eſt forma et perfectio eius quo ad eſſe perfectum et totū:
⁊ iſtud declaratur per illud qḋ immediate ſequitur. hoc
enim eſt vnum in actu: hoc inq̄ totum qḋ cōſurgit ex ma
teria. ſ. et ex forma. ¶ Ad aliā auctoritatem cum dicit: ꝙ
qui ponit ꝙ anima et corpus ſunt duo diuerſa ⁊c. dico ꝙ
intelligit duo diuerſa in actu. Secundo modo. ſ. quorum
quodlibet eſt ſm ſe hoc aliquid et neutrū eſt perfectio al
terius: et qḋ ita intelligat patet per illud qḋ ſtatim ſequi
8.meta. tur. Qui autem inquit dicit ꝙ anima eſt perfectio corpo
cap.16. ris: et ꝙ corpus non exiſtit ſine anima non ſunt apud ipm
duo diuerſa. ſ. illo modo premiſſo: ſm quem oportet dare
cauſam ligamēti earum. nunc autem ſic dico ꝙ anima et
corpus ſunt duo: quod tamen anima eſt perfectio corpo
ris: et ideo mihi remanet queſtio illa: ſed nunquid ſequi
tur. anima eſt perfectio corporis. igitur anima non eſt di
ſtincta a corpore. Puto ꝙ quilibet habens rectum iudi
cium diceret ꝙ non: ſed ꝙ oppoſitum ſequitur. Qḋ etiā
additur ꝙ anima et corpus ſunt vnū: ſicut materia et for
ma ſunt vnum. ſ. compoſitum concedo: nec iſtud infert ꝙ
non ſint adinuicem diſtincte modo predicto. Per idē pa
tet ad illam de. 2. de anima. et ad illam de. 3. ce. cuius ſen
ſus oſtenſus eſt etiam in primo. diſtin. 24. q. pͥma. et pa
T.cō.7. tet ibi ꝙ recte loquitur Commenta. ad intellectum ſupra
datum. Et ꝙ iſte doctor adiungit ꝙ ſi materia et forma
dicerent rationes preciſas et determinatas vtraq; eſſet
actus. dico ꝙ non eſt verum ſi dicerent ſicut dicunt natu
ras partiales perfectibilem et perfectiuam: vt dictū eſt.
¶ Ad tertiam rationem dico primo ꝙ ipſa manifeſte co
git ſuum factorem dicere ꝙ per generationem nulla om
nino forma vel aliqua noua realitas ſit in materia: cuius
nulla pars prefuit: et ꝑ conſequens ꝙ nulla oīno realitas
parua vel magna eſt ſm ſe totā aut ſm aliquā partē vel

gradum eiꝰ nouiter in materia: alioquin daretur aliqua
realitas noua: cuius nulla pars oīno preceſſit: ⁊ per cōſe
quens ſm iſtos ipſa eſſet creata: qḋ vitare nitunt̃. Qḋ autē
nulla oīno realitas ſit ꝑ generationē in materia que prius
non fuerit: ⁊ in ſe falſum eſt: ⁊ contra hunc met doctorem.
¶ Preterea. Sicut ꝑ hanc rationē nititur ꝓbare ꝙ for
ma nō ſit entitas diſtincta ⁊ preciſa a materia: ita ꝓbaret
ꝙ forma nō ſit vlla realitas vel entitas alia a materia: et
ꝙ ipſa ⁊ materia nō ſint due: ſi enī ſint due ipſa forma que
nō eſt materia nec includit materiā. vtiq; creabit̃ ſm eū:
quoniā ⁊ nulla pars eius prefuit: ⁊ ipſa de nō eſſe ad eſſe
exiuit. Et tamē ipſe cōcedit ꝙ materia ⁊ forma ſunt due
entitates: ⁊ ꝙ forma eſt aliḋ a materia. Et ſi dicas ꝙ ipſe
ait: ꝙ eſt aliud: ſed nō preciſum ab ea: aut intelligit ꝙ non
ſit ꝑciſum ab ea. ſic ꝙ nō eſt entitas que ſit idipſum qḋ eſt
ꝙ ſit etiā materia. ⁊ tunc incōpoſſibilia implicātur dicē
do: ꝙ eſt aliud ⁊ non ꝑciſum. idē enim valet ac ſi diceretur
ꝙ eſt aliud ⁊ nō aliud. vel ideo dicit ꝙ nō eſt preciſum: q:
nō eſt aliquid ſm ſe hoc aliquid quaſi ſm ſe ſubſiſtens et
non ꝑficiens materiā et cū ea cōſtituens aliquod ꝑ ſe vnū
hoc aliqḋ: ⁊ tunc fruſtra laborat in hoc cū nō detur oppo
ſitum ab aliquo: cū hoc tamen ſtat ꝙ forma ſit entitas di
ſtincta a materia ꝑficiens eam: ⁊ cum ipſa vnam ꝑ ſe ſub
ſtantiā compoſitam ꝯſtituens. ¶ Ad rōnem autem eius
reſpōdeo ꝙ ſi per creari intelligat̃ preciſe illud quod per
fieri nullo eiꝰ intrinſeco preſuppoſito. ⁊ omne illud dicatur
fieri qḋ exit de nō eſſe ad eſſe: ſiue accipiat eſſe per ſe ſicut
ſubſtātie per ſe ſubſiſtētes: ſiue in alio: ſicut accidentia et
forme ſubſtātiales: quēadmodum ipſe videtur vti iſtis vo
cabulis: in ꝓpoſito concedo ſibi ꝙ forma creatur: ſed non
ſic acceperūt creari ſancti philoſophi. cū negauerunt ali
quid poſſe a creatura creari. Qualiter autem intellexerit
patebit in. 4. lib. Auctoritas Cōmen. nō facit ad ꝓpoſitū: 12.meta.
quia Cōmēta. ibi accipit creationē cōmuniter pro actio
ne non ſpecialiter vt diſtinguit̃ contra ḡnationem ⁊ natu
rales alias actiones: ⁊ iſtud pꝫ: quia nec The. in ḡnatio
nibus illorū animaliū: de quibus loquitur poſuit aliquid
proprie creari. nec hec Cōmenta. infert. contra eū nec ſibi
imponit ꝙ ſenſerit hoc: quinimo ſatis cito poſt opinionē
The. cōnumerat inter eos qui non poſuerunt creationem
proprie dictā qualiter autē The. in illo ſuo dicto errauc
rit. et Cōmenta. improbet eum nō eſt opus ad preſentem
difficultatem differere. Alia autem auctoritas nō iuuat
eum. quia Cōmenta. intelligit ꝙ ſunt due partes non in 7.meta.
actu ſecūdo modo ſupra poſito: quod concedo.
¶ De quarta autem ratione multū miror: ſi non aduertit
doctor iſte eā aperte militare contra dualitatē quam con
cedit: ⁊ quin viderit ꝙ ſi ſunt due entitates: et probatio ſit
ſufficiens. neceſſario arguitur ꝙ vnū accidens ſit in duo
bus ſubiectis. Reſpōdeo ergo ꝓ eo ⁊ pro me negādo con
ſequētiam. nam dico ꝙ ſola materia eſt ſubiectum primū
et adequatū ꝗtitatis: ſicut infra ꝓbabitur: ideo nō ſequi
tur ꝙ ipſa ꝗtitas ſit in duobus ſubiectis. Quis etiā mul
ti nō habeant pro incōuenienti ꝙ ſit in duobus ſubiectis
partialibus indiſtātibus ⁊ conſtituētibus aliquid per ſe
vnum ſicut ſunt materia ⁊ forma. nō autem duo corpora
glorioſa vel nō glorioſa. ¶ Ad primā rationem in princi
pio. q. factā reſpondeo negando antecedens. accipiendo
ens actu pͥmo modo. accipiēdo autē ſecūdo modo ꝯcedo.
et hoc ſecūdo modo ꝓcedit ꝓbatio pͥma. vult enī philoſo 7.meta.
phus ꝙ materia per ſe nō eſt aliqḋ indiuiduū ꝑfectum in
ſpecie aliqua: de qua aliqḋ predicamentū per ſe predicet̃:
q: eſt incōpleta ⁊ potētialis entitas ſm modū ſupra expo
ſitum. ¶ Ad aliam ꝓbationem dicēdum ꝙ philoſophus 5.phy.
nō vtit̃ iſto vocabulo ſubiectū. Sed ait. impoſſibile enim
ꝙ non eſt moueri: et poſtea ſubdit. fit enim quod non eſt.
Et ideo cū doctores dicūt ſubiectū motꝰ eſt: ⁊ ſubiectum

Digitized by Google

generationis non eſt:ſi ad intellectū Philoſophi debeant accipi tales propoſitiones oportet per ſubiectum intelligere non illud quod realiter ſubijcitur rei que eſt motus/ aut rei que eſt generatio:ſed illud quod denominatur moueri. Et illud quod dicitur generari:et patet veritas verborum Philoſophi. nam quodlibet quod dicitur moueri proprie loquēdo de mouere:vere dum mouetur eſt. vnde illud quod alteratur/aut augmētatur/aut fertur eſt ꝛ exiſtit. Sed illud quod dicitur fieri/vel generari nō eſt dum generatur/aut fit. Quis tunc ſit materia que erit eius. Ipſa vero materia quāuis ſit ſubiectum quod realiter ſubijcitur factioni et generationi:non tñ eſt id quod generatur ꝛ fit: et ſic ptꝫ ꝙ verbū Philoſophi nō valet contra propoſitū. ¶ Ad ſecundam rationem dicēdum ꝙ ſi in conſequente ſumatur entitas in actu primo modo. conſequentia nō valet. Si vero ſecundo modo cōcedo ꝯñs ipſum. ꝛ in ſecundo ſenſu loquendo de ente in actu ꝓcedit probatio conſequentie. nam ita expreſſe accipit Philoſophus: ita enim
T.c.48. premittit ibi. palam inquit. q: nullum cōmuniter predicatorum ſignificat hoc aliquid: ſed tale. Si autem ſupple ſi ſignificat hoc aliquid: alia quoqꝫ multa accidūt. ſupple impoſſibilia:ꝛ tertius homo. ꝛ hoc eſt primum impoſſibile quod accidit. ꝛ ſtatim addit aliā probationem/aut amplius inquit eſt: ꝛ ita manifeſtum eſt. impoſſibile eſt enim
T.c.49. ſubſtantiam ex ſubſtantijs eſſe inexiſtentibus ſic vt actu: duo nāqꝫ ſic actu nunꝗ̄ ſunt vnum actu: vbi notanda eſt illa determinatio. ſic: quia non abſolute dicit inexiſtentibus actu/neqꝫ duo nāqꝫ actu:ſed vtrobiqꝫ addit ſic:vt denotaret modum illum exiſtendi actu de quo premiſit: ſcilꝫ vt quoddaꝫ hoc aliquid ſm ſe. Que eīi ſic ſunt duo actu non ſunt vnū actu. Sed materia ꝛ forma non ſic ſunt duo actu:vt dictum eſt in quarta concluſione.

¶ Diſtinctionis duodecime.
Queſtio ſecunda.

SEcundo quero. Utrū materia ſubſtātie generabilis ꝛ corruptibilis a qualibet forma ipſam informante ſit ſeparabilis naturaliter. Et arguo ꝙ nō. ¶ Primo ſic. dimēſio interminata materie non eſt naturaliter corruptibilis. igitur a ſua dimenſione interminata non eſt materia naturaliter ſeparabilis. conſequētia patet: quia non aliter materia ſeparatur a forma quā habuit ꝗ̄ per corruptionem illius: alioquin vel illa forma trāſiret de vna materia ad aliam/ vel remaneret per ſe non informās aliquā materiā: quorū vtrūqꝫ impoſſibile eſt naturaliter. antece-
Cap.1. dens ptꝫ per Cōmen. in de ſubſtantia orbis. ¶ Secundo ſi a qualibet forma informante ſe poſſet materia ſeparari naturaliter: ſequeretur ꝙ per potentiā dei materia poſſet exiſtere oīno ſine forma. conſequens iſtud eſt falſum. ait
par.1.c.4. enim Hugo de ſacra. lib. 1. Certe non puto primam illam oīm rerum materiam taliter informē fuiſſe: vt nullā omnino formam habuerit. quia nec aliquid tale exiſtere poſſe omnino: quod aliquod eſſe habeat ꝛ nō aliquā formam crediderim. ꝯñā vero probatur: q: ſi per virtutem finitam a qualibet forma diuiſim eſt materia ſeparabilis ſatis cōueniens videtur ꝙ per virtutem infinitam ſit ſeparabilis a qualibet: ita vt nullam penitus habeat.

Ad partem oppoſitam arguo ſic. a qualibet forma ſubſtātiali materia ſubſtātie generabilis eſt ſeparabilis naturaliter. igitur a qualibet forma ꝛc̃. antecedens eſt certum: q: quelibet hmōi forma eſt naturaliter corruptibilis: excepta intellectiua. materia vero eſt incorruptibilis naturaliter. ꝛ per cōſequēs a qualibet ſeparabilis. nam etiā ab intellectiua ſeparabilis eſt materia: ſicut patet in morte hoīs. conſequentia ptꝫ: quia cuiuſlibet alterius forme a ſubſtantiali forma ſubſtantialis eſt partiale ſubiectū: iuxta illud primi phyſic. materia T.c.80.
cum forma eſt cauſa oīm accidētiū ſicut mater: ꝛ per ꝯñs ſicut cauſa materialis ꝛ ſubiectiua. Corrupto autem ſubiecto corrumpitur omne accidens exiſtens in eo.

In iſta queſtione erunt articuli tres: iuxta tria implicata in argumētis. Primus erit de ipſa dimēſione/ſeu quātitate materie: de qua ſingulariter eſt dubium ꝛ propter eam principaliter queſtio mota. vtrum. ſ. ipſa ſit corruptibilis naturaliter. ita ꝙ ſicut materia perdit vnam formam ſubſtantialem ꝛ acquirit aliam: ꝛ ſimiliter vnam qualitatem perdit/ꝛ aliam acquirit. ſic etiam perdat vnam quantitatem/et aliam acquirat. An eadem quantitas numero ſm eſſentiam ſemper ſit in materia et coeua / et non corruptibilis naturaliter. Secundus erit. vtrum cuiuſlibet forme ſubſtantialis/ vel accidētalis ſola materia ſit immediatum et primum receptiuum. Tertius vtrum per diuinam potētiam ſit poſſibile materiam exiſtere ſine forma: ita ꝙ nullam habeat ſubſtātialem/ vel accidentalem.

Primus articulus tractandus eſt ſuppoſita cōmuniori opi. de quātitate. videlꝫ ꝙ ſit tertia quedam res alia a ſubſtantia ꝛ a qualitate informās materiam ipſam: alioquin hec perſcrutatio foret ſuperflua. ¶ Tunc quātum ad articulum iſtum dico vna cum Cōmenta. ꝛ alijs multis ꝙ quātitas materie coeue ſibi adheret/nec in eadem materia nunꝗ̄ quātitas quātitati ſuccedit. ¶ Ad cuius declarationem conſiderandum: ꝙ ſi talis ſucceſſio quātitatum in materia cōtingeret naturaliter: hoc nō eſſet niſi vel cū materia trāſmutatur ſm raritatem/ vel denſitatē/ vel cū tranſmutatur ſm generationē ꝛ corruptionem ſubſtātialem/ vel cum res augetur augmēto ꝓprie dicto: qđ ſit per additamentū quāti ad quātum:
vt de ipſo agitur primo de generatione. non eīi apparet T.c.31.
quādo alias quātitas corrumpatur. nam nec in motu ſm et.32.
locum. nec in alia alteratione quā non comitetur generatio ſubſtātialis/ vel corruptio/ aut rarefactio/ vel cōdēſatio. nullo aūt predictoꝝ contingit talis corruptio quātitatis: vt mihi apparet. pono igitur cōcluſiones tres. Prima eſt. ꝙ nec in rarefactione / nec in condenſatione quātitas materie corrūpitur. nec etiā noua ei acquiritur. Scđa cōcluſio. ꝙ nec cum vna res corrūpitur/ ꝛ alia generatur aliqua noua quantitas generatur/ aut aliqua corrumpitur. Sed eadē numero preciſe que fuit corrupti eſt poſtea generati. Tertia. ꝙ nec in augmento/ aut decremento quantitas aliqua totaliter de nouo generatur/ aut que prefuit tota corrūpitur. ¶ Primā concluſionē ꝓbo. ꝛ primo de rarefactione. Et pono gratia exēpli ꝙ portio aeris bipedalis quātitatis debeat rareſieri motu continuo quouſqꝫ fiat quadrupedalis et rareſiat tota primo. i. ꝙ non prius ſm vnam partem: et poſterius ſm aliam: ſed ſimul et eodem tempore quo vna pars eius rareſit etiā alie rareſiāt: et loquor de partibus ſm extēſionem. et totum iſtud poſſibile eſt et frequenter contingit. hoc ſuppoſito oſtendo primo ꝙ in huiuſmodi rarefactione prior eius quantitas non corrumpitur. ¶ Primo quidem: quia ſi corrumperetur: vel corrumperetur tota ſimul et in inſtanti: vel partibiliter in tempore. non primo modo: tum q: vel in illo inſtanti generaretur noua quantitas in eadem materia/ vel non. Si non. igitur in illo inſtanti materia eſſet indiuiſibilis ꝛ inextenſa: quod non eſt dicēdum. tum q: cum forma ſua ſubſtātialis ꝛ qualitates ꝓprie neceſſario naturaliter ſimiliter exigāt materiam extēſam tūc in illo inſtāti eſſet forma ſubſtantialis corrupta: et ſic nunꝗ̄ per rareſieret:

Digitized by Google

quia corrumperetur:tū etiam qꝛ querēdum eſſet vbi eſſet in illo inſtanti ipſe aer.nō enim poſſet eſſe niſi in loco punctuali:et non contingeret dicere in quo potius ꝗ in alio. tum etiam qꝛ vel tunc eſſet vacuus locus quē occupabat prius:vel in illo inſtāti latera continētis cōcurrerent:que non ſunt dicēda. Si dicatur ꝙ in eodem inſtāti generetur q̄titas noua:aut generatur q̄titas maior bipedali:⁊ tūc cum nō poſſit eſſe maior ꝑciſe ꝑ indiuiſibile:tum qꝛ indiuiſibile nō reddit maius:tum qꝛ nulla talia idiuiſibilia ſunt vt ſupra ꝓbatum eſt.erit maior ẜm aliquē exceſſum diuiſibilem:⁊ per conſequēs ipſe aer in illo inſtāti occupabit maiorē locum ẜm exceſſum diuiſibilē:⁊ ſic ſeqtur motus localis ipſiꝰ continētis aerē in inſtanti:⁊ etiam ipſiuſmet aeris loquēdo de tali motu ẜm locum quaſi dicimꝰ moueri illud qđ maiorem locū occupat ꝗ prius:aut tūc generatur q̄titas equalis priori:quod non poteſt dici:qꝛ fruſtrà prior corrumperet̄ aut generaret̄ minor:qđ minus etiam dici poteſt.tum qꝛ ipſius ꝯtinentis et ipſiꝰ aeris dati eſſet localis motus in inſtāti.tum qꝛ aer iſte condēſaretur:non autē rareſieret:ꝓpinquius eni ſue ꝑtes iacerēt:⁊ ipſe locū minorē occuparēt.nō poteſt ergo dari ꝙ q̄titas illa corrumpit̄ in inſtāti ⁊ tota ſimul. Sed nec pōt dici ꝙ partibiliter in tempore:qꝛ vel prius ipſa corrumperet̄:⁊ poſtea noua generaret̄:ſicut aliquid trāſmutat̄ ex vna qualitate in aliam cōtrariam:aut ſimul dū ipſa corrumperetur alia gn̄aretur ſicut dicūt q̄ opinātur cōtraria eſſe ſimul ineſſe remiſſo:⁊ ſimul dū vnum corrumpit̄ reliquum generari. non primo modo:qꝛ tunc ſeqretur ꝙ in toto illo tēpore aer datus cōdenſaretur:⁊ fieret minoris extēſionis:⁊ ſic quādocunqꝫ naturaliter aliqđ debeat rareſieri oporteret ipſm prius condēſari:quod ptꝫ falſum eſſe. ¶ Preterea. Aut ipſa corrumperetur ꝑtibiliter ẜm ꝑtes intētionales:⁊ hoc nō:qꝛ tales nulla q̄titas habet.alias vnū bipedale poſſet eſſe magis bipedale ꝗ aliud:⁊ idem nō magis nec minus eſſet bipedale:et ſic ẜm alias q̄titates certe mēſure:quod non eſt itelligibile:vel ẜm partes extēſiuas:ita.ſ.ꝙ prius corrumperet̄ pars q̄titatis informans vnā ꝑtem materie ꝗ pars informās aliam:⁊ iſtud nō poteſt dici:qꝛ tunc vel pars materie priꝰ deſtructa ſua q̄titate remaneret abſqꝫ q̄titate oīno que informaretur portione q̄titatis q̄ prius informabat aliam portionē materie ⁊ adhuc informat:et vtrūqꝫ abſurdum eſt phyſice ſpeculātibus:vt certum eſt. nec ſecūdo modo:qꝛ ſi corrūperetur ꝑtibiliter ẜm partes intentionales:⁊ alia ſimul ꝑtibiliter generarētur ẜm etiā tales partes:ſequeretur vt dictum eſt ꝙ q̄titas ſuſciperet magis ⁊ minus.⁊ vltra hoc ſequitur ꝙ due q̄titates ſint in eadem ꝑte materie primo.ſ.pars remanēs de priore et pars genita de nouo. Itē vel illa pars remanens eſt equalis extēſionis:vt prius vel maioris.ſi equalis ſequitur alterum duorū:ſcilicet ꝙ materia nō eſt extenſior ꝗ prius: et tamen erit rarior:vel alia portio eiꝰ exibit de ſub priore q̄titate ⁊ informabit̄ noua:remanente tamē in rerum natura ea que prius informabat. Si maioris extēſionis eadem rōne tota q̄titas corrupta poterit eſſe extēſior abſqꝫ corruptione alicuius ſue ꝑtis ⁊ ſic natura fruſtra corrumpit eam. Fruſtra etiā generata eſt noua q̄titas:quia non propter eam materia eſt maioris extēſionis ꝗ ſit propter ſolam ꝑtem que remanſit ex prima. Sed omnia hoc ſunt prorſus abſoluta. Aut corrumpetur ꝑtibiliter ẜm partes extenſionis:⁊ ſicut continue prior corrumpetur ſic noua generabitur. Sed nec hoc dici poteſt.nam conſtat ꝙ non ſtatim ꝑtis aeris erūt in ſumma raritate ſua. Sed prius eadem pars erit ẜm minorē exceſſum rarior:⁊ poſtea ẜm maiorē:⁊ ſic donec terminabitur rarefactio.aut igitur in quolibet inſtāti temporis menſurātis totam rarēfactionē erit noua q̄titas totaliter in illa parte materie ⁊ nulla durabit per tēpus:⁊ iſtud eſt impoſſibile:vt probatum eſt in primo lib.cum ageretur de intenſione formarū corruptibilium:aut pars primo genita remanebit cū ſequentibus: quēadmodum ẜm veritatem contingit in intenſione qualitatum:⁊ ſi ſic fruſtra ponitur corrupta prior q̄titas que fuit anteqꝫ materia inciperet rareſieri.ſic eni illa remanēte poterat materia rareſieri:ſicut poteſt remanēte ea que ponitur nouiter generata. Et preſertim:quia iſta non eſt alterius rationis ꝗ fuit illa. ¶ Confirmatur etiam quia ſi aliquod calidū fiat magis calidum ẜm iſtam viam non corrumpitur prior calor:ſed remanet ⁊ nouus generatur. Rurſus quia quelibet pars illiꝰ portionis materie informabitur aliqua ꝑte q̄titatis prius genite:quia nulla exibit de ſub ſua parte q̄titatis:vt ſtatim dicebatur:ſequit̄ neceſſario ꝙ vel tota vel aliqua pars eius informabitur ſimul duabus q̄titatibus. Et preterea vel prius genita erit equalis extenſionis cum poſterius genita maioris:et tunc vtrolibet modo ſeqtur ſimiliter incōueniens:vt proxime eſt deductū. Patet igit̄ ex iſtis ꝙ q̄titas non corrūpitur in rarefactione. Quod vero nulla noua generetur patet etiā ex dictis.vel enim generaretur remanente tota priore vel illa deſinente.nō ſecūdo modo:vt iam ꝓbatum eſt.nec p̄mo:qꝛ vel priore ſemꝑ informāte totam materiā: et tunc ſeqtur ꝙ due quātitates ſimul eandeꝫ materiam: informabūt:et iterum ſeqtur ꝙ eadē primo quātitas erit maioris extenſionis ꝗ prius:et per cōſequens fruſtra ponitur propter huiuſmodi rarefactionē generari aliquam quātitatem vel priore deſinēte informare aliquam ꝑtem et aliquē informātem:⁊ tunc ſequitur ꝙ accidens ſeparetur a ſuo ſubiecto naturaliter remanens in rerū natura:⁊ ꝙ de ſuiecto tranſeat ad ſubiectum.nam pars quātitatis qua informabat partē illam materie que poſtea ponitur non informari ꝑ priorem informat poſtea partem aliam materie:quā prius non informabat. Ex quo etiā vltra ſequitur ꝙ due partes quātitatis eandē partem prime materie informant:que omnia ſunt impoſſibilia naturaliter. Secūdo quia cū in quolibet inſtanti tēporis menſurātis rarefactionem ſit quātitas materie maior vel prior remanet cum poſterior vel non ⁊c̄.proſequere dictū eſt. Ex eiſdem motiuis ecōtrario deductis ꝓbari poteſt ꝙ in condenſatione non corrumpitur prior q̄titas nec noua generatur ſicut faciliter patet inſpiciendo:ideo applicare ad hoc predicta media pro nūc omitto. ¶ Secūdam cōcluſionem probo:⁊ ponatur gratia exempli ꝙ ex aliquo aere demōſtrato generetur ignis. Si ergo quātitas aeris corrumpitur:aut corrumpitur in tempore partibiliter:aut tota ſimul in inſtanti.nō primo modo:vt probat̄ ex dictis ad primā concluſionem.nec ſecūdo modo:quia vel corrūpetur tota ſimul in inſtāti corruptionis forme ſubſtantialis aeris ⁊ generationis forme ignis.vel ante illđ in inſtāti non ante:quia vel aer remaneret poſt abſqꝫ quātitate: vel ſi noua generabitur aut illa remanebit vſqꝫ ad inſtās corruptionis:⁊ cum ſemper aer vſqꝫ ad illud inſtans fiat rarior ⁊ augeatur eius quātitas.quātitas illa fiet maior ꝗ fuit cum p̄mo genita eſt et remanebit per totum tēpus ſue rarefactionis:⁊ ita potuit remanere prima que ponitur corrupta:immo multo rationabilius hec de illa conceditur.aut non remanebit vſqꝫ ad illud inſtās:ſed corrumpetur et noua generabit:immo certe in quolibet inſtanti oportebit dare ꝙ noua quātitas generetur:⁊ tunc ſequitur omnia incōuenientia que deducta ſunt contra ſimileꝫ imaginationē de intenſione formarū in primo libro. Nec poteſt dici ꝙ per totum tempus precedens durat quātitas eadem aeris ⁊ in inſtanti corruptionis forme ſubſtantialis ſimul tota corrumpatur. Probo quia in illo inſtāti non corrumpitur raritas aeris.igitur nec q̄titas.conſequentia patet:quia raritas non eſt alia res a quātitate: vt ſi ſit alia:non minus eſt poſſibile ꝙ eadem q̄titas que

Digitized by Google

eſt in corrumpendo remaneat poſt eius corruptionem in
genito q̄ ꝙ remaneat eadẽ qualitas: vt certum eſt antece
dens ꝓbo ⁊ ſuppono vnũ demõſtratum.6.phy.ſ.ꝙ omne
quod mutatũ eſt quãdo pmo eſt mutatũ eſt in eo ad quod
eſt mutatũ. quod generaliter verũ eſt in quocunqꝫ genere
motus vel mutationis. ⁊ ſuppono etiam ꝙ materia aeris
rareſiat continue abſqꝫ interruptione quouſqꝫ veniat ad
maximã raritatẽ quã habebit in huiuſmodi generatione:
et illud ſuppoſitũ eſt neceſſariũ ſuppoſito ꝙ ſemꝑ ſit pre-
ſens actiuũ quod rarefacit: ⁊ debet ignem generare. aut
igitur materia aeris erit primo mutata ad ſummã quam
habebit raritatẽ in inſtãti generationis: aut in inſtãti alio
ſequẽte: aut in precedẽte. non poteſt dici ꝙ in precedẽte:
q2 non ceſſat materia rareſieri quouſqꝫ nõ habeatur rari-
tas incõpoſſibilis forme aeris: ⁊ ſimiliter q2 eadẽ ratione
poſſent termiari cetere trãſmutationes aeris quibꝰ diſpo
nitur ad formã ignis: ⁊ ſic ſequens generatio nõ eſſet ter-
minus precedẽtis tranſmutationis: ⁊ iterũ per totũ tem-
pus ſequens eſſet actiuũ ſufficienter proximũ paſſiuo: et
in debitis diſpoſitionibꝰ ad agendum abſqꝫ etiã impedi-
mento: et tamen non ageret: quod eſt contra naturam. ſi
materia erit primo mutata ad illam raritatem in inſtanti
generatiõis. igitur tũc erit in illa ſeu habebit illam: quod
eſt ꝓpoſitum: ⁊ idem ſequitur ſi in inſtanti ſequente: quo-
niam etſi nõ ad ſummã erit in iſtanti illo mutata: q2 tamẽ
cõtinue durat rarefactio: vt ſuppoſitũ eſt tunc primo erit
mutata ad aliq̄ citra ſummã: ⁊ tunc illam habebit: ⁊ etiã
poſtea in tẽpore ſequẽte. Suppono eni ex probatis in pri
mo ꝙ in intenſione pars prior remaneat cum ſequẽte. Si
quis autem vellet dicere ꝙ rarefactio non durat vſqꝫ ad
inſtans corruptionis: aliqua tamen alia alteratio vt cale-
factio vel deſiccatio durat: q̄uis irrationabilr ſic dicens
loqueretur. nihilominꝰ nõ impeditur ꝓpoſitum: quoniã
idem arguiꝝ de alia qualibet qualitate: ⁊ quecũqꝫ pona-
tur remanere in genito: multo rationabiliꝰ hic ponitur de
q̄titate. ¶ Fortaſſis reſpondebitur ꝙ q̄uis vbi ſimplici-
ter eſt intẽſio forme abſqꝫ alia tranſmutatione annexa pa
precedens remaneat cum ſequentibus. vbi tamẽ concur-
rit alia tranſmutatio contingit oppoſitũ aliquando lz per
accidens. verbi gratia. ſi corruptio ſubiecti forme que in-
tenditur interueniat. ſic autẽ eſt in ꝓpoſito: nam ſubiectũ
partiale q̄titatis ⁊ omniũ qualitatũ eſt forma ſubſtantia
lis: ⁊ ideo q2 ipſa in illo inſtanti corrumpitur ſimul etiam
corrumpitur ⁊ q̄titas ⁊ omnis qualitas eius: ⁊ ſicut tunc
inducitur forma alia. ſ. ignis ⁊ in exemplo dato. ſic etiam
induciꝝ cõgrue ⁊ conueniẽter q̄titas ⁊ qualitas. In illo
igiꝝ inſtanti vtiqꝫ materia mutata eſt ad aliq̄ qualitatẽ:
vt arguiꝝ: ſed ad totaliter nouam: ⁊ ſic de q̄titate ⁊ quali-
tate qualibet dicetur nec habebitur ꝙ eadem q̄titas vel
qualitas que fuit in corrupto remaneat in genito.
¶ Contra. forma ſubſtãtialis rei corrumpende nõ prius
corrumpitur q̄ in eiꝰ materia ſint inducte diſpoſitiones
incõpoſſibiles ſibi: et ꝓpter quarũ pñtia ipſa corrumpiꝝ:
neqꝫ etiã poſtq̄ inducte ſunt. Sed tũc primo igiꝝ in inſtã-
ti ſue corruptiõis ſunt ĩ materia q̄titas ⁊ qualitates que
prefuerũt. antecedẽs ex ſe ẽ euidens. conſequẽtia ꝓbatur
ex eo ꝙ diſpoſitiones que inducũtur tanq̄ ſequele forme
genite ſi que tales ſint nõ ſunt cauſa corruptionis alteriꝰ
forme ſubſtãtialis. quinimo prius natura vel cauſa corrũ
pitur illa q̄ iſte inducãtur: vnde ⁊ iſta corruptio forme ꝑ-
cedentis eſt diſpoſitio quodãmodo ad formã ſequentem:
id eſt materia ex hoc ꝙ priuatur priore forma diſponitur
ad ſequentem: inductio vero forme ſuſtãtialis noue prior
eſt ſaltem cauſaliter inductione accidentiũ conſequentiũ
eam. non igiꝝ huiuſmodi diſpoſitiones ſequentes ſunt he:
propter quas forma corrũpitur: ſed precedentes: que tũc
primo ſunt in gradu incompoſſibili ipſi forme.

¶ Fundamentum quoqꝫ reſponſionis. vꝫ ꝙ forma ſub-
ſtantialia eſt partiale ſubiectũ accidentium: vtiqꝫ falſum
eſt: ſicut in. 2. arti. oſtẽdetur. ¶ Secundo ad concluſionẽ
arguo ſic. agẽs naturale generatiuum alicuius ſubſtãtie
diſponit materiã generationi forme diſpoſitionibus con-
uenientibus forme in ſuo eſſe. igitur diſpoſitiones preindu
cte remanẽt cum ipſa forma. igitur ⁊ quãtitas. nam ipſa
eſt vna de diſpoſitionibus formarũ naturaliũ. antecedẽs
patꝫ ad ſenſum. ꝯñia ꝓbatur. tum q2 non eſt aliqꝺ agens qꝺ
ipſas corrũpat: cum ipſum generãs vincat actionem cu-
iuſlibet cõtrarij: ⁊ iſtas ipſas faciat: tũ q2 fruſtra deſtrue
retur ex quo ſimiles oporteret iterũ cauſari. ¶ Cõfirma-
tur: q2 nullus vnq̄ artifex ⁊ agẽs ſm artẽ deſtruit diſpoſi
tiones artificiales: quas facit: nec etiã eas quas inuenit
prius factas in ſua materia ab alio artifice ſi quas inue-
niat / aut etiã a natura. dũmodo ſint conuenientes forme
artificij / q̄ intendit. Qꝫ ſi quis faceret non artificioſe age
re: ſed inſipiẽter ⁊ ſuperflue ⁊ non ſm artem: ſed cõtra po-
tius agere diceretur. conſtat aũt ꝙ natura in ſuis opera-
tionibus non minus ſuperfluũ fugit / q̄ ars. Tum tertio
q2 ſi tales diſpoſitiones remanerent in ſuſceptione forme
a materia nullum generans diſponeret materiã inducen-
do diſpoſitiones conuenientes: ſed ſolũmodo corrumpẽdo
contrarias ⁊ diſconuenientes: cuius oppoſitum videmus
ad ſenſum. nam ignis nõ ſolum corrũpit frigiditatem ligni
ſicci: ſed auget ⁊ intendit eius ſiccitatem: ⁊ quodlibet ele-
mentum agens in aliud auget ſibi ſymbolam qualitatem
in illo. Tum quarto quia ſequeretur ꝙ materia ſm ſe pre-
ciſe ſufficienter eſſet diſpoſita ad ſuſcipiendum immedia
te quãlibet formam indifferenter: ita ꝙ ſi per potentiam
dei ipſa eſſet ſeparata per ſe: ⁊ nullam haberet formam ac
cidentalem / aut ſubſtantialem q̄cunqꝫ formam ſubſtan-
tialem nulla preueniẽte diſpoſitione imediate ſuſciperet:
ſi eſſet agens propinquũ potẽs formam inducere: ex quo
etiã ſequitur ꝙ nunc de facto ipſa eſt ſm ſe ꝓpinqua ma-
teria ⁊ proprium ſuſceptiuũ omnium formarum nõ remo
ta ſolum. hoc autem eſt contra Philoſophum. 8. meta. et
contra Cõmen. 1. meta. cõmento. 33. ⁊ lib. 12. cõmento. 2. ⁊ T.c.11.
cõmento. 22. ⁊ multis alijs locis vbi diſtinguũt materiã
propinquã a remota: ⁊ materiã propriam vnius generis
formarum a materia propria alterius generis: et volunt
ꝙ naturaliter materia quaſdam formas non recipiat niſi
quibuſdam alijs mediãtibus ⁊ vbi nunq̄ dicerẽt nos ita
eſſe videmus ad ſenſum. Tum quinto q2 ſi tales diſpoſi-
tiones preuenientes non manẽt in inſtãti generationis for-
me: ſequitur ꝙ exiſtente aliqua materia diſpoſita ad vnã
formam. verbi gratia. terre poterit naturaliter introduci
forma alia diſparata oĩno ⁊ requirẽs cõtrarias diſpoſitio
nes. verbi gra. forma ignis. Iſtud aũt nullus phyſice lo-
quens diceret: ſicut puto. ꝯñia declaratur. poniꝝ ꝙ aliqꝺ
ligni fruſtum diſponaꝝ ad formã terre: ⁊ ſit aliquis ignis
diſtans qui continue moueatur verſus hoc lignum: ⁊ mo
ueatur ſic ꝙ in eodem inſtanti corrũpetur forma ſubſtan-
tialis ligni ipſe primo ſit in diſtantia debita ad agendum
in materiam illam: et volo ꝙ iſte ignis ſit potentior / q̄
agens illud quod diſponit ad formam terre. totus caſus:
ſicut patet poſſibilis eſt. hoc poſito conſtat ꝙ aliqua for-
ma ſubſtantialis inducetur in alia materia. tum quia ma
teria non poteſt naturaliter exiſtere ſine forma ſubſtantia
li: tum q2 eſt ibi agens naturale ſufficiens ad agendum: ⁊
ipſa eſt ſufficiens receptiuũ forme: ⁊ in debita diſtãtia ad
agens: ſed non induceꝝ forma terre. probatio quoniam in
illo inſtanti corruptionis forme ſubſtantialis ligni per te
non eſt aliqua diſpoſitio ad formam terre in materia illa:
q̄uis prefuerint multe: et per conſequens ipſa pro tunc
non eſt magis diſpoſita ad formam terre / q̄ ad for-
mam ignis: quãuis prius fuerint magis diſpoſita ad

Digitized by Google

formam terre. Cum ergo ignis ſit eque ſufficienter ꝓpinquus: ⁊ ſit potētior ad agēdū ſuppoſita equali diſpoſitione materie: ſequitur ꝙ inducet in materiam formā ignis. Tertio nulla qualitas rei corrūpende cōuenieñs forme inducēde corrūpitur naturaliter cū illa forma debet induci. igitur nulla q̄ntitas rei corrūpende corrūpitur cū ex ea aliam naturaliter generať. ꝯña probať. tum q2 oēs qui ponunt eādem qualitatē numero remanere in generato: que fuit in corrupto: ponūt etiā ꝙ eadem q̄ntitas numero ſm eſſentiā manet: lȝ aliqñ ſit maior vel minor: non tñ oēs qui ponunt eandē q̄ntitatem manere ponunt ita de qualitate: vnde magis videť hoc ponēdum de q̄ntitate / q̄ꝫ de qualitate. tum q2 eadē cauſa eſt vtrobiqꝫ. ſ. conuenientia ad formam generandā. nulla eſt eñi forma ſubſtātialis que non requirat naturaliter materiā q̄ntam. añs probatur ex au-
T.c.25. ctoritate Philoſophi. 2. de ge. c. 2. vbi vult ꝙ in elementis habētibus ſymbolū facilior eſt generatio vni⁹ ex alio: et aſſignat cauſam: q2 facilius inquit eſt vnum / q̄ꝫ multa trāſmutare. verbi gratia. Ex igne quidem erit aer altero tranſmutato. ſ. humiditate: ⁊ ibi per longū ꝓceſſum vult ꝙ ſola qualitas cōtraria corrūpatur ⁊ ſymbola que eſt cō-
Cō.25. uenieñs ⁊ cōmunis remaneat. ibidē etiā Cōmen. Generatio inquit hoꝝ que contrariātur ſm vnam differentiā erit per corruptionē vnius contrarietatis. ver. gra. ꝙ ignis ſit aer corrupta ſiccitate ⁊ remanente caliditate: et hec facilior generatio. ❡ Hanc rationē totā in virtute facit idē
Cap.1. Cōmen. in de ſubſtātia orbis. vbi ait. dimenſiones ſimplices que appellātur corpus ſimplex non denudātur a prima materia: ſicut nec alia accidentia cōmunia oībus corporibus cōtrarijs / aut duobus coꝝ / aut plus. vbi gratia. diaphaneitas in qua cōicant ignis aer ⁊ aqua. Et paulo ante premittit: ⁊ q2. ſ. Ari. inuenit oēs formas cōmunicari in dimēſionibus non terminatis ſciuit ꝙ nunꝙ̄ prima ma-
Cō.63. teria denudať a dimēſionibus non terminatis. Et per totum capitulū tenet iſtā concluſionē. ⁊ ſimiliter. 1. phyſi. et multis alijs locis. nec alicui qui ſua dicta circa hoc vidit poteſt dubiū eſſe: quin ipſe fuerit iſtius ſententie. ❡ Tertiam concluſionē ꝓbo. nam nec q̄ntitas aucti / nec q̄ntitas alimēti corrūpitur. igitur nulla. pȝ ꝯña: q2 non eſt aliud cuius q̄ntitas in tali trāſmutatione poſſit corrūpi. antecedens probať: q2 ſi aliqua predicta corrūpetur / vel hoc erit ampliatione poroꝝ ipſius augēdi in rarefactione / ſeu partium eius / ſeu ipſius alimēti / vel in digeſtione / aut preuia aliqua alteratione alimenti / vel in diuiſione eius ⁊ diſtributione partiū ipſius ad partes aliti / vel in ꝯuerſione earum in ſubſtantiā aliti. hoc pȝ: q2 in augmēto non cōcurrunt alie trāſmutationes: vt pȝ conſideranti: ⁊ etiam per
Com.33. et.38. Cōmen. 1. de generatione. ❡ Sed in rarefactione nō corrumpiť q̄ntitas: vt pȝ in cōcluſione prima. Nec in cōuerſione vt patere poteſt ex ſcdo. Et eadē ratione nec in digeſtione / aut aliqua alia alteratione precedēte. Nec etiā in diuiſione. nam q̄uis per diuiſionē corrūpatur q̄ntitas totalis q̄ntum ad eſſe totius pro eo ꝙ poſt diuiſionē partes que erāt continue ⁊ ſimul vna q̄ntitas totalis ſunt poſt diuiſionē diſcrete ⁊ nō vna: vt prius. nulla tñ pars materie priuata eſt parte q̄ntitatis quā prius habuerit: ac per hoc nulla q̄ntitas corrupta eſt ad ſenſum: in quo tractatur preſens difficultas. In ampliatione quoqꝫ poroꝝ eius: quod eſt augēdū: bene pȝ ꝙ non corrūpitur aliqua q̄ntitas. Si aūt nulla q̄ntitas corrūpitur in augmentatione tali. patet etiā ꝙ nulla de nouo generatur: ſic. ſ. ꝙ aliqua pars materie informeť aliqua parte q̄ntitatis: qua prius non informabať: alioquin ipſa informaretur ſimul duabus q̄ntitatibus: quod nō eſt poſſibile naturaliter. Poteſt tñ dici ꝙ noua quātitas totalis generatur: et pro eo ꝙ noua quātitas vna totalis reſultat ⁊ cōtinuatione partis adgenerate per quem augeri dicitur alitum ad partes ipſius aliti: et eſt talis q̄ntitas que prius non fuit: licet fuerint partes eius: vtrum reſpectu talis totalis q̄ntitas dicatur ꝓprie generari / vel non: non curo pro nunc: q2 non facit ad propoſitum: q2 in tali ſenſu nunc non loquor de generatione. ❡ Per ſimilem modum probari poteſt ꝙ in decremento non corrūpitur / aut generatur q̄ntitas aliqua. ❡ Contra predicta poteſt argui primo ſic. corrupto ſubiecto corrūpitur naturaliter quodlibet accidens eius: alioquin vel accidens remaneret per ſe ſine ſubiecto / vel migraret de ſubiecto in ſubiectum. vtrūqꝫ quorum eſt impoſſibile naturaliter. Subiectū autem q̄ntitatis eſt cōpoſitum de genere ſubſtātie. igitur corrupto compoſito corrūpitur q̄ntitas. Et ſimiliter arguitur de ceteris accidētibus: aſſumptum probatur. 1. auctoritate Cōmen. in de ſubſtantia or- Cap.
bis di. ꝙ Ari. inuenit ꝙ ſubiecta omnium accidentiū ſunt indiuidua ſubſtantie que ſunt in actu de quibus declaratum fuit ab eo eſſe cōpoſita ex formis ⁊ ſubiecto quod eſt in potentia: ⁊ ſtatim poſt dicit ꝙ ſubiectum recipiens accidentia non eſt ſimplex actu: ſed cōpoſitum. expreſſa valde auctoritas eſt. Item. 2. de anima. ſubiectum inquit accidentis eſt cōpoſitum ex materia et forma et eſt aliquod exiſtens in actu ⁊ non indiget in ſuo eſſe accidente. Subiectum autem forme nō habet eſſe actu ſm ꝙ eſt ſubiectū niſi per formā: ⁊ indiget forma vt ſit in actu. vbi pȝ idem quod prius. et probatur etiā tertio ratione: quia idem eſt ſubiectum q̄ntitatis ⁊ motus ad q̄ntitatem. pȝ: q2 motus ad q̄ntitatem eſt ipſamet q̄ntitas ſicut alij motus ſunt ipſemet res que acquiruntur. Sed ſubiectum talis motus ſicut ⁊ ceterorum eſt totum cōpoſitum ⁊ ens in actu nō autem ſola materia. igitur ⁊c. ❡ Secundo ſi q̄ntitas corrupti remaneret. igitur precederet in materia formam ſubſtantialem ipſius geniti: ex quo vlterius ſequereť ꝙ prius haberet eſſe ⁊ actum ſm quid q̄ꝫ eſſe ſimpliciter ⁊ actum ſimpliciter. hoc autem falſum eſt quoniā quod eſt ſimpliciter prius eſt eo quod ſm quid tñ. ꝯña pȝ: q2 q̄ntitas eſt accidens ⁊ dat eſſe ſm quid tantū. forma vero ſubſtātialis dat eſſe ſimpliciter: vnde dat eſſe ſpecificum ⁊ nomē et diffinitionē. ❡ Tertio ſequereť ꝙ introductio forme ſubſtantialis eſſet alteratio: q2 eius ſubiectū eſſet ens in actu ſaltem ſm quid. ❡ Quarto q2 tunc forma ſubſtantialis non eſſet cauſa quātitatis in materia / nec diuerſitas formarum cauſa diuerſitatis quātitatum in materijs. Con-
tra Commenta. primo ce. dicentem ꝙ diuerſitas forma- Cō.72.
rum eſt cauſa diuerſitatis quātitatum ⁊ magnitudinum recipientium formas. idem vult primo de anima.
❡ Quinto ſequereť ꝙ nulla eſſet mixtio vera / neqꝫ aug- Cō.8.
mentum / vel plura corpora eſſent in eodem loco primo. vtrumqꝫ eſt falſum. conſequentia probatur. nam in vera mixtione quelibet pars mixti eſt mixta. et ſimiliter ſi eſt verum augmentum quelibet pars aucti eſt aucta. Si igitur quantitates miſcibilium manent ſequitur ꝙ in qualibet parte mixti tot erunt quātitates quot miſcibilia: et ſimiliter eſſet de qualibet parte aucti.
❡ Ad idem videtur eſſe auctoritas vna Commēta. in de Cap.
ſubſtantia orbis. videmus inquit ꝙ forma caliditatis quando agit in aquam incipit aqua augeri et creſcere in dimenſionibus aeris. cum igitur peruenerit ad maximā q̄ntitatē aque: tunc ſubiectū denudabiť a forma aque ⁊ a q̄ntitate dimenſionū aque ꝓpria: ⁊ recipiet formā aeris ⁊ quātitatē dimenſionū propriaꝫ forme aeris: vbi vt videť vult ꝙ materia aque denudetur a prioribus dimenſionibus ⁊ recipiat ſimul cum forma aeris nouas dimēſiones. ❡ Ad primum concedo maiorem de eo ꝙ eſt primo ſubiectum / vel pars eius inquātum huiuſmodi. et tunc nego minorem. nam forma ſubſtantialis non eſt primo ſubiectum / nec pars eius quod eſt primo ſubiectum quātitatis: q2 ſola materia eſt eius primū ſubiectū. de copo qd eſt

ſubiectum non primo:ſed ſm partem eius nego maiorem ſi vniuerſaliter ſumatur et concedo minorem.

¶ Ad ꝓbationes inductas reſpondebit in arti.ſequenti.

¶ Ad ſecũdam loquendo de preceſſione ſm tempus.cõcedo ꝙ quãlibet formã que de nouo inducit in materia preceſſit in eadem materia q̃titas:ꝛ etiam quã habent:et illum actũ ſimpliciter qui de nouo cauſat in materia preceſſit actus ſm quid:nec hoc incõueniens eſt.preceſſione tamen ꝑfectionis forma ſubſtantialis precedit q̃titatem et actus ſimpliciter actum ſm quid. ¶ Ad tertium nego conſequẽtiam nec ꝓbatio ſufficiens eſt:quoniam ad hoc ꝙ introductio forme ſit alteratio:oportet ꝙ ſubiectum ſit in actu per formã dantem nomen ꝛ diffinitionem qualis nõ eſt quãtitas nec aliqua forma accidẽtalis:alioqn non remaneret idẽ nomen:ꝛ eadẽ diffinitio ſub vtroqꝫ termino tranſmutionis:per qḋ differt alteratio a generatione:vt dictum eſt in queſtione precedẽte. ¶ Ad quartũ dicendũ ꝙ formam ſubſtãtialem eſſe cauſam q̃titatis in materia poteſt dupliciter intelligi. Uno modo ꝙ ſit cauſa ei⁹ q̃tũ ad eius ẽẽ abſolute.alio modo ꝙ ſit eius cauſa q̃tum ad eius terminationẽ ſiue q̃tum ad eſſe tantũ vel tantũ:ſeu in planioribus ꝟbis. Uno modo poteſt dici cauſa q̃titatis in materia.i.cauſa qua mediante vel per quã materia eſt quãta. Alio modo ꝙ eſt cauſa propter quã materia eſt quãta tanta vel tanta extẽſione ꝛ ſua q̃titas eſt tante vel tante extẽſionis:vbi ſciẽdum eſt ꝙ eadẽ eſſentia q̃titatis demõſtrata poteſt eſſe maior ꝛ minor ꝛ plus ꝛ minus extẽſa ſeu habere partes extremas plus minuſve diſtantes.et ſimiliter materia eadẽ precise poteſt ẽẽ maioris vel minoris extenſionis:ita ꝙ nec materia ex ſe nec eius q̃titas ex ſe determinat ad certũ et prefixũ gradum extenſionis:vt pote ꝙ ſit bicubita vel tricubita aut alicui⁹ alterius certe menſure. Sed talis terminatio ꝓuenit ex forma ſubſtantiali.primo igitur modo forma ſubſtantialis nõ eſt cauſa q̃titatis in materia:vnde nõ ex ipſa forma ſubſtãtiali habet materia ꝙ ſit q̃ta:quinimo quãtitas eſt paſſio conſequens materiam per ſe:ſed ſecũdo modo forma eſt cauſa quãtitatis:quoniam ſm exigentiam ꝛ conditionẽ ſubſtãtialis forme exiſtẽtis in materia quãtitas materie ſicut ꝛ ipſa etiam materia eſt tante vel tante extenſionis. Et hoc
p.ce.72. vult dicere Cõmenta.in verbis allegatis. Eſt igit in vna
p.ala.53. portione materie ſemꝑ eadeꝫ numero portio q̃titatis:ſed exiſtens ſub forma ſubſtãtiali terre eſt tante extenſionis. verbi gratia.vnius palmi:exiſtens vero ſub forma aque eſt.10.palmorũ ꝛ ſub forma aeris.100.ſub forma aũt ignis 1000.et huiuſmodi diuerſitatis quãtitatum ꝛ magnitudinum ſeu ꝙ materia ꝛ ſua quãtitas ſint tãte vel tante.cauſa eſt diuerſitas formarũ ſubſtantialium.nã et ipſa materia ꝛ ipſa quãtitas ex ſe ſunt indeterminate ac indifferentes ad huiuſmodi gradus ꝛ in potentia ad quemlibet:et propter hanc cauſam vocat Cõmenta.aliquãdo dimẽſiones materie dimenſiones in potentia.

¶ Ad quintũ nego conſequẽtiam. Ad probationem cum dicitur ꝙ in vera mixtione quelibet pars mixti eſt mixta. Reſpõdendum eſt ſm diſtinctionem philoſophi et Cõ-
T.c.35. menta.primo de ge.de partibus.nã quedam dicũtur partes materiales vel q̃ti ſm ꝙ eſt quãtum:ꝛ ſic omne ex quo q̃tum componit eſt pars.quedã autem dicuntur partes formales ſeu quãti ſm ꝙ eſt q̃tum habẽs formã ꝛ tales ſunt omnes ille ꝛ tantũ ille:in quarũ quãlibet per ſe ſeparata a ceteris partib⁹ poſſet naturalr ſaluari forma ſua ſpecifica:omne quod eſt pars ſecũdo modo eſt pars ꝓmo modo. Sed non omne quod eſt pars modo primo eſt pars ſecũdo modo:quinimo quelibet pars ſcḋo modo ſumpta. continet infinitas:quarum nulla eſt pars ſecũdo modo. Et eſt ratio:quoniã in qualibet ſpecie rerũ naturaliũ habentium partes ſm magnitudinẽ eſt dare minimũ ſm extenſioneꝫ in quo forma ſua poteſt ſaluari naturaliter:aut ſi non eſt dare minimũ tale:neceſſario eſt dare infra q̃titatem in qua poteſt ſaluari maximũ in quo nõ poteſt ſicut in primo diſt.17.prolixius dictũ eſt. Sed in quolibet tali minimo ſeu maximo in quo nõ ſunt infinite partes primo modo dicte.nã quodlibet huiuſmodi eſt q̃tum:ꝛ infinite ei inexiſtunt partes eiuſdẽ rationis.vnde in quãlibet parte ignis ſunt infinite partes:quarꝫ quelibet eſt ignis:ꝛ ſic de alijs. Nunc ad ꝓpoſitum dicẽdum ſm Cõmenta.primo
de generatione.contra Alexã.ꝙ nec mixtio naturalis et Cõ.38.
natura:nec augmẽtũ fiunt ſm partes primo modo datas ſed ſm partes ſumptas ſecũdo modo. In tales enim diuiduntur miſcibilia ꝛ iuxta ponũtur.vna vnius iuxta vnã alteri⁹.ſimiliter in tales partes fit diuiſio alimenti:ꝛ ad tales partes aliti fit harũ diſtributio:ꝛ iuxta poſitio deinde ſequitur actio mutua ꝛ ibi mixtio.hic augmẽtum.remanentibus ſemꝑ proprijs q̃titatibus iſtarum partiũ ſicut etiam remanent partes materie quas informãt ſicut ſue materie nõ ſunt in eodẽ loco ꝓmo:ſed iuxta poſite:ſic nec
ipſe q̃titates. Pro auctoritate vero Cõmẽta.que vltimo in p.ce.de
adducit:ſciẽdum ꝙ aliqui putauerũt Cõmenta.poſuiſſe ſuba orb)
duplex genus dimenſionũ:quarũ quaſdã vocabat dimẽſiones interminatas ꝛ dimenſiones ſimplices.ꝛ etiam aliquãdo dimenſiones in potentia:ꝛ iſte erant inſeparabiles a materia ꝛ cõmunes et generato ꝛ corrupto. Quaſdam vero alias vocabat dimenſiones terminatas ꝛ dimenſiones in actu:ꝛ iſte vtiqꝫ erant in materia ſimul cum alijs et ab illis realiter diſtincte et ſeparabiles a materia nec cõmunes generato et corrupto:ſed vtrũqꝫ propriam habet dimenſionem terminatã:et de iſtis intelligeretur ſm iſtaꝫ imaginationem auctoritas allegata non determinatis. Sed iſtam imaginationem nec puto fuiſſe Commenta.et eſto ꝙ fuiſſet nõ puto eſſe veram.primo quidem:quia ſuperflue ponitur duplex dimẽſio in materia.nã per vnam ſufficienter poſſunt omnia ſaluari que ſm veritatem poſſunt ſaluari per duas. Secũdo ponitur ꝙ impoſſibile eſt ſm naturaꝫ:eo ꝙ ponuntur due q̃titates in eodem loco primo ꝛ ſe penetrantes.nã tam hec q̃ꝫ illa eſt longa lata et profunda:ꝛ totam eandem materiã primo informat ſm viam iſtam. Tertio quia cum materia rareſit cõtinue anteq̃ꝫ ſequitur ſubſtãtialis generatio aut in quolibet inſtãti generatur noua dimenſio terminata:ꝛ tunc vel oportet dicere ꝙ nulla duret plus q̃ꝫ per inſtans:quod eſt impoſſibile naturaliter:vel ſi durat per tẽpus erũt ſimul in eadem materia infinite dimenſiones terminate:quarũ quelibet informabit eam totam ꝛ iterum cuꝫ materia ſemper fiat extenſior qualibet dimenſionum predictarum etiam fiet extenſior:ꝛ ſic eadem dimenſio terminata nũc erit maior nunc minor:nec plus ex ſe terminata ad certam menſuram q̃ꝫ illa quam vocant interminatam:ꝛ eadem ratione qua prime interminate dant vnam terminatam.dabẽtur etiam huic alia terminata:ꝛ illi alij alia in infinitum: vel generabitur quelibet talis in tempore et partibiliter: et hoc eſt impoſſibile ſicut ex probationibus prime cõcluſionis patet:vel nulla ante generationem ſubſtãtialem generabitur:ſed eadem ſucceſſiue fiet maior ꝛ extenſior:et ſequitur idem quod iam dictum eſt. Dico igitur ꝙ nõ eſt in materia duplex q̃titas:ſed vna tantum:que poteſt terminari maiori ꝛ minori extenſione:ſeu poteſt eſſe plus et minus extenſa:ꝛ rarior et min⁹ rara:ſicut ꝛ materia quã informat:nec ad hoc opus eſt addi vel ſubtrahi aliqua q̃titas noua vel pars q̃titatis:ſicut nec etiam materie:et ipſa ſm ſe abſolute vt indifferens ad hanc vel illam extẽſionẽ dicitur interminata ꝛ dimenſio ſimplex ꝛ in potentia.vt vero eſt tãte extenſionis ꝛ menſure ꝛ tante dicitur terminata:et ſm hãc dicũtur forme differre:ſicut ſuperi⁹ dicebat. Eſt ergo ſenſus verus auctoritatis allegate:ꝙ

Digitized by Google

tunc materiã denudabitur a q̃titate dimenſionum aque propria:ꝛ recipiet q̃titatem dimẽſionum propriarũ forme aeris.ſ. tunc materia ꝛ etiam dimẽſio eius deſinet eſſe tante extẽſionis q̃tam appropriat forma aque ꝛ fiet tãte extenſionis q̃tam exigit forma aeris. hoc autẽ contingit abſq; corruptione alicuius prioris q̃titatis ꝛ abſq; gñatione noue quãtitatis ſm eſſentiam.

Quãtum ad ſecũdum articulum. vtrũ videlicet cuiuſlibet forme ſola materia ſit immediatũ ꝛ primũ receptiuum eſt dubiũ:quoniã quibuſdam videtur ꝙ compoſitum ex materia ꝛ forma ſubſtãtiali ſit primũ ſubiectum accidentiũ:ꝛ quidam etiã volunt ꝙ q̃titas ſit ſubiectum qualitatũ corporaliũ.ꝛ alij vero cõcedunt quidẽ ꝙ compoſitũ ex materia ꝛ forma ſubſtantiali vtiq; eſt ſubiectũ accidentiũ. Sed nõ primo:eo ꝙ non ſm q̃libet vel per q̃libet partẽ ſui:quoniã non per formã ſed per materiã tantum.dicunt etiã ꝙ nullum accidens in ſe ſubiectiue recipit aliud:q̃uis per vnũ diſponatur ad ſuſcipiendũ aliud ꝛ ſic ſm eos omnis forma materie corporalis immediate recipitur in ſola materia:ꝛ per cõſequens cuiuſlibet ſola materia eſt primũ et imediatũ ſubiectum. Quorũ dictum mihi plus placet. Et ideo iſtud ꝓbo primo ſic.per illud ſui tantum compoſitũ eſt ſubiectũ forme ſiue ſubſtãtialis ſiue accidentalis:per quod tantũ ipſum anteq; ipſam haberet erat in potẽtia receptiua ad illam. hoc patet:q2 cuius eſt potentia eius eſt actus. Sed per ſolam materiã compoſitũ erat in potentia receptiua ad formã q̃libet corporalem quã habet.ergo ꝛc̃.probo minorẽ
Co. pmo. multipliciter.primo quidem auctoritate Cõmenta.in de ſubſtantia orbis.vbi ait.ꝙ ſubiectũ tranſmutationis non eſt ſubſtãtia ſimplex in actũ:quia tunc eſſet impaſſibile.i. carens potẽtialitate ꝛ nõ receptiuũ:ꝛ infra dicit ꝙ Ariſt. inuenit ꝙ ſubiecta omniũ accidẽtium ſunt idiuidua ſubſtantie que ſunt in actu:de quibꝰ declaratũ fuit ab eo eſſe compoſita ex formis ꝛ ſubiecto quod eſt in potẽtia:ꝛ accipit etiam ſignũ ex hoc ꝙ ſubiectũ recipit accidentia contingentia in eo ꝙ non eſt ſimplex.i.ſignum per qđ Ariſto. cognouit ſubiectũ accidẽtium.ſ.corporalium nõ eſſe ſimplex in actu eſt:quia recipit accidentia cõtingentia:vnde ait:quoniam ſi eſſet ſimplex actu non poteſt recipere accidentia.pati eñi eſt contrarium ipſi actui.hec Cõmẽ.hinc aduerte ꝙ Ariſto.in eo ꝙ vidit ſubſtantias exiſtentes in actu recipere accidentia contingentia cognouit ipſas nõ eſſe ſimplices ꝛ eſſe compoſitas ex ſubiecto ꝛ potentia.et ratio eſt:quia pati repugnat actui.igitur non ſm formã que eſt actus ipſum cõpoſitum eſt in potentia ad accidẽtia:ꝛ per eandem rationem nec ad aliam formã cuius receptio eſt paſſio ꝓprie dicta.quod dico ad differentiam formarũ ſpiritualiũ. Secũdo probatur minor:quoniam alias ſequeretur ꝙ forma eſſet principiũ patiendi et trãſmutandi ab alio:ac per hoc potentia paſſiua ꝙ non cõuenienter conceditur. Tertio q2 tunc tranſmutatio nõ plus faceret nos ſcire materiã q̃ formã:ſi forma eſt ſubiectuȝ tranſmutationis ſicut materia. Iſta rationõ ꝓbat de q̃titate quoniã ipſa nõ recipitur de nouo in materia:ſed q2 eius ſubiectũ ſit ſola materia. ꝓbatur ꝑ hoc q2 ipſa alias migraret de ſubiecto in ſubiectũ:qđ ptȝ:q2 ſi nõ ſola materia:ſed etiã forma eſſet ſubiectũ q̃titatis:cũ nulla forma ſit eterna in materia:ſed vni alia ſuccedat:q̃titas nũc eẽt ſubiectiue in vna forma nũc vero in alia. ¶ Tertio ſic.in hoie ſola materia eſt ſubiectũ omniũ formarũ corporaliũ. igitur in oĩbus rebus corporalibꝰ ſola materia eſt talium formarũ primũ ſubiectũ.conſequẽtia eſt euidens quoniã nõ minꝰ ſufficit materia in alijs ad recipiendũ q̃ in hoie. añs ꝓbatur:q2 nec forma ſubſtãtialis hois eſt ſubiectum accidẽtiũ corpaliũ:cum ipſa ſit ſpũalis:ꝛ nulla alia forma ſubſtãlis eſt i eo:vt ꝓ nũc ſuppono:nec etiã aliqđ accñs eſt ſubiectum alterius accidentis: ſicut patet per Philoſophum.4.meta.in illa parte: oino vero deſtruunt ſubſtantiam. vbi vult ꝙ accidẽs vnum non accidit alteri niſi pro tanto dicãtur accidere ſibiinuicẽ: q2 ambo accidunt tertio.ſ.ſubiecto:vnde hec ſunt verba eius.accidens eñi non accidenti accidet:niſi quia ambo eidem accidunt:ꝛ ſatis prope poſt probat iſtud per hoc q2 non eſt ratio ꝙ vnũ accidit alteri potius q̃ econuerſo.vnde ait.nec itaq; albo aliquod eſt accidens vt muſicum. nihil enim magis illi q̃ illud huic accidit.patet igitur ꝙ in homine formarum accidentalium ſola materia eſt ſubiectum.ꝙ autem ipſa ſola ſit ſubiectum forme ſubſtantialis. patet ex eo ꝙ in ipſo non eſt niſi vna tantum ſubſtantialis forma : vt ſuppono. igitur illius nulla ſubſtãtialis forma eſt ſubiectũ.ꝛ cõſtat ꝙ nulla forma accidentalis etiã eſt ſubiectũ eius. igitur ſola materia. ¶ Nunc reſpõdeo ad ea que contra hoc arguebãtur in prima obiectione precedẽtis articuli. Ad auctoritatẽ Cõmen.de ſubſtãtia orbis. dico ꝙ Cõmen.intẽdit ꝙ cõpoſitum eſt ſubiectũ accidentis per ſe. non tñ primo : q2 per ſuam partem tñ.ſ.materiã. et iſtud manifeſte ipſe monſtrat per illud quod ſequitur: ꝙ.ſ.ex hoc Ariſto. cognouit ipſum.ſ.ſubiectum eſſe compoſitum ex ſubiecto in potentia.i.materia: et iterum ꝙ pati repugnat actui et ꝙ ſi eſſet ſimplex actu non eſſet receptiuum. ¶ Ad aliam de ſecundo de aia eodẽ modo dicendũ.ſ. ꝙ cõpoſitum ex materia ꝛ forma ſubſtãtiali eſt per ſe ſubiectũ accidentis non tñ primum/ ſeu non primo. Et aduerte differentiam inter ſubiectum forme ꝛ ſubiectũ accidentis ſm Cõmen. nam ſubiectũ accidẽtis eſt aliquid cõpoſitum exiſtens in actu ſimpliciter per aliam formã ab ipſo accidente.ita ꝙ ad ſuũ eſſe ſimpliciter nõ indiget accidẽte cuius eſt ſubiectum. Sed ſubiectũ forme ſubſtãtialis nõ eſt aliquid tale cõpoſitũ habẽs eſſe in actu ſimpliciter per aliã formã ab ipſa:ſed per ipſammet cuius eſt ſubiectũ habet eſſe ſimpliciter:ꝛ ideo indiget ea in ſuo eſſe ſimpliciter : vnde etiam ipſa materia ſola differẽter eſt ſubiectũ forme ꝛ accidentis.nam accidẽtis eſt ſubiectũ actuata ſimpliciter/ ſeu habens eſſe in actu ſimpliciter per aliã formã ab illo accidẽte.cui cõcordat aliud dictũ Cõmẽ. in de ſubſtãtia orbis. vbi ait.ꝙ hec diſpoſitio in oĩbus accidẽtibus exiſtentibꝰ in prima materia.ſ.ꝙ non inueniuntur in ea niſi ſm ꝙ habet formam exiſtentem in actu. Sed forme.ſ.ſubſtãtialis quã hic intelligit per nomen forme eſt ſubiectũ materia non habẽs eſſe ſimpliciter ꝑ aliã formã ſed per ipſammet. Nec ſequit̃. materia habẽs formã ſubſtãtialẽ/ vel actuata per formã ſubſtãtialem eſt ſubiectum accidẽtis.igitur forma ſubſtãtialis eſt ſubiectũ accidẽtis:ſicut nõ ſequit̃. materia quãta eſt ſubiectum aĩe rationalis/ vel alterius forme ſubſtãtialis.igitur q̃titas eſt ſubiectũ aĩe rõnalis. nam añs eſt verũ: et ꝯñs falſum:nec ſequit̃ materia alba eſt ſubiectũ dulcedinis. igitur albedo eſt ſubiectũ dulcedinis.nam in lacte añs eſt verũ:et ꝯñs falſum. ¶ Ad rationem que ad idẽ adducitur. dico ꝙ quecũq; res ſit motus ſm q̃titatem ꝛ qualiter cũq; debeat intelligi fieri huiuſmodi motus:quod pro nunc non eſt diſcutiẽdum: cuiuſlibet motus qui eſt aliqua res formaliter exiſtẽs in eo quod mouetur primũ ſubiectum eſt materia ſola ſicut et generationis ſubſtãtialis ſed differẽter: q2ñ generationis eſt ſubiectũ ſm ꝙ non habet eſſe actu ſimpliciter per aliã formã : ꝛ ideo in generatione ſimpliciter non remanet aliquid demõſtratum habens idem nomen et diffinitionem quam prius:in alijs aũt motibus eſt ſubiectum ſm ꝙ per aliam formã habet eẽ actu ſimpliciter que remanet in tota trãſmutatione: ꝛ ideo etiã remanet aliquod demõſtratum retinens ibidem nomen et diffinitionem eandem:et iſta eſt ex toto ſententia Cõmenta. primo phyſico. cuius verba recitare propter breuitatem omitto.

Co.4. Co.4. Ad 3m argumentum. Co. Co. Co.

Digitized by Google

Quantum ad tertiū arti. vtrū vȝ ſit poſſibile per diuinā potētiam materiā exiſtere ⁊ nullā in ſe formā habere ſubſtantialē/ vel accidētalē. Reſpondeo ꝙ ſuppoſita dei oīpotentia: quā veraciter cōfitemur ⁊ ꝙ materia ſit eſſentia diſtincta ab eēntia forme: vt ex precedēti. q. apparet ⁊ cōmuniter cōcedit: nō apparet mihi ꝙ aliquis debeat opinari: quin hoc non ſit poſſibile deo facere. Et ratio que debet mouere quēlibet eſt: qꝛ omne poſſibile eſſe verū pōt verificari per diuinā potētiam. alias aliqđ verbū eſſe īpoſſibile apud deū. Sed materiā eſſe ⁊ nullā formā eſſe: ꝗuis ſit falſum: eſt tñ poſſibile eſſe verū: cū nullā implicet/ aut inferat contradictionē. igitur ⁊c. ¶ Scđo ſi hoc nō eſſet deo poſſibile. ſequitur ꝙ nō ꝗlibet creaturā deus poſſet ſine aliquo extrinſeco cōſeruāte per ſe tm̄ cōſeruare. ꝯña iſta pꝫ. qm̄ ꝙ vna res nō poſſit etiam naturaliter exiſtere ſine alia ab ipſa eſſentialiter diſtincta ⁊ non ſibi extrinſeca non eſt: niſi vel qꝛ illa eſt effectus naturalis ipſius: ſicut ſol naturaliter eſſe non poteſt: quin lumen ſit ab ipſo diffuſum: vel qꝛ eſt ꝓpria quedam paſſio ꝯñs: ſicut dicimus ꝙ ignis non poteſt eſſe ſine calore: vel qꝛ eſt cauſa ipm̄ in eſſe conſeruās: ſicut lumē nō poteſt exiſtere naturaliter nō exiſtēte luminoſo corpore quo conſeruatur in eſſe. ꝓpter primū non impedit ꝓpoſitū: tū qꝛ forma nō eſt effectus materie illo modo: tū qꝛ per diuinam potentiā pōt quelibet talis cauſa ſine huius effectu exiſtere. pꝫ de ſole tpe mortis xp̄i qui non ꝓfudit lumē in aere. pꝫ etiā de igne in camino qui tres illos pueros non calefecit/ aut aliter aliqualiter egit ī eos. Nec ꝓpter ſcđꝫ qꝛ nulla eſt forma tam naturaliter et neceſſario ꝯñs aliqđ ſubiectum: quin ſine ipſa deus poſſit ſubiectū cōſeruare: ſicut expreſſe haberi pōt a beato Aug. in epiſtola ad Conſentiū. que eſt. 73. in numero epiſtolaꝝ. vbi ait. Valet diuina potētia de iſta viſibili/ atq; tractabili natura corporū a quibuſdā auferre: quas voluerit qualitates. Et cū ante ſtatim dixiſſet ꝙ deus carnem noſtrā pōt perpetuo ſine corruptione ſeruare: ſicut ⁊ pueros in camino ſine leſione ſeruauit: ⁊ poſuit quādam reſponſionē qua dici poſſet nō carni illoꝝ viroꝝ additā fuiſſe contra ignem incorruptionem: ſed ipſi igni detractā corrūpēdi facultatē. verba ſua ſunt: nō hoc dixit eſſe īpoſſibile: ſed dicit hec adhuc prius dicto mirabilius eſſe: eo ꝙ ſimul ignis cōburebat ligna et non vrebat illoꝝ corpora. ⁊ mox ſequūtur verba allegata: ita ꝙ non eſt dubiū alicui diligēter cōſiderāti: quin Aug. velit ibi aſſerere deū poſſe ſi vellet facere ignē abſq; calore: ⁊ quālibet rem ſine ꝓpria qualitate et qualibet paſſione naturaliter cōſequente. Relinquit ergo ſi materiā non poſſet ſine omni forma facere: ꝙ hoc ſit qꝛ per formā materia cōſeruatur in eſſe: ⁊ ſic pꝫ conſequentia. Sed falſitas conſequētis: vt mihi apparet debet cuilibet catholico eſſe certa: qꝛ nō minus ꝗlibet rem deus pōt abſq; alio conſeruāte extrinſeco conſeruare/ ꝗ̄ poſſit abſq; alio efficiente producere. ſicut enī ab ipſo ita per ipſum ſunt oīa et omnia in ipſo cōſtant ſm̄ Apoſtolum. ¶ Confirmatur quia alias deus indigeret creatura ⁊ iuuaretur per eam in conſeruādo aliam creaturam: quod videtur derogare

Cap. 2. oīpotētie dei: vnde ſicut dicit Auguſt. 1. de lib. arbi. ꝙ ille non deum omnipotētem credit qui vlla credit eius adiutum in creando natura quaſi ipſe ſibi nō ſufficeret: ita certe videtur ꝙ non plene credatur oīpotens ſi nō vnam ꝗlibet creaturam ſine alterius adiutorio conſeruare poſſit. ¶ Ad hoc facit: quia ſicut cōmuniter arguitur non minus hoc eſt deo poſſibile/ ꝗ̄ ꝙ accidens ſit ſine ſubiecto: quod tamen fit per diuinam potentiam in ſacramento. Multa etiā alia mirabilia et ſupra naturā legimus facta diuinitus: ex quibus conſideratis ⁊ creditis nō deberet aliquis dubitare hoc deum poſſe: ⁊ ideo Auguſt. in allegata epiſtola cum adduxiſſet miraculum de igne in camino, ait. Qui iſta non credunt nimium de diuina poteſtate diffidunt: nec cum eis/ vel ad eos nunc ſermo nobis eſt. Qui autem iſta credunt ex his ⁊ illa vtcūq; cōijciant que fideliter querunt. ¶ Contra concluſionem iſtā eſt opi. vnius

docto. cuius ratio eſt: qꝛ ſi materia eſſet ſine forma. materia eſſet actu ſine actu: quod implicat contradictionē. cōſequentia patet: qꝛ ipſum quod eſt actus eſt forma. Et ſumitur ratio iſta a Cōmen. 2. phyſico. Cuius autoritates etiā ad hoc ſunt ibidem cōmento. 30. ⁊ in primo lib. cōmento. 70. ſecūdo ad idem arguitur ſic. Quāto aliqua faciūt verius vnum: tanto minus ſunt adinuicem ſeparabilia. Sed materia verius facit vnum cum forma/ ꝗ̄ propria paſſio cum ſubiecto: qꝛ materia cum forma facit vnū per ſe. paſſio autem cum ſubiecto vnū per accidens: ⁊ tamen non pōt ſeparari a ſubiecto. Tertio omne eſſe eſt a forma ſm̄ Boetium. ſi ergo materia eſſet ſine forma haberet eſſe et non haberet eſſe: quod eſt impoſſibile. Quarto ſi ſic ſequeretur ꝙ in materia ſimul eſſent priuationes oppoſitarum formarum. ſimul enī priuata formis oppoſitis eſſet. Sed ꝯñs eſt impoſſibile: qꝛ materia non poteſt habere priuationem vnius forme oppoſite niſi ſit ſub alia forma oppoſita. ¶ Iſte rationes modicū valent: vnde ad primā dicendum ſi intelligat ꝙ eſſet actu primo modo ſupra poſito ⁊ per actum intelligatur forma ꝯñs non eſt impoſſibile nec implicat contradictionem aliquā. Si vero intelligatur ꝙ eſſet actu ſcđo modo: ꝯñtia non valet: quoniam non eſſet ſic actu. auctoritas vero Cōmen. vbi agitur de potētia dei acceptari non debet. ¶ Ad ſecūdum ſi accipiatur propria paſſio pro accidente proprio realiter informante ſubiectum ſicut argumentum videtur accipere. dicendū ꝙ quelibet talis poteſt etiam a ſubiecto ſeparari: vt etiā ex auctoritate Auguſti. poteſt apparere. ¶ Ad tertium dicendum ꝙ Boetius intelligit de eſſe ſpecifico perfecto compoſiti de genere ſubſtātie: ⁊ ſic non eſt ad propoſitum. ¶ Ad quartum concedo conſequens. Cum probatur ꝙ ſit impoſſibile. dicendum ꝙ illud aſſumptū verum eſt de formis oppoſitis immediatis circa ſubiectum: et neceſſario ſibi ſuccedentibus. Sed talis ſucceſſio non eſt neceſſario reſpectu potentie dei: ſed ſm̄ curſum nature tantum: et ideo non ſequitur ꝙ materia non poſſit eſſe ſine forma per potentiam dei: ſed ſolum ꝙ non naturaliter quod concedo. ¶ Ad primum concedendum eſt conſequens. ¶ Ad ſecundum dicendum ꝙ Hugo loquitur de potentia naturali. non autem de potētia dei abſoluta. Et ad argumentum in oppoſitum patet ex dictis.

S. Tho. pt. 1. q. 66. arti. 1.

Cō. 12.

¶ Diſtinctionis. xv. Queſtio prima.

Circa diſ. 15. in qua Magiſter agit de ꝓductione mixtoꝝ elementis: vt piſciū ⁊ auium ex aqua ⁊ reptiliū ex terra. Quero ſicut hic conſuetum eſt queri. vtrum in mixtis generatis ex elementis remaneāt eſſentie ipſorū elemētorū. Et arguitur primo ꝙ ſic. qꝛ ſi non manerēt iam nullum eſſet mixtū. Supponimus autē mixta eſſe. ꝯña pꝫ. qꝛ nō eſt aliquid mixtum niſi aliquid alicui miſceatur: que vero non ſunt non poſſunt miſceri. T. c. 90.

¶ Confirmatur: qꝛ mixtio eſt miſcibiliū alteratorū vnio. Primo de generatione. ex quo dupliciter arguo. Primo quia que non ſunt nō eſt poſſibile eſſe vnita. Scđo qꝛ que ſolū alterant non corrūpunt. miſcibilia āo ſolū alterātur in mixtione: alioquin debuiſſet dixiſſe corruptorum vnio.

Digitized by Google

¶ Preterea. Ibi in qt philoſophus. hec eni. ſ. miſcibilia
T.c.90. nec corrupta eſſe neceſſariū quãdo mixta. Secũdo ponatur ꝙ elemẽta concurrãt ad gñationẽ mixti: aut in hmõi generatione oĩa corrumpũtur: aut aliqđ ſic ⁊ aliqđ nõ aut nullũ. primũ nõ poteſt dici: qꝛ nõ eſſet aliqđ agens gñans mixtũ. non eñ ipſum gñarent elementa: qꝛ in inſtãti gñationis nõ ſunt: ⁊ per cõſequens nec tũc agere poſſunt: nec aliud aliqđ agens poteſt aſſignari: niſi forſitan dicatur ꝙ agens vniuerſale. ſ. celum tũc generat mixtũ. Sed hoc nõ ſufficit: qꝛ preter agẽs vniuerſale neceſſe eſt eſſe agẽs pticulare proximũ materie geniti: cũ naturale agẽs nõ imediate agat in diſtãs. ¶ Preterea. Quid corrũpit ipſa. nõ enim apparet aliud corrũpens extrinſecũ. Si aũt mutuo ſe corrumpũt neceſſe eſt aliqđ alia vincere: ⁊ per ꝯſequẽs aliqđ remanere. non igitur oĩa corrumpũtur: nec põt dici ꝙ aliqđ corrumpiꝛ et aliqđ non: qꝛ tunc qđ corrumpiꝛ cõuerteretur in naturã remanẽtis: ⁊ nõ eſſet tunc mixtio: ſicut nec quãdo gutta apponiꝛ amphore vini cõuertiꝛ in vinũ: vt dicit philoſophus. ¶ Preterea. Tunc illud corruptũ non vniretur remanẽti: qꝛ non eſſet: ⁊ per ꝯſequens mixtũ nõ eſſet mixtum ex illo corrupto. Relinquiꝛ ergo tertium: ſcꝫ ꝙ nullũ corrumpiꝛ: quod eſt ꝓpoſitum.

T.c.83. **Ad oppoſitum** arguiꝛ ex itẽtione philoſophi primo de gña. qui ꝓbat ꝙ nõ miſcẽtur habitus ⁊ paſſiones ſubiectis: qꝛ talia ſaluãtur in natura ꝓpria. igitur ſi elemẽta inuicem vere miſcẽtur nõ ſaluãtur. corrumpũtur ergo. ⁊ per ꝯſequẽs ſue eſſentie
T.c.86. nõ manẽt in mixto. ¶ Cõfirmatur ꝑ illud qđ ſubdit ph's. manifeſtũ iquit ꝙ neqꝫ ſm parua ſaluata oportet ꝙ miſcẽtur dicere mixta eſſe. cõpoſitio eñ erit ⁊ nõ mixtio.

Opi. Auicẽ. cap. x. **Circa. q.** iſtam quadruplex eſt opi. vna fuit Auic. ſicut patet pmo ſufficientie. ⁊ Commẽta.
Cõ. 90. recitat pmo de gñatione. ⁊ 3. ce. ꝙ in mixto manẽt elemẽ
Cõ. 67. ta integra ⁊ fixa ſm eſſentias ꝓprias: ⁊ corrũpũtur tamẽ eorũ qualitates et ex eis quedã complexionalis ⁊ media
Opi. ſari. qualitas generatur. Alia opinio fuit Commẽta. vt patet.
Cõ. 67. vbi. ſ. 3. ce. videlicet ꝙ forme ſubſtãtiales elementorũ non corrumpũtur ſm totum ſed diminuũtur ⁊ corrumpũtur ſm partem ⁊ ex collatione earũ ſic diminutarũ prouenit alia forma: ſicut cum albedo ⁊ nigredo admiſcentur fiunt ex eis multi colores vt ait. Ex hoc etiam cõſequenter cõcedit ꝙ tales forme ſubſtãtiales recipiunt magis ⁊ minꝰ: quod dicit nõ repugnare eis propter earũ imperfectionẽ. nam ſuũ eſſe eſt mediũ inter formas perfectas ⁊ accidentia. Probat igiꝛ duo. primũ eſt. ꝙ nõ totaliter corrumpũtur: qꝛ inquit ipſe. Si corrumperẽtur ſm totum: tũc pma materia reciperet primo ⁊ eſſentialiter omnes formas: et non reciperet formas cõpoſitorum mediãtibus iſtis corporibus. Secũdum eſt. ꝙ non remanent cõplete: ⁊ in ſua perfectione. Primo qꝛ ſi ſic remanerẽt: neceſſe inquit eẽt ꝙ nullũ ens generaretur ab eis diuerſum in forma ſubſtantiali: ſed tantũ in accidẽtibus. Secũdo quia tunc compoſitum ex elemẽtis nõ habebit vnam formã ſubſtãtialem: et per cõſequens nõ erit vnum in actu: cuius ꝓbatio eſt: quia nõ eſt poſſibile ꝙ vnitas ꝯpoſiti ſit vnitas cõtractus tantũ vel cõtinuationis. eſt igiꝛ vnum per vnam formã: ⁊ cõſtat ꝙ non ꝑ formã accidẽtalem. igiꝛ per ſubſtãtialem. Et ſequiꝛ etiam (vt dicit) ꝙ vna formarũ elementorũ eſt diſtincta ab alia ex quo põt inferri ꝙ compoſitũ non erit vnũ ſed plura eſſentialiter. Tertio qꝛ ſi remanẽt huiuſmodi forme integre: aut etiam eorũ qualitates remanẽt perfecte: ⁊ tunc ſeqtur ꝙ in cõpoſito ſit ignis in actu cũ calore: ⁊ ſiccitate in ſummo: aut remittũtur ſm partem: ⁊ tunc ſequitur ꝙ poſſibile erit vt eorum forme denudentur his qualitatibus ſm totum. pars enim ⁊ totum idem habent iudicium. ⁊ totum hoc inquit eſt impoſſibile.
Aureolꝰ ¶ Tertia opinio recẽtiſſima omniũ eſt ꝙ forme ſubſtãtiales elementorũ non manent ſm totam eſſentiã ſuã: nec ſm
li. 2. di. 15. aliqꝫ partem magnã vel paruã que retineat nomẽ ⁊ diffi
pt. 2. 4. 1. nitionẽ totius forme. Sed ſm aliqꝫ partem ſui cui ꝑ ſe nõ
et. 2. 4. 2. competit ratio forme illius: vnde imaginãtur in qualibet
quol. 4. forma miſcibili ſiue ſubſtãtiali ſiue accidẽtali vnũ genus
vltima partiũ. non quidẽ quãtitatiuarꝫ ſed eſſentialiũ nõ eiuſdẽ rationis inter ſe ⁊ cum forma totali. Sed alterius ⁊ alterius: ex quibꝰ integraꝛ ipſa forma ſubſtãtialis. dicũt ergo ꝙ in mixtione aliqua illarũ corrũpiꝛ et alia remanet eadẽ que prius fuit: ⁊ ex talibꝰ realitatibus partialibus ⁊ incõpletis elementorũ conflatur et reſultat forma mixti: ita ꝙ forma mixti nõ eſt aliqua ſimplex forma de nouo inducta in materia: ſed quedam ex preexiſtẽtibus diuerſarum formarum partibus conflata. Rationes huius opinionis
Scot. 4. recitabuntur in ſcđo articulo. ¶ Quarta opinio ꝗ nunc
diſt. 64 etiam cõmunius teneꝛ eſt ꝙ forme elementorũ: nec ſm ſe
vlti. totas: nec ſm vllas partes ſuas remanent in mixto.

Nunc reſtat videre que opi. ex his ſit vera: probabo ego pmo aliquas ꝯcluſiones. ⁊ ſecũdo obijciã contra ⁊ reſpõdebo ad obiectiones. Pro pmo premitto ꝙ ſicut etiã tetigit in pmo lib. di. 17. vbi querebaꝛ an forme intenſio fiat ꝑ depurationẽ a ꝯtrario in ſolutione cuiuſdã argumẽti. Forme miſcibiliũ poſſunt dupliciter ꝯſiderari Uno modo in ꝯparatione ad aliquod aggregatum ex eis anteqꝫ ſequaꝛ gñatio ſubſtãtialis alicuiꝰ ſubſtãtie alteriꝰ ſpẽi ab eis: quã ſubſtãtiã dicimꝰ corpꝰ mixtũ vt lapis vel ferrũ aut aliqđ hmõi. Alio mõ poſſunt cõſiderari in cõparatione ad aliqꝫ talẽ ſubſtãtiam ex eorꝫ mixtione genitã ⁊ in illo ſcđo ſenſu loquẽdo de mixto: ſicut ⁊ opi. pmiſſe locute ſunt. Prima ꝯcluſio ꝓbãda eſt. ꝙ forme ſubſtãtiales elementorũ nõ manẽt ꝑfecte integre in ipſo mixto. Alia ꝙ nec manẽt remiſſe ⁊ fracte vt imaginatur opi. Scđa a tertia ꝙ nec ſm aliquas ptes ſuas eẽntiales. iuxta imaginationẽ opi. tertie. Quarta abſoluta ꝙ forme hmõi nõ ſũt actualiter ſm ſe in mixto mõ tali de quo dictũ eſt. qualiter autẽ et quomodo diceretur. ¶ Primã concluſionẽ probo ſic. accipio (gratia exempli) vnũ lapidem: aut in illo lapide eſt aliqua pticula in qua eſt tantũ vna forma ſubſtãtialis vniꝰ elementi: ⁊ loquor de ptibus ſm qũtitatem dimẽſiuã: aut nulla eſt oĩno qũtũcũqꝫ parua: in qua nõ ſint forme pluriũ elementorũ. Si dicaꝛ primũ. igitur nõ quelibet pars iſtiꝰ lapidis eſt mixta: nec quelibet eſt lapis. nã vnicũ ſimplex elementũ non eſt lapis. cõſequens autẽ falſum eſt ſm veritatem et ſm cõceſſionem oĩm: quoniã quelibet pars lapidis: ⁊ ſimiliter cuiuſlibet ptis pars in infinitũ etiã ſumẽdo minorẽ eſt vere lapis: ⁊ ita eſt in quolibet hõgeneorũ: quia ꝗlibet pars eius qũtitatiua eſt eiuſdeꝫ rationis cum toto. ⁊ hoc etiam expreſſe dicit ph's in illo. c. de mixtione.
Si dicatur ſcđm: cũ forma ſubſtãtialis nõ deſerat ꝓpriã T.c.8. materiã tranſiẽs ad aliã: ſicut nec etiã accidẽs migrat de vno ſubiecto in aliđ. ſeqtur ꝙ ſimul cũ illa forma erit ſua materia quã prius etiã informabat: ⁊ ſua etiã quãtitas: ⁊ ſic in eodẽ ſitu primo erunt plura corpora ſimul: quod eſt impoſſibile naturaliter. ¶ Secũdo autem forma vnius elemẽti. verbi gratia. ignis exiſtens in mixto informat precise eandẽ portionẽ materie quã informabat ante mixtionem. et ſimiliter cuiuſlibet alterius elementi forma informat precise ſuam priorẽ materiam: aut nõ ſolum ſuã materiã: ſed etiam informat materiã quã prius informabat forma alterius elementi. hoc ſcđm non eſt poſſibile naturaliter: nec primũ poteſt dici: qꝛ vel nulla noua forma ſubſtantialis eſt ꝓducta: ⁊ per cõſequens illa non erunt vna ſubſtãtia numero: ſed quattuor aggregate: nec mixtũ erit lapis: ſed erit ignis et aer: terra et aqua: aut noua forma ſubſtãtialis erit inducta: ⁊ tunc cũ materie elementorum manẽtes nõ ſe mutuo penetrent in eodẽ ſitu vna erit ſitualiter extra aliã: ⁊ ex hoc ſequitur ꝙ vna pars mixti infor

Digitized by Google

metur forma mixti et forma ignis tm̄: et alia informetur forma mixti et forma aeris tm̄:et ſic de alijs:et per conſequens nullum mixtum erit homogeneum : et nulla pars erit mixta: vel vnum elementum ſolū erit mixtum:qꝺ nō eſt dicendum. ¶ Tertio. pono ꝙ ex vno mixto generetur aliud mixtū: aut igitur in mixto genito ſunt forme ſubſtā tiales primorum elementorum: aut non: ſi non igitur non eſt neceſſe vt in mixto ſint huiuſmodi forme: et per conſequens fruſtra ponuntur eſſe in alijs mixtis. ſi ſic. cum nō ſit in generatione iſtius facta noua cōgregatio et mixtio elementorum: non ſunt alie forme elementorum in iſto genito ꝗ̃ fuerunt in corrupto: et tunc ſequūtur aliqua incōuenientia. vnum eſt ꝙ hic non ſit vera generatio pro eo ꝙ remaneat aliquid idem numero retinens idem nomen et eādem diffinitionem eo ꝙ remaneat eadem forma ſpecifica ſpecialis: immo plures in pluribus materijs. ¶ Itē illi qui oppoſitam opi. defendunt dicunt generatione in hoc differre a mixtione ꝙ in generatione totaliter corrūpitur id ex quo aliud generatur: in mixtione vero non. nō eſt igitur hec vera generatio. aliud quod ſequitur eſt ꝙ eedem menſure et proportiones elementoꝝ ſunt in mixto genito que fuerūt in corrupto: ⁊ ita quotcūqꝫ mixta vnꝗ̃ ſucceſſiue generabuntur: in omnibus erit equa elemētoꝝ ꝓportio: et elementum qꝺ predominatur in primo mixto immediate ex elementis generato predominabit in quolibet ſuccedentium: qꝺ abſurdum eſt dicere. ¶ Quarto
Adam. ſic arguit quidam doctor. aut materia vnius elementi eſt in eodem ſitu primo cū materia alterius : aut in alio: ſi in alio ita etiam et forme. et tunc mixtio nō eſt niſi iuxta poſitio. Si in eodem aut ipſa et illa conſtituunt vnam eſſentiam: ſicut due partes albedinis vel alterius forme exiſtētes in eodem ſubiecto primo conſtituunt vnam formā numero: et tunc ſequitur ꝙ materia ſuſcipiat magis et minus: et naturaliter poſſit intendi et remitti: quod nūꝗ̃ eſt auditum. patet conſequētia: quia non eſt aliud eſſentiam aliquam intendi ꝗ̃ ex aliquo adueniente ⁊ naturaliter in eodem loco cum alio eiuſdem rationis exiſtente vnam totalem eſſentiam fieri: vnde intēſum dicitur qꝺ eſt maius intenſiue: et ſic eſſet in propoſito: aut ille materie non conſtituunt vnam eſſentiam numero: ſed remanent diſtincte numero: et ſi ſic. ſi quelibet retineat propriā formā ſubſtātialē. ſequit ꝙ in eodem ſitu primo erunt diſtincte ſubſtātie corporee cōpoſite ⁊ naturaliter per ſe ſubſiſtentes. nec mixtio aliud erit ꝗ̃ congregatio corporum ſeinuicem penetrātium: que impoſſibilia ſunt naturaliter. ¶ Ad iſtud valet etiam ratio Commen. ſupra facta de vnitate cōpoſiti contra Auicē. ¶ Secunda concluſio que ſpecialiter eſt cōtra Commen. probatur euidenter per quālibet predictarum rationum: ſicut patet applicanti: et ita arguenti de illis partibus formarum remanentibus: ſicut argutū eſt de ipſis formis ſi integre ponantur remanere. Specialiter autem deficit in eo ꝙ conceditur formas ſubſtātiales elementorum intendi et remitti: ſic enim non ſolum in mixtione: ſed etiam extra per ſe vnum elementum poſſet per ectionem alterius ſubſtantialiter remitti: ⁊ ſic idē ignis numero nunc eſſet minus ignis ꝗ̃ prius. Sicut poteſt vnus eſſe minus calidus vel rarus ꝗ̃ prius. ⁊ rurſus per actionem ignis intenſioris poſſet intendi et fieri magis ignis: quod eſt magnum inconueniens phyſicum.

¶ Preterea. Cum non ſolum elementa illa quattuor ſint miſcibilia: ſed etiam multa corpora mixta ſint miſcibilia: vt ex eis etiam aliud mixtum generetur: ſicut patet in electuarijs et alijs pluribus. Sequitur ꝙ etiam ille forme ſubſtantiales mixtorū miſcibilium ſint intenſibiles et remiſſibiles eſſentialiter: et per conſequens non ſolum forme elementorū propter earum: ſicut dicit imperfectionē et diminutionem a formis perfectis poſſunt ſic remitti.

¶ Preterea. In colore medio naturali: qualis eſt viriditas feniculi et rubedo roſe aut in alio ex extremis commixtis eſſentialiter genito. quod dico ad differentiam coloris medij ſm apparentiam tm̄: de quo dictum eſt in primo vbi ſupra. diſt. 17. nō ſunt eſſentie colorum extremorum: nec fracte nec integre. igitur nec forme elemētorum in mixto. conſequētia patet per eum: quia ſimiliter dicit elementa eſſe in mixto et colores extremos in medijs : vt recitatum eſt. Sed antecedens probatum eſt ſufficiēter vt eſtimo. vbi ſupra. ¶ Tertia concluſio ex rationibꝰ prime concluſionis etiam probatur. Si enim remaneāt tantes partes formarum elemētorum aut in aliqua particula mixti eſt tm̄ pars forme vnius elementi: et tūc nō quelibet pars eſt homogenea toti et alijs partibꝰ: aut in qualibet particula non tm̄ eſt pars vnius forme: ſed ⁊ pluriū ſimul: et ſequitur ꝙ et plures materie et cōpoſita ſubſtantialia: ⁊ corpora naturaliter per ſe ſubſiſtētia ſint ſimul in eodem loco primo ſicut in prima ratione deducebatur.

¶ Preterea. Cum ſm iſtam opi. forma mixti non ſit forma noua ſm eſſentiā diſtincta a formis miſcibilibꝰ ſeu a particulis illaꝝ remanētibꝰ: et nulla illaꝝ particulaꝝ deferere poſſit naturaliter ſuā materiā manes i reꝝ natura de nouo materiā aliā informare. multo certe minꝰ ꝗ̃ pōt forma totalis ⁊ pfecta ſue ſpeciei: de qua nulli dubiū eſt: cū nullꝰ ſane mētis ꝯcederet ꝙ forma ſubſtantialis ignis huiuſmodi demonſtrati poſſit naturaliter eadē ipſa primo informare vnā aliā materiā de nouo: neceſſe eſt ꝙ illa cōpoſita ſubſtātialia particularia quo ad formas diuerſorum elementorū non conſtituāt aliquā ſubſtātiā p ſe vnā niſi ſm continuationem vel quādā in eodem loco congregationem. ¶ Preterea. Etiā tertia ratio applicatur euidenter contra iſtā opi. et eo euidentius quo iſta opi. nullā aliā formā ponit in mixto. ſimiliter et illa Commenta. cōtra Auicē. de vnitate compoſiti. cum iſte nullā vnam for- 3.ce.67.
mam poſſit aſſignare compoſito niſi vnitate contactus.

¶ Preterea. Specialiter contra viā iſtā poteſt argui de illis partialibus realitatibꝰ forme elemētarijs. aut enim vna eſt actus alterius: ⁊ ſic forma ſubſtātialis erit eſſentialiter cōpoſita ex ꝓprio actu ⁊ propria potentia: qꝺ iſte doctor non vult concedere. Et preterea erit quoddā compoſitū ſubſtātiale p ſe generabile ⁊ corruptibile. corruptibile quidem dum venit ad mixtionem. generabile vero dum mixtum illud diſſoluitur in elementa: quoniā tunc realitas que erat in mixto recipit ſuā actualitatem: ⁊ tūc eſt verus ⁊ īteger ignis in actu ⁊ ipſa forma ignis cuius pars ſola prefuerat: quod eſt valde abſurdum: aut neutra eſt actus alterius: et tunc cum nō ſint eiuſdem rationis ſm opi. et ſint in eodē ſubiecto primo non conſtituent vnam formam plus ꝗ̃ faciat grāmatica et muſica in anima: aut albedo et dulcedo in lacte. ¶ Preterea. Si neutra eſt actus alterius vtraqꝫ igitur immediate informat materiam et cum ea vnum per ſe compoſitum conſtituit. et ſic ex materia ⁊ vna illarum realitatum reſultat vnum compoſitum per ſe: et ex eadem materia et alia realitate reſultat compoſitum alterius rationis aliud ſaltem partialiter a primo. ¶ Confirmatur: quia ſi per potentiam dei vna illarum realitatum informaret vnam portionem materie: et alia aliam portionem diſtinctam ⁊ diſcretam ab alia non eſt dubium ꝙ ex eis et ſuis materijs cōſtituerentur duo compoſita diuerſarū rationum. Et ſic ſequitur ꝙ ignis ⁊ ꝙ elementum non ſit vnum niſi per accidēs propter vnitatem materie: ſicut muſicum et grammaticū ſunt vnum ꝓpter vnitatē ſubiecti muſice ⁊ grammatice.

¶ Preterea. Qꝺ dicit oꝑ. de forma mixti. ſcilicet ꝙ nō Contra
eſt alia ab illis partibus formarum elementariū: ſed con- Aureolū
flata ex eis eſt falſum: quod primo probatur p Cōmenta.
primo de anima. ibi enim Philoſophus contra eos qui Cō.77.

ponebant animam ex omnibus elemẽtis compoſitam vt
cognoſcãt omnia. arguit inter cetera ꝙ eſto ꝙ ſic eſſet ex
omnibus elementis compoſita adhuc non cognoſceret
omnia: quia non cognoſceret compoſitum ex elementis.
et Commen. declarans hoc. Contingit inquit eis vt non
cognoſcant vniuerſam rei compoſitionem: et ꝙ non ſen-
tiat formã eius. forma enim eſt ſupra elementa in compo
ſito. contingit ergo vt non cognoſcat deum aut hominem
neq; carnem neq; os. non enim eſt elementum eſſentia. i.
forma: neq; ex elementis. ⁊ hoc neceſſe eſt in omnibus cõ
poſitis: et ſequitur adhuc. eſſentie et forme rerum neceſ-
ſe eſt vt ſint ſuperaddite elementis: verba expreſſiora nõ
poſſent dici ad propoſitum: nec verba ſolum ſed proba-
tio ſua cogit hoc ipſum intendere cum ĩfert ꝙ non cogno
ſcet vniuerſam rei cõpoſitionem ⁊c̃. Item. 7. metaphyſi.
in fine Philoſophus ſoluẽs queſtionem motã in. 3. vtrũ.
videlicet indiuiduo ſubſtãtie ſit aliqua cauſa preter ma-
Cõmẽ. 2. teriam: quoniam vt ibi. ſcilicet. 3. meta. dicit Commenta.
T.c.60. cauſa formalis fuit nota ab eo ſolo inter antiquos hanc
inq; ſoluens in fine ſeptimi in illa parte. Quoniam vero
ex aliquo compoſitum ſit vt vnum ſit omne ſed non vt cu
mulus: et etiam quoniam illi nullam ponentes formam
diſtinctam a materia: dicebãt iſta corpora non eſſe aliud
ꝗ̃ ipſa elementa diuerſimode proportionata inuicem cõ
gregata: ideo Philoſophus probat primo ꝙ preter hu-
iuſmodi elementa eſt aliud aliquid in compoſito. Dein-
de ꝙ illud aliud non eſt aliquod elementum, nec aliquid
T.c.60. ex elementis compoſitum: et finaliter determinando con-
cludit. videbitur ꝙ vtiq; aliquid hoc et elemẽtum ⁊ cau-
ſa eſſendi. hoc quidem carnem. hoc vero ſyllabam. ſimili-
ter autem et in alijs ſubſtantia autem vniuſcuiuſq; hec.
hec enim cauſa prima eſſendi. vbi Cõmẽ. cõmẽto vltimo.
dicit expreſſe. ꝙ in iſtis eſt aliquid additum elementis: et
preter illud non eſt aliquod elementũ: quia vt dicit Phi
loſophus. ſi preter illud et alia elemẽta eſſet aliud elemẽ-
tum additum eis et procederetur in infinitum nec etiam
illud additum eſt ex elementis: quia etiam preter illa ele-
menta ex quibus eſt oporteret eadem ratione eſſe aliud
Cõmẽ.60 additum. Et Commen. dicit. ꝙ ſi illud fuerit elementum
contingit vt habeant alia elementa aliquod additum: et
eſt forma: et ſi non: non fieret aliquid hoc: et eſt eadem ra-
tio cum ea quam Auic. facit vt ſupra habitum eſt. dein-
de exponens preallegata verba Philoſophi. videbitur
autem vtiq; ⁊c̃. vbi eſt concluſio determinationis. p hanc
inquit perſcrutationem apparebit hoc eſſe aliam ſubſtã-
tiam ab elementis materialibus: que etiã eſt elementũ. i.
pars compoſiti: et ꝙ eſt prima cauſa: ⁊ ꝙ eſt cauſa que eſt
forma: et ꝙ alicuius eſt caro: et alterius os: ⁊ alterius ſyl
laba: et ſimiliter in omnibus rebus diuerſarum ſubſtan-
tiarum dicendum: quoniam hoc eſt cauſa prima ſubſtan
tie. i. quoniã iſta ſubſtantia eſt cauſa que eſt prima quid-
ditas. Ex his clare patet ꝙ Philoſophus et Commen.
intendunt ꝙ in mixtis ſit aliqua forma ſubſtãtialis. que
nec eſt elementum nec ex elementis compoſita: et ipſa eſt
forma que eſt pars compoſiti: et non ſicut quidam dicunt
de forma totius. et hec eſt cauſa per quam ipſum compo
ſitum eſt hoc vel illud ſm ſpeciem et quidditatem.
Aureol⁹ ¶ Sed contra hunc auctoritatis ſenſum arguit iſte do-
vbi ſupra ctor: quia ſm hoc forma mixti erit elementum: quia ipſa
cum elementis intrabit conſtitutionem compoſiti: ⁊ tunc
eadem ratione preter eam et alias partes compoſiti opor
tet ponere aliud elementum in infinitum. ¶ Ad iſtud di-
cendum ꝙ elementum ſumitur dupliciter. Vno modo
communiter pro omni principio intrinſeco rei. Alio mo-
do ſpecialiter pro pricipio intrinſeco materiali ſeu quod
eſt quaſi materia. Secundo modo negat illud additum
eſſe elementum: et primo modo affirmat: vnde ſtatim ait.
hoc non eſt elementum ſed principium. Elementum vero
eſt in quod diuiditur in exiſtẽs vt materiam. Et Cõmen.
exponens hoc ⁊ ſimul ſoluens obiectionem premiſſam di-
cit. elementum enĩ eſt illud in quod reſoluitur res: et eſt in
re quaſi materia. hoc autem. ſ. forma eſt elementũ: et cum
res reſoluitur nõ reſoluitur in ipſum per quod vult: ꝙ eſt
elementum ſed non materiale. hoc etiam patet ex prealle-
gatis. dicit enĩ Cõmen. apparebit hoc eſſe aliam ſubſtan Cõ.60.
tiam ab elementis materialibus. non aũt abſolute ab ele-
mentis. Item cum dicit ꝙ ipã eſt elementum: expoſuit. i.
pars cõpoſiti. ¶ Preterea. Si forma mixti. nõ eſſet alia
vt dictum eſt: ſequitur ꝙ oĩa mixta eſſent eiuſdem ſpeciei
et haberẽt operationes eiuſdem ſpeciei: quod eſt manife-
ſte falſum. conſequẽtia patet. nam omnium eſſent eadem
principia intrinſeca et non eſſet differentia niſi in propor-
tione ⁊ q̃titate ipſorum elemẽtorum. ſ. quia in vno mixto
ſuperabũdaret ignis in alio aer: ⁊ ſic de alijs ſm aliam et
aliam proportionem adinuicem: ⁊ hoc etiã iſte doctor cõ-
cedit. Sed ex ipſo neceſſario ſequitur inconueniens illa
tum. Nam vt dicit Cõmẽ. 3. ce. Regula eſt ꝙ a cauſis qua- Cõ.71.
rum natura eſt eadem et non differũt niſi ſm magis ⁊ mi-
nus non ſequitur niſi vna natura diuerſa ſm magis ⁊ mi
nus. Et iterum ſubdit ꝙ cauſe diuerſe in q̃titate habent
cauſata diuerſa in q̃titate ⁊ vtrumq; eſt eiuſdem ſpeciei
⁊ ex hoc arguit contra eos qui dixerunt elemẽta differre
abinuicem propter figuras proprias. Sermo autem eorũ
inquit ſi eſſet verus ex diuerſitate cauſarum ſm magis ⁊
minus. ſ. cauſarum conuenientium in forma ⁊ eſſentia et
diuerſarum ſm magis et minus conſequeretur diuerſi-
tas cauſatorum ſm formas quod eſt impoſſibile. hoc Cõ-
men. vbi ergo ſit in mixto alia forma ſubſtantialis preter
formas illas ſeu formarum partes qualitercũq; velis eas
vocare cum tales ſint eiuſdem rationis ĩ omnibus mixtis
non obſtantibus diuerſis earum proportionibus omnia
mixta ex ſimilibus elementis erunt eiuſdem rationis.
¶ Quarta concluſio probatur ex tribus precedentibus
quoniam ſi forme elementorum non manent ſm totum nec
ſm partem ſequitur ꝙ nõ ſint ſm ſe actualiter ĩ mixto. po
teſt nichilominus ⁊ vna ratio addi. Suppono ꝙ ex vno
elemento preciſſe poteſt aliquod mixtum generari ſm ꝙ
quelibet corpora p̃ter illa quattuor prima que viſitate vo-
cantur elementa: dicimus mixta. verbi gratia. piſcis ex
aqua tantum. Et iſta ſuppoſitio patet per Augu. 3. ſuper Ca.6.
Geñ. ad litteram. vbi ait ꝙ obſeruatum eſt quedam ani-
malia ita naſci ex aquis vel terra vt ſexus eis nullus ſit: ⁊
ideo ſemen eorum non ſit in eis ſed in elementis ex quib⁹
oriuntur. Accipio igitur vnũ piſcem genitum non per p
pagationem ſed immediate ex aqua ſola. conſtat ꝙ iſte
non eſt ſubſtantia terre vel aeris aut ignis. nec ſm totum
nec ſm partem cum nullum talium fuerit in loco genera-
tionis huius piſcis. Quero igitur an in ipſo ſit forma ſub
ſtantialis aque vel non. Si nõ: igitur habeo aliqđ mixtũ
in quo nullius elementi forma ſubſtantialis ſm ſe vel ſm
partem aliquem ſui reperitur: ⁊ cum nulla experiẽtia vł
ratio habeatur ꝙ huiuſmodi elementa ſint in corporibus
aliorum piſcium vel animalium terreſtrium plus ꝗ̃ habe
ri poſſit de iſto: nõ eſt dicendum ꝙ in alijs ſint huiuſmodi
elementa. non poteſt autem dici ꝙ in ipſo ſit forma ſubſtã
tialis aq̃. Primo quidẽ quia ſm hoc aqua ex qua genit⁹
eſt non eſſet corrupta. ſed adhuc remaneret: ⁊ ſi ſic produ
ctio huius piſcis non fuit generatio ſed alteratio tantum
Simili enim modo Philoſophus. 2. de generatione in il
lo. c. Sed tamen adhuc ⁊ ſic inſpiciemus probat ꝙ nullũ T.c.9.
elementorum eſt materia generabilium. Si enim inquit
erit aer ſiquidem permanet alteratio erit et nõ generatio
Secundo quia tunc piſcis erit aqua ſicut ſtatua facta ex
ligno eſt lignum quia remanet ſubſtantia ligni: vñ Cõmẽ. Cõ.9.

Digitized by Google

ibidem.ſi illud vnum elementum remaneret conuenit vt
ſit in actu illa res ſubiecta. ſi igitur aer omnia erũt aer.ſi
aqua omnia erunt aqua . Tertio.quia tũc erit generatio
alicuius ſubſtãtie ꝑ ſe abſq; corruptione alterius ſubſtan
tie:quod non eſt naturaliter poſſibile.
Nunc reſtat obijcere dictis et ponere rationes pro
parte oppoſita. Et quidẽ videt̃ ꝙ ſi elemẽta
totaliter corrũpãtur:tunc mixtio non differt a generatio:
T.c.83. ne contra Philoſophũ.primo de generatione.v.Mani:
feſtũ autẽ ꝙ oportuit differre.ſ.mixtio a generatiõe ſi eſt
mixtio. ¶ Secũdo arguit̃ ex diffinitiõe elemẽti.5.meta.
que eſt talis ſm lr̃am cõmenti.Elementum dicit̃ illud ex
T.t.c.4. quo opponit̃ res ꝓmo ⁊ eſt in eo.vbi Cõmẽ.ꝑ hoc inquit.
qḋ dicit.ſ.Philoſophus.Et eſt in eo excludit̃ elemẽtum
illud qḋ trãſmutat̃ cũ aliqḋ generat̃ ex eo:ſicut cum caro
gñat̃ ex ſanguine tũc ſanguis nõ remanebit pars carnis.
¶ Tertio ſic.mixtũ ſm quãcũq; partẽ ſui minimam ⁊ ſi:
gnabilẽ reſoluit̃ in quattuor elementa. igit̃ in mixto ſunt
forme elemẽtoꝝ. Antecedens patet.nã dũ cõburit̃ lignũ
ad ſenſum.patet ꝙ reſoluitur in quaſdam partes igneas:
quaſdã fumales:aliq̃s vero aqueas: ⁊ quaſdã cinerales.
¶ Quarto.ex eiſdẽ res nutriunt̃ ⁊ ſunt:⁊ mixta nutriun
tur ex oib⁹ quattuor elemẽtis. igit̃ etiã ſunt ex elemẽtis.
¶ Quinto.mixtio non eſt corruptio ſimpliciter ipſorum
T.c.90. miſcibiliũ.patet ꝓmo de generatione.ſed ſi forme miſcibi
lium nec ſm totum nec ſm partẽ manerent in mixto.eſſet
mixtio corruptio ſimpliciter miſcibilium.igitur ⁊c̃. Con
T.c.88. firmatur ꝑ Philoſophũ qui dicit.ꝙ gutta vini mille mil
lijs amphoris aque non miſcetur.ſoluitur enim ſpecies.
Ecce ꝙ ratio:quare non miſcetur eſt:quia corrũpitur:ex
quo ſequitur ꝙ que miſcentur non corrumpuntur.preter
iſtas ratiões adducit tertius opi.vnam aliam magis ap:
propriatam ſuo modo dicendi. Et dicit eam eſſe Philo:
T.c.60. ſophi.7.metaphyſi.in fine. arguit autem ſic.ſicut ſe ha:
bet.a.et.b.ad hãc ſyllabam ba.ſic elementa ad formam
mixti.puta ad formam carnis.ſed.b.et.a.ſic ſe habẽt ad
illam ſyllabam ba.ꝙ neutrius ſonus perfectus ſaluatur
in illa ſyllaba.nec etiam particula aliqua retinens pro:
priam ſui ſoni.et tamen aliqua particula vtriuſq; ſalua:
tur in ipſa.vt patet ſenſui.igitur ⁊c̃.Et accipiũtur iſta
preciſe vt ſunt prolata non ſcripta.maior probatur:quia
ille ſonus ba.eſt vna quantitas cum ſit vna ſyllaba : ſicut
et forma mixti.ſit verbi gratia.lapidis eſt vna forma .
¶ Reſpondeo ad primum dico ꝙ mixtio poteſt ſumi tri:
pliciter.Et ſimiliter mixtum.Nam ad generationem ali:
cuius mixti plures tranſmutationes concurrunt,
¶ Quoniam primo miſcibilia diuiduntur in partes et
ille inuicem congregantur et iuxta ponuntur.deinde mu
tuo alterantur et continuantur.poſtremo ipſa corrum:
puntur : et noua ſubſtantia generatur . Poteſt igitur
mixtio accipi primo modo pro cõgregatione et iuxta po:
ſitione partium miſcibilium preciſe.et talis mixtio nõ eſt
generatio . Secũdo pro alteratione miſcibilium in vnio:
ne et continuatione eorum.et nec ſic eſt generatio ſimpli:
citer proprie dicta. Tertio modo poteſt ſumi pro genera:
tione conſequente mixtiones predictas: et ſic proprie eſt
generatio.differt tamen a generatione cõmuni. quia non
omnis generatio preſupponit eiuſmodi priores mixtio:
nes. et ideo non omnis generatio eſt mixtio. ſed omnis
mixtio ſic dicta eſt generatio .
¶ Ad ſecundum dico ꝙ nec ignis nec aliquod aliorum
trium corporum eſt alicuius ſubſtãtie que per ſe ſit vna:
elementum:ſm illam diffinitionem elementi.ſed ſic.ſole
cauſe intrinſece rei.materia.ſ.et forma.ſunt elementa ip:
ſius.et ſi adhuc amplius contrahatur ad illud in qḋ res
etiam reſoluitur.ſola materia rei eſt ſibi elemẽtum.⁊ hec
Cõ.4. patẽt per Cõmenta.ibidem . Et ſi queratur propter quid
ergo quattuor ꝓma corpora vocantur elementa reſpectu
aliorum.dico ꝙ propterea:quia vel ex eis prius alteratis
et mixtis.⁊ tandem corruptis.alia immediate generãtur
vel ex his que ſunt imediate ex ipſis ſic genita. Quãuis
nec oĩa alia corpora ex eis genita ſint ⁊ ideo nec omniũ
etiã in iſto ſenſu vere dicuntur elementa:ſed multorũ.
¶ Ad tertiũ nego antecedẽs.Ad ꝓbationem dico ꝙ nec
ille partes aquee ſunt aqua que dicitur elementaris:nec
illi cineres ſunt terra.nec illi fumi ſunt aer.⁊ ideo ĩ nullũ
trium elementorũ reſoluitur.non reſoluitur etiã in ignem
ſed ignis ex eo generatur. Quomodo autẽ ignis poſſit ex
ligno generare cineres vel fumũ eſt alia queſtio:nec per:
tinens ad propoſitum. ¶ Ad quartum dico primo ꝙ non
omnia corpora mixta nutriuntur.patet de lapidib⁹ ⁊ me:
tallis. Item non omnia qui nutriuntur:nutriunt̃ ex igne
et terra aere ⁊ aqua.ſed quedã ex alijs corporibus.que:
dam ex aliquo vel aliquibus horum.
¶ Secũdo dico ꝙ non eſt intelligendum ea que nutriun
tur eſſe ex his ex quibus nutriuntur.ꝙ illa ex quibus nu:
triuntur . ſm ſuas formas inᵹ grediantur conſtitutionem
nutritorum.alias homines conſtarent ex vino et pane et
herbis ⁊ alijs innumerabilibus que aſſumunt ad alimen
tum . ſed quia illa in nutritorum ſubſtantias conuertun:
tur . et ex ſimilibus multis interuenientibus tranſmuta:
tionibus generata ſunt.vnde patet ꝙ argumentum nul:
lius eſt efficacie.
¶ Ad quintũ dicẽdũ:ꝙ nec in mixtione primo modo nec
etiã in ſumpta ſecũdo modo miſcibilia ſimpliciter corrũ:
puntur:ſed eſſentialiter ſunt in tali mixto ſeu aggregato.
ſed non ſic vertitur queſtio de mixto.ſed de mixto mixtio
ne tertia.⁊ in tali vtiq; ſimpliciter corrũpũtur miſcibilia.
Quod ſi dicãtur non corrumpi vel manere improprie dictũ
eſt.vere tamẽ ad ſenſum philoſophi qui ideo dicit illa nõ
corrumpi totaliter.quia quod genitũ eſt ex ipſis ⁊ manet
eſt mediũ inter illa nõ per participationẽ:ſed per cõueniẽ
tiam.cõuenit enim in ꝓprijs qualitatibus cũ illis miſci:
bilibus plus q̃ illa inter ſe.⁊ per conſequẽs etiam in for:
ma quã tales conſequuntur qualitates.ſimiliter ⁊ in ope:
rationibus ꝓuenientibus ex qualitatib⁹ illis:et quia poteſt
per ſuas qualitates ⁊ operationes ſimiles aliquo modo.
ideo dicitur continere illa in virtute.⁊ etiam in iſto illorũ
virtutem ſaluari.⁊ hec intentio philoſophi eſt ſicut patet
per expoſitionem ſuãmet.ait enĩ non manet igitur actu vt
corpus albũ neq; corrumpũtur.neq; alterũ neq; ambo.et T.c.84.
in quo ſenſu dicat illa non corrumpi immediate oſtendit
dicens. Saluatur enĩ virtus eorum.ecce ꝙ ideo dicũtur
non corrumpi.quia ſaluatur virtus eorũ.non quia ſaluãtur
ipſa.alias contradiceret prime parti antecedentis.
¶ Ad cõfirmationem dicẽdum ꝙ non ideo preciſe gutta
illa nõ miſcetur aque:quia corrumpitur.ſed quia etiam
conuertitur in aquã. In vera enĩ mixtione nullũ miſcibi:
lium manet neq; vnum in alterum cõuertitur.ſed omnia
corrumpũtur ⁊ conuertũtur in quoddã mediuꝫ cõmune.
et iſtud patet ex littera:ſi auctoritas complete allegatur.
ait enim ſoluitur enĩ ſpecies ⁊ tranſmutatur in cõmunem
aquã.iterum immediate ſequitur ad ꝓpoſitum. Quãdo
autẽ potentijs adequantur.tunc tranſmutatur vtrũq; in
predominãs ex ſui natura nõ generat̃ autẽ alterꝫ eoꝝ ſed
medium. ¶ Ad vltimũ dico primo ꝙ illam maiorẽ nõ po
nit philoſoph⁹ nec in vna tranſlatione nec in alia.vñ falſe
allegatur. ¶ Secũdo dico ꝙ ipſa ſumpta vniuerſaliter
vel etiam q̃ntum ad ꝓpoſitum:eſt falſa:⁊ probatio nõ va:
lida eſt.cum ſit ex vtraq; affirmatiua in ſecũda figura.
¶ Tertio dico ꝙ philoſophus ibi nõ inquirit vtrum ele: 7.met.60.
menta ſint in mixto vel nõ.nec ex ꝓncipali intẽtione agit
ſpecialiter ibi de forma mixti:ſed ſicut patet per Cõmen. Cõmẽ.60
iuxta principiũ cõmenti.⁊ ſupra dictũ eſt Philoſophus

Digitized by Google

pꝛincipaliter intendit ꝓbare ꝙ in rebus eſt pͭer materiã alia cã que eſt forma. grã tñ exempli loquitur ſpecialiter de forma mixti quã antiqui non ponebãt eſſe diſtinctam ab ipſis elementis. ⁊ ꝓbat ꝙ ipſa eſt aliud quidem ab eis nec ex eis cõpoſita. ſicut patet ſupꝛa: ꝓpter quod ex toto Philoſophus eſt oppoſitus intentioni iſtius opinantis: nec eſt ꝯtrarius ꝯcluſionibꝰ pͫmiſſis. qꝛ non dicit nec intẽdit ꝙ elementa ſint in mixto. ſed ſolum ꝙ etiam ſi eſſent adhuc pͭer illa opoꝛteret ponere formã mixti. et ſͫm hoc directe ꝓcedit ratio ſua ibidem in ſua diſſolutione. Quia autem illa maioꝛ non poſſit haberi ibidẽ a Philoſophoꝛ a Commen. tamen poni videt. ſed non eſt mirũ cũ expͥſſe ponat elementa in mixto manere. vt ſupꝛa patet. et in hoc errat. nihilominus tñ ⁊ ipſe eſt ꝯtra intẽtionẽ opi. ſicut patet ex dictis.

Ad rõnes Cõmen. 3. ca. 67. ¶ Nunc eſt rñdẽdum ad vnã rõnẽ Cõmẽ. ſ. eã qua infert. qꝛ ſi forme ſubſtãtiales corrũperentur materia i͂mediate recipet oẽs formas. dicendũ eſt ad hoc. ꝙ intelligat immediatio illa in pficiẽdo ⁊ in eſſendo quãlibet formã ſubſtãtialem immediate materia recipit: non vnã mediãte alia. alioquin ſecunda non eſſet ſubſtãtialis: nec tranſmutatio terminata ad ipſam eſſet generatio: ſed alteratio accidẽtalis: ſicut patet ꝑ aliã ſuã rõnẽ: quã ibi facit. ⁊ ſupꝛa recitata eſt. ſi vero itelligat de immediatione in trãſmutãdo ſic eſt verũ ꝙ materia exiſtẽs ſub vna forma non in quãlibet immediate trãſmutatur. nec tñ ſemꝑ trãſmutat pͥus in formã alicuius illoꝝ quattuoꝛ coꝛpoꝝ. ſicut ſi panis ꝯuertat in carnẽ: nõ pͥus materia eius trãſmutat in ignem vel aquã aut aliud reliquoꝝ duoꝝ. ſed in humiditatem cibalem: et poſtea in carnẽ. nec oppoſitum eius ſequit ex hoc ꝙ elemẽta ſubſtãtialiter corrũpãtur. ¶ Ad alias ſuas rõnes nõ opoꝛtet rñdere. qꝛ verum concludunt: Quia tertia iualido medio. nã ſͫm illud ſequeretur ꝙ nullius pͥmoꝝ coꝛpoꝝ. ⁊ certe etiã alioꝝ ꝓpꝛia qualitas poſſet aliqualiter remitti: qꝛ ſimul remitteretur forma ſubſtãtialis. qđ eſt manifeſte falſum. nec ꝓbatio ſua valet. qꝛ nõ quo ad omnia idẽ eſt iudicium totius ⁊ partis. nõ enim ſi aliqua parte ſue diaphaneitatis põt aqua vel aer manẽs pͥuari: põt ſimiliter totaliter diaphaneitate carere. nec ſi poſſibile eſt vnã partẽ terre corrũpi. poſſibile eſt vt tota ſimul corrumpat naturaliter. ⁊ ſic de multis alijs poſſet exẽplificari. qđ non ſemꝑ ⁊ maxime reſpectu tertij idem eſt iudicium totius et partis. ¶ Ad pͥmã rõnem q. dicendum ꝙ ſi de mixto loquamur vere genitoꝛ illud non debet intelligi eſſe mixtum ꝑ eſſentiã. ſed conuenientiã ⁊ equiualentiã vel virtualem continẽtiã. vt ſupꝛa dictum eſt. ¶ Ad diffinitionem illã poſſet dici ꝙ intelligitur de mixtione ſecundi modi. non autem tertij. poteſt etiã vt dicit vnus doctoꝛ accipi dictum illud de mixtione tertij modi. et tunc debet exponi mixtio miſcibilium pͥus alteratoꝛum vnio. vnio inqꝫ in vno effectu cõmuni medio et conuenienti. Sed et aliter ⁊ non minus bene vt puto dicendum. ꝙ ideo dicitur vnio. qꝛ preſupponit talẽ vnionem. ita ꝙ illa pꝛedicatio non intelligatur eſſe per eſſentiã. ſed concomitãtiã. ¶ Aduertendum tñ ꝙ nõ omne qđ dicimus mixtum pꝛeſupponit talem mixtionem: ſicut ſupꝛa patet. et ideo non omne mixtũ dicitur mixtũ ꝓpter huius mixtionem: ſed pꝛopter conuenientiã ⁊ equalentiã eius vt dictũ eſt. ¶ Ad ſecundã rõnẽ dicẽdum: ꝙ omnia corrũpunt. ⁊ ꝓpter illa eſt aliud extrinſecum corrũpens ⁊ inducens formã mixti ſiue ſit aliq͂ virtus exiſtẽs in continente: ſiue caloꝛ aliqͥs vel aliqđ aliud. et ſatis hoc pꝫ in mixtione tyꝛiace ⁊ alioꝛũ electuarioꝛũ. Nã pꝛeter omnia illa miſcibilia neceſſaria eſt actio ignis vel immediate calidi conuenientia.

¶ Diſtionis. xvj. ⁊ xvij. Queſtio Pꝛima.

Circa diſtin. 16. et diſt. 17. In qbꝰ Magiſter agit de creatiõe hominis quo ad animã ſͫm quã dicit eũ factũ eẽ ad imaginẽ dei. Et quo ad coꝛpꝰ. Queritur pͥmo vtrũ euidẽter poſſit ꝓbari aĩam ſͫm quã hõ eſt ad imaginem dei. i. itellectiuã: eſſe ſubſtãtialẽ hoĩs formã. ⁊ arguit ꝙ nõ. Quia aĩa itellectiua nõ eſt ſubſtãtialis hoĩs forma. igit nõ põt euidenter ꝓbari ⁊c. aña ꝓbat: qꝛ nulla forma ſeparata a materia eſt ſubſtantialis forma homĩs. aĩa intellectiua eſt huiuſmodi. ergo ⁊c. Maioꝛ pꝫ: qꝛ homo eſt aliqđ ꝑ ſe vnũ. igit forma ſubſtãtialis hoĩs eſt eius actus materie que eſt altera pars eiꝰ. hec eſt enim tota cã quare cõpoſitũ aliqđ eſt ꝑ ſe vnũ. ſ. qꝛ hoc qđẽ eius eſt potẽtia. ⁊ hoc eſt actus eius potentie. ſicut haberi poteſt ex. 8. meta. Minoꝛ pꝫ ꝑ Philoſophũ. 3. de aĩa. dicit enim ꝙ rõnale eſt itellectum nõ miſceri coꝛpoꝛi. ſiue ſͫm aliam lrãm: vt non ſit mixtus cum coꝛpoꝛe. T. cõ. 4. T. cõ. 6.

¶ Secũdo ꝓbat idẽ aña ſic. Intellectus vnus numero eſt omniũ hominũ. igit aĩa itellectiua nõ eſt ſubſtãtialis forma hoĩs. aña pꝫ ꝑ Auerro. qui hoc multis rõnibꝰ conat oſtẽdere. 3. de aĩa. ꝯña ꝓbat. nã vel intellectus nihil aliud eſt ꝙ̃ ipã anima itellectiua vel eſt accidens eius. et quodcũqꝫ eoꝝ det nõ põt eſſe vnus intellectus omniũ niſi ſit ⁊ vna aĩa itellectiua omniũ. Sed ipoſſibile eſt ꝙ vna anima numero ſit forma ſubſtantialis omniũ hominũ: qꝛ tunc nõ eſſent plures hoĩes eſſentialiter ſicut due ſubſtãtie alie indiuidue eiuſdem ſpeciei que et formis et materijs diſtinguuntur. Cõmen.

Ad oppoſitum

arguit ſic. Euidẽter pꝛobari põt ꝙ ꝓpꝛius ⁊ vltimus finis hoĩs eſt opatio aĩe intellectiue. igit euidẽter põt pꝛobari ꝙ anima intellectiua ſit ſubſtãtialis forma hoĩs. aña pꝫ ſatis ex pͥmo. ⁊ 10. ethi. ꝯña ꝓbat: qꝛ euidẽs eſt ꝙ diuerſitas ꝓpꝛioꝝ finiũ in rebꝰ eſt ex diuerſitate ſpecificarũ ⁊ ſubſtãtialium formarum earum.

Reſpondeo

hic duo erũt articuli. In pͥmo iquiret vtrum euidẽter ꝓbari poſſit ꝙ anima intellectiua ſit ſubſtãtialis forma hoĩs. In ſecundo vtrum idem intellectus numero ſit omniũ hominũ: an cuiuſlibet ſit ꝓpꝛius aliquis intellectus.

Quo ad pꝛimum

pͥmitto ꝙ ꝑ formã ſubſtãtialẽ hoĩs intelligo pͥncipiũ intrinſecũ diſtinctũ a materia: ꝑ qđ homo eſt homo. ſicut et ꝑ formã ſubſtãtialẽ gñaliter intelligimus eã partẽ cõpoſiti ſͫm quã ipm̃ eſt hoc aliqđ. vt dicit Philoſophꝰ 2. de aĩa. i pͥncipio. ꝑ animã ꝟo itellectiuã itelligo illud q̃ pͥmo homo intelligit. Quibus pͥmiſſis ſciẽdũ eſt hic fuiſſe erroꝛẽ Auer. Cõmẽ. qui vt patet. 3. de anima. opinatus eſt intellectũ eſſe quãdã ſubſtãtiã ꝑ ſe abſtractã que non vnit homini a pͥncipio ſui eſſe: ſeu cũ pͥmo ipſe eſt homo: ſed tñ cũ eſt in annis diſcretionis. tũc enim quodãmodo copulat ſibi ⁊ cõtinuat: ita vt ꝑ ipm̃ poſſit intelligere. Et ideo. 3. de aĩa. dicit ꝙ puero intellectus materialis eſt cõtinuatus in potentia tñ. Et infra poſtqꝫ poſuit modum quo opinatus eſt intellectum homini copulari. ait. Iam igitur inuenimus modum ſͫm quẽ poſſibile eſt vt iſte intellectus continuetur nobiſcum in poſtremo. et cãm quare nõ copulat nobiſcũ in pͥncipio. Et infra manifeſtũ inquit eſt ex hoc: qꝛ nõ ꝯtinuamur cũ hoc itellectu in pͥncipio: ſed in poſtremo. qꝛ dũ fuerit in potẽtia in nobis erit ꝯtinuatus nobiſcum in potẽtia. ⁊ impoſſibile eſt vt intelligamus per ipſum aliquid niſi cum efficitur forma in nobis in actu. et hoc erit apud cõtinuationem eius. In actu. Cum igitur puer vere ſit homo: et eiuſdem rationis cum T. cõ. 2. Cõ. 3. c. 5. Cõmen. 5. Cõmẽ. 36.

Digitized by Google

adulto. et idem adultus ſit ipſe idē numero et ſpecie qui
fuit puer: ſi puer non eſt homo per intellectum. ſequitur
ꝙ nullus homo ſit homo per intellectum. et per ꝯſequēs
ꝙ itellectus ſeu ſubſtātia illa per quā intelligit nō eſt for
ma ſubſtātialis hominis ſicut de forma loquimur in ꝓpo
ſito. Sed ſi dicaꝛ forma. dicetur equiuoce. ſ. non ſumēdo
formā ꝓ principio conſtitutiuo. ſed ꝓ principio operati
uo tm̄. Et ideo quidā ſequentes Cōmen. dicunt ꝙ intelle
ctus eſt forma non quidem dās eſſe et conſtituēs in actu
primo: ſed dans opari. Et propter hoc ipſe etiā Cōmen.
Cōmē.7. 2. de anima. et lib. 3. dicit. ꝙ perfectio et actus dicuntur
Cōmē.5. de anima rationabili ſeu intellectu et alijs partibus ani
Nota. me modo equiuoco. ¶ Pro modo autem cōtinuationis
intellectus nobiſcum ſm Commen. eſt ſciendum ꝙ ſicut
intellectus poſſibilis quem ipſe vocat materiā eſt quedā
ſubſtātia abſtracta pura potentia in generatione intelli
gibiliū. et que eſt omnia fieri. ſic eſt quedā ſubſtātia alia
abſtracta que eſt potens omnia facere in genere itelligi
bilium. i. intellectum potentialem reducere ad actum re
ſpectu cuiuſcūꝗ: ad qḋ eſt in potentia. et iſtam vocat in
tellectum agentem. hic autem agenti continuatur homo
cum per intentiones imaginatas cōcurrit cum intellectu
agente ad cauſandum intētionem intellectu poſſibili. hu
ius ergo intentionem cauſat intellectus agens et poſſibi
lis recipit. ⁊ tale cauſare intellectus agētis vocat Cōmē.
abſtrahere et cauſare itellecta in actu. Recipere vero in
tellectus poſſibilis vocat intelligere. hec omnia poſſunt
et etiā.5. haberi. 3. de anima. cōmentis. 18. ⁊. 36. ¶ Iſta opi. eſt ma
ꝯ Auer. gnus error meo iudicio nō ſolum in theologia: ſed etiam
in philoſophia. Et quia Cōmen. innuit in diuerſis locis
Philoſophū fuiſſe eiuſdem ſentētie. Ideo primo oſtēdā
oppoſitū ex dictis Philoſophi. Secūdo hoc ipſum ꝓba
bo ratione euidenti. Et tertio ſpecialiter arguā cōtra mo
dū dicendi Cōmen. de cōtinuatione intellectus nobiſcū.
¶ Qꝫ igitur Philoſophus ſenſerit animā intellectiuam
eſſe formā ſubſtātialem hominis patet. Primo quia ſm
ipſum anima intellectiua eſt ſubſtātia ⁊ eſt actus: ſeu ſm
aliā litterā ꝑfectio corporis. igitur ipſa eſt forma ſubſtā
tialis alicuius compoſiti quod per ipſam eſt hoc. vel il
lud ſm ſpeciem. et vltra. igitur eſt forma ſubſtātialis per
quā homo eſt homo. antecedēs patet ſm Philoſophum
T.cō.2. 2. de anima. in principio. vbi proponit ſe velle dare diffi
nitionē cōmuniſſimā de anima. et ſtatim ex cōmuni con
ceptione ſupponēs animā eſſe ſubſtātiā eo ꝙ omnes opi
nentur ſubſtātiā nobiliorē eſſe accidente. et animā oībus
Cōmē: 2. accidentibus. vt dicit ibi Cōmen. ponit diſtinctionem de
ſubſtātia in materiā ⁊ formā ⁊ compoſitum. Et formā di
cit ſm quā iā eſt hoc aliquid. Et poſt ſubdit. eſt autē ma
teria quidem potētia. ſpecies autem endelechia. i. actus
⁊ paulopoſt ſic accipiendo actum concludit diffinitionē
T.c.4. anime. ꝙ eſt actus corporis ⁊c̄. Ex his patet ꝙ proprie lo
quitur de forma et actu. ſ. cōſtitutiuo. et qui eſt principiū
eſſendi et non operādi tm̄. Et qꝛ ſm ipſum hec diffinitio
cōmunis eſt omni anime. ideo intellectiua ſm ipſum eſt
taliter forma corporis. conſequentia patet. tum ex diffini
tione quid nominis forme quā premiſit. tum ex differen
tia formarum ſubſtantialium ⁊ corporalium. nā ꝑ ſubſtā
tialem formā cōpoſitū eſt hoc vel illud ſm ſpeciē. et ideo
ipſa dat nomen ⁊ diffinitionē. non ſic accidentalis. et pa
tet. quoniā compoſitū ex anima intellectiua et corpore il
Rn̄. Com lud eſt quod hominē dicimus. ¶ Ad hanc rationē reſpō
mētatorꝫ. det Cōmen. 2. de anima. ꝙ Ariſto. non aſſerit hāc diffini
cōmēto.7 tionem eſſe cōmunem omni anime: ſed conditionaliter lo
et.21. quitur: ꝙ ſi aliqua eſt cōmunis hec eſt qua dicitur ꝙ eſt
actus corporis ⁊c̄. vnde verba Philoſophi ſunt. Si au
tem aliquid commune in omni anima oportet dicere: erit
vtiꝗ actus primus corporis phyſici organici:

¶ Hoc euidentius confirmatur. nam poſtea datis diffi
nitionibus de aīa in cōmuni ait Philoſophus. c. 2. de in T.c.21.
tellectu aūt ⁊ perſpectiua potētia nihil adhuc manifeſtū
eſt. Sed videtur genus alterū aīe eſſe. Ex quibus verbis
ptꝫ ꝙ Philoſophus non intēdit illam diffinitionē cōmu
nem eſſe etiā intellectui. imo oppoſitū innuit per hoc qḋ
addit. Sed videꝛ genus alterū aīe eſſe. Et ideo dicit Cō
men. Qꝫ ex predicto ſermone nō fuit manifeſtū vtrū intel Cō.21.
lectus ſit perfectio/aut nō. Et ita dicit ꝙ ſi intellectus di
catur aīa hoc erit ſm equiuocationē. Et in. 3. lib. Ex his Cō.5.
verbis Philoſophi cōcludit ꝙ ſm Philoſophū intelle
ctus non eſt perfectio corporis/aut ſi eſt: eſt alio modo ꝗ̄
alie virtutes aīe ⁊ equiuoce illis. ¶ Hec non tollūt ratio
nem predictā. non quidē primū. qm̄ ⁊ ſi ibi Philoſophus
conditionaliter loquiꝛ. illius tn̄ cōditionalis an̄s ipſe aſſe
ruit in principio capituli: vt ſupra dictū eſt. Ruſus pau
lopoſt illa verbā Si aūt aliquid commune ⁊c̄. ſubdit. vl'r
quidē igiꝛ dictū eſt quid ſit aīa. ⁊ alia littera habet. Iam
diximus quid eſt aīa vniuerſaliter. ¶ Preterea. Philo T.c.7.
ſophus in ſequēti. c. ꝓbat ꝙ aīa eſt actus corporis et for T.cō.8.
ma. qꝛ ipſa eſt quo viuimus ſentimus mouemur ⁊ intelli T.c.24.
gimus. et ita loquiꝛ de itellectiua. vt ptꝫ: ſicut de alijs. cū
inter alias actiones ꝓprias ſatis ponat intelligere. etiam
pluries in illo. c. ¶ Item ſequēti. ſ. potentiarum aūt aīe. T.c.27.
vult ꝙ ſicut figure eſt vna diffinitio cōmunis ꝯueniēs cui
libet ſpeciei figure ⁊ nulli ꝓpria. ita ⁊ de aīa opꝫ eſſe com
munē diffinitionē conuenientē cuilibet partiū eius inter
quas expreſſe noīat intellectū: que diffinitio nulli illarꝫ ſit
propria. Et dicit ꝙ talis cōmunis diffinitio eſt illa quam
dedit. ſ. ꝙ eſt actus corporis ⁊c̄. ⁊ vt ipſe dicit Cōmē. met. Cō.30.
volens dare diffinitionē cōmunē aīe: ⁊ dimittēs predictā
deridendus eſt. Ex his oībus manifeſte ptꝫ ꝙ Philoſo
phus voluit illā diffinitionē ita cōpetere aīe intellectiue
ſicut alijs. ¶ Scḋm etiā dictū nō tollit rationē predictā:
qm̄ Philoſophus cū ait ꝙ de intellectu nihil adhuc ma
nifeſtū eſt. refert verbū ſuū ad vnum dubiū qḋ ſtatim pre
miſit. vcꝫ vtrū vnaqueꝗ partiū aīe ſit ſeparabilis: qḋ du
biū de qualicūꝗ ſeparatione intelligaꝛ ſm diuerſas ex
poſitiones que de hoc danꝛ non erat adhuc per Philoſo T.c.21.
phum declaratū de intellectu vtrum ſeparabilis eſſet. de
quibuſdā aūt alijs partibus aīe dicit ꝙ hoc manifeſtum
eſt ꝙ nō ſunt ſeparabiles ſicut imediate ſubdit ⁊ ante etiā
declarauit. ex diffinitione igitur illa quā Philoſophus
vult cōmnem eſſe omni aīe habeꝛ ꝙ intellectus eſt actus
corporis: ꝗuis adhuc nō eſſet declaratū vtrū eſſet actus
ſeparabilis. ¶ Secundo principaliter idē ꝓbatur ex dif
ferētia quā ipſe Philoſophus dat. 12. meta. inter cauſas
agētes et formales. dicit enī ꝙ cauſa agēs precedit illud
cuius eſt cauſa. nulla autē cauſa formalis precedit rem
cuius eſt cauſa formalis: ſed ſimul eſt cū ea. Quādo enī
inquit ſanaꝛ homo tūc eſt etiā ſanitas. ⁊ figura eree ſphe
re ſimul ⁊ erea ſphera. ⁊ Cōmen. etiā ibi exponēdo. cauſa T.c.16.
inquit agēs differt a formali: qꝛ agens ⁊ mouēs precedit et.7.
illud quod agitur ⁊ mouetur ab eo. formalis aūt ⁊ mate
rialis eſt cum generatione. Sed dubiū eſt ſm Philoſo
phum: vtrū aliqua talis cauſa. ſ. formalis remaneat poſt
corruptionem compoſiti. Si aūt inquit Philoſophus. et
poſterius aliquid manet perſcrutādum eſt. In quibuſdā
enī nihil ꝓhibet: vt ſi eſt aīa tale. ſ. remanens poſt. non om
nis ſed intellectus. omne nāꝗ impoſſibile forſan. Ex his
ptꝫ ꝙ Philoſophus opinatus eſt animā intellellectiuam
eſſe formalē cauſam alicuius. alias non eſſet dubiū: vtrū
aliqua cauſa formalis remaneat poſt. Si autē eſt cauſa
formalis. ſequitur ꝙ eſt forma dās eſſe. ſic enī accipit ibi
cauſam formalem. quod etiā confirmatur ex expoſitione
cōmenti. nam vbi littera noſtra habet. que autem vt ratio
ſimul. habet littera cōmēti. que aūt ſunt vniuerſalia ſunt

Digitized by Google

inſimul. ⁊ Commen. exponit. i. cauſe propter quas res ſit
omne ⁊ vnũ. vel vt aliqui libri habent: ꝓpter quas ſit ens
⁊ vnũ ſunt cũ eo ꝙ ꝑ ipſas ſit totũ ſimul cum talẽ diſpoſi-
tionẽ habeãt in cõgregato ſicut partes in toto. Sic ergo
ĩtellectus eſt cã formalis alicuius compoſiti: qd per eum
tãq̃ ꝑ formã eſt hoc vel illud. tale autẽ cõpoſitũ eſt ꝙ ho-
mo vocatur. igitur ⁊c. ¶ Nunc ſecundo ꝓbo ꝑ rõnem ꝙ
anima intellectiua ſit forma ſubſtãtialis hominis. et eſt
T.c.36. ratio cõmunis que ſumit a Philoſopho. 3. de anima. ho-
t.37. mo intelligit ⁊ non ſeipſo primo: neq; ꝑ materiã ſuam pri-
mo. igit ꝑ formã ſuã aliquã primo intelligit. et vltra. igi-
tur aĩa intellectiua eſt forma hoïs: ſed nõ accidẽtalis. igi-
tur ſubſtãtialis. Prima pars antecedẽtis nota per expe-
rientiam. experitur enim aliquis homo ſe intelligere. Se-
cunda pars ⁊ tertia etiã ſunt clare: cũ materia eiuſdẽ ra-
tionis ſit etiã in rebus carẽtibus naturaliter cognitione.
conſequentia prima etiã eſt euidens. qꝛ omnis oꝑatio cõ-
petens alicui cõpoſito cõpetit illi vel p̃ciſe ꝑ ſuã materiã
vel ꝑ ſuã formã p̃ciſe vel ꝑ vtraq;: cum preter hoc nihil ſit
eius. alioquin non plus competit ſibi q̃ cuilibet alteri.
¶ Secunda conſequentia eſt nota. ex quid nominis ani-
me intellectiue ſupra p̃miſſo. Minor proſyllogiſmi ꝓba-
tur: qꝛ forma ꝑ quã homo primo intelligit non ineſt homi-
ni accidẽtaliter. alias non ꝑ ſe. ſed accidentaliter eſſet po-
tens intelligere. nec etiã eſt accidens ꝑ ſe cõſequẽs ipm.
qꝛ omne tale conſequitur ipſum ratione alicuius. qd eſt
de eſſentia hominis. Si ergo illud quo primo ĩtelligit ho-
mo eſſet accidens hominis: iã ipſum non eſſet quo primo
intelligit. ſed illud ratiõe cuius ipſum competit homini.
vnde ſiue immediatũ principiũ intelligendi ſit ſubſtãtia
ſiue accidens. primum tamen principale eſt ſubſtantia.
Rñſio ꝓ ¶ Ad hãc ratiõem dicit a defenſoribus Cõmẽ. Auerro.
Auerro. ꝙ forma eſt duplex. quedã dãs eſſe et oꝑari. quedã dans
oꝑari tm̃. ¶ Secundo diſtinguunt de homine. nam vno
modo ſumitur pro eſſentia aliqua ꝑ ſe vna. ⁊ ſic eſt quedã
eſſentia cõpoſita ex corpore tãq̃ ex materia: et anima co-
gitatiua tañ ſpecifica eius forma. que etiã aliquãdo vt
dicũt vocat ab Ariſto. intellectus et ratio. Et aliqui etiã
doctores vocãt eã rõnẽ particularẽ. quia ipſa ſicut dicit
Cõmen. 5. Cõmen. recipit intentiones particulares tm̃: et diſcurrit
in illis. Alio modo ſumitur homo ꝓ quodã aggregato ex
homine primo modo ſumpto ⁊ anima intellectiua ſeu in-
tellectu ſibi coniuncto. ⁊ ſic non eſt ꝑ ſe vnum: q̃uis ſit ali-
quo modo plus q̃ per aggregatiõem ſimpliciter dictam
ꝓpter naturalẽ vnionẽ ⁊ inclinationẽ quã ſue partes ha-
bent adinuicem. ¶ Tertio. diſtinguunt de intelligere: nã
quoddã eſt intelligere particulariter: ⁊ illud eſt operatio
cogitatiue. quoddam eſt intelligere vniuerſaliter: ⁊ illud
eſt oꝑatio ꝓpria aĩe ĩtellectiue ſeu ĩtellect⁹ ꝓprie ſumpti.
¶ Ex his ad formã rõnis põt rñderi. cũ enim dicit ꝙ ho-
mo intelligit: ſi accipit intelligere ſecundo modo vera eſt
de homine ſecũdo modo accepto: non aũt de accepto pri-
mo modo. Et vlteri⁹ cõcedit ꝙ ꝑ ſuã formã appropriatã
⁊ dãtẽ oꝑari tm̃. non aũt ꝑ aliquã dãtẽ ſibi eſſe. qꝛ nec ho-
mo ſic ſumptus eſt aliquid ꝑ ſe vnũ. ſi vero accipit intelli-
gere primo modo. ſ. particulariter. vera eſt de homine pri-
mo modo ſumpto: ⁊ vltra ꝯcedit ꝙ ꝑ ſuã formã que vtiq;
eſt aĩa cogitatiua. ¶ Iſta rñſio deficit in p̃mo in hoc ꝙ
ponit aliquã formã dare oꝑari que non dat eſſe. nõ enim
eſt poſſibile ꝙ aliqua res operetur per aliquem tãq̃ per
principium operandi: quin per illã aliquo modo habeat
eſſe: ſicut impoſſibile eſt ꝙ aliquid calefiat per calorẽ ali-
quem niſi per illum ſit calidum. vnde ſi calor aliquis eſſet
ſeparatus nec alicui ĩhereret quãtũcũq; eſſet proximus
alicui vel indiſtans. non tamen illud calefieret per calo-
rem illum. eſto ꝙ calor ille calefaceret aliquid aliud. ſi-
cut vtiq; contingeret ſi haberet propinquum calefactibi-
le. vt Cõm. etiã concedit primo de generatione. ⁊ ita ge- Cõmẽ. 9.
neraliter per nullam formã aliquid põt agere niſi habeat
eſſe per illam. alias ſim̃ modo poſſet dici ꝙ veſtis ſentit: qꝛ
veſtitũ ſentit. et ꝙ corpus in quo locatur angel⁹ intelligit.
qꝛ angelus intelligit: qd nihil eſt. ¶ Confirmat ex intẽtio-
ne philoſophi. 2. de aĩa. vbi dicit actum primũ eſſe priorẽ T.cõ. 5.
actu ſecũdo. et ꝙ ſecũdus alicui ineſt. qꝛ illi ineſt primus. et. 5.
vnde ait. inexiſtere enim aĩam ⁊ ſomnus ⁊ vigilia eſt.
¶ Secũdo ſi hoc eſſet verũ ſequitur ꝙ per nullã operatio-
nem alicui⁹ aĩalis poſſet cõuinci ꝙ anima ei⁹ eſſet forma
dans illi eſſe. ſemꝑ enim dicit aduerſarius ꝙ illa aĩa dat
ei opera tm̃. et nulla dat eſſe. aut cõſtituit ineſſe ſpecifico.
¶ Preterea. Dicant mihi tales defenſores Auerro. quo
modo Magiſter ſui magiſtri. ſ. Philoſoph⁹ probat ꝙ aĩa
ſit act⁹ corporis ſi ipſa poteſt dare operari nõ dando eſſe.
ſicut eñ tu dicis ꝙ intellectiua dat operari tãtũ. et nõ eſt
actus corporis. ita dicã tibi ꝙ ſenſitiua leonis ⁊ etiã mo-
tiua dat ei operari tm̃. nec eſt actus ei⁹. certus ſum enim
ꝙ huius oppoſitũ non magis eſt euidẽs q̃ illius. ⁊ ita vt
pretangebatur de nulla ſufficienter probatur ꝙ ſit actus
corporis informans ⁊ dans eſſe cõpoſito. ¶ Secũdo defi-
cit ſolutio in eo ꝙ conſequẽter ponit: de illo hoïe aggrega-
to ⁊c. primo quidẽ: qꝛ ſequitur ꝙ non idẽ ipſe hõ qui intel-
ligit ꝑticulariter intelligit vniuerſaliter. nec econuerſo. pꝫ
cõſequentia: qꝛ nullũ aggregatũ eſt pars ſua. homo autẽ
intelligens ꝑticulariter ſm̃ iſtam ſolutionẽ eſt pars hoïs
aggregati: qui ĩtelligit vniuerſaliter. ſed cõſequens eſt cõ-
tra experientiã manifeſtam. experior enim ꝙ ego ipſe qui
intelligo ꝑticulariter intelligo vniuerſaliter. ⁊ ita puto ꝙ
ipſemet Auerro. experiebat. et quilibet poteſt expiri qui
diſcernere nouit inter intelligere vniuerſaliter ⁊ intellige-
re particulariter. ¶ Dices ꝙ ego experiẽs me intelligere
et vl̃r ⁊ ꝑticulariter ſum hõ aggregatus ⁊ per vnã mei
partẽ. ſ. per hoïem per ſe vnũ experior me ĩtelligere ꝑticu-
lariter. ⁊ per aliam ꝑtem. ſ. intellectũ experior me intelli-
gere vniuerſaliter. ¶ Cõtra. primo: qꝛ ꝙ aliquod aggre-
gatum experiat ſe aliqd operari ĩpropriiſſime dictuꝫ eſt.
alias poſſet dici ꝙ conuẽtus vel populus experit ſe ope-
rari id quod operatur vnus de conuẽtu vel de populo. et
ꝙ vniuerſum vel mũdus experitur ſe cognoſcere futura.
quia deus cognoſcit futura. quod nullus diceret.
¶ Secũdo aliqs homo ꝑ ſe vnus ĩ ſpecie humana poteſt
intelligere ꝑticulariter ꝑ formã ſibi dantẽ eſſe: ſicut cõce-
dit ſolutio. igit aliqs homo ꝑ ſe vn⁹ per formã ſibi dantẽ
eſſe põt intelligere vl̃r. pꝫ cõſequẽtia: qm̃ quicũq; intel-
ligit vl̃r. ita experit ſe intelligere quãdo intelligit. ⁊ ita
in ſua poteſtate habere hmõi oꝑationẽ ſicut aliqs expe-
riens ſe intelligere ꝑticulariter expiat ſe ſic intelligere et
hmõi oꝑationẽ hr̃e in ꝓpria ptãte. et ꝑ cõſequens illa oꝑa-
tia ita eſt a forma dante eſſe intelligenti. ⁊ ita intima ſibi:
ſicut eſt forma a qua eſt iſta. ⁊ ita ille intelligẽs eſt vn⁹ per
ſe hõ ſicut ⁊ iſte. aut ſi ꝓteruiter negat de iſto: ꝑiter negari
poterit de illo. ⁊ dici ꝙ nec aĩa cogitatiua cõſtituit aliqd
vnũ ꝑ ſe ſicut nec intellectiua. nec vnq̃ ꝓbabit oppoſitũ.
quin eque fortiter vel forti⁹ probet de intellectiua: cũ iſta
intellectio magis appareat ꝓpria hoï aut saltẽ non min⁹.
¶ Conſequẽter arguo cõtra modũ dicendi Cõmenta. de
cõtinuatione intellect⁹. ⁊ primo de ꝯtinuatione intellect⁹
poſſibilis. dicit enim ꝙ continuat nobis per pati ſeu reci-
pere. quia. ſ. recipit intentionẽ a ſpecie imaginata que eſt
in hoïe. ſi enim taliter p̃ciſe continuaret homini. ſequitur
ꝙ nec hõ p̃mo modo ſumpt⁹. nec hõ ſumpt⁹ ſcd̃o modo. ſ.
pro aggregato intelligeret. cuius oppoſitũ ipſe nitit ſalua-
re per talẽ continuationẽ. conſequẽtia declaratur. quia ſi
per talem continuationẽ precise intelligeret. eadem rõne
paries coloratus vel aggregatũ ex pariete ⁊ viſu videret.
quod nullus diceret: niſi qui oĩno vſu mentis careret: pꝫ

conſequētia.q: color exiſtens in pariete cauſat viſionē in
viſu:et viſus recipit ab ea. ❡ Preterea. Pri⁹ tēpore vel
natura aliq̄ cā operās habet principium operādi q̄ ope=
retur per illud.nā potētias prius accipimus.deinde ope
Cap.1. ratiões reddimus.vt dicitur.2.ethi.igitur prius aliquo
modo homo habet intellectū q̄ p ipm intelligat.igitur ꝛ
prius q̄ intellectionē intellectus recipiat. ꝛ p cōſequens
ante receptionem illā intellectus aliquo modo vnitus eſt
homini:aut ſi non. ſequitur ꝙ homo p ipm non intelligat.
❡ Preterea. Si aliquis puer portaretur extra cōſortiū
hominū ad locū inhabitatū et plurimū diſtātē.conſtat ꝙ
veniens ad etatē perfectā aliquid intelligeret et aliquas
veritates naturaliter cognoſceret:que non niſi p ītellectū
poſſunt apphēdi.igit̃ ſm iſtā viā eius ſpecies imaginata
intētionē cauſaret in intellectu poſſibili. Et q: nec in non
exiſtens nec in quātūlibet diſtās poteſt agere aliq̄ virtus
naturalis actione vera ſeu corporali ſeu ſpirituali.ſequi=
tur ꝙ vel tunc ibi de nouo cauſatur ītellectus qđ nec etiā
Cōmen.concederet:vel ꝙ ilic intellectus ꝑus exiſtens il=
luc aliūde accedat:q: abſq̧ rōne dictū apparet.vel ꝙ ibi
ꝑus erat. et hoc vel ſpontanee tm̄:qđ nō eſt dicēdū.alias
potuerat abfuiſſe ꝛ non aduenīſſe.ꝛ p ꝯſequēs in eius po
teſtate fuit vt ille puer nūq̄ ītelligeret: vel erat illi puero
naturaliter ꝑſens ꝛ ꝓximus.et tunc de tali coniunctione
naturali querendū eſt q̄lis ſit.nec apparet alia q̄ ꝯiūctio
forme ad materiā . Nec valet dicere ꝙ ſubſtātia ſpūalis
nulli eſt localiter ꝓpinqua aut diſtās: quoniā q̄uis ipſa
non circūſcriptiue ſeu dimenſiue ſit alicubi : quin tm̄ ipſa
ſit alicubi diffinitiue:qđ nō vbiq̧ nec Philoſophus nec
8.phyſi. Cōmen.negat.vnde motorem celeſtem dicunt eſſe deter=
cap.84. minate in circunferentia ſphere ad partem orientalem.
Cōmē.20 ❡ Preterea. Sup illo verbo Philoſophi.2.de anima.
Huc vero eſt ſm potentiā tēpore prior in vno eſt. vel ſm
iſtam aliā.indiuiduo eſt.dicit Cōmen.exponēdo.ſm opi.
enim noſtrā ꝛ Themiſtij ītellectus qui eſt in potētia ꝑus
cōtinuatur nobis q̄ ītellectus agēs. et opꝫ ꝙ ītelligat de
ꝑoritate etiā tēporis.alias nō exponeret textū. igit̃ opor=
tet eū dicere ꝙ intellect⁹ poſſibilis ſit homini huic demō=
ſtrato prius continuatus q̄ a phantaſmate eius aliquid
Cōmē.18. recipiat. ꝛ p ꝯſequēs oportet Cōmen.aſſignare aliā cōti=
nuationē priorē. Prima ꝯſequētia ꝓbat̃:q: ītellect⁹ poſ=
ſibilis ꝑus recipit q̄ agens abſtrahat.quinimmo ait ipſe.
ꝙ intellectus qui eſt abſtrahere intellectū ꝛ cauſare eum
neceſſe eſt vt ꝑcedat in nobis intellectū qui eſt recipe eū.
ꝛ cōmento.36.iſta inquit actio.ſ.cauſare intellecta ꝛ face
re ea eſt ꝑor in nobis q̄ actio que eſt intelligere. igitur in=
tellectus agēs ꝑus ſaltē cāliter cōtinuat̃ homini q̄ poſſi=
bilis aliqđ recipiat a phātaſmate eius. ꝛ p ꝯñs ipe poſſi=
bilis ꝑus ꝯtinuat̃ q̄ recipiat. ❡ Secūdo arguo ꝯtra con
tinuationē intellectus agentis cū homine.aut enim intel
ligenda eſt ꝑciſe ſm cōtactū vel ſimilitatem localem.aut
ſm contactū virtualē:qui eſt per actionem vnius in alte=
rū:aut per quēdā concurſum in cauſando eūdē effectum
cōmunem.aut per informationem verā.non enim appa=
ret alius modus poſſibilis naturaliter quo ſubſtātia ſpi=
ritualis poſſit concipi continuari cum homine.ſed nō po
teſt dici primum vt ſupra dictū eſt. de poſſibili ītellectu.
nec ſecundū:q: ſm Cōmen.nec phātaſma aliquid agit in
intellectum agentē:cum non ſit in potentia: nec econuer=
ſo intellectus agens quicq̄ agit in phātaſma.vt patet p
Cōmē.5. eūdem.3.de anima.cōtra Auēpace.nec tertium:qđ tamē
magis trahi poſſet ex dictis eius:q: tūc non vniretur ītel
lectus agens homini : vt lumen exiſtens in medio colora=
to corpori.ſimul enim et indiuiſe cōcurrunt ad cauſandū
viſionem ſicut phantaſma cum intellectu agente ad cau=
ſandum ſpeciem vel intellectiōem. ❡ Preterea. Si duo
agentia partialia cōcauſent non ex hoc ſic dicitur vnum

forma alterius aut aggregati ex eis:neq̧ aggregatū aut
altera pars dicitur agere per alterā ſicut per ſuā formā.
ꝛ tamen hec dicitur agere per intellectum agentem ſicut
per propriā formā ſm Cōmē.3.de anima .ſic ergo patet ꝙ Cōmē.36.
talis modus continuationis vel vnionis intellectus cum
homine nō ſufficit ad ſaluādum ꝙ homo poſſit intellige=
re quēadmodum ſe intelligere experitur.et neceſſe eſt po
nere quātū ex his que naturaliter cōprehendimus ꝙ ani
ma intellectiua ſit vere forma p quā homo eſt homo. Nec
obſtat ꝙ quidā theologi inducunt de Chriſto:qui per di
uinitatem intelligit et cognoſcit omnia. et tamen diuini=
tas non eſt forma informās Chriſti humanitatē:q: q̄uis
diuinitas nō ſic informat humanitatem:nihilominus ta=
men licet modo incōprehenſibilia a nobis cū ipſa huma=
nitate conſtituit vnum ſuppoſitum ita per ſe vnum ſicut
aliquod creatum ſuppoſitum. ꝛ ita vere illud conſtitutū
benedictum qđ Chriſtus vocatur eſt deus per diuinita=
tem ſicut animal aliquod vere eſt animal per ſuā animā.
Sed in propoſito ſm viā Cōmen.nō poteſt ſaluari ꝙ ho=
mo ſit ſic vnus aut ſit homo per animā ītellectiuā .neq̧ p
aliquā aliā viā nobis naturaliter cōprehēſibilem:niſi po=
natur ꝙ anima intellectiua informet corpus humanum
q̄uis in multis conditionib⁹ differenter ab alijs formis.
❡ Contra concluſionē iſtā arguo multipliciter. Primo
ſic.omne recipiens oportet eſſe denudatū a natura ſpeci=
fica recepti. Sed intellectus noſter eſt receptiuus omniū
formarū materialium.igitur eſt denudatus a natura cu=
iuſlibet forme materialis. ꝛ vltra.igitur ipſe nō eſt forma
materialis. Maior patet:tum q: alias idem eſſet recepti=
uum ſui ꝛ eſſet mouens ꝛ motum:tum per inductionē. vi
ſus enim recipiens coloritatem neceſſe eſt vt careat colo
re:ꝛ auditus recipiens ſonum careat ſono.hāc rationem
innuit Philoſophus.3.de aīa.cum ait.neceſſe vtiq̧ quo=
niā oīa intelligit immixtū eſſe.et ita format eā ibi Commē. T.c.4.
❡ Secundo.ſi intellectus eſſet forma corporis.ſequere= cō.4.ꝛ.19.
tur ꝙ ipſe eſſet forma cōplexionalis vel addita cōplexio=
ni.ꝛ p conſequens virtus organica.conſequēs falſum.cō
ſequētia ꝓbat̃. quoniā vt dicit Cōmen.omnis virtus in
corpore cōpoſito aut attribuitur ꝑmis qualitatib⁹.ſ.for=
me cōplexionis.aut erit virtus exiſtēs in forma cōplexio
nabili:ꝛ ſic neceſſario erit aīa organica.hāc etiam innuit T.ꝛ.c.6.
Philoſophus in illa parte.vñ neq̧ miſceri. ꝛ Cōmē.ibi.
❡ Tertio.tunc intellectus trāſmutaret̃ a ſuo obiecto. et
p ꝯſeqnēs in intelligendo debilitaret̃: ꝛ ſimiliter ab excel
lēti obiecto corrūperetur:qđ eſt falſum.conſequētia pro=
batur:q: omnis virtus recepta in corpore trāſmutat̃ ſm
ꝙ ſuū recipiēs.ſ.corpus trāſmutat̃.et hāc ponit Cōmen. Cōmē.7.
❡ Quarto.nulla potentia iudicās infinita ꝛ etiā vniuer
ſalia eſt forma corporis.intellectus eſt huiuſmodi.iudi=
camus enim per ipſum vt ait Cōmen.infinita in propoſi= Cōmē.36
tione vniuerſali.igitur ꝛc.maior patet:quia omnis virt⁹ 3.ꝛ.19.
mixta iudicat indiuidualiter et finita tm̄ vt patet īducti=
ue.ꝛ hāc ponit Cōmēto.19. ❡ Quinto.ab alijs ſic argui=
tur.omnis forma corporis extenditur extenſione corpo=
ris.intellectus non extenditur.igitur ꝛc. Maior probat̃.
Primo.q: ꝑfectio et ꝑfectibile ſunt correlatiua. Vno au
tem correlatiuoꝝ multiplicato multiplicatur reliquum.
igitur ſi perfectibile habet partes.et perfectio etiā habe=
bit partes correſpondenter. Secundo.q: omne qđ cōpe=
tit toti per ſe neceſſario competit cuilibet parti ſaltem ſe=
cundario . Sed eſſe extenſum per ſe competit homini ſi=
cut et cuilibet alij aſſignat. Tertio.ex intentione Philo=
ſophi.8.phyſi.ibi enim probat ꝙ primus motor nō eſt vir T.c.78.
tus in magnitudine . q: tunc pars virtutis moueret par=
tem mobilis in tempore finito ꝛc. vbi ſupponit tāq̄ neceſ=
ſario conſequens ꝙ haberet partem et partem ſm exten=
ſionem. et idem vult ibidem Commen. vnde deridet eos

Digitized by Google

qui reprehendunt Ariſto. in hoc ꝙ accipit partem virtu-
tis in arguēdo: cum illa ſit indiuiſibilis. nam vt ait: omni
forme in corpore conuenit diuiſibilitas. Quobrem illa vir-
tus ſi erit in materia erit diuiſibilis. ¶ Cōfirmatur: quo-
niam aut anima adueniret materie mediante quātitate:
et tunc neceſſario extenderetur: eo ꝙ reciperetur in quā-
to. et omne qd̓ recipitur: recipitur per modum recipien-
tis: aut adueniret immediate materie: et tunc ſequitur ꝙ
quantitas adueniat toti compoſito ex materia et anima
intellectiua. et tunc fortius idem ſequitur. quia omne in-
formatum quantitate neceſſe eſt eſſe quātum. et per con-
ſequens extenſum. ¶ Sexto. omnis forma que eſt perfe-
ctio materie educitur de potentia materie. anima intelle
ctiua non educitur de potentia materie: quia ſm theolo-
gos ipſa creatur. et ſm Philoſophos ipſa aduenit corpo
ri ab extra. Maior probatur: quia educi de potentia ma-
terie non eſt aliud ꝙ imperfectum deduci ad perfectum
eſſe: et perfectibile ad actum. ¶ Septimo. omnis forma
corporis eſt corruptibilis ad corruptionem cōpoſiti. ani-
ma intellectiua non eſt corruptibilis. igiṫ ⁊c̃. Maior pro-
batur: quia ad corruptionē compoſiti neceſſe eſt aliquod
eius intrinſecū principiū deſinere eſſe. alioquin ſi quodli
bet principium intrinſecum remaneret: tota eſſentia eius
remaneret: ac per hoc et ipſum: et ſic non corrumperetur.
Conſtat autem ꝙ materia hominis non corrumpitur. igi
tur et forma. ¶ Octauo. omnis forma corporis commu-
nicat corpori ſuum effectum formalē. viſio enim quia eſt
perfectio oculi cōmunicat ei ſuum effectum formalem. ⁊
ideo hec eſt vera. oculus videt et albedo cōmunicat cor-
pori eſſe albū. ⁊ ſic patet in omnibus inducendo: ſed intel
lectus non communicat corpori ſuum effectum forma-
lem. non enim hec eſt vera. corpus intelligit. igitur ⁊c̃.
¶ Confirmatur: quia cuius operatio eſt abſtracta et di-
uiſa a corpore non eſt forma corporis. Sed intelligere eſt
abſtractum a corpore. nam corpus non intelligit. igitur
⁊c̃. Maior probatur: quia accidēs non poteſt eſſe abſtra-
T.c.36. ctius ſuo ſubiecto. vnde Philoſophus. 3. phyſicorū. con-
tra antiquos ponentes infinitum ſeparatum a ſenſibilibꝰ
arguit hoc eſſe impoſſibile per hoc: quoniam paſſio ⁊ ac-
cidens non eſt magis ſeparatum ꝙ ſuum ſubiectum.
Subiectum autem infinitum eſt numerus vel magnitu-
Cōmē.36. do: que non ſunt ſeparata. Idem ibi Commen. ¶ Ad pri
mam. omne recipiens ⁊c̃. dico ꝙ illa propoſitio poteſt ha
bere duplicem ſenſum ſm ꝙ receptum dupliciter poteſt
accipi. ſcilicet pro eo ꝙ formaliter recipitur in alio vt in
ſubiecto. Alio modo pro recepto obiectiue: quemadmo-
dum potentia dicitur recipere ſuum obiectum. Si pri-
mo mō adhuc recipiens denudari a natura ſpeciei ipſius
recepti poteſt dupliciter intelligi. Uno modo ꝙ ipſum
recipiens non ſit eiuſdem nature ſpecifice cum ipſo rece-
pto: et in iſto ſenſu poteſt propoſitio concedi. et minor ne-
ganda eſt. non enim intellectus in ſe formaliter recipit
omnem formam materialem. ¶ Alio modo ꝙ ipſum reci
piens non habeat in ſe aliquid eiuſdem ſpeciei cum re-
cepto: et ſic eſt propoſitio falſa. inſtantia patet. quod eſt
habens in ſe vnam ſpeciem coloris: adhuc cum illa po-
teſt aliam eiuſdem rationis recipere. Si vero intelliga-
tur de recepto obiectiue: ſicut magis videtur intelligere
Cōmē.4. Commenta. per probationem quam addit deducens ad
hoc ꝙ idem erit mouens et motum: etiam nego propoſi-
tionem. nam non ſolum idem ſpecie: ſed idem numero po-
teſt mouere ſeipſum et agere in ſe: ſicut patet de intelle-
ctu cum intelligit ſe: et graui ſe mouente. et infra. et de
alijs oſtendetur.
T.c.4. ¶ Pro intentione autem Philoſophi dicentis intelle-
ctum eſſe corpori immixtum et ſeparatum ⁊ abſtractum
et ſimilia verba. Dicendum ꝙ formam aliquam eſſe
materie mixtā dupliciter poteſt intelligi. Uno modo cō-
muniter: vt ſcilicet omnis forma cōiuncta materie ⁊ eam
informās dicatur forma materialis mixta materie. Alio
modo ſpecialiter: vt ea tantum dicatur materialis ⁊ mix-
ta que cum hoc ꝙ informat materiam ſubiacet etiam le-
gibus et conditionibus materie: vtpote: quia extenditur
ſm extenſionem materie: et per eius tranſmutationem na
turalem educitur de potentia ad actum: et hoc ſecundo
modo proprie ſoliti ſumus aliquas formas dicere mate-
riales diſtinguendo contra immateriales et ſpirituales
formas. Cum Philoſophus ergo dicit intellectū eſſe im-
mixtum et ſeparatum: intelligit ſecundo modo: ⁊ non pri-
mo / vel forte negat eum eſſe mixtum ex diuerſis miſcibili
bus: quēadmodum antiqui aliqui putauerunt animam
ex omnibus eſſe mixtam: vt omnia cognoſceret. ¶ Ad ſe-
cundam rationem neganda eſt conſequentia. quia proba
tio non valet de forma vniuerſaliter: ſed ſi ſit vera: verita-
tem habet de forma que educitur per naturalem trāſmu-
tationem de potentia materie. ¶ Ad tertiam conſequen-
tia eſt neganda. et ad probationem dicendum ꝙ propoſi-
tio aſſumpta non eſt vera de forma non extenſa / neqꝫ orga
nica / neqꝫ per tranſmutationem naturalem materie non
adducta: qualis eſt anima intellectiua. ¶ Ad quartam
maior neganda eſt loquendo vniuerſaliter de forma / nec
illa inductio valet: cum fiat tantum in virtutibus mixtis
ſecūdo modo. ¶ Ad quintam etiam nego maiorem. et ad
primam probationem dicendum ꝙ nihil valet. nam con-
ſtat ꝙ creator et creatura dicuntur relatiue: tamen non
multiplicatur creator ad multitudinem creature. ita etiā
multorum ſeruorum vnus eſt dominus et multorum fi-
liorum vnus eſt pater. et tamen hec correlatiua ſunt. ⁊ ita
in multis alijs propoſitio illa capit inſtantiam.
¶ Ad ſecūdam probationem: qua dicitur: ꝙ omne quod
competit toti per ſe neceſſario competit cuilibet parti. di-
cendum ꝙ propoſitio eſt falſa. nam leoni et equo: et ſic de
alijs ſpeciebus animalis competit per ſe eſſe corruptibi-
le: quod tamen non competit materie eius.
¶ Item competit eſſe animal ⁊ animatum. et tamen ani-
ma eius / nec eſt animal / nec animata. ⁊ ita in multis alijs
dari poſſet inſtantia. ¶ Ad tertiam probationem dicen-
dum: ꝙ ratio illa Philoſophi non indiget illo ſenſu de to
to ⁊ parte: ſed ſufficit ſibi ꝙ per partem virtutis intelliga-
tur alia minor virtus. et per partem mobilis aliud mobi-
le minus: et ſic melius et clarius procedit ratio illa ad cō- T.c.7.
cludendū omnimodam abſtractionem motoris a magni- 8.phy.
tudine: ſicut concludere intendit. Utrum autem hoc ef-
ficaciter concludat / vel non. dubium eſt. De dicto vero
Commenta. non eſt curandum in hoc. nam pro certo ipſe
non putauit ꝙ aliquis poſſet eſſe actus / vel forma mate-
rie quin extenderetur extenſione illius: et in hoc ipſe de-
ceptus eſt.
¶ Ad confirmationem dicendum ꝙ tam anima / ꝙ quā-
titas: ſuppoſito ꝙ quantitas ſit alia res a materia imme-
diate informat materiam. dico tamen ꝙ anima vere infor
mat materiam quātum nec tamen ipſa eſt quanta.
¶ Cum ꝯtra hoc aſſumiṫ ꝙ omne qd̓ recipitur in alio re-
cipitur per modum recipientis. dicendum ꝙ iſta propoſi
tio que a multis plurium aſſumitur quaſi maxima. ſi ve-
ritatem debeat habere intelligenda eſt ſic. omne qd̓ reci-
pitur recipitur ⁊c̃. id eſt ſm ꝙ recipiens eſt aptum recipe
re. non autem ꝙ ſit tale quale eſt recipiens ſaltem ſm om-
nes conditiones recipientis. Inſtantias enim innumera-
biles haberet. conſtat enim ꝙ in corruptibili materia re-
cipitur corruptibilis forma: et in vaſe denſo frigido ⁊ ſic-
co recipitur aer rarus calidus et humidus. et ideo ꝙuis
in quibuſdam quedam recepta conformentur recipienti-
bus: ſicut aq̄ et alia fluida configurātur ſm figuras reci-

Digitized by Google

pientium. non tamen omnia. nec iſta etiam in omnibus recipientibus conformantur.

¶ Ad ſextū nego maiorē. ad ꝓbationem dicēdum ꝙ non omne quod eſt actu in materia poſtꝗ̄ fuit in ea tantum in potentia dicitur educi de potentia materie. iuxta ſenſum qui in tali dicto ſolet haberi. Sed illud tantū quod ꝑ naturales tranſmutationes materie per naturale agens exit ad actum: quod non contingit anime intellectiue.

¶ Ad ſeptimū etiam maior eſt neganda. ¶ Ad probationem dicēdum ꝙ poſſibile eſt compoſitum vere corrumpi, eſto ꝙ nulla pars eius corrumpatur: τ hoc per ſolā diſſolutionem ipſi⁹ et ſeparationem partis a parte. vnde ſi aliquod corpus continuū. verbi gratia. lignum. a. ſecetur in duas partes aut plures. eſto ꝙ omnes remaneant in rerū natura. non tamen remanet. a. quia non qualitercūꝗ exiſtentes: ſed cōtinue ſunt ille partes. a. ita in propoſito non qualitercunꝗ ſint anima et corpus ipſa ſunt homo. Sed anima informans corpus et actuans et corpus informatum τ actuatum per animam ſunt homo.

¶ Ad octauū dicēdum: ꝙ ſi per effectum formalem aliqua res intelligi debeat: non poteſt congrue alia intelligi ꝗ̄ materia vel cōpoſitum: τ ſiue hoc ſiue illud patet quid in ꝓpoſito eſſet dicēdum. Si vero ꝑ effectum formalem intelligatur determinatio ſumpta a forma ſicut videtur argumētum accipere: τ multi in tali ſenſu vtuntur huiuſmodi termino. dicēdum ꝙ proprie loquēdo maior non eſt vera niſi de formis accidētalibus: nō tamen de omnibus fortaſſis: ratio eſt qꝛ forme ſubſtantiales dant eſſe hoc vel illud ſeu per ipſas aliqd eſt hoc vel illd vt ſupra tangebatur. Id autē quod per formā eſt hoc vel illud. vbi gratia. ignis vel aqua leo vel ceruus aut aliquod aliorum nō eſt materia illius forme. Sed compoſitum ex vtraꝗ. et ideo iuxta illum modum loquendi non materie ſed compoſito forma ſubſtantialis dat ſuum formalem effectum.

¶ Accidētales vō forme: qꝛ dant eſſe tale vel tale vt albū vel calidum et hmōi ꝙ vere cōpetit ſubiecto forme. ideo dici debet ꝙ ſuum formalem effectum dent ſubiecto.

¶ Ad cōfirmationē cum dicit operatio eſt abſtracta τc̄. dicendum ꝙ operationē eſſe abſtractam a corpore poteſt intelligi dupliciter. vno modo ſic ꝙ nec principium quo ſuſceptiuum vel elicitiuum eius ſit corpus nec etiam principium quod: ſit per ſe ex corpore cōſtitutum. τ iſto modo concedo maiorē. et dico ꝙ intelligere hominis vel anime intellectiue coniuncte nō eſt ſic abſtractum: quoniā principium ꝙ talis operationis eſt ipſe homo: cuius ꝑ ſe pars eſt corpus: imo forſitan non proprie anima coniuncta: ſed homo tantū dicitur intelligere. iuxta illud philoſophi ꝑmo de anima. dicere iraſci animam ſimile eſt ac ſi aliquis dicat eam texere vel edificare. Melius autē fortaſſis eſt non dicere animā miſereri aut addiſcere aut intelligere. ſed hominem anima. i. per animā et non eſt dubiū ꝙ accipit intelligere ſm qd eſt operatio intellectus proprie dicti vt patet ex ſequentia textus. ſimilem ſententiam innuit Auguſtin⁹. 2. de lib. ar. vbi ait. Memoria nō ſolū aliorū: ſed etiā ſui meminit vel potius nos τc̄. et etiam ipſam per ipſam meminim⁹. alio modo poteſt intelligi operationem eſſe abſtractam a corpore. ideo preciſe: quia corpus nō eſt eius principium quo: ſuſceptiuum vel elicitiuum. Et in iſto ſenſu dico maiorem eſſe falſam. nec eſt inconueniens alicuius operationem τ accidens eo eſſe abſtractius iſto modo: videlicet ꝙ ipſum informet corpus τ eius accidēs informet ipſum: et non corpus. et ita dico de intelligere. Et quod plus eſt aliqui etiam idem dicūt de qualibet hominis ſenſatione. τ ſm illam opinionem que quālibet animam ſenſitiuam in alijs etiam ab homine dicit eſſe intenſam τ totam in qualibet parte. Idem eſſet dicendum de ſenſationibus eius: quod alij dicunt de ſenſationibus

T.c.64.

Cap.36.

hominis. Et ego de intelligere pro nunc de alijs non diffiniens. Incōueniens autem foret dicere ꝙ accidens ſit abſtractius a ſuo ſubiecto ꝗ̄ eius ſubiectum a ſuo ſubiecto: aut ꝙ accidens eſſet per ſe ſubſiſtens vel magis aptū per ſe ſubſiſtere ꝗ̄ ſuum ſubiectum. neutrum autem dico in propoſito. et ad ſimilem ſenſum procedit aliqualiter intentio philoſophi vbi allegatur. nam principaliter intendit probare ꝙ infinitum non eſt ſubſtantia per ſe exiſtens 3.phy. ſicut clare patet ex textu et cōmento. T.c.36.

Quātum ad ſecūdum articulum eſt opi. Auerro. ꝙ idem intellectus numero eſt omniuꝫ hominum τ non alius vnius hominis τ alius alteri⁹. hoc Cōmē.5. autem ꝓbat ipſe. 3. de anima ſic ꝑmo: quia ſi detur oppoſitum ſequitur ꝙ intellectus ſit aliquid hoc. i. aliquid ſingulare demonſtratū infra ſpeciem τ non natura ſimpliciter. τ ſm hoc erit intētio intellecta in potentia. τ per conſequens erit mouēs vel potens mouere intellectū ad intentionem intellectam in actu ſiue ad intellectionem. τ ſic ſequitur ꝙ intellectus recipiet τ mouebit ſeipſum: quod eſt impoſſibile. ¶ Secūdo ſi ſit ſic ſingularis τ indiuiduus non recipiet intētiones vniuerſales: ſed ſingulares tantū: ſed hoc eſt falſum: qꝛ tunc intellect⁹ eſſet ſenſus. conſequētia ꝓbatur: quia ſi recipiēs eſt ſingulare ſignatum: etiam receptum eſt ſingulare. alias ita poſſet dici ꝙ ſenſus recipiet intentiones vniuerſales. ¶ Tertio ſequitur: ꝙ res intelecta apud me τ apud te ſit vna in ſpecie: τ due in indiuiduo: et ſic res intellecta habebit rem intellectam: et ſic procedit in infinitum. hec ſunt verba eius: et puto ꝙ per rem intellectam intelligit conceptum rei exiſtentem in intellectu vt ratio ſit hec. ſequitur ꝙ cōceptus de aliqua re. verbi gratia. de roſa exiſtēs in intellectu meo: et cōceptus de roſa exiſtens in intellectu tuo erunt vnus ſpecifice: et duo numeraliter: et cum a quibuſlibet eiuſdem ſpeciei poſſit abſtrahi conceptus vnus communis potero ab eis alium conceptuꝫ abſtrahere: τ tu ſimiliter. Et iterum iſte conceptus ſecūdus in me eſt alius a tuo: τ tamē eiuſdem ſpeciei ei. τ per conſequēs ab eis iterum alius poterit abſtrahi: τ ſic in infinitum. Prima conſequētia probatur ex eo: ꝙ impoſſibile eſt ꝙ vnus cōceptus numero ſit ſimul ex diuerſis intellectibus ſubiectiue.

¶ Quarto ſequitur ꝙ diſcipulus non poterit addiſcere aliquid a magiſtro: quod eſt contra experientiam. conſequentia probatur: qꝛ vel addiſceret acquirendo eandem ſcientiam numero quam habet magiſter: vel acquirendo aliam cauſatam a ſciētia magiſtri. non primo modo: quia non eſt poſſibile vt eadem ſcientia ſit in duobus hominibus niſi in eis ſit idem ſubiectum ſcientie: quod data hypotheſi de diuerſitate intellectuum non eſt in propoſito. nec ſecūdo modo: quia tunc ſcientia magiſtri eſſet virtus generans τ cauſans ſciētiam in diſcipulo ad modum ſm quem iſte ignis generat alium ignem ſibi ſimilem in ſpecie: quod eſt impoſſibile.

¶ Quinto poteſt argui ſm principia philoſophi et Cōmenta. nam cōſtat ꝙ intellectus eſt incorruptibilis τ infiniti homines ſm opinionē eorum fuerunt. Si igitur non eſſet vnus intellectus omnium: ſed cuiuſlibet eēt proprius intellectus actu. eſſent intellectus infiniti. et licet ſm veritatem falſum ſit infinitos homines fuiſſe: poſſibile tamen fuit ſic fuiſſe vt in prima. diſt. probatum fuit. Si autem infiniti iam fuiſſent actu eſſent anime infinite. quod eſt impoſſibile.

¶ Iſtā opinionē falſam eſſe nō ſolū ſtat in veritate fidei noſtre. Sed etiam ex euidēti ratione. Et primo quidē per rationem Auguſt. 2. de lib. arb. vbi primo probat ꝙ vnuſquiſꝗ hominum habet proprium ſenſum exteriorem. et Cap.12. non eſt vnus plurium. deinde hoc ipſum probat de ſenſu interiori quo quis ſe videre aut alias ſentire ſentit,

Digitized by Google

Poſtremo hoc etiam probat de intellectu in ratione ipſa. vnde ex verbis ſuis poteſt ratio duplex formari.

¶ Prima eſt talis. poſſibile eſt me aliqd intelligere illud te non intelligente. igitur intellectus meus non eſt intellectus tuus. antecedens notū eſt ex experientia. conſequētia ꝓbatur: quia ſi intellectus meus eſt intellectus tuus. igitur omnis intellectio mea eſt intellectio tua. et vltra. igitur omne quod intelligo tu intelligis. hoc enim eſt homini aliquā rem intelligere quod eius itellectionem in ſe habere ſubiectiue. ¶ Secūdo ego poſſum ſcire me aliqd intelligere te non potente naturaliter ſcire ꝙ ego intelligam. igitur intellectus meus nō eſt intellectus tuus. antecedens etam per experientiam notum eſt. nam nullus poteſt naturaliter noſſe cogitatiōes alterius ſeu quid alius cogitet. cōſequentia probatur ſicut prior: qꝛ ſi intellectus meus eſt tuus. igitur cogitatio mea qua cognoſco me intelligere eſt etiam tua. nā ideo eſt mea ⁊ per illam cognoſco: quia ipſa eſt in intellectu meo. Si ergo eſt in intellectu tuo. cōſequens eſt ꝙ tu per illam cognoſcas me intelligere ſicut ⁊ ego cognoſco. Has rationes breuiter abſq ꝓbatione conſequētiarū: eo ꝙ ſtatim poſſunt occurrere: ſimul tangit Auguſtin⁹ in his verbis. nōne vnuſquiſq noſtrum habet ſuam rationem quandoquidem fieri poteſt vt ego aliquid intelligam cum tu id nō intelligis. hec eſt prima: et cōtinuo ad ſecūdam: nec vtrū intelligam tu ſcire poſſis Ego autē ſciam. ⁊ tunc in perſona diſcipuli reſpondens. Manifeſtū inquit etiam eſt rationabiles mētes ſingulos quoſq noſtrum ſingulas habere. Sed hanc cōſequētiam vitare nititur. Cōmenta. vbi ſupra. ⁊ eſt ſententia eius ꝙ non obſtante vnitate intellectus in me ⁊ in te: aliqd quod tu non intelligis ego poſſum intelligere: quoniam nec ego intelligo nec tu per aliquam intellectionem niſi quatenus illa tibi vel mihi copulatur per phantaſma ſeu intentionem imaginatam que eſt in te vel in me. copulatur autem per huiuſmodi ſpeciem: quia ipſa mouet intellectum ad intellectionē ipſam. Et quia poſſibile eſt phantaſma meū mouere ad intellectionem. tuo vero nō mouente ad illam poſſibile eſt me aliqd intelligere te illud non intelligente. et per hoc poſſet ad formā rationis facte reſponderi negādo quod ſequatur: vt ſi intellectus meus eſt tuus: omnis intellectio mea ſit intellectio tua: quoniā intellectio mea eſt intellectio mea: qꝛ ad eam mouet me phantaſma meū: quod ita eſt meum ꝙ nō eſt tuum. ⁊ ſimiliter itellectio tua eſt intellectio tua: quia ad eum mouet phantaſma tuum: et quia ad aliquā mouet meum phantaſma tuo nō mouente ad illam: aliqua intellectio eſt mea itellectio. ⁊ per eam intelligo que nō eſt tua intellectio: nec tu per eā intelligis.

¶ Aliter iuxta ſententiam eiuſdem aliqui videnꝶ reſpondere: videlicet ꝙ ꝗuis intellect⁹ meus ſit intellect⁹ tuus. non tamen eodem modo eſt meus: et tuus: quia non eque perfecte tibi ⁊ mihi copulatur. ⁊ ideo nō oportet vt omne quod intelligis per illum ego intelligam: nec econuerſo.

¶ Neutra reſponſio ſufficiens eſt. ⁊ de prima patet p̄mo: quia ſm ipſam ſequitur ꝙ ſi tu rem aliquā intelligis quā ego non intelligo: ego non poſſum illam intelligere te perſeuerante in intellectione eius: cui⁹ oppoſitum docet experientia. cōſequentiam declaro. ſi detur oppoſitū. igitur phantaſma meū mouebit intellectum ad intellectionem. aut igitur ad eandem ad quā mouet tuum: vel ad aliam. non ad eandem: quia ipſum non poteſt agere ꝙ iam actu per aliud actum eſt. nec ad aliam: quia vel ad aliam non componentem cum prima vel componentem. et per conſequens conſtituentem intenſiorem et perfectiorem intellectionem non poteſt dari. Secūdum: quia tunc ſequitur ꝙ ex eo ꝙ illud intelligerem tu perfectius intelligeres ꝗ prius intelligeres. nam intelligeres perfectiori itellectione. Niſi dicatur ꝙ non intelligeres tota intellectione: ſed parte eius tñ: quod eſt abſurdum. nec poteſt ſm Cōmen. dari primum: quia tunc in te/ vel in me poſſent eſſe diuerſe intellectiones ⁊ conceptus ſm numerum et eiuſdē ſpeciei. contra illud ad quod nititur ipſe Cōmen. deducere in tertia ſua ratione ſupra poſita. nec poteſt dici ꝙ meum phantaſma mouet ad eādem intellectionem non quidem producendo ipſam/ aut faciēdo ipſam eſſe poſtꝗ nō fuit ſed faciendo ipſam eſſe intellectionē meā poſtꝗ non fuit mea. Quia ſi ſic eſſet ſequeretur ꝙ nec ipſum phantaſma meum/ nec intellectus agens ſimul eo concurrēs eſſet verum agens. ſed vtrūq diceretur agens ſm metaphoram tñ ⁊ ſimilitudinem. cuius oppoſitum ipſe vult in eodem cōmento. et infra. ad hoc tanꝗ ad inconueniens deducit Themiſtium. Cō.14 ¶ Preterea. Poſito ꝙ ego intelligam per eandem intellectionē qua ⁊ tu prius intelligebas/ aut nō potero perſeuerare in eadē intellectione te deſinente illā rem per illam intellectionem intelligere. quod eſt contra experientiam/ aut ſi ſic eadem ratione ⁊ alius poſt me: et ſic in eternum per eandem intellectionem numero a quibuſlibet hoībus illa res intelligeretur. et per conſequens etiam per eādem ſimul intelligunt oēs qui illā rem intelligunt ⁊ intellexerūt: ⁊ ſic non ſolū intellectus agēs ⁊ poſſibilis ſunt ſm ipſum eterni. ſed etiā ⁊ ipſa intellectio. ⁊ per conſequēs etiā intellectus ſpeculatiuus: ⁊ nihil eſt ibi vere factū. Cuius oppoſitū ex intētione preallegatis cōmētis nititur defenſare. ¶ Preterea. Quero quomodo illa intellectio fit mea. aut eni fit mea tanꝗ agentis. ⁊ pꝫ per reſponſionē ꝙ non/ aut tanꝗ recipiētis/ ⁊ nec hoc dici poteſt: qꝛ non recipio eam niſi per intellectū ⁊ ipſa prius erat in intellectu. igitur nullo modo fit mea. ⁊ per conſequens nec per ipſum intelligo/ nec poteſt dici ꝙ fit mea: qꝛ phantaſmate intellectus plus/ vel alio modo mihi de nouo copulatur: qꝛ tunc queſtio redit. quomodo copuleꝶ de nouo intellectus: ſi nihil noui fit in ipſo/ nec in phantaſmate. cū tñ copulatio illa ſm Cōmenta. intelligatur per preciſam actionem phātaſmatis in intellectu. ¶ Secundo non valet illa ſolutio: qꝛ ſm eam ſequitur ꝙ nichil poſſumus intelligere niſi cuius intellectionē phantaſma cauſet: quod eſt manifeſte per experientiam falſum. nam intelligimus intellectiones: ⁊ dilectiones noſtras ⁊ preteritas ⁊ preſentes: quarum tamen nullum eſt oīno phātaſma ſenſibile de quali phantaſmate tñ nunc eſt ſermo. Item prime ꝓpoſitiones que nobis naturaliter eueniunt in mentem: vt ipſemet Cōmen. dicit. 3. de aīa. verbi gratia. Quodlibet aut eſt/ aut nō eſt. intelligimus nos. ⁊ tamē eoꝝ intellectiones nulla phātaſmata cauſant. non igitur per aliquā intellectionē intelligimus: qꝛ ad illa mouet noſtrum phātaſma: ſed qꝛ ipſa eſt in noſtro intellectu ⁊ illā informat. vnde hoc preciſe poſito intelligimus per ipſam. Cō.4 ¶ Preterea. Ipſa principalis ratio poteſt formari ſpecialiter de intellectione taliū ſpiritualiū rerū non habētium phātaſmata ſenſibilia: et ſimiliter veritatū cōplexarum quarū notitiā non recipimus a phātaſmate. nam ⁊ quodlibet taliū te non intelligente ego intelligo ⁊ non ecōtra. ¶ Preterea. Poſito ꝙ ſimul intelligamus roſam. poſſibile eſt ꝙ ego intelligam me intelligere roſam: te non intelligente: et ꝙ intelligam roſam. ⁊ iſtam intellectionem reflexā nō cauſat phātaſma roſe. ſed ipſa cognitio recta roſe. Si ergo ⁊ mea cognitio roſe et cognitio reflexa eiuſdem eſt in te/ ſeu in tuo intellectu. vt quid ergo tu non intelligis me intelligere roſam ſicut ego? ¶ Secunda etiam ſolutio non valet. nam poſito ꝙ ſm illam fictionem cōmēticiam intellectus etiā ſit tibi multo perfectius copulatus/ ꝗ mihi adhuc poſſibile eſt ꝙ aliquid intelligam: dum tu non intelligis illud.

¶ Tertio contra cōcluſionem illam principaliter arguitur: qꝛ ſi vnus eſſet intellectus omnium hominum ſequeretur ꝙ in eodem ſubiecto primo eſſent contraria in actu

Digitized by Google

ſimul. hoc autem eſt falſum in ſe et ſm Philoſophum et Cõmen. etiã cõſequẽtia declaratur. nam ſimul in intellectu vnius hoīs eſt aſſenſus etiã intenſus vnius concluſionis. ⁊ in intellectu alterius hominis eſt intẽſus diſſenſus eiuſdẽ ⁊ aſſenſus contradictorie: qui vtiq; aſſenſus ⁊ eſtimationes ſunt vere cõtrarie: vt pꝫ ex ſcđo perihermenias. nec ad hoc valet refugiũ ad phantaſmata. tum qꝛ tales aſſenſus et diſſenſus poſſunt eſſe circa phantaſiabilia. tum qꝛ nec diuerſitas agentiũ facit: vt contraria poſſint ſimul eſſe in vno ſubiecto. alias idem ſubiectũ poſſet eſſe calidum calore cauſato ab igne: ⁊ frigidum frigore cauſato ab aqua: quod eſt falſum. ¶ Nunc ad rationes Cõmen. reſpõdeo. ad primã dico primo ꝙ ita poteſt adduci cõtra eum: quia ipſe nõ negaret quin intellectus poſſit ſeipſm intelligere. ⁊ tunc ſequitur ꝙ agat in ſe / aut moueat ſe / aut ſi hoc non ſequitur: ſed vitatur per aliam viam: ita etiã dicam. Ego autem cõcedo illud vltimũ conſequens. ſcꝫ ꝙ intellectus poſſit mouere ſeipſum. ¶ Ad ſecũdum nego conſequẽtiã ſi intelligatur de intentionibus vniuerſalibus vniuerſalitate repreſentionis: quomodo intelligendum eſt aliquas intentiones eſſe vniuerſales. nec probatio valet. quia non obſtante ſingularitate recipientis adhuc intẽtio recepta poteſt repreſentare vniuerſaliter. ſicut ⁊ ipſemet Cõmen. fateri cogitur. nam et ſm ipſum intellectus eſt vere aliquid ſingulare: ꝗuis non ſint plures eiuſdem rationis: et tamen intentio aliqua exiſtens in eo eſt vniuerſalis per repreſentationem. Et cum dicitur ꝙ ita poſſet dici de ſenſu. dico ꝙ ita dicã contra eum. nec aliquã rationem poterit ſufficientẽ aſſignare: quin eãdem ego aſſignẽ in ꝓpoſito. qꝛ impluri ficabilis in eadẽ ſpecie non impedit verã ſingularitatem. Redditur tñ ratio ab aliquibus: quia intellectus eſt virtus inextenſa et non organica. Senſus autem extẽſa: ⁊ ideo ſpecies in intellectu poteſt repreſentare vniuerſale: non aũt in ſenſu. Utrum aũt hec ſit cauſa vel non. non diffinio. dico tñ ꝙ illa nõ eſt quã ipſe aſſignat / nec oppoſitũ ipſe ꝓbat / nec puto ꝙ ꝓbare poſſit. ¶ Ad tertium concedo ꝙ conceptus de roſa exiſtẽs in intellectu meo eſt alius numero a conceptu roſe exiſtẽte in intellectu tuo: et ꝙ iſti cõceptus ſunt eiuſdem rationis. et ab eis poteſt abſtrahi alius cõceptus: qui ita erit conceptus illorum conceptuum ſicut illi primi ſunt conceptus roſarum: ⁊ talem poſſibilem ꝓceſſum in infinitum nullus deberet negare. Si vero per rem intellectã non intelligeret Cõmẽ. ipſum conceptũ rei / aut intellectionẽ: ſed ipſam rem extra intellectam. dicendum ꝙ eadem res numero poteſt intelligi a te ⁊ a me non obſtãte diuerſitate intellectus mei a tuo. ſicut idem ſol videtur a te ⁊ a me. nec tñ eſt idẽ viſus meus et tuus. ¶ Ad quartum nego cõſequentiã. Ad ꝓbationẽ dico ꝙ diſcipulus addiſcit acquirẽdo aliam ſciẽtiã: non tñ cauſatã a ſciẽtia magiſtri: ſed a notitijs ⁊ intellectionibus ſuis: ad quas mouet̃ per verba ⁊ ſermones magiſtri. ¶ Ad quintũ dico ꝙ a Philoſopho vtiq; expreſſum habetur ꝙ aīa intellectiua eſt actus ⁊ forma corporis. Utrũ aũt plurium / vel oīm hoīm ſit vna aīa: an ſingule ſingulorum. ⁊ ſi ſic vtrum vna / nec ſimul / nec ſucceſſiue plura corpora informauit: an ſit naturaliter reditus aīarum ad corpora: ita ꝙ ſit certus ⁊ finitus numerus aīarum: per quas quorũlibet hominũ preteritorum corpora informata ſunt ſucceſſiue ſicut plures Philoſophi poſuerũt non inuenitur expreſſum. Ego tñ concedo ꝙ poſſibile fuit ab eterno mundum fuiſſe ⁊ infinitos homines preceſſiſſe: ⁊ etiã infinitas animas ſimul eſſe. nec talis infinitas impoſſibile eſt deo: vt probatum eſt in primo. ¶ Ad rationes principales queſtionis patet ex dictis reſponſio.

¶ Diſtinctionis. xvj. et. xvij. Queſtio ſecunda.

SEcundo quero vtrum preter animã intellectiuã ſit aliqua alia forma ſubſtãtialis in homine: et videtur ꝙ ſic. ¶ Primo. qꝛ hõ nõ tñ eſt homo. ſed etiã eſt aīal et aīatum corpus et corpus ⁊ ſubſtantia. igitur non tñ eſt in eo forma per quã eſt homo. ſ. aīa rõnalis: ſed etiã forma per quã eſt aīal. ⁊ hec eſt aīa ſenſitiua: ⁊ forma per quã eſt aīatum corpus: que eſt aīa vegetatiua: et ſimiliter forma corporeitatis per quã eſt corpus: ⁊ forma per quã eſt ſubſtãtia: ac per hoc preter aīam intellectiuã ſunt multe alie forme ſubſtãtiales in hoīe: antecedens notũ eſt. ꝯña ꝓbatur ex eo ꝙ impoſſibile eſt aliquid effectũ formalẽ ſine forma habere. Sicut autẽ eſſe hominẽ eſt effectus formalis aīe rationalis. Sic eſſe aīal eſt effectus formalis aīe ſenſitiue: et ſic de alijs. ¶ Secundo in hoīe ſunt operationes vitales diuerſarũ rationum: vt vegetari ſentire ⁊ intelligere. igitur ⁊ in eo ſunt diuerſe aīe que ſunt prima principia hmõi operationũ. pꝫ ꝯña: qꝛ diuerſitas operationũ ꝓcedit ex diuerſitate formaꝝ. ¶ Tertio nulla res eſt corpus per formã mere ſpũalem. igitur in hoīe eſt alia forma ſubſtantialis preter animã intellectiuã. antecedens notũ eſt. ꝯña ꝓbatur: qꝛ homo eſt corpus. ſm ꝙ corpus eſt genus: et eſt cõpoſitus ex corpore: vt corpus dicit alterã partem cõpoſiti / vel ſaltẽ altera predicatorũ conceditur: ſed nec hõ / nec aliqua pars eius eſt corpus per aliquã formã accidẽtalem. igitur per ſubſtantialẽ: ſed nõ per intellectiuã cum illa ſit mere ſpũalis. igitur per aliã. ⁊ ſic ſaltẽ vna alia forma ſubſtantialis eſt in homine. ſ. forma corporeitatis. ¶ Quarto ſi non eſſet aliqua alia forma ſubſtantialis in homine: ſequeret̃ ꝙ carnes ⁊ oſſa nerui et ſanguis et alie hmõi organice partes hoīs nõ differrẽt ſubſtãtialiter ſpecifica differẽtia. ꝯña pꝫ: ſed qđ ſequitur eſt falſum. nam hmõi partes habẽt accidẽtia ꝓpria ⁊ ꝓprias oꝑationes ſpecifice differẽtes. talis aũt diuerſitas accidentiũ ⁊ operationũ neceſſario arguit diuerſitatẽ ſpecificã formarum ſubſtãtialiũ. alias nunq; poſſet argui ꝙ aliqua differant ſpecie in genere ſubſtãtie: qđ eſt incõueniẽs dicere.

Ad oppoſitum homo eſt vnum per ſe hoc aliquid in genere ſubſtãtie. igit̃ eius eſt vna tñ ſubſtãtialis forma. pꝫ ꝯña: qꝛ ſicut ꝑ formã ſubſtantialẽ res habet eſſe: ſic ⁊ vnũ eſſe. igitur preter aīam intellectiuã nõ eſt alia forma ſubſtãtialis in hoīe.

Reſpondeo circa pluralitatem formarũ in hoīe varij ſunt modi dicẽdi. quidã enim tot dicunt eſſe ſubſtantiales formas: quot ſunt predicata eſſentialia que in quid dicũtur de eo: ⁊ ita in quolibet cõpoſito ſubſtãtiali ponunt multitudinẽ formaꝝ ſubſtãtialium ſm gradus predicati / ſeu predicatorum in quid de ipſo. Alij ponunt hmõi pluralitatẽ ſm pluralitatẽ operationũ vitaliũ. ⁊ dicũt tres aīas eſſe in hoīe. vegetatiuam / ſenſitiuam / ⁊ intellectiuã. Alij aũt duas tñ. ſ. ſenſitiuã / et intellectiuã. Alij etiã duas tñ. non tñ duas animas: ſed formã corporeitatis, ⁊ aīam intellectiuã. Quidã vero tot ponũt quot ſunt partes etherogenee in corpore. Et qꝛ nulla predictarum opi. videtur mihi vera: ideo circa hoc pono quatuor concluſiones. Prima eſt ꝙ non ſunt ponende in hoīe tot ſubſtãtiales forme quot ſunt predicata que de ipſo dicunt̃ in quid. Scđa ꝙ nõ ſunt tot ponẽde quot habet hõ operationes vitales. Tertia ꝙ non tot quot partes habet etherogeneas. Quarta ꝙ non eſt ponẽda alia forma ſubſtãtialis in homine preter animam intellectiuam. ¶ Primã concluſionẽ probo ſic. ſi in hoīe ſunt tot ſubſtãtiales forme quot ſunt ꝓdicata ⁊c. Eadẽ rõne in angelo ⁊ in qualibet forma accidentali erũt tot entitates diſtincte

quot predicata de eis in quid dicũtur ſm gradus predi:
cati:ꝯſequens eſt falſum.qm̄ tunc in michaele eſſet vna
entitas per quam eſt ſubſtãtia ⁊ alia p̄ quã eſt ſpiritus:et
alia per quam eſt michael.et ſic eſſet ſubſtãtialiter cõpo:
ſitus ex tribus ſubſtãtijs:quod nullus dicit.Similiter in
albedine eſſet vna entitas per quã eſt qualitas:⁊ alia per
quã eſt color:⁊ alia per quã eſt albedo:qḋ cõmuniter etiã
negatur.cõſequentia patet:q: ſi detur oppoſitum.ſ.ꝙ per
eandẽ entitatẽ michael ſit michale:⁊ ſp̄us ⁊ ſubſtãtia:et
ſimiliter albedo p eandẽ ſit albedo et color ⁊ qualitas:nõ
apparet ꝓpter quid equus nõ ſit per eandẽ formã equus
aial:⁊ ſic dẽ alijs. ¶ Cõfirmatur:q: non minus hõ eſt per
eandẽ formã ſubſtantialẽ hõ et aial ꝙ̃ ipſe per eandẽ for:
mã accidentalẽ ſit albus ⁊ coloratus.patet:q: non minus
eſſentialr̄ et in qḋ predicatur aial de hoie ꝙ̃ coloratũ de
albo:aut etiã color de albedine. ¶ Secũdo ſi ſic.ſumo cõ
poſitum ex materia ⁊ forma ſubſtantialitatis ipſi⁹ ignis:
ſiue per quã ignis eſt ſubſtantia precise:aut iſtud compo:
ſitum ſic precise acceptũ eſt ſubſtãtia corporea aut incor:
porea:aut nec corporea nec incorporea.ſi corporea:igitur
vel eſt corpus vel pars ei⁹ eſt corpus:nõ enim aliter poteſt
intelligi ꝙ ſit ſubſtantia corporea.Si eſt corpus:cuꝫ om̄e
corpus ſit ſubſtãtia:⁊ non om̄is ſubſtãtia ſit corpus:alia
forma eſt in illo cõpoſito per quã eſt ſubſtãtia:⁊ alia per
quã eſt corpus:⁊ idem ſequitur ſi dicatur ꝙ ideo eſt ſub:
ſtantia corporea:q: eius pars eſt corpus.nam etiam illa
pars que eſt corpus eſt ſubſtãtia:⁊ tunc ſequitur ꝙ illud
compoſitũ non eſt precise ex materia ⁊ forma ſubſtantia:
litatis.contra poſitũ.Item ſequitur ꝙ in igne ſint plures
forme corporeitatis. ¶ Preterea. Adhuc preſcindatur
ſm intellectũ iſta forma alia corporeitatis:⁊ ſumatur p̄ci
ſe materia ⁊ forma ſubſtãtialitatis ipſius ⁊ fiat argumẽ:
tum vt prius.ſi dicatur ꝙ eſt ſubſtãtia incorporea:cũ an:
gelus michael ſit etiã ſubſtãtia incorporea ⁊ alterius ra:
tionis ab iſta:aliqua ſpecies ſubſtãtie incorporee predica
bitur in quid de tali cõpoſito:que ſpecies erit predicatũ
inferius ad ſubſtãtiam:⁊ per conſequẽs ab iſto adhuc in
iſto compoſito p̄ter formã ſubſtãtialitatis eſt alia forma.
contra poſitum.Si dicatur ꝙ nec eſt ſubſtãtia corporea
nec ſubſtantia incorporea:igitur eſt alterius rõnis a ſub:
ſtantia corporea ⁊ ab incorporea:⁊ per cõſequens adhuc
aliqua ſpecies ſubſtantie predicatur in quid de tali com:
poſito:ex quo vt prius ſequitur ꝙ preter formã ſubſtãtia:
litatis eſt alia forma in eo.cõtra poſitum.Nec poteſt dici
ꝙ eſt quoddam cõmune ad ſubſtantiã corpoream et ſub:
ſtantiã incorpoream:⁊ per cõſequens nec eſt eiuſdem ra:
tionis vel ſpeciei cũ hac vel illa:nec etiam alteri⁹ ſpeciei:
ſicut nec genus differt ſpecie a ſua ſpecie:nec etiã eiuſdẽ
T.c.24. ſpeciei:eſt cũ illa:vt dicitur.10.meta.hoc inquã dici non
poteſt.Tum quia huiuſmodi cõpoſitum ſi tale detur eſt
ſubſtantia quedã vere ſingularis:ſicut ⁊ materia hec iſti⁹
ignis demonſtrati:⁊ quelibet eius forma eſt vere ſingula:
ris.Tum quia ſi eſt ſic cõmune predicabitur de ſubſtãtia
corporea:⁊ per cõſequens per cõuerſionem ip̄m eſt ſubſtã
tia corporea:⁊ redit incõueniens prius illatum.Tum ter:
tio quia extra aiam nõ eſt aliqḋ vniuerſale vt ſuppono.
¶ Cõfirmari poteſt ratio theologice ponendo ꝙ deus cõ
ſeruet materiã iſtius ignis ⁊ formã ſubſtantialitatis que
eſt in ip̄o ceterꝭ formis annihilatis:qḋ et vtiꝫ bene poſſet
ſuppoſita diſtinctione talium formarum.
¶ Tertio ſequitur ꝙ poſſibile eſt aliquid eſſe ignem ⁊ nõ
eſſe corpus aut ſubſtãtiam:⁊ aliquid eſſe hoiem vel equũ
et nõ eſſe animal:qḋ nullus cõcederet:cum qḋlibet ſupe:
rius predicetur de ſuis inferiorib⁹ in primo modo.conſe:
quentia ꝓbatur:q: deus poterit cõſeruare materiã ignis
cum ſola forma igneitatꝭ deſtructa forma corporeitatis:
et forma etiã ſubſtantialitatis:⁊ ſimiliter cõſeruare mate
riam hoīs cum forma humanitatis:ſeu cum anima rõna:
li deſtructa forma aĩalitatis ſi diſtincte ſint vt dicitur.
¶ Quarto ſm Philoſophũ.7.meta.in diffinitione ſuffi T.c.4.
cit ponere primũ genus cũ finali differentia:ſed hoc eſſet
falſum ſi ſm multitudinẽ predicatorũ in quid eſſet multi:
tudo formarũ ſubſtantialiũ.nam tũc per huiuſmodi diffi
nitionẽ nõ explicaret̄ aliqua formaꝝ importatarũ p diffe
rentias medias inter primũ genus ⁊ differentiam finalẽ.
¶ Quinto ſi ſic.ſeq̇tur ꝙ nullũ ſuperius p̄dicetur ĩ quid
de ſuo per ſe inferiori:qḋ manifeſte falſum eſt ſm oẽs:et
huic etiam opinioni videt̄ ſpecialiter repugnans.nã hoc
conceſſo ſeq̇tur ꝙ non ſit multitudo aliqua predictorũ in
quid:quã tamen iſti ſupponũt.conſequẽtia ꝓbatur.nam
ſm hoc qḋlibet ſuperius vel ſignificabit tantũ p̄tem eius
quod ſignificat̄ per inferius.Vbi gratia.animal ſignificat
ſm illam viam cõpoſitum ex materia ⁊ anima ſenſitiua.
Homo vero cõpoſitum ex materia ⁊ aĩa ſenſitiua.et etiaꝫ
ex anima rõnali:⁊ tunc habet̄ ꝓpoſitum:q: nomẽ partis
nõ predicat̄ in quid de noĩe totius:vt certũ eſt cum pars
et totũ realiter diſtinguant̄.Aut ſuperius ſignificabit cõ
poſitum ex materia ⁊ vna forma tantũ.verbi gratia aĩal
ſignificat precise ꝯpoſitum ex materia ⁊ anima ſenſitiua.
Inferius autẽ ſignificat precise materiã et aliam formã
vt homo materiã et aĩam rõnalem:⁊ tunc idẽ ſeq̇tur:quia
et hoc ꝯpoſitum ⁊ illud eſſent realiter diſtincta:q̇uis vna
pars vnius eſſet pars alterius in materia.
¶ Sexto nõ ſunt in hoĩe plures anime:ergo nõ ſm multi
tudinẽ predicatorũ ⁊c̄.antecedens ꝓbabitur in ſequenti
concluſione.cõſequentia patet:quia ſi nõ ſunt plures ani:
me in hoĩe.ergo per eandẽ aĩam homo eſt homo ⁊ eſt ani:
mal:⁊ per conſequens per eandem formam.
¶ Contra cõcluſionem iſtam ſunt alique rõnes tenentiũ
oppoſitũ.prima eſt talis.ſi per eandeꝫ formã homo eſt hõ
et animal:oẽ quod ineſt homini per formã per quã homo
eſt homo ineſt ei per formã per quã homo eſt aĩal.Omne
autẽ quod ineſt homini per formã per quã eſt aĩal ineſt ei
inquantũ eſt aĩal:⁊ per cõſequens ex virtute reduplicatio
nis ineſt omni aĩali:ſed eſſe riſibile ineſt homini per formã
per quã eſt hõ.igit̄ eſſe riſibile ineſt oĩ aĩali:qḋ eſt falſum.
Or aũt om̄e qḋ ineſt homini per formã per quam eſt aĩal
ineſt ei inquantũ eſt aĩal.ꝓbatur:quia oẽ tale aut ineſt ei
ſm ꝙ eſt homo:aut ſm ꝙ eſt aĩal.nõ ſm ꝙ eſt homo:quia
ſentire debet̄ ſorti p formam qua eſt animal:⁊ tamen non
ineſt ei ſm ꝙ eſt homo.ergo ſm ꝙ eſt animal.
¶ Secũdo forma generis poteſt remanere corrupta for:
ma ſpeciei.ergo ſunt realiter diſtĩcte.antecedẽs ꝓbatur:
q: plura accidẽtia eadem numero manent in gn̄ato ⁊ cor
rupto:quoꝝ ſubiectũ eſt ꝯpoſitũ ex materia ⁊ forma.igit̄
eadẽ forma ſubſtãtialis manet:⁊ illa nõ eſt forma ſpeciei.
¶ Tertio ſicut dicit Philoſophus.7.meta.diffinitio eſt T.c.3.
ſermo habẽs partes:⁊ partibus diffinitionis reſpondent
partes rei.igitur generi reſpõdet alia pars diffiniti ab ea
que reſpondet differẽtie.Sola autẽ materia nõ reſpõdet
generi:q: genus dicit formã mediam inter potentiam et
actum:vt dicit Cõmẽta.2.metaphy.Cõmẽ.33.igit̄ reſpõ: ⁊ p̄.meta.
det ſibi vel forma tantum vel materia cum forma alia ab c.17.
ea forma que reſpondet differentie.
¶ Quarto Philoſophus.2.meta.volens probare ꝙ nõ t.c.6.⁊.b
ſit proceſſus in infinitũ in cauſis formalibus:probat non
eſſe proceſſum in infinitum in predicatis in quid.igitur
videtur velle ꝙ ſm diuerſitatem talium predicatorũ di:
uerſentur forme in eodem indiuiduo.
¶ Ad hoc videtur eſſe auctoritas Cõmenta.2.metahy.
Cõmẽ.33.vbi dicit ꝙ materia p̄mo recipit formas vniuer: ⁊ p̄.meta
ſales et mediantibus illis formas vſqꝫ ad indiuiduales. c.17.
Tales aũt forme:quaꝝ vna mediãte alia recipit̄:differũt
abinuicẽ:cũ nihil ſit mediũ recipiendi ſeipſum.igitur ⁊c̄.

Digitized by Google

¶ Ad primā concedo cōſequētiam. ꝛ cum aſſumitur vlte
rius: ꝙ omne quod ineſt homini per formā per quam eſt
homo ineſt ſibi inquātū animal: dicēdum ꝙ hec eſt falſa.
ſumēdo ly. inquātū. reduplicatiue: vt ſumit argumētū in
vlteriori deductione. Inſtātiam habet multiplicem. ali
quod enī bicubitum per eandem formā eſt bicubitum et
quātum: ꝛ per conſequens per formā per quā eſt quātum
eſt bicubitum: nec tamē eſt bicubitum inquātum quātū:
quia nō omne quātum eſt bicubitum: ſil'r aliquod album
per formā per quam eſt quale eſt albū: nec tamen eſt albū
inquātum quale: nec probatio valet: ſiue enī probatio illa
aſſumpta ſit diſiunctiua: ſiue de diſiuncto predicato fal
ſa eſt: ꝛ inſtātiam poteſt in ſimili habere in exemplis pro
poſitis: ſi quis aduertat ꝛ in multis alijs.

¶ Ad ſecūdum: nego antecedēs: nec valet probatio: quia
fundatur in falſo. videlicet ꝙ primū ſubiectum acciden
tium ſit compoſitum ex materia et forma: cuius oppoſi
tum ſupra habitum eſt.

¶ Ad tertiū dicēdum ꝙ illud dictū Philoſophi ſm vim
7.met.33. vocis acceptum intelligi debet de diffinitione data per
terminos obliquos. verbi gratia. ſi dicatur ꝙ homo eſt cō
poſitus ex corpore ꝛ anima. tales enī diffinitionis partes
vtiqꝫ ſignificant partes rei: vna materiā: alia formā: nec
ex hoc concluditur ꝙ ſint plures ſubſtātiales forme in re
diffinita. De diffinitione autem que datur per terminos
rectos genus ꝛ differentiā non proprie poteſt dictum illud
intelligi: quoniā vt in primo. diſt. 8. q. 5. oſtēſum eſt: etiam
ſm mentē Philoſophi genus non ſignificat partē: ſed to
tum. alias nō plus predicaretur in quid ꝙ̄ differentia: po
teſt tamē improprie dici ſignificare partem pro eo ꝙ ſigni
ficat rem imperfecte cōfuſe ꝛ per hoc. q. partialiter ꝛ ſimi
liter differētia. Tota vero diffinitio ſignificat explicite et
Cap.5. perfecte: ꝛ hoc docet bene Auicē. 5. metaph. vbi mouens
queſtionē quomodo partibus diffinitionis debent reſpon
dere partes rei: ꝛ loquens de tali diffinitione dicit talem
multitudinē non eſſe in re: ſe eſſe ſm intellectū pro quāto
res concipitur: vt nō termiata in conceptu cōmuni: ꝛ etiā
vt termita que terminatio ꝛ interminatio non in re: ſed in
conceptu: ꝛ propterea dicit ipſe ꝙ cum diffinimus hoīem
dicētes ꝙ eſt animal rationale: non intendimus ꝙ ſit com
poſitum ex animali ꝛ rationali: ſed ꝙ ipſe eſt animal: quod
eſt rationale: ita ꝙ primo ſignatur homo: vt quoddam
commune ꝛ non terminatū: deinde per differentiam qua
ſi terminatur. ¶ Ad quartum negande eſt conſequen
tia: quoniam non ideo Philoſophus volens illud pro
bare probat non eſſe proceſſum in infinitum in predicatis
in quid: ſeu potius in diffinitionibus et partibus earum:
quia ſm multitudinem predicatorū talium ſit multitudo
Cō.10. formarum. Sed ſicut etiam innuit Cōmenta. ideo quia ſi
eſſent infinite forme in re diffinitiones vel partes diffini
tionis eſſent infinite: quod eſt falſum: quia cum hoc bene
ſtat ꝙ nō ſint plures forme in re que diffinitur. auctoritas
ꝓ.meta. Cōmenta. nō eſt cōtra. quia qualitercūqꝫ intelligi debeat
Cō.17. vniuerſalitas illa formarū: non dicit Cōmenta. ꝙ ille for
me ſint ſimul in materia: ſed ꝙ vnam recipit mediāte alia:
quia videlicet prius vnam deinde aliam.

¶ Secūdam concluſionem probo primo ſic. multo plura
ſunt genera operationum vitaliū que competunt homini
ꝙ̄ ſint genera animarū. igitur non tot anime ſunt in homi
ne quot vitales habet operationes: aſſumptum probatur:
nam nutriri creſcere generare ſentire ſomniare reminiſci
appetere progredi intelligere: ꝛ multa alia genera ſunt ope
rationum vitalium. nā quedam predictorum ſub ſe plura
genera continent: ſicut ſaltem patet de intelligere ꝛ appe
tere: et horum omnium generum operationes conueniūt
homini. conſtat autem ꝙ non ſunt tot genera animarum
nec aliquis tot ponit. ergo ꝛc.

¶ Secundo ſic. in homine non ſunt plures anime. igitur Cap.15.
non quot ꝛc. cōſequentia clara eſt. antecedens probatur.
primo quidē ex eo ꝙ in de eccleſiaſticis dogmatibus: ſic
ſcribitur. neqꝫ duas aīas dicimus in vno hoīe: ſicut Ia
cobus ꝛ alij ſyrorum ſcribunt. ¶ Ad hoc quidam moder Ochā qō
nus doctor reſpōdit. d. ꝙ hic non condēnātur ſimpliciter lib.3.q.10.
due anime in hoīe: ſed due aīe intellectiue: quarum vna
ſit a deo: altera a diabolo: ꝛ hoc vt dicit patz inſpiciēti litte
ram ibi. Ego autem multum miror de expoſitione iſta: et
de hoc amplius quod dicit ex littera iſtud patere. Sic enī
iacet littera/ neqꝫ duas aīas dicim⁹ in vno homine: ſicut
Iacobus ꝛ alij ſyrorum ſcribunt. vnā aīalem qua anime
tur corpus: ꝛ mixta ſit ſanguini: et alterā ſpiritualem que
rationem miniſtrat. Sed dicimus vnā eſſe eādēqꝫ aīam
in hoīe que ꝛ corpus ſua ſocietate viuificet: ꝛ ſemet ipſam
ſua ratione diſponat habēs in ſe libertatem arbitrij: vt in
ſua ſubſtātia eligat cogitatione quod vult: hic patz ꝙ nec
illi ponebāt duas intellectiuas in homine: ſed vnā aīalem
alterā ſpiritualem: nec aliquā illarum dicebāt a diabolo
eſſe creatā: vnde hic eſt alius error ab illo quem dicit iſte
doctor: quinimo de illo/ nec ibi/ nec ī toto libro illo vlla fit
mentio. ¶ Preterea. Ex determinatione quā addit. d.
Sed dicimus ꝛc. patz ꝙ ſit intētio ſcribentis nullā animā
preter intellectiuā eſſe in homine fruſtra enī poneretur:
ex quo ipſa per ſeipſam viuificat corpus: ꝛ per conſequēs
eſt principiū operationū vitalium. ¶ Confirmatur ex in
tentione Aug. 10. ſuper Geñ. vbi dicit ꝙ aīa rationalis nō Cap.12.
ſolum carni prebet aīalem vitā: verūetiam ſm ipſam car
nem aliquid concupiſcit ꝛc. Si aīalem vitā prebet. igitur
preter eam ſuperflue ponitur alia aīa ſenſitiua/ vel aīalis
et eadē ratione vegetatiua: q2 vegetatiua ſm quod dicit
Philoſophus. 2. de aīa cōtinetur virtualiter in ſenſitiua T.c.15.26
ita ꝙ oīa poteſt que poteſt vegetatiua: et per conſequens et.31.
quod continet ſenſitiua: cōtinet etiā vegetatiuam. ¶ Et
hoc etiā expreſſe probatur per Damſ. lib. 2. qui dicit ꝙ con Cap.13.
iungetur aīa rationalis organico corpore ꝛ ei eſt vite ꝛ aug
mentationis ꝛ ſenſus ꝛ generationis tributiua. Et eandē
ex toto ſentētiam ponit Aug. in de quātitate anime. vnde Cap.65.
ex hoc poteſt etiam argui ad principale: quoniam pluráli
tas ponenda non eſt ad quā non cogit experientia ratio/
vel auctoritas cui cōtradici non liceat. Sed nec experiē
tia cogit ad ponendum in homine plures animas patet:
nec etiam auctoritas vlla talis/ nec ratio: quoniā ſi aliqua
deberet ad hoc cogere videretur de illa que propter mul
titudinem operationum vitalium argueret multitudinē
animarum: nam ex ſolis eiuſmodi operationibus deueni
mus naturaliter in notitiam anime. Hec autem nō cogit:
cum vna anima poſſit plurium operationum: immo oīm
que conueniūt homini eſſe primum principium: ſicut patz
ex dictis. ergo ꝛc. ¶ Tertio. Aug. 1. lib. de fide ꝛ ſymbo Cap.3.
lo. homo inquit excepta forma membrorum que diuerſis ge
neribus animātium diuerſa tributa eſt: non diſtat a peco
re: niſi rationali ſpiritu qui mens etiā noīatur. ꝛ intelligit
de differentia ſpecifica: q2 etiam per materiam numerali
ter diſtat a pecore. Ex hoc arguo ſi in hoīe ſit anima ſenſi
tiua diſtincta ab intellectiua illa eſt eiuſdē rationis cum
anima pecoris: alias non ſolo ſpiritu rationali diſtaret a
pecore: vt ait Auguſti. ſi eſt eiuſdem rationis. ergo homo
vel pars hominis eſt pecus: nam quelibet ſubſtantialis
forma conſtituit in ſuo eſſe ſpecifico: et ſic ſequitur ꝙ ho
mo/ vel pars eius ſit aſinus/ vel bos: aut aliquid tale eiuſ
dem ſpeciei: cum aliquo brutorum: quod certe qui conce
deret non inter homines: ſed inter bruta eſſet cōputādus.
¶ Confirmatur. q2 ſi talis aīa informaret materiā abſqꝫ
aīa rationali cōpoſitum reſultās vtiqꝫ eſſet quoddam pe
cus. igitur ꝛ nunc ita eſt de facto cum illa per aduentum
intellectiue non mutet a ſua ſpecie: aſſumptū probatur per

Digitized by Google

Mō.8o. Aug.83.q.contra Apollinariſtas vbi dicit ꝙ cōtra Apol-
linarem ponentē primo ꝙ xp̄s non habebat humanā men
tem hoc eſt rationalē aīam qua hō a pecoribus ſm aīam
differt: verba ſua ſunt: ſequitur ꝙ verbū ſuſcepit quandā
beluā cū figura corporis humani. Et ex hoc dicit ꝙ mu-
tauit errorem: ⁊ ſcđo poſuit ꝙ verbū aſſumpſit carnē ſolā
abſq; aīa ex quibus pꝫ ꝙ Apollinaris primo poſuit ver-
bum aſſumpſiſſe carnē: cum aliqua aīa ſenſitiua: ⁊ ad hoc
ſm Aug. ſequitur ꝙ beluā quādam aſſumpſerat: igitur ſi
aliquod tale cōpoſitū eſſet illud vtiq; eſſet quoddā pecus
et belua. ❡ Quarto idem Augu. vbi ſupra de fide ⁊ ſym
bolo ait. ſi quis tenuerit catholicā fidem: vt totum hoīem
credat eſſe ſuſceptū a verbo dei. i. corpus aīam ſpiritū: ſa
tis contra illos. ſ. hereticos munitus eſt. In libro autē de
eccleſiaſticis dogmatibus ipſe ait: ſi liber fuerit ſuus: vt cō
munius creditur ⁊ antiquoꝝ voluminū rubrice teſtātur/
aut ſi non fuerit ſuus: ſed gēnadij: vt videt̄ velle Magiſter
ſcđo ſententiaꝝ. d. 18. circa finē. nihilominus auctēticus
liber eſt apud oēs theologos: ⁊ in eo regule noſtre fidei cō
Cap.20. tinentur. ❡ In illo inquā lib. ſcribit̄: non eſt tertius in
ſubſtātia hoīs ſpūs: vt dydimus contendit: ſed ſpūs ipſa
eſt aīa pro ſpirituali natura / vel pro eo ꝙ ſpirat in corpore
ſpiritus appellata: aīa vero ex eo vocat̄ ꝙ ad viuendum/
vel ad viuificādū animet corpus. Ex quibus pꝫ ꝙ in pri
ma auctoritate cū ait. aīam ſpiritū cōſtructio eſt appoſi-
tiua: et eſt ſenſus aīam ſpiritū. i. aīam que eſt ſpūs. Ergo
ſm has auctoritates nihil eſt de ſubſtātia hoīs preter cor
pus ⁊ aīam que eſt ſpūs. i. aīam rōnalem. ❡ Quinto ſi in
hoīe eſſent plures aīe. ver. gra. ſenſitiua ⁊ intellectiua: tūc
ſequitur ꝙ homo erit cōpoſitus ex aīali: ⁊ per ꝯñs nō erit
aīal. ꝯña ſcđa pꝫ. prima probat̄: q: quedā pars hoīs erit
quoddā cōſtitutum ex corpore ⁊ aīa ſenſitiua: quodlibet
aūt tale eſt aīal. ❡ Confirmatur. q: ſi tale cōſtitutū rema
neret abſente aīa rationali vtiq; ipſum viueret ⁊ ſentiret:
et per ꝯñs eſſet aīal. Sic ergo dico ꝙ ne dum non ſunt tot
aīe in hoīe quot habet operationes vitales: ſed nec aliqua
anima in eo eſt diſtincta ab intellectiua. ❡ Contra iſta tñ
eſt opi. etiā aliquoꝝ modernoꝝ tenētium ꝙ in hoīe eſt aīa
ſenſitiua diſtincta ab intellectiua: hoc probant primo ſic.
Impoſſibile eſt ꝙ in eodē inſtāti ſint in eodē cōtraria: ſed
actus appetēdi aliquid ⁊ actus renuēdi idem ſunt cōtra-
rij: igitur ſi ſint ſimul in rerū natura non ſunt in eodē ſub-
iecto. Sed manifeſtū eſt ꝙ ſunt ſimul in hoīe: q: ideo idē
quod homo appetit per appetitum ſenſitiuum renuit per
T.c.ſ3. appetitū intellectiuū. ❡ Confirmatur per Philoſophū
tertio de aīa. qui dicit ꝙ in eodem ſunt appetitus cōtra-
rij: hoc eſt eſſent contrarij: ſi nati eſſent recipi in eodē ſub-
iecto. ❡ Secundo eadem forma ſubſtātialis non poteſt
ſimul ⁊ ſemel habere duos actus appetēdi reſpectu eiuſ-
dem obiecti: ſed frequēter in hoīe ſunt ſimul actus volen-
di aliquod obiectū ⁊ actus appetēdi idem appetitu ſenſi-
tiuo: igitur illi actus non ſunt in eodē ſubiecto. ❡ Tertio
eadem forma numero nō elicit ſimul actum appetēdi ali-
quid naturaliter ⁊ alium libere. Sed volūtas libere vult
aliqđ ⁊ appetitus ſenſitiuus naturaliter appetit. igit̄ ⁊c̄.
❡ Quarto ſenſationes ſunt obiectiue in aīa mediate vel
immediate: ⁊ nō ſunt ſubiectiue in aīa intellectiua. igitur
aīa ſenſitiua diſtinguitur: maior pꝫ: q: nihil aliud poteſt
aſſignari ſubiectum ſenſationum: niſi aīa / vel potentia: et
ſi potētia ſit accidēs aīe erit ſubiectiue in aīa: minor pro-
batur: q: aliter oīs apprehenſio anime ſenſitiue eſſet intel-
lectio: q: eſſet ſubiectiue in anima intellectiua. Item tūc
aīa ſeparata poſſet ſentire: q: ex quo ſenſatio eſſet ſubiecti
ue in anima intellectiua: et deus poteſt conſeruare omne
accidens in ſuo ſubiecto ſine quocūq; alio poſſet cōſerua
re ſenſationē in aīa intellectiua ſeparata: quod eſt abſur-
dum. ❡ Quinto eadem forma numero non eſt extenſa et

non extenſa materialis et immaterialis: ſed aīa ſenſitiua
in hoīe eſt extenſa ⁊ materialis: aīa vero intellectiua non:
q: eſt tota in toto ⁊ tota in qualibet pte. ergo ⁊c̄. ❡ Sexto
arguitur per aliū doctorem ſic. homo in generādo hoīem
producit animā ſenſitiuā: anima vero intellectiua creat̄.
igitur in homine eſt anima ſenſitiua diſtincta ab intelle-
ctiua. antecedēs probat̄: q: niſi ſic ſit: ſequitur ꝙ homo ſit
ignobilioris cōditionis ex ſe quo ad actum generādi ⁊ cō
tinuādi ſuā ſpeciem / ꝙ̄ cetera animātia: quod non videt̄
rationabile. Tum q: natura non deficit in neceſſarijs: et
maxime in rebus pfectis ſm Philoſophū tertio de aīa: ⁊ Cō.44.
Cōmen. Tum q: potentia nutritiua eſt nobilior in homi- c.ſ2.
ne ꝙ̄ in alijs aīalibus: igitur potentia generatiua in ipſo
eſt perfectior: ⁊ igitur poteſt in effectū ita nobilem: ſicut
poteſt potētia generatiua bruti: ſed illa poteſt in aīam ſen
ſitiuā: igitur potentia generatiua hoīs pōt in aīam ſenſi-
tiuā. ponatur igitur ꝙ in generatione hoīs deus nō creet
aīam intellectiuā. ſequit̄ ꝙ hō generabit adhuc verꝫ aīal.
igitur ita facit qñ deus creat aīam intellectiuā: cum iſta
creatio non impediat actionē hoīs. Tum q: cōplexio ho-
minis nobilior eſt / ꝙ̄ cōplexio aliorum aīalium: igitur for
ma cōplexionalis eius eſt nobilior / ꝙ̄ ceterorum: cum igi
tur in ceteris ſit aīa: ſequitur ꝙ etiā in homine huiuſmo
di forma eſt anima. ❡ Ad primum dico. ꝙ propter illam
rationem fuerunt moti manichei ad ponēdum duas ani-
mas in homine: qui vt dicit Auguſt. 10. ſuper Geñ. cum vi
derunt non poſſe carnem ſine aīa concupiſcere aliā quā-
dam aīam ſuā ex alia natura deo contrariā carnē habere
putauerūt: vnde cōcupiſcat aduerſus ſpiritum: ſed vt in
12. c. oſtendit non opꝫ ꝓpter hmōi repugnantiā carnis ⁊ Cap.
ſpūs ⁊ cōcupiſcentiarū cōtrariaꝝ diuerſas aīas ponere:
ſimiliter. 83. q. ex diuerſis inquit viſis diuerſus appetitus Cō.
aīarum eſt ⁊c̄. ⁊ ſubdit: non itaq; ob hoc putandum eſt di
uerſas eſſe naturas aīarum: q: diuerſe ſunt volūtates: cū
etiā vnius anime volūtas pro temporū diuerſitate varie-
tur ⁊c̄. et facit ad propoſitum tota queſtio illa. Item con-
tra Julianum libro ſexto ante medium. Motibus inquit
ſuis anima quos habet ſm ſpiritū aduerſatur alijs moti
bus ſuis quos habet ſm carnem. Rurſus motibus ſuis
quos habet ſm carnē aduerſatur alijs motib⁹ ſuis quos
habet ſm ſpiritū: ⁊ ideo dicitur caro concupiſcere aduer
ſus ſpiritū: ⁊ ſpiritus aduerſus carnē: ex quibus etiā pꝫ
ꝙ vnius eiuſdem aīe ſunt tales plures motus ſibi inuicē
aduerſantes: de hoc etiam aliquid in ſequenti. q. dicetur.
Sed quātum pro nunc dicendū ad argu. ꝙ actus appetē
di aliquid eſt actus renuēdi illud idem: ſi vterq; ſit ratio-
nalis / vel vterq; ſenſualis / aut naturalis: vtiq; contrarij
ſunt / nec vnꝙ̄ ſimul ſunt in eodem homine: ſed actus ap-
petendi rationalis non eſt cōtrarius formaliter actui re-
nuendi ſenſibili etiā eiuſdē obiecti: lꝫ virtualiter ſint con-
trarij: ⁊ iſtud pꝫ: qm̄ appetitioni rationali cōtraria eſt re-
nuitio rationalis de eodem obiecto: ⁊ iſta renuitio ratio-
nalis alterius rationis eſt a renuitione ſenſibili eiuſdē ob-
iecti: et quia vni tantum vnum eſt contrarium. 10. meta. ſe- T.c.ſ3.
quitur ꝙ iſta ſenſibilis non ſit illi appetitui rationali con-
traria formaliter: lꝫ virtualiter: vtpote q: in cōtrarios ef-
fectus inclinant. ❡ Ad ſecundum et tertium ſimul dico.
primo ꝙ non apparet vlla impoſſibilitas ꝙ eadem anima
circa idem obiectum habeat vnum actum mere naturali-
ter receptum mediāte ſenſatione illius obiecti trāſmuta-
tione alicuius organi corporalis et alium ſpontaneum et
liberum preuia deliberatione creatum. ❡ Ad quartum
nego minorem: ad probationes in. q. ſequenti reſpondebi-
tur. dico tamen pro nunc ꝙ illa ſecunda probatio etiā re-
ducitur contra arguētem: cū ipſe non negaret: quin deus
poſſet illam ſenſitiuam animam a corpore ſeparare: ⁊ per
conſequēs ſm rationē ſuā in ea poſſet ſenſatio cōſeruari.

Digitized by Google

¶ Ad quintũ dico ꝙ anima ſenſitiua in homine nõ eſt extenſa nec materialis:ſicut nec intellectiua: cum ipſamet intellectiua ſit ſenſitiua.

¶ Ad ſextum dico ꝓmo ꝙ per idem poſſet argui ꝙ homo in generando ꝓduceret aiam intellectiuam:qꝛ alias quo ad continuationem ſue ſpeciei eſſet ignobilioꝛis cõditionis alijs aialibus.nam anima intellectiua eſt forma ſpecifica hoīs:nec alicuius alterius forme productio ſufficit ad continuationem humane ſpeciei.

¶ Reſpõdeo autem ad argumentũ primo cõcedendo ꝙ homo in gñatione hominis ꝓducit aiam aliquã ſenſitiuã: ſicut multi ⁊ magni cõcedunt:ſed ex hoc nõ habetur ꝙ in hoīe ſint due aīe diſtincte:vna ſenſitiua:alia intellectiua: nã ſenſitiua prius introducitur: ⁊ deinde facta vlterioꝛi diſpoſitione ad intellectiuã ſimul corrumpitur ſenſitiua et infunditur intellectiua:⁊ ſic dicẽdum eſt de alijs formis ſubſtãtialibus que ꝓcedunt aiam intellectiuã:⁊ ſimiliter ſenſitiuam ⁊ vegetatiuã in materia que diſponitur ad intellectiuã:ſimul enĩ cum poſterioꝛ gñatur prioꝛ corrumpitur.

¶ Tertiã cõcluſionẽ probo ex quodã medio ſupra tacto Quoniã pluralitas nõ eſt ponenda:ad cuius poſitionem nõ cogit experiẽtia nec ratio nec auctoritas ſacra:ſed ad pluralitatẽ formarũ ſubſtãtialium ſm pluralitatẽ partiũ organicarũ ⁊ etherogenearũ hominis ponendã nõ cogit auctoritas ſacra vt notũ eſt:nec experiẽtia etiã nec ratio. probatio qꝛ oẽm talem diuerſitatẽ accidentiũ requirit in corpore humano vna ⁊ eadem forma ſubſtãtialis ⁊ oĩnes partes ſic differentes accidentibꝰ ipſa eadem informat. nã eadem aīa intellectiua forma eſt totiꝰ corporis humani.igitur nõ propter diuerſitatẽ accidẽtium:quã in partibus corporis videmꝰ:poſſumus arguere diuerſitatẽ formarũ ſubſtãtialium. Itẽ nec ꝓpter diuerſitatẽ operationum:quoniã eadem forma in diuerſis:⁊ eiſdem etiã ptibus corpis poteſt aliarũ et aliaꝝ operationũ eſſe ꝓcipiũ primũ ſicut ſupra pꝫ.Cum ergo non ſint alia:vnde poſſit argui talis diuerſitas formaꝝ ſubalium idẽ nõ eſt ponẽda

¶ Preterea.Nec in plãtis:nec in alijs aialibꝰ eſt diuerſitas formarũ ſubſtãtialiuꝫ ſm diuerſitatẽ talium ptium. igitur nec in hoīe.conſequẽtia patet.antecedẽs probo:qꝛ organizatio corporis et diſtinctio talium ptium preuenit aliquo modo gñationeꝫ anime.igitur ſm hoc tales forme ſubſtãtiales preueniunt in ptibus corporis ipſam animã: aut ergo corrumpuntur in gñatione anime aut manent.ſi corrumpũtur vel alie ſimiles inducũtur:⁊ hoc nõ eſt dicẽdum:qꝛ tunc ille fruſtra corrumperẽtur:aut nõ inducuntur alie:⁊ tunc ſequitur ꝙ in tali animato nõ ſit huiuſmodi diuerſitas formaꝝ ſubſtãtialium:quod eſt ꝓpoſitum. ſi vero manẽt:tunc ſequitur ꝙ erit vera ſubſtãtialis gñatio alicuius abſqꝫ cuiuſqꝫ ſubſtantiali corruptione:qđ

Cõ.69. repugnat toti philoſophie. ¶ Confirmatur per Cõmenta. primo phy.vbi ait.ꝙ ſi materia haberet formã propriam nullam aliã reciperet ipſa ꝑmanente:ſed ſtatim corrumperetur ꝙ̃cito alia forma generaretur:nec põt dici ꝙ aliqua vna forma totius corporis corrumpitur. Tum quia nõ apparet ꝙ aliqua forma vna prius informet corpꝰ plante ꝙ̃ anima eius. Tum qꝛ qua ratione ille ptiales forme remanerent ita ⁊ iſta totalis. ¶ Preterea. Si manẽt ſequitur ꝙ productio illa nõ erit vera generatio ſimpliciter:ſꝫ alteratio tantũ:nã ſubiectũ deferens trãſmutationẽ retinebit ſub vtroqꝫ termino idẽ nomen ⁊ eandẽ diffinitionẽ: cum q̃libet ſubſtãtialis forma conſtituat ineſſe ſpecificoꝛ: nec refert quãtum ad hoc vtruꝫ illa forma ſit perfecta vel imꝑfecta:qꝛ quelibet cõſtituit hoc aliquid vnũ ſm ſpẽm: et per conſequens ipſum manẽte eadem forma erit idem ipſum nõ variatum ſm ſuam ſubſtãtiam:ac ꝑ hoc q̃libet tranſmutatio ſupueniens erit tantũmodo accidentalis.

1.phy.69. ¶ Iſtud confirmatur per Cõmenta.vbi ſupra.qui per hoc probat ꝙ materia nõ eſt aliqđ exiſtens actu hñs ꝓpriam formã ſubſtãtialem:quoniã tunc gñatio in ſubſtãtia eſſet alteratio ⁊ forme recepte eſſent accidẽtia:⁊ hoc eſt aliud incõueniẽs:quod etiã ſequitur in ꝓpoſito.videlicet ꝙ aīa intellectiua erit accidens:⁊ certꝰ ſum ꝙ iſta incõueniẽtia non minꝰ ſequũtur in ꝓpoſito ꝙ̃ in eo ĩ quo arguit Cõmẽ. ſicut pꝫ cuilibet volenti attendere:⁊ per hoc excluditur etiã vna ſolutio q̃ ab aliquibꝰ dari.conſueuit.videlicet ꝙ nõ obſtãte ꝙ eadẽ forma ſubſtãtialis remaneat adhuc erit vera gñatio ſi forma recepta ſit ſubſtãtialis:nam per hoc etiã probatur:vt ſupra ꝓlixius.diſt.12.q.1.fuit declaratũ ꝙ nulla forma ſupueniens erit ſubſtãtialis:hec etiã incõuenientia ſequi pꝫ per Philoſophũ.2.de gñatione ſicut T.c.xi. ſupra.diſ.15.in.4.concluſione.q.ꝓbatur ſi dicatur ꝙ adhuc erit gñatio pro eo ꝙ noua ſubſtãtia gñabitur.ſ.compoſita ex precedẽte q̃ defert trãſmutationem et forma noua que acquiritur:ita dicã tibi ꝙ cum lignũ calefit eſt vera gñatio:qꝛ noua ſubſtantia gñatur.ſ.cõpoſita ex ligno ⁊ forma caloris:nec poterit ꝓbari ꝙ forma caloris nõ ſit ſubſtãtialis:aut iſtud compoſitum nõ ſit ſubſtãtia:niſi ex hoc ꝙ lignum eſt idẽ numero in actu ſm ſpeciem ligni quod erat ante trãſmutationem:⁊ eodem modo in propoſito.

¶ Quartã concluſionem ꝓbo primo ſic.omnis ſubſtantia que eſt in hoīe eſt anima vel corpus:⁊ non ſunt in hoīe plures anime.igitur in hoīe non eſt aliqua forma ſubſtãtialis alia ab intellectiua:cõſequentia patet:qꝛ in homine eſt aīa intellectiua:vt pꝫ in precedẽti.q.antecedens quo ad ſcđam ptem ꝓbatur ex cõcluſione ſcđa:quo ad primã vero auctoritate expreſſa que habetur in de eccleſiaſticis Cap.19. dogmatibꝰ:ſic enim ſcribitur ibi.duabus ſubſtãtijs conſtat homo aīa tantũ et corpore.Ex hoc autẽ maniſte ſequitur ꝙ omnis ſubſtãtia ex qua cõſtat homo ſit aīa vel corpus. Secũdo ſic.ſi in homine eſſet alia forma ſubſtãtialis ab intellectiua vel ipſa eſſet forma elemẽti vel forma mixti: quã aliqui vocant formã corporeitatis vel alia anima:nõ forma elementi:qꝛ nulla talis manet eſſentialiter in mixto: vt diſt.15.probatum eſt:nec aliqua alia anima:vt patet ex ſecũda concluſione huius queſtionis.

¶ Item ſi eſſet aliqua alia anima:aut vegetatiua aut ſenſitiua:⁊ ſiue hoc ſiue illa preceſſit vtiqꝫ animã intellectiuã in materia illa:nã prius:vt cõmuniter dicitur embrio viuit vita vegetatiua ⁊ ſenſitiua anteqꝫ infundatur anima rationalis:⁊ quia natura nõ corrumpit aliquã formã:vt aliam oĩno ſimilẽ introducat:qꝛ ſupflua foret actio eius:ſeqtur ꝙ ſi aliqua talis anima eſt in hoīe illa eadem eſt que ꝓuenit intellectiuã in corpore:⁊ ſi ſic.ſequitur ꝙ noua ſubſtãtia generata eſt.ſ.homo abſqꝫ corruptione alicuiꝰ ſubſtãtie:ſicut inferebatur in concluſione tertia:nec poteſt dici ꝙ ſit forma corporeitatis vel mixtionis:quoniam et idem inconueniens nunc illatum ſequitur.

¶ Preterea.nõ magis incõueniẽs eſt ꝙ homo aut pars aliqua eius ſit belua vel pecus ꝙ̃ ꝙ ſit lapis vel lignũ:aut aliquod ptinens ad aliquã ſpeciem corporis inaīati:cum minor ſit cõuenietia inter aiam rationalẽ et tales formas ꝙ̃ inter ipſum ⁊ alias animas. Sed primũ non eſt ponẽdum.igitur nec ſcđm:ſed illđ ſeqtur:ſi ponatur aliqua talis forma in homine:nam quelibet talis cõſtituit indiuiduũ ſue ſpeciei. Nec valet refugium ad diſtinctionem de formis imperfectis ⁊ perfectis:quoniam nulla omnino forma ſubſtãtialis eſt extra animã que nõ ſit indiuidua ⁊ ſingularis ⁊ determinate ſpeciei:⁊ per cõſequens conſtituat ſingulare determinate ſpeciei.

¶ Contra cõcluſionem iſtã poteſt argui ꝓbando ſpecialiter ꝙ preter animã intellectiuã ſit in homine:alia forma ſubſtãtialis.ſ.forma corporeitatis.primo qꝛ vere eſt corpus:⁊ nõ per animã intellectiuã:cũ illa ſit forma ſpiritualis.igitur per aliam formam ſubſtantialem.

Digitized by Google

¶ Secūdo homo eſt ꝯpoſitus ex anima rōnali ⁊ corpore:
vt oēs concedunt:aut igit̃ corpus ex quo componitur eſt
materia ſola:aut materia cum aliquo accidēte:aut mate:
ria cū anima intellectiua:aut materia cū aliqua alia for:
ma ſubſtātiali.non materia ſola:q: tunc etiā ignis ⁊ qđli:
bet elementū:⁊ ſimiliter qđlibet corpus mixtū eſſet cōpo:
8.phy.30. ſitum ex corpore ⁊ forma:qđ nullus dicit:ſola eñ anima:
lia dicūtur compoſita ex corpore ⁊ forma:nec eſt materia
cum accidēte:quia nullum accidens eſt de eſſentia hoīs:
nec materia cū anima intellectiua:q: anima intellectiua
eſt altera pars hoīs corpori condiſtincta:igitur eſt mate:
ria cum alia forma ſubſtātiali:⁊ habetur propoſitum.

¶ Tertio quādo aliquod aīal moritur:materia pro nullo
inſtāti eſt ſine forma corporeitatis.aut igit̃ iſta preerat in
aīali dum viueret:⁊ habetur ꝓpoſitum:aut eſt nouiter in
troducta:⁊ hoc rōnabiliter dici nō poteſt:quoniā nullus
effectus vnus ſm ſpeciem ꝓducitur indifferēter a quoli:
bet ab vno ⁊ a pluribꝰ ſm ſpeciē:nec etiā indifferēter per
quālibet tranſmutationē preuiā:ſe a determinata cauſa:et
a determinata diſpoſitione preuia:nunc autē videmus ꝙ
ſi bos aut aliud aīal interficiat̃ gladio vel fuſte:aut ſuffo:
cetur:vel ſubmergatur:aut aliquo alio modo moriat̃ ſem
per cadauer eſt eiuſdē rationis:⁊ per conſequēs forma ca
daueris illius eſt eiuſdē rationis.igit̃ non ꝓducitur tunc
de nouo:ſed p̃erat in viuēte ꝓducta a determinato ⁊ ꝓp̄o
generāte ſue ſpeciei:⁊ ita etiā de hoīe probari poteſt.

¶ Quarto mortuo aīali manent eadē accidētia numero
que prius erant.igit̃ habent idē ſubiectū numero:q: acci
dens nō migrat naturaliter de ſubiecto in ſubiectū:nunc
autē ſubiectū eorū non eſt materia prima.q: illa non ime:
diate recipit accidentia abſoluta.igitur remanet aliqua
forma precedens ⁊ non ſenſitiua.igitur corporeitatis.

¶ Quinto hoc ſpecialiter ꝓbatur de hoīe:quia ſi corpo:
reitas nō diſtinguit̃ ab intellectiua ſequeretur ꝙ corpus
chriſti in ſepulchro nunꝗ̄ fuiſſet pars eſſentialis nature
humane in chriſto:nec fuiſſet idē corpus viuū ⁊ mortuū:
nec fuiſſet deitas vnita illi corpori:niſi ꝑ nouā aſſumptio:
nem:quod videt̃ abſurdum. Similiter nō eſſent eadē cor:
pora ſanctorū viua ⁊ mortua:⁊ per conſequens non eſſent
adoranda:ſicut corpora ſanctorū:quia illa corpora nunꝗ̄
habuerūt:igitur magis concordat cū fide eccleſie ponere
diſtinctionem inter illas formas ꝗ̄ vnitatē. Plures alie
rationes adducuntur ad idem:ſed he ſunt potiores ⁊ eis
ſolutis cetere faciliter ſoluuntur. ¶ Ad primū dicēdum:
ꝙ hoc nomē corpus equiuoce accipit̃:quādoq; eñ ſigni:
Ca.p̄mo. ficat ipſam quātitatē ſeu dimēſiones:ſicut apđ Cōmēta.
Cō.63. in de ſubſtātia orbis:⁊ p̄mo phy.qñq; aūt oēm naturā ſeu
Cap.17. ſubſtātiā quātā:vt apud Aug.7.ſup Geñ.vbi ait.nos di:
de paruis cimus naturā qualibet longitudine latitudine altitudine
Egi.in de ſpatiū loci occupātē:⁊ iſto modo hō eſt corpꝰ:⁊ etiā mate
p̄ralitate ria eiꝰ eſt corpus. ¶ Moderni aūt doctores diſtinguunt
formaꝝ. corpus in corpꝰ de gñe quātitatis:⁊ illud eſt trina dimen:
ſio:⁊ corpus de gñe ſubſtātie:⁊ iſtud ſubdiuidūt in corpꝰ
qđ eſt genꝰ:⁊ ſic dicit̃ de oī ſubſtātia cōpoſita ex materia
et forma ſubſtātiali:⁊ in corpus qđ ſignificat alterā partē
compoſiti diſtinctā contra formā:primo modo cōcedo ꝙ
hō eſt corpus. Sciēdū tamen ꝙ ſicut aīal:eſto ꝙ ſignificet
totum cōpoſitum:q: tamen eiꝰ differētia cōſtitutiua:vt
loquitur modo cōſueto ſignificat determinate formā:ſcʒ
animā:ideo animal dicit̃ eſſe principaliter aīal per aīam:
ſicut licet corpus qđ eſt genus ſignificet ſubſtātiam cōpo
ſitam:⁊ de illa ſolū ſm hunc modū accipiēdi p̄dicetur q̄a
tamē eiꝰ cōſtituitiua differētia ſigt̃ determinate naturā:
ſicut pʒ in diffinitione eiꝰ:nā diffinit̃ ꝙ eſt ſubā materia
lis:iō corpus đr eſſe corpus p̄ncipalr̄ ꝑ materiā:⁊ ſic dico
ꝙ hō eſt corpꝰ per materiā.i.quia ex materia cōpoſitus:
et nō eſt corpꝰ per aliquā aliā formā ab aīa intellectiua.

¶ Ad ſecundum dicendum ꝙ corpus altera pars cōpoſi
ti eſt ſola materia. verūtamen hoc poteſt dupliciter acci:
pi.ſ.cōmuniter:⁊ ſic quelibet materia eſt corpus:quomo
do accipit etiā Cōmen.1. phyſi.vbi poſita diſtinctione de Cō.5.
duplici alteratione.ſ.ſubſtātiali ⁊ accidentali ait:et cum
conſiderauerint iſtud quod defert vtrāq; trāſmutationē
inuenīūt ipſum idem numero:et eſt corpus demonſtratū:
videmus eñ idem corpus in eodem loco trāſferri de car:
neitate in terreſtritatē:et de terreſtritate in vegetabilita:
tem ⁊c.⁊ in.1.meta.d.ꝙ quatuor elemēta alterātur adin: Cō.15.
uicem in accidētibus ⁊ formis ſubſtātialibus remanenti
bus illis in hac corporeitate ſingulari.i.remanēte eorum
corporeitate ſingulari:cōſtat aūt ꝙ illud non poteſt intel:
ligi niſi de ſola materia non de cōpoſito ex materia ⁊ alia
forma ſubſtātiali. Tum q: in nullo elementoꝝ eſt plus ꝗ̄
vna forma ſubſtantialis. Tum q: ſola materia ſm ipſum
eſt ſubiectū generationis:ſicut pʒ in eodē cōmen. primi Cō.5.
phyſi.per eūdem contra Auiceñ.⁊ infra:nec eſt cōtra hoc Cō.59.
ꝙ ibidē ait.ꝙ qui ponit hanc materiā eſſe corpus peccat:
quoniam tunc accipit corpus pro ipſis dimenſionibus:
quas ibi probat differre a materia:⁊ iſtud clarum eſt vo:
lenti aſpicere:ſic autem accipiendo corpus cōmuniter po
teſt concedi ꝙ ignis ⁊ quelibet ſubſtantia materialis ſeu
corpus primo modo dictū cōpoſitum ex corpore ⁊ forma
alio modo pōt accipi ſpecialiter pro materia organizata:
et ſic ſola animata conſueta ſunt dici cōpoſita ex corpore.

¶ Ad tertium dico.ꝙ forma cadaueris de nouo introdu
citur:non tñ ſemper eiuſdem rationis:ſicut aſſumit argu:
mentū:ſicut nec ſemꝑ eodē modo diſſoluitur armonia:et
corrūpitur cōplexio aīalis:ſed aliqñ per ſuperabundan:
tiam vnius humoris:aliqñ per ſuperabūdantiā cōtrarij:
et qñq; per exceſſum vnius qualitatis:et aliqñ per exceſ:
ſum cōtrarie:⁊ interdū tam varie:vt iā diuerſe cōplexio:
nes generētur ꝙ eas etiā diuerſe ſm ſpeciem forme cada
ueris conſequūtur:quod etiā frequēter apparet ſenſibili
ter ex diuerſitate accidētium ipſoꝝ cadauerū:ꝗ̄uis etiā
plerūq; in exterioribus accidentibus non percipiat̃ talis
diuerſitas:nec tamē nego:quin etiā aliqñ diuerſis cauſis
poſſit ſequi forma cadaueris eiuſdē rationis:nec hoc eſt
incōueniens:qñ et hoc etiā videmus in pluribus effecti:
bus naturalibus:eundē eñ calorem ſm ſpeciē cauſat ſol
et ignis:⁊ ſic de multis alijs. ¶ Ad quartū concedo ꝙ fre
quenter multa accidētia manent eadē numero in eodem
ſubiecto:⁊ dico ꝙ ſola materia eſt ſubiectum eorum:ſicut
frequenter dictum eſt in precedentibus diſtinctionibus.

¶ Preterea. Uel iſte qui ſic arguit intēdit ꝙ ſola forma
ſubſtātialis eſt ſubiectum taliū accidētium corporaliū:⁊
hoc eſt valde mirabile ⁊ diſſonum phyſicis dictis:ac etiā
veritati:vt pʒ ex dictis in.q.de dimēſionibus diſtin.12.
vel vult ꝙ cōpoſitum ex materia ⁊ forma ſit eoꝝ ſubiectū
et tunc cōtradicit ſibi:nam in.q.precedēte vult ꝙ nullum
accidens ſit ſimplicius ſuo ſubiecto:⁊ per hoc ꝓbat ꝙ ſen
ſatio non eſt ſubiectiue in compoſito ex materia ⁊ anima.

¶ Ad quintū nego oēs illas conſequētias:ſi in eis capia:
tur corpus pro altera parte cōpoſiti:nam ſicut eadē ipſa
materia exiſtens in ſepulchro fuerat pars eſſentialis na:
ture humane in chriſto:ita et idem corpus exiſtens in ſe:
pulchro fuerat pars nature humane in chriſto:⁊ qđ tunc
erat mortuum prius fuerat viuū:nam tale corpus nihil
aliud erat intrinſece ꝗ̄ ipſa materia:iterū illa fuit vnita
verbo abſq; aſſumptione noue rei. Idem etiā dico de cor
poribus ſanctorū loquēdo preciſe de eo ꝙ eſſentialiter eſt
corpus:verūtamen in eis noue ſubſtantiales forme intro:
ducte ſunt:quod neminem puto debere negare:alioquin
pulueres ⁊ cineres in quos reſoluta ſunt multoꝝ corpora
ſanctoꝝ quos veneramur fuiſſent partes eſſentiales ipſo:
rum ſanctorum dum viuerent:qđ abſurdum ⁊ manifeſte

Digitized by Google

falſum eſt. Et ideo quilibet habet concedere ꝙ tales reliquias veneremur: non quia fuerunt ipſe partes ſanctorum: ſed quia pars eorum fuit pars ſanctorum. Illā autem partem dico ſolam materiam. ¶ Addo etiam ꝙ hoc argumentum fortius reducitur contra ſuum factorem. Nam ſm ipſum.3.quol.q.5.forma corporeitatis ⁊ forma mixtionis ſunt penitus idem. forma igitur cineris ſiue cinereitas eſt eius corporeitas. ſi ergo corpus eſt aliquod compoſitum ex materia et forma: cum cinereitas nō fuerit in ſanctis viuentibus: ſicut nec ipſi fuerunt ex cineribus eſſentialiter compoſiti: ſequitur ꝙ iſta non ſunt illa corpora que habuerunt. ¶ Ad argumēta.q.ad primum concedo ꝙ in homine eſt anima intellectiua et ſenſitiua ⁊ vegetatiua: quia eadē ipſa anima eſt que eſt homini principium viuendi ſentiendi et intelligendi: vt ſupra probatum eſt: et ipſa etiam ſubſtantia etiam per eam formaliter: homo etiam ſubſtantia eſt: ita ꝙ non oportet ponere aliquam multitudinem formarum in homine: de forma vero corporeitatis dicendum ꝙ ſi ſumatur corpus pro altera parte non eſt dicenda alia forma corporeitatis. Si vero ſumatur vt eſt genus: ſic vel intelligimus per formam corporeitatis formam eius quod eſt corpus: et ſic anima intellectiua eſt forma corporeitatis: vel intelligimus formam qua ipſum primo eſt corpus ad modum quo dicimus ꝙ homo eſt homo per animam rationalem: et ſic nego talem formam corporeitatis et in homine et in quolibet compoſito: nam vt dictum eſt ſupra non per formam principaliter: ſed per materiam materialis ſubſtantia eſt corpus. ¶ Ad ſecūdam et tertiam patet ex dictis. ¶ Ad quartum concedo conſequens et dico ꝙ talis diuerſitas accidentium et operationum non prouenit ex diuerſitate formarum ſubſtantialium: ſed ex conditione vnius forme. ſcilicet anime que ſuum proprium et debitum ſuſceptiuum requirit taliter organiʒatum ⁊ talibus accidentibus diuerſis diuerſas partes materie perficientibus diſpoſitum et eadem ipſa in huiuſmodi diuerſis organis et partibus eſt diuerſarum operationum primum principium. Et omnia hec quilibet ponens animam formam corporis habet concedere: nec preter illam pro huiuſmodi diuerſitate accidentium et operationum oportet alias formas ſubſtantiales in partibus illis fingere. Quod autem dicitur ꝙ ſm hoc nunꝙ poſſet argui ꝙ aliqua differant ſpecie in genere ſubſtantie: dico ꝙ immo: nam licet ex huiuſmodi diuerſitate in partibus vnius totalis perfectibilis quod eſt debitum eſt proprium forme ſuſceptiuum: non poſſit argui diuerſitas formarum ſubſtantialium: quādo tamen in proprijs ſuſceptiuis et perfectibilibus talis accidentium et operationum diuerſitas reperitur: bene arguitur diuerſitas ſpecifica ſubſtantialis in illis: vnde quia in corpore cerui quod totum cōparatur ad ſuam animam: vt proprium perfectibile et in corpore leonis: qđ etiā eſt vnum propriū pfectibile ſue anime: videmus huiuſmodi diuerſitatem accidentium: bene arguimus in eis diuerſitatem ſpecificam animarum: nec tamen in diuerſis partibus eiuſdem corporis dicimus animas ſpecie diuerſas exiſtere non obſtante ꝙ in eis ſit diuerſitas et accidentium et operationum: quia nulla earum partium per ſe eſt proprium anime ſuſceptiuum.

¶ Diſtinctionis.xvj.⁊.xvij. Queſtio Tertia.

TErtio quero. Utrum in homine potentia ſenſitiua et intellectiua realiter diſtinguatˀ ab eius anima. Et arguo primo ꝙ ſic. de potentia ſenſitiua. nam potentie ſenſitiue ſunt multe in homine: anima vero tm̄ vna. igitur aliqua potentia ſenſitiua hominis diſtinguitˀ ab anima: et qua ratione vna et quelibet. conſequentia patet: quia ſi quelibet eēt eadem anime: eſſent omnes eedem inter ſe: et per conſequēs non eſſent multe: ſed vna tm̄: antecedēs notum eſt. ¶ Secundo idem probatur de intellectiuis: et per idem medium ſic. memoria et intellectus et voluntas in homine ſunt tres res diſtincte. igitur quelibet eſt res alia ab anima. conſequentia probatur ſicut precedens: antecedens probatur auctoritate Augu. 4. de trinita. d. Cum memoriam meam intellectum ⁊ voluntatem nomino ſingula quidem nomia ad res ſingulas referuntur: ſed tamen ab omnibus tribus ſingula facta ſunt. nomen enim horum trium nominum eſt quod non ⁊ memoria intellectus et voluntas mea ſimul operata ſit: vbi patet ꝙ ſm ipſum illa tria nomina pro tribus rebus diſtinctis que ſunt in ipſo ſupponunt: ⁊ vnum ſupponit ꝓ re pro qua aliud ſupponit: alias nō ſingulas ad res ſingulas referuntur vt ait. Cap. viii.

AD oppoſitum arguitur per auctoritatem illius de ſpiritu et anima: qui ait. Anima eſt ſpiritus rationalis et intellectualis. et ſequitur ſtatim. ſm ſui operationis officium varijs nuncupatur nominibus. dicitur nāꝗ anima dum vegetat: ſpiritus dum contemplatur: ſenſus dum ſentit: animus dum ſapit: mens dum intelligit: ratio dum diſcernit: memoria dum recordatur: voluntas dum vult vel conſentit. Iſta tamen non differunt in ſubſtantia quemadmodum in nominibus: quoniam iſta omnia anima vna eſt: et proprietates quidem diuerſe: ſed eſſentia vna: et paulo poſt etiam ſubdit: has potentias habet anteꝗ corpori miſceatur. naturales ſiquidem ſunt ei: nec aliud ſunt ꝙ ipſa. Itē infra potētie nāꝗ eius atꝗ vires eius idem ſunt ꝙ ipſa. et multotiens eādem ſententiā ponit in illo libello. Cap. 8.

REſpondeo primo tractanda eſt queſtio quo ad potentiā ſenſitiuā. ¶ Secūdo. quo ad intel lectiuam.

QUantum ad primū eſt triplex ſollēnis opi. vna enim ponit ꝙ potentia ſenſitiua anime eſt quedā qualitas a corpore ⁊ anima eſſentialiter diſtincta ſubiectiue exiſtens non in corpore tm̄ neꝗ in anima ſola: ſed in coniuncto. Qꝫ autem huiuſmodi potētia: quinimmo vniuerſaliter quelibet potentia anime ſit accidens diſtinctū ab anima ꝓbatˀ dupliciter. Primo. qꝛ cū potentia et actus diuidant ens et quodlibet genus entis: oportet ꝙ ad idē genus entis referātur potētia et actus. Et ideo ſi actus nō eſt in genere ſubſtātie: potētia que dicitˀ ad illū actū non poteſt eſſe in genere ſubſtātie: opatio autē anime nō eſt in genere ſubſtātie: ſed in ſolo deo eius opatio eſt eius ſubſtātia. igitˀ potētia ad opationē aīe nō eſt ſubſtātia. ¶ Secūdo. anima ſm ſuā eſſentiā eſt actꝰ: ſi ergo ipſa eſſentia anime eſſet imediatū opationis principiū ſemꝑ habēs aīam actu haberet opa vite: ſicut ſemper habēs aīam actu eſt viuū: ſed hoc eſt falſum. ergo ⁊c̄. ¶ Tertio. Diony. de diui. nomi. dicit. ꝙ celeſtes ſpiritus diuidūtur in eſſentiā virtutē ⁊ opationē: et multo magis in anima aliud eſt eſſentia aliud potentia. ¶ Quarto. ab alijs arguitur ꝙ potentia eſt de ſecūda ſpecie qualitatis: igitur eſt accidens et diſtincta a ſubſtātia. Qꝫ autē iſtud accidens ſit ſubiectiue in cōpoſito. probatur: qꝛ eius potētia eſt ſicut ſubiecti: cuius eſt operatio: vt dicit Philoſophus in de ſom. ⁊ vigi. ſed opationes potētiarū ſenſitiuarū ſunt non anime ſolius: ſed totius coniuncti: quomā tales exercetur per organa corporalia. igitur ⁊c̄. ¶ Confirmatur per Philoſophum in de ſom. et vigi. qui dicit. ꝙ neꝗ anime ꝓprium eſt ſentire: neꝗ corporis: cuius enim potentia eſt eius et actio. ¶ Iſta opi. non placet mihi eo ꝙ pluralitatem rerum ponat: ad quam ponendam nec co

S. Tho. 1. pt. q. 77 arti. 1. ⁊. 5.
Cap. 11.
S. Tho. vbi. ſ.

Digitized by Google

git experientia:nec ratio ex experientia ſumpta: nec ali-
qua auctoritas ſacra:ꝙ non expientia patet:nullus enim
experitur animam et eius potẽtiam quaſi duo diſtincta:
quod non ratio patebit ſoluendo:ꝙ etiam nec auctoritas
ſacra:patet.quia nullibi in ſacro canone habetur. ¶ Ar-
guo tamen et arguitur contra eam primo ſic:omne per
quod primo ſentiens ſentit:eſt potentia ſenſitiua:anima
T.c.14. eſt huiuſmodi.patet in ſecũdo de anima.ergo ꝛc̃.Ad hãc
reſpondendum ꝙ forma accidentalis hoc ipſo ꝙ ipſa eſt
actionis principium a forma ſubſtantiali habet.Et ideo
forma ſubſtãtialis eſt principium primum oppoſitionis:
ſed non proximum:ꝛ ſic intelligit Philoſophus. Et hoc
ad formam rationis debet dici ꝙ maior non eſt vera niſi
de eo per quod proxime et immediate ſentiens ſentit:ꝛ in
S.Tho. hoc ſenſu minor eſt falſa. ¶ Contra.ſi anima non eſt im-
mediatum principium ſentiendi poſſibile erit ꝙ aliquid
inanimatum vere ſentiat:nã poterit deus in corpore crea-
re potentiam vel creatam conſeruare non creãdo animã:
hoc autem poſito id vtiqꝫ ſentiet:ſicut ſi fieret calor in cor-
pore abſqꝫ forma ſubſtantiali illud calefaceret:hoc autẽ
non videtur concedendum: nam illo caſu poſito tale cor-
pus non viueret cum anima ſit vita corporis: et per con-
ſequens nec vite opationes haberet. ¶ Preterea. Qua
ratione hoc poſſet fieri de vna operatione potentie ſenſi-
tiue:et de qualibet: et ſic de operationibus appetitus ſen-
ſitiui:ex quo ſequitur ꝙ aliquis carens anima poterit do-
lere et triſtari timere et eſurire et ſitire:hoc autem eſt con-
Qõ.80. tra intentionẽ Aug.83.q.vbi contra Apollinarem negan-
tem Chriſtum habuiſſe animam probat ꝙ ipſe vere ani-
mam habuit ex eo ꝙ ipſe vere doluit:et eſuriuit:et cetera
ſimilia paſſus fuit.vnde ait.ꝙ ſicut quia habemus euan-
geliſtarum narratiões per quas Chriſtũ natum de Ma-
ria virgine cognouimus et comprehenſum a iudeis ꝛ fla-
gellatum ꝛ crucifixum atqꝫ interfectum ꝛ ſepultum:que
eum corpus habuiſſe teſtãtur: ſic eum habuiſſe animam
indicãt affectiones ille que non poſſunt eſſe niſi in anima:
quas euangeliſtis teſtãtibus legimus.et miratus eſt Je-
ſus et iratus et cõtriſtatus et exhylaratus et multa alia
innumerabilia:ſicut etiam illa que coniunctim officia ſi-
mul et corporis et anime oſtendunt ſicuti ſunt ꝙ eſuriuit
ꝙ dormiuit ꝛc̃.Et infra ſubdit:ſicut autem quia mandu-
cauit ſine corpore intelligi non poteſt:ſic:quia eſuriuit ſi-
ne anima fieri non potuit. Nec iſta gloſari poſſunt:vt in-
telligatur loqui tantum de potentia naturali:quoniã tũc
nihil contra illum probaret: nam et ille non dixiſſet natu-
raliter eſſe factum ꝙ Chriſtus habuit corpus humanum
et ſimile alijs:et tamen caruerit anima humana: ſed per
ſingularem potentiam dei: et per conſequens niſi ſit ſim-
pliciter impoſſibile aliquẽ dolere vel eſurire ꝛc̃.ſine ani-
ma non ex illis ſufficienter arguitur contra eum. ¶ Di-
ces ꝙ idem ſequitur contra alios ponẽtes potentias eſſe
idem quod anima:nam ipſe operationes poterũt fieri per
potentiam dei abſqꝫ anima:ac per hoc nihil arguetur cõ-
tra Apollinarem. ¶ Reſpondeo.ꝙ vtiqꝫ tales qualita-
tes que ſunt dolor vel eſuries ꝛ ſimiles poſſent fieri abſqꝫ
anima: ſed tunc nulla eſſet dolor vel eſuries nec per eam
aliquis doloret et eſuriet:ſed ꝙ aliquis doleat vel eſuriat
aut aliquid eiuſmodi patiatur abſqꝫ anima eſt penitus
impoſſibile: nunc autem legimus ꝙ Chriſtus doluit eſu-
riuit ꝛc̃. Ideo bene contra illum concludit ꝙ vere animã
habuit.Et ideo qđ dicit Augu.ꝙ ille affectiones nõ poſ-
ſunt eſſe ſine anima : non eſt intelligendũ quin poſſint exi-
ſtere ſine anima: ſed ꝙ non poſſunt eſſe tales affectiones.
nam ſi fierent ſine anima ꝗuis eſſent alique entitates nõ
eſſent tantũ affectiones tales. verbi gratia. dolor vel eſu-
ries.et ſic de alijs:ſicut ſi rem illam que nunc in me eſt vi-
ſio deus me deſtructo conſeruaret abſqꝫ iſto:aut etiam in

aliquo ſubiecto:dũmodo non eſſet in anima.verbi gratia.
in lapide/ſiue hoc ſit poſſibile/ſiue non:illa non eſſet tunc
viſio/nec lapis/aut aliquid aliud per illam videret:ſicut
in ſimili diffuſius dictum eſt in libro primo. ¶ Preterea
Si potentia ſenſitiua.verbi gratia. viſiua ſit tale accidẽs
exiſtens in coniuncto ex organo viſus ꝛ anima informan-
te illud:ſequitur ꝙ ad deſtructionem organi deſtruatur po-
tentia viſiua:ꝛ hoc etiã conſequens opi. concedit:ſed hoc
vt videtur eſt contra Auguſt. in lib.ſuper Geñ.ad litterã
in principio vbi ait: alia enim eſt lux que ſentitur oculis:
alia autẽ qua per oculos agitur vt ſentiatur: illa enim in
corpore:hoc autẽ ꝗuis per corpus ea que ſentit accipiat
inanimatum eſt: ꝛ paulo poſt de iſta luce qua per oculos
agitur:vt ſentiatur ꝛ que per corpus accipit ea que ſentit:
que non eſt aliud/ꝗ illud quod nos vocamus potentiam
viſiuam et viſualem: ſubdit.neqꝫ hoc cum miniſteria de-
ſunt corporis:ſicut in cecis/aut in ſurdis: nam in iſtorum
animis eſt iſta lux de qua nunc agimus: ſed inſtrumenta
corporis deſunt.neqꝫ illo modo quo in ſilentio vox nõ au-
ditur: cum iſta lux eſt in anima ꝛ aſſunt corpori inſtrumẽ-
ta:ſed nihil quod ſentiatur infertur: non ergo qui his cau-
ſis non ſentit caret iſta luce: ſed cum talis potentia nõ eſt
in anima que nec anima dici ſolet:ſed tantum vita qualis
perhibetur eſſe vitis ꝛ arboris ꝛc̃.hic nota ꝙ in animis ce-
corum ꝛ ſurdorum dicit eſſe lucem iſtam:ꝛ inſuper ꝙ qui
non ſentit propter carentiam organorum ſentiendi non ca-
ret iſta luce: ex quo patet ꝙ non deſtruitur talis potentia
ad deſtructionem organi. Quod autem addit. Sed cum
talis potentia non eſt in anima ꝛc̃. non eſt accipiẽdum ſic
vt intelligatur ꝙ eadem anima aliquando habeat in ſe ta-
lem potentiam: et aliquando non habeat:ſed quia aliqua
anima talem potentiã nõ habet:ſicut eſt anima viuẽtium
inſenſibilium/ſeu inſentientium: ſi tamen talium vita ap-
pelletur anima:ꝛ ideo addit ipſe que nec anima dici ſolet
ꝛc̃. ¶ Ad primam rationem opi.cum dicit ꝙ actus ꝛ po-
tentia diuidunt ens ꝛ quodlibet genus entis ꝛc̃.aut acci-
piuntur actus ꝛ potẽtia:vt ſunt differentie entis/ſeu eſſe
quod ſignificat verum:ꝛ tunc nihil ad propoſitum/vel ac-
cipitur potẽtia pro principio actiuo/ vel paſſiuo: et actus
pro eo cuius dicitur talis potentia: ꝛ tunc illa propoſitio
aſſumpta ſcilicet ꝙ actus ꝛ potentia ſunt in eodem gene-
re vniuerſaliter accepta eſt falſa ſimpliciter et contra ar-
guentem:nam vt ſupra probatum eſt omne accidens mo-
re corporale immediate recipitur in materia:ita ꝙ imme-
diata potentia ſuſceptiua ipſorum eſt alterius generis ab
eis. Item ſm̃ hunc doctorem ſupe.4.meta. nullum acci-
dens inheret alteri accidenti:ꝛ per conſequens eius potẽ-
tia non eſt eiuſdẽ generis cum eo. Item in ꝓpoſito eſſen-
tia anime ſm̃ eum eſt principium potẽtie etiam actiuum
a quo fluit ꝛ paſſiuum/ſeu materiale in quo recipitur igi-
tur vel eſſentia anime eſt accidens: quod ipſe non diceret
vel potentia eſt ſubſtantia:quod eſt contra eum. ¶ Ad ſe-
cundum argumentum primo contra eum: nam potentia
anime ſi ſit tale accidens ſm̃ ſuam eſſentiam eſt actus:in-
format enim ſubiectum.igitur ſi ipſa eſt imediatum prin-
cipium operationis ſemper habebit in actu opera vite.
Reſpon.igitur ꝛ nego conſequentiam:nec probatio valet
quoniã non oportet vt actui primo ſemper ſit coniunctus
actus ſecundus: ſicut in multis declarari poſſet. ¶ Ad
auctoritatem Diony. dicendum ꝙ non vult aliud dicere:
niſi ꝙ in omni ſpiritu celeſti eſt eſſentia virtus ꝛ operatio:
que tria quedam ſunt: non tamen realiter ſed ratione: et
hoc manifeſte ipſe dicit. Eſt enim textus ſuus talis. In
tria diuiduntur ſm̃ ſe ſuper mundana ratione omnes di-
uini intellectus in eſſentiam virtutem operationem. Et
Hugo in cõmento exponit ſuper mundana ratione.i.ſpi-
rituali ratione. ¶ Ad quartum nego cõſequentiam.nam

Digitized by Google

forma ſubſtantialis inquantum eſt principiū operatiuū:
ſeu per quā aliquid eſt potens operari eſt in ſecunda ſpe
cie qualitatis:nec tamen eſt accidēs:vt de accidente nūc
Cō.20. loqmur:et hoc etiā Cōmē.approbās dictū Alex.7.phy.
in fine idem dicit. Querit enim quare Ariſto.inueſtigās
ad quas ſpecies qualitatis eſt motus tacuit ibi ſpeciem
ſecundā que eſt naturalis potentia: et reſpondet ꝙ Alex.
dicit ꝙ iā determinatum eſt vniuerſaliter: ꝙ nō eſt qua
litas:et intēdit inqt Cōmen.ꝙ res agūt ꝑ ſuas formas et
patiunt̄ ꝑ materias:⁊ materie et forme ſunt ſubſtātie ne
Secūda opinio eſt Sco.lib. 4. diſ.45. 3.q. ceſſarie. ¶ Alij tenentes potentiam ſenſitiuam non eſſe
accidens dixerunt ꝙ ipſa eſt compoſitum quoddam ex
corpore ſic mixto ⁊ anima proportionaliter perficiēte ad
actum correſpondentem tali cōpoſito:vnde ſm iſtos ipſa
anima non eſt potentia ſenſitiua loquendo de potētia to
tali:ſed pars huius potētie. Hoc dictū ꝗuis abſq ꝓba
tione inuenerim poſitū:videtur tamen poſſe ꝓbari auct̄e
Cap.2. Aug.2.de tri. Nam omē in quo ſenſatio recipit̄ ſubiecti
ue pertinet eſſentialiter ad potentiam ſenſitiuam:ſed ſen
ſatio recipitur tam in anima ꝙ̄ in corpore.igitur ⁊c. Mi
nor patet per Aug. vbi ſupra:ibi enim commemoratis tri
bus.ſ.re viſibili:viſione:et voluntate animi que re viſibili
ſenſum admouet ait:ꝙ primum non pertinet ad animan
tis naturam:alterum autem.ſ.viſio ita pertinet:vt etiam
in corpore fiat:et per corpus in anima: fit enim in ſenſu ꝗ
neq ſine corpore eſt neq ſine animā. Tertium vero ſolius
anime eſt:quia voluntas. Hic attenditur ꝙ primo dicit
viſionem fieri in corpore et in anima: per quod probatur
minor aſſumpta. Item dicit ꝙ ſenſus non eſt ſine corpo
re neq ſine anima. ¶ Ad idem eſt alia auctoritas eiuſdē
Cap.12. 10.ſuper Gen. Veriſſime inquit ſcriptum eſt:caro concu
piſcit aduerſus ſpiritum et ſpiritus aduerſus carnē:ſed
tamen carnem ſine anima concupiſcere nihil poſſe puto:
qđ omnis doctus indoctuſq non dubitat:et ꝑ hoc ipſius
concupiſcentie carnalis cauſa non eſt in anima ſola: ſed
multo minus eſt in carne ſola:ex vtroq autem fit ex ani
ma.ſ.ꝙ ſine illa delectatio nulla ſentitur: ex carne autem
ꝙ ſine illa carnalis delectatio non ſentitur.carnem itaq
concupiſcentem aduerſus ſpiritum dicit Apoſtolus car
nalem proculdubio delectationē quā de carne et cū car
ne ſpiritus habet aduerſus delectationem quā ſolus ha
bet.hec Augu. In his verbis patet ꝙ delectatio ſpiritus
eſt in ſolo ſpiritu:ſed delectatio carnis eſt ſpiritu ⁊ in car
ne:ꝗ delectatio vtriuſq actus eſt ſenſitiui appetitus:ex quo
ſequitur ꝙ appetitus ſenſitiuus includit et carnem ⁊ ani
mam: et eadem ratione alie etiam ſenſitiue virtutes.
¶ Tertio.idem poteſt probari per dictum Philoſophi
de ſomno et vigil. ſupra allegatum. ¶ Quarto poteſt
argui:quia ſi non ſic eſſet ſequeretur ꝙ inſtrumentum ſeu
organum ſentiendi nō eſſet per ſe requiſitum ad ſenſatio
nem:quia ſi eſſet aliquo modo per ſe cauſa eius:nō enim
vllam per ſe cauſalitatem habet reſpectu ſenſationis: vt
videtur:niſi ſit ꝑ ſe eius ſuſceptiuum ⁊ cauſa materialis.
¶ Quinto.quia alias ſola anima ſuſciperet ſenſationē:
⁊ ꝑ ꝯñs in ea ſeparata poſſet deus ꝯſeruare ſenſationem:
et ſic a corpore ſeparata ſentiret:quod videtur valde mi
rabile. Scđm hanc viā patet:ꝙ potentia ſenſitiua diſtin
guitur ab anima:ſicut et totum diſtinguitur a parte. pa
tet etiam quomodo potentie adinuicem diſtinguuntur.
Quāuis enim anima humana tota ſit in qualibet corpo
ris parte:diſtinctio tamen potentiarum ſaluatur propter
diſtinctionem organorum ⁊ partium corporis:cum qua
rum vna ipſa anima conſtituit vnam potentiam ſenſiti
uam:vtpote viſum:⁊ cum alia aliam vt auditum: ⁊ ſic de
alijs. In alijs vero animalibus: ſi anima ſenſitiua exten
datur in eis vna pars anime cum vno corporis membro
conſtituit vnā potentiā:⁊ alia pars cū alio cōſtituit aliā.

¶ Alia opinio eſt:ꝙ ſola anima eſt potētia ſenſitiua:et in
ea ſola ſenſatio recipit̄ ſubiectiue. Quod probatur:quia
nulla forma ſimplex recipit̄ primo ⁊ immediate in cōpo
ſito eſſentialiter: ſed vel recipit̄ in altera parte tantū vel
in vna imediate ⁊ in altera mediate:alias idem accidens
ſimul eſſet in diuerſis ſubiectis:ſenſatio autem eſt forma
ſimplex.igitur ⁊c. Iſta videtur intētio Cōmenta. ſecūdo
de anima. Cōmen.136.⁊.137.in quorum primo ait. Sonus
ꝗ eſt in actu extra aīam ita mouet iſtrumētū audit⁹:ſicut
actus qui eſt in actu.ſ.organū imutatū a ſenſibili per ꝗli Cōmē.36. et.137.
tatem mouet ꝟtutem auditus:in alio cōmē.ait.ꝙ ſenſus
mouēt ꝟtutes:ſicut ſenſibilia que ſunt extra aīam mouēt
ſenſus:in quibus patet ꝙ virtutes diſtinguūtur ab orga
nis:⁊ dicit ꝙ mouētur ab illis factis:⁊ per cōſequens nec
virtus ſeu potētia includit organū:nec in organo eſt ſen
ſatio. ¶ Quāuis autē prima iſtarū duarū opinio michi
valde ꝓbabilis videatur:hec tamē ſecūda plus placet:et
ideo preter eius ꝓbationes adductas ꝯfirmo eam aucto
ritatibus ⁊ ratione. Auctoritas prima eſt Auguſt.12.ſup
Gen. d.neq enim corpus ſentit:ſed anima per corp⁹ quo Cap.46.
veluti nuntio vtitur ad formādum in ſeipſa quod extrin
ſecus nuntiatur. Si autem corpus reciperet ſenſationem
ſimul cū anima:ita etiā ſentiret ſicut ⁊ ipſa. Non enim na
turaliter ſenſatio in alio ꝙ̄ in ſentiente recipit̄:vult igitur
Auguſt.ꝙ organum ipſum corporale nō recipit ſenſatio
nem in ſe immediate:ſed eſt quoddā mediū velut nūtius
per quod ſenſibile ſenſationem cauſat in anima.ſ.cauſan
do ſpeciem in organo:per quam organum cauſat ſenſatio
nem in anima iuxta premiſſum dictum Commenta.
¶ Ad hoc eſt alia auctoritas eiuſdem.14.de ciui.dei.vbi Cap.15.
ſimiliter loquitur de paſſionibus ſeu operationibus ſenſi
tiui appetitus:ait enim ſic. dolores porro qui dicitur car
nis anime ſunt in carne ⁊ ex carne. Quid enim caro per
ſeipſam ſine anima vel dolet vel concupiſcit:q.d.nihil.et
ſubdit:ſed dolor carnis tantūmodo offendendo eſt anime
ex carne:⁊ quedam ab eius paſſione diſſentio:ſicut anime
dolor que ⁊ triſtitia nuncupatur diſſentio eſt ab his reb⁹
que nobis nolentibus accidūt:vbi diſtinguit duplicē do
lorem.ſ.carnis ⁊ anime:ſicut in.12.ſuper Gen. vt preallo
gatum eſt:diſtinguit duplicem cōcupiſcentiam.ſ.carnis
et ſpiritus:dolorem carnis qui maxime ſpectat ad appe
titum ſenſitiuū:dicit eſſe anime exiſtentis in carne:et eſſe
ex carne ſeu paſſione in ea facta tanꝙ̄ ex cauſa:⁊ ipſa eſt
offenſio ſeu anime tantū diſſentio.eſt igitur ſm ipſum in
anima tantū ſubiectiue:⁊ tamen in carnem cauſaliter effi
ciens. Superius etiam habitum eſt ſm Auguſtinū.83.q. Qō.8.
ꝙ affectiones appetitus non niſi in anima eſſe poſſunt:et
per conſequēs vocando potētiam illud preciſe in quo pri
mo ⁊ immediate recipitur actus ſola anima eſt appetit⁹
ſenſitiuus:⁊ idem iudicium eſt de ceteris potentijs ſenſi
tiuis. ¶ Ad hoc arguo etiā per Cōmenta. rationem ſatis
mihi ꝓbabilem:ſic. anima humana ē memoria ſenſitiua.
igitur eſt quelibet potentia ſenſitiua hominis:cui⁹ eſt for
ma:igitur in quolibet animali anima eius eſt eius poten
tia ſentiua:cōſequentia prima patet:quia idem iudicium
eſt de ſingulis.patet etiā ſecūda:quia qua ratione anima
hominis eſt potentia ſenſitiua hominis eadem et anima
bruti eſt eius potentia.antecedens probo:⁊ primo aucto
ritate Auguſt.10.conf.animus inquit eſt ipſa memoria:et Cap.15.
declarat per cōmunem cōceptionem.d.nam ⁊ cū manda
mus aliquid vt memoriter habeat̄ dicimus vide vt iſtud
in animo habeas:⁊ cum obliuiſcimur dicim⁹.hoc fuit in
in animo:⁊ elapſum eſt animo.ipſam memoriam vocātes
animū:et certum ꝙ loquitur de mēoria ſenſitiua ſeu qua
retinētur ſpecies rerum ſenſatarū et acquiſite per ſenſus:
vt patet ex.c.10.et pluribus ſequentibus.
¶ Secūdo idem probatur ratione:quia ſpecies ſenſibilium

Digitized by Google

et cauſate per ſenſus ſunt ſubiectiue in anima itellectiua
et remanent in ea poſtq̄ eſt a corpore ſeparata: alias non
haberet diſtinctam memoriam ſingularium ſenſibilium:
qđ eſt contra ſanctos. Si ergo nō ipſa anima tm̄ eſt potē-
tia conſeruatiua talium ſpecierū: et per conſequens me-
moria: vel oportet dicere ꝙ dum eſt coniuncta quedam
ſpecies ſenſibilium ſunt in ea tm̄: quedā vero omnino eo-
rūdem obiectorum: et ſimiliter illa repreſentantes ſunt in
corpore tm̄ vel in corpore ſimul et anima: ⁊ horum vtrūqꝫ
videtur ſuperfluum cum ille quas ſola habet ad omnia:
propter que iſte alie ponerentur ſufficiant: aut oportet di-
cere ꝙ ille eedem que remanent in anima ſeparata ſunt in
anima ſimul et corpore dum eſt coniuncta: et tunc ſequi-
tur ꝙ de cōmuni lege ⁊ naturali curſu accidens vno tem-
pore informet aliquod ſubiectum ſaltem partiale: et alio
tēpore nō informet illud: qđ nō videtur eſſe concedendū.
¶ Sed circa dictū iſtud eſt grāde dubiū: qm̄ ſicut Aug.
Cap. 14. dicit. 7. ſuper Gen̄. Quidam ventriculus in medio cere
bri organum eſt memorie quo aliqua paſſione leſo com-
pertum fertur hominem amittere memoriam eorū: quo-
rum prius habebat. hoc autem non conuenit: niſi per cor-
ruptiōem ſpeciei. igitur illa ſpecies prius erat in illa par-
te corporis: qđ ꝓbatur: qꝛ nihil qđ eſt in ſola anima ſubie
ctiue corrumpitur per corruptionem factam in corpore.
¶ Reſpondeo. ꝙ ſuppoſito eſſe verum qđ dicit̃ quecūqꝫ
ipſius ſit cauſa quā ꝓ nunc latere me fateor: nō ſequitur
tamen illatum: qđ patet: qꝛ in tali caſu non ſolum ille ſic
leſus videtur amiſiſſe memoriam: ſeu potius ſpecies re-
rum ſenſibilium: ſed et inſenſibilium ſi aliquorū prius ha
bebat: et tamen ſpecies tales nullatenus immediate par-
Rñſio ad tem aliquam corporis informant. ¶ Ad ea que pro pre-
rōnes pro cedenti opi. adducta ſunt reſpondeo. Ad primam aucto-
opi. Sco. ritatem Auguſt. dicendum ꝙ viſio ſm̄ eum ſit in corpore
mediate tm̄: quoniam ſit immediate in anima informāte
ipſum: ſit etiam per corpus in animam: quoniam a ſpecie
cauſata in organo cauſatur in anima viſio: et quia volun
tas de qua ibi loquitur non īmediate cauſatur ab aliquo
qđ immediate corpus informet. idcirco eam dicit ſolius
eſſe anime. Qđ vero additur ꝙ ſenſus non eſt ſine corpo-
re ⁊c. dicendum ꝙ ſenſus poteſt accipi dupliciter. Uno
modo pro ipſa vi ſenſitiua que nō eſt aliud q̄ ipſa anima
informās talem corporis partem: ita ꝙ hoc nomē ſenſus
vel ſpeciale vt viſus ſignificat animā connotando certam
partem corporis qđ informat: et propter iſtā connotatio-
nem poteſt dici ꝙ ſenſus non eſt ſine corpore: ⁊ cōſtat etiā
ꝙ non eſt ſine anima: cum ipſe ſit anima: ⁊ ſm̄ hunc modū
anima ſeparata non dicitur ſenſus q̄uis ipſa poſſit dici
ſenſus: ſi accipiatur ſenſus pro potentia ſenſitiua abſolu-
Cap. 9. te: et ſic dicit auctor de ſpiritu ⁊ anima: cum ait. ꝙ anima
cum ſeparatur a corpore ſecum trahit ſenſum imagina-
tionem intellectum et rationem ⁊c. Si igitur primo iſto
modo accipitur ſenſus viſio ſit in ſenſu immediate. Alio
modo accipitur ſenſus pro inſtrumento per qđ anima ſen
tit: cum connotatione tamen anime informantis ipſum:
vnde viſus ſm̄ hunc modum eſt oculus anima informa-
tus: et ideo non eſt ſenſus etiam ſine anima propter quod
oculus mortuus non dicitur niſi equiuoce oculus: vt di-
T. cō. 9. citur. 2. de anima. neqꝫ eſt etiam ſine corpore cū ipſum ſit
corpus: et ſic accipit ſenſum idem Auguſt. vt patet circa
pͥcipium capituli. In ſenſu autem ſic accepto ſit etiam
viſio: ſed mediate: vt dictum eſt. ¶ Ad aliam auctoritatē
ſatis patet: quid dicendum eſt ex his que ex. 14. de ciui.
dei. proxime allegata ſunt. Similiter enim intelligit de
concupiſcentia carnis: et de dolore carnis: nam tam hic
ꝙ ille in ſola eſt anima ſubiectiue: et eſt a carne cauſaliter
et effectiue. Qđ vero in fine auctoritatis ponitur ꝙ. ſ. cō-
cupiſcentiam carnalem cum carne et de carne: neqꝫ intel
ligendum eſt ꝙ habet illam cum carne. i. exiſtēs cum car
ne vel in carne: ſicut etiam dicit ꝙ dolores carnis anime
ſunt in carne. i. anime exiſtentis in carne: habet etiam il-
lam de carne. i. ex carne: et quia aliam concupiſcentiam
vel delectationem que vocatur concupiſcentia ſpiritus:
qualis eſt illa quā ſignat propheta cum ait: concupiſcit ⁊
deficit vel deſiderat anima mea in atria domini: ⁊ alie de
quibus idem Augu. ſtatim exemplificat: non habet ſpi-
ritus ex carne: ideo dicit ꝙ eam ſolus habet. ¶ Ad Phi In de ſ.
loſophum dicendum. ꝙ non ideo dicit nō eſſe anime pro- et vig.
prium ſentire: quia ipſa ſenſatio in alio ſit ſubiectiue par-
ticulariter q̄ in anima: ſed quia ſenſatio nō ſit in anima:
niſi per corpus: vt dictū eſt ad auctoritatem primā Aug.
et hic ſenſus patet ex eo qđ immediate ſubiungit Philo-
ſophus: ſequitur enim qui vero dicitur ſenſus vt actio mo
tus quidem per corpus anime eſt: et ex iſta cauſa conclu-
dit. Manifeſtum quoniā neqꝫ anime propria paſſio: neqꝫ
inanimatum corpus poſſibile eſt ſentire et reddit ſingula
ſingulis: vt quoniam eſt per corpus: ideo nō eſt ꝓpria ani
me: quia vero eſt anime ideo inanimatum non eſt poſſibi
le ſentire. ¶ Ad quartum patet ex dictis: nam inſtrumen
tum per ſe requiritur ad ſenſationē tāq̄ per ſe ſuſceptiuū
ſpeciei cauſatiue ſenſationis: nō enim quelibet ſpecies na
ta eſt cauſare quālibet ſenſationem: ſed determinata de-
terminatā: vnde ſpecies nata immediate cauſare viſionē
in anima non eſt nata cauſare in ea auditionem nec econ
tra. Similiter ſpecies nata cauſare viſionē ita poteſt na-
turaliter cauſari in organo viſus ſeu in oculo ꝙ non in au
re. ¶ Ad quītum concedendo conſequens. ſ. ꝙ ſenſatio-
nē poſſet deus in anima ſeparata conſeruare: et vlterius
concedo ꝙ ſi cetera requiſita ad hoc ꝙ talis qualitas ſit
ſenſatio concurrerent: anima ſeparata ſentiret. nec video
cur alicui theologo hoc debeat eſſe mirabile. ¶ Sed cō-
tra cōcluſionem iſtam in ſe poteſt obijci. Primo. quia ſe-
quitur ꝙ omnis ſenſatio hominis ſit intellectio: cū queli-
bet ſit in intellectu. Item ꝙ ſenſus ſit intellectus et econ-
uerſo: cuius oppoſitum probat Philoſophus. 2. de aīa. Tex.
¶ Tertio. ſequitur ꝙ ſit vnus ſenſus tm̄ in homine: ſicut
vna tm̄ in eo eſt anima. contra Augu. 2. de libe. arbi. po- Ca.
nentem quinqꝫ ſenſus exteriores ⁊ preter illos adhuc ſen-
ſum quēdam interiorem: qui ſenſuum numerus vulgatiſ-
ſimus etiam eſt apud omnes Philoſophos. ¶ Quarto
tunc eadem potentia eſſet appetitus ſenſitiuus et intelle-
ctus: quod eſt impoſſibile cum ſibi in ſuis deſiderijs plu-
rimum aduerſentur ſm̄ ſanctos. ¶ Quinto. ſequit̃ vnū
abſurdiſſimum. ſ. ꝙ viſio ſit in aure: et auditio in oculo: et
guſtatio in pede: et per conſequēs ꝙ homo videat per au-
rem audiat per oculum et guſtet per pedem et vniuerſa-
liter per quālibet partē corporis percipiat quelibet ſenſi-
bilia: et patet conſequētia: quia anima in qua ſubiectiue
dicunt̃ eſſe iſte ſenſatiōes in qualibet eſt corporis parte.
¶ Ad primū dico ꝙ per intellectionem vno modo poſſu
mus intelligere omnem notitiam formaliter exiſtētem in
intellectu: et ſic cōcedo ꝙ q̄uis non omnis ſenſatio ſit in-
tellectio: qꝛ non ſenſatio bruti. Omnis tamen ſenſatio ho-
minis eſt intellectio. Alio modo per intellectionem poſſu
mus intelligere tm̄ notitiam intellectus: ad quā non ime-
diate per ſe mouet organum corporale ſeu aliqua forma
exiſtens in eo: et tunc falſum eſt ꝙ ſenſatio ſit intellectio:
hoc duplex genus notitie in ipſa anima diſtinguit Aug.
7. ſuper Gen̄. His inquit ſenſibus quaſi nuntijs accipit Cap.
anima quicquid eam corporalium nō latet: et paulopoſt
ſubdit ꝙ nunc qđ ex ceteris emittat anima non adiuua-
tur: niſi ad corporeas formas coloreſqꝫ ſētiēdos: ⁊ addit.
habetqꝫ ipſa innumerabilia longe diſſimilia cuncto gene
ri corporum: que non niſi in intellectu atqꝫ ratione conſpi
ciat: quo nullus ſenſus carnis aſpiciat. ¶ Ad ſecundum

Digitized by Google

dicendum:ꝙ vt ſupra dictum eſt ſenſus dupliciter acci-
pitur. Uno modo pro inſtrumento corporali:quo ſentiēs
ſentit:et ſic nullus ſenſus eſt intellectus. Alio modo acci-
pitur ſenſus pro vi ſeu potentia que ſentit: et ſic licet non
omnis ſenſus ſit intellectus:ſenſus tamē humanus eſt in-
tellectus:quia eſt ipſa rationalis anima que vtiqꝫ intelle-
ctus eſt: licet non vna ſed alia et alia ratione dicatur ſen-
ſus et intellectus: ⁊ hoc expreſſe patet per auctorē de ſpi-
ritu ⁊ anima:vt allegatum eſt in principio.q.
2.a.t.c. ¶ Ad Philoſophum autem dicendum:ꝙ ipſe non pro-
52. bat nec probare intendit ꝙ in homine ſenſus et itellectus
potentia diſtinguant:ſed bene vult et probat ꝙ intellige-
re ⁊ ſentire non ſunt idē cōuertibiliter ⁊ diffinitiue vt opi
nabantur antiqui. vnde primo probat ꝙ non omne ſentire
eſt intelligere: deinde ꝙ non omne intelligere eſt ſentire:ſi
cut patet attendenti. ¶ Ad tertium ſi accipitur ſenſus pro
organo.nego conſequentiam: ſi pro potentia concedo cō-
ſequens.ſ.ꝙ eſt tn̄ vnus ſenſus in homine:q̄uis propter
diuerſa exercitia varijs nominibus nuncupetur:et aliqn̄
plures ſenſus:licet iproprie eſſe dicantur: hoc etiam pa-
tet per auctorem lib. de ſpiritu et anima.ait enim ſenſus
minus eſt in anima: ⁊ idem ꝙ ipſa etiam cum corpus non
ſit:corporeus dicitur:et cum intellectus non ſit niſi vnus
ſenſus: verūtamen per exercitia varia neceſſarie nuncu-
pātur. Dicitur autem ſenſus imaginatio ratio itellectus
vel intelligentia: ⁊ hec omnia nihil aliud ſunt q̄ ipſa:alie
et alie inter ſe proprietates ꝓpter varia exercitia:ſed vna
eſſentia rationalis ⁊ vna anima. Augu.autem per ſenſus
Cap.2. intelligit organa ſentiendi:ſicut patet. 2. de trini. ⁊.7.ſup
Cap.10. Gen̄.et pluribus ſequentibus. ¶ Ad quartum dicēdum
ꝙ appetitus ſenſitiuꝰ et intellectiuus in homine nō ſunt
due potentie eſſentialiter diſtincte:ſed eadem ipſa anima
inquantum ſm ſenſualem motum mouetur vel mobilis
eſt ad appetitionem dicitur appetitus ſenſitiuus:inquā-
tum autem ſm intellectualem apprehenſionē dicitur ap
petitus intellectiuus. Contrarietas vero illa non eſt acci
pienda velut diuerſarum animarū aut potentiarum: ſed
tātūmodo diuerſarum delectationum aut concupiſcen-
tiarum eiuſdem anime aliter et aliter mouente ſm Aug.
Cap.12. 10.ſuper Gen̄. Cōmen.etiā.3.de anima. vult ꝙ eadem po
Cō.50. tentia ſit voluntas et appetitus: ſed vt ait.ſi deſideraue-
rit per cogitationē dicitur voluntas:ſi fuerit ſine cogita-
tione dicetur appetitus: vide cōmentū illud:qꝛ plura ibi
ſunt ad propoſitū. ¶ Ad quintum concedo ꝙ ſicut intel-
lectio eſt imediate in anima et mediate in qualibet parte
corporis ſic et viſio et ſenſatio quelibet: nec tamen queli-
bet pars corporis audit vel videt: ſicut nec etiam ⁊ queli
bet intelligit:nec etiam homo audit per oculum: ſed per
aurem quia per aurem et non per oculum cauſatur au-
ditio in anima eius.

De ſecundo articulo dico conſequenter ꝙ ipſa
anima rationalis eſt intellectus et
voluntas: ita ꝙ nec intellectus eſt res diſtincta ab eſſen-
tia anime nec etiam voluntas. iſta eſt intentio Auguſt. in
Cap.11. ſermone de imagine. vbi ait. Anima eſt intellectus. ani-
ma eſt memoria. anima eſt voluntas. Item.10. de trini. di
cit ꝙ hec tria. memoria:intelligentia et voluntas nō ſunt
tres vite:ſed vna vita:nec tres mentes: ſed vna mens. con
ſequenter nec tres ſubſtantie:ſed vna ſubſtantia. et in fine
capituli ait. hec tria vnum vna mens vna eſſentia. Alie
auctoritates poſſent adduci. ſed non curo:quia iſte ſuffi-
ciunt. Ad hoc mouet me maxime ratio tacta in preceden
ti articulo. quia pluralitas rerū non eſt ponenda: ad quā
nec experientia nec ratio ex experientia procedens nec
auctoritas ſacra cogit. alias enim fruſtra poni videtur.
nullum predictorum cogit de auctoritate enim et expe-
rientia clarum eſt. de ratione ex experientia ſumpta pro-
bo. qua enim eſſet ſumeretur ex eo ꝙ experimur in no-
bis diuerſa genera operationum aīe. aut qꝛ experimur in
nobis diuerſos modos operandi.ſ. libere et naturaliter.
Sed ex primo non poteſt argui ſufficiēter diſtinctio rea-
lis potētiarum. alias oporteret ponere in vno hoīe plures
potentias intellectiuas ⁊ plures volitiuas:cum plura ge-
nera actuū intellectualiū experiamur: ⁊ ſimiliter volūta-
riorꝫ:nec ex ſecūdo:qm̄ etiā ſm opi. contrariā eadem volū
tas reſpectu quorūdam obiectorꝫ elicit quoſdā actus na-
turaliter ⁊ reſpectu aliorum elicit actus quoſdam libere.
ex quo pꝫ ꝙ ꝓpter talem diuerſum modū operandi non
opꝫ ponere diuerſas potētias realiter. igitur ⁊c̄. ¶ Pre-
terea. probatū eſt in precedenti articulo ꝙ aīa ipſa eſt po-
tentia ſenſitiua. igitur aīa humana ipſa / ſeu rationalis eſt
ſua potentia intellectiua. Contra hoc tn̄ videntur alique
auctoritates. vna eſt Augu.15. de tri. vbi ait ꝙ ſi detracto Cap.7.
corpore ſola aīa cogitetur aliquid eius eſt mens:tanq̄ ca
put eius / vel oculus / vel facies. Sed non hec vt corpora
cogitanda ſunt. non igitur aīa. ſed quod excellit in anima
mens vocatur. ¶ Scdo ſi non diſtinguerētur hec adinui
cem. vt ab aīa:ſequeretur ꝙ ſicut intelligimus per intelle-
ctum:ita intelligeremus per voluntatē: ⁊ ſicut diligimus
per volūtatem:ita diligeremus per intellectū. ſed hoc eſt
falſum ſm Aug. ibidē. oſtēdens enī diſſimilitudinem tri-
nitatis reperte in anima noſtra ad trinitatem incauſatam
ait ſic. Itaqꝫ in hoc magna diſtantia eſt ꝙ ſiue mentem di
camus in homine eiuſqꝫ notitiam ⁊ dilectionem / ſiue me-
moriam intelligentiā ⁊ voluntatem mihi mentis memini-
mus niſi per memoriā:nec intelligimus niſi per intelligen
tiam:nec amamus niſi per volūtatem. at vero in illa trini-
tate quis audeat dicere patrem / nec ſeipſum / nec filium /
nec ſpiritum ſanctū intelligere ⁊c̄. ¶ Tertio infra vult ꝙ
quelibet perſona diuinarum eſt memoria intelligentia et
voluntas / nec iſta diſtāt in eis. in nobis aūt aliud eſt me-
moria / aliud intelligentia / aliud dilectio / ſiue charitas.
¶ Preterea. Frequenter Augu. loquitur de eis velut de Cap.17.
pluribus ⁊ diſtinctis rebus. vnde vt ſupra habet loquens
de eis dicit. hec tria ⁊c̄. ¶ Quarto Anſel. de cōcor. ſicut Cap.29.
habemus in corpore membra et.5. ſenſus. ſingula ad ſuos
vſus apta: quibus quaſi inſtrumentis vtimur ⁊c̄. ita ani-
ma habet in ſe quaſdam vires quibus vtitur velut inſtru
mentis ad vſus cōgruos. Eſt nāqꝫ ratio in anima qua ſi-
cut ſuo inſtrumento vtitur ad ratiocinādum:et voluntas
qua vitur ad volendum. non eſt enim ratio / vel voluntas
tota anima:ſed eſt vna que aliquid in anima. hec ipſe.
¶ Quinto magiſter ſentētiarum libro primo. diſtin.3. ex-
preſſe dicit ꝙ illa tria naturales proprietates / ſeu vires
ſunt ipſius mentis et a ſe inuicem differunt: quia memo-
ria non eſt intelligentia / vel voluntas / nec intelligentia vo
luntas / ſiue amor. et ante premiſit ꝙ dictum Auguſti. quo
ait ꝙ ſunt vna mens ⁊ vna eſſentia non eſt verū iuxta pro-
prietatem ſermonis. ¶ Pro ſolutione predictorum ſcien
dum eſt ꝙ cum anima ſit potentia ⁊ principium multarū
operationum in homine: diuerſa vt ſupra dictum eſt ſorti
tur vocabula:quorum aliquod ſignificat ipſam eſſentiā
anime conſignificando determinate quaſdam operatio-
nes in quas pōt. verbi gratia. intellectus ſignificat eſſen-
tiam anime cōnotando determinate operationem que eſt
intellectio. vnde idem ſignificat illam eandem eſſentiam
connotando aliam operationem eius que eſt velle: vt eſt
hoc nomen voluntas: ⁊ ita eſt de multis alijs. ⁊ quia talia
nomina ſic partialiter exprimunt eam non partialitate
intrinſeca. nam quodlibet eam totam ſignificat et pro to-
ta ſupponit: ſed partialitate.q. intrinſeca pro eo ꝙ nō om-
nia in que poteſt:ſed aliqua ex illis determinate dat intel
ligere. ideo dicitur aliquando ꝙ intellectus ⁊ voluntas ⁊
huiuſmodi ſunt anime partes: ⁊ dicuntur etiam plurali-

Digitized by Google

ter potentie:ita ꝙ inquãtum poteſt in iſta dicitur vna po-
tentia:inquantum autem in illa dicitur alia potentia. et
Cap.8. ideo dicit auctor de ſpiritu et anima.tota anime eſſentia
in ſuis potentijs conſiſtit: nec per partes diuiditur cum
ſit ſimplex et indidua.⁊ ſi aliquando habere partes dici-
tur ratione potius ſimilitudinis ꝙ̃ veritate compoſitio-
nis intelligendum eſt.ſimplex ſubſtantia eſt anima nec
aliud.nec minus eſt ratio in ſubſtantia ꝙ̃ anima.ſed vna
eademqʒ ſubſtantia ſcḋm diuerſas potentias.i.ſcḋm ꝙ diuer-
Cap.3. ſa ſortitur vocabula. Item docet Augu.12.de trinitate.
Intellectum inquit noſtrum et actionem vel conſilium ⁊
Cap.4. executionem vel rationem et appetitum rationalem:vel
ſi quo alio modo ſignificantius dici poſſunt vna mentis
natura complectitur.⁊ ſtatim ſequitur:cum igitur diſſen
timus de natura mentis humane de vna quadam re diſ-
ſentimus:nec eam in hec duo que commemoraui niſi per
officia geminamus.Ex his patet ꝙ ratio ⁊ appetitus nõ
ſunt due partes mẽtis neqʒ due res ſed vna tñ ſcḋm diuer
ſa officia diſtincte ſignificata: per quod etiam concluſio
preſens principaliter cõfirmatur.Ex his ad primam au-
15.de tri. ctoritatem Auguſt.dicendum ꝙ non intendit ꝙ mens ſit
Cap.17. quedam nobilis pars anime ad modum quo caput vel
oculus pars eſt in corpore.ſed cum anima humana ſit ho
mini principium vegetandi et ſentiendi ⁊ appetendi ⁊ in-
telligendi et volendi et multarum operationum:nec ipſa
dicatur mens inquãtum eſt vegetatiua vel ſenſitiua: ſed
inquantum intellectiua et intellectualiter volitiua:idcir
co mens quaſi quedam pars anime dicitur: et quia illi
actus penes quos anima dicitur mẽs ſunt nobiliores ce-
teris in quos poteſt.ideo mens dicitur nobilius aliquid
ſeu nobilior anime pars. Eſt ergo ſenſus:non igitur ani-
ma:ſed qḋ excellit in anima mens vocatur.i.nõ igitur ani
ma abſolute dicitur mens: ſed ſcḋm excellentiam conſide-
rata vocatur mens. ¶ Ad ſecundum dicẽdum.ꝙ hec no
mina intellectus et voluntas aliquando ſumuntur ad ſi-
gnãdum operationes:que ſunt intelligere ⁊ velle.aliquã-
do autem ad ſignãdum potentiam intellectiuam et voli-
tiuam.ſi primo modo accipiantur non arguit ad propoſi-
tum.Si ſecundo modo tunc dico ꝙ ſi attendamus preci-
ſe veritatem dicti concedendum eſt ꝙ nos intelligimus ꝑ
voluntatem et volumus per intellectum.vnde Commen.
Cõ.49. 3.de anima.virtualiter hoc concedit.D.deſideratum mo-
uet intellectum et tunc deſiderabit intellectus. et cũ deſi
derauerit tũc mouetur homo a virtute deſideratiua:que
eſt intellectus aut imaginatio. ecce ꝙ intellectus deſide-
rat et eſt virtus deſideratiua.et ꝑ conſequens homo deſi-
derat per intellectum. Si autem attendamus non ſolum
veritatem dicti:ſed perſeitatem.et per conſequens artifi-
T.c.74. cioſitatẽ:quoniã ſicut dicit Philoſophus ꝑmo phyſicorꝫ.
Maxime proprie dicimus medicum aliquid facere:aut
Cõ.74. pati ſi ſcḋm ꝙ medicus hoc patiatur aut faciat.et Cõmen.
ibi dicit ꝙ paſſio aut actio non attribuuntur rei per ſe ni-
ſi ſcḋm ꝙ eſt illud cui attribuuntur: et intentio eſt predica-
tio que eſt per ſe.hoc eſt ꝙ in locutione artificiali. et ma-
xime propria cum actio aut paſſio attribuũtur alicui in-
telligitur ꝙ competat illi inquantum tale. Si hoc inquã
attendamus non eſt concedendum ꝙ homo intelligit per
voluntatem aut ꝙ intellectus vult:quia propter differen
tiam connotatorum iſte non ſunt per ſe ad intellectũ pre-
miſſum.quia nec intellectus inquãtum intellectus vult:
nec homo inquantum intelligit vult. Et ob hanc cau-
ſam auctores intelligendi ſunt tales locutiones negare:
non quia ſint falſe:ſed quia non ſunt locutiones per mo-
dum artis et ſcientie.
15.de tri. ¶ Ad auctoritatem Augu.dico ꝙ illis terminis memo-
ria intelligentia et voluntate vtitur pro actibus. et ſcḋm
hoc maxime patet differentia quam intendit: quoniam
quelibet perſona diuina eſt ſua memoria ⁊ intelligẽtia et
voluntas.Et memoria eſt intellectiua ſeu intellectio ⁊ vo
litio.in nobis autẽ non ſic.Vel poteſt dici ꝙ ſi accipit pro
potentijs ponit illas negatiuas deuitãs affirmatiuas op-
poſitas non tanꝙ̃ falſas:ſed tanꝙ̃ inartificiales.mihi ta-
men ꝑma ſolutio magis placet:eo ꝙ plene patet ex textu.
¶ Ad tertiũ dico ſimiliter ꝙ illa accipit pro actibus.et
iſtud clarum eſt ſatis:eo ꝙ illud vocabulũ charitas nũꝙ̃
conſuetum eſt poni pro aliqua potentia anime.ſed tantũ
pro actu vel habitu. ¶ Ad illud quod additur de plurali
locutione dicẽdum:ꝙ locutio vtiqʒ eſt impropria:viſitata
tamẽ eſt ad explicãdũ diſtincte multa in que poteſt:ſeu ꝙ
ipſa eſt multe potentie per equiualentiam.a ſimili etiam
Auguſtinus.9.ſuper Geñ.dicit pluraliter.video abſcõdi
tas eſſe quorũdam factorũ cauſas:tamen cũ ipſa ſimpli- Cap.26.
ciſſima ſua volũtas vnica ſit oĩm cauſa prima:ſed ꝓpter
eius diuerſos effectus pluraliter cauſas eius dicit:ſicut
docet magiſter.18.diſ.huius ſecũdi.Et ſcḋm hunc ſenſum
ego loquor ſicubi me contingat circa iſtam materiam ſic
loqui.Quod Auguſtinꝰ.dicit hec tria nõ debet mouere. Cap.7.
nam in.15.de trini.de intelligẽtia memoria ⁊ voluntate in
deo loquẽs dicit ꝙ omnia tria hic omnes ⁊ ſingule ꝑſone
habent nec diſtant in eis: ita ꝙ dicit illa tria.et cum hoc
dicit ꝙ non diſtinguũtur:ſicut ⁊ verum eſt. ¶ Ad Anſel.
et Magiſtrũ ſimul quãuis aliqui conẽtur eos exponere.
dico tamen ꝙ mihi apparet eos fuiſſe illiꝰ opinionis ſicut
et multi alij ſollẽnes doctores.qꝛ tamen Auguſt.videtur
mihi eis cõtrarius.nec neceſſitatem video ponẽdi huiuſ-
modi diſtinctionẽ:idcirco teneo oppoſitum ſalua ſemper
aliorum reuerentia. ¶ Ad primum argumẽtum.q.patet
reſponſio in articulo precedenti. ¶ Ad ſecundum dico ꝙ
Auguſtinꝰ accipit illa pro actibus nõ pro potentijs.⁊ hoc
etiam cogũtur concedere alij:cum ipſi nõ ponãt ꝙ memo
ria ⁊ intellectus ſint due potentie realiter diſtincte.

¶ Diſtinctionis.xviij.
Queſtio prima.

SUper diſtinctionẽ.18.in qua
Magiſter agit de for
matiõe mulierꝫ ex coſta viri.Que
ro vtrum ex coſta illa abſqʒ alterꝰ
materie additmẽto fuerit corpus
Eue formatum.arguitur ꝙ ſic.
¶ Primo auctoritate Magiſtri
in diſtinctione preſenti dicentis ꝙ
de ſola ipſius coſte ſubſtantia ſine
omni extrinſeco additamento per diuinã potentia multi-
plicata mulieris corpus eſt factum.

Ad oppoſitum arguitur:quia ſi ita fuiſſet ſe-
queretur ꝙ corpus prime mu
lieris fuiſſet multo rarius corporibus aliarum:quod non
eſt credendum.conſequẽtia declaratur.nam quãto in ea-
dem extẽſione materia eſt paucior tanto eſt rarior.igitur
ſi ex ſola materia coſte eſt corpus eue formatũ tanto fuiſ-
ſet rarius corpore viri ꝙ plures portiones materie equa-
les portioni materie que fuit in coſta illa fuerũt in tanta
quãtitate corporis viri quãta fuit tota ſtatura mulieris.
Sed conſtat ꝙ multo plures portiones tales fuerunt:eo
ꝙ non nimis excedat in ſtatura corporis vir mulierem.
Sed conſtat ꝙ corpora aliarum mulierum poſito ꝙ ſint
corporibus virorũ rariora.nõ tamen ſcḋm tantũ exceſſum.
igitur corpus eue fuiſſet multo rariꝰ ꝙ̃ ſint corpora alia-
rum mulierum.Hec eſt opinio Magiſtri ⁊ Hugo.de ſa.
libro ꝑmo ad partem affirmatiuam:et vtriuſqʒ ratio eſt. parte.6.
quia ſi deus ad ꝑficiẽdum mulieris corpus aliã materiã ca.primo
addidiſſet magis fuiſſet illud additum ꝙ̃ coſta.⁊ per cõ-

Digitized by Google

ſequēs potius ex illo ꝙ̄ ex coſta corpus mulieris dici factum debuiſſet. Scriptura autem Geñ. 2. dicit. Edificauit deꝰ coſtā quā tulerat de Adā in mulierē. nec de alia materia facit mentionem. Poſſibilitatē autem huiuſmodi probant ex illo miraculo Chriſti quo de quinq; panibꝰ ſua benedictione multiplicatis quinq; millia hominum ſaturati ſunt. ſicut enim fuit poſſibile deo illos panes in tot plures multiplicare abſq; alio additamento: ſic fuit poſſibile illā coſtā ad maiorem quātā voluit magnitudinem trahere abſq; omni additamento. ¶ Pro declaratione huius poſitionis diſtinguit Hugo ſex opera: quibꝰ vt ait: fiunt quecūq; fiunt. Unū eſt opus creationis: cū. ſ. de nihilo aliquid fit. Secundum eſt opus multiplicationis: quo. ſ. de aliquo fiunt aliqua ſm ſubſtātiā et quātitatem in maius ſeu cum de aliquo aliquid maius fit. Tertium eſt opus minutionis vtputa cum de aliquibus aliquid fit in minus: ſeu quod magnum factum eſt minus. Quartum eſt opus diuiſionis: quo. ſ. de aliquo fiunt aliqua. nō tñ ſm ſubſtātiā ⁊ quātitatem in maius: ſed in minus: ſicut cum totū in partes diuiditur. Quintum opus eſt compoſitionis vel coniunctionis: cum. ſ. ex aliquibus aliquid fit. nō tñ ſm ſubſtātiā ⁊ quātitatem in minus: ſed in maius: velut cum partes in totum vniuntur. Sextum eſt opus annihilationis cum aliquid in nihilum redigitur. Horum ſex quattuor dicit eſſe propria diuine virtuti. ſ. tria prima et vltimum: quartum vero et quintum dicit cōuenire creature: cuius opus inquit, recte propterea nihil eſſe dicitur: quia per eius opus eſſentiis rerum ſiue in coniungendo diuiſa ſiue in diuidendo cōiuncta nihil tollitur vel confertur. Declarādo autem magis opus multiplicationis dicit ꝙ cū de aliquo plus fit aliquid fit: q; nihil in eo qꝺ iā aliquid eſt aliqꝺ fieret ipſum qꝺ plus poſtea ibi eſt nō eſſet. et addit de opatione vnionis. Rurſus cum de aliquibus aliquid minus fit aliquid fit: q; niſi illud quod prius ibi plus fuit aliquid factum eſſet in eo ꝙ minus modo eſt: illud omnino non eſſet. ¶ Iſtam opi. non capio: et ideo contra eā quattuor concluſiones ꝓbo.

Contra Magi. et Hugonē.

Prima eſt. ꝙ impoſſibile eſt illud opus multiplicationis ſic intellectum vt ponit. Secunda. ꝙ etiā opus tale vnionis eſt īpoſſibile. Tertia. ꝙ creatura poteſt in aliud opus ꝑter illa duo que ſibi attribuūt. Quarta. ꝙ ex coſta Ade non fuit ſine additamēto materie formatū corpus Eue.

¶ Primā concluſionem ꝓbo ſic. Sit. a. nomen alicuius portionis materie que debuit multiplicari et fieri maior ſm ſubſtātiā ⁊ quātitatē. ⁊ ſit. b. nomen portiōis maioris materie in qua. a. portio multiplicata eſt. tūc ſic. aut in. b. eſt aliquid qꝺ nec eſt nec fuit. a. nec pars eius. aut nō eſt aliquid in. b. qꝺ non ſit vel fuerit. a. vel pars eius. ſi detur primum. igitur. a. nō eſt factum maius ſine additione alterius. nam additum eſt illud qꝺ nec eſt nec fuit. a. neq; pars illius. ¶ Preterea. Uel illud additamentum fuit aliquid: vel non. Si aliquid et non fuit. a. nec pars eius. igitur. b. eſt factum per compoſitiōem iſtius ad illud qꝺ eſt vel fuit. a. ⁊ ſic illud opus non eſt opus multiplicationis quo ex aliquo fiūt aliqua: ſed potius eſt quartū opus quo ex aliquibus fit aliquid maius: qꝺ ſm opi. et veritatem competit etiā creature. Si vero non fuit aliquid: igitur ipſum eſt factum de nihilo: quoniā ſm ipſum ibidem de nihilo aliquid factum eſt quādo id qꝺ prius nihil erat vt aliquid eſſet factum eſt. ⁊ iſtud vt ſubdit eſt opus creationis. ſi vero in. b. nō eſt aliquid qꝺ nō ſit vel fuerit. a. vel pars eius. igitur in ipſo nihil eſt plus ꝙ̄ fuit in. a. ⁊ ꝑ conſequēs nulla multiplicatio facta eſt. nec. b. eſt maius ſm ſubſtātiam ꝙ̄ fuit. a. ¶ Tertio. aut. a. in hoc opere penitus deſijt eſſe. et tunc ſequitur ꝙ ipſum eſt annihilatum. et habetur ſextum opus ſupra poſitum. et iterum ſequitur ꝙ. b. ſit factū de nihilo vt prius et ſic huiuſmodi multiplicatio nihil aliud erit ꝙ̄ annihilatio vnius et creatio alterius. aut non penitus deſijt: et tunc vel ipſum vel aliquid eius remanſit: et tūc id quod remanſit vel eſt ipſum b. vel pars eius. Si eſt. b. igitur per hoc opus non eſt aliquid factum qꝺ prius non eſſet. Si autem eſt pars ipſius b. igitur aliquid aliud eſt in. b. quod non eſt factm ex. a. ⁊ per conſequēs non de aliquo facta ſunt aliqua: ſed ex aliquibus factum eſt aliquid. Secunde cōcluſio probatur quaſi eiſdem motiuis: modo tamen cōuerſo. vnde ſi ex. b. que fuit portio magna materie ponatur facta eſſe portio minor que ſit. a. quero aut in. b. fuit aliquid qꝺ non eſt. a. nec pars. a. ⁊ hoc eſt contra dictum opi. vltimo allegatū. Et preterea ſequitur ꝙ tale opus vnionis non ſit aliud ꝙ̄ quedam partialis annihilatio vel deſtructio eius qꝺ dicitur fieri minus vel alicuius eorū ex quibus dicitur fieri aliquid in minus vel in. b. non fuit aliquid: qꝺ non eſt. a. vel pars ipſius. a. et tunc ſequitur ꝙ. a. in nullo eſt minus ſm ſubſtātiā ꝙ̄ fuit. b. cuius oppoſitum ponitur. ſed ſi eſt minus ſm quātitatem tm̄ eo modo quo cum aliquid denſatur ſit minoris quantitatis et certe ſic de magno facere paruum eſt opus etiā creature. ¶ Secundo. aut in tali operatione. a. penitus incepit eſſe. ita ꝙ nec ipſum nec aliquid eius prius fuit. et tūc ſequitur ꝙ ipſum ſit de nihilo factum. et per conſequēs creatū et ipſum. b. ſit annihilatum. et tale opus vnionis non aliud ſit ꝙ̄ vnum magnum quid annihilare. et vnum quid minus creare. aut ipſum vel aliquid eius prius fuit. et ſi ipſum. a. prius fuit. igitur non eſt factū ꝑ huiuſmodi opus. Si vero non ipſum: ſed aliquid eius vel illud quod prius fuit: fuit ipſum. b. vel fuit pars ipſius. b. ſi fuit. b. igitur in ipſo. a. eſt plus ꝙ̄ b. et per conſequens non eſt factum aliquid minus ſm ſubſtantiam ex magno. ſed ex paruo magnum: nec ex aliquibus aliquid: ſed potius ex aliquo aliqua. cuius oppoſitum dicitur. ¶ Tertio. communiter pro vtraq; concluſione arguo. ſiue enim ex. a. fiat. b. per multiplicationem ſiue econuerſo ex. b. fiat. a. per vnionem. quero aut materia ex qua fit deſinit eſſe. et tunc materia que fit: fit ex nihilo et creatur aut deſinit eſſe: et cum in neutro modo factionis ſm poſitionem iſtā aliqua portio materie creetur vel annihiletur: ſequitur ꝙ eadem ipſa materia primo eſt illa que fit ⁊ ex qua fit. qꝺ eſt impoſſibile. ¶ Ad iſtud poteſt reſponderi ſm eum: ꝙ ideo dicitur ex hac fieri illa: q; hec fit illa. et tunc hec quidem deſinit eſſe quod eſt: ſed tamen non deſinit eſſe: quia incipit eſſe illa que vtiq; eſt aliquid. et ideo ipſa non annihilat̄: nec illa que fit de nihilo: quia priuſq; fieret fuit aliquid. Sed non fuit illud quod ipſa fuit. nec etiam de aliquo: quia ipſa deſinit eſſe quod prius ipſa fuit. et hec ſolutio poſſet ſatis applicari ad precedentes etiam rationes. Trahitur autem hec ſolutio ex his verbis que ſunt iſta. Cum duo ſint. vnum fit aliud. et tranſit in illud. vt ſit illud. et deſinit quidem eſſe quod eſt. et tamen non deſinit eſſe: quia incipit eſſe quod non eſt. ⁊ cum fit illud quod eſſe incipit. fit aliquid: quia illud aliquid eſt quod eſſe incipit et quod fit. et tamen non de nihilo illud fit quod fit: quia prius ꝙ̄ hoc fieret aliquid fuit. nec rurſum de aliquo id fit quod fit: quia deſinit eſſe quod prius fuit: quādo eſſe incepit hoc quod prius non fuit. hoc ipſe. ¶ Primo contra illud dictum. ipſa deſinit eſſe quod eſt. et tamen non deſinit eſſe. illud enim eſt in intelligibile mihi. nam ꝙ̄uis aliqua res poſſit deſinere eſſe qualis aut quanta eſt: eſto ꝙ nō ſimul deſinat eſſe. verbi gratia. corpus album et bicubitum poſſit deſinere eſſe album et bicubitum: et ſic de ceteris que de ipſo accidentaliter et contingenter predicantur. eſto ꝙ non deſinat eſſe. impoſſibile tamen eſt ꝙ ipſum deſinat eſſe id quod ipſum eſt: et tamen non deſinat eſſe. Ipſum enim nō eſt niſi ipſum. cum igitur impoſſibile ſit eſſe ipſum

Digitized by Google

non ipſum. impoſſibile eſt ipſum deſinere eſſe ipſum: quin ipſum deſinat eſſe. et ita vniuerſaliter eſt in omnibus: quoniã nulla entitas eſt niſi ipſa vt Socrates non eſt niſi Socrates. et materia non eſt niſi materia: et ſic de ſingulis. Impoſſibile eſt igitur Sor. deſinere eſſe ſortẽ: quin Sor. deſinat eſſe. et ita impoſſibile eſt hanc materiam deſinere eſſe hanc materiam. et illud quod ipſa eſt quin deſinat eſſe. ¶ Preterea. Demonſtretur illud ipſum preciſe qđ eſt hoc materia. a. aut hoc deſinit eſſe. et habetur propoſitum. aut non deſinit eſſe. igitur hoc erit poſt hoc inſtãs. et tunc ſequitur ꝙ eodem ipſo penitus demonſtrato. verum erit poſt hoc inſtans dicere hoc eſt: quia ſi non: ſed tantum de alio ab iſto erit verum dicere hoc eſt. ſequitur ꝙ nunc non vere dicitur de ipſo hoc erit: quoniam de ipſo vere dicetur ꝙ erit preciſe: quia quoddam aliud ab alio erit. alias et de eo qui nunc annihilatur ſupponatur ꝙ nunc aliquid annihiletur nunꝙ amplius recreãdum: eſſet verum dicere ꝙ ipſum erit: et ꝙ non deſinit eſſe. nam quoddam aliud erit. quod nullus diceret. Si autem eodem penitus demonſtrato vere dicetur hoc eſt. igit̃ tunc etiam vere dicetur hoc eſt: hoc eodem penitus demõſtrato per primum: quod demonſtratur per ſecundum. alioquin eſſet aliud ab hoc: et ſic aliud a Sor. Si autem iſta erit vera. hoc eſt hoc. igitur hec nõ eſt vera. hoc erit hoc. et per conſequens de primo ad vltimum: ſi hoc non deſinit eſſe: hoc non deſinit eſſe hoc. Ex quo vlterius ſequitur etiam ꝙ non incipit eſſe aliud. alias ſimul erit hoc et aliud ꝙ̃ hoc: quod non contingit. ¶ Secundo. contra aliud dictum: ſcilicet ꝙ illa que ſit prius ꝙ̃ fieret fuit aliquid. ſi enim fuit aliquid. ⁊ conſtat ꝙ non fuit aliud ꝙ̃. a. ſuppoſito ꝙ. b. ſit illa que ſit. igitur. b. prius fuit. a. igitur b. prius ꝙ̃ fieret fuit: quod eſt falſum. Item ſi. b. prius fuit. a. igitur. a. prius fuit. b. impoſſibile enim eſt in terminis mere abſolutis et connotatis: quales ſupponuntur iſti eſſe: talem conſequentiam impedire. Si autẽ. a. prius fuit. b. igitur non modo ſit. b. aut tranſit in. b. Et preterea ſi. a. prius fuit. b. eadem ratione et nunc. a. eſt b. et. b. non eſt aliud ab. a. ¶ Preterea. Si. b. fuit. a. ſiue illud quod eſt. b. fuit. a. quod dico: quia aliqui ſequentes premiſſam opinionem dant hanc ſecundam: et non primam. igitur illud ipſum quod fuit. a. eſt. b. et hanc etiam concedunt. ſed ſi ſic. igitur impoſſibile eſt deum reparare idem numero. a. quin deſtruat ipſum. b. conſequens eſt falſum. probo conſequentiam: quia ſi deus poteſt reparare. a. non deſtruendo. b. hoc preciſe erit recreando ipſum. a. quia non per reconuerſionem vel tranſitionem ipſius. b. in. a. quoniam tunc. b. deſtrueretur. Sed ꝙ non poſſit per recreationem probo: quia ſm opi. a. non eſt redactum in nihil. igitur non poteſt recreari ſicut nec creari: niſi prius redigatur in nihil: et non poteſt redigi ad nihil niſi prius ipſum habeat eſſe: vel ipſum. b. redigatur in nihil: et per conſequens deſtruatur. ¶ Preterea. Si poteſt recreari ponatur in eſſe. hoc poſito verum eſt dicere ꝙ idipſum penitus quod fuit. a. modo eſt. a. alias non eſſet idem numero. a. ſed per conceſſum etiam idipſum qđ fuit. a. eſt modo. b. ex quo ſequitur ꝙ idipſum ſingulare demonſtratum modo eſt. a. et eſt. b. et per conſequens. b. non eſt alia eſſentia ꝙ̃. a. ac per hoc nec cum. a. fieret. b. fiebat alia eſſentia ꝙ̃ erat: et ſic non deſinebat eſſe illud quod erat. contra datum ab opi.

¶ Rurſus conſtat ꝙ. a. fuit quedam eſſentia ſingularis nullis realiter inter ſe diſtinctis communis: ſicut et modo non eſt communis aliquibus pluribus: igitur ſi ipſa eſt illud ipſum quod fuit: omne quod fuit ipſa modo factum eſt ipſa. et per conſequens id quod eſt. b. eſt factum a. igitur. b. tranſiuit in. a. et eſt deſtructum. Quod autem cõſequens illud falſum ſit puto ꝙ nullus negaret, probo tamen: quia ponatur ꝙ poſtꝙ̃. a. factum fuit. b. ⁊ alia portio materie: videlicet. c. ſit facta. a. et ſimiliter quedã alia portio: vt. d. ſit facta eadem ipſa portio. b. totum enim hoc poſſibile eſt ſm viam illam hoc poſito ſi. a. non põt reparari: quin deſtruatur. b. hoc ideo preciſe erit: quia. a. non poteſt reparari niſi fiat ex. b. niſi. b. vel id quod eſt. b. ⁊ fuit. a. retrãſeat in. a. igitur hoc facto. c. reparari non poterit niſi deſtruatur. a. in quod tranſiuit. b. ⁊ per conſequens id qđ fuerat. c. ⁊ per conſequens impoſſibile erit: vt ſimul ſint in rerum natura. a. et. c. et idem iudicium eſt de. d. et alijs quocũꝙ tranſiuiſſent in. d. Hoc autem omnino abſurdũ eſt cum non habeant incompoſſibilitatem ad eſſe ſimul in rerum natura non plus/ ꝙ̃ haberẽt ante ſuos tranſitus in d. ¶ Preterea. ſm opi. ex vno poſſunt per multiplicationem multa fieri. ponatur ergo ꝙ ex. a. fiãt. b. c. d. hoc poſito verum eſt dicere ſm opi. ꝙ idipſum totum quod fuit. a. eſt. b. ⁊ eadem ratiõe etiam idem ipſum totum quod fuit a. eſt. c. et ſimiliter idem ipſum eſt. d. et ſic idem ipſum omnino eſt. b. c. d. ⁊ per conſequens non ſunt multa adinuicẽ connumerata. ⁊ hec ratio ſpecialiter facit pro prima concluſione. ¶ Preterea. Ponatur econuerſo ꝙ ex aliquibus diſtinctis fiat vnũ per opus vnionis: vt ex. c. d. b. fiat a. ſequitur ꝙ illud ipſum qđ eſt. a. fuit. b. ⁊ fuit. c. ⁊ etiam d. ⁊ per conſequẽs. vel. a. non eſt vnum tale: ſed plura/ vel illa non fuerunt plura: ſed vnum cuius vtriuſꝙ oppoſitũ ponitur. ¶ Ultimo aliud dictũ ſcilicet ꝙ id quod ſit deſinit eſſe quod prius fuit quando eſſe incipit hoc qđ prius non fuit fundari videtur ſuper falſa imaginatione: ſalua reuerentia ſemper eius. videtur enim imaginari ꝙ ſicut quando aliquid album ſit nigrum eſt ibi aliquod cõmune ſubiectum: quod ſimul deſinit eſſe album ⁊ incipit eſſe nigrum. ſic in tali tranſitu eſſentie in eſſentiam/ vel materie vnius in aliam ſit aliquid cõmune. quod prius eſt hec eſſentia: et poſtea eſt alia eſſentia: ſed illa imaginatio non eſt vera: quoniam non ſic eſt aliquid: id quod eſt per aliqd a ſe diſtinctum quod ſit in ipõ: ſicut aliquid eſt album per aliquid quod non eſt ipſum: exiſtẽs tamen in eo. ¶ Preterea. Ita poſſet argui de illo communi imaginato quod prius eſt hoc ⁊ poſtea illud. nam cum id non minus ſubſit diuine potentie/ ꝙ̃ hec materia/ vel illa: ita ipſum poterit diuina operatione tranſire in quoddã aliud ſicut hec materia: ⁊ tunc vel ipſum etiã reſoluetur in quoddam aliud cõmune ſubiectum: ⁊ ſic in infinitum ipſum tranſeũdo in aliud: ſicut deſinet eſſe illud quod eſt ita deſinet eſſe ſimpliciter. ¶ Tertia concluſio faciliter ꝓbatur. nam creatura poteſt in opus generationis et in opus alterationis. et conſtat ꝙ nec generatio/ nec alteratio eſt diuiſio alicuius totius in partes/ nec coniunctio plurium prius diſtinctorum in vnũ. Et ſi fieret calũnia de cõpoſito dicendo illud fieri per vnionẽ materie et forme: ꝗuis hoc non eſſet ſm intentionẽ opi. De ipſa adt forma hoc non poteſt dici. ⁊ tñ illã facit creatura: occurrẽte tñ actione dei: ſicut etiã non niſi deo coagẽte põt aliqua diuidere/ vel cõiungere. vnde vt videt̃ Hugo. in hac parte fuit illius antique opi. reprobate per Philoſophum: que poſuit generationẽ et corruptionẽ non fieri: niſi per congregationẽ ⁊ diſiunctionem quorũdã corporũ minimoꝝ. Que etiã corpora minima vocata athoma ipſe in eodẽ. c. ponit. ¶ Quartã concluſionem probo. qꝛ vel illa eadem numero materia coſte fuit corpore mulieris/ ſeu corpus mulieris/ aut nõ. nõ põt dici ꝙ non: qꝛ tunc non illã coſtam quam tulerat deus de Adam edificaſſet in mulierem: vt dicit ſcriptura: ſed quãdam aliam materiam. ¶ Preterea. Ex hoc magis haberetur ꝙ non ex illa preciſe ſine aditamento fuiſſet mulier formata. Si vero eadem materia numero fuit in corpore/ vel corpus mulieris/ aut ipſa fuit tota materia mulieris. Et tunc ſequitur ꝙ quelibet pars corporis

Digitized by Google

mulieris fuit pars illius materie coſte.et per conſequens nihil plus de materia ẜm ſubſtãtiam fuit in corpore mulieris ꝗ̃ in coſta.ex quo vlterius ſequitur:ꝙ per ſolam rarefactionem tracta eſt ad tantã magnitudineꝫ ſicut patet
Ca. vltio ex.4.phyſicoꝝ.cui cõſonat dictum Auguſtinũ.10.ſuper Geñ.vbi contra Tertullianũ ait.quid abſurdius ꝗ̃ putare nullum eſſe corpus manẽte nature ſue quãtitate:quod vndiqꝫ creſcat niſi rareſcat.Et ſi ſic fuiſſet ſequitur ꝙ corpus mulieris multo fuiſſet rarius ꝗ̃ corpus viri:⁊ ꝗ̃ ſint corpora aliarum mulierum:quod eſt falſum.aut ipſa non fuit tota materia mulieris.⁊ habetur propoſitum.

Detef. p ¶ Dico igitur ꝙ ex illa materia coſte ⁊ alia etiã vel nouiter creata vel preexiſtente in alijs rebus ſicut deo placuit formatũ eſt corpus mulieris.nec tamen ꝓpter huiuſmodi additamentum materie non debuit dici ex ea factum corpus mulieris cum etiã non obſtante ꝙ non ex ſola materia ſeminis in terra iacti generetur planta:adhuc dicimus ꝙ ex ſemine plante generatur.Cur autem de illa potius ꝗ̃ de alia facta ſit mentio:eadem ratione eſſe poteſt qua ⁊ illam coſtam voluit de viro ſumere vt ex ea partialiter formaret mulierem:et eſt multiplex myſtica ſignificatio quã magiſter ponit in littera.⁊ ita etiã innuit Augu.9. ſuper Geñ.et per hoc patet ſolutio ad rationem poſitis.

Cap.19. de pnis. ¶ Ad illud de panibus euangelicis etiam dico ſicut alij doctores dicũt ꝙ non ſine additamento alterius materie illa panum multiplicatio facta eſt.Auctoritas vero Magiſtri ⁊ Hugo.in hac parte cõmunius non recipitur ſicut nec aliud dictum eorum huic ſimile:quod ponit Hugo ibidem ⁊ Magiſter.diſt.30.huius ſecundi:videlicet ꝙ id ſolum ſubſtãtie paterne quod in generatione deſcinditur ſine addimento alterius ſubſtãtie in ſeipſo multiplicatur et creſcit ad perfectam filij quãtitatem:ita ꝙ nec aliquid alimentorum conuertitur in ſubſtãtiam eius.huius enim oppoſitum tenent doctores cõmuniter.

¶ Diſtinctionis.xxiiij.et.xxv. Queſtio prima.

Circa diſtinctionẽ.24.⁊.25. in quibꝰ Magiſter tractat de libero ar.hominis.Quero primo vtrum actuum lib.arb. volũtas hominis ſit cauſa immediate productiua.⁊ videtur ꝙ nõ quia ſi eẽt ſic cauſa.aut eſſet cauſa actuum imperatorum per lib. ar.aut elicitorum.non imperatorum:quia talium voluntas nõ eſt principium niſi mediante actu ſuo elicito qui eſt velle vel nolle.et per conſequens non immediate principiat illos. Item nec elicitorum:quoniam tales immediate recipiũtur in ea ſubiectiue:⁊ illam informant.et per conſequens ſi voluntas immediate tales actu produceret ipſa moueret ſeipſam ad formã talem.hoc autem eſt contra Philoſophum qui vbiqꝫ vult ꝙ nihil mouet ſeipſum ꝑmo.Item
Cap.30. contra Auguſt.2.de libero a rbitrio.dicentem.nulla res ſeipſam formare poteſt:et ꝓbat.quia nulla res poteſt dare ſibi quod non habet:⁊ vtiqꝫ vt habeat formam formatur aliquid.Quapropter quelibet res ſi quam habet formam non ei opus eſt accipere quod habet.ſi quam vero formã non habet nõ poteſt a ſe accipere quod non habet. nulla ergo res vt dicimus formare ſe poteſt.hoc ipſe.

Sed in oppoſitum eſt.quia idẽ ipſe ait.5. de ciui.dei.volũtates
Cap.10. inquit noſtre faciunt quicquid volendo facimus:quod non fieret ſi nollemus.oẽm autem actum libero arbitrio. volendo facimus:⁊ nullus fieret ſi nollemꝰ.igitur omnem huiuſmodi actum noſtre voluntates faciunt:ſed actum elicitum non faciunt mediante.alias huiuſmodi actus in infinitum ſeipſos preſupponerent:⁊ non daretur aliquis primus ⁊ immediate elicitus.igitur imediate talis actus a voluntate producitur. ¶ Iſta queſtio ſupponit hominem aliqua agere per lib.ar.quod quidem cum per experientiã notum ſit non poteſt per aliquid euidentius demõſtrari.probatur tamẽ contra in negãtes:ducendo ad quedam que ẜm omnes vſum rationis habentes falſa ⁊ incõuenientia iudicãtur:vtpote:quia ſi nihil homo per lib.ar. agat fruſtra erit omne humanum conſilium:vt deducit Dam.libro.2.nullus pro ſuis actibus merebitur penam vel premiũ.vt oſtendit Auguſtinus.2.de lib.ar.⁊ multa alia ſequuntur abſurda. ¶ Preterea.vt idem dicit in de Cap.26.
gratia ⁊ lib.ar.circa principium diuina precepta homini Cap.2.
non prodeſſent niſi haberent liberũ ar.voluntatis quo ea faciẽs ad premiſſa premia ꝑueniret:demũ hoc repugnat innumerabilibus quaſi auctoritatibus ſacre ſcripture:ſicut ibidem declarat Auguſtinꝰ.et ideo ipſe in ꝓnoſticon reſponſione tertia.liberũ inquid arbitrium hominibꝰ eſſe certa fide credimus ⁊ predicamus indubitanter.

¶ Hoc igitur ſuppoſito reſtat videre de queſito:vtrum videlicet actum lib.ar.voluntas ſit immediata cauſa productiua.⁊ intelligẽda eſt quomodo non de actibꝰ imperatis a voluntate:quoniã conſtat ꝙ talium nõ eſt cauſa niſi mediãte imperio quod eſt actus elicitus.ſed de actibus libere elicitis de quibus intellecta queſtione pono cõcluſiones tres. ¶ Prima eſt ꝙ talium actuum voluntas eſt immediata cauſa productiua. ¶ Secũda.ꝙ eorum non ſola voluntas eſt immediata cauſa productiua:ſed cum ea ꝯcauſat notitia obiecti. ¶ Tertia.ꝙ huiuſmodi actus voluntatis obiectum non eſt inquãtum obiectum immediata cauſa productiua.primã probo primo ſic.huiuſmodi actus ſunt immediate in poteſtate volũtatis.igitur eorum volũtas eſt immediata cauſa ꝓductiua.antecedens probatur.nam ꝙ ſint in poteſtate volũtatis patet:tũ quia ſi non ſequitur ꝙ nullus actus ſit in poteſtate eius.et per conſequens perit lib.ar.patet cõſequentia:quoniã quilibet alius actus exiſtens in noſtra poteſtate:ideo preciſe dicitur eſſe in poteſtate quoniã noſtram ſequitur voluntatem iuxta id Auguſti.primo retracta.hoc eſt in poteſtate Cap.22.
quod cuꝫ volumus facimus:⁊ iterum in poteſtate noſtra non eſt niſi quod noſtrã ſequitur voluntatem.igitur ſi voluntas ipſa ſeu volitio nõ ſit in noſtra poteſtate:nec actus conſequens eam erit in noſtra poteſtate. ¶ Confirmatur: quoniã ipſa volitio non eſt cauſa libera.ſed mere naturalis alterius actus.vnde ea poſita cũ ceteris requiſitis neceſſario ſequitur actus.verbi gratia.ſi ſit potẽtia motiua ſufficiens:et nõ impedita poſitis ceteris requiſitis ſi adſit volitio efficax mouendi neceſſario ſequitur motus:nec eſt in poteſtate noſtra vt ex iſtis ſtantibus non ſequatur.ſi igitur volitio nõ ſit in poteſtate noſtra:nec alius actꝰ erit in noſtra poteſtate.tum etiã per locum a minori:quoniã vt ibi proxime dicit Auguſt.nihil tam in poteſtate ꝗ̃ ipſa voluntas eſt.⁊ infra lib.2.ca.primo.non dicimus inquit eſſe in poteſtate noſtra niſi qđ cum volumus fit:vbi prius et maxime eſt ipſum velle ſine vllo quippe interuallo temporis preſto eſt voluntas ipſa cum volumus.igitur ſi volitio non ſit in noſtra poteſtate:multo magis nec aliquid aliud.patet ergo ꝙ tales actus ſunt in poteſtate voluntatis. Qꝫ autem immediate clarum eſt cum non ſit aliquis alius actus prior.aut quicꝗ̃ aliud quo mediante voluntas habeat in poteſtate ſuum actum vt notum eſt.

¶ Et cõfirmatur ex dictis.qꝛ iam illud eſſet magis in poteſtate nr̃a ꝗ̃ ipſa volitio:cuius oppoſitum ptꝫ ex dictis. Conſequẽtia ꝓbatur:qꝛ ſi ſunt imediate in poteſtate volũtatis.igitur eorum eſt volũtas cauſa immediata:ſed non

materialis tantū vel receptiua.tum qꝛ tunc aliquid aliud eſſet immediata ꝛ totalis cauſa actiua volitionis:et cum nullus actus ſit magis in poteſtate patiētis preciſe q̄ agētis:ſed econtra ſeq̄tur ꝙ actus volūtatis magis erit poteſtate alterius principij dati q̄ ipſiuſmet volūtatis:quod eſt abſurſum.tum etiā:quia ſi eſſet mere paſſiua nulli homini iuſte bonitas vel malitia actus imputaret̄.d.Aug. Mō.24. 83.q.nec peccatū nec recte factū imputari cuiq̄ iuſte poteſt qui nichil ꝓpria fecerit volūtate.Hoc autem nō eſſet niſi qꝛ tunc actus ille nō eſſet in ei⁹ poteſtate.ꝛ per conſequens ſi eſſet illi⁹ materia receptiua nō eſſet in ei⁹poteſtate:quod repugnat antecedēti.vnde oīno irrationabiliter dictū apparet ꝙ actus aliquis ſit in plena poteſtate pͥncipij paſſiui:quod reſpectu ei⁹ eſt preciſe paſſiuū.Si dicatur ꝙ voluntas:licet nō immediate ꝓducat ſuum actum.non tamen eſt preciſe paſſiua reſpectu illius.quoniā ipſa mouet alias potētias ad ꝓprios actus ſeu actus illorum cauſat in eis a quibus vel a quoꝝ actibus cauſat̄ in ipſa actus ſuus:ꝛ ſic mediāte ipſa eſt cauſa ſui actus.hoc non valet : quia iam actus aliarum potentiarum magis eſſet in poteſtate volūtatis q̄ ipſum velle:cōtra Auguſtinum. vt ſupra habetur.

¶ Secūdo ꝓbatur eadem cōcluſio ex intentione Aug.3. de lib.ar.premittit enī ibi ꝙ motus culpabilis volūtatis eſt in ipſa:ꝛ moꝝ inquit cuius eſt.vnde in ꝑſona magiſtri: cuius inquit eſt iſte motus q̄ profecto culpādum eſſe cōcedis.ꝛ reſpondit in ꝑſona diſcipuli.In animo eū video: ſed cuius ſit neſcio.non igitur inquirit cui⁹ eſt tanq̄ ſubiecti ꝛ moti:ſed cuius tanq̄ actiui principij ſeu mouētis: et tandē determinat ꝙ eſt ipſiuſmet voluntatis.igitur in tali motu voluntas mouet ſe.et per conſequens eſt cauſa efficiens ſue volitionis. ¶ Cōfirmatur per ſimilitudinem quā inducit.ait enī ꝙ ſicut motus quo lapis deſcendit in ima eſt proprie lapidis:ſic ille eſt ꝓprie animi:verūtamē in hoc eſt diſſimilis ꝙ in poteſtate nō habet lapis cohibere motum quo fertur inferius.animus vero dum nō vult non ita mouetur.ſed talem motū inferius eſſe lapidem nō ſolum vt moti:ſed vt mouentis actiue patet ſm eundem ibidem qui explicat ſe loqui de motu quo naturaliter mouetur inferius:non de illo quo violēter iacitur ſurſum:et tamen conſtat ꝙ etiam ille violentus eius eſt vt moti ac per hoc ſi nō intēdebat ꝙ motus naturalis aliter eēt eius q̄ moti non oportebat violentum excludere.

Mō.8. ¶ Tertio ad idem arguitur ex alia determinatione eiuſdem.83.q.vbi ait.moueri per ſe animā ſentit qui ſentit in ſe eſſe voluntatem . nam ſi volumus non alius de nobis vult:et iſte motus anime ſpontaneus eſt. In quibus patet eum velle ꝙ anima in volendo moueat ſeipſam: et videtur fundare ſuum dictum in hoc : quia mot⁹ huiuſmodi ſpōtaneus eſt ꝛ in noſtra poteſtate. Item de perfectione iuſtitie circa medium.precepta inquit diuina vt fierēt non iuberentur : ſi nichil ibi noſtra voluntas ageret cum igitur nobis iubeatur vt deum et proximum diligamus in hac dilectione agit noſtra voluntas.et patet ꝙ non minus in alijs ſuis ſpōtaneis actibus. Item infa in eodem. voluntas non implet quod agit niſi diuinitus adiuuetur. vbi etiam implicat voluntatem agere : et quid aget niſi agat proprium actum.

¶ Preterea. Si deberet negari voluntatem eſſe cauſam immediate productiuam actus ſui.hoc pro tanto videretur ne ponatur ꝙ aliquid agat immediate in ſeipſum. huic enim fundamento maxime nituntur qui voluntatem ponunt mere paſſiuam. Sed propter hoc non debet illud negari:quoniam cum mens amat ſeipſam:ſm Auguſtinum.9.de trinitate.ipſa eſt principium a quo ſuus amoꝛ procedit.et per conſequens ipſa efficit in ſe ſuum amorem ꝛ agit in ſeipſam.non ergo eſt impoſſibile voluntatem agere in ſe : et ſic mouere ſeipſam.huic etiam concordat Anſel̄.de concoꝛ.vbi dicit voluntatem eſſe inſtru- Li.3.c.7. mentum mouens ſeipſum : ꝛ omnes voluntarios motus facte. ¶ Contra concluſionem iſtam poteſt argui.primo ex diffinitione potētie actiue poſita.5.meta. dicitur ꝙ eſt T.c.17. principium tranſmutandi.aliud igitur nec voluntas nec aliquid aliud eſt principium agendi in ſe. ¶ Secūdo.qꝛ materia ꝛ efficiens non coincidūt.2.phyſi.hoc aūt ſeque T.c.7. retur ſm hāc concluſionem.nam eadē voluntas eſſet efficiens ꝛ materia volitionis. ¶ Tertio relationes oppoſite non poſſunt fundari in eodē ſimul. Relationes aūt agentis ꝛ patiētis ꝛ mouētis et moti ſunt oppoſite.igitur neutre poſſunt in eodē fundari.ꝛ per ꝯñs nec idem pōt agere in ſe/aut mouere ſe. ¶ Quarto predicte relationes ſunt reales ex parte vtriuſq̄ extremi:cum ſint de ſcdo modo relatiuoꝝ.eiuſdem aūt ad ſe non eſt relatio realis.ptz.5.meta. ¶ Quinto ſi ſit vera cōcluſio ſequitur ꝙ principiū ꝓductiuū erit pars eius qđ per ſe ab ipſo producitur. nam cum per ſe non fiat forma:ſed cōpoſitum : vt ptz.7.meta. T.c.6. per ſe ꝓductum in ꝓpoſito erit cōpoſitum ex volūtate et volitione:ꝛ voluntas que eſt pars eius erit ꝓductiuū.ſed ꝯñs eſt falſum. tum qꝛ tūc aliquid eſſet ſibi cauſa eſſendi: T.c.7. cōtra Aug.de tri. Tum qꝛ cū ꝓducens equiuocū nobili⁹ ſit ꝓducto:ſequeretur voluntas preciſe que eſt ꝓducens eſſet nobilioꝛ illo cōpoſito/ſeu volūtate volente:quod ptz eſſe falſum. ¶ Sexto Philoſophus.3. de aīa dicit ꝙ in T.c.4. motu locali aīalis eſt aliquod mouens immobile.ſ. bonū actuale:ꝛ mouēs quod mouetur.ſ.appetitiuū.Mouetur enī ait quod appetit ſm ꝙ appetit: ꝛ appetitus.i.appetitio:vel appetere actus/aut motus quidem eſt.Eſt igitur intentio Philoſophi ꝙ bonū actuale mouet appetitū ad ſuū actum ꝛ illū cauſat in eo. Ipſum autē appetitiuū inquātum appetit mouetur.ꝛ per ꝯñs nō cauſat in ſe ſuum appetitū. ¶ Septimo Cōmen.2.phy.dicit ꝙ contingēs equaliter non inuenitur in potētijs agētibus per ſe:ſed in potētijs paſſiuis/ꝛ earum in eis:quarū preparatio ad receptionem duoꝝ contrarioꝝ eſt equalis/ſiue ſit anima ſiue non aīa. ſed volūtas eſt potentia contingens equaliter reſpectu hmōi actuū ſuoꝝ:ſicut ptz ex.9.meta.ſatis et di T.c.4. ctis.igit̄ nō eſt potētia actiua:ſed paſſiua materie reſpectu eoꝝ. ¶ Confirmatur per rationē eiuſdē ibidem:q̄m a contingente equaliter non poteſt altera actionū ꝓuenire determinate : cum neutra ſit reliqua dignioꝛ quātum ad hoc. ¶ Ad primū poteſt dici primo.iuxta intentionē Cōmen.9.meta. vbi Philoſophus ponit eādem diffinitionē Cō. potētie ꝙ Philoſophus non diffinit vniuerſaliter potentiam actiuā:ſed eam que eſt trāſmutatiua materie. vnde ipſe ait ꝙ Philoſophus deſcribit potentiā actiuā que eſt forma:ꝛ potentiā paſſiuā que eſt per materiā.ꝛ de tali verum eſt:ꝙ eſt principiū trāſmutandi aliud :q̄ſ n̄ eſt principiū trāſmutādi materiā ꝛ nunq̄ eſt principiū trāſmutādi ſe:q̄uis vtrūq̄ principiū actiuū.ſ.ꝛ paſſiuū aliq̄ñ cōcurrant in eodē cōpoſito: ſicut ptz de aqua calefacta que ꝑ ſe abſq̄ extrinſeco agēte redit ad frigiditatē:cuius frigitatis principiū quo actiuū eſt forma aque : ꝛ principiū paſſiuū eſt materia eius.Et hoc etiā innuit in eodē cōmento Cōmen.v. In quibuſdā enī rebus potentia actiua erit in ipſo paſſiuo:et in quibuſdā in alio.Et ſm hoc ptz ꝙ illud aſſumptū non facit ad ꝓpoſitū ꝙ volūtas non ſit cauſaliter actiua. ¶ Secūdo eſto ꝙ concederet̄ Philoſophum 5.meta. ibi diffinire potentiā actiuā.adhuc non eſt cōtra.nam ait ipſe ſic : poteſtas dicitur hoc quidē principiū motus/aut mutationis/aut in altero/aut inquātum alterū:per quā diſiunctionem aperte demonſtrat nihil ꝓhibere ꝙ idem ſit ſui ipſius tranſmutatiuum:lꝫ aliter et aliter. ſic voluntas inquātum virtualiter continet actum ſuum tranſmutat ſeipſam inquātum eſt eius formaliter receptiua.

Digitized by Google

¶ Ad ſcdm dico primo ꝙ quis multi ſic allegent Philo
.c.31. ſophum.non tñ hoc Philoſophus dicit: nec etiã Cõmẽ.
ſicut ptȝ intuenti vtrũqȝ ibidem. ¶ Ad tertiũ dicendũ:ꝙ
ſi quelibet relationes mutue vocẽtur relationes oppoſite
nihil ꝓhibet aliquas relationes oppoſitas in eodem fun-
dari ad bonum intellectum:loquẽdo de fundatione rela-
tionis.hoc ptȝ per Aug.quo ad relationes de quibus agi-
tur:nam cum mẽs amat ſe/vel intelligit ſe:ipſa eſt actiua
et paſſiua mouens ⁊ mota. ¶ Preterea.nullus poteſt ne-
gare quin eadem res poſſit eſſe intelligens et intellecta:
amans ⁊ amata reſpectu eiuſdem.⁊ tñ hec omnia dicunt
relatiue ⁊ referuntur realiter: ſicut ptȝ ex dictis.d.30.pri-
mi.Si vero magis proprie ille tñ dicantur relationes op
poſite que ſunt incõpoſſibiles circa idem.nego predictas
relationes eſſe oppoſitas. ¶ Ad quartum dico ꝙ eiuſdẽ
ad ſe poteſt eſſe relatio realis:nec Philoſophus dicit op-
poſitum alicubi. nam vbi allegatur preciſe loquitur de
idẽtitate: ⁊ non vniuerſaliter de relatione eiuſdem rei ad
ſeipſam.Et preterea non dicit illã non eſſe realem ſicut in
primo. d.preallegata oſtenſum eſt. ¶ Ad quintum ſi tale
cõpoſitum dicatur per ſe productum: de quo ad preſens
non curo:concedo conſequẽs: ⁊ nego primam illationem
qua probatur eſſe falſum. nam voluntas non eſt illud cõ-
poſitum. ¶ Ad ſecundã probationem dico ꝙ non omne
producens equiuocũ eſt nobilius ꝓducto: quinimo mul-
tas habet inſtantias.nam color exiſtẽs in pariete/vel ſpe-
cies in organo eſt productiua viſionis in anima.⁊ ſm iſtã
imaginationem producit cõpoſitum ex anima et viſione.
quo cõpoſito ipſa non eſt nobilior. Idem eſt de ſpeciebus
in aĩa exiſtentibus a quibus notitie producuntur. ⁊ mul-
te alie inſtantie poſſent dari loquendo generaliter de pro-
ducente:tam totali/ꝙ̃ particulari. ¶ Ad ſextum dico pri-
mo ꝙ concesſo ꝙ bonum actuale cauſaret appetitũ in ap-
petitiuo efficienter.quod tamen non eſt intelligendum de
cauſatione immediata:ſed mediata tantum. vtputa quia
efficit notitiam ſui que partialiter efficit appetitũ.et hoc
.c.54. Philoſophus videtur innuere ibidem cum ait:ꝙ appeti-
bile mouet cum non mouetur: eo ꝙ ſit intellectũ/aut ima-
ginatum:innuens per hoc ꝙ mediante ſua apprehenſione
ő.54. moueat appetitum.quod etiam innuit Cõmen.exponens
illud. appetitus motus quidam eſt . appetitus inquit eſt
motus. quia eſt a re appetita per intellectũ in actu. id eſt
per intellectionem. et in Commen.49 .ait ꝙ deſideratum
mouet intellectum:et tunc deſiderabit intellectus.⁊ cum
deſiderauerit tunc mouetur homo . et iterum intellectus
quando cõprehenderit aliquid deſiderabit per ſcientiam
et mouebit per deſiderium : ita ꝙ ſm eum ſcientia cauſa
eſt deſiderij et deſiderium cauſa motus. Scientie autem
cauſa eſt ipſum deſideratum bonum . licet non quodlibet
bonum deſideratum et apprehenſum ſit cauſa ſue appre-
henſionis.ex hoc tamen non ſequitur ꝙ ipſa virtus appe-
titiua non ſit etiam productiua ſue appetitionis. ¶ Se-
cundo poteſt dici ſm aliquos ꝙ Philoſophus vult ibi ꝙ
bonum actuale mouet appetitum metaphorice tantum.
ő.35. et per modum finis. ſicut ex intentione Cõmen. 12.meta.
haberi poteſt. Et ſi arguitur contra. vt aliqui arguunt ꝙ
tunc Philoſophus equiuocaret de motore cum ait:ꝙ eſt
aliquod mouens immobile / et aliquod mouens motum:
eo ꝙ mouens motum. puta ipſum appetitiuum moueat
actiue corpus motum. et non per modum finis. concedi
poteſt illatum:nec aliquod malum ſequitur circa propoſi-
tum illud Philoſophi : ſicut patet diligenter conſideran-
ti quid intẽdit ibi Philoſophus. ¶ Preterea. Hic opor-
tet quemlibet concedere.nam cõſtat ꝙ appetitum mouet
corpus localiter.nullus autem diceret ꝙ bonum actuale
mouet appetitum localiter motione actiua.et ſic non vni-
uoce dicitur vtrumqȝ mouere. ¶ Ad ſeptimum dico pri-
mo ꝙ Cõmenta.loquitur de potentijs agentibus natura- 2.ph.43.
liter inquãtum huiuſ.non autem de liberis inquãtum li-
bere ſunt / ſeu reſpectu eorũ quorum ſunt libere. quod di-
co propter animam rationalem que reſpectu quorũdam
operationum eſt principium mere naturale. reſpectu ꝓ
quorũdam eſt principium liberum contingenter. Item lo-
quitur de potentijs totalibus non partialibus/ſiue ſit vni-
ca/ſiue plures partiales : et ſumantur pro vna totali. pri-
mum horum patet per verba que premittit iam allegata.
ait enĩ dicamus igitur ꝙ prima materia eſt parata ad re-
cipiendũ duo contraria equaliter.⁊ ideo receptio vtriuſqȝ
contrariorum eſt ei naturalis. et ſimiliter apparet de ani-
ma concupiſcibili ſcȝ ipſam eſſe preparatam ad actiones
contrarias equaliter. Iſtud enim contingens non habet
cauſas agentes contrarias equaliter in omni tempore ſcȝ
illud quod eſt naturale. hec Cõmen. vbi nota ꝙ loquitur
de naturali principio. et iterum de anima concupiſcibili
qualis eſt anima brutalis. vel etiam humana inquãtum
eſt ſenſualis. non autem vt rationalis eſt ſm quem modũ
ipſa eſt libera et equaliter ad oppoſita ſe habens. vt patet
etiam ex eius intentione. ac Philoſophi.9.meta. ¶ Se- T.7.c.10.
cundo patet per alia verba eiuſdem ibidem.ſ.2. phyſico- Cõ.84.
rum.ait enim. ergo contingens equale impoſſibile eſt : vt
inueniatur ex eo altera duarum diuerſarum actionum
niſi ex altera cauſa coniuncta cum eo . quandoqȝ neutra
actio eſt dignior:vt ſit reliqua.vult igitur ꝙ nulla ſit tota-
lis cauſa naturaliter actiua contrariorum. Qȝ autem ali-
quid ſit partiale productiuũ contrariorum et mere natu-
raliter:quorum contrariorum aliud partiale productiuũ
ſit principiũ liberum non eſt contrariũ. Nam tũc ex liber-
tate principij liberi altera actionũ determinate ab vtroqȝ
ponet.Ex his ptȝ ꝙ dictũ Cõmen.non eſt cõtra cõcluſio-
nem premiſſam.tũ qȝ ipſa non eſt eorũ totale principiũ ꝓ-
ductiuũ:vt patebit in ſequẽti cõcluſione. tum qȝ volũtas
reſpectu taliũ actuũ eſt liberũ principiũ. ¶ Scda cõclu-
ſio eſt ꝙ nõ ſola volũtas eſt imediata cauſa ꝓductiua li-
bere volitionis.hãc ꝓbo rõne cõmuni tenentiũ iſtã viam
que ſatis ꝓbabiliter concludit ꝓpoſitum : vt mihi appa-
ret. Arguo itaqȝ ſic. ſi ſola voluntas eſſet imediata cauſa
productiua libere volitionis ſequeretur ꝙ naturaliter vo
luntas poſſet velle incognitum.conſequens eſt contra ex-
perientiam. ⁊ Aug.8.⁊.10.de trini.in multis partibus.⁊.3. Capitul.
de lib.ar.conſequentiã probo. qȝ oĩs res ſine qua alia res 13.et.54.
naturaliter ꝓduci non põt eſt per ſe cauſa / vel neceſſaria
diſpoſitio cauſe/vel cauſa cauſe illius/ vel effectus natu-
raliter ꝯñs eam. puto ꝙ huic inſtantia inueniri nõ poſſit.
ſed ſi voluntas ſola ſit immediata cauſa productiua voli-
tionis libere notitia rei volite non eſt cauſa volitionis . qȝ
non finalis/nec formalis/nec materialis.patet ꝙ efficiẽs
per hypotheſim . ¶ Item non eſt neceſſaria diſpoſitio
cauſe illius. quoniam voluntas ex ſe eſt ſufficienter apta
recipere volitionem. et per hypotheſim eſt ſufficiens pro-
ductiuum eiuſdem.patet etiam ꝙ non eſt cauſa cauſe,
¶ Item non eſt effectus neceſſario conſequẽs eam.cum
ſit naturaliter prior ea.poteſt enĩ res cognoſci. eſto ꝙ non
diligatur ⁊ non ecõuerſo. hoc videtur de intẽtione Aug. Cap̃.23.
15.de trini. vbi vult ꝙ amor procedit de ſcientia.⁊ in.c.26.
dicit ꝙ amor de gignente mẽte et de genita notione tanq̃
parente/ac prole procedit. Item ad Simplicianum libro
primo dicit ꝙ vocatio que vtiqȝ eſt notitia eſt effectrix bo-
ne voluntatis. Item Commenta. 3. de anima : vt allega- Cõ.2.
tum eſt in ſolutione.6.argumenti contra precedẽtem cõ- Cõ.54.
cluſionem vult ꝙ ſcientia eſt cauſa deſiderij . et commen-
to.56. eiuſdem tertij libri dicit ꝙ omnis appetitus ſit ex
imaginatione. Item.12.meta.ait ꝙ ſi forma balnei eſt in Cõ.36.
aĩa eſt agẽs deſiderium. ⁊ ꝙ propter illam.ſ.tanq̃ ꝓpter
cauſam efficiẽtẽ deſideramus formã que eſt extra aĩam.

Digitized by Google

Cō.39. Et infra. deſideriū inquit eſt propter eſtimationē eius qꝺ eſt aliquid eſſe bonū. Item dicit ꝙ comprehēſio eſt cauſa voluptatis. ex quibꝰ oībus auctoritatibꝰ pꝫ iſta ꝯcluſio.

¶ Sed cōtra eam poteſt argui. primo qꝛ ſequitur ꝙ aliqua cauſa ſit ſucceſſiue ꝓductiua mere naturaliter ꝯtrariorū in paſſo eodēmodo diſpoſito. hoc autem falſum eſt: cum oīe agens naturale determinatū ſit ad vnū et ſolum liberum poſſit in oppoſito. ꝓbatur cōſequētia qꝛ ſtante eadē notitia rei alicuiꝰ poſſumꝰ ꝓ libito illā priꝰ velle et poſtea nolle. ⁊ ecōuerſo. igiꝭ illa notitia vtriuſqꝫ illoꝝ actuū q̄ ſe ſunt cōtrarij erit cauſa. ⁊ conſtat ꝙ mere naturalis ⁊ non libera ſicut nec ipſa volitio de qua magis videretur eſt alicuius ꝓncipiū liberū: ſꝫ mere naturale. vt ſupra dictū eſt.

¶ Scḋo ſeq̄reꝭ ꝙ quicūqꝫ rē aliquā ꝑfectiꝰ noſſet intēſiꝰ amaret vel odiret: quoniā a cauſa intēſiori ceteris paribꝰ intenſior effectus ꝓducitur. cōſequens aūt patet eſſe falſum multis. ¶ Tertio cōtingit frequēter ꝙ notitiam ꝑcedit volitio ſicut cū volumus noſce quod neſcimus. ⁊ ideo

Ca. vltio. dicit Augu. 9. de tri. ꝙ partū mētis antecedit appetitus quidā quo illud qꝺ noſſe volumus querēdo ⁊ inueniendo naſcitur ꝓles ipſa notitia. ⁊ ibidē dicit. ꝙ iſte appetitꝰ eſt quedā voluntas. qꝛ omnis qui querit inuenire vult. ex hoc duo ſequūtur cōtra dicta. vnū eſt ꝙ non oīs volitionis libere elicite eſt cauſa ꝓductiua ipſa notitia: quia nō eius que dicta eſt. ⁊ per cōſequens nec alicuiꝰ alterius. Secūdum eſt ꝙ aliqua volitio eſt circa incognitū. quoniā non niſi incognitū querimus noſſe. ¶ Quarto ⁊ eſt ad idem. voluntas poteſt velle intellectū nullam notitiā habere. et per cōſequens poteſt habere volitionē abſqꝫ oīni notitia. ac per hoc aliqua volitio erit de incognito. ꝓbatur conſequentia. qꝛ intellectus q̄ntum ad exercitium actus ſubeſt imperio volūtatis. ⁊ per cōſequens nō habebit actū cum illa voluerit vt nō habeat. ¶ Quinto nō eſt neceſſe ꝙ effectus libere a voluntate ꝓductus precognoſcaꝭ. aliās eēt proceſſus in infinitū a parte ante in actibus elicitis a voluntate. igiꝭ nec neceſſe eſt eiꝰ obiectū eſſe precognitum.

¶ Ad primū dicēdum: ꝙ illatum non eſt incōueniens de cauſa partibili cū qua concurrit alia ꝑtibilis libera ex ſe potens in cōtrarios effectꝰ. exemplū. ſtante eadem apprehenſione preciſe alicuiꝰ complexi mihi ꝓpoſiti ⁊ euidentis. verbi gratia. ꝙ Rex nūc eſt Pariſ. poſſum credere et aſſentire. ⁊ deinū ſi volo poſſum diſſentire: ⁊ tamē tam ad productionem aſſenſus q̄ꝫ diſſenſus particulariter cōcurrit apprehenſio eius cui aſſentitur. ¶ Ad ſecūdum negāda eſt conſequētia ꝓpter cōcurſum cauſe libere que etiā cum intēſiori notitia poteſt remiſſiorem actū elicere. ꝓbo autem illa valeret vbi omnes cauſe concurrētes agerent mere naturaliter. ¶ Ad tertiā cōcedo ꝙ aliquā notitiam precedit volitio. nihilominus tamen q̄ꝫlibet volitionē precedit ſaltem cauſaliter alia notitia eiuſdē rei cuiꝰ eſt ipſa volitio. vnde cū quis vult noſſe incognitum. q̄ꝫuis iſta volitio precedit notitiā que deſideratur de illo nō tamen ꝑcedit illā qua iſta notitia deſiderate cognoſcitur. ⁊ ex hoc patet etiam ꝙ talis nō vult incognitū. ſed vult ſcire incognitum. quod tamē ſcietur non eſt ſibi incognitum. ⁊ hoc

Cap.1. eſt quod Augu. docet. 10. de trini. vbi ſoluit hoc dubium. Intelligēdum inquit eſt nō hoc idem dici cū diciꝭ amat ſcire incognita. et ſi diceretꝭ amat incognita. id enī poteſt fieri vt amet quiſqꝫ ſcire incognita: vt autē amet incognita non poteſt. nō enim fruſtra ibi eſt poſitum ſcire: quoniā qui ſcire amat incognita non ipſa incognita. ſed ipſm ſcire amat. quod nō haberet cognitum neqꝫ ſcire. quoniam qui ſcire amat quicq̄ꝫ poſſet fidenter dicere neſcire.

¶ Ad quartū nego primā conſequētiam. nā cum voluntas vellet intellectū nullam intellectionem haberet: nolle hoc quod vellet. ſ. intellectum nullā intellectionem haberet. et cū probaꝭ: qꝛ intellectꝰ ſubeſt imperio volūtatis ⁊c̄.

dico ꝙ verum eſt. ſed ad hoc ꝙ ſibi in hoc intellectus obediat oportebit ꝙ et ipſa obediet ſibimet. videlicet ꝙ ipſa ſe ab omni volitione ſuſpendat. nec oppoſitum eſt poſſibile naturaliter. vtrū tamē volūtas poſſit ſic libere ſe omni volitione ⁊ intellectione priuare. nō aſſero pro nūc nec nego.

¶ Ad quintum nego conſequētiam. quia nō omne quod producitur neceſſe eſt precognoſci. ſed omne quod diligitur: et qꝛ non omnem actum quem ꝓducit vult. ideo non omnē cognoſcit: q̄ꝫuis cognoſcat illud quod per illū vult. et ſi illum vellet etiam illum cognoſceret. ¶ Tertiā concluſionem ꝓbo. quia contingit obiectum actus nō eſſe in rerum natura. vtputa cum deſiderat aliquod futurum. igitur talis actus obiectum nō eſt efficiens cauſa.

¶ Preterea. Actus poteſt libere elici circa aliquod volibile complexū ſeu tātū complexe ſignificabile: ſicut patet cum quis vult nō cenare vel ducere vxorem. cum ergo talia complexe tantū ſignificabilia nō ſint alique entitates vt probatum eſt in primo libro. ſequitur ꝙ nullius actus poſſint eſſe cauſe effectiue. Ad hoc etiam eſt intentio Cōmenta. 12. metaphyſice. vbi vult ꝙ forma balnei in anima exiſtens eſt agens deſiderium et motū. ſed balneum extra animā quod deſideramus propter formā eius que eſt in anima eſt finis motꝰ. Auguſt. quoqꝫ nō videtur aliā cauſalitatem attribuere obiecto volitionis reſpectu actus q̄ꝫ finis. vnde. 2. de trini. ſemper obiectū volūtatis appellat finem eius. Item. 83. q. Cum amor inquit motus quidam ſit neqꝫ vllus ſit motus niſi ad aliquid. cum querimꝰ quid amādus ſit quid ſit illud ad quod moueri oporteat querimus vbi etiā rem amatā nō vbi tanq̄ꝫ finē ponit amoris. Cō. Lib. 83.

¶ Sic igitur dico ꝙ obiectum actus voluntatis non eſt immediate effectiuū actus. niſi forte cum voluntas amat ſeipſam. ſed tunc nō inquātum eſt obiectuꝫ ſeu amata eſt efficiens amorē. ſed inquātum eſt amās ita ꝙ ipſa cū notitia ſui efficit amorē ſui. vbi autem obiectum a volūtate diſtinguiꝭ ipſum nullo modo eſt immediata cauſa effectiua actus. Aliquādo eſt mediata: ſicut cum rem intuitiue viſam diligimus. tunc enim res dilecta eſt cauſa notitie que eſt immediata cauſa dilectionis.

¶ Sed cōtra hanc concluſionem arguit quidam doctor. primo ſic. Si obiectum nō ſit cauſa effectiua ſaltem particularis reſpectu volitionis ſequitur ꝙ volitiones non capiant diſtinctionem formalē ab obiectis. ⁊ tunc cum habitus generētur ex actibus naturaliter. habitus diuerſorum obiectorū non eſſent diuerſi formaliter. qꝺ eſt falſuꝫ. Scotus p. ſcti. diſt.

¶ Secūdo ſi ſic tunc nec habitus nec actus vnius obiecti eſſet nobilior eo qui eſt alterius. ſed maior ⁊ minor perfectio eſſet tantū ſm intenſionem in conatu voluntatis. igitur nec volitio qua voluntas diligit deum eſt nobilior ea qua diligit muſcam. ſuppoſito ꝙ eque intenſe diligat muſcam ſicut deum. ⁊ per conſequens non plus erit beatitudo in deo q̄ꝫ in muſca. Et ſi intenſius diligeret muſcam q̄ꝫ deū beatior eſſet naturali beatitudine in muſca q̄ꝫ in deo. quia beatitudo naturalis eſt in naturali volitione perfectiori. ¶ Tertio non quia lapis eſt volitus habet habitudinem ad voluntatem ſed econuerſo voluntas ſm actum volendi lapidem dependet a lapide. ideo videtur voluntas habere eſſentialem ordinem ad volibile: ⁊ non ecōuerſo: ⁊ ſe habere ad illud ſicut menſuratum ad menſuram. cum igitur menſurati ad menſuram ſit eſſentialis dependentia. ſequitur ꝙ actus volēdi eſſentialiter dependet ab obiecto volibili. Sed omnis dependentia eſt cauſati ad cauſam vel cauſati poſterioris ad cauſatum prius: ſicut quando ab aliqua vna cauſa ſunt multi effectus ſm ordinem. licet effectus primus non ſit cauſa effectus poſterioris. actus autem volendi non dependet ab obiecto ſicut effectus poſterior ab effectu priori eiuſdem cauſe: igitur ſicut a cauſa.

Digitized by Google

¶ Quarto nos experimur ꝙ magis poſſumus diligere bonum cuꝫ eſt preſens ꝙ̃ cum eſt abſens. igitur obiectum cognitum qđ per eius cognitionem preſens eſt intellectui aliquid ꝑ ſe facit ad actum. ¶ Alias etiã rationes facit. ſed ille probant tantũ hanc negatiuam. ſ. ꝙ volũtas nõ eſt totalis cauſa volitionis. quã etiã ego ꝯcedo. ideo nõ oportet ad illas reſpondere. Contra eandẽ cõcluſionem poteſt [Mõ.8.] adduci auctoritas Auguſt. 83. q. vbi dicit ꝙ ex diuerſis viſis diuerſus appetitus animarũ eſt. Idem autẽ eſt viſum et volitum. et per conſequens ex obiecto volitio eſt appetitus ſeu volitio in anima. ¶ Ad primũ cũ infertur ꝙ volitiones non capiunt diſtinctionẽ formalem ab obiectis: duplex ſenſus poteſt eſſe. vnus. ſ. volitiones diſtinctorum obiectorũ ſpecie nõ ſunt formaliter diſtincte. ⁊ in hoc ſenſu nego cõſequentiam. Alius ſenſus poteſt eſſe ꝙ licet volitiones diſtictorũ obiectorũ ſint formaliter diſtincte. hãc tamen diſtinctionẽ non capiunt effectiue ab obiecto. ⁊ in hoc ſenſu ꝯcedo conſequens. quoniã ſicut volitiones non efficiuntur ab obiectis. vel ſaltem non immediate. ſic nec eorum diſtinctiones que non ſunt res alie ꝙ̃ ipſe.

¶ Ad ſecundum nego primã conſequentiam. ⁊ quia non probatur nõ oportet vlterius reſpondere.

¶ Ad tertiũ dicẽdum: ꝙ nullus actus volendi lapidẽ dependet eſſentialiter a lapide imediate. et quidam nec mediate nec immediate: vtpote qui eſt de lapide nõ exiſtẽte: aut tantũ abſtractiue apprehenſo. quidam vero mediate tantũ. vt qui eſt de lapide intuitiue apprehenſo. quoniam talis volitio depẽdet a notitia: ⁊ notitia a lapide. Et quia aſſumitur ꝙ menſurati ad mẽſuram eſt eſſentialis dependentia non eſt vniuerſaliter verum: proprie loquendo de dependentia: cũ de nõ exiſtente poſſit haberi abſtractiua notitia que ad ipſum velut ad menſuram refertur.

¶ Ad quartum dicẽdum: ꝙ ſi bonum magis diligi poſſit preſens ꝙ̃ abſens. hoc eſt quia perfectius apprehenditur dum eſt preſens. ⁊ ſic ſolum mediate facit ad actum: cauſando: ſcilicet notitiam que eſt cauſa dilectionis.

¶ Ad auctoritatẽ Auguſt. dicẽdum ꝙ ex diuerſis viſis ſunt diuerſi appetitꝰ mediãtibus viſionibꝰ illorũ viſorum.

¶ Ad primũ principale argu. dicẽdũ ꝙ voluntas eſt imediata cauſa ꝓductiua: ꝑtialis tamen actuũ elicitorum.

¶ Ad ꝓbationem primã patet ſupra. d. 6. q. 1. articulo. 3. in ſolutione quinti argumẽti. contra ſextã concluſionem illius articuli. et pro nunc recolo que ibi allegatur ex cõ- [8.phyſi. Co.40.] mento. 40. octaui phyſi. ait enim Commenta. ꝙ ſm Philoſophum nõ eſt impoſſibile aliquid mouere ſe niſi in motoribus que ſunt corpora aut virtutes in corporibus. virtutes autem in corporibus vtiqꝫ ſm ipſum ſunt ⁊ dicũtur virtutes extenſe ex extenſione corporum que perficiunt. voluntas autem nec corpus eſt nec virtus etiam exiſtens in corpore ad intellectum dictum.

¶ Ad aliam probationem ex dicto Auguſti. non accipit formam ſicut hoc accipitur in ꝓpoſito: videlicet pro entitate aliã perficiẽtem ⁊ informãte ſed ꝓ natura et eſſentia. et ſic formare aliquid non eſt aliud ꝙ̃ ipſum efficere et dare illi eſſe actu in propria natura quemadmodum accipitur [Cap.2.] in Gẽ. cum dicitur. Formauit deus hominem de limo terre. ſic autem nec voluntas nec res alia ſeipſam formare poteſt. quelibet autem formatur per incommutabilem formã qua cuncta ſubſiſtunt que deus eſt vt ibi. ⁊ ſequenti proxime. c. dicit Auguſtinꝰ. ſi quis tamen vellet accipere formã vt hic accipi debet: ⁊ formare pro cauſare in ſe formã. quod tamen non eſſet ad mentem Auguſt. ibidem. quinimo etiam contradiceret ſibi in ſuperius allegatis. pro prima concluſione poſſet reſpondere ꝙ Auguſt. intẽdit ꝙ nulla res põt formare ſe tanꝙ̃ totalis cauſa actiua ſue forme. quoniam preter ꝙ̃libet cauſam creatam requiritur ad cauſandum ipſa prima forma que deus eſt. ⁊ ſic adhuc veniret ad intentũ Augu. ſ. ꝙ per eternã ⁊ incõmutabilẽ formã cuncta formãtur. nec ex hoc haberetur aliquid contra predicta.

¶ Diſtinctionis. xxvi. xxvii. et. xxviii.
Queſtio prima.

Circa diſ. 26. ⁊ duas ſequentes: in quibꝰ Magiſter agit de gratia operãte ⁊ cooperãte per quã iuuatur liberum hõis ar. ad bene operandũ: maluꝫqꝫ vitandũ. Quero primo vtrũ homo ſm preſentẽ ſtatũ ſtante influẽtia dei generali poſſit per liberũ arbitriũ ⁊ naturalia eius abſqꝫ ſpeciali dei auxilio agere aliquẽ actum moraliter bonũ. ⁊ arguitur ꝙ ſic. Primo quia homo põt naturaliter ĩplere precepta legis ſcripte. igitur põt naturaliter facere opus moraliter bonũ. añs pꝫ per Apoſtolũ ad [Cap.2.] Ro. cum eni gentes inquit que legẽ non habent. naturaliter ea que ſunt legis faciunt ipſi ſibi ſunt lex ⁊c. ꝯña ꝓbaẽ qm̃ talis lex nõ niſi bona opera precipit. Eodẽ infra dicẽte. lex quidẽ ſancta ⁊ mandatũ ſanctũ ⁊ bonum ⁊ iuſtum. ¶ Cõfirmatur per illud Hiero. in epiſtola ad Demetriadẽ de virginẽ. [Cap.7.] Nos eni multos Phõs et audiuimus ⁊ legimꝰ et ipſos vidimus caſtos patiẽtes modeſtos liberales abſtinẽtes benignos amatores iuſtitie no minus ꝙ̃ ſapiẽtie vnde queſo hõibus alienis a deo iſta que deo placent. vñ hec illis bona niſi de nature bono. hec ille. ¶ Scḋo homini precipitur a deo: vt iſta bona opera agat: ſicut pꝫ per totã ſacrã ſcripturã. igitur poſſibile eſt homini agere talia opera. alioquin deus precepiſſet homini impoſſibilia ſibi: qđ profecto impium ⁊ blaſphemũ eſt dicere. dicente Hiero. in expoſitione fidei catholice. Execramus eorum blaſphemiã: qui dicunt impoſſibile aliquid homini a deo eſſe preceptũ: ⁊ mandata dei non a ſingulis: ſed ab oĩbus poſſe ſeruari. ¶ Tertio ſi homo nõ poſſet talia opera agere nullus ea non faciendo peccaret. vt ait Aug. in lib. de duabus animabus. vltra medium. Differentie peccati reum teneri quemꝙ̃. quia non fecit quod facere non potuit: ſumme iniquitatis eſt ⁊ inſanie. ſed conſequens illud eſt erroneum. quia ſm illud: nullus peccaret non implendo diuina precepta.

Ad oppoſitum eſt quod ait Augu. in de predeſti. ſanctorum circa principium. Nemo inquit ſibi ſufficit ad incipiendum vel perficiendum quodcũqꝫ opus bonũ. ſed in omni opere bono et incipiẽdo ⁊ perficiẽdo ſufficientia noſtra ex deo eſt.

Quia de propoſita queſtione multi modernorum tenent partem affirmatiuam: in quo vt mihi videtur ſalua eorum debita reuerentia / ac iudicio meliorũ plurimum diſſonant a doctrina ſanctorum ⁊ ab eccleſiaſticis diffinitionibus: fauentqꝫ cuidam errori Pelagij condemnato. idcirco ſic procedam. Nam primo partem oppoſitam probabo rationibus et auctoritatibus. Secũdo oſtendam aliam partem fuiſſe de articulis damnatis Pelagij. aut ſi i aliquo diſcordat magis deuiare a catholica veritate / ꝙ̃ dictum pelagij. ⁊ ob hoc ipſam nõ eſſe ab aliquo catholico ſuſtinendã. Tertio arguã pro parte illa. et ad eius probationes reſpondebo.

Quantum primum articulũ premitto ꝙ ego ſicut et illi de parte oppoſita et doctores cõmuniter per actum moraliter bonum nõ aliud intelligo / ꝙ̃ actum moralem conformẽ recte rationi ſm omnes circunſtantias requiſitas ad hoc ꝙ actus ſit verevir-

Digitized by Google

tuoſus. quo premiſſo volo tres cõcluſiones ꝓbare. Quarum prima eſt ꝙ nullus homo in ſtatu preſenti dei etiam generali influentia ſtãte poteſt abſ ſpeciali auxilio eius agere aliquem actum moraliter bonum. ¶ Secunda ꝙ nullus homo ꝛc. poteſt abſ ſpeciali auxilio dei in his que ad moralem vitam pertinent ſufficienter cognoſcere quid volendum/ vel nolendum agendum ⁊ vitandum ſit. ¶ Tertia ꝙ nullus homo ꝛc. habita etiam ſufficienti noticia de aliquo volẽdo agendo/ vel vitando ex his que ad moralem vitam pertinẽt poteſt abſ ſpeciali auxilio ſpecialiter velle/ vel agere. ¶ Ad probandum primam concluſionem premittã aliquas ſuppoſitiones a quolibet catholico abſ vlla cunctatione ſimpliciter confitendas.

¶ Quarum prima eſt. ꝙ nullus actus culpabilis eſt moraliter bonus. hoc patet. quia nullus actus moraliter bonus eſt aliquo modo difformis recte rationi / ſeu carens aliqua circũſtantia debita ineſſe ſm rectam rationem. vt dictum eſt. Sed omnis actus culpabilis eſt difformis recte rationi aliquo modo. igitur ꝛc. Minor probatur: quia ſi aliquis actus ſit penitus cõformis: ⁊ nullatenus difformis recte rationi: ipſe talis eſt qualis eſſe debet. alias ratio cui conformatur non eſt recta: ſed errans. Si vero talis eſt qualis eſſe debet non eſt culpabilis. ¶ Secũda ꝙ nullus tentatus ad aliquod vitium / ſeu actum aliquem moraliter malum poteſt hmõi tentationem abſ dei auxilio ſuperare. hoc patet. quoniam cum in epiſcopali paleſtino iudicio fuiſſet inter cetera obiectũ Pelagio eum dicere victoriam tẽtationum nobis non ex dei adiutorio eſſe: ſed ex lib. ar. hoc tan catholice veritati manifeſte contrarium anathematizare cõpulſus eſt. alias ipſe non niſi anathematizatus exiſſet: ſicut refert Aug. in epiſtola ad Paulinum nolanum epiſcopum. vnde ſicut ibidẽ ſcribit: conſequens fit vt quicũ ſequitur illius epiſcopalis iudicij auctoritatem ⁊ ipſius Pelagij confeſſionem: hec tenere debeat que ſemper tenuit catholica eccleſia. Et inter illa hoc quod ad propoſitum facit enumerãs: vt fateatur inquit qñ contra tẽtationes cõcupiſcentiaſ illicitas dimicamus: quis ⁊ illic habeamus propriã volũtatem. nõ tñ ex illa: ſed ex adiutorio dei noſtrã ꝓuenire victoriã. et hoc totum etiã habetur in epiſtola Aurelij cartaginẽſ. epiſcopi quã deſtinauit ad cõprouinciales epos de dãnatione Pelagij ⁊ Celeſtini. ¶ Itẽ Augu. paulopoſt ibidẽ in perſona ſua ⁊ ceteroꝝ catholicorũ. Sine gratia inquit dei nos dicimus ad non peccandũ nihil valere volũtatis arbitriũ. igitur nec tẽtationes prauas ſuperandũ. ſeu ad reſiſtendũ: vt illis nõ prebeamus cõſenſum. ¶ Itẽ Innocentius papa reſcribẽs epiſcopis qui cartaginẽſ cõcilio affuerũt: pares inquit nos ad reſiſtendũ. ſ. tentationibus non liberũ arbitriũ: ſed dei ſolius ſolũ auxiliũ põt facere. ¶ Ad hoc multe poſſent adduci auctoritates ſcripture ſacre ⁊ ſanctoꝝ: ſed non expedit. nã certũ eſt oppoſitũ eſſe erroneũ ſicut ex epiſtolis epiſcopoꝝ qui affuerũt cõcilijs cartaginẽſ ⁊ milenitano ad papã Innocẽtiũ deſtinatis: ⁊ ex reſcriptis illius ad eoſdẽ patꝫ. ¶ Tertia ſuppoſitio eſt ꝙ tã pro vitãdis actibus vitioſis ꝙ pro virtuoſis agẽdis fideles orãdo diuinũ implorãt auxiliũ. et cũ illos vitauerint ⁊ iſtos egerint deo gratias reddũt. nec eoꝝ orationes nec gratiarũ actiones ſuperflue ſunt/ aut ficte. ¶ Prima pars huius ſuppoſitionis clara eſt ⁊ euidẽs per quotidianam experientiam. ¶ Secunda vero nulli fideliũ dubia eſſe debet. quoniam oppoſitum dicere ⁊ totum chriſtiane religionis ritum dãnare/ ac Chriſtum ⁊ apoſtolos alioſ ſanctos patres qui eccleſiam ſic agere ⁊ verbis ⁊ actibus docuerunt: de fictione turpiter/ ac impie infamare. vnde ad hoc tan ad pernicioſum errorem dãnatores pelagianarum hereſum illius dogma deducebant. ⁊ ob illud velut erroneum condẽnauerunt: ſicut in preallegatis epiſtolis patꝫ. ¶ Quarta ſuppoſitio eſt. ꝙ quilibet homo in ſtatu preſenti infirmus ⁊ impotens eſt ad quemlibet bonum actum cadẽtem ſub diuino precepto. ita ꝙ non ſolum ad melius/ vel facilius agendũ. ſed ſimpliciter ad agendum indiget propter ſuã infirmitatem ſpeciali auxilio gratie dei: intãtum ꝙ nullum actum eiuſmodi poteſt agere non adiutus. hoc probatur quoniam Pelagius cõpulſus eſt in paleſtino iudicio confiteri gratiã dei/ at adiutorium ad ſingulos actus dari. et oppoſitum huius tã erroneũ ſub anathemate reuocare. vt recitat Augu. in preallegata epiſtola ad Paulinum. Similiter et Aurelius in ſua. Et ꝙ iſtud ſit intelligendum de ſpeciali adiutorio gratie patꝫ per Augu. qui eandem fidei regulam inter duodecim quas ſumit pro fundamẽtis contra Vitalem hereticũ in epiſtola ad eũdem recitãs. ait ſic. Quoniã propitio Chriſto chriſtiani catholici ſumus: ſcimus nondũ natos ꝛc. et ſequitur. ſcimus gratiã dei/ nec paruulis/ nec maioribus ſm merita noſtra dari: ſcimꝰ maioribꝰ ad ſingulos actus dari. ſcimus non hoibus oibus dari: ſed ſi non oibus. igitur eſt adiutoriũ ſpeciale: et ſi ad ſingulos actꝰ. igitur ad eos qui cadunt ſub precepto: ſed ꝙ tali adiutorio hõ indigeat non ſolũ ad facilius: ſed ſimpliciter ad agẽdũ vt dicebatur: patꝫ: qꝛ cũ Pelagius vt ibidẽ recitat Aug. poſt illud iudiciũ in quibuſdam ſuis libris ſenſum predicte ſue cõfeſſionis aperiẽs dixiſſet: ideo dei gratiã hoibus dari: vt quod facere per liberũ iubentur arbitrium: facilius poſſint implere per gratiã: innuẽs per hoc ꝙ ⁊ ſi non tam facile poſſint: tñ ſine gratia agere tales actus: hũc ſenſum tan erroneum poſtea dãnauit milenitanum cõcilium tempore Honorij et Arcadij imperatorũ/ ac pape Innocentij primi celebratũ: vnde ibidem ſcribitur ſic. quicun dixerit: ideo nobis gratiã iuſtificationis dari: vt quod facere per liberũ iubemur arbitrium facilius poſſimus implere per gratiam tan ſi gratia non daretur non quidẽ facile: ſed tñ poſſemus etiam ſine illa implere mandata diuina anathema ſit: de fructibus enim mandatorũ dominus loquebatur: vbi non ait. ſine me difficilius poteſtis facere: ſed ait. ſine me nichil poteſtis facere: ex qua determinatione patet manifeſte gratiam dei in adiutorium ad agendum tales actus humane infirmitati preſtari: et ꝙ ſine tali adiutorio nullatenus poſſet. ¶ Confirmatur iſtud quoniã in epiſtola cartaginenſis concilij ad Innocentium papã: in quo etiam vt in illa patet fuerũt damnati errores Pelagij: ſic inter cetera ſcribunt patres concilij loquẽtes de Pelagio et Celeſtino. perſuadere non ceſſant ad operandam perficiendam iuſtitiam et dei mandata complenda ſolam ſibi humanam ſufficere poſſe naturam non attendentes quod ſcriptum eſt: ſpiritus adiuuat infirmitatem noſtram ꝛc. vbi patet eos intelligere ꝙ ad implenda mãdata propter noſtram infirmitatem que ex ſe ad illud eſt impotens nobis detur auxilium dei: et hoc etiam expreſſe ponit/ vel innuit vbicun de hoc auxilio gratie loquitur Aug. ¶ Quinta ſuppoſitio eſt: ꝙ homo ad agendum actus bonos moraliter et non meritorios vite eterne taliter indiget adiuuari a deo: qualiter non indiget adiuuari ad agẽdum actus moraliter prauos: hoc patet: quoniam tales actus taliter a ſanctis deo tan auctori tribuuntur: qualiter non attribuũtur actus noſtri mali: ſed potius negantur ab illo eſſe. vnde Augu. in de prede. ſanctorum. ait. Qꝛ quicquid ⁊ ante in Chriſtum crederet ⁊ cum crediſſet bene operatus eſt Cornelius totum deo dandum eſt: ne forte quis extollatur: cõſtat autem ꝙ Cornelius ante in Chriſtũ crederet nihil operatus eſt bene meritorie ad ſenſum illũ: ſed tñ bene moraliter. Item primo libro ad Simplicianum in ſolutione queſtionis ſcde. circa principiũ dicit ꝙ nihil boni fit a cathecuminis ſine adiutorio gratie dei: et tñ opera illorũ non ſunt meritorie

Lib.

eterne vite:vnde ⁊ ibidẽ dicit.ꝙ tãta eſt gratia dei in illis
quãta non ſufficit ad obtinẽdum regnũ celorum. Ex his
patet ꝙ actꝰ boni ꝓciſe moraliter deo attribuunꝰ auctori.
Or aute mali nõ eodem modo ſibi attribuãtur:patet per
eundem ſecũdo libro de baptiſmo paruulorum ad.Mar-
cellinũ:vbi ait.malã volũtatẽ vtiqꝫ nõ habemꝰ ex deo.
¶ Item infra.extolli in ſupbiam ꝓprie voluntatis eſt ho
minũ:nõ operis dei:neqꝫ eni ad hoc eos cõpellit aut adiu
uat deus.Et ibi etiã vult ꝙ omnis bona volũtas in nobis
ſit a deo:aliter non poteſt ſm ipſum ſaluari illud verbum
Apoſtoli.Quid eni habes quod nõ accepiſti:quod itelli-
gendum eſt etiã de voluntate bona moraliter tantũ:ſicut
iam ex dictis aliqualiter et infra pleniꝰ apparebit. Item
de verbis Apoſtoli ſer.9.Confitere inquit a deo te habe-
re quicquid habes boni:a te quicquid mali.¶ Ex his cõ-
cluſionem ꝓbo ꝓmo ſic.homo nõ poteſt abſqꝫ ſpeciali dei
auxilio facere aliquẽ actum moralem nõ culpabilem:igi-
tur hõ non poteſt abſqꝫ ſpeciali auxilio dei facere aliquẽ
actum moraliter bonum.conſequẽtia ꝓbatur.quia alias
aliquis actus culpabilis eſſet bonꝰ moraliter cõtra primã
Cap.47. ſuppoſitionem:antecedens probo auctoritate et ratione:
auctoritate enim Auguſti.in de correc.et gratia.liberũ
arbitrium ad malum ſufficit:ad bonum autem parum eſt
niſi adiuuetur ab omnipotente bono.¶ Item in epiſtola
ad Hylariũ ſyracuſanũ circa principiũ.Valet itaqꝫ libe-
rum arbitriũ ad bona opera:ſi diuinitus adiuuetur:deſer-
tum vero diuino adiutorio qualibet ſciẽtia legis excellat
nullo modo habebit iuſtitie ſoliditatem: ſed inflationem
impie ſuperbie ⁊ exitioſum tumorem.¶ Item de verbis
Apoſtoli.ſer.12.Prorſus ſi adiutoriũ dei defuerit nihil
boni agere poteris:agis quidem illo non adiuuãte libera
voluntate:ſed male adhuc idonea eſt volũtas tua que vo
catur libera ⁊ male agendo fit dãnabilis ancilla:cũ dico
tibi ſine adiutorio dei nihil agis:nihil boni dico:nã ad ma
le agendum habes ſine adiutorio dei liberã voluntatem.
¶ Item in libello de ꝓdeſtinatione diuina. Liberũ vero
quod a deo habemus arbitriũ prono ad nequitiam lapſu
fluit:et cũ ad virtutis indolem dei auxilio deſerente nihil
poſſit ad genꝰ omne peccati idonea fultũ virtute ſubſiſtit:
tunc in oībus predictis patet accipi auxiliũ:nõ pro influẽ
tia:generali:ſed pro auxilio ſpeciali:quoniã ſine influẽtia
generali liberũ arbitrium nullum malum agere poteſt:et
tamen predicte auctoritates dicunt ipſm ſine auxilio dei
ſufficere ad male agẽdum.Ratione etiã probo ſic.homo
non poteſt ſine ſpeciali auxilio dei actu vel habitu dilige-
re deum per ſe.i.propter ipſm deum.igitur nõ poteſt aliqd
diligere vel velle vltimate ꝓpter deum.igitur non poteſt
Cap.5. habere aliquẽ actum moralem nõ culpabilẽ.antecedens
patet per Auguſtinũ libro.5.contra Iulianũ.vbi ſic ait.
Quãdo deo donãte ex vera vniũtur fide ipſe deus adeſt
et menti illuminãde ⁊ concupiſcẽtie ſuperãde ⁊ moleſtie
perferẽde:hoc enim totũ recte fit quãdo fit ꝓpter ipſm.i.
quãdo gratis amaꝰ qualis amor ipſe nobis eſſe nõ poteſt
niſi ex ipſo:hic habes ꝙ amor quo deus gratis amaꝰ:qui
vtiqꝫ tantum ille eſt quo deus diligiꝰ propter ſe:nõ poteſt
eſſe in nobis niſi ſit ab ipſo.Item in epiſtola ad Vitalem:
liberũ inquit arbitrium ad diligẽdum deum ꝓmi peccati
granditate ꝑdidimꝰ.vult dicere ꝙ liberũ arbitriũ merito
primi peccati factũ eſt impotens ad diligẽdum deum:et
loquitur de dilectione.quapropter ſe diligitur:nam tunc
tantũ dicendus eſt diligi:nã vt ait Bernardus de diligẽ
do deum.Quicquid ꝓpter aliud amare videaris id pla-
ne amas quo amoris finis ꝑtendit nõ per quod tendit.Et
idem Auguſt.in de vera innocẽ.propoſitione.19.ait.Qui
deum colit vt aliud magis ꝙ̃ ipſum ꝓmereatur nõ deum
colit:ſed illud qd aſſequi concupiſcit:ſic autem colit deũ:
qui deum non propter ipſum:ſed propter aliud diligit.

¶ Item.21.de ciui.dei.Tunc itaqꝫ victa vitia deputan- Cap.6.
da ſunt cum dei amore vincũtur:quem niſi deus ipſe non
donat. Item Bernardꝰ de diligẽdo deũ.Difficile inquit
immo impoſſibile eſt ſuis.ſ.quãpiam liberi arbitrij viri
bus ſemel accepta a deo libertate ad deum ex toto cõuer-
tere volũtatẽ:⁊ non magis ad ꝓpoſitum retorquere:ſicut
ſcriptum eſt:omnes que ſua ſunt querũt.¶ Item Anſel. Capitulo
de concor.dicit ꝙ voluntas poſt deſertã iuſtitiam facta añ penul-
eſt ancilla ſue affectionis que ad cõmodum eſt.Ex quibꝰ timo.
oībus patet ꝙ homo in preſenti ſtatu nõ poteſt ex ſe tantũ
aliquid velle vel diligere niſi relatione ad ſeipſum:et per
conſequẽs non poteſt diligere deum propter deum:patet
igitur antecedẽs.conſequẽtia etiã prima ex eadẽ aucto-
ritate Aug.per illam eni expoſitionẽ.i.quãdo gratis ama
tur:datur intelligi ꝙ tunc tantũ aliquid fit propter deum
quãdo gratis amatur deus.i.ꝓpter ſeipſum:patet etiam
ratione:quoniã aliquid diligi ꝓpter deum nihil aliud eſt
ꝙ̃ diligi:quia diligiꝰ deus.ſic igitur aliquẽ velle vel age-
re aliquid ꝓpter deum vltimate eſt ipſum illd velle:quia
diligit deum ꝓpter ſe.ergo ſi quis nõ diligit deum ꝓpter
ſe nihil agit vel vult ꝓpter deum vltimate.conſequentia
etiam ſecũda ꝓbatur ex eadẽ auctoritate:ſi eatur ad mẽ-
tem.Auguſtini in eo quod ait hoc totum recte fit ⁊c̃.vbi
non eſt dubiũ eum intẽdere ꝙ tunc ſolum recte fit quãdo
fit propter deum:patet etiã ratione:quoniã nullus actus
moralis nõ ordinatꝰ in deũ finaliter:ſeu nõ factus ꝓpter
deũ:eſt factus ꝓpter illud:ꝓpter quod fieri debet:et per
conſequẽs vituꝑabilis ⁊ culpabilis eſſe cenſeaꝰ.Aſſum- Cap.8.
ptum ꝓbatur per Auguſtinum in de moribꝰ eccleſie.vbi
a ꝓpoſito inqrit quis debet eẽ finis oīm actuũ noſtroꝝ.d.
Audiamꝰ ergo quem finẽ bonoꝝ nobis chriſtꝰ preſcribat:
nec dubium eſt:quin his erit finis quo nos ſummo amore
tendere.iubet:diliges inquid deum tuum:⁊ ſubdit.eo eſt
oīno tendẽdum.ad illud conſilia noſtra referẽda:bonorũ
ſummũ nobis deus eſt:neqꝫ infra nobis remanẽdum eſt:
neqꝫ vltra querendum:alterum eni periculoſum:alterum
nullum eſt.Item non arbitror cum de moribus ⁊ vita ſit Cap.6.
queſtio amplius eẽ requirendũ quid ſit hominis ſummũ
bonũ quo referẽda ſunt oīa:id enim eſſe potuit ⁊ ratione
quãtum voluimꝰ:⁊ ea que noſtre rationi antecellit aucto-
ritate diuina nihil aliud ꝙ̃ ipſum deũ:hec eſt ratio eiuſdẽ
contra Iulianũ libro.4.vbi ait.Noueris itaqꝫ nõ officijs: Cap.13.
ſed finibus a vitijs diſcernẽdas eſſe virtutes:officium eſt
autẽ quod faciẽdum eſt:finis vero ꝓpter quod faciendũ
eſt.Cum itaqꝫ facit hõ aliqd:vbi peccare nõ videꝰ ſi non
ꝓpter hoc facit ꝓpter qd facere debet peccare cõuinciꝰ.
Et cõſequẽter oſtẽdens qs debet ſinis eſſe actuũ noſtroꝝ:
abſit inquit:vt vere ꝟtutes cuiqꝫ ſeruiãt niſi illi:vel ꝓpter
illum cui dicimus:deus virtutum conuerte nos:proinde
virtutes que carnalibꝰ delectationibus vel quibuſcunqꝫ
cõmodis ⁊ emolumẽtis tẽporalibus ſeruiũt vere prorſus
eſſe nõ poſſunt.Qui autẽ nulli rei ſeruire volunt nec ipſe
vere ſunt.vere quippe ꝟtutes deo ſeruiũt.in hoībus deo
ſeruiunt:in angelis:a quo donãtur hominibus ⁊ angelis.
Quicquid autẽ boni fit ab homine:⁊ non propter hoc fit
propter quod fieri debere vera ſapiẽtia ꝓcipitur:et ſi offi-
cio videatur bonum ipſo non recto fine peccatum eſt.Ex
his patet ꝙ quicquid homo agat vltimate propter aliud
ꝙ̃ propter deũ peccat:ac per hoc eius actus nõ eſt incul-
pabilis:huic etiam concordat quod idem ait.10.de ciui.
dei.virtutes quas mens habere ſibi videtur:per quas im Cap.25.]
perat corpori ⁊ vitijs ad quodlibet adipiſcẽdum vel tenẽ
dum retulerit:niſi ad deum:etiam ipſe vitia ſunt potius
ꝙ̃ virtutes:nam licet quibuſdam tunc vere honeſte pu-
tentur:cum referuntur ad ſeipſas:nec propter aliud expe
tuntur:etiam tunc inflate ac ſuperbe ſunt:⁊ ideo non vir-
tutes ſed vitia iudicanda ſunt.

Digitized by Google

¶ Ex his infero correl. ꝙ nemo poteſt mereri primã gratiam de condigno: nec etiã de congruo contra aliquorum ſententiam modernorum: nomine autem gratie nõ ſolum ſignifico gratiam gratũ facientem: ſed etiã gratis datam: et vniuerſaliter quodcũq; dei ſpeciale adiutorium ad bene operãdum ſiue adiuuet aliquod donũ creatum infundendo ſiue imediate per ſeipſum mouendo volũtatem ad bene volendũ ſiue quocũq; alio mõ ſpeciali iuuet hoiem.

¶ Hec concluſio ſic intellecta probatur ſic. nemo poteſt habere ante primã gratiam actum aliquem liberi arbitrij non culpabilem. igitur nemo de condigno vel de congruo poteſt mereri primã gratiam. patet conſequẽtia. quia nullus meret̃ niſi per actus liberi arbitrij: ⁊ certum eſt ꝙ non per aliquem culpabilem meretur gratiã: ſed potius penã: antecedens probatur. quia ſi aliquis poſſet ante primam gratiam habere actum liberi arbitrij nõ culpabilem tam aliquis poſſet ſine ſpeciali adiutorio talem aliquẽ actum habere: cuiꝰ oppoſitũ ꝓbatum eſt: ꝓbatur etiã per Augu. hypoñ. reſponſione quarta dicẽtem. Damnanꝰ auctoritate diuina opera liberi arbitrij q̃ gratie preponũtur. igitur talia opera preuenientia gratiam ſunt culpabilia.

¶ Confirmatur hec cõcluſio ſm ſe alia auctorite eiuſdẽ. ait enim ipſe ad Paulinũ Nolanũ epiſcopũ. ſi querere homo voluerit ante gratiã quid meruerit vt accipiat eam: mala ſua non poterit homo inuenire non bona. Et ſubdit. Quem ſi debitum ſequeretur quid eius merito niſi ſupplictũ redderetur. ¶ Cõfirmatur. nam vt ſubdit. Et ipſm hominis meritũ donum eſt gratuitũ: nec a patre luminũ: a quo deſcẽdit omne datum optimũ: boni aliquid accipere quiſq; meretur niſi accipiẽdo quod nõ meretur. igitur primũ meritum hominis eſt gratia ſeu gratuitũ donum dei. igitur nõ meretur primã gratiam: alias ante primam eſſet prior: ⁊ ante primũ meritum eẽt aliud meritũ prius.

Cap. ii. ¶ Confirmatur etiam auctoritate Apl'i ad Ro. dicẽtis. Quis prior dedit illi ⁊ retribuetur ei? q. d. nullus. quod verũ non eſſet: ſi aliquis primã gratiã meieret̃. Iam enim dediſſet meritũ quod a deo nõ habuiſſet: et ꝓ eo gratiam recepiſſet. Et ideo Augu. ſuper iſtis v̄bis ſer. 10. de v̄bis Apl'i. Quis prior inquit dedit illi et retribuet̃ ei. q's prior dedit cum totum grauis accepit. Quis prior dedit illi et retribuetur ei: ſi dominꝰ retribuere vellet nihil niſi penam debitam retribuiſſet. Quis prior dedit illi. Quis preuenit gratiã que gratis datur: ſi aliquid meritoriũ ante venit gratiam iam nõ gratis datur: ſed ex debito redditur: ſi autem gratis nõ datur: gratia qua reuocetur. In quibus verbis ⁊ ille probat concluſionem predictam.

¶ Secũdo ad principalem concluſionem arguo ſic. ſi homo poſſet abſq; ſpeciali auxilio dei facere actum moraliter bonũ ipſe tentatus ad actum vitioſum poſſet abſq; ſpeciali auxilio dei tentationem illam ſuperare. conſequens eſt falſum. vt patet ex ſecũda ſuppoſitione. conſequentia probatur: quoniã ipſe tentatus poſſet elicere actum oppoſitum bonũ moraliter: ⁊ ſic non elicere actum vitioſum ad quem tentatur: ac per hoc vinceret et nõ vinceretur: vnde ſi aliquis ſit vere tentatus. verbi gratia. de concupiſcẽtia poſſet velle continere ꝓpter deum: cũ tali volitione nõ eſt compoſcibile: vt concupiſcat: et ſic nõ concupiſcet ⁊ ſuperabit. ¶ Tertio ſic. ſi homo poteſt ⁊c. igitur ſtulte ⁊ ſuperflue orãdo implorat adiutoriũ dei: vt nõ conſentiat tentationi vel vt nõ iraſcat̃ ꝓximo aut malũ aliud operetur: et ſtulte etiã regratiat̃ deo cũ iſta obtinuerit: ꝯñs patet eſſe falſuz ex ſuppoſitione tertia. ꝯña ꝓbat̃: qm̃ ſi põt nõ adiutus a deo facere actũ bonũ poteſt non adiutꝰ vitare actũ malũ oppoſitum: ⁊ ſi ſic ſupflue implorat auxilium: et hec vltima conſequentia tenet per idem oino: per quod tenet conſequentia concilij cartaginenſis contra Palagium et Celeſtinum: quinimo in rei veritate eadẽ illi eſt in ſententia: vnde in preallegata epiſtola dicti concilij ad papam Innocentium arguitur ſic. Iſtorum ſacrilegas diſputationes neceſſe ſequitur: vt nec orare debeamus ne intremus in tentationem: ꝙ dominus etiã diſcipulos monuit et poſuit in oratione: quod docuit: vt non deficiat fides noſtra: quod pro apoſtolo Petro ſe rogare teſtatꝰ eſt. Et ꝙ hoc ſequatur probant ſic: ſi eni hec poſſibilitate nature et arbitrio voluntatis in poteſtate ſunt conſtituta quis non ea videat a domino inaniter peti et fallaciter orari cum orando poſcuntur que nature noſtre iam ita condite ſufficientibus viribus obtinentur. hic pz ꝙ hec eſt ſententialiter conſequẽtia concilij. ſi viribus proprijs homo poteſt non cadere in tẽtationẽ/ aut nõ deficere a fide inaniter ⁊ fallaciter iſta petit a ſummo deo. Simili cõſequentia vitur Aug. in de perfectione iuſtitie contra Celeſtinũ. precepta inquit dei: vt fierent/ nec iuberentur ſi nihil ibi volũtas noſtra ageret/ nec oraretur ſi ſola ſufficeret: cuius auctoritatis vltima pars probat propoſitũ. Item cõtra Pelagium in de natura ⁊ gratia. eadẽ conſequentia virtualiter premiſſa. Quid inquit ſtultius/ q̃ orare: vt facias quod in poteſtate habeas. Item contra Vitalẽ hereticũ in epiſtola ad eũdem. prorſus inquit nos oramus deum: ſed orare nos fingimus: ſi noſipſos non illũ credimus facere quod oramus. prorſus nõ deo gratias agimus: ſed nos agere fingimus: ſi non illi gratias agimus ipſum facere non putamus: eãdem ſententiam etiã ex toto ponit in de bono perſeuerantie circa principiũ: ⁊ in rei veritate quilibet intendens aduertit verũ eſſe quod dicitur. Ex eodem fundamento poteſt argui adhuc ad propoſitũ: quoniam ſi homo ex ſe deo non adiuuãte poteſt agere bonos actus morales irrationabiliter et inaniter rogat: vt deus preſtet ſibi continenter/ aut tẽperanter/ ſeu iuſte/ vel liberaliter/ aut manſuete viuere/ aut agere alios actus virtutum moralium: irriſorie etiam gratias agit deo cum aliquem talium actuum egerit: quod eſt cõtra ſuppoſitionem predictam: forte dicet aliquis: ꝙ non debet quis pro talibus actibus bonis preciſe moraliter/ aut de talibus gratias agere: ſed pro actibus vite eterne meritorijs. Sec hoc nõ poteſt ſtare: alias nullus cathecuminus/ vel in peccato mortali exiſtens deberet deo gratias reddere de actibus talibus quãrũcunq; bonis: cum conſtet nullum eſſe actũ pro tunc meritorium vite eterne: quod tamen conſequens non eſt dandũ. ¶ Quarto ſic. ſi homo ⁊c. ſequitur ꝙ non ad quoſcunq; actus cadentes ſub precepto propter ſuam infirmitatẽ indigeat iuuari per gratiã dei: ſic ꝙ non adiutus non poſſit agere illos. conſequens eſt contra ſuppoſitionẽ quartã: et conſequentia eſt clara: q2 ſi detur oppoſitum. vez ꝙ indigeat iuuari ad actus cadentes ſub precepto: etiã indiget adiuuari ad eos qui cadunt ſub conſilio tm̃: cum magis adhuc excedant impotentiã eius propter eorum arduitatẽ: vnde de talibus dixit Saluator: qui poteſt capere capiat: ⁊ per conſequens ad quẽlibet actũ bonum moraliter indiget iuuari: ⁊ ad nullum per ſe ſufficit: quod eſt oppoſitum antecedẽtis. Forſitan dicetur ꝙ homo non indiget iuuari ad abſolute agendum hmõi actus bonos: ſed indiget iuuari ad agendũ illos meritorie: et ad hoc iuuat gratia: qm̃ ea informante animam tales actus ſunt deo accepti ad premiũ vite eterne: qui alias nõ eſſent ſic accepti. ¶ Sed hec reſponſio plane concedit inconueniens: quod infertur. ſ. ꝙ homo non indiget gratia ꝓpter ſuã impotentiã et infirmitatẽ: nec ad adiutoriũ ſue infirmitatis ei datur a deo gratia: licet forte ad ornatum anime ⁊ acceptationẽ ipſius: ſicut ſi ſeruo dominus dat ſpecioſam veſtẽ in qua vult ſibi miniſtrari acceptans ad certum premiũ ſeruitia a ſeruo illa veſte iduto exhibita: alia vero nequaq; nullus diceret ꝙ ſeruus ꝓpter ſuam impotentiã indigeat iuuari ꝓpter veſtem huiuſmodi ad agẽ-

Cap. ii.

Cap. i.

Digitized by Google

dum ſeruitia domini:aut ꝙ veſtis illa ſibi data ſit in adiu
torium ĩpotẽtie ſue:licet ſit data ad ornatum ⁊ decorem:
et conſequẽter ad acceptationem ad premium ordinatum
a domino. ¶ Quinto ſic.ſi homo abſq; ſpeciali auxilio
dei:ſtante ſola influentia generali poteſt agere actus mo-
raliter bonos:ſequitur ꝙ homo non indigeat iuuari ali-
ter a deo ad agendum tales actus vitioſos oppoſitos:cõ-
ſequens eſt contra quintam ſuppoſitionem.conſequentia
eſt ſatis certa:quoniam etiam ad actus vitioſos ipſe indi
get generali influẽtia dei:qua ſibi ſubtracta nequaꝗ̃ ipſe
agere poſſet:ex iſto fundamento reprobat Augu.reſpon-
ſionem Pelagij:quia cum argueretur contra eum:ꝙ ſi
per poteſtatem liberi arbitrij poſſumus bene agere non
omnia bona noſtra haberemus a deo:cuius oppoſitum
dicit ſcriptura:reſpõdebat:ꝙ ideo talia opera habemus
a deo:quia ab ipſo habemus poſſibilitatem bene operã-
di:hoc inquam reprobat:quia etiam poſſibilitatem male
operandi habemus a deo: et tamen non dicit ſcriptura:
ſed negat potius nos mala opera noſtra habere a deo:vn-
Cap.25. de primo libro de gratia chriſti.et originali peccato.de-
ſinat inquit itaq; Pelagius ſeipſum et alios fallere con-
tra dei gratiam diſputando: non propter vnum illorum
trium.i.propter poſſibilitatem bone voluntatis atq; ope-
ris:ſed etiam propter voluntatem atq; operationem bo-
nam erga nos dei gratia predicanda eſt:nam illam poſſi-
bilitatem ad vtrũq; valere diffiniuerit.i.ad bonum et ad
malum:et tamen non ideo attribuẽda ſunt deo etiam no-
ſtra peccata:ſicut et propter eandem poſſibilitatem vult
tribuere opera noſtra. Simili modo ſolutionem aliorum
quondam eiuſdem ſecte dicentium: ideo bonam volunta
tem hominis deo vt auctori attribui:quia ab ipſo eſt ho-
mo ſine quo non poteſt eſſe bona voluntas: hoc reprobat
ſecundo libro de baptiſmo paruulorum ad Marcel.non
multo poſt medium:quoniam vt ait.eodem modo mala
voluntas eſſet deo vt auctori attribuenda: quod vt ſub-
dit nefas eſt dicere:oportet ergo ſm veritatem catholi-
cam confiteri nos ſpeciali gratia: et influentia indigere
iuuari ad agendum opera bona:ita vt ſic bona noſtra dei
adiutorio attribuãtur: quomodo non attribuuntur ⁊ ma
la. Auctoritatibus ſacre ſcripture eadem concluſio eui-
denter probatur:ſicut illa ſapientis:non poſſum eſſe con-
Cap.8. tinens niſi deus det. Sap. Et illa Chriſti: Sine me nihil
Cap.9. poteſtis facere. Joan.15. Et illa Apoſtoli. Non eſt volen-
tis:neq; currẽtis:ſed miſerẽtis dei. ad Ro.⁊ ad Ephe.2.
Ipſius ſumus factura creati in Chriſto:id eſt per Chri-
ſtum in operibus bonis. Et ad Phil.2. Deus operatur
in nobis velle et perficere ꝓ bona volũtate. et pma corin.
Cap.4. Quid enim habes quod non accepiſti:et innumerabiles
alie poſſent adduci quibus indubitanter oſtenditur nul-
lum bonum nos agere poſſe ſine auxilio dei: ſed iſte ſuffi-
ciãt. Uerum ad omnes predictas et ceteras ſimiles:quis
forſitan dicet ꝙ non cogunt:vt dicatur nobis eſſe neceſſa
rium aliud adiutorium dei ab influentia generali:omnes
enim ſaluantur ſi dicatur ꝙ non poſſumus aliquid face-
re:niſi deo iuuante per ſuam influentiam generalem: vel
forte diceẽ ꝙ tales auctoritates non ſunt intelligende de
quibuſlibet bonis actibus poſſibilibus ab homine fieri:
ſed de bonis meritorijs tantum: et in hac ſolutione plus
ſuſtentant moderni concluſionem oppoſitam defenden-
tes:neutra tamen harum ſufficiens eſt. ¶ Unde prima
excluditur. Primo per illud quod dictum eſt in quarta
ſuppoſitione. Secundo per illud quod dictũ eſt in quin-
ta rõne ad cõcluſionẽ:nã nec malos actus poſſum⁹ agere
ſubtracta dei iſluẽtia gñali:⁊tñ nõ ſic ad malos act⁹ dicit
ſcriptura nos indigere iuuari a deo:ſicut ad bonos:alias
ſicut ſapiens dicit nõ poſſum eſſe cõtinens:niſi deus det:
ita potuiſſet ipſe vel alius dicere:nõ poſſum concupiſce-
re:aut mechus eſſe:niſi deus det.et ſicut Apoſtolus ait.
ipſius ſumus factura creati in chriſto in opationibus bo-
nis: ita dicere poſſumus ipſius ſumus factura creati in
chriſto in opationibus malis:⁊ ſicut dicit.deus operatur
in nobis velle ⁊ perficere bona volũtate:ita dicendũ eſſet
ꝙ operatur velle ⁊ pficere pro mala voluntate:que verba
tanꝗ̃ plena blaſphemie omnis fideliũ auris exorret.
¶ Cõfirmatur.quoniã vt ſupius allegatũ eſt p conciliũ:
et ſeries etiã textus precedẽtis oſtendit:cum chriſtus ait.
ſine me nihil poteſtis facere:de fructib⁹ mandatorũ ſpe-
cialiter loquitur:⁊ vt dicit Auguſtin⁹ de verbis apoſtoli.
ſer.12.vt allegatũ ẽ ſupra:cũ tibi diciẽ ſine adiutorio dei
nihil potes facere:nihil ſubintellige boni.nã illo nõ adiu-
uante vtiq; agis male.ergo preter influẽtiam generalem
ſpecialiter iuuat nos deus ad bene agendũ ſine quo adiu
torio ſpeciali nihil bene agere poſſem⁹. ¶ Secũda quoq;
reſpõſio non valet:⁊ primo quidẽ euidenter excludiẽ per
vltimo allegatã auctoritatẽ Apoſtoli:ſi ſm Apoſtoli intẽ
tionem ſumaẽ:vt optime mõſtrauit Auguſt.in de prede.
ſanctorũ:nõ multo poſt principiũ.nam vt plixius pbat:
tota intentio Apoſtoli tendit ad oſtẽdendũ nemine poſſe
aduerſus alterũ extolli:aut de aliquo ſup alterũ in ſemet-
ipſo:aut alio homine:ſed tantũ in dño gloriari:vnde Apo
ſtolus hoc inquit trãſfigurauit in me et apollo:vt in vobis
diſcatis ne ſupra ꝗ̃ ſcriptũ eſt vnus ꝓ altero infleẽ aduer
ſus alterũ. Quis enĩ te diſcernit:quid autẽ habes quod
nõ accepiſti. Si autẽ et accepiſti quid gloriaris:quaſi nõ
acceperis.ſ.a deo:oportet ergo intelligere dictũ Apoſtoli
vniuerſaliter de quolibet bono quo homo ad hoĩe diſcer-
ni poteſt:⁊ aduerſus alterũ extolli:agitur nõ ſolũ de meri-
torijs:ſed etiã de bonis moralibus:nõ tamen meritorijs:
alias cathecuminus aliquis:aut etiaꝫ chriſtian⁹ exiſtens
in peccato mortali agẽs actus aliquos moraliter bonos:
et ex illis ſe extollens aduerſus alterum poſſet Apoſtolo
querẽti reſpõdere. diſcernit me mãſuetudo mea iuſtitia
mea:et ſic de alijs:⁊ hoc nõ accepi:ſed habui a meipſo:et
ideo ibidẽ ſubdit Augu.vt ſupra allegaui:ꝙ quicquid et
anteꝗ̃ in chriſtũ crederet:⁊ cũ credidiſſet bene operat⁹ eſt
Cornelius totũ dãdũ eſt deo:ne forte quis extollaẽ.bona
autem que anteꝗ̃ in chriſtũ crederet operatus eſt Corne
lius:conſtat nõ fuiſſe meritoria ⁊ meritoria inquam vite
eterne:ſicut de meritorijs bonis loquũtur ſic ſoluentes:et
ſicut diſtingui ſolent a moralibus bonis:hoc idẽ expreſſe
patet per eundem libro pmo ad Simpli.in reſpõſione ad
ſecũdam queſtionẽ. Incipit inquit homo pcipere gratiã:
ex quo incipit credere deo:vel interna:vel externa admo-
nitione motus ad fidem:⁊ ſubdit. Sed in quibuſdã tanta
eſt gratia fidei ꝙ̃ta non ſufficit ad obtinẽdum regnum ce-
lorum:ſicut in cathecuminis:ſicut in ipõ Cornelio anteꝗ̃
ſacramẽtorum participatione incorporaretur eccleſie.in
quibuſdam vero tanta eſt gratia:vt iam corpori chriſti et
ſancto dei templo deputẽtur:⁊ ſequitur.fiunt ergo incho-
ationes quedam fidei cõceptionum ſimiles:nõ tamen ſo-
lum concipi:ſed etiã naſci opus eſt:vt ad vitam perueniã
tur eternã:nihil tamen horũ ſine gratia miſericordia dei:
quia ⁊ opera ſi qua bona ſunt conſequũtur:vt dictum eſt
illam gratiã non precedũt:hec ipſe.hinc apparet manife-
ſte ꝙ non ſolũ opera meritoria vite eterne qualia ſunt eoꝝ
tantũ que participatione ſacramentorũ incorporati ſunt.
Ecce ⁊ facti templum dei:ſi etiam alia bona nõ meritoria
vite eterne qualia ſunt in cathecuminis nõ fiunt ſine gra-
tia dei. Illud etiaꝫ dicit de bonis operibus hereticorum
et ſciſmaticorum in ſermone de patientia:ſm ꝙ patet in
auctoritate que ex illo ſermone paulopoſt alleganda eſt.
¶ Preterea. Cõtra illam reſponſionẽ videẽ eſſe pceſſus
Aug.contra Julianum.lib.4.a.c.7.vſq; ad.19. nam Ju-
lianus volens probare nos viribus noſtris abſq; ſpeciali Cap.7.

dei gratia poſſe: recte agere ſumebat pro argumēto ꝙ vere virtutes fuerint in infidelibus. vt patet ibi: et cum hoc volebat ꝙ per illas ſeu earum opera illi non mererentur vitam eternam: vnde dicebat eos ſubſtantialiter bonos eſſe: ⁊ ita de alijs omnibus: que non propter deum agunt opa talia: ſicut patet ex capitulis. 12. et. 19. Et cōtra iſtud dictum Iuliani Augu. prolixe procedit probando ex intentione in infidelibus nullam fuiſſe veram virtutem: licet fuerint vitia finitima et propinqua virtutibus: ⁊ quadam ſpecie fallente ſimilia. Et ꝙ ipſi nihil bene operati ſunt: ſed male et culpabiliter etiam niſi ex genere vel officio bona operati ſunt: ergo non fuit intentio Augu. ꝓbare contra illum: infideles aut aliquos alios non poſſe ſine dei adiutorio bene agere: ideo quia tñ non poſſunt agere meritorie ſeu opera quibus mereantur vitam eternam: qꝛ hoc ſibi concedebat Iuli. ſed etiam ꝙ non poſſunt agere virtuoſe et bene moraliter: ſeu opera virtuoſe ⁊ vere bona moraliter: cuius oppoſitū affirmabat Iulianus. hāc ſententiam catholici ſanctiqꝫ doctores eccleſie docuerunt.

Cypꝛianus vnde ſanctus Cyprianus martyr vt eum allegat Aug. in de pde. ſanctorꝫ. dicit in nullo nobis eſſe gloriādum quando nihil noſtrū ſit: ad qꝺ adhibuit Apoſtolū teſtē dicētē: quid autē habes qꝺ non accepiſti: ⁊ patet ꝙ vniuerſaliter de quibuſlibet bonis actibus loquitur: aliter non oſtēderet in nullo nobis eſſe gloriādum: vt ſupra deductum eſt.

Ambro. Cap. 44 ¶ Item Ambro. lib. 2. ſuper Lucā. et eūdem etiam allegat Augu. lib. 1. de grā Chriſti ⁊ peccato originali. vides inquit itaqꝫ: qꝛ vbiqꝫ dñi virtus ſtudijs coopaꝛ humanis: vt nemo poſſit edificare ſine domino: nemo cuſtodire ſine dño: nemo quicqꝫ incipere ſine dño. Quomō autē vbiqꝫ coopaꝛ virtus dñi ſtudijs humanis: ſi aliquibꝰ hominibꝰ nō coopaꝛ actibꝰ ꝟtuoſis: aut quomō: nec ꝗcqꝫ pōt homo incipe ſine dño: ſi etiā actū virtuoſum pōt ꝑficere ſine eo.

Hiero. ¶ Itē Hieronymꝰ in expoſitione catholice fidei ad Damaſum papā ait. Liberū ſic confitemur arbitrium: vt dicamus nos ſemp dei indigere auxilio. ¶ Itē in epiſtola ad Theſorophontē. Unde audes lingua ꝓferre temeraria vnūquēqꝫ ſuo regi arbitrio ſi ſuo regiꝛ arbitrio: vbi eſt auxilium dei: et ſi Chriſto rectore nō indiget: quomō ſcribit Hieremias. Nō eſt in homie via eius: ⁊ a dño greſſus hominis dirigūtur. Itē ibidē. ceterum nos ab eo differimus brutis animalibus ꝙ liberi arbitrij conditi ſumus. Sed ipm liberū arbitriū vt diximus: dei nititur auxilio: illiuſqꝫ per ſingula ope indiget. Item in dialogo ſuo contra Pelagiū ſub nominibꝰ Attici ⁊ Critoboli edito lib. 2. ait. Non noſtre ſolū eſt poteſtatis qꝺ velimꝰ: ſed ⁊ dei clemētie: ſi noſtrā adiuuet voluntatem. Itē ibidē lib. 3. Hoc longa diſputatione cōcluſum eſt: vt gratiā ſuā dominus qua nobis liberū conceſſit arbitriū in ſingulis operibꝰ iuuet atqꝫ ſuſtētet. Multaqꝫ alia ibidē ſcribit: que ſicut et iſta falſa eſſent: ſi verum eſſet ꝙ ſine ſpeciali auxilio dei operatiuo poſſemus agere virtuoſe: ſiue bene moraliter.

Io. dam. ¶ Itē Io. Dam. lib. 2. ca. vltimo. Deus inquit eſt omnis boni ꝑncipiū ⁊ cā: ⁊ ſine eius opatione ⁊ auxilio īpoſſibile eſt bonū velle vel facere nos. Sed cōſtat ꝙ ꝗcūqꝫ facit actū aliquē moraliter bonū vult bonum qꝺ facit. igiꝛ ⁊c.

Proſpe. ¶ Iſtā fuiſſe ſententiā beati Proſperi. et ſm ipm et ſententiā catholicā: oppoſitam vero erroneam: patet ex libro ſuo pro predicatoribus gratie facto cōtra collationē vnā Caſſiani de ꝓtectione dei. que eſt. 13. in numero collationum patrum a Caſſiano cōpilatarum. In illo ſiquidem lib. colꝛ. 12. ſententias ex illa collatione Caſſiani quas vocat diffinitiones: ⁊ primam tñ approbat ⁊ tanqꝫ catholicam commendat. Reliquas vero reprehendit et reſpuit.

Cap. 1. ¶ Prima aūt ⁊ quā approbat eſt ꝗ habeꝛ in collatiōe. 1. in his verbis. Ex quibus manifeſte colligitur non ſolum actuū: verūetiā cogitationum bonarū ex deo eſſe principium qꝺ in nobis et initia ſancte volūtatis inſpirat: ⁊ virtutem atqꝫ opportunitatē eorꝫ que recte cupimus tribuat peragendi. Omne enim datū optimū: et omne donū perfectum deſurſum eſt deſcendens a patre luminum: qui et incipit que bona ſunt et exequitur et conſumat in nobis.

¶ Secundo vero habetur ibidem talis. Qui. ſ. deus cū in nobis ortum quendam bone voluntatis inſpexerit illuminat eam confeſtim atqꝫ confortat et incitat ad ſalutem incrementum tribuens ei: quam vel ipſe plantauit vel noſtro conatu viderit emerſiſſe. Hanc Proſper reprehēdit ꝓpter vltimā clauſulā. d. ꝙ iā Caſſianus a premiſſa diffinitione diſcedit: et ꝙ totum gratie datum fuerat ex parte libero arbitrio deputatur. cum videlicet dicit aliquam bonam voluntatem noſtro emerſiſſe conatu. Cap. 2

¶ Tertia habetur ibidem talis. ꝙ in his omnibus ⁊ gratia dei et libertas noſtri declaratur arbitrij: ⁊ quia licetū ſuis etiā motibus homo ad virtutē appetitus poſſit extēdi: ſemper vero a domino indiget adiuuari: hanc reprehēdit Proſper propter illud. Et qꝛ interdum ſuis etiā motibus ⁊c. dicens quaſi medicus noſter: ob hoc etiam donet morbidis: vt verā deſiderent ſanitatē. Cap. 3

¶ Quarta habetur ibi. talis. vt autem euidentius clareat etiam per nature bonum ꝙ beneficio creatoris indultum eſt nōnunqꝫ bonarum volūtatum prodire principia: que tamen niſi a domino dirigantur ad conſummationem virtutum peruenire non poſſunt. Apoſtolus teſtis eſt dicens: velle enim adiacet mihi: perficere autem bonum non inuenio: hanc reprehendit Proſper dicēs: quaſi Apoſtolus ex affectu naturali: et non ex gratie dono bonam habeat voluntatē: qui profitetur ex deo ſibi eſſe: ſufficientiam etiā cogitādi. Cap. 4

Pretermitto tres ſequētes: in quibus etiam propoſitum ſatis cōfirmatur: venio ad. 8. que ſcribitur ſic. vnde cauēdum nobis eſt: ne ita ad deum omnia ſanctorum merita referamus: vt vel niſi illud qꝺ malum atqꝫ peruerſum eſt aſcribamus nature: hanc Proſper reprehendit dicens. Quaſi natura ante gratiā non ſit in dānatione: non ſit in cecitate: non ſit in vulnere: aut non gratis iuſtificati ſint qui primū ſunt ſine iuſtitia: reſiduas omitto: qꝛ non ita directe pertinent ad ꝓpoſitū. Sed ex dictis iſtis euidenter patet catholice tenēdum eſſe ſm doctrinā ſancti huius: ꝙ in ſtatu iſto vere infirme et vulnerate homo non poſſit abſqꝫ adiutorio gratie dei vllā habere bonā volitionem. Sed tātūmodo ad malā ex ſe ſufficiat: iuxta etiā doctrinā Aug. que aliqualiter patet ex allegatis in ratione prima ſupra facta ad concluſionē. Et qꝺ ſatis ꝯfirmat ꝓpoſitum eſt ꝙ pene in omnibꝰ libris ꝓdicta collatio Caſſiani: cū correctionibus beati Proſperi appoſitis inuenitur ꝙ a patribus prioribus puto inchoatum: et ꝑ eccleſiā in conſuetudinē tractum: vt ex illa collatione ⁊ vera approbarenꝛ ⁊ falſa reſpuerētur: nec reciperenꝛ falſa ꝓ veris.

¶ Itē beatus Grego. 22. moraꝛ. ſuper illud Iob. 31. Si oſculatus ſum manum meam ore meo. ait ſic. Sancti viri ſciunt ſe non virtute ꝓpria: ſed preueniente ſuperna gratia ad meliora vota vel opera cōmutatos: et quicquid ſibi mali ineſſe cognoſcunt de mortali propagine ſentiunt meritum: quicquid vero boni in ſe inſpiciunt immortalis gratie cognoſcunt donum: eiqꝫ de accepto munere debitores fiunt: qui et preueniendo dedit eis bonum velle qꝺ voluerunt: et ſubſequendo conceſſit bonum poſſe qꝺ volunt. ecce hic expreſſe ꝙ quicquid mali ſibi ineſſe conſpiciunt ſancti cognoſcunt venire de mortali propagine. Quicquid vero boni cognoſcunt eſſe donum immortalis gratie. Quero igitur de actu moraliter bono verū ſit ſm hāc diuiſionem beati Grego. computandus in numero malorum viuentium de mortali propagine an non: puto ꝙ nullus catholicus dicet ꝙ ſic. igitur computandus eſt in numero eorum que dicuntur bona immortalis grē.

Digitized by Google

Item idem ſuper Ezech.homel.9.ſuper illud Ezech.2.
Audiui vocem loquẽtis:et dixit ad me. Fili hominis ſta
ſupra pedes tuos ꝛc. Ecce inquit diuina vox iacẽti pro-
phete iuſſit:vt ſurgeret:ſed ſurgere omnino non poſſet:ni
ſi in hunc omnipotentis dei ſpiritus intraſſet: q:ex oipo-
tentis dei gratia ad bona opera conari quidẽ poſſumus:
ſed hoc implere non poſſumus ſi ipſe non adiuuaret: qui
iubet.deinde id probans auctoritatibus apoſtoli: deus
eſt qui operatur velle et perficere. Et Chriſti.ſine me ni-
hil poteſtis facere.ſubdit infra:ſed ſciẽdum eſt:quia ma
la noſtra ſolũmodo noſtra ſunt.bona autẽ noſtra et oipo-
tentis dei ſunt et noſtra: quia ipſe aſpirando nos preue-
nit:vt velimus qđ adiuuãdo ſubſequitur ne inaniter ve-
limus:ſed poſſimus implere que volumus. hic etiam ap
paret propoſitũ: niſi quis actus virtuoſos velit inter ma-
la opera noſtra cõputare: qđ nullus non ſtultus dixerit.
¶ Item notãdum eſt ꝙ etiam conatum ad bonum opus
tribuit gratie dei:quis autẽ hinc non videat ꝙ multo for
tius liberi tribuit actum perfecte virtuoſum ſeu morali-
Iſidorus ter bonum. ¶ Item Iſidorus in lib.differentiarum. Dei
Cap.30. eſt inquit bonum qđ agimus propter gratiam preuenien
tem et ſubſequentem. Noſtrũ vero eſt propter ſubſequen
tem liberi arbitrij voluntatem ſuam: nam ſi dei non eſt
cur illi gratias agimus. Que probatio ſi attente cõſide-
retur oſtendit quoſcũq; actus rectos: ſiue meritorios vi-
te eterne: ſiue non per dei gratiam et adiutorium nos ha
bere:nam de omnibus talibus nos deo gratias agere: et
agere vtiq; nos debere nullus negabit chriſtianus. Idẽ
Cap.46. inſuper infra. Sciant inquit liberi arbitrij defenſores ni
hil poſſe in bonum ſua preualere virtutẽ: niſi diuine gra-
Bernar. tie ſuſtententur iuuamine. ¶ Item beatus Bernardus
ſer.13.ſuper cantica. Origo inquit fontium et fluminum
omnium mare eſt virtutũ et ſcientiarum dominus Chri-
ſtus. Quiſquis enim eſt dominus virtutum niſi ipſe eſt
rex glorie. Sed et iuxta Anne canticum idem ipſe deus
ſcientiarum dominus deus eſt. Continentia carnis cor-
dis induſtria volũtatis rectitudo ex illo fonte manãt. Et
infra. Quid caſta cõſilia iuſta iudicia ſancta deſideria:
nõne riuuli fontis illius ſunt? Adhuc ſubdit. Quicquid
ſapientie:quicquid virtutis habere cõfidis dei virtuti et
dei ſapientie reputa Chriſto. Quomodo poſſet expꝛeſſius
dicere virtutem omnem moralem actũq; virtutis a Chri-
ſto in nobis velut a fonte deriuari. Item idem in lib.de
Cap.40. gratia et libe.arbi.ait. Liberi arbitrij conatus ad bonũ ꝛ
caſſi ſunt:ſi non gratia adiuuentur:et nulli ſi non excitē-
tur:ceterum in malum.d.ſcriptura proni ſunt ſenſus et
cogitationes hominis. Ex hac auctoritate patet:ꝙ ſine
adiutorio dei excitantis liberum arbitrium conari non
poteſt ad bonum: multo igitur minus agere poteſt actũ
Cap.44. virtuoſum. Item ibidem Apoſtolus. Omne qđ boni po-
teſt eſſe.i.cogitare et velle ꝛ perficere pro bona volũtate
attribuit deo non ſuo arbitrio. ſi ergo deus tria hec:hoc
eſt bonum cogitare velle perficere operatur in nobis: pri
mum profecto ſine nobis:ſecundum nobiſcum:ꝛ tertium
Cap.45. per nos facit.c.ſequenti. Sic inquit iſta cum libero arbi-
trio operatur: vt tñ in primo illud ꝓueniat in ceteris co-
mitetur ad hoc vtiq; ꝓueniens:vt iã ſibi deinceps coope-
retur:ita tamẽ ꝙ a ſola gratia ceptũ eſt pariter ab vtroq;
perficitur:vt mixtum non ſigillatim:ſimul non viciſſim p
ſingulos profectus operentur:non partim gratia partim
liberum arbitrium.ſed totum ſingula opere indiuiduo
peragunt. totum quidem hoc:et totum illa:ſed vt totũ in
illo ſit totum ex illa. Ex his ſatis clare patet propoſitum:
qm̃ omnis act⁹ moraliter bonus:ſiue meritorius:ſiue non
coexigit:immo ordine nature etiã preexigit neceſſario bo
num cogitare:qđ ſi nõ poſſit eſſe in homine niſi ex gratia:
neceſſario ſequitur ꝙ abſq; illa non poſſit illo fieri actus
aliquis moraliter bonus. Item inter epiſtolas Bernardi
continetur vna que eſt.193. pluriũ epiſcopoꝝ errores Pe-
tri abailardi Innocẽtio pape ſcribẽtiũ inter quos ſextus
eſt in his verbis. Qꝛ liberũ arbi. per ſe ſufficit ad aliquod
bonũ:ꝛ in reſcripto Innocentij ad ipſos illud cum ceteris
illius dogmatibus ibi notatis ꝛ prius in cremenſi cõcilio
per beatũ Bernardũ cõfutatis tanq̃ heretica condẽnaꝫ:
et eſt epiſtola.194. ¶ Item Anſel. de cõcordia gratie ꝛ li Anſel.
beri ar.ait nemo certe ſeruat rectitudinẽ hanc acceptam Cap.19.
niſi volẽdo. Velle aũt illam aliquis nequit niſi habendo:
habere vero illã nullatenus valet niſi per gratiã: ſicut er-
go illam nullus accepit:niſi gratia preueniẽte: ita nullus
eam ſeruat:niſi eadẽ gratia ſubſequẽte. Ex his euidenter
ptꝫ propoſitũ:q: ſi nullus põt habere/ vel accipere rectitu
dinem voluntatis:niſi per gratiam:ſequitur ꝙ nullus põt
ſine adiutorio gratie conformare volũtatem ſuã recte ra-
tioni:nam tũc ſemper volũtas eſt recta:qñ eſt recte ratio-
ni cõformis. ¶ Item Hugo de ſacra.lib.1.parte.7.vt pa Hugo.
tet ex auctoritate eiuſdem pro ſcđa cõcluſione inducẽda. Cap.5.
¶ Item Magiſter.2.ſententiarũ. diſ.25.c.penul.ait ſic.
lib.ergo ar.cũ ſemꝑ ꝛ in ſingulis ſit liberũ: non eſt pariter
liberum in bonis ꝛ in malis.ſubaudi hoibus: ꝛ ad bona ꝛ
ad mala ſupple opera liberius. eſt eñi de⁹ in bonis vbi li-
beratũ eſt/ q̃ in malis:vbi liberatũ non eſt: et liberius eſt
ad malũ quod per ſe poteſt/ q̃ ad bonũ qđ niſi gratia libe-
retur ꝛ adiuueꝫ non põt:hic expꝛeſſe habetur ꝙ per ſe po
teſt ad malũ:ad bonum aũt non niſi iuuetur per gratiam.
Item di.26.in fine primi.c.ait.his teſtimonijs aperte in-
ſinuaꝫ:q: voluntas hois gratia dei preueniꝫ/ atq; prepa-
ratur:vt fiat bona non vt fiat volũtas.q: ꝛ ante gratia vo-
luntas erat:ſed non erat bona ꝛ recta volũtas. Ex quibus
ptꝫ:ꝙ ſine adiutorio gratie volũtas nõ virtuoſa eſſe põt/
nec recta.ergo nec moraliter bona. ¶ Item Sctũs Tho. ſã.Tho.
expꝛeſſe hanc ſententiã ponit in prima ſcđe. q.109.arti.2.
Item arti.3. Item arti.4. Itẽ ar.6.non hic ſcribo eius di-
cta ꝓpter breuitatẽ. ¶ Itẽ Linconiẽſis in ſuo ſermõe de Lincon.
aduẽtu:cuius initiũ eſt. Erunt ſigna in ſole ꝛ luna:ait ſic.
In doctrina quoq; morali phyſicoꝝ:ꝛ in cõuerſatiõe mul
toꝝ gentiliũ:vt ſcipionũ ꝛ africanoꝝ videbanꝫ lucere ſplẽ
dide ſtelle virtutũ: ſed nũc vere manifeſtũ eſt ꝙ ſine Chri
ſti fide nulla eſt vera virtus in alicuius doctrina/ ſeu con
uerſatione. hoc ipm̃ aſſerit ꝛ dicit fuiſſe de intẽtione bea-
ti Aug.in ſuo enchi.vbi tractãs de quatuor virtutib⁹ car Cap.57.
dinalib⁹: ꝛ querẽs an Cato ꝛ Scipiones eiuſmodi virtu-
tes habuerint.ait ſic. Concedim⁹ cũ Aug. ꝙ ſine fide Ie-
ſu Chriſti nullus vnq̃ ꝟtutes habuit/ aut habere potuit:
et⁹ ꝓbat imediate ſic. Non eñi põt eſſe amor ordiatus:vbi
contẽniꝫ/ aut non amaꝫ:qđ maxime amandũ eſt: cum nõ
ametur:niſi qđ ſcitur/ aut creditur:vnde ptꝫ ꝙ qui neſcit/
aut non credit dñm Ieſum xp̃m: nõ amat/ aut cõtẽnit qđ
maxime amãdũ eſt.quapropter in tali virtus nõ eſt. Nõ
etiã ꝓbat Aug. talib⁹ argumẽtis ſic.d.abſit: vt in aliquo
ſit vera virtus:niſi ſit iuſtus ꝛc. Ex his ptꝫ ꝓpoſitũ:qm̃ ſi
ſine auxilio dei ſpeciali non põt haberi vera virtus mora
lis:vt euidẽter apparet ipm̃ ſenſiſſe. igitur nec fieri actus
moralr̃ bonus. Itẽ ſi ſine auxilio dei nõ põt eẽ amor ordi-
natus vt ipſe vult:igiꝫ nec actus moraliter bonus:qm̃ ois
virtuoſus eſt amor ordinatus/ vel ipm̃ neceſſario preſup-
ponẽs. ¶ Itẽ Beda cõtra Iulianũ hereticũ. Reſpõden Beda.
do ad quoddã illius argumẽtũ.ait ſic. Qui dicit dñm nõ Cap.19.
impoſſibile aliquid precepiſſe qui iuſtus eſt verũ ꝓfecto
dicit ſi ad eius reſpicit auxiliũ: cui canonica vox ſuppli-
cat.d. Deduc me in ſemitã mandatoꝝ.t.ſi ꝓ viribus ani-
mi ſui fidit refellit eiuſdẽ iuſti veridicã ſententiã:qua di-
cit:ſine me nihil poteſtis facere. Ex quo ptꝫ ſm̃ ipm̃ ꝙ di-
cens aliquẽ ſuis viribus tñ poſſe implere aliqđ dei man-
datũ Chriſto cõtradicit:quod etiã ſequitur ad dicentẽ ꝙ

quis ſuis tñ viribus poſſit facere actum moraliter bonũ:
quolibet enim tali actu aliquod mãdatũ ĩpletur vel cõſi-
liũ. Implẽs vero conſiliũ qḋ eſt plus:poteſt etiã implere
mãdatũ:hãc fuiſſe ſentẽtiã beati Augu.nullus qui eius
libros ⁊ epiſtolas ⁊ ſermones cõtra errores Pelagij ſcri
ptos vidit:ignorare permittitur:ſicut ſatis iã etiã appa-
ret ex auctoritatibus eius ſuperius allegatis. Preter il-
las adduco aliquas multum apertas et expſſe probãtes
pdictã ſententiã: ſcribẽs enim ad Julianã matrẽ Deme-
triadis virginis:cui Pelagius ſcribẽs cõmẽdãdo ipſam
de moralib⁹ virtutibus: quas ſpũales appellat diuitias:
dixerat iſta verba. Habes ergo ⁊ hoc per que merito ꝑpo
naris alijs:imo hoc magis: nã corporalis nobilitas atqꝫ
opulentia tuoꝝ intelliguntur eſſe non tua. Spirituales ve
ro diuitias:nullus etiã pter te cõferre poterit. In his er-
go iure laudãda. In his merito pre ceteris pferenda es:
que niſi ex te et in te eſſe non poſſunt:hec omnia ſunt ver-
ba Pelagij. Scribens inquã Aug. ex his verbis motus
ad illius virginis matrem:ait ſic.non ſane paruus eſt er-
ror illoꝝ q̄ putant ex nobis ipſis nos habere: ſi qḋ iuſtitie
ɔtinẽtie pietatis caſtitatis in nobis eſt: eo q̄ ita nos cõdi
derit deus: vt vltra pter qḋ nobis reuelat ſciẽtiã nos ad-
iuuet:vt ea que facienda diſcendo nouimus etiã diligen
do faciamus: hic apparet manifeſte eũ de bonis morali-
bus loqui qualia appellamus virtutes morales et actus
earũ:et dicit eos errare qui dicunt talium aliquid ex no-
bis ſine dei adiutorio nos habere: amplius immediate
poſt recitationẽ verborũ Pelagij premiſſorũ ait. Cernis
nẽpe quãta in his verbis ſit cauenda pernicies: nã vtiqꝫ
qḋ dictũ eſt:non poſſunt eſſe iſta bona niſi in te.optime et
veriſſime dictũ eſt:iſte plane cib⁹ eſt. Qḋ vero ait:niſi ex
te:hoc omnino virus eſt:⁊ ſubdit.hec dei dona ſunt:⁊ no
ſtra quidẽ ſunt:ſed nõ ex nobis:habetis enim theſaurum
iſtum in terrenis corporibus:et adhuc fragibilibus tãqꝫ
in vaſis fictilibus:vt eminentia virtutis dei ſit: et non ex
nobis:et ſunt verba Apoſtoli loquentis tamen in prima
Cap.4. perſona.ſecunda ad Corin.et infra volumus:vt virgo ſa
cra cum audit ſpirituales diuitias ⁊c. que niſi ex te et
in te eſſe non poſſunt:ita glorietur quaſi non acceperit.
Et ſubdit ratiõem.d. Quia et ſi etiam ex illa propter ar-
bitrium proprium ſine quo non operamur bonum: nõ ta-
men ſicut iſte dicit:non niſi ex illa proprium quippe arbi-
trium niſi dei gratia iuuetur:nec ipſa voluntas bona eſſe
in homine poteſt: deus eſt enim inquit Apoſtolus q̄ ope-
ratur in nobis ⁊ velle ⁊ operari ꝓ bona volũtate. Quãtũ
apparet mihi non poſſet expreſſius loqui de predicta ſen
tentia: nec his verbis conuenienter applicari poteſt illa
fuga diſtinctionis de actibus bonis meritorie et morali-
ter tñ:cum de virtutibus moralibus earũqꝫ actibus ipſe
loquatur expreſſe et neget eos eſſe poſſe in nobis ſine ad-
iutorio dei. ¶ Confirmatur per illud qḋ ibidem ſcribit:
an inquit quando Apoſtolo dicente audierit homo:quis
enim te diſcernit.reſponſurus eſt bona voluntas mea fi-
des mea iuſtitia mea ⁊ nõ cõtinuo qḋ ſequit̃ auditurus.
Quid enim habes quod non accepiſti: ſicut et ſupra di-
cebatur:ſi ex ſe abſqꝫ adiutorio dei haberet volunatẽ bo-
nam moraliter ⁊ iuſtitiam:aut aliam virtutem vtiqꝫ poſ-
ſet reſpondere: hec habeo et non accepi: ac per hoc de il-
lis merito in ſeipſo gloriari contra illud qḋ intendit Apo
ſtolus. Item in de ſpiritu et anima:circa principium. Il-
lis inquit acerrime ac vehementiſſime reſiſtendum eſt:
qui putant ſine adiutorio dei per ſeipſam vim volunta-
tis humane vel iuſtitiam poſſe perficere: vel ad ipſam
tendendo proficere.certum eſt autem hoc ipſos dicere:
qui aſſerunt q̄ ſine dei adiutorio ſpeciali poſſumus iu-
ſte et virtuoſe aliquid agere. nam q̄ Augu.non de adiu-
torio generalis influentie:ſed ſpecialis dei gr̃e ipſe intel-
ligat apparet:eo q̄ ſtatim recitato quomodo pelagiani fa
tebatur ad virtuoſa opera nos a deo iuuari ſubdit ſuam
catholicamqꝫ ſentẽtiam dicens:nos autem dicimus hu-
manã voluntatem ſic diuinitus adiuuari ad faciendam
iuſtitiam: vt preter q̄ creatus eſt homo cum libero arbi-
trio preterqꝫ doctrinã qua ei precipit̃ quẽadmodum vi-
uere debeat accipiat ſpiritũ ſanctũ:quo fiat in animo ei⁹
delectatio dilectioqꝫ ſummi illius atqꝫ incõmutabilis bo
ni:qḋ de⁹ eſt.etiã nũc cũ adhuc per fidẽ ambulat̃ nõdum
per ſpeciem:vt hac ſibi velut arra data gratuiti muneris
inardeſcat inherere creatori atqꝫ inflãmetur accedere ad
participationẽ illi⁹ veri luminis:vt ex illo ei bñ ſit:a quo
habet vt ſit:nã neqꝫ liberũ arbitriũ quicqꝫ niſi ad peccan-
dum valet ſi latet veritatis via. Et cũ illud qḋ agendum
et quo intendẽdum ceperit nõ latere:niſi etiã delectet nõ
ſuſcipit̃:non bene viuit̃: vt autem diligatur charitas dei
diffunditur in cordib⁹ noſtris:non per arbitriũ liberum:
quod ſurgit in nobis:ſed ꝑ ſpiritũ ſanctũ qui datus eſt no-
bis. Ex his apparet q̄ vltra vires liberi arbitrij ⁊ ſpeciale
etiã adiutorium doctrine dei: dicit nobis neceſſariũ eſſe
adiutoriũ ſpirit⁹ ſancti quo deũ diligam⁹.nam ſola talis
dilectio dei charitas dicit̃:⁊ ex qua dilectione operẽtur.
nam quecũqꝫ hõ agat:ſiue ex dilectione dei agat:nõ recte
nec virtuoſe ſeu bene moraliter agit:quia nõ propter deũ
agit:ac per hoc nõ propter id ꝓpter quod agere debet:et
ideo peccat ſcḋm q̄ ſuperius ex eiuſdẽ dictis eſt ꝓbatum:
talis aũt dilectio dei ꝑ vim liberi arbi. vt dicit:ſed ex gra-
tia dei habetur. Ex hac etiã ratione ipſe ſuꝑ epiſtolã ad Cap.
Gal. vbi Apoſtol⁹ ait. Uos autẽ in libertatẽ vocati eſtis
fratres ⁊c. dicit q̄ iudei ad vetus teſtamentũ pertinẽtes:
quedã opera legis implebãt:que in ſacramẽtis ſunt. Illa
vero que ad bonos mores ꝑtinent oĩno non poterãt:nõ enĩ
implet ea niſi charitas. Itẽ ſuꝑ illud ps.56. miſericordia Cap.
eius preuenit me. Quãdo inquit itelliges:quia preuentus
es:niſi intelligas quod ait Apoſtolus. Quid habes quod
nõ accepiſti:hec eſt miſericordia eius preueniens:deinde
attendẽs omnia bona quecũqꝫ habere poſſum⁹:ſiue in na
tura:ſiue in inſtituto:ſiue in ipa ɔuerſatione in fide in ſpe
in charitate in bonis morib⁹ in iuſtitia in timore dei totũ
non eſſe niſi ex illi⁹ rationis:ita cõcluſit deus me⁹ miſeri-
cordia mea. Itẽ de correctione ⁊ gratia. Intelligenda eſt
gratia dei qua ſola homines liberãtur a malo:⁊ ſine qua
nullum prorſus:ſiue cogitãdo:ſiue volẽdo et amãdo:ſiue
agendo faciunt bonum:nõ ſolum vt monſtrãte ipſa:quid
faciẽdum ſit ſciãt:verũetiam vt preſtãte ipſa faciãt cum
dilectione quod ſciãt. Demũ ipſe in ſermone de patientia
vnã queſtionem mouet ⁊ ſoluit:vbi euidẽter determinat
predictã ſententiã.d.ſic. Sed merito queri poteſt vtrum
et iſta patiẽtia donum dei ſit an viribus tribuẽda ſit volũ
tatis humane:qua quiſquis ab eccleſia ſeparatus nõ pro
errore:qui eũ ſeparauit pro ꝟitate ſacramẽti:ſeu ꝟbi que
apud eum remãſit timore penarũ eternarũ penas patitur
temporales. Cauendũ eſt enim ne forte ſit dei donũ iſtam
patiẽtiã dixerim⁹:hi qb⁹ ineſt etiã ad regnũ dei credãtur
pertinere. Si autẽ illã donũ dei negauerim⁹ cogamur fa
teri ſine adiutorio ⁊ munere dei in volũtate hoĩs eſſe poſſe
aliquid boni: neqꝫ enĩ hoc nõ eſt bonũ vt credat hõ eterno
ſupplicio ſe eſſe puniẽdum ſi negauerit chriſtũ:⁊ pro ſua
fide qualecũqꝫ ſupplicium pferat ⁊ contemnat humanã.
Propoſita autem hac q̄ſtione ⁊ factis pdictis ad vtrãqꝫ
partẽ argumẽtis nullo iterpoſito determiat eã ſic.ꝓinde
ſicut negãdũ nõ eſt hoc eſſe donũ dei:ita intelligendũ eſt
alia eſſe dona filioꝝ illius hieruſalẽ que ſurſum eſt libera
mater nr̃a:hec ſunt enĩ quodãmodo hereditaria in qbus
ſum⁹ heredes:coheredes aũt chriſti:alia ꝟo que poſſunt
accipere etiam concubinatũ filij quib⁹ iudei carnales et
ſciſmatici vel heretici cõparantur: Quis enĩ ſcriptum ſit.

Digitized by Google

Ejice ancillã ⁊ filiũ eius:neqꝫ enim heres erit filius ancil
le cum filio meo Yſaac.et Abrae dixit deus.in Yſaac vo
cabitur tibi ſemen:qḋ ſic eſt Apoſtolus interpretatus:vt
diceret.i.nõ qui filij carnis hi ſunt filij dei : ſed q̃ filij pro-
miſſionis deputantur in ſemine:vt intelligeremus ſemen
Abrae ſm Yſaac ꝓpter Chriſtũ ad filios dei ꝑtinere:qui
ſunt corpus Chriſti et mẽbra.i.eccleſia dei vna vera ger-
mana catholica tenẽs piã fidẽ:nõ eã que ꝑ elationem vel
tumorẽ:ſed eã que ꝑ diſcretionẽ opaꝛ:tñ etiã filijs ꝯcubi-
narũ quãdo a filio ſuo Yſaac dimiſit Abraã nõnulla eis
largitus eſt munera:ne relinquerẽtur omnino inanes : vt
non tenerentur heredes : ſic enim legimus.dedit autem
Abraã omnẽ ſubſtãtiã ſuã Yſaac filio ſuo: ⁊ filijs cõcubi
narũ dedit Abraã munera.ſi ergo filij ſumꝰ libere hieru-
ſalẽ:alia dona exhereditarioꝝ: alia itelligamus heredũ.
Ex his patet manifeſte ꝓpoſitũ: qm̃ patientia hereticoꝝ
vel ſciſmaticoꝝ qua ſuſtinẽt mortẽ ꝓpter Chriſtum non
vtiqꝫ eſt actus meritorius:et tñ illã dicit eſſe donũ dei:et
hoc ſentiẽdum eſt de cuiuſlibet alterius virtutis actu:et
vniuerſaliter quolibet actu bono moraliter: q̃uis non ſit
meritorius: qḋ ipſe etiã innuit arguẽdo ad ſecũdã partẽ
queſtionis:cũ enim cogamur fateri ſine adiutorio et mu-
nere dei in volũtate hominis eſſe poſſe aliquid boni:⁊ idẽ
affirmat in determinãdo queſtionẽ:⁊ poſtea ꝓſequẽdo ⁊
ſoluẽdo argumentũ ad primã partẽ queſtionis per illam
diſtinctionẽ donorum dei:ex quo etiã patet: ꝙ illa diſtin
ctio de bonis actibus moraliter tñ: ⁊ de bonis meritorijs
ſupra facta nihil iuuat partem oppoſitam in propoſito.
¶ Iſte auctoritates pro nunc ſufficiant:quoniam eis et
pluribus alijs ſupra adductis :et infra adducendis pu-
Innocẽ to cuilibet poſſe clare patere propoſitũ. ¶ Inſuꝑ Inno-
tius. centius papa reſcribens patribꝰ qui affuerũt milleuitano
concilio ⁊ hereſes Pelagij dãnauerũt. In oĩbus iquit di
uinis paginis volũtati libere:non niſi adiutoriũ dei legi-
mus eſſe nectendũ:eãqꝫ nihil poſſe celeſtibꝰ p̄ſidijs deſti
tutã. Itẽ conciliũ epiſcopoꝝ africoꝝ ſcribentiũ ad papã
Zozimũ poſtremũ Pelagianarũ hereſum dãnatorẽ oĩno
inquit:vt recitat ſanctus Proſper in preallegato lib.con
Cap.8. tra Caſſianum.preparatur voluntas a dño:⁊ vt boni ali-
quid agãt paternis inſpirationibus ſuoꝝ ipſe tãgit corda
filioꝝ. Quotquot enim ſpũ dei agũtur hi filij dei ſunt:vt
nec noſtrũ deeſſe ſentiamus arbitriũ: ⁊ in bonis quoqꝫ vo
luntatis humane ſingulis motibꝰ magis illius valere nõ
dubitemus auxiliũ. Quis autẽ dixerit volitiones mora-
liter bonas ſeu virtuoſas nõ compꝛehẽdi illa locutione.
in bonis quoqꝫ voluntatis humane ſingulis motibus.
¶ Secũdã cõcluſionem ꝓbo primo ſic. Si homo poteſt
abſqꝫ ſpeciali auxilio dei ſufficiẽter cognoſcere quid no-
lẽdũ vel volẽdũ:agẽdũ vel nõ agẽdũ in his que ꝑtinẽt ad
vitã moralẽ vel ipſe ꝑ dãnatione p̄nie culpe non incurrit
ignorãtiã agẽdoꝝ:vel a tali pena ipſe abſqꝫ dei gr̃a ſe ſuf-
ficit liberare:ptꝫ ꝯñtia. Sed vtrarũ pars ꝯñtis falſa eſt.⁊
ꝯtra doctrinã ſctõꝝ:de p̄ma ptꝫ ꝑ Aug.3.de lib.arbi.c.19.
⁊ enchi.28.⁊ eodẽ lib.c.83.ptꝫ falſitas partis ſecũde.de
vtraqꝫ etiã ſimul ptꝫ p̄mo retrac.ca.9.vbi ait. ꝙ ad miſe-
riã iuſte dãnationis ꝑtinet ignorãtia ⁊ difficultas quas
patiꝛ homo omnis ab exordio natiuitatis ſue:nec ab iſto
malo quiſqꝫ niſi gr̃a dei liberaꝛ. ¶ Confirmaꝛ.quia ipſe
Cap.26. lib.5.contra Iulianũ.premiſſo ꝙ quilibet a natiuitate ⁊
ignorãtiã ⁊ concupiſcẽtiã trahit:ſubdit. Ignorantia mi-
nuiꝛ:veritate magis magiſqꝫ lucẽte. Concupiſcentia mi-
nuiꝛ charitate magis magiſqꝫ feruente nihil boni horum
duoꝝ eſt a nobis: non enim ſpiritũ huius mundi accepi-
mus:ſed ſpiritũ qui ex deo eſt : vt ſciamus que a deo do-
Cap.2. nata ſunt nobis: et ſunt verba Apoſtoli.p̄ma ad Corin.ſi
autem minuitio ignorãtie nõ eſt a nobis: ſed a deo:conſe-
quens eſt ꝑ locũ a maiori ꝙ conſumptio nõ ſit a nobis vel
expulſio. Item idem lib.2.de baptiſmo paruulorum ad
Marcel. Nolunt inquit homines facere qḋ iuſtum eſt:ſi
ue qḋ lateat an iuſtũ ſit:ſiue quia omnis non delectat.Et
ſubdit.ignorãtia igiꝛ ⁊ ĩfirmitas vitia ſunt que impediũt
volũtatẽ ne moueaꝛ ad faciẽdũ opus bonum vel ab ope
malo abſtinẽdum: vt ei innoteſcat qḋ latebat ⁊ ſuaue fiat
qḋ nõ delectabat. gr̃a dei eſt q̃ hoĩm adiuuat voluntatẽ.
¶ Itẽ Hugo lib.1.de ſacra.par.7. Anima ĩquit rationa Hugo.
lis corpori humano infuſa:niſi ꝑ gratiã adiuueꝛ: neqꝫ co- Cap.25.
gnitionẽ veritatis ꝑcipe:neqꝫ ꝯcupiſcentie carnis ſue re-
ſiſtere poteſt:⁊ loquiꝛ de cognitione veritatis ad ſalutem
ꝑtinẽtis:ſicut ipſe explicat par.6.nõ dubiũ aũt eſt cogni- Cap.26.
tionẽ eoꝝ que agẽda ſunt vel vitãda nolẽda volenda ꝑti-
nere ad noſtrã ſalutem. ¶ Secũdo.ſancti orabãt deũ ꝓ
tali notitia habẽda.igiꝛ non poterãt ex ſe abſqꝫ dei auxi-
lio habere talẽ notitiã.ꝯſequẽtia ptꝫ:qꝛ alias ſequiꝛ ꝙ ſu
perflua fuiſſet eoꝝ oratio ⁊ ficta:qḋ nõ eſt dicẽdũ:ptꝫ cõ-
ſequẽtia ꝑ vim ꝯſequẽtiarũ factarũ ꝑ cõciliũ: ⁊ Aug.cõ-
tra Pelagiũ ⁊ Celeſtinũ:vt ſupra recitatũ eſt:antecedẽs
patet in pluribus locis ſcripture.ſicut ibi. Notã fac mihi
viã in qua ambulem:et ibi. Greſſus meos dirige ſm elo-
quiũ tuũ:⁊ non dominetur mei omnis iniuſtitia.et innume
rabilia talia. ¶ Tertio.homo nõ poteſt abſqꝫ auxilio dei
vllã cogitationem bonã habere.igiꝛ nec poteſt cognoſce-
re ⁊c̃.patet cõſequẽtia.antecedens probatur auctoritate
Apoſtoli.2.ad Corin.dicẽtis. Non ſumus ſufficiẽtes co- Cap.3.
gitare aliquid a nobis quaſi ex nobis:ſed ſufficientia no-
ſtra ex deo eſt. Qua auctoritate velut validiſſimo argu-
mẽto ad idẽ ꝓpoſitũ vtiꝛ cõtra Pelagiũ Augu.lib.1.de Cap.25.
gr̃a Chriſti ⁊ peccato originali. Item in de vera innocen
tia.diuini inquit eſt muneris:cum ⁊ recta cogitatio ⁊ pe
des noſtros a falſitate atqꝫ iniuſtitia continemus. Item
in eccleſiaſticis dogmatibus. Bone cogitationes ſemper Cap.50.
a deo ſunt. Ad Paulinũ etiã Nolanũ epiſcopũ ſcribens
Augu.et loquens de filio ꝓdigo qui ad ſe reuerſus dicit
ſurgã:et ibo ad patrem meum:ait. Quã cogitationẽ bo-
nã quãdo haberet : niſi et ipſam illi in occulto pater miſe-
ricordiſſimus inſpiraſſet:manifeſte demonſtrãs ꝙ nõ ni-
ſi inſpirãte deo poſſumus vllã bonã cogitationẽ habere.
¶ Quarto ꝓbaꝛ cõcluſio iſta expꝛeſſa auctoritate Augu.
in epiſtola ad Sixtũ preſbyterũ ſic dicentis:nemo recte
ſapit recte intelligit recte cõſilio ac fortitudine preualet:
nemo ſciẽter p̄us eſt vel pie ſciẽs:nemo timore caſto deũ
timet:niſi acceperit ſpm̃ ſapiẽtie ⁊ intellectũ cõſilij: ⁊ for-
titudinis ſcientie et pietatis et timoris dei : et ſubdit non
quia tot ſunt ſpiritus : ſed omnia hec operatur vnus atqꝫ
idem ſpiritus diuidens propria vnicuiqꝫ prout vult:quia
ſpiritus vbi vult ſpirat:vbi manifeſte patet propoſitum:
quia conſtat ꝙ qui non recte ſapit nec recte intelligit:nec
recte preualet conſilio non cognoſcit quid agẽdũ quidue
vitãdũ in his que ad vitã moralem ſpectãt. Demum ad
idem eſt expreſſa determinatio concilij prememorati. nã
ibi ſcribitur ſic. Vtrũqꝫ donum dei eſt et ſcire quid face-
re debeamus:et diligere vt faciamus:plures etiã aucto-
ritates adducende:pro tertia concluſione probant etiam
iſtam ſecundam:ſicut patet intuenti. ¶ Tertiam conclu
ſionẽ probo primo ſic. Si habita ſufficienti notitia de vo-
lendo aliquo vel nolẽdo agendo vel non agẽdo poteſt ho-
mo ſine ſpeciali auxilio conformiter velle vel nolle: agere
vel non agere : ſequitur ꝙ vel non ad ſingulos actus gra-
tia et ſpeciale adiutoriũ detur vel ſi datur ſuperflue da-
tur.conſequens eſt euidens:ſed conſequẽs eſt erroneum:
vt patet ex ſuppoſitione quarta ſuperius poſita ad ꝓbã-
dum concluſionem primam. ¶ Secũdo.ſi habita ⁊c̃.igi-
tur cognoſcens aliquid ſe debere velle vel agere non ha-
bet opus rogare deũ quatenus ſibi preſtet : vt ſic velit vel
agat. Similiter pro alijs ſcientibus que agere debeãt nõ

Digitized by Google

eſſet orandum:vt conuerterentur ad bonum ſi mali ſunt:
aut perſeuerent ſi iuſti ſunt.patet conſequentia:quia ta-
lia pro quib⁹ oraretur ex ſeipſis habere poſſent. Sed cō-
ſequens eſt manifeſte erroneum: et contra pium ritum fi-
delium. Similiter ſufficeret eccleſie predicare infidelib⁹
euāgelium:et cathecuminis baptiſmi virtutem : nec pro
illis orare vt crederent:nec pro iſtis vt baptiſmum vellēt:
et per conſequens ſuperflue tam pro iſtis ꝙ̄ pro illis orat
eccleſia:qđ non eſt dicendum. Similibus rationibus in
virtute arguit Augu.contra Vitalem hereticum in epi-
ſtola ad eūdem. ¶ Tertio.ſi habita ꝛc. Sequit̃ ꝙ ad im-
plendam legem ſeu ad faciendum ea que īperat lex ſuffi
ceret homini lex ipſa et notitia eius : nec vltra indigeret
adiutorio gratie dei . ſed hoc eſt expreſſe contra Apoſto-
lum in multis locis:et hanc rationem etiam in virtute cō
Cap.8. tra Pelagium ponit Augu.lib.1.de gratia Chriſti ꝛ pec
cato originali:et ſimiliter in epiſtola ad Aſſeticū:vbi di-
cit ꝙ tales non nomie:ſed errore iudaiʒant. ¶ Quarto.
ſequeretur ꝙ ipſum bonum velle:ꝛ etiā bonum opus non
Cap.2. eſſent ſm̄ ſe dona dei.contra Apoſtolū dicentē ad Phil.
Deus eſt qui operatur in nobis velle et perficere ſeu ope-
rari:vt in grecis codicibus haberi dicit Auguſt.lib.1.de
Cap.5. gratia Chriſti et peccato originali.vbi cōtra Pelagium
notat ꝙ Apoſtolus non ait . Deus eſt qui operatur in no-
bis poſſe tanꝗ̄ ipſi iam et velle et operari per ſeipſos ha-
beant:nec in his duobus adiutorio eius indigeant. Sed
Cap.25. velle inquit et operari:et ideo infra.vt ſupra allegatum
eſt : non ſolum inquit deus poſſe noſtrum donauit atꝫ
adiuuat:ſed etiam velle et operari et operatur in nobis .
Cap.5. ¶ Quinto probatur concluſio iſta per expreſſam deter-
minationem milenitani cōcilij in quo ſcribitur ſic. Si ꝗs
dixerit gratiam dei per Ieſum Chriſtum dominum no-
ſtrum:propter hoc nos tm̄ adiuuare ad non peccandum:
quia per ipſam nobis reuelatur intelligentia mandatoꝝ:
vt ſciamus quid appetere quid vitare debeamus:nō au-
tem per illam nobis preſtari : vt quod faciendum cogno-
uerimus etiam facere diligamus atꝫ valeamus anathe
ma ſit.et ſubdit:vtrūꝗ eſt donum dei.et ſcire quid facere
debeamus:et diligere vt faciamus.igitur vltra notitiam
de volendis vel agendis indiget homo adiutorio gratie
dei ad agēdū vel volendum que ipſe volenda vel agenda
eſſe cognoſcit. ¶ Confirmatur hoc ipſum per articulum
Pariſieñ.128.qui oppoſitum dānat:et teſtatur fuiſſe er-
rorē Pelagij.vnde ſic iacet articulus . Quod ſi ratio re-
cta et voluntas recta error:quia contra gloſam Augu.ſu
per illud. Concupiuit anima mea deſiderare ꝛc. Et ſm
hoc ad rectitudinem voluntatis nō eſt neceſſaria gratia:
ſed ſciētia tm̄:qđ fuit error Pelagij. Omnia ſunt articu-
li verba:ſm quem articulum : vt patet conſequens qđ in
eius vltima parte infertur.ſ.ꝙ ad rectitudinem volunta-
tis non eſt neceſſaria gratia : ſed ſufficit ſcientia tm̄:fuit
error Pelagij. Sed certum eſt ꝙ ſi habita ſufficiēti ſciē-
tia de agendo aut volendo abſꝫ alia gratia voluntas po
teſt conformiter velle:cum conformiter volendo recte ra-
tioni voluntas ſit recta:conſequens eſt:vt ad eius rectitu
dinem non ſit gratia neceſſaria : ſed ſufficiat ſcientia.
¶ Confirmatur.rurſus et hoc multum me mouet:quo-
niam non obſtante ꝙ Pelagius poneret nos ad bene vo-
lendum et agēdum iuuari ad a deo inquātum iuuat poſ-
ſibilitatem nature: dando doctrinam ꝛ notitiam de volē-
dis et agendis:vnde ſicut recitat Auguſt.lib.1.de gratia
Cap.7. Chriſti et peccato originali . Hec erant verba Pelagij.
Adiuuat enim nos deus per doctrinam et reuelationem
ſuam dum noſtri cordis oculos aperit: dū nobis ne p̄ſen-
tibus occupemur futura demonſtrat : dum diaboli pan-
dit inſidias:dum nos multiformi ꝛ ineffabili dono gratie
celeſtis illuminat ; quia tamen vltra hoc non ponebat:ꝙ

etiam ipſum bonum velle et bonum opus habeamus ex
gratia dei:ſed ex nobis per liberū arbi.noſtrū eum erraſſe
dicit Aug. vnde ibidem recitat ꝙ Pelagius auctoritatē Cap.
Apoſtoli ſuo dogmati vehementer contrariā que ait. Qr
deus operat̃ in nobis velle ꝛ perficere pro bona volūtate:
ſic exponebat : operat̃ in nobis velle qđ bonū eſt qđ ſanctū
eſt:dum nos terrenis cupiditatib⁹ deditos future glorie
magnitudine ꝛ premioꝝ pollicitatione ſuccendit: dum re
uelatione ſapientie in deſiderium dei ſtupentem ſuſcitat
voluntatē: dū nobis ſuadet omne qđ bonū eſt. Et tunc ſe-
quūtur verba Aug.quid manifeſtius:nihil aliud eū dice
re gratiam qua deus in nobis operat̃ velle ꝙ bonū eſt ꝙ̄
legem/atꝫ doctrinā:et ſubdit. Sed nos eam gratiā nolu-
mus iſti aliquādo fateātur qua future glorie magnitudo
non ſolum promittitur: verum etiā creditur ꝛ ſperatur non
ſolū reuelatur ſapientia:verū etiā ꝛ amatur/ nec ſolū ſua-
detur omne quod bonū eſt:verū et perſuadet̃ et ſequitur:
hanc debet Pelagius gratiā confiteri.ſi vult non ſolū vo
cari:verū etiā eſſe chriſtianus. Item hec gratia agit̃ non Cap.
ſolum:vt facienda nouerimus:verū etiā vt cognita facia
mus/nec ſolum vt diligēda credamus:verū etiā vt credi-
ta diligamus. Item ſuper illo verbo Saluatoris Io.6. Cap.
oīs qui audiuit a patre ꝛ didicit venit ad me. Quis inꝗ
non viderat ꝛ venire quēꝗ̄ ꝛ non venire arbitrio volūtatis:
ſed hoc arbitriū poteſt eſſe ſolū:ſi non venit non ꝙ pōt niſi
adiutū eſſe ſi venit:ꝛ ſic adiutū:vt non ſolū quid faciendū
ſit ſciat:ſed qđ ſcierit etiā faciat. Ex iſtis pʒ:ꝙ in hoc fuit
ille de quo agitur error Pelagij:qui poſuit hoīeʒ hec ita
per doctrinā Chriſti/aut reuelationem/ſeu inſpirationem
ſufficiēti notitia et ſcientia:de his que notāda/vel agēda
ſunt abſꝫ alio auxilio gratie ꝛ velle ꝛ agere que volēda ꝛ
agenda eſſe cognouerit : ita ꝙ ad tales actus non indiget
iuuari: quaſi factus ſufficiēter potens per notitiā datam
poſſibilitati naturali : quod adhuc manifeſtius declara-
tur ex verbis Aug.eodem lib.ait eni. Quātum attinet ad
illam de diuina gratia ꝛ adiutorio queſtionē tria illa que
Pelagius apertiſſime dicit attendite poſſe : velle: eſſe.i. Cap.
poſſibilitatem/ voluntatē/ actionem. Si ergo conſenſerit
nobis non ſolā poſſibilitatem in hoīe : etiā ſi nec velit/nec
agat bene:ſed ipſam quoꝫ voluntatē ꝛ actionē.i. vt bene
velimus et bene agamus que nō ſunt in homine: niſi quā-
do bene vult ꝛ bene agit diuinitus ꝛ adiuuari: vt ſine illo
adiutorio nihil bene velimus et agamus eāꝫ eſſe gratiā
dei per Ieſum Chriſtū nihil de adiutorio gratie dei quā-
tum arbitror inter nos controuerſie relinquetur. Ecce ꝙ
tota controuerſia inter catholicam doctrinam ꝛ errorem
Pelagij quātum ad articulum iſtum eſt : quia catholici
dicunt ꝙ vltra poſſibilitatem bene volendi et bene agen-
di:quā poſſibilitatem : tam ipſi/ꝙ̄ Pelagius fatetur eſſe
in nobis a deo:qui ſufficiētem notitiam tribuit adhuc ad
ipſum actum bene volendi et bene operandi neceſſarium
eſt nobis adiutorium gratie dei. Pelagius vero hoc ne-
gabat aſſerens ꝙ poſt habitam talem notitiam non eſt no
bis neceſſarium aliud adiutorium. Sed iam ſufficientes
ſumus conformiter bene velle ꝛ bene operari : ex quo pa-
tet ꝙ ſententia catholicorum eſt iſta quam ſignificat iſta
tertia concluſio : et oppoſitum eius fuit error Pelagij:et
ideo valde miror aliquem doctorem catholicum dicere
ꝙ homo habita ſufficienti notitia: de aliquo volendo/vel
nolendo agendo/ aut vitando poteſt abſꝫ auxilio diuine
gratie cōformiter velle/vel nolle agere/vel non agere. Et
adhuc magis mirādum eſt ꝙ aliqui abſolute pronūciāt
hominem ex puris naturalibus.i.ſolis abſꝫ ſpeciali au-
xilio dei poſſe bene velle et bene agere:cum ſic dicentes:
excludant etiam neceſſitatem auxilij dei:quod eſt per do
ctrinam et ſcientiam : ac per hoc minus tribuant gratie
dei ꝙ̄ tribuerit ipſe Pelagius:hec ſufficiant quo ad pri-

Digitized by Google

mum articulum queſtionis.

Nunc ſecundo principaliter oſtēdēdum eſt ꝙ pars affirmatiua queſtionis. videlicet ꝙ homo poteſt ex ſuis virib⁹ naturalibus abſq; ſpeciali auxilio dei agere actum virtuoſum: ſeu quod idem eſt: agere actum bonum moraliter: fuit vnus de erroribus dānatis Pelagij: aut ſi in aliquo diſcordat in eo magis deuiat a veritate q̄ dictum illius: ac per hoc cōcluditur ꝙ ipſa a nullo catholico debeat ſuſtineri. Hoc autem iam ſatis patent ex nunc dictis: quoniā vt oſtenſum eſt Pelagius poſuit ꝙ homo habita ſufficienti notitia per doctrinam vel reuelationem dei de his que volenda vel agēda ſunt: poteſt abſq; alio auxilio velle et agere que volenda et agenda eſſe cognoſcit. Patet autem ꝙ hoc nō eſt aliud dictu q̄ ſi dicatur ꝙ poteſt velle et agere conformiter recte rationi: quod idem eſt quod recte ſeu bene moraliter velle ⁊ bene moraliter agere. Illud autem dictū Pelagij tanq̄ erroneum eſſe dānatum ſatis patet ex adductis in probatione concluſionis tertie precedētis articuli. ¶ Rurſus clarum eſt ꝙ tenētes partem illā affirmatiuam de q̄ſtione in nullo quantum ad iſtud diſcordant niſi forte ꝙ ipſi abſolute dicūt hominē poſſe ſine adiutorio dei recte velle et agere: non ponētes ipſum indigere iuuari ad notitiam habendam de volendis et agendis. Pelagius vero ponit hominem tali auxilio indigere: ſed in hoc ipſi magis a veritate catholica deuiant: ſicut manifeſte patet ex probationibus concluſionis ſecunde: et pluribus etiam adductis pro concluſione tertia. igitur multo minus illa concluſio ſuſtineri debet vel poteſt q̄ illa dānata Pelagij.

Cap.4. ¶ Secundo. idem oſtēdo per expreſſa verba pelagij que recitat Augu. lib. 1. de gratia Chriſti et peccato originali: quem librum fuiſſe Augu. patet ſecundo retrac. ca. 50. diſtinguens enim Pelagius inter poſſe et velle et agere aiebat ſic: nos ſic tria iſta diſtinguimus: et certum velut in ordinē digeſta partimur. Primo loco poſſe ſtatuim⁹. Secundo velle. Tertio eſſe. poſſe in natura: velle in arbitrio: eſſe in effectu locamus. Primū illud. i. poſſe ad deū pertinet qui illud creature ſue cōtulit. Duo vero reliqua hoc eſt velle et eſſe ad hominem referēda ſunt: quia de arbitrij fonte deſcendunt. ergo in voluntate et opere bono laus hominis eſt: immo hominis et dei qui ipſius voluntatis et operis poſſibilitatem dedit quicūq; ipſam poſſibilitatem gratie ſue adiuuant ſemper auxilio. Quod vero poteſt homo velle bonum atq; perficere ſolius dei eſt. poteſt itaq; illud vnum eſſe: et ſi duo iſta non fuerunt: iſta vero ſine illo eſſe non poſſunt. Itaq; mihi liberum eſt nec voluntatem bonam habere nec actionem. Nullo autem modo poſſum nō habere poſſibilitatem boni. Ineſt enim mihi etiam ſi noluero: nec ocium ſui aliquando in natura recipit quem nobis ſenſui exempla aliqua faciant clariorem. ꝙ poſſumus videre oculis noſtrū non eſt: ꝙ vero bene aut male videmus hoc noſtrū eſt: et vt generaliter vniuerſa complectar: ꝙ poſſumus omne bonum facere dicere cogitare illius eſt qui hoc poſſe donauit qui hoc poſſe adiuuat. Quod vero bene vel agimus vel loquimur vel cogitamus noſtrum eſt: quia hec omnia vertere in malū etiam poſſumus. Hec omnia verba Pelagij: quorū ſententia vt patet in hoc conſiſtit ꝙ ex nobis non habemus poſſe bene agere: ſed ex deo qui potētiā dedit ⁊ adiuuat: bene vero velle ⁊ bene agere iā potentes a deo facti vtiq; habem⁹ ex nobis: nec ad illa alio adiutorio īdigemus: ſicut poſſe videre habem⁹ a deo. videre aūt a nobis. Certe ab hoc nō diſcordāt qui dicunt ꝙ per liberum arbitrium vel vires naturales quas conſtat nos a deo habere ſufficimus abſq; alio auxilio recte velle et agere niſi forte in hoc ꝙ non dicunt vires naturas iuuari auxilio gratie qđ dicit Pelagius: et in hoc peius errant ipſi q̄ ipſe. Et ne forte aliquis dicat ꝙ predicta Pelagij ſentētia non erat erronea: q̄uis in plurib⁹ alijs errauerit. ecce quid Augu. ait ibidem. explicās enim cur Pelagius in predictis verbis interpoſuit clauſulā illam. Quicq; ipſam poſſibilitatē gratie ſue adiuuat ſemper auxilio: ait ſic. Sed ne nihil de gratia dixiſſe videret̄ adiūxit. Quicq; ipſam poſſibilitatē gratie ſue adiuuat ſemꝑ auxilio: nō ait ipſam volūtatem vel ipſam oꝑationem: quod ſi diceret nō abhorrere a doctrina apoſtolica videretur: ex quo datur ītelligi: ꝙ quia id nō dicit: ideo a doctrina apoſtolica abhorruit. Cap.6.

¶ Ad hoc forte dicet aliq̄s: ſicut dicit quidā modernus. ait enim ꝙ error Pelagij fuit: q: poſuit ꝙ ex puris naturalibus poſſum⁹ mereri: hoc aūt non dicit opinio tenens partē illam affirmatiuā. nam q̄uis cōcedat nos ex puris naturalib⁹ poſſe elicere bonos actus moraliter: nō tamen in poteſtate noſtra eſt ꝙ de⁹ illos acceptet ad vitā eternā: q: hoc ſemꝑ eſt de mera gratia ſua: ꝑpter quod chriſtus dicit in euāgelio: cum oīa bene feceritis dicite inutiles ſerui ſumus: innuens ꝑ hoc ꝙ oꝑa noſtra nō ſe: ſed ex ſola gratioſa acceptatione diuina ſunt meritoria vite eterne. Adā lib. 1. diſ. 1. q. 12. arti. 1.

¶ Secūdo dicitur ꝙ Pelagi⁹ voluit nos ex puris naturalibus poſſe implere precepta diuina. hoc aūt eſt error: quia nō eſt in poteſtate noſtra facere aliquid ex huiuſmodi preceptis cū in poteſtate nr̄a nō ſit ꝙ illa ſint precepta.

¶ Tertio poſſet dici ꝙ licet poſſum⁹ abſq; adiutorio dei facere actus bonos moraliter: nō tamen act⁹ bonos meritorie: nā meritorij ſunt alteri⁹ rōnis ab illis: et meritorios nō poſſumus agere: niſi cōcurrente gratie gratū faciente. Pelagius vero intellexit ꝙ ex nobis agere poſſum⁹ actus meritorios. ¶ Nulla iſtarū reſpōſionum tollit propoſitum. prima quidem nō quoniā dato ꝙ ille quē aſcribit Pelagio fuerit error ipſius: nō ex hoc tamē tollit̄ ꝙ iſte de quo agitur: nō fuerit etiā error eius: nō enim in vno tantū ipſe errauit: ſicut patet in diuerſis lib. beati Auguſt. ⁊ ſpecialiter in epiſtola eiuſdē ad Paulinum Nolanū epiſcopum ſuperi⁹ allegata: ac etiā in epiſtola Aurelij Cartaginēſis epiſcopi: quā acceptis reſcriptis pape ⁊ imperatorum de dānatione Pelagij ⁊ Celeſtiū ad cōprouintiales epiſcopos deſtinauit: in vtraq; enī bene. 12. errores diſtincti dānati notātur cōtra Pelagiū: deberet ergo q̄ vellet euadere quod ꝓbatū eſt oſtēdere illud nō fuiſſe de erroꝛib⁹ illis ꝙ nō facit reſpōſio nec facere aliq̄s poteſt cū ſit ꝓbatum euidēter oppoſitū. ¶ Confirmat̄: quoniā vt in preallegatis epiſtolis patet ponuntur duo diſtincte tanq̄ diſtincti articuli ⁊ errores: quarum vnū eſt: quia dixit. Gratiā dei et adiutorium nō ſingulos act⁹ dari: ſed in libero arbitrio eſſe vel in lege atq; doctrina. Aliud eſt quo dicit gratiam dei ſm̄ merita noſtra dari. ex quo vt eſtimo volunt doctores concludere eum ſenſiſſe ꝙ poſſumus ex puris naturalibus mereri. nam in ꝓpria forma iſtō dictum nō inuenio ſibi inter alia ſua dicta imputari q̄uis aūt in hoc ſecūdo dicto tenentes viā illam nō conſentiant Pelagio. in pͥmo tamen omnino cōſentiunt: ⁊ ille eſt qui tactus eſt: q: enim ponebat nos nō indigere auxilio dei ad bene volendum ⁊ bene agendum: q̄uis poneret iuuari ad cognoſcendum quid velle ⁊ quid agere debeamus quod preſtatur per legem dei atq; doctrinā: ideo dicitur eum poſuiſſe gratiam dei ⁊ adiutoriū nō ad ſingulos actus dari ⁊c̄. et certe hoc ponūt iſti dicētes ꝙ poſſumus ſine auxilio dei bene velle et bene agere: nec in alio videntur diſcordare preterq̄ ꝙ non faciunt mētionem de auxilio dei ad habendum notitiam de his que velle debemus ⁊ agere: ꝙ ſi etiam concedunt nos abſq; dei auxilio iſte noſſe peius errāt q̄ Pelagius ipſe: vt ſupra dicebatur. Si dicatur ꝙ iſti nō negant gratiam dei ad ſingulos actus dari de facto: q̄uis dicāt ꝙ etiam abſq; illa poſſet homo aliquos actus bonos agere: tūc reditur ad aliam dānatā ſentētiam Pelagij qua ↄtra Adā vbi. ſ.

dicebat gratiã nobis dari vt facilis faceremus que face-
re ꝑ liberũ iubemur arbitriũ: ſine qua tñ lȝ nõ ſic faciliter
facere illa poſſem⁹: niſi in hoc vellẽt diſcordare: vt dice-
rent ꝙ eque faciliter etiã ſine grã poſſem⁹: qḋ peius eſt ꝙ̃
dictũ illius: ⁊ vtrũqȝ ꝑ determinationem Concilij eſt ma
nifeſte reprobatũ: vt patet in eo qḋ eſt ſuprius allegatum.
¶ Secundo. nõ valet rñ. quoniã ſm eã oporteret dicere
ꝙ quodcũqȝ bonũ potuiſſet abſqȝ grã gratũ faciẽte Adã
agere ante lapſum. nos nũc poſt lapſum poſſumus abſqȝ
ſpeciali auxilio dei. patet: qꝛ lȝ ipſe potuiſſet agere actus
bonos moraliter: nõ fuiſſet tamẽ in eius poteſtate vt illos
deus acceptaret ad vitã eternã: imo certe etiã ſi cum grã
agam⁹ vel ipſe egiſſet actus ſuos adhuc nec in noſtra eſt
nec in eius fuiſſet poteſtate vt illos acceptaſſet deus ad
vitã eternã. vnde talis acceptatio actuũ noſtroꝝ: ⁊ in grã
gratũ faciente elicitoꝝ eſt mere gratuita ⁊ liberalis. ſicut
in primo. diſt. 17. q. 1. probatũ eſt. Ex quo ſequiť etiam ꝙ
quodcũqȝ bonũ poſſumus cum grã poſſumus ſine grã: et
certe ꝑmũ ꝯſequẽs non eſt catholicũ: tũc enim ignorãtia
agendoꝝ et cõcupiſcentia notioꝝ non eſſet in nobis pena
primi peccati nec homo fuiſſet vulneratus in naturalib⁹:
ſicut tradit doctrina ſctõꝝ. Secũdũ vero cõſequẽs non eſt
catholicũ: qm̃ tũc grã nõ eſſet nobis adiutoriũ infirmita-
tis ⁊ ĩpotẽtie ſicut tradit doctrina catholica. ¶ Secũda
etiam rñ. nõ vitat propoſitum. nam ille error Pelagij de
ĩpletione p̃ceptoꝝ nõ fuit: qꝛ diceret ꝙ in poteſtate noſtra
eſt: vt illa ſint nobis p̃cepta. nunq̃ enim talis ſenſus ex di
ctis eius recitatis per cõcilia vel ꝑ ſctõs alios haberi po-
teſt: et certe nec veriſimile eſt eum illud ſenſiſſe: ſed in hoc
fuit error: qꝛ voluit ꝙ p̃cepta data abſqȝ auxilio gratie ꝑ
ꝓpriã virtutẽ valemus ĩplere: ⁊ vtiqȝ hoc ipſum iſta opi.
habet cõcedere: cũ dicit ꝙ poſſumus abſqȝ auxilio actus
bonos agere: ⁊ ſi eorum fundamẽta penſentur hoc dicere
habẽt indifferenter de quolibet actu bono moraliter. ac ꝑ
hoc de his que cadũt ſub p̃cepto. ¶ Preterea. Si nõ ali
ter negatur nobis eſſe poſſibile ĩplere diuina mãdata. igi
tur nõ aliter de nobis ꝙ̃ de Adã ante peccatũ eius nega-
retur: qꝛ nec in illius fuit poteſtate ꝙ p̃ceptuȝ ſibi dareť.
¶ Preterea. Eſto ꝙ talia opa qualia p̃cepta ſunt nobis
vnqȝ fuiſſent p̃cepta adhuc ſm intẽtionẽ eccleſie ⁊ ſctõꝝ
non poſſemus facere illa abſqȝ auxilio dei. ¶ Tertia rñ.
etiã nõ euadit: tũ qꝛ error de quo mẽtio p̃ncipaliter facta
eſt fuit in hoc ꝙ Pelagius dicit ꝙ ea que cognoſcimus
eſſe volenda vel fienda a nobis poſſumus velle vel facere
abſqȝ auxilio dei. Hoc autẽ concedit rñſio cum dicit nos
poſſe ſine dei auxilio agere actus bonos moraliter. vtrũ
autẽ illi ſint meritorij vel non nihil ad ꝓpoſitũ huius ar-
ticuli: tũ qꝛ ſupra ſufficiẽter ꝓbatũ eſt: ꝙ nedũ actus me-
ritorios: ſed nec quoſcunqȝ alios moraliter bonos poſſu-
mus agere ſine adiutorio dei: tum qꝛ non videť verum ꝙ
actus meritorij ſint alterius rationis ab actibus ſimilib⁹
in obiecto et circũſtãtijs: qui non ſunt meritorij: de q̃bus
intelligi debet rñſio. Hoc ꝓbať ex eo ꝙ idẽ actus nume-
ro poteſt ſucceſſiue eſſe meritorius et non meritorius lo-
quendo de meritorio ad ſenſum ſupra poſitũ. actus enim
credẽdi quẽ habet cathecuminus ante baptiſmũ non eſt
meritorius. ſi tñ ille cõtinueť vſqȝ ad ꝑceptionẽ ſacramẽ-
ti aut vſqȝ infuſionem grẽ gratum facientis: ⁊ vltra vtiqȝ
erit meritorius: ſimiliter dolor quo peccator ꝓpter deum
dolet ſe peccaſſe ante ꝑceptionẽ grẽ gratũ faciẽtis nõ eſt
meritorius: ſi tñ cõtinuetur vltra infuſionem talis gratie
erit meritorius: ecõtra actus aliquis bonus elicitus me-
diãte grã eſt meritorius. et ſi ꝯtinueť vſqȝ poſt priuationẽ
grẽ erit non meritorius: et caſus ſatis eſt poſſibilis. poſſi-
bile enim eſt ꝙ aliquis in grã oret vel ſpeculeť in lege do-
mini: et tãtũ in tali actu ꝑſiſtat ꝙ ſcienter omittat aliquid
qḋ tenetur tũc facere: ſic ꝙ omiſſio illa ſit peccatum mor

tale. ex his vt puto euidenter apparet ꝙ illa concluſio af-
firmatiua fuit vnus errorum ſeu articulorum damnato-
rum Pelagij. ex quo ſequitur eam non debere ab aliquo
catholico ſuſtineri.

Reſtat articulus tertius in quo arguendum eſt con
tra dicta ⁊ ꝓ oppoſita parte. Et p̃mo addu-
cam rationes doctoꝝ tenẽtium partem oppoſitã: deinde
addã quaſdã alias rationes: necnõ ſanctoꝝ auctoritates
q̃bus pars p̃dicta ꝯfirmari poſſe alicui forſitan videreť.
¶ Arguit aũt doctor viuus ſic. Peccator exiſtens in pec Sco. li.
cato poteſt ex puris naturalibus habere attritionem de di. 4. q.
peccato omnib⁹ circũſtantijs debitis circũſtãtionatã. ac
ꝑ hoc moraliter bonã. igiť ⁊c̃. Aſſumptum ꝓbať: qꝛ alias
oporteret dicere ꝙ peccator iuſtificať abſqȝ aliq̃ diſpoſi-
tione p̃uia ſufficiente de congruo ex parte eius ad iuſtifi
cationẽ: ⁊ difficile eſſet ſaluare ꝙ deus non eſſet accepta-
tor ꝑſonaꝝ cũ vnũ iuſtificat ꝑ infuſionem grẽ alium non:
vel oporteret dicere ꝙ aliqua attritio nõ moraliter bona
eſſet ſufficiens diſpoſitio de congruo ad iuſtificationem.
qḋ non videť conueniens neqȝ verum. ¶ Secũdo. alius Ochã.
arguit ſic. Homo ex puris naturalibus poteſt habere re- . di. 4.
ctum dictamen de aliquo diligendo. verbi gratia. de dili
gendo deum ſuꝑ omnia: et tali voluntas poteſt ſe confor-
mare. igitur ex puris naturalibus poteſt deum diligere
ſuper omnia. ac per hoc agere aliquid moraliter bonum.
¶ Tertio idem ſic. Omnis potẽtia libera poteſt habere
aliquem actum circa obiectũ ſibi oſtenſum. igitur volun
tas: ſed nõ neceſſario deordinatũ. igiť poteſt ex puris na
turalib⁹ habere ordinatũ: ⁊ ꝑ ꝯſequẽs moraliter bonum.
¶ Quarto. idem alibi ſic. Omne qḋ poteſt ex ſe ſufficiẽ-
ter in actum demeritorium: poteſt etiam ex ſe ſufficiẽter
in actum meritorium. patet: quia cum actus meritorius
et demeritorius ſint contrarij non eſt maior repugnantia
actus meritorij ad naturam in ſolis naturalibus conſtitu
tam ꝙ̃ ſit actus demeritorij ad eãdem. Sed voluntas po
teſt ex ſe in actũ demeritorium. igiť ex ſe poteſt in merito
riũ: non tñ erit actus meritorius ille ex puris naturalib⁹:
ſed ex acceptione diuina. erit autem ordinatus ⁊ bonus.
⁊ hoc ſufficit ad ꝓpoſitũ. vnde poteſt ſic argui. Volũtas
poteſt ex ſe in actum vitioſum. igiť et in actũ virtuoſum.
¶ Quinto. alius arguit ſic. Idem actus ſm ſpeciem po Adã.
teſt elici a volũtate habituata ⁊ a volũtate nõ habituata: diſt.
⁊ hoc multo magis videť verum de habitibus infuſis ꝙ̃
de acquiſitis qui minus cadũt ſub experiẽtia noſtra: ſed
volũtas mediãte charitate poteſt in actũ bonum ex gene
re: qꝛ in meritoriũ. verbi grã. dilectionem dei ꝓpter ſe. igi
tur abſqȝ charitate in puris naturalibus exiſtẽs poteſt in
actũ bonũ eiuſdẽ ſpeciei. ¶ Sexto. idẽ arguit ſic. In vo-
lũtate ex frequẽtia actuũ bonoꝝ elicitoꝝ mediãte chari-
tate põt generari vnus habitus naturaliter inclinatiuus
in act⁹ ſimiles. et ita ſi ſubtrahereť charitas ĩfuſa adhuc
voluntas poſſet mediante habitu acquiſito elicere actus
ſimiles priorib⁹: ⁊ ꝑ conſequens bonos moraliter. he ſunt
rationes ſcribẽtiũ ꝓ oppoſita parte. nunc adduco alias.
¶ Septimo ſic. In puris naturalib⁹ homo poteſt ſtante
dei influentia generali parẽtes honorare. indigẽti ſubue-
nire. pro patria fortiter et conſtanter pugnare: et multa
alia iuxta iudicium recte rationis: in quibus nullus di-
ceret eum peccare aut male agere: ſed bene et laudabili-
ter. igitur poteſt abſqȝ dei ſpeciali auxilio agere bene mo
raliter. Aſſumptum patet: quoniã etiã de infidelib⁹ plu-
ribus legimus ꝙ frequenter talia egerunt: et ex his lau-
dantur nec vituperantur. ¶ Octauo. ex puris naturali-
bus poteſt quis agere actum remuneratione ſeu p̃mio: ⁊
ſi non eterno ſaltem temporali dignum. igitur et actũ mo
raliter bonum. conſequẽtia eſt euidens: quia nullus act⁹
niſi ſit rectus ⁊ moraliter bonus eſt aliquo p̃mio dignus.

Digitized by Google

Cap.1. Aſſumptū probatur. tum per illud quod habetur in Exo.
de obſtetricibus egiptijs que timentes deum ſeruabant
pueros hebreorum contra preceptum Pharaonis. ⁊ ibi-
dem dicit̄. bene ergo fecit deus obſtetricibus. et iterum:
quia timuerūt obſtetrices deum edificauit illis domos.
nō premiaſſet autē dominus etiam illo premio niſi actus
ille ſic fuiſſet premiādus: vel ſi fuiſſet vitioſus aut mora-
liter malus: quod oporteret dicere. Si dicatur ꝙ non fuit
moraliter bonus cū fuerit actus libere ⁊ de libertate elici
tus. Itē patet etiā de antiquis romanis qui ſuis ſtrenuis
actibꝰ meruerunt gloriā imperij. vnde de eis dicit Aug.
Cap.15. libro.5. de ciui. dei. Quibus ergo non erat daturus deus
vitam eternam cum ſanctis angelis ſuis. ſi neqꝫ hanc eis
terrenā gloriam excellētiſſimi imperij concederet nō red-
deretur merces bonis actibꝰ eorum. i. virtutibus quibus
ad tantā gloriam peruenire nitebātur. Et paulopoſt ſub-
dit. non eſt quod de ſummi ⁊ veri dei iuſtitia cōquerātur.
perceperūt mercedem ſuā. vbi manifeſte innuit ꝙ eorum
laudabilibus ⁊ actibus iuſte merces illa temporalis reddi
ta ſit a deo. Et quod plus eſt etiā dicit ꝙ ſuis virtutibus
et bonis actibus: ex quo aſſerit eos exercuiſſe actus virtuo
ſos ⁊ bonos moraliter. ¶ Nono ſi ſine ſpeciali gratia ⁊c.
ſequitur ꝙ quilibet infidelis: imo etiam ⁊ fidelis exiſtens
in peccato mortali quocūqꝫ ſuo actu deliberate facto pec
caret quod nimis durum videt̄. ſic enim ſequitur ꝙ dādo
eleemoſynā et orādo deuȝ ⁊ teſtificādo verum ⁊ defendē-
do iniuſte oppreſſum: ⁊ multa alia faciēdo de genere bo-
norū que hoies peccatores quotidie operantur peccaret:
quod nō videtur bene dictū nec catholice: cū eos ad talia
opera ṗlati ⁊ predicatores eccleſie quotidie exhortentur.
vnde etiā ex hoc ſeqtur ꝙ nec infidelibus eſſet predicādū
vt conuerterētur ad fidem: aut vt exercerēt iuſtitiam: vel
exhiberent opus aliqđ miſericordie vel pietatis. ⁊ ſiliter
nec chriſtianis peccatoribꝰ qui nō ſunt in charitate: quia
nulli ſuadēdum eſt vt faciat aliquid quod ipſe faciendo
peccet: ⁊ oīm cōſequētia ptȝ: qꝛ qlibet talis caret gr̄a dei.
¶ Decimo ſm hoc ſeqretur ꝙ homo nō poſſet vti volun-
Cap.35. tate ſua ⁊ libero arbitrio niſi male. cōtra Auguſtinū. 2. de
lib. ar. vbi inter media bona quibꝰ homo bene ⁊ male vti
poteſt ꝯputat volūtatē. ¶ Undecimo hō in ſolis natura-
libus conſtitutꝰ tenetur bn̄ velle. igit̄ poteſt ex ſolis natu-
ralibꝰ bn̄ velle. antecedēs ptȝ: qꝛ alias nō peccaret nunqꝫ
bene volēdo: qđ nō eſt dicēdū. ꝯſequētia ꝓbat̄: qꝛ in nullo
ſtatu quis tenet̄ ad aliqđ: quod ꝓ tūc nō eſt ſibi poſſibile.
¶ Duodecimo quero de iſto ſpeciali modo iuuādi ad bo
num actū: aut enim deꝰ iuuat cauſando aliqđ donū habi
tuale ſeu gratiā gratū facientē ſeu gratiā gratis datam:
que pōt in exiſtere etiā nō actualiter operāti: ⁊ nō actua-
liter volēti: ⁊ tūc ſeqtur ꝙ ſolum ꝓpter poſſe hō indigeat
iſto adiutorio ſpāli: cuiꝰ oppoſitū pluries dictū eſt ſupra.
Aut iuuat imediate efficiēdo ipm actū volēdi. ⁊ ſi ſic. aut
ipſum actū ſolus deꝰ cauſat ⁊ volūtas tātūmodo recipit.
et tūc ſeqtur ꝙ ille actꝰ nō eſt in ptāte hois nec ei imputā-
dus ad premiū vel ad penā. nec meritoriꝰ neqꝫ demerito-
rius: quod nō eſt dicēdū: aut nō ſolus deꝰ cauſat illū: ſed
ſimul ipſe cū volūtate: ita ꝙ deꝰ ſit tantū ptiale efficiēs: et
cum iſto modo etiā concauſet oēm effectū cuiuſcūqꝫ cau
ſati agētis ſiue naturalis ſiue liberi: ⁊ oēm actū ſiue ſit bo
nus moraliter ſiue malꝰ. ⁊ hoc dicit̄ influentia dei gn̄alis
ſeqtur ꝙ vltra gn̄alem dei influētiam nō indiget ſpeciali
dei adiutorio ad bene volēdum: cuius oppoſitum princi-
paliter intēditur. ¶ Auctoritatibus etiā poteſt pars illa
cōfirmari. a ṗmo auctoritate Apoſtoli ṗme ad Cor. dicē-
tis. Qui ſtatuit in corde ſuo firmꝰ nō habēs neceſſitatem
poteſtatem habēs ſue volūtatis: ⁊ hoc iudicauit in corde
Apoſtolꝰ cap.7. ſuo ſeruare virginitatem ſuā bene facit hic Apoſtolꝰ dicit
ꝙ volūtas ſeruādi virginitatē eſt in poteſtate hois: ⁊ ſic vo-
lens bene facit. 2. eccl'iaſtici ſcribitur. ſi volueris manda- Eccl'. ca. 15.
ta conſeruare conſeruabūt te. ⁊ ſequit̄ appoſuit tibi aquā
et ignē ad quod volueris porrige manū. ante hoīem vita
et mors. bonū et malū qđ placuerit ei dabitur illi. in mul-
tis etiā partibus ſcripture cōuenitur voluntas hoīs dicē-
do. noli hoc ⁊ noli illud: ⁊ vtriqꝫ ſm hoc: quod dicit Aug.
in de gratia li. ar. circa principium. vbi ad faciendum ali
quid / vel non faciendum in diuinis monitis opus volun-
tatis exigitur ſatis li. ar. demonſtratur. Et per cōſequens
talia ſunt in hominis poteſtate. ¶ Auctoritatibus etiam Cap.2.
Auguſti. idem probatur. Primo quidem ipſe in de ſpiri-
tu ⁊ littera ſuper illo verbo Apoſtoli. ad Roma. dum eni
gentes que legem non habent naturaliter que ſunt legis
faciunt. dicit ꝙ ab ipſis infidelibus quedam facta intelli
gimus / vel audiuimus que ſm iuſtitie regulā non ſolum
vituperare nō poſſumꝰ verū etiā merito recteqꝫ laudare:
⁊ paulopoſt ſicut nō impediūt inquit ad vitā eternā iuſtū
quedā peccata venialia ſine quibus hic vita nō ducit̄. ſic
ad ſalutē eternā nō ꝓſunt impio aliqua bona opa ſine qui-
bus difficillime vita cuiuſlibet peſſimi hois inuenitur: ex
quibus patȝ ꝙ ſm ipſum ab impijs / ſeu infidelibus fiunt
quedā bona opera recte laudabilia ſm regulam iuſtitie:
et per conſequens bona opera moraliter: licet illa non ſint
meritoria vite eterne. Et de talibus bonis ſcilicet merito-
rijs intelligit Aug. vbicūqꝫ dicit ꝙ ſine gratia non poſſu-
mus bonum facere: quod euidēter probari videtur ex eo
quod 4. lib. contra Iulianum. poſt longam diſputationē Cap.19.
qua ꝓbare viſus eſt infidelibus nulla eſſe opera bona: ex-
ponens ſe dicit ſic. ſcito nos illud bonum hominum dice-
re illam voluntatem bonā illud opus bonum ſine dei gra
tia que datur per vnum mediatorem dei et hominum ne-
mini poſſe conferri. per quod ſolum homo poteſt ad eter-
num dei donum regnūqꝫ perduci: omnia proinde cetera
que vidētur inter homines habere aliquid laudis videā-
tur tibi virtutes vere videantur opera bona quid ad me
pertinet: quaſi dicat de alijs bonis / qꝫ de meritorijs non
eſt cura mei ſermonis. ¶ Secundo idē in de duabus ani
mabus circa finem. ait. propterea enim corporea diligen-
do peccamus: qꝛ ſpiritualia diligere ⁊ iuſtitia iubemur ⁊
natura poſſumus: ⁊ tūc in noſtro genere optimi ⁊ beatiſſi
mi ſumus. hic aduerte ꝙ dicit nos natura poſſe diligere
ſpiritualia qua dilectione optimi ſumus. ¶ Tertio con-
tra Adimatum. niſi quis voluntatem mutauerit bonum Cap.26.
operari non poteſt ꝙ in noſtra poſitum eſſe poteſtate alio
loco dominus docet. vbi ait. aut facite arborem bonā ⁊c.
¶ Quarto contra fortunatum. hinc inquit eſt premium
quia propria voluntate recta facimus. ⁊ infra. ſi ergo im-
peratum eſt nobis: vt faciamus arborem / aut bonam / aut
malam noſtrum eſt eligere quid velimus.
¶ Quinto contra felicem manicheum lib. 2. paulo poſt
principium. habet inquit Auguſti. vnuſquiſqꝫ in volunta
te / aut eligere que bona ſunt et eſſe arbor bona. aut elige-
re que mala ſunt et eſſe arbor mala.
¶ Sexto idem ad Simplicianum. lib. 2. Quis ſit in pote
ſtate cuiuſcunqꝫ quid velit: non eſt tamen in cuiuſcunqꝫ
poteſtate quid poſſit / vel facere cuiqꝫ / vel a quocunqꝫ pa-
ti. In multis etiam locis librorum de libero arbitrio. ⁊ re-
tractationum dicit ꝙ nihil eſt: tam in poteſtate noſtra / qꝫ
ipſum velle. ſed non eſt dicendum ꝙ ſolum malum velle
ſit in noſtra poteſtate. alioquin libertas arbitrij non niſi
ad malum data nobis eſſe videretur: quod non eſt dicen-
dum. igitur et bonum velle eſt in noſtra poteſtate: et per
conſequens ex nobis poſſumus bene velle. ¶ Demū ma-
giſter ſententiarum expreſſe determinat oppoſitum om-
nium predictorum tenens partem oppoſitam queſtionis.
vnde lib. 2. d. 26. ait ſic. ante gratiā preuenientē ⁊ operātē
qua volūtas bona preparat̄ in hoīe precedūt quedā bona

Digitized by Google

et dei gratia ⁊ lib.arb. ⁊ quedā etiā ex ſolo lib.ar. quibus
tñ vitam non meref/neqꝫ gratiā qua iuſtificatur. ⁊ poſtea
ſubdit. non negamus tñ multa ante hanc gratiā: et preter
hāc gratiā fieri bona ab hoīe per lib.ar. vt ait Aug. in re-
ſpōſionibꝰ cōtra Pelagianos. vbi dicit hoīes per lib.ar.
agros colere: domos edificare: et alia plura bona facere
ſine gratia operāte. ❡ Ad primū reſpon. negādo ſimplici
ter añs. vtpote doctrine ſanctorū expreſſe cōtrariū. ait eni
Aug. hypoñ. reſpōſione.3. Petrū niſi dñs reſpexiſſet nūqꝫ
penitentia motus amare fleuiſſet. ⁊ paulo poſt. eſt igif in-
quit lib.ar. ꝙ abſqꝫ eſſe nō negauerit: ſed confeſſus fuerit
ꝙ ſine deo bonū opus.i. ꝙ ad eius ſanctū ꝓpoſitū ptinet/
nec incipere nec perficere poſſit. catholicus eſt. vbi inuit
ꝙ dicēs oppoſitū nō eſt catholicus. cōſtat aūt ꝙ talis at-
tritio ſic perfecte circunſtantionata pertinet ad ſanctum
hoīs propoſitū velut ſaltē inchoatio quedā. Itē Ambro.
lib.9. ſup Lucā de fletu etiā Pet. loquēs. bone inquit la-
chrime que culpā lauant: deniqꝫ quos Jeſus reſpicit plo
rant. Negauit primo Petrus ⁊ nō fleuit. negauit ſcdo et
non fleuit: qꝛ adhuc nō reſpexerat dñs. negauit tertio re-
Cap.45. ſpexit Jeſus et ille amariſſime fleuit. ⁊ ſic ꝓbat Aug. li.i.
de gratia xp̄i et peccato originali. vbi allegat hec verba.
non pōt dici ꝙ corporalibꝰ oculis cum dñs reſpexerit viſi
biliter admonēdo. Et ideo qđ ibi ſcriptū eſt inquit Aug.
reſpexit eum dñs: intus actū eſt in mente: actū eſt in volū-
tate. Miſericordia dñs latenter ſubuenit: cor tetigit. me-
moriā reuocauit. interiore gratia ſua viſitauit Petrum.
interioris hoīs vſqꝫ ad exteriores lachrimas mouit/⁊ per-
duxit effectū. Ex quibus apparet ſm iſtos duos ſanctos
ꝙ Pet. de ſuo peccato nunqꝫ ſufficiēter atteri/vel dolere
potuiſſet: niſi eum dñs ſpeciali gratia adiuuiſſet: et ſicut
de ipſo. ita ⁊ de ceteris eſt confitendum. vnde de fi. ad pe.
Cap.31. ait Augu. Firmiſſime tene ⁊ nullatenus dubites neminē
hic poſſe hoīm penitentiam agere: niſi quem deus illumi
nauerit ⁊ gratuita miſeratione cōuerterit. Apoſtolus eni
dicit. Ne forte det illis penitētiā ad cognoſcendā verita-
tem ⁊ reſipiſcāt a diaboli laqueis. Item in de gratia et li.
ar. niſi donum dei ipſa cōuerſio eſſet nō ei diceretur deus
Cap.9. virtutū cōuerte nos. Item lib.5. cōtra Julianū. quātūli-
bet inquit prebeat deus patientiā.ſ. expectādo ⁊ ſuſtinen
do peccatores niſi ipſe dederit quis agit penitentiā? q.d.
nullus. ⁊ hoc ſtatim ꝓbat per iam allegata apl'i verba. pꝫ
igitur ꝙ illud añs eſt falſum. Ad ꝓbationē cōcedendum
eſt qđ primo infertur.ſ. ꝙ abſqꝫ prima diſpoſitiōe ex parte
petōris ex pte inqꝫ eiꝰ tñ. ita vꝫ. ꝙ illa nō ſit a deo preue-
niēte iuſtificaf petōr. vñ gratis iuſtificaf ꝑ gratiā ipſius:
ſicut dicit apoſtolus. Et cum inferf ꝙ eſſet difficile ſalua
re ꝙ deus non eſſet acceptator perſonarū: dicendū ꝙ ſi ſit
ſermo de acceptatione perſonarū: vt ſonat in peccatum:
quēadmodū Jaco. 2. cum dicit. ſi perſonas acceperitis
Cap.2. peccatū operamini: ⁊ vt accipitur ad Ro.2. cum ait. non
eſt perſonaꝝ acceptatio apud deum: nequaqꝫ eſt difficile
ſaluare ꝙ deus ſic gratis iuſtificādo vnū et non alium nō
ſit acceptator perſonarum: imo facillimū eſt illud videre.
nam ille tñ dicitur acceptator perſonaꝝ qui in dādo mu-
nera/vel premia attēdit genus/vel nationē ſtatū/vel con-
ditionē/aut aliquā prerogatiuā perſonalē qua vna perſo
na preter dignitatē meritoꝝ aliam excellit. vnde verbum
Jaco. dictum eſt cōtra eos qui diuites diuitiarum intui-
tu pauperibus prehonorant: vt pꝫ in prin. dicti. c. per Au
guſti. in epiſtola ad Hiero. de verbis Ja. qui totā legem
ſeruauerit: offendat aūt in vno factus eſt oīm reus. verbū
quoqꝫ Pau. dictū eſt ad docendū ꝙ deꝰ in iudicādo non
attendit nationē/vel genus: ſed tam gētili qꝫ iudeo retri-
Cap.10. buit ſm merita. ſimiliter ⁊ Pe. actuū. 10. dicit non eſſe ac-
ceptationē perſonarū apud deum. qꝛ non acceptat perſo-
nas intuitu generis. ſeu nationis: ſed vt ait in omni gente

qui timet deum ⁊ operatur iuſtitiā acceptus eſt illi. nunc
aūt pꝫ ꝙ deus dum preciſe gratis ⁊ ex ſua libertate me-
re huic dat gratiā: illi non dat. hūc vocat: illum nō vocat:
non attendit in ipſis aliquā talem prerogatiuam perſona
lem: et ideo nequaqꝫ poteſt dici acceptator perſonarū ad
ſenſum illū. ſi vero acciperef acceptatio perſonaꝝ ſimpli-
citer pro predilectione qua vnū alteri oīno ſimili predili-
git: eiqꝫ gratias ⁊ dona largif que reliquo denegat nō de-
bemꝰ conari ipſam a deo excludere. ſed ſimpliciter cum
apoſtolo confiteri ꝙ cuius vult miſeretur et quē vult in-
durat. et ad hoc valēt multa dicta de predeſtinatione dei
eterna. lib.1. d.40. ❡ Ad ſcdm dicendū ꝙ prima pars an-
tecedentis accipiēdo rectū dictamen pro dictamine quo
dictaf quid: ⁊ quēadmodū ſm.ſ. oēs debitas circunſtan-
tias aliquid eſt diligendū/vel volendū: eſt ſimpliciter fal-
ſa. vt pꝫ ex dictis in cōcluſione ſcda. Etiam falſa eſt ſcda
pars ſi intelligaf ꝙ volūtas ex ſe poteſt ſe cōformare tali
recto dictamini. vt opꝫ intelligi ad hoc ꝙ valeat pña. ⁊ fal
ſitas pꝫ ex dictis in cōcluſione tertia. ❡ Ad tertiū dicen
dum ꝙ volūtas circa nullū obiectum ſibi oſtēſum poteſt
ex ſe tm̄ actū habere moraliter bonum. vnde ſi aliquē ha-
beat nō adiuta diuinitus neceſſario ille erit deordinatus
propter carentiā alicuius debite circūſtātie. ❡ Ad quar
tum ſimpliciter nego minorem: ſicut ex toto eam negaret
Aug. vt pꝫ ex pluribus auctoritatibus adductis. Ad ꝓ- Cap.4
bationem concluſionis prime ex ſuppoſitione prima. ⁊ ex
alia eiuſdē in de gratia xp̄i et peccato originali. allegata
in ꝓbando concluſionē tertiam. ⁊ certe non videf mihi ꝙ
bene ſonet in auribus alicuius fidelis. cū ipſa oīno exclu-
dat neceſſitatē auxilij diuini ad omnē actum bonū. nam
conſtat quēlibet actum malū poſſumus ex nobis/nec ad
aliquē talem iuuat nos ſpecialiter deus. Si aūt quicūqꝫ
poteſt ex ſe in actū malum poteſt ex ſe i actū bonū oppoſi-
tum. ſequitur ꝙ quēlibet actum bonū poſſumus ex nobis
abſqꝫ ſpeciali auxilio dei. ꝓbatio nulla eſt. qꝛ qꝫuis cōtra
ria ſint ſuſceptibilia in eodem neutrūqꝫ ſit ſubiecto repu-
gnās. ⁊ per pñs: tam bonus actus/qꝫ malus ei oppoſitus
ſuſcipi poſſit in volūtate: qđ tantūmodo ꝓbatur per illud
aſſumptū. non tñ ſequitur ꝙ ſi volūtas poſſit in ſe efficere
actum malū. ꝙ poſſit etiā bonū: ſicut nec ſi hō pōt ex ſe ha
bere errorē alicuius ꝟitatis: pōt etiā ex ſe habere ſciētiā
illius: alioquin hō naturaliter ex ſe poſſet ſcire oēm veri-
tatē creditā de trinitate: ⁊ aliā quēlibet nobis reuelatā et
ſcire determinate quot aſtra ſunt in celo: et ſic de multis
veritatibus: quas nos ex nobis naturaliter ſcire non poſ-
ſumus. nam circa quēlibet illaꝝ poſſumus ex nobis erra-
re. ❡ Ad quintū ⁊ ſextū dicēdum ꝙ eſto ꝙ concederetur
illud aſſumptū. nō ꝓbaf tñ ꝓpoſitū. qꝛ vltra habitū quē-
libet neceſſariū eſt nobis ad bonum velle ꝙ deus moueat
ſpecialiter noſtrā volūtatē: ſicut in ſolutione. 12. argumēti
declarabif. ❡ Ad ſeptimū dicēdum ꝙ lꝫ hō in ſolis ſuis
naturalibꝰ cōſtitutus poſſit ſine ſpeciali auxilio dei hono
rare parētes ſubuenire indigēti: ⁊ alia multa agere de ge
nere bonoꝝ. nullū tñ hoꝝ pōt agere ꝓpter qđ opꝫ: ⁊ quēad-
modū opꝫ ſm oēs circunſtātias requiſitas ad moralē bo-
nitatē actus. ſaltē eni deficiet circūſtātia vltimati debiti
finis qui eſt deꝰ. vt ſupra pꝫ. ac ꝑ hoc nec pōt agere actū
aliquē moraliter bonū: vt in ꝓpoſito habef ſermo de ipſo.
et ideo de gētilibꝰ ⁊ ſimplr infidelibꝰ q̄ dicunf talia exer-
cuiſſe. dicēdū ꝙ lꝫ talia egerint que erāt bona ex gñe/vel
ex officio iuxta modū loquēdi Aug. nō tñ illa egerūt vlti-
mate ꝓpter deū. ac per hoc nec ꝓpter id finaliter propter
quod debuerūt. ⁊ ideo nō virtuoſe: ſed male/atqꝫ vitioſe.
quare nec ipſorum actus fuerunt moraliter boni. et hec
tota ſolutio virtualiter habetur ab Aug. li. 4. cōtra Jul. Cap.3
❡ Ad octauum nego antecedens. Ad primā probationē
que eſt de obſtetricibus. dicēdum ꝙ illum timorē dei pro

Digitized by Google

quo dicitur deū edificaſſe illis domos nō habuerūt ex ſe
tantū. ſed ex deo miſericorditer inſpirāte. ꝛ ſatis veriſimi
le eſt: vt dicit quidā doctor: ꝙ ille obſtetrices ex informa-
tione hebreorū fuerunt conuerſe ad veri dei cultum. licet
non forte conuerſione perfecta. vnde iam timorē dei veri
habebāt: vt dicit ſcriptura. qualitercūqꝫ tamē illud ſe ha
buerit. dicēdū eſt ꝙ nec ſic timuerūt deum nec eius timo-
re pueros conſeruauerunt niſi deo ſpecialiter adiuuāte.
Et idem dicēdum eſſet de romanis de quib⁹ arguitur. ſi
cōcederetur ꝙ aliquos actus vere ꝟtuoſos habuiſſent: et
ita etiā generaliter de ceteris: qui quicꝙ ꝟtuoſe fuiſſent
operati: ſicut pꝫ ex auctoritate Aug. in pmo ar. allegata.
de ſermone ipſi⁹ de patientia: ꝛ ſimiliter ex eius lib. 4. cō-
Cap. 8. tra Julianū. vbi ſimile cōtra ſe argu. Juli. recitās ait: ſed
acerbiſſimi gratie hui⁹ inimici exempla nobis oppoſitis
impiorū quos dicit alienos a fide abūdare virtutibus in
quibus ſine adiutorio gratie ſolū ad nature bonum. licet
ſupſtitionibus mācipatū qui ſolius libertatis ingenite vi
ribus: ꝛ miſericordes crebro: ꝛ modeſti: ꝛ caſti inueniunꝭ:
et ſobrij ꝛc̄. Et contra hoc arguiꝭ quaſi reſpōdēdo ſtatim
Cap. 9. ſequēti. c. Qꝫto inquit tolerabili⁹ illas quas dicis impijs
eſſe ꝟtutes diuino muneri poti⁹ ꝙꝫ eorum tribuēs tantū-
modo voluntati: licet ipſi hoc neſciant donec ſi ex illo pde-
ſtinatorū numero ſint accipiāt ſpiritū q ex deo eſt vt ſciāt
que ex deo donata ſunt eis. verū quia vt patet per eūdem
Cap. 12. Auguſt. 5. de ciui. dei. ꝛ pluribus ſequentibus. illi romani
de quibus arguiꝭ actus illos qui putātur eſſe ꝟtuoſi pro
obtinēda mūdi gloria vltimate finaliter exercebāt. dicen-
dum eſt nequaꝙ ipſos exercuiſſe actus vere ꝟtuoſos ſeu
moraliter bonos: nec etiam vllo premio eterno vel tpali:
ſed potius pena ꝛ ſupplicio dignos. Qꝫ autem Aug. dicit
eis redditā eſſe mercedem bonis artib⁹. i. virtutib⁹. dicen-
dum: vt in primo lib. diſ. 1. q. 3. arti. 2. latius dixi. ꝙ nō ideo
diciꝭ merces illa eis reddita: qꝛ pro premio ſuorꝫ actuū
eis deus illam cōtulerit: ſed qꝛ pro illa obtinēda ipſi ſuos
Cap. 8. actus agebant. Et ideo dicit Augu. ꝙ eorū intētioni mer-
ces quā querebāt eſt reddita. ſicut etiā de hypocritis di-
cit ſaluator: receperūt mercedē ſuam. i. quā querūt: quorꝫ
tamen actus vtiqꝫ cōſtat eſſe vitioſos. nec vlla muneratio
ne niſi penali dignos. artes etiā illorum non dicūtur bone
nec ꝟtutes niſi ſm ſimilitudinem et hominū eſtimationē.
Cap. 12. vnde. Jſta inquit Auguſt. laudis auiditas ꝛ cupido glo-
rie multa alia mirāda fecit laudabilia. ſ. atqꝫ glorioſa ſm
hominum eſtimationem. ꝛ. c. 19. Qꝛobrem inquit ꝙuis vt
potui ſatis expoſuerim qua cauſa de⁹ vnus verus ꝛ iuſt⁹
romanos ſm quādā formā terrene ciuitatis bonos adiu-
uerit ad tanti imperij gloriam cōſequendam: poteſt tamē
et alia cauſa eſſe latentior propter diuerſa merita generis
humani deo magis nota ꝙꝫ nobis: dum illud conſtet inter
omnes veraciter pios neminē ſine vera pietate. i. veri dei
vero cultu verā poſſe habere ꝟtutem: nec eam veram eſſe
quādo glorie ſeruit humane. Et idē libro. 4. cōtra Julia.
capitulis. 2. et duob⁹ ſequentib⁹. Quod etiā dicit Aug.
nō eſt ꝙ ſummi ꝛ veri dei iuſtitia cōquerātur: perceperunt
mercedem ſuā. non eſt dictū. q. ſi illam non recepiſſent de⁹
iniuſte cū eis egiſſet: nō eis. ſ. conferēdo ꝙ illorum operū
iuſtitia exegiſſet. ſꝫ ideo dictū eſt vt excludaꝭ ꝗrela. que
licet nō ſm veritatē: tamen ſm hominū falſam eſtimatio-
nem: qui eiuſmodi act⁹ putabāt virtuoſos: ac per hoc pre-
mio dignos cōtra deū fieri potuiſſet ſi mercedem illis nō
reddidiſſet. Jlla ei eis reddita oīs oīno querela etiam ſm
opinionē falſam alias poſſibilem cōtra dei iuſtitiā eſt ex-
cluſa. ¶ Ad nonū negāda eſt cōſequentia: nec valet ꝓba-
tio. qꝛ licet quilibet taliū careat gratia gratū faciente ſeu
charitate que eſt habitus infuſus: non tamen caret omni
gratia dei gratis data: ꝛ oī gratuita dei motione ad actū
bonū quinimo multis talibus de⁹ ſpecialiter auxiliatur
ad bene agendū: non tamē negādum eſt multos homines
eiuſmodi act⁹ ex officio ſeu ex gſie bonos agēdo peccare.
peccāt enim cum non ꝓpter illud: et ſic agūt: ꝓpter quod
et quēadmodū agere debēt ſiue ſint infideles ſiue chriſtia
ni. nec tamē peccāt pdicatores monētes eos ad illos act⁹
recte: ꝛ ſine debito exercēdos. ſi ꝛ ipſi actum ſue pdicatio
nis: quēadmodum ꝛ quo fine debent exerceāt. vnde ſicut
dicit Auguſt. lib. pmo contra Creſcētium. circa pricipiū.
ſicut maligni ſuaſor peccati: etiam ſi non pſuaſerit merito
penam deceptoris incurret: ita fidelis iuſtitie predicator:
etiam ſi ab hoībus reſpuatur. abſit vt apud deū ſui officij
mercede fraudeꝭ. Si ergo pdicet quis alijs vt eiuſmodi
actus agant propter deū: ſiue illi nō agant ſiue agant non
propter deū: aut cū omiſſione alterius debite circūſtantie
non ſolū ipſe nō peccat. ſed etiā meretur: dum tn̄ officium
predicationis: ſicut dixi: quēadmodum debet exerceat.
¶ Ad decimū dicēdum ꝙ volūtate per noſipſos male ꝟti
poſſumus. bene vero nequaꝙ niſi diuinit⁹ adiuti. Et ideo
ipſemet Auguſt. pmo retrac. vbi ꝛ hanc ſentētiam recolit Cap. 9.
ait: ꝙ ex deo eſt etiā bonus vſus libere volūtatis: et ꝙ niſi
voluntas diuinit⁹ adiuuetur a mortalibus recte viui non
poteſt. ¶ Ad vndecimū negāda eſt ꝯſequentia. ad proba
tionem dicēdum ꝙ vtiqꝫ verum eſt ꝙ pro nullo ſtatu quis
tenetur ad aliqd quod ꝓ tunc eſt ſibi impoſſibile: ꝛ verum
etiā eſt ꝙ pro iſto ſtatu nō eſt homini īpoſſibile bn̄ agere.
nam pōt cum adiutorio gratie bene agere: ſed bene eſt ſibi
impoſſibile ex ſe tantū bene agere. Et vtiqꝫ homo pro iſto
ſtatu teneꝭ ad aliquid ad qđ per ſe ſolum ipſe non poteſt.
hec reſpōſio cōfirmatur ꝑ reſponſionē Auguſt. datam ad Cap. 6.
argumentū Celeſtini in de pfec. iuſtitie arguebat ſiquidē
ille. hō debet eē ſine peccato. ꝛ conſtat cū non aliud debe-
re ꝙꝫ poteſt. ergo hō poteſt eſſe ſine peccato. ad qđ Augu.
reſpōdetur inquit eadē ſimilitudine qua ſuperi⁹ reſpōde-
tur. Cum eni videmus claudū qui ſeruari pōt recte vtiqꝫ
dicim⁹ debet eſſe hō iſte ſine claudicatione: ꝛ ſi debet pōt.
nec tamē cum vult cōtinuo poteſt: ſed cū fuerit adhibita
curatione ſanatus et medicina adiuuerit volūtatem. hoc
fit in interiore hoīe qđ ad peccatū attinet tanꝙ eius clau-
dicationem ꝑ eius gratia qui venit nō vocare iuſtos: ſed
peccatores: qꝛ nō eſt opus ſanis medicus: ſed male habē-
tibus. Ex his colligiꝭ ꝙ vtiqꝫ homo pro ſtatu iſto debet ꝛ
tenetur eſſe ſine peccato. nec nec tamē poteſt per ſe tantū
ſine adiutorio diuine gratie eſſe ſine peccato. ſic in propo-
ſito dicēdum eſt. Poſſet etiā dici ꝙ licet homo in ſolis na
turalibus pro ſtatu iſto conſtitutus teneatur bene agere.
non tamē tenetur ex ſolis naturalibus bene agere. et ideo
non ſequiꝭ vt poſſit ex ſolis naturalibus bene agere.
¶ Ad duodecimū dico ꝙ licet deus frequēter iuuet ho-
minē ad bene agēdum per aliquod habituale donū quod
cauſat in anima. nō tamē tantū ſic iuuat. ſed etiam iuuat
ipſum actū immediate cauſando: ꝛ ad ipſum immediate
mouēdo potētiam. vnde homo habēs gratiam etiā gratū
facietem. ꝛ aliud quodcūqꝫ habituale dei donum adhuc
ad bene operandum indiget alio ſpeciali auxilio dei ſm
doctrinā beati Auguſt. in de natura ꝛ gratia. ſic dicentis.
mala noſtra nō adhuc ſolum ſupernus medicus ſanat: vt Cap. 26.
illa iam nō ſint: ſed vt de cetero recte ambulare poſſimus:
quod quidem etiam ſani non niſi illo adiuuāte poterim⁹.
Et infra. ſicut inquit oculus corporis etiam pleniſſime
ſanus niſi candore luce adiutus non poteſt cernere: ſic et
hō etiā pleniſſime iuſtificat⁹ niſi eterna luce iuſtitie diui-
nitus adiuueꝭ recte non pōt viuere. cōſtat aūt nullum nō
habentē gratiā gratū facientē eſſe pleniſſime iuſtificatū.
ſic igiꝭ ad argumentū dico ꝙ de⁹ iuuat nos īmediate ipm
actum efficiēdo. et ꝙ non ipſe ſolus efficit actū. ſed etiam
volūtas coefficit: ſed vt iam tetigi nō ſolum iuuat de⁹ ad
bonū velle ptialiter coefficiendo: qui eſt modus cōmunis

qui cōcurrit ad cuiuſlibet creati agētis quēlibet effectū:
vt in argumēto dicebatur. ſed etiam quodam alio modo
ſpeciali. videlicet faciendo ipſam volūtatem partialiter
cōcauſare: ita ꝙ ipſa voluntas ptialiter concauſat appli=
cata ⁊ quaſi inſtrumētaliter mota a deo ad ſic partialiter
cauſandum. In qua tamē motione ipſa non neceſſitatur:
ſed inſtrumētum liberū exiſtens in cuiꝰ poteſtate eſt ſequi
motionem pⁱmi agentis iuuaꝛ: ita vt agat que nō ſic adiu
ta nequaꝗ̄ agere potuiſſet. Ad ꝓductionem vero actus
mali ſolum pⁱmo modo deus cōcurrit: quia nō facit volū=
tatem agere actum malū: ſicut facit eā agere actū bonū.
et hoc eſt illud adiutoriū dei ſpeciale ſine quo dico nihil
nos bene velle vel facere. Iſta clare docet beatꝰ Auguſt.
in de gratia ⁊ lib. ar. vltra medium: dicens ſic. Certum eſt
nos velle cū volumꝰ: ſed ille facit vt velimus bonū de quo
dictum eſt: ꝙ preparatur volūtas a deo: de quo dictū eſt.
qui operatur in nobis ⁊ velle. Certum eſt nos facere cum
facimus. ſed ille facit vt facimꝰ prebēdo vires efficaciſſi=
mas volūtati qui dicit faciā vt in iuſtificationibus meis
ambuletis ⁊ iudicia mea obſeruetis ⁊ facietis. Itē pau=
lopoſt ipſe vt velimus operatur incipiens: qui volētibus
operatur pficiens. ꝓpter quod ait Apoſtolꝰ. certus ſum:
qm̄ qui operatur in nobis opus bonū pficiet vſq; in diem
ieſu chriſti vt ergo velimus ſine nobis operatur. cum aūt
volumus. et ſic volumus vt faciamus nobiſcū operatur:
tamen ſine illo vel operāte vt velimus vel cooperāte cum
volumus. ad bona pietatis opera nihil valemus. hoc ipſe.
que verba ſi bene cōſiderētur: patet eum diſtinguere du=
plicem dei modū operādi circa bonum velle noſtrū. vnus
eſt ſibi ꝓprius in quo voluntas noſtra nō cooperatur: vt=
pote facere nos velle. ideo ait. vt ꝗ velimꝰ ſine nobis ope=
tur: ſine nobis inꝗ̄ operātibus vt velimus: qꝛ licet volun=
tas velit ⁊ cauſet volitionem: non tamen facit ſe velle aut
cauſare volitionem: nec tamen quia deus facit. ideo ipſa
non cauſat: ſed potius ideo cauſat. Et propterea ad illud
Cap. 7. excludendū Auguſt. in de correc. ⁊ gratia. de filijs dei de
quibus ait apoſtolus ꝙ ſpiritu dei aguntꝛ. inquit. aguntur
enim vt agāt non vt ipſi nihil agant. Alius modus eſt ſibi
et voluntati cōmunis: ſcilicet cauſare volitionē. ideo ait.
Cum volumus nobiſcum operatur. et quia vtrūq; nobis
neceſſarium eſt nec alterū tātū ſufficit ad bene velle: ideo
addit. tamē ſine illo nihil operāte vt velimus ⁊c̄. Item in
de vera innocentia. Quotiens inquit bona agimus deus
in nobis atq; nobiſcum vt operemur operaꝛ. Item in eo=
dem. multa deus facit in homie bona. que nō facit homo
que deus non facit vt faciat homo. ❡ Ad auctoritatem
Ad aplm. apoſtoli dicēdum ꝙ talis vtiq; habet poteſtatem volūta=
tis ſue: nō quidem ſic ꝙ poſſit ex ſe ſic velle ſine adiutorio
illiꝰ qui dicit: ſine me nihil poteſtis facere. Sed ſic ꝙ illo
iuuāte ⁊ velle et pficere poſſit: de quo dictū eſt. qui opera
tur in nobis et velle ⁊ perficere pro bona voluntate: et ſm̄
hunc ſenſum intelligēde ſunt cetere ſimiles auctoritates.
Cap. 4. Quod bene docet idem Apoſtolus ad Philip. cum ait.
omia poſſum in eo. i. per eum qui me confortat. i. qui mi=
hi poſſibilitatem tribuit: vt exponit gloſa. ita etiam docet
Auguſtinus. in de perfec. iuſtitie. ⁊ in de gratia et lib. ar.
et in lib. retrac. in locis ꝗ̄pluribus.
Ad eccl. ❡ Ad aliam de libro eccleſiaſtico ⁊ omnes ſimiles: dicen
dum ꝙ per eas demonſtratur vtiq; in nobis eſſe lib. ar. et
volūtarie ſeruare mādata ⁊ bene operari. non tamē ex no=
bis tantūmodo: ſed deo iuuāte ⁊ preſtāte nobis ſic velle et
Cap. 31. implere quod volumus. vnde Auguſt. in de perfectione
iuſtitie. dixit. ꝙ non eſt voluntarium bonum niſi cū deus
operatur in nobis et velle et operari pro bona voluntate.
licet illa de eccleſiaſtico intelligenda ſit ꝓ ſtatu hoīs ante
pctm̄: vt patebit. diſ. 29. ❡ Ad auctoritatē primā Augu.
dicendū ꝙ operū q̄ dicūtur bona quedā dicūtur bona: qꝛ

ſunt bona ex officio/ ſeu ex genere tm̄. non aūt ex circūſtā=
tijs. ſic Aug. 4. lib. contra Iulianū ait. poſſunt aliqua bo= Cap.
na fieri nō bene facientibus a quibus fiūt. bonum eſt eni vt
ſubueniaꝛ periclitāti homini preſertim innocenti. ſed ille
qui hoc facit ſi amādo gloriā hoim magis ꝗ̄ dei facit nō Cap.
bene bonū facit. ⁊ ſimiliter infra dicit. ipſa bona opa que
faciūt infideles non ipſoꝝ eſſe: ſed ipſius qui bene vtiꝛ ma
lis. ipſoꝝ aūt eſſe pctā quibus ⁊ bona male faciūt. conſtat
aūt ꝙ talia que nō bene fiūt ⁊ ſunt peccata facietibus. ⁊ ſi
ſint bona ex officio ⁊ ex genere. nō tn̄ ſunt bona moraliter
ad ſenſum in quo preſens queſtio verſaꝛ. Quedā ꝟo dicū
tur bona: qꝛ ſunt bona ex officio/ ſeu iuxta modū loquēdi
modernoꝝ bona ex genere: ⁊ etiam bona ex circūſtantijs:
que vcꝫ. fiunt ꝓpter qđ ⁊ quēadmodū fieri debent ⁊ talia
appello in ꝓpoſito bona moraliter. ſimiliter quedā dicū=
tur recta ⁊ laudabilia: qꝛ ſunt bona primo modo: quedā
qꝛ ſunt bona etiā ſcđo modo. Econtra etiā quedā dicunꝛ
vituperabilia: qꝛ nō ſunt bona etiā primo modo: quedā qꝛ
nō ſunt bona ſcđo modo: etiā ſi ſint bona primo mō. Nunc
ad ꝓpoſitū dico ꝙ ſine bonis ⁊ recte factis ⁊ laudabilibꝰ
primo modo acceptis intelligit Aug. difficillime cuiuſli=
bet etiā peſſimi hoīs vitā duci. difficillime enī inueniretꝛ
hō qui nunꝗ̄ veneratus fuerit parētes/ nec nunꝗ̄ miſer=
tus ꝓpinquoꝝ ſuoꝝ/ nec nunꝗ̄ dixerit verū. ⁊ ſic de alijs:
que ex genere bona ſunt: ſed non difficillime reperirentur
multi qui nunꝗ̄ aliqđ taliū fecerint ꝓpter eū finē vltima=
te ꝓpter quē debuerunt: vtpote ꝓpter deū. imo inter infi
deles vix aliquis reperiretꝛ qui aliqđ taliū fecerit eo fine
quo debuit. quapropter Aug. ſtatim poſt primā partē au
ctoritatis allegate arguēdo addit. Quāꝗ̄ ſi diſcutiatur
quo fine fiant vix inueniꝛ quā iuſtitie debitā laudē defen
ſionē mereātur. Et ideo cū Aug. dicit infideles agere ali=
qua bona/ vel laudabilia. intelligit de bonis primo modo
tm̄. qđ etiā manifeſte ptꝫ ex eo quod lib. 4. contra Iul. de Cap.
infidelibus: qui viſi ſunt ſingulariter inter ceteros veras
habere virtutes: dicit: ꝙ naturaliter que legis ſunt faciūt
ſcriptum habentes in cordibus opus legis hactenus: vt
alijs non facerēt quod perpeti nollēt. hoc tn̄ precantes ꝙ
homines ſine fide non ad eum finem iſta opera retulerūt
ad quem referre debuerunt. Minus enim Fabricius/ ꝗ̄
Catilina punietur: non quia iſte bonus. ſed quia ille ma=
gis malus: et minus impius ꝗ̄ Catilina Fabricius: non
veras virtutes habendo: ſed a veris virtutibus non plu=
rimum deuiando. ſi tamen aliquid taliter factum. ſcilicet
debito fine et alijs debitis ſcꝫ circūſtantijs reperiatur ab
infidelibus. dicendum eſt eos id feciſſe non ſine ſpeciali
adiutorio dei. nec oppoſitum dicit Auguſti. immo pro=
poſitum magis. ibidem. vnde ſtatim ipſe ſubdit: ſicut ipſa
imago dei renouatur in corde credētium per teſtamentū
nouū: quā non penitus impietas aboleuerat. nam remāſe
rat ad quod aīa hominis niſi rationalis eſſe nō poteſt: ita
etiā ibi. ſ. in corde non credentiū. lex dei non ex omni par=
te deiecta per iuſtitiā ꝑfecto ſcribitur renouata per gra=
tiam. Ex quibꝰ ptꝫ auctoritatē illā Aug. nullatenus eſſe
contra. Nec etiā qđ vlterius dicitur ꝓbat talē gloſam de
intētione Aug. qđ ptꝫ. tum qꝛ cum frequenter in precedē
tibus prime capitulis Aug. dixerit talia infidelium ope=
ra que virtuoſa ⁊ laudabilia videntur vere eſſe peccata ⁊
punienda: nulli dubium eſſe poteſt: quin intellexerit ipſa
non eſt moraliter bona: ſed eſſe vitioſa et mala moraliter.
Si autem vbi allegatur vellet concedere illa eſſe morali=
ter bona: ꝗ̄uis non meritoria patenter contradiceret ſibi=
ipſi quod nullus ſane mentis concederet. tum quia ſi ſub=
tiliter conſiderentur verba allegata pro parte oppoſita:
magis conformatur propoſitum/ ꝗ̄ infirmatur. Dicit
enim ipſe ſe de illo loqui bono: per quod homo poteſt ad
eternum dei donum regnūq; perduci/ ſiue quod idem va=

Digitized by Google

let bonum quod eſt a deo premiabile premio vite eterne.
conſtat aūt tale eſſe omne bonū:qđ eſt vere bonū in morali
ter: vt in ꝓpoſito accipio.ſ.ꝙ eſt bonū ex genere et oībus
circūſtantijs requiſitis ad hoc ꝙ actus ſit vere virtuoſus.
Quilibet enī talis actus ſi fieret ab hoīe habēte gratiam
gratū facientē:ꝛ in tali gratia poſtmodū decedente vtiqȝ
eterne vite premio premiaref. igitur quilibet eſt tali pre=
mio premiabilis.lȝ cū ſit a non habēte predictā gratiā ne=
quaqȝ ad tale premiū accepteƒ. Cum ergo tale bonum di=
cat Augu.non fieri ab infideli/ nec fieri poſſe ſine ſpeciali
auxilio dei. Quis alia bona ex genere tm̄ fieri poſſint ma=
nifeſte noſtrū ꝓpoſitum ex illo eiuſdē dicto confirmatur.
¶ Ad ſecundā auctoritatē eiuſdē reſpondendū eſt iuxta
Cap.15. reſponſionem:quā ipſemet dat primo retract.recolēs enī
verba predicta īquit. poteſt queri cur natura ꝛ nō gratia
poſſum⁹:dixerim. Sed cōtra manicheos de natura quo=
modo verſabaƒ ꝛ vtiqȝ illud agit gratia:vt ſanata natura
qđ vitiata non pōt poſſit ꝑ eū qui venit querere ꝛ ſaluū fa
cere qđ perierat. Ex quo apparet eum vtiqȝ intelligere ꝙ
per naturā poſſumus:ſed non per ſolā naturā. ¶ Ad ter=
Cap.22. tium dicendū etiā expoſitionē eiuſdē lib.1.retrac. In po=
teſtate inquit hoīs eſt mutare volūtatem: ſed ea poteſtas
nulla eſt niſi a deo detur de quo dictū eſt . dedit eis pote=
ſtatē filios dei fieri.cum enī hoc ſit in poteſtate quodcūqȝ
volumus facimus:nihil tam in poteſtate/ q̄ ipſa volūtas:
ſed preparaƒ volūtas a dño. Eo modo ergo dat poteſtatē
hec Aug.per idē reſpōdendū eſt ad alia cōtra fortunatū.
et ad aliā cōtra felicē. ꝛ ſimiliter ad vltimā ex lib.ad ſim=
Cap.1. plicianū. cuius ſenſum per eadem verba ipſemet exponit
lib.2.retrac. ¶ Ad illud qđ arguiƒ ex eo ꝙ Aug.dicit fre
quēter nihil eſſet:tam in poteſtate/ q̄ velle ꝛc̄.dicendū nō
ſolū eſſe in noſtra poteſtate male velle.ſed etiā bene velle.
ſed differēter.nam abſqȝ ſpeciali dei adiutorio male velle
poſſumus:bene aūt velle niſi illo ſpecialiter adiuuāte non
poſſumus:ſicut ptȝ per Aug.in de correc.ꝛ gratia.ꝛ in de
verbis apoſtoli.ꝛ in de prede. diuina. vt ſuperi⁹ in prima
rōne pro prima cōcluſione eſt allegatū . nec tm̄ qꝛ per ſolū
liberū arbitriū non niſi male velle poſſum⁹.ideo nobis da
tum eſt vt male vellimus :ſed potius:qꝛ dato iuuāte per li
berū arbitriū bene velle poſſumus : datū nobis eſt:vt illo
preſtāte bene velimus: eiuſqȝ iploremus auxiliū ſine quo
nihil bene velle poſſumus. ¶ Ad illud qđ inducitur pro
intentione magiſtri: dicendū ꝙ bonoꝝ operū hoīs quedā
pertinēt ad bonitatē vite moralis. Quedā aūt ad bonita
tem vite naturalis qua etiā bene viuūt multi hoīes vitio=
ſi ꝛ moraliter praui. Cum ergo magiſter dicit. quedā bo=
na fieri ab hoīe per ſolū li.ar.ꝛ ante gratiā ꝛ preter gratiā
nequaqȝ intelligit de bonis pertinētibus ad bonitatē vite
moralis.ſed de pertinentibus ad bonitatē vite naturalis.
Ex hoc vtiqȝ manifeſtū eſt ex ꝓbatione quā adducit. vcȝ
ex auctoritate Aug.hypoſi. reſpōſione tertia. qđ vt clari⁹
pateat recito verba Aug.ſicut iacent ibidē. Eſt inquit fa
temur li.ar.oībus hoībus habēs quidē iudiciū rationis:
non per quod ſit idoneū que ad deū pertinēt ſine deo/aut
inchoare/aut certe peragere. ſed tm̄ in operibus vite pre=
ſentis:tam bonis/ q̄ malis.exponit ſe de quibus bonis.d.
bonis dico que de bono nature oriuntur.i.velle laborare
in agro:velle bibere: velle manducare ꝛc̄. et vniuerſaliter
cōplectendo ſubdit.vel quicquid bonū ad preſentem per
tinet vitam. Que oīa non ſine gubernaculo diuino ſubſi=
ſtunt.imo ex ipſo ꝛ per ipſum ſunt/ vel eſſe ceperunt. dein
de exēplificat de malis.d. Malis dico vt eſt velle idolum
colere blaſphemare . velle turpiter viuere ꝛc̄. Et ſubdit.
velle quicquid non licet/ vel non expedit operari. Ex his
patet primo ꝙ liberum arbitrium non eſt per ſe idoneum
inchoare/ vel peragere bona que pertinent ad deum eiuſ=
modi autem conſtat eſſe oīa opera bona moraliter/ ſeu ve=
re virtuoſa : etiam ſi nō ſint deo accepta ad premium vite
eterne:alioquin talia opera in cathecuminis/ vel chriſtia
nis in peccato mortali exiſtentibus : quoꝝ opera conſtat
non acceptari ad premiū vite eterne:nō pertinerent ad deū
nec ex dei gratia dicerentur procedere.cuius oppoſitum
probatū eſt per Auguſt. in lib. ad ſimplicianum in decla=
ratione concluſionis prime articuli primi.ꝛ ſic ptȝ ꝙ libe=
rum arbitriū non poteſt agere bona pertinētia ad virtuo=
ſe viuere / ſeu ad bonitatem vite moralis ſine auxilio dei.
et debet intelligi de auxilio ſpeciali ꝛ nō generalis influē
tie tantum.qꝛ nec ſine illo generali:etiam ſufficit ad mala
opera:vel etiā ad alia bona vite naturalis vt clarum eſt:ꝛ
ipſe etiā innuit per aliam clauſulam. Que omnia non ſi=
ne gubernaculo diuino ꝛc̄. ꝛ tamen dans differentiam in
hoc dicit: ſed tātum in operibus vite preſentis ꝛc̄. ſupple
eſt idoneum ſine deo. vult ergo ꝙ lib.arbi. poteſt iſta ſine
deo ſpecialiter adiuuāte:non autem illa:quod etiam con
firmat illa excluſiua dictio tantum.patet etiam ꝙ illa bo
que per ſe dicit poſſe lib.arbi.ſunt bona pertinētia ad bo=
nitatem vite naturalis: ꝛ inquātum.ſ.ad talem vitā perti
nent:conſtat ꝙ non ex eo ꝙ quis colit agrum/aut edificat
domū/ vel bibit ꝛ manducat.iuxta quod ſua requirit cor=
poris ſuſtentatio.ꝛ ſic de alijs: que enumerat dicitur mo=
raliter bonus. quinimo interdum qui virtuoſior eſt mora
liter melius colit agrū:et alia predicta opera exercet per=
fecte ſm̄ ꝙ ad eorum naturalem perfectionem exigitur.
ex quo euidenter colligitur ꝙ intentio magiſtri. ibi nō eſt
contra dicta. ¶ Ad primū principale queſtionis cū aſſu=
mitur ꝙ homo pōt naturaliter īplere precepta legis ſcri=
pte. dicendū ꝙ implere talia precepta dupliciter quis di
ci pōt. Uno modo qꝛ facit id quod lex iubet fieri/ vel abſti
net ab eo: qđ lex iubet non fieri. ꝛ in iſto ſenſu accepto an=
tecedēte.ꝯña non valet. nam poteſt quis facere qđ lex iu=
bet. verbi gratia.honorare parentes. nec tm̄ aget bene mo
raliter. vtpote ſi non ex amore dei/ ſeu ſi nō propter deum:
ſed timore pene/ aut cupiditate humane glorie / vel com=
modi temporalis/ ſeu quacunqȝ alia inordinata intentio=
ne honoret parentes. Alio modo dici poteſt quis legem
implere:ſi facit quod iubet lex propter id ꝛ quēadmoduȝ
fiendum eſt ꝛ fiendum eſſe lex docet:ꝛ hoc modo tm̄ recte
dicitur quis implere preceptum legis. vnde Augu.ſuper
epiſtolam ad Gal. dicit : ꝙ precepta legis non implet niſi
charitas:quia ꝛ hominem ſi ꝓpterea non occidit aliquis
ne et ipſe occidatur:non implet preceptum iuſtitie:ſic au=
tem ſumpto dico ꝙ hominem implere preceptum natura
liter: dupliciter poteſt intelligi. Uno modo naturaliter.i.
per vires nature preciſe abſqȝ ſpeciali auxilio alio dei . et
ſic eſt falſum. Alio modo naturaliter.i. per vires nature
adiutus tm̄ ſpeciali auxilio dei .ꝛ ſic cōcedo:ꝛ nego ꝯñam
ſi conſequens intelligatur cū excluſione ſpecialis auxilij:
ſicut intelligi opȝ. vt ſit cōtra dicta. ¶ Ad probationē di=
cendū ꝙ dictum apoſtoli intelligēdum eſt in ſcđo ſenſu et
non in primo : ſicut expreſſe patȝ ibidem per gloſam. ꝛ eſt
aſſumpta ex lib. Aug.in de ſpiritu ꝛ littera. ait enī ſic nec
moueat ꝙ naturaliter eos dicit que legis ſunt facere non
ſpiritu dei. nō fide non gratia. hoc enī agit ſpūs gratie:vt
imaginem in qua naturaliter facti ſumus inſtauret in no
bis. vitiū quippe cōtra naturā eſt:qđ vtiqȝ ſanat gratia. ꝛ
ſubdit. ꝓinde vitio ſanato ꝑ gratiā naturaliter fiūt q̄ legis
ſunt nō ꝙ ꝑ nature nomē negata ſit gratia: ſed potius per
gratiam reparata natura. ¶ Preterea. Apoſtolus non
ait. cum enī gentes que gratiā non habēt : ſed que legē nō
habēt:intelligens per hoc gentiles ad fidem Chriſti con=
uerſos qui legem Moyſi non acceperant. non tm̄ ipſi gra=
tia dei carebant per quā precepta legis implebāt. Et hāc
ſolutionē ꝛ precedentē ſimul dat Aug. Iuliano heretico Cap.5.
pro ſe dicta in auctoritatē allegāti. lib.4. cōtra eūdem.d.

Jdeo dicūtur ſine lege naturaliter ea que legis ſunt facere.quia ex gentibus venerūt ad euangeliū non ex circūciſione cui lex data eſt.Et ꝓpterea naturaliter:quia vt crederent ipſa in eis eſt per dei gratiam correcta natura.

¶ Ad confirmationem dico ꝙ nec verba illa nec epiſtola in qua continētur fuerūt Hiero.ſed pelagij ſicut clare ptꝫ
Cap.57. et.58. ex lib.Aug.de gratia chriſti:ꝛ peccato originali.Jn quibus verba pelagij ex epiſtola quā ſe ad Demetriadē virginem ſcripſiſſe cōmemorat recitantur que vicina ſunt allegatis.Jdem ptꝫ ex epiſtola Auguſt.ad Julianā matrem predicte demetriadis ꝟginis:in qua etiam recitat verba pelagij in epiſtola eadē contenta.Eſt autem illius epiſtole pelagij principiū.ſi ſummo ingenio pariꝗ fretus ſcientia ꝛc̄.finis vero nullus labor durus.nullū tempus longū quo gloria eternitatis acquiritur. Secūdo dico ꝙ ſi que morales virtutes aut earū bone operationes ſint in gentilibus infidelibus vel fuerint illas vtiꝗ nō ex ſolis viribus naturalibus:ſed cum ſpeciali dei adiutorio habuerunt ſicut dictum eſt in reſpōdendo ad octauū argumentum.

¶ Ad ſecūdum concedo ꝙ homo vtiꝗ poteſt agere talia opera virtuoſa:nō tamen niſi adiut⁹ ſpeciali auxilio dei:ſicut ſentētialiter dicit Augu.in de perfec.iuſtitie.reſpōdens argumento celeſti.ꝛ ſimiliter in de natura ꝛ gratia. Cap.22.
Cap.44 reſpōdens argumēto pelagij.ſimiliter etiā cōtra Juli.lib.5.
Cap.46. eidem ſic arguēti ſi fideliter inuitas hoīes ad ſtudium cōtinentie fateris.ergo ita virtutem pudicitie a volentibus poſſe ſeruari vt ſit quicūꝗ voluerint corpore ſctūs ꝛ ſpū. Cui Auguſt.reſpondeo inquit me fateri:ſed nō ſicut vos. nam vos ipſius cum viribus hoc tribuitis.ego adiute per dei gratiā voluntati.Cōcedo ergo conſequēs illud primo illatū ſic ſimiliter poſitū.ſed hoc nō eſt contra me.quia ex ipſo nō ſequitur ꝙ homo poſſit talia opera facere ſuis viribus ſine ſpeciali auxilio dei. Si vero cōſequens acciperetur cum additione predicta.ſ.ſine auxilio ſpeciali dei. nego cōſequentiā.Et ad ꝓbationem cū dicitur:alioquin deus ꝑcepiſſet impoſſibilia homini.dicēdum ꝙ ſi ſit ſenſus ꝙ precepiſſet ea que ſunt homini īpoſſibilia cū adiutorio dei iſtud nō ſequitur:vt patet:ſi vero ſit ſenſus ꝙ precepiſſet ea que ſunt homini īpoſſibilia ſine adiutorio dei concedēdum eſt qđ infertur:ſicut hoc per Augu.ꝛ ſupra etiam per Bedā reſpōdentē Juliano docet eſſe concedēdum.Ex quo etiā bene poteſt vlterius inferri ꝙ deus nō precipit homini vt talia opa faciat ſine auxilio ſuo.quod etiā dico eſſe concedēdum.docente illud ipſum Augu.in ſer.de pluribus martyribus:cū ait.Juſte ꝛ caſte viuere ꝛ charitatē cum oībus cuſtodire cum dei adiutorio oībus preceptum eſt.Jtem ſuper ps.118.Jta dn̄e ita inquit fac miſericors dn̄e.Jmpera qđ nō poſſit impleri.immo impera quod nō niſi per gratiā tuam poſſit impleri.Jn primo ſenſu cōſequētis intelligēdum eſt dictū Hiero.nō in ſcđo quod cōfirmatur:qꝛ ipſe paulopoſt ait.Liberū ſic confitemur arbitriū vt dicamus nos ſemꝑ dei indigere auxilio: per que verba vt dicit magiſter libro.2.di.28.ipſe elidit errorē pelagij.per hoc patet quid dicēdum ad tertiū cōcedendum enim eſt ꝙ homo poteſt talia facere bona:ſed nō ſine auxilio dei. ¶ Sed cōtra hoc poteſt argui.quia cum non ſit in hoīs poteſtate vt eū deus iuuet.nam ipſe libere et ꝯtigēter iuuat quēcunꝗ iuuat.ſi homo nō poteſt bonū facere nō adiutus:ſeqͣtur ꝙ non eſt in hominis poteſtate agere bonum.ex quo ſeqͣtur ſicut prius arguendo inferebatur ꝙ ipſe nō faciendo bonū nō peccat. ¶ Reſpondeo primo ꝙ ſimile argumentū fieri poteſt generaliter contra omnes.nā omnes catholici cōfitentur ꝙ ad omnē actum voluntariū hominis neceſſarium eſt adiutoriū generalis influentie dei.ꝛ conſtat ꝙ nō plus eſt poteſtate creature vt eā deus iuuet illo modo generali ꝙ̄ ſit in ei⁹ poteſtate vt eā iuuet illo modo ſpeciali quo iuuat ad bene agendū

Sicut ergo ex indigētia adiutorij generalis influentie nō poteſt inferri ꝙ act⁹ voluntarius nō ſit in poteſtate hoīs. Sic nec ex indigentia adiutorij ſpecialis:quare illa ꝓma conſequentia eſt negāda. ¶ Sed adhuc videt̄ remanere difficultas argumēti.nā ſaltē ſm̄ dicta cōcedere oportet ꝙ nō eſt in poteſtate hominis agere bonū ſine illo ſpeciali adiutorio:ſicut nec ſine adiutorio gn̄alis influētie.ergo ſi alicui homini deus nō auxiliaretur illo ſpeciali modo ad bene agendum ipſe nō poſſet bene agere.ꝛ per conſequēs talis nō bene agendo nec peccaret:ſed etiam ſi deus non coageret ad aliquē actum ei⁹ ſeu nō auxiliaret̄ per influētiam generalem ipſe nullum actuꝫ ageret:nec nō agendo in tali caſu peccaret. Sed primū ꝯſequens nō eſt dandū. quare ꝛc̄. ¶ Reſpōdeo ꝙ non oīs impotentia bene agēdi excuſat hoīem a peccato ſi nō bene agat:quia nō illa que eſt pena peccati:ſicut nec ignorantia que eſt pena peccati excuſat hominē a peccato:ſi non agat qđ debet:aut agat quod nō debet.nunc autē ſm̄ preſentē ſtatū omnis homo impotēs eſt ad bene agēdum ex ſe ꝓpter culpam originalem:niſi enim illa fuiſſet cuilibet eſſet collatum auxilium quomodo bene ageret ſine alio adiutorio ſpeciali:ſicut poterat ꝓmus homo ante peccatū. Quod autem nunc non poteſt nec tale auxiliū habet pena eſt peccati.Et ideo ſi alicui de⁹ non auxiliet̄ modo illo ſpeciali ad bene agendū non ꝓpterea excuſatur a peccato dum nō agit que agere debet.ſecus autē fuiſſet ſi primo homini anteꝗ peccaſſet tale auxilium defuiſſet. vnde Aug.in de correc.ꝛ gratia. Cap.
loquēs de ꝓma gratia ꝛ dono dei ſeu auxilio collato angelo ꝛ homini cū primo facti ſunt. Si hoc adiutorio vel angelo vel homini cū primū facti ſunt debuiſſet:quoniā nō talis natura facta erat vt ſine diuino adiutorio poſſet manere ſi vellet non vtiꝗ ſua culpa cecidiſſent:adiutoriū quippe debuiſſet.ſine quo manere nō poſſent.nūc autem quibus deeſt tale adiutorium iam pena peccati eſt.vbi innuit ꝙ nunc defectus illi⁹ adiutorij:ꝛ per conſequens impotentia bene agendi nō excuſat a culpa cum ſit pena peccati. ¶ Patebit tamē hec ſolutio plenius ex quibuſdam dicendis in ſequentibus.Ex his patet ꝙ reſpondendo ad formā abiectionis facte concedenda eſt conſequētia prima:ꝛ neganda eſt ſecūda.

¶ Diſtinctionis.xxvj.xxvij.ꝛ.xxviij. Queſtio.ij.

SEcundo quero.vtrū homo in ꝑſenti ſtatu poſſit ex ſuis viribus naturalib⁹ abſꝗ dei auxilio ſpeciali qđlibet peccatum vitare. Et videtur ꝙ ſic.quia ſi non poſſet ſequitur ꝙ aliquando ipſe nō peccādo peccaret.hoc aūt implicat impoſſibilia.conſequētia probatur per illud Augu.3.de lib. Cap.
ar. Quis enim peccat in eo qđ nullo modo caueri poteſt. ¶ Secūdo ſi nō poſſet ſequitur ꝙ non omne peccatū hominis erit volūtarium.ꝛ per conſequens nō eſſet peccatū quod eſt ꝯtradictio.conſequētia ſecūda probatur ꝑ illud Auguſt.de vera religione.adeo peccatum voluntarium Cap.
malū eſt vt nullo modo ſit peccatū ſi non ſit voluntarium. Et hoc quidē ita manifeſtū eſt vt nulla hinc doctoꝝ paucitas nulla in de doctorū turba diſſentiat.prima vero cōſequentia patet ex eo ꝙ ſi aliquod peccatum homo nō poſſit vitare illud ipſe de neceſſitate cōmittet ꝛ non libere.ac per hoc nec voluntarie. ¶ Cōfirmatur hec ratio tota per conſequētiam Augu.de vera rel.ait enim. Quod autem Cap.
homini a ꝑuerſo angelo perſuaſum dicitur ꝛ ad hoc vtiꝗ voluntate cōſenſit.nam ſi neceſſitate id feciſſet nullo peccati crimine teneretur.

Digitized by Google

Cap.4. **Ad oppoſitum** eſt illud Aug. in de ꝑfectione iuſtitie. Nature viciate parũ eſt ad nõ peccandũ volũtatis arbitrium niſi adiuta ſanet gratia dei per Ieſum chriſtum dominũ noſtrum.

Iſta queſtio eſt intelligenda de peccato actuali non de originali. nam de originali peccato habebit infra ſpecialis inquiſitio. Erunt autem huius q̃ſtionis articuli duo. nã primo videbitur de q̃ſito principaliter. Secũdo inqretur. an hõ vltra naturalia bona habẽs gratiã habitualẽ gratum faciẽtem poſſit abſq; alio ſpeciali auxilio dei quodlibet peccatũ vitare.

Circa primũ articulũ: quia quidã dixerunt ꝙ homo per libe. arbi. abſq; alio dei ſpeciali adiutorio poteſt vitare om̃e peccatũ ad hunc ſenſum. videlicet ꝙ in poteſtate habet ſe preſeruare ab omni peccato ⁊ nullũ penitus cõmittere. Alij vero dixerunt ꝙ nõ eſt in poteſtate hominis quin aliquod peccatuꝫ cõmittat neq; poteſt ſine ſpeciali dei gratia ⁊ adiutorio ſe ab om̃i peccato ſeruare immunẽ: ſeu omnia peccata collectiue vitare: quodlibet tamẽ peccatũ ſm ſe homo poteſt per lib. ſuũ ar. abſq; alio auxilio dei ſpeciali preter influentiam generalem vitare. Idcirco in articulo iſto pono duas cõcluſiones. Prima eſt. ꝙ nõ eſt poſſibile homini in ſtatu p̃ſenti abſq; ſpeciali adiutorio dei vitare omne peccatũ ꝯtra primã opinionẽ. Secũda ꝙ nõ q̃libet peccatũ ſuum poteſt homo aliquis in preſenti ſtatu aut potuit ꝓpria virtute ſine ſpeciali auxilio dei vitare: ⁊ in vtraq; concluſione loquor de homine non deo. ac potente propria voluntate peccare.

¶ Primã cõcluſionẽ probo. primo ſic. nemo poteſt abſq; ſpeciali auxilio dei omnẽ noxiam tentationẽ vitare. aut omni qua tentatur reſiſtere. igitur nõ eſt homini poſſibile ſine ſpeciali dei adiutorio: omne peccatũ vitare. cõſequẽtia plana eſt: q2 omnis nõ reſiſtẽs tentationi noxie peccat. Prima pars antecedẽtis cuilibet per experientiam quam de ſeipſo habet eſt nota. mũdus enĩ caro demonia diuerſa mouent prelia: ⁊ quis eſt qui habeat in ſua poteſtate vt nullũ predictorũ contra eũ moueat preliũ: quis enĩ habet in poteſtate ſua: quin viſis aut alijs ſenſatis tangat: q̃ cogitationes eius mentẽ introeant: aut etiã quis vitare poſſit inordinatos fomitis mot⁹. patet ꝙ nullus. Secũda vero pars auctoritatis ꝓbatur. primo ex eo ꝙ cuꝫ pelagius dogmatizaſſet victoriã tentationũ in nobis eſſe ex lib. ar. nõ ex diuino adiutorio. hoc tanq̃ erroneũ et fidei catholice veritati cõtrarium anathematizare ꝯpulſus eſt. vnde ſicut dicit Augu. in epiſtola ad paulinũ nolanũ ep̃m. ⁊ eſt allegatum in precedẽ. q. in ꝓbatione ſuppoſitionis tertie. Pro p̃ma cõcluſione. p̃mi arti. ibi ꝓbanda. cõſequens ſit vt quicũq; ſeq̃tur illius epiſcopalis iudicij auctoritatẽ et ipſius pelagij cõfeſſionem: hec tenere debeat: que ſemper tenuit catholica eccleſia: deinde enumerãs illa q̃tum ad propoſitum facit ſubdit inter cetera vt fateatur quando contra tentationes cõcupiſcentiaſq; illicitas dimicam⁹: q̃uis ⁊ illic habeamus ⁊ ꝓpriam voluntatẽ: non tamẽ ex illa: ſed ex dei adiutorio noſtrã prouenire victoriam.

¶ Sed ad hoc forte dicet iuxta quorũdã gloſam ꝙ aliud eſt vincere tentationẽ aliud reſiſtere tentationi: om̃s enim qui nõ conſentit tentationi reſiſtit ei. vincit autẽ ille tantũmodo qui ſic illam ſuperat vt id adipiſcatur ad q̃d perdẽdum inclinabat tẽtatio. Is autem eſt qui ex ſua victoria meretur bonũ eternum. ad huiuſmodi enim amiſſionẽ tentatio inclinabat. ex quo ſeq̃tur ꝙ nõ omnis qui reſiſtit tentationi vincit illã: ſed tantũmodo ille q̃ reſiſtit meritorie. Quis igitur nemo virtute ꝓpria poſſit vincere tentationes ſicut v̾ba allegata teſtãtur: quin tamẽ poſſit reſiſtere non cõcluditur. Hec gloſa pro certo nõ eſt ad mentem patrũ qui pelagij damnãtes errorẽ predictã veritatẽ catholicam ſine ambagibus confitẽdam eſſe decreuerunt. hoc manifeſte probo ex verbis Innocentij pape reſcribentis patribus qui interfuerãt concilio cartaginẽſi vbi errores pelagiani dãnati ſunt: inuehens enim quantum ad hunc articulum in pelagium ⁊ celeſtinum. ait. neſcientes ꝙ niſi magnis precibus in nos dei gratia implorata deſcendat nequaq̃ terrene labis et mundani corporis vincere conemur errores. Cum pares nos ad reſiſtendum non libe. ar. ſed dei ſolius ſolum facere poſſit auxilium. Et iterum infra. neceſſe eſt inquit vt quo auxiliante vincimus eo iterũ non adiuuante vincamur. Ex his aduertant pretacti gloſatores ꝙ catholici patres in verbis predictis cum intellexerunt de tẽtatione habere victoriam qui tẽtationi reſiſtit/ nec vincitur illa. ſ. neq; alia. nam ſi alia tentatione fortiori ſuperatus quis non cedat minori. ſicut cum quis abſtinet a fornicatione humane laudis maiore cupidine nequaq̃ dicitur vincere tentationem fornicariam: ſed duabus tentationibus pulſatus/ vel vtraq;/ vel maiore vincitur: ⁊ vna tentatio reliquã vincit. ¶ Item idem Innocẽtius reſcribẽs patribus milenitani concilij cõtra pela. ⁊ cele. ibidem etiam dãnatos ſic inquit. negãtes ergo auxilium dei inquiũt hominem ſibi poſſe ſufficere/ nec gratia homo egere diuina. qua priuatus neceſſe eſt diaboli laqueis irretitus occũbat. Et paulo poſt. quippe nec alias diaboli machinas niſi eadem poſſumus iuuante vitare. Aduertãt ⁊ hec ꝙ ſine gratia vitare non poteſt homo diaboli tentamenta: ſed neceſſe eſt eum illaqueatum occũbere: non igitur poteſt per ſeipſum reſiſtere. ¶ Confirmatur intẽtio iſta. q2 certum eſt ꝙ predicti patres prefatũ damnantes errorem voluerunt ipſum dãnare ſm eum ſenſum in quo loquebatur pela. et in quo eum cognoſcebant errare: ſed talis ſenſus eſt ſi victoria tentationis pro reſiſtentia capiatur: ſicut patet per Aug. lib. 1. de gratia chriſti ⁊ Cap.27. peccato originali. vbi de pelagio loquẽs. In libro inquit ad virginem ſacram cum dicit. diuinam mereamur gratiam: vt facilius neq̃ ſpiritui ſancti ſpiritus auxilio reſiſtamus: ſignificat profecto quid ſapiat: vt quid enim hoc verbũ interpoſuit. i. facilius. an vero non erat integer ſenſus: vt neq̃ ſp̃ui ſancti ſp̃us auxilio reſiſtamus. Sed q̃tũ detrimentũ hoc additamento fecerit quis non intelligit. volens vtiq; credi tantas eſſe nature vires quas extollendo precipitat: vt etiam ſine auxilio ſp̃us ſancti ⁊ ſi minus facile tñ aliquo modo neq̃ ſpiritui reſiſtat. Et infra. eiuſdem verbis pelagij recitatis. In quib⁹ inquit verbis cer- Cap.48. te manifeſtum eſt: ita eum velle nos adiuuari gr̃atia ſp̃us ſancti: non quia ſine illo etiã per ſolam nature poſſibilitatem non poſſumus reſiſtere tentatorij: ſed vt facilius reſiſtamus. Ex his verbis patet ꝙ pelagius de reſiſtentia loquebatur. Qz autem ipſe erraret in hoc quod dicebat hominem ſine adiutorio ſp̃us ſancti poſſe: iꝫ non faciliter tñ aliquo modo ſp̃ui neq̃ reſiſtere. apparet ex eo ꝙ Auguſt. poſt pelagij verba nunc recitata ⁊ quedam alia ex alio libro ei⁹. ſ. primo pro lib. ar. iſtis ſimilia ſtatim addit Aug. Cap.29. tolle facilius ⁊ non ſolum plenus: verum etiam ſanus eſt ſenſus. ex quo p3 ꝙ appoſitio iſtius verbi facilius innuit ſenſum non ſanum: q̃d etiã ante notauit Aug. cũ ait. Sed Cap.38. quãtum detrimentũ hoc additamento fecerit. Et ꝓpterea ait. Emẽdet hec omnia ne ſi in rerum magnarum profunditate humana errauit infirmitas etiam diabolica huic accedat errori/ vel fallacia / vel animoſitas/ ſiue negando quod ſenſit/ ſiue defendendo ꝙ perperam ſenſit. ergo damnatores errorum illius noluerunt confitendum eſſe nos/ nec faciliter/ nec difficiliter poſſe tentationi reſiſtere ſine adiutorio dei: cum ſimpliciter et ſine ambagib⁹ confitendum eſſe decreuerint quando contra tẽtationes concupiſcentiaſq; illicitas dimicamus: q̃uis et illic habeamus propriam voluntatem: non tamen ex illa: ſed ex dei adiutorio noſtram prouenire victoriam.

Digitized by Google

¶ Preterea. Homo habens gratiam ⁊ reſiſtēs tentatio-
ni reſiſtit meritorie ⁊ vincit tentationē ⁊ eidem tētationi.
poſſet etiam ſine gratia ⁊ quolibet alio ſpeciali adiutorio
reſiſtere: vt dicit reſpō. igitur gratia non iuuat tentatū ad
reſiſtendū, vel vincendū tentationē: ſ3 faciat ſuā reſiſten-
tiā eſſe deo acceptā ad premiū cōſequendū. Et eſt ſimile
ſicut ſi rex militē aliquē reſiſtentē ⁊ fortiter pugnantē cō-
tra inimicum in veſte / ſeu roba regis premiare vellet ali-
quo premio: quo tñ nollet eum premiare ſi ſine roba regis
contra eundē pugnaſſet: ⁊ ſimiliter reſtitiſſet. nam veſtis
illa nequaq̄ iuuiſſet militē ad pugnādum: q̄uis ſine ipſa
pugna illius nō eſſet apud regē meritoria. Sed confeſſio
catholica dicit tētatū iuuari a deo: ⁊ ſimiliter tota doctri-
na ſanctoꝝ vult ꝙ homo ꝓpter ſuā infirmitatē ⁊ impotē-
tiam indigeat adiutorio diuino cōtra tentationes. quare
⁊c̄. Nec poteſt dici ꝙ indiget iuuari: vt facilꝰ poſſit reſi-
ſtere. non aūt ſimpliciter vt poſſit. q2 tūc caditur in reſpō-
ſionem tactā pelagij condēnatam. ¶ Preterea. Reſiſten-
tia qua hereticus, vel ſciſmaticus quis / aut cathecumi-
nus reſiſtit tētationi alicui ꝓpter deū vtiq3 nō eſt merito-
ria vite eterne. Si ergo talis ſic reſiſtit abſq3 ſpeciali ad-
iutorio dei cum ſic reſiſtere ſit aliquod bonum: q̄uis non
meritoriū ſequitur ꝙ in voluntate hoīs ſit bonū aliqđ ſine
adiutorio ⁊ munere dei: cuius oppoſitū ꝓlixe monſtratū
eſt in queſtione precedente. ⁊ ſpecialiter ex determinatio-
ne Aug. in ſermone de patiētia allegato ad ꝓbandum pri-
mam concluſionē articuli primi. Eadē pars antecedētis
probaꝭ ſcđo ſic. ſi abſq3 dei auxilio poſſet hō reſiſtere tēta-
tionibus: nō eſſet rogādus deus / nec eius implorādū au-
xilium quo poſſemus reſiſtere illis: pz 2ña iſta in ratione
tertia facta ad probandū primā cōcluſionē primi articu-
li precedētis. q. Sed 2ña pz eſſe falſum ex eo ꝙ quotidie
pro hoc orat eccleſia ſicut et caput eccleſie xp̄s orare do-
cuit: cum ait in oratione dñica. ne nos inducas in tētatio-
nē. i. ne nos in tētatione deficere permittas: iuxta expoſi-
tionem Aug. in epiſtola eius ⁊ alioꝝ quatuor epiſcoporū
ad Innocētium papā cōtra pela. deſtinata. Dices nō ſe-
qui ex hoc ꝙ non ſit orādum pro tali auxilio: q2 q̄uis ſine
illo poſſimus reſiſtere: non tñ ita bene et faciliter: vt ergo
melius ⁊ facilius reſiſtere poſſimus orandum eſt. Iſta re-
ſpōſio nullatenus ſtare poteſt. primo q2 expreſſe cōtradi-
cit cōcilio ⁊ Auguſt. dicētibus: ꝙ ſequitur nō debere nos
orare. ſcđo. q2 aperte dāt illā ſentētiam dānatam ⁊ repro-
batam quā innuebat pela. dicendo. ⁊ facilius nequā ſpūi
⁊c̄. ¶ Hanc rationē ⁊ ad idē propoſitū facit idē Aug. cō-
tra pelagiū lib. 2. de baptiſmo. paruulorū ad marcellinū
circa principiū. d. ſic. ſunt eñ quidā ita preſumētes de li-
bero humane volūtatis arbitrio: vt ad non peccandū, nec
adiuuādos nos diuinitus opīnētur ſemel ipſi nature no-
ſtre conceſſo libero volūtatis arbitrio: ⁊ mox contra eos.
vnde fit inquit 2ña: vt nec orare debeamus ne intremus
in tentationē. hoc eſt ne tētatione vincamur vel cū fallit ⁊
preoccupat neſcientes, vel cū premiꭍ / atq3 viget infirmos
et tūc dicit illud illatū eſſe pernicioſum ⁊ cōtrarium reli-
gioni qua ſumus imbuti. et aduerſariū qua deū colimus
pietati. ¶ Scđo probatur primo principalis cōcluſio ex
fundamēto iam tacto de oratione: q2 quotidie orat eccl'ia
pro vitādis / ſeu non cōmittendis pctis: dicēs tua nos ho-
die ſalua virtute: vt in hac die ad nullū declinemus pctm̄
et ſimiliter pro eodē plures alias orationes quotidie fun-
dit ad deū. Siḻr apoſtolus ad Corint. 2. Oremus inquit
Cap. viii. deū: vt nihil mali faciamꝰ: ex quo verbo ſm ꝙ dicit Aug.
in ꝓxime allegata epiſtola ad Innocentiū: ſatis apparet
ꝙ ad nō ad peccandū. i. ad nō male faciēdū: q̄uis eſſe nō
dubitēꭍ arbitriū voluntatis: tñ eius poteſtas nō ſufficiat
niſi adiuueꭍ infirmitas. ipſa igitur oratio clariſſima teſti-
ficatio eſt. ſ. noſtre infirmitatis ⁊ neceſſitatis diuini adiu-
torij. ¶ Tertio ſic. ſi homini eēt poſſibile ſine auxilio dei
virtute propria vitare omne peccatum: poſſibile eſſet ſibi
virtute ꝓpria ſine alio ſpeciali dei auxilio implere oīa mā-
data diuina. 2ña pz. q2 quodcūq3 mandatū homo nō im-
pleat peccat. Sed 2ñs eſt falſum cū fuerit vnus error dā-
natoꝝ pelagij. dicente Aug. de pelagianis ⁊ cele. in lib. de
hereſibus. c. penul. hi gratie dei intantū inimici ſunt: vt ſi-
ne hac poſſe hoīem credāt facere omnia mādata diuina.
Cum ſi hoc verū eſſet fruſtra dñs dixiſſe videreꭍ ſine me
nihil poteſtis facere. Item idē in epiſtola ad Hylariū ſy-
racuſanū circa principiū. Id inquit qđ dicūt ſufficere ho-
mini: ⁊ ſpūs ſancti dono ad opera bona nō adiuueꭍ: quin-
immo anathematizandū eſt ⁊ oībus execrationibus dete-
ſtandū. Hoc ipſum etiā dānatū fuit in concilio mileuita-
no: vt allegatū eſt in ꝓbatione quarte ſuppoſitionis facte
ad primā ꝯcluſionē primi articuli precedētis queſtionis.
¶ Quarto ꝓbaꭍ ꝯcluſio expreſſa determinatiōe cōcilij
mileuitani ī quo ſic habeꭍ. quicūq3 dixerit gratiā dei qua
iuſtificamur per Ieſum xp̄m dñm noſtrum ad ſolā remiſ-
ſionem peccatoꝝ valere: que iam cōmiſſa ſunt: non etiam
ad adiutoriū: vt non cōmittātur anathema ſit. Itē Aug. Cap.
in de perfectione iuſtitie. quiſquis negat nos orare debe-
re ne intremus in tentationē. negat aūt hoc qui contēdit
ad non peccādum gratie dei adiutoriū nō eſſe homini ne-
ceſſariū: ſed ſola lege accepta humanā ſufficere volunta-
tem: ab auribus oīm remouēdū ⁊ ore oīm anathematizā-
dum eſſe nō dubito. Eandē ſentētiam ponit aliud capl'm
preallegati cōcilij: ſicut pz in ꝓbatione tertie cōcluſionis
primi articuli precedētis queſtionis. nec poteſt dici gra-
tiam eſſe neceſſariā homini non ad ſimpliciter vitandum:
ſed ad vitandū faciliter peccata que ſi ſine ipſa: q̄uis dif-
ficiliter / vel nō tam faciliter homo illa vitare poſſet. nam
hec fuit peruerſa / ac dānata expoſitio pelagij: ſicut ꝓba- Cap.
tum eſt per verba Aug. in de gratia xp̄i ⁊ peccato origina-
li paulo ante allegata. Quod etiā refelliꭍ per aliud capi-
tulū preallegati cōcilij recitatum in ꝓbatione ſuppoſitio-
nis quarte facte ad ꝓbandū primā concluſionē primi ar-
ticuli p̄cedē. q. Multis auctoritatibꝰ ſacre ſcripture poſ-
ſet concluſio predicta probari. Sed paucas cōmemora-
re ſufficit. ait eñ ps. Niſi dñs cuſto. ciuitatē fruſtra vigi-
lat qui cuſto. eam. ⁊ ꝓpterea ipſe orabat. d. non det. i. non
permittat dari in cōmutationem pedē tuū neq3 dormitet
qui cuſto. te. Item ſapiēs in lib. ſap. vnum ſciui: q2m aliter Cap.
non poſſum eſſe continens niſi deus det. ⁊ hoc ipſum erat
ſapiētie ſcientie cuius eſſet hoc donum adij dñm ⁊ depre-
catus ſum illū ⁊c̄. Et ſequitur in oratione ſua. da mihi ſe-
dium tuaꝝ aſſiſtricē ſapientiā. ⁊ infra. ſcit enim illa oīa ⁊
intelligit ⁊ deducet me in operibꝰ meis ſobrie ⁊ cuſtodiet
me in ſua potētia. Ecce fatetur ſe non poſſe continere niſi
deus det. ⁊ ꝓpterea orat ſibi dari dei ſapiētiam increatā
que deducat eum ſobrie ⁊ ſua potētia virtute cuſtodiat ab
incōtinentia ⁊ intēperantia. vel3. alijſq3 peccatis. Alie plu-
res poſſent adduci: ſed iſte ſufficiāt. ¶ Secūdā cōcluſio-
nē ꝓbo: primo. aliquis peccat non diligēdo deū ꝓpter ſe
vltimate ⁊ diligendo creaturā non ꝓpter deum finaliter.
igitur ſuū peccatum homo nō poteſt ſine ſpeciali auxilio
dei vitare. antecedēs eſt certū. 2ña ꝓbatur. q2 tale pecca-
tum nō poteſt vitari niſi deus diligaꭍ propter ſe: ſed ſicut
diligere deū nemo in preſenti ſtatu pōt ſine ſpeciali auxi-
lio eius. vt probatū eſt in precedenti. q. prima rationē pri-
me cōcluſionis. primi articuli. ergo ⁊c̄. ¶ Scđo ſi quodli-
bet ſuū peccatū homo ſine ſpeciali auxilio dei poteſt / vel
poſſit vitare. igitur audiens predicari ſibi fidē xp̄i poteſt
ſine alio adiutorio credere que ſibi preponuntur credēda.
pz 2ña: q2 talis ſi nō credat vtiq3 peccat. nā qui nō credi-
derit condēnabiꭍ. mar. vlti. ⁊ Io. 16. ait ſaluator. Cum ve-
nerit ille arguet mūdū de pctō et de iuſtitia ⁊ de iudicio.

Digitized by Google

de peccato quidem quia non crediderunt in me. Auguſt.
quoqꝫ ad Vitalem in epiſtola contra eum. Neqꝫ enim di
cturus es inquit nihil mali eum facere qui non credit in
Chriſtum: aut qui fidem deſerit Chriſti. Sed conſequẽs
eſt erroneum teſtante Augu. ſe in eo aliquando erraſſe. et
propterea ipſum retractaſſe in de predeſti. ſanctorũ. cir
ca principium. vbi ſic ait. Neqꝫ enim fidem putabam dei
gratia ꝑueniri: vt ꝑ illam nobis daretur ꝙ vtiliter poſce
remus: niſi qꝛ credere non poſſemus ſi nõ precederet ꝑco
nium veritatis: vt aũt predicato nobis euangelio conſen
tiremus noſtrum eſſe ꝓpriũ ⁊ nobis ex nobis eſſe arbitra
bar. Que meũ errorẽ nõnulla opuſcula mea ſatis idicãt
ante ep̃atũ meũ ſcripta: ⁊ deide cõmemorat hoc ſe in lib.
ſuarũ retrac. reuocaſſe ꝓpterea qꝛ fides iter dei dona ab
iꝫ.23. Aplõ numeraꝛ: ⁊ ita eſt: ſicut pꝫ pmo lib. Seqꝫ in hoc er
raſſe vbi nũc recitata ſunt eiꝰ ꝟba dicit fuiſſe cõuictũ ex
illo apoſtolico teſtimonio. Quis em̃ te diſcernit. Quid
habes qꝺ nõ accepiſti. qꝺ teſtimonium vt non multo poſt
ſubdit. nõ ſinit quẽꝙ fideliũ dicere habeo fidẽ quã nõ ac
cepi. reprimiꝛ em̃ oĩs his apoſtolicis ꝟbis tota huiꝰ rñſio
nis elatio. Sed ne hoc qdẽ põt dici: q̃uis non habeã ꝑfe
ctã fidẽ. habeo tñ eiꝰ meritũ: quo in Chriſtũ pmiꝰ credi
di: qꝛ ⁊ hic rñdeꝛ. quid aũt habes qꝺ non accepiſti. Si au
tẽ ⁊ accepiſti quid gloriaris quaſi nõ acceperis: ⁊ infra con
cludendo. proinde inqͣt poſſe habere fidẽ ſicut ⁊ poſſe ha
bere charitatẽ nature eſt hoĩe. habere aũt fidẽ queadmo
dũ ⁊ habere charitatẽ gr̃e eſt fideliũ: ⁊ multa alia ibidem
reprobãdo quẽdã illius tpis errorẽ dicẽtiũ ꝙ initiũ fidei
erat i nobis ex nobis. Itẽ iſte fuit error Vitalis: ſicut idẽ
Aug. in ep̃la ad eũdẽ recitat. eidẽ inquiẽs iuxta pncipiũ
ep̃le. Quomõ dicis ꝙ te audio dicere vt recte credamus
in deũ ⁊ euãgelio ꝯſentiamꝰ nõ eſſe donũ dei: ſed hoc no
bis eſſe a nobis. i. ex ꝓpa volũtate quã in nobis in noſtro
corde nõ opatus eſt ipſe. ⁊ adhuc cũ audieris qd eſt ergo
qꝺ ait Apl̃s. Deus opaꝛ in nobis ⁊ velle. rñdens ꝑ legem
ſuã ꝑ ſcripturas ſuas deum opari vt velimus quas vel le
gimus vel audiuimus. Sed et conſentire vel non conſen
tire ita noſtrum eſt vt ſi velimus fiat. ſi aũt nolimus nihil
nobis opationẽ dei valere faciamus. hic patet ꝙ iſte Vi
talis opinabaꝛ hominẽ poſſe ꝑdicato ſibi Chriſti euange
lio ex ꝓpria libertate abſqꝫ alio dei adiutorio credẽdo cõ
ſentire: ſicut ſignat conſequens illatũ. hoc aũt tanq̃ erro
neum reprobat Auguſt. conſequenter etiam rationibus:
quarum prima eſt: quia tũc ſequereꝛ ꝙ non eſſet pro infi
delibus orãdum vt crederent: ſed tãtũmodo foret eis euã
gelium predicandũ. vnde ait. Qꝫ ſi dicis profecto noſtris
orationibus cõtradicis. dic ergo apertiſſime nos pro his
quibus euãgelium predicamus non debere orare vt cre
dãt: ſed eis tãtũmodo predicare. Et deinde oſtendit hoc
eſſe contra piã conſuetudinẽ eccleſie ⁊ doctrinã apoſtoli
cã: ac beati Cypriani. Secunda ratio eſt: qꝛ tunc non de
beremus deo gr̃as agere: ex hoc ꝙ aliqui tali ꝑdicationi
credẽdo conſentiũt: qꝛ ſic ficte ageremus et nõ vere: qꝺ nõ
eſt credẽdũ: cũ hoc pius teneat ritus eccleſie: vnde ait in
fra. Inaniter ⁊ perfunctorie potius q̃ veraciter magnas
cũ exultatione agimus deo gr̃as: quando aliqui infideliũ
credunt ſi hoc in eis ipſe non facit. et ſubdit. prorſus non
deo gr̃as agimus: ſed nos agere fingimus: ſi bene illi gra
tias agimus: ſed non ipſum facere non putamus. Tertia
ratio eius eſt: quoniã vt dicit hic incidit in ſetẽtiã dãna
tã Pelagij: qua dicebat gr̃am dei non ad ſingulos actus
dari: et patet conſequentia: quia ſm̃ hoc dictum non da
retur ad talem actum credẽdi. vnde ſubdit ipſe. hec eſt il
la Pelagianorum male diffamata meritoqꝫ reprobata ⁊
ab ipſo etiã Pelagio timente dãnari in orientaliũ epiſco
porũ iudicio dãnata ſententia: qua dicũt gr̃am dei nõ ad
ſinglos actꝰ dari: ſꝫ in libe. arbi. eſſe vel in lege atqꝫ doctri
na. Et quãlibet rationũ predictarũ valde diffuſe ꝓſequi
tur cõcludens tandem ꝙ credere euãgelio nõ eſt opus na
ture vel doctrine ſed diuine gratie. In epiſtola quoqꝫ ad
Paulinũ nolanũ epiſcopũ. Qua inquit volũtas vt ad ve
ra credenda moueatur non ſibi ſufficit niſi per gratiam
deus oppituletur: dicente ipſo domino cum de non cre
dentibus loqueretur: nemo venit ad me niſi ei datum fue
rit a patre. ꝓpter hoc et Apoſtolus q̃uis inſtãter euãge
lium predicaret: parũ tamen eſſe credebat niſi ꝓ illis etiã
oraret vt crederẽt. Beda etiã ſup illud Luc. 5. preceptor Luc.5.
per totã noctem laborãtes nihil cepimꝰ: in verbo aũt tuo
laxabo recte. niſi in ꝟbo iquit gratie ſupne laxata fuerint
inſtrumenta diſputationum fruſtra vocis ſue predicator
iaculũ mittit: quia fides populorũ non in ſapientia verbi
compoſiti: ſed diuine vocationis munere prouenit.
¶ Sed ad rõnem forte diceꝛ: ſicut quẽdam audiui dicẽ Rñſo.
tem ꝙ iſta intelligẽda ſunt de credere meritorio: nõ enim
audiens quis euãgelium poteſt illi meritorie credere ſine
adiutorio diuine gratie: ſimpliciter tamẽ credere poteſt ⁊
his que dicũtur aſſentire abſqꝫ ſpeciali adiutorio alio ex
propria libertate: ⁊ de pmo modo credẽdi diceret intelli
genda eſſe dicta ſanctorũ recitata non de ſecũdo.
¶ Sed diligẽter conſiderẽtur que dicta ſunt hec reſpon Cõtra rñ
ſio refelliꝛ ex eiſdem: primo ex primo motiuo Aug. ſupra ſionẽ pri
tacto: quia ſm̃ hoc fides nõ habentiũ charitatem nõ eiſet mã.
inter munera ſpiritus ſancti computãda: quod eſt contra
ſentẽtiã Apoſtoli pme ad Corinth. cõuerſio etiã cathecu Cap̃.12.
minorũ quãdo incipiunt credere nõ eſſet opus gratie dei et.13.
cõtra Aug. lib. pmo ad Simpli. in reſpõſione ad. q. ſcdam
et allegata ſunt eiꝰ verba in. q. precedẽti. arti. pmo. in per
tractatione pme concluſionis. patet conſequẽtia: qꝛ tales
non credũt meritorie in ſenſu qui nũc de iſto vocabulo cõ
muniter habeꝛ. ¶ Ex ſecũdo etiã fundamento refellitur:
quoniã credens ex ꝓpria virtute licet nõ meritorie ſuper
alium nõ credẽtem nature poſſet extolli ⁊ gloriari i ſeipſo
et apoſtolo interrogãti. quis enim te diſcernit. quid autẽ
habes quod nõ accepiſti. poterit reſpõdere: diſcernit me
fides mea qua credo euangelio chriſti. hanc habeo ⁊ non
accepi. nõ enim dubiũ eſt ꝙ ceteris paribꝰ ſic credens ex
tolleret non credẽtem. ſicqꝫ fruſtrareꝛ totus in pte illa co
natꝰ apoſtoli quo vult oſtẽdere de nullo quouis bono ho
minẽ poſſe in ſeipõ gloriari ⁊ ſeipm̃ extollere ſup alium vt
vbi. ſ. de prede. ſanctorũ. prolixe declarat Augu. et ideo
concludẽdũ eſt cum Aug. q̃ talem fidẽ habere etiã donũ
dei eſt: ſicut ⁊ habere charitatem. ¶ Ex tertio etiã funda
mento refelliꝛ quoniã non eſſet orãdum vt quis euãgeliũ
ſibi ꝑdicãti crederet. Sed tantũmodo vt ſuũ credere deꝰ
ad premiũ vite eterne acceptaret: ⁊ ſua fides illi meritoria
eſſet: aut vt charitatẽ illi inſpiraret qua ſuũ credere meri
toriũ illi foret. pꝫ ꝯña: qꝛ ſm̃ reſpõſionẽ iſte põt ſine inſpi
ratiõe aut alia opatiõe diuia credere qꝺ ſibi ꝓponiꝛ: ac ꝑ
hoc ſupflue ꝓpter hoc dei auxiliũ poſcereꝛ: ſicut ſuperiꝰ
eſt pluries declaratũ. Oppoſitũ autẽ tenẽt ritus eccleſie.
¶ Quarto etiã reprobaꝛ: quoniã ſeqtur ꝙ ꝓ nouiter cre
dentibꝰ nõ baptizatis vt cathecuminis nõ eſſent reddẽde
deo gr̃e de fide ipſoꝝ. patet ꝯña: qꝛ nõ credũt meritorie.
¶ Ex quĩto quoqꝫ tolliꝛ: qꝛ ſm̃ hoc nõ ad ſingulos actus
bonos dei gr̃a dareꝛ: qꝛ nõ ad illud credere: qꝺ vtiqꝫ rectũ
eſt ⁊ bonũ: lꝫ nõ vite et̃ne meritoriũ. poſſibile ei eſt ꝙ aliqs
nõ exiſtẽs in ſtatu merẽdi ita integre ⁊ recte credat ſicut
alius qs exiſtens in ſtatu merẽdi. Qꝫ ſi qs velit iſta aliter
euadere dicẽdo. ſ. ꝙ taliter credẽdi vtiqꝫ de facto ad actũ
illũ datur gr̃a ſeu ꝙ deꝰ ſpãli auxilio oppitulaꝛ quo faci
lius vel prõptiꝰ credat. poſſet tñ etiã ſine tali auxilio: licet
ita nõ faciliter ⁊ prõpte credere. aduertatqꝫ hãc rñſionem
coincidere cũ reſpõſione illa damnata Pelagij: qua dice
bat ideo gratiã nobis dari: vt ꝙ facere ꝑ liberũ iubemur

Digitized by Google

arbitriū faciliꝰ poſſimus implere per gratiā. nulli enim dubium eſt quin prędicāti Chriſtum credere iubeamur. ¶ Tertio ad cōcluſionem ſic. ſi quodlibet peccatum ⁊c. igitꝛ quacūqꝫ ⁊ quātacūqꝫ noxia tētatione quis tētetꝛ. ipſe poteſt ꝓpria virtute ſine alio ſpeciali auxilio dei illi tētationi reſiſtere. patet ꝯſequētia: q꞉ quilibet nō reſiſtens talibꝰ tētationibꝰ peccat. Sed ꝯſequēs catholice dari non poteſt: ſicut patet ex dictis ad ꝓbādum primā concluſionē: et ex multis teſtimonijs ſacre ſcripture. Sicut eſt illud. Impulſus euerſus ſum vt caderem et dominus ſuſcepit me. fortitudo mea et laus mea dominus: et illud. In te eripiar in tētatiōe. In te. gloſa. i. per te. Apoſtolus quoqꝫ magnis tētationibus memoratis: quibus tñ ſcti non poſ-
Cap. 8. ſunt diuelli a charitate Chriſti ad Roma. 8. ait. In his oībus ſuperamus propter eum qui dilexit nos: et littera Augu. habet ꝑ eū qui dilexit nos. ſuꝑ quo ṽbo ipſe ait in de grã ⁊ libe. arbi. Non ergo ꝑ nos ſed ꝑ eū q̄ dilexit nos. quid plura adducā. cum cuilibet chriſtiano debeat ſufficere ꝙ tota dei eccleſia a Chriſto capite inſtructa orat ne inducatꝛ in tētationē. i. ne in tētatione deficiat. Omneſqꝫ ſcti de ſuꝑatione tētationum deo tāqꝫ auctori grãs referāt: necnō ꝙ oppoſitū tāqꝫ erroneū dānat ꝓfitens ſimpliciter: quādo ꝯtra tētationes ꝯcupiſcētiaſqꝫ illicitas dimicamus: quis ⁊ illic habeamus ꝓpriā voluntatem: nō tñ ex illa: ſed ex dei adiutorio noſtrā ꝓuenire victoriam: vt ſupra allegatū eſt. per quā quidem ꝯfeſſionem euidenter pie intendētibus apparet ꝙ nedum magnas tētationes: ſed nec paruas ꝯtra quas dimicamus poſſumus virtute ꝓpria ſuꝑare: cui concordat Grego. 9. moralꝛ. ſuper illud Job. 10. Et in puluerem reduces me. d. apte reduci ad puluerem dicitur: quia dimiſſus ſibi cuiuſlibet tētatiōis aura rapitꝛ. ¶ Confirmatꝛ. q꞉ tunc Job potuiſſet propria virtute abſqꝫ auxilio dei ſpeciali patienter ferre illatos ſibi corporis cruciatus ⁊ talē ĩpatientie tētationū diaboli ꝓpoſito bone volūtatis euincere: qḋ q̄cūqꝫ dixerit teſtifi-
Cap. 28. cāte beato Proſper. in lib. ſuo ꝓ ꝓdicabilibꝰ grẽ. in precipitia pelagiana decurrit. vnde poſtea. c. 25. recitata. 10. diffinitione Caſſiani contra eum. ait. Si deus ſciuit tantūmodo ꝙ Job poſſet nō etiā donauit vt poſſet teſtis patiētie eius fuit nō auxiliator: et in quo erit neceſſariū grẽ adiutoriū ſi humanis ſolis viribus tāta illi eſt parata victoria. Ultimo idē ꝓbatꝛ ꝑ cōciliū ꝑallegatū in quo anathematizatꝛ qui dixerit grãm non valere ad adiutoriū vt nō cōcomitātur pctā: aut enim intelligēdum eſt illud eſſe dictū tantūmodo: q꞉ nullus poteſt vitare omnia pctā: ita vt nullū omnino cōmittat ſine grẽ adiutorio vt aliqui voluīt exponere: vel q꞉ nullū peccatū hō pōt vitare ſine adiutorio grẽ. primum non poteſt dici: q꞉ tunc ſequitur ꝙ grã dei nulli homini valet ad vitādum peccata: cuius oppoſitum clamat concilium. patet conſequētia: q꞉ nullus eſt potens vitare qḋ nullum penitus cōmittat peccatum: ſicut etiā ex. 7. c. dicti concilij euidēter ꝓbatur. Relinquitur ergo ſecundum: et habetur propoſitum.

Quantum ad ſecundum articulum pono duas concluſiones ſimiles. ¶ Prima eſt. ꝙ nullus iuſtus ſeu habēs habitualē grãm gratū facientē pōt ſine auxilio dei alio ſpeciali vitare omne peccatū. ꝓbatꝛ ſic. Nemo etiā exiſtēs in grã poteſt ſine dei auxilio alio ſpeciali omnē noxiā tetationē vitare: aut oī tētationi noxie reſiſtere. igitur nullus talis poteſt ſine dei ſpeciali auxilio vitare omne pctm̄. Prima pars antecedētis clara eſt: ⁊ eā fatentꝛ ꝓphetice et apoſtolice voces. Secūda etiā patet: q꞉ alias ſctis viris non eſſet opus orare ꝙ eos orare docuit Chriſtus. ſ. ne nos inducas in tētationem ꝙ quiſquis dixerit. ait Aug. in de ꝑfec. iuſti. vt ꝑallegatum eſt ab auribꝰ omniū remouēdum ⁊ ore omniū anathematizandum eſſe non dubito. ¶ Preterea. Si hoc non eſſet neceſſariū: cur ſanctus Dauid in tāta inſtātia exorabat. Adiutor meus eſto ne derelinq̄s me neqꝫ deſpi. ⁊c. et alij ſancti ac ab eccleſia tota iuſtorū quotidie ꝓ eodē ad deū ſupplices p̄ces funditꝛ. ꝯſītia ptꝫ ꝑ illud Aug. ꝯtra Pela. Cap. de natura et grã. Quid ſtultius qꝫ orare vt facias qḋ in poteſtate habeas. ⁊ ꝑ determinationē Carthaginēſis cōcilij aliaſqꝫ ꝓbatiōes ad ſimilē ꝯſequētiā factas in q̄ſtione p̄cedēti. in tertia ratione facta pro concluſione prima. ¶ Scḋo ſic. Juſti ⁊ in grã exiſtētes indigēt adhuc auxilio dei vt ꝑſeuerēt in bono nec deficiēt: igitꝛ īdigēt auxilio vt nō peccēt. ptꝫ ꝯña ꝑ illḋ Aug. in de correc. ⁊ grã. Neqꝫ Cap. enim nihil malū facit q̄ bonum deſerit: ⁊ a quo declinare non debet inclinatꝛ in malum nō ꝑſeuerās in bono. vbi innuit ꝙ ipſummet nō ꝑſeuerare ſit pctm̄. ¶ Preterea. Si exiſtēs in grã nō vlterius peccaret vtiqꝫ ꝑſeueraret in bono: añs oſtendit eſſe verꝫ quotidiana etiā iuſtoꝝ orõ: qua dicūt ſctificetꝛ nomen tuū. quibꝰ verbis ſm̄ expoſitionem bti Cypriani martyris: vt allegat Augu. ibidem. de cor. ⁊ grã. vbi ſupra. ⁊ in de bono ꝑſe. circa principiū. A deo petimus ⁊ rogamus: vt q̄ in baptiſmo ſctificati ſumus in eo ꝙ eſſe cepimus ꝑſeueremus. et ſubdit Cyprianus. hanc continuis orationibꝰ p̄cē faciamus: hoc diebꝰ ac noctibꝰ poſtulemus: vt ſctificatio ⁊ viuificatio que dei grã ſumitur ipſius ꝓtectione ſeruetꝛ. Nōne etiam Dauid ſctūs orabat ⁊ oēs adhuc ſcti in p̄ſenti vita degētes orāt. Cōſerua me dñe: qm̄ ſpaui in te. Nōne ⁊ idē ꝓ populo deo deuoto orabat. 1. Paralꝛ. d. Dñe deus cuſtodi in eternū hāc volū- Cap. tatē cordis eoꝝ: ⁊ ſemꝑ in venerationē tui mens iſta ꝑmaneat. Nōne ⁊ Saluator ꝓ ſuo populo orabat ad patrem. Joan. 17. Pater ſancte conſerua eos quos dediſti mihi: Cap. et ſequitur. quos dediſti mihi cuſtodiui: et nemo ex his perijt niſi filius perditiōis: ex quibus patet ꝙ ceteri apoſtoli erāt in gratia. Qḋ etiā confirmatur: quia eis predixerat iā vos mundi eſtis. ptꝫ etiā ꝙ de cuſtodia ſpiritua- Cap. li qua cuſtodiebātur a pctō: loquebatꝛ. Nō eñ adhuc niſi ſpūaliter Judas ꝑierat: ⁊ ſubdit non rogo vt tollas eos de mundo: ſed vt ſerues eos a malo: ⁊ certum eſt ꝙ nō loquebatꝛ de malo pene vel aduerſitatis huius mūdi: cum in eodē ſermone eis ꝓdixiſſet: venit hora vt oīs q̄ īterficit vos arbitretꝛ ſe obſequium p̄ſtare deo. Et iterꝫ. In mūdo habebitis preſſurā: ſed confidite: q꞉ ego vici mūdū. Sed vtiqꝫ de malo culpe loq̄batꝛ. ¶ Preterea. Beatꝰ Grego. 9. moralꝛ. ſuꝑ illud Job. 10. Uiſitatio tua cuſtodiuit ſpm̄ meum. Humanū īquit ſpm̄ viſitatio ſuꝑna cuſtodit cum virtutibꝰ ditatum vel flagello percutere vel compūgere amore non deſinit. nam ſi bona preſtat: ſed hunc continue reſtaurādo non ſubleuat citius bonum perditur: qḋ non a largiente cuſtoditur: ⁊ patet etiā ꝙ de iuſtis viris ipſe loquitur. Item in eccleſiaſticis dogmatibꝰ ſcribitur. vt nō Cap. labātur a bono vel nature vel meriti ſollicitudinis noſtre eſt: ⁊ celeſtis pariter adiutorij. vt labamur poteſtatis noſtre ⁊ ignauie. Hec concluſio probatꝛ auctoritate Augu. de natura ⁊ gratia. dicētis. Mala noſtra non ad hoc ſolū Cap. ſupernus medicus ſanat: vt illa iā non ſint: ſed vt de cetero recte ambulare poſſimus. Qꝛ quidem etiā ſani non niſi illo adiuuāte poterimus. nā medicus homo ⁊c. et infra habetur in reſpondendo ad obiectionem factā cōtra concluſiones ſecundi articuli. ¶ Secunda concluſio eſt. ꝙ non quodlibet peccatum homo exiſtēs in gratia poteſt ſine alio dei auxilio ſpeciali vitare. probatꝛ: quia nō quālibet tentationem poteſt ſine ſpeciali auxilio ſuperare. igitur ⁊c. probatur aſſumptū: quia ſi quālibet. igitur in nulla quantacūqꝫ tētatione poſiti viri iuſti debent auxilium implorare neqꝫ de alicuius victoria deberent ſe magis qꝫ prius deo obligatos cognoſcere: et tanqꝫ de nouo munere illi gratias agere. conſequentia patet ex dictis ſupra. falſitas vero conſequentis quantum ad primam partem

Digitized by Google

pat ex:eo q vt preallegatum eſt ex reſcripto Innocētij ad Carthaginenſe concilium. Neceſſe eſt vt quo auxiliante vincimus:eo iterū non adiuuāte vincamur. Ac p hoc etiā poſt pteritas victorias iuſtorū de pctis inſup venientibus tētationibus habēt iterū eius auxilium implorare.ſic faciebat Dauid ſctūs.d. Adiutor meꝰ eſto ne derelinquas me neqꝫ deſpicias me deus ſalutaris meus. Sic fiendū eſſe oſtēdit pia cōſuetudo vniuerſalis eccleſie:nec eſtimo hoc ab aliquo vere chriſtiano negādum.quātum ad ſecundā partem quilibet vt puto ꝯfitebitur eſſe falſum:quis enim iuſtoꝝ de magne tētationis piculo liberatus non reputet ſe in eo magnū dei bñficiū recepiſſe:ꝛ eo amplius ad agēdum grās obligatū ꝛ tāqꝫ ꝓ nouo munere grās ꝛ ſacrificium ꝯfeſſionis ſeu laudis abſoluat. Unde beatus Joā. in Apoc. dicit.q ſeniores p quos vtiqꝫ ſcti viri figurātur adorabāt viuētē in ſecula ſeculoꝝ mittētes coronas ſuas ſuas āte thronū. Que vba exponēs Gre.22.moral.ait. Coronas ſuas ante thronū mittere eſt certaminū ſuoꝝ victorias nō ſibi ſed auctori tribuere vt ad illū referāt gloriā laudis a quo ſentiunt vires accepiſſe certaminis.ptꝫ etiā hoc ām auctoritate eiuſdem.28.moral.ſup Job.38. Quis ꝯcluſit hoſtijs mare ꝛc̄. vbi de victoria tētationū: quas homo in cogitationibꝰ carnalibꝰ patiꝛ loquens dicit ſic. Nemo ſibi cogitationum victoriā tribuat cum veritas dicat. Quis ꝯcluſit hoſtijs mare qñ erūpebat quaſi de vulua ꝓcedens:qꝛ niſi ab ipſo cogitationis pmordio cordis fluctus grā diuina retineret tētationem procellis mare.i.humanum cor ſeuiens terrā ꝓculdubio humane mentis obruiſſet:vt ſalſis fluctibꝰ ꝯfuſa areſceret.i.pernicioſis carnis voluptatibꝰ delectata depiret:ſolꝰ ergo dominꝰ hoſtijs mare ꝯcludit:qꝛ prauis motibꝰ cordis clauſtrū inſpiciēte fortitudinis obijcit. Item in fine dicti lib. ſup eiſdem vbis Job ait.ſic beatus igiꝛ Job. Ne ſibi tribuat qđ contra ꝓcellas fortiter ſtat vocē diuinā audiat. Quis cōcluſit hoſtijs mare ꝛc̄.ac ſi aperte diceretur. In caſſum te exterius in bonis opibꝰ penſas. Si non me interius qui tētationis vndas cōpeſco ꝯſideras.vt enim tu fluctus ferre poſſis in ope mee virtutis eſt q fluctus frāgo tētationis in corde. Ex his apparet manifeſte:q nullus etiam iuſtus ꝛ in grā ꝯſtitutus qualis vtiqꝫ erat Job cogitationis noxie tētationi pōt ꝓpria virtute ſine adiutorio diuino reſiſtere. Secundo.ſi quodlibet peccatū homo exiſtens in grā pōt ſine ſpeciali auxilio dei vitare.igitur vel nō ad ſingulos actus grā atqꝫ adiutorium dei datur.vel ad aliquos fruſtra ꝛ iportune daꝛ. Pars pma cōſequentis fuit vnus error dānatorum Pela. vt ſupra patet.ac etiā in pcedēti qſtione. Secūda vero pars blaſphemia quedā eſt.conſequentia vero pma ſatis eſt clara: qm ad illud velle vel nolle quo reſiſtit tētationi non daretur adiutorium dei:aut ſi daretur ſupflue dareꝛ: ex quo ſine huiuſmodi adiutorio poterat preualere. Si dicaꝛ q non daꝛ ſuperflue:qꝛ facilius p illud adiutorium reſiſtit tētationi appropinquaꝛ ad illā dānatā rōnem Pela. vt facilius poſſint implere p gratiam ꝛc̄. vt dictum eſt ſupra. Quarto.ſi ſic.igitur non quēlibet bonum actum qui fit ab homie deus facit vt homo faciat illū ſiue nō ad quēlibet bonum actum hominis deus mouet voluntatem hominis faciens eam vel id qđ ipſa vult: patet conſequētia de actu quo vult reſiſtere praue tētatiōi qui vtiqꝫ bonus eſt:imo et meritorius in habente grām. Si enim homo p habitum gratie et libe.arbi.reſiſtit ſeu non vult conſentire:cū habitus non moueat potentiā licet adiuuet coagēdo:non poterit dici q deus moueat voluntatem ad agendum niſi alio modo ſpeciali concurrat gratis ꝛ miſericorditer:vt dicebatur in precedenti queſtione.in reſponſione ad obiectionem duodecimam.conſequens autem patet eſſe falſum per auctoritates plures ibidem iductas. Ex

Cap.4.

iſtis puto ſatis patere q etiā veri iuſti ꝛ in gratia exiſtentes: vt tentationibus fortiter reſiſtant ꝛ in peccatum non cadāt indigent adhuc ſpeciali auxilio dei:et ſine illo non poſſent perſiſtere quin caderent in peccatum:et ideo quicūqꝫ iuſti contra tentationes fortes conſiſtunt humili veraciqꝫ confeſſione dicunt cum propheta.anima noſtra ſuſtinet dñm: quoniā adiutor ꝛ protector noſter eſt. Et iterum cum eodem. Dñe deus virtus ſalutis mei obūbraſti ſuper caput meū in die belli. Qui ꝛ alibi ait. Salus autem iuſtorum a dño ꝛ adiutor eorum in tēpore tribulationis. Multa alia adduci poſſent teſtimonia ſanctarū ſcripturarum: ſed iſta ſufficiant. ¶ Contra oīa predicta poteſt argui per argumenta Celeſti ꝛ Pelagij tenentium q homo per libertatem lib.arbi.habita notitia legis qua cognoſcitur quid agendū ꝛ quid vitādum poteſt quodlibet vitare peccatū. Et qꝛ huiꝰ multa argumentā faceret Celeſtinus:ſicut ptꝫ in lib. Aug. de perfectione iu. vbi ſingulare repetit ꝛ ſoluit.oīa tñ paucis radicibus ſuſtentantur:ꝛ ideo ſufficit hic aliqua recitare:quorū ſolutionibus cetera ſimiliter ſoluantur. ¶ Arguit aūt primo ſic.peccatum aut eſt volūtatis aut neceſſitatis. Si neceſſitatis non eſt peccatū.ſi volūtatis igitur vitari poteſt. ¶ Secundo homo debet eſſe ſine peccato. igitur poteſt eſſe ſine peccato. probatur cōſequētia: qꝛ non aliud debet homo qꝫ poteſt. ¶ Tertio preceptū eſt homini eſſe ſine peccato. igitur poteſt eſſe ſine peccato. non enim precipitur quod oīno fieri non poſſet. ¶ Quarto neceſſe eſt cōfiteri hominem:tam omnia que prohibentur poſſe vitare / qꝫ oīa que iubentur poſſe iplere.igitur poſſibile eſt hoīem eſſe ſine peccato.patet cōſequentia:qꝛ non peccatur niſi cum fiunt que prohibentur/aut non fiūt que iubentur. ¶ Quinto ſi homo nō poteſt eſſe ſine peccato. querendū eſt cuius ſit hec culpa. an.ſ.eius/vel alterius. non alterius:vt conſtat:nec etiam eius:quomodo eſt enī culpa eius ſi non eſt qđ eſſe non poteſt. ¶ Sexto oē peccatū deus imputat homini: qꝛ nō eſt peccatū quicquid non imputabitur in peccatū. igitur homo poteſt vitare omne peccatū: alioquin ſibi iputaret iniuſte. ¶ Septimo natura hoīs bona eſt.hoc enī negare nullus niſi marchion/aut manicheus audebit.igitur poſſibile eſt ei carere malo: et per conſequens peccato.

¶ Auctoritatibus etiā arguitur. nam quedā auctoritates exhortātur hoīes ad perfectionē: ſicut illa Saluatoris. Mat.5. Eſtote perfecti ſicut et pater veſter celeſtis perfectus eſt:ꝛ multe alie ſimiles in ſcriptura.non eſt aūt perfectus qui nō eſt ſine peccato/ neqꝫ ad impoſſibile fit exhortatio. ¶ Itē quicūqꝫ eſt ſine macula vtiqꝫ eſt ſine peccato.cū omni peccato aīa maculetur.multi autē ſunt ſine macula.vñ de talibus Dauid ait. Beati imaculati:ꝛ iterum.ero imaculatus cū eo:ꝛ obſeruabo me ab iniquitate mea. Apoſtolus aūt ad Eph.5.elegit nos inquit ante mūdi conſtitutionem:vt eſſemus ſancti ꝛ ſine macula: ꝛ plures alie auctoritates poſſunt adduci. hec ſumpta ſunt ex dictis Celeſti.recitatis in lib. de perfectione iu. Sed preter iſta adducit Pela. vt recitat Aug.in de natura ꝛ gratia.etiā auctoritates alioꝝ catholicorū doctorū.quarum vna eſt Hylarij.d. non enī niſi ſpiritu perfecti ꝛ immortalitate mundati q ſolis mūdis corde diſpoſitū eſt hoc q in deo eſt immortale tenemus. alia eſt Hieronÿ.ſuper illud beati mūdo corde: qm ipſi deū videbunt. inquit Hiero.non arguit conſciētia vlla peccati. ꝛ addit mūdus mūdo corde conſpiciꝛ templū dei. non poteſt eſſe pollutū. Item Hiero.li.ar.nos condidit deus/nec ad virtutē/nec ad vitia neceſſitate trahimur. Alioquin. vbi neceſſitas / nec corona eſt.alia eſt Aug.3.de libe.arbi. dicētis. Quis enī peccat in eo qđ nullo modo caueri poteſt peccatū caueri ergo poteſt a quibuſdā predictoꝝ:ſicut ptꝫ.arguis cōtra cōcluſionem primā primi arti. ꝛ quibuſdā contra ſcdam. ꝛ omnia

Cap.5.

Cap.5.

Cap.38.

Digitized by Google

predicta argumenta ſunt ſimiliter contra duas illas con-
cluſiones articuli ſecundi. ¶ Contra. quas tamen ſpecia
liter videtur poſſe argui: qd ſequitur habitualem gratiā
a deo inutiliter ꝛ ſuperflue hominibus dari: qd non eſt di
cendum. probatur conſequentia. quoniā gratia huiuſmo
di non datur niſi ad hoc vt per eam homo ſit potens age-
re que agenda ſunt: et vitare que ſunt vitāda. Sed ſm di
cta ad neutrum homo eſt potens per ipſam: quinimo alio
dei adiutorio ſeu a deo aliter iuuari indiget. quare ꝛc.
¶ Ad primam concedendum eſt iuxta ſententiam Aug.
Cap. 1. in de perfec. iuſti. ꝙ peccatū eſt voluntatis: et etiā ꝙ pec-
catū vitari poteſt: ſed nō ſequitur. igit̄ vitari poteſt abſqꝫ
auxilio dei: cū auxilio vero dei vtiqꝫ poteſt homo vitare
peccatū. vnde Augu. ibidē. Rn̄demus inquit peccatum
vitari poſſe ſi natura vitiata ſanet̄ gr̄a dei ꝑ Ieſum chri-
ſtū dn̄m noſtrū. Inquātū enim ſana nō eſt inquātū id qd fa
ciēdū eſt aut cecitate nō videt: aut infirmitatē nō implet.
Et in de baptiſmo paruuloꝝ ad Mar. lib. 2. circa princi-
piū. Si a me inqt q̄rat̄ vtrū homo ſine peccato poſſit eſſe
in hac vita confitebor poſſe per dei gratiam et libe. eius
arbi. et infra. Poteſt inquit homo ſi velit eſſe ſine pecca-
to adiutus a deo. poſſet etiā dici ad vnū ſenſum ꝙ pecca-
tū eſt neceſſitatis. videlicet ꝙ homo ex ſe ſine diuino adiu-
torio nō pōt vitare pctm̄: ſ; neceſſe eſt eū nō adiutū pecca
re: ꝛ hac intentione loquens ꝓpheta clamat ad dn̄m. De
neceſſitatib⁹ meis erue me. ¶ Ad ſecūdū eodē modo di-
cēdū ꝙ hō vtiqꝫ debet et poteſt eē etiā ſine pctō: ſed cum
adiutorio: ꝛ non aliter. Et hoc Augu. de perfec. iuſti. pul
Cap. 6. ¶ chre declarat. d. Cum videmus claudū qui ſanari poteſt
recte vtiqꝫ dicimus debet eſſe homo iſte ſine claudicatio-
ne. Et ſi debet poteſt: nec tñ cū vult cōtinuo poteſt: ſed cū
fuerit adhibita curatione ſanatus: ꝛ medicina adiuuerit
voluntatē. hoc fit in interiore homie ꝙ ad peccatum atti-
net tāq̄ eius claudicationem per eius gr̄am qui venit nō
vocare iuſtos: ſed peccatores: qꝛ non eſt opus ſanis medi
cus: ſed male habentibus. ¶ Ad tertium eodē modo di-
dum: ꝙ homo poteſt eſſe ſine peccato: ſ; nō ſine adiutorio
dei. Cui etiam nō precipitur vt ſine adiutorio ſit ſine pec-
cato: ſicut nec vt ſine adiutorio dei bene viuat: vt dictum
eſt in precedenti queſtione. ¶ Poteſt ergo homo eſſe ſine
Cap. 7. peccato ſed cum adiutorio dei: et ideo ſubdit Aug. ꝛ ſtul
tiſſime precipitur homini vt rectis paſſibus ambulet vt
cum ſe nō poſſe ꝓſpexerit ex ſe medicinam requirat que
in interiore homine ad ſanādā peccati claudicationē eſt
gr̄a dei ꝑ Ieſum chriſtū dominū noſtrū. ¶ Ad quartum
dicendum eſt ꝙ vtiqꝫ neceſſe eſt confiteri omnia que iubē
tur implere: ꝛ omnia que ꝓhibētur vitare hominē poſſe:
ſed cum adiutorio diuine gr̄e: et nō aliter: ſicut diffinitio-
nibus conſilioꝝ et auctoritatibus ſacris edocemur: vt in
hac et in ꝑcedenti queſtione patet. Et vt hoc Augu. ſacri
canonis auctoritate cōfirmet. Ad iſtud argumentū rn̄dē
Cap. 12. ¶ do Celeſtino: vbi ſupra ꝑmittit omnē iuſſionem diuinam
in illa vna gn̄aliter ꝯtineri iuſſione qua dictū eſt. Diliges
dominū deū tuū ꝛc. et omnē ꝓhibitionem in illa vna cō-
prehendi: qua dictū eſt non cōcupiſces. Et his ꝑ ſcriptu-
rā declaratis ſubdit. Sed nec quiſq̄ poteſt eſſe cōtinens:
qd pertinet ad non cōcupiſcere: niſi deus det: et charitas
diffuſa eſt in cordibus noſtris non per noſipſos: ſed ſpiri-
tum ſanctum qui datus eſt nobis. ¶ Ad quintum dicen-
dum ꝙ hominem non poſſe eſſe ſine peccato nō eſt culpa:
ſed eſt pena quā habet ex culpa primi parentis qui per li-
berū arbitriū et auxiliū gr̄e qd acceperat: quale etiā qui-
libet alius accepiſſet ſi ipſe non peccaſſet: poterat eſſe ſi-
ne peccato: et quia hec pena eſt pena illius culpe in qua
non ſolum ille: ſed ꝛ omnes ex ipſo futuri peccauerūt ſm
Apoſtolū: ideo peccat quilibet qn̄ nō eſt ſine pctō, hoc eſt
Cap. 14. qn̄ nō vitat ſed cōmittit peccatum: et ideo Aug. vt ſupra.

ad iſtud argumētum reſpōdens. reſpōdem⁹ ait. Ideo ho-
minis eē culpam ꝙ nō eſt ſine peccato: quia ſola hominis
volūtate factum eſt vt ad iſtam neceſſitatem veniret̄ quā
ſola hominis volūtas ſupare non poteſt. ꝛ antea dicit. per
arbitrij libertatem factū eſt vt eſſet homo cum peccato: Cap. [illegible]
ſed iā penalis vitioſitas ſubſecuta ex libertate fecit neceſ-
ſitatem: vnde ad deū fides clamat. de neceſſitatibus meis
educ me: ꝛ paulopoſt ſubdit. ꝙ illa libertas non periſſet ſi
bona ꝑmanſiſſet volūtas: quia vero peccat voluntas ſecu-
ta eſt peccātem peccatum habendi dura neceſſitas.
¶ Ad ſextum reſpondēdum eſt: vt ſupra. ¶ Ad ſeptimū
concedēdum eſt ꝙ natura humana poteſt carere malo: et
ideo ſm ꝙ vbi ſupra dicit Auguſt. ad deum clamamus.
libera nos a malo: qd nō ꝑficitur q̄diu corp⁹ qd corrūpit̄
aggrauat animā. ¶ Ad auctoritates canonis dicendum
ꝙ homo poteſt eſſe ꝑfectus ꝛ ſine peccato ꝛ ſine macula:
ſed per gratiā dei: quod manifeſte etiā innuit auctoritas
allegata apoſtoli. elegit nos vt eſſemus ſancti ꝛ immacu-
lati. loq̄tur enī de electione prede. cuius effect⁹ eſt ſctitas
et puritas noſtra. ¶ Ad auctoritatem Hylarij reſpondit
Auguſt. in de natura ꝛ gratia. ꝛ bene. ꝙ ipſa nō eſt contra Cap. [illegible]
ſentētiam noſtram: cum ipſe nō aliud q̄ hominē poſſe eſſe
mūdo corde teſtetur: qd conceditur: ſ; gratia dei ꝑ ieſum
Chriſtum: ꝛ eodem modo intelligidēda eſt auctoritas pri-
ma Hierony. ſicut in eodē docet Aug. ¶ Ad aliam vero Cap. [illegible]
eiuſdem dicēdum ſm Augu. ibidem. ꝙ ipſa nō eſt contra:
quia loquit̄ de natura qualis ꝑmitus fuit condita: in qua
nulla tunc fuit peccandi neceſſitas: ſed vt ſubdit. Quod
ex vitijs nature nō ex cōditione nature ſit quedā peccādi
neceſſitas audiat hō atqꝫ vt eadē neceſſitas non ſit diſcat
deo dicere: de neceſſitatibus meis educ me: qꝛ et in huiuſ-
modi oratione certamē eſt aduerſus tentatorē de ipſa cō-
tra nos neceſſitate pugnātem. ¶ Ad auctoritatē Augu.
reſpōdebitur cū ſoluetur primū argumētum ꝑme queſtio
nis. Ad illud autē quod arguit̄ cōtra cōcluſiones ſecūdi
arti. dicēdum nō ſequi ꝙ gratia inutiliter vel ſuꝑflue de-
tur: ſicut infirmus oculus nec ſuꝑflue nec inutiliter ſana-
tur: q̄uis etiam ſanus ſine adiutorio lucis videre nō poſ-
ſit: nec ſequit̄ etiam ꝙ in habitualibus gratijs ſit ꝓceſſus
in infinitū: ſicut forſitan quis vellet arguere: quoniā tale
adiutoriū quod vltra habitum gratie neceſſariū dico: nō
eſt aliqd habituale donū cauſatū in aīa: ſed quedā ſpālis
dei aſſiſtētia ſiue de⁹ ipſe ſpāliter aſſiſtēs ꝛ gratis iuuās
ad bn̄ agendū ꝛ volendū et ad nō peccādū: ſiue nō ꝑmittē
do vltra virtutē ab ipſo nobis preſtitā tētari: ſiue faciēdo
nos fortiter ꝛ recte cōtra tētationē pugnare: ſiue alio mo-
do ignoto nobis iuuādo. Et ſi dicat̄ qd ſupra habitū eſt ꝑ
Aug. ꝙ hō pōt vitare pctm̄ ſi natura vitiata ſanet̄ ꝑ gr̄am
dei: ex quo videt̄ ꝙ nō ſit aliud adiutoriū neceſſariū. dicē
dū ꝙ ꝑ illd dictū Aug. nō excludit opportunitatē alteri⁹ Cap. 26
adiutorij ſeu modi iuuandi: q̄nimo alibi expreſſe ponit. ſ.
in de natura ꝛ gr̄a. vt ſtatim patebit. Pōt etiā dici ꝙ per
gratiā qua ſanat̄ natura vitiata nō ſolū intelligit̄ habitus
gr̄e ſanās tanq̄ aīe medicina: ſed ipſe etiā de⁹ gratis aſſi-
ſtens ꝛ ſanās vt medicus ī hoc diſſimilr̄ ſe hn̄s ad medicū
corpalē: ꝙ ſicut dicit Aug. vbi nūc cōmēorauī. Medicus
hō cū ſanauerit hoiem iam de cetero ſuſtētādi elemētis ꝛ
alimentis corporalibus: vt eadē ſanitas apto ſubſidio cō-
ualeſcat: atqꝫ ꝑſiſtat deo dimittit qui prebet iſta in carne
viuentibus: cui⁹ erant etiam illa que dū curaret adhibe-
bat. ipſe autē deus vt ſubdit cū per mediatorē dei ꝛ hoim
hoiem ieſum Chriſtū ſpiritualiter ſanat egrum vel viui-
ficat mortuū. i. viuificat impium. ꝛ cū ad perfectam ſa-
nitatem hoc eſt ad ꝑfectamā vit iuſtitiamqꝫ perduxerit:
non deſerit ſi nō deſerat̄: vt pie ſemper iuſteqꝫ iuuet̄. ſicut
enim oculus corporis etiā pleniſſime ſanus niſi candore
lucis adiuuet̄ non poteſt cernere: ſic ꝛ homo etiā ꝑfectiſſi

Digitized by Google

me iuſtificatus niſi eterna luce iuſtitie diuinitus adiuue tur recte nõ põt viuere. Sanat ergo deus non ſolũ vt de leat qđ peccauimus:ſed vt pſtet etiã ne peccem⁹:ꝛ ex iſta auctoritate.ptʒ ꝙ etiã habẽs grãm illã habitualẽ adhuc indiget diuino adiutorio vt nõ peccet et recte viuat. Ne mo eñ pfecte iuſtificat⁹ eſt nõ habẽs huiuſmodi habitũ grẽ ꝛ talẽ adhuc dicit diuio auxilio adiutorioqꝫ idigere. ¶ Ad pͥmũ pͥncipale.q.rñdeo negando ↄñtiam:nec valet ꝓbatio:qm̃ nõ ſequit̃.peccatũ põt caueri .igit̃ põt caue ri abſqꝫ ſpeciali auxilio dei:ſicut etiam nõ ſequit̃.homo poteſt mereri et beatificari.igitur poteſt mereri et beatifi cari abſqꝫ ſpeciali auxilio dei. nam antecedens eſt verũ: et conſequens falſum dupliciter ꝛ erroneum. Augu. vero in ꝟbis intelligit pctm̃ poſſe caueri deo iuuãte vt cauea tur:vnde de natura ꝛ grã,rñdens Pelagio in ſui erroris

Cap̄.67. fauorẽ pͥdictã Aug.auctoritatẽ allegãti.peccatũ inquit põt caueri:ſed opitulãte illo q̃ nõ põt falli:ꝛ ideo vt pͥmi ſit in hoc adiutoriũ poſtulam⁹ dicẽtes.ne nos inferas in tẽtationẽ:ꝛ paulo ĩfra.duobus inquit modis etiã in cor pore cauet̃ morbi malũ:ꝛ vt non accidat:et vt ſi acciderit cito ſanet vt non accidat:caueamus dicendo:ne nos in feras in tẽtationem:vt cito ſanetur caueamus dicẽdo.di mitte nobis debita noſtra . ¶ Ad ſecundum neganda eſt etiã ↄſequẽtia:nec valet ꝓbatio:qm̃ nõ dico ꝙ homo non põt vitare pctm̃ ſicut ꝓ fundamẽto aſſumit ꝓbatio illa: ſed dico ꝙ nõ poteſt abſqꝫ auxilio dei:cũ illo aũt poteſt:ꝛ ideo nõ neceſſitate ſimpliciter loquẽdo:ſed volũtarie pec cat cũ peccat. ¶ Sed vt interius gradiamur:pone ꝙ ali cui homini vltra naturalia bona ipſius: ꝛ gñalẽ influẽtiã dei nullũ adiutoriũ a deo ↄferat̃ ad bñ agẽdũ ſiue ad nõ peccãdũ:nunquid iſte poterit pͨceptũ iplere ꝛ noxie tẽta tioni inſurgẽti reſiſtere:aut neceſſario ↄſentiet tẽtationi: ꝛ trãſgrediet̃ pͨceptũ.ſi dicat̃ pͥmũ recedit̃ a ſententia ſu pra poſita.ſi ſecundum nõ igitur libere:ſed de neceſſitate trãſgrediet̃ pͨceptũ ꝛ tẽtationi conſentiet.ꝛ p ↄñs non pec cabit:qꝛ omne peccatum voluntarium vt pͥus arguebat̃. ¶ Rñdeo dicẽdũ:iuxta dictũ Aug.ſupius in rñſione ad quintã obiectionẽ allegatũ ꝛ alia plura ibidẽ ꝛ alibi con tra Pelagianos in plurib⁹ locis:ac etiam in pͥmo retrac. Qꝛ ille vtiqꝫ ſic cõſtitutus de neceſſitate trãſgrediet̃ pre ceptũ ꝛ tẽtationi ſuccũbet:nec tñ talis neceſſitas cum ſit pena illius culpe in qua peccauimus oẽs: ꝛ cuius rei ſu mus ꝓ quaqꝫ iuſte pena luimus eũ a pctõ excuſabit:ſicut etiã dicebat̃ in ſolutiõe tertij argumẽti pͥncipalis prece

Cap̄.16. dẽtis queſtionis. hoc confirmat̃ p illud Aug. de pfectiõe iu.peccatum eſt cum vel non eſt charitas que eſſe debet: vel minor eſt q̃ꝫ debet eſſe:ſiue hoc vitari volũtate poſſit: ſiue non poſſit:qꝛ ſi põt preſens voluntas hoc facit.ſi aũt non põt pͤterita voluntas hoc fecit.ſ.pͥmi hominis. Et tñ vitari põt nõ qñ volũtas ſupba laudatur: ſed qñ humilis adiuuat̃. Et vlterius dicẽdũ:ꝙ ꝓpter huiuſmodi neceſſi tatem nõ fit:quin illud peccatum ſit volũtarium: quoniã adhuc a ſciente ꝛ non coacto cõmittit̃ que ſufficiũt ad ra

Cap̄.13. tionem voluntarij: vt innuit Augu.pͥmo retrac.vel aliter

Cap̄.15. ſm eũdem ibidem dicendum ꝙ peccatum dicitur volun tarium vel in opere vel origine.hoc ſecũdo modo ſaltem pctã illius adhuc eſſent voluntaria. Primus enim homo voluntarie peccat cuius alioꝝ in nobis penas illius con ſequentium initium origo fuit:ſi dicat̃ ꝙ ſic eſſe volunta rium non ſufficit ad rõnẽ peti.ſed vltra hoc requiritur ꝙ ſic ſit voluntariũ ꝙ vitari poſſit.hoc ꝓbat̃ ex diffinitione peti quã Aug.ponit in de duab⁹ aiab⁹ dicẽs.peccatũ eſt volũtas retinẽdi vel ↄſequẽdi qđ iuſtitia vetat: ꝛ vnde li berũ eſt abſtinere rñdendũ eſt ſm eũdẽ pͥmo retrac.ꝙ ibi

Cap̄.15. diffinitũ eſt pctm̃ ꝙ tñmõ pctm̃ eſt:nõ qđ etiã pena peti. Et de tali etiã pctõ:qđ.ſ.nõ eſt pena peti ipſe ibidẽ dicit

Cap̄.13. intelligẽdũ eſſe dictũ ſuũ de vera religione in ↄtrariũ al legatũ.nũc aũt talia ſunt etiã pena peti.peti.ſ.illius pͥmi hoĩs in cuius pctõ oẽs peccauimus. ¶ Ad ↄfirmatiõem dicendum ꝙ illa verba vera ſunt:ſed non iuuãt ꝓpoſitũ: quoniã in pͥmo homine ante pctm̃ ſuũ ſi fuiſſet neceſſitas talis:qꝛ illa nõ fuiſſet pena peti vtiqꝫ illũ excuſaſſet a pec cato:in nobis vero non excuſat: qꝛ pena eſt ex pctõ proue niens:vt ſuperius eſt ſepe dictum.

¶ Diſtinctionis.xxix. Queſtio Prima.

CIrca diſtin.29.in qua Magiſter inquirit. vtrum homo ãte pctm̃ egũerit grã ope rãte ꝛ cooperãte. Quero vtrum homo ante pctm̃ per libe.arbi.ꝛ ſue nature vires pͨciſe abſqꝫ alio adiutorio dei fuerit ſufficiẽs ad agẽdũ aliquẽ actũ moraliter bo nũ ſeu vere rectũ vel virtuoſum. Et arguo pͥmo ꝙ ſic auctoritate ſcripture.ſ.in eccleſiaſtico. dicentis. Deus ab initio cõſti Cap̄.15.
tuit hominẽ ꝛ reliquit illũ in manu ↄſilij ſui.adiecit man data ꝛ pͨcepta ſua ꝛc̃. Quid eſt ꝙ vt dicit Augu.hypoſt. rñſione tertia. Reliqͭt illũ in manu ↄſilij:vbi dimiſit illũ in poteſtate libe.arbi.ſui. In manu enim poſſibilitas intelli git̃:ſed nõ diceret̃ reliquit in poteſtate arbitrij ad facien dum.ſ.dei mãdata:niſi ex ſe abſqꝫ adiutorio dei ſufficiẽs fuiſſet ad illa implenda:ꝛ p conſequẽs ad agendu m ope ra recta moraliter ꝛ virtuoſa.

Ad oppoſitum arguitur auctoritate Magi ſtri hic dicẽtis. Egebat itaqꝫ homo grã non vt liberaret volũtatem ſuã que peti ſerua non fuerat : ſed vt pͥpararet ad volẽdũ efficaciter bonum qđ p ſe non poterat . Ex his patet ꝓpoſitũ:qm̃ ſi per ſe nõ poterat efficaciter velle bonũ.igit̃ non p ſe ſufficiebat ad agẽdum actũ aliquẽ moraliter bonum. Cum omnis talis actus ſit volitio boni vel ex ipſa procedens.

In iſta queſtione erũt articuli duo. In pri mo iuxta titulũ queſtiõis inquiret̃ de poteſtate pͥmi hominis ante ſuum lapſum ad bonum faciendum . In ſecundo inquiretur de poteſtate eiuſdem ad bonum poſt lapſum : et ſimiliter de poteſtate alioꝝ hominum ex ipſo naturaliter deſcẽdentiũ. Et hoc propter quedã dicta per quẽdã venerabilẽ Magiſtrũ cõ tra aliqua per me poſita ſupra in pͥma queſtione ſup.26. diſt.huius ſecundi.

Quantum ad primum articulum pͥmitto iuxta cõmune dictũ ꝙ adiutorium dei du pliciter capi poteſt . Vno modo pro adiutorio generalis influentie:quo.ſ.dicit̃ adiuuare generaliter omne agens cauſatum in omni ſua actione. Alio modo modo ꝓ adiu torio aſſiſtentie ſeu influẽtie ſpecialis quo ſpecialiter ali qua agentia iuuat ꝛ non omnia:ꝛ ad aliquas actiones:et non ad omnes:qđ etiã conſueuit vocari adiutorium grẽ extendendo nomen grẽ ad omnẽ eius gratuitã ꝛ ſpecialẽ oppitulationem:ſiue ipſe ĩmediate p ſeipſum ſiue mediã te aliquo dono ſuo oppituletur ad agendum.hoc premiſ ſo pono cõcluſiones tres. ¶ Prima eſt.ꝙ pͥmus homo.ſ. Adã ante ſuum lapſum non fuit ſufficiens p ſuas vires ſi ne auxilio generalis influẽtie dei agere aliquem bonum actum.hec concluſio cõmuniter a catholicis doctoribus conceditur:ꝛ ideo ꝓ eius ꝓbatione ſufficiat ꝓ nunc au ctoritas Apoſtoli Actuum. 17. dicẽtis. In ipſo.ſ. deo vi Cap̄.17.
uimus.mouemur et ſumus:per quẽ docemur ꝙ nos non poſſumus ſine ipſo viuere.ſ. vite operatiões exercere nec moueri:nec etiam eſſe : ſed ad quodlibet horum nobis eſt neceſſaria influentia eius:quapropter ſi ipſe nõ influeret

Digitized by Google

ad eſſe noſtrum nos non eſſemus: et ſi influeret ad eſſe et
non ad operari ſic vtiqꝫ eſſemus: ꝙ nihil tamē oꝑaremur:
ſicut cōtingit de igne in reſpectu ad tres pueros in cami-
Cap. 3. no ignis exiſtentes: vt legiᷓ Dan. 3. Confirmaᷓ iſtud ꝑ au-
Cap. 14. ctoritatē Aug. 4. ſup Gen. exponētis p̄dicta Apoſtoli
verba ſic. Cum enim aliud ſimus q̄ ipſe: non ob aliud in
illo ſumus: niſi q: id oꝑaᷓ: et hoc eſt opus eius quo conti-
net omnia: et quo eius ſapientia ꝑtendit a fine vſqꝫ in finē
fortiter et diſponit omnia ſuauiter: ꝑ quā diſpoſitiōem in
illo viuim⁹ mouemur ⁊ ſumus: vnde colligitur ꝙ ſi opus
ſuum a rebus ſubtraxerit nec viuemus nec mouebimur
nec erimus. claret igitur nec vno quidem die ceſſaſſe deū
ab ope regēdi que creauit ne motus ſuos naturales qui-
bus aguntur atqꝫ vegetātur vt omnino vere ſint ⁊ in eo ꝙ
ſunt ꝓ ſuo queqꝫ genere maneāt ilico amitterēt ⁊ eſſe ali-
quid omnino deſinerēt ſi eis ſubtraheretur motus ille ſa-
piētie dei quo diſponit omnia ſuauiter. hoc autem opus
et hic motus eſt quā vocamus influētiā generalem: quo
ſubtracto vtiqꝫ: vt ait. Cetere res ꝑderēt motus ſuos: nec
poteſt dici hoc dictū habuiſſe veritatē tm̄ poſt hominis
lapſum: cū etiā de ipſis angelis ſctis q̄ nūq̄ peccauerunt
nec vllius alterius peccati reatu obſtricti ſunt idē dicat
Cap. 23. infra lib. 9. ¶ Ad hoc etiā faciūt plura dicta in p̄mo lib.
diſt. 45. ¶ Secunda ꝯcluſio eſt. ꝙ Adā ante lapſum non
fuit ꝑ ſuas vires naturales p̄ciſe etiā cū dei generali in-
fluentia ſufficiēs ad agendū aliquē actū moraliter bonū
ſeu vere virtuoſum: quinimmo vltra predicta fuit ſibi ne-
ceſſarium aliud dei auxilium ſpeciale. ¶ Hanc ꝓbo p̄i-
Cap. 47. mo ex auctoritate vna Augu. de cor. et gratia. d. ſic. Iſtā
grām nō habuit homo p̄mus qui nūq̄ malus eēt cū libe.
arbi. bonus eſſe non poſſet: ſed ea tm̄ per libe. arbi. deſere-
re poſſet: nec ipſum ergo deus eſſe voluit ſine ſua grā: quē
reliquit in eius libe. arbi. qm̄ lib. arbi. ad malum ſufficit.
ad bonū aūt parum eſt niſi adiuuetᷓ ab oīpotēte bono: qđ
adiutoriū ſi homo ille ꝑ liberū non deſeruiſſet arbitrium
ſemꝑ eſſet bonus: ſed deſeruit ⁊ deſert⁹ eſt. Ex hac aucto
ritate ꝓbaᷓ ꝓpoſitum p̄mo ſic. Adā non poterat ſine grā
quā accepat etiā cum libe. arbi. eſſe bonus. igiᷓ non pote
rat ꝑ ſuas vires naturales ſine ſpeciali dei adiutorio eſſe
virtuoſus. igiᷓ nec agere actum virtuoſum vel moraliter
bonū. añs daᷓ ab Aug. in auctoritate p̄dicta. ꝯñtia ꝓba-
tur: q: illa grā quā accepat vtiqꝫ erat ſpeciale adiutoriū
diſtinctū a ſuis naturalibus viribus: qđ ptꝫ. tū q: ſine ipā
eſſe poterat ſuū libe. arbi. et cetere vires naturales: ſicut
innuit Aug. cum ait. ſine qua etiā cum libe. arbi. ⁊c̄. tum
q: de facto illā ꝑdidit: ſicut ſignat Augu. cū dicit. ſed de-
ſeruit ⁊ deſertus eſt: nec tm̄ ꝑdidit vim aliquā naturalē: li-
cet fuerit in naturalibus vulneratus. Secundo ſic. libe.
arbi. ad malum ſufficit. ad bonum aūt parū eſt: niſi adiu-
uetᷓ ab omnipotente bono. vt dicit Augu. et ibi loquiᷓ de
libe. arbi. quale fuit in primo hoīe ante petm̄: vt clarum
eſt. tali igitur adiutorio indigebat libe. arbi. Ade ad fa-
ciendum bonum quali non indigebat ad faciendum ma-
lum. igitur adiutorio aliquo ſpeciali indigebat ad facien
dum bonum: ⁊ loquor ſemper de bono virtuoſo. ꝯñtia pa
tet: qm̄ ad male faciendum non ſuffeciſſet ſine influentia
generali. ¶ Sed contra hoc qđ dictum eſt. illud adiuto-
rium datum primo homini fuiſſe aliquid diſtinctum a li
bero eius arbitrio: et a naturalibus viribus videᷓ eſſe in-
tentio Magiſtri lib. 2. diſt. 24. ſic dicentis. Hoc ꝯſiderā-
dum eſt ꝙ fuerit illud adiutoriū homini datū in creatio-
ne quo poterat manere ſi vellet. et reſpondet. illud vtiqꝫ
fuerat libertas arbitrij ab omni labe et corruptela lumi-
nis atqꝫ voluntatis rectitudo ⁊ omnium naturalium po-
tentiarum anime ſinceritas atqꝫ viuacitas: ex quib⁹ ver-
bis videtur haberi ꝙ illud adiutorium non erat res ali-
qua libe. arbi. ſuꝑaddita. ſed erat ipſum met tm̄ libe. arbi.
nundum corruptū / vel vitiatum: ⁊ alie naturales vires il-
leſe ⁊ ſane: ac per hoc ſi per lib. ar. cum tali adiutorio po-
terat Adam bene agere. ſequitur ꝙ per ſuas vires natu-
rales p̄ciſe ſine alio adiutorio ſpeciali poterat facere actū
moraliter bonū. ¶ Ad hoc dicendū ꝙ iſtud dictū Magi-
ſtri ſic intelligendū non cōuenit dicto Aug. iam allegato:
qđ ptꝫ. tum q: loquēs de li. ar. primi hoīs ante peccatū: qđ
vtiqꝫ conſtat tūc fuiſſe incorruptū ⁊ nō vitiatū. dicit illud
parū eſſe ad bonū niſi adiuuetur ab oīpotēte bono. igitur
vltra arbitriū illeſum ⁊ nō vitiatū habebat adiutoriū. qđ
quidē erat ipm̄ li. ar. alioquin ipm̄ ſolū lib. ar. qđ habebat
non erat parū ad bonū: ſed ſufficiēs ſine indigētia adiuto
rij. cuius oppoſitū dicit Aug. tum q: ſi illud adiutoriū nō
eſt niſi ipſum li. ar. incorruptū: cum tale ꝑfecto eſſet li. ar.
Ade ante peccatum. ſequitur ꝙ ſicut per ſeipſum ſufficie
bat homini ad malū: ita per ſeipm̄ ſufficiebat ad bonū. nā
ipſum vtiqꝫ cum illo adiutorio ſufficiebat ad bonū. vnde
Aug. dicit. ꝙ adiutoriū ſi non deſeruiſſet ſemper eſſet bo-
nus: ⁊ paulo poſt ſubdit. tale quippe erat adiutoriū ꝙ de-
ſereret cum vellet et in quo permaneret ſi vellet: ſed iſtud
contradicit Aug dicē. de li. ar. Ade. li. arbi. ad malū ſuffi
cit ad bonum aūt parum eſt ⁊c̄. nec poteſt dici ꝙ Aug. lo-
quitur de li. ar. Ade poſt peccatum: qđ tunc vtiqꝫ leſum ⁊
corruptū fuit. nam ipſe vult ꝓbare ꝙ primo homini fuit
neceſſariū adiutoriū illud: vt perſeuerare poſſet in bona
volūtate in qua creatus erat: vnde paulo poſt ſubdit. tūc
ergo dederat deus homini bonā voluntatē in illa quippe
euꝫ fecerat q̄ fecerat rectū dederat adiutoriū ſine quo in
ea nō poſſet permanere ſi vellet. ad illud aūt ꝓbandū aſſu
mit ꝙ li. ar. ad malū ſufficit. ad bonū autē parū eſt niſi ad-
iuuetur: qđ quidē nihil penitus ſeruiret ꝓpoſito niſi intel
ligeretur de libe. arbi. incorrupto et non vitiato quale ha-
bebat Adam ante peccatū. Ergo vel dicto magiſtri nō eſt
aſſentiendū in hac parte: qđ ⁊ quidā aperte affirmant / vel
intelligēdum eſt in verbis illis magiſtri recitatis non eſſe
cōpletam reſponſionē eius: ſed adhuc pēdere ex littera i-
mediate ſequēte que talis eſt. li. ar. eſt facultas rōnis ⁊ vo
luntatis qua bonū eligitur gratia aſſiſtēte / vel malū eadē
deſiſtēte: ⁊ poſt pauca: qđ bonū eſt inquit niſi gratia addi
ta non eligit. malū vero per ſe eligit: ⁊ tūc eius ſentētia cō
ſona eſt verbis Augu. preallegatis ⁊ alijs ꝓxime allegan-
dis: ⁊ concediᷓ Adā habuiſſe adiutoriū preter ſuū lib. ar.
naturale illeſum ⁊ incorruptū. hoc etiā cōuenit ſententie
magiſtri met ibidē paulo precedēti: vnde in fine primi ca-
pituli eiuſdē. d. ait. his teſtimonijs euidēter mōſtratur ꝙ
homo rectitudinē ⁊ bonā voluntatē in creatione accepit /
atqꝫ auxiliū quo ſtare poterat: alioquin non ſua culpa ce-
cidiſſet: in quibus ſatis apparet cum aſſerere in creatiōe
vltra rectitudinem illā naturalē fuiſſe datū homini adiu
toriū quo poterat ſtare. ¶ Secundo ad concluſionē prin
cipaliter arguo ſic. Si Adam ante peccatuꝫ potuiſſet per
ſuas vires natuturales preciſe agere actum moraliter bo
num ipſe potuiſſet facere ſe de non bono bonum. poſito ꝙ
aliqñ fuiſſet ſine omni actu volūtatis cū ſuis tm̄ naturali
bus / aut de bono meliorē deo illū nō ſpecialiter adiuuan-
te. ptꝫ ꝯña. qm̄ qñcūqꝫ quis agit actum moraliter bonum
ſi non erat bonus / nec malus fit bonus: et ſi erat bonus fit
melior: ſed conſequens eſt falſum: q: ſi Adam hoc potuiſ-
ſet: id etiam potuiſſent angeli boni: quod eſt contra Aug.
12. de ciui. dei. vbi ait ſic. ſi boni angeli fuerunt prius ſine Cap. 9.
bona voluntate eāqꝫ in ſe ipſi deo non operante fecerunt.
ergo meliores a ſeipſis / q̄ ab illo facti ſunt. abſit. Sequi-
tur. aut ſi non potuerunt ſeipſos facere meliores / q̄ eos il
le fecerat quo nemo melius quicq̄ facit profecto et bonā
voluntatem qua meliores eſſent niſi operante adiutorio
creatoris habere non poſſent. Ex quibus etiā verbis pro-
batur conſequētia ipſa facta: nec poteſt dici ꝙ Auguſti.

Digitized by Google

intelligat de adiutorio influentie generalis tñ: quoniam tunc ſimiliter eſſet dicendum ꝙ angeli non potuerũt deo non operante in ſe facere malam voluntatem: aut per ſe fieri mali: quod nullus vſus ſanctorum admittit. ¶ Preterea. Non ſimiliter poſſe dici docet eccl'ia. extra de ſum. trini. ⁊ fide catho. c. firmiter dicens diabolus et alijs demones a deo quidem natura creati ſunt boni: et ipſi per ſe facti ſunt mali. ¶ Tertio. ſi Adam potuit ⁊c̃. igitur potuit per ſolas vires ſuas naturales ſeruare diuinum mãdatum et diaboli tẽtationi reſiſtere ⁊ in rectitudine iuſticie in quo factus erat permanere. patet: quia tẽtãte diabolo potuit velle propter deum non comedere: et ſic contra quãlibet tẽtationem potuit habere actum bonũ moraliter: ac per hoc manere in ſua rectitudine et non cadere: ſed conſequens eſt expreſſe contra Augu. d. de natura
Cap.47. et gratia. ꝙ eius libe. arbi. per gratiam ſibi primo datam adiuuabatur vt ſine hoc adiutorio in bono non maneret: et iterum ꝙ deus dederat adiutorium ſine quo etiã cum libe. arbi. non poſſet eſſe bonus nec in bona voluntate ma
Cap.49. nere: vt proxime licet ſparſim allegatum eſt. Et inſuper inquit. Si hoc adiutorium vel angelo vel homini cũ primum facti ſunt defuiſſet: quoniam nõ talis natura facta erat vt ſine diuino adiutorio poſſet manere ſi vellet non vtiqꝫ ſua culpa cecidiſſet: adiutorium quippe defuiſſet ſine quo manere non poſſet. Nunc autem quibus deeſt tale adiutorium iam pena peccati eſt: quibus autem datur ſm gratiam datur non ſm debitum. Expreſſa eſt aucto
Cap.106. ritas nec explicari indiget nec applicari. Item in enchi. loquens de ſtatu hominis ante peccatum. ait. Et ſi peccatum in ſolo libe. arbi. conſtitutum eſſet. non tamen iuſticie retinende ſufficiebat libe. arbi. niſi participatione immutabilis boni diuinũ adiutorium pberetur: ſicut enim mori eſt in poteſtate hominis cum velit: et nemo eſt: quin ſeipſum vt nihil aliud dicam vel non veſcendo poſſit occidere. Ad tenendum vero vitam voluntas non ſatis eſt ſi adiutoria ſiue alimentorum ſiue quorũcũqꝫ tutaminum deſunt. ſic homo in paradiſo ad ſe occidendum relinquẽdo iuſtitiam idoneus erat per voluntatem: vt autẽ ab eo teneretur vita iuſtitie parum erat velle niſi cũ ille qui fe
Cap.27. cerat adiuuaret. Item. 14. de ciui. dei. ait. Cur non permitteret deus vt ab illo. ſ. malo angelo homo qui rectus hoc eſt bone voluntatis creatus fuerat tentaretur: quandoquidem ſic erat inſtitutus vt ſi de adiutorio dei fideret bonus homo malum angelum vinceret. Si autem creatorem atqꝫ adiutorem deum ſuperbe ſibi placendo deſereret vinceretur meritum bonum habens in adiuta diuinitus volũtate recta. malũ vero in deſerẽdo deũ voluntate pꝰuerſa: qꝛ et ipſum cõfidere de adiutorio dei: nõ quidẽ poſſet ſine adiutorio dei: nec tñ ideo ab his diuine gr̃e beneficijs ſibi placendo recedere non habebat in poteſtate. Ex his habeẗ expꝛ̃ſſe: ꝙ Adã vtiqꝫ fidẽs de adiutorio dei poterat vincere tẽtatorem: ⁊ ꝑ hoc innuit ꝙ nõ aliter poſſet. fidere autẽ non poterat ſine adiutorio dei: ⁊ per conſequens nec ſine eius adiutorio vincere. Rurſus imediate ſubiũgit. nã ſicut in hac carne viuere ſine adiumentis alimentorum in poteſtate non eſt. non autem in ea viuere in poteſtate eſt: qđ faciunt qui ſeipſos necant: ita bene viuere ſine adiutorio dei: etiã in paradiſo nõ erat in poteſtate. erat autẽ in poteſtate male viuere. Ex his auctoritatibꝰ clare puto patere illud ↄ̃ñs eſſe falſum quoad ſingulas eius partes: ⁊ cõcluſionẽ etiã ipſam eſſe verã: nec põt hic valere fuga de adiutorio generalis influentie: cum cõſtet ꝙ nec etiã male viuere homo ſine tali adiutorio potuiſſet. loquiẗ igitur de adiutorio ſpeciali. Ex hac ↄcluſione ego infero ↄcluſionẽ ꝓ me alias poſitã etiã ſupra diſt. 26. videlicet ꝙ homo in p̃ſenti ſtatu dei etiã g̃nali influẽtia ſtãte nõ põt ſine ſp̃ali dei auxilio agere actũ aliquẽ bonum: loquendo de actu moraliter bono: vt tunc fuit expoſitum. probatur ſic. Adam ante peccatũ ſuum nõ potuit ex ſuis viribus naturalibꝰ ſine alio dei auxilio preter influẽtiam eius generalẽ agere aliquẽ actum moraliter bonũ. igitur nec homo ꝑ preſenti ⁊c̃. antecedens ꝓbatum eſt. cõſequẽtia patet ex eo ꝙ lib. ar. hominis nũc non eſt potentius ad bene agẽdum: nec etiam aliqua alia vis naturalis humana q̃ꝫ fuit in Adam ante peccatũ: ſed minus: cum propter illius peccatũ cuiuſlibet ex eo naturaliter deſcẽdentis liberum arbitriũ ſit vulneratũ ⁊ infirmũ: vt declarauit nobis Saluator in parabola ſauciati: ⁊ cõfitetur cõmuniter tota doctrina ſanctorũ. Hãc ↄcluſionẽ in ſe licet etiã tũc multipliciter ꝓbauerim ad maiorem v̾itatis declarationem volo adhuc ex quibuſdã alijs fundamẽtꝫ catholicis confirmare. ⁊ primo quidẽ ex aliquibꝰ regulis circa materiam iſtã per Celeſtinũ primũ papã poſitã ex declarationibus ſummoꝝ pontificũ predeceſſoꝝ ſuoꝝ et africanoꝝ conciliorũ: vt ipſe teſtaẗ: formatis in oĩbus fidelibus ꝓpoſitis vt ex eis tanq̃ꝫ ex p̃ncipijs in his que ad hãc materiã ſpectãt ↄſequẽter dicẽdis ſalubriter reguleñ. ipſe ſiqdem ſm ꝙ pꝫ ex libro conciliorũ eccleſie per beatũ Iſidorum recolectoꝝ in ſua decretali epiſtola quam ꝓpter aliquos: qui poſt dãnationem Pelagij et Celeſtini: ac mortẽ beatiſſimi Aug. preſumebãt in ꝑtibus galliarum aliqualiter fauere pelagianis erroribꝰ: et Auguſt. tanq̃ꝫ in improbãdo illos exceſſerit neceſſariũ modũ detrahere: ſicut predictus papa reſolutione ſcti Proſperi ⁊ Hylarij epiſcopi arelaten. acceperat: deſtinauit ad vniuerſos ep̃os galliarum: p̃miſſis p̃mo epiſcopoꝝ increpatione: qui taliũ diſputationibꝰ nõ obſiſtebãt: ac mirabili cõmẽdatione b̃tiſſimi Aug. de vniuerſali ⁊ cõtinuata ſemꝑ ſinceritate catholice fidei ⁊ excellẽtia ſapiẽtie ⁊ vite ſanctitate: iter cetera que ſequunẗ. ait ſic. Ut ergo plenius qui in aliquo dubitãt inſtruãtur: cõſtitutiones ſanctoꝝ patrũ compẽdioſo manifeſtemꝰ indiculo: ꝙ ſi quis nõ nimiũ eſt contẽtioſus agnoſcat omniũ diſputationũ cõnexionem ex hac ſubditarum breuitate pẽdere. nullãqꝫ ſibi ↄtradictionis ſupeſſe rõnẽ: ſi cum catholicis credat ⁊ dicat. In preuaricatione Ade omnes hoĩes naturalẽ impoſſibilitatem ⁊ innocentiã ꝑdidiſſe: ⁊ neminẽ de ꝓfundo illius ruine ꝑ lib. ar. poſſe ↄſurgere: niſi eũ gratia dei miſerãtis erexerit. hec eſt prima regula quã ipſe trahit: vt mox oſtẽdit ex epiſtola Innocẽtij primi ad cartaginẽſe concilium. Ex hac regula ſic cõcludo ꝓpoſitum. ſi in hoc ſtatu hoĩes poſſunt ex ſuis naturalibus viribus ſine ſpeciali adiutorio dei agere bonum moraliter: nõ omnes hoĩes in preuaricatione Ade ꝑdiderũt poſſibilitatẽ naturalem bene agẽdi: cuius oppoſitũ tradit ca nõ predictus: quẽ de poſſibilitate naturali ad bene agẽdum intelligi debere quilibet nõ nimis cõtẽtioſus ſtatim fatebitur. cõſequẽtia ꝓbatur ex eo ꝙ dato antecedẽte nõ poteſt aſſignari quã naturalẽ poſſibilitatẽ hoĩes in Ade preuaricatione ꝑdiderint. nõ enim dici poteſt ꝙ poſſibilitatem naturalẽ ad agẽdũ bene meritorie: quoniã nec ipſe Adam ſm cõem olm doctorũ cõceſſionem potuit ex ſuis viribꝰ naturalibꝰ ſine adiutorio gr̃e quicq̃ꝫ agere meritorie: et ꝑ conſequẽs nec nos eiꝰ peccato talẽ naturalẽ poſſibilitatẽ ꝑdidimus: qꝛ nec talẽ ſi ille nõ peccaſſet habuiſſemus: ſicut etiã ipſe nõ habuit. ¶ Sed forſitan ex eadem auctoritate ingeret quis michi difficultatẽ et queret. quã ego naturalẽ poſſibilitatẽ dicã hoĩes in Ade p̃uaricatiõe perdidiſſe: qui inquio ipſum nõ potuiſſe ſine ſp̃ali auxilio dei: vel bene moraliter agere. ¶ Reſpõdeo ꝙ poſſibilitas naturalis Ade ad bene agendum fuit ante peccatũ talis: ꝙ ipſe ꝑ liberũ arbitriũ ſuaſqꝫ vires naturales cũ adiutorio habitualis gratie ſuis naturalibus addite ſufficiebat ſine alio ſpeciali auxilio dei agere bene moraliter: ſicut patebit in ſequẽti concluſione: ⁊ ſuppoſito ꝙ habuerit gr̃am

gratū facientē potuit etiā agere meritorie. Nunc autem
ꝓpter illius preuaricationem infirmatis naturalibus vi-
ribus hominis ⁊ vulnerato libe.arbi.nemo per ſuas vires
etiā cū habitualibus donis ſimilibus donis datis Ade
ſufficit ſine dei auxilio ſpeciali agere quicq̄ bene mora-
liter:ſed eſt adhuc aliud auxiliū ſpeciale ſibi neceſſariū.
ſcʒ ꝙ deus moueat volūtatē eius faciendo eā bn̄ velle:et
ꝯſequēter bn̄ opari ⁊ pficere:qḋ bn̄ voluerit ſicut alias in
diſt.26.dixi. Ex quo vtriq̄ȝ patet ꝙ quā ipſe Adā habuit
et ſi nō peccaſſet nos etiā habuiſſemus poſſibilitatem na
turalē pdidimus. ⸿ Aliā regulā ſubdit ſic.qḋ nemo niſi
Cap.7. per Chriſtum libero bene vtatur arbitrio:et ſumit eā ex
epiſtola memorati pape Inno.ad Milenitanū conciliū.
ex hac ſic nemo ſine ſpeciali adiutorio dei bn̄ vtitur libe.
arbi.igitur nemo ſine ſpeciali dei auxilio agit bene mora-
liter.patet ꝯſequētia.nā agere bn̄ moraliter:vt in ꝓpoſi-
to capio ⁊ alias poſui:eſt agere conformiter recte rationi
ſm oēs circūſtātias reqſitas ad hoc ꝙ actus ſit vere vir-
tuoſus.nullus aūt diceret quin ſic agēs bene vtatur libe.
arbi.añs patet.nā cū ait Papa.niſi p Chriſtū non eſt du-
biū quin velit ſignificare ſpeciale illud auxilium:⁊ nō tm̄
generalē influētiā qua cōmuniter fidelib⁹ ⁊ infidelib⁹ bo
nis ⁊ prauis hominibus:⁊ brutis et inſenſatis arboribus
auxiliū pbet. ⸿ Tertia eſt talis.ꝙ ita deus in cordib⁹
Cap.9. hominum atq̄ȝ in ipō libe.arbi.operetur vt ſctā cogitatio
piū conſiliū:omniſq̄ȝ motus bone voluntatis ex deo ſit:q̄ꝛ
p illū aliquid boni poſſumus ſine quo nihil poſſum⁹:quā
ꝯfirmat auctoritate alterius Pape.ſ.Zozimi q̄ vt ſubdit.
Cum ad totius orbis epōs de diuine grē oppitulatiōe lo-
queref. Quō ergo aut tēpus interuenit quo eius nō egea-
mus auxilio. In oībus igiꝭ actib⁹ cauſis cogitationib⁹
motib⁹ adiutor ⁊ ꝓtector orādus eſt. Supbū eſt enim vt
quicq̄ȝ ſibi humana natura pſumat. Et ad hāc muniēdā
ſentētiā plures ſubdit auctoritates Apoſtoli:inter quas
iſte ſunt. Gratia dei ſum id qḋ ſum. Et plures oīb⁹ labo-
raui non ego:ſed grā dei mecū:p quas et p id qḋ interpo-
ſuit.ſ.cum de diuine grē oppitulatione loqueretur patet
ſcripturarū morē ſciētibus:⁊ eas non cōtētioſe interpre-
tātibus:ꝙ hic de auxilio ſpeciali et non tm̄ de influentia
generali loquuntꝭ:ſed ſi ſine ſpeciali dei auxilio agunt ali-
qui bn̄ moraliter ſeu virtuoſe nō oīs motus bone volūta-
tis eſt ex deo:nec in oībus actibus cauſis cogitationibus
motibus ipſe eſt orādus adiutor.atteſtāte ſententia Car-
thaginēſis cōcilij p me alias allegata dicētis:quis nō vi-
deat a dn̄o ianiter peti ⁊ fallaciter orari:cū orādo poſcū-
tur que nature noſtre iā ita condite ſufficientibus virib⁹
obtinentꝭ ſibi etiā nedum quicq̄ȝ:ſed multum ſibi pſumit
humana natura cum pſumit ſe ſine adiutorio poſſe age-
re opus vere virtuoſum. Nec valet dici ꝙ hic loquantur
iſti ſancti pontifices de actibus meritorijs tantūmō.pro-
pterea q̄ꝛ dicit vt ſctā cogitatio:quinimo ꝙ etiā de oībus
bonis actib⁹ vniuerſaliter intendāt:inde magis apparet:
q̄ꝛ poſtq̄ȝ dicit ſctā cogitatio piū conſiliū vt vniuerſaliter
oēs cōprehēderet:addidit omniſq̄ȝ motus bone volunta-
tis. Et iterū q̄ꝛ inquit p illum aliquid boni poſſumus ſine
quo nihil poſſumus.ſ.boni,iuxta doctrinā Aug.in de ver
bis Apoſtoli.ſer.12.dicentis. Cū dico tibi ſine adiutorio
nihil agis.nihil boni dico.nā ad male agendū habes ſine
adiutorio dei liberā volūtatē vbi apparet ꝙ bonum vni-
uerſaliter accipit diſtincte ꝯtra malū:et non niſi ad malū
dicit nos habere ſine dei adiutorio liberā volūtatem. ne-
mo aūt ſane mentis diceret actus bonos moraliter ⁊ vere
virtuoſos:ac p hoc recte laudabiles maloꝝ noīe ipotari.
plura alia ponit in illa epiſtola Papa predictus hāc ſen-
tentiā roborātia:quib⁹ oībus poſitis ꝯcludit epiſtolā ſic.
Satis ſufficere credimus quicquid ſm pdictas regulas
apoſtolice ſedis nos ſcripta docuerunt:vt proſus nō opi

nemur catholicū qḋ apparuit prefixis ſententijs eſſe con-
trariū.deinde eādē ꝯcluſionē ꝯfirmo auctoritate alterius
Pape.ſ.Innocen.ſecūdi.qui vt patet in lib.epiſtolarum
bti Bernardi.eplā.194.dānauit errores Petri abaylar-
di.et ei tāq̄ȝ heretico ſilentiū impoſuit.inter illos ſiquidē
errores:ſicut ptʒ in eplā imediate pcedēte eidem pape di
recta ſextus vocaꝭ in his verbis. Q̄ꝛ libe.arbi.per ſe ſuffi-
cit ad aliquod bonum. Ex quo conſequens eſt vt catholi-
ce ſit fatendum ꝙ libe.arbi.per ſe ad nullum ſufficiat bo-
num:⁊ ſi ad nullum.igitur non ad aliquē actum vere vir-
tuoſum vel moraliter bonum:cui ſententie concordat au-
ctoritas Augu.in libro de predeſtinatione diuina.ſic di-
centis.liberū vero qḋ a deo habemus arbitrium ꝓno ad
nequitiā lapſu fluit:⁊ cum ad virtutis indolē dei auxilio
deſerente nihil poſſit:ad genus omne peccati idonea ful-
tum virtute ſubſiſtit.quomodo poteſt dici non contradi-
cēdo proſus eius intentioni ꝙ poſſimus ſine auxilio dei
actū aliquē vere virtuoſum agere:cum expreſſe dicat ꝙ
liberū noſtrum arbitriū ad virtutis indolem dei auxilio
deſerente nihil poteſt:vel quomō poteſt gloriari de auxi-
lio generalis influentie cū dicat ipm idonea fultū virtu-
te ad omne genus peccati:et p ꝯſequēs ad oēs malas vo-
litiones.in quarum tm̄ nullā ſubmota generali influentia
dei poſſet.
⸿ Et confirmatur iſtud:quoniam cum Caſſianus.coll.
13.dixiſſet. Cauēdū nobis eſt ne ita ad deum omnia ſan- Cap.
ctorū merita referamus:vt nihil niſi id qḋ malū atq̄ȝ per-
uerſum eſt humane aſcribamus nature. S. Proſper qui
contra illā collationem edidit librū intitulatū pro Predi-
catoribus grē:approbās bn̄ dicta ⁊ male dicta cōdēnās:
hoc dictū velut nō catholicum reſpuit.ꝟ. Quaſi natura
ante grām non ſit in dānatione:non ſit in cecitate:nō ſit in
vulnere:ex quo ptʒ euidenter ꝙ ſm intētionē ſcī Proſpe
ri catholice confitendū eſt ꝙ abſq̄ȝ grā homo nō poſſit ni-
ſi male et pueſe agere. ⸿ Itē cum beatus Augu.a Pe-
lagianis informareꝭ de aliquib⁹ velut catholice doctri-
ne repugnātibus:⁊ inter cetera obijceretur qḋ diceret:ꝙ
deus falſe plaſmet in hominib⁹ arbitriū quale eſt demo-
num:qḋ ꝓprio motu nihil aliud poſſit vel velit niſi malū:
ſicut patet in libello eius qui vocatur confutatio catho-
lica catholicoꝝ ſup falſo iputatoꝝ.ipſe rñdendo.ibidem. Cap.6.
Nequaq̄ȝ dictā obiectionem negauit:ſed quātū ad ſimi-
litudinem poſitā tātūmodo differētiā aſſignauit di. Sed
hoc inter malos homies diſtat ⁊ demones ꝙ hoībus etiā
valde malis ſupereſt ſi deus miſereaꝭ recōciliatio.demo
nibus autem nulla eſt ſeruata conuerſio. Q̄ꝛ autem ex ſe
nō poſſit homo niſi malū:non ſolum nō negādo innuit:ſed
etiā ſatis confitendo expreſſit dicens:totus mūdus:ſicut
ait aplꝭs Io. In maligno poſit⁹ eſt:⁊ multoꝝ talis eſt ma-
litia qualis ⁊ demonum. In hoc tm̄ ſubiūxit differentiam
que iā poſita eſt. In pcedneti etiā caplō non negat:ſed ſe
concedere inſinuat ꝙ homo naturali motu non poſſit niſi
peccare. Et his ꝯſonāt eius alie expſſiones auctoritates
ſupra recitate.ſ.de corre.et grā.et de verbis Aplī.ſer.12. Cap.4.
et ea que ꝓxime recitata eſt de lib.eiuſdem de pdeſti.di-
uina. Ex his autem colligitur catholice dicendum ꝙ ho
mo non poteſt per libe.arbi.ſine auxilio dei quicq̄ȝ velle
vel agere:niſi male ⁊ culpabiliter:et intelligendum eſt de
alio auxilio preter influentiam generalem:quoniā ſine il-
la conſtat eum non poſſe quicq̄ȝ velle vel agere nedum be
ne:ſed nec male:cum tamen in predictis auctoritatibus
affirmetur hominem ſine dei auxilio poſſe male velle et
male agere. Ex quo fundamento euidenter concluditur
ꝙ homo non poteſt agere quicq̄ȝ bene moraliter ſeu vir-
tuoſe ſiue meritorie ſiue non meritorie ſine ſpeciali auxi-
lio dei:cum nullus actus virtuoſus ſit malus vel culpa-
bilis:vt clarum eſt.

Digitized by Google

¶ Tertia ꝯclusio est q̃ Adā ante peccatū ꝑ lib.ar.ꝛ vires naturales suas ac adiutoriū grē superadditum qḋ habebat ſm tēū gñali dei influētia potuerit absq̧ alio spāli auxilio dei agere actū moralr̄ bonū. ꝓbat̄ pmo auctoritate Aug. hypoñ.respōsione tertia in pncipio vbi recitās vnū errorē Pelagij ait. Item posse dicūt hoīem per lib.ar.per se sibi sufficientē implere qḋ velit. Et post contra hoc inquit sic. Respōdemus.neminē posse ꝑ se sibi.i.per lib.ar.sufficere implere qḋ velit.recte dicim⁹ nisi ꝓtoplastū solū potuisse cum volūtas lib.ar.fuisset sana idem ante culpā.et paulo post ꝓbans istud auctoritate scripture ait.nā vt clarius lib.ar.cū possibilitate bono qḋ valeret iplere qḋ voluisset Adam factū intelligas:audi quid dicat scriptura sancta ecclesiastico libro deus inquit ab initio fecit hoīem ꝛ reliquit illū in manu ꝯsilij sui:addidit mādata ꝛ precepta ꝛc̄. quid est autē reliquit eū in manu cōsilij sui nisi dimisit illū in possibilitate arbitrij sui. In manu eni possibilitas itelligitur.ipsa est pma grā qua pmus hō stare potuisset si ſm nature doni mādata voluisset.hoc Aug. Ex his vbis pꝫ ſm Aug.q̃ Adam ꝑ lib.ar.taliter dotatū qualr̄ habebat ante culpam.s.cum bono possibilitatis seu grā illa prima sufficiebat sibi implere qḋ vellet.ceterarū vero neminem sibi sufficere:per qḋ patet eū loqui de sufficiētia ad bonū. nā ad malū etiā alij sibi sufficiunt.hoc etiā pꝫ ex eo quod dicit Adā per lib.ar.cū bono possibilitatis potuisse stare si voluisset seruare mādata.per quod etiā innuitur q̃ potuisset seruare mandata.igitur potuit agere bonū actum moraliter.si vero sibi sufficiebat.ad hoc igitur non indigebat alio auxilio speciali.alias ceteri possent dici sibi sufficere etiā ad bonū:quia constat q̃ ipsi per lib.ar.cū speciali adiutorio dei possunt agere bonum et omnia dei mādata complere:ꝛ tamen de ceteris illud negat.

¶ Secūdo.aut Adā per li.ar.cū adiutorio gratie addito poterat stāte influētia gñali sine alio spāli adiutorio seruare mādatū dei:vel nō.si sic.igit̄ potuit agere actū bonum moraliter.si nō.igitur nō seruādo nō peccauit:quod nō est dicēdum.ꝯsequētia ꝓbatur:qꝛ non faciens:qḋ nō potuit facere:si ipotētia id faciēdi nō sibi ꝓuenerit ex peccato: nequaq̄ peccat.nā peccatū qḋ nō est pena peccati:verissime diffinitū est ab Augu.in de duab⁹ aiabus.peccatū est volūtas retinendi vel cōsequendi qḋ iustitia vetat:ꝛ vnde liberū est abstinere:vt idē dicit pmo retrac.primū autem peccatū Ade nō fuit pena peccati:nec illa ipotētia si fuisset ꝓuenisset sibi ex peccato aliquo.quare ꝛc̄.hāc rōnem satis innuit August.in de correc.et gratia.vt pꝫ in auctoritate in tertia ratione pro cōclusione secūda allegata.

Cap.15.

Cap.49. Tho.qui barduardini i sum. lib.2.c.9.

¶ Contra hoc tamē arguit vnus modern⁹ doctor tenens partē oppositā:quoniā si Adā cum accepta gratia potuit seruare mādatum sine alio adiutorio.igit̄ potuit etiā sine alio spāli adiutorio tētationē superare:ꝛ peccatū qḋlibet precauere:ꝛ cum iā post lapsum nō sit lib.ar.hoīs infinite debilius:qꝛ sic totā fortitudinē suā penit⁹ amisisset:posset etiā nūc cum tanta grā quātā tunc habuerit tentationem aliquā superare.s.debiliorē intātū inquātum ipm lib.ar. est debili⁹ nunc q̄ tunc:vel ponatur q̃ quātum lib.ar.est debilitatū intātū habeat grām ampliorē.ꝯñs aūt hoc est falsum:vt dicit.ꝛ ego etiā dico:vt patuit in.q.precedēte.

¶ Respōdeo ꝛ concedo primā cōsequentiā. Scḋam aūt nego.nec ꝓbatio valet:sicut pꝫ in simili.nā certum est q̃ ocul⁹ sanus stāte influētia dei gñali cum adiutorio lucis pōt aliquem calorē in certa distātia videre sine adiutorio alio dei spāli:ꝛ tamē taliter pōt esse infirm⁹:q̃ nō cū tanta luce nec cum quātacūq̧ maiore vel minore poterit illum colorem aut aliū in illa aut alia distantia videre ne prius sanetur:sic in ꝓposito est:quia libe.ar.vtiq̧ per peccatum primi hominis infirmatū est ꝛ vitiatum vitijs que ab origine quilibet cōtrahit:quia nō solum fuit priuatum gratuitis:sed etiam in naturalibus vulneratum.et quia debilitatio li.ar.non fuit precise per subtractionem adiutorij: sed etiā per accessum infirmitatis ꝛ vitij:quale nullū erat prius in eo:ideo per nullam appositionem habitualis gratie adiuuantis suppleri potentia eius nisi cum hoc perfecte ab infirmitate sanetur:qḋ nulli in hac vita de cōmuni lege contingit. ¶ Tertio potest confirmari conclusio alia auctoritate Aug.in de bo.perse.non multo post principiū dicētis: q̃ non inferri in tentionem ꝛ non discedere a deo non est oino in viribus li.ar.quales nunc sunt. fuerat aūt in homine anteq̄ caderet:si autem non discedere a deo et non cadere in tentationem fuit oino in viribus li.arbi.hominis anteq̄ caderet. igitur non indigebat ad non discedendum alio speciali adiutorio:alioquin non omnino sed aliqualiter tātum et partialiter id fuisset in viribus eius: per vires autem eius non tm̄ ipsum libe.arbi.sed etiā vim et adiutorium sibi collatum debemus accipere:sicut cōtestantur auctoritates inducte superius. Tertia hec conclusio vtiq̧ mihi magis consona videtur dictis sanctorū: sine assertione tn̄ ꝛ absq̧ preiudicio melioris deliberationis sit posita. Et hoc quātum ad articulum primum.

Quantum ad scḋm pono principaliter vnā conclusionem tn̄.vꝫ q̃ Adam post suū lapsum non potuit per suas vires naturales absq̧ speciali auxilio dei facere aliquē actum moraliter bonū. ꝓbatur sic. Adam ex suo peccato incurrit ignorātiam agēdorum pertinentiū ad vitā moralem:ita q̃ postea non potuit sine speciali auxilio dei de aliquo agendo/ vel vitādo sufficiēter cognoscere ipsum esse agendū:ꝛ ꝓpter quid:ꝛ quēadmodum esset agendum:nec de aliquo vitādo potuit sufficienter cognoscere:an ꝛ quēadmodum esset vitandū. Incurrit etiā infirmitatē ꝛ impotentiā quātum ad voluntatem:ita q̃ postea nihil volendū potuit velle ꝓpter quid:ꝛ quēadmodū esset volendū/ nec aliquid nolendum potuit nolle ꝓpter qḋ:ꝛ quēadmodū erat nolendū:ꝛ per has circūlocutiones ꝓpter qḋ:ꝛ quēadmodū intelligo oēs circūstantias requisitas ad hoc q̃ actus aliq̇s sit moraliter bonus/ seu vere virtuosus.igit̄ Adā non potuit post lapsum sine auxilio speciali agere aliquem actū moraliter bonū. ꝯña est euidens.et primā partē antecedētis ꝓbo auctoritate Aug.3.de li.ar.dicētis q̃ Adam ꝛ Eua cū primo peccauissent ꝛ in errorē ꝛ in erūnam ꝛ in mortem precipitati sunt.ꝛ.c. ꝓxime precedēte.illa inquit est pcī pena iustissima:vt amittat quisq̧ qḋ bene vti noluit cū sine vlla posset difficultate si vellet.i.vt qui sciēs recte non facit amittat scire quid rectū sit:ꝛ quid recte facere cū posset noluit:vñ amittat posse cum velit in Ench.etiam loquēs de primis peccātibus angelo.s.ꝛ hoīe.dicit q̃ eis volentibus subintrauit ignorātia rerū agendarū ꝛ cōcupiscētia noxiarū:ex quibus pꝫ q̃ Adā in dānatione sui pcī incurrit ignorantiā agendorꝫ pertinentiū ad moralē vitā. ¶ Item Hugo de sacra.lib.1.par.6.ꝛ Magister lib.2.d.23.dicūt q̃ Adā peccādo amisit scientiā anime que ſm ipsos erat qua ipse prius cognoscebat quid agere et qḋ cauere debebat. Insuper btūs Prosper lib. suo pro predicatorib⁹ cōtra Cassianū reprehendit illū:qꝛ in collatiōe sua de ꝓtectione dei dixit.Concepit ergo Adam post preuaricationē quā non habuerat scientiā mali.boni vero scientiā quā acceperat nō amisit.dicēs vtrūq̧ esse falsum.igitur amisit Adā sciētiam boni:ꝛ per ꝯñs bene agēdi.igitur postea non poterat ex se sine mia: et speciali auxilio dei cognoscere sufficienter:quid agere aut quid vitare deberet. pꝫ ꝯña: qꝛ a pena ꝛ dānatione sui pcī diuinitus illata nō potuit seipm liberare. Scḋam partē antecedētis ꝓbo primo sic. Adam nō potuit post suum lapsum sine speciali auxilio dei recte deū diligere. igitur non potuit sine speciali dei adiutorio aliquid bene velle.añs pꝫ per Aug.de fide ad Petrum

Cap.40.

Cap.28.

Cap.13.

Cap.12.

Cap.3.

Digitized by Google

dicentē. deus quippe cognoſcēdi/ac diligēdi ſe nō niſi an
gelis ꝛ hoībus indidit facultatem: quibus propter arbi:
trij libertatem: que maxime debuit intellectuali creature
creatoris benignitate conferri: ita cognoſcēdi/ac diligen
di ſe facultatem voluntatēq; donauit: vt eam vnuſquiſq;
et habere poſſet ꝛ perdere. Si quis tñ eam ſpōte perderet
ſuo deinceps arbitrio reſumere non valeret. cōſtat autem
ꝙ Adam ſponte perdidit talem voluntatē. ꝯña prima cla
ra eſt. Scđam ꝓbo ſic. Adam ſine ſpeciali auxilio dei non
potuit aliquid ꝓpter deum vltimate velle. igitur non po:
tuit ſine ſpeciali auxilio dei aliquid velle ꝓpter id vltima
te proter quod debeat vltimate velle: ac per hoc nec bene
moraliter velle: cum ad moralem bonitatē requiratur in:
tentio debiti finis. ꝯña probatur ex eo quod: vt ꝓbatū eſt
ſupra. di. 26. q. 1. deus debet eſſe vltimatus finis oīs no:
ſtre volūtatis ꝛ actionis: qđ nunc etiā cōfirmo: qꝛ quicūq;
vult aliqđ/vel vult deū/vel aliud a deo: ſi deū: ꝛ nō ꝓpter
ſe ſed propter aliud: vtitur fruendis qui actus culpabilis
eſt: ꝛ per ꝯñs non moraliter bonus. ſi vult aliud a deo: ꝛ nō
propter deū vltimate ille actus eſt vltimate ꝓpter aliud
a deo: ꝛ per ꝯñs ille vult aliquid aliud a deo ꝓpter ſe: ꝛ ſic
fruitur alio a deo: et per ꝯñs eius actus eſt culpabilis/
nec moraliter bonus. Ex quo ſequitur ꝙ oīs volitio que
non eſt de deo ꝓpter ſe/vel de alio a deo ꝓpter deum vlti
mate eſt culpabilis et vitioſa. ¶ Scđo ſic. angelus poſt
ſuū lapſum non potuit ſine ſpeciali auxilio dei habere bo
num velle. igitur nec Adam poſt ſuū. antecedens ꝛ ꝯñam
Cap. 3. ponit Aug. de fide ad Pe. dicēs. Si poſſibile eſſet vt hu:
mana natura poſtq; a deo auerſa bonitatē perdidit volū:
tatis. ex ſeipſa rurſus eam habere potuiſſet: multo poſſi:
bilius hec natura haberet angelica: que quāto minꝰ gra:
uatur pōdere terreni corporis tāto magis hac etiā perdi:
ta facultate: ſed oſtēdit deus vnde bona volūtas hoībus
detur quam ſi amiſerunt angeli cum haberēt: vt amiſſam
deinceps recuperare nō poſſent. ¶ Tertio idem ꝓbatur
auctoritate Aug. hypoſt. reſpōſione tertia. vbi loquēs de
Adam dicit ꝙ li. ar. male vtens incautus dum ſponte ſer
penti prebēs ſuadenti conſenſum dñi preterijt preceptum
amiſſo poſſibilitatis bono ſolum arbitriū ad velle potitus
eſt vulneratum. et paulo poſt per ſe homo lapſum facere
potuit: qꝛ voluit ſed non ſicut per ſe lapſus eſt per ſe. i. per
propriā voluntatem conſurgere valuit niſi manu dñi mi:
ſericordiſſima: qñ eius placuit pietati fuiſſet erectus. et
infra. Non enī ꝓpter aliud contraxit offenſam: niſi per id
quod potuit: ne delinqueret ſuadenti reſiſtere. per velle
igitur malum perdidit poſſe bonū: qui pro poſſe bonū po:
tuit vincere velle malum. Hic notandū eſt quod ait amiſ
ſo poſſibilitatis bono: per quod intelligit donum/vel do:
na additum/vel addita li. arbi. Ade quo/vel quibus cum
li. arbi. poterat habere bonum velle. ¶ Item quod ait ꝙ
poſtea potitus eſt ſolum. i. nudum arbitrium ꝛ vulneratū
et ꝙ per illud non potuit conſurgere. ſcꝫ ad bonum velle
niſi fuiſſet erectus miſericordiſſima manu dei: per quam
debere intelligi ſpeciale auxilium dei et non generalem
influentiam tantum: puto ꝙ quilibet non contentioſus de
plano concedet. ¶ Ex hac cōcluſione infero duas alias
propter collationem habitā cum quodam venerabili ma:
giſtro. quarū prima eſt ꝙ ex peccato primi parentis qui:
libet homo naturali vſu naſcens contrahit ignorantiam
agendorum. ita ꝙ nullus ſine ſpeciali auxilio dei poteſt
in his que ad moralem vitam pertinent ſufficiēter cogno:
ſcere quid volendum/vel nolendū. ſufficienter autem di:
co illum cognoſcere qui non ſolum cognoſcit aliquid eſſe
agendum/vel volendum: ſed etiam nouit propter quid: et
quemadmodum eſt agendum/vel volendum ſm omnes
circunſtantias requiſitas ab hoc ꝙ actus ſit bonus mora
liter ꝛ vere virtuoſus: et de tali ſufficientia notitie ſum in

ſuperioribus locutus ſemper circa iſtam materiam. et qꝛ
predictus magiſter reſpondendo ad rationem quam feci
ſupra ad probandum ſecundam concluſionem primi arti
culi prime. q. 26. d. conceſſit hominem ex peccato Ade in:
currere ignorantiam agendorum pertinentium ad fidem
et fidei ſacramenta. non autem ignorantiam agendorum
pertinentium ad vitam moralem: vt moralis eſt preciſe.
ideo concluſionem iſtam ſic poſitam ꝛ ſibi oppoſitam pro:
bo ſic. Adam in ſuo peccato incurrit ignorātiam agendo:
rum pertinentium ad vitam moralem. igitur et quilibet
homo naturaliter naſcens ex eo. conſequentia eſt euidēs.
nam penas quas ipſe incurrit nos incurrimus/et non mi:
nores: alias ipſe meliores ſe genuiſſet. cōtra Auguſti. 3. de Cap. 4.
libe. arbi. antecedens ꝓbatur ſic prima pars antecedētis
ratiōis facte ad cōcluſionem precedentē. ¶ Secūdo ſic.
et bene pondero iſtam rationem. conſtat ꝙ ſm cōmunem
curſum quilibet homo cum primo venit ad annos diſcre:
tionis habet ignorantiam eorū agendorum que pertinent
ad vitā moralem vt moralis eſt: iudicās frequenter agen
dum eſſe quod vitādum eſt ꝛ ecōtra. ꝛ totaliter agendum
eſſe aliquid/vel vitandum. qualiter non eſt. et hoc expe:
rientia manifeſtat. nunc quero: an ſic ignorare et errare
contingit homini ex natura ſua ſm ſe. aut ex aliquo vitio
vel malo nature. non poteſt dici primum. tum quia ſi hoc
eſſet verum ſequitur ꝙ etiam ſi homo primus non peccaſ:
ſet filij naſcētes cum ad annos diſcretionis veniſſent: ſimi
liter circa agibilia moralia ignorātiam ꝛ errores habuiſ:
ſent: quod catholice dici non poteſt. tum quia ſm hoc di:
ctum talis error non eſſet tunc vituperandus in homine:
nec per talem ignorantiam faciendo aliquid cōtra ea que
fienda ſunt ſm legem dei: ipſe peccaret: et maxime ſi legē
nunq; accepiſſet. quod etiam non eſt dicendum. cum ſm
apoſtolum qui ſine lege peccauerūt ſine lege peribunt. pa
tet autem conſequentia iſta. et falſitas etiā conſequentis
per Aug. de li. arbi. nam ſi non eſt iſta inquit ipſe pena ho Cap. 5.
minis: ſed natura nulla iſta peccata ſunt. ꝛ probat. ſi enim
non receditur ab eo modo quo naturaliter factus eſt. ita
vt melius eſſe nō poſſit ea que debet facit cum hoc facit.
Et ante dicit ꝙ nullius rei vituperatur niſi vitium. omne Cap. 4.
autem vitiū eſt contra naturam cuius eſt vitium. ex quo
ſequitur ꝙ nullum exiſtens ſm naturam humanam. qua
lis ſit inſtituta eſt vituperari debet in homine. ꝛ per cōſe:
quens nec talis error eſſet vituperādus. et hoc appropin:
quat: immo forte intrat errorem Iuliani. qui concupiſcē:
tiam ꝛ ignorātiam quas quilibet in ſe habet dicebat non
eſſe mala aliqua/neq; aliqua vituperabilia. ſi dicatur: ꝙ
ſic errare homini contingit ex vitio/ſeu aliquo malo: vel
huiuſmodi vitium ineſt nature ſm ſe et a prima ſua inſti:
tutione/vel non. non poteſt dici ꝙ ſic: ne cadamus in erro
rem manicheorum. Dicendum ergo ꝙ non eſt nature ex
inſtitutione eius prima. cum igitur ipſum ſit quoddā ma
lum ꝛ penale nature: oportet dicere ꝙ ex aliqua culpa ꝓ:
ueniat. et conſtat ꝙ non ex culpa actuali perſonali et pro:
pria hominis ſicut errātis: cum nulla alia eius culpa pre
ceſſit. igitur ex culpa alicuius alterius cuius ipſe meri:
to deus ſit. nec apparet ex cuius culpa niſi primi homi:
nis. et ita predicat doctrina catholica. patet ergo propoſi
tum. videlicet ꝙ quilibet homo naturaliter genitus con:
trahit ex peccato primi parentis ignorantiam agendo:
rum pertinentium ad vitam moralem.
¶ Preterea. Dictus ven. Magiſter cōcedit ꝙ homo pro
damnatione prime culpe incurrit ignorantiam agēdorum
pertinentium ad fidem et fidei ſacramenta. aut ipſe inter
pertinentia ad fidem includit/vel vult intelligi eſſe inclu:
ſa moralia opera: que agi iubet fides catholica: et tunc
habetur ꝓpoſitum. nam omne opus virtutis docet fides
chriſtiana. aut non includit illa. Sed vult ꝙ homo incur:

Digitized by Google

rit ex peccato p̄mi parētis ignorātiam eoꝝ ꝑciſe q̄ ꝑtinent
ad articulos fidei ⁊ eius ſacramenta. ⁊ ſi ſic cū in gentili
non ſit minus vitium nature ex quo prouenit errare circa
mores. vtpote. verbi gratia. putare licitam eſſe fornicatio
nem vel aliquid tale. q̄ id ex quo ꝓuenit error circa fidei
articulos: quos nunq̄ audiuit vel circa baptiſmū: vt for-
te ſi putat nō oportere baptizari. ⁊ ſimiliter circa alia ſacra-
menta chriſtianoꝝ. quicquid ſit de ꝓportione peccato-
rum. hincinde neceſſe eſt dare vnde cōtrahat natura hu-
mana hunc defectum ignorātie circa mores. nō minus q̄
aſſignare vnde contrahat ignorātiam circa eccleſiaſtica
ſacramēta. nec apparet q̄d detur niſi culpa p̄mi parētis.
Utrum autē ignorātiam agendoꝝ pertinētium ſic ad fi-
dem. ⁊ eccleſiaſtica ſacramēta contrahat homo ex primo
peccato. vt dicit iſte ven̄. magiſter. pro nunc nō approbo
neq̄ reprobo. Indubitāter tamē videbitur mihi q̄ dicta
ſanctoꝝ dicētium q̄ ignorātiā ⁊ difficultās nō ſunt natu
ra iuſtificati hoīs: ſed pena damnati. ⁊ q̄ natura humana
duo vitia a prima ſui corruptione cōcepit: que ſunt igno-
rantia boni ⁊ concupiſcētia mali ⁊ ſimilia: in quib⁹ de ori-
ginali ignorātia bonit ſit mentio: intelligi debeāt de igno-
rantia agibiliū ad moralē vitam pertinentiū ſiue de alijs
etiā intelligi debeāt: ſiue non debeāt. patet itaq̄ p̄ſmas p
cōcluſionis premiſſe. Secūda vero. ſ. q̄ nullus poſſit ſine
ſpeciali dei auxilio vincere huiuſmodi ignorātiā. ſeu ſuffi
cienter cognoſcere quid agēdum. probatur auctoritates
Auguſt. et Hugo. allegatas in rōne prima ſupradicte cō-
cluſionis. nec poſſunt ille gloſari de gr̄a vel auxilio gene-
ralis influētie: ne concedam⁹ q̄ a penis cōtractis pro pri-
mo peccato hō ex ſe cum generali dei influētia liberetur:
ſic concludatur q̄ chriſtus pro nobis gratis mortuus eſt.
Ex his apparet q̄ ratio illa prima probans predictam cō-
cluſionē efficax eſt: ⁊ ſolutio data non valet. ¶ Probauit
tamē iſte Magiſter q̄ homo nō incurrit ignorātiam agē-
dorum: de quib⁹ dictum eſt ex plurib⁹. Ex p̄mo ex aucto-
ritate Auguſt. de queſtionib⁹ euāgelij dicētis ſuper illo:
abierūt ſemiuiuo relicto. homo peccator ſemiuiuus relin
quitur: q̄r ex parte qua deū poteſt cognoſcere ⁊ intelligere
viuus eſt. ex p̄te ꝟo qua peccatis cōtabeſcit mortuus eſt.
¶ Ad hanc auctoritatē dico primo q̄ ipſa vt videtur fa-
cit pro me. nam eo ipſo q̄ ait cum peccatis cōtabeſcere et
mortuum eſſe aſſerit nō eum ſufficere q̄uis inquātum eſt
adhuc in potentia ⁊ aptus natus ad cognoſcēdum deum
dicatur viuus eſſe. ¶ Secūdo dico q̄ eſto q̄ haberet ex
hac auctoritate q̄ homo poſſit deū cognoſcere. nō ſeq̄tur.
ergo poteſt ſufficiēter de aliquo cognoſcere q̄d ſit agendū
vel nō agendum. nō enim omnis notitia de deo eſt talis.
¶ Secūdo arguit ex alia auctoritate eiuſdem que ſcribi-
Cap.6. tur p̄mo de li. ar. vt breuiter inquit eterne legis notionem
que impreſſa nobis eſt. inquātum valeo verbis explicem
ea eſt qua iuſtū eſt vt omnia ſint ordinatiſſima. Quod nō
poſſet facere: inquit iſte magiſter: lex iſta niſi traderet no-
titiam agendoꝝ moraliter. ¶ Qualiter ex hac auctori-
tate ven̄. Magiſter ꝓbet intētum nō video. nam hec bene
ſtant ſimul. ſ. q̄ lex eterna ſit qua iuſtū eſt vt oīa ſint ordi-
natiſſima: ſeu que cenſet omnia debere eſſe ordinatiſſima:
quod idem eſt dictu. et q̄ homo de nullo agendo moralis
vite ſine ſpeciali dei auxilio notitiā habeat: qua ſciat illū
ordinatiſſime facere. vnde illā ſuam cōſequētiā ſibi nego.
¶ Alia eſt eiuſdem in eodē lib. putas ne iſta mente cui re-
gnum in libidines eterna lege cōceſſum eſſe cognoſcimus
Cap.9. potētiorem eſſe libidinē. hic dicit Auguſt. q̄ nos cognoſci
mus eterna lege ꝯceſſum menti regnum in libidines. alia
etiā eſt quedā gloſa ſup̄ id ad Ro. ſecūdo. Gentes ea que
legis ſunt naturaliter faciunt. d. et ſi gentilis non habeat
legem ſcriptā: habet tamē naturalem: qua intelligit ⁊ ſibi
conſcius eſt: quid ſit bonum ⁊ quid malum. lex enim natu-
ralis eſt nemini iniuriam facere. nihil alienum preripere:
a fraude et periurio abſtinere.
¶ Ad has dico primo q̄ non ſequitur. cognoſcim⁹ menti
conceſſum eſſe regnum in libidines. igitur hoc cognoſci-
mus ſine auxilio dei ſpeciali. Sicut non ſequitur. beatus
cognoſcit deum eſſe trinum et vnum. ergo hoc cognoſcit
ſine auxilio ſpeciali. nec ſequit̄. gentilis naturaliter ſeu p̄
legem naturalem cognoſcit quid ſit bonū ⁊c̄. igitur abſq̄
auxilio ſpeciali dei. ſicut etiam nō ſequitur. homo natura
liter facit ea que iubet lex dei. igit̄ homo ſine ſpeciali au-
xilio dei facit que iubet lex. et antecedens eſt verū vt p̄z
per apoſtolū vbi allegatur. ⁊ tamē conſequēs nō eſt verū.
et ideo dico pro oībus auctoritatib⁹ ſanctoꝝ aſſerētibus
nos naturaliter cognoſcere vel facere quod earū intentio
eſt nos per p̄ncipia ſeu vires noſtre nature cognoſcere vel
facere. nō tamen intendūt excludere dei auxilium ſpecia-
le. nec vnq̄ inueni aut ab aliquo audiui nullā auctorita-
tem autenticam: que hoc explicite vel implicite diceret.
vnde ex nulla auctoritate predicto modo loquēte talis ex-
cluſiua debet inferri. ⁊ hoc expreſſe docet gloſa ſtatim ſe-
quens. verba gloſe allegate per ven̄. Magiſtrū. non te mo
ueat inquit q̄ naturaliter dicit que legis ſunt facere non
ſpiritu dei non fide non gratia. hoc enim agit ſpiritus gra
tie vt imaginem dei in qua naturaliter facti ſum⁹ inſtau-
ret in nobis. vitium quippe cōtra naturam eſt quod vtiq̄
ſanat gratia. et ſubdit. proinde vitio ſanato per gratiam
naturaliter fiunt ea q̄ legis ſunt: non q̄ per nature nomen
negata ſit gratia. ſed potius per gratiā reparata natura:
qua gratia in interiori homine innouato lex iuſtitie ſcribi-
tur. quam deleuerat culpa. hoc enim illic ſcribitur per re-
nouationem quod deletum erat per vetuſtatem: et paulo
poſt ſic exponit verba apoſtoli. naturaliter faciunt ea que
legis ſunt: id eſt naturali ratione illuminata per gratiam
diſcernunt facienda ⁊ vitanda quod faceret lex. Eodem
modo penitus loquitur Auguſt. in de vera innocentia.
¶ Secūdo dico q̄ illa verba gloſe allegate intelligenda
ſunt de gentili non fideli: ſed conuerſo ad fidem Chriſti: ſi-
cut et verba apoſtoli que exponit ſm̄ Auguſtinū libro. 4. Cap.3.
contra Iulianū. Ubi ad argumētum quod ex hac aucto-
ritate apoſtoli contra eum faciebant Iulianus reſpōdet.
Tertio dico q̄ eſto q̄ concederem gentilem infidelem aut
alium aliquem hominem naturaliter et ſine ſpeciali dei
auxilio cognoſceret nemini eſſe iniuriādum nichil alie-
num preripiēdum ⁊ ſimiles veritates: que ſunt principia
et regule moralis vite: cognoſceret etiam quid ſit bonum
ex genere. et quid ex genere malum: quibus nihil amplius
poſſet extorqueri ex verbis gloſe illius: ⁊ hic nihil habere-
tur contra me. nam nulla talis notitia eſt ſufficiēs ad agē-
dum actum bonum moraliter vt accipitur. ſcilicet confor-
men recte rationi ſm̄ omnes circunſtātias requiſitas ad
hoc q̄ act⁹ ſit vere virtuoſus. vnde eſto q̄ quis. verbi gra-
tia cognoſcat bonum eſſe ſubuenire indigenti. ⁊ non iniu-
riari proximo: nec rapere alienum: niſi cognoſcat cur hoc
propter quid ⁊ quēadmodum ſit ſubueniēdum ⁊ ab iniu-
ria ⁊ rapina abſtinendum: non habet notitiam ſufficientē
ad bonitatem actus moralem de qua loquimur. Quod
patet: quia ſi quis ſubueniat indigenti: ⁊ non ꝓpter finem
debitum non agit bene moraliter. ſi quis etiam abſtineat
ab iniuria vel rapina niſi propter debitum finē abſtineat
non abſtinet virtute ſeu moraliter bene.
¶ Eandem concluſionem probaui etiam inter cetera
per auctoritatem Auguſti. in epiſtola ad ſixtū dicentis.
nemo recte ſapit nemo recte intelligit. nemo conſilio aut
fortitudine preualet ⁊c̄. niſi acceperit ſpiritum ſapientie
et intellectus ſpiritum conſilij et fortitudinis. Conſtat
autem vt dicebam q̄ qui non recte ſapit nec recte in-
telligit nec preualet conſilio non ſufficienter cognoſcit

Digitized by Google

quid agendum in his que ad moralem vitam pertinent.
¶ Ad hoc iſte Magiſter dixit duo. primū ꝙ ſi iſta auctoritas ſumatur vt capio cōcluditur ꝙ nullus carēs gratia gratum faciēte poteſt agere actum bonū moraliter: quod eſt contra dicta mea alia in ꝓbatione prime concluſionis mee quā ibi poſui. ꝙ autem illd ſequatur. patet ꝙ nullus carens gratia gratū faciente habet ſpiritū ſpiētie ⁊ cōſilij cum illa ſint dona ſpiritus ſancti que nō habētur ſine grā gratum faciēte vt dicunt doctores ⁊ ſcriptura ſacra. Sapiē. 1. Spiritus ſanctus diſcipline effugiet fictum.
¶ Secūdo reſpondet ad auctoritatem. d. ꝙ cum dicitur nemo recte ſapit ⁊c. Intelligēdum eſt de rectitudine que ineſt actui ex certa actione finis ſimpliciter vltimati que non poteſt eſſe niſi ſpiritu ſancto gratiā infundēte ⁊ faciēte vna cū tali charitate in actu ⁊ mediatū ordinē ad finē ſimpliciter vltimū. non loquitur autem Auguſt. de rectitudine que poteſt eſſe in actu ex attentione finis ꝓpinqui et immediati. ſicut eſt recte militare ad debellādum ſuꝑbos ⁊ ad pacificādum ſubiectos: que poteſt eſſe in homine dona ſpirit' ſancti nō habente: ſicut patet de Nabuchodoñ. debellāte Cyrum. ¶ Quātum ad primū dictū veñ. Magiſtri dico ꝙ ex illa auctoritate ſicut ego accipio et ſicut accipit̃ net Auguſt. non ſeq̄tur qd infert ipſe. ⁊ cum probat ꝑ hoc ꝙ nullus carens gratia gratū faciēte habet ſpiritū ſapientie ⁊ conſilij ⁊c. dico ꝙ iſtud eſt contra intentionem Auguſt. ibidem. vnde ſtatim ſubdit. nō qꝛ tot ſunt ſpiritus: ſed oīa hec operat̃ vnus atqꝫ idem ſpiritus diuidens ſingulis prout vult. qꝛ ſpiritus vbi vult ſpirat. ſed qd fatendū eſt aliter adiuuat nōdum inhabitās ⁊ aliter inhabitans. nā nōdum inhabitās adiuuat vt ſint fideles. inhabitās adiuuat iā fideles. Ex hoc pꝫ ꝙ ſpirit' ſpirat dona ſua de quib' loquitur aliquādo etiā in eis quos nō inhabitat. in quibuſcūqꝫ autem eſt gratia gratū faciens illos
Cap. 4. inhabitat ſpirit' ſanct'. vnde ⁊ dicūtur tēplū dei ſm illud prime ad Corinth. Neſcitis ꝙ templū dei eſtis ⁊ ſpiritus dei habitat in vobis. vbi ait gloſa Auguſt. in nemine habitat deus quem nō ante ſanctificet ⁊ purget ſpūs ſctūs.
Cap. 12. Sanctificatio autem ⁊ purgatio nō eſt ſine gratia ⁊ gratum faciēte vt clarum eſt. ergo ſm Auguſtinū. ibidem talia dona ſpiritus ſancti ſunt etiam aliquādo in nō habente gratiam gratum facientem.
¶ Preterea. ſm Auguſtinū. ibidem. Fides eſt donū. ſ. ſ. vnde ait ꝙ ſicut nemo recte ſapit ⁊c. ita ſine ſpiritu fidei non eſt quiſqꝫ recte crediturus. et ante verba preallegata dicit ſicut nō haberet hō ſpientiā intellectum cōſiliū ⁊c. niſi accepiſſet ſpiritū ſapientie ⁊ intellectus ⁊ conſilij ⁊c. ita non haberet fidem niſi accepiſſet ſpiritū fidei de quo dicit apoſtolus. habentes autem eundem ſpiritū fidei ⁊c. vbi patet ꝙ fides eſt donum. ſ. ſ. ſm intētionem in qua ibi de donis loquitur Auguſt. Et ita dicunt verba Apoſtoli que allegat ſimiliter prime ad Corinth. inter dona ſpirit' ſancti numerat fidem et prophetiam. et tamen conſtat ꝙ vtraqꝫ frequēter eſt in nō habente charitatem ⁊ gratiam
Cap. 12. gratum facientem: ſicut per eundem apoſtolum et gloſas expreſſe patet ibidem. ⁊ ideo ſalua reuerētia ſua dictum illud nō videtur conſonum dictis Apoſtoli et ſanctorum. Auctoritas ſcripture quam allegat non eſt intelligenda quaſi in ficto nūqꝫ ſint aliqua munera ſpiritus ſancti: ſed quia fictum ſpirit' ſanctus nō inhītat neqꝫ approbat: ideo eum dicit̃ effugere. Reſponſio quā ſecūdo dat veñ. Magiſter ſalua reuerentia non videtur valere: quoniam ſm Aug. vt patet ex dictis ſupra in prima probatione prime cōcluſionis. prime. q. diſ. 26. et per rationem factā ad hoc in probatione concluſionis huius articuli. nunqꝫ actus eſt moraliter rectus niſi immediate vel mediate ordinetur vltimate in deum. vnde militare propter pacem ſubiectorum vel debellationem ſuperborum vltimate: ita ꝙ huius actus / nec actu / nec habitu referatur in deum culpabile eſt. Si igitur actus nō pōt ordinari in deū vltimate ſine adiutorio ſpeciali ſpiritus ſancti: vt cōcedere videtur reuerendus magiſter: ſequitur ꝙ actum moraliter rectum non poſſit quis exercere ſine ſpeciali adiutorio dei: quod eſt propoſitum. ¶ Pro prefata cōcluſione adduxi determinationem mileuitani concilij dicentis. vtrūqꝫ donū dei ⁊ ſcire quid facere debeamus et diligere: vt faciam'.
¶ Ad hoc dixit reuerēdus Magiſter ꝙ illud dictum eſt directe cōtra Pelagium qui ponebat ꝙ recta ⁊ bona notitia intellectus bene erat a gratia dei quā vocabat doctrinam legis. ſed velle bonum non erat a deo niſi quatenus dedit voluntatem. ⁊ ideo concilium dicit ꝙ vtrūqꝫ eſt donum dei: et hoc etiam dicit ſe ⁊ alios contra quos arguo ponere. nam loquendo de bono actu intellectus et voluntatis meritorio vterqꝫ eſt a deo cum dei auxilio ſpeciali. loquēdo vero de bono morali preciſe vterqꝫ etiā eſt a deo. ſed non oportet ꝙ cum auxilio ſpeciali: ſed ſolum cum dei influentia generali. vnde dicendo: vterqꝫ donum dei eſt. ergo ex dei auxilio ſpeciali: fallacia conſequentis eſt.
¶ Hec reſponſio vt dicitur non ſaluat intētionem concilij. nam quecūqꝫ fuerit poſitio Pelagij: de quo in ſequentibus videbitur. determinatio tamen iſta concilij eſt contra quēcunqꝫ ponentem nos ſine ſpeciali dei dono ⁊ auxilio ſcire quid facere debeamus. Et ꝙ de ſpeciali dono et auxilio ſit ſenſus concilij ⁊ non de influētia generali probatur euidēter. nam certum eſt ꝙ influētia generalis que cōmuniter eſt: tam reſpectu malarum actionum / ꝗ̄ bonarum: et tam naturalium / ꝗ̄ rationalium non dicitur ſm vſum ſcripturarum catholicarum gratia dei per Ieſum Chriſtum. ac per hoc auxiliū gratie dei per Ieſum Chriſtum non debet intelligi auxilium generalis influētie: ſed auxilium ſpeciale: ⁊ hoc infra plenius patebit. nūc aūt in propoſito conciliū de talis gratie auxilio loquit̃. vnde ſic iacet capitulū illud. Si quis dixerit gratiā dei ꝑ Ieſum Chriſtū. d. n. ꝓpter hec nos tm̄ adiuuare ad nō peccādū: qꝛ per ipſam nobis reuelatur intelligentia mandatorū: vt ſciamus quid appetere / quid vitare debeamus. non autē propter illā nobis preſtari: vt qd faciēdū cognouerimus etiā facere diligamus / atqꝫ valeam' anathema ſit. Cum etiā dicat Apoſtolus. ſciētia inflat. charitas vo edificat: valde impiū eſt: vt credamus ad eam que inflat nos gratiā xpi: ⁊ ad eā que edificat non habere: cum ſit vtrūqꝫ donū dei: ⁊ ſcire quid facere debeamus: ⁊ diligere: vt faciamus. vt edificāte charitate ſciētia non poſſit inflare. ſicut aūt de deo ſcriptū eſt: qui docet hominē ſcientiā. ita etiā ſcriptū eſt. charitas ex deo eſt. igitur et ſcire quid facere debeamus ⁊ diligere: vt faciamus ſm hāc determinationem cōcilij eſt in nobis ex ſpeciali gratia ⁊ auxilio dei: et cum ſcire in eo qui non diligit facere non ſit meritorium. Et hoc etiā in eo in quo eſt ſit ſm concilium ⁊ apoſtolū ex gratia dei / ſeu auxilio ſpeciali. ſequitur ꝙ talis ſcientia ⁊ non meritoria ſit donū dei. ¶ Preterea. ſi iſta reſpōſio ſit ſufficiens: qꝛ ꝑ nomen dōni / vel gratie dei intelligit̃ generalis influentia: nunqꝫ ex aliquo textu ſcripture poterit probari ꝙ aliquem actum / ſiue intellectus / ſiue voluntatis / ſiue meritorium / ſiue nō meritorium indigeamus ſpeciali auxilio dei. nam nuſqꝫ in ſcriptura reperitur iſta locutio: ſpeciale auxilium: ſed tantum donum et gratia et auxiliū / vel adiutorium ſine additione ſpecialitatis / aut aliquid equiualens. ſed iſtud non eſt dicendum.
¶ Item ſint duo. vnus non baptizatus: alter baptizatus peruenientes ad annos diſcretionis. ⁊ naturale ingenium ac cetera in eis ſint paria. ſm iſtam reſponſionem non baptizatus cum adiutorio ſolius generalis influentie poterit cognoſcere ſufficiēter aliquid pertinens ad vitam moralem: vt moralis eſt eſſe agendum / aut vitandum. igitur

Digitized by Google

et baptizatus ſimiliter poterit recognoſcere cū tali auxilio preciſe. et tamen ſua cognitio erit meritoria: ſuppoſito ꝙ ipſa non ſit aliquo modo culpabilis: ex quo ſequitur ꝙ etiam actus intellectus meritorius habetur ſine ſpeciali auxilio. Nec valet dicere ꝙ in baptizato eſt ſpeciale auxilium. ſ. gratia gratum faciens infuſa in baptiſmo: quia ſi ita non baptizatus ⁊ talem gratiam non habēs cognoſcit ſicut et ipſe qui gratiam habet: clarum eſt ꝙ illa gratia in nullo iuuat eum ad cognoſcendum. Et ideo ꝗuis ſua cognitio ex aſſiſtentia gratie ſit deo accepta ad vitam eternam: ⁊ ſic meritoria. non tñ iſte in cognoſcēdo poteſt dici iuuari ex illa. nec ipſa reſpectu illius dici poterit eſſe auxiliū quo iuuetur ille ad cognoſcendū quid agere debeat contra intentionem cōcilij et conceſſionem iſtiuſmet veñ. doc. qui dicit ꝙ ad actum intellectus meritorium indigemus auxilio ſpeciali. Sic ergo patet ꝙ illa cōcluſio vera eſt ⁊ efficaces probationes eiuſdem. ¶ Confirmo autem eam: ⁊ nūc ſic. ſi hō pro iſto ſtatu pōt abſq; ſpeciali dei auxilio cognoſcere quid agendū in his que pertinent ad moralem vitam: ſequitur ꝙ non alio auxilio indigeat ad hec. ꝗ; indigeret: ſi nullus vnꝗ; peccaſſet. pꝫ conſequentia: qꝛ etiam ſi nullus homo vnꝗ; peccaſſet adhuc indigeret auxilio generalis influentie: ſicut et met Adam anteꝗ; peccaſſet non poterat ſine auxilio actum aliquē agere. vt patet ex prima concluſione precedentis articuli. Sed iſtud cōſequēs eſt falſum: ſicut dñs declarauit in parabola ſauciati. vnde ſicut magiſter dicit in ſcđo ſententiaꝝ. d. 25. et cōmuniter oēs doctores catholici concordant: genus humanum fuit ⁊ ſpoliatū gratuitis donis et in naturalibus bonis/ vel vulneratum. vnde naturalia bona. ſ. ingenium memoria intellectus corrupta ſunt: lꝫ non ſubtracta: vt dicit magiſter. ¶ Preterea. Sequitur ꝙ doctrina veteris ac noui teſtamenti non fuit homini neceſſaria ꝗtum ad cognoſcēdum quid et qualiter ſit agendum in his que ad mores pertinent: cum ipſa ſit auxiliū dei quoddā ſpeciale. ⁊ ſic magna pars ſcripture aſſeritur ad curationem humani generis ſuperflua. cuius tñ oppoſitum eadem parabola oſtendit in duobus denarijs: quos ſamaritanus tradidit ſtabulario: vt curam gereret ſauciati: ſicut patꝫ per Aug. hypoñ. ſiue in reſponſionibus contra Pela. reſponſione tertia ⁊ per expoſitores alios cōmuniter. ¶ Item ſi homo poteſt ſine ſpeciali dei auxilio ⁊c. multo magis poterit ſine ſpeciali dei adiutorio legēdo doctrinā moralem ſcripture intelligere ſenſum illius ⁊ cōcipere/ ac velle illa agere que ipſa docet eſſe agenda. clara eſt conſequentia.
ap.32. Sed conſequēs eſt manifeſte cōtra Aug. de fide ad Pe. ſic noſtrā fidem inſtruentē. Firmiſſime tene ⁊ nullatenus dubites poſſe quidem hoiem quem nec ignorantia litterarum/ nec aliqua ꝓhibet imbecillitas / vel aduerſitas verba ſancte legis: ac euāgelij/ ſiue legere/ ſiue ex ore cuiuſꝗ; predicatoris audire. Sed diuinis mandatis obedire: neminem poſſe niſi quē deus gratia ſua preuenerit: vt quod audit corpore et corde percipiat: ⁊ accepta diuinitus bona voluntate/ atq; virtute mandata dei facere velit ⁊ poſſit. neq; enim qui plātat eſt aliquid/ neq; qui rigat: ſed qui incrementum dat deus. et eſt hec probatio verbum Apoſtoli prima ad Corinth. ecce ꝙ hoc dicit neminem poſſe
ap.3. corde percipere: id eſt intelligere/ aut illa velle facere niſi preueniatur gratia dei. aut igitur loquitur de gratia aliqua ſpeciali: ⁊ habetur propoſitū/ aut de generali influentia tantum. et hoc non poteſt dici: quia nec ſine tali poteſt quis etiam ſanus ⁊ fortis corpore legere/ vel ex ore predicatoris audire. et ideo ita eſſet ſibi neceſſaria gratia dei ad legendum / vel audiendum legem dei ſicut ad intelligendum: cuius oppoſitum ipſe euidenter intendit.

¶ Item ſancti orabant deum pro habenda notitia agendorum moralis vite. igitur illam ex ſe ſine ſpeciali dei auxilio habere non poterant. antecedēs patet ibi. notam fac mihi viam in qua ambulem: et ibi. doce me facere iuſtificationes tuas. et greſſus meos dirige ſm eloquium tuū: mera talia habentur in ſcriptura. conſequētia probatur: quoniam pro his ad que facere indigebant tantum generali influētia nunꝗ; eos oraſſe inuenitur. nec vnꝗ; aliquis prudens homo pro talibus orat. quis enim orat deum: vt ignis eum calefaciat: quando eſt proximus ſufficienter igni. aut ſi diſtet ab igne aliqualiter orat: vt poſſit ad illum accedere. ⁊ ſic de alijs que ſunt in poteſtate ſua ⁊ pro eis non eſt neceſſarium auxilium ſpeciale. et tamen in omnibus motibus et actionibus/ ſiue voluntarijs/ ſiue naturalibus mere neceſſe eſt cuilibet agenti creato influentia generalis dei ſm cōmunem omnium doctrinā. nec huic repugnat ꝙ eccleſia rogat deum: vt nos conſeruare ⁊ fructus terre dare/ ac etiam conſeruare dignetur. quoniam cum hec omnia ſtante etiā influentia generali nocere modis plurimis poſſint: ſupplicat pro adiutorio ⁊ influentia ſpeciali qua ⁊ nocitura vitentur: ⁊ profutura miſericorditer ⁊ gratioſe preſtentur. ¶ Confirmatur. qꝛ omnis argumentatio conciliorum et ſanctorum contra Pela. preter auctoritates ſcripture ad probandum ꝙ ad vitanda peccata/ vel mandata dei perficienda/ vel ad credēdum que Chriſtus iuſſit eſſe credēda/ vel alia aliqua operanda eſt neceſſarium nobis auxilium gratia dei. fundatur ſuper hoc ꝙ ſancti orabant pro talibus. Si autem dicatur ꝙ ex hoc non probatur neceſſitas ſpecialis adiutorij ſequitur ꝙ nunꝗ; probauerunt ſufficienter contra eum ꝙ neceſſaria eſſet nobis ad aliqua predictorū ſpecialis aliqua gratia/ ſeu adiutorium dei. quod tamen eos intēdiſſe non eſt dubium apud quēꝗ; doctorem catholicū. ¶ Preterea. conſtat ꝙ generalem influētiam ſuam niſi rariſſime deus ſubtrahit alicui creature: et hoc reputatur tunc ad miraculum: ſicut contingit de igne non vrente pueros in camino. ſicut et miraculum eſſet: ſi ſanis apertiſq; oculis rem coloratam in luce preſentem nullo impedimento exiſtente non viderem. pro talibus autem que homo non niſi ex miraculo non pōt: nemo ſollicitus eſt/ aut dubius: vt pro illo fundat orationem ad deum: imo deriſor/ aut ſtultus reputaretur qui hoc faceret. ¶ Uerum contra predictā concluſionem dictus veñ. doct. arguit multipliciter. primo ſic. aut homo ex ſuis naturalibus ſola dei generali influentia concurrente poteſt cognoſcere deum eſſe ſumme honorandū. aut non. ſed vltra hoc requiritur quoddā dei auxilium ſpeciale. ſi detur primum habetur propoſitum: qꝛ illud eſt quoddam morale bonum. Si ſecundum ſequitur ꝙ homo in ſuis naturalibus cōſtitutus et concurrente dei influentia generali: de hoc bono morali quod eſt deum eſſe ſumme honorandum habebit ignorantiam inuincibilem. Et vltra ſequitur ꝙ omiſſio huius actus. ſcilicet non honorare deum ſumme non imputabitur ei quo ad penam/ vel etiam quo ad culpam: cum ſm omnes doctores non imputentur: que ex ignorantia ſimpliciter inuincibili committuntur. Sed vtrūq; iſtorum conſequentium videtur eſſe falſum ⁊ contra apoſtolum ad Ro. 1. vbi Cap. 1.
dicitur ꝙ gentiles habuerūt notitiam: ꝙ deus eſt ſumme honorādus. qꝛ quod notum eſt dei manifeſtū eſt in illis. ⁊ ꝙ huius actus imputatur eis ad penam patet ibi. reuelatur ira dei ſuper omnem impietatem et iniuſtitiam hominum eorum qui veritatem dei in iuſtitia detinent. et quo ad culpam: ita vt ſint inexcuſabiles. et ſubdit ſtatim cauſam: quia cum cognouiſſent deum non ſicut deum glorificauerunt. ¶ Reſpondeo et dico: ꝙ homo non poteſt illud cognoſcere ſine ſpeciali auxilio. Et cum infertur ꝙ tunc habebit ignorantiam inuincibilem de illo bono morali: ſi intelligatur ꝙ ignorantia ſit inuincibilis ſine ſpeciali adiutorio dei concedo iſtam partem conſequentis

tis. Et cum infertur vlterius ꝙ tunc omiſſio illius actus non imputabitur ei. nego ꝯſequentiã. Ad ꝓbationem ſm omnes doctores nõ imputãtur homini que ex ignorantia ſimpliciter inuincibili cõmittũtur. Dico ꝙ iſtud eſt intelligendum de ignorãtia que nõ eſt peccatũ nec pena peccati cuius ille ſit aut fuerit reus. nã ignorantia que ꝓuenit homini ex peccato cuius ipſe fuit reus eũ nequaꝙ̃ excuſat ſaltem a toto: ſicut patet de eo qui ex ignorãtia contracta propter ebrietatẽ culpabilẽ hominẽ occidit. talis enĩ ſm cõmuniorem doctrinã ꝛ ſm Philoſophũ etiã tertio ethi. non excuſat ipm ab homicidio: nec quo ad culpã nec quo ad penã. nũc autẽ ignorantia iſta de hoc ꝙ deꝰ eſt ſumme honorãdus vtiqꝫ eſt pena peccati pmi hoĩs: in quo peccato oẽs peccauerũt: vt ait Apoſtolꝰ. nã ſi ille non peccaſſet: et alij etiã illo peccato nõ peccaſſent nullus hãc ignorantiam habuiſſet. ꝛ ideo neminẽ excuſat a tali omiſſione.

¶ Hec reſpõſio eſt expreſſa ſentẽtia beati Augu. in epl'a ad Sixtum ſuꝑ illis verbis Apoſtoli allegatis. ita vt ſint inexcuſabiles. dicẽtis ſic et ꝙ̃uis ſe ipſi excuſare videantur nõ admittit hanc excuſationẽ qui ſcit ſe feciſſe hoĩem rectum eiqꝫ obedientie dediſſe preceptũ nec niſi eius quo male vſus eſt libero volũtatis ar. etiam quod tranſiret in poſteros manaſſe peccatũ. neqꝫ enim damnantur qui non peccauerunt: quãdoquidẽ id ex vno in omnes pertrãſijt: in quo ante ꝓpria in ſingulis quibuſlibet peccata omnes cõmuniter peccauerunt: ac ꝑ hoc inexcuſabilis eſt omnis peccator vel reatu originis vel additamẽto etiam proprie volũtatis ſiue qui nouit ſiue qui ignorat ſiue qui iudicat ſiue qui nõ iudicat. qꝛ et ipſa ignorãtia in eis qui intelligere noluerũt ſine dubitatione peccatũ eſt. in eis autem qui non potuerũt pena peccati. ergo in vtriſqꝫ non eſt iuſta excuſatio: ſed iuſta damnatio. ¶ Ad ꝓbationem aliã falſitatis huius partis cõſequentis dico ꝙ gentiles nõ habuerunt notitiã nalem ſine ſpeciali auxilio dei. dico tamen ꝙ iſtud ſpeciale auxiliũ poteſt dupliciter accipi. vno modo ꝙ fuerit tale ad quod nõ coadiuuerint vel cooperate fuerint ipſe creature: que ſunt effectus dei ſeu notitie earum ſicut eſt auxiliũ quo cognoſcũtur futura: aut alia ꝙ̃ tantũ per inſpirationẽ ſeu diuinam reuelationẽ ſtricte ſumptã cognouerunt alij ſancti viri: quo cognoſcunt myſteria incarnationis ꝛ redẽptionis noſtre a nobis. alio modo ꝙ ad tale adiutorium concurrerint etiã notitie creaturarũ. que tamẽ notitie ſimul etiã cum adiutorio influẽtie generalis non ſufficiebãt illis ad cognoſcẽdum deũ eſſe ſumme honorãdum. ſed aliud ſpeciale adiutoriũ ꝛ influẽtia neceſſaria vtiqꝫ erat: ſicut etiã ſimul cum doctrina vocali exteriꝰ prolata ꝛ cum generali dei influ ẽtia neceſſarium nobis eſt ſpeciale dei adiutoriũ vt corde intelligamꝰ et ꝯſentiamus chriſti fidei que nobꝫ predicatur. ¶ Modo ad ꝓpoſitum dico ꝙ gentiles illi de quibꝰ loquitur apoſtolꝰ non habuerunt ſpeciale adiutorium pmo modo. ſed ſcdo: nec huius oppoſitũ dicit aliqua gloſa ꝑ hunc magiſtrũ ꝯtra me allegata: ſed ꝓpoſitum vtiqꝫ vna gloſa ibi dicere videtur expreſſe. vnde ſuꝑ illo verbo. deus enim manifeſtauit illis. dicit gloſ. hoc dicit ne ſola natura ſufficere videreꝉ. ergo ſi naturaliter vel naturali ratione dicãtur cognouiſſe. nõ ſequitur. igitur ex ſolis naturalibꝰ et ſine ſpeciali auxilio dei. ¶ Et confirmatur iſtud. quia ſm Auguſt. in de vidẽdo deum ad Paulinã: impoſſibile eſt cuilibet homini cognoſcere ſine ſpeciali adiutorio dei eẽ aliquid tale quale Philoſophi de quibꝰ eſt ſermo cognouerunt deum eſſe. ꝛ per conſequens etiam eſt impoſſibile vt ipſe cognoſcatur eſſe ſumme honorãdus niſi ad hanc notitiam ſpecialiter iuuet ipſe. aſſumptũ patet: quia hec ſunt ꝟba eius. Quis enim ſine adiutorio ſpiritꝰ ſancti cogitare valeat aliquid eſſe magiſqꝫ eſſe ꝙ̃ omnia que ꝑ corpus ſentiuntur: quod nec loco videatur nec querendum ſit oculis nec audiatur affatu. nec tactu teneatur nec ſentiatur inceſſu. videatur tamen ſed corde mundo. q. d. nullus. ꝛ tamen aliquid tale eſſe deum cogitauerunt illi Philoſophi. per adiutorium autem ſpiritꝰ ſancti non poteſt intelligi influentia generalis tantũ in ꝓpoſito: quoniã ſine illa non poſſũmus etiam cogitare aliquid eſſe quod videaꝉ viſu aut alio ſenſu ſentiatur vt certum eſt. ꝛ ſic nõ magis de deo ꝙ̃ de celo diceret Auguſt. non poteſt cogitari eſſe ſine adiutorio ſpiritus ſancti: quod eſt ridiculum ſentire. ¶ Item ſcdo. de ciui. Cap.7. dei. ait ſic. Philoſophi vtcunqꝫ conati ſunt ingenijs acutiſſimis prediti ratiocinando inueſtigare quid in rerum natura latitaret: quid in moribꝰ appetẽdum eſſet atqꝫ fugiendum: quid in ipſis ratiocinãdi regulis certa cõnexione traheretur: aut quid non eſſet conſequens vel etiam repugnaret. et quidam eorum quedã magna quãtum diuinitus adiuti ſunt inuenerunt. quãtum autem humanitus impediti ſunt errauerũt. puto autem ꝙ inter illa que inuenerunt computandum ſit iſtud de quo agitur. ſ. ꝙ deus ſit ſumme honorãdus. nec credo ꝙ reuerendus iſte magiſter oppoſitum diceret. ergo hoc cognouerũt per adiutorium dei. nec poteſt intelligi per adiutorium generalis influentie tantũmodo: quoniam etiam ꝛ ad parua inuenienda et etiam in ſuis erroribus tale adiutorium habuerũt. ac per hoc ſimiliter bene diceretur inquãtum diuinitus adiuti ſunt errauerunt ꝙ non puto aliquem conceſſurum: nec poteſt hoc exponi de cognitione meritoria vite eterne: cum infideles et idolatre eſſent. ¶ Haymo etiam ibidẽ ſuper illo. obſcuratum eſt inſipiens cor eorum. ait. cor illorum quod illuminatum eſt per naturale ingenium et per dei gratiam poſtꝙ̃ inceperunt idola adorare obſcuratum eſt per ignorantiam. ꝛ ſubdit poſt pauca. Quod enim contulit illis diuina gratia gratis: abſtulit vtiqꝫ dum eſſent ingrati. ecce ꝙ dicit cor illorum fuiſſe illuminatum per naturale ingenium ꝛ per dei gratiam: ꝛ iterum ꝙ notitiam illam quam habuerũt de deo contulit illis diuina gratia gratis. puto autem non eſſe ſolitum apd' ſcripturam: imo nullibi inuenio ea que nos habemus ex nobis concurrente tantũmodo influentia generali: dici nobis cõferri a diuina gratia gratis. ſicut nec vſꝙ̃ dictum eſt: aut aliquis ſapiens diceret: ꝙ ignis calefacit aliquid ex gratia dei. aut ꝙ homo aliquis blaſphemat deum vel odit proximũ ex gratia dei: ſeu ꝙ gratia dei iſta conferat talibus agentibus: cum tamen nullum horum ſine concurſu influentie generalis fiat.

¶ Secundo arguit iſte Magiſter ſic. ſi homo ex ſuis naturalibus ſola dei influentia generali concurrente non poteſt cognoſcere quid ſit agendum ꝛc̃. ex ſe non habebit vnde ſit conſiliatiuus vel poſſe. patet: cum conſilium non ſit de his que non poſſunt cognoſci. Sed iſtud conſequẽs eſt contra ſacram ſcripturam dicentem Eccleſiaſtici. 15. Cap.6. Reliquit hominem in manu conſilij ſui.

¶ Reſpõdeo cum infertur ꝙ ex ſe nõ habebit vnde ſit cõſiliatiuus. illud conſequens videtur ad proprietatem hominis eſſe ſimpliciter concedẽdum. quoniam homo nõ ex ſe ſed a deo habet animã: et alia per que poteſt conſiliari. ſed tamen eundo magis ad mentem arguentis: qui vt puto vult dicere ꝙ tunc non habebit in ſe vnde ſit conſiliatiuus. dico ꝙ illud poteſt capi dupliciter. vno modo ſic ſimpliciter vt profertur. ꝛ tunc nego conſequentiam inſtãtia in ſimili ſm conceſſionem huius doctoris ꝛ omnium aliorum catholicorum homo non poteſt etiam cum ſola de generali influentia facere actũ meritorium: nec etiam beatificari. ꝛ tamen ex hoc non ſequitur ꝙ homo in ſe non habet vnde poſſit mereri. et vnde poſſit beatificari. cum hoc conſequens ſm omnes ſit falſum. nam habet intellectum et voluntatem. quibus poteſt mereri et beatificari. alio modo poteſt accipi conſequens cum ſubintellecta

Digitized by Google

determinatione ſic in ſe nõ habebit vnde ſit ſeu per quod
vel per que ſit ſine dei auxilio ſpeciali recte conſiliatiuus:
et tunc iſtud cõſequens concedo.⁊ ad ſcripturã que alle=
gatur cõtra dico ꝙ illa nõ eſt ad ꝓpoſitum cum nõ loqua
tur ſm preſentem ſtatum:ſed ſm ſtatum in quo pmo crea=
tus eſt:quod ptʒ euidenter ex eodẽ loco.vñ ſic iacet text⁹.
deus ab initio cõſtituit hoīem.⁊ reliquit illũ in manu cõ=
ſilij ſui.ptʒ etiam per Auguſt.in hypoſt.reſpõſione tertia
euidẽter.❡ Tertio arguitur ſic.aut ſamaritanus videns
illum hoīem ſemiuiuũ relictum potuit cognoſcere ex ſuis
naturalibus cũ ſola dei generali influẽtia qd circa illum
erat moraliter agẽdum:⁊ habetur ꝓpoſitum.aut non po=
tuit.⁊ tunc ſequitur ꝙ natura huius hominis eſt peior in
ordine ad ſue nature ꝯſortem ꝗ natura porci.qui audiẽs
torqueri alium porcum ſtatim inſilit i tortorem.⁊ videtur
hoc multũ fauere errori manicheorũ dicẽtium naturam
ſimpliciter malã.Reſpõdeo ꝙ ſi per ſamaritanũ intelliga
mus chriſtum ſicut chriſtus intelligit cum illam parabo=
lam poſuit:vtiqꝫ potuit cognoſcere et cognouit qd et quẽ
admodum erat agendum erga illum ſauciatum.ſ.genus
humanũ.Sed iſtud nihil ad ꝓpoſitum.qꝛ in noſtra que=
ſtione non clauditur chriſtus.Si vero per ſamaritanum
intelligatur aliquis homo purus in preſenti ſtatu.et per
ſauciatũ alius:tantum valet:ac ſi de aliquo alio homine.
verbi gratia.de petro quera̕ an videns alium.verbi gr̃a.
paulum ſauciatum poſſit cognoſcere quid agendum mo=
raliter circa illũ ſine ſpeciali auxilio dei.dico ꝙ et ſi poſſit
cognoſcere quid agendũ:vtpote quia compati debet ei et
auxiliari:nõ poteſt tamen ſcire ꝓpter quid:et quẽadmo=
dum ſm omnes circũſtantias requiſitas ad bonitatẽ mo=
ralem actus debeat facere actus iſtos.et ideo non poteſt
ſufficiẽter cognoſcere quid moraliter agendũ circa illum
et quod tunc infertur de porcis patet nõ valere:niſi magi
ſter meus reuerendus velit dicere ꝙ porcus cognoſcit qd
et quẽadmodum ſm omnes circunſtantias requiſitas ad
bonitatem moralem actus agẽdum eſt circa porcum aliũ
qui torquetur:quod nõ puto eũ dicere velle.⁊ cum dicit
ꝙ hoc videtur multum fauere errori manicheorum: qui
dixerunt naturam ſimpliciter malam.Reſpõdeo ꝙ mani=
cheus voluit naturam humanam in ſua prima conditio=
ne ex commixta ſubſtãtia mali eſſe malam:quod ego non
dico:ſed dico eam fuiſſe creatam bonam ⁊ puram:ſed ex
voluntario peccato qđ vtiqꝫ cõmiſit ⁊ vitare potuit prim⁹
homo vitiatã:et cũ vitio per ꝓpagationem in alias deſcẽ
dentes trãſfuſam.⁊ qui huius oppſitũ ptinaciter aſſerue=
rit hereticus Pelagianus exiſtit.vnde ſimilẽ inuectionẽ
in ſe factã Auguſt.excludit in reſpõſionibus contra pela=
gianos.reſponſione tertia.loquẽs enim de Adam ait.per
velle malum perdidit poſſe bonũ:qui per poſſe bonum po
tuit vincere velle malum:quem iuſte deus iam delicto ca
ptiuum voluntati deprauate dimiſit.⁊ ſubdit.malũ itaqꝫ
velle nõ ex nature ſue cõditione bona habuit tanqꝫ ex cõ=
genito malo.⁊ manicheus credidit.ſed accidenti deſide=
rio prauo concepit:quod a radice vitiata omnis ex illo
orta humana propago contraxit abſqꝫ ſolo chriſto.

❡ Ad gloſam Greg.dicentis ꝙ mens noſtra ex ſui conſi=
deratione quid in alterum faciat intelligit ⁊ recti operis
germen parit.dico ꝙ nihil facit pro eo quia Greg.non di=
cit ꝗ ex conſideratione ſui quã habet ex ſe cum ſua influẽ
tia generali ſeu ſine auxilio ſpeciali intelligit quid in alte=
rum faciat. Ego autem dico ꝙ cum ex conſideratione
ſui mens noſtra intelligit quid faciat in alterum et recti
operis germen parit.talem conſiderationem habet ex ſpe
ciali gratia dei:⁊ ſine illa nõ ſufficit.et hoc etiam mecum
dicit Apoſtolus cum ait:ꝙ non ſumus ſufficientes cogi=
tare aliquid a nobis quaſi ex nobis:ſed omnis ſufficien=
tia noſtra ex deo eſt.

❡ Secunda concluſio quam infero ex predicta cõcluſio=
ne principali huius articuli:eſt ꝙ ex peccato primoꝝ pa=
rentum quilibet homo naturali vſu conceptus contrahit
impotentiam bene volendi ⁊ bene agendi moraliter:⁊ hũc
ſcilʒ ſenſum ꝙ ipſe non poteſt ſine ſpeciali auxilio dei ali=
quid bene moraliter velle/ vel agere etiã ſi ſufficienter co=
gnoſcat quid ⁊ qualiter aliquid eſt agẽdum/ vel volendũ.
hanc probo ſic.Adam ex ſuo peccato incurrit impoten=
tiam bene moraliter volendi ⁊ agendi.igitur quilibet ho=
mo naturali vſu conceptus ſimilem impotentiam incur=
rit.antecedens ptʒ ſupra.conſequẽtia probatur per Aug.
in hypoſt. ſeu ſm aliam intitulationem in reſponſionibus
contra Pelagianos.reſpon.3.vbi cũ dixiſſet quid Adam
dum preterijt dei mandatum amiſſo poſſibilitatis bono
ſolum arbitrium ad velle potius eſt vulneratum: imme=
diate inferendo adiungit. Hoc igitur vulnere cuncti li=
bero arbitrio claudicamus.nec implere nobis naturali=
ter ſufficit poſſe bonum:quia de natura vitiata peccator
id eſt de protoplaſtis hominibus: quorum ſumus et ipſa
natura in quibus eſt vitiata libertas homo voluntatis ſa
ne perfectio videlicet libertatis arbitrio quo ſibi ſufficiat
non poteſt exoriri.ergo impotentia quam ille incurrit in=
currimus ⁊ nos.❡ Secundo probo eandem concluſionẽ
contra hominem ſic.Adam ante peccatum potuit cum ſo
la dei generali influentia velle et agere bene moraliter: et
nullus homo in preſenti ſtatu etiam habita ſufficienti no=
titia de agendo/ vel volendo poteſt cum generali influen=
tia velle aliquid/ aut agere bene moraliter.igitur quilibet
homo naturali vſu conceptus incurrit ex peccato primo=
rum parentum impotentiam volendi ⁊ bene agendi mora
liter.conſequentia eſt clara.qꝛ ex quo Adam non habuit
ante peccatũ talem impotentiã:ptʒ ꝙ nos non habemus
eam ex natura noſtra ſm ſe.igitur ex vitio nature.vitiata
autem non eſt niſi propter peccatũ.et non poteſt dici pro=
pter quid aliud/ ꝗ propter peccatũ primorum parẽtum:
vt ſatis clarum eſt ex doctrina ſanctorum.primam partẽ
antecedẽtis ſiue ſit vera/ſiue ſit falſa concedere habet re=
uerendus Magiſter:contra quẽ arguo:cum ipſe:qđ plus
eſt concedat ꝙ nos in preſenti ſtatu qñ noſtra natura infir
mata eſt ⁊ vitiata poſſumus cum ſola influentia generali
agere ⁊ velle bene moraliter.❡ Scđa pars ꝓbata eſt ſu=
pra.nam ipſa eſt tertia cõcluſio ꝓbata in primo articulo
prime.q.d.26.confirmo tñ eam etiã nũc per Aug.qui ad
Simpli.lib.1.⁊.q.1.ait.oẽs porro qui acceperunt legẽ pre=
uaricant eam niſi per gratiã conſequãtur poſſe:qđ iubet.
per legem aũt habetur ſufficiens notitia de agendis mo=
ralibus.❡ Item ibidẽ in epiſtola ad Julianũ ait ſic.non
tantũmodo nos adiuuat deus:vt ſciamus quid agẽdum
ſit:verũ etiam vt amando agamus quod deſcẽdo iam ſci=
mus.nemo itaqꝫ poteſt eſſe non ſolũ ſciens: verũ etiã con=
tinens niſi deus det.⁊ eſt verbũ ſapientis Sapientie.8.et Cap.8.
ex hac auctoritate confirmatur:tam precedens ꝗ iſta cõ
cluſio.loquitur enim expreſſe de actu virtutis moralis:ſi=
cut ptʒ per totam illam epiſtolam.nec poteſt exponi illud
verbũ de datione generalis influẽtie tñ:qꝛ etiã tũc eque
bene diceretur non poſſum eſſe mechus niſi deus det.⁊ ſi=
cut ſapiens dicit continentiam eſſe dei donum:ita dicere
debemus ꝙ mechia eſſet donum dei: quod pie aures ſu=
ſtinere non poſſent.❡ Contra concluſionem iſte ven.Ma
giſter arguit primo ſic.habita in preſenti ſtatu notitia ꝙ
deus eſt ſuper oĩa diligendus aut homo ex ſuis naturali
bus cũ ſola dei generali influẽtia poteſt elicere circa deũ
actũ dilectionis bone moraliter/ aut non. Si ſic habe̕ ꝓ=
poſitũ.ſi non ſequitur ꝙ actus dilectionis bone moraliter
elicitus circa deũ eſt ſupra facultatẽ humane nature qđ
vide̕ eſſe cõtra auctoritatem ſcripture Deutero.30.d.mã Cap.30.
datum quod precepi tibi hodie nõ ſupra te eſt / neqꝫ ꝓcul

poſitum. ſed iuxta te eſt ſermo in ore tuo ⁊ in corde tuo: vt
facias. Ex qua auctoritate ſumit dictus Magiſter ꝙ nō
ſolū non ſit ſupra facultatem noſtrā deum diligere: ſed ꝙ
hoc eſt cōnaturale: qꝛ non minus eſt homini connaturale
deum amare/ ꝙ deū amandū cognoſcere: vel de deo amā
do verbum cordis/ vel oris formare. Sed cōnaturale eſt
homini deum amandū ſuper oia cognoſcere et de deo ſic
cognito verbū cordis et oris formare ⁊c. ¶ Hic dico pri
mo ꝙ concluſio quam cōcludit iſte doctor ſcꝫ ꝙ in preſen
ſenti ſtatu poſſumus ex ſolis naturalibus cum influētia
dei generali deum diligere ſuper omnia. non videtur con
ſona dictis ſanctorum: ſicut auctoritatibus Aug. et Ber
nardi/ ac Anſel. ꝓbaui in veſperijs meis: quas ipſe adhuc
nihil dixit. ⁊ tunc probo etiam auctoritate ſcripture dicē
Cap. 2. tis prime Ioh. 4. non quaſi dilexerimus deum. ſed quia
Cap. 26. prior dilexit nos. ſuper quo verbo Auguſt. lib. 1. de gratia
Chriſti ⁊ peccato originali. optime inquit omnino/ atqꝫ ve
riſſime dictum eſt: non enim haberemus vnde eum dilige
remus niſi hoc ab illo cū prior nos diligeret ſumeremus.
Ex his manifeſte apparet ꝙ ad diligendum deū neceſſa
riū eſt nobis: vt hoc ex dei gratia et dilectione ſumamus.
¶ Hoc idem probo euidenter contra eum ſaltem. qꝛ non
negabit ille doctrinam ſancti Thome. ipſe autem in pri
ma ſecūde. q. 109. ar. 3. inquirit. vtrum homo poſſit dilige
re deum ſuper omnia ex ſolis naturalibus ſine gratia. et
determinat ꝙ homo in ſtatu nature integre potuit. in ſta
tu nature corrupte non poteſt. vnde premiſſa probatione
ſua concludit in his verbis. Et ideo dicēdum eſt ꝙ homo
in ſtatu nature integre non indigebat dono gratie ſuper
addite naturalibus bonis ad intelligēdum deum naturali
ter ſuper omnia. licet indigeret auxilio dei ad hoc eū mo
uentis. Sed in ſtatu nature corrupte indiget etiam homo
ad hoc auxilio gratie naturam ſanantis: nec poteſt illud
dictum gloſari dicendo ꝙ loquitur de dilectione merito
ria. nam ipſe determinate exprimit de dilectione natura
li: qua dilectione dicit hominē in ſtatu nature integre po
tuiſſe ſine dono gratie ſuperaddite naturalibꝰ bonis deū
deum diligere ſuper omnia: quod vtiqꝫ falſum eſſet de di
lectione meritoria. ⁊ poſtea dicit ꝙ ad hoc ſcꝫ ad diligen
dum deū naturali dilectione ſuper omnia indiget in pre
ſenti ſtatu auxilio gratie naturam ſanantis. conſtat ꝙ illa
non eſt influētia generalis. ¶ Ad rationem reſpondeo ꝙ
habita tali notitia non poteſt homo in preſenti ſtatu ſine
ſpeciali adiutorio dei diligere deum ſuper omnia. et per
conſequēs nec etiam bene moraliter. ⁊ cum infertur ꝙ di
lectio talis eſſet ſupra facultatē humane nature: ſi huius
dicti ſit ſenſus ꝙ ad ſic diligendū non ſufficeret facultas
humane nature ex ſe. concedo hoc conſequēs. ⁊ ad aucto
ritatem ſcripture que adducitur. dico primo ꝙ ſicut pa
tet ex ſerie textus illud verbum non ſolum accipitur pro
mandato dilectionis dei: ſed cōmuniter pro omnibus mā
datis eius. vnde ibi premittitur. Si audieris vocem dñi
dei. ſ. ⁊ cuſtodieris precepta eiꝰ et cerimonias que in hac
lege conſcripta ſunt ⁊c. ⁊ ſtatim ſequitur. mandatū quod
ego precipio tibi hodie ⁊c. vt allegatum eſt. Mirum aūt
eſt ꝙ iſte reuerendus Magiſter obſeruationem mādato
rum dei dicat non ſolum poſſibilem: ſed tam facilem eſſe
homini in ſtatu nature corrupte non adiuto ſpeciali gra
tia dei/ ꝙ facile eſt ſibi ore dicere deum eſſe ſuper omnia
diligendum. cum tñ propheta dicat. propter verba labio
rum tuorū ego cuſtodiui vias duras. ⁊ Apoſtolus. video
aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis
mee. et captiuātem me in lege peccati: proptereaqꝫ excla
met. Infelix ego homo quis me liberabit de corpore mor
tis huius. ⁊ reſpondens non dicat liberum meum arbitriū
cum influentia generali. ſed gratia dei per Ieſum Chri
ſtum do. n. et certe ſi iſte reuerendus Magiſter ſentiat ſi

bi tam facile obſeruare dei mandata non ſibi: ſed deo gra
tias referat. Reſpon. quo ad auctoritatem illa n: ſicut re
ſpondet Aug. Celeſtino in de perfectione iuſtitie: ⁊ etiam ca. 21. 2.
Pelagio in de natura ⁊ gratia. Qui predictam auctori Cap. vi.
tatem pro ſe allegabant. ⁊ illam etiam Io. 5. mādata eius Cap. 5.
grauia non ſunt. ⁊ dico iuxta ſententiam ꝙ hoc intelligen
dum eſt de illo qui ad deum ex toto corde et per amorem
conuerſus: ſicut ibidem in textu premittitur. tali enim ſic
amanti eo ſenſu dei mādata dicunꝭ facilia: quo dici con
ſueuit ꝙ amanti nihil eſt difficile. Sed talem amorem di
co non poſſe eſſe in homine ex ꝓprijs viribus preciſe: ſed
ex gratia ſpiritus ſancti. vnde in de natura et gratia. oia Cap. vi
quippe ſunt facilia charitati: ſed hoc dictū eſt ⁊ precepta
eius grauia non ſunt: vt cui grauia ſunt cōſideret non po
tuiſſe diuinitus dici grauia non ſunt: niſi quia poteſt eſſe
cordis affectus cui grauia nō ſunt. ⁊ petat quod deſtitui
tur: vt impleat qđ iubeꝭ: et quod dicitur ad iſrael in deu
tero. ſi pie ſi ſancte ſi ſpiritualiter intelligatur hoc idem ſi
gnificat ⁊ ſubdit. Conuerſus ergo quiſqꝫ ſicut ibi precipi
tur ad dñm deum ſuum ex toto cor. ſuo et ex tota aīa ſua
mandatum dei non habebit graue. Quomodo enim eſt
graue cum ſit dilectionis/ aut enim non diligit. ⁊ ideo gra
ue eſt: aut diligit et graue eſſe non poteſt. diligit autem ſi
quod illic admonetur iſrael conuerſus fuerit ad dñm ex
toto corde ſuo ⁊ ex tota anima ſua. ⁊ in de perfectione iu Cap. 11
ſtitie. debent vtiqꝫ cōmoueri charitati dei non eſſe graue
dei mandatum que non niſi per ſpiritum ſanctum diffun
ditur in cordibus noſtris: non per arbitrium humane vo
tatis. ¶ Adduxit autem vnaꝫ auctoritatem Baſilij ſatis
longam qua dicitur nobis eſſe cōnaturale diligere deum
etiam plus ꝙ benefactores. ad quā dico ſicut dictum eſt
ſupra ad illā Apoſtoli. agentes naturaliter que ſunt legis
faciunt: ideo enim cōnaturale eſt nobis diligere deum: qꝛ
ex principio nature inſito apti et inclinati ſumus ad eius
dilectionem. ſed tñ iſta aptitudo/ vel inclinatio adhuc nō
ſufficit. ſed iuuari indiget ab ipſo. quod ipſamet auctori
tas exprimit: vbi ait. Sed ſeminalis quedam ratio nobis
inſita eſt intrinſecus habēs cauſas: vt deo adhereat: quā
rationem accipiens doctrina diuinorum preceptorum co
lere diligenter cauteqꝫ fouere ad perfectionē diuine gra
tie perducere conſueuit. ecce ꝙ illa ſeminalis ratio nobis
inſita colitur ⁊ fouetur doctrina diuinorum preceptorum
vt ad perfectionem diuine gratie. i. ad quā ducit dei gra
tia perducatur. Illa autē perfectio eſt. vt deus ſuper oīa
diligaꝭ. ¶ Secunda ratio predicti Magiſtri eſt hec. aut
habita ſufficienti notitia ꝙ deus eſt ſumme amandus vo
luntas ex ſuis naturalibus eliciet actum bonum morali
ter. ⁊ habetur propoſitū/ aut malum: ⁊ tunc contra: qꝛ pro
omni tēpore quo exercitiū alicuius actus eſt malū mora
liter et culpabiliter: omiſſio illius actus eſt bona morali
ter ⁊ laudabiliter. Sed ſm te inquit Magi. iſte pro omni
tēpore quo homo ſtat ſub ſola influētia generali exercitiū
diuine dilectionis eſt malū moraliter ⁊ culpabiliter. ergo
pro illo tēpore omiſſio eſt bona moraliter et laudabiliter.
hoc autem patꝫ falſum: qꝛ ſm Apoſtolum. culpabile fuit
Philoſophis ꝙ omiſerunt glorificare. ⁊ per conſequens
amare deum. ¶ Reſpō. ꝙ ſi voluntas eliciet aliquē actū
dilectionis circa deum non adiuta ſpeciali auxilio dei eli
cit actum malum moraliter ⁊ culpabilem. qꝛ ſcilicet non
diliget eum propter deum/ vel ſuper omnia: ſed propter
ſeipſam. ⁊ cum arguitur contra probando ꝙ tunc omiſſio
diuine dilectionis pro illo tempore erit bona. patet ꝙ ar
gumentatio friuola eſt. nam ſimiliter arguam in alia ma
teria. pro omni tempore quo exercitium alicuius actu eſt
culpabile omiſſio illius eſt laudabilis. ſed qñ quis dat in
digenti eleemoſinam propter vanam gloriam exercitium
illius actus eſt culpabile. igitur omiſſio eſt laudabilis. et

Digitized by Google

ſic laudabile eſt non dare elemoſinam indigenti.

¶ Tertia ratio eius eſt. aut habita ſufficienti notitia de bono et malo moraliter eligendo vel refutando voluntas pro preſenti ſtatu cum ſola generali influentia eſt indifferens ad vtrūqꝫ: et habetur propoſitum: aut non: et hoc eſt contra ſcripturam. ante hominem vita et mors: bonum ⁊ malum ad quodcunqꝫ voluerit conuertet manum ſuam.

¶ Item ſi non ſit indifferens ad vtrūqꝫ: ſed determinata ad alterum: aut determinata eſt ad malum actum: ⁊ hoc eſt propinquum errori Manichei: aut eſt determinata ad bonum actum: et tunc propinquum errori Iouiniani. ex quo vlterius dicit veſ. iſte Magiſter cum circa naturam hominis pro preſenti ſtatu fuerint ꝓdicti duo errores oppoſiti. nam Manicheus poſuit ꝙ natura humana nō poterat bonum facere. Iouinianus vero ꝙ non poterat bonum facere malum. iſti ambo errores vitari nō poſſunt niſi ponendo medium. ſ. ꝙ natura humana ex ſuis naturalibus poteſt facere bonum malum: ⁊ iſtum modum tenet

ecci. ecclesia et ſanctus doctor in ſecundo. et in. q. diſputatis.

ip.15. ¶ Ad hāc rationem dico primo ꝙ ſi concedam: ꝙ eſt indifferens ad eliciendum bonum et refutandum malū nō ex hoc preciſe habet propoſitum: quia poteſt aliquando eligere bonum: et tamen non bene: et talis electio non erit bona moraliter. ſed ſi intelligat de īdifferētia ad actū moraliter bonum: quo. ſ. bonum et bene eligit: et ad malum quo non bene eligitur. dico ꝙ ꝓ pſenti ſtatu non eſt differens: ſic intelligendō ꝙ poſſit ſine ſpeciali adiutorio dei habere actum bonum ⁊c̄. Primo probatur oppoſitū per ſcripturam: patet ex ſupradictis ꝙ nō eſt ad propoſitum: quoniam illa auctoritas eſt de homine pro ſtatu prime ſue conditionis et ante lapſum: non pro ſtatu iſto.

¶ Ad ſecundam probationem dico ꝙ ſub intellectu dato eſt determiata ad malū actum. ſ. ꝙ ſi ſine ſpeciali auxilio dei eliciet actum vtiqꝫ eliciet malum: et cum dicitur ꝙ hoc eſt propīquum errori Manichei. Hic ego dico ꝙ ſalua ſua reuerentia iſtud in nullo participat errori Manichei: immo longiſſime diſcrepat: nam Manicheus voluit ꝙ pro omni ſtatu ſuo poſtqꝫ condita fuit natura humana ſemper fuit determinata ad malum ita vt non poſſet vitare peccatum. et hoc quidem intrat ſibi non ex initio contracto ex aliqua culpa voluntarie commiſſa: ſed ex ipſa natura quadam et ſubſtātia mali ex qua eſſentialiter naturā humanā dicebat eſſe compoſitā: nec dicebat nos ignorātiā ⁊ difficultatem boni cōtrahere ex origina-

ſ.9. li peccato: cum illud negēt: vt patet ꝑ Augu. ꝑmo retrac. Ego aūt dico ꝙ natura humana ꝯdita fuit bona et abſqꝫ vitio: et talis ꝙ poterat peccare ⁊ poterat non peccare: et per peccatum primi hominis in quo iuxta doctrinā apoſtolicam omnes peccauimus nos cum vitijs naſci ꝓpter que niſi iuuemur gratia dei non poſſumus agere virtuoſe. hoc dicere non eſt errare cum Manicheo: ſed eſt fideliter ⁊ catholice conſentire eccleſiaſtico cōcilio ſuperius allegato. et Manicheorum ac omnium hereticorum deſtructori Augu. Qđ vero vlterius dicit illa ſua via media incedendum eſſe inter errores Manichei ⁊ Iouiniani. ego non approbo: nam illa via fuiſſe videtur Pelagij. Sed alia eſt qua incedere docet eccleſia et Augu. videlicet vt fateantur hominem poſſe peccare cōtra Iouinianum: et hominis naturā non malā neqꝫ ex ſubſtātia mali cōmixtā cōditā fuiſſe. ex qua neceſſario ad peccatū trahātur contra Manicheum. Sed tamen peccata primorꝫ parētū cū prius bona: et ſine vitio eſſet volūtario cōmiſſo viciatā taleqꝫ in ceteros ꝓpagari: nec poſſe virtuoſe agere niſi adiutam ab illo cui quotidie dicimus: adiuua nos deꝰ ſalutaris nr̄. et hoc ꝯtra Pelagiū. iſte eſt modus quē tenet eccleſia: ⁊ abſit vt oppoſitū eccleſie vel ſctō Thome ego aſcribā. ipſe vero reuerēdus Magiſter videat qđ dicat ſanctū Thomā docuiſſe. hec ſufficiāt ꝓ nunc quo ad dicta huius magiſtri. ¶ Ad auctoritatem adductam arguēdo ad primā partem queſtionis dicēdum ꝙ nō debet intelligi primus homo relictus in manu ſui cōſilij vel poteſtate arbitrij quaſi in ſolis ſuis naturalibus viribus fuerit relictus: ⁊ eis ſolis mādata implere potuiſſet. ſed intelligēdum eſt eum fuiſſe relictū cum libero arbi. tali qualē habebat. ſ. īformato gratia ſuperaddita: ita vt per liberū arbitriū ſic dotatū dei gratia ſtante dei generali influentia ſine ſpeciali alio auxilio poſſet dei cōplere mandata. ⁊ hoc clare patet per auctoritatē Aug. de natura ⁊ grā. al- C..97.
legatam in prima ratione pro concluſione ſcda primi articuli. in qua notandum eſt quod ait. nec ipſum ergo deus eſſe voluit ſine ſua gratia quam reliquit in eius arbitrio. quoniam liberum arbitrium ad malum ſufficit ⁊c̄.

¶ Diſtinctionis. xxx. xxxj. xxxij. et. xxxiij.
Queſtio prima.

Circa di. 30. ⁊ tres alias ſequētes in qbꝰ tractat Magiſter de originali peccato. quero primo vtrū peccatū originale ſit pena / aut culpa. et arguo primo ꝙ nō ſit culpa. qꝛ oīs culpa eſt volūtaria: ſed naturale. ergo ⁊c̄. Maior ptꝫ: qꝛ nihil eſt vituperabile / aut dignū pena niſi ſit volūtarium. nullus enī īproperat ceco

Cap.8. nato. vt dicit Ph̄s. 3. ethi. oīs enī culpa vituperabilis eſt et penā merēt. minor ptꝫ. nā pctm̄ originale cōtrahiť ante oēm vſum li. ar. ⁊ volūtatis actū. vtpote cū primo aīa iungiť corpori. ¶ Scdo ꝓbo ꝙ pctm̄ originale non ſit pena. qꝛ vel eſſet pena inflicta pro pctō / ſeu culpa ꝓpria naſcentis. ⁊ hoc nō. qꝛ in illo nulla culpa ꝓceſſit. aut ꝓ culpa primi parētis / vel aliorꝫ ſequētiū ꝓgenitorꝫ. qđ etiā dici non

Cap.18. pōt. qm̄ pro culpa vnius hoīs no infligiť alteri pena: dicēte dn̄o in Eze. Aīa q̄ peccauerit ipſa morieť filius nō portabit iniquitatē patris ⁊ pater non portabit iniqtatē filij. Iuſtitia iuſti ſup eum erit ⁊ impietas ipſi erit ſuper eum.

Ad oppoſitum arguitur ex verbo Magiſtri. diſ. 32. dicētis ꝙ ante baptiſ-

Cap.5. mū concupiſcētia eſt pena ⁊ culpa ⁊ illa vtiqꝫ ſm eum eſt peccatum originale. ¶ Secundo idem ꝓbatur per Aug. contra Iulianū lib. 5. d. ꝙ ſic cecitas cordis quā remouet illuminator deus ⁊ peccatum eſt quo in deum non creditur. ⁊ pena peccati qua cor ſuperbū digna animaduerſione punitur. ⁊ cauſa peccati cū aliquid ceci cordis errore cōmittiť: ita concupiſcentia carnis aduerſus quā bonus concupiſcit ſpiritus ⁊ peccatum eſt: qꝛ ineſt illi inobedientia contra dominatum mentis: ⁊ pena peccati eſt. qꝛ reddita eſt meritis inobedientis: ⁊ cauſa peccati eſt defectione conſentientis / vel contagione naſcentis. Et hec omnia intelligenda ſunt ei conuenire ante baptiſmū: quis ⁊ ali-

Cap.26. qua inſint ei etiam poſtea. ipſa aūt ſm Aug. eſt originale peccatum. igitur ⁊c̄. Iſta queſtio ſupponit hoīes trahere originale peccatum. Deinde querit an ſit culpa / vel pena circa ſuppoſitū nō eſt dubitādū: dicēte Aug. de fi. ad pe. Firmiſſime tene ⁊ nullatenus dubites. oēm hoīem qui ꝑ cōcubitū viri ⁊ mulieris cōcipitur cum originali peccato īpietati ſubditū. morti ſubiectū. et ob hoc natura ire filiū naſci: de qua dicit Apl̄s. Eramus enim ⁊ nos natura filij

Cap.5. ire. Itē Apl̄s ad Ro. Per vnū hoīem peccatū intrauit in mundū. ⁊ per peccatū mors: ita in oēs hoīes mors pertrāſit in quo oēs peccauerūt. que verba nō niſi de originali peccato vere poſſunt intelligi. de hoc etiā eſt determinatio ꝯcilij mileuitani ſuperius allegati. In quo ſcribiť ſic.

pp

Quicū̄q3 paruulos recentes ab vteris matrum baptizā:
dos negat aut dicit:in remiſſionem quidem peccatorum
eos baptizari:ſed nihil ex Adam trahere originalis pec:
cati quod lauacro regenerationis expietur. vnde fit ꝯn̄s
vt in eis forma baptiſmatis in remiſſionem peccatorū nō
vera ſed falſa intelligaꝰ anathema ſit. qm̄ non intelligen:
dum aliter eſt quod ait Apl̄s. per vnum hominem pecca:
tum intrauit in mundū. ⁊ ꝑ pct̄m mors. ⁊ ita in omnibus
hominibus mors ꝑtrāſiit:in quo oēs peccauerūt: niſi quē
admodum eccleſia catholica vbiq3 diffuſa ſemper intelle
xit. propter cū̄ hanc regulā fidei etiā paruuli q nihil pec
catoꝝ a ſemetipſis adhuc cōmittere potuerūt.ideo in pec
catorum remiſſionem veraciter baptizātur: vt in eis per
regenerationem mundetur qđ generatione traxerunt.

Hoc ergo pro conſtanti ſuppoſito deſcendendum eſt ad queſtionem propoſitā. ⁊ erunt ar:
ticuli quattuor. In primo videbitur de queſito. Secūdo
inquiretur quid appellatur peccatum originale. Tertio
vtrum in vno homine ſit vnum tm̄ originale vel plura.
Quarto vtrum in baptiſmo tollatur.

Quantum ad primum pono tres concluſiones. Prima eſt. ꝙ pct̄m originale eſt cul:
pa. Scđm. ꝙ eſt pena culpe. Tertiū. ꝙ etiā eſt cā culpe.
¶ Prima concluſio poniꝰ a magiſtro in diſt. 30. ⁊ pluribꝰ
ſctoꝝ auctoritatibꝰ ꝓbaꝰ. etiā ꝑter eas alia Augu. addu:
ci poteſt. qui in hypoſt. reſſione. 2. ait. peccatū Ade non ſo
lū ipſum. ſed omne necauit genus humanū: cū eius dāna
tionem ſimul ⁊ culpā ſuſcipimus. ¶ Probo etiā ratione
ſic. homini pro peccato originali iuſte pena tribuitur. igi
tur peccatum originale eſt culpa. ꝯn̄a pꝫ: qꝛ pena non niſi
Cap. 19. culpe debeꝰ. ⁊ ideo dicit Augu. 3. de libe. arbi. oīs pena ſi
iuſta eſt: pcti pena eſt ⁊ ſuppliciū nomīaꝰ. ⁊ ibi pct̄m pro:
prie ꝓ culpa ponit. an̄s ꝓbatur per Apoſtolum in verbis
ſupra allegatis. ꝑ vnum inquit hominē peccatū intrauit
in mūdum. ⁊ ꝑ peccatū mors. ⁊ loquitur de peccato origi
nali. vbi pꝫ ꝙ mors eſt pena originalis peccati. ¶ Item
Aug. in hypoſt. reſpōſione. 5. dic inquit mihi. ſi peccatum
paruulus nullū carnaliter attraxit natus. cur breuis die
rum ſorte mortis aſtringitur: quia vbi peccatum non eſt
vtiq3 mors eſſe nō debet. dictū eſt enim ꝑ peccatū mors.
ac ꝑ hoc ſm̄ errorem noſtrum iniquus eſt deus vt mori
paruulum patiatur non habentem peccatum ꝑ qđ poſſit
vita ꝑuari. ⁊ infra. hec eſt fides noſtra: fatemur incūctan
ter peccatum in paruulis. et ꝑ peccatum mortē ꝑtrāſiſſe:
quibus dum contigerit mori propter peccatum qđ in eis
non actione: ſed vterina conceptione pertranſijt moriun:
tur. non enim morerenꝰ niſi ceno pcti necarētur. hoc ma:
nifeſte pꝫ ꝙ ꝓpter pct̄m: qđ non actione: ſed conceptione
Cap. 13. paruulus habet qđ quidē vocamꝰ originale. penā recipit
mortis. ¶ Itē idē ꝓbaꝰ ꝑ illud Iob. Homo natꝰ de mu:
liere breui viuēs tpe repleꝰ multis miſerijs. ⁊ ſequitur. et
dignū ducis ſuꝑ huiuſcemodi apire oculos tuos ⁊ addu
cere eū tecū in iudiciū. ⁊ ſm̄ Augu. vbi ſupra reddit cām
q̄re in iudiciū adduciꝰ cū ait. quis inquit pōt facere mū:
dū de imūdo ꝯceptū ſemine. vbi manifeſte inuit ꝙ ꝓpter
imunditiā originalis pcti paruulus deduciꝰ ad iudiciū.
et ideo Aug. his verbis ad predictam intentionem expo:
ſitis ſic concludit ibidem. ob hanc igitur ſolā ſordem pec:
cati quā traxit nō de cōiugij bono: ſed de libidinis malo
paruulus breuis vite plenus iracūdie eſt. decidit etiā vt
flos: fugitq3 vt vmbra: nec permanet: ac in iudicium corā
dn̄o veniet iudicandus: cui niſi baptiſmi gr̄a ꝑ Chriſtum
ſubuenerit: ꝑibit de populo chriſtiano. Ex his pꝫ ꝙ ⁊ pre:
ſentia mala ⁊ dānationis iudiciū incurrit puulus ꝓpter
Cap. 38. originale pct̄m niſi ꝑ baptiſmum remittaꝰ. ¶ Itē lib. 2.
de gr̄a Chriſti ⁊ peccato originali. ait. ꝙ prolem reā facit
originis vitium: etiā ſi in parēte reatus eiuſdem vitij re:
miſſione ablutus eſt peccatorum. ſed conſtat ꝙ ſola culpa
facit hominē reum. igitur vitiū originis eſt culpa. hec cō:
cluſio etiam ꝓbatur ꝑ Anſelꝰ. in de cōceptu virgi. d. cum Cap.
damnatur īfans pro originali peccato nō damnatur pro
peccato Ade: ſed ꝓ ſuo. nā ſi ipſe nō haberet ſuū peccatū
non dānareꝰ. ſed cōſtat ꝙ nullꝰ dānatur niſi ꝓpter culpā.
igitur cū infans dānaꝰ ꝓpter ſuum ꝓpriū peccatū: qđ nō
eſt niſi originale. vtiq3 damnatur ꝓpter ꝓpriam culpam.
Ex quo ſequitur ꝙ originale peccatū ſit vere culpa.
¶ Similē ſententiā ponit Aug. in ep̄la ad Marcellinum:
reſpōdēdo ad quoddā argumētū pelagij. d. nulla inquit
rōne conceditꝰ vt deꝰ qui ꝓpria peccata remittit: imputet
aliena. ⁊ reſpōdet Aug. remittit: ſed ſpiritu regn̄atis: non
carne gn̄atis. Imputat vero nō iam aliena ſed ꝓpria. alie
na quippe erāt quādo hi qui ea ꝓpagata portarēt nōdū
erant. nūc vero carnali generatione iam eorum ſunt qui:
bus nōdum ſpirituali regeneratione dimiſſa ſunt. cū igi:
tur nulli imputetur niſi culpa: hic ꝓpria peccata naſcen:
tium vtiq3 ſunt culpe illoꝝ. Ex his patet ꝙ modus dicēdi
cuiuſdā3 moderni doctoris: quē tamen ipſe nō aſſerit: ſed
tantū probabiliter ponit: ſuſtineri nō poteſt. ait enī ꝙ pec:
catum ⁊ culpa poſſunt accipi dupl'r. vno modo ꝓprie pro
cōmiſſione vel omiſſione. cui eſt aliqua pena ſenſus recō:
penſanda. ſ. pro actu vituꝑabili mere volūtario. vel omiſ:
ſione vituꝑabili volūtaria. alio modo ꝯmuniter ꝓ effectu
peccati: ſicut ꝓ ignorātia vel difficultate que ſunt pene: v
niuer pro quacūq3 pena ꝯſequente peccatū ſiue poſitiua
ſiue priuatiua. Primo modo. originali peccatū nō eſt cul
pa nec pct̄m. qꝛ nō cōmittiꝰ a ſciēte nec a libera volūtate.
Scđo modo eſt culpa. vñ ſic eſt culpa ꝙ pro illo nō retri:
buiꝰ aliqua pena ꝑ modū recōpēſationis: ſed ꝑuatio iuſti
tie: ⁊ ſequens dānatio in infantibꝰ nō baptizatis ⁊ ignorā
tia ⁊ difficultas in ceteris hoībꝰ ſunt in eis tanq3 effectus
primi pcti Ade: nō tanq3 aliqua recōpēſata pro peccatis
originalibꝰ. vnde errāt inquit hoīes eſtimātes ꝙ iſte pene
quos nos patimur ſint in nobis ad redimēdum peccatum
noſtrum originale. non enim propterea ſunt in nobis: ſed
ſunt in nobis tanq3 effectus naturales nature corrupte
que conſequuntur naturaliter ex culpa primi parentis.
¶ Hoc confirmatur per Aug. tertio de lib. ar. vbi querit. Cap.
quare nos naſcimur cū ignorātia ⁊ difficultatibus ⁊ cru:
ciatibꝰ corporis ꝓpter peccatum Ade et Eue. ⁊ reſpōdet
ꝙ ex illius damnati pena ⁊ mortales ⁊ ignari ⁊ carni ſub
diti naſcimur. et ſubdit in alio. ca. ꝙ vt meliores gigneret Cap.
q3 ipſe eſſet non erat equitatis ⁊c̄. ex quibus oſtendit ꝙ
talia ſint in nobis non peccata: ſed pene peccati Ade vt
effectus naturaliter conſequentes penam illius.
¶ Confirmatur etiam: quia ibidem dicit ꝙ ſi anime hu: Cap.
mane ſint ſigillatim facte in vnoquoq3 hominum non eſt
naſcētibꝰ anima ignorātia et difficultas ſuppliciū pecca:
ti: ſed ꝓficiendi admonitio ⁊ perfectionis exordium.
¶ Hic modus dicēdi q̄uis verus ſit quātum ad hoc qđ
ait. peccatū originale non eſſe culpam primo: vt expoſuit.
videlicet accipiēdo culpam pro cōmiſſione vel omiſſione
volūtaria: quoniā taliter culpa nō eſt niſi peccatū actua:
le. In eo tamē quod dicit peccatum originale eſſe precie
effectum vel penā conſequētem peccatū primi parētis et
non eſſe culpā cui retribuaꝰ pena recōpenſatiue nō conti
net ꝟitatem: ſicut ſufficienter ꝓbant inducta ſuperius.
¶ P. Aug. ſuꝑ pſalmū quinquageſimū: ſicut allegat Ma:
giſter in. 30. diſ. ait. ꝙ nemo naſciꝰ: niſi trahēs penā ⁊ me:
ritū pene. certū autē eſt ꝙ meritū pene vtiq3 culpa eſt: cui
pena debeꝰ: ⁊ ex hoc ibidem cōcludit ꝙ peccatū origina:
le eſt culpa: huic ſile dicit Augu. lib. 3. cōtra Iul. vbi ait. Cap.
ꝙ tāta mala q̄ in hac trāſitoria vita patiunꝰ infantes ſub iuſto
et oīpotente deo nō irrogarenꝰ ſi nulla ex parentibꝰ mala
merita traherētur: ⁊ infra dicit ꝙ genꝰ humanū ex iuſto Cap.

Digitized by Google

quo deſeruit deum trahit dānate originis noxā his oib⁹
digniſſimā penis: niſi vbi parcit ratione diſpoſitionis oc-
culte inſcrutabilis ſapientie conditoris. Ex quibus etiā
patet propoſitum: nā quid eſt noxa digniſſima penis: niſi
culpa cui multe pene debentur: nec contra hoc eſt inten-
tio Augu. vbi allegatur per illum doctorem: quoniā etiā
peccatum originale qḋ cōtrahit paruulus vtiqȝ pena eſt
peccati Ade: ſicut patet per Aug. lib. 5. cōtra Julianum:
et aliqualiter tactum eſt in auctoritate allegata ad oppo
ſitum queſtionis: et ideo pene que conſequuntur culpam
originalem: cōſequenter etiā ſunt pene peccati Ade. qua-
propter non ex hoc concluditur peccatum originale pro-
prie acceptum non eſſe culpā cui pena debet᷑. ¶ Ad aliā
ſ5.9. dicendum eſt: ſicut ipſemet declarat in pmo retrac. ꝙ illa
verba dicta ſunt contra Manicheos qui negant peccatū
originale: quo negato predicta non eſſent ſupplicium pec-
cati: et tamen nec ſic culpādus eſſet deus: ſed laudādus:
ꝛ hoc intendit ibi concludere. ¶ Ad rationē autem eius
quā innuit dicēdum. ꝙ non ſequitur peccatum originale
nō eſſe culpā quāuis nō ſit culpa talis qualem ipſe deſcri
bit. ſ. actualis cōmiſſio vel omiſſio: nā eſt et quedā culpa
habitualis vel quaſi habitualis vitium. ſ. ad actualem cul
pā inclinās ꝛ talis eſt originale peccatum: qḋ duplici ra-
tione poteſt dici culpa: vna eſt: qꝛ inclinatiuū ad culpā: ꝛ
hanc tangit Augu. in auctoritate allegata ad oppoſitum
queſtionis: cum ait. ꝙ concupiſcentia eſt peccatum: quia
ineſt illi inobedientia contra dominatum mētis: eſt enim
principium deſideriorum ſpiritualibus deſiderijs aduer
ſantium: alia ratio eſt: qꝛ eſt macula et vitiū dehoneſtans
naturā: vnde ſicut actualis culpa cōmiſſionis mentē de-
format ſic ꝙ ꝓpter eā iuſte pene debet᷑ anime deformate:
ſic ꝛ vitium huius dehoneſtat ꝛ inquinat mentem: ꝓpter
qḋ penā iuſte meret᷑ ſicqȝ illud vere dicitur culpa: ꝛ hanc
ſ5.39. rationem breuiter innuit Augu. lib. 2. de gratia Chriſti ꝛ
peccato originali. vbi dicit. ꝙ deus hominē dānat ꝓpter
vitium quo natura dehoneſtatur: non ꝓpter naturā que
vitio nō aufert᷑. Si dicas ꝙ eadem ratione alij habitus
vitioſi qui ex prauis actibus acquiruntur in hominibus
eſſent culpe: probabiliter reſpōderi poteſt: ꝙ etiā illi vtiqȝ
culpe ſunt anteq̄ eoꝝ reatus ꝑ penitentiā dimittat᷑: ſicut
et originale vitium etiā culpa eſt anteq̄ ꝑ baptiſmū rea-
tus eiuſdem tollat᷑: vt patebit ex ſequētibus: tā enim per
penitentiā q̄ ꝑ baptiſmum abſoluit᷑ anima a reatu et de-
corat᷑ gr̄a: ꝑ quā etiā cōtra inclinationem vitioſam iuuā-
te deo fortis efficit᷑: vt vitium in illa nō dominetur: ꝛ ideo
nec illud poſt baptiſmum: nec iſta poſt penitētiā ſunt cul-
pe: hec tamen ſalua diligentiori deliberatione ſint dicta.
¶ Secunda cōcluſio. videlicet ꝙ peccatum originale eſt
pena culpe. ſ. culpe actualis primi parentis: patet expſſe
ſ.5. per illud Apoſtoli ad Ro. 5. per vnius. ſ. Ade inobedien-
tiā peccatores cōſtituti ſunt multi. i. omnes ſui: vt ait glo-
ſa. non poteſt autem intelligi hoc niſi de peccato origina-
li: quoniā non omnes deſcendentes ab Adam ſunt pecca-
tores alio peccato q̄ originali: qꝛ non paruuli: illius igit᷑
inobedientia meritum fuit originalis peccati in ſuis: ꝛ il-
lud eſt pena inobedientie illius: hoc etiā vult Aug. 2. lib.
de baptiſmo paruuloꝝ. ad Marcellum. vbi ait. ꝙ pecca-
tum habitās in membris noſtris: ſic eſt peccatū: vt ſit pe-
na peccati. Idem etiā vult lib. 5. cōtra Julianum. Idem
etiā dicit Magiſter. diſt. 32. ¶ Tertia cōcluſio. videlicet
ꝙ peccatū originale eſt cā culpe. ꝓbat᷑ auctoritate Aug.
in hypoſt. riſſione ſcda. ex peccatore Adam genitore ſuo
Cayn primus peccatum in vtero matris attraxit et ter-
tius homo natus eſt peccator ex vtero eius: mens iterum
primo peccato iam captiuata erat a diabolo. inde imbu-
tus eſt in zelum: inde inuidiā habuit et liuorem: inde non
morum imitatione homicidium: ſed voluntate precipita
tus admiſit. hinc habetur ꝙ ex primo peccato originali-
ter ex vtero tracto ꝛ zelus ꝛ inuidia: et tādem homicidiū
perdiderunt: ꝛ hoc bene indicat illa dictio inde: que vtiqȝ
cauſalitas eſt nota. Item infra riſſione. 5. ex peccato origi
nali dicit ꝓceſſiſſe adulterium atqȝ homicidium Dauid:
vnde cum deflendo illa diceret Dauid. Ecce in iniquita-
tibus conceptus ſum: exponendo dicit Augu. in perſona
Dauid: vitium ergo peccati ſeminatus ꝛ cōceptus de pa
rētibus ſumpſi: per qḋ adulterium ꝛ homicidium ꝓpria
pctā cōmiſi. Ad idem eſt vna gloſa valde expſſa ponēs il-
lud. ego carnalis homo venūdatus ſum ſub pctō. gloſa. i.
ꝑcio male volūtatis Ade ſubiectus peccato. i. cōcupiſcē
tie: hāc enim nomīe peccati appellat: vnde oriunt᷑ cūcta
pctā. i. ex carnali concupiſcētia: quicquid enim peccato-
rum eſt in dictis in factis in cogitationibus nō oritur: ni-
ſi ex mala concupiſcentia que a peccato facta eſt: ꝛ ſi con
ſentiente traxerit atqȝ illexerit concipit paritqȝ peccatū:
a peccato ergo eſt: et peccatum niſi frenetur generat: hec
gloſa. hoc confirmat auctoritas Apoſtoli ibidem. o. occa
ſione accepta peccatū. gloſa. i. fomes peccati. ſ. vitium cō
cupiſcētie: qḋ ꝛ carnalitas appellatur: ꝛ hoc ſm Aug. eſt
originale peccatum ꝑ mādatum operatū eſt in me omnē
concupiſcentiā. gloſa. i. omne peccatum.

Quantum ad ſecundum articulum. videlicet ꝙ
eſt illud qḋ vocatur peccatum origi-
nale eſt diuerſitas opinionum: nam venerabilis Anſel. in Anſel.
de conceptu virginali vult. ꝙ pctm̄ originale nihil aliud
eſt q̄ carentia originalis iuſtitie cum debito habendi il-
lam: et eum multi doctores antiqui et moderni ſequūtur.
Beatus vero Augu. in libris diuerſis vbicūqȝ de hac ma Augu.
teria loquitur per peccatum originale itelligit ipſam car
nalem concupiſcentiā ſeu fomitē vel vitium concupiſci-
bilitatis: per qḋ homo inclinatur ad actualiter cōcupiſcē
dum: vnde libro pmo de nup. et concu. ad Ualerium di-
cit. ꝙ dimittitur concupiſcentia in baptiſmo: non vt non
ſit: ſed vt in peccatum non imputetur: ꝛ poſtea dicit ꝙ vi-
tium prime natiuitatis erat originale peccatum: vbi pa-
tet expreſſe ꝓpoſitū. ¶ Itē lib. 9. contra Julianū ait ſic. Cap. 28.
ego tamē valitudinem malā ex origine vitiata ingenitum
homini eſſe dico vitium quo caro concupiſcit aduerſus
ſpiritum: ꝛ de eodem paulo poſt ſubdit: ex iſto ꝛ cum iſto
hominis malo naſceretur homo ꝙ malū per ſeipſum tam
magnum eſt: et ad hominis dānationem atqȝ a regno dei
ſeparationem tm̄ habet obligationis: vt etiam ſi de parē-
tibus regeneratis trahatur non niſi quemadmodum in il
lis ſola regeneratiōe ſoluatur atqȝ hoc vno remedio ꝓpo
ſitus mortis a prole pellatur. Ex quo etiam clariſſime pa
tet propoſitum. ¶ Item pmo retrac. concupiſcentie rea- Cap. 15.
tus in baptiſmate ſoluitur: ſed infirmitas manet. Conſtat
autem ꝙ ſolo peccato quis reus eſt. igitur ante baptiſmū
concupiſcentia eſt peccatum. Et ideo dicit gloſa ad Ro. Cap. 4.
ſuper illo. Beati quorum remiſſe ſunt. ꝙ concupiſcentia
vel concupiſcibilitas que dicitur fomes peccati ante ba-
ptiſmum culpa eſt et pena: poſt baptiſmum autem pena
eſt et non culpa: et ibidem etiam expreſſe dicitur ꝙ cōcu-
piſcentia eſt originale peccatum: ſic igitur non eſt dubitā
dum quin fuerit intentio Augu. cui etiā in hoc conſonāt
gloſe ſup epiſtolā ad Ro. in plurib⁹ capitulis: vitium ex
origine tractum eſſe id qḋ vocatur originale peccatum.
¶ Hanc eius ſententiam ſecutus eſt Magiſter: vt patet
in iſta. diſt. 30. et ſequentibus. in quib⁹ tractat de iſta ma-
teria: et multi etiam antiqui ac moderni ſequūtur docto-
res: et ego licet aliquando: vbi hec materia non directe
diſcutiebatur dixerim aliqua ſupponendo oppoſitā opi-
nionem que ſatis etiam communis eſt: ſequor tamen eā-
dem ſententiam. Tum propter auctoritatem Aug. Tum
qꝛ magis cōſona videt᷑ ꝟbis Apl̄i. qui cū dixiſſet ad Ro. Ca. 5.

Digitized by Google

per vnum hominem peccatum intrauit in mundum: que
verba de originali peccato intelligēda eſſe patet: tam per
expoſitiones ſanctorum ꝙ̄ per determinationem concilij
ſupius retractatā: ⁊ deide de eodē plura alia ſubieciſſet.
Cap.5. poſtea ait. Qui enim mortui ſumus peccato. glo. in ba-
ptiſmo quomodo viuemus in illo: an ignoratis fratres: qꝛ
quicūqꝫ baptizati ſumus in chriſto Jeſu in morte ipſius
baptizati ſumus: ⁊ ſequit̄. ita ⁊ vos eſtimate fratres mor-
tuos q̄dē eē pctō: viuētes aūt deo in chriſto Jeſu dn̄o no
ſtro: nō ergo regnet pctm̄ ī nr̄o mortali corpore: vt obedia-
tis concupiſcētijs eius ex quoꝝ ſerie verboꝝ innuitur cū:
cum concludit: non ergo regnet peccatū: de originali pec
cato loqui: ſicut et in premiſſis verbis conſtat eum fuiſſe
locutum: ⁊ cum addit vt obediatis concupiſcentijs eius:
manifeſte ſignificat ſe illud vitium qđ hominem ad cōcu
piſcēdū inclinat peccati nomine denotare. ¶ Ex quo vt
videt̄ ſatis apparet ꝙ Apoſtolus ipſam concupiſcētiam
intelligit eſſe originale pctm̄ non quidem ꝑ concupiſcētiā
intelligo actum concupiſcendi: ſed vitium: qđ etiam dici-
tur carnalitas et lāguor ⁊ fomes lexqꝫ membrorum que
paruulum habilem concupiſcētie facit: adultum autem
concupiſcentem reddit: vt dicit Ambro. et ponitur in glo
ſa ad Ro. vbi ſupra. et ꝑ Magiſtrum etiā recitat̄ in īfra.
diſt. 30. Nec tamen nego: quin etiā homo careat originali
iuſtitia: cuius eſt debitor ante baptiſmū. Sed huiuſmo-
di carentiā non dico eſſe originale peccatum: ſed potius
effectum originalis peccati: quemadmodū priuatio grē
effectus eſt actualis peccati mortalis. i. ꝙ ꝓpter morta-
le peccatum priuat̄ homo grā: ita ꝓpter originale pecca
tum non infundit deus anime originalē iuſtitiā. ¶ Sed
nunc reſtat dubium: que. ſ. res ſit concupiſcentia iſta ſeu
fomes. an. ſ. ſubſtantia ſeu carnis: ſeu anime: an accidens
aliquod. Et ſi accidens. an ſit accidens exiſtens in carne.
an exiſtēs in anima: ac etiā quicquid ipſa ſit dubium eſt
a quo cauſetur. ¶ Ad huius ſolutionem iuxta doctrinā
Aug. videtur primo eſſe dicendum. ꝙ concupiſcētia iſta
ſeu fomes non eſt ſubſtātia corporis: neqꝫ anime: ſed qua-
litas quedā: qđ patet ꝑmo ꝑ eūdē. lib. ꝑmo de nup. ⁊ ꝯcu
piſcentia ad Ual. vbi de iſta concupiſcentia loquēs ait.
Nō enim ſubſtātialiter manet: ſicut aliquod corpus aut
ſpūs: ſed affectio eſt quedā male qualitatis: ſicut lāguor.
¶ Item lib. 6. contra Jul. idem pluries dicit eā prorſus
negās ſubſtātiā eſſe. probatur etiā ratiōe: qꝛ ſi eēt ſubſtā-
tia eſſet vel corpus vel anima: aut ipſe homo ex vtraqꝫ cō
poſitus. nullū hoꝝ dari pōt. Tū qꝛ cū corpus ꝑmi homi-
nis qđ formatū ꝑmo fuit fuerit eiuſdē rationis ⁊ ſpeciei:
cuius eſt cuiuſlibet alterius hominis corpus: et ſimiliter
anima eius: cum anima alterius: et ipſe homo cū alijs ho
minibus: ſequeretur ꝙ ipſe ſicut et nos habuerit origina-
le peccatum: qđ eſt erroneum: et ſimiliter idem ſequeret̄
de homine Chriſto: qđ etiā erroneum eſt. Tum quia cum
quodlibet predictorum deum habeat auctorem: a deo eſ-
ſet tale peccatum in nobis: qđ non eſt dicēdū. ¶ Secūdo
dicendum eſt: ſm̄ eūdē ꝙ eſt qualitas exiſtens in anima.
Cap.28. vnde ibidem contra Jul. Dixerunt inquit quidā Philo-
ſophi libidinem partem animi eſſe vitioſam: ⁊ vtiqꝫ pars
animi ſubſtātia eſt: qꝛ ſubſtātia eſt ipſe animus. Sed ego
ipſum vitium quo animus vel vlla pars iſto modo vitioſa
eſt libidinē dico. vt omni vitio ſanato ſalua ſit tota ſubſtā
tia: quia et illi Philoſophi locutione trepida mihi vidē-
tur vitioſam partem animi appellaſſe libidinem: in qua
parte eſt vitium qđ vocatur libido: ſicut appellatur do-
Cap.11. mus pro eis q̄ ſunt in domo. ¶ Itē lib. 5. ꝯtra eūdem ait.
ꝙ primum peccatum homo totus impleuit: ⁊ ſtatim ſub-
dit: vt ergo anima ⁊ caro vtrūqꝫ pariter puniatur: niſi qđ
naſcitur renaſcendo emundetur: profecto aut vtrūqꝫ vi-
tiatum ex homine trahitur: aut alterum in altero tāq̄ȝ in

vitiato vaſe corrūpitur: vbi occulto iudicio legis diuine
includitur: hic aſſerit animam vitiatam: ⁊ certum eſt ꝙ lo
quitur de vitio originali a quo per baptiſmū emundatur:
q̄ȝuis ſub dubio relinquat: an vitietur ex corpore: an ipſa
traducatur vitiata ex vitiata aīa patris. Ratione etiam
idipſum ꝓbatur: qꝛ ſola anima ſubiectum eſt culpe: cum
igitur peccatū originale ſit culpa: vt probatum eſt: ſequi-
tur ꝙ ſit anima tanq̄ȝ in ſubiecto: hoc etiā tenet Magiſter
in diſ. 31. ¶ Tertio dicendū eſt. ꝙ tale vitium cauſatur in
aīa ex vitio carnis / ſeu quadam morbida qualitate quā
ex libidinoſa concupiſcētia coeūtium parētum caro pro-
lis contrahit dum cōcipitur: ⁊ hoc expreſſe ponit Magi-
ſter. diſ. 31. ⁊ probatur etiam auctoritate Ambro. quā alle-
gat: ⁊ ponitur etiam in glo. ad Ro. 7. ecce inquit primi ho Cap.7.
minis corpus corruptū eſt per peccatū: ipſaqꝫ corruptio
per conditionē offenſionis manet in corpore robur tenens
diuine ſentētie date in Adam: cuius conſortio anima ma-
culatur peccato. Item allegat Aug. in de verbis Apoſto
li dicēs. Uitium concupiſcētie eſt quod aīa ex carne con
traxit. Ratione etiam probatur: qꝛ vel talis qualitas con-
creatur anime a deo / vel acquiritur ſibi ex actibus eius/
vel cauſatur in ea ex carne: cui adiungitur. primū non po
teſt dici: qꝛ deus non creat animam vitioſam/ nec ſcd̄m: qꝛ
nullus actus ineſt anime anteq̄ȝ in ipſa ſit illud vitiū / ſeu
originale peccatum. Relinquitur ergo tertium cum non
appareat quid aliud rōnabiliter poſſit aſſignari pro cau-
ſa illius qualitatis. ¶ Cōtra iſta poteſt argui. ⁊ primo ꝓ
batur ꝙ hmōi concupiſcentia / ſeu fomes non ſit aliqua
qualitas cauſata in anima: ⁊ primo per auctoritatē Apo-
ſtoli ad Ro. vbi hanc concupiſcentiam dicit eſſe in mem- Cap.7.
bris: video inquit aliam legem in mēbris meis ⁊c̄. et pau-
lopoſt. Scio inquit: quia non habitat in me hoc eſt in car
ne mea bonū quod dictum eſt propter verbum quod pre-
miſit: ſed ꝙ habitat in me peccatum: cum igitur exponēs
quomodo in eo habitat dicat hoc eſt in carne mea: patet
manifeſte ꝙ non ponit illud eſſe in aīa. ¶ Secundo plu-
ralitas rerum non eſt ponenda ſine neceſſitate: nulla au-
tem neceſſitas eſt ponendi ipſam: quia omnem effectum
quem experimur in nos poſſumus ſaluare ſine illa: nam
pronitatem et inclinationē ad deſideria carnalia: videmꝰ
etiā in brutis: in quibus tamē non dicimus eſſe fomitem/
aut qualitatem animam informantem ex qua inclinatur.
Item rebellionem appetituū ſine illa ſaluare poſſumus.
nam appetitui naturale eſt ſenſitiuo ferri in delectabile
ſenſualiter: appetitui aūt rationali non: ſed potius habet
delectari in bono honeſto: ⁊ ſm̄ rationem: et ideo abſqꝫ ali
qua qualitate ſuperaddita appetitus appetitui rebella-
ret: nihil autem aliud experimur ꝓpter quod talis quali-
tas ſit ponenda. igitur ⁊c̄. ¶ Confirmatur qꝛ nullus phi-
loſophoꝝ poſuit ꝙ homo naſceretur cum aliqua tali qua-
litate vitioſa que animā informaret: quinimo dixerūt vi-
tia ⁊ virtutes operibus ⁊ aſſuefactione in hominibus ge-
nerari: ⁊ tn̄ quecūqꝫ nos experimur experiebantur et ipſi.
¶ Tertio poſita ſola abſentia iuſtitie originalis et gratie
abſqꝫ alia qualitate vitioſa animam informante homo in
mala deſideria pelleretur: ſicut patet per Anſel. in de cō. Cap.5.
ver. vbi dat exemplum de fera indomita que ruptis vin-
culis ſeuit: et naui que dimiſſo gubernaculo in pericula
queqꝫ iactatur. igitur non ꝓpter hoc apparet neceſſitas
ponendi talem qualitatē. ¶ Quarto arguit vnus doctor
qꝛ nulla forma imediate exiſtēs in anima poteſt naturali-
ter augeri/ vel minui ſine vitali actu anime: ſed fomes au-
getur ⁊ minuitur ab alimentis corporalibus ⁊ medicinis
quibuſdā: ex quibus ſit pronior ad carnales concupiſcen
tias etiam abſqꝫ vitali anime actu: ſicut docet experien-
tia. igitur ⁊c̄. ¶ Quinto idem ſic ſm̄ Philoſophum ſe-
cūdo ethi. oīa que ſunt in aīa ſunt paſſiones / vel potentie

Digitized by Google

vel habitus: ſed fomes non eſt potentia: quia tunc fuiſſet in ſtatu innocentie: nec actus ſeu paſſio: quia tunc ceſſante actu ceſſaret et fomes: nec habitus: quia non infuſus: quia habitum vitioſum deus non infundit: nec habitus acquiſitus: quia ille preſuppomit actus ex quibus acquiritur: fomes aũt eſt in homine ante omnem actum ſuum.

¶ Sexto. ſola mala diſpoſitio carnis ſine qualitate recepta in anima poteſt reddere hominem pronum ad malũ et ineptum ad bonum: ſicut dictum eſt de cibarijs ad libidinem prouocantibus per que vtiqꝫ homo pronior fieret ad concupiſcentias et ineptior ad continentiam. Itẽ apparet in exemplo. ſi enim anima vniretur carni preuulnerate mox doleret ſm exigẽtiam vulneris: cum tamen ante nullius dolor feciſſet. Aliud exemplum eſt de anima vnita corpori taliter diſpoſito: ſicut diſponitur in freneticis et furioſis: quãuis nulla freneſis vel furia fuiſſet in anima ſtatim fureret: et prona eſſet ad freneticos actus.

¶ Secundo poteſt argui contra illud. videlicet ꝙ talis qualitas cauſetur in anima ex carne.

¶ Primo. ꝙ corpus non poteſt agere in ſpiritum: niſi coagente ſenſu: vel ſaltem non formã ſpiritualem aliam ab actu cognoſcendi ⁊ appetendi: talis autem nõ eſt fomes.

¶ Secundo. quia ſi cauſaretur ex forma exiſtente in carne illa etiam aucta augeretur et minuta minueretur: et ſic totaliter poſſet in homine tolli fomes naturaliter: vel etiam per artem medicine quod non eſt dicendum.

¶ Tertio. aut talis qualitas carnis inficiens animam fuit in primo homine ante peccatum: ⁊ hoc non eſt dicendum: quia tunc ſequeretur ꝙ infecta fuerit eius anima ante peccatum: quod eſt falſum: aut fuit in eo tãtum poſt peccatum: et tunc querendum eſt: que fuit illius cauſa: non enim deus cum ipſe non immediate cauſet vitium in anima: neqꝫ aliquid vitij neceſſario: et naturaliter cauſatiuum: nec mala voluntas hominis peccantis: quod magis videretur: quia eadem ratione quilibet alius homo ſuo malo voluntatis actu poſſet propriam carnem inficere cauſando aliquam ſimilem qualitatem: quod non videtur dicendum.

¶ Quarto. aut talis qualitas cauſatur in carne prolis ex ſimili qualitate exiſtente in carne matris: aut ex qualitate exiſtente in ſemine alterius vel vtriuſqꝫ parentis: non poteſt dici primum: quia ſequeretur ꝙ cõceptus per miraculum abſqꝫ coniunctione maris et femine contraheret originale: cuius oppoſitum dicere omnes ſancti videntur: nec ſecundum: quia eſto ꝙ in ſemine aliqua talis qualitas eſſet: tot tamen tranſmutationibus tranſmutatur anteqꝫ ſit corpus prolis formatũ: vt nulla talis qualitas videatur poſſe in prolis corpore remanere.

¶ Ad primũ dicendũ ſm Aug. lib. 1. de nup. et de cõcu. ꝙ carnem appellauit Apoſtolus illam anime naturam vbi eſt morbidus quidam carnis affectus non ipſam corporis conformationem: et lib. 5. contra Julianum. dicit. Cap. 20. ꝙ anime cupiditates ꝓpterea carnis dicuntur: quia ſm carnem anima concupiſcit: cum ſic cõcupiſcit: vt ei ſpiritus. i. ea pars eius melior et ſuperior debeat repugnare.

¶ Ad ſecundam dicendum. ꝙ minor eſt falſa: et quod dicitur de pronitate brutorũ non valet: quia pari modo poſſet dici ꝙ vitioſi habitus non acquiruntur in anima quibus homo ſit pronus ad actus vitioſos quod ſm omnes eſt falſum: et patet aſſumptum: quia videmus etiam bruta aliqua eſſe prona ad luxuriam: aliqua ad iram: quedam ad deceptionem et aſtutiam: et quedam ad edacitatem: et ſic de alijs actibus ſimilibus his: ad quos inclinantur homines habitualiter vitioſi: ⁊ tamen in brutis tales habitus in anima non ponuntur. dicendũ igiť ꝙ ſicut tales pronitates alijs aĩalibus inſunt a natura: hominibus autem ꝑ vitia naturã deprauãtia: ſic ⁊ talis carnalis pronitas cõgenita homini nõ ſibi ꝑ naturã conuenit: ſed ꝑ vitiũ ita vt etiã quãtum ad hoc nõ per naturã: ſed ꝑ vitium cõparetur homo iumentis: ⁊ ſimilis eis factus intelligatur. Quod cõfirmať expreſſe per Augu. lib. 2. de gr̃a Chriſti ⁊ peccato originali. vbi ait. ſi homo in honore poſitus ⁊ nõ intelligens cõparatur pecorib' eiſqꝫ ſimilis fit: non tamen vſqꝫ adeo fit: vt pecus ſit. cõparatur nãqꝫ per vitiũ nõ per naturã: nõ pecoris vitio: ſꝫ nature: tante nãqꝫ excellẽtie eſt in cõꝑatione pecoris hõ: vt vitiũ hoĩs natura ſit pecoris. Cap. pen.

¶ Ad cõfirmationem primã. Ad id quod additur de rebellione appetitiuũ: dicẽdum ꝙ abſqꝫ qualitate ſuꝑaddita nõ eſſet rebellio qualẽ experimur videlicet cũ ꝓnitate ad delectabile ſm ſenſum ⁊ difficultate ad oppoſitum.

¶ Ad cõfirmationem dicẽdum. ꝙ philoſophi vtiqꝫ hanc pronitatẽ experiebãtur ⁊ congenitã nobis faſſi ſunt: ſicut in. 4. libro cõtra Julia. probat Aug. ex dictis Platonis: et etiã Tullij de repu. vbi libro. 3. dicit hoĩem editum aĩo ad libidines pronũ: ſed vt ſubdit Augu. iſte Tullius rem vidit. cauſam neſciuit: latebat enĩ eũ cur eſſet graue iugũ ſuꝑ filios Adam: qꝛ ſacris litteris nõ eruditus ignorabat originale peccatũ. Et infra. idem de oĩbus philoſophis generaliter. Quid inquit illi didicerãt: ⁊ quid locuti fuerant de ꝑmo homine Adam et eius cõiuge de prima eorũ preuaricatione ⁊c. et ſequitur. harũ litterarũ atqꝫ huius veritatis expertes: quid de hac re ſapere potuerunt: vnde dico ꝙ quia nõ cognouerũt aliquẽ hoĩem aliquãdo fuiſſe ſine tali carnali libidine ⁊ pronitate nõ cognouerũt ex aliquo accidẽte vitioſo talem pronitatẽ animis hoĩm ineſſe. Cap. 36. Cap. 47.

¶ Ad tertium dicẽdum: ꝙ quãuis homo carens gratia et originali iuſtitia abſqꝫ alia qualitate vitioſa laberetur in mala deſideria: veriſimile tamẽ eſt ꝙ non omnes ſic vniuerſaliter determinate ad paſſiones cõcupiſcentie ex origine inclinarẽtur: niſi aliquod vitium ſpeciale cõgenitum eſſet cuilibet: incitans ad eiuſmodi deſideria.

¶ Preterea. Qꝫ vltra carentiam originalis iuſtitie tale vitium ſit cõgenitum ſatis indicat illa parabola vulnerati qui nõ ſolum fuit gratuitis ſpoliatus: ſed etiã impoſitis plagis in naturalibus vulneratus: quod nõ videtur bene poſſe intelligi: niſi ꝑ plagã vitium naturã inficiens capiamus. ¶ Ad quartũ dicẽdum: quicquid ſit de maiore poteſt negari minor: ⁊ quod dicitur ex aliquibus medicinis et alimentis hominẽ fieri proniorem: dicẽdum ꝙ hoc non eſt: quia ex eis immediate intendatur fomes: ſed quia ex eis cauſantur vel intendũtur alie corporales qualitates: quibus etiam coadiuuãtibus anima trahitur ad ſimiles paſſiones: ſicut ⁊ per augmentum fellis aut cholere facilius ⁊ vehementius homo iracũdus incitatur ad iram: et tamen habitus iracũdie non augetur immediate ꝑ tales corporales qualitates: aut eorũ extrinſecas cauſas abſqꝫ vitali anime actu: ⁊ ex hoc etiã patet defectus argumẽti: quia ſimili modo probaretur ꝙ in anima non eſſet habitus iracundie aut luxurie vel accidie: aut aliquis alius inclinatiuus ad paſſiones: ad quas etiam per corporalia alimenta experimur nos magis diſponi: quod tamen falſum eſt ſm omnes. ¶ Ad quintum dicẽdum: ꝙ eſt habitus nõ a deo infuſus: nec ex operationib' anime: cui ineſt acquiſitus: ſꝫ ex feda qualitate carnis generatus: ⁊ talem habitũ Philoſophus nõ cognouit: ideo eius auctoritas in hac parte non eſt ponderãda: ſicut etiam de alijs ſupra tactũ eſt: ⁊ pulchre de hoc loqtur Aug. cõtra Juľ. lib. 4.

¶ Ad ſextũ dicẽdum: ꝙ quicquid ſit de alijs malis ꝓnitatibus hominis: ⁊ quicquid etiam foret poſſibile per dei potentiam de iſto: de facto tamen talis pronitas nõ eſt ex ſola mala carnis diſpoſitione: nec ex aliqua etiam diſpoſitione carnis poſſibili naturaliter prouenire ex cibis: aut alijs alterantibus rebus: ex quibus cõmuniter in hominibus diſpoſitiões et complexiones corporum variãtur:

et huius euidens probatio eſt: quoniã cum qualibetcũq; corporalibus diſpoſitionibus: et quantũcunq; diuerſis vel contrarijs ſtat pronitas iſta: vnde cũ tali quilibet naturaliter conceptus naſcitur: ⁊ in nullo donec mortali viuit in corpore: niſi ꝑ gratuitum ac ſingulare beneficium dei conſumitur: ſi tamen in aliquo conſumat. ¶ Ad alia quibus arguitur. ꝙ talis qualitas nõ cauſetur in anima ex carne. ¶ Ad primum cum dicitur. ꝙ corpus non poteſt agere in ſpiritum non coagente ſenſu. dicendum hoc eſſe falſum: intelligendo ſimpliciter de qualibet actione: q̃uis difficile et forte impoſſibile ſit in aliquo dare inſtãtiam: non ideo tamen hoc negãdum eſt eum: et ſancti hoc dicant: et oppoſitum nõ poſſit ſufficienter probari. ¶ Ad ſecundum abſq; aſſertione temeraria. dico ꝙ illa qualitas carnis ex qua cauſatur fomes in anima non augetur nec minuitur eſſentialiter in homine: quia ſicut nõ eſt generabilis ex aliquibus corporalibus qualitatibus: niſi ex his que in ſemine ex feruore coitus: et ardenti libidine cauſantur: ſic nõ eſt ex alijs augmentabilis: nec ex earum contrarijs minuibilis. ¶ Secũdo dico. ꝙ quicquid ſit de illa tamen fomes qui eſt in aïa non minuitur actione quarũcũq; corporalium qualitatum: vnde de hoc lo-

Cap̄.20. quens Aug. lib.5. contra Julianum. Alie inquit ſunt rerum corporalium qualitatem que ſecum a cõtrarijs temperantur: et alie ſunt anime cupiditates que propterea carnis dicuntur: quia ſm carnem anima concupiſcit ⁊c. vt ſupra allegatum ⁊c. et ſequitur. Deinde iſta vitia non medicos vllos corporum querunt: ſed gratia Chriſti mediante cauſantur prius vt reatu non teneant ⁊c. ex quo clare patet de originalibus vitijs eum loqui. ¶ Ad tertium dicendum. talem qualitatem non fuiſſe in homine ante peccatum: ſed poſt cum queritur a quo fuit cauſata.

Adã in ſecunda lectura. Cap̄.57. Reſpondet quidam doctor ꝙ ex cibo vetito quem comederunt: alterauit enim: et quaſi itoxicauit carnem eorum ad corruptionem miſerã quã nunc ſentimus: hec reſponſio ſtare non poteſt; nam expreſſe eſt contra Augu. lib.4. contra Julianum. qui Juliano ſic arguenti ſi in fructu ligni illius hec fuit libido: ſcilꝫ cauſaliter a deo facta monſtratur: ac per hoc bona quoq; ipſa defenditur ait Augu. Sed reſpondetur etiam non in fructu ligni fuit libido: et ſubdit: abſit enim vt deus de ligno bono cuicũq; etati illorum hominum quocũq; tempore beneficium tale conferret: vt haberet in membris aduerſariam contra quam pudicitiam dimicaret. Reſpondeo igitur ſm ſententiam eiuſdem hypoñ. reſponſione.4. ꝙ ex flatu illius venenoſi ſerpentis in quo diablus illos tẽtauit caro illorum deo ſe propter inobedientiam ſeu peccatum ab ipſorum cuſtodia auerſante ſeu eos nõ preſeruãte: ſicut ſi nõ peccaſſent preſeruaſſet tali mala qualitate infecta eſt: nec mirum: cum etiã ex ſibilo quorũdã ſerpentum. vt ibi dicit Augu. Aliquando homines afflati ſubito intereant: aliquando ad interitum grauiter vrgeantur. Et ideo hec ſententia per eum fuit declarata: inferius ſubdit Augu. poſt peccatum vero: vt iam ſuperius diſputatum eſt ſibilo venenoſi ſerpentis: cuius calidis decepti ſunt blandimentis hanc inquietam ⁊ mortiferam peſtem eorum corpora cõceperunt: et per legitimum vſum poſtea q̃ꝫ de paradiſo proiecti ſunt in poſteros tranſmiſerunt. ¶ Ad quartum dicendum. ꝙ ex qualitate exiſtente in ſemine: iuxta illud Job. Quis poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine: nec valet qꝺ dicitur de multiplici tranſmutatione ſeminis: quoniam per nullam trãſmutationem naturalem illa qualitas tollitur: ſicut ex dictis ſupra ſatis patere poteſt.

Quantum ad tertium articulũ. An videlicet in vno homie ſit vnum tñ originale peccatum: licet fuerit opinio magnorũ doctorum. ſ. Prepoſitini et Altiſſiodoreñ. ꝙ non vnum tñ: ſed plura originalia peccata ſunt in vno homine: teneo tamen cum Magiſtro in diſt.33. qui expreſſe dicit. ꝙ vno tñ et nõ pluribus peccatis paruuli obligati ſunt: et eum communiter alij doctores ſequũtur: pro hac parte etiam expreſſe videtur eſſe Auguſt. in enchi. Poteſt etiam probari ratione: nam Cap̄.48. et.51. vt patet ex dictis originale peccatum nõ eſt aliud q̃ꝫ carnalis illa concupiſcentia quã pueri anima cõtraxit: cum coniungitur carni infecte: ſed non ſunt plures tales concupiſcentie in eodem. igitur nec plura originalia peccata. et ſi dicatur ꝙ concupiſcentia eſt nomen generale continens ſub ſe plures ſpecies vitiorum et concupiſcentiarum: ſicut carnis concupiſcentiam: concupiſcentiam oculorum et ſuperbiam vite: dicendum ꝙ licet ita ſit: non tamen quelibet concupiſcentia: ſed concupiſcentia carnis tñ que et alio nomine appropriate dicitur libido eſt vitium illud: quod dicitur peccatum originale: quoniam illa tñ eſt communis omni per eã naſcenti: non enim aliud aliquod vitium contrahitur ex cõceptione a quolibet homine: ab hac autẽ nullus concupiſcentialiter conceptus venit immunis: hoc etiam fauet ꝙ vbicunq; contra Pelagianos Augu. diſputat de originali peccato innuit maniſeſte concupiſcentiam iſtam carnalem eſſe quam dicit originale peccatũ. Atteſtatur quoq; huic ꝙ in his membris ſingulariter poſt tranſgreſſionem primorum parentum indecens motus apparuit per que ſpecialiter carnalis libido ſuum exijt in actum. ¶ Sed contra hoc poteſt argui. Primo. quia dictum eſt in tertia concluſione primi articuli. per vnam gloſam ibi allegatam. ꝙ ex concupiſcẽtia que eſt originale peccatum omnia alia hominis peccata proueniunt: hoc verum non eſſet ſic determinate ſumendo concupiſcentiam: quia non omnis actus malus ex vitio tali generatur. ¶ Secundo. per rationes tenentium originalia eſſe plura vna ex auctoritate prophete. d. pluraliter. Ecce in iniquitatibus conceptus ſum: et in peccatis concepit me. Alia eſt ex quadam gloſa ſuper Numeri. que dicit. ꝙ ſeptem ſunt fomites: vbi loquitur de ſeptem carnalibus vitijs ad que pronus eſt homo ab adoleſcentia ſua. ¶ Ad primum dicendum. ꝙ non eſt intelligendum omne peccatũ immediate ex vitio originali naſci: ſed mediate vel immediate: nã vt ſupra dictum eſt: propter huiuſmodi vitium quod anima contrahit priuatur ipſa tam gratia q̃ꝫ originali iuſtitia: quibus priuata non valet reſiſtere tẽtationibꝰ peccatorum. ¶ Ad ſecundum reſpondet Magiſter ex dicto Augu. in enchi. ꝙ ibi pſalmiſta vtitur plurali numero pro ſingulari: ſicut et in Exod. ſcribitur. Fecerunt ſibi deos aureos: cum vnũ vitulum fecerunt. Cap̄.48. Huic ſolutioni fauet etiam gloſa ad Roma.4. que illud. Beati quorum ⁊c. exponit ſingulariter. i. originale peccatum. Cap̄.4. ¶ Ad tertium dicendum. ꝙ non omnis fomes eſt originale peccatum: ſicut etiam nec omnis fomes trahitur ex origine: non enim puto quẽlibet hominem quodlibet vitium habere cum naſcitur: nec oppoſitum dicit glo. illa.

Quantum ad articulũ quartũ vtrũ. ſ. originale peccatum tollatur in baptiſmo: patet iam aliqualiter ex quibuſdam dictis in arti. ſecundo ꝙ aliquo modo tollitur: et aliquo modo manet poſt baptiſmum: nam tollitur quo ad reatum: nõ tollitur autem quo ad eſſentiã: hoc eſt quod vitium illud ſiue qualitas illa que dicitur concupiſcibilitas: et eſt ante baptiſmum originale peccatum manet quidem ſm eſſentiam ſuam etiam poſt baptiſmum: non manet autem quo ad reatũ. i. non per eam eſt homo poſt baptiſmum reus dãnationis eterne: ſicut erat ante baptiſmum. Et ideo dicit Auguſt. lib.2. de gratia Chriſti et peccato originali. Obeſſet iſta Cap̄.8. carnalis concupiſcentia etiam tantũmodo ꝙ ineſſet: niſi

Digitized by Google

peccatorum remiſſio ſic prodeſſet: vt que in eis eſt et nato et renato: nato quidem et ineſſe et obeſſe: renato autem ineſſe quidem: ſed non obeſſe poſſit. Intantum enim obeſt natis: vt niſi renaſcantur nihil poſſit prodeſſe: ſi nati ſunt de renatis: manet quippe in prole: ita vt ream faciat originis vitium etiam ſi in parente reatus eiuſdem vitij remiſſione ablutus eſt peccatorum. Item lib.1. de nup. et concupiſcētia. vt ſuperius allegatum eſt. Dimittitur inquit in baptiſmo concupiſcentia: non vt non ſit: ſed vt in peccatum non imputetur: eſt igitur et in baptizato originalis concupiſcentia ſeu fomes: ſed ipſa non eſt in eo peccatum: ac per hoc proprie loquendo de peccato.ſ. pro culpa: nec ipſe baptizatus habet originale peccatum: hoc enim eſt non habere peccatum non reum eſſe peccati: vt dicit Auguſt. ibidem. ¶ Confirmatur hoc etiam per eundem.
Cap.7. lib.2. cōtra Julianum. vbi dicit. ꝙ in baptiſmate fit omnium remiſſio peccatorum: et cum baptizatis quaſi ciuile bellum interiorum remanet vitiorum: non enim talia ſunt inquit vitia que iam.ſ. poſt baptiſmum peccata dicenda ſint: ſi ad illicita opera ſpiritum concupiſcentia nō trahat: ante baptiſmum igitur originale vitium peccatū erat: poſt baptiſmum autem ſi eſt: nō tamen eſt peccatum accipiendo proprie peccatum.ſ. pro culpa: et hoc etiā cōcordat vni gloſe ſuperius ſecundo articu. allegate. dicit etiam frequenter Augu. et Magiſter etiam ꝙ peccatum originale in baptiſmo tranſit reatu et remanet actu: quomodo autem intelligendum ſit tranſire reatu: patet ex dictis: ſed quomodo dicatur remanere actu: ipſe Auguſt.
Cap.31. exponit lib.6. contra Julianum. ſic dicens actu manet non quidem abſtrahendo et illiciendo mentem eiuſqꝫ cōſenſu concipiendo et pariendo peccata: ſed mala quibus mens reſiſtat deſideria commouendo. Ipſe quippe motus actus eſt eius cuius mente non conſentiente deſit effectus. Ineſt enim homini malum: et preter iſtum actum.i. preter hūc motum: vnde ſurgit hic motus quem motum dicimus deſiderium: non enim ſemper eſt deſiderium cōtra quod pugnemus: ſed ſi tunc non eſt quādo non occurrit quod concupiſcitur ſiue animo cogitātis: ſiue ſenſibilibus corporis fieri poteſt: vt inſit qualitas mala: ſed nulla ſit tētatione commota: ſicut ineſt timiditas homini timido: et quando non timet. ¶ Notandum etiā eſt: ꝙ etiā quo ad eſſentiā talis qualitas non manet integra: quinimmo eius eſſentia aliqualiter diminuitur in baptiſmo. vt probat Magiſter in.32. diſt. auctoritate Augu. in de baptiſmo paruulorum. lib. primo. Et ideo cum dico ꝙ non tollitur quo ad eſſentiā intelligo ꝙ non totaliter tollitur: ſed remanet pars eius: vnigenea tamen toti et parti que per baptiſmi gratiā tollitur. Solutio huius articuli premiſſa: quomodo.ſ. tollatur peccatū originale p baptiſmū
Cap.8. trahitur ex verbo illo Apoſtoli ad Rom. Nihil ergo nūc dānationis eſt his qui ſunt in Chriſto Jeſu qui non ſm carnem ambulant: vbi gloſa: et ſi lex in membris eorū repugnat legi mentis tamen nihil dānationis eſt: quia per gratiam baptiſmatis et lauacrum regenerationis ſolutus eſt: et ipſe reatus cum quo eras natus: et quicquid antea conſenſiſti male concupiſcentie: ſiue cogitatione: ſiue locutione: ſiue actione. His etiam concordat Magiſter
Cap.37. et Hugo de ſacra. lib.1. parte.7. ¶ Ad argumentum. q. cum primo probatur peccatum originale non eſſe culpā: quia omnis culpa eſt voluntaria. dicendum eſt ſm Aug.
Cap.13. primo retrac. ꝙ hoc eſt verum de ea culpa: que ita eſt culpa: ꝙ non eſt etiam pena culpe et eandem ſententiam ponit. c.15. Nunc autem peccatum originale: vtiqꝫ etiam pena eſt culpe: vt ſupra dictum eſt. Aut ſm eūdē in eiſdem capitulis poteſt reſponderi.ſ. ꝙ omnis culpa eſt voluntaria vel in ſe vel in ſua cauſa: peccatum autem originale: et ſi ſm ſe non eſt voluntarium: ſua tamen cauſa. ſcilicet actuale peccatū Ade fuit voluntarium. ¶ Ad aliud quo probatur. ꝙ non eſt pena: quia vel eſſet inflicta pro culpa ppria / vel pro culpa primi parētis. dico ꝙ pro culpa primi parētis: et cum dicitur ꝙ non infligitur alicui homini pena pro culpa alterius. dicendum eſt hoc eſſe falſum: ſicut bene probat ex ſacra ſcriptura Auguſt. lib.6. contra Jul. Cap.45.
¶ Ad auctoritatem vero pphete dicēdum ꝙ ſicut ibidē dicit Aug. et pulchre pbat: illa pmiſſio itelligēda eſt eſſe teſtamenti noui et ſpiritualis hereditatis ad alterū ſeculum pertinentis. vnde qui ante baptiſmum qando adhuc pertinet ad vetus teſtamētum iniquitatem portat patris: ſic ꝙ eſt reus dānationis eterne: per baptiſmum regeneratus in Chriſto et annumeratus filijs gratie et noui teſtamēti ab illo reatu liber efficitur. Ideo Aug. ait. Carnalis generatio etiam populi dei pertinens ad teſtamētum vetus quod in ſeruitute generat parentū peccatis obligat filios ſpiritualis aūt generatio: ſicut hereditatē: ita penarū atqꝫ premiorum cōminationes pmiſſioneſqꝫ mutauit: et paulo poſt ad idem. In hoc igitur teſtamento nouo: per ſanguinem mediatoris deleto paterno chirographo incipit homo paternis debitis non eſſe obnoxius renaſcēdo qui naſcendo fuerat obligatus.

¶ Diſtinctionis. xxx. xxxj. xxxij. et. xxxiij. Queſtio ſecunda.

SEcundo circa eandē materiā de peccato originali: quia cōmuniter tenetur ꝙ traducit in oēs hoīes virtuſqꝫ ſexus parentum cōmixtio naſcētes / nec eſt dubium apud doctores de aliquo: an ab hac lege ſit exemptus: niſi de glorioſa virgine matre dei: ideo quero. vtrū ipſa fuerit concepta cuꝫ peccato originali. ¶ Et arguo ꝙ non. Primo ex auctoritate Aug. in de natura et gratia. d. Cum de peccatis agitur nullam de ea volo habere queſtionem. et loquitur de matre domini: hoc aūt non ob aliud dixit: niſi quia firmiter tenuit nullum omnino in ea fuiſſe peccatum.
¶ Secundo ex auctoritate Anſelmi. in de concep. vir. d. Cap.18.
Nempe decens erat: vt ea puritate qua maior ſub deo nequit intelligi virgo illa niteret. Sed conſtat ꝙ ſi contraxiſſet originale maior puritas ſub deo puritate illius non ſolum intelligi: ſed etiam eſſe poſſet.ſ. puritas: tam ab originali / quam ab alijs. ¶ Tertio ſi fuiſſet concepta in originali non poſſet licite de ſua conceptione feſtum in eccleſia celebrari: quod non eſt dicendum: cum multe eccleſie iam antiqua cōſuetudine illud ſumma veneratiōe cōcelebrēt. conſequentia patet: cum pro nullo peccatore pro tempore quo peccator eſt ſit feſtum celebrandum: fuiſſet autem beata virgo peccatrix originali peccato.

Ad oppoſitum ad Roma.5. per vnum hominem peccatū intrauit in quo omnes peccauerunt. Et Leo papa in ſermo. de natiuitate domini ait de ipſo: ꝙ ſicut nullum a reatu liberum reperit: ita ſaluandis omnibus venit: reatus autem preſupponit pro preſenti / vel pro preterito originale peccatum in illo. Cap.5.

In hac queſtione tres erunt arti. Primus. an ipſa virgo beata fuerit concepta cum originali peccato. Secundus. an fuerit nata cum originali peccato. Tertius. an vnqꝫ in vita iſta fuerit extinctus totaliter in ea fomes originalis peccati.

De primo quia non queritur. an fuerit poſſibile eam concipi ſine tali peccato. Sed an de facto fuerit ſine illo concepta: cum de hoc per huma-

nam rationem certitudo haberi non poſſit.in hac parte
id potius tenēdum mihi videtur:quod magis conſonum
eſt ſacre ſcripture et dictis ſanctorum:et ideo abſq; preiu
dicio melioris ſententie: et ſalua ſemper reuerentia ma-
tris dei.dicendum mihi videtur eam fuiſſe cum origina-
li peccato conceptam. ¶ Ad hoc autem primo moueor:
quia ſcriptura vbicunq; de hoc loquitur vniuerſalem de
omnibus ſine exceptione profert ſententiam: et ab omni-
bus expoſitoribus vniuerſaliter de omnib⁹ naturali mo-
do naſcentibus intelligitur: ex quo ſequi videtur q aliquem
inde excipere ſit ſacre ſcripture contradicere.
¶ Confirmatur per Augu.in de perfec.iuſtitie.circa fi-
nem dicentem ſic. Quiſquis ergo fuiſſe vel eſſe in hac vi
ta aliquem hominem vel aliquos homies putat excepto
vno mediatore dei et hominum: quibus neceſſaria non
fuerit remiſſio peccatorum contrarius eſt diuine ſcriptu
re:vbi Apoſtolus dicit. Per vnum hominem peccatum
intrauit in mundum:et per peccatum mors: et ita in om-
nes homines pertranſijt:in quo omnes peccauerunt:cer-
tum eſt autem q hec verba Apoſtoli ſm omnes intelligē
da ſunt de peccato originali: remiſſio autem peccati pre-
ſupponit peccatum.igitur ſi cuilibet fuerit neceſſaria re-
miſſio originalis peccati quilibet ipſum contraxit.
¶ Secundo.moueor ex dictis aliorum ſanctorum qui
expreſſe ea dixerunt ex quibus hoc de neceſſitate infer-
Cap.39. tur.vnde ſicut recitat Augu. 2.lib.de gratia chriſti ⁊ pec
cato originali. Beatus Ambro.ſuper Lucam.ait. So-
lus enim per omnia ex natis de femina ſanctus.d. Ieſus
qui terrene contagia corruptibile immaculati partus no
uitate non ſenſerit et celeſti maieſtate depulerit. Si au-
tem ipſe ſolus.igitur nullus alius: et per conſequens nec
beata mater eius. Item idem ſuper Iſa.vt etiam recitat
ibidem Auguſt.loquens de Chriſto.de ſpiritu ſancto in-
quit natus abſtinuit a peccato: omnis enim homo men-
dax et nemo ſine peccato niſi vnus deus. Seruatū eſt er-
go vt ex viro et muliere.i.per illam corporum commixtio
nem nemo videatur expers eſſe delicti. Qui autem ex-
pers delicti:expers etiam huius conceptionis. Ex pri-
ma parte auctoritatis: cum ait. Nemo ſine peccato ni-
ſi vnus deus:manifeſte infertur propoſitum: et ſimiliter
ex ſecunda.cum conſtet q beata virgo nō fuit expers cō-
ceptionis que eſt per commixtionem mulieris et viri.
¶ Preterea. Augu.lib.1.de nup.et concu.dicit.q ideo
Chriſtus non de concubitu naſci voluit:vt hinc etiam do
ceret omne quod concubitu naſcitur carnem eſſe pecca-
ti quandoquidem ſola que non inde nata eſt non fuit ca-
Cap.35. ro peccati. ¶ Amplius lib.5.contra Iulianum.negan-
tem paruulos contrahere originale peccatum.ait. Si ſi-
ne dubio caro Chriſti non eſt caro peccati:ſed ſimilis car
ni peccati: quid reſtat vt intelligamus: niſi ea excepta
omnem reliquam humanam carnem eſſe peccati:et pau-
lopoſt ſubdit. Ceterum corpus Chriſti inde dictum eſſe
in ſimilitudie carnis peccati: quia omnis alia hominum
caro peccati eſt:quiſquis negat et carnem Chriſti ita cō-
parat carni naſcentium ceterorum hominum:vt aſſerat
vtrāq; eſſe puritatis equalis:deteſtādus hereticus inue
nitur:nec videtur poſſe dici q ipſe intelligat ſolum de eo
qui aſſerit omnium aliorum hominum carnem eſſe equa
lis puritatis cum carne Chriſti:ſed vt patet ex pmiſſis.ſ.
q illa ſola eſt excepta humana:ois reliqua caro eſt pecca
ti:manifeſte colligitur q itelligit de eo qui aſſerit aliquā
aliā humanā carnē eſſe equalis puritatis cū carne Chri
ſti:⁊ loquitur determinate de puritate ab originali pctō.
¶ Et confirmatur iſtud euidenter per eundem.10.ſuper
Cap.23. Geſi.dicentem ſic. Proinde corpus Chriſti q̄uis ex car-
ne femine aſſumptum eſt que de illa carnis peccati pro-
pagine concepta fuerat. Tamen quia non ſic in ea conce-
ptum eſt:quomodo fuerat illa cōcepta:nec ipſa erat caro
peccati:ſed ſilitudo carnis peccati:vbi clare apparet eū
ſenſiſſe carnē beate virginis fuiſſe carnē peccati:ac p hoc
ſm ipſm qui oppoſitū aſſerit hereticus iuenitur. Item de
fide ad Pe.quia ſine libidine inquit nō eſt parentū concu Cap.2.
bitus ob hoc filiorū ex eorū carne naſcentiū nō poteſt ſine
pctō eſſe conceptus:ſed cōſtat q nec beata ꝟgo:nec aliqs
hō alius pter chriſtū cōceptus eſt ſine cōcubitu parentū.
igitur ſm Auguſt.tam ipſa q̄ quilibet alius a chriſto cō-
ceptus eſt cū originali pctō:⁊ infra tradens hoc p quadā Cap.31.
regula fidei.ait.firmiter tene ⁊ nullaten⁹ dubites omnem
hoiem qui per cōcubitum viri ⁊ mulieris cōcipitur cum
originali pctō impietati ſubditū morti ſubiectū:⁊ ob hoc
natura ire filiū naſci. ¶ Hoc idem pbatur rōne:fundata
tamē in auctoritatibus:q2 ſi beata ꝟgo nō fuit concepta
cum originali pctō:ergo chriſt⁹ nō fuit mortuus p ea.cō-
ſequētia iſta pbatur.pmo auctoritate Aug.lib.6.contra Cap.4.
Iul.vbi Iuliano inquiēs ait.tu dicis chriſtū ⁊ pro pctō-
ribus mortuū.ego dico non niſi pro pctōribus mortuum.
Conſtat autē nullum ex Adā deſcendentē fuiſſe pctōrem
qui pmo non fuerit peccator originali pctō.igitur ſi beata
virgo nō habuit originale pctm nō fuit de nūero pctōrū:
ac p hoc nec de numero eorū pro quib⁹ mortu⁹ eſt chriſt⁹.
¶ Secūdo pbatur auctoritate Apoſtoli.2.ad.Corinth.
ſicut dictum ſuū iam poſitum pbat vbi ſupra Auguſt.ait Cap.5.
enim Apoſtolus:quoniā ſi vnus pro oibus mortuus eſt.
ergo oēs mortui ſunt:⁊ pro oibus mortuus eſt chriſtus.
Ex hac autē pñtia apoſtoli ſequit ex oppoſito conſequē-
tis arguendo q ſi non oēs mortui ſunt nō pro oibus mor-
tuus eſt chriſtus:⁊ ſimiliter q ſi iſte vel ille nō eſt mortu⁹:
nō pro ipſo mortu⁹ eſt chriſtus:⁊ certum eſt q Apoſtolus
loqtur de morte nō quidē corpali:ſed ſpūali:que eſt pctm:
ſicut bene mōſtrat Augu. Et ideo ait Augu. vide q cōſe-
quens eſſe voluit.ſ.Apoſtolus vt intelligātur oēs mortui
ſi pro oibus mortu⁹ eſt. Et paulopoſt.quapropter ſi nullū
trahunt peccatū paruuli nō ſunt mortui. Si nō ſunt mor-
tui nō eſt mortuus pro eis:qui nō eſt mortuus niſi p mor-
tuis. Similis oino cōſequentia poteſt fieri de ipſa ꝟgine
beata.pz igitur cōſequentia. Sed cōſequēs eſſe falſum:
probatur primo per aliā ptem auctoritatis Apoſtoli.ait
enim affirmādo antecedēs:et pro oib⁹ mortu⁹ eſt chriſt⁹:
igitur ⁊ pro beata ꝟgine:quod eſt oppoſitū conſequētis.
Et ex hoc etiā infertur pncipalis concluſio arguendo ſm
Apoſtolū:ſi pro virgine chriſt⁹ mortuus eſt.igitur ipſa eſt
mortua:ſed pro ea mortuus eſt.igitur ipſa eſt mortua.
¶ Aduertendum tamen q iſte locutiones de preſenti ſm
vocem nō ſunt in oibus intelligēde tanq̄ de preſenti:nam
nec beata virgo:nec aliquis beat⁹:nec quilibet redēptus
et regenerat⁹ in chriſto eſt peccato mortuus:immo certe
nullus:ſi ſit ſermo de morte originalis peccati:q̄uis quili
bet eorū fuerit ſic mortuus:⁊ ideo cum dicit mortui ſunt:
intelligēdum eſt cōmuniter etiā profuerūt. Secūdo patet
cōſequens eſſe falſum:q2 ſi pro ea nō eſt mortuus chriſt⁹:
igitur nec ipa redēpta eſt p mortē chriſti. Quomodo igit
chriſto mediatore eſt ſaluata ⁊ beatificata:cū dicat Apo-
ſtolus ad Hebre.q Chriſtus per proprium ſanguinem Cap.9.
introiuit ſemel in ſancta eterna redemptione inuenta: et
iterum.ideo noui teſtamēti mediator eſt:vt morte interce
dente in redemptione earū preuaricationū que erant ſub
priori teſtamento repromiſſionē accipiāt:qui vocati ſunt
eterne hereditatis:vbi manifeſte demonſtrat omnes qui
repromiſſionem eterne hereditatis accipiunt interceden
te morte chriſti accipere.
¶ Ad hanc cōcluſionem etiā eſt auctoritas Anſel.ſcdo. Cap.6.
cur deus homo.vbi diſcipulus querit qualiter de maſſa

peccatrice hominem ſine peccato deus aſſumpſerit: nam licet inquit ipſa hominis eiuſdem conceptio munda ſit et abſq; delectationis carnalis peccato: virgo tamen ipſa: vnde aſſumptus eſt in iniquitatibus concepta eſt et in peccatis concepit eam mater eius: et cum originali peccato nata eſt: quoniam et ipſa in Adam peccauit in quo omnes peccauerunt. Hanc ſententiam non negat / vel reprobat Anſel. ſed potius approbat in fine capituli. d. ex perſona propria. Virgo autē illa de qua homo ille aſſumptus eſt de quo loquimur fuit de illis qui ante natiuitatem eius per eum mundati ſunt a peccatis: et in eius ipſa munditia de illa aſſumptus eſt. Si aūt fuit mundata. igitur prius fuerat maculata. Magiſter inſuper ſentētiarum lib.3.di.3.in principio. Queritur inquit etiam de carne verbi: an prius ꝙ̄ conciperet obligata fuerit peccato: et an talis aſſumpta fuerit a verbo: et reſpōdet. Sane dici poteſt et credi oportet iuxta ſanctorum atteſtationis conuenientiam ipſam prius peccato fuiſſe obnoxiam. ſicut reliqua virginis caro: ſed ſpiritus ſancti operatione mundatam: ita vt ab omni cōtagione immunis vniretur verbo. Ecce ꝙ ſm Magiſtrum credi oportet iuxta conuenientiā atteſtationis ſanctorum ꝙ virginis caro fuit tota caro peccati. igitur et ipſa virgo concepta fuit cum originali peccato. et hanc concluſionem pro certo: ſicut dicit Magiſter teneri neceſſe eſt: ſi volumus ſanctorum non ſentētijs conforma-

Sco.li.3. re. ¶ Oppoſitum tamen aliqui doctores defendunt moti
diſt.3.q.1. rationibus aliquibus: quarum prima eſt: perfectiſſimus mediator habet perfectiſſimum actum mediandi poſſibilem reſpectu alicuiꝰ: pſone pro qua mediat. ergo Chriſtus habuit ſic reſpectu alicuius: et cōſtat ꝙ reſpectu nullius habuit excellentiorem / ꝙ̄ reſpectu Marie. igitur reſpectu eius habuit ſic perfectū actum mediādi: non eſſet autem hoc verum ſi non preſeruaſſet eam a peccato originali: qđ patet. ¶ Tum q2 nō perfectiſſime placaſſet trinitatem: niſi preueniſſet omnem nouā offenſam: perfectius enī placatur offenſus: ſi omnis alia offenſa precauetur / ꝙ̄ ſi iterum offendatur: et poſtea pro toto placet. Conſtat autem ꝙ deus offenditur in culpa originali quā contrahit anima. ¶ Tum q2 perfectiſſimus mediator meret amotionem omnis pene ab eo quē reconciliat. Sed culpa originalis eſt magna pena: immo maior: vt dicit ꝙ̄ carentia viſionis diuine. igitur &c. ¶ Tum q2 Chriſtus immediatius fuit reparator ab originali / ꝙ̄ ab actuali: q2 neceſſitas incarnationis Chriſti cōmuniter aſſignatur ex peccato originali. Sed ſupponitur communiter ꝙ ipſe ita fuit mediator perfectus reſpectu Marie ꝙ preſeruauit eam ab omni actuali. igitur &c. ¶ Tum quarto. quia perſona reconciliata non ſumme obligatur mediatori: niſi ab ipſo ſummum bonum habeat quod poteſt per mediatorem habere. Sed innocētia iſta. ſ. preſeruatio a culpa contracta / vel contrahenda poteſt haberi per mediatorem. ergo nulla perſona ſumme tenebitur chriſto: vt mediatori: ſi nullā preſeruauit a peccato originali. ¶ Secunda ratio ſit ab alijs talis: quicquid eſt honoris poſſibile et condecens dignitati matris chriſti: debet ſibi attribui / ſeu eſtimari eſſe conceſſum: ſi oppoſitum non habetur ex ſcriptura. hoc patet: quia pauca ſcripta ſunt in canone de ipſa matre dei: et ideo ſm quandam regulam acceptam a beato Auguſti. videtur conueniens ſibi attribui quicquid ad eius pertinet dignitatem. Unde Auguſti. probat corpus illius non fuiſſe incineratum: quia non decuit. Sed ad eius honorem eſt ꝙ fuerit immunis a culpa originali: et hoc vtiq; fuit poſſibile: et certe decens et plus: vt videtur ꝙ̄ ꝙ eius corpus non fuerit incineratum: nec dubium ꝙ in hoc ipſa magis gauderet: ergo credendum eſt hoc ſibi fuiſſe donatum. Alie rationes non adducuntur que virtualiter coincidunt cum iſtis et illis que facte ſunt ad primam partem queſtionis. ¶ Ad primam dico primo ꝙ illud antecedēs non habet maiorem euidentiā / ꝙ̄ ſi diceretur perfectiſſimus mediator habet reſpectu cuiuſlibet perſone pro qua mediat perfectiſſimum actum mediandi: vt clarum eſt: et ſic ſm illum modum arguendi probaretur: ꝙ etiam omnes alios Chriſtus preſeruat ab originali peccato: quod non eſt dicendum. ¶ Preterea. Iuxta ſecundam probationem deduceretur ꝙ beata virgo fuit etiam preſeruata ab omni pena temporali corporis et anime: et ab ipſa etiā corporali morte quod vtiq; eſt falſum: et ꝙ ita deduceretur clarum eſt. ¶ Item ſm tertiam probaretur ꝙ plures alios preſeruauit a culpa originali: quod tamen non dicitur ab aliquo doctore: patet deductio: nam Chriſtus. vt ait. fuit reparator immediatius reſpectu originalis / ꝙ̄ reſpectu actualis peccati: et per conſequens / ꝙ̄ reſpectu actualis mortalis: et ſatis communiter creditur ꝙ plures alios preſeruauit ab omni actuali mortali: vt Ioā. baptiſtam et Hieremiam qui fuerunt in vtero ſanctificati. igitur &c. ¶ Amplius ſm quartam. primo ꝓbaretur ꝙ beata virgo in primo inſtāti ſue conceptionis fuit beata: quoniam et tale bonum potuit habere per Chriſtum mediatorem: et ſimiliter ꝙ fuit in corpore glorificata: que falſa ſunt. ¶ Secundo querēdum eſt quomodo accipiat ſumme teneri et obligari mediatori: aut enim ſic: vt ille tātum dicatur eſſe ſumme obligatus: quem non eſt poſſibile eſſe magis obligatum: et ſic cōſtat beatam virginem non fuiſſe ſumme obligatam: Chriſto etiam dato ꝙ fuerit preſeruata ab originali peccato: nam potuiſſet Chriſtus: tunc ei contuliſſe beatitudinem quam nunc haberet: et multo etiam minorem: et ſimul gloriam perfectam corporis: ꝓpter que amplius obligata fuiſſet accipiendo: ꝓpter obligationem ſm proportionem ad beneficia recepta: vt accipit argumentum. Uel capit ſumme obligari mediatori: vt ille dicatur ſumme obligatus ei: quia nulli alteri eſt tātum obligatus vel eſſe poteſt: aut quia per omne quod habet eſt illi obligatus: et ſic quilibet alius etiam preter virginem eſt ſumme obligatus: et tamen non quilibet alius fuit preſeruatus ab originali peccato. Ex quo patet ꝙ illa ratio non valet. Quinimmo probat oppoſitum quod intendit. Nam mediatio placitiua qualis fuit mediatio Chriſti reconciliantis nos deo: ſicut etiam ipſe ſumit arguens vtiq; ſupponit offenſam: et ideo ſi mediauit inter virginem et deum: ſequitur ꝙ virgo offendit per peccatum: et ſi non actuale. igitur per originale. vnde econtra ſi ipſa nullum peccatum habuit nullo reconciliante mediatore indiguit.

¶ Ad rationem autem in ſe reſpondeo ꝙ actum mediandi eſſe perfectiſſimum poſſibilem poteſt ex duplici ſenſu dici. vnus eſt ꝙ eo nullus potuit eſſe conuenientior et decentior: et ſic concedo antecedens: et ſic dico ꝙ non ſolum reſpectu alicuius perſone: ſed etiam reſpectu cuiuſlibet pro qua Chriſtus mediauit habuit actum perfectiſſimum mediandi: nec tunc valet vlterior deductio: nam ille actus mediandi quem accipit: arguens etiam ſi fuiſſet non fuiſſet decentior / aut rationabilior eo qui fuit de facto: alius ſenſus eſt: quia per nullum alium modum mediandi perſona reconciliata potuit fieri deo gratior / aut a culpa immunior et a pena ſecurior: et tunc dico ꝙ ſicut reſpectu aliorum non habuit Chriſtus mediator perfectiſſimus talem actum perfectiſſimum mediandi / ſic nec reſpectu virginis: et ideo nego antecedens in iſto ſenſu.

¶ Ad aliam probationem cum aſſumitur ꝙ perfectiſſimus mediator meretur amotionem omnis pene: patet eſſe falſum in propoſito: nam beata virgo in vita iſta multas habuit penas.

Digitized by Google

¶ Ad tertiã cuius virtus eſt in hac cõſequentia chriſtus preſeruauit ꝟginem ab omni actuali peccato. igiƭ ab originali: quis ſic ſimpliciter accepta iſta conſequẽtia negari poſſet: nã pueros baptizatos in pueritia decedẽtes preſeruat deus ab actuali quolibet: non tamen ab originali. Si tamen accipiatur determinate de his qui vſu diſcretionis ꝛ liberi arbitrij potiti ſunt concedenda videtur ſm
Cap. 19. Auguſtinũ lib. 5. cõtra Julia. vbi Juliano dicẽti nõdum eſſe ex verbis beati Petri dicẽtis de Chriſto qui peccatũ nõ fecit quod iudicauit Apoſtolus ſufficere ad oſtendendum in Chriſto nullũ fuiſſe peccatũ: qꝛ per peccatum nõ fecit habere nõ potuit. Reſpõdet Auguſt. oĩno veriſſimũ eſt: profecto enim peccatũ etiam maior feciſſet ſi paruus habuiſſet: nam ꝓpterea nullus eſt homo preter illum qui peccatũ non fecerit grãdioris etatis acceſſu: quia nullus eſt hominũ preter ipſum: qui peccatũ non habuerit infantilis etatis ex ortu. ¶ Ex his patet: ꝙ Auguſt. de chriſto infert ꝙ ſi habuiſſet originale etiam feciſſet actuale ꝛ ecõtra vult ſequi: nõ fecit actuale. igitur nõ habuit originale. Et ideo vt videtur ſm predicta: cum vt ſupra probatum eſt: ꝛ etiam ex ſecũda parte allegate auctoritatis idem ſequitur. beata vero ſm atteſtationem ſanctorũ habuit originale peccatum: conſequẽter concedẽdum eſſe videtur ꝙ aliquod etiã aliquãdo habuit actuale: licet nullũ mortale: ꝛ ſic eſſet illud antecedẽs negãdum. hoc tamen abſꝫ aſſertione ꝛ iniuria reuerẽtie ſue ſic dubitatiue dixerim.

¶ Ad ſecũdam rationem quicquid ſit de maiore dico ad minorem quod oppoſitũ habeatur ex ſcriptura in ſuo ſẽſu et in dictis aliorũ ſanctoꝝ: vt ſupra ꝓbatum eſt.

Quãtum ad articulũ ſcðm an. ſ. fuerit nata cum peccato originali. dicẽdũ eſt ꝙ nõ: accipiendo ipſum: vt eſt culpa: ꝓbatio huius ſufficiens eſt: qꝛ eccleſia vniuerſalis celebrat eius natiuitatem: quod non faceret: ſi cum peccato nata fuiſſet.

¶ Preterea. Ber. in epiſtola ad lugduñ. ait. fuit procul dubio mater dei ante ſancta ꝙ̃ nata: nec fallitur omnino ſctã eccleſia ſctm reputãs ipm natiuitatis eius diẽ et omni anno cũ exultatiõe vniuerſe terre votiua celebritate ſuſcipiens. Quod et ratione ipſe probauit immediate prius. Statuens ſiquidem prius ꝙ beatus Joan. baptiſta fuit ſanctificatꝰ in vtero: mox argumẽtatur ſic ꝙ itaqꝫ vel paucis mortalium cõſtat fuiſſe collatũ fas certe non eſt ſuſpicari tante virgini eſſe negatam: per quam omnis mortalitas emerſit ad vitã: hoc etiã cõmuniter tenent doctores.

¶ Contra tamen iſtud videtur eſſe auctoritas Auguſt. de preſciẽtia dei ad Dardanũ vltra medium: vbi ait. Illa ſanctificatio qua efficimur ꝛ ſinguli tẽpla dei et in vnum omnes templũ dei: non eſt niſi renatorũ: ꝙ niſi nati homines eſſe non poſſent: cum igitur per ſanctificationẽ anime quilibet fiat templũ dei: ſequitur ꝙ nullus anteꝙ̃ natus ſanctificetur: ac per hoc nec ab originali peccato mundetur: cum illud nõ tollatur abſꝫ infuſione gratie.

Cap. 8. ¶ Secũdo gloſa ſuper illud ad Ro. vt ſit ipſe primogenitus in multis fratribꝰ. dicit de Chriſto: ꝙ primꝰ ſine pctõ natus eſt. Sed conſtat ꝙ beata ꝟgo nata fuit anteꝙ̃ chriſtus de ipſa naſceretur. igitur non fuit nata ſine peccato.

¶ Tertio Anſel. ſecũdo cur deus homo. ait. deus homo vt in pmo articulo allegatũ eſt: vbi dicit ꝙ ipſa cũ peccato originali nata eſt.

¶ Ad primũ dicẽdum: ꝙ Auguſt. loquitur de ſanctificatione que fit ſm cõmunem dei legem: talis enim eſt per regenerationem baptiſmalem: quam aſſequi non poteſt qui nõdum eſt natus de vtero: non loquitur autem de ſanctificatione que in aliquibꝰ fit ſm ſpecialem ꝛ priuilegiatam conceſſionem: qualis fuit ſanctificatio virginis in vtero exiſtentis: ꝛ ꝙ de prima loquatur pꝫ: qꝛ ait. qua efficimur ſinguli templa dei: quod etiã confirmatur per immediate precedentia: ait enim ꝙ quãlibet ſententiam habeamus: vtrum exiſtentes in vteris poſſint aliquo ſanctificationis donari modo vel ꝓpter Joan. vel ꝓpter Hieremiam cui dictum eſt. anteꝙ̃ exires de vẽtre ſanctificaui te: cum illa ſanctificatio ꝛc. vbi pꝫ manifeſte eum nõ loqui de ſanctificatione de ſpeciali gratia in aliquibus facta.

¶ Ad ſecũdam dicendum ꝙ intelligenda eſt gloſa de natiuitate in vtero quãdo anima corpori iungitur ſm illud Matth. primo. quod in ea natum eſt de ſpiritu ſancto eſt. Eodem modem dicẽdum eſt ad tertium.

Quãtum ad tertiũ articulũ an. ſ. vnꝙ̃ in vita iſta fuerit in eam totaliter extinctus fomes originalis peccati: dicẽdum ſm doctores cõmuniter ꝙ in ſecũda ſanctificatione ſua. quãdo. ſ. ſpũs ſctũs obũbrauit ei vt fieret mater dei fomes ĩ ea vel totaliter extinctꝰ fuit vel ſaltem ſic debilitatus aut ligatus ꝑ ſuperabũdãtiam gratie: vt ei poſtea nullꝰ peccati occaſio fuerit: ꝛ ita dicit Magiſter in. 3. libro. diſ. 3. et puto ſatis ꝓbabiliter dici ꝙ tũc illa qualitas morbida carnis ex qua cauſaƭ fomes in anima cũ primo carni coniũgitur totaliter fuerit cõſumpta: ꝛ ab ipſa penitus tota virginis caro purgata. Ex hoc probatur ꝑ Magiſtrũ ibidem qui ex auctoritate Daſn. d.
lib. 3. poſt ꝯſenſum ſctẽ virginis ſpũs ſctũs ꝑuenit in ipſam ſm ꝟbum domini: quod dicit angelus purgãs ipſam ꝛc. Cap. 2.
concludit ſic. ex his ꝑſpicuum ſit carnem verbi ſimul conceptã: eandẽqꝫ immo totã virginem ſpiritu ſancto preueniẽte ab omni labe peccati caſtificatã: ita ꝙ ſm Magiſtrũ non tantũ illa portio ex qua formatũ eſt corpus chriſti. Sed et tota ꝟginis caro ab omni labe peccati qualis eſt illa morbida qualitas mũdata fuit: ꝛ ſimiliter ꝓbabiliter puto dici ꝙ eius anima totaliter a fomite fuerit purgata. ita ꝙ nihil penitus illiꝰ qualitatis ſeu vitij deinceps fuerit in illa: ita vt tam carne ꝙ̃ mente fuerit purgatior: ſꝫ in vtraqꝫ fuerit ab omni ſorde mundiſſima.

¶ Ad primũ argumẽtum queſtionis dicẽdum ꝙ Augu. loquitur ibi de peccatis actualibꝰ tantũ: nec etiam ex illa auctoritate ꝓbatur eã totaliter caruiſſe peccato actuali niſi poſtꝙ̃ eſt facta mater dei: ꝛ hoc etiã innuit Magiſter vbi ſupra cũ ait. Qꝛ autem ex tunc. ſ. a cõceptione filij dei ab omni peccato imunis extiterit Auguſt. euidẽter oſtendit in libro de natura ꝛ gratia. inquiẽs. excepta ſancta et virgine Maria: de qua ꝓpter honorem dñi nullã prorſus cum de peccatis agiƭ habere volo queſtionẽ. Unde enim ſcimus ꝙ ei plus gratie collatũ fuerit ad vincẽdum omni ex parte peccatũ ꝙ concipere ac parere meruit quem cõſtat nullũ habuiſſe peccatũ: ex hoc enim qꝺ dicit ei fuiſſe collatũ plus gratie ad vincẽdum peccatũ: patet ꝙ loquitur de actuali: qꝛ contra originale nullus per gratiam ſibi collatã habet pugnare: eo ꝙ excluſum ſit ab omni habẽte gratiã: et ex eo qꝺ dicit plus ſatis trahitur ꝙ etiam nõ habuerit poſtea peccatũ veniale: cum etiã de aliquibꝰ alijs credatur nunꝙ̃ peccaſſe mortaliter: vtpote ſanctificatos in vtero. Qꝛ autem hoc intelligendum ſit de ipſa poſt ſctificationem ſecũdam innuũt ſatis verba illa ꝙ concipere ac parere meruit ꝛc. eam tamen venialiter vnꝙ̃ peccaſſe non affirmo: quia doctores cõmunius oppoſitum ſentiũt. Et Bernarꝺ. in epiſtola ad lugduñ. inquit. Puto ꝙ et copioſior benedictionis ſanctificatio in eam deſcenderit que ipſius nõ ſolum ſanctificaret ortum: ſed etiam vitam ab omni deinceps peccato cuſtodiret immunẽ: quod nemini alteri in natis quidẽ mulierum crediƭ eſſe donatũ. Et ſm hoc dicẽdum eſſet ad conſequẽtiam Augu. lib. 5. cõtra Julia. allegatã in ſolutione tertie rationis alterius opinionis. quod eſt intelligẽda ſm legem cõmunem: niſi de ſpeciali gratia cõſequens nõ impediaƭ: in virgine vero fuit ex ſpeciali ꝑuilegio impeditũ: alioquin vel ipſius vel Ber. auctoritatem oporteret in hac parte renuere.

Digitized by Google

¶ Ad ſecūdum dicēdum. ꝙ deus pro chꝛiſto ponitur: vt
ſit ſenſus ſub deo.i.ſub chꝛiſto: non enim ipſa non debuit
eſſe equalis puritatis cū chꝛiſto: quod etiam ꝓbat aucto
ritas vna Auguſt. libꝛo.5.contra Julia. ſuperius allega-
ta. Et ſm̄ hoc auctoꝛitas Anſel. eſt pro cōcluſione quam
teneo: quia niſi habuiſſet oꝛiginale: fuiſſet: vt videtur pu-
ritatis equalis cum chꝛiſto.
¶ Ad tertium dicēdum: ſicut cōmuniter: ⁊ bene dicitur.
ꝙ licite illud feſtum celebꝛari poteſt habendo aſpectum
non ad eius conceptionem: ſed ad eius concepte pꝛoximā
ſanctificationem: credendum enim eſt ꝙ citiſſime poſtꝗ̄
anima coꝛpoꝛi fuit vnita: ipſa fuit ſanctificata ⁊ ab omni
reatu peccati mundata.

¶ Diſtinctionis.xxx.xxxj.ꝛc.
Queſtio tertia.

TErtio quero vtrum decedētes
cuꝫ ſolo oꝛiginali pecca-
to puniantur aliqua pena ſenſus. et
arguo ꝙ non: quia tales nullam fue
runt experti delectationeꝫ actualis
culpe: igitur nullam debent pati tri-
ſtitiam pene: antecedēs eſt certum:
conſequentia pꝛobatur: qꝛ vt ſcribi-
tur extra de baptiſmo et eiꝰ effectu.
capitulo maioꝛes. actualis peccati pena eſt cruciatus ꝑ-
petuus gehēne: non ergo debetur illis qui non actualiter
Cap.18. peccauerunt. ¶ Confirmatur per illud Apoc. 18. Quātū
gloꝛificauit ſe in delitijs tantū date illi toꝛmentū ⁊ luctū.
vbi ſm̄ pꝛopoꝛtionem actualis delectationis inoꝛdinate
oſtendit eſſe pꝛopoꝛtionem toꝛmenti ⁊ pene ſenſibilis infli
gende. igitur vbi nulla actualis mala delectatio pꝛefuit.
nulla ſenſualis pena ſecutura eſt.

Ad oppoſitm tales habebunt coꝛpoꝛa paſſibi-
lia: quia ſi omnes reſurgent tam
ſaluati ꝙ̄ damnati: non tamen omnes immutabuntur ſm̄
Apoſtolum: ſed tantū electi: decedētes autem in oꝛigina-
li non erunt de numero electoꝛum: ſed damnatoꝛū. igitur
eoꝛum coꝛpoꝛa non mutabūtur in melius vt fiant impaſſi
bilia. igitur patient̄ ab igne inferni: ⁊ per conſequens ſen-
ſualem penam patientur.

Reſpondeo opinio Magiſtri ſentētiarum eſt ad
partem negatiuam: vnde in.33. diſt.
huius ſecūdi ait. pꝛo oꝛiginali quod a parentibꝰ trahitur
paruuli damnabūtur: ꝑ eo: nullam aliam ignis materia-
lis vel conſciētie vermis penam ſenſuri niſi ꝙ dei viſione
carebūt in perpetuum. Hic patet manifeſte ꝙ aſſerit eos
tantūmodo pena damni puniri: nequaꝗ̄ autem pena ſen-
ſus: ⁊ quātum ad hoc cum eo concoꝛdāt omnes moderni
doctoꝛes: quoꝛū ſcriptura circa materiā̄ iſtā perlegi: licet
aliqui cōcedāt eos pꝛeter penā pꝛedictam damni penam
triſtitie: que cauſatur in eis ex eo ꝙ conſiderant ſe ꝑpetuo
dei viſione carituros. ꝓbatur autem pꝛimū illud dictum
in quo cōueniunt ratione facta ad pꝛimā partem.q.
¶ Arguit̄ etiā ex auctoꝛitate Aug. in ench. d. Mitiſſima
Cap.xx. ſana omniū pena erit eoꝛum: qui poſt peccatum oꝛiginale
quod traxerunt nullum inſuper addiderunt. Hoc autem
non eſſet verum vt videtur: ſi ipſi etiam penam ſenſibilem
paterētur. ¶ Tertio ad idem videtur eſſe quedam decre
talis extra de baptiſmo ⁊ eiꝰ effectu. ca. Maioꝛes. in qua
ſic ſcribit̄. pena oꝛiginalis peccati eſt carētia viſionis dei:
actualis vero pena peccati gehēne perpetue cruciatus.
Cū igit̄ hoc vtriqꝫ generi peccati ꝓpꝛiam penā aſſignet:
videtur ꝙ cruciatus gehēne qui pena ſenſibilis dicit̄ non
ſit pena peccati oꝛiginalis: hec ſunt in quibus ſuſtentatur
pꝛedicta ſententia. Mihi autem ſaluo ſemper melioꝛi iu-
dicio apparet ꝙ oppoſitum ſenſerit beatus Auguſtinus.
quod patet pꝛimo ex illa auctoꝛitate eius ad hoc cōmuni
ter allegata de fi. ad Pe. Firmiſſime inquit tene ⁊ nulla- Cap.27.
tenus du. non ſolum homines iam ratione vtentes: verū
etiam paruulos qui ſiue in vteris matruꝫ viuere incipiūt
et ibi moꝛiūtur / ſiue iam de matribus nati ſunt ſine ſacra-
mento ſacri baptiſmatis quod datur in nomine patris et
filij ⁊ ſpiritus ſancti: de hoc ſeculo tranſeunt: ignis eterni
ſupplicio puniendos: qꝛ ⁊ ſi peccatū pꝛopꝛie actionis nul-
lum habuerūt: oꝛiginalis tamen peccati dānationem car-
nali conceptione traxerunt: conſtat autem ꝙ ſupplicium
ignis eterni pena illa eſt inferni que dicitur pena ſenſus:
⁊ de quo pꝛeſens queſtio querit. ¶ Reſpondetur ad hanc
auctoꝛitatem dupliciter. pꝛimo ꝙ Augu. hic locutus eſt
exceſſiue: vt ſe maxime elongaret a ſentētia hereticoꝛum:
qui in paruulis negabant omnem culpā: ⁊ per cōſequens
omnem penā: ideo multum inquiunt attendēdum eſt con
tra quos ſancti loquuntur: vt habeatur eoꝛum intentio.
¶ Sed hec reſpōſio nullatenus poteſt ſtare. Pꝛimo qui-
dem: qꝛ cum falſitas falſitate excludi non debeat: nec vbi
fides vera defenditur: ſit dicendus erroꝛ / vel falſa ſenten-
tia aſſerenda: non eſt putandum ꝙ Aug. eximius extirpa
toꝛ erroꝝ: ⁊ veridicus fidei defenſatoꝛ: pꝛopter quecunqꝫ
excludendum erroꝛem dixiſſet firmiter eſſe credendum
pueros ignis ſupplicio puniendos ſi hoc falſum: aut non
recte fidei conſonum eſtimaſſet. ¶ Secundo quia in illo
libꝛo Augu. contra nullum erroꝛem ſpecialiter loquitur.
Sed cōmuniter totiꝰ fidei catholice canones tradit cuili
bet pꝛemittens. firmiter te ꝛc. ⁊ de oībus in vlti. c. dicti li.
ait. hec. 40. capitula ad regulam vere fidei firmiſſime per
tinentia fideliter certe foꝛtiter tene: veraciter patienterqꝫ
defende. Et ſi quem contraria his dogmatiꝫare cognoue
ris tanꝗ̄ peſtem fuge: et tanꝗ̄ hereticum abijce. Ita enī
iſta que poſuimus fidei catholice congruū: vt ſi quis non
ſolum omnibus: ſed etiam ſingulis voluerit contraire in
eo ꝙ ſingulis hoꝛum contumaciter repugnat: et his con-
traria docere non dubitat: hereticus ⁊ fidei chꝛiſtiane ini
micus: atqꝫ ex hoc omnibus catholicis anathematiꝫan-
dus appareat. hec Auguſti. non debet autem cadere in
mentem alicuius theologi: ꝙ inter tales regulas fidei Au
guſti. poſuiſſet aliquid falſum ſm̄ ſignificationem: quam
pꝛimo facit communiter apud omnes: ſicut in pꝛopoſito
ſequeretur: ſi data reſponſione eſſet vera. ¶ Confirmatur
quia cum huius regule oppoſitum nullibi inueniatur ab
eccleſia determinatum / nec in ſacra ſcriptura pꝛedicatū:
qua poteſtate tu dicis eum hic fuiſſe non pꝛopꝛie et vere:
ſed exceſſiue locutum: dicet alius: ſimiliter in alijs regu-
lis ibidem per eum pꝛopoſitis fuiſſe locutum exceſſiue: ⁊
non vt ſonant illas tenendas eſſe: ſed ſic dicendum non
eſt dubium intuenti diligenter ꝙ in multos quis labere-
tur erroꝛes. ¶ Ideo ſecundo ⁊ communius reſpondetur
aliter. ſ. ꝙ Aug. ibi noīe ignis generaliter omnem penam
ſignificauit. vnde per ignis eterni ſupplicium eternam pe
nam intelligit: penam autem nō ſenſus: ſed dāni. ¶ Sed
hec reſpōſio etiam non videtur poſſe ſtare: tum quia non
eſt veriſimile ꝙ fidei regulas ſub metaphoꝛis tradidiſſet:
et maxime non vnā ſolam: quelibet autem alia ibi tradi-
ta pꝛopꝛie accipienda eſſe videretur: tum quia in eodem
libꝛo ſimul: et ſimiliter expꝛimit penam talium pueroꝛum Cap.3.
et demonum et adultoꝛum damnatoꝛum in criminibus
moꝛientium. vnde ait. Qualitas male vite ab infideli-
tate incipit: que ab oꝛiginalis peccati reatu initium ſu-
mit: in quo ꝗ̄ſquis ita viuere incipit: vt ante finiat̄ vitā ꝙ̄
ab eius obligatione ſoluat̄. Si vnius diei / vel vnius hoꝛe
ſpatio aīa illa vixit in coꝛpoꝛe: neceſſe eſt eam cum eodem
coꝛpoꝛe interminabilia gehenne ſupplicia ſuſtinere: vbi
diabolus cū angelis ſuis in eternū arſurus eſt: ⁊ ſequitur

Digitized by Google

niſi cum eo etiam fornicarij idolis ſeruientes ⁊c̃. ſi ante huiuſmodi vite terminum a vijs ſuis malis conuerſi non fuerint eternis ignibus comburentur: cum igitur nullus per ſupplicia gehenne: vbi diabolus eſt arſurus/ aut per ignes quibus cõburentur alij dãnati intelligant cõmuniter penam quãlibet: ſed determinate penam ignis infernalis ſenſibilem non videtur ſcḋm mentem Aug. incedi. Si per ſimplicia gehenne inferenda pueris talibus pena dãni tantũmodo intelligatur. ¶ Confirmatur. quia pariter alius dicere poſſet ꝙ ex illis verbis non poſſet haberi ꝙ diabolus/ aut alij patiãtur pena ſenſus: quod nullus diceret: ⁊ pꝫ aſſumptũ: qꝛ ſimiliter de oĩbus loquitur Augu. ¶ Secundo principaliter oſtẽditur Aug. fuiſſe predicte ſententie: ex eo ꝙ hypoſt. reſpõſione quinta contra Pelagium dicentẽ ꝙ infantes decedentes ſine ſacramento baptiſmatis non intrãt regnũ celoꝝ: habent tñ vitã eternam abſqꝫ omni pena: hac ſola accepta ꝙ non ſunt in patria: ex textu euãgelij probat ꝙ ſi tales non obtinẽt regnum celorum: vt fatebatur Pelagius ⁊ verum eſt. cõſequẽs eſt. vt mittãtur cruciandi in ignem eternũ. vnde ait ſic. primum enĩ locum fides catholicorum regnum credit eſſe celorũ: vnde non batiʒatus excipitur ſcḋm gehẽne: vbi cũ apoſtata/ vel a fide xp̃i alienus eterna ſupplicia experiet̃. Tertium penitus ignoramꝰ: imo nec eſſe in ſcripturis ſanctis inuenimus: finge pelagiane locũ ex officina peruerſi dogmatis tui: vbi alieni a xp̃i gratia vitã requie ⁊ glorie poſſidere paruuli poſſunt dextera iuſti ſedẽtis iudicis: et ſiniſtra regnum eſt ⁊ gehẽna vita: et mors iuſti ſunt ⁊ iniqui. In dextera igitur iuſti ſunt cõſtituti. In ſiniſtra operarij iniquitatis: in regno requies baptiʒatoꝝ: in gehẽna pena increduloꝝ: vita ad letitiam glorie: mors ad fletum ⁊ ſtridorem dentium: iuſti in regno patris ſimul cum cum xp̃o: iniqui in igne eterno parato diabolo ⁊ angelis eius: ⁊ imediate ſubdit. ꝙ iſta non ſignificãt diuiſiones multorum locorum: ſed duoꝝ tñ. ſ. regni celorũ: quo deferuntur dextera vita iuſti gloria ⁊c̃. ⁊ gehẽne quo referuntur ſiniſtra iniuſtitia ⁊ quelibet mala tormenta. vbi inquit mors que ſecunda dicitur niſi finiatur: ſed cruciatu durabilis erit. et tunc arguit. Qui ergo baptiʒatus non eſt in his que ſunt in regno celorum non poteſt reperiri: ⁊ ſi non ibi: quia vere non ibi putas ne pelagiane iam ſentis vbi: quaſi dicat. aperte videre debes ꝙ reperitur in gehẽna. Ex his patet manifeſte propoſitum. tum qꝛ primo dicit ꝙ alienus a fide Chriſti ſupplicia experietur eterna. experiẽtia autem ſupplicij ſine cruciatu et pena ſenſus nõ intelligitur. tũ qꝛ quilibet ſcḋm eum/ vel in regno celorum/ vel in gehẽna: per quã mors ſecunda cruciatu ſemper durabilis: et vbi fletus ⁊ ſtridor dentium: vbi concludit eſſe infantes non baptiʒatos. ¶ Tertio in ſermone de baptiſmo paruulorum contra pelagianos. ⁊ eſt. 13. in de verbis Apoſtoli ex eodẽ fundamento premiſſo concludit. venturus eſt inquit dominus iudicaturus de viuis ⁊ mortuis: ſicut euangelium loquitur. duas partes facturus eſt dexteram ⁊ ſiniſtram. Siniſtris dicturus. Ite in ignẽ eternum qui paratus eſt diabolo et angelis eius. dextris dicturus. venite benedicti patris mei percipite regnum quod paratum eſt vobis ab origine mundi. hanc regnum nominat. hanc cum diabolo damnationem nullus relictus eſt medius locus vbi ponere queas infantes. et ſubdit. Si ergo dextera erit et ſiniſtra et nullum medium locum in euangelio nouimus qui non in dextera proculdubio in ſiniſtra. ergo qui non in regum proculdubio in ignem eternum. Si dicatur ꝙ infantes huiuſmodi vtiqꝫ erunt in igne infernali: non tamen patientur ab illo. hoc in conſequentibus excludere videtur ex verbo Chriſti. quid per regnum: et quid per ignem eternum intelligeret declarauit. vnde de ipſo Chriſto ſubdit Auguſti. extrema ſententia: vt doceret quid ſit regnum: et quid ſit ignis eternus: tunc inquit abibunt iſti in aduſtionem eternam. iuſti autem in vitã eternam. Ex hoc patet ꝙ illi quibus dicetur. ite in ignem eternum: patientur combuſtionem ignis eternam. ¶ Et confirmari poſſe videtur hoc per rationem: quoniã vna eademqꝫ ſententia omnes damnati iudicabuntur ad ignem eternum: inter quos infantes huiuſmodi concludentur. nec enim aliam ſententiã legimus dandam de eis ſpecialem. Conſtat autem ꝙ ceteri ſiue homines/ ſiue angeli damnati nõ ſolum ex illa ſententia intelliguntur iudicari ad ignem illum: quia ſint in ipſo tantũmodo localiter continendi: ſed quia ſunt ab ipſo veraciter cruciandi. igitur ita videtur ſentiendum de ſentẽtia predicta quo ad damnatos infantes pro hoc etiã facit ꝙ idem Auguſti. ſubdit ad Conſentium in illa epiſtola. quãtuꝫ ad oculos. Illi inquit qui ad iudicium reſurrecturi ſunt non commutabuntur in illam incorruptelam: qui nec doloris corruptionem pati poteſt illa nãqꝫ fidelium eſt/ atqꝫ ſanctorum. Iſti vero perpetua corruptione cruciabnutur: quia ignis eorũ non extinguetur: ⁊ vermis eorum nõ morietur. Conſtat autem ꝙ tales infantes de numero eorum ſunt qui ad iudicium ſunt reſurrecturi. ¶ Preterea. Sicut tu de ipſis quãtum ad incluſionem localẽ tantũmodo illud Chriſti verbum intelligeres: ſic alius de ceteris damnatis forſitan exponeret/ nec ex ſcriptura: vt videtur poſſet dictum eius plus ꝙ̃ tuum reprobari. ¶ Ex his vt videtur. patet Auguſt. ſenſiſſe et ex intentione contra pelagianos probaſſe ꝙ huiuſmodi infantes penam ignis ⁊ cruciatum patiãtur: et non tantum penam damni que eſt carẽtia diuine viſionis: immo talem opinionem in preallegato ſermone poſt verba recitata videtur attribuere pelagio. vnde ait. videris enĩ tibi miſericors: quia non ei ſcilicet infanti non baptiʒato auferẽ vitam: damnas tamen quem ſeparas a regno celorum: damnas: non eum percutis: ſed in exilium mittis. nam qui exulant viuunt ſi ſani ſunt. in doloribus corporis non ſunt/ non torquentur/ non carceris tenebris affliguntur. hec illis ſola pena eſt non eſſe in patria. ¶ Et preterea nullibi vnꝙ̃ legi Auguſti. d. ꝙ ipſi non patiantur penã ignis/ aut penam ſenſus/ aut ꝙ tantum puniantur pena illa damni. nec etiam vidi ab aliquo allegatum ꝙ alicubi diceret aliquã talem ſententiam. vnde ſatis mihi videtur eum alterius fuiſſe ſententie. Cum eo in hoc etiam videtur mihi concordare beatum Grego. 9. mor. ſuper illo verbo Iob. 9. multiplicauit vulnera mea etiam ſine cauſa. d. nonnulli enim prius a preſenti luce ſubtrahuntur/ ꝙ̃ ad proferenda bona mala: ne merita actiue vite perueniant. Quos quia a culpa originis ſalutis ſacramenta non liberant. et hoc ex proprio nil egerunt: et illuc ad tormenta perueniunt: tormentum autem proprie cruciatus ⁊ pena ſenſibilis dicitur. Item immediate. Quibus vnum vulnus eſt corruptibiles naſci aliud carnaliter emori. Sed quia poſt mortem quoqꝫ eterna mors ſequitur occulto eius iuſtoqꝫ iudicio: etiam ſine cauſa vulnera multiplicantur perpetua quippe tormenta percipiunt qui nichil ex propria voluntate peccauerunt. vnde poſſet etiam ſatis fortis ratio formari ad propoſitum: vt videtur. quoniam ſi nullam aliam penam/ ꝙ̃ damni preciſe infantes tales poſt mortem paterentur: ſequitur ꝙ eis multo melius poſt mortem: et etiam poſt finalem eorum damnationem/ ꝙ̃ fuerint in vita iſta multas ſenſibiles penas et cruciatus patiuntur: et cum hoc carent diuina viſione. poſt eorum autem damnationem nullam penam ſentirent: ſed tantum diuina viſione carerent. Sed conſequẽs videtur falſum. nam omnium damnatorum peior poſt iudicium finale futura videtur eſſe conditio. Et hoc etiam videtur probare in ſpeciali quantum ad propoſitum textus allegatus: iuxta expoſitionem Grego. cum dicitur.

Digitized by Google

Multiplicauit vulnera mea.non enim multiplicarentur: ſed potius minuerentur ſi nullam penam preter illam carentiam diuine viſionis haberent.

¶ Qui viam iſtam tenere vellet poſſet reſpondere ad ꝓbationes ptis oppoſite. vnde ad rationē factā ad queſtionem diceretur cōſequentiam non valere: quia non ſolum culpe actuali debetur triſtitia pene ſenſibilis: ſed etiam culpe originali:⁊ hoc notat Augu.in auctoritate de fi.ad pe.ſuperius allegata.cum ait.quia ſi peccatum proprie actionis ⁊c̃.hoc etiam notat beatus Greg.ſtatim poſt verba eius preallegata exponēs eius etiam ſine cauſa.d.qui itaꝗ nullum ꝓpoſitum adiungens ex ſolo originis reatu premittitur quid iſte in illo extremo examine quātum ad humani ſenſus eſtimationem:niſi ſine cauſa vel naturaliter.Sed tamen ſub diſcretione diuina iuſtum eſt vt propago mortalis velut infructuoſa:arbor etiam in ramis ſeruet amaritudinē quā traxerit ex radice.Vulneratio aūt vt patet pena ſenſibili capitur.et ꝗuis ſm humanam eſtimationem non deberetur ei qui nullum proprie actionis peccatum habuit.ſm tamē dei occultam iuſtitiam debetur ei qui originalem culpam contraxit.

¶ Auctoritas decretalis non ꝓbat conſequentiam:quia illa non dicit ꝙ ſolius culpe actualis pena ſit cruciatus gehēne.et per idem ptꝫ ad auctoritatem Apoc.quia cum illa ſententia ſtat:ꝙ etiam alijs qui non ſe glorificauerunt in delitijs dentur tormentum ⁊ luctus.

¶ Ad ſecūdum quod eſt ex Auguſt.et ench.dicendum ꝙ non ꝯcludit propoſitum:quia valde bene ſtat ſimul ꝙ ipſi patiantur penam ſenſibilem:et ꝙ eorum pena ſenſibilis ſit mitiſſima reſpectu penarū illorū qui actualiter peccauerunt.Et pro certo ſi diligēter inſpiciatur.ibidem intentio Aug.videtur eſſe ad opoſitum eius quod intēditur per argumentū et pro principali ꝓpoſito. vnde in principio immediate precedentis capituli.ait Aug.quicūꝗ ab illa perditionis maſſa que facta eſt per hominem:primū nō liberatur per vnum mediatorē dei ⁊ hominū.reſurgent quidem et ipſi vnuſqꝗ cum ſua carne:ſed vt cum diabolo ⁊ angelis eius puniātur:⁊ paulopoſt nec moueat inquit quomodo in eis corpus incorruptibile ſi dolere poterit:aut quomodo corruptibile ſi mori nō poterit.non eſt enī vera vita niſi vbi feliciter viuit̃:nec vera incorruptio niſi vbi ſalus nullo dolore corrumpitur.vbi autem infelix mori nō finitur:vt ita dicam mors ipſa:non moritur:⁊ vbi mors perpetuus nō interimit:ſed affligit ipſa corruptio non finitur. Ex his patet cum velleꝗ quilibet non liberatus a maſſa perditionis:quales conſtat eſſe infantes:de quibus eſt ſermo reſurget cum carne ſua:vt in illa dolores patiatur:et per conſequens quilibet talis habebit ſenſibilē penā:inter hos reſpectu mitiſſimā dicit fore penam eorū qui ſolum originale habuerunt. ¶ Ad tertiū dicēdum ꝙ nec ex illa decretali probatur intentum.nam decretalis non dicit ꝙ ſola carētia diuine viſionis ſit pena peccati originalis:nec (vt etiam ſupra dixi) ait ꝙ ſolius actualis peccati cruciatus gehenne eſt pena:quorum vtrūꝗ vel alterū dicēdum eſſet vt ſufficeret ad illud probādum. Item ꝙ tales excluſiue non ſint intelligende ex illa decretali patet. Tū ex gloſa ibidem:que dicit.paruuli qui ſine baptiſmo decedunt in tenebris manent. de cō. d.4.nulla preter.⁊ pena illa mitiſſima eſt omniū de con. d.4.de generāte:⁊ tamen ſempiterno igne puniunt̃ diſ.eadem firmiſſime:⁊ eſt auctoritas Auguſt.ſuperius allegata.ecce ꝙ preter tenebras ponit penam ignis. Tum etiam quia ad propoſitum ꝙ vult decretalis concludere neutra illarum excluſiuarum opportuna eſt.vult probare ꝙ dormiēti vel amenti non dimittitur per baptiſmum originale peccatum:ſicut dimittitur paruulis.⁊ ſupponit ꝙ in talibus ſit etiam actuale peccatum.ꝓbat autem hoc:quia pena originalis peccati eſt carentia viſionis dei.actualis vero pena peccati gehēne ꝑpetue cruciat⁹. vnde ſi primū dimittetur alicui altero nō dimiſſo talis nō careret viſione dei ꝓpter originale peccatum dimiſſum:⁊ cruciaretur in gehēna perpetuo propter reatum criminis actualis.ſed hec tanꝗ incompoſſibilia ſeſe non patiūtur:īmmo mutuo aduerſantur hic decretalis. Patet etiam ꝙ tota iſta argumentatio ſtat etiam ſi ꝑter carentiam diuine viſionis ſit alia pena originalis peccati.nam adhuc cū dimittetur originale eximeretur ille a pena talis carentie.

¶ Preterea.Conſtat ꝙ peccati actualis non ſolum cruciatus gehēne eſt pena:ſed etiā carentia diuine viſionis. vnde chriſtianus qui nullum habet originale ſi decedat cum reatu actualis mortalis ſemper carebit dei viſione: ſicut igitur ex hoc quod dicit decretalis:ꝙ pena actualis peccati eſt cruciatus gehenne non tollitur:quin etiā eius pena ſit carentia diuine viſionis:ſic nec ex hoc quod ait ꝙ pena originalis peccati eſt carentia diuine viſionis:excluditur ꝙ eius pena etiam ſit cruciatus gehenne. Auctoritatem vero Magiſtri negaret qui teneret hanc viā nec eā preponderaret auctoritatibus Auguſt.atꝗ Grego.

¶ Quia tamen huius.q.non vidi partem aliquā expreſſe determinatam ab eccleſia.⁊ tremendum mihi videtur negare auctoritates ſanctorum.econtra etiam non eſt tutum contraire cōmuni opi.et conſenſioni magiſtrorū noſtrorum:idcirco neutri parti alteram preferens dijudicationem earum lectori relinquo.

¶ Diſtinctionis.xxxiiij.xxxv.xxxvj.et.xxxvij. Queſtio prima.

Circa diſ.34.et tres alias ſequētes in quib⁹ Magiſter inquit de quiditate et cauſa peccati actualis. Quero vtrū actualis peccati de⁹ ſit cauſa immediata efficiens. Arguo ꝙ nō. primo ſic. Mali nulla eſt cauſa efficiens.igitur neꝗ peccati.ptꝫ conſequētia.quia omne peccatū eſt malū.antecedens ꝓbatur.quia cuiuſlibet eſt aliqua cauſa efficiens ipſum eſt aliqua entitas ſeu eſſentia.nulla enim cauſa efficit nihil ſeu non ens. Sed malum nō eſt aliqua entitas:quia ſm Auguſt.de fi. ad pe.malū nihil aliud eſt niſi priuatio boni. Et.83.q.dicit ꝙ totum hoc nomē mali de ſpeciei priuatione repertū eſt. priuatio autem nulla entitas eſt.igitur ⁊c̃. Cap.21. q.6.

¶ Secūdo ſm Auguſt.12.de ciui.dei.mala volūtas non habet cauſam efficiētem:ſed deficientem.mala voluntas vtiꝗ peccatū eſt.igitur peccatū nō habet cauſam efficiētem:⁊ ſi non.igitur de⁹ non eſt cauſa efficiens peccati. Cap.7.

Contra deus eſt imediata cauſa efficiēs ſaltē ptialis ois entitatis.igitur ⁊ peccati actualis. antecedens patet per illud Auguſt.83.q.deus omniū que ſunt cauſa eſt.⁊ Joānis primo.omnia per ipſm facta ſunt. conſequētia ꝓbatur ex diffinitione data per eundem de peccato in lib.de duab⁹ animabus:vbi ait.ꝙ peccatū eſt voluntas retinēdi vel conſequendi quod iuſtitia vetat:et vnde liberū eſt abſtinere.⁊ cōſtat ꝙ ibi diffinit peccatum actuale.volūtas autem quelibet eſt entitas aliqua.igitur et peccatū eſt entitas:ex quo ptꝫ conſequentia. Oppoſitū.q.16.

In diſſolutione huius.q.tres erunt articuli. nam primo videbitur vtrum malum ſit aliqua entitas:et an ſit aliqua efficiens cauſa mali. Secūdo videbitur vtrum peccatum ſit entitas aliqua ⁊ quomodo peccatum ſit malū. Tertio videbitur id quod queritur principaliter.

Digitized by Google

Quātum ad primū articulum premitto ꝙ malum
poteſt dupliciter capi. Uno modo pro
eo quidē quod denoīatur malū, ſicut dicimus hominem
malum ⁊ angelum malum ⁊ aurum malum: ⁊ ſic de alijs.
Alio modo ꝓ eo. vnde ꝑmo aliqd denoīatur ſeu eſt malū
primo modo cū loquimur de malo. hoc nomē malū ſumi-
tur adiectiue. cū autē loquimur ſcdo modo ſumiť ſubſtā-
tiue ⁊ eſt ſinonymū huic nomini malitia: qđ euidētius re-
tinet formā nominū abſtractorum ⁊ principaliū a quibus
concreta ⁊ que vocantur ſumpta deriuanť. Item aliqua
denoīantur mala diuerſimode ſm ꝙ diuerſam analogiā
habent ad malū ſcdo modo acceptū: queadmodū etiam
ſm diuerſam analogiā ad ſanitatē aliqua diuerſis ſigni-
L. c. 2. ficationib⁹ denoīantur ſana. vt declaratur. 4. meta. et ſic
etiā de his que infirma vel egra dicuntur. quedā enim ſic
denoīantur: qꝛ ſubiecta ſunt egritudinis ad bonū intelle-
ctum quo ꝑuationibus deputam⁹ ſubiecta quedā: qꝛ cau
ſe ſunt egritudinis: quedā aliter ⁊ quedā aliter. Sic etiaꝫ
eſt de malis: vt patebit ī ſequētib⁹. ex quib⁹ etiā predicta
diſtinctio declarabiť. hoc premiſſo pono cōcluſiones ad
articulū iſtum: quarū prima eſt: ꝙ malitia ſeu malū: vnde
in primo aliqd denominať malum: qđ vocari poteſt per ſe
Cap. 20. malū ſeu iuxta Anſel. de caſu diaboli. poteſt dici malum
ſimpliciter vel malū ſimplex: nō eſt aliqua entitas: ſꝫ pura
priuatio ſeu defectus boni debiti. Secūda concluſio eſt:
eodem modo ſumēdo malum ꝙ quis malus nō ſit aliqua
entitas qđlibet tamē eſt in aliqua entitate. Tertia ꝯcluſio
eſt. de malo accepto ꝑmo modo. ſ. pro eo ꝙ denominatur
malū quod iuxta Anſel. non ſimpliciter diciť malum: ſed
malum aliqd et eſt ꝙ aliquod malū eſt entitas: et nō tamē
omne. Ex quibus cōmuniter patebit ꝙ alicuius mali eſt
aliqua cauſa per ſe efficiens ⁊ alicuius nō. ¶ Primā cō-
cluſionem ꝓbo primo auctoritatibus. ait nāqꝫ Ambro. in
lib. de iſa. et aīa. et cū etiā allegat Auguſt. lib. ꝑmo contra
Julia. in fine. Quid eſt malitia niſi boni indigētia. Item
Aug. c. 12 Auguſt. in ench. Quid eſt aliđ quod malū diciť niſi ꝑua-
tio boni. ⁊ idem de fi. ad pe. vt primo argumento ad. q. eſt
allegatum. Itē de moribus manicheorū circa ꝑncipium
ait. natura malū: et naturam accipit ibi vſiter ꝓ entitate.
vnde paulopoſt ſubdit. nā et ipſa natura nihil eſt aliud ꝙ̄
id quod intelligiť in ſuo genere aliquid eſſe. Itaqꝫ vt nos
nouo noīe ab eo quod eſt eſſe vocam⁹ eſſentiam ꝙ̄ plerūqꝫ
etiam ſubſtātiam noīamus: ita veteres qui hec noīa non
habebāt pro eſſentia ⁊ ſubſtātia naturam vocabāt: ⁊ non
multo poſt ait: ꝙ malū non ſm eſſentiā: ſed ſm ꝑuationem
rectiſſime diciť. Item de natura boni circa principium.
Malū nihil aliud eſt ꝙ̄ corruptio vel modi vel ſpeciei vel
Cap. 22. ordinis naturalis. Et contra epiſtolā fundamenti. Quis
inquit dubitet totū illud qđ dicitur malū nihil aliud eſſe
ꝙ̄ corruptionē: poſſent qdē alijs atqꝫ alijs vocabulis alia
atqꝫ alia mala noīari: ſed ꝙ oīm rerum malū ſit in quibus
mali aliqd animaduerti poteſt corruptio eſt. Et hoc per
multa exempla patefacto ſubdit. Qꝛ ſi nō inueniť in reb⁹
malū niſi corruptio nō eſt natura. nulla nāqꝫ natura malū
eſt. ⁊ naturā vſiter pro entitate accipit: ſicut ſupra: vt pꝫ
Cap. 22. diligēter inſpicienti. Item. 8. ſup Geñ. neqꝫ enī vlla natu-
Cap. 9. ra mali eſt: ſed amiſſio boni hoc nomē accipit. et eadē ver-
ba ſcribit. 2. de ciui. dei. in fine. ⁊ eandē prorſus ſententiā
Leo. ponit infra. c. 22. Item Leo papa in epiſtola ad thorulū
auctorigenſem epiſcopū contra errores preſciliani. fides
Cap. 6. inquit vera que eſt catholica omniū creaturarū ſiue ſpiri
tualium ſiue corporaliū bonorū cōfitetur eſſe ſubſtātiam
Anſel. et mali nullā eſſe naturam. Item Anſel. de caſu diaboli.
Cap. 5. malum inquit nō eſt aliud ꝙ̄ non bonum aut abſentia bo-
ni: vbi debet aut expedit eſſe bonum: quod autem non eſt
aliud ꝙ̄ abſentia eius quod eſt aliquid vtiqꝫ non eſt ali-
quid et ſimile dicit de cōm. virgi.

¶ Alie auctoritates plures adduci poſſent: ſed iſte ſuffi- Cap. 5.
ciant Secundo declaro concluſionem ratione. ⁊ ſuppono
vnū quod eſt euidens. ſ. ꝙ omne quod denominatur malū
vel denominatur malū ad ſe / ſeu abſolute queadmodum
dicitur aurum malum / vel vinū malum: ⁊ ſic de alijs. aut
denominatur malum in ordine ad aliud. videlicet ꝙ ali-
cui dicitur malum ſicut venenuꝫ dicitur eſſe homini / vel
alteri animali malum. In vtriſqꝫ probatur propoſitum ⁊
de primis ſic. quelibet res ſi careat aliquo bono ſibi debi-
to dicitur mala: quicquid aliud ipſa habeat / vel non ha-
beat: et ſi non careat aliquo tali bono quicquid aliud ha-
beat / vel non habeat non dicitur mala. ergo quelibet res
primo ex carētia alicuius boni debiti diciť mala. ex quo
ſequitur propoſitum: ſicut pꝫ conſequentia eſt euidens: ⁊
antecedētis prima pars patet. nam quelibet res eoipſo ꝙ
caret aliqua perfectione ſibi debita imperfecta eſt ⁊ vitio
ſa: ac per hoc mala cenſetur. vnde vt ait Augu. 3. de lib. ar. Cap. 5.
tātum additur malitie vitiorum quātum naturarum in-
tegritati minuitur. Et propterea paulo poſt ſubdit. quod
perfectioni nature deeſſe cōſpexeris id vocas vitium. Et
in principio ſequentis capituli dicit. ꝙ id recte vituperas
ꝙ nō ita eſt: vt debuit. Scda pars antecedentis etiam pa-
tet. nam ſi res non careat aliquo bono / vel perfectione ſibi
bita tam integra ⁊ perfecta in ſuo genere exiſtet. ac ꝑ hoc
nec deficiēs / nec vitioſa / vel mala. vnde ſi aurum omnem
perfectionem ſue nature debitam quātum ad ſpeciem et
modum / ſeu gradum et menſuram / vel proportionem in
ſpecie: ⁊ quātum ad ordinem ⁊ habitudinem ad aliud ha
beat vtiqꝫ quocūqꝫ alio non ſue perfectioni debito careat
aut quicquid aliud habeat: dūmodo propter illud non ca
reat aliquo debito ſibi perfectum ⁊ bonū aurum dicitur.
vnde ſiue calefiat / ſiue infrigideť: aut aliā aliquā quali-
tatem ſuſcipiat. dum tamen nullo bono priuetur ſemper
bonum manet ⁊ non vitioſum. ⁊ ideo dicit Ambro. vbi ſu-
pra. ꝙ non ſunt mala niſi que priuātur bonis et Augu. in Cap. 11.
enchi. ſicut inquit corporibus animalium nichil eſt aliud
morbis ⁊ vulneribus affici ꝙ̄ ſanitate priuari ⁊c. ita ſub-
dit ipſe ⁊ animarum quecunqꝫ vitia naturalium ſunt pri-
uationes bonorum: volens per hoc habere ꝙ res intantū
preciſe ſunt male / vel vitioſe inquantum aliquo ſuo bono
priuantur. Quod etiam confirmatur per Anſel. de cō. Cap. 5.
vir. ait enim nulli eſſentie eſt aliud malam eſſe / ꝙ̄ deeſſe
illi bonum quod debet habere. deeſſe vero bonum quod
debet adeſſe non eſt aliquid eſſe: quare malam eſſe. nō eſt
vlli eſſentie aliquid eſſe: ⁊ per hoc vult habere malum nō
eſſe vllam eſſentiam. de his etiā que dicuntur mala in re-
ſpectu ad alia. probatur concluſio. qꝛ quecūqꝫ ſunt aliqui
bus alijs mala: ideo preciſe ſunt illis mala: qꝛ illis nocent:
et ideo preciſe nocent: qꝛ illa aliquo bono priuant. i. quia
propter ipſa illa aliquo bono priuātur. igitur quecūqꝫ ſic
dicuntur / vel ſunt mala ex carentia alicuius boni primo
ſunt mala. conſequentia euidens eſt. et antecedens decla-
rari poſſet in ſingulis diſcurrendo. ſi enim venenum ſer-
pentis non plus priuaret hominē aliquo ſuo bono / ꝙ̄ pri-
uet ſerpentem: non plus eſſet homini malum / ꝙ̄ ſit ſerpen
ti. Similiter ſi panis non plus lederet accipitrem / ꝙ̄ ho-
minem non plus eſſet ſibi malum / ꝙ̄ homini: et econtra. ſi
ita necaret hominem: vt necat accipitrem: ita eſſet homi-
ni malus ſicut eſt accipitri: et ita in oībus claret quod di-
ctum eſt. ¶ Confirmo iſtud per Auguſti. in de moribus
manicheorū. vbi oſtendit ꝙ quelibet talia non inquātum
tales nature / ſeu entitates ſunt: ſunt alicui mala. Sed ſo-
lum inquātum ſunt alicui inconuenientia. i. diſconueniē-
tia. vnde in omnibus talibus dicit: ⁊ oſtendit ſolam incō-
uenientiam eſſe malū. hoc eſt illa eſſe mala alij inquātum
inconueniunt. Inquantum autem inconueniunt nocent.
vnde ait. quis poſſet efficere: vt ſibi incōueniētia non no-

Digitized by Google

cerent:ſed vlterius vt ait magiſter ꝓpe principiū li. quic-
quid nocet bono aliquo priuat eam rem cui nocet. nam ſi
nullū bonum adimit nihil prorſus nocet:et paulo poſt di-
cit ꝙ nocere bono priuare eſt ex quibus oībus totū ante-
cedens declaratū eſt. ¶ Concluſio ſcđa eſt eodē modo ſu-
mendo malū:ꝙ ꝗuis malū non ſit aliqua entitas. quodli-
bet tñ eſt in aliqua entitate ad eū ſenſum loquēdo quo di-
cimus cecitatē eſſe in oculo ⁊ tenebrā in aere:⁊ vniuerſali
ter priuationes in ſuis ſubiectis. hāc concluſionē ꝓbo pri
Cap.26. mo auctoritatibus Aug. ait enī Aug. in ench. mala oīno
ſine bonis ⁊ niſi in bonis eſſe non poſſunt:ꝗuis ſine malis
poſſint. ⁊ certū eſt:vt ex precedentibus:pꝫ ꝙ loquitur de
malis: vt ſumitur malū in ꝓpoſito ⁊ bonis que ſunt enti-
tates/ vel nature : ſicut pꝫ ex exēplis que īmediate indu-
xit. pōt enī inquit homo/ vel angelus nō eſſe iniuſtus:iniu
ſtus aūt non pōt eſſe niſi homo/ vel angelus:⁊ bonū ꝙ ho-
T.c.13. mo ⁊ bonū ꝙ angelus malū ꝙ iniuſtus. Item natura inqt
ſi corruptione conſumitur / nec ipſa corruptio remanebit
niſi vbi eſſe poſſit ſubſiſtente natura ⁊ abſqꝫ medio infert.
ac per hoc nullū eſt qđ dicitur malū ſi nullū ſit bonū. vbi
Aug. duas īplicat conſequētias. vna eſt ſi nullū ſit bonū.
nulla eſt natura in qua ſit corruptio. alia eſt. ſi nulla ſit na
tura in qua ſit corruptio. nullū eſt malū: ⁊ ex hac pꝫ pro-
poſitum. Item de moribus manicheoꝝ nō longe a princi-
pio. Querā inquit tertio quid ſit malum. reſpōdebis for-
taſſe corruptio. quis ⁊ hoc negauerit generale malū eſſe.
et ſubdit:ſed corruptio non eſt in ſeipſa:ſed in aliqua ſub-
ſtantia quā corrūpit. hoc etiā pꝫ ex auctoritatibus addu
ctis ad primā concluſionē quibus habeť ꝙ malum nō eſt
niſi priuatio boni. oīs aūt priuatio ꝓprie loquēdo de pri-
uatione eſt ſubiectiue in aliqua entitate ad bonū intelle-
ctum. ¶ Confirmatur iſtud ⁊ etiā ipā principalis cōclu-
ſio per rationē. qꝛ vt ꝓbatum eſt res que abſolute dicitur
mala. ideo preciſe dicitur mala:qꝛ caret bono ſibi debito.
non igitur abſoluta negatio boni eſt malum / ſeu malitia.
Sed negatio boni in re cui illud bonum debetur. ¶ Pre-
terea. Si nō quodlibet malū eſſet in aliqua entitate abſo-
luta negatio boni eſſet malū: vt prius. ſed hoc eſt falſum.
qm̄ ſm̄ hoc ſequitur ꝙ negatio alterius mūdi ab iſto qui
eſt/ ſeu aliū mundū non eſſe eſt quoddā malum. ⁊ ſimiliter
cuiuſcūqꝫ boni poſſibilis negatio eſt quoddā malum : qđ
nullus diceret. Item ſequitur ꝙ anteꝙ̄ deus creauit ali-
quā rem erāt multa mala. imo īfinita. nā nullū bonū crea
tū erat:imo ſequitur ꝙ multa plura mala fuerant/ ac etiā
erant qn̄ primo creauerat. etiā ⁊ oīa erant valde bona / ꝙ̄
eſſent bona ſicut ⁊ poterāt plura eſſe bona que nō erāt / ꝙ̄
erant illa que creauit. ſed oīa hec ſunt abſurda. igitur ꝛc.
¶ Preterea. Si negatio boni quā dicimus malum eſſet
abſoluta negatio/ vel ex nullius boni negatiōe aliqua res
diceretur mala : vel ſi ex alicuius boni negatione res ali-
qua diceretur mala ex eadem/ vel ſimili quelibet alia res
diceretur mala. patet. qꝛ non potior ratio eſſet de vna re/
ꝙ̄ de alia. ſed conſequens pꝫ falſum. nam ex carentia iu-
ſtitie homo dicitur malus:et ex carentia viſus/ aut oculi/
aut fortitudinis corporalis equus dicitur ⁊ eſt malus. et
ſic de multis alijs poſſet exēplum poni: et tamen aurum/
nec ex carentia iuſtitie/ aut viſus dicitur/ aut eſt malum.
¶ Tertia cōcluſio eſt. de malo denominatiue dicto. ⁊ eſt
ꝙ quoddam malum eſt entitas: ⁊ quoddam non. hec quā-
tum ad primam partem ſatis eſt clara : tam de his malis
que denominātur mala denominatione actiua. vtpote qꝛ
priuant aliud bono/ ſeu qꝛ propter ipſa aliud priuatur bo
no ſibi debito. nam conſtat ꝙ venenum quod eſt malū ho-
minis eſt aliqua entitas : et panis qui eſt malum accipi-
tris eſt entitas aliqua. et ſic de alijs multis : ꝙ̄ etiam de
his que denominanť mala denoīatione paſſiua:⁊ per mo
dum ſubiecti. videlicet illa que priuantur ſuo aliquo bo-
no. nam conſtat ꝙ ⁊ malum aurum ⁊ malum vinum ⁊ ma
lus homo et malus angelus ſunt entitates alique. Unde
Auguſti. in enchi. Quid eſt malus homo niſi mala natu- Cap.15.
ra. qꝛ homo eſt natura. Quātum etiam ad partem ſecun-
dam. vꝫ ꝙ non omne quod denominať malum eſt aliqua
entitas . pꝫ. nam abſtinere prorſus a cibo et potu eſt ma-
malum animali. ⁊ tñ non eſt aliqua entitas. ſimiliter clau
dicare eſt homini malum:nec tñ eſt aliqua entitas : ꝗuis
ipſe homo claudicās. ac etiā pes hominis ⁊ ſpatium per
quod claudicat entitas aliqua ſit. Et ideo dicit Augu. in
de ꝑfectione iuſtitie circa principiū. ꝙ claudicatio actus
eſt non res. et idem dicit de rapina quam etiam dicimus
eſſe malā. et idem dicendum eſt de quolibet alio cōplexe
tātū ſignificabili quod nos dicimus eſſe malum. nullum
enim tale proprie dicitur eſſe res / ſeu entitas aliqua : vt
declaratum fuit primo lib. Ex his patet qualiter ſumpti
mali eſt cauſa aliqua efficiens: ⁊ qualiter non. nam mali-
tie / ſeu per ſe mali cum nulla entitas ſit. nulla eſt proprie
loquendo cauſa efficiens. omne enī efficiēs facit aliquid
eſſe et aliquā entitatem . nec proprie dicitur eſſe factum:
quod nihil eſt. vnde. 7. met. dicit Philoſophus. ꝙ omnia T.c.22.
que fiunt ab aliquo fiunt ⁊ ex aliquo et aliquid. cuius di-
ctum quātum ad primam et vltimā particulam vtiqꝫ ve-
rum eſt. Item. 5. phyſi. vult ꝙ omnis generatio eſt ex non T.c.7.
eſſe in eſſe:ex quo ſequitur ꝙ omne quod generatur capit
eſſe. ⁊ per conſequens fit aliqua entitas. Et vniuerſaliter
idem iudicium eſt de quolibet quod proprie loquendo di
citur fieri. Confirmatur per Auguſti. in de Gen̄. ad litte-
ram imperfecto dicentem. Non enim deum feciſſe tene-
bras dictum eſt. ſcꝫ in illa ſcriptura Gen̄. in qua vniuerſo
rum creatio prima refertur . quoniā inquit ſpecies ipſas
deus fecit non priuationes que ad nihilum pertinent. vn-
de ab artifice deo facta ſunt omnia. ⁊ paulo poſt etiā ait.
Species naturaſqꝫ ipſas deus ⁊ facit ⁊ ordinat. priuatio
nes autem ſpecierum defectuſqꝫ naturarū non facit : ſed
ordinat tantū. Item hypoſi. reſponſione prima circa me-
dium. Mors inquit priuatio vite eſt nomen tātum habēs
non eſſentiam : et ideo deus eius auctor eſſe dici non po-
teſt. quicquid enim deum feciſſe dicimus habet eſſentiā:
id eſt ſpecies eſt. eſſentia enim dicitur ab eo quod eſt ꝛc.
per hec eadem patet ꝙ nec mali denominatiue accepti.
quod tamen nulla eſt ſm̄ ſe entitas : eſt aliqua cauſa effi-
ciens : mali autem denominatiue ſumpti quod vtiqꝫ ali-
qua entitas eſt : vere eſt aliqua cauſa efficiens ſicut et cu-
iuſlibet creature. ¶ Contra predicta poteſt argui. et pri-
mo contra concluſionem primam qua dicitur malum ſe-
cundo modo ſumptum, ſeu malitiā ipſam non eſſe aliquā
entitatem. ꝓbatur huius oppoſitum primo ex allegatis
pro concluſione. ibi enim dicitur ꝙ mala ſunt in bonis:et
ſimiliter ſequitur ꝙ corruptio que malū dicitur eſt in ali-
qua ſubſtātia:ſed ꝙ nulla entitas eſt. in nulla entitate eſſe
poteſt. vnde pure nihil nullus diceret eſſe in aliquo.
¶ Secundo ſm̄ Anſel. de cō. vir. ꝗuis malum quod in-
iuſtitia eſt ſemper ſit nihil: incommoditas tamen que ma
lum eſt: vnde incōmoda dicuntur mala aliquando poteſt
eſſe: vt cecitas ⁊ ſurditas aliquando videtur eſſe aliquid:
vt dolor et triſtitia. igitur aliquod malum eſt entitas.
Nec poteſt dici ꝙ dolor ⁊ triſtitia dicantur mala denomi
natiue tantum: vt vꝫ dicantur ideo preciſe:quia priuant
eum in quo ſunt aliquo bono ſibi debito:quoniam vbi om
nino nulla abſentia alicuius boni ſequeretur ex ipſa : ad-
huc ipſamet ſm̄ ſe eſſent quedam mala habentis :et illi
per ipſa malum eſſet:quoniam doleret et triſtaretur.
¶ Confirmatur. quia vna inquantum eſt pena eſt quod-
dam malum. vnde malum diuiditur communiter in ma-
lum culpe et pene. triſtitia autem ſm̄ ſe eſt pena: et ſimili-
ter dolor. igitur vtrūqꝫ ſm̄ ſe eſt quoddam malum.

Digitized by Google

¶ Tertio ſi triſtitia non eſſet ſm ſe malū:ſed preciſe:quia aliquo bono priuat triſtem.ſequeretur ꝙ ſi quis priuaret illo bono.nec tamē haberet triſtitiam:ſicut bene poſſibile eſt per diuinā ſaltem potentiā:tantū malū ille pateretur: et tantū mali ei eſſet ꝗ̄ eſſet:ſi cū hoc ꝙ illo priuaret̄ bono etiā actualiter magnā haberet triſtitiā:qḋ videtur abſurdum ꝓcedere. ¶ Quarto ſm hoc.omnis pena eſſet pena damni ⁊ nulla eēt pena ſenſus cōtra cōmunem diſtinctionem doctorū. ¶ Quinto ſi malum ſm ſe nō eſt niſi pura priuatio boni debiti quelibet talis priuatio eſt quoddam malum.pꝫ conſequētia.ſed conſequēs eſt falſum primo: quia in reb⁹ creatis a deo quādo primo create ſunt nullū fuit malum.vnde ſm Aug.in enchi. Singula erūt bona: ſimul vero vniuerſa valde bona.⁊ tamē multe fuerūt tūc priuationes in reb⁹ creatis.vnde tenebre erāt ſup faciem abyſſi.terra etiam erat inanis ⁊ vacua ſeu incompoſita ⁊ inordinata:que vtiqꝫ denominationes priuationum ſunt. Cap.5.

¶ Preterea. Si deus anteꝗ̄ Adā peccaſſet annihilaſſet virtutes ⁊ alias perfectiones ei⁹ accidentales cōſeruata ſubſtātia ei⁹ ſicut bene potuiſſet de ſua potētia abſoluta. vtiqꝫ Adā caruiſſet aliquo bono ſibi debito.⁊ tamē nullū fuiſſet in eo malum:quod ꝓbatur.nam ſm Auguſtinū.in de Geñ.ad litterā imperfecto in principio.omne qḋ malū dicit̄:aut peccatū eſt:aut pena peccati.ſ eo aūt nō fuiſſet peccatū.patet.⁊ per conſequēs nec pena peccati.

¶ Sexto ſi crearet̄ aliquis angelus cū ſolis naturalibus bonis nō habētibus incōpoſſibilitatem ad actū peccati. et iſte poſtmodū peccaret:ipſe fieret malus per peccatū: vt certum eſt:⁊ tamen nō priuaret̄ aliquo bono ſibi debito plus ꝗ̄ ante. Similiter ſi vnus exiſtēs in peccato mortali de nouo iterum peccet fit vtiqꝫ peior ꝗ̄ erat prius:⁊ tamē nullo bono priuatur plus ꝗ̄ ante.quia ante priuatus erat omni eo cui peccatum eſt incompoſſibile.igitur nō omne malum eſt priuatio boni debiti. ¶ Contra ſecūdam ꝯcluſionem etiam argui poteſt.primo:quoniā totalis negatio eſſendi alicuius ſubſtātie.qualis eſſet negatio angeli michaelis ſi totaliter annihilaret̄:nō eſſet in aliqua entitate. et tamē ipſa eſſet mala:imo quoddam magnum malū.igitur nō omne malū eſt in aliqua entitate.patet cōſequētia. nam idem iudiciū eſt de totali negatione eſſendi alicuius creabilis anteꝗ̄ creetur:quod eſſet de negatione totali alicuius annihilati:ſunt autē de facto multa creabilia que ſimpliciter nihil ſunt.antecedēs quo ad ſecūdam partem probatur.qꝛ negatio maioris boni eſt maius malū. Subſtantia autē angeli eſt maius bonum ꝗ̄ aliqua ſua accidētalis perfectio.igitur eius negatio eſt maius malum.

¶ Preterea. Priuari aliquo bono eſt malū et ꝓuari illo et quodā alio bono eſt peius:ſicut paſſio eſt homini priuari ſapiētia ⁊ iuſtitia ſimul ꝗ̄ priuari tantū ſapiētia:⁊ ſimiliter peius eſt priuari manibus ⁊ pedibus ꝗ̄ pedibus tm̄. igitur priuari ſimul omnibus bonis eſt multo peius.imo vt videtur eſt peſſimū ſeu ſummū malū. ¶ Secūdo quia ſimplr̄ nō eſſe eſt magis fugiendum ꝗ̄ carere certo bono accidentali ſibi debito.igitur eſt maius malū.antecedēs notum.conſequētia ꝓbatur:quia ſicut nihil eſt appetendum niſi bonum.ſic nihil eſt fugiēdum niſi malum.

¶ Tertio qꝛ cuiuſlibet boni poſitio eſt bona.igit̄ ⁊ cuiuſlibet boni remotio eſt mala.vel ſic:quelibet entitas eſt bona.igitur cuiuſlibet entitatis negatio eſt mala.nō cuiuſlibet autē entitatis negatio eſt in aliqua entitate.pꝫ de negatione ſubſtātie.igitur ⁊c̄. ¶ Ad primū dicēdum illas locutiones ⁊ vniuerſaliter oēs alias auctorū ſignificātes priuationes aliquas eē in reb⁹ quibuſcūqꝫ nō eſſe accipiēdas in ſua ꝓprietate:ſꝫ ad ſenſum quē auctores habebant qui nō intēdebāt ſignāre aliꝗ̄s entitates eſſe in ꝗbuſdā alijs entitatib⁹:ſed potius eas non ineſſe que ineſſe debebāt.et ideo cū malū aliquod dicit̄ eſſe in re aliqua nō aliud ſignificatur niſi ꝙ aliquod bonū illa nō habet quod ipſa deberet habere.hoc docet Auguſt.in de Geñ.ad litterā imperfecto ſup illo.⁊ tenebre erant ſup faciem abyſ.d. Re vera qui diligēter cōſiderat quid ſint tenebre nihil aliḋ inueniet ꝗ̄ lucis abſentiā.igit̄ dictū eſt.tenebre erant ſup abyſſuꝫ. ac ſi dictū eſſet non erat lux ſup abyſſum.⁊ ſic hoc de ꝟbo eſſendi ſic ⁊ de verbo habēdi docet eſſe intelligēdū in lib. de vita beata.vbi dicit locū aliquē habere tenebras nihil aliud eſt ꝗ̄ lumen nō habere:⁊ habere ſtultitiā vel egeſtatem nō aliud eſt ꝗ̄ nō habere ſapiētiam. Et ꝗ̄obrem inquit ipſe vt qḋ volo explicem ſicut poſſunt ita dicit̄ habet egeſtatem.quaſi dicat̄ habet nō habere. Ex his patet ꝙ ex talibus locutionibus nō poteſt concludi ꝙ mala aut alique priuationes ſint vlle entitates.ſimile in ſentētia ex toto ponit Anſel̄.de caſu dia.⁊ de cō.vir.c.5. ¶ Ad ſcḋm dicēdū ꝙ et dolor ⁊ triſtitia:⁊ quecūqꝫ entitates alie que dicūtur incōmoditates vel incōmoda.ac ꝑ hoc mala nō ſunt malitie ſeu mala ſcḋo modo accipiēdo maluꝫ:ſed ꝓmo modo tantū.ſ.denoīatiue ex alicuius boni ꝓuatione que eſt ſm ſe malum.⁊ hoc patet:qꝛ nihil dicitur cōmodum vel incōmodū niſi ad aliud.vnde qḋ eſt vni cōmodum alij eſt incōmodū.quicquid autē alicui eſt incōmodum.ideo eſt incōmodum:qꝛ nocet.⁊ ideo nocet:qꝛ aliquo bono ꝓuat:vt ſupra deducebat̄ ex ſentētia Augu.de morib⁹ manicheorū. Cum arguitur contra hoc primo:qꝛ vbi nulla omnino ⁊c̄. adhuc dolor ⁊ triſtitia eſſent ſm ſe quedā mala habētis: et per ipa eſſet illi male.nego:quinimo dico ꝙ ſi nullo ſuo bono per illā priuaretur nō minus bene ei eſſet cuꝫ illis ꝗ̄ ſine illis.qḋ pꝫ:qꝛ nequaꝗ̄ ſibi illa nocerent.ideo vere eſt illi male:qꝛ nocent priuādo.ſ.aliquo ſuo bono ſaltem delectatione illa naturaliter aīam cōſequēte:aut aliquo gradu eius qua in ſe quieſcit et delectatur dum nichil ſentit aduerſi.⁊ hec eſt illa delectatio ex qua ꝓuenit vt naturaliter quis etiam inexperta deuitet aduerſa.ſm ſentētiam Augu.8.ſuper Geñ.ad litteram. Et ſi dicat̄ cōtra hoc.qꝛ multa patiūtur dolorem ⁊ triſtitiā que non delectātur ſic in ſeipſis:vtpote aīalia irrationabilia.talium enim aīe nō ſunt cogītiue ſui.ac per hoc nec in ſeipſis ſeu de ſeipſis poſſunt delectari. Ad quod aſſumptū videlicet.ꝙ non cognoſcant ſe falſum eſt:⁊ expreſſe cōtra determinationem Auguſt.ibidem ſup Geñ.vbi euidēter oſtendit oppoſitū. et ſimiliter.2.de lib.ar.ſicut patere poteſt volenti intueri loca predicta. Ad confirmationē cum dicit̄ ꝙ pena inquātum pena eſt malū ſi accipiatur malū contracte ad ſcḋm modum tantū propoſitio eſt falſa. Si vero accipiatur cōmuniter ad primū et ſecūdum modū:eſto ꝙ eſſet vera:et ſimiliter minor ſumpta ſub ea nō concluditur contra ꝓpoſitum:quia non ſequitur.quelibet pena eſt malum.igitur quelibet eſt malum ſecūdo modo accipiendo malum. Cap.3. Cap.4. Cap.25. Cap.8.

¶ Ad tertium concedo ꝙ ſi quis priuaretur aliquo bono et nō haberet triſtitiā non minus malum haberet nec minus male ſibi eſſet ꝗ̄ ſi ſimul cum illa ꝓuatione magnam triſtitiam haberet.dūmodo per illā triſtitiaꝫ nullo alio bono vel gradu boni priuaret̄.et hoc ideo:qꝛ nihil amplius ipſa ſibi noceret:ac per hoc nec deteriorem faceret.

¶ Ad quartū dicēdum ꝙ iſta locutio pena damni poteſt eſſe intrāſitiua vt ſit ſenſus pena que eſt damnum:⁊ ſic loquunt̄ doctores cum diſtinguūt de pena damni ⁊ ſenſus: per penā damni intelligunt ipſum damnū ſeu priuationē alicuius boni.per penam autem ſenſus aliquod ſenſibile nociuum.alio modo illa locutio poteſt eſſe tranſitiua:vt dicatur pena damni pena cauſans ⁊ inferens damnū ſeu quā conſequitur damnū:poteſt ergo conſequēs illḋ accipi tripliciter.vno modo ſumēdo penam damni determinate primo modo tantū.alio modo vt ſumatur pena dāni determinate ſecundo modo tantū. Tertio modo vt ſumatur ꝯmuniter ad primū et ſecūdum modum. Si ſumatur

Digitized by Google

primo modo:negãda eſt conſequentia.et ſimiliter ſi ſecundo modo ſumatur. Si vero tertio capiatur ſuppoſito ꝙ omnis pena ſit malum.concedendum eſt conſequẽs quãtum ad iſtam partem.omnis pena eſt pena dãni:ſed pro alia parte qua.videlicet dicitur.ꝙ nulla eſt pena ſenſus neganda eſt conſequentia.nam pena ſenſus etiam eſt pena damni.i.quam conſequitur vel cõcomitatur dãnum. ¶ Ad quintum dicendum ꝙ cum dicitur malũ eſſe priuationem boni debiti:intelligẽdũ eſt quãdo debet ineſſe: et ſicut debet.et ſic accipiendo conſequẽs cõcedo ipſum. Ad id quo primo probatur eſſe falſum.ſuppoſito ꝙ terra prius tempore fuit inanis et incompoſita et non tñ prius natura vel cauſa.quia tunc argu.non haberet locum:dico ꝙ tales priuationes non erãt priuationes alicuius boni pro tunc debiti ineſſe.et per conſequens non erant aliqua mala.
Cap.25. vnde ſicut ſm Hugo.de ſacra.lib.1.parte.6. ac etiam Magiſtrum.lib.2.diſt.20.ſi Adam ante peccatum filios genuiſſet illi nati fuiſſent paruuli corpore necdum valentes loqui vel ambulare:ſine etiam ſcientia et cognitione veritatis. et per conſequens cum carẽtia multorum bonorũ:que poſtmodum per etatis acceſſum fuiſſent adepti.⁊ tamen tales carentie bonorum non fuiſſent in eis vitia aut mala vlla:ideo quia illa bona non erãt debita eis pro tunc.ſicut dico ꝙ ille priuationes circa terram non erant mala aliqua:quia bona appoſita non erãt debita ineſſe pro tũc.Ad aliam probationem falſitatis illius conſequentie:dico ꝙ illo caſu dato in Adam fuiſſet aliquod malũ:non tamen culpe nec pene proprie loquendo de pena ſm ꝙ pena dicitur a pendo pendis.et inde dicitur punio.vnde qui penã infert punire dicitur:et ꝗ̃uis de facto et ſm ordinationem diuinam omne malũ ſit peccatum vel pena peccati actualis.ſ.vel originalis:vt dicit Augu.non eſt tamen ĩpoſſibile eſſe aliquod malũ quod nec peccatũ ſit nec pena peccati.nec oppoſitũ dicit Aug. ita eſſet in caſu dato. ¶ Ad ſextum dico ꝙ tam angelus ille:ꝗ̃ etiã homo priuaretur bono aliquo. vtriq; enim ſicut et cuilibet rationali creature bonum eſt eſſe naturaliter habilem ad bonum virtutis et eſſe magis habilẽ eſt magis bonum.hoc autem bonum in quocũq; peccãte minuitur per peccatum. nam per peccatum fit magis habilis ad vitium ⁊ minus habilis ad bonum:⁊ hic habilitas ſm aliquos eſt illud bonum ordinis ſeu ille ordo naturalis:cuius corruptionem dicit Auguſt.eſſe malum in lib. de natura boni:cum ait.Malum nihil aliud eſt ꝗ̃ corruptio vel modi vel ſpeciei vel ordinis naturalis.Ad propoſitum dico ꝙ tã angelus ille ꝗ̃ homo priuaretur bono huiuſmodi ordinis ſeu habilitatis naturalis.non ꝗ poſtea non eſſent habiles:ſed ꝗ minus eſſent habiles ꝗ̃ prius.
Tho.pria 2.q.85.articu.5. ¶ Ad hoc poteſt dici ꝙ vterq; priuaretur bono naturalis ordinis ſumendo talem ordinem:iuxta ſententiã Aug. 22.contra Fauſtum. Vult enim ꝙ ordo qui naturaliter eſſe debet in homine eſt:vt corpus ſit ſubditum anime.inferior pars ſuperiori.vtpote ſenſualitas rationi.et iterũ actio rationis contemplationi:ſiue per fidem operantem: ſicut ꝗ̃diu peregrinamur a domino:ſiue per ſpeciem ſicut quando erimus equales angelis dei.hic autem ordo põt attẽdi ſm actũ et ſm habilitatẽ:et vtroq; modo qddã bonũ eſt. Si enim bonũ eſt vt hõ ſit taliter ordinatus.bonum etiam eſt eſſe habilem taliter ordinari.hic autem habilitas in quolibet peccante minuitur.nam quilibet homo ex peccato redditur minus habilis ad hoc ꝙ ratio dominetur in ipſo ſenſualitati:et contemplatio actioni. ſimiliter angelus redditur minꝰ habilis ad hoc ꝙ eius actio ſeu actiua vita contemplationi ſubdatur.et ſic in ipſo bonum minuitur. ¶ Ad argumenta contra ſecundam concluſionem reſpondeo. Ad primum nego antecedens pro parte ſecunda. Ad primã probationẽ dico ꝙ nõ quelibet maioris boni negatio eſt maius malum.ĩmo aliqua negatio nõ eſt malum:vt ex dictis pꝫ. ſed negatio maioris debiti ineſſe conſtãtia ſubiecti ſuppoſita. ſicut non quelibet negatio maioris boni eſt maius vitiũ/vel maior difformitas:vtpote que non ſupponit conſtantiã ſubiecti debẽtis habere tale bonũ:immo talis nec vitium/nec deformitas eſt:ꝗ̃uis minoris boni negatio in ſubiecto cui debet ineſſe et vitium et deformitas ſit. Ad ſcdam probationem nego conſequentiam:⁊ ſi in conſequẽte accipiatur propriũ priuari.pꝫ ꝙ implicat impoſſibilia. nam cum priuatio proprie accepta ſupponat conſtantiã ſubiecti impoſſibile eſt aliquid priuari quin ſit. et per conſequens habeat/ſeu ſit aliquod bonũ. Si vero accipiatur improprie:ita ꝙ ſignificatum ſubiecti ipſius conſequentis ſit idipſum ꝙ nullum bonum habere/ſeu eſſe.adhuc non tenet conſequẽtia propter cauſam dictã.ſ.ꝗ eſſe malum. ⁊ ſimiliter eſſe peius vel peſſimum ſupponit conſtãtiam ſubiecti. vnde ſicut nõ ſequitur:vt innuit Auguſt.in de natura boni:ꝗ̃uis id qđ in eodem tempore minus mouetur ſit tardum:⁊ quod adhuc minus ſit tardius:non tamen ſequitur ꝙ id quod nullatenus mouetur ſit tardiſſimũ/ vel maxime tardum. Et ſimiliter ſi illđ luminoſum aliquo gradu ſui luminis priuetur ipſum ſit obſcurum. Et ſi hoc alio tanto gradu ſit obſcurius:ſi tamen omni gradu luminis priuetur non ſit obſcuriſſimum:immo nec eſt obſcurum:ſed tenebroſum: et hoc ideo:ꝗ tarditas non niſi ei quod mouetur: et obſcuritas non niſi ei quod habet aliquid lucis ineſt.⁊ ſic in ꝓpoſito. quia malum/ſeu malitia non niſi exiſtenti ineſt. ¶ Ad ſecundam concedo antecedens:⁊ nego conſequentiam. Ad probationẽ dico ꝙ falſum aſſumitur. nam et aliquid non malum eſt fugiendum:vtpote cuius oppoſitum eſt appetendum.eſſe vero vtiq; appetendum eſt. ¶ Ad tertiã etiã reſpondendum eſt negando conſequentiam.

Quantum ad ſecundũ articu. dico ꝙ peccatum actuale põt dupliciter accipi. Uno modo proprie pro eo.ſ.ex quo primo denominatꝰ quis peccans. Alio modo ĩproprie/vel ſaltem minus proprie.ſ.pro aliquo implicato in eo ex quo primo denominatur quis peccans:vtpote pro entitate aliqua:quam faciendo quis peccat:vel pro negatione/ſeu non eſſe entitatis alicuius: quã non faciendo quis peccat. Primo modo accipiendo peccatum dicam primo quid eſt peccatũ:⁊ ex eius deſcriptione inferã aliqua correlaria. Secundo inquirã an peccatum ſic acceptum ſit aliqua entitas. Tertio videbitur quomodo peccatũ ſit malum. ⁊ an eadem ratione dicatur malum ⁊ peccatũ/vel alia et alia. ¶ Quãtum ad primũ nihil aſſerendo tñ:ſed tñ probabiliter loquendo videtur mihi poſſe dici ꝙ peccatũ actuale non eſt aliud/ꝗ̃ voluntarie cõmittere aliquid/vel omittere cõtra rectam rationem. Et ꝓpter breuitatem cum ſatis ſit in vſu:vt tam eum qui peccat omittendo/ſeu non faciendo quod facere debet/ꝗ̃ eum qui peccat faciẽdo quod non debet:dicamus male facere:cum tñ qui omittit proprie loquẽdo nihil faciat inquãtum huius dico ſic. cõmuniter et large vtendo vocabulo ꝙ peccatum nihil aliud eſt/ꝗ̃ voluntarie agere contra rectam rationem/ſeu contra illud quod agendũ eſſet ſm rectã rationẽ.hoc declaro ſic.omnis qui vere dicitur peccare/ſeu denominatur peccans. et hoc primo et precise dicitur peccare.ꝗ ipſe voluntarie agit contra rectã rationem:⁊ vtor verbo agendi iuxta cõmunem: ſꝫ impropriam acceptionem eius premiſſam.igitur peccatum eſt voluntarie agere contra rectam rationem.conſequentia clara eſt. naꝫ nomine peccati nihil aliud ſignificamus ꝗ̃ illud:vnde quis primo denominatur peccans:vt dictũ eſt.antecedens patet. ꝗ hoc ſolo poſito quis dicitur peccare:hoc ſolo remoto nequaꝗ̃. Si enim quis agat ſm ꝙ recta ratio iudicat eſſe ab illo agendum: agit ſicut agere

debet. ⁊ ſi ſic non peccat. nam oppoſitum dicere ſcelus eſt
Cap. 37. ſm Auguſt. 3. de lib. ar. ¶ Confirmatur. quia cum omnis qui peccat inquantum huius recte vituperetur ſequeretur ꝙ qui ageret vt deberet agere recte vituperaretur. ꝙ vt
Cap. 35. dicit Auguſtin⁹. ibidem. execrabilis eſt inſania ⁊ miſerrimus error. Ruſus ſi quis voluntarie agit contra illud quod ab illo agendum eſſe iudicat recta ratio. agit contra illud quod debet ac per hoc recte vituperatur. non vituperaretur autem recte ſi culpa careret ⁊ non peccaret vt clarum
Cap. 1. eſt. et etiam ponit Auguſt. eodem lib. igitur ex hoc primo et preciſe quis peccat ſeu eſt peccans: ſic loquendo de peccato. quia ipſe voluntarie agit contra rectam rationem. huic deſcriptioni conuertibilis eſt et conſona deſcriptio Auguſt. qui. 42. contra Fauſtum deffiniens peccatū ait. peccatum eſt factum vel dictum vel cōcupitum aliquid contra eternam legem moxq; quid per eternam legem intelligat exponens ſubdit. Lex vero eterna eſt ratio diuina: vel voluntas dei ordinem naturalē conſeruari iubens perturbari vetans. tantū ergo valet quod ait contra eternam legem quātum ſi dicatur contra diuinam rationem ⁊c̄. cum igitur diuina ratio vtiq; rectiſſima ſemꝑ ſit omne quod eſt contra eternam legem eſt contra rectam rōnem. Et quicquid eſt contra aliquā rectam rationem eſt ⁊ contra quālibet rectam rationem de eodem. nam circa idem quelibet ratio recta cuilibet rationi recte cōſonat et nulli alicui aduerſatur: ſicut nec veritas ꝟitati. ſeq̄tur ꝙ quicquid eſt contra rectam rationem eſt contra eternā legem. ac per hoc ſm Auguſt. recte dicatur peccatū eſſe factum vel dictum vel concupitum aliquid contra rectam rationem. i. vt poſt patebit facere vel dicere vel concupiſcere: que omnia ſub vocabulo agendi comprehenduntur contra rectam rationē. ſi queratur cur potius dico abſolute contra rectā rationem q̄ꝫ contra recte contra rationem diuinam. Reſpōdeo ne putetur peccatum eſſe preciſe contra rationē diuinam ⁊ non contra quālibet rectam rationem de eodem: aut eſtimetur aliquid eſſe peccatū: non quia eſt contra rationem diuinaꝫ inquātum eſt recta. ſed quia eſt contra eam inquātum eſt diuina: nā ſi per impoſſibile ratio diuina ſiue de⁹ non eſſet aut rō illa eſſet errans adhuc ſi quis ageret contra rectam rationem angelicam vel humanam aut aliam aliquā ſi qua eſſet peccaret. Et ſi nulla penitus eſſet ratio recta adhuc ſi quis ageret cōtra illud quod agendum eſſe dictaret ratio aliqua recta ſi aliqua eſſet peccaret. Et ideo in ponendo cōcluſionem dixi peccatum eſſe agere cōtra rectam rationem ſeu contra illud quod agendum eſſet ſm rectam rationem.

¶ Ex dictis ſequūtur tria correlaria vnum eſt ꝙ proprie vt ſupra loquendo de peccato. peccatum non eſt aliquid incomplexe ſignificabile: ſed complexe tantum. probatur nam ꝙ aliquis agit contra rectam rationem: tantum per orationem vel aliquid loco orationis et equiualens in ſignificando poteſt ſignificari.

¶ Confirmatur. nam in prohibitionibus ſeu preceptis negatiuis illa que prohibentur proprie dicuntur peccata et affirmatiuis oppoſita eorum que iubētur. ſed vtrobiq; ſola complexe ſignificabilia ſunt huiuſmodi ergo ſola talia proprie peccata appellantur. et ita eſt de ceteris ſi qua ſint non prohibita. aſſumptū patet diſcurrēdo. cum enim dicitur nō mechaberis: nec vir nec mulier: nec aliquid incomplexe ſignificabile ꝓhibetur. Sed prohibetur ꝙ aliquis miſceatur non ſue: ita de ceteris patet conſideranti.

¶ Sed contra hoc videtur primo eſſe auctoritas Augu. contra Fauſtū preallegata. dicit enī peccatum eſſe dictū vel factum vel cōcupitum aliquid contra eternam legem. cōſtat autem quodlibet predictorum eſſe incōplexe ſignificabile. vñ etiā ipſe ꝑ terminos ſimplices illa ſignificat.

¶ Secundo ad idem eſt alia diffinitio ab eodem data de peccato in lib. de duabus animabus. ait enim peccatum eſt voluntas ritinendi vel conſequēdi quod iuſtitia vetat. conſtat autem ꝙ voluntas ſeu volitio eſt aliq̄d incomplexe ſignificabile. ¶ Confirmatur. q2 in plurib⁹ locis Aug. et alij ſancti malū motum voluntatis ſeu volitionem malam dicunt peccatū. et conſtat ꝙ illa eſt incomplexe ſignificabilis: ita bene ſicut ſcientia color vel celū. ergo peccatum eſt aliq̄d incomplexe ſignificabile. ¶ Ad primū dico quod vt ſuperi⁹ tetigi illi termini ſimplices. dictū factum concupitum: ponūtur loco infinitiuorum ſuorum verborum verbaliter ſtātium cum implicatione ſuppoſitorum ſuorum. ac per hoc equiualēter ſignificationē habent cōplexorum. ⁊ eſt ſenſus: peccatum eſt aliquod dicere vel facere ⁊c̄. quod ita ſit patet. nā ſi cōcupitum haberet improprie incomplexam ſignificationem vtiq; ſupponeret ꝓ re concupita ⁊ denotaretur ꝙ illa eſſet peccatum: quod falſum eſt. Certum eſt enim ꝙ ſi quis concupiſcat vxorē proximi vel poſſeſſionem ipſius nec vxor ill⁹ nec poſſeſſio eſt peccatum. idem patet de illo termino factum: ſi quis enim adulteretur actualiter ſe adultere cōmiſcendo nihil incōpl[illegible]e tantū ſignificabile eſt factum ꝙ ſit peccatum iſtius nec enim ipſe nec adultera eſt peccatum. nec aliquid aliud apparet factum ibi niſi forte proles aliqua generetur: ſed nec illa peccatum eſt. ergo illum alteri cōmiſceri eſt quod Auguſt. vocat factum: ⁊ illud eſt peccatum eius. Si dicatur ꝙ ibi eſt aliquid factū. ſ. fact⁹ adulterādi ſeu adulterium ipſum. Nō valet. quia nō eſt fingere que entitas aut quid incomplexe ſignificabile diſtinctum ab adultero et adultera ſit act⁹ adulterādi ſeu adulterium. ſed hic dicitur de tali complexe ſignificabili quale ſignificatur cum dicitur de aliquo ꝙ ipſe adulteratur ſeu cōmiſcetur vxori alterius: ⁊ ſunt talia vocabula ſic impoſita ꝓpter breuitatem locutionis: nec etiaꝫ dici poteſt ꝙ illud factū quod dicitur peccatum eſt concupiſcentia ipā ſeu voluntas cōmiſcendi ſe vxori alterius. nā ibi Auguſtin⁹ ponit illa tria vocabula. dictum factum concupitum. vt comprehēdat tria genera peccatorum que cōmuniter diſtinguuntur. ſ. oris cordis ⁊ operis. vbi per concupitum ſignificat peccatum quod quis cogitando committit: per factum vero ſignificat peccatum quod quis exterius cōmittit quod cogitauerat exequendo. non igitur per factum intelligit ibi Auguſt. concupiſcentiam illam. ¶ Ad ſecundum poteſt dici ꝙ illud nomen voluntas ponitur loco huius infiniti velle verbaliter ſtātis: ⁊ equiualet illa diffinitio huic peccatum eſt velle retinere vel conſequi quod iuſtitia vetat. et ſic ſaluatur tota intentio Auguſt. et ſuſtinetur propoſitum. Alio modo poteſt dici ꝙ Auguſtin⁹ non accipit ibi ſtricte peccatum ⁊ proprie ſed improprie. ſcilicet ꝓ actu malo quem aliquis agendo peccat. talis enim actus frequenter ab eo ⁊ ab alijs vocatur peccatum: q̄ꝫuis nō ipſe ſcilicet agere ipſum contra rectam rationem proprie peccatum dicatur. Et per hoc ptꝫ etiam ad cōfirmationem.

¶ Secūdum correlariū eſt ꝙ multa ex ſe ſunt peccata et non preciſe. quia prohibita. quinimo poſito ꝙ non forent prohibita adhuc taliter agens peccaret. et loquor hic de prohibitione ſtricte: ſcilicet imperatiua qua ſuperior inferiori imperat non facere hoc vel illud. patet iſtud correlarium ex dictis: q2 in multis quia poſſet agere ꝯtra rectam rationem: eſto ꝙ de non agendo nullum preceptum receipiſſet. igitur ⁊c̄. Aſſumptum patet. quia eſto ꝙ nullum ꝓceptum datum fuiſſet aut foret homini dandum adhuc auxiliante deo poſſet cognoſcere ⁊ iudicare deum nō eſſe odiendum: ſed diligendum ſuper omnia. vtpote ſumme bonum et omnium bonorum noſtrorum auctorem: poſſet etiam cognoſcere parētes ⁊ preſertim ꝟtuoſos ⁊ filiorum rectos emulatores eſſe honorandos a filijs. virum virtuoſum inquātum huiuſmodi non eſſe odiēdum. nemini eſſe

Digitized by Google

iniuriandum: et multas alias virtutes practicas: quas etiam mundi Philoſophi non habētes vlla precepta ſm legem prohibentem cognouerūt. et tamen cum omnibus iſtis poſſet deum odire: vel non ſicut debet diligere: parē tes inhonorare: virtuti proximi inuidere: eiq; iniuriā irrogare: non minus ꝙ nunc poſſit habitis preceptis ad oppoſita predictorum. conſequentia patet. tum quia hoc eſt peccare qđ voluntarie agere contra rectam rationem. vt patet ex dictis. tum quia taliter agens perturbaret naturalem ordinem quem lex eterna ſeruari iubet. ſicq; peccaret ſm Augu. contra Fauſtum. Aſſumptum patet ex eo ꝙ naturalis ordo eſt vt omnes motes actioneſq; hominis ſint rationi ſubiecte. vnde vt ait Augu. pmo de libe. arbi. (Cap.7.) Anime motibus cum ratio dominatur ordinatus homo dicendus eſt. non enim ordo rectus aut ordo appellādus omnino eſt vbi deterioribus meliora ſubijciuntur: et paulo poſt. Ratio ergo quare irrationales animi mot⁹ regit eſt: quia illud ſcilicet dominatur in homine cui dominatio lege debetur ea quā eternā eſſe cōperimus: et hec ſententia ponitur ab eodē. 22. contra Fauſtum: vt ſuperius tactum eſt. ❡ Confirmatur hec ratio ex intentione Aug. in epiſtola ad Hylariū ſyracuſanum. vbi diſtinguens de lege naturali et lege ſcripta ait. Lege illa p̄uaricata que eſt in vſu rationis anime rationalis in etate hominis iam ratione vtentis preuaricatores fiunt omnes peccatores terre: preuaricata vero lege etiam illa que data eſt per Moyſem multo amplius abundat delictum. Ex quibus verbis patet ꝙ ſi quis ageret contra ſolam legem naturalem ſiue contra rectum iudicium rationis vtiq; peccaret: licet ſi cum hoc ſuperadditū preceptū haberet amplius (Cap.5.) peccaret. ❡ Et hoc cōfirmat per illud Apoſtoli ad Ro. Lex ſubintrauit vt abundaret delictum ꝙ ſm Aug. vbi proximo: non de originali: ſed de actuali delicto accipiendum eſt. non enim circa idem opus abundaret per ſubintrationem legis delictum homini operanti: vt ſm Augu. intendit Apoſtolus niſi homo ante ſubintrationem legis idipſum agendo habuiſſet delictum. Conſtat autē ꝙ non habuiſſet ſi nihil eſſet peccatum: niſi quia prohibitum.

❡ Probatur etiam hoc correlarium ſm ſe. quia ſi nulla eſſent peccata: niſi quia prohibita ſequeretur ꝙ ſi homines nulla precepta accepiſſent quecūq; agerent non peccarent. patet. ſed conſequens eſt falſum. et expreſſe contra Augu. in epiſtola ad Aſſelicum. vbi deputantibus ſe poſſe ſuis viribus implere legem illam ſeu mandatū quo dictum eſt non concupiſces. ait. Et per hoc fiunt non ſolum peccatores: qđ eſſent etiam ſi legem non accepiſſent. ſed etiam p̄uaricatores: qđ nō eſſent niſi legē accepiſſent.

❡ Preterea. Conſtat ꝙ gentiles Philoſophi qui legem non acceperunt in multis peccauerunt: ſicut etiam teſtatur Apoſtolus ad Roma. (Cap.1.) ❡ Secundo. poſſibile eſſet homini nullo precepto ad ſe facto neglectis eternis et ſpiritualibus bonis ad temporalia corporaliaq; bona conuerti. igitur et peccare. antecedēs patet. quia hoc poteſt etiā habito precepto in oppoſitum. conſequentia patet. tum p Augu. primo de libe. arbi. Hoc enim ſm eum ibidem eſt peccare. tum quia ſic perturbaretur naturalis ordo quē eterna lex ſeruari iubet et perturbari vetat: vt ſupra allegatum eſt: nam vt ibi ſcilicet de libe. arbi. dicit Auguſt. (Cap.vlti.) Peruerſi animi eſt ⁊ inordinati eis ſequēdis ſubijci quibus ad nutū ſuum ducendis potius diuino ordine ac vite prelatus eſt. ❡ Tertio. non legimus aliquod preceptū datum fuiſſe angelo et certum eſt ita fuiſſe poſſibile: ⁊ tamen ſi nullum preceptum habuiſſet ⁊ dei equalitatē appetiuiſſet ſicut appetijt vtiq; peccaſſet. ❡ Quarto. ſi nihil eſſet peccatum niſi qđ ꝓhibitum: cum poſſibile ſit nihil eſſe prohibitum: poſſibile eſſet odire deum et inuidere bono viro et mentiri non eſſe peccatum. et ſi ſic vide-tur poſſibile eſſet deum mentiri: cuius oppoſitum in primo lib. probatum eſt ſufficienter. patet conſequētia. quia non aliunde videtur hoc deo repugnare. niſi quia mentiri eſt malefacere et peccatum. poſſibile etiam eſſet deum odire ſeipſum et inuidere bono viro. quod eſt abſurdum dicere. patet conſequentia. quia hoc non videtur ſibi repugnare: niſi quia praua ſunt et peccata. ❡ Auctoritatibus etiā patet correlarium hoc. ait enim Auguſt. primo (Augu. Cap.3.) de libe. arbi. Adulterium non ideo malum eſt: quia vetatur lege: ſed ideo vetatur a lege: quia malum eſt. Idem in gloſa ſuper illud Leui. 19. Non mentiemini, determinās prius mendacium etiam quo nemo leditur. et ſic pro ſalute illicitum eſſe ac diuina lege prohibitum querit conſequenter. an inquit: ex quo dictum eſt in lege non mentiemini non licuit in tali caſu vel cauſa mentiri. et reſpondet. d. Sed magis: quia iniuſtum erat mendacium ideo prohibitum: non quia prohibitum: ideo iniuſtū. huic concordat ex toto ſententia Philoſophi. d. 2. ethi. Non autē (Cap.5.) ſuſcepit omnis operatio neq; omnis anime paſſio medietatem. Quidam enim confeſtim non iſta conuolata ſunt cum malitia puta gaudium de malo et inuerecundia et inuidia. Et in operationibus. adulterium: furtum: homicidium. hec enim omnia et que talia dicuntur ſm ſeipſa mala eſſe. ❡ Sed contra iſtam concluſionem correlariā videtur eſſe Aug. lib. 2. de baptiſmo paruulorꝫ ad Marcellinum. d. nāq; nec peccatum erit ſi quid erit ſi nō diuinitus iubetur vt non ſit. Item ibidem infra. Quomodo inquit non vetatur per dei iuſtitiam ſi peccatum eſt. Itē in lib. de duabus animabus: nemo vituperatione inquit vel dānatione dignus eſt aut non contra vetitū faciens: aut qđ non poteſt non faciēs. omne autem peccatum vel vituperādum eſt vel dānādum. Ex hoc autem ſequitur omne peccatum eſſe prohibitum. vnde ⁊ ibidem diffiniēdo peccatū dicit ꝙ eſt voluntas retinendi vel conſequendi qđ iuſtitia vetat. ❡ Preterea. Ad idem valet qđ contra Fauſtum dicit diffiniendo peccatum eſſe contra legem eternam. lex autem etem eterna eſt ratio diuina vel volūtas dei ordinem naturalem conſeruari iubens: perturbari vetans. Ex quo etiam ſequitur omne peccatum per legem eternam eſſe vetitum. ❡ Confirmatur iſta per auctoritatem Pſal. d. Preuaricantes reputaui omnes peccatores terre: non omnes autem eſſent preuaricantes niſi omne peccatum eſſet precepto vel lege prohibitum. (Cap.4.) nam vt dicit Apoſtolus ad Ro. vbi non eſt lex nec preuaricatio. Item Ambro. in lib. de paradiſo. et allegatur a Magiſtro. lib. 2. diſt. 35. ca. 1. Quid eſt inquit peccatum niſi preuaricatio legis diuine et celeſtium inobedientia preceptorum. ergo in preuaricante peccatum eſt. ſed in mandante culpa non eſt. non enim conſiſteret peccatum ſi interdictio non fuiſſet. Hec Ambro. Ex his cōcludi videtur omnia peccata eſſe prohibita a deo: nec ob aliud illa eſſe peccata. niſi quia prohibita. ❡ Ad iſta reſpondeo ꝙ prohibitio poteſt dupliciter accipi. et ſimiliter p̄ceptū et lex. Uno modo communiter: vt videlicet dicitur tā de idicatiua: ꝙ etiā de imperatiua. Indicatiua eſt illa qua tantummodo ſignificatur aliquid non eſſe agendum ſeu aliud aliquid: ex quo ſequitur ipſum agendum non eſſe: ſicut cum ſignificatur aliquid eſſe iniuſtum aut prauum ſeu vituperatione vel pena dignū. Qualia ſunt illa verba Apo. ad Roma. Qui talia agunt digni ſunt morte. et (Cap.5.) ad Epheſ. Omnis fornicator aut immundus aut auarus ⁊c. non habet hereditatem in regno Chriſti et dei. et illa Pſal. Uirum ſanguinum et doloſum abominabitur dominus. et multa alia verba ex quibus colligitur quedam illicita eſſe et debere non fieri. et ſic conſequenter dicuntur modo aliquo prohiberi. et ſimiliter cum enuntiantur aliqua eſſe agenda vel aliquid aliud: ex quo ſequitur

Digitized by Google

ea agenda eſſe: vtpote quia dicunt̃ iuſta vel deo accepta aut digna retributione ſeu laude vel gloria. dicuntur talia precipi preceptione indicatiua. voco autem eam indicatiuam: quia vocaliter per ver verbum indicatiui modi exprimitur. Sic aliquando accipi nomina prohibitionis atq̧ precepti a doctoribus. patet ꝑ Hugo. de ſacra. lib. 1.
Cap.6. parte. 6. vbi diſtinctione premiſſa de preceptis nature et diſcipline. In precepto inquit nature tria ſunt. preceptio prohibitio et conceſſio. preceptum autem nature nos nihil aliud intelligimus ꝙ ipſam diſcretionem naturalem que intrinſecus aſpirata eſt: vt per eam homo erudiretur de his que ſibi vel appetenda vel fugienda fuerant. quaſi enim quoddam preceptum dare erat diſcretionem et intelligentiam agendi cordis hominis aſpirare. Quid ergo cognitio faciendorum fuit niſi quedam ad cor hominis facta preceptio: et quid rurſus cognitio vitandorum fuit niſi quedam prohibitio. Quid vero cognitio eorum que media fuerunt eſtimanda niſi quedam conceſſio ⁊c. Ex his patet ꝙ omnis cognitio quã habet homo de agendis vel vitandis quodammodo preceptio vel prohibitio dicitur. et per conſequens indicatiua ſeu enuntiatiua cognitio. Imperatiuã dico illam qua imperatur alicui aliquid agere vel non agere: et hoc exprimitur per verbum imperatiui modi vel aliud eius vice. et aliud ſimiliter ſignificandum ſumpti. ſicut cum ait Pſal. Nolite loqui aduerſus deum iniquitatem: aut cum dominus ait. Non mechaberis. Non furtum facies ⁊c. et ſi ſtricte ac ꝓprie iſta ſumantur ea tãtum imperatiua dicitur qua inferiori a ſuo ſuperiore imperatiue aliquid prohibetur. Secũdo modo poteſt accipi prohibitio ſpecialiter et ſtricte. ſ. pro imperatiua tãtum qualis nunc eſt deſcripta. Modo ad propoſitum dico ꝙ omne peccatum loquendo de ꝓhibitione primo modo eſt a deo prohibitum. et ſi aliquid nõ eſſet ſtante diuina lege que deus eſt prohibitum ipſum non eſt peccatum. nam omne peccatum eterna lux cenſet ſaltem indicatiue eſſe non agendum: et ſi de aliquo nõ ſic cenſeret illud non eſſet contra rectam rationem. et per cõſequẽs neq̧ peccatum. dico etiam ꝙ aliqua peccata impoſſibile eſt non eſſe prohibita a deo ſic: loquendo de prohibitione. nam de aliquibus impoſſibile eſt quin ſit contra legem eternam: ſicut odire deum: alteri iniuriari ⁊c. que ſm ſe mala ſunt: ſicut impoſſibile eſt non eſſe verum deum non eſſe odiendum et nemini eſſe iniuriandum: ſic impoſſibile eſt quin ſumma veritas lex eterna cenſeat ꝙ deus non eſt odiendus: et ꝙ nemini eſt iniuriandum. ac per hoc impoſſibile eſt ꝙ odire deum vel iniuriari proximo non ſit eterna lege prohibitum. et idem eſt idicium de ceteris que ſm ſe iniuſta ſunt. Si vero loquimur de prohibitione ſecundo modo: ſic ſiue omne peccatum ſit prohibitum vt quibuſdam videtur: ſiue non omne: ſed aliqua tantum vt dicerent alij. quia de hoc nihil ad preſens diffinio: dico ꝙ non omnia neceſſario ſunt a deo prohibita: immo nullum: nam poſſibile eſt et fuit deo nulli aliquod tale imperium facere: vt certum eſt: tamẽ eſto ꝙ nulla eſſent aut fuiſſent ſic prohibita ad hoc ſi quis odiret deum et alia de quibus dictum eſt ageret vtiq̧ peccaret. Iſto ſecũdo modo vt ſupra dixi accipio prohibitionem in predicto correlario: et ſic accipitur a doctoribus cum talis queſtio diſputatur. auctoritates vero omnes tam Augu. ꝙ Ambro. legem et preceptum ac prohibitiõem accipiũt primo modo. ideo non ſunt contra me. Ad auctoritatem Pſal. Dico ꝙ etiam preuaricatio dupliciter accipitur. ſ. cõmuniter: quomodo quilibet dicitur preuaricator qui agit contra legem: communiter loquendo de lege. et ſpecialiter prout. ſcilicet ille tãtum dicitur preuaricator qui agit contra legem ſpecialiter et ſecũdo modo ſumptam. primo modo et non ſecundo intelligendũ eſt dictũ Pſal.

ſicut expreſſe patet per Augu. in preallegata epiſtola ad Hylarium. ¶ Tertium correlarium eſt. ꝙ multa poteſt homo facere que deus non poteſt illi precipere: vt faciat. non accipio autem facere proprie. vt vz. idem eſt quod entitatem aliquã producere. Sed improprie: quemadmodum aliquem ex eo ꝙ poteſt fornicari / vel poteſt abſtinere a fornicatione: aut aliud aliquid complexe ſignificabile mediãte infinitiuo alicuius verbi dicim⁹ poſſe aliquid facere: ꝗuis nullum talium proprie dici poſſit fieri: ſicut tamen eſt mos loquendi: vt omnia talia iſto vno generali vocabulo comprehendamus. ſic igitur intelligendo correl'. Iſtud probatur primo ſic. multa poteſt homo facere que ipſe nunꝗ poteſt bene facere. igitur multa poteſt homo facere que deus non poteſt illi precipere vt faciat. cõſequentia probatur. quia quecunq̧ homo poteſt facere ſi deus poteſt illa ſibi precipere vt faciat: homo poteſt illa facere ex precepto diuino. quecunq̧ autem homo poteſt facere ex precepto diuino vtiq̧ poteſt illa bene facere. nam quicquid homa faciat implendo dei preceptum bene facit: ſicut et quicquid faciat tranſgrediendo mandatum male facit. Si ergo quecunq̧ hõ poteſt facere deus poteſt illi precipere vt faciat: quecunq̧ homo poteſt facere ipſe poteſt bene facere. hoc autem repugnat antecedẽti. quare conſequentia bona. antecedens vero probatur. quia vt patet ex ſecundo correla. multa ſunt ſm ſe mala que homo poteſt facere. talia autem nunꝗ poteſt bene facere. alias male faciendo bene faceret: ⁊ male facere eſſet bene facere: quod implicat repugnantiã. patet conſequẽtia. quia quodlibet eorum que ſunt ſm ſe mala eſt quoddam male facere. ſecundo. quia homo poteſt multa facere que nunꝗ recta ratione iudicari poſſunt eſſe faciẽda. et per conſequens ꝙ ipſe nunꝗ poteſt bñ facere. nã nunꝗ conuenit aliquid bene facere: niſi illud faciendum ſit ſm rectã rationem. Aſſumptum probatur. quia multa ſunt que non eſſe facienda eſt verum neceſſarium: et per conſequens ea eſſe facienda eſt falſum impoſſibile. ac per hoc nunꝗ vera / ſeu recta ratione iudicari poſſunt eſſe facienda: et tamen illa poteſt homo facere. verbi gratia. nemini eſſe iniuriandum: nulli pro bono malum eſſe reddendum: nulli eſſe inuidendum. ⁊ multa alia que circa agibilia ita ſunt prima principia: et per ſe nota eſſe vera: ſicut ꝙ ſi eidem aliqua ſint equalia ſibiinuicẽ ſunt equalia: ⁊ ſi equalibus equalia addantur que fiunt ſunt equalia: aut quecunq̧ alia prima principia in ſpeculabilibus. ⁊ ideo Augu-
ſti. ſecundo de libero arbitrio. de talibus veritatibus Cap.8.
primo notis circa agibilia: quas ipſe vocat lumina virtutum et regulas ſapientie: pro eo: vt ait: ꝙ quanto magis quis ad agendum vitam eis innititur tanto magis viuit ſapienter: dicit ꝙ ita ſunt vere et incommutabiles ꝙ vere / atq̧ incommutabiles ſunt regule numerorum: ꝗuis alia exempla ponat / ꝙ ſupra poſuerim: quod tamen non variat propoſitum. ſecundo probatur idem antecedens
auctoritate Philoſophi ſecundo ethicorum. poſt verba Cap.5.
ſuperius allegata. hec enim omnia et que talia dicuntur ſm ſeipſa mala eſſe ſine medio adijcientis: ſed non ſuperabundantie ipſorum / neq̧ defectus. non igitur eſt vnꝗ circa hoc dirigere. id eſt recte agere: ſed ſemper peccare / neq̧ eſt bene et non bene circa talia in eo quod: vt oportet et quando ⁊ quomodo. puta adulterari: ſed ſimpliciter facere quodcunq̧ horum peccatum eſt. textus clarus eſt. Auguſti. etiam in gloſa ſuper Leuiti. ſuperius allegata. dicit ꝙ idoolatria / aut mechia / aut furtuz iuſtum eſſe nõ poteſt. igitur nec bene fieri. ¶ Secũdo principaliter ſic. non poſſibile eſt deum aliquid agere contra rectam rationem. igitur multa poteſt: que non poteſt deus illi precipere: vt faciat. antecedens probatur. quia non eſt poſſibile deum peccare. igitur nec eſt poſſibile eum aliquid agere

Digitized by Google

cõtra rectam rationem.patet conſequentia. quia ſi deus
aliquid ageret contra rectam rationem: vtiq; peccaret:
cum non ſit aliud peccare q̄ agere contra rectam ratio-
nem:nec ex aliquo quis peccare dicitur vt ſupra patet.
conſequẽtia prima probatur.quia multa poteſt homo fa
cere que ſi deus preciperet homini vt faceret vtiq; age-
ret deus contra rectam rationem.verbi gratia.homo po-
teſt alteri iniuriari:proximo inuidere:deum odire et hu-
iuſmodi ſm ſe peccata quecunq; talium deus preciperet
ageret contra rectam rationem.non enim minus rectum
eſt et recta ratio iudicat non eſſe precipiẽdum homini vt
deum odiat aut proximo iniuriam faciat vel inuideat al-
teri q̄ iudicet nõ eſſe odiendum deum aut proximo iniu-
riandum vel inuidendum. ¶ Confirmatur idem ex ver-
q.4. bis Auguſt.83.q.ꝙ non poteſt prauus non eſſe malorum
ſuaſor quod ſi verum eſt:liquet per locum a minori ꝙ non
poteſt prauus nõ eſſe malorum imperator ſeu preceptor:
multo ſiquidem peius videtur mala precipere q̄ tãtũmo-
do ſuadere.igitur ſi deus talia precipere ipſe prauus eſ-
ſet:quod eſt impoſſibile.

¶ Tertio idẽ ſic.nullus poteſt fieri deo precipiente dete-
rior.ergo multa poteſt homo facere q̄ deus ⁊c̃.patet con
ſequẽtia. q: multa poteſt homo facere q̄ nõ poteſt facere
quin faciendo illa fiat deterior: vtpote que ſm ſe iniuſta
ſunt et peccata.antecedens probo ſicut probat Auguſt.
q.3. 83.q.ꝙ homo non poteſt fieri deo auctore deterior.arguit
autem ſic. Nullo ſapiente homine fit homo deterior.non
enim parua iſta culpa eſt:immo tanta eſt que in ſapiẽtem
q̄uis hominem nequeat cadere. Eſt autẽ deus omni ho-
mine ſapiente preſtantior.multo minus igitur deo aucto
re fit deterior multo enim preſtantior dei voluntas q̄ ho
minis ſapiẽtis eſt. Simili modo arguo.nullo ſapiẽte ho-
mine precipiente fit homo deterior.nam tanta culpa eſt
vt in ſapientem hominem cadere nequeat: ſicut clarum
eſt ⁊c̃. ¶ Cõtra hoc poteſt argui primo ſic.omnia que po
teſt homo precipere homini vt faciat poteſt etiam deus:
ſed quecũq; poteſt homo facere poteſt homo homini pci
pere vt faciat. igitur ⁊c̃. ¶ Secundo.omnem effectum
poſſibilẽ fieri a creatura poteſt deus facere per ſeipſum.
hoc patet ex dictis in primo lib.diſtin.42.q.1.ſed prece-
ptum quo homini preciperetur vt odiret deum aut quod-
cunq; aliud ex ſe malum eſt poſſibile fieri a creatura pu-
ta ab homine vel diabolo.igitur et tale preceptum poteſt
deus facere per ſeipſum.et ſic quicquid homo poteſt fa-
cere deus poteſt ei precipere vt faciat. ¶ Tertio.de nul-
lo poſſibili ab homine fieri ſi ipſum ponatur a deo preci-
pi ĩplicatur vel infertur aliqua contradictio.igit̃ quodli-
bet poſſibile ab homine fieri poteſt deus illi precipere vt
faciat. ¶ Quarto.ſi aliqua non poſſet hoc videretur de
illis que ſupius dicta ſunt ſm ſe eſſe mala: ſed hoc nõ eſt
verum. nam de facto legimus ipſum precepiſſe filijs iſ-
rael mentiri egyptijs in petendo mutuo vaſa et ſuppelle-
ctiles ipſorum:in quo etiam videtur furtum vel rapinam
eis precepiſſe. Item Sanſoni videtur precepiſſe homici-
dium tam ſuipſius q̄ aliorum.alias non videtur ipſum
poſſe excuſari a flagitio necis proprie.ac per hoc ſuſtine-
ri poſſe eum non eſſe damnatum: quod tamen incunctan
ter tenendum eſt cum Apoſtolus in catalogo ſanctorum
Cap.1. cum ponat ad Hebre.2. Item Oſee primo legitur domi
num precepiſſe prophete mechari. Scribitur enim domi
num ſibi dixiſſe.vade ſume tibi vxorem fornicariam: et
fac tibi filios fornicationum. et ſm Hier.vocat fornica-
riam corporis meretricem. vnde de carnali fornicatio-
ne loquitur.non faceret autem filios fornicationum ni-
ſi fornicaretur cum illa.

¶ Ad primum horum reſpondeo negãdo maiorem ſic ab-
ſolute intellectam vt ponitur. vnde ſicut homo poteſt pec-
care ⁊ aliquid agere cõtra rectã rationẽ qđ deꝰ nõ poteſt
ſic poteſt alius alteri male precipere quod deus nõ poteſt
Si autem maior intelligeretur de iuſto poſſe eſſet conce-
denda.nam quicquid homo poteſt homini iuſte percipe-
re poteſt deꝰ ⁊ multo plura.ſed tunc minor debite aſſum-
pta erit falſa. ¶ Ad ſecundum concedendo ꝙ quodlibet
preceptum facibile ab homine poteſt deus ſe ſolo face-
re.ſed ex hoc non ſequitur quod vlterius infertur:ſcilicet
ꝙ quicquid homo poteſt facere deus poteſt illi precipe vt
faciat.nam aliquod preceptũ hominis.verbi gratia.quo
precipit alteri vt occidat aliquẽ aliũ:ita deꝰ poſſet facere
cauſando.ſ.illam entitatem:que eſt preceptum:qđ tamen
per illam nulli aliquid preciperet:⁊ tunc nõ eſſet preceptũ
ſicut in primo lib.d.42.q.prima declaratũ eſt.

¶ Ad tertium nego antecedens.nam vt ſupra probatum
eſt aliqua ſunt que ſi deꝰ preciperet ipſe peccaret:ex quo
ſequitur ꝙ ipſe nõ eſſet deus:⁊ ex alia parte ſi deus pcipe-
ret deus eſſet:⁊ ſi eſſet eſſet deꝰ:et ſic ſi illa preciperet deꝰ
eſſet deus:⁊ deus nõ eſſet deus:que ſunt contradictoria.

¶ Ad quartũ nego minorem. Ad primã probationem de
precepto facto ad filios iſrael de mandacio.dicendum ꝙ
deus non precepit eis vt mentirentur neq; vt falſum ali-
quod intentione fallendi egyptios dicerent:ſicut bene de-
claratum eſt in preallegata diſtinc.primi lib.q.2.de furto
et rapina patet ꝙ non fuerunt precepta a deo:immo nec
rapinam aut furtum cõmiſerũt.nam cum deus ſit omniũ
rerum dominus atq; omnium hominum iudex:vtiq; po-
tuit egyptios peccatores iure dominij quod in rebꝰ quas
poſſidebant habebat priuare:⁊ illud in filios iſrael trans-
ferre. Sicq; ex precepto domini filij iſrael res illas aufe-
rẽtes nec furtum nec rapinam cõmiſerunt:ſicut nec alie-
num abſtulerunt. ¶ Ad illud de Sanſone dicendum ꝙ
ipſe occidẽdo ſe ⁊ alios ex precepto domini nec peccauit
nec cõmiſit homicidium ſm ꝙ homicidium eſt peccatum
et in lege prohibitum. vbi ſciẽdum ꝙ nõ quilibet occidẽs
hominem dicitur homicida vel cõmittere homicidium.
alias miniſter iuſtitie occidens malefactorem ageret cõ-
tra dei preceptum ⁊ peccaret:quod falſuꝫ eſt:vt patet per
Auguſtinum primo de lib.ar. Sed vt idem ait in epiſtola Cap.3.
ad Vlcitium. Qui ſine vlla legitime poteſtatis auctori-
tate hominem occidit homicida eſt. Nunc autem talis
non fuit Sanſon cum legitime tam ei q̄ alijs propter pre-
terita ipſorum delicta deus potuerit per ſe vel alium quẽ
ad hoc miniſterium voluiſſet eligere mortem inferre.qua
propter Sanſon ex dei p̄cepto tanq̄ dei miniſter reſpectu
necis proprie et aliene ſe et alios occidens homicida non
fuit. ¶ Ad illud de Oſee dicendum quod (vt patet ex glo
ſis) non eſt intelligendum illam poſtq̄ ſumpta fuit a pro-
pheta eſſe fornicariam. Sed ante:et antea genuiſſe filios
fornicationum: illam precepit deus prophete vt faceret
ſibi vxorẽ:et filios fornicationum prius genitos ſibi ado-
ptaret:⁊ vt a ſe genitos diligeret. vide Hierony.in gloſa.
neq; dominus inquit rem turpem precepit neq; propheta
obediendo peccat:ſed potius fornicariam ad pudicitiam
reuocauit:et manens in ſua bonitate de mala bonã fecit:
et alia gloſa ait. Iubet aſſumere fornicariam et ſumere
filios eius: vt quos illa de fornicatione genuerat iſte de
meretrice ſupple olim generet liberos:et ideo ibi Hiero.
in originali videtur velle ꝙ in textu non debeat eſſe illud.
fac tibi. Sed ſic.ſume tibi vxorem fornicariam et filios
fornicationum:cui concordat littera.70.que vt habetur
in gloſa talis eſt.tolle tibi vxorem fornicariam ⁊ filios for
nicationis.hoc etiam ſatis innuitur in textu.cum dicitur
ſume tibi vxorem. Si enim fiebat ſibi vxor cognoſcendo
legitime ipſam non fornicabatur. ¶ Secunda concluſio.
videlicet ꝙ nullum peccatum actuale loquẽdo proprie:
vt ſupra de tali peccato eſt aliqua entitas.probatur pri-

Digitized by Google

mo ex dictis. Quoniam nullum tantum complexe vel
equiualenter ſignificabile eſt aliqua entitas. hec probata
fuit in pmo lib. diſt. 28. q. 1. Sed omne peccatum actua-
le eſt huiuſmodi: vt patet ex primo correlario preceden-
tis cōcluſionis. igitur ⁊c. probatur etiā iſta concluſio ſm
Augu. ſe. ⁊ primo auctoritatibus: ſicut enim recitat Augu. in de
natura et gratia. ſatis ante mediū. Pelagius volens pro-
bare naturam humanam non eſſe debilitatam neq₃ imu-
tatam peccato dicebat ſic. Ante omnia querendum puto
quid ſit peccatum. Subſtantia an omnino ſubſtantia ca-
rens nomen: quo non res non exiſtentia non corpus ali-
quod ſed perperam facti actus exprimitur. deinde adiū-
git. Credo ita eſt: et ſi ita eſt inquit quomodo potuit hu-
manam debilitare vel mutare naturam: quod ſubſtantia
caret. Ex hac argumētatiōe patet ꝙ hic Pelagius ſub-
ſtantiam accipit communiter pro entitate ſeu eſſentia: nō
contracte vt ſubſtantia diſtinguitur contra formas acci-
dentales. nam ſi ſic acciperet nullius apparentie foret ar-
gumētum. Quis enim non videat multis accidentibus
poſſe debilitari ⁊ immutari naturam humanam tam ſpi
ritualibus: ſicut erroribus et prauis affectionibus qui-
bus redditur debilior ad cognoſcendum verum et eligen
dum bonum: ꝙ̄ etiam corporalibus quib⁹ etiam ſm cor-
pus debilior redditur. Si autem vniuerſaliter ſubſtan-
tiam pro entitate accipiat argumentum apparet aliqua-
liter. nam ſatis apparere poteſt alicui id quod nulla enti-
tas eſt nullam naturam immutare poſſe. Huic autem ar
gumentationi ibidem reſpondet Auguſt. concedendo aſ-
ſumptum. ſcilicet peccatum non eſſe ſubſtantiam: ita eſt
inquit vt dicis non eſt peccatum aliqua ſubſtātia: ſed tan
tum hoc nomine perperam facti actus exprimitur. ⁊ pau
lopoſt. peccatum didicimus inquit non eſſe ſubſtātiam.
deinde negat conſequentiam qua infertur ꝙ non potuit
debilitare naturam: ſiue reſpondet ad interrogationem
Pelagij que virtualiter talem portat conſequentiā oſten
dēdo ꝙ etiam ex eo ꝙ nulla prorſus entitas eſt poteſt de-
bilitari natura. d. nōne attenditur: vt alia omittam etiam
non manducare non eſſe ſubſtantiam: a ſubſtantia quip-
pe receditur: quoniam cibus ſubſtantia eſt: ſed abſtinere
a cibo non eſt ſubſtantia. Et tamen ſubſtantia corporis ſi
omnino abſtinetur a cibo langueſcit. Conſtat enim ꝙ non
manducare nulla omnino entitas eſt nec ſubſtantia ſpe-
cialiter ſumpta nec accidens. Ex quo exemplo ſatis pa-
tet ipſum voluiſſe dicere peccatum nullam omnino eſſe
entitatem: et tamē ex eo potuiſſe debilitari humanam na
turam. ſic igitur patet ex hoc loco Augu. voluiſſe ꝙ pec-
catum non eſt entitas aliqua. Item idem in de pfec. iuſti.
circa principium. recitat vnum argumentum Celeſtini.
quo probare nitebatur hominem vitare poſſe peccatum.
Sic autem arguebat ille. querendum eſt quid eſt pecca-
tum: actus an res: ſi res eſt vt auctorē habeat neceſſe eſt:
et ſi auctorem habere dicitur. iā alter preter deum rei ali-
cuius auctor induci videbitur. at ſi hoc dici impium eſt:
confiteri neceſſe eſt peccatum omne actum eſſe non rem.
Si igitur actus eſt: immo quia vere actus eſt vitari po-
teſt. hic patet ꝙ etiam rem iſte accipit vniuerſaliter pro
entitate: quoniam alias alicuius entitatis deus non eſſet
auctor ſicut nec peccati: quod ipſe reputat falſum et ve-
re: vt ſequēti patebit articulo. Concludit ergo iſte primo
peccatum non eſſe entitatem: ſed actum: et deinde infert
ꝙ poteſt vitari. ¶ Ad hoc argumentum ſic dicit Augu.
ibidem. Reſpondemus peccatum quidem actum dici et
eſſe non rem. non accipit autem rem communiſſime pro
omni ſignificabili complexe vel incomplexe. nam hoc mo
do peccatum et actus ſeu quodlibet agere res dici po-
teſt: ſicut iſra rem accipit: cum iuxta auctoritatem Iob:
ſm aliam litteram. d. Erat vir habitans ⁊c. Et ſequitur.
Abſtinens ſe ab omni re mala. ait. ꝙ peccatum etſi actus
ſit res dici poteſt. Sed accipit rem pro eſſentia ſeu entita
te. ſic enim quelibet res alia a deo deum habet auctorē: ⁊
ſic accipiendo dicit peccatum eſſe actum non rem ex quo
patet propoſitum: et immediate reſpondet ad concluſio-
nem Celeſtini. d. Sed etiam in corpore claudicatio ea-
dem ratione actus eſt. non res: quoniam res pes ipſe vel
corpus vel homo eſt qui pede vitiato claudicat: nec ta-
men vitare poteſt claudicatiōem niſi habeat ſanatum pe
dem. Ex quo etiam exemplo declaratur propoſitum. nā
non eſt fingere que res vel entitas ſit claudicatio ſeu clau
dicare quod idem eſt ſuppoſito pro conſtanti ex dictis ſu-
pra ꝙ motus non ſit res ſm ſe diſtincta a rebus permanē
tibus. Item Homel'. prima ſuper Ioan. exponens illud
Ioan. primo. Omnia per ipſum facta ſunt: et ſine ipſo fa-
ctum eſt nihil. ait. Peccatum quidem non per ipſum fa-
ctum eſt: et manifeſtum eſt quia peccatum nihil eſt. ⁊ in-
fra ſuper eiſdem verbis. Uniuerſa inquit creatura per
ipſum facta eſt maior. minor per ipſum facta ſunt: infe-
riora: ſuperiora: ſpirituales: corporales per ipſum facte
ſunt. nulla enim forma nulla compages nulla concordia
partium nulla qualiſcunq₃ ſubſtantia que poteſt habere
pondus numerum menſuram niſi per illud verbum ⁊ ab
illo verbo creatore cui dictum eſt. Omnia in menſura et
numero et pondere diſpoſuiſti. hec ipſe. Ubi ad propo-
ſitum primo facit ꝙ ait peccatum nihil eſt. igitur non eſt
entitas aliqua. Secundo. quia vt patet ex ſecunda par-
te auctoritatis: cum ait euāgeliſta. Omnia per ipſum fa
cta ſunt. per ly omnia. omnis entitas parua et magna ge-
neraliter ſignificatur vt tantum valeat illud dictum: ac
ſi dicatur omnis entitas per ipſum facta eſt: in prima au-
tem parte dicit peccatum non per ipſum factum eſt. ex
quibus neceſſario et euidenter concluditur. igitur pecca
tum non eſt entitas quomodo etiam videtur concluſiſſe
Auguſt. ꝙ peccatum nihil eſt in prima parte auctorita-
tis. rationibus etiam probatur concluſio iſta. Et primo
quidem quia ſi peccatum eſt entitas aliqua oportet nos
vel dicere alicuius entitatis que non eſt deus deum non
eſſe factorem vel confiteri deum eſſe peccati auctorem:
ſed neutrum videtur catholice poſſe dici. d. Auguſt. pri-
mo de libero arbi. Credimus ex vno deo eſſe omnia que Cap. 2.
ſunt: ⁊ tamen non eſſe peccatorum auctorem. Item. 83. q. q. 21.
dicit de deo ꝙ mali auctor non eſt qui et omnium que
ſunt auctor eſt: vbi ſicut dicit Magiſter lib. ſecundo. diſt.
37. in fine. Et probat per dictum eiuſdem Auguſt. primo Cap. 26.
retrac. nomine mali peccata intelliguntur. ibidem etiam
dicit Magiſter ꝙ omnes catholici tractatores aſſentiūt
ꝙ deus non eſt auctor malorum: id eſt peccatorum. Con-
ſtat autem ꝙ omnis entitas eſt de numero eorū que ſunt.
¶ Preterea. Hoc de quibuſdam in ſpeciali patet. nam
nec adulterium eſt aliqua entitas: quia nec eſt adulter
nec adultera nec aliqua alia entitas fingi poteſt que ſit
adulterium: vt ſupra dicebatur. Similiter nec homici-
dium: que enim eſſet cum nec occidens nec occiſus nec
inſtrumentum occidendi nec omnino aliqua entitas ap-
paret ibi concurrere que ſit hoc peccatum quod homici-
dium nominamus. ita eſt de furto et ceteris peccatis qui-
bus exteriori operatione homines peccant. Et ſicut ta-
lia non ſunt entitates vlle: ſed tantūmodo complexe que-
dam ſignificabilia: ita etiam de ceteris peccatis videtur
eſſe ſentiendum. ¶ Sed contra iſta poteſt argui. Et pri-
mo ex auctoritatibus preallegatis probando concluſio-
nem. In vtraq₃ enim Augu. dicit ꝙ peccatum eſt actus.
Omnis enim actus eſt entitas vt conſtat. igitur ⁊c. Et ex
hoc patet ꝙ cum Augu. dicit peccatum non eſſe rem non
capit rem vt quelibet res entitas dicitur. Sed ſpeciali-
ter pro entitate illa que habet actum qualis proprie eſt

Digitized by Google

ſubſtantia per ſe agere potens. talis nāqꝫ res non eſt pec-
catū. Sed eſt actus alicuius talis rei:et cū hoc bene ſtat
ꝙ peccatum ſit quedam entitas ſm ſe. ¶ Confirmatur
illud per Augu. met in Hypoſt. reſponſione prima. in fi-
ne cum ait. Opera diaboli que vitia dicūtur actus ſunt
non res que tanq̄ per ſe agere dicuntur aliquid. vbi ap-
paret quas entitates appellet res ſcilicet eas:que per ſe
agere dicuntur aliquid:et ſic alibi ſe intelligi debere oſtē
dit vbi actum contra rem diſtinguit.

¶ Secundo. ſi peccatum non eſt aliqua entitas pecca-
ti nullus eſt auctoꝛ. nam vt in pꝛimo articu. dictum eſt.
non niſi entitatis aliquid eſt efficiens cauſa: ſed hoc con-
ſequens eſt falſum:et expꝛeſſe contra eundem pꝛimo lib.
Cap.i. de libero arbitrio. vbi cū diſtinxiſſet de malo culpe et pe
ne:et maloꝛum humani generis dixiſſet deum nullo mo-
do eſſe auctoꝛem: diſcipulo querenti vtrum talis mali
quiſq̄ ſit auctoꝛ. reſpondet: eſt certe. non enim nullo au-
ctoꝛe fieri poſſet:et paulopoſt ſubdit. ꝙ quiſqꝫ malus ſui
malefacti auctoꝛ exiſtit.

¶ Tertio. conſtat ꝙ actus quilibet voluntatis ſiue bo-
nus ſiue malus eſt entitas quedam. Sed actus malus
voluntatis eſt peccatum: ſicut patet per Augu. ſecundo
Cap.19. de libe libero arbitrio. vbi querens a quo ſit motus volun
tatis cum ſe auertit a deo. dicit ꝙ talis motus ſine dubi-
tatione peccatum eſt:et ex hoc concludit ipſum non eſſe
a deo: talis motus vtiqꝫ ipſe voluntatis actus exiſtit.

¶ Quarto. ſi peccatum non eſt entitas. igitur nec meri-
tum eſt entitas. Similiter enim vtrūqꝫ dicendum vide-
tur: ſed conſequens non videtur dandum cum omnes cō-
fiteantur dilectionem dei oꝛdinatam eſſe meritum: et ita
de alijs bonis actibus voluntatis.

¶ Quinto. Magiſter ſecundo ſententiarum. diſtinc.35.
dicit. ꝙ libere tradi debet peccatum eſſe actum malum
interioꝛem et exterioꝛem: ſcilicet malam cogitationem lo
cutionem et operationem. quis autem dubitet cogitatio-
nem eſſe veram entitatem:et ſimiliter locutionem.

¶ Confirmatur. quia nullus nunq̄ negaret odium dei
vel pꝛimi eſſe peccatum: nec aliquis etiam diceret odiū
huiuſmodi non eſſe entitatem.

¶ Ad pꝛimum dicendū ꝙ generaliter loquendo de actu
non omnis actus eſt entitas. Omne enim reſpectu cuius
dicitur potentia aliqua ſeu aliquid eſſe in potentia actus
T.cō.2. dicitur: ſicut ſatis patet ex .9. metaphyſi. Nunc autē mul
ta ſignificabilia ſunt huiuſmodi. nam reſpectu claudicā-
di et furandi et rapiendi dicūtur potentie. dicimus enim
aliquem poſſe claudicare furari et rapere: et ita de plu-
ribus alijs complexe ſignificantibus. Nullum autem ta-
lium eſt entitas: vt ſupꝛa dicebatur: immo etiam dici-
mus aliquem poſſe rem aliquam deſtruere et etiam an-
nihilare. verbi gratia. deum poſſe annihilare omnē crea-
turam:et iuxta conſuetudinem locutionis diſputātium.
dicendum eſſet ꝙ talis potentia reduceretur ad actum:
ſi deus omnia annihilaret. deum ergo annihilare omnem
creaturam eſſet actus talis potentie: et tamen conſtat ꝙ
non eſſet entitas vlla.

¶ Ad id quod additur de acceptione huius termini res
cum actus dicitur non eſſe rem. Dicendum ꝙ ex tali di-
cto Auguſt. nequaq̄ apparet ꝙ vbi actum dicit non eſſe
rem accipiat rem pꝛo entitate tantum que per ſe poteſt
agere: immo potius ex illa determinatione que tanq̄ per
ſe ꝛc̄. Innuitur quedam alia: que ſcilicet non per ſe age-
re poſſunt dici et eſſe res. Item licet hoc non abſolute
neget actum eſſe rem: in locis tamen pꝛeallegatis negat
abſolute: et vt oſtenſum eſt rem pꝛo entitate communi-
ter accipit ibidem.

¶ Ad ſecūdum dicendum ꝙ aliquem eſſe auctoꝛem pec
cati poteſt dupliciter intelligi. Uno modo id eſt factoꝛ-
rem/ ſeu cauſam efficiētem eius quod eſt peccatum. Alio
modo id eſt factoꝛem alicuius ꝙ ipſe faciendo peccat: et
iſti ſenſus vtiqꝫ diuerſi ſunt. Nam id qđ qs faciendo pec-
cat non eſt peccatum: ſed eum facere id ſeu quod ipſe fa-
cit illud eſt peccatum. In pꝛimo ſenſu cōcedo conſequēs:
et in ſecundo nego conſequentiam. verba Auguſti. pꝛoce-
dunt in ſecundo ſenſu quod patet: quia ipſe diſtinguens
ibi de malo agit. ipſum duobus modis accipi ſolere. vno
inquit cum male quemqꝫ feciſſe dicimus. alio cum malo
aliquid eſſe perpeſſum. et paulo poſt. at ſi deū bonum eſſe
noſci / vel credis: neqꝫ enim aliter fas eſt male non facis.
Et ex hoc concludit eum non eſſe auctoꝛem peccati: male
autem facere et peccare idem: itaqꝫ ex eo ꝙ deus non pec
cat aliquid faciendo quicquid ipſe faciat cōcludit ipſum
non eſſe peccati auctoꝛem: ſed quia quilibet male faciens
aliquid faciendo: faciendo illud peccat: quilibet talis au
ctoꝛ dici poteſt peccati et ſui malefacti. ſi ly malefacti ſit
dictio. nam ſic malefactum dicitur peccatum. ſi autem
ſit oꝛatio: adhuc etiam in pꝛimo ſenſu poteſt dici auctoꝛ
ſui malefacti. id eſt eius quod ab ipſo malefit. Illud au-
tem quod ſic ab eo malefit non eſt peccatum: ſed ꝙ ipſe il-
lud male facit ſibi vtiqꝫ peccatū eſt: vt dicebatur ſtatim.

¶ Ad tertium neganda eſt minoꝛ pꝛopꝛie accipiēdo pec-
catum: vt patet ex dictis.

¶ Ad pꝛobationem dicendum ꝙ Auguſt. non accipit ibi
motū voluntatis pꝛo illa entitate/ ſeu affectione qua quis
conuertitur ad creaturam que vſitate nūc vocatur actus
voluntatis: ſicut argumentum pꝛetendit: ꝛ iſtud pꝫ. nam
conſtat ꝙ huiuſmodi entitas eſt ab aliqua cauſa efficien-
te: et tamen Auguſt. vult ibi ꝙ motus ille nō ſit ab aliqua
cauſa. nam concluſio ꝙ talis motus non eſt a deo querit.
vnde igitur erit: et reſpondet ita. querenti tibi ſi reſpon-
deam neſcire me foꝛtaſſe eris triſtioꝛ. Sed tamen vere re-
ſponderi. ſciri enim non poteſt ꝙ nichil eſt. vult dicere ꝙ
quia non eſt verum ipſum eſſe ab aliquo. idcirco ſciri non
poteſt a quo ſit. non igitur accipit ſic motum: ſed pꝛo illo
complexe ſignificabili quod ſignificamus cum dicimus
voluntatem auerti a deo et conuerti ad creatoꝛem de quo
querere: vnde ſit non eſt aliud / q̄ querere quid eſt volun-
tati cauſa ꝙ ipſa auertatur a deo et certe deus non eſt ſi-
bi talis cauſa: vt dicit Augu. alias eſſet ſibi cauſa peccā-
di. Et vtiqꝫ nec aliquid aliud eſt ſibi talis cauſa: ſed ipſa
ipſa ſponte ſic mouetur: vt in pꝛimo et ſecundo capitulis
ſe. li. Auguſti. in de trini. ſic accipit ipſe motum volunta-
tatis cum dicit eum eſſe peccatū. nam ꝙ voluntas ſic mo
uetur vtiqꝫ peccatum eſt: ꝛ hoc nulla pꝛoꝛſus entitas eſt.

¶ Ad quartum quicquid ſit de conſequentia. conſequēs
poteſt concedi cum pꝛobatur ipſum non eſſe dandū: cum
omnes concedant dilectionem dei oꝛdinatam eſſe meri-
tum. dicendum ꝙ recte intelligentes non intēdunt ꝙ illa
entitas que vocatur dilectio ſit meritum: ſed intelligūt ꝙ
aliquem diligere deum eſt meritum: aliquem autem dili
gere deum non eſt dilectio / nec aliqua entitas de mundo
ſicut nec alia complexe ſignificabilia.

¶ Ad quintum dicendum ꝙ hoc nomen actus poteſt ha-
bere duplicem ſignificationem. videlicet mere ſimplicem
et incomplexam: et ſic non eſt intelligendum dictum Ma
giſtri: ſi ſermo ſit de peccato pꝛopꝛie accipiendo peccatū:
et poteſt habere ſignificationem complexam equiualēter
ſm quēadmodum aliqua complexe ſignificabilia actus
appellantur. vnde furari et adulterari dicuntur actus
quidam mali: et tamen non ſunt ſignificabilia niſi comple
xe/ vel equiualenter: et cum talia dicuntur mali actus nō
aliud datur intelligi niſi ꝙ qui adulteratur / aut furatur
male agit: et ſic intelligendum eſt dictum Magiſtri alle-

gatum:et ſicut de hoc nomine actus dictum eſt. Sic di-
cendum eſt de iſtis alijs cogitatio locutio operatio. Eſt
enim ſenſus ꝙ male cogitare et male loqui et male opera-
ri eſt peccatū: in quibus locutionibus illi infinitiui ſta-
re debent.

Ad confirmationem eodem modo dicendum ꝙ cum
dicitur odium dei eſſe peccatum:verus ſenſus eſt ꝙ ali-
quem odire deum eſt peccatum:ita ꝙ illud nomē odium
ſumitur ad ſignificandum totum illud quod ſignificat il-
lud complexum. aliquem odire deum: et hoc fit gra-
tia breuioris locutionis: non eſt autem ſenſus ꝙ illa en-
titas vel affectio voluntatis eſt peccatum niſi forte pec-
catum accipiatur improprie. videlicet pro actu quem
quis faciendo peccat:vt ſuperius dicebatur.

Tertia concluſio. videlicet ꝙ quodlibet peccatum eſt
malum. Primo modo diſtinctionis poſite in preceden-
ti articulo.accipiendo malum.et aliud eſt malum:etiam
ſecundo modo accipiendo malum:quodlibet tamen alia
ratione dicitur malum alia peccatum. Probatur quo
ad primam partem ſic. Quodlibet peccatum corrumpit
vel diminuit aliquod bonum peccantis. igitur quodlibet
peccatum eſt malum primo modo. conſequentia patet
ex dictis in primo articulo.antecedens declaratur. nam
quodlibet peccatum minuit bonū ordinis naturalis ip-
ſius peccantis:vt ſupra declaratum eſt: et hoc vniuerſa-
liter verum eſt:quando autem cum hoc corrumpit vel mi-
nuit bonum habitum preexiſtentem: et aliquando gra-
tiam et alia dona et ſic iuſtis bonis priuat peccantem: ſi-
Cap.29. cut etiam declarat Magiſter lib. 2. diſtin. 35. circa finem.

Confirmatur per Auguſtinum. in enchi. dicentem. ꝙ
magis facienti ꝗ patienti obeſt omne peccatum:quod di-
ctum nō eſſet verum niſi omne peccatum obeſſet peccāti.
Quantum ad ſecundam partem patet concluſio de pec-
cato omiſſionis eius qui omittit habere bonum velle
quando habere debet. Quantum ad tertiam partem
probatur. nam quodlibet peccatum eſt malum inquan-
tum eſt priuatio boni vel inquantum priuat peccantem
bono.eſt autem peccatum inquantum eſt contra rectam
rationem.igitur alia ratiōe dicitur malum et peccatum.

Ex iſta concluſione et eius probationibus ſequitur ꝙ
nullum peccatum hominis remanet penitus impunitum
in vita iſta:ſed ꝓ quolibet portat penam qui peccat. pro-
batur. quia quodlibet peccatum nocet peccāti corrum-
pendo vel minuendo bonum eius vt dictum eſt. igitur
ex quolibet peccato peccator patitur damnum: et per
conſequens penam.

Confirmatur correlarium per Auguſtinum. tertio de
Cap.35. libero arbitrio. vbi ait. Quia enim nemo ſuperat leges
omnipotentis creatoris non ſinitur anima non reddere
debitum:aut enim reddit bene vtendo quod accipit: aut
reddit amittendo quo vti voluit bene: itaqꝫ ſi non reddit
faciendo iuſtitiam reddet patiendo miſeriam. Et pau-
lopoſt. ſi non reddet faciendo quod debet reddet patien-
do quod debet. nullo autem interuallo temporis iſta di-
uiduntur:vt quaſi alio tempore non faciat quod debet et
alio patiatur quod debet ne minus puncto temporis vni-
uerſalis pulchritudo turpetur vt ſit in ea peccati dede-
cus ſine decore vindicte:ſed in futurum iudicium ſerua-
tur ad manifeſtationem atqꝫ acerrimum ſenſum miſerie
quicquid nunc occultiſſime vindicatur. hoc Augu.

Tertius articulus.

videlicet vtrum actua-
lis peccati deus ſit im-
mediata cauſa efficiens:vt patet ex dictis ſi peccatum ca-
piatur proprie: et ſimiliter cauſa efficiens non habet du-
bium. patet enim ꝙ non. ſed ſi nomen peccati capiatur
improprie: ſcilicet pro actu malo ſeu quem aliquis fa-
ciendo peccat. verbi gratia. pro mala volitione vel aliquo
alio actū interiori vel exteriori quem agit peccator: tunc
dubium eſt et de ipſo ſunt ſolemnes opiniones contrarie
quarum neutram temere affirmando: pro nunc concluſio-
nem affirmatiuam tanꝗ probabiliorem: et vt mihi vide-
detur ſanctorum dictis magis conſonam teneo:ſicut etiā
et communius tenetur a doctoribus.

Eſt ergo concluſio probāda ꝙ actus mali quem efficit
peccator deus eſt immediata cauſa:partialis tamē coef-
ficiens actum eundem. hūc probo primo ſic. omnis actus
malus iam factus ꝗdiu eſt imediate conſeruatur a deo.
igitur omnis actus malus dum fit immediate conſerua-
tur a deo. antecedens probatur:qꝛ ſi aliquis malus actus
non immediate cōſeruatur a deo. igitur ipſe in ſuo exiſte-
re non immediate dependet a deo. ergo vel ipſe a nulla re
immediate dependet:et per conſequēs nec etiam media-
te dependet ab aliqua: ac per hoc eſt ſimpliciter indepen-
dens:aut immediate depēdet a ſola creatura vna vel plu-
ribus ſimul. primū non poteſt dari:tum quia fortiori ra-
tione dicendum eſſet ꝙ ipſa voluntas et ſubſtantia anime
eſſet ſimpliciter indepēdens cum ſit res ſm ſe multo per-
fectior actu ſuo qui eſt accidens eius:et ſic conſequenter
de angelis et de ceteris ſubſtantijs dicendum eſſet quod
eſſe falſiſſimū nemo theologicus:aut etiam verus Phi-
loſophus ignorat. tum quia ſm hoc ſequeretur ꝙ hoc ſo-
lo poſito. ſ. ꝙ deus nullam rem conſeruaret:⁊ operationē
illam intimā:qua ſm ſanctos omnia cōtinet ab omnibus
rebus ſubtraheret adhuc actus ille malus exiſteret: et qꝛ
conſtat ꝙ tunc nulla anima eſſet: ipſe vtiqꝫ exiſteret per
ſeipſum ⁊ ſine ſubiecto. Quod nimis abſurdum eſt dice-
re. tum quia ſm hoc non eſſet verum quod de Chriſto ait
Apoſtolus ad Col. cum ait. et omnia in ipſo conſtant. glo- Cap.1.
ſa. qui omnibus ſm diuinitatē infuſis omnia ſuſtinet ad
Hebreos primo. loquens de deo patre. portās omnia ver- Cap.1.
bo virtutis ſue. vbi gloſa. ſicut ab eo creata ſunt omnia ita
per eum immutabilem conſeruātur. Nec poteſt dici ſecū-
dum. videlicet ꝙ depēdet immediate a ſola creatura. ver-
bi gratia. ab ipſa voluntate de qua magis videretur: quo-
niam ſi hoc eſſet verū ſequeretur ꝙ deus non poſſet illum
actum annihilare volūtate ipſa manente et volente illum
actum conſeruare:et ſic voluntate creature volētis omni-
potētis impediretur effectus:quod ſi verum eſt Auguſt.
dicit erroneum eſſe in enchi. patet conſequētia: quoniam Ca.104.
non aliter deus annihilat aut facit rem non eſſe ꝗ non fa-
ciendo eam eſſe ſm Anſel. de caſu diaboli. nec obuiat ſi Cap.1.
dicatur ꝙ preter voluntatem eſt aliqua cauſa partialis.
verbi gratia. notitia obiecti: quia illa cauſat naturaliter:
et ſic illa ſtante ⁊ voluntate volente conſeruare actū deus
non poterit illum annihilare:et ſic idem inconueniens ſe-
quitur. patet ergo antecedens. conſequētia probatur. pri-
mo quia ſi nulla cauſa creata ſufficit ſine deo aliquem ta-
lem actum cōſeruare poſtꝗ habet eſſe:vt patet ex dictis:
conſequēs eſt ꝙ nulla ſufficiat ſine deo illum de nouo pro-
ducere poſtꝗ immediate non habuit eſſe. nam maius vel
ſaltem non minus videtur eſſe poſſe ſecūdum ꝗ poſſe pri-
mū. Secundo quia ſi hoc deberet a deo negari non ꝓpter
aliud deberet:vt videtur niſi quia efficere actum malum
repugnaret bonitati diuine. Sed ſi hoc ſibi repugnaret
etiam ſibi repugnaret conſeruare actum malū poſtꝗ pro-
ductus eſt:cum homo non ſolum peccet quādo primo effi-
cit actum malum:ſed etiam quādo poſtea illum libere cō-
tinuat:ac per hoc ſi deus non efficit actum malum:non
etiam conſeruet ipſum:quod repugnat antecedenti. Ter-
tio patet conſequentia ex auctoritate ſapientis. d. Sapiē-
tie. 5. deo loquentis. Quomodo poſſet aliquid permane- Cap.5.
re:niſi tu voluiſſes:aut quod a te nolitum non eſſet conſer

Digitized by Google

uaretur: ex cuius vltima parte docet Sapiē. nichil conſeruari poſſe niſi ſit a deo volitum. id eſt eo dicente ſeu faciente ad eſſe deductum. iuxta quem ſenſum dicitur de ipſo in Pſal. Uocauit famem ſuper terram. ſm gloſam: et ſuper illud Aggei. primo. Uocaui ſiccitatem. id eſt ventum vrentem ſuper terram.

¶ Secundo probo concluſionem et ſuppono ꝙ in nulla ſpecie actus mali eſt tantum vnus actus numero producibilis a voluntate: quinimo multi ſunt producibiles omnino ſimiles ⁊ eiuſdem rationis/ ſiue plures ex eis poſſint eſſe ſimul in voluntate/ ſiue non. ſuppono etiam ꝙ nullus talium eſt de ſe magis vno tempore/ ꝗ̄ alio producibilis: nec etiā in aliquo dato tempore aliquis magis eſt producibilis/ ꝗ̄ alius. hec ſunt probata in primo diſtin. 35. et ſatis etiam cōmuniter conceſſa: licet forte ab aliquibus diceretur oppoſitum. His ſuppoſitis probo propoſitum ſic. quando voluntas efficit aliquem actum malum: non quilibet poſſibilis ſimilis illi ſit. patet. igitur ille non ſit a ſola voluntate. patet conſequentia. quia cum nullus talium actuum ſit pro tunc magis poſſibilis/ ꝗ̄ alius: ⁊ voluntas ipſa creata indifferenter ſe ad quemlibet illorum habeat nulliſqꝫ diſtincte cognoſcat anteꝗ̄ ipſe actus ſit: ac ꝑ hoc nec poſſit velle diſtincte aliquē illorum determinate producere: niſi alia cauſa naturaliter determinata ad productionem vnius determinate tantum concurrat: quod conſtat falſum eſſe. aut aliqua libera que diſtincte illos cognoſcat ⁊ aliquem determinate velit comproducere: nullum vnꝗ̄ producet: quia qua ratione vnum ꝓduceret eadem ⁊ quelibet. Sed talis cauſa libera diſtincte illos cognoſcens non poteſt eſſe alia/ ꝗ̄ deus: vt certum eſt. quare ⁊c. ¶ Tertio ſi deus nō eſſet imediata cauſa efficiens actus mali deus non eſſet factor omnium entitatum. conſequens autem falſum eſt vtpote contra articulum fidei quo fatemur deum factorem omnium viſibilium ⁊ inuiſibilium. nam quid eſt factorem ⁊c. niſi omnium eſſentiarum/ ſeu entitatum ⁊ rerum: vnde Auguſt. ſic intelligens profeſſionem fidei noſtre cōtra manicheos in libro de moribus eorumdem. ait. ꝙ in catholica eccleſia dicitur omnium naturarum/ atqꝫ ſubſtantiarum eſſe auctorem deū: et ꝙ naturam ⁊ ſubſtantiam vniuerſaliter pro entitate accipiat. patet per verba que immediate premittit. ait enim ſic. Ipſa natura nichil aliud eſt/ ꝗ̄ id quod intelligitur in ſuo genere aliquid eſſe. itaqꝫ vt nos iam nouo nomine ab eo ꝙ eſt eſſe vocamus eſſentiam quam plerumqꝫ et ſubſtantiam nominamus: ita veteres qui hec nomina non habebant pro eſſentia et ſubſtantia naturam vocabant. idipſum ergo malum eſt: ſi preter pertinaciam velitis accedere: deficere ab eſſentia et ad id tēdere vt nihil ſit. Quocirca cum in eccleſia catholica dicitur omnium naturarum/ atqꝫ ſubſtantiarum eſſe auctorem deum: ſimul intelligitur ab his qui hoc poſſunt intelligere non eſſe deum auctorem mali. Ex his apparet ꝙ cum dicit deum omnium naturarum eſſe auctorem/ atqꝫ ſubſtantiarum: nomine nature ſignificatur omne quod in ſuo genere eſt aliquid. et omne quod habet eſſe/ ſeu omne quod eſt. Et certum eſt ꝙ nos etiam quodlibet tale et nullum aliud vocamus entitatem ſm eſſentiam.

¶ Confirmatur iſtud ex alio. nam ex hoc ꝙ omnium naturarum deus eſt auctor: et tamen non eſt auctor mali vult ibi concludere malum nihil eſſe: ſicut patet intuenti ꝙ non concluderet niſi nomine nature omnis entitas: et omne quod non eſt nihil: ſed aliquid in ſuo genere intelligeretur. Ex his etiam patet ꝙ reſponſio et gloſa quam tenentes partem queſtionis oppoſitam dant ad auctoritates Auguſti. que aſſerunt omnem naturam et ſubſtantiam que deus non eſt eſſe factam a deo: et ꝙ ipſe eſt cauſa omnium que ſunt dicētes eum per naturam et ſubſtantiam non omnem eſſentiam/ vel entitatem vniuerſaliter ſignificare: ſed tantum illas que per ſe ſubſiſtunt: et per ſe agere/ vel pati poſſunt: et proprio nomine ſubſtantie appellantur ſm quos ſubſtantias contra accidentia diſtinguimus non eſt ad intellectum ipſius. Quod etiam patet per auctoritatem ipſius ſuper illud. omnia per ipſum facta ſunt ſuperius allegatam. Per auctoritatem etiam euangelij tactam probatur conſequēs illatum ſupra eſſe falſum. ait enim. omnia per ipſum facta et ſine ipſo factū eſt nihil. id eſt vt exponit Auguſti. in de natura boni. non eſt factum ſine ipſo aliquid. ergo omnis entitas facta eſt facta per ipſum. conſequentia probatur: quia ſi deus non eſt immediata cauſa efficiens actus mali/ vel ſimpliciter non eſt cauſa efficiens eius: et per conſequens non eſt factor omnis entitatis cum actus malus vtiqꝫ ſit entitas aliqua/ vel eſt cauſa mediata tantum: vtpote mouens ipſam voluntatem ad efficiendum ipſum actum malum. Sed hoc dici non poteſt: quia tunc ſequeretur ꝙ deo auctore ſit homo deterior: et ita deus faceret nos facere mala: ſicut dictum eſt in. 26. diſtin. q. prima. ꝙ ipſe facit nos facere bona: quod blaſphemum eſt et impium ſentire. vnde Auguſti. ſuper pſalm. 140. nunquid nam intelligendum/ vel credendum ꝙ deus cor hominum ad facienda peccata conuertat quis hoc dixerit.

¶ Forte diceř ꝙ neutro modo deus eſt factor mali actꝰ: ſed tantūmodo cauſando et conſeruando voluntatem et alias immediatas cauſas ſimplices: ſi plures concurrant que efficiunt malum actum. quicquid enim eſt cauſa cauſe eſt cauſa cauſati.

¶ Sed iſtud ſtare non poteſt: quia hec non ſufficiunt ad hoc ꝙ vere et proprie deus dicatur omnium factor: alioquin poſſet dici ꝙ fructus terre et alia que in mundo naturaliter generantur deus/ nec immediate efficit/ nec eorum cauſas efficere facit: ſed tantūmodo illas fecit ⁊ conſeruat que ex ſe tantum: poſtea huiuſmodi effectus efficiunt. Sed iſtud dictum recitat Auguſti. opinionis fuiſſe quorūdam. 5. ſuper Gen̄. et idem reprobat tanꝗ̄ diuine Cap. 21. ſcripture contrarium que deum dicit iſta facere. ſicut in primo. diſtin. 45. recitatum eſt.

¶ Preterea. Non obſtante ꝙ terra gignat et conſeruet quaſdam herbas: nemo tn̄ dicit terram facere paſſiones in ſenſibus/ aut aliquas alias qualitates que cauſenř ab herbis illis: ſimiliter nec locus naturalis dicitur facere actiones que efficiuntur a locato quod conſeruat: vnde aer nō dicitur cauſare frigiditatem cauſatā in aliquo ab aqua quā continet: ⁊ ita de multis alijs argui poſſet cōtra hmōi reſponſionem. propter qꝺ etiā ptꝫ ꝙ nunꝗ̄ id quod eſt cauſa cauſa eſt etiā cauſa cauſati: niſi ipſum ſit cauſa vt alia cauſa ſit cauſa. i. vt alia cauſa cauſaret: ſiue quod idem eſt: niſi ipſum faciat aliam cauſam cauſare/ ſe ipſaꝫ moueat ad cauſandum: quemadmodum in mouentibus eſſentialiter ordinatis. iuxta doctrinam Philoſophi. 8. T.c.41. phy. ⁊. 2. meta. primum mouet ſcd̄m ⁊ eſt illi cauſa: vt mo t.c.5.⁊.10. ueat aliud. de quibus locis ſumptā puto illam magiſtralem propoſitionem. ¶ Quarto ſic. omne bonum: qꝺ non eſt deus eſt ab efficiente deo: et loquor non tantum de bono moris: ſed etiam nature. igitur omnis actus malus eſt ab efficiente deo. antecedens patet per illud Auguſti. 2. Cap. 39. E de libero arbitrio. tu pietatem. i. fidem incōcuſſam tene ⁊ nullum tibi bonum/ vel ſentienti/ vel intelligenti/ vel quoquo modo cogitanti occurrat: quod non ſit ex deo: ita enim nulla natura occurrit que non ſit ex deo. per hanc vltimam auctoritatis partem patet eum loqui vniuerſaliter etiam de bono nature: qui ſenſus etiam ex ſequentibus confirmatur. Nam ſubdit detracto penitus omnino

Digitized by Google

bono:non quidem non nihil:ſed nihil omnino remanebit.
omne autem bonum eſt ex deo.nulla ergo natura eſt que
non ſit ex deo.hec ipſe.omne igitur non nichil ſm ipſum
eſt bonum:et omne bonum a deo.conſequẽtia patet:tum
quia actus non eſt nihil ſed entitas quedam:et per conſe-
quens quoddã bonum vt iam tactum eſt:frequẽter etiam
dicit Auguſt.ꝙ omne quod eſt inquãtum eſt:eſt bonum:
tamẽ quia quilibet actus voluntatis quãtũcunqꝫ malus
perfectior entitas eſt ⁊ nobilior quolibet accidente corpo-
rali.igitur quilibet eſt quoddã bonum.patet ꝯſequentia:
quoniã multa ſunt accidẽtia corporalia:quorum q̃libet
eſt magnũ bonum:⁊ nullum eſt quod non ſit bonum:ſicut
etiam ex vtilitatibus prouenientibus cognoſci poteſt aſ-
ſumptum autẽ probatur ex eo ꝙ quilibet actus eſt actus
Cap.19. vitalis ⁊ ſpiritualis. ¶ Confirmatur per Aug.9.de trini.
qui ſpeciem rei exiſtentis in anima probat eſſe meliorem
ſpecie corporali extra:cuius eſt ſimilitudo per hoc quod
eſt in meliori natura:vnde ait melior eſt tamẽ imaginatio
corporis in animo q̃ illa ſpecies corporis inquãtum hec
in meliore natura eſt.i.in ſubſtãtia vitali ſicuti eſt anim⁹.
¶ Cõfirmatur iterum:quia ſicut omnis anima humana
quãtumcunqꝫ eſt praua melior eſt ⁊ nobilior ſm naturam
omni corpore:vt idem Auguſt.vult.3.de libero ar.ca.5.et
pluribus ſequentibus.ſic omne accidens anime eſt quo-
cunqꝫ corporis accidente nobilius. ¶ Confirmatur tota
ratio iſta ſimul cum concluſione principali ex argumen-
Cap.34. tatione Augu.in de vera reli.alia ipſe ꝓbat omnia a deo
eſſe facta.ait eñi ſic.ipſum autem quãtũcũqꝫ eſſe bonum
eſt:q͛ ſummũ bonum eſt ſummo eſſe.et ſubdit:qm̃ ſumma
ſpecies ſummũ bonũ eſt.minima ſpecies minimũ bonum
eſt.Omne autem bonum aut deus aut ex deo.igitur ex
deo eſt etiã minima ſpecies.ſane quod de ſpecie dicitur:
hoc etiam de forma dici poteſt.cum igitur actus malus
ſit quoddam bonum:quod ex allegatis etiam probatur.
Tum quia eſt aliquod ens:et Auguſt.ait.ꝙ quãtulũcũqꝫ
eſſe eſt bonum.tum quia eſt aliqua ſpecies.id eſt eſſentia:
quoniam vt ibidem ait.quicquid eſt quãtulũcunqꝫ ſpecie
ſic neceſſe eſt.tum quia eſt quedam forma:et ꝙ de ſpecie
dicitur in propoſito etiam de forma dici poteſt:vt ait.ſe-
quitur neceſſario ſi argumentatio eius valida ſit ꝙ ipſe
malus actus vtiqꝫ ſit ex deo. ¶ Quinto ad idem poteſt
argui ex vna alia conſequentia:quam facit Auguſt.ibi-
dem.dicit ipſe ibi ꝙ illud quod in comparatione perfecto
rum informe dicitur nõ eſt nihil.⁊ ſtatim infert ſic.ac per
hoc id quoqꝫ inquãtum eſt non eſt niſi ex deo.ſimiliter in
propoſito poteſt argui actus malus non eſt nichil.igitur
eſt ex deo.que conſequentia confirmatur etiam ex dicto
Cap.5. eiuſdem.12.de ciui.dei.vbi ait ſic.deus ſumme eſt atqꝫ
ob hoc ab illo facta eſt omnis eſſentia que non ſumme eſt:
quia neqꝫ illi equalis eſſe deberet q̃ de nichilo facta eſſet
neqꝫ vllo modo eſſe poſſet ſi ab illo facta non eſſet.igitur
eſſentia que eſt actus malus cum non ſit ſumma eſſentia
nullo modo eſſe poteſt niſi a deo facta eſſet.Hec etiam vi
Cap.10. detur eſſe intentio Anſel.de caſu diaboli.vbi diſcipulo di-
centi.ꝙ quidem deus rerum naturas omnium faciat:fa-
tendum eſt:ꝙ vero ſingulas actiones peruerſarum volũ-
tatum velut ipſum prauum motum voluntatis quo ipſa
mala voluntas ſe mouet faciat quis concedat:Reſpon-
det.quid mirum ſi dicimus deum facere ſingulas actio-
nes que fiunt mala voluntate cum fateamur eum facere
ſingulas ſubſtantias que fiunt iniuſta voluntate.
¶ Contra iſtam concluſionem poteſt argui primo ſic.ſi
eundem actum malũ facit deus quem facit homo:ſicut
homo peccat faciendo illum:ſic etiam peccat deus:quod
eſt impoſſibile.patet:quia non ob aliud homo ille peccat:
niſi quia facit actum malum.

¶ Secundo ſi deus facit actum malum deus eſt auctor
malorum:cuius oppoſitum dicit Auguſt.in auctoritate
ſupra allegata.ex libro de moribus manicheorum.in pri-
ma ratione facta ad probandum concluſionem et in alijs
locis innumeris.patꝫ conſequentia:quia non eſt aliud eſſe
auctorem mali q̃ facere actum malum.
¶ Tertio.tunc deo auctore fieret homo deterior contra
eundem Auguſt.83.q.probatur cõſequentia:quia cui cau
ſat actum quo homo eſt deterior eo auctore ſit ille dete- Q.5.
rior:ſi vero concluſio ſit vera deus cauſat actum quo ho-
mo eſt deterior.igitur ⁊ cetera.
¶ Quarto.deus vltor mali actus.igitur non eſt actor.
antecedens certum eſt fidem.conſequentia probatur au-
ctoritate Fulgentij.d.ꝙ deus eius rei eſt vltor:cuius eſt
actor.Idem Auguſtin⁹ in libello qui dicitur confutatio
catholica quorũdam falſo ſibi imputatorum.dicit ꝙ ab
auctore nature prorſus alienum eſt quicquid in vnoquo- Cap.1.
qꝫ damnandum eſt.
¶ Quinto.ſi deus eſt partialis cauſa actus mali poſſet
eſſe totalis cauſa actus eiuſdem:ita ꝙ ſolus ipſe cauſaret
actum illum.conſequens hoc falſum eſt:quia tunc poſſet
cauſare actum odiendi deum et mendacium:ac per hoc
mentiri:cuius oppoſitum probatum eſt in primo libro.cõ
ſequentia patet:quia quẽcunqꝫ effectum deus poteſt fa-
cere concurrente cauſa ſecũda:poteſt abſqꝫ illa.alias non
ſibi ipſe ſufficeret ad omnem ſuum effectum:ſed ad ali-
quem cauſandum idigeret adiutorio creature.hoc autẽ
eſt falſum.d.Auguſt.primo de libero ar.ꝙ nullus de deo
optime exiſtimat qui non eum credit nulla adiutum eſſe
natura in cauſando quaſi qui non ſibi ſufficeret.
¶ Sexto.ſi deus facit iſtum actum malum quem etiam
facit iſte homo:deus vult iſtum actum eſſe.igitur vult
iſtum hominem facere iſtum actum malum.et vltra.igi-
tur iſte homo faciendo iſtum actum malum facit illud:
quod deus vult eum facere:et per conſequẽs non peccat:
et ſic ſequitur ex concluſione ꝙ quẽcunqꝫ actum homo fa
ciat nunq̃ peccat.nam ſic poteſt de quolibet argui.
¶ Ad idem arguit quidam doctor ſic.Septimũ ſi deus Pe. Au.
cauſaret actum malum neceſſario cauſaret deformita- reoli.li.1.
tem eius:cuius oppoſitum dicunt ſancti.probatur conſe- d.37.4.
quentia:quia quidam actus ſunt a quibus inſeparabilis
eſt deformitas.verbi gratia.odire deum et multi alij qui
habent conuolutam malitiam:nec poſſunt bene fieri.
¶ Octauo idem ſic.ſi deus coagit voluntati in ſuo actu
aut hoc eſt:quia ſequitur determinationem voluntatis
in illo actu:ſic ꝙ voluntas prius natura ſe determinat:et
ex hoc deus coagit illi:aut econuerſo.deus prius deter-
minat ſe ad agendum:et voluntas noſtra ſequitur deter-
minationem eius:aut veniunt ad actionem iſtam:ex quo
primũ non poteſt dari:quia tunc deus voluntarie coage-
ret ad peccatum:et etiam haberetur propoſitum:quia in
illo non determinate coageret ſibi deus:et ſic nõ eſſet cau
ſa omnis actus poſitiui:nec ſecundum:quia tunc volun-
tas determinaretur a deo ad peccãdum:et ſic non pecca-
ret:quia de ſe non haberet vnde eſſet cauſa peccati:quia
non libera.determinaretur enim ab extrinſeco.nec tertiũ.
Tum quia talis cõcurſus eſſet caſualis.Tum quia deus
voluntarie cogeret ad peccatum.
¶ Nono et eſt ratio eiuſdem.non eſt minoris poteſtatis
volũtas reſpectu actus ſui q̃ agentia naturalia reſpectu
actuum propriorũ:ſed agentia naturalia ſic eliciunt act⁹
ſuos per ſe ꝙ deus nõ cooperatur actiue:niſi per cõſerua
tionem.igitur ⁊c.probatur minor auctoritatibus et rõne.
prima auctoritas eſt Augu.7.de ciui.dei.dicit ſic.deus
adminiſtrat oĩa que creauit vt ipſa ꝓprios exercere et Cap.10.
coagere mot⁹ ſinat.alia eſt Eccleſiaſtici.15.de⁹ ab initio

Digitized by Google

cōſtituit hominem ⁊ reliquit eum in manibus conſilij ſui.
Cō.18. ¶ Alia eſt Cōmenta.12.meta.qui ſarracenos deridet:eo
ꝙ negat res habere proprias operationes.
¶ Ratione etiam ꝓbatur dicta minor:quia non apparet:
quare deus non poſſit ꝯmunicare creature actionem que
non eſt creatio:ſed extractio pfectibilis ad complemētū:
cum illa nō requirat in agente virtutem infinitam. Secū-
do:quia aut in editione forme de materia ſi deus coagit
agenti naturali ambo faciunt idē totaliter:aut deꝰ vnam
partem ⁊ agens naturale aliam.non poteſt dici primum:
q: impoſſibile eſt idem eſſe ſimul a duabus cauſis totali-
bus in eodem genere cauſe.nec ſcdm. Tum quia aliquā-
do forma illa eſt ſimplex carens partibus. Tum quia tūc
ſequitur ꝙ ad partem quā facit agēs naturale deus non
coaget:quod eſt ꝓpoſitum.auctoritates etiā videtur plu
res contra predictā concluſionem.ait enim Auguſt.2.de
Cap.19. lib.ar.motus ille auerſionis quā fatemur eſſe peccatum:
quoniam defectiuus motꝰ eſt.videlicet quo pertineat et
ad deum non pertinere ne dubites. Et reſpondet diſcipu-
lo querenti:vnde eſt motꝰ voluntatis quo auertitur a deo
per quaꝫ reſponſionem patet expreſſe Auguſt. velle ꝙ ille
Cap.10. motus non ſit ex deo. ¶ Item idem in preallegato ſupra
libello qui dicitur confutatio catholica.aut deteſtanda et
abominãda opinio eſt:que deuꝫ cuiuſcꝫ male voluntatis
aut male actionis credit auctorem. Item in de natura bo
ni ante medium libri.cum audimus inquit omnia ex ipſo
et per ipm ⁊ in ipſo:omnes itacꝫ naturas intelligere debe
mus que naturaliter ſunt:necꝫ enim ex ipſo ſunt peccata
que naturam non ſeruāt ſed viciant:que peccata ex volū
tate eſſe peccãtium multis modis ſancta ſcriptura teſta-
tur:et ꝙ nomine peccatorum intelligat malos actus.pa-
tet ex eo ꝙ dicit illa eſſe ex volūtate peccãtium.ſoli enim
actus voluntatis eliciti ⁊ imperati ſunt ex voluntate pec-
cantium.plures etiam alie auctoritates idem ſonant.
¶ Reſpondeo ad primū nego conſequentiam. Ad proba
tionem dico ꝙ non ideo preciſe quis peccat:quia facit
actum malum:vocando actum malum illam entitatem:
que nunc a modernis vocatur actus malus:quod dico
ad excludendam acceptionem huius nominis actus:vt
dicitur de quibuſdam complexe ſignificantibus quomo-
do actus negatur eſſe res proprie.id eſt entitas vt in ſecū-
do articulo dictum eſt. Sed ideo peccat:quia facit illum
male.id eſt contra rectam rationem:et quia illum actum
quem homo contra rectam rationem:et ideo male facit
deus ſm rectam rationem:ac per hoc bene facit:ideo ho-
mo illum faciendo peccat:non deus.iſtud declaratur de
propinquo.nam eundem malum actum quem homo libe
re continuat et conſeruat poſtꝗ factus eſt continuat etiā
et conſeruat deus:⁊ tamen homo ſic continuando peccat
non autem deus. Similiter eundem hominem deus pro-
ducit et format in vtero quem generat etiam homo adul-
terando: et tamen deus non peccat ſed homo. Similiter
ſicut dicit Magiſter.3.ſententiarū.diſtinctione vigeſima
traditio chriſti facta eſt a deo iuda et a iudeis:et tamen
deus non peccauit.illi vero peccauerunt et ita dari poſ-
ſent exempla de multis operibꝰ exterioribus ad que etiaꝫ
diuerſi homines concurrunt: et tamen vnus peccat alio
non peccãte:quia vnus ſm rectam rationem et bene illud
agit.alius vero contra rectam rationem ⁊ male. Dices ꝙ
ſaltem in his que ſunt ſm ſe mala nec poſſunt bene fieri
concedēdum erit ꝙ non fiunt a deo:quia tunc non ſolum
mala:ſed etiam male faceret:et contra rectam rationem:
ſicꝫ peccaret. Dicēdum ꝙ nulla entitas eſt vel eſſe poteſt
que non poſſit bene fieri:licet non a quolibet:ſed ea que
ſm ſe ſunt mala et dicuntur non poſſe bene fieri non ſunt
alique entitates exiſtētes vel poſſibiles exiſtere. Sed ſūt
complexe quedam ſignificabilia:vt in precedentibus di-
cebatur:que etiā proprie peccatum nuncupantur:⁊ talia
nunꝗ etiā fiunt ab eo ſm illū modum loquendi:quo dicū
tur fieri ab hoie.ver.g. inuidere dicitur eſſe malum ſm ſe
et dicitur fieri ab hoie:ad hūc ſenſum.ſ.q: dicimus ꝙ ho-
mo inuideat. deus aūt et ſi actū illū/ ſeu entitatē illā quā
inuidiā noiamus: et qua homo dicitur inuidere cauſet ſi-
mul cum hoie.nō tñ ipſe inuidet:ſicut nec notitia inuiden
tis partialiter cum volūtate hois cauſans inuidiā vilꝫ in-
uidet:ſed aia ipa tñ que illa entitate efficit:ita de alijs:vt
furari mechari ⁊ hmōi eſt dicēdum.nullum eni talū pōt
deus:lꝫ eni oēm entitatem quā agit / vel mouet mendax.
ſimul etiam agat ⁊ moueat deus.ipſe tamen nec furatur/
nec mentitur. Quodlibet eni talium vltra ſimplicem fa-
ctionem/aut motionem talis/ vel talis rei aliqua cōnotat
ex parte eius quod ſic denominatur : que deo non conue-
niunt:ſicut furari vltra ſimplicem trāſlationem rei de lo-
co ad locum cōnotat rem illā non eſſe trāſſerentis. menti-
ri etiam vltra formationem falſe vocis cōnotat eum qui
mentiri dicitur velle per illam falſum ſignificare ⁊ alium
fallere:⁊ q: deus eſto ſimul partialiter rem illā transferat
non trāſſert rem non ſuam:q: oia eius ſunt: et lꝫ illam vo-
cem modo cum mentiēte formet:non intendit per illā fal-
ſum ſignificare/aut fallere quēꝗ:adeo nec ipſe furari/ vel
fur dicitur: necꝫ mendax/ aut mentiri. Dices ꝗuis deus
non inuideat/aut mentiatur:⁊ ſic de alijs:cauſat tū ſm te
inuidiam in anima inuidētis: ⁊ ſic cauſat vocem illā que
mendacium dicitur:ſed talia cauſare videtur eſſe contra
rectā rationē:ſicut inuidere et mentiri.nam talia faciens
quodāmodo/ vel ſaltem iuuat alium ad inuidendū ⁊ mē-
tiendum:quod recta ratio dictat non eſſe faciendū.igitur
deus male agit ⁊ peccat:vt prius inferebatur. Reſpōdeo
ꝙ ſicut deus nō agit cōtra rectā rationem faciēdo hoiem
qui poſſit malum actum facere cum ad eum faciendum
non cogat/ vel inducat. ſic non agit cōtra rectā rationem
ei non ſubtrahendo id ſine quo non poteſt facere malum
actum : nec tñ exercitando/ vel faciendo : vt homo faciat
talem actum. id autem ſine quo non poteſt homo malum
actum facere eſt coefficientia dei:que neceſſaria eſt cuili
bet creature ad ſuos producendos effectus:cum nulla ſe
ſola ad aliquā eſſentiam cauſandā ſufficiat:vt ex auctori
tatibus pluribus ſupra adductis apparet. ¶ Confirma-
tur reſponſio hec:qm certū eſt deum non peccare/nec age
re contra rectā rationē:ex eo ꝙ actū malū partialiter cō-
tinuat ⁊ conſeruat:nec ſic dicit ipſe facere/ vel iuuare ho
minē ad peccandū per cōtinuationem actus mali. ¶ Ad
ſcdm nego ꝯñam accepto conſequente in ſenſu quo negat
a ſanctis. nam cum dicitur ab eis ꝙ deus non eſt auctor
maloꝝ.hoc nomen malū/ vel eſt nomen ſubſtantiuū.⁊ ſtat
pro eo quod eſt per ſe malum/ ſeu malū ſimpliciter. iuxta
diſtinctionem datam de malo in primo articu.quēadmo-
dum ſumitur in auctoritate Aug. de moribus manicheo-
rum:et in pluribus alijs locis. vel eſt nomen adiectiuum:
ſubſtantiuum tñ vt aiunt grāmatici : et tunc ſtat pro his
que denominantur mala. non tñ vniuerſaliter pro oibus.
nam certū eſt ꝙ deus eſt auctor oīm maloꝝ:⁊ ſimiliter ma
lorum angeloꝝ : lꝫ non ſit eius auctor/ vel cauſa ꝙ ipſi ſint
mali. Et ſimiliter cauſa eſt ois eſſentie que denoiatur ma
la : et per ꝯñs ad hunc ſenſum poteſt vere dici ꝙ deus eſt
auctor mali. ſicut bene innuit Aug. reſpondens Iuliano
heretico lib.3.cōtra eum.ſi qd vero ſuperaddis ⁊ dicis rei Cap.10.
male auctor eſſe non poteſt quō id dicis.melius eni nouit
ipſe loqui/ꝗ tu qui per prophetam dicit cauſare ſe mala.
Ecce quod reprobat eum: q: dixit ꝙ rei male deus nō eſt
auctor:⁊ rem ſtricte pro entitate accipit:ſicut patet intuē-
ti queſtioꝰem : vt vertitur inter eos. igitur oppoſitum eſt
dicendum:⁊ ſimiliter ex dicto reprobato apparet mala in
auctoritate ꝓphete denoiatiue ſumi.ergo cū ſic ſumit no

Digitized by Google

men mali a ſanctis:⁊ dicitur deus non eſt auctor malorū: non ſtat nomen mali pro oibus generaliter denominātur mala : ſed ſtat cōtracte pro his malis que ſunt peccata: ſicut ſupra pꝫ per Magiſtrum. nunc aūt actus malus accipiendo hoc nomē actus: vt habet ſignificationem incōplexā .i. entitas illa que dicit᷑ malus actus : q̄uis ſic malus non eſt malū/ nec etiā peccatū : lꝫ homo ipſum faciēs peccet:⁊ ex hoc vlterius ad probationem ꝯñe dicendū eſt ꝙ non eſt idem hec intentionē ſanctoꝝ eſſe auctorē mali ⁊ facere actum malū. vtrum tñ ⁊ in quo ſenſu ſit concedendum/ vel negandū deum eſſe auctorē maloꝝ actuū: ſic accipiendo actū dicetur in reſpōſione ad ſcdam auctoritatē allegatā contra. ¶ Ad tertiū nego ꝯñam. Ad ꝓbationem dico ꝙ non quecūqꝫ cauſat actum ⁊c̄. eo auctore ſit homo deterior loquēdo de cauſare generaliter ſm ꝙ etiā partialis cauſa cauſare dicit᷑. nam ſi plures hoies cōcurrant ad idem opus malū ex quo neuter dicit᷑ altero auctore peccare/ vel deterior fieri. Et ſi vnus principaliter: alter vero inſtrumētaliter/ aut ſcdario : qui principaliter nūq̄ dicit᷑ reliquo auctore peccare. Qñ ergo dicit᷑ quis alio auctore fieri melior / vel deterior dici poteſt ꝙ tunc qñ alius eſt ſibi cauſa vt faciat illud: qd̄ faciēdo eſt melior/ vel peior: ⁊ qꝛ deus cuilibet benefacienti eſt cauſa: vt faciat illud qd̄ bene facit. nam nō ſolū partialiter ꝯcauſat actum bonum hois: ſed etiā mouet voluntatem eius et facit eam facere eundem actū. nulli aūt malefacienti eſt cauſa: vt malefaciat id qd̄ malefacit: lꝫ actum illū concauſet: vt ſupra diſ. 26.q.1. habitū eſt. Idcirco quilibet deo auctore pōt vere dici fieri melior. nullus autem deo auctore deterior. Sed nūquid ad hūc ſenſum poteſt dici vere aliquo modo alio auctore quis ſit deterior. dicendū ꝙ ſicut quis poteſt dici eſſe alteri cauſa vt male faciat: ſic poteſt dici ꝙ eo auctore deterior fiat. nullus aūt poteſt eſſe alteri cauſa īmediata mouēs volūtatem eius ⁊ faciens eam facere actū malum: ſicut deus facit eam facere bonū actū. Et ideo nullus ita alio auctore ſit deterior: quēadmodū deo auctore quis ſit melior. pōt autē quis lꝫ improprie dici alteri cauſa īmediata aliquo modo. verbi.g. inducens/ vel ſuadens ad malefaciēdum. ſicut diabolus homini quē tentat ⁊ in iſto ſenſu pōt quis dici alio auctore fieri deterior. Scd̄o poteſt dici ad argumentū. iuxta expoſitionē Aug. met negando. ſ. eandem ꝯñam. nam quid ſit aliquo auctore fieri deteriorem Aug. ibidem. exponit. d. illo auctore cum dicitur illo volēte dicitur fieri. ergo deteriorē aliquo auctore eſt ſm Aug. fieri deteriorem illo volēte ꝙ iſte deterior fiat: ⁊ qꝛ deus non vult aliquē eſſe deteriorem : q̄uis concauſet actuꝫ malum quo quis eſt deterior: ideo nullus eo auctore ſit deterior. ¶ Ad quartū poteſt dupliciter reſpōderi. Uno modo ꝙ ſi ly actus intecedēte habeat ſignificationem cōplexam antecedens eſt verum: ⁊ ſimiliter ꝯñs in eodē ſenſu. Si aūt habeat ſignificationē ſimplicē añs eſt falſum. non enī deus punit hoiem pro illa entitate quam facit ⁊ quā vocamus actū malum: ſed qꝛ illā male facit: ⁊ qꝛ illā male facere dicitur ⁊ malus actus: vt actus habet ſignificationē cōplexā: ideo in tali ſenſu cōcedēdum eſt ꝙ deus eſt vltor mali actus ⁊ eius non eſt auctor ſicut cōceditur ꝙ eſt vltor peccati ⁊ non actor: ⁊ qꝛ peccatū ⁊ actus ſic ſumptus etiā res aliq̄ dicitur: vt ſupra dictū eſt: ideo eius etiā rei dicitur vltor: cuius non eſt actor. Et ſic dicēdum eſt ad auctoritatem Fulgentij. ¶ Ad auctoritatem Aug. eodē modo. nam nihil eſt in aliquo damnādum: niſi peccatum: ⁊ peccati nō eſt actor deus. Alio modo poteſt dici ſm ꝙ dicit Altiſſiodoreſi. ꝙ ſenſus auctoritatis eſt ꝙ non eiuſdē rei ⁊ ſm idem deus eſt actor ⁊ vltor. Sed eius eſt actor inquātum entitas quedā: eius vero vltor inquātum eſt mala. Eſt autem mala inquātum male ſit: et ideo pro ea punit cū a quo male ſit. prima ſolutio plus placet.

¶ Ad quintum cōcedo ꝙ deus poteſt ſolus actum illum cauſare ⁊ actum odiendi .i. qui eſt odium dei: ⁊ mendaciū etiam poteſt cauſare: non tñ poteſt cauſare actum odiēdi deum: ſed odium dei/ neqꝫ poteſt cauſare mēdacium/ vel mentiri: neqꝫ poteſt cauſare actum malū : quare quēcūqꝫ actum cauſaret ſolus: licet ille nunc ſit odium dei/ vel mēdacium/ aut aliquis actus malus : ſi tñ deus ſolus illum cauſaret ſicut poteſt illum cauſare ſolus non eſſet actus: neqꝫ odium dei/ vel mendacium: ⁊ patet iſta ſolutio ex dictis in prima queſtione diſputata ſuper .42. di. primi lib. ideo eius declarationi non inſiſto. ¶ Ad ſextum cōcedo ꝙ dñs vult iſtum eſſe. nego autem ꝙ velit iſtum hominē facere iſtum actum: ſicut ſm Magiſtrum diſ. vltima primi. tota trinitas voluit paſſionem Chriſti eſſe ⁊ occiſionē: nec tamen voluit ꝙ iudei occiderent Chriſtum. ideo nego conſequentiam illam. ¶ Ad ſeptimū dico ꝙ ſi per deformitatem intelligatur aliqua entitas quecūqꝫ et vbicunqꝫ illa ſit deus coagit illā: nec oppoſitum ſcio dici a ſanctis: nec iſte doctor oſtendit. doctores autem aliqui moderni vtiqꝫ dicūt ꝙ licꝫ act⁹ deformis ſit a deo. deformitas aūt ipſa non eſt a deo. quod dictum poteſt habere bonū intellectum: non quidem concipiēdo ꝙ deformitas ſit aliqua entitas ab actu diſtincta que non cauſetur a deo: ſed intelligendo ꝙ licet actus deformis ſit a deo: nō tamen inquātum eſt deformis eſt a deo. nam non eſt deformis niſi inquātum contra rectam rationem ſit: inquātum autem ſit contra rectam rationem ſit ab homine: non autem a deo: qui nihil agit contra id quod ab eo agendum eſſe iudicat ratio recta. Et huic concordat ꝙ alij recte intelligentes ſignificare intendunt cum aiunt ꝙ deus eſt cauſa actus mali. Sed non vt malus eſt: quoniam ſcilicet ille non eſt a deo: vt eſt malus. neqꝫ etiam vt eſt a deo eſt malus.

¶ Ad octauum dico iuxta modum loquendi arguentis ꝙ deus ſequitur determinationem voluntatis: non ꝙ determinatio voluntatis ſit aliqua entitas diſtincta a voluntate ⁊ actu eius: que primo fiat a voluntate ſicut imaginari videtur argumentum. nec etiā intelligendo ꝙ prius natura voluntas agat actum illum / q̄ꝫ deus : proprie loquendo de priori natura : quoniam tūc ſequeretur ꝙ poſſit illum agere deo non coagente: ſicut patet ex diffinitione prioris ſm naturam . Sed ad hunc ſenſum dico deum ſequi determinationem voluntatis: quoniam ideo deus agit illum actum: quia cum volūtas agit: ⁊ non ideo quia deus agit. ideo voluntas agit: et ideo magis proprie dicitur deus coagere voluntati talem actum cauſandi/ q̄ꝫ voluntas dicatur coagere deo. Et cum arguitur cōtra hoc inferendo ꝙ deus voluntarie coageret ad peccatū: ſi peccatum accipiatur proprie neganda eſt conſequētia: quia actus ille non eſt peccatū. ſi autem improprie ſcilicet pro actu malo. conſequens eſt concedendum. Quod vero vltra additur iam excluſum eſt.

¶ Ad nonum dicendum ꝙ minor eſt falſa ſicut ſufficienter probatum eſt in primo libro diſtin. 45. Ad probationē que eſt per auctoritatem dicendū ꝙ ille auctoritates nullo modo ſunt ad propoſitum : quia non habetur ex eis ꝙ deus non coagat agentibus naturalibus: ſed ſolummodo ꝙ agenda naturalia agunt ſuas actiones: quod ego vtiqꝫ concedo. dico tamen ꝙ cum eis agit et deus.

¶ Ad primā probationem per rationem dico ꝙ illa etiā non probat quod debet probare: quia dato ꝙ deus poſſet cōmunicare creature: vt ſola poſſet in talem actionem nō ſequitur ꝙ cōmunicauerit. vtrum autem poſſet/ vel non. alibi diſcuti poterit. ¶ Ad ſecundam probationem dico ꝙ idem totaliter ſit ab ambobus: ⁊ cum dicitur ꝙ impoſſibile eſt idē eſſe ſimul a duabus cauſis totalibus. dicēdū ꝙ cauſa dupliciter poteſt accipi totalis. vno modo totalis totalitate relata ad cauſam. i. ſufficiēs cauſare effectū

Digitized by Google

abſq; ↄcurſu alteri⁹ cauſe preciſe cauſando ſicut cauſat: et ſic negāda eſt iſta conſequētia: quoniā nec de⁹ nec creatura eſt ſic totalis cauſa act⁹ mali. nunq̄ enim talis actus fieret ſi deus nō cauſaret eum: neq; etiam ſi creatura non cauſaret: ⁊ deus non aliter cauſaret q̄ nunc de facto cauſat concurrēdo cum creatura. alio modo totalis totalitate relata ad effectum. i. totum effectum cauſans: ⁊ ſic eiuſdem poſſunt eſſe plures totales cauſe. eiuſdem enim volitionis ſm̄ totum eſt cauſa notitia: ⁊ etiam voluntas. Multa alia exempla poſſunt dici. ¶ Preterea. Nō minus eſt poſſibile idem ſm̄ totum a duobus produci q̄ idem ſm̄ totum iam ꝓductum a duobus conſeruari. nunc autem idem actus volūtatis ſiue malus conſeruatur immediate a deo etiam ſm̄ hunc doctorē nec eſt dubium: quin etiam ab ipſa volūtate conſeruetur. Et ſic patet ꝙ rationes premiſſe nō ſunt efficaces cōtra concluſionem predictam.

¶ Aduertēdum autem ꝙ omnes equaliter poſſunt fieri ad ꝓbandū ꝙ talis actus nō immediate ↄſeruetur a deo: quod tamen vt predixi omnino eſt falſum: ⁊ in hoc etiam concordat ille doctor cuius ſunt rationes vltime. nam ita poteſt argui ꝙ deus continuando actum malum peccat: ſicut ⁊ homo ſimul eūdem continuās. Itemq; tunc deus eſſet auctor malorum cum conſeruando actum agit ipm̄. ¶ Preterea. Non min⁹ apparere pōt abſurdum ꝙ deus continuet malos actus q̄ producat. ¶ Item ꝙ tunc de auctore fieret homo deterior: cum certum ſit ꝙ homo ex libera continuatione actus mali reddatur deterior. Item conſtat ꝙ deus punit hominem pro libera continuatione actus mali. igitur talis actus non continuabitur a deo. Item ꝙ tunc deus poſſet eſſe totalis conſeruator et vltra vt ibi. Item ſi continuat vult eum eſſe. ⁊ vltra. igitur vult hunc hominē iſtum actum continuare ⁊c̄. Item tunc continuaret deformitatem: quod eque poteſt videri inconueniens ſicut ꝙ ageret. Item querēdum eſſet an in tali continuatione ſequatur determinationem voluntatis ⁊c̄. vt de actione arguitur. Item non minus apparet dicendum ꝙ agentia naturalia continuent actiones proprias q̄ ꝙ eas agāt. ¶ Ad auctoritates vero reſpondeo. ad primā patet reſponſio in reſponſione ad tertiam rationē factam cōtra ſecūdam concluſionem precedētis articuli: quoniā vt ibi dictum eſt: per motum aduerſionis nō intelligit Auguſt. illam entitatem que volitio dicit̄: ſed illud ſignificabile cōplexe: qđ ſignificat̄ cum dicim⁹ voluntatem auerti a deo.

¶ Ad ſecūdum dicēdum ꝙ nomen auctoris quātum ad propoſitū dupliciter accipi poteſt. Uno modo cōmuniter pro agente totali vel particulari: et ſic accipitur cum dicitur ꝙ deus eſt auctor omnium naturarum et omnium que ſunt. Alio modo ſpecialiter pro agente totali vel partiali principali in agendo: ⁊ hoc etiam modo accipit̄: cum dicitur ꝙ deus eſt auctor omniū bonorum motum. id eſt bonarū cogitationum ⁊ volitionum ⁊ operationū. talium enim vel ipſe eſt auctor ⁊ cauſa efficiēs totalis vel partialis principalis mouens aliam partialem cauſam: vtpote voluntatem noſtram ad agendum actus tales ſeu faciēs ipſam ſic agere. ¶ Ad propoſitum cū deus negat̄ auctor male voluntatis vel operationis accipit̄ nomen auctoris ſcđo modo ⁊ non primo modo: quoniā licet talē volitionē cauſet: tñ ſicut totalis eius cauſa: ſed ſicut ꝑtialis: nec tñ in ſic agendo principalis: ita vt moueat volūtatem noſtrā ad agendum et faciat eam facere talem volitionem: aut modo aliquo ſuadeat vel excitet. hoc eniꝫ opinari deteſtāda ⁊ abominăda opinio eſt. ad hunc ſenſum ibidem locutum fuiſſe Auguſt. euidenter pꝫ: ex obiectione cui reſpōdet. nam obijciebatur ſibi euꝫ dicere vel ex eius dictis ſequi ꝙ adulteria ⁊ corruptele virginum ſacrarum: ideo cōtingant quia illas deus ad hoc predeſtinauit vt caderēt. ad hoc ſic reſpondet. deteſtanda ⁊ abominăda opinio eſt que deum cuiuſq; male voluntatis aut male actionis credit auctorem: cuius predeſtinatio nunq̄ extra iuſtitiā eſt. Ex his patet ꝙ vult negare deum quēq̄ predeſtinaſſe ad mala opera: negādo ipſum eſſe taliū auctorem. vbi ſi accipitur auctor ſecūdo modo optime ſequitur intentū: quoniam ad quecūq; et qualiacūq; opera deus quēq̄ predeſtinauit ad ea agenda mouet illum et facit vt faciat illa. dicente Apoſtolo ad Eph. ipſius: ſcilicet dei ſum⁹ factura creati in chriſto Jeſu in operib⁹ bonis que preparauit Cap. 2.
deus. i. predeſtinauit. vt in illis ambulemus. creari enim dicimur per chriſtum in bonis operib⁹: quia facit nos facere illa. nichilominus etiam faciens illa nobiſcum. patet etiam talis intētio Auguſt. ex eo quod ſequitur. ait enim poſt pauca. que etiam iuuant ꝓpoſitum. non ergo caſus vitium nec malignitatem iniquoruꝫ nec cupiditates peccantium. predeſtinatio dei aut excitauit aut ſuaſit aut impulit. negat ergo eum auctorem ſm̄ ꝙ auctor dicitur qui mouet aut ſuadet ⁊c̄. ad agendum. ⁊ patet propoſitum.

¶ Alia auctoritas nō eſt contra: cum loquatur de peccatis que vtiq; non ſunt actus mali: vt nunc de actibus eſt ſermo. dicuntur autem peccata eſſe ex voluntate peccantium: quia peccantes voluntate faciunt illa que ipſos facere eſt peccatum: ⁊ ita etiam intelligende ſunt auctoritates alie ſonantes ꝙ homines faciunt peccata non ꝙ ille entitates que ab eis fiunt ſint peccata: q̄uis et aliquādo facere peccatum pro peccare ponatur. ait ſic. ſenſus facit peccatum. i. peccat: per quod etiam ſaluatur ꝓpoſitum.

¶ Ex dictis patet quomodo ſit reſpondendum ad principalia argu. nam accipiendo peccatum proprie concedenda eſt concluſio pmi argumenti. q̄uis inualido medio cōcludatur. accipiēdo autem peccatum improprie. ſcilicet pro actu malo negādo eſt conſequētia. antecedens etiam non eſt vniuerſaliter verum niſi loquendo de per ſe malo. actus aūt malus nō eſt malū iſto modo accipiēdo malū.

¶ Ad ſecūdum argumētum dicēdum ꝙ q̄uis concluſio quam ſit vera accipiendo proprie peccatū: probatio tamē falſum aſſumit cum ait. ꝙ mala voluntas eſt peccatum. Si autem peccatum accipiatur pro actu malo: tunc dicēdum ꝙ peccati ⁊ mali act⁹ vtiq; eſt aliqua cauſa efficiēs nec putandum eſt Auguſt. vel quēq̄ doctum virum ſenſiſſe oppoſitum: et ideo dicēdum ꝙ Auguſt. non intelligit per malam volūtatem malā volitionem: ſed ipſam animā ſeu vim volitiuam malam: ⁊ loquitur ſpecialiter de pma mala voluntate: ⁊ intelligit ꝙ talis mala volūtas non habuit cauſam efficientem: q2 nulla res fuit que aliquid faciendo faceret illam malam ſed ipā deſiſtēdo a bona volitione in qua facta erat facta eſt mala: et eſt ſimile: ſicut ſi diceretur ꝙ aeris tenebroſi nō eſt aliqua cauſa efficiens: quia nihil facit aerem tenebroſum aliquid in eo faciēdo: ſed ex eo ꝙ lumen deſinit fieri in ipſo ipſe ſit tenebroſus. Et hoc euidenter pꝫ diligenter aſpicienti totum capitulū illud: ⁊ etiā ſequēs: ideo dictū Aug. nō valet ꝓ argu. illo.

¶ Ad argumentum in oppoſitum neganda eſt conſequētia ſi proprie capiatur peccatum.

¶ Ad auctoritatem Auguſt. poteſt dici: ſicut dictum eſt in reſpondendo ad ſecūdam obiectionem contra primum correlarium prime concluſionis. ſecundi arti. queſtionis: ꝙ ibi nomen illud voluntas ponitur in loco infiniti huius velle verbaliter ſtantis: vel ſi ſtet nominaliter pure tunc peccatum accipitur ab eo improprie. ſ. pro actu malo: et ſic accipiendo peccatū vtiq; deus eſt eius cauſa efficiens modo ſupra poſito.

¶ Diſtinctionis. xxxviij. xxxix. xl. et. xli.
Queſtio prima.

Digitized by Google

CIrca diſ.38.⁊ tres ſequẽtes: in quibus magiſter inquirit de bonitate et malitia voluntatum ⁊ intellectionũ:ac quomodo ex eis ſit bonitas ⁊ malitia in exterioribꝫ actionibus iudicãda. Quero vtrum ſm bonitatẽ vel malitiam intentionis operantis ſit bonitas vel malitia in opere eius. arguitur ꝙ ſic.per auctoritatem. Ambro.quam allegat Magiſter in diſ.40.dicentis.affectus tuus nomen operi tuo imponit. Augu.etiam dicit:vt ibidem allegatur.bonum opus intentio facit:et ſimiliter videtur dicendum:ꝙ malũ opus intentio facit. ergo ſm bonitatem vel malitiam affectus ſiue intẽtionis eſt opus quod committitur bonum vel malum.

Ad oppoſitum arguit.ſi ſm bonitatẽ vel malitiam ⁊c̃.ſeqtur ꝙ oĩs actio hominis infidelis ſit malꝰ ⁊ vitioſa.hoc autem non videtur dicendum cum in multis olim clariuſſe plures morales virtutes legamus:⁊ idem adhuc credendũ ſit de multis.conſequentia probatur:quia ſm Auguſt.ſtatim poſt verba ipſius iam recitata intẽtionem fides dirigit.vbi ergo non eſt fides nõ eſt intentio recta.igitur in infidelibus non eſt intentio recta:ac per hoc nec bona:ſed mala tantũ igitur ſi ſm malitiam intentionis eſt malitia exterioris actionis.omnis illorum actio mala erit.

In iſta queſtione erunt duo articuli.in ꝑmo inqrẽt que intentio cenſenda ſit bona ⁊ que mala.in ſecũdo inquiretur de ꝓpoſito.

Quãtum ad primũ premitto ꝙ hoc nomen intentio ad multa eſt equiuocum.in ꝓpoſito tamen accipio ipſum ſm ꝙ ſignificat volitionem finis:et ita accipitur a diſcutientibus preſentem queſtionẽ.finis autem tripliciter poteſt accipi.ſ.cõmuniter.proprie:⁊ magis proprie.communiter accipiendo nomen finis quodlibet volitum ſeu obiectum volitionis dicitur finis.ſic accipit Auguſt.2.de trini.cum ait ꝙ voluntas videndi finem non habet niſi viſionem:ſiue id referat ad aliud:ſiue non referat:⁊ voluntas videndi feneſtram finem habet viſionem feneſtre:⁊ pluries ibidem ſimile dicit. Proprie autẽ dicitur finis non quodcũqꝫ volitum ſed voluntatum:propter quod aliud eſt volitum:ſic accipitur finis quando dicitur ꝙ eſt cuius gratia.hos duos modos diſtiguit Magiſter in iſta diſt.38.cum ait.finis voluntatis eſt vel illud quod volumus per quod impletur ipſa voluntas:vel potius aliud propter quod illud volumus. Magis proprie vero accipiendo finem illud tantum dicitur finis propter quod aliud eſt volitum:⁊ ipſum propter ſe tantum eſt volitum:ſic accipit finem Auic.primo ſufficientie.cum ait. finis verus eſt qui intenditur propter ſe et propter quem cetere res appetũtur:cui etiam concordat Philoſophus ſecũdo metha.d.finis eſt:quod non eſt alius cauſa:ſꝫ alia illius.et Cõmenta.ibi.dicit.ꝙ deſcriptio cauſe finalis eſt vt non ſit proter aliam cauſam:ſic conformiter poteſt accipi intentio cõmuniter:⁊ ſic oĩs volitio eſt intentio ꝓprie et ſic volitio illius propter quod aliud quid eſt volitum dicitur intentio.magis proprie vero volitio eius:quod eſt propter ſe volitum:et aliud propter ipſum intentio appellatur:⁊ hoc tertio modo accipitur in propoſito.

Cap.6.

Cap.15.

T.2.c.8.

¶ Secũdo ꝑmitto ꝙ bonitas ⁊ malitia intentionis:ſicut et bonitas ⁊ malitia electionis ⁊ opationis ſequẽtis attẽditur penes conformitatem et deformitatem ad rectam rationem:vt ſicut tũc dicit̃ opatio bona moralr̃ ſeu recta et ꝟtuoſa qñ id taliter ſit qualiter fiẽdũ eſſe iudicat recta ratio.ꝑ taliter ⁊ qualr̃ cõprehẽdẽdo oẽs circũſtãtias que cõmuniter attẽdũtur in opatione ꝟtuoſa.qñ aũt nõ ſic cõformiter agit̃ recte ratione.operatio dicit̃ vitioſa ⁊ mala moraliter.ſic tunc intentio operantis dicitur bona ⁊ recta quando ipſa eſt conformis recte rationi.i.quando operans id intendit/ ſeu vult vltimate: et propter ſe:quod ratio recta iudicat ſic eſſe volendum. Et tunc eſt praua et non recta quando non ſic recte rationi conformatur intentio eius: et vniuerſaliter ſm quãlibet circũſtantiam debitam ſm iudicium recte rationis. ¶ Contra illud tñ quod aſſumptũ eſt valet ꝙ qñ operatio moralis nõ eſt cõformis recte rationi ſm oẽs circũſtantias requiſitas ad hoc ꝙ ſit virtuoſa ipſa eſt vitioſa et mala moraliter. Eſt op. cuiuſdam reuerendi doctoris moderni qui nuper inter cetera ſua dicta in eius veſperijs poſuit ꝙ actus moralis carẽs aliqua debita circũſtantia : etiam ſi ſit circũſtantia finis: qui inter omnes ſm eum eſt precipua:abſqꝫ tamen poſitione circũſtantie oppoſite ⁊ male de ſui natura/ vel ex intentione facientis non eſt moraliter malus/ nec vitioſus/ nec peccatum:ſed eſt vere bonus moraliter ⁊ virtuoſus: incõplete tñ propter defectum debite circunſtantie. vnde nec ſimpliciter/ nec modificatione determinãte/ vel diminuẽte debet a doctore theologo dici bonus. talis autẽ eſt ſm eum omnis actus moraliter:qui fuit propter talem finem qui non eſt oppoſitus vltimo fini. Sed poteſt concurrere cum eo : etiam finis ſub fine vltimo. Et intelligit vt puto de actu morali qui non eſt ex genere malus. Malus autẽ actus moralis ſm eum is tantum eſt qui cum defectu alicuius bone et debite circunſtantie de ſe/ vel ex intentione facientis habet circunſtantiam malam et oppoſitam.

¶ Sed iſta opinio non cõtinet veritatem. vnde tria volo probare contra poſitionẽ iſtã. Primũ eſt.ꝙ nullus actus moralis carens aliqua circunſtantia debita eſt ſm veritatem virtuoſus/ ſeu quod pro eodem accipio moraliter bonus. Secundum ꝙ quilibet talis eſt vitioſus / ſeu malus moraliter ⁊ peccatum. Tertium ꝙ ad hoc ꝙ actus moralis ſit malus ſufficit carentia circunſtãtie debiti finis/ nec eſt ad hoc opportuna poſitio circunſtantie oppoſite / ſeu finis oppoſiti/ vel mali ad ſenſum in quo loquitur.

¶ Primum ego probo oſtendendo ꝙ oppoſitum implicat contradictionem.et arguo primo ſic. ſi aliquis actus moralis caret circunſtantia aliqua cum qua deberet fieri ipſe non eſt vt eſſe debet. igitur vt dignus vituperatione. d. Aug.3.de lib.arbi.id recte vituperas quod non eſt:vt eſſe debuit:immo vt dicit ſequẽti.c.quicquid recte vituperatur:ideo recte vituperatur:quia non eſt vt eſſe debuit. Si autem aliquis actus eſt vere virtuoſus quicunqꝫ ille ſit non eſt dignus vituperatione:ſed laude potius ⁊ honore: vt patet.4.ethicoꝝ.c.de magnanimitate.igitur ſi aliquis actus carens aliqua debita circunſtantia eſt vere virtuoſus aliquis actus eſt dignus vituperatione et non eſt dignus vituperatione:quod conſequens includit contradictoria. ¶ Preterea.Circunſtantie debite ille communiter dicuntur que requiruntur ad hoc ꝙ actus ſit vere virtuoſus.⁊ ita ego accepi quãdo dixi alias: ꝙ per actũ moraliter bonum ego intelligebam actum moralem conformem recte rationi ſm omnes circunſtantias requiſitas ad hoc ꝙ actus ſit vere virtuoſus : et quia hoc dictum ipſe voluit improbare per iſtam ſuam concluſionem quã poſuit:quaſi illa deſcriptio non conueniat omni actui bono moraliter.patet ꝙ etiam ipſe ſimiliter accipit circunſtantias debitas : et ex hoc ſtatim patet ꝙ ſua propoſitio implicat contradictionem:quia ſi abſqꝫ circunſtantia aliqua actus eſt vere virtuoſus. illa igitur nõ requiritur ad hoc ꝙ ille ſit virtuoſus. Si autem illa ſit circũſtantia debita illa requiritur : vt ille ſit virtuoſus. igitur ſi aliquis actus carens circunſtantia debita eſt virtuoſus vere aliqua circunſtantia requiritur : et non requiritur ad hoc ꝙ ille ſit virtuoſus.

Cap.14.

Cap.15.

Cap.3.

¶ Preterea. Si aliqs actus eſt vere virtuoſ⁹ ipſe eſt cõ
formis recte rõni. ⁊ ſi ſic. igitur non caret aliqua circũſtan
tia ſibi debita. igitur ſi aliquis carẽs circũſtantia debita
eſt vere virtuoſus: ipſe caret et non caret circũſtantia ſibi
debita. eſt ⁊ non eſt vere virtuoſus. ꝯña prima ꝓbatur. di
Cap. 2. cit eñi Philoſophus. 2. ethi. ꝙ cõmune eſt omni virtuti
Cap. 6. ſm rectam rationem operari: ⁊ poſtea diffiniẽs virtutem
ait. quod eſt habitus electiuus in mediate exiſtens quo
ad nos determinata recta ratione: ⁊ vtiqȝ ſap. determina-
Cap. 1. bit. Item lib. 6. inquit. Oꝫ opꝫ medium eligere. medium
aũt eſt: vt recta ratio dicit. Ex his ptꝫ ſm ſententiã Phi-
loſophi ꝙ oĩs actus virtuoſus conformis eſt/ ſeu cõformi
ter ſit ad rationem rectã. cui etiã aliorũ concordat ſenten-
Cap. 11. tia. qui vt Aug. recitat ⁊ approbat. 4. lib. contra Iul. dif-
finientes virtutem dixerunt ꝙ eſt animi habitus nature
modo/ atqȝ rationi conſentaneus. Sed ꝙ iſta cõformitas
ſit neceſſaria ſm oẽs circũſtãtias. ptꝫ ex eo quod. 2. ethi.
Cap. 5. dicit Philoſophus. ꝙ peccare cõtingit multipliciter. di-
rigere autẽ. i. recte agere vno modo. ex hoc ſtatim infert.
ideo hoc quidem facile. ſ. peccare. hoc autem difficile. et
hoc probat. d. facile quidem non contingere ſignũ diffici-
le autem contingere. ex qua ꝓbatione apparet ꝙ qñcũqȝ
non contingitur ſignum. ſ. illud medium quod ſtatuit ra-
tio recta peccatur. hoc autem conuenit quãdocũqȝ defi-
cit actui aliqua debita circunſtantia. ex his cum quibus
illum eſſe fiendũ iudicat ratio recta. ⁊ tunc tñ cõtingitur
ſignum: ⁊ per hoc virtuoſe agitur quãdo nulla deficit de
talibus circũſtantijs: ⁊ ideo difficile ⁊ vno modo tantum:
vt dicit recte agitur. Si autem actus poſſet eſſe vere vir-
tuoſus cum defectu alicuius debite circũſtantie multis
modis cõtingeret recte agere ⁊ faciliter. nam quãdocũqȝ
quis ageret aliquid quod eſt agendum ipſe bene et recte
ageret: eſto ꝙ non ageret vbi vel quando: vel ſicut vel cu-
ius gratia eſt agendum: quod ⁊ iſte doctor cogitur conce
dere: cum concedat ꝙ cum defectu circũſtantie debiti fi-
nis quam omniũ dicit eſſe precipuã cõuenit recte agere.
multo eñi magis ſequitur cuiuſlibet alterius defectu. im
mo iuxta dictum ſuũ quo dicit actũ carentem debita cir-
cũſtantia finis eſſe virtuoſum vere: lꝫ non perfecte/ vel ple
ne. dicendum erit ꝙ ſi quis agat id quod vere eſt agendũ:
et tñ nulla circũſtãtia debita inſit actui tali adhuc actus
ille erit vere virtuoſus. lꝫ non plene: ⁊ ille tñ dicẽdus erit
agere vitioſe: qui agit: qđ non eſt agẽdum. ac per hoc non
ex circũſtantijs actuũ ſi preciſe ex actibus ipſis ⁊ officijs
erit ſumenda diſtinctio virtutum ⁊ vitioꝝ ſicut opinaba-
tur Iulia. pelagiſta. hoc aũt eſt contra doctrinã ſanctorũ
Cap. 3. et philoſophorũ cõmuniter. vnde Aug. lib. 4. contra Iul.
predictum noueris inquit non officijs: ſed finibus a vitijs
diſcernendas eſſe virtutes. officium eſt aũt quod facien-
dum eſt. finis vero propter qđ faciendum eſt. Cum itaqȝ
facit homo aliquid vbi peccare non videtur ſi non ꝓpter
hoc facit ꝓpter quod facere debet peccare conuincitur.
Item paulo poſt. quicquid boni fit ab homine ⁊ non pro-
pter hoc fit ꝓpter quod fieri debere vera ſapientia preci-
pit: ⁊ ſi officio videatur bonum ipſo non recto fine pecca-
tum eſt. Ex quibus ptꝫ ſm Aug. ꝙ etiam ſola carẽtia cir-
cũſtantie debiti finis impedit actũ eſſe virtuoſum: et red-
dit eum vitioſum: etiam ſic ꝙ facit illum eſſe peccatum.
Item Seneca epiſtola. 95. ad Lucillum. Preſtabunt in-
quit tibi fortaſſe precepta: vt quod oportet facias et non
preſtabunt quẽadmodum oportet. Et ſi hoc non preſtant
ad virtutem non perducũt. faciet quod oportet monitus
concedo: ſed illud parum eſt: quoniam quidem non in fa-
cto laus eſt: ſed in eo quẽadmodum fiat. Oꝫ etiam ſit con-
tra Philoſophum. patet clare ex eo quod iam allegatuꝫ
Cap. 9. eſt: ſed adhuc clarius tradit. 3. ethicorum. vbi aſtruit ꝙ
circa materiam fortitudinis ex cuiuſlibet circunſtantie

ſm ſe defectu peccatur. vnde ait. ſic autem peccatoꝝ hoc
quidem quod non oportet. hoc autem quod non vt opor-
tet. hoc vero: quoniam non quando/ vel aliquid talium.
Quomodo poſſet expreſſius loqui propoſitum. et ſtatim
oſtendens quis agit recte. ait. ꝙ quidem igitur que opor-
tet ⁊ cuius gratia ſuſtinet ⁊ timet: ⁊ vt oportet: ⁊ quando.
ſimiliter aũt ⁊ audet fortis. ſubaudi eſt. vbi etiã apte do-
cet ꝙ ad actum virtutis fortitudinis requirũtur ſimul et
copulatiue omnes circunſtantie debite. ⁊ idem iudicium
eſt de actibus oĩm virtutum generaliter. Ex his indubi-
tanter concluditur ꝙ nullus actus carens aliqua debita
circũſtantia. ⁊ multofortius ſi illa ſit circunſtantia debiti
finis cũ ipſa ſit de potioribus dicẽte Philoſopho. 3. ethi. Cap. 3.
ꝙ principaliſſime circũſtantie ſunt cuius gratia agitur ⁊
quid eſt quod geritur. Et ſm hunc doctorẽ met ac ſanctũ
Thomam ibidem quẽ ipſe in oĩbus ſequi velle ſe mõſtrat
ad hoc finis circũſtantia omniũ generaliter principaliſſi-
ma eſt. nullus inqȝ talis actus eſt virtuoſus. et hoc dico
vniuoce loquẽdo de virtute ſm ꝙ ſancti ⁊ Philoſophi lo
cuti ſunt/ nec pro libito vocabulum virtutis ad quodlibet
applicando ⁊ irrationabiliter abutẽdo. ¶ Forte dicetur
ꝙ predicta vera ſunt de actu virtuoſo et moraliter bono
plene et complete: ſed non de actu bono ⁊ virtuoſo incom
plete tamen et non plene. talis autem eſt actus carens cir
cunſtantia debiti finis de quo agitur. ¶ Contra. aut ta-
lem actum dicis eſſe incomplete virtuoſum/ vel morali-
ter bonum: quia ſi ſibi deficit aliquid pertinens ad ratio-
nem virtutis propter quem defectum ipſe non pertingit
ad ſpeciem virtutis: et tunc affirmãdo ipſum eſſe virtuo-
ſum: immo et vere virtuoſum: ſicut iſte doctor affirmat et
addendo iſtam dictionem diſtrahentem incomplete: in
ſenſu premiſſo aperte includis contradictoria: ſicut ſi af-
firmares de aliquo ꝙ eſt homo mortuus/ vel homo incõ-
pletus. i. cui deficit anima/ vel aliquid aliud pertinẽs ad
ſpecificam hominis rationem/ aut dicis eum bonum in-
complete: quia ſcilicet licet ſit bonus non tamen eſt opti-
mus in ſpecie illa: ſicut ſi albedo remiſſa diceretur incom
pleta: quia non intenſiſſima/ neqȝ ſumma: et tunc dicendo
ꝙ talis actus caret circunſtantia debiti finis: ⁊ tamen eſt
vere virtuoſus etiam dicis contradictoria: quia vt proba
tum eſt ſine talibus circunſtantijs non ſaluatur ratio vir-
tutis in actu/ nec actu eius carente verificatur diffinitio
virtutis. ¶ Preterea. ſm hoc quid ꝓhibet talem actum
abſolute et ſine modificatione diminuente dicendum eſſe
bonum: ſicut abſolute: ⁊ ſimpliciter quod eſt remiſſe albũ
dicimus eſſe album. tu autem non concedis illum ſimpli-
citer dici poſſe bonum: ſed cum determinatione tantum-
modo. ¶ Ex hoc autem ſequitur ſecundum. videlicet ꝙ
quilibet talis actus eſt moraliter malus et peccatũ. Ma-
lus inquã quia caret bono ſibi debito. videlicet circũſtan
tia debita ſibi: vt ſit bonus et conformitate ad rectam ra-
tionem. malitia autem non eſt niſi carentia boni debiti
ſm doctrinam ſanctorum: vt ſupra. diſtin. 34. oſtẽſum eſt.
Item cum bonitas et malitia priuatiue opponantur cir-
ca ſubiectum debitum quale non eſt dubium eſſe actum
moralem neceſſario ſequitur: non eſt bonum. igitur eſt
malum. cum talis oppoſitionis non ſit medium in ſubie-
cto apto nato. Et quia in propoſito non eſt aliud eſſe bo-
num/ ꝙ̃ eſſe virtuoſum: nec aliud eſſe malum/ ꝙ̃ eſſe vi-
tioſum. patet ex his ꝙ quilibet talis actus eſt vitioſus.
Oꝫ etiam quilibet ſit peccatum probatur ex eo ꝙ qui-
libet talis actus eſt voluntarius et difformis recte ra-
tioni propter carentiam debite circunſtantie. Pecca-
tum autem non eſt aliud/ ꝙ̃ voluntarie agere contra re-
ctam rationem: vt in preallegata diſtin. oſtenſum eſt. hoc
idem patet ex auctoritatibus Philoſophi ⁊ Auguſt. iam
allegatis: in quibus quemlibet talem actum dicunt eſſe

Digitized by Google

peccatū. Nec pōt gloſari ſicut iſte doctor inuebat in gene
rali. d. ꝙ vbi tales actus dicūtur ab Auguſt. peccata non
proprie loquitur de peccato: ſed improprie accipiendo. ſ.
peccatum nō pro culpa: ſed ꝓ actu minus bono: qui licet
non abſolute et ꝓprie: comparatiue tamē reſpectu ꝑfecte
boni dicit: peccatum: licet improprie: ſicut veſtis alba in
comparatione ad niuem dicit nigra. hoc inquā dici non
poteſt ſm intentionem Auguſt. nā certum eſt ꝙ pro nullo
actu vere bono etiā ſiue ſit ſumme bon⁹ ſiue minus bonus
quodā alio bono reſpectu cui⁹ poſſit īproprie dici malus
hō eſt a deo puniēdus: quoniā nulli tali pena iuſte debet.
alias multis actibus meritorijs ꝛ bene remunerabilibus
deberet pena: quod nō eſt dicendum. Solis ergo illis qui
dicunt peccata et culpabiles ſunt debet pena: ſed actib⁹
quos Auguſt. dicit eſſe peccata ex eo ꝙ non fiunt propter
finem debitū iuſte ſm eum debetur pena. nā dicit pro eis
hoīes eſſe in futuro a deo puniēdos. igitur ſm eum tales
ſunt vere peccata ꝓprie loquēdo de peccato. aſſumptum
Cap. 5. declaratur. nā conſequēter reſpōdens argu. Juliani ꝓbā
tis Gentiles habuiſſe veras ꝟtutes pro eo ꝙ iuxta ꝟbum
Apoſtoli naturaliter ea que legis ſunt facerent: inter cete
ra reſpondet ꝙ eſto ꝙ illud verbum Apoſtoli acciperetur
tanꝗ̄ de Gentilib⁹ credētib⁹: dictū tamen ex eo nō cōuin
citur ꝙ habuerint veras ꝟtutes: quoniā etiā faciēdo que
legis ſunt peccabāt: eo ꝙ non ꝓpter finem debitum facie
bant: vnde ait. hoc tamē peccātes ꝙ hoīes ſine fide nō ad
eum finem iſta opera retulerūt ad quē referre debuerūt.
et nullo interpoſito addit. minus eni Fabricius ꝗ̄ Catili
na punietur: nec qꝛ iſte bonus: ſed quia iſte minus malus
et minus impius ꝗ̄ Catilina. Fabricius nō veras ꝟtutes
habendo: ſed a veris virtutibus non plurimū deuiando.
Fabriciū hic ponit pro his qui opera legis faciebāt. Cati
lenā vero pro his qui agebāt contraria legi. et patet clare
propoſitū. patꝫ etiam ꝙ actus facti ſine circunſtātia debi
ti finis nō ſunt dicendi: vt iſte doctor dicit: virtuoſi aut bo
ni licet min⁹: ſed peccata ꝛ mali: licet min⁹ ſint mali. vnde
et Fabricium et Catilinā dicit malos ꝛ puniēdos: et Fa
bricium negat bonū: ſed eum dicit minus malū. reliquum
autem magis malum neutrum tamen habuiſſe veras vir
tutes: ſed alterum minus a veris virtutibus deuiaſſe.
¶ Ex his ſequitur tertiū quod ꝓponebatur probādum
contra iſtā opinionem. ſ. ꝙ ad hoc ꝙ actus ſit malus mora
liter ſufficit carētia circūſtātie debiti finis: nec reperitur
poſitio finis oppoſiti ad ſenſum: in quo loquitur. ꝓbatum
enim eſt ꝙ quacūqꝫ circunſtātia debita actus careat ipſe
eſt malus. Auguſt. etiā in premiſſis ad malitiā actus infe
rendam ꝓ antecedēte ꝛ cauſa aſſumit ſolam negationem
ſeu carentiam debiti finis: que ꝓbatio nulla eſſet niſi talis
negatio ſufficeret ad hoc ꝙ act⁹ ſit malus. ¶ Inſup tamē
probo hoc euidenter rōne. nam ſi detur oppoſitum ſeqtur
ꝙ quicunqꝫ agat aliquod bonū ex genere vel officio. i. ali
quid quod eſt agendum: ꝛ hoc agat ꝓpter bonum nomen
ſeu famā habēdā in populo: vel ꝓpter honorem aut diui
tias vltimate fingēdo inceſſum ſue intētionis: nec vlteri⁹
illa referendo in aliū aliquem finem nec actu nec habitu
virtuoſe agit ꝛ non male neqꝫ culpabiliter. ſed hoc eſt cer
tiſſime oppoſitum ꝯmuni doctrine ſanctoꝝ: vt clarum eſt:
et non ſolū doctrine eorum: ſed etiā et philoſophorū. vnde
Cap. 10. Ariſto. expreſſe. 3. ethi. determinat ꝙ ciues qui ꝓpter ho
noris adeptionem vel fugā opprobrij ſuſtinēt pericula in
defenſione ciuitatis: nō ſunt vere fortes: ꝗ̄uis magis ſimi
lentur ꝗ̄ hi qui propter alios fines minus bonos ſimiliter
Cap. 2. agunt: quorum plura genera diſtinguit ibidem. Item. 4.
ethi. dicit ꝙ liberalis nō honorat. i. amat diuitias propter
ipſas diuitias: ſed gratia dationis. et pauloante dicit ꝙ
ipſe dabit vbi bonū ſuper, quo ait Euſtra. ꝙ qui gratia ho
noris vel glorie vel venatione maioris lucri dat nō eſt libe

ralis. Seneca quoqꝫ. 95. epiſtola ad Lucillum exprobrat
tales aliquid quod agendum eſt agunt ꝓpter diuitias. d.
Amico aliquis ergo aſſidet prauitus: at hoc hereditatis
cauſa facit. Si vultur eſt cadauer expectat: ſed ꝯſequētia
eſt euidens nam nullum talium eſt oppoſitum ꝑmo fini:
quinimo quilibet eſt quoddā bonum: quod poteſt realiter
appeti et eſſe finem ſub vero fine et debito: vt certum eſt.
vnde ad agendum pro bona fama. licet non vltimate ſcri
ptura monet. d. eccleſiaſtici. 41. Curam habe de bono no
mine. imo ſm Auguſtinū in epiſtola ad Albinū. prelatus
propter eos quibus in exemplū eſſe debet etiam corpora
lis vite bonam famā preponere debet. honores etiam poſ
ſunt rationaliter appeti a maioribus: quib⁹ oportet alios
eſſe ſubiectos: ꝛ ſm Ariſto. Magnanim⁹ in magnis ꝛ ſtu
dioſis honorib⁹ moderate delectatur. ꝛ dicit ꝙ honor eſt
maximū bonorum exteriorum: ꝙ etiam diuitie nō ſint ma
le ſed bone. Idem ponit. 4. ethi. ꝛ circa ipſas dicit eſſe vir Cap. 1.
tutem liberalitatis: ſm theologos etiam hoc nō habet du
bium. alias nullus eas poſſet licite poſſidere. qđ eſt erro
neum vergēs in vnum errorū damnatoꝝ cōtra Pelagiū.
¶ Forte diceretur ꝙ taliter agentes male agūt: qꝛ agunt
propter malum finem: ſcilicet propter inanem gloriam
vel ambitionem vel auaritiam. que omnia ſunt mala: ſed
iſtud nō valet. quia licet is qui ex actu ſuo vltimate que
rit famā peccet peccato quod dicitur inanis gloria. non
tamen illud finaliter intendit. ſed famā ipſam que non eſt
inanis gloria. ſic loquēdo de inani gloria: que dicitur pec
catum: ꝛ magis proprie diceretur amor glorie inanis ſeu
vane propter ſeipſa. ſed eſt obiectum eius. licet alio ſenſu
poſſit dici inanis gloria. qꝛ: ſcilicet inſtabilis et trāſitoria.
Qui etiam querit honorem nō habet pro fine ambitionē.
ſed potius talis appetitus ambito eſt. nec qui querit diui
tias habet pro fine auaritiam. ſed eius queſtus vel deſide
rium eſt auaritia. vnde in nullo caſu predictorum poteſt
aſſignari circunſtantia alicuius mali finis: ad ſenſum in
quo iſte doctor loquitur de malo fine: ſcilicet qui oppoſi
tus eſt ꝑmo fini. nec poſſibilis rationabiliter queri ꝓpter
illum: ita vt ſit finis ſub vero fine. poteſt tamen bene dici
ꝙ ibi eſt circunſtātia mali finis. ad hunc: ſcilicet ſenſum:
quia illud per ſe finaliter requiritur ꝙ deberet non ꝓpter
ſe: ſed ꝓpter aliud queri. ꝛ ideo precriſe dicitur malus: qa
non in aliū ſicut debet ordinari ordinatur. vnde hoc ſolo
poſito ꝙ ordinaretur in deum: et ꝓpter illum quereretur
ille actus nō eſſet malus nec malum finem diceretur ha
bere. Sed hoc confirmat ꝓpoſitum. quia ſm hoc omnis
actus nō relatus vltimate in debitum finem quēcunqꝫ fi
nem habeat erit cum circunſtantia mali finis. ac per hoc
malus ꝛ non virtuoſus. patet itaqꝫ bene dictū eſſe ꝙ ope
ratio tunc tantum eſt virtuoſa ſeu moraliter bona quādo
eſt cōformis recte rationi ſm oēs debitas circunſtātias:
et omnis moralis oꝑatio non ſic conformis itaqꝫ mala eſt
et vitioſa. Et ſic ſuo modo dicēdum eſt de ipſa intentione.
¶ His autē premiſſis pono cōcluſiones. Prima eſt ꝙ ea
ſola intentio eſt recta ſeu moraliter bona qua intenditur
ſeu ꝓpter ſe diligitur quod eſt ꝓpter ſe diligendū ſiue vo
lendum. vtor enim nūc vocabulo dilectionis generaliter
ſm ꝙ omnis volitio dicit dilectio. quelibet autē qua vel
diligitur quod eſt nō diligēdum: vel quod eſt nō ꝓpter ſe
diligēdum eſt mala. patet hoc. qꝛ quelibet talis eſt defor
mis ꝛ deuians a recta ratione. nā recta ratio quod eſt non
diligēdum dicit eſſe nō diligēdum. ꝛ quod eſt diligēdum
nō tamē ꝓpter ſe: ſed ꝓpter aliud dicit eſſe non ꝓpter ſe:
ſed propter aliud diligēdum. alias ipſa non eſſet recta ſed
errans. Cum ergo omni intentione aliquid propter ſe dili
gatur: vt patet ex diſcretione nominis ꝑmiſſa: omnis intē
tio qua diligit aliquid nō propter ſe diligendū eſt diſcor
dans a recta ratione. ac per hoc mala et vitioſa.

Digitized by Google

¶ Secūda cōcluſio eſt.ꝙ oīs intētio operātis qua aliqd aliud a deo intendit᷑.i.ꝓpter ſe nō ꝓpter aliud diligit᷑ eſt mala ⁊ vitioſa.probatur ſic.Omne diligibile aliud a deo eſt nō ꝓpter ſe diligēdū.igit᷑ oīs intētio operātis qua aliquid aliud a deo itelligit᷑ eſt mala.ꝯñtia ptȝ.q2 ſi omne diligibile aliud a deo eſt nō ꝓpter ſe diligendū:ſiue ipm̄ ſit diligendū ſiue ſit nō diligēdū:qualia ſunt multa diligibilia.nō enim omne diligibile eſt diligēdū oī intētione qua aliqd aliud a deo itēdit᷑: diligit᷑ ꝓpter ſe aliqd nō ꝓpter ſe diligēdū.igit᷑ oīs intētio talis eſt mala. ⁊ ptȝ ꝯñtia hec ex ꝯcluſione pͥma.añs ꝓbat᷑ ſic.nullum diligibile aliud a deo eſt ſumme diligēdū.igit᷑ omne diligibile aliud a deo eſt nō ꝓpter ſe diligēdū. añs ptȝ.q2 quocūqȝ alio diligibili deus eſt amplius diligendus ſm̄ cōem doctrinā ſctōꝝ atqȝ catholicā. Sed ꝯñtiā ꝓbo.ſi enim aliquod diligibile aliud a deo nō eſt nō ꝓpter ſe diligēdum.igit᷑ aliqd nō ſumme diligēdū rōnabiliter poterit diligi ꝓpter ſe: qđ ſi verū ſit.hoc eſt vnū de his diligētib⁹ q̄ ſunt ſm̄ ſe bona diligibilia.⁊ ideo preciſe.q2 ipſa ſunt talia.igit᷑ ⁊ quo[illegible] taliū rōnabiliter pōt homo diligere ꝓpter ſe.igit᷑ ⁊ aliqd aliud pōt homo rōnabiliter diligere ꝓpter illud vltimate.Ex quo ſequit᷑ ꝙ homo poterit rationabiliter agere aliquid ⁊ velle ꝓpter famā vel honorē ſuū vel diuitias vltimate nec peccabit ſic agendo ⁊ volēdo.hoc aūt ꝯſtat eſſe tā cōtra doctrinā theologicā:q̄ȝ etiā phyſicā.vt ſupra dictū eſt. ¶ Dices forte:ꝙ vtiqȝ aliqđ eoꝝ q̄ ſunt ſm̄ ſe bona ⁊ diligēda.nec tñ pōt ſumme rōnabiliter diligi ꝓpter ſe et aliqd aliud etiā ꝓpter ipm̄ vltimate.ſȝ nō quodlibet taliū pōt rōnabiliter ſic diligi:ſed illud tm̄ qđ ex eis pſtātius eſt ⁊ ceteris magis diligēdū.vbi grā.act⁹ virtuoſus ſeu opatio ꝟtuoſa.et ſic ꝯcederent morales Philoſophi. ¶ Contra. pͥmo ſi aliq̄ taliū nō poſſunt rōnabiliter diligi ꝓpter ſe:ſed ſolū illud qđ eſt melius ⁊ magis diligēdū. hoc ideo p̄ciſe eſt vt videt᷑:q2 ipſa ſunt min⁹ diligēda q̄ȝ illud. nā ſi eēnt eq̄ diligēda nō magis eēnt diligēda ꝓpter illud q̄ȝ ecōuerſo.igit᷑ cū qđlibet diligēdū:non tñ ſumme min⁹ ſit diligēdū eo ꝙ ſumme diligendū eſt.ſequit᷑ ꝙ nullū nō ſumme diligēdū poteſt rōnabiliter diligi ꝓpter ſe. ¶ Confirmat᷑. q2 ſi aliqđ diligēdum nō obſtāte ꝙ aliquo alio ſit min⁹ diligēdū:pōt rōnabiliter diligi ꝓpter ſe.non apparet quin aliqđ aliud diligēdū:q̄ȝuis min⁹ diligendū ſit q̄ȝ ipm̄ rōnabiliter poſſit diligi ꝓpter ſe.vbi grā.ſi non obſtāte ꝙ.b.diligēdū ſit min⁹ diligēdū q̄ȝ.a.ipm̄ rōnabiliter pōt diligi ꝓpter ſe:⁊.c.diligēdū non obſtāte ꝙ ſit minus diligēdū q̄ȝ.b.adhuc pōt rōnabiliter diligi ꝓpter ſe. ⁊ ita dicēdū erit de.d.⁊ vniuerſaliter de quolibet diligendo:⁊ ideo ſi quis concedat opationē virtuoſam aut aliud quodcūqȝ nō ſumme diligēdum poſſe rōnabiliter diligi ꝓpter ſe nūq̄ȝ poterit rōnabiliter negare ꝙ fama bona et honoꝛ poſſint rōnabiliter diligi ꝓpter ſe: q̄ȝuis tñ poſſint rōnabiliter eque diligi cū opatiōe ꝟtuoſa: ſicut ſȝ opatio ꝟtuoſa nō poſſit rōnabiliter ab eq̄ diligi ipi ſummo diligēdo.concedit᷑ tñ a ſic dicente ꝙ ipſa pōt rōnabiliter diligi ꝓpter ſe. ¶ Confirmat᷑.q2 ꝯſtat ꝙ nō oēs opatiōes virtuoſe ſunt eq̄ diligēde.ſicut nec eq̄ pfecte:ſed aliqua inter ipas eſt ſm̄ ſuā ſpeciē pfectioꝛ.ſ.btifica.vel igit᷑ alie poſſunt rōnabiliter diligi ꝓpter ſe nō obſtāte ꝙ ſint min⁹ diligēde.⁊ tūc pari rōne alia diligēda q̄ ſunt minus bona ⁊ min⁹ diligēda opatiōib⁹ virtuoſis:etiā hoc nō obſtāte poterūt rōnabiliter diligi ꝓpter ſe vel ipſe nō poſſunt rōnabiliter ꝓpter ſe diligi:ſed tm̄ ꝓpter btificā. et hoc q2 ſunt minus diligēde.⁊ tūc eadē rōne nec beatifica pōt rōnabiliter ꝓpter ſe diligi cū ipa ſit min⁹ diligēda eo ꝙ eſt ſumme diligēdū.ſ.ipo deo. vnde apparet ꝙ vt aliqđ diligēdū non poſſit rōnabiliter ꝓpter ſe diligi nulla cā videt᷑ poſſe reddi p̄ter hāc.q2 nō eſt ſumme diligēdū.igit᷑ nullum nō ſumme diligendum poteſt rationabiliter diligi ꝓpter ſe.

¶ Secūdo.contra hoc tēdit directe auctas Aug.lib.19. Cap.25.
de ciui.dei.d.ſȝ a quibuſdā tūc vere atqȝ honeſte putent᷑ eē ꝟtutes cū referunt᷑ ad ſeipas nec ꝓpter aliud expetūtur.⁊ tūc inflate ac ſupbe ſunt.⁊ ideo nō virtutes:ſed vitia iudicāda ſunt. Quis aūt dubitet ꝙ ſi habitus vel actus q̄ virtuoſi putant᷑ ſunt vere vitioſi ſi nō referunt᷑ in aliud. vitioſum etiā ſit tales actus ꝓpter ſe diligere nō in aliud referēdo. ¶ Secūdo.ad cōcluſionē arguo ſic.Omne diligēdū aliud a deo eſt diligendū finaliter ꝓpter deū.igit᷑ oīs intētio q̄ aliqđ diligibile aliud a deo diligit᷑ ꝓpter ſe eſt vitioſa. añs ꝓbat᷑.q2 homo et q̄libet rōnalis creatura debet vt ipſa ſit recte oꝛdinata ⁊ perfecte diſpoſita actus ſuos oēs ad vnū finē vltimate oꝛdinare quē ꝯſtat nō poſſe eſſe aliū q̄ȝ illud qđ eſt optimū ⁊ ſumme diligēdū:id autē nō niſi deus eſt.Hoc etiā ptȝ p Aug.in de moribus ec- Cap.15.
cleſiaſticis.ex p̄cedētib⁹ concludentē ſic.non arbitroꝛ cū de morib⁹ ⁊ vita ſit q̄ſtio amplius eſſe q̄rēdū qđ hominis ſit ſummū bonū quo referēda ſunt oīa.id enim eſſe patuit et rōne quātū valuim⁹ et ea q̄ nr̄e rōni antecellit auctoritate diuia nihil aliud q̄ȝ ipm̄ deū. In pͥmo etiā de doctrina Chriſtiana.capl'is.27.⁊.37.et etiam.83.q.q.30.vult ꝙ ceteris a deo vtēdū eſt in deū: qđ ſatis declaratum eſt in lib.1.diſt.1.q.3.ꝯñtia ptȝ.q2 cū intētione q̄ aliud a deo diligit᷑ ꝓpter ſe vel diligit᷑ aliqd qđ eſt nō diligēdū. ⁊ ſic nō eſt dubiū ipſam eſſe vitioſam: vel diligit᷑ aliqd qđ diligēdū eſt ꝓpter aliud: et tñ non diligit᷑ ꝓpter illud.ac p hoc caret circūſtātia finis debiti:ex quo etiā ipa concluditur eſſe vitioſa . ¶ Tertio.probat᷑ iſta concluſio auctoritate Aug.9.de tri.d.Non ꝙ non ſit amāda creatura: ſed ſi ad Cap.8.
creatorem refert᷑ ille amoꝛ non iā cupiditas:ſed charitas erit.tūc eñ eſt cupiditas cū ꝓpter ſe amat᷑ creatura : tūc enim vtentē adiuuat:ſed coꝛrumpit fruentem.non eſt dubiū autem ꝙ talis cupiditas fruentem coꝛrūpens eſt vitioſa. Qz vero ꝓpter ſe hoc accipiat non ꝓpter aliud apparet p illud. Sed ſi ad creatorem deferat᷑ ⁊c. ¶ Tertia ꝯcluſio eſt.ꝙ nulla eſt cuiuſq̄ȝ operātis recta intentio niſi dei ꝓpter ſe dilectio.hoc ptȝ ia ex dictis.nā oīno intētio eſt dilectio alicuius ꝓpter ſe.⁊ ſi ſit alicuius ꝙ nō ſit de⁹ ipſa eſt vitioſa:vt ptȝ ex cōcluſione p̄cedēte.igit᷑ ſi non eſt vitioſa:ſed recta ipſa eſt dilectio dei propter ſe.

Nunc ad q̄ſitū pono duas cōcluſiones. Prima eſt. ꝙ nō ſemp ſm̄ bonitatem intētionis eſt bonitas electionis aut bonitas opationis exterioꝛis:quinimo aliq̄ñ eſt intentio bona et tā electio concomitās q̄ȝ opatio exterioꝛ ſequēs praue ſunt.probat᷑ ſic.contingit aliquem bona intentione eligere et opari aliq̄ que ſm̄ rectā rōnem debet reſpuere et vitare. igit᷑ non ſemp bonitatē intentionis ꝯcomitat᷑ bonitas electionis vel opatiōis exterioꝛis. ꝯñtia eſt clara.q2 in tali caſu agit ille et eligit ꝯtra rectā rōnem.ac p hoc tā electio eius q̄ȝ actio male ſunt añs ptȝ de eo q̄ ꝓ ſalute ꝓximi innocentis quē ꝓpter deū diligit exhibet falſum teſtimoniū ac iniq̄ criminantē vel iniuſte ꝓſequētē illū īterficit nō īteruenīēte legitime auctoritatis poteſtate.⁊ de eo q̄ ꝓpter deum volēs idigēti ꝓximo ſubuenire furtū cōmittit . et multa alia poſſent in exēplū adduci ſimilia:q̄ nōnūq̄ȝ ꝯtingūt. cōſtat aūt ꝙ ſemp exhibēs falſum teſtimoniū aut hoīem ſine legitime poteſtatis auctoritate occidēs aut furtū cōmittēs aut aliqd aliud ex his q̄ ſm̄ ſe ſunt mala ⁊ pctā q̄lia mlta eē ꝓbatū eſt.q. p̄cedēte.agit vtiqȝ et eligit q̄ ſm̄ rectā rōnē debet vitare. Et tñ in caſibus predictis recta ratio eſt ītētio operātis. ¶ Confirmat᷑ ex ītētione Greg.3.moꝛal'.ſup illđ Job.2. Sederuntqȝ cū eo in terra ſeptē dieb⁹.vbi expſſe ponit ꝙ amici Job:recta ⁊ bona ītētione repꝛehēdebāt Job. ⁊ tñ in illa repꝛehēſione peccabāt.hec eſt determinatio Aug. Cap.19.
in lib.ꝯtra mēdaciū.⁊ allegat᷑ a Magiſtro hic.d.40. Intereſt inqt plurimū q̄ cā.quo fine q̄ ītētiōe qđ fiat . Sȝ ca

Digitized by Google

que cõſtat eſſe pctã nullo cauſe bone obtẽtu. nullo q̃ſi bo-
no fine. nulla velut bona intẽtione faciẽda ſunt. Ea q̈ppe
opa hominũ ſi cãs habuerint bonas vel malas nunc ſunt
bona nũc ſunt mala q̃ nõ ſunt p ſeipã pctã. Et exẽplificat
de pluribꝰ. vt ptꝫ in lrã. deide ſubdit. Cũ vo ipã opa pctã
ſunt vt furta ſtupra blaſphemie vel cetera talia qs dicat
cauſis bonis eẽ faciẽda vt vel pctã nõ ſint vel qḋ eſt abſur
dius iuſta pctã ſint. quis eſt q̃ dicat vt habeamꝰ ꝙ demꝰ
paupibꝰ: furta faciamꝰ diuitibꝰ. ꝛ alia plura põit exẽpla.
ſubditq3. cur eñ non ſiãt illa mala ꝑpter hec bona. ſi pro-
pter hec bona nec illa ſunt mala. ꝛ infra. quis ita dicat ni-
ſi qui res humanas omneſq3 conat̃ mores legeſq3 ſubuer
tere. Ex qbꝰ ꝑbis clare pꝫ determinatio p̃dicte ſñie. Sed
ad hoc forte diceret̃ ſicut q̃ſdã dixiſſe refert Magiſter ꝙ
talia agẽtiũ nõ eſt recta itẽtio: qꝛ velle p falſum teſtimo-
niũ aut homicidiũ inocẽtẽ ſeruare nõ eſt recta itẽtio. ſil'r
nec velle p furtũ indigẽti ſubuenire: ꝛ ideo q̃ talia agit nõ
agit itẽtiõe bona. ¶ Iſtud nõ valet: qꝛ lꝫ tale velle nõ ſit
rectũ nõ tollit̃ ex hoc ꝙ intentio taliter operãtũ vt p̃miſſ
nõ ſit recta. nã hoc velle nõ eſt intẽtio taliter operãtis. vñ
in ſic operãte plures actꝰ volũtatis diſtinguẽdi ſunt. vnꝰ
quidẽ quo diligit deum. alius quo vult ſubuenire p̃rimo
ꝑpter deũ. alius quo vult furari vt ſubueniat. ꝛ ipſa ope
ratio exterior q̃ eſt furtũ iter oẽs aũt hos ſolus p̃mus eſt
itẽtio huiꝰ operãtis: ꝙ ipẽ ſolus ſit volitio vltimati finis:
ꝛ q̃ ꝑpter ſe diligit̃: ꝛ is vtiq3 rectꝰ eſt ꝛ bonꝰ. ſil'r ꝛ ſcđs: q̃
tñ nõ eſt itẽtio: ſꝫ electio: etiã eſt bonus. Tertius vero qui
etiã nõ eſt itẽtio: ſꝫ electio vtiq3 malus eſt. ꝛ ſil'r quartꝰ. ſ.
exterior actus. vnde ptꝫ ꝙ taliter operãs opat̃ intentione
recta. lꝫ opet̃ volitiõe mala q̃ nõ eſt ipſius finis. ac p hoc
nec itẽtio. ſed eius ꝙ ordinauit ad finẽ lꝫ male: ſed eſt ele-
ctio mala. ¶ Contra tñ hoc ꝛ ꝯtra cõcluſionẽ in ſe videt̃
Cap̃. 6. eſſe auctoritas Augu. 2. de tri. d. Recte aũt ſunt volũta-
tes oẽs ſibimet religate ſi bona eſt illa q̃ referunt̃ cuncte.
Si aũt praua eſt praue ſunt oẽs. Contra hoc etiã ꝛ cõtra
illud qḋ aſſumptũ eſt in probatione. vcꝫ ꝙ aliq̃ ſunt ſm ſe
pctã: poteſt argui p rationes cuiuſdã moderni doctoris.
Tho. bra- Primo ſic. Si aliqua eſſent p ſe mala ſeu pctã: qḋcũq3 ta
duar. in le ꝛ in quocũq3 eẽt foret pctm̃. ſed hoc eſt falſum. pꝫ. qꝛ ho
ſumma. micidiũ ꝛ adulteriũ ꝛ alia ſimilia q̃ magis viderent̃ debe
li. 1. c. 26. re dici eſſe mala ſm ſe nõ ſunt mala in pueris ac furioſis
cũ careãt libe. arbi. volũtatis. ſil'r ſiqs ex ignorãtia incul-
pabili cognoſcat vxorẽ alienã credẽs eẽ vxorẽ ꝓpriã nõ
peccat. Si qs etiã occidat innocẽtem poſitum in carcere
loco nocentis iuſte dãnati ꝛ debite cuſtoditi non peccat.
¶ Confirmat̃. qꝛ ſi eſſent ſm ſe mala cũ ſimiles actus ſm
eſſentiã ſicut in ꝯiugatis ꝛ nõ ꝯiugatis in innocentibus ꝛ
reis mortis ꝯcubitꝰ cõiugatoꝝ eẽt pctm̃: ꝛ ſil'r homicidiũ
eẽt pctm̃: qḋ eſt falſum. ¶ Secũdo. idẽ ꝓbat̃ de actibus
interioribꝰ. ꝛ his ſpecialiter de quibꝰ magis videret̃. ſ. de
odio dei atq3 blaſphemia. nã aliqs ſine culpa ſua p̃ceden
te poteſt ſic a diabolo decipi vt ſibi videat̃ omnino ꝙ niſi
blaſphemet deũ aut odiat neceſſario plus peccabit. Iſte
tunc ſm iudiciũ rectiſſime rõnis tenet̃ blaſphemare deũ
vel odire ne alius icidat in maius pctm̃: qꝛ ſm cõem ani
mi ꝯceptionẽ de duobꝰ malis minꝰ malũ eſt eligẽdũ cuiꝰ
cã eſt: qꝛ i bonis ẽ ecõtrario. ſ. ꝙ maius ẽ magis eligẽdũ.
Grego. ¶ Confirmat̃ hoc auctoritate Greg. 32. moral'. ſup illud
Iob. 40. Nerui teſticuloꝝ eius pplexi ſunt. d. Teſticuloꝝ
eiꝰ nerui pplexi ſunt. qꝛ ſuggeſtionũ eiꝰ argumẽta iplica-
tis iuectiõibꝰ alligant̃ vt pleroſq3 ita peccare faciat: q̃te-
nus: ſi pctm̃ fortaſſe fugere appetant: hoc ſine alio pcti la
queo nõ euadãt: et culpã faciãt dũ vitãt. ac neq̃q3 ſeſe ab
vna valeãt ſoluere niſi in illã ꝯſentiãt ſe ligari. ꝛ ponit ibi
plura exẽpla. quoꝝ vnũ eſt de eo q̃ iurauit celare ſecreta
alterius: q̃ poſt iuramẽtũ indicat ſibi nõ velle cõmittere ho
micidiũ: qḋ ille iuratꝰ nõ valeat ipedire niſi ꝓdẽdo ſecre
tum. hec ſic perplexus eſt: ꝙ niſi ꝓdiderit reus videatur
homicidij: ſi ꝓdiderit periurij. Aliud eſt de aliquo qui ꝓ-
miſit obedientiã alicui prelato: qui poſtea precepit ei fa-
cere qḋ non licet. hoc etiã ſic perplexus eſt: vt ſi faciat qḋ
iubet̃ peccet: ſi nõ faciat inobediẽtiã ſibi incurrere videa-
tur. Et ſm hunc caſum ponatur ꝙ ille prelatus ſibi preci-
piat ꝙ deum blaſphemet/ aut odiat. ꝛ iudicet iſte ꝙ talis
actus cõtra deũ ſit minus malũ. qꝛ ibi eſt tñ vnũ peccatũ
contra deũ tñ: ꝛ multũ excuſatũ ꝑpter preceptũ prelati:
credatq3 ꝙ non obedire prelato ſit maius malũ/ q̃3 contra
prelatũ ſuũ ꝛ contra deũ cuius vices gerit: ꝛ ꝙ ſit violare
iuramẽtum ꝛ apoſtatare a voto. In hoc caſu videt̃ ꝙ ille
debeat blaſphemare. ꝛ per ꝯñs non peccabit. vnde Greg.
poſt verba allegata docẽs: quid in talibus caſibus ſit agẽ
dũ ait. Eſt tñ ꝙ ad deſtruẽdas eius verſutias vtiliter fiat:
vt cum mẽs inter minora ꝛ maxima peccata conſtringit̃:
ſi oĩno nullus ſine pctõ euadẽdi aditus: ptꝫ minora ſemp
eligãtur. qꝛ ꝛ qui muroꝝ ambitu ne fugiat vndiq3 claudi-
tur ibi ſe in fugam precipitat vbi murus breuior inuenit̃.
Ad hoc etiã eſt in decreto. d. 13. illud. c. duo mala. ſumptũ
ex concilio toletano. 8. ad quod etiã facit ꝙ in capite illiꝰ
d. premittit̃. ſ. ꝙ aduerſus naturale ius nulla diſpenſatio
admittitur: niſi forte duo mala ita vrgeant vt alterũ eorũ
neceſſe ſit eligi. ¶ Nec valet ſi dicat̃ ꝙ in tali caſu etiam
peccat: qꝛ facit minus peccatũ: ſicut etiã dicũt auctorita
tes allegate. qꝛ nullus faciẽdo qḋ debet peccat. talis aũt
facit qḋ debet. nullus etiã faciendo ſm rectiſſimum iudi
cium ſanctoꝝ canonis ꝛ concilij generalis peccat. iſte ſic
facit. hoc etiã videtur cõtra beatũ Greg. vbi prius dicen
tem. cũ in dubijs aſtringimur vtiliter in minimis ſubdi-
mur: etiã ne in magnis ſine venia peccemus. Aug. quoq3 Aug.
in lib. de mendacio idem videtur ſentire. vnde poſt longã Cap. 18.
diſputationẽ inquit. ita igitur cõcludendũ eſt: vt quecũq3
aliena peccata exceptis his que imundũ faciũt in q̃3 con-
uertunt̃ nõ euitet quiſq3 peccatis ſuis/ neq3 pro ſe/ neq3 p
quo q̃3: lꝫ ea ſufferat potius fortiter ꝛ patiat̃. illa vero que
ita cõmittunt̃ in hoiem: vt cũ faciant imũdum etiã pctis
noſtris euitare debemus. ac per hoc nec pctã dicẽda ſunt
que ꝑpterea fiũt: vt illa immunditia deuitet̃. Quicquid
eñi ita fit vt niſi fieret iuſte reprehẽderet̃ non eſt peccatũ.
nullũq3 peccatũ eſſet quicquid ꝑpter talia vitãda factũ
eſſet: propter hec igitur euitãda quiſquis mẽtitus fuerit
non peccat. Itẽ infra dicit: ꝙ interdũ mentiẽdo faciendũ
eſt qḋ oderis: vt qḋ amplius deteſtandũ eſt deuitet̃. Et. c. Cap. 17.
ſequẽti ait. ꝙ ſanctitatis religionis que cauſa ſeruant̃ cũ Cap. 18.
hoc violare voluerũt etiã peccatis minoribus non tñ in-
iurijs alioꝝ: ſi conditio ꝓponit̃ ꝛ facultas datur redimen
da ſunt: ꝛ tunc iam deſinunt eſſe peccata quapropter gra
uiora vitãda ſuſcipiuntur. ¶ Item Be. vt allegat̃ in de-
cre. 22. q. 4. ſi aliquid. ait. ſi aliquid nos incautius iuraſſe
cõtigerit: qḋ obſeruatũ peiorẽ vergat in exitũ: libere illud
ſalubri cõſilio imitãdum eſſe nouerimus: ac magis inſtã-
te neceſſitate penitendũ/ q̃3 pro vitando periurio in aliud
crimen grauius eſſe diuertẽdũ. hoc quoq3 ꝓbatur rõne.
nam quicũq3 eligit minus malũ: vt ſic fugiat maius malũ
nõ vult facere minus malũ: ſed fugere maius malũ: ſicut
et Anſel'. de caſu diabo. dicit ꝙ qui vult aliq̃d ꝑpter bea- Cap. 13.
titudinẽ non aliud vult/ q̃3 beatitudinẽ. quare talis nullũ
peccatũ incurrit. ¶ Ad primum hoꝝ dicendũ ꝙ ſicut de
clarat alia auctoritas eiuſdẽ allegata ex li. cõtra men. in-
telligendũ eſt illud dictũ Aug. de his volũtatibus: quorũ
obiecta nõ ſunt per ſe pctã: ideo nõ eſt contra. ¶ Ad pri- Tho. de
mã rationẽ illius doctoris põt cõcedi ꝯñs. ꝛ ad illud quo brauar.
probat̃ eſſe falſum. dicendũ ꝙ ſicut nomẽ peccati nõ ſolũ vbi ſupra
ſignificat actũ/ ſeu operationẽ que fit cõtra rationem: ſed
etiã cõnotat illã actionẽ fieri volũtarie. vnde in preceden
ti. q. dixi ꝙ peccatũ eſt volũtarie agere contra illud qḋ eſt

Digitized by Google

agēdū ⁊c̄.ſi hec noīa homicidiū adulteriū et alia ſpecialia noīa pctōꝝ nō ſolū tales actꝰ ſignificāt:ſꝫ etiā cōnotāt illos volūtarie et libero arbitrio exerceri. Et ideo ſicut ſi beſtia aliq̄ hoīem interficiat: aut cū muliere aliq̄ ꝯiugata coeat nō dicif cōmittere homicidium vel adulteriū:eo ꝙ non libe.arbi.agat:ſic nec pueri vel motiones aut alij vſu libe.arbi.carētes naturalr̄ ſi tales actꝰ agāt recte dicunf adulterari aut cōmittere homicidiū ſm ꝙ his noībꝰ vtimur ad ſignificāda pctā: ⁊ dicimus illa eē mala ſm ſe.vñ eſto ꝙ taliū actꝰ nō ſint pctā nō ſequif ꝙ aliqđ adulteriū vel homicidiū nō ſit pctm̄.ꝑ idē pꝫ ad illud qđ đr de eo q̄ cognoſcit alienā credēs eſſe ꝓpriā ⁊ etiā qđ addif de homicidio. nā talis ignorātia in vtroqꝫ ſicut excuſat a pctō ſic facit actū illū nō eſſe volūtariū vt cōiter dicif.⁊ ꝑ ꝯñs ille actꝰ etiā nō ꝓpꝛe dicif adulteriū neqꝫ aliꝰ homicidiū.

¶ Ad ꝯfirmationem dicēdum ꝙ nō obſtāte ſimilitudine actuū illoꝝ.ſ.motuū ꝯcubitꝰ tn̄ cū aliena eſt adulteriū: et cū ꝓpria nequaq̄ꝫ.ſimiliter occiſio nocentis interueniēte auctoritate legitima nō eſt homicidiū.innocentis aūt eſt homicidiū.non dicif aūt ꝙ ꝯcubitꝰ ⁊ occiſio hoīs ſint ſm ſe mala vel pctā:ſed ꝙ adulterium et homicidium. vnde non ſequif ꝙ cōcubitus cū ꝓpria ſit pctm̄ nec rei occiſio.

¶ Pro ſolutione alterius rōnis que plura dubia īcludit pono aliquas ꝓpoſitiones. ¶ Prima eſt.ꝙ in nullo caſu q̄s erronee iudicās aliqđ a ſe eſſe agēdū vel nō agendum debet tali iudicio ſe cōformare.probo.qm̄ ſi debet.igitur idipm̄ debet facere ⁊ nō debet facere.vł debet nō facere ⁊ nō debet nō facere:q̄ ſunt ꝯdictoria.ꝯña pꝫ.qꝛ ſi iudiciū quo iudicaf aliqđ eſſe ab aliquo agēdū eſt errās.igif ipē nō debet illđ facere.alioqn tale iudiciū nō eēt erroneū ſꝫ veꝝ. Et ſi tali iudicio debet ille ſe ꝯformare debet illđ agere.nō em̄ aliud eſt ſe ꝯformare tali iudicio q̄ꝫ agere illud qđ ꝑ ipm̄ iudicaf eē agēdū. ¶ Scđo.ſi debet ſe ꝯformare.igif ꝯformādo ſe facit qđ debet.⁊ ꝑ ꝯñs nō peccat.⁊ ſic cui dictat ꝯſcīa vel rō ſua erronea ꝙ debeat aliū īterficere ſi īterficiat nō peccat.ac ꝑ hoc iudei ⁊ pagani īterficiētes Chriſtū diſcipulos alioſqꝫ martyres nō peccabāt.cū ꝯſcīa illis hoc dictaret.iuxta illud ſaluatoris Jo.16. Uenit hora in q̄ oīs q̄ interficit vos arbitref obſequiū ſe p̄ſtare deo:etiā ſm hoc oēs īfideles heretici:et q̄libet pctōres putātes ſe debere credere ⁊ agere q̄ credūt ⁊ agūt bñ agerēt nec dānarenf:qđ nō eſt dicēdum. Ad hoc facit etiā ꝙ īter articulos dānatos ꝑ eccleſiā ꝯ Petrū abaylardi dicimꝰ eſt talis. Qꝛ nō peccauerūt q̄ Chriſtū ignorātes crucifixerūt:⁊ ꝙ nō ſit culpe aſcribēdū q̄cq̄d fit ꝑ ignorātiā: qđ nō eſt dubiū ſed ſi deř ꝙ hō ſue ignorātie vel deceptioni ſe debeat ꝯformare. ¶ Scđa ꝓpoſitio eſt etiā negatiua ꝙ nullꝰ debet agere ꝯtra ſuā rōnē erroneā ſeu ꝯſciētiā talē. ꝓbaf ſic.nullus debet peccare. igif ⁊c̄. ꝓbaf ꝯñtia. Primo.qꝛ agēs ꝯtra iudiciū ſuū erroneū agit ꝯtra illud qđ ipē eſtimat a ſe eē agēdū:ac ꝑ hoc q̄uis agat qđ eſt bonū.agit tn̄ male ītēdēdo finē indebitū ⁊ debitū ex ꝯceptu deſerēdo nō minꝰ q̄ꝫ ſi ageret ꝯtra eſtimatiōem ſuā verā.

Cap.14. ¶ Secūdo ꝓbaf ꝑ glo. Ambro.ſuꝑ illud Apo.ad Roꝫ. Omne qđ non eſt ex fide pctm̄ eſt. dicentis. Omne qđ ad cōſcientiā ꝑtinet ſi aliter fiat dicit.ſ.Apl's eſſe peccatum. q̄uis enim fiat ⁊ qđ bonū eſt. ſi tn̄ non faciendū credatur vel ſic faciēdū vt ſit pctm̄ eſt. ¶ Tertia ꝓpoſitio eſt affirmatiua.ſ.ꝙ quilibet debet nō agere ꝯtra cōſciētiā ſeu rationē ſuā erroneā. ꝓbatur.qꝛ quilibet debet quocūqꝫ peccato non peccare.igitur debet non agere contra conſcientiā ⁊c̄.patet conſequentia.qꝛ agere contra conſcientiā eſt peccatum:vt patet in pꝛedente concluſione. ¶ Quarta. etiā affirmatiua eſt:ꝙ quilibet debet nō agere ſm ꝯſcientiā vel rōnē ſuā erroneā.patet ex eodē. qꝛ q̄libet debet nō peccare.agendo autē ſm ꝯſcientiā erroneā homo peccat: qꝛ agit id qđ debet non agere.al's cōſcientia illa non eſſet erronea:ſed vera ⁊ recta.nec ſequif ex his duabus ꝓpoſitionibꝰ ꝙ hō teneaf ad īpoſſibile.qꝛ nec eſt impoſſibile nō agere ꝯtra talē ꝯſcientiā:nec impoſſibile eſt etiā nō agere ſm illā.nec iſta ſunt adinuicem īcōpoſſibilia. Qđ pꝫ:qꝛ depoſita tali ꝯſcīa ſicut poſſibile eſt iſte agēdo nō aget cōtra eā nec ſm eā. ¶ Hiis p̄miſſis rñdeo ad rōnē illam. Et p̄mo q̄dē dico ꝙ ſi deř talis caſus ꝙ ille nequaqꝫ tenetur blaſphemare deum vel odire:ſicut pꝫ ex ꝓpoſitiōe p̄ma. quinīmo teneř nō blaſphemare: ſicut pꝫ ex quarta ꝓbatione eiꝰ. ¶ Qđ ꝯfirmaf.qꝛ ante errorē illū tenebaf non blaſphemare.abſurdū autē eſt dicere ꝙ ꝓpter ſolā acceſſionē erroris huiꝰ ipſe a p̄ori obligatiōe abſoluaf ⁊ fiat ei licitū qđ p̄us erat illicitū. Et maxime ſi talis ignorātia ſit pctm̄ vel pena pctī:ſicut forte oportet dicere vt poſt tāgā. nā ignorātia q̄ eſt ex culpa nocet ſm glo. vbi ſupꝛa.ac per hoc ipſe magis peccaret q̄ꝫ ſi non errādo blaſphemaſſet.

¶ Ad ꝓbationē cū dicif ſm cōem animi cōceptionē. de duobꝰ malis minꝰ malū eſt eligēdū. Dico ꝙ ſi iſta ꝓpoſitio ſumaf in ſua ꝓp̄etate nō ſolū ipa nō eſt cōis animi cōceptio:ſed eſt ꝓpoſitio ſimplr̄ falſa:loquēdo ſemꝑ de malo culpe.qm̄ de duobꝰ neutrū eſt eligēdū.qꝛ neutrū qđ eſt malū.⁊ ꝑ ꝯñs nec minꝰ malū eſt magis eligēdū.ſed bñ verū eſt ꝙ de duobꝰ malis minus malū eſt minꝰ fugiēdū.et maius malū magis fugiēdū.et in hoc ſenſu ſeu loco ꝓpoſitionis vtunf illi qui recte intelligūt īpropꝛie.ſ.ꝙ minus eſt fugiēdū.dicētes eſſe eligendū in cōparatione peioris magis fugiendi ſicut ⁊ frequenter qđ minus malū eſt dicitur eſſe bonū et melius reſpectu maioris mali.qđ nō eſt dubiū falſum dictū eſſe.ſi ſermo in ſua ꝓprietate capiaf. ſic rñdēdū eē docet Augu. in libro de mēdacio. vbi p̄miſſo caſu ꝙ aliq̄s in tali eſſet neceſſitate cōſtitutꝰ ꝙ oporteret eū vel ſacrificare idolo vel ſtuprum perpetrare. Querit ſic. debuit igitur ne(ait) quiſpiam ſtuprum perpetrare potius q̄ꝫ thurificare.⁊ reſpondet.ſi queris quid debueris neutrū debuit.ſi enim dixerero aliquid horum debuiſſe. aliq̄d horū approbabo cū improbem vtrūqꝫ. Sed ſi queritur quid horū potius debuit euitare qui vtrūqꝫ nō potuit ſed alterū potuit.reſpōdebo ſuū peccatū potiꝰ q̄ꝫ alienū. et leuius potiꝰ quod ſuū:q̄ꝫ grauiꝰ quod alienū.probatio que addif ſeu illa redditio cauſe qua dicif:quia in bonis eſt ecōtrario.ſ.ꝙ maius bonū eſt magis eligēdū:nulla eſt: qꝛ non ſeq̄tur.magis bonū eſt magis eligendū.igif minus malū eſt magis eligēdum.ſed bene ſeq̄tur.igif minus bonum eſt minꝰ eligēdum.⁊ ſimiliter ſeq̄tur maius malū eſt magis fugiēdum.igif minus malū eſt minus fugiēdum.

Cap.17.

¶ Si dicaf contra.iſte debet nō blaſphemare:vt tu cōcedis.igif debet agere ꝯtra ſuā conſciētiā.hoc autē falſum eſt ⁊ repugnās ſcđe ꝓpoſitioni ſupꝛa poſite. ꝓbatur conſequētia.qꝛ ſequif.iſte non blaſphemat.igif iſte agit cōtra conſciētiam. ¶ Reſpōdeo negādo primā conſequētiam: qꝛ ex illo conceſſo nō ſequif.igitur debet agere cōtra conſciētiam:qꝛ ipſe nō debet talē cōſciētiam habere. Si aūt deberet eā habere vtiqꝫ deberet agere cōtra conſciētiam: nec valet ꝓbatio.qꝛ illa conſequētia non eſt conſequentia ſimplex:ſed vt nunc tantū.⁊ de talibꝰ non eſt vniuerſaliter verum.ꝙ qui debet antecedēs debet ꝯſequēs. Ubi gratia. ſi prelatꝰ p̄cipiat ſubdito vt furef aut aliud peccatū cōmittat:adhuc ipſe prelatꝰ debet nō furari.⁊ ſequitur.iſte prelatꝰ non furaf.igitur agit ꝯtra id quod ipſe alteri p̄cepit.⁊ tamē non vere diceref ꝙ ipſe deberet agere cōtra id quod alteri p̄cipit.qꝛ non debet tale p̄ceptum alteri facere. Quāuis verū ſit ꝙ oppoſitū eius qđ ipſe p̄cipit debet ipſe facere.⁊ ita etiā eſt dicēdum in ꝓpoſito ꝙ oppoſitum eius qđ iſti homini dictat ſua conſciētia ipē debet facere. nō tn̄ veꝝ eſt neqꝫ ſeq̄tur ꝙ debet facere ꝯtra ſuā ꝯſciētiā. ¶ Auctoritas Greg.ſicut pꝫ bene cōſiderāti eſt ad oppoſitum eiꝰ quod intēdit iſte doctor cōcludere.qđ pꝫ ex eo

Digitized by Google

ꝙ dicit ita pleroſqꝫ peccare faciãt quatenꝰ ſi foꝛtaſſe pec:
catũ fugere appetãt.hoc ſine alio peccati laqueo euadãt
et culpã faciant dum vitant.Ex quo ptꝫ ꝙ etiã iſte ꝑple:
xus ſi blaſphemabit peccabit:nec cõſiliũ qꝺ ipſe dat eſt
contra hoc.q2 non ſolum vtiliter cõſulitur homini ꝙ agat
bonũ ⁊ vitet malũ.ſed etiã ꝙ ſi non poſſit vitare ⁊ de duo:
bus peccatis in alterũ opoꝛteat eũ labi vitet qꝺ eſt maius
malũ.et hoc quodãmodo dicitur eligere minus malũ.⁊ hoc
facit ipſe:ſicut ptꝫ.q2 ait.Si oĩno nullus ſine peccato eua
dendi aditus ptꝫ.minoꝛa ſemꝑ eligãtur.Ex quo etiã con:
firmatur ꝓpoſitum:q2 ſi illo caſu poſito ille non peccaret
iam ſine peccato vitaret peccatũ:cuius oppoſitũ ſupponi
tur.⁊ ſimiliter dicẽdum eſt de conſilio allegato.Ad aliud
quod allegatur de diſpẽſatione iuris naturalis:dicẽdum
illud dictũ qꝺ vtiqꝫ eſt Gratiani.ꝓpter illam exceptionẽ
falſum eſſe nec ipe in hoc eſt ſequẽdus:ſed reprehendẽdus:
ſicut ibidẽ repꝛehẽdit eũ gloſatoꝛ ſuus.⁊ bene:dicẽs cum
male caſum ꝑplexitatis excepiſſe.Cum vlterius ꝓbatur
ꝙ blaſphemãs in tali caſu nõ peccat.q2 facit quod debet.
dicẽdum ꝙ falſum eſt.imo facit id qꝺ non tantũ nõ debet
facere:ſed qꝺ etiam debet nõ facere:vt ex dictis ſatis eſt
clarum.cũ additur ad idem nullus faciendo ſm rectiſſimũ
ſanctoꝝ iudicium canonis ⁊ cõcilij peccat.dicẽdum hoc
veꝝ eſſe de iudicio quo abſolute iudicãt illud eſſe fiendũ.
non autẽ eſt vniuerſaliter verũ de iudicio cõditionaliter
iudicãte.nã certum eſt ꝙ oẽs ſancti ⁊ gñaliter prudentes
viri iudicarẽt ⁊ conſulerẽt.ꝙ ſi quis nõ poſſit vel nõ velit
vitare vtrũqꝫ duoꝛũ inequaliũ peccatoꝝ:ſed malitia vel
infirmitate in alterũ ſit caſurus:cadat in illud qꝺ minus
peccatũ eſt.⁊ tñ conſtat ꝙ ille faciẽdo illud minꝰ peccatũ
peccaret.Nũc autem certũ eſt ꝙ tali homini ſic perplexo
nullus ſanctus.imo nec aliqs niſi neqꝫ et ipiꝰ aut ſtultus
cõſuleret ꝙ deũ blaſphemaret vel odiret:ſed cõſuleret ꝙ
talẽ erroneã eſtimationẽ deponeret et abijceret.Or ſi ille
vel nõ poſſet vel nõ vellet:tũc iudicaret minꝰ malũ eſſe il
li vt ageret pctm̃ minus qꝫ vt ageret maius.Et hoc eſt qꝺ
ait Greg.in alia auctoꝛitate allegata ex eodẽ loco cum in
dubijs conſtringimur vtiliter in minimis ſubdimur ne in
magnis ſine venia peccemꝰ.Quis enim dubitat vtilius
ad ſenſum ſupꝛa dictũ.i.minus malũ vel nociuũ peccare
venialiter qꝫ moꝛtaliter.ſed et quis negabit eum peccare
qui peccat venialiter.¶ Confirmatur.hec ſolutio euidẽter
ꝑ verba Greg.imediate ꝓcedẽtia hec.⁊ imediate ſequen:
tia illa.que ſuperius ꝓ ſentẽtia huius doctoꝛis allegata
ſunt.Volẽs enim verã oſtẽdere ſuã ſentẽtiã in eo ꝙ dixe:
rat.ſi nullus euadẽdi ſine pctõ aditꝰ ptꝫ:minoꝛa ſemꝑ eli:
gãtur.Addidit vt Pau.cũ quoſdã in eccleſia icõtinẽtes
aſpiceret ꝯceſſit minima vt maioꝛa declinaret.dicẽs ꝓpter
foꝛnicationẽ aũt vnuſquiſqꝫ ſuã vxoꝛem habeat.et q2 tũc
ſolũ coniuges in admixtione ſine culpa ſunt.cum nõ pro
explẽda libidine:ſed ꝓ ſuſcipiẽda ꝓle miſcentur:vt etiã qꝺ
ꝯceſſerat ſine culpa:qꝫuis minima nõ eſſe mõſtraret ilico
adiũxit.hoc aũt dico ſm indulgentiã non ſm iperiũ:non
eſt enim ſine vitio qꝺ ignoſcitur ⁊ nõ ꝓcipitur.peccatũ ꝑfecto
videt ꝙ poſſe indulgere ꝓuidit.Sed cũ in dubijs cõſtrin
gimur ⁊c̃.hinc ptꝫ ꝓpoſitũ.nã incontinẽs ſi ad ſuã vxoꝛẽ
ꝓpter explẽdã libidinẽ accedat facit ſm iſtud conſilium
Pauli.et tñ peccat.¶ Preterea.Eſto ꝙ daretur iſti do
ctoꝛi ꝙ in tali caſu ꝑplexionis debeat qs agere qꝺ minus
malũ eſt.⁊ ꝙ ſic faciẽdo nõ peccet nõ video quo pacto ſe:
quatur ipe ꝙ debeat deũ blaſphemare.nõ enim hoc ſequitur
niſi deũ blaſphemare ſit minus pctm̃ qꝫ ſit ꝯtra ꝯſcientiã
deũ nõ blaſphemare.qꝺ nec ego vellẽ dicere nec ipe illud
ꝓbauit.⁊ tñ debuiſſet:cum ſui ꝓpoſiti ſit ꝓbare ꝙ deum
blaſphemare vel odire nõ ſit ꝑ ſe malum:et ꝙ aliqñ poſſit
recte fieri.¶ Secũdo dico ad rõnẽ ꝙ caſus poſitus aſſu
mit vnũ qꝺ videtur falſum.ſ.ꝙ in talẽ erroꝛẽ quo eſtimetur
deũ eſſe odiẽdum vel blaſphemãdum quis habẽs vſum
liberi arbitrij.⁊ potẽs peccare qualis eẽt taliter ꝑplexus
inciderit ſine culpa:cũ ipſemet erroꝛ de quo agitur eẽt vtiqꝫ
qdã culpa.ſi enim culpa qs erroꝛ dicetur eẽ culpa.certe nõ
appareret:⁊ ſic videretur ꝯcedẽdũ nullũ erroꝛẽ culpã eſſe:qꝺ
eſt ꝯtra doctrinã ſctõꝝ.nã Augu.ꝯtra Jul.lib.5.expꝛeſſe Cap.5.
vult ꝙ cecitas ⁊ obſcuratio mẽtis Philoſophoꝝ:de qbꝰ
ad Roma.1.Obſcuratũ eſt inſipiẽs coꝛ eoꝝ nõ ſolum fuit
pena pcti:ſed etiam pctm̃.Idem etiã in de natura ⁊ grã.
Hieronẏ.etiã in dialogo Attici ⁊ Cortoboli ꝯtra Pela: Cap.22.
giũ.lib.1.hoc idẽ ſentit.¶ Preterea.Cõmunis doctrina
eſt ꝙ actus infidelitatis eſt pctm̃.et ꝙ etiã ignoꝛãtia eoꝝ q
qs ſcire tenetur eſt pctm̃.vnde nõ eſt dubiũ quin erroꝛ taliũ
ſit pctm̃:et loquoꝛ ſemꝑ de erroꝛe actu.Et quis dixerit ꝙ
eſtimãs deũ blaſphemãdũ eẽ nõ erret circa ea q ſcire te:
netur.¶ Preterea.Si nullus erro eẽt pctm̃ nulla ignoꝛan
tia eſſet pctm̃.⁊ vltra.igitur ꝓ nulla ignoꝛãtia hõ dãnaretur.
Et tñ Apl's dicit ꝑma ad Corin.ſi quis ignoꝛat ignoꝛabi Cap.14.
tur.gloſa.i.repꝛobabitur.Si dicas ꝙ in caſu non dicitur ſim:
pliciter ſine ſua culpa ꝓcedẽte.hoc non iuuat ꝓpoſitum.
nã non plus excuſat erroꝛ q eſt culpa qꝫ q tñ eſt pena cul:
pe.Itẽ ꝙ ille non eſſent aliquo mõ ex culpa oꝛiginali ꝓce:
dente:qua etiã dimiſſa remanẽt pene ſue qꝫplures foꝛte
nõ eẽt dicẽdũ.¶ Ad auctoꝛitatẽ allegatã Augu.dicẽdũ
ꝙ illa ꝟba nõ ſcribit Augu.tãqꝫ ꝓpꝛiã ſentẽtiã ⁊ opinio:
nẽ ꝓmens.Sed tanqꝫ vnã opinionẽ alioꝝ quã ibi retulit
ꝓſequens diſputatiue tm̃mõ.qꝺ ptꝫ.q2 tractaturus hãc
qſtionẽ:vtrũ videlicet aliqñ ſit mẽtiẽdũ officioſo menda:
cio in ꝓncipio libri ea ꝓpoſita ſtatim ait.quã qſtionem tã
ſollicite ꝑtractabimꝰ vt qram cũ qrẽtibꝰ.vtrũ aũt aliqd
inueniamꝰ:nihil nobis temere affirmãtibꝰ lectoꝛi bñ attẽ
dẽti ſatis idicabit ipa tractatio ⁊ ad extremũ tñ ſentẽtiã
noſtrã velut certioꝛ idagatio cõpꝛehẽdit.⁊ q2 ꝑ totũ ꝓce:
dit diſputatiue nihil affirmãdo vſqꝫ ad extremã partem
libꝛi in qua idagatã ꝯcludit ꝟitatẽ.ideo ne qꝺ in poꝛibus
partibꝰ diſputãdo dicturꝰ erat tãqꝫ illiꝰ aſſertio caperetur:
qꝺ facile minus diligenter intẽdentibꝰ poterat obuenire
ꝓpter illius libꝛi obſcuritatẽ ⁊ implicationẽ q magna eſt
ſicut ibi.⁊ in pꝛimo retrac.ipſemet fatetur:lectoꝛem mo Cap.vii.
ꝓmonuit ſubdens ſane quiſquis legis nihil repꝛehẽdas niſi
cũ foꝛte totũ ꝑlegeris.⁊ ita foꝛte minꝰ repꝛehẽdes.nũc aũt
in extrema parte libꝛi.c.ſ.ante penultimo ex diſputatiõe
ꝓmiſſa expꝛꝫſſe cõcludit ꝙ nõ eſt mẽtiẽdũ ꝓ vitãda ipudi:
citia coꝛpoꝛali q de his eſt.que cõmiſſa in hominẽ cũ fa:
ciũt imũdũ.cuiꝰ ſnic oppoſitũ cõtinẽt ꝟba ꝑ hũc doctoꝛẽ
allegata.vt ptꝫ.Et gñaliter nũqꝫ in aliquo caſu eẽ aliquo
genere mẽdacij mẽtiẽdũ ſtatim cõcludit.d.Elucet itaqꝫ
diſcuſſis oĩbus nihil aliud illa teſtimonia ſcripturaꝝ mo
nere niſi nũqꝫ animo eẽ mẽtiẽdũ.⁊ ꝯſequẽter recapitulã:
do cãs ꝓtractas in diſputãdo diſcurrendoqꝫ ꝑ oĩa genera
mẽdacioꝝ determinat ꝯcluſiue nullo vnqꝫ mẽdacij gene:
re eẽ mẽtiẽdũ.Ex quo patet ꝙ in illis ꝟbis allegatis non
ꝓdit ſuã intẽtionẽ vel ſentẽtiã.vnde nec ſunt tãqꝫ illiꝰ au
ctoꝛitas allegãda.¶ Ad dictũ Bede dicendũ ꝙ in nullo Ad bed.
eſt ꝯtra:eo ꝙ nõ obſeruãdo illud ſuꝑ quo datũ fuit tale iu
ramentũ non cõmittitur ꝑiurium:ſicut dicit gloſa decre.in
diſt.ꝓallegata.⁊ ſctũs Tho.etiã in ſcda ſcde.q.98.arti.2.
immo ſm eũ.ibidẽ ꝑiuriũ fuit qñ icaute iuratum eſt.Ad
ꝓbationẽ q vniuerſaliter additur ꝙ qcũqꝫ eligit minꝰ ma:
lũ vt ſic fugiat maius malũ nõ vult facere minus:ſed fu:
gere maius:et ideo non incurrit pctm̃.Hic dico ꝑmo ꝙ ſi
hec deductio eẽt rata opoꝛteret ꝯcedere neminem pecca:
re qcqd ipe faceret ꝓpter maius malũ vitãdũ:qꝺ nullate
nus eſt dicendũ ſicut ex allegatis pro concluſione verbis
Aug.⁊ alijs illis cõnexis q nõ allegaui bñ pꝫ.Et in eodẽ
lib.ſ.ꝯtra mẽdaciũ.dicit ꝙ talis opi.vniuerſam ꝓbitatẽ Cap.7.
vite ſubuertit.opoꝛtet etiã cõcedere ꝙ aliqñ ſint faciẽda

Digitized by Google

mala vt eueniāt bona. nā non minus videt̃ eſſe bona intē-
tio eius qui intendit ꝓuentū boni ꝙ̄ qui fugā mali: et ta-
Cap.3. men iſtud eſt contra ſententiā Apoſtoli ad Ro. et Augu.
contra menda. c.2. cum dicitur ꝙ talis nō vult facere mi-
nus malum ſi ly vult. capiat̃ in ſua generali ſignificatiōe
ſm ꝙ vult motus virtutis volitiue qui non eſt nolitio di-
citur nolitio. patet ꝙ dictum iſtud implicat cōtradictio-
nē. Si autē accipiatur pro tali motu nō quolibet: ſed eo
quo aliquid appetitur ꝓpter ſe vt finis: et qui appropria-
te ſm vſum multoꝝ etiā auctoꝝ: et Anſel. vbi allegat̃ vo-
cat̃ voluntas. Is vero quo appetitur quid propter aliud
magis dici ſolet electio poteſt dictū concedi. Sed non iu-
uat argumentē. q: eſto ꝙ talis non velit facere minus malū
ad ſenſum. ſ. ꝓdictū: q: nō finaliter: ⁊ ꝓpter ſe eligit: tñ fa-
cere minus malū: que electio praua eſt: ac ꝑ hoc ⁊ ipſe in-
currit pctm̃. non ſolū enim agit ꝯtra rectā rationē: qui fi-
naliter malū intēdit. Sed ⁊ qui bonū intēdēs malū opat̃
vel eligit: ſeu qđ debet nō opari ⁊ nō eligere. nā ad bonita-
tem opationis nō ſufficit opari ꝓpter qđ eſt operādū: ſed
etiā requirit̃ ꝙ fiat vt eſt fiendum. ¶ Secūda ꝯcluſio. ꝙ
ſemꝑ malitiā intentionis operātis cōcomitat̃ malitia ele-
ctionis et opationis. ita ꝙ nūꝙ̄ alicuius mala intentione
aliqđ agētis eſt electio vel opatio bona moraliter ſeu vir-
tuoſa: ſed mala ⁊ vitioſa. Probat̃. omnis electio vel ope-
ratio facta ꝓpter illud: ꝓpter qđ debet non fieri eſt vitio-
ſa. patet: q: talis eſt ꝯtra rectā rationem. Sed oīs electio
vel opatio agētis mala intētione eſt huiuſmodi: vt clarū
eſt. quare ⁊c̃. Iſta eſt ſententia Augu. clare ſuꝑ Pſal.31.
vbi dicit ꝙ bonū opus intentio facit. ſ. partialiter vna cū
alijs requiſitis: qđ non eſſet verum ſi ſine bona intentione
Cap.18. et.19. opus eſſet bonū. Itē lib.4. ꝯtra Iul. Iſta eſt etiā ſenten-
tia cōmunis alioꝝ ſctōꝝ. Eſt quoqꝫ ſentētia Philoſopho-
Cap.13. rū. vnde Philoſophus. 6. ethi. ait. ꝙ opus ꝑficit̃ ſm pru-
dentiā ⁊ moralē virtutē. ⁊ reddit cām. d. Uirtus quidem
enim intētionē facit rectā. prudentia autem que ad hāc.
Cap.8. Itē in.7. pol. duo inquit ſunt in quib⁹ fit bñ oīb⁹. horum
aūt eſt vnū quidē in eo qđ eſt intētionē ⁊ finē actionū po-
ni recte. vnū autem inuenire actiones ferētes ad finē. Ex
quib⁹ patet clare ſm eius ſentētiā ad virtuoſam opatio-
nē neceſſe eē vt recta ſit intētio operātis. Ex his pꝫ ꝙ ad
virtuoſe ⁊ laudabiliter operādū non ſufficit agere qđ agi
oportet. ſed vltra hoc neceſſe eſt agere: quēadmodū opꝫ.
videlicet quādo ⁊ quātū ⁊ cuius grā oportet: ⁊ cum alijs
Cap.13. circūſtātijs: quas ponit Philoſophus. 2. ethi. nec dubiū
eſt quin circūſtantia debiti finis ſit potiſſima. ¶ Ex hac
ꝯcluſione ⁊ ꝯcluſionib⁹ ꝓcedētis articuli ſequunt̃ aliqua
correlaria. Unū eſt. ꝙ nūꝙ̄ fit aliqđ ab hoīe virtuoſe ſeu
bene moraliter niſi fiat ex dei dilectione actuali vel habi-
tuali īfuſa vel acqſita. Probat̃. q: nihil qđ aliter fit fit re-
cta intentione. igit̃ ⁊c̃. Aſſumptū ꝓbat̃. q: vt ex ꝓcedenti
articulo pꝫ. nulla eſt ītētio recta niſi dei ꝓpter ſe dilectio.
¶ Confirmatur hoc corre. per Aug. ſuꝑ Pſal. 67. d. Ea
quippe ſola bona opera dicenda ſunt que fiunt per dile-
ctionem dei. Et in de ſpiritu et littera. non eſt inquit fru-
ctus bonus qui de charitatis radice nō ſurgit. Quid au-
tē eſt charitas niſi dilectio dei propter ſe. vel dilectio pro-
ximi propter deum. que vtiqꝫ ex dei charitate procedit.
¶ Aliud correlariū eſt. ꝙ nullus actus hominis eſt mo-
raliter bon⁹ niſi īmediate tēdat in deū vel in aliud ꝓpter
deū vltimate: ⁊ hoc actu vel habitu. ſicut etiā in diſt. 26.
dixi. qđ ꝓbat̃. q: nullus alius eſt recta intentio aut recta
intētione factus: vt ſatis pꝫ ex dictis. ¶ Qđ etiā confir-
matur ſm ſe ex auctoritate Augu. qui in lib. 1. de nup. et
Cap.7. ꝯcu. ſcribit. ⁊ 4. lib. ꝯtra Iul. recolit pudicū nō veraciter
dici qui nō ꝓpter deū verā fidē cōnubij ſeruat vxori: qui
quoqꝫ vt patet ex auctoritatibus eius allegatis. diſt. 26.
in proſecutione prime rationis ad concluſionē primā pri-
mi articuli. ⁊ cōtra Iul. lib. 4. ⁊ de ci. dei. lib. 19. expreſſē
dicit veras virtutes nullas eſſe ſi non in deū finaliter refe-
rātur: quinimo ad quicquid aliud, ſiue nō ad aliud, ꝙ̄ ad
ſeipſas referātur vitia eſſe. Item in de moribus eccleſie.
Cum cōcluſiſſet deū eſſe in quem oīa referendo ſunt ſicut
in primo articulo allegatū eſt ſequēti cap. diffinies virtu-
tes ipſas morales ait. Temperantiā dicamus eſſe amorē
deo ſeſe integrū incorruptūqꝫ ſeruātem fortem amorē oīa
propter deū facile perferentē. Iuſtitiā amorē deo tm̄ ſer-
uientē. ⁊ ab hoc bene imperātem ceteris que homini ſub-
iecta ſunt prudentiā amorē bene diſcernētem ea quibus
adiuuet̃ in deū ab his quibus īpediri pōt. Ex quibus cla-
re pꝫ. nullā eſſe virtutē: cuius actus nō finaliter fiat pro-
pter deū ſm ſententiā Auguſti. ac per hoc nec aliquē etiā
actū nō ꝓpter deū vltimate factū eſſe virtuoſum. ¶ Ter-
tium corre. ⁊ hoc ſpecialiter ꝑtinet ad. d. 41. eſt ꝙ nullus
actus hoīm ſimpliciter infideliū eſt moraliter bonus. Di-
co aūt ſimpliciter infideliū ad excludendū ſciſmaticos he-
reticos catholicos ⁊ reliquos qui aliquo modo credunt ⁊
aliqui fide cognoſcunt deū. pꝫ. q: nullus fit ex dilectione
dei, aut ꝓpter deū vltimate cū ipſi non cognoſcant ipſum
eſſe ꝓpter ſe diligendū et cetera ꝓpter ipm̃. igitur nullus
fit intētione recta. ac per hoc nec virtuoſe, vel bene mora-
liter. hec ratio quaſi tota ponitur ab Aug. ſuꝑ pſal. 67. d.
Ea quippe ſola bona opera dicēda ſunt que fiunt per dile-
ctionē dei. hec aūt neceſſe antecedat fides: vt inde iſta: nō
ab iſtis incipiat illa. qm̄ nullus operat̃ per dilectionē dei
niſi prius credat in deū. Item et ſuꝑ pſal. 31. nemo inquit
cōputat bona ſua ante fidē vbi fides non erat bonū opus
non erat. bonū eni opus intentio facit. Intentionē fides di-
rigit. ¶ Confirmat̃. q: ſi actus infideliū eſſent ꝓ̄e virtuoſi
vtiqꝫ in eis eſſent vere virtutes. nam ex virtuoſis actibus
virtutū habitus generant̃. Sed ꝯn̄s eſt falſum ſm inten-
tionē beati Aug. lib. 4. cōtra Iul. vbi per multa capitula Cap.19.
probat oppoſitū in de ci. dei. etiā lib. 5. dicit ꝙ cōſtare de- Cap.4.
bet inter oēs veraciter pios neminē ſine vera pietate. i. ve-
ri dei vero cultu verā poſſe habere virtutem. ⁊ lib. 19. vere
virtutes niſi in eis quib⁹ vera ineſt pietas eſſe nō poſſunt.
Inſuꝑ in lib. de continētia circa finē ait. nūquid eni cōti-
nentiā quā munus dei veriſſime dicimus dicturi ſumus
eſſe peccatū: abſit a noſtris cordibus tam deteſtanda de-
mētia. beatus aūt Apl's ait. omne qđ nō eſt ex fide pecca-
tum eſt. que ergo fidē nō habet, nec continētia nominā da
eſt. Et ſicut hoc de continētia ſpecialiter: ita de qualibet
virtute morali generaliter ꝓbari pōt. Rurſus in lib. de ve-
ra innocētia oīno inquit infideliū vita peccatū eſt et nihil
eſt bonū ſine ſummo bono. vbi eni deeſt agnitio eterne et
incōmutabilis veritatis falſa virtus eſt etiam in optimis
moribus. i. qui optimi vident̃. demū qđ fortius viget: cū
in lib. de ordine ipſe optimū aliqualiter innuiſſet. poſtea
in primo retra. id reuocās ait. diſplicet mihi ꝙ Philoſo- Cap.3.
phos nō vera pietate ꝓdictos dixi virtutis luce fulciſſet.
Eius ſententiā imitatus eſt Beda. d. cōtra Iul. Conſtat Cap.13.
ꝙ quicūqꝫ Philoſophoꝝ Chriſtū dei virtutē ⁊ dei ſapiē-
tiā neſcierūt: hi nullā verā virtutē: ſicut nec verā ſapiētiā
habere vna ratione potuerunt. Inde expreſſe tenuit Lin-
comē. ⁊ eſſe intentionē Aug. affirmauit ſicut ſupra. d. 26.
arti. 1. q. allegatū eſt. ¶ Sed cōtra hoc videt̃ eē qđ Aug.
ſcribit in epiſtola ad Marcellinū inquiens. rēpublicā ro-
mani conſtituerūt auxerūtqꝫ virtutibus: ⁊ ſi nō habentes
verā pietatē erga verū deū que illos etiā in eternā ciuita-
tem poſſet ſalubri religione ꝑducere. cuſtodiētes tñ quā-
dā ſui generis ꝓbitatē que poſſet terrene ciuitati conſti-
tuēde augēde conſeruādeqꝫ ſufficere. deus eni ſic oſtēdit
in opulētiſſimo ⁊ preclaro īperio romanoꝝ quātum vale-
rent ciuiles et ſine vera religione virtutes: vt intelligeret̃
hac addita fieri hoīes ciues alterius ciuitatis: cuius rex

Digitized by Google

veritas:cuius lex charitas:cuius modus eternitas eſt.
hoc aperte Augu.aſſerit in illis romanis fuiſſe morales
virtutes politicas ſeu ciuiles. ¶ Rñ.ꝙ hoc Auguſt.non
vtitur vocabulo virtutis ſtricte ꝛ ꝓprie vt id tñ appellet
virtutem qḋ eſt vere virtus.i.habitus qui eſt principium
agendi:qḋ ꝛ ꝓpter quid ꝛ quēadmodū eſt agēdum ſicut
in ꝓpoſito ſumit̄ virt⁹.Et hoc patet.qm̄ in.5.de ciui.dei.
a cap.12.vſq̄ ad.20.incluſiue de hac materia multa diſ-
ferēs a ꝓpoſito pluries dicit illos qui laudabiliores viſi
ſunt romanos omnia ſua opa ꝙ̄ laudabilia ꝛ gloria vide-
bātur hominibus ꝛ ex quibus adhuc laudātur feciſſe fi-
naliter ꝓ gloria vana mūdi.Ex quo cōſtat illoꝝ affectio-
nes et habitus: qb⁹ hec agebāt nequaꝙ̄ veras fuiſſe vir-
Cap.19. tutes.Et hoc ipſe nō tacuit ibidē dicēs. Dum illud con-
ſtet:iter omnes veraciter pios neminē ſine vera pietate.i.
veri dei vere cultu verā poſſe habere virtutē.et addit qḋ
facit ad ꝓpoſitū.nec eā verā eſſe quādo glorie ſeruit hu-
Cap.20. mane.ꝛ in ſequēti ca.approbās ſententiā eorum Philoſo-
phorum qui dixerunt non eſſe veras virtutes que ad vo-
luptionē referuntur iuxta epicureorum opi.voluptatem
quaſi reginā in ſella regali pingētē cui virtutes velut fa-
mule ſubſeruirēt addit. Sed nō eſtimo ſatis debiti deco-
ris eſſe picturam:ſi etiam talis fingat̄ vbi virtutes huma-
ne glorie ſeruiūt volens ꝑ hoc ꝙ ſicut ille nō ſunt vere vir-
tutes:quarum finis eſt voluptas ſic nec ille quaꝝ finis eſt
gloria mūdi. Qḋ etiā ſtatim explicite monſtrat. Sed vti-
tur Augu.improprie vocabulo virtutis extēdēdo ipſum
ad eos habitus qb⁹ fiūt vtiq̄ que fiēda ſunt et vitātur vi-
tāda:lꝫ non ꝓpter eū finē ꝓpter quē ꝛ illa fiēda.ꝛ hec vi-
tāda ſunt:qui lꝫ ſm veritatē nec virtutes ſint nec laudabi-
les. hominib⁹ tñ q̄ intuent̄ tātūmodo id qḋ fit ꝛ nō ꝓpter
qḋ fit:ſiue etiā ignorātes ſint ꝓpter quid fieri debeat ſiue
nō ignorātes.ſed inter intētiones operātiū diſcernere nō
valētes virtutes ꝛ laudabiles habitus eſtimant̄.Et hoc
Cap.12. etiā ſatis exprimit.d. Iſta ergo laudis auiditas et cupi-
do glorie multa illa mirando fecit laudabilia.ſ.atq̄ glo-
rioſa ſm hominū eſtimationē.nō ergo veras virtutes mo
rales eis attribuit: ſed putatiuas tñ ꝛ vere virtuti diſtā-
tia minore diſſimiles his habitib⁹ qb⁹ vitāda fiūt ꝛ fiēda
vitātur:ſicut ꝛ cōtra Iul.vt ſupius allegat̄ dixit non ve-
ras virtutes habēdo. Sed a veris virtutib⁹ non plurimū
deuiādo:poſt que verba mox ſubijcit ꝙ ipſi virtute ciuili
non vera:ſed veriſimili demonibus vel humane glorie ſer-
uierunt.Et ꝙ nō intēderet eis veras virtutes etiā ciuiles
aſcribere etiam in verbis obijciēdo allegatis ſatis innuit
cum ait.cuſtodiētes tñ quādā ſui generis ꝓbitatem:que
poſſet terrene ciuitati conſtituēde augēde conſeruādeq̄
ſufficere tali ſiquidem modo loquēdi quo nō ſimpliciter
ꝓbitatē que ꝛc̄.ſatis innuit illos non habuiſſe verā ꝓbi-
tatē ꝛ ꝑfectā ſm ſuā rationē:ſed iperfectā quādā diſpoſi-
tionē.que tñ ad conſtitutionē augmētū conſeruationēq̄
tēporalē ciuitatis valeret. ꝛ ideo ciuiles etiā dicit virtu-
tes.nec tñ addidit veras : nec tñ reperi vbi ipſe diceret ꝙ
habuerint veras . qḋ tñ ſi dixiſſet retractaſſe eſtimandus
eſſet propter illud quod de li.retra.eſt allegatum: et quia
totiens ꝛ maxime vbi a propoſito materiā iſtam diſcuſſit
oppoſitum aperte dixit. ¶ Ad rationem principalē que-
ſtionis patet rñſio ex dictis.ſ.ꝙ ille auctoritates loquun-
tur de operibus que poſſunt bene ꝛ male fieri:talia ſiqui-
dem ſi fiant mala intentione mala ſunt . Si vero bona ce-
teris tamen debitis circūſtātijs cōcurrentib⁹ bona ſunt.
in alijs vero non eſt ſic:vt patuit.

¶ Diſtinctionis.xlij.xliij.ꝛ.xliiij.
Queſtio Prima.

Quātum ad.di.42.et duas
reſiduas ſit. Que-
ro vtrū homo volūtate mala ꝛ cō
mitante exteriori ope ſimul plus
peccet ꝙ̄ volūtate ipſa mala tātū
modo.Et videtur pmo ꝙ non.ſic
nulla operatio exterior eſt de ſe
pctm̄.aut bona moralr̄ aut mala
igit̄ non plus peccat hō per illam
ꝙ̄ peccaret ſola mala voluntate
abſq̄ illa.ꝯña eſt ſatis plana.aña ꝓbatur.ꝙ enī nulla ſit
peccatū.ꝓbatur.qꝛ de ipſa non ꝟificatur diffinitio pcti.
nam pctm̄ ab Augu.in de duabus aīabus diffinitur ſic.
pctm̄ eſt volūtas retinēdi vel cōſequēdi qḋ iuſtitia vetat.
et vnde liberū eſt abſtinere.ꝛ hāc diffinitionē ipſe appro-
bat primo retra.nulla autem actio exterior eſt voluntas. Cap.6.
Qꝛ etiā nulla ſit de ſe bona aut mala:patet.quia quelibet
poteſt indifferēter bene ꝛ male fieri.nā homicidiū de quo
minus videretur bene fit a miniſtro iuſtitie:qḋ etiam fiat
aliquādo male non eſt dubium.

Ad oppoſitum arguit̄ ſic.plus peccat homo
duob⁹ peccatis ſimul peccās
ꝙ̄ peccās vno illoꝝ tantūmodo.igit̄ ꝛc̄.antecedēs eſt no-
tum.ꝯſequentia ꝓbatur.qꝛ mala volūtas ꝛ mala operatio
exterior cōcomitans ſunt duo peccata:cū ſint duo actus
diſtincti:ꝛ vterq̄ ſm ſe ſit peccatū dicēte magiſtro.diſ.35. Cap.3.
hui⁹ ſcdi.ſane dici pōt ꝛ libere tradi debet pctm̄ eſſe actū
malū interiorē ꝛ exteriorē.ſ.malā cogitationē locutionē
et opationē.ꝓcipue tñ in volūtate peccatū cōſiſtit ex quo
tanꝙ̄ ex arbore mala ꝓcedūt opa mala tanꝙ̄ fruct⁹ mali.

Reſpondeo ſuppoſito vero ſenſu locutionis qui
debet haberi cū dicim⁹ aliquē actū
ſeu opationē eē malā.aut malū vel peccatū iuxta ea que
dicta ſunt ſupra.diſ.34.et loquēdo in tota iſta queſtione
de bonitate ꝛ malitia morali pono aliquas concluſiones.
¶ Prima eſt.ꝙ aliqua opatio exterior eſt peccatū.ꝓba-
tur.omne mēdacium eſt peccatū.ſed aliqua opatio exte-
rior eſt mēdacium.igitur ꝛc̄.maior ptꝫ per illud Auguſt. Cap.22.
in ench.mihi videt̄ peccatū quidē eſſe omne mēdacium.
Et idem dicit:et probat idem.ca.25.Item de mendacio. Cap.viii.
quiſquis eſſe aliqḋ genus mēdacij qḋ peccatū nō ſit puta-
uerit decipiet ſeipſum turpiter.Et contra mēdaciū.Mē-
daciorū inquit genera multa ſunt:que quidē omnia vl'iter Cap.5.
odiſſe debem⁹.nullū eſt enim mēdacium qḋ non ſit cōtra-
rium ꝟitati.Ex quo bene ſequit̄ ꝙ nullum mēdacium eſt
quod nō ſit peccatū.Minor ptꝫ per eundē de mēdacio.d. Cap.6.
nemo dubitat mētiri eū qui volens falſum enūciat cauſa
fallendi:quapropter enūciationem falſam cum volūtate
ad fallēdum ꝓlatam manifeſtā eſt eſſe mēdacium.cōſtat
autem ꝙ enunciatio falſa ꝓlata eſt operatio exterior.hoc
idē ptꝫ ex diffinitione pcti data ab Augu.22.cōtra Fau.
peccatū eſt dictū vel factum vel concupitū aliqḋ contra
eternā legem.per quā diſiunctiuā locutionem apparet ꝙ
non ſolū velle:ſed ꝛ aliquod dicere ꝛ aliquod opari extrin
ſecū eſt peccatū. ¶ Preterea.Quis negaret furta:adul
teria:homicidia:ꝛ plura alia opera exteriora a diuina le-
ge ꝓhibita eſſe peccata. ¶ Secūda ꝯcluſio.ꝙ oīs opatio
moralis exterior ex mala volūtate ꝓueniens eſt moraliter
mala et peccatū.ꝓbatur.qꝛ omnis talis eſt opatio volūta-
ria difformis recte rationi ſeu facta difformiter.oſtēſum
eſt autē in diſ.24.ꝙ non eſt aliud peccatum ꝙ̄ volūtarie
agere contra rectā rationem. ¶ Tertia ꝯcluſio.ꝙ omnis
operatio moralis exterior eſt bona vel mala moraliter et
nulla penit⁹ eſt neutra.ꝓbatur.qꝛ oīs opatio moralis exte-
rior vel eſt cōformis recte rōni:vel eſt nō ꝯformis.Si con-
formis eſt moralr̄ bona.ſi nō ꝯformis eſt moralr̄ mala.
¶ Quarta concluſio.ꝙ nulla opatio moralis exterior eſt

Digitized by Google

bona et mala moraľr. ꝓbatur.qꝛ ex oppoſito ſeqtur ꝙ aliqua opatio ſingularis demōſtrabilis eſt ꝯformis recte rōni ſm omnes circūſtātias debitas in eſſe et non eſt ſic cōformis:qḋ iplicat ꝯtradictionē. ¶ Ex hac inferť illa ſuppoſitio p̄mo quā poſui in p̄ma.q.26.diſt.arti.1.ad probādū concluſionē p̄mā:videlicet ꝙ nullus actus culpabilis eſt moraliter bonus:ꝛ ptȝ illatio:qm̄ oīs actus culpabilis eſt moraliter malus.ptȝ.qꝛ oīs actus culpabilis eſt diffor mis recte rationi:alioquin nō eſſet culpabilis:ſed laudabilis. igitur ſi aliquis actus culpabilis eſt moraliter bonus aliquis actus moraliter malus eſt moraliter bonus.

M. Guilelmus de bellomonte ordinis minoꝝ.

¶ Illā tn̄ ſuppoſitionem quidā doctor modernus negauit diſtinguens de triplici culpa.ſ.originali:actuali mortali:actuali veniali. dicit ꝙ ſi ꝓpoſitio illa itelligatur de actu culpabili culpa originali falſa eſt:qꝛ ifideles habuerūt multos actus bonos moraliter. ſi etiā intelligatur de actu culpabili culpa actuali veniali:etiā falſa eſt:qḋ probat ſic.actus meritorius eſt bonꝰ moraliter. Sed actus peccati venialis eſt aliquādo meritorius. ergo ꝛc̄.maior ptȝ:qꝛ bonitas meritoria ſupponit bonitatē moralē. Minor ꝓbať:qꝛ reſiſtere tētationi.reddere debitū vxori.mentiri ad ſeruādū vitā innocentis ſunt actus meritorij: ꝛ tn̄ ſunt pctā venialia. Si accipiať actus culpabilis ſecūdo modo.ſ.pro culpa actuali mortali: hoc dupliciter poteſt accipi.ſ.poſitiue contrarie culpabile.i.demeritorie.et ſic ꝓpō eſt v̄a. Alio mō p̄uatiue culpabili.i.nō meritoriū. et ſic eſt ꝓpoſitio falſa.qꝛ vt dicit ſe poſuiſſe:multi actꝰ qui

Reſpon. Guilelmi ad argu.

nō ſunt meritorij ſunt moraliter boni. ¶ Ad ꝓbationē illius ſuppoſitionis tunc facte que erat:nullus actus moraliter bonꝰ eſt aliquo modo difformis recte rationi:ſed oīs actꝰ culpabilis eſt aliquo mō difformis rōni recte.ergo ꝛc̄. Dicit ad maiorem ꝙ vera eſt de difformi contrarie et recte rationi naturali. Ad minorem vero ꝙ ipſa vera eſt de actu culpabili culpa actuali mortali et de difformitate contrarie ſumpta. non autem de culpabili duobus modis alijs ſumpto.

Contra Guilel. de bello monte.

¶ In iſta reſponſione continētur multa meo iudicio falſa. Unum eſt ꝙ aliquod peccatum actuale eſt actus moraliter bonus. hoc enim manifeſte includit contradictionem. quod probatur.quia ſi aliquis actus eſt moraliter bonus ipſe eſt cōformis recte rationi ſm oēs circūſtantias requiſitas ad hoc ꝙ actus ſit vere virtuoſus. Sed conſtat ꝙ nullū peccatū eſt ſic cōforme ſm oēs circūſtātias recte rationi.alias nō eēt peccatū:ſed prorſus recte factū ꝛ omnino taliter qualiter fieri debet. ¶ Preterea. Omne peccatū recte vituperatur

Cap.15.

accipiendo peccatū pro culpa ſicut in ꝓpoſito.nullus autem actus vere virtuoſus recte vituperatur. quia vt dicit Auguſt.3.de libe.arbi. quicquid ratione vituperatur: ideo vituperatur:quia nō eſt:ita vt eſſe debuit.actus autē virtuoſus non aliūde dicitur virtuoſus:niſi quia eſt vt eſſe debet.nā agere virtuoſe nō eſt aliud ꝙ̄ agere qḋ oportet:ꝛ ꝓpter qḋ ꝛ quēadmodū oportet ꝛc̄. prout dictat ratio recta. ſi ergo aliquod peccatū eſt actus moraliter bo-

Cap.18.

nus:ſeu qḋ idē eſt vere virtuoſus aliquis actus recte vituperatur:et non recte vituperatur. Rurſus hoc directe impugnant auctoritas et ratio Augu.contra menda.vbi ꝓbat ꝙ nullū mēdaciū eſt iuſtum ꝑ hoc ꝙ alias aliquod peccatū eſſet iuſtum:qḋ ipſe dicit:ꝛ ꝓbat eſſe abſurdiſſimum.vnde ait.ita nihil autē iudicādus eſt dicere qui dicit aliqua iuſta eſſe mendacia niſi aliqua iuſta eſſe peccata.ac per hoc aliqua iuſta eſſe que iiuſta ſunt. Quo quid abſurdius dici poteſt. vnde eſt enim peccatū:niſi quia iuſtitie contrariū eſt: dicātur ergo alia magna. alia parua eſſe peccata: quia verū eſt.nec auſcultādū eſt ſtoicis qui omnia paria eſſe contendūt. dicere autem quedā iniuſta qdā iuſta eſſe pctā qd eſt aliud ꝙ̄ dicere quaſdā eſſe iniuſtas quaſdā iuſtas iniquitates: cum dicat Apl's Ioan. Omnis qui facit peccatū iniquus eſt. hoc ipſe. Cum ergo ea dicamus iuſta que recte ſunt facta ſeu virtuoſa.et eiuſdem ſignificationis penitus ſint omnes p̄dicte denominationes accepto iuſtitie vocabulo generaliter: vt hic ſm ꝙ ptȝ Augu.accipit patet ꝙ tota iſta deductio Aug. directe ipugnat dictum predictum.

Aliud falſum.

¶ Aliud falſum in illa reſponſione contentum eſt:ꝙ aliquod peccatū eſt meritorium. Si enim hoc ſit verum.ergo homo pro aliquo ſuo peccato eſt a deo remunerādus et premium recepturus.ac ꝑ hoc ꝯſequens eſt ꝙ aliqua noſtra peccata deus approbat et acceptat complaceťqꝫ in illis. Sed quis hoc audeat dicere: cum hoc etiam de iuſto homine nefas ſit cogitare: Quis enim hominem qui approbaret peccatum alterius aut complaceret in illo et dona daret pro illo non mente corruptū ꝛ vitioſum ꝛ prauum clamitaret: ¶ Cōfirmatur hoc:quoniam quia quibuſdam viſum eſt aliquando eſſe mentiendum: propterea quia legitur ꝙ deus bene fecit obſtetricibus:que tamen mentite fuerāt. vt habetur Exod.1. Sancti expreſſe dicunt eas non bene

Cap.1.

feciſſe:quoniam pro mendacio illo nō putatur deum numerare vllum peccatum. vnde Aug.contra mendacium.

Cap.40.

Sed qḋ ſcriptum inquit eſt bene deū feciſſe cum hebreis obſtetricibus:et cum Raab vere continua meretrice.non ideo factum eſt:quia mentite ſunt:ſed quia in homies ref miſericordes fuerunt non eſt itaqꝫ in eis remunerata fallacia:ſed beniuolētia benignitas mētis non iniqtas mentientis. ¶ Preterea. Si aliquod peccatū eſt actus meritorius vel aliquis actus meritorius non eſt ſpeciale dei donum neqꝫ ex gratia dei prouenıens vel aliquod peccatum eſt donum dei et ex gratia illius procedens. Primū non eſt dādum ne cōcedatur hominem poſſe meritorium actum agere ſine gratia dei:qḋ iſtemet doctor bene et catholice nititur vitare.oporteret autem illud cōcedere cū nullum peccatum ſit opus gratie dei et ad quodlibet peccatum libe.arbi.ſit idonea virtute ſuffultū:vt dicit Aug. in de p̄ede.diuina.ſicut ꝛ in.q.diſt.26.ac etiam.29.allegatum. Secundum autem nimis abſurdum eſt.ſicut patet ex verbis Augu.in lib.de continentia.allegatis in.q. preced. Nunquid ait continentiā quā munus dei veriſſime dicimus dicturi ſumus eſſe peccatum. Abſit a cordibus tā deteſtāda dementia. vult enim eſſe neceſſario conſequens continentiā non eſſe peccatum ſi ipſa eſt:ſicut vere eſt donum dei.et ex hoc vlterius concludit ipſam non eſſe in infidelibus:quia in eis eſſet peccatum. Fundatur autem illa conſequentia ſuper hoc ꝙ nullum munus dei eſt peccatum:ſicut patet. ¶ Preterea. Si aliquod peccatum eſt actus meritorius. non omne peccatū eſt vitandum. Quis enim debeat vitare quod eſt ſibi meritorium apud deum:et ſi non omne peccatum eſt vitandum:quomodo quotidie vniuerſalis fidelium orat eccleſia deū dicens. Tua nos hodie ſalua virtute.vt in hac die ad nullū declinemus peccatum.clarum enim eſt ꝙ non ſolum aliqua.ſed etiam quodlibet vult vitare qui ſic orat:ſi ita corde orat ſicut ore. ¶ Preterea. Nullus ex eo ꝙ non facit qḋ debet facere:aut ex eo ꝙ facit qḋ debet nō facere meretur apud deum aliquod premium. igitur nullum peccatum eſt meritorium. antecedēs eſt euidens:cum enim quilibet talis ſit dignus vituperio et pena:imo nec quiſqꝫ aliter meretur vituperari aut puniri quomodo dici poteſt ꝙ ex hoc vel illo quis mereatur premium. conſequentia eſt euidens: quia non niſi altero illorum modorum a quoqꝫ actualiter peccatur. ¶ Preterea. Omne peccatum eſt demeritorium ſeu puniēdum et pene dignum.igitur nullum eſt meritorium.antecedēs eſt cōmuniter a catholicis doctoribus conceſſum tradētibꝰ ꝙ cuilibet mortali ſi non remittitur debeť ſm ſtatutū diuinū pena eterna.veniali vero cuilibet pena tēporalis.conſequentia pa-

tet:quia nullo vno actu quis ſimul meretur ⁊ demeretur.
Item qđ ait ꝙ reſiſtere tẽtationi eſt peccatum veniale nõ
videtur tute dici poſſe. Quomodo enim tota Chriſti do-
ctrina ſuadet vt tẽtationib⁹ reſiſtamus ⁊ reſiſtẽtes cõmẽ-
dat. Conſentiẽtes vero redarguit et comminatione pena-
rũ deterret. Rurſus quomõ reddere debitũ vxori dicitur
ab iſto doctore eſſe peccatũ cũ Apoſtolus hoc iubeat. ꝺ.
Cap.7. ꝑma ad Corin. Vxori vir debitum reddat. ſimiliter vxor
viro. et paulopoſt oppoſitũ prohibet. ꝺ. Nolite ergo frau
dare inuicem. gloſa .i. ſubtrahere debitum. ¶ Preterea.
Si reddere debitũ vxori eſt peccatũ. multo magis videt
bit dicẽdum ꝙ petere ſit peccatũ: ⁊ ſic concubitus coniu
galis ſiue petendo ſiue reddendo agatur erit peccatum:
ac per hoc illicitus. Sed hoc dicere eſt nuptias dãnare:
Cap.25. qui fuit error Tacianorũ: ſicut recitat Aug. de hereſib⁹.
Si dicatur ꝙ iſte doctor nõ intelligit ꝙ omne reſiſtere tẽ-
tationi: aut omne reddere debitum vxori ſit peccatum.
ſed male reddere et male reſiſtere: nihil ſibi valet ad pro-
poſitum ſuũ: quia nec male reſiſtere nec male reddere eſt
reſiſtenti vel reddenti meritoriũ: ſed vtrıq3 demeritorium.
Cum itaq3 ipſe velit ꝓbare illam ſuam minorẽ .ſ. ꝙ actus
peccati venialis ſit meritorius: per hoc quia reddere de-
bitum eſt meritorium. oportet eum vniuerſaliter aſſume-
re vel ꝙ omne reddere debitum eſt meritorium: et ſic etiã
omne male reddere eſt meritorium: qđ nullatenus eſt di-
cendum: vel ꝙ omne reddere debitum eſt peccatum: con
tra qđ iam eſt argutum. Inſuper qđ dicit mentiri ad ſer-
uandam vitã innocẽtis eſt actus meritorius: non eſt etiã
bene dictum: quia ſi illud eſſet verum: ſequitur ꝙ non ſit
negandum mentiendum eſſe pro ſaluanda innocentis vi-
ta. Quomodo non negandum eſt fiendum eſſe id per qđ
homo meretur apud deum. Sed ſancti communiter do-
cent non eſſe etiam ſic: ⁊ pro tali cauſa mentiendum: ſicut
patet per Augu. in lib. contra menda. in quo a propoſito
diſputat ⁊ determinat in nullo vnq3 caſu eſſe eſſe mentiẽ-
dum: ſicut ſatis apparet in .c.5. vt preallegatum eſt. et idẽ
in enchi. pluribus capitulis. et ſimiliter in lib. de menda.
Beatus quoq3 Grego. idem docet ſcribens .18. moral'. cir
ca principiũ. Sicut ſummopere enim cauẽdum eſt men-
dacium: quis nonnunq3 ſit aliquod mendacij genus cul-
pe leuioris ſi quiſq3 preſtando mentiatur. Sed q2 ſcriptũ
eſt. Os qui mentitur occidit animam. et perdes omnes
qui loquuntur mendacium. Hoc quoq3 mendacij genus
perfecti viri ſummopere fugiũt vt nec vita cuiuſlibet per
eorum fallaciam defendatur: ne ſue anime noceant dum
preſtare carni nituntur aliene. ¶ Preterea. Cum omne
mendacium ſit peccatum: vt ibidem dicit. et Aug. etiam
in preallegatis. nec hoc iſte doctor neget ſi concedatur ꝙ
pro ſeruanda vita innocentis aut alio quocũq3 bono fien-
do ſit mentiendum vtıq3 contra doctrinam Apoſtoli con
ceditur ꝙ fienda ſunt mala vt eueniant bona. Item qđ di
cit de culpa mortali non videtur bene dictum: quia nulla
culpa mortalis eſt que non ſit demeritoria poſitiue ⁊ non
ſolum vero meritoria: qđ patet: quia nulla eſt cui non de-
beatur pena eterna. et tamẽ ex diſtinctione quã ponit iſte
doctor patet eũ velle aliquã culpã mortalẽ nõ eſſe deme-
ritoriã poſitiue. et ex eadẽ vult ꝙ aliqua culpa mortalis
ſit actus vere virtuoſus ⁊ rectus: qđ etiã nõ eſt bñ dictũ.
Contra rñſionem Guilel. ¶ Rñſio demũ data rationi ꝓbãti ſuppoſitionẽ illã non
eſt ſufficiens. nã qđ dicit ad maiorem de difformitate cõ-
traria et de ratione naturali non iuuat ipſum in aliquo.
quoniã quacũq3 difformitate actus ſit difformis recte ra
tioni. conſtat ipſum nõ eſſe conformẽ ei ſm omnes circũ-
ſtãtias dictatas ab ipſo. Omnis autem actus moraliter
bonus eſt cõformis recte rationi ſm omnes circũſtãtias
dictatas ab ipſa vt frequenter premiſſum eſt. igitur nul-
lus actus moraliter bonus eſt aliquo modo difformis re-
cte rationi: et hec eſt maior tũc aſſumpta. Quod additur
de ratione naturali nihil iuuat etiã. nam quomodocunq3
capiat rationalis: dũmodo ſit ratio recta. quicquid eſt ei
conforme eſt cõforme cuilibet recte rõni de eodẽ: et quic-
quid alicui rationi recte / ſiue naturali / ſiue non naturali
eſt cõforme: eſt illi ⁊ cuilibet rationi recte circa idem obie
ctum conforme. nam oẽs rationes vere ⁊ recte de eodem
ſimiliter ſignificãt. alias aliqua non eſſet vera ⁊ recta: ſed
falſa et erronea. Quod etiã dicit ad minorem non valet.
qm̃ vniuerſaliter de omni culpa / ſiue veniali / ſiue alia pro
poſitio eſt vera. q2 ſi ſit aliquis actus culpabilis nullo mo
do difformis recte rationi ille erit penitus cõformis recte
rationi. et per ꝯñs erit talis qualis eſſe debet. Ex quo ſe-
quitur ꝙ aliquis faciendo quod debet et peccando facit
quod debet. quod vt dicit Aug. .3. de libe. arbi. ſcelus eſt Cap.17.
dicere. Neceſſe eſt ergo dicere ꝙ omnis actus culpabilis
quacũq3 culpa vere dicatur culpabilis eſt aliquo modo
diſcordãs ⁊ difformis recte rationi ex quibus efficaciter
concluditur predicta ſuppoſitio. ¶ Quinta cõcluſio eſt.
ꝙ homo plus extenſiue peccat. ſc3 pluribus peccatis pec
cat peccando mala voluntate et mala comitante exterio-
ri operatione / q3 mala volũtate tm̃. Probatur: quia talis
operatio exterior eſt peccatum. vt pz ex ſecũda cõcluſio-
ne: et non eſt illud peccatum quod eſt voluntas mala quã
comitatur: ſicut loqui falſum intẽtione fallẽdi non eſt vel-
le loqui falſum intẽtione fallẽdi / nec tractare rem alienã
inuito dño eſt velle tractare rem alienam ⁊c. ⁊ ita de alijs
pz. et conſtat ꝙ tale ⁊ tale velle ſunt peccata. igitur velle
quod eſt peccatũ et agere quod eſt ipſum comitatur ſunt
plura peccata. ⁊ per cõſequens pluribus peccatis peccat
peccãs mala voluntate ⁊ mala operatione exteriori comi
tante. ¶ Sexta concluſio. quia homo non plus intenſiue
id eſt non intenſiori peccato peccat mala voluntate ⁊ ma-
la operatione exterius comitante ſimul / q3 altera illarum
tantũmodo pz q2 illa duo peccata nõ cõſtituunt aliquod
vnum peccatũ. igitur illius hominis non eſt aliquod pec-
catum intenſius / q3 mala voluntas / ⁊ q3 operatio ſequẽs.
¶ Septima concluſio eſt. ꝙ homo non magis demerere
apud deũ per malam voluntatẽ ⁊ per malã operationem
ſequentẽ ſimul / q3 per malã volũtatẽ tantũmodo ſuppoſi-
ſita equalitate volũtatis: quod ego intelligo ſic .ſ. ꝙ homo
volens aliquid agere. verbi gratia occidere. et cum hoc
etiã occidens non eſt dignus maiori pena / nec a deo ma-
iori pene deputatur. q3 ſi tantũmodo vellet occidere ⁊ nõ
occideret. ſuppoſito ꝙ eque plenã: ⁊ tñ oĩbus ſimilem vo-
luntatem occidẽdi haberet. et ita dico de diuerſis homi-
nibus: quoꝝ vnus vellet occidere aliquẽ ⁊ actu occideret
alius vero vellet occidere: non tñ occideret: q2 non poſſet;
ſi voluntas foret in vtroq3 eque plena: et cetera ſint paria
in eis preter occidere ⁊ non occidere: non minus demere-
tur apud deum / nec maiori pena dignus eſt ſm veritatẽ
ille qui non occidit / q3 is qui occidit: nec ecõuerſo ille ma
gis demeretur. ⁊ ſimiliter loquor in alijs actibus.
¶ Iſta concluſio patet primo expreſſa auctoritate Aug.
primo de libe. arbi. dicentis ſic. Si cui non contingat fa-
cultas concũbendi cum coniuge aliena: planum tamen
aliquo modo ſit eum cupere. ⁊ ſi poteſtas detur eſſe factu
rum: non minus reus eſt / q3 ſi in ipſo facto deprehendere-
tur. Quid eſt autem non eſt minus reus niſi nõ minus de
meretur: ſeu non eſt minoris pene dignus. ſcđo ſic. Men-
ſura penarũ attẽditur ſm menſurã voluntatũ eorum qui
peccãt. igitur in quibuſcũq3 eſt equalis / ſeu equaliter ma
la voluntas equalem penã merentur. ⁊ per conſequens in
caſu propoſito non maiori pena vnus / q3 alter eſt dignus.
Aſſumptũ probatur per Auguſti. ad deo gratias. vbi ex-
Cap.4. ponens illud Matt.7. In qua mẽſura menſi fueritis re-
metietur vobis. dixit ꝙ appetitus voluntatis humanorũ

Digitized by Google

omnium eſt menſura factorum.et ſubdit. Ex qualitatibꝰ quippe voluntatum non ex temporum ſpacijs ſiue recte facta ſiue peccata meremur. alioquin maius peccatum haberetur arborem deijcere ꝗ̄ hominem occidere. illud enim fit longa mora multis ictibus. hoc vno ictu breuiſſimo temporis. Et ideo concludit ibi Augu.paulopoſt.ꝙ dānatorum erunt pariter longa ſupplicia. Sed alia alijs minora: vt quibus tempus equale eſt nō ſit equalis aſperitas.propter menſuram etiam peccatorum nō in productione temporum:ſed in voluntate peccantium. In quibus verbis etiam preſtat nobis motiuum boni argumenti ad propoſitum principale. Quia ſi propter opus exteriꝰ alter plꝰ demereref ceteris paribꝰ.igif ꝓpt maiꝰ exterius ſi vterqȝ exterius operetur. ceteris tamen paribus is cuius maius opus eſſet maiorem penam meretur: et ſic qui longiore mora ſuffocaret vel aliter interficeret hominem meretur maiorem penā ꝗ̄ is qui breuiorē. Suppoſito ꝙ ambo equali voluntate agerent et omnia alia eſſent paria: et ſimilia: preter hoc tantum ꝙ alter qui fortior viribus citius interficit:alter vero:quia debilior longiorem morā apponit. Hoc autē nemo diceret.quare ⁊c̄.

¶ Preterea. Non maius premium meretur homo propter voluntatem et opus ꝗ̄ alius propter equalem voluntatem tantum ſine opere: vbi cetera ſint paria. igitur non per malum voluntatem et opus ⁊c̄. conſequentia clara eſt.antecedens probatur.quia alias homo inuitus poſſet per alium hominem fieri maioris et minoris meriti apud deum:et fraudari premio et grauari ſupplicio:quod non videtur dandum. et conſequentia eſt plana: quoniam in actu exteriori poteſt homo etiam inuitus impediri:ſicut in multis clarum eſt.probatur etiā antecedens illud per

Cap̄.8. gloſam.ſcd̄e ad Corin.ſuper illud. Qui multū non abundauerit et qui modicū non minorauit.que dicit qui multum dat vt diues et qui parum vt pauper ſi equa voluntas eſt:equalem mercedem habebunt. et certe ita dicendum videtur de eo qui nihil dat: quia nihil habet quod dare poſſit ſi voluntas equa inſit. Quod confirmatur

Cap̄.6. per Hugo.de ſacramen.lib.2.parte.14.dicentem. Si ergo vbi plus datur et vbi minus differens meritum non eſt ſi equalis voluntas habeatur. ergo vbi aliquid datur et vbi nihil datur differens meritum eſſe non poteſt: ſi equalis vtriuſqȝ voluntas habeatur.

¶ Preterea. Ibidem ipſe concluſionem iſtam determinata propoſito.vnde ait. Totum ergo meritum in voluntate eſt: Quis tantum mereris quod non eſt intelligendum quaſi dicatur: quantum vis mereri tantum mereris: ſed quanta eſt voluntas qua mereris tantum eſt meritum proportionabiliter: vt videlicet maioris voluntatis maius meritum et minoris minus et equalis equale. Et tunc arguit contra ſe ſic. Sed dicis mihi.ſi totum meritum in voluntate eſt nihil amplius ex opere eſt:et quomodo ipſum opus cum voluntate eſt. Quare ergo opus requiritur ſi pro opere merito hominis nihil addicitur vel aufertur. Et reſpondet Augu.quare ideo poſt voluntatem etiam opus requiritur vt ipſo opere voluntas augeatur tale eſt cor hominis vt ꝓ opere ſuo amplius inardeſcat ſiue ad bonitatē amandā ſi rectū ſiue ad malitiam ſi prauū.⁊ ſubdit. Et ſi forte contigerit tantā etiā voluntatē in eo qui nō operaf quanta eſt in illo qui opus exercet vbi voluntas eadē eſt: meritum diſſimile eſſe non poteſt:⁊ quecūqȝ dicit in illo caplo qꝺ ſatis ꝓlixū eſt:vadūt ad intētionem iſtā. ¶ Sed cōtra ꝯcluſionē iſtā videf eſſe ṗmo gloſa decreti.de peni.diſt.1. Si cui.ibi eñ gloſator gloſans ṗallegatū ꝟbū Augu.de libe.arbi.nō minꝰ reus eſt.ait reuera magis reus eſt ſi opus adhibeaf. Sed hoc quo ad ſufficiētiā eterni itēritus accipe.vel nō minꝰ.i.nihilominꝰ eſt reus:non quin plus peccet ſi opus ſequaf.

qꝺ ꝓbat ex hoc:qꝛ ꝓhibitū eſt malā volūtatē in opꝰ ꝓcedere. ¶ Secūdo videf ꝯtra hoc determiatio eccleſie dānantis errores Petri abaylardi. Inter eñ illiꝰ articulos dānatos dicif eſſe vnus quo ſic inquirebat. Nos vero dicimus ꝙ ſola volūtas a deo eternaliter remuneretur ſiue ad bonū ſiue ad malū:nec propter opera peior vel melior efficif homo niſi forte dū operaf in aliquo voluntas eius augmētatur:ex cuius ſententie dānatione videf eſſe tenēdum ꝙ non ſola volūtas remuneref:⁊ ꝙ homo per opera exteriora melior vel peior eſt. ¶ Tertio argui poteſt:qꝛ ſi vera ꝯcluſio ſit nō plus merebit apud deū volēs ſuſtinere martyriū ꝓ Chriſto ⁊ actualiter ſuſtinēs ꝗ̄ aliꝰ equali volūtate volēs ſuſtinere:nō tamen actu ſuſtinēs: qꝺ nō videf verū: quia ꝓ actu martyrij daf aureola ẜm doctores. Item velle baptizari vel aliud ſacramentum ſuſcipe eque bonū et vtile foret hominū ſicut velle et etiā cū hoc baptizari. Itē qui vellet percutere vel occidere clericum tātū peccaret quātū alius ꝗ nō ſolū vellet:ſed etiā occideret:qꝺ falſum eſt. Tū qꝛ occidēs vere eſt homicida:alius vero nō. Tū qꝛ iſte icurrit excōmunicationē ⁊ irregularitatem:quas penas alius nō incurrit. ⁊ quaſcūqȝ alias penas alter ꝓ volūtate occidēdi nō icurrit vel meref:quas incurrit iſte ac meretur. Hoc autē non eſſet iuſtū niſi ipſe plus peccaret ⁊ maioris pene ipē dignus eſſet. ¶ Quarto.ſequitur ꝙ ſi duo homines nolentes quēqȝ occidere ſagitarēt in vico aliquo ciuitatis equali adhibita vel equaliter neglecta cautela hincinde:de ledēdo aliquē ⁊ vnus ſuperuenientem occideret. alter nullum quia nullus occurreret:tantum peccaret qui neminem leſit:quātum qui ſuperuenientē hominē interfecit:qꝺ non videtur dandū. ¶ Quinto. quia cuilibet peccato pena debef. igif duobus peccatis maior pena debef ꝗ̄ vni tm̄ ex ipſis.ex oppoſito enim conſequentis clare videtur ſequi oppoſitum antecedentis. igitur pro vtroqȝ.ſ.volūtate ⁊ actu ſequente cum ſint duo diſtincta peccata:vt dictum eſt in concluſione quinta.maior pena debef peccanti.ac per hoc plus demeretur. ¶ Ad primum horum ṗmo poteſt dici ſicut plures doctores theologi dicunt: ꝙ illa gloſa directe contradicere videtur textui:ideo non eſt ſtandum gloſe.vel ſi gloſam velimus recipere dici pōt ſecundo ꝙ magis reus eſt extenſiue:quia pluribus peccatis peccat. Et hanc intentionem videtur innuere probatio que additur de ꝓhibitione actus exterioris:vel etiam poteſt intelligi intenſiue ꝓpter intenſiorem voluntatem. Intenſior enim eſt que erit in opus ꝗ̄ nō exiens:vbi vtraqȝ poſſit exire:in quo caſu tm̄ forte loquitur gloſa. vbi autem eque intenſa ſit voluntas ſi actus exterior non ſequatur propter impedimētum poſitiuum vel negatiuum:aut qualitercūqȝ ſicut capiēdū eſt in propoſito:nō minus erit reus ad ſenſum premiſſum ꝗ̄ ſi nullo interueniente impedimento actus fuiſſet exterior ſubſecutus. ¶ Ad ſecundum dico ꝙ non puto omnia illa verba ſic poſita vt arguendo recitata ſunt fuiſſe Petri abaylardi. et cauſa eſt:quia in nullo adhuc libro epiſtolarum beati Bernardi talem texturam verborum reperi: vbi recitantur articuli collecti ex dictis illius. Sed in pluribus libris in oībus quos vſqȝ huc ꝑ me vel alium legi habetur preciſe ſic. ꝙ propter opera. nec melior nec peior efficiatur homo et eſt articulus.13.ſuorum. Sic autem acceptum iſtum articulum quis nō videat eſſe merito condēnandum. Dant enim hec verba ſic allegata intelligi ꝙ ſiue homo furetur ſiue adulteretur non inde ſit peior ꝗ̄ ſi iſta non committeret.et ſi deum honoret et proximo ſubueniat propter deum:aut alia quelibet bona nobis a deo precepta exerceat non ſit propterea melior ꝗ̄ ſi illa non ageret:qui ſenſus vtiqȝ falſus et erroneus eſt.nam ẜm hoc ſeqtur ꝙ nec ex opere exteriori nec ex voluntate aut alio actu interiori hō ſit melior vel peior

Digitized by Google

q̄ ſine illo foret ꝙ per nullum mereatur vel demereatur: et ita nullũ ſit hominis peccatum vel meritum:et ꝙ talis fuerit ſenſus illius ſatis aperit alius articulus eius qui eſt.19.et vltimus:et ponit cũ hoc tenore ꝙ neq̧ opus neq̧ voluntas neq̧ concupiſcentia neq̧ delectatio que mouet eam peccatum ſit: nec debeamus eam velle extingui:ex quibus patet ꝙ determinatio eccleſie illum condemnantis in nullo contraria eſt ſuperius dictis. ¶ Ad tertium quãtum ad id quod dicitur de martyrio dicẽdum videtur: ꝙ vbi caſus eſſet talis ꝙ actus interior eſſet eque intẽſus et eque bene circunſtãtionatus:et generaliter eque bonus intenſiue et extenſiue ſine actu exteriori:ſicut eſſet ſi cõmunicaretur actus exterior nõ minus meretur quis ex tali voluntate preciſe q̄ ſi cum ea actu penam martyrii pateretur. Difficile tamẽ eſſet talem caſum reperire.nam vt tactum eſt per Hugo. volũtas ex ſuo actu augetur et maior feruor videtur requiri et concurrere in actuali experiẽtia pene illate actu q̄ imaginate vel cõcepte tãtũmodo. vbi tamẽ detur caſus vt premiſſum eſt dicendũ videtur:vt dictum eſt:ad quod facit qđ de beato Martino cantat eccleſia. O ſanctiſſima anima quam ſi gladius perſecutoris non abſtulit palmã tamen martyrii nõ amiſit. Quãtum ad ſecundam partem de ſacramẽtis negãda eſt conſequẽtia:quia licet nõ plus mereatur ex actu exteriori:ex re tamẽ operata.ſ.ſacramento confirmatur ſibi gratia:et per cõſequens eſt ſibi melius ſicut et puero recipienti ſacramẽtum:quãuis ipſe nullum actum agat meritorium bonum eſt ſacramẽtum recipere propter ipſius efficaciam ſacramẽti in ipſo. Similiter etiã dicitur ꝙ actu ſuſtinẽs martyrium etiã ſi non plus mereatur ꝓpter opus exterius:recipit tamen aureolam:ac per hoc melius eſt ſibi et vtilius velle et ſuſtinere q̄ foret velle preciſe. Quãtum ad tertiam partem concedẽdum eſt cõſequens:et ad probationẽ falſitatis primã dicẽdum ꝙ vterq̧ homicida eſt volũtatis homicidio:licet alter tantũ ſit homicida homicidio actus exterioris.iuxta diſtinctionẽ gloſe ſuper illud ad Ro.1.repletos omni iniquitate:et ſequitur: homicidiis contentione etc.quãuis alter ſit homicida homicidio actuali.non ſequitur tamen ꝙ plus demereatur q̄ reliquus ſi cetera ſint paria:nec oppoſitum probatur. Quod autem additur de excõmunicatione et aliis penis non arguit intentũ:quia plerũq̧ tales pene infligũtur pro minoribus peccatis.et non pro maioribus:ſicut patet:quia verberãs clericum incurrit excõmunicationem:et tamen interficiens mille homines laicos non ꝓpterea eſt excõmunicatus:cum tamen nulli dubiũ ſit ipſum multo plus et grauius peccare ac demereri apud deum. vnde ex talibus penis:que eccleſiaſtico iudicio:vel etiã ſeculari infliguntur peccãtibus non poteſt argui maius demeritũ hominis apud deum:nec tamẽ infliguntur iuſte cum ille vtriq̧ talium penarum ſit dignus:immo et maiorũ que diuino iudicio reſeruãtur:ſicut etiam et pene aliorum criminum que hic non iudicialiter puniũtur. ¶ Ad quartum cõcedendum eſt conſequens.dicẽdum tamen ꝙ nec etiã actu interficiens peccat tantum quãtum ſi voluiſſet interficere:nec minus etiam q̄ ſi nullus aduenisſet quem interficeret:et per conſequens non fuiſſet ſecuta occiſio alicuius: ceteris tamen ſimiliter ſe hãbẽtibus. ¶ Preterea. Arguitur non videtur plene ad ꝓpoſitum.nam vterq̧ ſagitans habet actum non ſolum interiorem:ſed etiam exteriorem:nec alter habet ꝓprie actum aliquem:cui ſimilem non habeat reliquus. vnde ſi ambo morerẽtur antẽq̄ ſagitta perueniret ad aliquẽ quem vulneraret:nõ diceretur diſſimiliter exiſſe alter ab altero:q̄uis euentus fuerit diſſimilis.

Cap.14. ¶ Ad quintũ nego conſequẽtiam loquendo vniuerſaliter de peccato.nam cum ſicut dicit Auguſt.primo.de libe.ar. ꝙ aliud eſt velle bene.aut male.aliud mereri aliquid per bonam vel malã voluntatem:ſic dico ꝙ aliud eſt bene vel male agere:ſeu recte agere vel inique:ſeu non recte:quod dicitur peccare.aliud mereri vel demereri. Per ſuum actum agit homo bene vel male tã actu exteriori q̄ actu interiori ſeu voluntate. Sed tamen non meretur aut demeretur niſi preciſe per actum voluntatis: et per conſequens non plus demeretur per actum voluntatis et actũ exteriorem q̄ per ipſum actum voluntatis tm̃:ac per hoc non quibuſlibet duobus peccatis plus demeretur q̄ altero illorum tm̃. ¶ Ad argumentum principalis queſtionis cum aſſumitur ꝙ nulla operatio exterior eſt de ſe mala vel peccatũ:hoc duplicẽ ſenſum poteſt habere. Unus eſt quo intelligatur nullam operationem exteriorem eſſe aliquod malum vel peccatum diſtinctum a peccato vel malo qđ eſt actus interior voluntatis et in hoc ſenſu nego aſſumptum. ¶ Ad probationem primam ex auctoritate Augu.dicendum ꝙ ibi Augu.non diffinit vniuerſaliter peccatum ſed tm̃ peccatum voluntatis cui vtiq̧ primo ac principaliter conuenit ratio peccati.et hoc ſufficit ad propoſitum ſuum ibi.et patet iſtud:quia.22.contra Fauſtum diffiniens peccatum.dicit.ꝙ eſt dictum vel factum:aut concupitum aliquid contra eternam legem: ex qua diffinitione.patet ꝙ non ſolus actus interior voluntatis:ſed etiam exterior operatio eſt peccatum. ¶ Ad ſecundam probationem dicendum ꝙ non procedit ad datum ſenſum antecedentis: quoniam non ſequitur.quelibet operatio exterior poteſt fieri bene.igitur quando male fit non eſt diſtinctum malum vel diſtinctum peccatum a peccato:qđ eſt actus interior. Alius ſenſus antecedentis illius poteſt eſſe quo intelligatur nullam operationẽ exteriorem eſſe per ſe peccatum:ita ꝙ hoc nomen peccatum per ſe in primo vel ſecundo modo predicetur de nomine ſignificante talem operationem ad quem ſenſum vadit probatio ſecunda. Et quicquid ſit de veritate eius in hoc ſenſu:quia id poteſt patere ex duabus queſtionibus immediate precedentibus:negãda eſt conſequentia:ſi in conſequente ly plus.ſumatur extenſiue: ſicut ſupra ſumitur in concluſione.5.nam eſto ꝙ operatio aliq̄ exterior nõ ſit per ſe peccatum:adhuc ipſa poteſt eſſe diſtinctum peccatum ab interiore:et per conſequens peccans actu interiore et exteriore tali opere peccat pluribus peccatis. Si autem ly plus in conſequente ſumeretur intenſiue: quicquid ſit de probationibus ſuis:ipſum non eſſet contra dicta:ſed pro cõcluſione.6.et per hoc patet etiam ad argumentum in oppoſitum. Notandum tamen ꝙ cum dico actum interiorem vel exteriorem eſſe peccatum ſm̃ eum ſenſum loquor quẽ dedi ſupra diſt.34. vbi inquiſitũ fuit. quid eſt peccatum. A quo ſua gratia nos conſeruet immunes:in quo nullũ fuit omnino peccatum:quiq̧:vt peccatum tolleret venit in mundum dei filius Jeſus Chriſtus benedictus in ſecula ſeculorum. Amen.

¶ Explicit lectura Secundi ſententiarum Fratris Gregorii de Arimino:ſacri ordinis Heremitarum ſancti Auguſtini:theologie profeſſoris excellentiſſimi: Prioris generalis quondam prefati ordinis: qui legit Pariſius anno domini.1344. Per venerabilem ſacre theologie profeſſorem fratrem Petrum de Garanta q̄diligentiſſime caſtigata et ſue priſtine integritati reſtituta.

Digitized by Google

¶ Tabula omnium queſtionum totius libri ſecundi ſententiarum eximij doctoris magiſtri Gregorij de arimino ordinis heremitarum.

¶ Diſtinctio. Prima.

1.qō. VTrum Ariſto. eiuſqꝫ Cōmē. Auerrois ſenſerint oīa alia entia a primo eſſe facta: vel potius econtra fuerint opinati plura entia non habere principium effectiuum.

2.qō. ¶ Utrum cōcluſio quā tenet Ariſto. ſ. ꝙ plura entia carent principio effectiuo: fuerit euidente ab ipō efficaci ratione probata / vel probari poſſit ex dictis eiuſdem.

3.qō. ¶ Utrum per aliquā potentiam fuerit poſſibile aliquā aliam rem a deo fuiſſe ab eterno / ſiue fuiſſe ſine principio ſue durationis.

4.qō. ¶ Utrum motus ſit res aliqua ſm ſe ab omni re permanente vna / vel pluribus diſtincta.

5.qō. ¶ Utrum actio ſit res diſtincta a re que fit et ab agente ⁊ paſſo / ac etiam ab ipſa paſſione.

6.qō. ¶ Utrum creatio ⁊ conſeruatio ſint entitates diſtincte inter ſe et a re quam deus creat / vel conſeruat.

¶ Diſtinctio. ij.

1.qō. ¶ Utrum angeli fuerint ante tempus / vel poſt.

2.qō. ¶ Utrum angelus ſit in loco diuiſibili / vel indiuiſibili.

3.qō. ¶ Utrum angelus poſſit ſimul eſſe in pluribus locis.

¶ Diſtinctio. iij. iiij. et. v.

vnica qō ¶ Utrum angelus potuerit in aliquo inſtanti primo peccare / vel mereri.

¶ Diſtinctio. vj.

1.qō. ¶ Utrum angelus poſſit moueri localiter a ſeipſo.

2.qō. ¶ Utrū angelus poſſit ſe mouere de loco ad locum in aliquo tempore ſucceſſiue.

3.qō. ¶ Utrum angelus poſſit moueri de loco ad locum in inſtanti.

¶ Diſtinctio. vij.

1.qō. ¶ Utrum angelus obduratus poſſit virtute propria ſtante cōmuni influentia dei elicere aliquod bonum velle.

2.qō. ¶ Utrum quācunqꝫ rem angelus intelligit intelligat intellectione: tam a re quam intelligit / ꝙ a ſuo intellectu eſſentialiter diſtincta.

3.qō. ¶ Utrum angeli cognoſcant res per ſpecies diſtinctas ab actualibus notitijs quibus res ipſas cognoſcunt.

4.qō. ¶ Utrum aliquid non exiſtens poſſimus naturaliter intueri / ſeu intuitiue cognoſcere.

5.qō. ¶ Utrum angelus ſpecies et intellectiones quibus alias res naturaliter intelligit recipiat a rebus ipſis intellectis.

¶ Diſtinctio. ix. et. x.

1.qō. ¶ Utrum vnus angelus naturaliter ex ſe poſſit noſce diſtincte ⁊ intuitiue cogitationes aliorū angelorum / ac etiam noſtras.

2.qō. ¶ Utrū angelus poſſit naturaliter alteri angelo loqui locutione intellectuali.

¶ Diſtinctio. xj.

vnica qō ¶ Utrum omnia quorum angelus ſimul habet ſpecies / vel poteſt habere ipſe naturaliter poſſit ſimul actu diſtincte intelligere.

¶ Diſtinctio. xij.

1.qō. ¶ Utrum materia ſubſtantie corporalis ſit entitas actu diſtincta a forma eius.

2.qō. ¶ Utrum materia ſubſtantie generabilis ⁊ corruptibilis a qualibet forma ipſam informante ſit ſeparabilis naturaliter.

¶ Diſtinctio. xv.

vnica qō ¶ Utrū in mixtis generatis ex elemētis remaneant eſſentie ipſorum elementorum.

¶ Diſtinctio. xvj. ⁊. xvij.

1.qō. ¶ Utrum euidenter poſſit probari animam ſm quā homo eſt ad imaginem dei. i. intellectiuam eſſe ſubſtantialem hominis formam.

2.qō. ¶ Utrum preter animam intellectiuā ſit aliqua alia forma ſubſtantialis in homine.

3.qō. ¶ Utrum in hoīe potentia ſenſitiua et intellectiua realiter diſtinguantur ab eius anima.

¶ Diſtinctio. xviij.

vnica qō ¶ Utrum ex coſta Ade abſqꝫ alterius materie additamento fuerit corpus Eue formatum.

¶ Diſtinctio. xxiiij. ⁊. xxv.

vnica qō ¶ Utrum actuum liberi arbitrij voluntas hominis ſit cauſa immediate productiua.

¶ Diſtinctio. xxvj. xxvij. ⁊. xxviij.

1.qō. ¶ Utrum homo ſm preſentem ſtatum ſtante influentia dei generali poſſit per libe. arbi. et naturalia eius abſqꝫ ſpeciali dei auxilio agere aliquē actum moraliter bonum.

2.qō. ¶ Utrum homo i preſenti ſtatu poſſit ex ſuis viribus naturalibus abſqꝫ dei auxilio ſpeciali quodlibet peccatum vitare.

¶ Diſtinctio. xxix.

vnica qō ¶ Utrum homo ante peccatum eguerit gratia operante et cooperante.

¶ Diſtinctio. xxx. xxxj. xxxij. ⁊. xxxiij.

1.qō. ¶ Utrum peccatū originale ſit pena / aut culpa.

2.qō. ¶ Utrum beata virgo Maria fuerit cōcepta cū peccato originali.

3.qō. ¶ Utrum decedētes cum ſolo originali peccato puniantur aliqua pena ſenſus.

¶ Diſtinctio. xxxiiij. xxxv. xxxvj. ⁊. xxxvij.

vnica qō ¶ Utrum actualis peccati deus ſit cauſa immediata efficiens.

¶ Diſtinctio. xxxviij. xxxix. xl. ⁊. xlj.

vnica qō ¶ Utrum ſm bonitatem / vel malitiam intētionis operātis ſit bonitas / vel malitia in opere eiꝰ.

¶ Diſtinctio. xlij. xliij. ⁊. xliiij.

vnica qō ¶ Utrum homo voluntate mala et comitante exteriore operatione ſimul plus peccet / ꝙ ipſa voluntate mala tantum.

Digitized by Google

¶ Alia tabula per ordinem alphabeti cōferens ad inueniendum omnia notabilia contenta in hoc ſecūdo.

A

Quod hec prepoſitio.a.non importat habitudinem diſtinctam ab extremis:cum ſit purū ſyncathegoreuma:nichil per ſe ſignificās. diſt.prima.q.6.in reſponſione ad primā.contra ſcdam ꝯcluſionē.

¶ Actio et paſſio.

¶ Q; hec nomina actio et paſſio poſſunt accipi pro potentijs vel operationibus.diſt.1.q.5.in pnci pio queſtionis in deciſione.

¶ Q; oīs actio eſt realiter diſtincta ab agente cui⁹ dicit̃ actio:ſilr paſſio a patiēte.ibiđ.arti.pmo.cōcuſione pma.

¶ Q; omnis paſſio eſt actio:non tamen omnis actio eſt paſſio.ibidem.concluſione ſecūda.

¶ Q; nulli⁹ agētis actio eſt res diſtincta a re quā facit ſilr nec patiētis paſſio a re que in illo fit.ibiđ.cō.3.

¶ Q; aliqua actio eſt mot⁹:aliqua non:ſimiliter aliqua paſſio eſt motus ⁊ aliqua non.ibidē.cō.4.

¶ Q; nulla actio eſt in agente niſi illud agens ſit patiēs. ibidem.concluſione.5.

¶ Q; actio nō diſtinguit̃ ab agente:ſimiliter contra aliquas ꝯcluſiones obijcit̃.ibidē.in obiectionibus.

¶ Quomodo debet intelligi actus eſt in agēte:quia per predicationem.ibidem.ad primā obiectionē contra quartam concluſionem.

¶ Quare dicitur ꝙ paſſio eſt effect⁹ actionis:⁊ nō econuerſo:et quomodo debet intelligi.ibidem.ad principalem rationem.q.

¶ Actus moralis.

¶ Q; actus moralis bon⁹ eſt actus cōformis recte rōni. ſcḋm omnes circunſtātias requiſitas ad hoc ꝙ actus ſit vere virtuoſus.diſt.26.q.pma.arti.pmo.in principio.

¶ Q; nullus homo in ſtatu preſenti:ſtante etiam dei generali influentia agere poteſt aliquem actum moraliter bonum.ibidem.

¶ Q; nullus act⁹ culpabilis eſt moraliter bonus.ibidē. in ſuppoſitione pma.concluſionis pme.

¶ Q; nullus tentatus ad aliquem actum malū moraliter poteſt abſq; auxilio ſpeciali dei tentationem ſuperare. ibidem.ſuppoſitione ſecūda.

¶ Q; tam p actib⁹ vitioſis vitādis q̄ȝ pro bonis agēdis fideles orādo īplorant diuinū auxiliū.ibiđ.ſup.3.

¶ Q; quilibet homo in ſtatu pſenti eſt impotēs ad quēlibet bonū actum cadentē ſub diuino precepto:⁊ non ſolū ad melius vel facilius agendum:ita ꝙ ſpeciali indiget auxilio.ibidem.in ſuppoſitione quarta.

¶ Q; homo ad agendū actus bonos ⁊ non meritorios vite eterne indiget ſpeciali auxilio.ibiđ.ſuppoſitione.5.

¶ Q; nō bene dicit̃ auctoritates ſanctoꝝ debere intelligi ad bonos actus reqri adiutoriū dei gñale ⁊ non ſpeciale:vel aliquod ſpeciale:ſolū requirit̃ ad meritorios.ibiđ. vltra in probatione concluſionis.

¶ Q; hō nō pōt ſufficiēter cognoſcere abſq; ſpāli dei auxilio q̄d nolēdū vel q̄d volēdū:agēdū vel nō agēdū in his que ptinent ad vitā moralē.ibidē.cōcluſione.2.pncipali.

¶ Q; habita aliqua notitia de aliquo volendo vel nolendo:agēdo vel nō agendo:nō poteſt hō ſine ſpāli gr̄a dei:et conformiter velle vel nolle agere vel nō agere.ibidem.cōcluſione tertia principali.

¶ Q; dicere hoiem ex ſuis virib⁹ naturalib⁹ abſq; ſpāli auxilio poſſe agere actū moraliter bonū eſt vnus de erroribus pelagij vel peius.ibidem.arti.2.in pncipio.et nota in probādo hoc remotiones multarum cauillationum.

¶ Q; hō ſine ſpeciali auxilio poſſit facere actū moraliter bonū ⁊ contra alia dicta obijcitur..ibidem.arti.3.

¶ Q; hoc nomen actus poteſt habere duplicē ſignificationem.ſ.cōplexam/vel incōplexam.ſcḋo modo eſt entitas:ſed primo modo eſt ſignificare cōplexum:⁊ ſic peccatum eſt actus ⁊ non ſcḋo modo.diſtin.34.q.1.articu.2.ad quintā obiectionem.3.concluſionis.

¶ Q; actus mali prout actus eſt entitas deus eſt cauſa immediate.ibidem.arti.3.

¶ Q; non omnis actus moralis carens debita cicūſtantia eſt malus moraliter opi.diſtin.38.queſtione prima.articu.1.contra quoddam aſſumptum.

¶ Q; nullus actus moraliter carēs debita circūſtantia eſt moraliter bonus:ſed quilibet talis eſt vitioſus maxime carēs circūſtantia finis debiti quecūq; aliqua ponat̃. ibidem in probatione opi.⁊ nota improbationem.

¶ Q; nullus actus fit ab aliquo bene ⁊ virtoſe niſi ex dilectione actuali/vel habituali dei acquiſita/vel infuſa. ibidem.arti.2.in primo corre.2.con.

¶ Q; nullus actus hois eſt moraliter bonus niſi imediate tēdit in rectū/vel in aliquid ꝓpter deū vltimate:et hoc mediāte actu/vel habitu.ibidem.corre.2.

¶ Q; nullus actus hoim ſimpliciter infideliū eſt moralr bonus.ibidem.corre.3.

¶ Q; aliquis actus infideliū ⁊ non ſimpliciter tendēs in deum eſt moraliter bonus.obijcitur.ibidem.in obiect.ad corre.di.42.q.in probatione.4.con.

¶ Q; nullus actus q̄ eſt pctm̄ eſt meritorius:ꝯtra quendā doctorē hoc dicentē.ibidē. vtrū actus exterior addat bonitatē/vel malitiā ſupra interiorem qui eſt operatio.

¶ Utrum ad bonos actus Adam ante lapſum indiguerit ſpeciali auxilio:etiam vtrum in preſenti ſtatu hō poſſit ſine ſpeciali auxilio facere bonū actum moraliter.ibidem.quere infra Adam.

Adam.

¶ Q; Adam ante lapſum non fuit ſufficiens per ſuas vires ſine auxilio generalis influētie dei agere bonū actum diſtin.29.q.1.arti.1.in principio.con.prime.

¶ Q; Adā ante lapſum indiguit vltra generalē influentiā adiutorio ſpāli ad bonos act⁹:et ꝙ tale adiutoriū non erat aliquid ſupadditū libero arbi.⁊ quō.ibidem.ꝯ.2.

¶ Q; etiā angeli nō boni/vel alij non potuerūt ex ſeipſis tales bonos actus facere.ibidem.in probatione.con.2.

¶ Q; hō in pñti vita ſine ſpeciali auxilio dei facere bonū actū moraliter:⁊ quō prim⁹ hō ante lapſum plus poterat ad bonū actū:⁊ quare ibidem.in probatione dicte.con.1.

¶ Q; Adam ante lapſum ⁊ vires naturales per libe.arbi. adiutorium gratie ſuperadditum quod habebat cum generali influentia ſine alio ſpeciali auxilio poterat agere actum moraliter bonum.ibidem.con.3.

¶ Q; Adam potuit ſine ſpeciali gr̄a tentationē ſupare ⁊ pctm̄ vitare ante lapſum obijcit̃.ibidem.in obiec.3.con.

¶ Q; Adā poſt pctm̄ non potuit ſine ſpeciali auxilio dei agere bonū actū moraliter.ibidem.arti.2.conclu.prima.

¶ Q; ex pctō Adam quilibet homo naturali vſu naſcēs contrahit ignorātiam agendoꝝ:ita ꝙ nullus ſine ſpeciali auxilio dei pōt in his que ad moralem vitā pertinēt ſufficienter cognoſcere quid agendū/vel volendū ſcḋm oēs circunſtantias requiſitas ⁊c̄.ibidem.con.1.corre.

¶ Q; non bene đr ꝙ ex pctō primi hois ſolū incurramus ignorātiam agendorum de his que pertinent ad fidē.ibidem.in probatione dicte.con.1.corre.

¶ Q; ex peccato primorum parentū quilibet homo contrahit impotētiam ad bene agendum moraliter ſine auxilio.ibidem.con.2.corre.

¶ Q; hō poſſit ſine tali gratia ſpeciali aliquos act⁹ moraliter bonos facere.obijcitur.ibidem.prime.con.corre.

Digitized by Google

¶ Q; duplex eſt adiutorium dei.ſ.generale et ſpeciale. primū requirit in omni effectu.ſecūdum requiritur vltra primū ad bonos ꝛ meritorios.di.29.5.q.ar.1.in pncipio.

¶ Angelus.

¶ Vtrū angeli ſint creati ante tēpus vel ſimul cū tēpore. di.2.q.1.ar.1.in pncipio.quere tēpus.

¶ Q; angeli ſint in loco diffinitiue non circūſcriptiue ꝓprie.ibidē.q.2.arti.2.in pncipio.

¶ Q; angeli ſint in loco ſolū per operationē opi.ibidem. in prima ꝓbatione opi.

¶ Q; angelus eſt in loco toto diuiſibili ꝛ nō in loco indiuiſibili.ibidē.poſt improbationē opi.

¶ Q; angelus determinat ſibi certum locū quo ad quātitatē et figurā et qualiter.ibidem.vltra.

¶ Q; angelus per diuinam potentiā poteſt ſimul eſſe in pluribus locis.ibidē.q.3.arti.1.pncipium.

¶ Q; angelus naturaliter vel ex ſua potentia nō poteſt ſimul eſſe in pluribus locis.ibidē.vltra.

¶ Q; de dei potētia plures angeli poſſunt ſimul eſſe in eodē loco.ibidem.arti.2.in pncipio.

¶ Q; duo angeli vel duo corpora non poſſunt ſimul eſſe in eodē loco.obijcit.ibidē.in obiectionib9.

¶ Q; plures angeli naturaliter poſſunt eē ſimul in eodē loco.ibidē.iuxta finem articuli.

¶ Q; angelus potuit in aliquo inſtanti primo peccare. diſ.3.q.1.arti.1.cō.3.

¶ Q; angelus potuit in primo inſtāti mereri vel peccare.ibidē.arti.2.in principio.

¶ Q; angelus non potuit in pmo inſtanti mereri vel peccare.obijcitur.ibidem.in obiec.

¶ Q; omnes angeli tam boni q̄ȝ mali fuerunt creati in charitate.ibidem.arti.3.cōcuſione pma.

¶ Q; angeli mali non fuerunt creati in charitate.obijcitur.ibidem.in obiectione.

¶ Q; nec angeli boni nec mali fuerūt creati in perfecta charitate.ibidem.cōcluſione.2.arti.3.

¶ Q; malus angelus non peccauit in primo inſtanti ſui eſſe.ibidem.concluſione.3.

¶ Q; malus angelus non peccauit imediate poſt primū inſtans:ſed mora fuit.ibidem.cōcluſione.4.

¶ Q; nulla fuit hora īter creationē mali angeli ꝛ lapſum eius.obijcitur.in obiectione.cō.4.

¶ Q; non bene dicit angelū potuiſſe peccare in ſecūdo inſtanti quia non ſubiacet tempori.ibidem.in reſponſione ad obiectionem.

¶ Q; angelus obduratus poteſt carere omni actu malo opi.di.7.q.arti.1.cōcluſione pma.

¶ Q; angelus malus pōt habere aliquem actū bonitate moralē:licet nō gratuita.oꝑ.ibidē.cōcluſione ſecūda.

¶ Q; angelus malus non poſſit carere oī actu malo:nec haberet aliquē bonū.ibidē.in improbatione opi.

¶ Q; cauſa obdurationis mali angeli eſt inflexibilitas voluntatis vel infuſio mali habitus a deo vel cōſeruatio mali opi.ibidē.arti.2.in pncipio.

¶ Q; cauſa obdurationis mali angeli cōſiſtit in nō poſſe habere bonam volūtatem ꝛ carere mala.ibidem.poſt improbationem oꝑ.

¶ Quō veritatē habet.potētia naturalis valet ad oppoſita.ibid.in reſpōſione ad pncipalem rōnem.q.

¶ Q; angelus aliquē rem intelligit intellectione a ſe:et a re intellecta diſtincta.ibid.q.2.arti.1.cō.2.

¶ Q; q̄cunqȝ rē intelligit angel9.intelligit intellectione a ſe et a re intellecta diſtincta.ibidē.cō.2.

¶ Q; angeli aliqua cognoſcūt ꝑ ſpecies.ibid.diſ.7.q.3. arti.3.concluſione prima.

¶ Q; angeli immediate aliqua cognoſcūt in ſeipſis:etiā non per ſpeciem.ibidem.concluſione ſecūda.

¶ Q; quecūqȝ cognoſcunt angeli per ſpecies cognoſcūt per ſpecies diſtinctas ab actibus cognoſcibilib9.ibidem. concluſioe tertia.

¶ Q; notitiā intuitiuā quā naturalr habet angel9 de re aliqua accidit a re illa nota.ibid.q.5.ar.1.cō.1.

¶ Q; abſtractiuā notitiā accipit angel9 a re abſtractiue nota mediate:ꝛ quomodo.ibid.cōcluſione ſecūda.

¶ Q; notitiam complexam aliquam accepit angelus a re abſtractiue nota.ibid.cō.3.

¶ Q; in angelo ſint ſpecies ſingulares.i.ſingulariter repreſentatiue.ibidem.concluſione.4.

¶ Q; in angelo eſſe poſſint ſpecies vniuerſales et ficte. ibidem concluſione.5.

¶ Q; angeli nullas nouas ſpecies recipiunt.obijcitur. ibidem.in obiec.contra concluſiones.

¶ Q; angelus naturalr intelligit diſcurrēdo:accipiēdo diſcurrere vnū poſt aliud intelligere.ibid.arti.2.con.1.

¶ Q; angel9 diſcurrēdo naturaliter intelligit:accipiendo diſcurrere vnū per aliud intelligere.ibid.con.4.

¶ Q; angelus diſcurrēdo intelligit accipiēdo diſcurrere vnum per aliud.ibid.concluſione.2.

¶ Q; angelus diſcurrendo intelligit naturaliter.id eſt vnum poſt aliud.

¶ Q; angelus non intelligit maxime diſcurrendo.ibid. obijcitur in obiec.

¶ Q; angelus poteſt diſtincte cognoſcere naturalr cogitationes illorum vt depēdent a voluntate cogitantis.oꝑ. diſ.9.q.1.in decis.q.

¶ Q; angelus nec aliqua creatura cognoſcit diſtincte affectiones humanas.ibidem.concluſione pma.

¶ Q; nulla creatura poteſt naturaliter tales cogitationes vel affectiones cognoſcere.bidem.cō.2.

¶ Q; ſi angelus cognouiſſet cognitionem alteri9 angeli alicui diſtīcte ipſe cognouiſſet diſtincte omniū cognitum ab alio.ibidem.concluſione.3.

¶ Q; ad hoc vt aliquid cognoſcatur ab alio non ſufficit illud eſſe cognoſcibile et aliud a cognito.nota ibidem.ad rationes oꝑ.

¶ Q; angeli loquūtur adinuicem.ibidem.q.2.in decis. q.et quid eſt loqui intellectualiter.

¶ Q; angelus loq̄tur alteri cauſando in ſe cognitionē et illa cauſata ille cauſat cognitionē in alio.ibid.oppoſitū.

¶ Q; angelus loquit alteri cauſando cognitionē in illo obiecti q̄d intelligit opi.ibid.vltra.

¶ Q; angel9 loquit alteri ꝑ quedā ſigna intellectiua eo modo quo voces ſūt ſigna noſtraꝝ cognitionū:et nota quo modo hoc fit.ibid.poſt impugnationem opi.

¶ Q; angelus poteſt omnia diſtincte cognoſcere:quorū habet diſtinctas ſpecies.di.11.q.1.cō.1.

¶ Q; angelus non poſſit omnia cognoſcere:quorum habet diſtinctas ſpecies.ibid.in obiec.pme cō.

¶ Q; angelus poteſt non omnia intelligere quorum habet ſpecies.ibidem.cō.2.

¶ Q; non poſſit non oīa intelligere:quorum habet ſpēs accipitur.ibidem.in obiec.cō.2.

¶ Vtrū angelus poſſit a ſeipſo moueri localiter in tēpore vel in inſtāti.et quomodo.diſ.6.concluſionib9.1.et.2.3. per totum per hic.quere moueri.

¶ Opinio cōmentatoris de anima intellectiua.

¶ Q; opinio Cōmen.fuit animā formā non eſſe intellectiuam corporis.diſt.16.q.1.in pncipio.

¶ Q; dicta opi.Cōmen.eſt falſa ꝛ erronea:ꝛ contra mētem philoſophi.ibidem.in probatione opi.ꝛ nota reſponſiones ad rationes Cōmen.

¶ Q; opinio Cōmē.fuit vnum intellectum numero eſſe in omnibus hominibus ꝛ nota improbationem oꝑ.ibidē. articulo ſecūdo.et per totum.

Digitized by Google

¶ Q; in homine non ſint tot anime vel forme ſubſtantiales quot de eo ſunt predicata in quid. ibidem q.2.cõ.1.

¶ Q; in hoīe ſunt tot aīe et forme ſubſtãtiales: quot de eo ſunt p̄dicata in q̄d. obijcit̄. ibidẽ. in obiec. p̄me.2.

¶ Q; non ſunt ponẽde in homine tot aīe quot habet operationes vitales. ibidẽ. cõ.2.

¶ Q; anima ſenſitiua hoīs differat ab eius intellectiua. obijcitur. ibidem. in obiec.2.cõ.

¶ Q; non ſunt ponẽde in hoīe tot forme quot habet p̄tes etherogeneas. ibidẽ. cõ.3.

¶ Q; p̄ter animã intellectiuã nulla alia forma ſubſtãtialis eſt ponenda in hoīe. ibidẽ. cõ.4.

¶ Q; p̄ter animã intellectiuã ſit in homine forma corporeitatis vel partium etherogenearũ. obijcitur. ibidem. in obiec.4.cõ.

¶ Utrũ potẽtie anime tã intellectiue q̃ ſenſitiue differãt inter ſe ⁊ ab aīa. quere potentia.

¶ Q; aīalialia irrationalia cognoſcũt ſe. di.34.q. prima ar. p̄mo. ad ſc̄dam obiec. p̄me. cõ.

¶ Q; in appetitiuo bonũ actuale non cauſat appetitum immediate ſed mediate tãtũ: quia efficit notitiam ſui que particulariter efficit appetitũ. diſ.24.q.1. ad ſextã obiec. vel dubiũ contra.1.cõ.

¶ Q; intẽtio ſit bona vel recta. quere intentio.

¶ De bonitate actus: et quis eſt moraliter bonus: et quis non. quere actus.

¶ Quomodo debet intelligi dictũ philoſophi.2. meta. in cauſis efficiẽtibꝰ nõ eſt ꝓceſſus in infinitũ. di.1.q.1. ad primã rationẽ principalem. q.

¶ Utrũ mali aliqua ſit cauſa: ⁊ quomodo alicuius ſit et alicuiꝰ nõ. diſ.36.q. p̄ma. ar. p̄mo.3. quere.

¶ Q; cauſa totalis põt dici totalis totalitate relata ad cauſam vel totalitate relata ad malũ ad effectũ. p̄mo mõ. deꝰ et creatura nõ ſemꝑ eiuſdẽ effectꝰ cauſe totales. ſc̄do mõ ſic. ⁊ quõ. ibid. ſ. di.34.q.1. ar.3. ad cõ. obiec.

¶ Cognitio.

¶ De cognitione ītellectiua ⁊ abſtractiua rerũ ſenſibiliũ et ad quid terminãtur. quere ſpecies ⁊ notitia.

¶ De cognitione angelorũ an ſit per ſpẽs: ⁊ vtrũ vnus videat cognitiones alterius. quere angelus.

¶ Q; vt aliq̄d cognoſcat̄ ab alio plus req̄rit̄ q̃ ꝙ vnum ſit cognoſcibile ⁊ reliquũ cognitũ: ⁊ ex hoc ſoluunt̄ quedã difficultates. di.9.q.1. ad obiec.

¶ Utrum homo debeat agere ꝑ ſuã conſciẽtiã erroneã: vel contra ⁊ quomodo. quere intentio.

¶ Corpus.

¶ Q; hoc nomen corpus equoce accipit̄: quãdoq̧ ſignificat ipſam quãtitatem ſeu dimẽſiones: quãdoq̧ omnem naturam: ſeu ſubſtãtiam q̃tam: et quãdoq̧ materiam: et quãdoq̧ ſolum materiã organizatam: ⁊ quomodo ſolum materiam ſit in hoīe corpus. di.16.q.2. ad primã et ſc̄dam obiectionẽ.4.cõ.

¶ Utrũ corpora grauia ⁊ leuia moueãtur a ſeipſis. quere motus vel moueri.

¶ Q; ex coſta Adam preciſe non fuit facta Eua. quere potentia dei.

¶ Creatio.

¶ Q; creatio vel creare multipl'r ſumitur: et quõ differt a conſeruatione: ⁊ quomodo non. di. prima. q.

¶ Q; creatio eſt entitas a deo diſtincta poſita ꝙ deus aliq̄d creet. ibidem. concluſione p̄ma.

¶ Q; nulla res creatur a deo creatione ab illa re diſtincta. ibidem. concluſione ſecũda.

¶ Q; nulla creatio eſt conſeruatio nec econuerſo. ibidẽ. concluſione quarta.

¶ Q; omnis creatio ſit actio: licet non omnis paſſio: ſed aliqua. ibidem. concluſione quinta.

¶ Q; omnis conſeruatio eſt actio ⁊ omnis eſt paſſio: ſed aliqua ſic. ibidem. con.6.

¶ Q; creatio diſtinguitur a re creata: ⁊ ſimiliter conſeruatio a re conſeruata. obijcitur. ibidem.

¶ Q; ſine ſpeciali auxilio dei credere non poſſumus nõ verbo diuino. di.26. arti.1. in probatione.2. con.

Peccatum originale.

¶ Q; peccatum originale eſt culpa ⁊ pena. ac culpe. di.3.q.11. quere peccatum.

Deus.

¶ Q; deꝰ ſm mẽtẽ Philoſophi mouet orbẽ vel intelligẽtias ad mouẽdum: ⁊ quomodo. quere intelligentia.

¶ Q; deus non debet eſſe acceptor perſonarum: et quomodo ſic. diſt.26.q.1. arti.3. ad obiec.

¶ Utrum deus ſit imediata cauſa peccati: et quomodo ſic: ⁊ quomodo non: quere peccatum.

¶ Q; deus põt precipere aīe que põt hõ facere: ⁊ q̄ ſunt illa. ⁊ vtrum poſſit precipere odium. quere preceptum.

¶ Utrum deus aliquã creaturam potuit facere ab eterno. quere eternum.

Diſcurſus.

¶ Q; diſcurſus poteſt tripliciter ſumi. ⁊ vtrum angelus intelligat per diſcurſum. quere angelus.

Diſtinctio.

¶ Q; aliqua eſſe diſtincta põt ſumi dupliciter. Uno modo actiuitate diuiſionis ⁊ vnitate negationis. Alio modo actiuitate ſeparationis. di.12.q.1. arti.1. iuxta principiũ.

Electio.

¶ Utrum bonitas electionis ſempe ſequatur bonitatem intentionis. quere intentio.

Forme elementorum.

¶ Q; forme miſcibiliũ ex elementis poſſunt ſumi in cõparatione ad aliquod aggregatum ex eis anteq̃ ſequatur generatio ſubſtantialis / vel ad ſubſtantiam ex eis genitam. diſtin.15.q.1. arti.1.

¶ Q; elementorum forme ſubſtãtiales non manent perfecte in mixto: vt dicit Auicẽ. ibidem. con.1.

¶ Q; tales forme / nec mouẽt remiſſe / vel refracte: vt dicit Cõmentator. ibidem. con.2.

¶ Q; tales elementorum forme non manẽt ſm aliquas eorum partes eſſentiales. ibidem. con.3.

¶ Q; forme elementorum non ſunt actualiter in mixto. ibidem. concluſio.4.

¶ Q; forme elemẽtorꝫ nõ totaliter in mixto corrũpãtur: et cõtra alias cõcluſiones. obijcitur. ibidem. ad.5. obiect.

¶ Q; prima corpora ſunt ignis ⁊ aqua: et hmõi vocãtur elementa aliquorum: lꝫ non ſit in eis. ibidem.

Ens in actu.

¶ Q; ens in actu põt accipi pro eo de quo ꝯtingit enũtiare vere per poſitionẽ de preſenti: ⁊ de ineſſe: et ſic materia eſt ens in actu. Alio modo pro eſſentia perfecta in ſpecie. vel que eſt perfectio alicuius determinate ſpeciei: et per oppoſitum ens in potẽtia. di.21. arti.1. in principio.

¶ Q; hec eſt falſa. cuilibet creature de ſe conuenit non eſſe. niſi intelligatur non ex ſe conuenit eſſe. diſtin.1.q. articu. aliquid prima ratio. et opi.

Generatio fuit eterna.

¶ Q; ſm mentem Philoſophi iſte non ſunt vere generatio fuit eterna / vel motus celi fuit eternus: ſed iſte ſunt vere. ab eterno fuit generatio: ⁊ huiuſmodi. et quare. diſti.1. arti.1. in improbatione. opi. bene vltra.

Intelligentie ⁊ celum ſunt eterna.

¶ Q; intelligentie ⁊ celũ ſint eterne ⁊ non facte ſm Philoſophum ⁊ Cõmenta. primo celi. ⁊ nota ſolutiones rationum eorum. ibidem. q.2. articu.1.

¶ Q; non fuerit poſſibile aliam rem a deo fuiſſe ab eterno opi. ibidem. q.3. articu.1.

Digitized by Google

Tabula

¶ Q; poſſibile eſt aliquã rem ſimul totã fieri a deo: et tñ nec ipſa/ nec aliquid eius incipere eſſe. ibidem. con. 1.

¶ Q; poſſibile eſt aliquã rem ſimul totã fieri a deo: ſine mutatione ſubita/ vel ſucceſſiua. ibidem. con. 2.

¶ Q; poſſibile fuit aliquã rem aliã a deo fuiſſe ab eterno. ibidem. concluſio. 3.

¶ Q; de⁹ ab eterno põt feciſſe. a. tenẽdo preteritũ poſſe non eſſe preteritũ per dei potentiã. ibidem. con. 4.

¶ Q; fuit poſſibile per dei potentiã totum mundũ: ſicut nunc eſt ab eterno fuiſſe. ibidem. arti. 1. 2. in principio.

¶ Q; non fuit poſſibile mundum ſicut nunc eſt fuiſſe ab eterno. obijcitur. ibidem. ⁊ nota obiec.

Finis.

¶ Q; finis põt accipi tripliciter. Primo cõmuniter pro omni volito. Scdo ꝓprie pro eo propter qd̓ aliud eſt volitum. Tertio magis ꝓprie pro eo ꝓpter qd̓ aliud eſt volitum: ⁊ ipſum ꝓpter ſeipſum eſt volitum. di. 38. q. 1.

Forma.

¶ Q; nulla forma naturalis ⁊ naturaliter educibilis de aliquo ſubiecto poteſt naturaliter educi de aliquo cõmẽto. diſtin. 1. q. 2. articulo primo.

¶ Utrum forme elementorum maneant in mixto. quere elementum.

¶ Utrũ poſſit ꝓbari alam intellectiuã eſſe formã corporis: ⁊ vtrũ in hoĩe ſint plures forme ſubſtãtiales. q̄re ala.

Fomes peccati.

¶ Quid eſt fomes peccati: ⁊ quomodo originale peccatum eſt fomes. quere peccatum.

Habitudo vel relatio

¶ Q; habitudo ſolis ad radium: et ſimiliter de alijs non eſt res diſtincta a ſole et a radio. diſtin. 1. q. 5. ad primam obiectio. et. 5. 3. concluſionis.

Infinitum.

¶ Q; deus poteſt facere infinitum in actu in numero et quãtitate. d. 1. q. 3. articu. 2. ad obiect.

¶ Q; ſi preceſſiſſent infiniti dies deus nõ potuiſſet qualibet die facere circulum/ vel triãgulum aliquem ſemper maiorem in indeterminato exceſſu: et nota cauſam. ibidẽ ad. 8. obiectio. ſequentes.

¶ Q; iſtẽ terminus infinitum poteſt ſumi dupliciter. ſcʒ cathegoreumatice et ſyncathegoreumatice nota. diſti. 2. q. 2. arti. 1. conclu. 2. ⁊ in eius probatione.

Inſtans.

¶ Q; nulla res poteſt tantum eſſe per inſtans. diſtin. 1. q. 4. articulo primo in probatione.

¶ Q; inſtans non eſt res indiuiſibilis non durans vt dicunt aliqui. ſimiliter nec etiam tempus. quere tempus.

Intellectus.

¶ Q; intellectus humanus intelligit ſe intellectione a ſe diſtincta eſſentialiter poſito ꝙ ſe actualiter intelligat. diſ. 7. q. 2. articulo primo. conclu. 1.

¶ Q; ſi intellectus intelligit aliq̄d ĩn eo ſubiectiue exñs intellectio illius diſtincta eſt ab ipo. ibidem. cõtra. cõ. 2.

¶ Q; ſi intellectus ĩtelligit aliquid extra ſe quicquid ſit illius intellectio eſt ab vtroq; diſtincta. ibidem. con. 3.

¶ Q; intellectus nõ addit aliquid abſolutũ ſupra potentiam: ſed ſolũ reſpectum opi. ibidem in obiect. 3. cõ.

¶ Q; intellectus vel viſio beatifica creature non eſt ab ipſo deo diſtincta opi. ibidem. vltra.

¶ Quomodo debet intelligi Cõmen. ꝙ intelligẽtie ſunt forme orbium. di. 1. q. 1. arti. 1. ad auctoritates.

Intelligentia.

¶ Q; prima intelligẽtia. ſ. de⁹ nõ ſit motor ꝯiũctus alicui orbi actiue mouẽs: et ꝙ alie intelligẽtie nõ mouẽt ꝑ motũ finis: ⁊ prima efficit deſideriũ in alijs oꝑ. ibidem. arti. 1.

¶ Q; ſm Philoſophũ ⁊ Cõmẽ. prima intelligẽtia. ſ. de⁹ eſt motus appropriatus ⁊ actiue primo orbi. ibidẽ. con. 1.

¶ Q; ſm eos quelibet alia intelligentia eſt finis ſui motus: ſʒ non vltimatus. ibidem. con. 2.

¶ Q; ſm eos prima intelligentia non cauſat deſiderium in illis: ex quo mouet alios orbes. ibidem. cõ. 3.

Intentio.

¶ Q; hoc nomen intentio poteſt ſumi tripliciter: ſicut dicitur de fine. di. 38. q. 1. arti. in principio.

¶ Q; bonitas ⁊ malitia intẽtionis attendit̄ penes cõformitatem ⁊ difformitatẽ rectã rationem. ibidem.

¶ Q; ſola illa intentio eſt recta/ vel moraliter bona qua intenditur/ vel diligitur quod propter ſe eſt intẽdendum/ ſeu diligendum. ibidem. con. 1.

¶ Q; omnis intentio operantis qua aliquid aliud a deo intenditur. i. propter ſe nõ propter deum diligitur eſt mala et vitioſa. ibidem. conclu. 2.

¶ Q; nulla eſt cuiuſcũq; operãtis recta intentio niſi ſit dei propter ſe dilectio. ibidem. con. 3.

¶ Q; non ſemper ſm bonitatem intentionis eſt bonitas electionis. ibidem. arti. 2. in principio. con. 1.

¶ Q; in nullo caſu quis eſt erronee iudicãs aliquid eſſe agendũ debet ſe tali iudicio conformare. ibidem. ad obiectionem prime. cõ. propoſitione prima.

¶ Q; nullus debet agere contra rationem/ ſeu conſcientiam erroneam. ibidem. propoſitione ſecunda.

¶ Q; ſemper malitiã intentionis concomitatur malitia electionis ⁊ operationis. ibidem. cõ. 2.

Locus.

¶ Q; non ſit ſpecies quãtitatis/ vel paſſio. diſtin. 6. q. 1. arti. 2. ad primam obiec. 2. con.

¶ Q; idem poſſit naturaliter ſimul eſſe in pluribus locis raptim: ſed non permanenter. ibidem. q. 3. ad primam obiectio. prime cõ.

¶ Quomodo debet intelligi ꝙ deus loquitur creature per ſubſtantiam. di. 5. q. 2. arti. 1.

Magnitudo.

¶ Q; nulla magnitudo componitur ex indiuiſibilibus. diſtin. 2. q. 2. arti. 1. con. 1.

¶ Q; quelibet magnitudo cõponit̄ ex ĩdiuiſibilib⁹. obijcitur. ibidem. multipliciter in obiec. ad primã cõcluſionẽ.

¶ Q; quelibet magnitudo eſt compoſita ex infinitis magnitudinibus. ibidem. cõ. 2.

¶ Q; in magnitudine nõ ſint ĩfinite magnitudines accepto infinite cathegoreumatice. obijcit̄. ibidem. ad. 2. con.

¶ Quomodo põt cõcedi ꝙ in magnitudine ſint infinite partes eiuſdem quãtitatis. ibidem. ad primã obiec.

¶ Q; in nulla magnitudine eſt aliquid indiuiſibile ſibi intrinſecũ: ſicut punctus linea vel hmõi. ibidem. cõ. 3.

¶ Q; in qualibet magnitudine ſint pũcta ⁊ alia indiuiſibilia. obijcitur. ibidem. in principio.

¶ Q; magnitudo ſpherica tangit planum in puncto: et quomodo non. ibidem ad quintam obiec.

Malum.

¶ Q; malũ põt dupliciter ſumi. primo pro eo ꝙ denoiat̄ malũ: ſicut homo/ vel angelus dicit̄ malus. Alio modo ꝓ eo ꝙ aliquid denominatur malũ: ⁊ idem valet ꝙ malitia. primo modo eſt adiectiuum. ſecundo modo ſubſtantiuũ. diſtin. 34. q. 1. arti. 1. in principio.

¶ Q; malitia vel mel malum ſecundo modo non eſt aliqua entitas: ſed pura priuatio. ibidem. con. 1.

¶ Q; malitia quelibet eadẽ modo ſumpta eſt in aliqua entitate accipiendo large eſſe in cõ. 2.

¶ Q; accipiendo malum primo modo aliquod eſt entitas. aliquod non ibidem. con. 3.

¶ Q; malitia que eſt entitas/ aut eſt cauſa illius q̄ſtũ entitas nulla eſt ꝓprie cauſa. ibidem. in ꝓbatione. 3. con.

¶ Q; malitia ⁊ malum ſcdo modo acceptũ ſit vera entitas. obijcitur. ibidem in obiec. 2. con.

Digitized by Google

Tabula

¶ Q; omnis malitia ſic ſecundo modo accepta ſit in aliqua entitate. obijcitur. ibidem. in obiec. 2. cõ.
¶ Q; malitia ſic accepta eſt in aliquo improprie ſicut priuatio dicitur in aliquo. ibidem. ad primã obiec.

¶ Materia.

¶ Q; materia eſt ens in actu accipiẽdo ens in actu pro eo de quo verificat̃ eſſe. diſ. 12. q. 1. articulo primo. cõ. prima.
¶ Q; materia non eſt ens in actu. ibidem. cõ. 2.
¶ Q; materia eſt entitas actu diſtincta a forma diſtinctione actiuitatis negationis. ar. ibidem. cõ. 3.
¶ Q; materia nõ eſt entitas diſtincta a forma diſtinctione actiuitatis ſeparationis. ibidem. cõ. 4.
¶ Q; materia nõ ſit res diſtincta a forma modo. prime obijcitur. ibidem. in obiectione prime cõ. 2.
¶ Q; materia ſit ſubiectũ primũ & immediatum omniũ accidentium et formarum corporalium. ibidem. q. 2. ar. in principio.
¶ Q; materia nõ ſit ſubiectum imediatum omniũ accidentium &c. obijcitur. ibidẽ. in obiec.
¶ Q; aliquid adducitur in materia de potẽtia materie: et quomodo nõ. di. 13. q. 1. ar. 1. ad. 6. obiec.

¶ Motus.

¶ Quid eſt motus & quid mutatũ eſſe ſm op. que ponit ipſa diſtingui a permanẽtib⁹. di. 1. q. 2. in deciſ.
¶ Q; nullus mot⁹ eſt res diſtincta. ibidẽ. ar. 1. cõ. 1.
¶ Q; mutatũ eſſe non eſt res diſtincta ab oĩbus permanentibus. ibidem. cõclu. 2.
¶ Q; mutatio ſubita non eſt res indiuiſibilis menſurata inſtanti diſtincti. ibidẽ. cõclu. 3.
¶ Q; motus localis nec alterationis nec augmenti nec generatio nõ ſunt niſi ipe res pmanẽtes: & quõ ſũt ipſe res pmanẽtes. ibid. cõcluſioib⁹ prima ſecũda tertia & quarta.
¶ Q; motus vel mutatio diſtinguat̃ ab oĩbus rebus permanentibus. obijcitur. ibidem. in obiec.
¶ Q; non ſequit̃. motus deſinit eſſe motus. ergo deſinit eſſe: & ſi poteſt eſſe in inſtanti. ibidem. ad. 3. obiec.
¶ Quomodo debet intelligi ad motum non eſt motus: & q motus eſt via. ibidem. ad. 7. et. 8. obiec.
¶ Quomodo motus eſt in diuerſis preſentis &c. forma intenditur ſine ſubiecto: vel ad mot a vacuo non eſſet tunc motus. ibidem. ibi ad. 9. obiec.
¶ Quomodo debet intelligi motus eſt in mobili vel eſt actus eius. ibidẽ. ad primã obiec.
¶ Q; idẽ poteſt eſſe mouẽs & motũ in actu & potentia et in mobili & alij. ibidem. q. 4. ar. ad. 5. obiec.
¶ Q; angelus poſſit moueri localiter: & quõ. di. 6. q. 1.
¶ Q; nihil qd mouet̃ acquirit diſtinctũ vbi a loco: et q vbi nõ eſt res diſtincta a loco. ibi. ar. 2. cõ. 2.

¶ Corpora ſimplicia.

¶ Q; corpora ſimplicia nõ mouentur immediate a celo: ſicut elementa. ibidẽ. ar. 2. cõ. 1.
¶ Q; talia corpora non mouentur actiue a locis ad que tendunt. ibidẽ. cõ. 2.
¶ Q; talia corpora ſimplicia nõ mouentur immediate a locis medijs in quib⁹ ſunt. ibidem. cõ. 3.
¶ Q; talia corpora non mouentur immediate a generãte. ibidem. cõ. 4.
¶ Q; talia corpora. ſ. ſimplicia ſicut ſũt elemẽta mouẽt ſeipſa per ſe & non per accidens: et q eſt falſa op. Cõmen. contraria. cõ. 6.
¶ Q; talia corpora imediate mouent̃ a ſeipſis nõ excludendo tñ deum. ibidem. cõ. 5.
¶ Q; talia corpora non mouentur a ſeipſis. obijcit̃. ibid. in obiec. 5. & 6. cõ.

¶ Moueri a ſe.

¶ Q; aliqd moueri a ſe poteſt dupliciter intelligi. Uno modo per excluſionem cuiuſlibet extrinſeci motoris particularis per ſe immediate ipm mouẽtis. Alio modo per excluſionem cuiuſlibet alterius cuius motio eſt neceſſaria ad hoc vt ipm moueri poſſit. ibidẽ. ad obiec. in principio.
¶ Q; aliquid moueri a ſe primo poteſt dupliciter ſumi: et quomodo. ibidem. ad probationem. 5. obiec.
¶ Q; celum mouetur a motore libero & non a ſe. quere. ibidem. ad. 9. obiec.

¶ De motu angelorum.

¶ Q; angelus poſſit moueri a ſeipſo localiter: & quomodo diuerſimode. arti. 4. per totum. ibidem.
¶ Q; angelũ moueri localiter poteſt contingere per accidẽs ſcilicet ad motũ corporis & per ſe. ibidẽ. q. 2. in deciſ. q.
¶ Q; angelum proprie moueri ad locum poteſt intelligi tripliciter. ibidem.
¶ Q; angelus põt ſe mouere per accidens ſm accidẽs in aliquo tẽpore cõtinue. ibidem. 1. cõ.
¶ Q; angelus põt ſe mouere proprie continue motu deperditiuo & acquiſitiuo ſimul & diuiſim. ibidẽ. cõ. 1. 2. 3.
¶ Q; angelus poſſit ſe mouere localiter ex ſe in aliquo tempore. obij. ibidem.
¶ Q; angelus poſſit moueri motu cõtinuo & nõ cõtinue et vtroq3 modo op. q. 3. ar. in principio.
¶ Q; angelus non poſſit mouere cõtinue in nõ tempore in improbatione op.
¶ Q; angelus poſſit per ſeipſum de loco ad locum mutari in inſtãti trãſeundo per mediũ ſiliter graue in vacuo. ibidẽ. arti. 2. cõ. 1. et eius probatione.
¶ Q; angelus poteſt a deo mutari de loco ad locum: nõ trãſeundo per mediũ. ibid. cõ. 2.
¶ Q; angelus nõ poſſit ſic moueri in inſtãti trãſeũdo per medium. obijcitur. ibid.
¶ Q; graue non mutatur in inſtanti in vacuo. obijcitur. ibidem. in. 7. obiec.
¶ Q; non ſimul aliquid mutaretur in inſtãti eſſet ſimul in plurib⁹ locis raptim: et quomodo aliquid poteſt ſic naturaliter eſſet: ſed non permanere. obijcitur. ibid.

¶ Notitia.

¶ Q; notitia rei ſenſibilis abſentis immediate terminatur ad ſpeciẽ in anima: & non ad rem: & nota reſponſiones. diſ. 7. q. 3. ar. 1. per totum.
¶ Q; notitia intuitiua poſſit naturaliter eẽ rei nõ exñs op. ibid. q. 4. in deciſio. q.
¶ Q; notitia intuitiua non poſſit naturaliter eſſe rei non exiſtẽtis: & quare nota quidẽ. vltra in improbatione op.
¶ Q; multa res extra naturaliter pcepta põt cauſare in intellectu notitiã alteri⁹ rei ſenſibilis: ſiue actualr exiſtentis in improbationib⁹. 1. et. 2.
¶ Q; nulla notitia intuitiua vel intuitio re pñtis ſenſibilis eſt intuitio alteri⁹ rei pñtis. ibid. cõ. 1.
¶ Q; nulla ĩtuitio cauſabilis ab vno ſenſibili: eſt ab alio totaliter intincta cauſabilis. ibid. cõ. 2.
¶ Q; notitia ĩtuitiua vni⁹ non põt eſſe alteri⁹ naturalr: nec idẽ produci a diuerſis cauſis naturalr: & replicatiões et ſolutiones ad hoc nota. materias vſq3 ad finẽ. q.

¶ Nihil

¶ Q; non eſt impoſſibile aliquid ex nichilo fieri. et quomodo. diſ. 1. q. 2.
¶ Quomodo ex nihilo aliquid fieri poteſt dupliciter ſm Auguſt. et Anſel. etiã cathegoreumatice ſyncathegoreumatice. ibidem. ad. 3. rõnem philoſophi. pro. 3. via.

¶ Operatio.

¶ Q; operatio aliqua exterior eſt pctm̃. di. 42. q. 1. cõ. 1.
¶ Q; omnis opatio exterior ex mala volũtate proueniẽs eſt moraliter mala. ibidem. cõ. 2.
¶ Q; omnis operatio moralis exterior eſt bona vel mala moraliter: et nulla ſimul vtrũq3: nec etiã neutra. ibidẽ. cõ. 3. et. 4.

Digitized by Google

¶ Peccatum.

¶ Q; homo plus extenſiue et pluribus peccatis peccat mala voluntate et operatione exteriori ſimul ꝙ mala voluntate tantum:ſed non tamen plus peccat intenſiue.ibidem.cõ.5.

¶ Q; homo non plus demeret apud deũ per malã volũtatem cum opatione exteriori ꝙ ſine tantũ.ↄ.7.

¶ Q; homo poſſit ꝑ lib.ar.vitare quodlibet ſine ſpeciali auxilio dei.op.di.26.q.2.ar.1.in ꝑncipio.

¶ Q; homo per.lib.ar.poſſit quodlibet peccatũ vitare nec male reſiſtere.ibidem.cõ.1.

¶ Quomodo poſſibile abſqꝫ ſpeciali auxilio dei omne peccatũ vitare nec male tentationi reſiſtere.ibidem.cõ.1.

¶ Q; nõ bene dicitur gratiam ſpecialem dei requiri ad vitandum tentationem meritorie vel facilius.ibidem in probatione.cõ.1.

¶ Q; non qõlibet peccatũ ſuum poteſt homo aliquis in preſenti ſtatu:loquendo de hoie non de deo abſqꝫ ſpeciali gratia dei vitare:nec ꝓpria virtute credere ꝟbo dei et nõ meritorie.ibidem.ↄ.2.in eius ꝓbatione.

¶ Q; nullus iuſtus vel habens gratiam gratum facientem poteſt ſine ſpeciali auxilio omẽ peccatum vitare.ibidem.ar.2.cõ.1.

¶ Q; non quodlibet peccatũ homo ſic exiſtẽs in gratia poteſt vitare abſqꝫ ſpeciali gratia.ibidem.cõ.2.

¶ Q; homo poſſit ſine ſpeciali auxilio dei vitare omne peccatum.obijcitur.ibidem.1.et.2.ar.

¶ Quomodo peccatũ eſt volũtariũ:ꝛ quomodo nõ licet non poſſit vitare.ibidẽ.ad ꝑncipales rationes.q.

¶ Peccatum originale.

¶ Q; pctm̃ originale eſt culpa:cui etiã recompẽſatione tribuit̃ pena.ibidẽ.ↄcluſione pma.ꝛ eius ꝓbatione.

¶ Q; omnes ex naturali vſu naſcentes contrahũt originali peccatũ.diſ.3.q.1.ante deciſ̃.q.

¶ Q; peccatum originale eſt pena ꝛ cauſa culpe.ibidẽ.concluſionibus.2.et.3.

¶ Q; peccatum originale ſm Auguſt.eſt carnalis cõcupiſcentia:ſeu fomes ꝛ carentia iuſtitie.ar.2.in principio.

¶ Or fomes qui eſt peccatum originale ſit quedam qualitas in anima que naſcitur ex vitio carnis.ibidem.vltra obijcitur.

¶ Q; peccatũ vel fomes ꝛc̃.nõ ſit qualitas in aĩa:ꝛ ꝙ ſit ex qualitate obijcit̃.ibidem.in obiec.ad dicta.

¶ Q; ꝓpter fomitem ꝛc̃.bruta nõ habẽt inclinationes: ſicut hoĩes:ꝛ quare.ibidem.ad.2.obiec.

¶ Q; pronitas ad vitia nunꝙ eſt iuſtitie in homine ex ſola materia diſpoſitione carnis:licet conferat.ad.4.et 6.obiec.

¶ Q; qualitas morbida carnis fomitẽ non ſumit in primo homine:ex comeſtione pomi vetiti:ſed ex flatu veneноſi ſerpẽtis tentantis.ibidem.ad obiec.in fine articuli.

¶ Q; in homine eſt ſolum vnum peccatũ originale:licet ſint alie concupiſcẽtie:ꝛ quomodo ſaluãtur auctoritates in oppoſitum.ibidem.ar.3.

¶ Q; originale peccatum tollitur in baptiſmo quo ad reatum:licet ſolum partialiter quo ad eſſentiam.ibidem.arti.2.per totum.

¶ Q; peccatum originale eſt culpa volũtaria:ꝛ quomodo vnus portat iniquitatem alterius.ad ꝑncipales rõnes quo ad.1.ibidem.

¶ Q; beata Maria fuit concepta in peccato originali.ibidem.q.2.arti.2.in ꝑncipio.

¶ Q; beata virgo Maria non fuit concepta in peccato originali.obijcitur.ibidem.in obiec.

¶ Q; beata virgo Maria vltra peccatum originale aliquod peccatum actuale:licet nõ mortale habuit.ibidem.in fine arti.primi.

¶ Q; beata virgo Maria fuit nata ſine peccato originali.ibidem.arti.2.per totum.

¶ Q; fomes peccati originalis fuit extinctus in beata virgine:et debilitatus poſt obũbrationem ita ꝙ non peccauit.ibidem.articu.3.

¶ Q; ſm Magiſtrum ſententiarum parvuli decedẽtes cum originali peccato ſolum puniuntur pena damni:et non ſenſus.ibidem.q.3.in deciſ̃.q.

¶ Q; ſm Aug.tales parvuli puniunt̃ pena ſenſus:ꝛ reſpõſio ad obiec.in cõtrarũ.ibidem.vltra vſqꝫ ad finem.q.

¶ Q; peccatum põt accipi proprie pro eo ꝙ quis denominatur peccans/vel improprie pro aliquo vitabili ipſi cato:ſicut pro actu/vel entitate quam faciendo peccant.diſtin.34.q.1.articu.2.in principio.

¶ Q; deſcriptio peccati eſt voluntarie facere contra rectam rationem large loquẽdo de facere:et non deſcriptionem.ibidem.

¶ Q; peccatum:potius diffiniatur:dicendo contra rectam rationem/ꝙ contra diuinam rationem:vt dicit Auguſti.ibidem.ad declarationem diffinitionis.

¶ Proprie loquẽdo pctm̃ non eſt aliquid incõplexe:ſed cõplexe ſignificabile tm̃.ibidem.correl̃.1.

¶ Q; aliquid incomplexe ſignificabile ſit peccatũ.obij.ibidem.in obiec.1.cor.

¶ Q; multa ſunt peccata ex ſe:non ꝗꝛ prohibita ſtricte loquendo de prohibitione.ibidem.corrl̃.2.

¶ Q; nihil eſt peccatum niſi quia prohibitum.obijcitur ibidem.in obiec.2.cor.

¶ Q; nullũ peccatũ actuale eſt aliqua entitas/vel incõplexe ſignificabile.ibidem.cõ.2.principali.

¶ Q; alia ſunt vere entitates ꝛ complexe ſignificabilia.obijcitur.ibidem.in obiect.2.cõ.principalis.

¶ Q; aliquem eſſe auctorẽ peccati.poteſt intelligi.vno modo factorem eius quod peccatũ.Alio modo factorem alicuius qꝺ ipſe faciendo peccat et quali modo deus poteſt dici factor peccati.ibidem.ad.2.obiec.

¶ Q; hoc nomẽ actus põt habere ſignificationẽ cõplexam ꝛ incõplexam:ꝛ qũo non.ibidem.ad.5.obiec.

¶ Q; quodlibet pctm̃ eſt malũ primo modo loquẽdo de malo:ſꝫ nõ omne:ſed aliqꝺ ſit malũ:ſcꝺo mõ loquendo de malo:alia tñ rõne eſt malũ:alia pctm̃:ꝛ qũo nullũ remanet impunitum in vita iſta.ibidem.con.3.ꝛ eius cor.

¶ Q; actus mali/vel peccati accipiendo peccatum pro malo actu quem efficit peccator deus eſt cauſa immediata ꝛ efficiens.ibidem.articu.3.conclu.1.

¶ Q; ad oẽm actum ꝛ etiã ad oẽm effectũ deus concurrat immediate.ibidem.in probatione.9.

¶ Q; nõ bene dr̃ deũ nõ eſſe cauſam imediatã pctõꝝ vel eſſe cauſam oĩm entitatiuã iſtarũ.3.ꝓbationem.con.1.

¶ Q; deus non ſit cauſa efficiens actus mali/vel peccati.obijcitur.ibidem.in obiec.

¶ Quomodo deus eſt auctor malorum:et quomodo nõ ibidem in obiec.

¶ Q; nulla ſunt que ſint ſm ſe peccata.op.cum rationibus.diſtin.38.q.2.arti.1.in obiec.1.cõ.

¶ Or pena damni põt ſumi tripliciter.ſ.pro pena que eſt damnũ:ꝛ eſt cõſtructio intrãſitiua:vel ſcꝺo pro pena qua informatur damnum:vel tertio cõmuniter pro vtroqꝫ:ex hoc poteſt haberi differentia inter penã ſenſus et damni.diſt.34.q.1.arti.1.ad.4.obiec.2.con.

¶ Q; deus poſſit vnã nõ in aliam trãſmutare op.Hugo diſtin.18.q.1.in deciſ̃.q.

¶ Q; deus non poſſit trãſmutare per opus multipicabilis/vel vnionis:vt dicit vſqꝫ.ibidem.con.2.

¶ Q; ex coſta Ade nõ fuit facta Eua ſine addito.cõ.4.

¶ Q; non poſſit vnam rem aliam facere/vel in aliam tranſmutare.ibidem.

FILOSOFIA

Digitized by Google

¶ Utrum deus poſſit precipere adulterium et alia peccata. quere peccatum.

¶ Q; poſſibile eſt idem ſimul eſſe in potētia ad oppoſita contra Philoſophum ⁊ Cōmenta. di. 1. q. 2. arti. 1. cō. 1.

¶ Q; non omnes potentie ſimul in aliquo exiſtentes poſſunt ad actum reduci. ibidem. cō. 2.

¶ Q; non oīs potētia neceſſario exibit ad actū: nō omne poſſibile eſſet / vel non omne eſſe erit. ibidem. con. 3.

¶ Q; idem ſimul eſſe poſſit in potentia et actu reſpectu eiuſdem: et de potentia virtuali et formali. diſtin. 6. q. 1. articu. 3. ad. 5. obiec. conclu. 6.

Potentie anime.

¶ Q; potentia ſenſitiua aīe eſt qualitas ſubiectiue in aīa et corpore ſimul oṗ. diſt. 16. q. 3. arti. 1. in principio.

¶ Q; anima non ſit ſue potentie. obijcitur: et nota reſpōſiones ad obiect.

¶ Q; multa ſunt que deus non poteſt homini precipere: que tñ homo poteſt facere. diſ. 34. q. 1. arti. 2. corre. 2.

¶ Q; nihil poſſit hō facere que ſibi deus non poſſit precipere. obijcitur. ibidem in obiectio. corre. 3.

¶ Q; deus nulli poteſt precipere: vt mentiatur / nec hoc precepit filijs iſrael. ibidem. ad. 4. obiec.

¶ Q; Sanſon implendo preceptum dei non peccauit / nec commiſit homicidium: et quid eſt homicidium. ibidem. ad. 5. obiectio.

¶ Q; deus non precepit Oſee: vt fornicaretur. ibidem. ad vlti. obiectionem.

¶ Q; ſm Philoſophum et Cōmen. omnia alia entia a primo habeant eſſe effectiue ab eo ſicut celum ⁊ intelligētie. ibidem. in probatione oṗ.

¶ Q; naturali ratione poſſit probari non eſſe plura prima principia: et nota ſolutionem hoc probari nolentium oṗ. q. 2. articu. 2. in principio.

Prohibitio.

¶ Q; prohibitio poteſt accipi dupliciter ſicr preceptū ⁊ lex. vno modo cōmuniter: vt dicit tam de iperatiua ꝙ de indicatiua. alio modo ſolū per imperatiuā: ⁊ nota diffinitiones earū. di. 34. q. 1. in reſpōſione ad obiectionē ⁊ corre.

¶ Q; non ſit dare peccatum: vt cōmuniter accipitur: et ꝙ eſt ſibi de liceñ. di. 2. q. 2. articu. 1. in probatione. 3. con.

Quantitas materie

¶ Q; q̄titas materie ſuppoſito ꝙ ſit terminata a materia ſibi iheret ⁊ eſt iſeparabilis ab ea. diſ. 12. q. 2. ar. 1. i pn.

¶ Q; nec in rarefactione / nec in condenſatione: quantitas materie corrumpitur. ibidem. concluſio. 1.

¶ Q; cum vna res corrūpitur: ⁊ alia generatur nulla noua quātitas generatur. ibidem. con. 2.

¶ Q; nec in augmento / nec in decremento: quātitas aliqua totaliter generatur / nec aliqua que prefuit totaliter corrumpitur. ibidem. conclu. 3.

¶ Q; quantitas materie aliquando corrumpitur. obij. ibidem. in obiec. dictarum concluſionum.

¶ Quomodo debet intelligi ꝙ formaliter ſubſtantialis ſit cauſa quātitatis in materia. ibidem ad. 4. obiec.

¶ Que ſint dimēſiones indeterminate: ⁊ quomodo quelibet pars mixti eſt mixta. ibidem ad. 5. obiec.

¶ Q; quantitas eſt ſolum ſubiectiue in materia: et non in forma. ibidem. articu. 2.

Recipiens denudatur a natura ⁊c.

¶ Quomodo debet intelligi recipiens denudatur a natura recepti. diſtin. 16. q. 1. articu.

¶ Quomodo debet intelligi omne receptum in alio recipitur per modum recipientis. ibidem.

Species.

¶ Q; ſpecies ſm ꝙ ad notitiam ſpectat poteſt accipi cōmuniſſime: ⁊ iſto modo forma totalis prt eſt dici ſpecies. Secundo modo cōmunius pro omni forma que eſt ratio cognoſcendi: ⁊ ſic ars ⁊ alij habitus dicunt ſpecies. Tertio modo cōmuniter pro omni forma que eſt imago ⁊ ſimilitudo rei cognite: ⁊ ſic intellectus dicit ſpecies. di. 7. q. 3. arti. 1. in principio. Quarto modo ꝓprie forma que eſt ſimilitudo rei cognite manens non actualiter cognitio.

¶ Q; in anima ſunt ſpecies. Quarto modo rerum ſenſibilium. ibidem. conclu. prima.

¶ Q; ſpecies ſecundo modo accepta non debeat poni in anima. obijcitur. ibidem. in obiectio. 1. con.

¶ Q; in aīa noſtra ſunt ſpecies quarūdam rerum materie intelligibilium. ibidem. concluſione. 2. principali.

¶ Q; actus aīe / vel alia in aīa nō cauſant eoꝝ ſpecies in aīa. obijcitur ibidem. in obiec. 2. con.

¶ Q; alias res homo aliquando cognoſci per ſpecies. obijcitur. ibidem. in obiec. 3. cō. principalis.

¶ Q; aliquas res homo aliqñ cognoſcit in ſeipſis: ⁊ non per ſpecies. ibidem. concluſione. 4. principali.

¶ Q; ſpecies rei et eius notitia abſtractiua eſſentialiter diſtinguitur. ibidem. articu. 2. conclu. 1.

¶ Q; notitia rei intuitiua. i. qua res imediat in ſeipſa cognoſcitur: ⁊ ſpecies eiuſdem rei diſtinguūtur: nota in probatione. cō. quo eadem res in anima poteſt ſucceſſiue eſſe et non eſſe cognitio. ibidem. con. 2.

¶ Q; ſpecies non ſit ponenda in intellectu diſtincta ⁊c. obijcitur. ibidem. in obiectio. 1. et. 2. concluſio.

¶ Q; aliqua ſe tangūt pōt intelligi dupliciter. Uno modo aliqua ſe tangūt. i. ꝙ illa ſunt ita ꝓpinqua ꝙ ſolus ꝓprius finiti nō plus poſſunt eē ꝓpinquiora: et ſic ſphericū poſſet tangere planum. di. 2. q. 2. arti. 1. ad obiec. 3. cō.

Tempus.

¶ Q; tempus ſit res ſucceſſiua diſtincta ab omnibus rebus permanentibus. oṗ. di. 2. in deciſ. q.

¶ Q; tempus non eſt res non permanēs. ibidem. in probatione oṗ. conclu. 1.

¶ Q; licet tempus eſſet res diſtincta a mobili ⁊ a termino non eſſet: tamē res formaliter inherens motui. ibidem conclu. 2. in probatione oṗ.

¶ Q; inſtans non eſt res indiuiſibilis non durās. ibidē. concluſio. 3. in probatione oṗ.

¶ Q; tempus eſt aliqua res et quid eſt. ibidem. poſt improbationem oṗ. con. 1.

¶ Q; neceſſe eſt ſi aliquid moueretur tēpus eſſe: ⁊ econuerſo. ibidem. concluſio. ſecunda.

¶ Q; corpus continue ⁊ realiter motum eſt tempus vel primum celū: et quomodo debet intelligi diffinitio Philoſophi de tempore: ⁊ quid eſt inſtās: ⁊ ꝙ idem eſt cum tēpore. nota ibidem. con. 3. ⁊ eius probatione.

¶ Q; tempus non ſit res permanens ⁊ contra alia dicta obijcitur. ibidem. in obiec. ad cō.

¶ Quomodo debet intelligi Aug. et alij dicentes tēpus eſſe in anima. ibidem. ad. 15. obiec.

¶ Q; nullum tempus fuit creatum ante angelos. ibidem. articu. 2. con. 1.

¶ Q; ſuppoſito tempore cōmuniter: non ante quodlibet fuerunt creati angeli. ibidem. con. 2.

¶ Q; loquēdo de tempore proprie ſm aliquā oṗ. angeli fuerunt ante tempus: ſm aliquā ſic. ibidem. con. 3.

¶ Q; qualitercūqꝫ accipiatur tēpus angeli fuerūt creati: anteꝙ aliquod eſſet tēpus. ibidem. cō. 4.

¶ Quomodo debet intelligi dictum Apoſtoli ad Titum primo. tempora ſunt eterna. ibidem. ad. 2. rationem principalem. q.

¶ Q; vbi non eſt aliqua res a loco / et a locato diſtincta. diſtin. 6. q. 1. arti. 2. con. 2.

¶ Q; vbi ſit res diſtincta a loco ⁊ a locato. obijcitur. ibidem. in obiectio. 2. concluſio.

Unitas.

Digitized by Google

¶ Qꝛ vnitati maxime conuenit eſſe menſuram: ꝛ quomodo. d.2.q.1.cõ.3.ad ar.in eius ꝓbatione. Viſio.
¶ Quomodo viſio creature in ṽbo eſt variabilis: ꝛ quomodo non: et an ſemꝑ permaneat quãdo creatura nouiter videtur in verbo: nota pulchꝛa de hac materia ꝛ multoꝛũ modos dicendi et intẽtionem Auguſt. in hoc.d.7.q.2.ar. ad obie.contra.2.partem.3.cõ. Volitio.
¶ Qꝛ nulla volitio poſſit fieri in inſtanti oꝑ.diſtinc.3.q.1. ar.1.in principio.
¶ Qꝛ poſſibile eſt aliquam volitionem ſimul totam fieri et in inſtanti.ibidem.in impꝛobatione oꝑ.cõ.1.
¶ Qꝛ poſſibile eſt aliq̃ volitionem ꝑtibiliter ꝛ ſucceſſiue fieri.ibidem.cõ.2.
¶ Qꝛ non eſt poſſibile aliquã volitionem ſucceſſiue fieri. obijcitur.ibidem.in obiec.2.cõ.
¶ Q; angelus potuit in pꝛimo inſtanti malã volitionem elicere: ꝛ peccare.ibidem.cõ.3.
¶ Quomodo debet intelligi Aug.di.ꝙ voluntas copulat viſibile ſui.diſ.11.q.1. Voluntas.
¶ Q; homo per libertatem aliqua agat.diſtinc.24.q.1. in deciſ.
¶ Q; volũtas eſt immediata cauſa pꝛoductiua ſuoꝛum actuum electoꝛum.ibidem.cõ.1.
¶ Q; voluntas non ſit cauſa effectiua ſuoꝛum actuum: ſed paſſiua tantũ obijcitur.ibidem.in obiec.1.cõ.
¶ Q; non ſola voluntas eſt cauſa immediata volitionis: ſed cognitio eſt cauſa rei volite.ibidem.cõ.2.
¶ Q; notitia rei volite non ſit concauſa ad cauſandum voluntatem.obijcitur.ibidem.obiec.cõ.2.
¶ Q; voluntas nõ poſſit velle icognitũ: licet poſſit velle ſcire incognitum.ibidem.cõ.2.in.obiec.3.
¶ Q; voluntas non poteſt intellectum ab omni intellectione ſuſpendere niſi etiam ſe ſuſpendet ab omni volitione.ad.4.obiec.
¶ Q; non omnis volitio que pꝛoducitur a voluntate eſt pꝛecognita: licet ſit.ibidem.ad.5.obiec.
¶ Q; obiectum volitionis.ſ.res volita non eſt cauſa efficiens volitionis.ibidem.cõ.3.
¶ Q; obiectum ſit cauſa efficiens volitionis.obijcitur. ibidem.in obiec.3.cõ.
¶ Utrum volũtas ſine ſpeciali auxilio dei: poſſit bonum actum elicere: et ꝙ non: et quare.quere actus.

Digitized by Google

BIBLIOTECA DE FILOSOFIA Y LETRAS MADRID

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google